

UNIVERSITA' CA' FOSCARI
VENEZIA
BIBLIOTECA DI ARCHEOLOGIA

ARKE
A
24.2

163

ARCHEOLOGIA
Fonti scritte

Kreislehrer-
SCHWERIN
Bücherei

AI 1730(2)

Università di Venezia
BIBLIOTECA DI ARCHEOLOGIA
Inv. Nr. DIP-5012
Collocazione

DIONYSII

HALICARNASSENSIS

OPERVM

VOLVMEN SECVNDVM

ANTIQVITATVM ROMANARVM

LIBROS IV. V. ET VI. TENENS

GRAECE ET LATINE

CVM ANNOTATIONIBVS DIVERSORVM

CVRAVIT

IO. IAC. REISKE.

ARCHEOLOGIA

GYMNASIUM FRIDERICIANUM IN SCHWERIN

LIPSIAE

IMPENSIS GOTTH. THEOPH. GEORGI.

CIↃIↃCCLXXIV.

[a] ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ
ΤΟΥ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΕΩΣ
ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

DIONYSII ALEXANDRI F. HALICARNASSENSIS ROMANARVM ANTIQVITATVM LIBER QVARTVS.

[b] Βασιλεὺς μὲν [c] δὴ Ταρκύνιος, ἀ μικρῶν, ἀδὲ ὀλίγων Ῥωμαίοις ἀγαθῶν αἴτιος γενόμενος, ὀκτὼ καὶ τριάκοντα ἔτη τὴν ἀρχὴν κατασχὼν, ὕτω [d] τελευτᾷ,

Rex igitur Tarquinius, qui magna et multa beneficia in populum Romanum contulerat, regno per triginta et octo annos potitus ita obiit, *Per. Iul.* 4137. *Ante Chr.* 577. *Olymp.* 50 3/4. *Cat.* 175. *V.C. Var.* 177.

a In *Vat.* et *Lapi Cod.* Ἡ τετάρτη βίβλος τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀρχαιολογίας, ἣν συνέγραψε Διονύσιος Ἀλεξάνδρου Ἁλικαρνασσεὺς, περιείληφε τὰ πραχθέντα ὑπὸ βασιλέως Σερυίου Τυλλίου μετὰ Λεύκιον Ταρκύνιον ἄρξαντος, καὶ ὑπὸ Λευκίου Ταρκυνίου Σουπέρβου τελευταίου τὴν δυναστείαν κατασχόντος. χρόνος, ὅσος περιείληφε τὰς ἀμφοτέρων βασιλέων πράξεις, ἔτη ἑξήκοντα ἐννέα.

b Sic etiam *Lapus* haec verba in fine libri praecedentis posita hic repetit. Neque tamen *Dionyſium* vtrobique ea ſcripſiſſe credibile eſt: verum, ſi in fine praecedentis ſcripſerit, paullo etiam plura verba adieciſſet, ita vt eorum vltimum eſſet συνοικήσας: ac liber hic IV. initium hinc haberet, Διάδοχος δὲ τῆς ἡγεμονίας ὁ γαμβρὸς etc. Itidem porro quaedam in fine libri V. habemus quae in principio VI. repetuntur: ſed *Dionyſium* illis non alibi quam in principio VI. ſedem dediſſe conſtat, quum in fine libri V. ſuſpenſa oratio relinquatur. Iam vero et initio libri XI. quaedam repetuntur ex iis, quae in fine X. legimus: ſed eiuſmodi vt aptum hic quoque locum habere videri poſſint. *Steph.*

c Μὲν δὴ *Vat.* vulg. dant Βασιλεὺς δὲ Ταρκ.

d Τελευτᾷ υἱέε τε δύο] Illud υἱὲε reperit *Lapus* in ſuo codice, dum vertit, *duos filios parvulos*. Quam ſcripturam ſi auctor

e υἱάς τε δύο καταλιπὼν νηπίας, καὶ δύο θυγατέρας ἀνδράσιν f ἤδη συνοικούσας. διάδοχος δὲ τῆς ἡγεμονίας ὁ γαμβρὸς αὐτῇ γίνεται Τύλλιος, ἐνιαυτῷ τετάρτῳ τῆς πεντηκοστῆς ὀλυμπιάδος, ἣν ἐνίκα στάδιον Ἐπιτελίδης Λάκων, ἄρχοντος Ἀθήνησιν Ἀρχεστρατίδου· περὶ ὧν καιρὸς ἤδη λέγειν, ἃ κατ' ἀρχὰς παρελίπομεν, ἐξ ὧν τε γονέων ἔφυ, καὶ τίνας ἀπεδείξατο πράξεις ἰδιώτης ὢν ἔτι, καὶ πρὶν ἐπὶ τὴν δυναστείαν παρελθεῖν. τὰ μὲν οὖν περὶ τῆς γένους αὐτῆς λεγόμενα, οἷς g μάλιστα" ἕπομαι συγκατατίθεμαι, τοιαῦτ' ἐστίν. ἐν Κορνικόλῳ πόλει τῶν Λατίνων ἔθνους ἀνήρ τις ἐκ τοῦ βασιλείου γένους, Τύλλιος ὄνομα, γυναικὶ συνῆν Ὀκρισίᾳ, καλλίστῃ τε καὶ σωφρονεστάτῃ τῶν ἐν Κορνικόλῳ γυναικῶν. αὐτὸς μὲν ὁ Τύλλιος, ὅθ' ἡ πόλις ὑπὸ Ῥωμαίων κατελαμβάνετο, μαχόμενος ἀποθνήσκει·

obiit, relictis duobus filiis infantibus, et duabus filiabus, quae viris iam nupserant et cum iis habitabant. Tullius autem eius gener illi in regno successit, anno quarto quinquagesimae olympiadis, qua vicit in stadio Epitelides Lacon, archonte Athenis Archestratide: de quo iam opus est vt ea dicamus quae in principio praetermisimus, et ex quibus parentibus natus fuerit, et quas res adhuc primus, et ex quibus parentibus natus fuerit, et quas res adhuc primus, et ex quibus parentibus natus fuerit, et quas res adhuc prim

μαῖοι ἱερεργίας, καὶ τὰς ἀπὸ τῶν δείπνων ἀπαρχὰς ἀγίζεσιν, ὑπὲρ τῦ πυρὸς ἀνασχεῖν λέγεσιν αἰδοῖον ἀνδρός. τῦτο θεάσασθαι τὴν Ὀκρισίαν [o] πρώτην, φέρεσαν τὰς εἰωθότας πελάνας ἐπὶ τὸ πῦρ, καὶ αὐτίκα πρὸς τὰς βασιλεῖς ἐλθῦσαν εἰπεῖν. τὸν μὲν ἕν Ταρκύνιον, ἀκέσαντά τε καὶ μετὰ ταῦτα ἰδόντα τὸ τέρας, ἐν θαύματι γενέσθαι· τὴν δὲ [p] Τανακυλίδα, τά τε ἄλλα σοφὴν ἕσαν, καὶ δὴ καὶ τὰ μαντικὰ ἑδενὸς χεῖρον Τυῤῥηνῶν ἐπισαμένην, εἰπεῖν πρὸς αὐτὸν, ὅτι γένος ἀπὸ τῆς ἑσίας τῆς βασιλείας πέπρωται γενέσθαι κρεῖσσον, ἢ κατὰ τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν, ἐκ τῆς μιχθείσης τῷ φάσματι γυναικός. τὰ δὲ αὐτὰ καὶ τῶν ἄλλων τερατασκόπων ἀποφηναμένων, [q] δόξαι τῷ βασιλεῖ, ἢ πρῶτον ἐφάνη τὸ τέρας, εἰς ὁμιλίαν αὐτῷ συνελθεῖν· καὶ μετὰ τῦτο τὴν γυναῖκα κοσμησαμένην, οἷς ἔθος ἐσὶ κοσμεῖσθαι τὰς γαμεμένας, κατακλεισθῆναι μόνην εἰς τὸν οἶκον, ἐν ᾧ τὸ τέρας ὤφθη· μιχθέντος δέ

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

Romani cum alia sacrificia faciunt, tum coenarum primitias sacrant, aiunt membrum virile ex ipso igne exortum. atque hoc primam Ocrisiam conspexisse, dum afferret de more liba quae in ignem coniceret; et confestim reges adiisse, remque illis indicasse. Tarquinium igitur, audito et postea viso hoc prodigio, admirabundum stetisse: Tanaquilem vero mulierem, et alioqui prudentem et artis diuinandi peritia nulli Hetruscorum secundam, ei dixisse; in fatis esse vt ex regia ara proles humana natura praestantior ex muliere, quae cum illo spectro mixta fuisset, nasceretur. Quum autem caeteri quoque prodigiorum coniectores idem affirmassent, aiunt regi placuisse, mulierem, cui primum apparuisset illud prodigium, cum eo coire: et posteá mulierem, decoratam ornamentis, quibus sponsae nupturae ornari solent, solam inclusam fuisse in iis aedibus, in quibus illud prodigium visum fuerat. Quum autem quidam

idem *Lapus*, et confirmat quod paullo post sequitur, v. 15. τῆς ἑσίας τῆς βασιλείας. atque adeo sic dicit etiam v. 30. τῇ παιδὶ τῶν βασιλέων, et v. 11. πρὸς τὰς βασιλεῖς. βασιλεῖς epicoeno genere nominans regem et reginam.

alioqui suspicari posset aliquis legendum esse βασιλείων, *regiae Sylb.*

o Πρῶτον *Vat.*

p Supra Τανακύλαν nominauit.

q Δόξαι τῷ βασιλεῖ τὴν Ὀκρισίαν, ἢ πρῶτον *Vat.*

r Ἐπι-

τινος αὐτῇ θεῶν ἢ δαιμόνων, καὶ μετὰ τὴν μίξιν ἀφανισθέντος, εἴτε Ἡφαίσε, καθάπερ οἴονταί, εἴτε τῦ κατ' οἰκίαν ἥρως, ἐγκύμονα γενέσθαι, καὶ τεκεῖν τὸν Τύλλιον ἐν τοῖς καθήκεσι χρόνοις. τῦτο τὸ μύθευμα, ἐ πάνυ πιστὸν εἶναι δοκῶν, ἑτέρα τις [r] ἐπιφάνεια γενομένη περὶ τὸν ἄνδρα θαυμασὴ καὶ παράδοξος ἤτλον ἀπιστεῖσθαι ποιεῖ. καθημένε γάρ ποτε αὐτῦ μεσέσης μάλισα ἡμέρας ἐν τῇ παιδὶ τῶν βασιλέων, καὶ κατενεχθέντος [s] ἐφ' ὕπνον, πῦρ ἀπέλαμψεν [t] ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῦ· ἥ τε μήτηρ αὐτῦ καὶ ἡ τῦ βασιλέως γυνὴ πορευόμεναι [u] διὰ τῆς παιδός, ἐθεάσαντο, καὶ πάντες, ὅσοι σὺν ταῖς γυναιξὶν ἐτύγχανον τότε παρόντες· καὶ [x] μέχρι τότε διέμενεν ἡ φλὸξ ὅλην αὐτῦ καταλάμπεσα τὴν κεφαλήν, ἕως ἡ μήτηρ προσδραμῦσα [y] διανέσησεν αὐτὸν, καὶ ἡ φλὸξ ἅμα τῷ ὕπνῳ διασκεδασθεῖσα ἠφανίσθη. τὰ μὲν δὴ περὶ τῦ γένες αὐτῦ λεγόμενα τοιαῦτά ἐσιν.

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

quidam siue deorum siue geniorum rem cum illa habuisset, et post coitum e conspectu euanuisset, siue is Vulcanus fuerit, vt nonnulli putant, siue lar familiaris, grauidam factam *aiunt* legitimis mensibus exactis Tullium peperisse. Quamuis autem hoc, quod de illo viro fertur, non admodum credibile videatur; tamen aliud quoddam prodigium, quod illi viro accidit, admirandum et omnem humanam opinionem superans, facit vt minus de eo dubitetur. Nam quum aliquando sederet in regio cubiculo circiter meridianas horas, et somno correptus fuisset, flamma ex eius capite emicuit; et mater eius et vxor regis, dum per cubiculum ambularent, eam viderunt, et reliqui omnes qui tum forte cum illis mulieribus aderant: nec prius flamma totum eius caput collustrare desiit quam mater accurrens eum excitauit, et flamma vna cum ipso somno dissipata euanuit. Quae igitur de illius genere feruntur, haec sunt.

Quae

r Ἐπιφάνεια θεία γενομένη *Vat.*

s Ἐφ' ὕπνον *Vat.* quo modo legendum esse suspicatus est *Steph.* vulg. ἐφ' ὕπνῳ.

t Ἀπὸ maluit *Gelen.*

u Διὰ τῆς παιδός *Vat.* quod placuit etiam *Sylburgio.* articulo carent vulgatae.

x Μέχρι τότε *Vat.*

y Διανέσησεν *Vat.* vulg. διανίσησιν.

III. Ἃ δὲ πρὸ τῆ βασιλεῦσαι διεπράξατο λόγε ἄξια, ἐξ ὧν Ταρκύνιός τε αὐτὸν ἠγάσθη, καὶ ὁ Ῥωμαίων δῆμος τῆς μετὰ βασιλέα ἠξίε τιμῆς, τοιάδε. [z] ἀντίπαις μὲν ἔν ἔτι τῇ πρώτῃ [a] στρατείᾳ, ἣν ἐπὶ Τυῤῥηνὲς ὁ Ταρκύνιος ἐστράτευσεν, ἐν τοῖς ἱππεῦσι τεταγμένος, ἅτως ἐδόξεν ἀγωνίσασθαι καλῶς, ὥστε περιβόητος εὐθὺς γενέσθαι, καὶ τὰ ἀριστεῖα πρῶτος ἁπάντων λαβεῖν· ἔπειθ' ἑτέρας γενομένης [b] ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἔθνος στρατείας καὶ μάχης καρτερᾶς περὶ πόλιν Ἤρητον, ἀνδρειότατος ἁπάντων φανεὶς, στεφάνοις αὖθις ἀριστείας ὑπὸ τῆ βασιλέως ἐκοσμεῖτο. ἔτη δὲ γεγονὼς εἴκοσι μάλιστα, τῆς συμμαχικῆς στρατηγὸς ἀπεδείχθη δυνάμεως, ἣν Λατῖνοι ἔπεμψαν, καὶ συγκατεκτήσατο βασιλεῖ Ταρκυνίῳ τὴν τῶν Τυῤῥηνῶν ἀρχήν· ἔν τε τῷ πρὸς Σαβίνες πολέμῳ τῷ πρώτῳ συστάντι, τῶν ἱππέων ἀποδειχθεὶς ἡγεμὼν, ἐτρέψατο τὲς τῶν πολεμίων ἱππεῖς, καὶ μέχρι πόλεως Ἀντέμνης ἐλάσας, τὰ ἀριστεῖα καὶ ἐκ ταύτης τῆς μάχης ἔλαβεν· ἑτέρας τε πολ-

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

Quae vero antequam regnaret memoratu digna fecit, ob quae etiam Tarquinius ipsum est admiratus, et populo Romano secundum a rege in honore habuit, haec sunt. Dum adhuc esset puer in prima expeditione, quam Tarquinius contra Hetruscos fecerat, in equitum ordine collocatus, ita egregie dimicasse iudicatus est, vt statim valde celebris euaserit, et palmam primus omnium tulerit ob rem fortiter gestam: deinde quum, alia quoque expeditione contra eandem gentem facta, ad Eretum vrbem acre proelium commissum fuisset, et omnium fortissimus iudicatus fuisset, iterum coronis pro opera fortiter nauata a rege ornatus est. Aetatis autem anno ad summum vigesimo, socialis exercitus, quem Latini miserant, dux est creatus; et regem Tarquinium in Hetruscorum imperio comparando iuuit: et in primo bello, quod contra Sabinos est gestum, equitatus dux creatus hostium equitatum fudit fugauitque; et vsque ad vrbem Antemnas persequutus, ex hoc quoque proelio praemium suae virtutis ac fortitudinis retulit: et multis aliis proeliis

z Ἀντίπαις *Vat.* vulg. παῖς.
a Στρατείᾳ *Vat.* vulg. στρατιᾷ.
b Ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἔθνος στρατείας *Vat.* vulg. ἐπὶ τῷ αὐτῷ ἔθνει στρατιᾶς.

λὰς πρὸς τὸ αὐτὸ ἔθνος ἀγωνισάμενος μάχας, [c] τοτὲ μὲν ἱππέων ἡγέμενος, τοτὲ δὲ πεζῶν, ἐν ἁπάσαις ἐφάνη ψυχὴν ἄριστος, καὶ πρῶτος ἐστεφανῶτο τῶν ἄλλων. καὶ ἐπειδὴ παρέστη Ῥωμαίοις εἰς ὑπόταξίν τε καὶ παράδοσιν τῶν πόλεων τὸ ἔθνος, αἰτιώτατος εἶναι δόξας Ταρκυνίῳ καὶ ταύτης τῆς δυναστείας, τοῖς ἐπινικίοις στεφάνοις ἀνεδεῖτο ὑπ' αὐτῦ. ἦν δὲ καὶ φρονῆσαι τὰ πολιτικὰ συνετώτατος, καὶ λόγῳ τὰ [d] βεβλευθέντα ἐξενεγκεῖν ἱκανὸς χείρων, ἁπάσαις τε ἁρμόσαι ταῖς τύχαις καὶ παντὶ [e] συνεξομοιωθῆναι τρόπῳ δυνατώτατος. καὶ διὰ ταῦτα Ῥωμαῖοι μὲν αὐτὸν ἐκ τῦ δήμε μεταγαγεῖν ἠξίωσαν εἰς τὲς πατρικίες, ψήφες ἐπενέγκαντες, ὥσπερ Ταρκύνιόν τε πρότερον, καὶ ἔτι πρὸ τότε Νομᾶν Πομπίλιον. ὁ δὲ βασιλεὺς κηδεστὴν ἐποιήσατο, τὴν ἑτέραν τῶν θυγατέρων ἐγγυήσας· καὶ πάνθ' ὅσα διὰ νόσες [f] ἢ γῆρας ἀδύνατος ἦν ἐπιτελεῖν δι' ἑαυτῦ, τότῳ πράττειν ἐπέσκηπτεν· ἃ μόνον τὸν ἴδιον οἶκον ἐπι-

proeliis cum ea gente factis, modo equitum modo peditum praefectus, in omnibus animum fortissimum demonstrauit, et primus ante alios corona honoratus est. et postquam ea gens se suasque vrbes in populi Romani ditionem dedidit, eiusque imperata facere coepit, quod huius quoque principatus parti praecipuus auctor Tarquinio visus fuisset, ab eo victricibus coronis, quae dari solent illis qui hostes vicerunt, est redimitus. In rebus etiam ciuilibus prudentissimus erat, et ad animi sensa exprimenda nullo inferior; et qui ad quamlibet fortunam se accommodare, et ad quosuis mores se conformare facillime poterat. Propterea populi Romani suffragiis dignus est iudicatus, qui ex plebeio in patricium ordinem adsciscereturr; sicut ante Tarquinius; et ante hunc ipsum Numa Pompilius. Rex autem generum sibi eum fecit, desponsa illi altera e filiabus; et quaecunque ipse vel morbo vel senio impeditus per se facere non poterat, vt hic ea munera obiret, imperabat: non solum domum suam illi committens,

c Ποτὲ μὲν et mox ποτὲ δὲ in *Cod. Vat.*
d Βεβλευθέντα *Vat.* vulg. βεβλημένα.
e Συνεξομοιωθῆναι πρὸς ὥπῳ *Vat.* vulg. σύνομοιωθ.
f Ἢ διὰ γῆρας *Vat.*

* Visus

τρέπων, ἀλλὰ καὶ τὰ κοινὰ τῆς πόλεως διοικεῖν ἀξιῶν. ἐφ' οἷς ἅπασιν ἐξητάσθη πιστὸς καὶ δίκαιος, καὶ ἐδόκει ὠφοντο διαφέρειν οἱ δημόται Ταρκύνιον ἐπιμελεῖσθαι τῶν κοινῶν ἢ Τύλλιον· ἔτως ἐξεθεραπεύθησαν ὑπ' αὐτοῦ ταῖς εὐεργεσίαις.

IV. Φύσεώς τε δὴ μετειληφὼς ἀποχρώντως πρὸς ἡγεμονίαν κατεσκευασμένης ἔτος ὁ ἀνὴρ, καὶ τὰς παρὰ τῆς τύχης ἐσχηκὼς πολλὰς καὶ μεγάλας ἀφορμὰς, ἐπειδὴ τελευτῆσαι συνέβη Ταρκύνιον, ἐπιβουλευθέντα ὑπὸ τῶν Ἄγκου Μαρκίου παίδων, ἀνασώσασθαι τὴν τοῦ πατρὸς ἀρχὴν βουλομένων, ὡς ἐν τῷ πρὸ τούτου δεδήλωκα λόγῳ, δόξας ὑπὸ τῶν πραγμάτων αὐτῶν g ἐπὶ τὴν βασίλειον καλεῖσθαι ἀρχὴν, δραστήριος ὢν ἀνὴρ, ἐκ ἀφῆκεν ἐκ τῶν χειρῶν τὸν καιρόν. ἡ δὲ συγκατασκευάσασα τὴν ἡγεμονίαν αὐτῷ, καὶ πάντων αἰτία γενομένη τῶν ἀγαθῶν, ἡ τοῦ τετελευτηκότος βασιλέως ἦν γυνὴ, γαμβρῷ τε συλλαμβάνουσα ἰδίῳ, καὶ ἐκ πολλῶν συνεγνωκυῖα θεσφάτων, ὅτι βασιλεύσαι Ῥωμαίων τὸν ἄνδρα ἐκεῖνον εἵμαρτο. ἔτυχε

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

tens, sed etiam eum dignum iudicans qui rempublicam administraret. Quibus omnibus in rebus eius fides et iustitia explorata est; et populo Romano nihil interesse existimabat, vtrum Tarquinius an Tullius rempublicam administraret: adeo deuinctus erat illius beneficiis.

Itaque vir iste praeditus ingenio ad imperium satis idoneo, quum et ab ipsa fortuna multas magnasque rei peragendae facultates habuisset, postquam accidit vt obiret Tarquinius, sublatus insidiis filiorum Anci Marcii, qui paternum regnum recuperare volebant, (vt superiore libro declaraui) * ratus se ab ipsismet rebus ad regnum vocari, quum esset vir acer et industrius, non passus est hanc occasionem sibi ex manibus elabi. Illi autem aditum ad regnum parauit, omniumque bonorum auctor fuit defuncti regis vxor; tum quia genero fauebat, tum quia ex multis oraculis cognouerat in fatis esse, vt vir ille rex Romanorum futurus esset. Iampridem autem

* Visus est sibi ad regnum ab ipsa republica vocari. *Gelen.*

g Ἐπὶ τὴν βασιλείαν καλεῖσθαι, δραστήριος ἀνὴρ *Vat.*

h οὐ

δὲ αὐτῇ νεανίας μὲν υἱὸς h ὁ πρὸ πολλοῦ τετελευτηκὼς χρόνῳ, παιδία δὲ ἐξ ἐκείνῳ δύο νήπια καταλειπόμενα. ἐνθυμουμένη δὲ τὴν περὶ τὸν οἶκον ἐρημίαν, καὶ περιδεὴς ὅσα μὴ κατασχόντες οἱ Μάρκιοι τὴν ἀρχὴν i αἴρωνται τὰ παιδία, καὶ πᾶσαν τὴν βασιλικὴν συγγένειαν ἀφανίσωσι, k πρῶτον μὲν τὰς τῶν l βασιλείων θύρας m ἔκλεισε, καὶ φύλακας ἐπ' αὐτὰς ἐπέστησε, διακελευσαμένη μηδένα παρίεναι μήτε ἔσω μήτε ἔξω· ἔπειτ' ἐκ τοῦ δωματίου πάντας ἐξελθεῖν κελεύσασα τοὺς ἄλλους, ἐν ᾧ τὸν Ταρκύνιον ἠμιθνῆτα ἔθεσαν, τὴν δὲ Ὀκρισίαν, καὶ τὸν Τύλλιον, καὶ τὴν θυγατέρα n τὴν συνοικοῦσαν τῷ Τυλλίῳ, κατασχοῦσα, καὶ τὰ παιδία ὑπὸ τῶν τροφῶν ἐνεχθῆναι κελεύσασα, λέγει πρὸς αὐτούς· „Ταρκύνιος „μὲν ἡμῖν, ὦ Τύλλιε, ὁ βασιλεὺς, παρ' ᾧ τροφῆς καὶ „παιδείας ἔτυχες, ἁπάντων μάλιστα φίλων σε καὶ „συγγενῶν τιμήσας, ἀνόσια παθὼν ἐκπεπλήρωκε τὴν „ἑαυτοῦ μοῖραν, ἔτε περὶ τῶν ἰδίων πραγμάτων διαθέ-

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

autem eius iuuenis filius obierat, ac duo ex illo superstites erant infantuli. Quare animo secum voluens domus solitudinem, et valde metuens ne Marcii regno occupato filios tollerent, et vniuersam regiam stirpem exstinguerent, primum regiae fores clausit, et custodes illis praeposuit, et imperauit ne quos vel ingredi vel egredi paterentur: deinde iussis reliquis omnibus ex cubiculo exire, vbi Tarquinium semimortuum reposuerant; et Ocrisia, et Tullio, et filia Tullii vxore apud se retentis; imperatisque nutricibus ad se infantes adferre, ita eos est allocuta: „Rex Tarquinius, Tulli, qui te aluit et instituit, et prae „omnibus amicis et cognatis in honore habuit, impie caesus „suam fatalem sortem expleuit; ita vt nullum fecerit testamen-

„tum,

h οὐ πρὸ πολλοῦ *Vat.* quod verisimilius esse agnouit *Portus.* nam a vulgatis abest ὁ.

i Rectius forsan ἄρωνται, quum eodem tempore sequatur ἀφανίσωσι. *Sylb.*

k Πρῶτον μὲν ἐπέταξε τὰς *Vat.*

l Βασιλέων perperam in *Ed. Steph.* pro βασιλείων; quam lectionem secutus est etiam *Lapus,* et requirit sententia. *Sylb.*

m Κλείσαι *Vat.*

n τὴν συνοικοῦσαν *Vat.* articulus hic deest vulg.

„μενος ἀδὲν, ἔτε περὶ τῶν κοινῶν καὶ πολιτικῶν ἐπισκή-
„ψας, ἀλλ᾽ ἀδὲ ἀσπάσασθαί τινα ἡμῶν, ἀδὲ προσαγο-
„ρεῦσαι τὲς ἐσχάτως ἀσπασμὲς δυνηθείς. ἔρημα δὲ καὶ
„ὀρφανὰ τὰ δύσηνα ταυτὶ παιδία [o] καταλείπεται, κίν-
„δυνον οὐ τὸν ἐλάχιστον ὑπὲρ τῆς ψυχῆς τρέχοντα· εἰ γὰρ
„ἐπὶ Μαρκίοις, τοῖς ἀνελῶσι τὸν πάππον αὐτῶν, τὰ τῆς
„πόλεως ἔσαι πράγματα, τὸν οἰκτιστον ἀπολῶνται τρόπον
„ὑπ᾽ αὐτῶν· ἔσαι τε ἀδ᾽ ὑμῖν ἀσφαλὴς ὁ βίος, οἷς [p] ἐνεγ-
„γύησεν ὁ Ταρκύνιος τὰς ἑαυτῦ θυγατέρας, ἐκείνες ὑπερ-
„ιδὼν, ἐὰν οἱ φονεύσαντες αὐτὸν τὴν ἀρχὴν κατάσχωσιν,
„οὐδὲ τοῖς ἄλλοις αὐτῦ φίλοις καὶ συγγενέσιν, ἀδ᾽ ἡμῖν
„ταῖς ἀθλίαις γυναιξίν· ἀλλὰ πάντας ἡμᾶς φανερῶς τε
„καὶ κρύφα πειράσονται διολέσαι. ταῦτα ἓν ἐνθυμεμένες
„ἡμᾶς δεῖ μὴ περιορᾶν τὲς ἐκεῖνον ἀποκτείναντας ἄνδρας
„[q] ἀνοσίως, καὶ πᾶσιν ἡμῖν ἐχθρὲς, τοσαύτην ἀρχὴν
„κτησομένες, ἀλλ᾽ ἐναντιῦσθαι καὶ κωλύειν, νῦν μὲν ἀπά-

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

„tum, quo aut res ſuas diſponeret aut publicis et ciuilibus pro-
„ſpiceret; quin etiam ne amplecti quidem quenquam noſtrum,
„neque vltimam ſalutem dicere potuerit. Soli autem et orbi
„iſti infantes relinquuntur, quorum vita iam in maximo diſcri-
„mine verſatur. Nam ſi ad Marcios eorum aui interfectores
„reipub. adminiſtratio peruenerit, miſerrimo mortis genere ab
„illis necabuntur; et ne vobis quidem vitam tuto tranſigere li-
„cebit, quibus Tarquinius ſuas filias in matrimonium dedit,
„contemptis illis, ſi eius percuſſores regno fuerint potiti, neque
„caeteris eius amicis et cognatis, neque nobis miſeris mulieri-
„bus: ſed et nos omnes aut palam aut clam perdere conabun-
„tur. Oportet igitur nos, iſta cogitantes, minime pati illos qui
„nefarie eum interfecerunt, et qui nobis omnibus ſunt inimici,
„tantum imperium ſibi parare; ſed illis iam reſiſtere, eosque
„et

o Λείπεται *Vat.*

p Ἐνεγγύησεν *Vat.* vulg. ἐνεγγυήσατο.

q Vel legendum ἀνοσίᾳ vel ἀνοσίως, quod poſterius eſt vſitatius: cum priori ſubaudiendum foret χειρὶ, μηχανῇ, vel ſimile. *Sylb.* Ἀνόσια ſatis vſitatum, nomen pro aduerbio. *Port.* In *Cod. Vat.* non male ἀνοσίες.

„τη καὶ δόλῳ χρησαμένες· τότων γὰρ ἐν τῷ παρόντι δεῖ·
„ὅταν δὲ τὰ πρῶτα ἡμῖν χωρήσῃ κατὰ νῶν, τότε καὶ ἐκ
„τῦ φανερῦ πάσῃ δυνάμει καὶ μεθ᾽ ὅπλων αὐτοῖς ὁμόσε
„χωρῆντας, ἐὰν ἄρα καὶ τότων [r] δεήσῃ. ἀλλ᾽ ἃ δεήσει,
„βεληθέντων ἡμῶν πρά[τ]ειν νῦν ἃ δεῖ. τίνα δὲ ταῦτ᾽ ἐστί; 5
„πρῶτον μὲν κρυπ[τ]ώμεθα τὸν τῦ βασιλέως θάνατον, καὶ
„πρὸς ἅπαντας ἐξενεχθῆναι παρασκευάσωμεν ὅτι πλη-
„γὴν ἀδεμίαν ἔχει καίριον· οἵ τε ἰατροὶ λεγέτωσαν ἐν ὀλί-
„γαις ἡμέραις αὐτὸν ἀποδείξειν ὑγιῆ· ἔπειτ᾽ ἐγὼ προελ-
„θῶσα εἰς τὸ μφανὲς ἐρῶ πρὸς τὸν ὄχλον, ὡς δὴ Ταρκυ- 10
„νίᾳ [s] μοι ταῦτα εἰπεῖν ἐπισκήψαντος, ὅτι πάντων ἐπι-
„δεήκνυσιν ἐπιμελητὴν καὶ φύλακα τῶν ἰδίων καὶ τῶν κοι-
„νῶν, ἕως ἂν αὐτὸς ὑγιὴς ἐκ τῶν τραυμάτων γένηται, τὸν
„ἕτερον [t] τῶν ἑαυτῦ υἱῶν, τὸ σὸν εἰπῶσα ὄνομα, ὦ Τύλ-
„λιε· ἔσαι δὲ ὄκ ἄκοσι Ῥωμαίοις, ἀλλὰ βελομένοις ὑπό 15
„σε τὴν πόλιν ἐπιτροπεύεσθαι, ὑφ᾽ ἃ πολλάκις ἤδη καὶ
„πρότερον ἐπετροπεύθη. ὅταν δὲ τὸν παρόντα κίνδυνον
„et fraude et dolo impedire. nam praeſens rerum ſtatus hoc
„poſtulat. Vbi vero primus conatus nobis ex animi ſententia
„ſucceſſerit, tunc aperte oportebit totis viribus et armis cum
„illis congredi, (ſi tamen his fuerit opus) praeſertim ſi ea quae
„nunc ſunt agenda ad finem perducere velimus. Sed quaenam
„haec ſunt? Primum quidem regis mortem celemus, et curemus
„vt apud omnes ſpargatur rumor illum nulla letali plaga affe-
„ctum; et medici dicant fore vt intra paucos dies eum priſtinae
„ſanitati reſtitutum demonſtrent: deinde ego, progreſſa in pu-
„blicum, populo declarabo, quaſi Tarquinius haec mandarit,
„regem rerum omnium cum priuatarum tum publicarum curam
„et cuſtodiam committere, donec ipſe ex vulneribus conua-
„leſcat, alteri genero Ser. Tullio, (nam tuum nomen profe-
„ram.) Hoc autem non inuitis ſed volentibus Romanis fiet,
„vt reſpublica a te regatur, a quo iam ſaepe et ante guber-
„nata fuerit. Quum autem praeſens periculum a nobis
„repule-

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

r Δέῃ, ἀλλ᾽ ἃ δεήσει *Vat.* vulg. τότων δεήσῃ, βεληθέντων. caeteris omiſſis.

s Μοι ταῦτ᾽ εἰπεῖν ἐπισκήψαντος *Vat.* vulg. Ταρκυνίᾳ μὲν ταῦτα ἐπισκήψ.

t Τῶν ἑαυτῦ γαμβρῶν *Vat.*

„διασκεδάσωμεν, ἀδὲν γὰρ ἔτι τῶν ἐχθρῶν [u] ἔσαι ἰσχυ-
„ρὸν, ζῇν τῆ βασιλέως [x] ἀγγελλομένῃ· παραλαβὼν σὺ
„τάς τε ῥάβδους καὶ τὴν τῶν ὅπλων ἐξουσίαν, κάλει τοὺς
„βουλεύσαντας ἀποκτεῖναι Ταρκύνιον ἐπὶ τὸν δῆμον, ἀπὸ
„τῶν Μαρκίου παίδων ἀρξάμενος, καὶ [y] πρόθες αὐτοῖς
„δίκας· τιμωρησάμενος δὲ τούτους ἅπαντας, ἐὰν μὲν ὑπο-
„μείνωσι τὰς κρίσεις, θανάτοις· ἐὰν δὲ ἐρήμους ἀφῶσιν,
„ὃ μᾶλλον αὐτοὺς οἶμαι ποιήσειν, ἀειφυγίᾳ καὶ δημεύσει
„τῶν ὑπαρχόντων, [z] καθίσασον ἤδη τὰ περὶ τὴν ἀρχὴν,
„ὁμιλίαις τε φιλανθρώποις ἀναλαμβάνων τὸ πλῆθος, καὶ
„τῆ μηδὲν ἀδίκημα γενέσθαι πολλὴν ἔχων φροντίδα, καὶ
„τοὺς ἀπόρους τῶν πολιτῶν εὐεργεσίαις τισὶ καὶ δωρεαῖς
„[a] ἐπαγόμενος· ἔπειθ' ὅταν καιρὸς ἡμῖν εἶναι δοκῇ, τότε
„λέγωμεν ἀποτεθνηκέναι Ταρκύνιον, καὶ ταφὰς αὐτῷ
„ποιῶμεν ἀπὸ τῆ φανερᾶ. δίκαιος δ' εἶ, Τύλλιε, τρα-
„φείς τε ὑφ' ἡμῶν καὶ παιδευθεὶς, καὶ πάντων μετεσχη-

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

„repulerimus, (omnes enim inimicorum vires collabentur ſimulat-
„que regem viuere nuntiatum fuerit:) tunc tu, aſſumptis faſcibus
„et armorum poteſtate, eos qui de caede Tarquinii conſilium inie-
„runt ad populi iudicium voca, facto initio ab ipſis Marcii filiis, et
„illis iudicio conſtituto poenas infligito. His autem omnibus
„ſupplicio capitali affectis, ſi comparuerint et iudicium ſubie-
„rint: ſin autem vadimonium deſeruerint, (quod eos potius
„facturos arbitror) iis exſilio perpetuo et bonorum publicatione
„mulctatis, tum demum opes et regnum firma, multitudinis fa-
„vorem comitate et officiis tibi concilians; praecipue vero ca-
„vens ne quid iniuſte fiat, et ciues egenos aliqua liberalitate et
„beneficentia alliciens: deinde quum nobis tempus opportu-
„num viſum fuerit, tunc dicamus Tarquinium obiiſſe, et palam
„illum ſepulturae mandemus. Aequum autem eſt, Tulli, vt,
„quando a nobis fuiſti et nutritus et inſtitutus, et particeps fa-
„ctus omnium bonorum, quorum a parentibus liberi ſolent fieri
„participes, quando etiam filiam noſtram, cum qua degis, vxo-
„rem habes, ſi rex Romanorum creatus fueris, ſaltem mea cauſ-
„ſa, qua te hac in re adiuui, paterno amore iſtos pueros pro-
„ſequaris; quum vero ad aetatem virilem peruenerint, et ad
„rempub. capeſſendam fuerint idonei, alterum eorum, maiorem
„natu, Romanorum regem deſignes.

His dictis, et vtroque puero in vlnis generi et filiae impoſito, et ob vtrumque magna miſericordia illis commota, quum tempus opportunum eſſet, ex cubiculo egreſſa eſt, et domeſticos iuſſit res omnes neceſſarias ad regis vulnera curanda parare, et medicos conuocare. Intermiſſa autem illa nocte, ſequenti die, quum ingens turba ad regiam concurriſſet, prodiit in omnium conſpectum, ſtans ad feneſtras quae ſpectabant ad regiae veſtibulum; ac primum quidem praeſentibus indicauit eos qui regi caedem moliti fuerant, et eos qui ad id facinus patrandum ab

u ἰσχυρὸν ἐστι *Vat.*

x Ἀγγελομένῃ videtur etiam *Lapus* agnouiſſe, dum vertit *nunciato*. Malim ego praeſenti tempore ἀγγελλομένῃ, *ſi nunciaretur*. *Sylb.* cuius coniecturam firmat *Cod. Vat.* nam vulg. dant per λ ſimplex.

y πρόθες *Vat.* vulgo πρόσθες.

z καθισὰς *Vat.*

a ὑπαγόμενος *Vat.*

b Πολλὴν perperam in *Ed. Steph.*

c Ἐξῆλθεν ἐκ τῆ *Vat.*

d τῆ κατόπιν ἡμέρᾳ *Vat.*

e Ἀπεχθο-

„κὼς ἀγαθῶν, ὅσων παρὰ μητρός τε καὶ πατρὸς υἱοὶ μετα-
„λαμβάνουσι, καὶ θυγατρὶ συνοικῶν ἡμετέρᾳ, ἐὰν δὴ καὶ
„βασιλεὺς ἔτι γένῃ Ῥωμαίων, ἐμοῦ γε ἕνεκα τῆς εἰς τοῦτό
„σοι συναγωνισαμένης, πατρὸς εὔνοιαν τοῖς παιδίοις τοῖς-
„δε παρασχέσθαι· ὅταν δὲ εἰς ἄνδρας ἔλθωσι καὶ τὰ
„κοινὰ πράττειν ἱκανοὶ γένωνται, τὸν πρεσβύτερον αὐτῶν
„ἀποδεῖξαι Ῥωμαίων ἡγεμόνα.

Ταῦτ' εἰπῶσα καὶ τῶν παιδίων ἑκάτερον εἰς τὰς V.
ἀγκάλας ἐμβαλοῦσα τῆ τε γαμβρῷ καὶ τῆς θυγατρὸς,
καὶ [b] πολὺν ἐξ ἀμφοτέρων κινήσασα οἶκτον, ἐπειδὴ καιρὸς ἦν, [c] ἐξῆλθε τῆ δωματίᾳ, καὶ παρήγγειλε τοῖς ἔνδον εὐτρεπῆ τὰ πρὸς τὴν θεραπείαν ἐπιτήδεια ποιεῖν, καὶ τοὺς ἰατροὺς συγκαλεῖν. διαλιπῶσα δὲ τὴν μεταξὺ νύκτα, [d] τῆς κατόπιν ἡμέρας πολλῶ πρὸς τὰ βασίλεια συνδραμόντος ὄχλου, προῆλθεν εἰς τὰμφανὲς ταῖς θυρίσιν ἐπισᾶσα ταῖς φερούσαις εἰς τὸν πρὸ τῶν θυρῶν ξενῶνα, καὶ πρῶτον μὲν ἐδήλωσε τοῖς παροῦσι τοὺς βουλεύσαντας ἐπὶ τῷ βασιλεῖ τὸν φόνον, καὶ τοὺς ἐπὶ τοῦργον ἀποσαλέντας

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

ab

b Πολλὴν perperam in *Ed. Steph.*

c Ἐξῆλθεν ἐκ τῆ *Vat.*

d τῆ κατόπιν ἡμέρᾳ *Vat.*

e Ἀπεχθο-

ὑπ᾽ αὐτῶν δεδεμένους παρήγαγεν· ἔπειθ᾽ ὡς εἶδε πολλοὺς ὀλοφυρομένους τε τὸ πάθος, καὶ τοῖς δεδρακόσιν [e] ἀπεχθανομένους, τελευτῶσα εἶπεν ὡδὲ αὐτοῖς ἐκ τῶν [f] ἀνοσίων ἐπιβουλευμάτων γεγονέναι, ἃ δυνηθεῖσιν ἀποκτεῖναι Ταρκύνιον. ἀγαπητῶς δὲ ἁπάντων τὸν λόγον δεξαμένων, τότε τὸν Τύλλιον αὐτοῖς συνίσησιν, ὡς ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἐπίτροπον ἁπάντων τε τῶν κοινῶν καὶ τῶν ἰδίων ἀποδεικνύμενον, ἕως ἂν αὐτὸς ῥαΐσῃ. ὁ μὲν δὴ δῆμος ἀπήει περιχαρὴς γενόμενος εἰ μηδὲν πέπονθε κακὸν ὁ βασιλεύς, καὶ μέχρι πολλοῦ τὴν δόξαν ἔχων ταύτην διετέλει. ὁ δὲ Τύλλιος ἰσχυρὰν χεῖρα περὶ αὑτὸν ἔχων, καὶ τοὺς ῥαβδούχους ἐπαγόμενος τοὺς βασιλικούς, προῆλθεν εἰς τὴν ἀγοράν, καὶ τοὺς Μαρκίους ἐκήρυττεν ἥκειν ὑφέξοντας δίκην· ὡς δ᾽ οὐχ ὑπήκουον, ἐπικηρύξας αὐτοῖς ἀϊδίους φυγὰς, καὶ τὰς οὐσίας ἀναλαβὼν εἰς τὸ δημόσιον, ἀσφαλῶς ἤδη [h] κατέσχε τὴν Ταρκυνίου ἀρχήν.

VI. Βούλομαι δ᾽, ἐπισήσας τὸν ἐξῆς λόγον, ἀποδοῦναι

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

ab illis missi fuerant vinctos produxit: deinde, quum vidit multos illum casum lugere, et caedis auctoribus infensos, tandem dixit eos nihil scelestis his insidiis profeciisse, quod regem interficere non potuissent. Quum autem omnes eam orationem hilari animo excepissent, tunc Tullium ipsis commendauit, vt ab ipso rege constitutum rerum omnium et publicarum et priuatarum curatorem, donec ipse melius se haberet. Populus igitur discessit laetus, quod rex nihil mali grauioris accepisset, et in ea opinione diu et constanter mansit. Tullius vero, valida militum manu stipatus et adductis secum regiis lictoribus fasces ferentibus, prodiit in forum; et Marcios per praeconem in iudicium ad caussam dicendam venire iussit: sed quum illi non parerent, mulctatis iis exsilio perpetuo, et eorum bonis publicatis, tum demum tuto regnum Tarquinii tenuit.

Tarquinius an

Volo autem, sequentis narrationis cursum sistens, reddere

e Ἀπεχθομένους *Vat.*

f Ἀνοσίων βουλευμάτων *Vat.* pro primo vocabulo vulgatae dant ἐναντίων.

g Εἰ μηδὲν πέπονθεν ὁ βασιλεὺς δεινὸν *Vat.*

h Τὴν Ταρκυνίου κατεῖχεν ἀρχὴν *Vat.*

i Σχεδιά-

τὰς αἰτίας, δι᾽ ἃς ἔτε Φαβίῳ συγκατεθέμην, ἔτε τοῖς ἄλλοις ἱστορικοῖς, ὅσοι γράφουσιν υἱοὺς εἶναι τοὺς καταλειφθέντας παῖδας ὑπὸ Ταρκυνίου, ἵνα μή τινες τῶν ἐκείνοις ἐντυχόντων ταῖς ἱστορίαις [i] σχεδιάζειν με ὑπολάβωσιν, [k] ἐχ υἱοὺς, ἀλλ᾽ υἱωνοὺς αὐτοῦ γράφοντα τοὺς παῖδας. παντάπασι γὰρ ἀπερισκέπτως καὶ ῥᾳθύμως οἱ συγγραφεῖς [l] περὶ αὐτῶν ταύτην ἐξενηνόχασι τὴν ἱστορίαν, ὡδὲ ἐξετακότες τῶν ἀναιρεθέντων αὐτὴν ἀδυνάτων τε καὶ ἀτόπων· ὧν ἕκαστον ἐγὼ πειράσομαι ποιεῖν φανερὸν δι᾽ ὀλίγων. Ταρκύνιος ἐκ Τυρρηνίας μετανίσταται τὸν οἶκον μετασκευασάμενος ὅλον, ἐν τῇ κρατίστῃ τῶν Φρονεῖν ὑπάρχων ἡλικίᾳ. πολιτεύεσθαι γὰρ ἤδη καὶ ἄρχειν καὶ τὰ κοινὰ πράττειν ἀξιῶν παραδίδοται, καὶ τὴν ἄπαρσιν ἐκεῖθεν πεποιημένος, διὰ τὸ μηδεμιᾶς ἐν τῇ πόλει τιμῆς μεταλαμβάνειν. ἕτερος μὲν ἂν ἄν τις αὐτὸν ὑπέθετο καὶ τριακοστὸν ἔχοντα [m] τὸ ἐλάχιστον ἔτος, ὅτε ἀπῆρεν ἐκ Τυρρηνίας· ἀπὸ ταύτης

reddere rationes cur neque Fabio assentior, neque aliis Historicis, qui scribunt illos pueros, qui a Tarquinio relicti fuerant, eius filios fuisse: ne qui eorum, qui illorum historias legerunt, me haec comminisci arbitrentur; quod illos pueros, non filios, sed nepotes Tarquinii fuisse dixerim. Omnino enim inconsiderate et negligenter horum scriptores hanc historiam ediderunt in lucem, non examinatis iis, quae, quum nullo pacto fieri potuerint et absurda sint, fidem eius tollunt: quae singula ego paucis explicare dilucide conabor. Tarquinius ex Hetruria cum tota familia rebus conuasatis omnibus migrauit, ea aetate qua homines maxime prudentes esse solent. Quum enim iam et res ciuiles tractare, et magistratus gerere, et rempublicam administrare vellet: quod in vrbe ad nullos honores admitteretur, inde discessisse traditur. Alius igitur quispiam diceret, eum tunc ad minimum fuisse tricenarium quum ex Hetruria discessit, (hanc enim

Romanorum REX VI.

filios superstites reliquerit?

i Σχεδιάζειν με ὑπολάβωσι *Vat.* quod et maluit *Sylb.* nam vulgatis deest με.

k *Plutarchus* in *Poplicola* dubitat debeatne Tarquinium Superbum Tarquinii Prisci υἱὸν appellare an υἱωνόν. *Casaub.*

l Περὶ αὐτῶν rectius in *Vat.* et *Lapi Codd.* quo modo scribendum esse monuit *Steph.* vulg. deest praepositio.

m Τὸ ἐλάχιστον *Vat.* vulg. τὸ ἔλαττον.

n Ὑπο-

γὰρ οἱ νόμοι καλῶσι τῆς ἡλικίας ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τοὺς ἄρχειν τε καὶ πράττειν βουλομένους τὰ κοινά· ἐγὼ δ' ἔτι νεώτερον αὐτὸν [n] ὑποτίθεμαι πέντε ὅλοις ἔτεσι, καὶ ποιῶ [o] κατὰ πέμπτον καὶ εἰκοστὸν ἔτος ἀπανισάμενον. καὶ μὴν ὅτι γυναῖκα Τυρρηνίδα ἐπηγάγετο, ἣν ζῶντος ἔτι τοῦ πατρὸς ἔγημεν, ἅπαντες ὁμολογοῦσιν οἱ τὰς Ῥωμαϊκὰς συγγράψαντες ἱστορίας. παραγίνεται δ' εἰς Ῥώμην Ἄγκου Μαρκίου βασιλεύοντος, ὡς μὲν Γέλλιος ἱστορεῖ, κατὰ τὸν πρῶτον ἐνιαυτὸν τῆς βασιλείας· ὡς δὲ Λικίννιος γράφει, κατὰ τὸν ὄγδοον. ἔστω δὲ κατὰ τοῦτον ἐληλυθὼς τὸν ἐνιαυτόν, καθ' ὃν γράφει Λικίννιος, καὶ μὴ πρότερον. ἐν ὑστέρῳ μὲν γὰρ ἂν εἴη χρόνῳ παραγεγονὼς, εἴγε δὴ κατὰ τὸν ἔννατον ἐνιαυτὸν τῆς Ἄγκου δυναστείας ἱππέων ἡγούμενος ἐπὶ τὸν πρὸς [p] Λατίνους πόλεμον ὑπὸ τοῦ βασιλέως πέμπεται, ὡς ἀμφότεροι λέγουσιν οἱ συγγραφεῖς. εἰ δὴ παρεγένετο μὲν εἰς Ῥώμην ὁ πλείω τῶν πέντε καὶ εἴκοσι γεγονὼς ἐτῶν, Ἄγκῳ δὲ βασιλεῖ κατὰ τὸν ὄγδοον

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

enim aetatem plerumque leges iis praefiniunt qui magistratus gerere et rempublicam administrare volunt.) at ego quinque integris annis iuniorem eum fuisse statuo, et facio illum vigesimo et quinto aetatis anno inde migrasse. Quin etiam eum vxorem Hetruscam adduxisse, quam viuente adhuc patre duxerat, omnes Romani scriptores confitentur. Romam vero venit Anco Marcio regnante, vt Gellius tradit, anno regni primo: verum, vt Licinnius scribit, octauo. Sed faciamus eum venisse eo anno, quo Licinnius *eum venisse* scribit, non autem ante: fieri enim non potest vt postea venerit, siquidem nono anno regni Anci equitum magister in expeditionem contra Latinos a rege missus est, quemadmodum vterque scriptor tradit. Si igitur Romam venit, non plures quam XXV annos natus, et cum Anco rege octauo regni

n ὑποτίθεμαι *Vat.* vulg. ὑποτίθημι.

o Κατὰ πέμπτον καὶ εἰκοστὸν *Vat.* vulgo κατὰ εἰκοστὸν καὶ πέμπτον.

p Λατίνους etiam in *Vat.* et *Lapi Codd.* et confirmant quae auctor supra memorauit, p. 172. v. 25. Σαβίνους maluerit *Gelenius* ex p. 173. v. 19. *Sylb.*

q Gelenii

τῆς ἀρχῆς ἐνιαυτὸν φίλος γενόμενος, ἑπταικαίδεκα διέτριψεν ἔτη παρ' αὐτῷ τὰ λοιπὰ, ([q] τέτταρα γὰρ ἐπὶ τοῖς εἴκοσιν ἐβασίλευσεν Ἄγκος,) ἔτη δὲ ὀκτὼ καὶ τριάκοντα τὴν βασιλείαν κατέσχεν, ὡς ἅπαντες ὁμολογοῦσιν· [r] ὀγδοηκονταέτης ἂν εἴη ὅτ' ἐτελεύτα. ἐκ τοῦ συλλογισμοῦ γὰρ τῶν ἐτῶν τοῦτο συνάγεται τὸ πλῆθος. [s] ἡ γυνὴ δ' εἰ πέντε ἔτεσιν ἦν αὐτῷ νεωτέρα, καθάπερ εἰκός· ἑβδομηκοστὸν ἂν δήπου καὶ πέμπτον εἶχεν ἔτος, ὅτε ἀπέθνησκε Ταρκύνιος· εἰ δὲ δὴ τὸν νεώτερον τῶν υἱῶν ἔσχατον ἐκύησεν ἔτος ἔχουσα πεντηκοστόν· προσωτέρω γὰρ οὐκ ἔτι κυΐσκεται τότε τοῦ χρόνου γυνὴ, ἀλλ' ἔστιν ὅτος αὐταῖς τῶν ὠδίνων ὅρος, ὡς οἱ ταῦτ' ἐξητακότες γράφουσιν· ὅτος μὲν [ὃν] οὐκ ἂν ἐλάττων γεγονὼς ἦν ἐτῶν πέντε καὶ εἴκοσι κατὰ τὸν τοῦ πατρὸς θάνατον· ὁ δὲ Λεύκιος ὁ πρεσβύτερος οὐ μείων ἑπτὰ καὶ εἴκοσιν ἐτῶν· οὐκ ἄρα νηπίους κατέ-

regni anno in amicitiam receptus, reliquos septemdecim annos apud eum exegit, et Ancus regnauit viginti et quatuor annos, ipse vero XXX et octo annos regno est potitus, vt omnes fatentur vno ore: octogesimum igitur aetatis annum agebat quum obiit. Hic enim numerus ex annorum computatione colligitur. Eius autem vxor illo quinque annis iunior erat, vt verisimile est: quare septuagesimum et quintum annum agebat, quum mortuus est Tarquinius, si modo filiorum minorem natu postremum anno aetatis suae quinquagesimo peperit. vltra enim hoc tempus mulieres vterum non ferunt, sed hic est partus ipsarum finis, quemadmodum scribunt qui haec diligentius perscrutati sunt. Iste igitur non erat minor viginti quinque annis quando pater obiit; Lucius vero, qui natu erat grandior, non minor erat XXVII annis: ergo Tarquinius nullos filios

Romanorum REX VI.

q Gelenii versio et historiae ratio lectionem requirit huiusmodi, τέτταρα δ' ἐπὶ τοῖς εἴκοσιν ἐβασίλευσεν Ἄγκος ἔτη, αὐτὸς δὲ ὀκτὼ καὶ τριάκοντα τὴν βασιλείαν κατέσχεν. *Sylb.* Optime in *Cod. Vat.* τέτταρα γὰρ ἐπὶ τοῖς εἴκοσιν βεβασίλευκεν Ἄγκος. ἔτη δὲ ὀκτὼ καὶ τριάκοντα τὴν βασιλείαν κατέσχεν αὐτός.

r Ογδοηκονταέτης ἂν ἦν *Vat.*

s Vel ἡ γυνὴ δὲ αὐτῷ ἦν πέντε ἔτεσιν νεωτέρα (pro εἶχε δὲ γυναῖκα νεωτέραν) vel ἡ γυνὴ δὲ πέντε ἔτεσιν ἦν αὐτῷ νεωτέρα. *Steph.*

λιπεν υἱὸς ὁ Ταρκύνιος ἐκ ταύτης γεγονότας τῆς γυναικός. ἀλλὰ μὴν εἴ γε ἀνδρῶν ἡλικίαν εἶχον οἱ παῖδες, [t] ὅταν ὁ πατὴρ αὐτῶν ἀπέθνησκεν, ὅτ' ἂν ἡ μήτης αὐτῶν ἔτως ἦν ἀθλία καὶ θεοβλαβὴς, ὥς' ἀφαιρεῖσθαι μὲν τῶν ἑαυτῆς τέκνων, ἣν κατέλιπεν ὁ πατὴρ αὐτοῖς, ἀρχὴν, τῷ δὲ ἀλλοτρίῳ καὶ ἐκ δάλης γεγονότι χαρίζεσθαι· ὅτ' ἂν [u] αὐτοὶ τῆς πατρῴας ἀρχῆς ἀποστερόμενοι φαύλως καὶ ῥαθύμως τὸ ἀδίκημα [x] ἔφερον, καὶ ταῦτα ἐν τῇ κρατίστῃ τῶ λέγειν τε καὶ πράτ]ειν ὄντες ἀκμῇ· ὅτε γὰρ [y] εὐγενείᾳ προεῖχεν αὐτῶν ὁ Τύλλιος, ὅτε ἡλικίας ἀξιώματι παρὰ πολὺ διήλλατ]εν, ἀλλὰ τρισὶ μόνον ἔτεσι θατέρᾳ πρεσβύτερος ἦν· ὥστε ἐκ ἄν γε παρεχώρησαν αὐτῷ τῆς βασιλείας ἑκόντες.

VII. Ἔχει δὲ καὶ ἄλλας τινὰς τὸ πρᾶγμα ἀτοπίας, ἃς ἅπαντες ἠγνόησαν οἱ τὰ Ῥωμαϊκὰ [z] συνταξάμενοι, πλὴν

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

filios ex hac vxore ſuſceptos reliquit, qui infantes eſſent. Quin etiam ſi filii virili aetate fuiſſent, neque eorum pater interiiſſet, neque eorum mater adeò ſceleſta et mente capta fuiſſet, vt filios ſuos regno quod pater ipſis reliquerat priuaret, atque alieno filio et ex ſerua nato id donaret. neque ipſi paterno regno ſpoliati ignauiter et negligenter eam iniuriam tuliſſent; praeſertim ea aetate, qua maxime et dicendi et agendi facultate florebant: neque enim Tullius generis nobilitate illis praeſtabat, neque aetatis dignitate admodum eos antecedebat; ſed tribus tantum annis altero erat maior. Quare nunquam ſponte ſua illi regno ceſſiſſent.

Praeterea haec res alias quaſdam abſurditates habet, quas omnes rerum Romanarum ſcriptores ignorarunt, vno excepto,

t Si ex ὅτ' ἂν primo in loco facias ὅταν, deinde poſt θεοβλαβὴς adiicias ἦν, quicquid abſurdi eſt et ridiculi, protinus euaneſcet; atque hoc modo locum interpretari licebit, *ſi virili aetate filii fuiſſent, quum pater moreretur* etc. *Steph.* Vide etiam *Schediaſm.* l. V. c. 30. ὅτε ἂν in *Cod. Vat.* vulg. ὅτ' ἂν.

u Αὐτοὶ τῆς πατρῴας *Vat.* vulg. deeſt articulus.

x Ἐνεγκαν *Vat.*

y Ὁ Τύλλιος ἐκ δάλης μητρὸς ὢν, ὅτε *Vat.*

z Συνταξάμενοι *Vat.* vulg. συγγραψάμενοι.

a Ὅτι

ἑνὸς, ὃ μετὰ μικρὸν ἐρῶ τὄνομα. ὁμολόγηται γὰρ [a] ὅτι μετὰ τὴν Ταρκυνίᾳ τελευτὴν παραλαβὼν τὴν βασιλείαν Τύλλιος ἐπ' ἔτη [b] τετ]αράκοντα καὶ τέτ]αρα κατέσχεν. ὥστε [c] εἰ" κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἐπ]αιεικοσαέτης ἦν, ὅτε ἀπεστερεῖτο τῆς ἀρχῆς ὁ πρεσβύτερος τῶν Ταρκυνίων, [d] ὑπὲρ ἑβδομήκοντα ἔτη γεγονὼς ἂν ἦν ὅτε τὸν Τύλλιον ἀπέκτεινεν. ἐν κρατίστῃ δέ γε αὐτὸν ἡλικίᾳ τότε ὄντα παραδεδώκασιν οἱ συγγραφεῖς, καὶ φασιν ὅτι Τύλλιον αὐτὸς ἀράμενος ἐκ τῶ βελευτηρίᾳ, καὶ φέρων ἔξω, [e] κατὰ τῶν κρηπίδων ἐξέχεεν· ἥ τε ἐκ τῆς ἀρχῆς αὐτῶ ἔκπ]ωσις γίνεται πέμπ]ῳ καὶ εἰκοστῷ μετὰ ταῦτα ἔτει. καὶ τότῳ τῷ ἔτει στρατευόμενος ἐν τῷ πρὸς Ἀρδεάτας εἰσάγεται πολέμῳ, καὶ πάντα τὰ ἔργα δι' ἑαυτῶ τελῶν. ἐκ [f] ἔχει δὲ λόγον ἐν πολέμοις ἐξετάζεσθαι [g] σῶμα ἀνδρὸς" ἓξ καὶ ἐννενήκοντα [h] βεβιωκότος ἔτη. ἐκπεσών τε τῆς ἀρχῆς ἔτι [i] πολεμεῖ Ῥωμαίοις, ἐκ ἔλατ]ον τετ]άρων καὶ δέκα ἐτῶν, αὐτὸς

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

cepto, cuius nomen mox dicam. Illud enim confeſſum eſt, poſt Tarquinii mortem, Tullium regno potitum quadraginta annos regnaſſe. Itaque, ſi illo tempore natus fuiſſet viginti et ſeptem annos, quum Tarquinii filius maior natu regno eſt fraudatus, plures quam LXX annos natus fuiſſet quum Tullium interfecit. At vero illum florentiſſima aetate tunc fuiſſe ſcriptores produnt, et Tullium ab eo arreptum, et ex curia elatum per gradus praecipitem datum fuiſſe, eumque vigeſimo quinto poſt anno regno expulſum tradunt. et anno iſto illi eum inducunt expeditionem contra Ardeates facientem, et omnia belli munia per ſe obeuntem. Abſurdum autem eſt in militum militantium numero ponere hominem, qui nonageſimum et ſextum aetatis annum praeterierit. Et regno pulſus bellum cum Romanis geſſit per annos non minus quam quatuordecim, ita vt ipſemet

a Ὅτι καὶ μετὰ *Vat.*

b Τετ]αράκοντα καὶ τέτ]αρα *Vat.* et *Lapi Codd.* vulgo deſunt καὶ τέτταρα.

c Deeſt *Vat.*

d Ὑπὲρ ἑβδομήκοντα δὲ ἔτη *Vat.*

e Κατὰ τῶν κρηπίδων *Vat.* vulg. deeſt artic.

f Εἶχε δὲ *Vat.* vulg deeſt δὲ. καὶ τέτταρα.

g Non agnoſcit *Vat.*

h Βεβιωκὼς *Vat*

i Πολεμεῖν *Vat.*

k ἐν τοῖς πράγμασιν ἐξεταζόμενος, ὡς φασιν· l ὁ παρὰ τὰς κοινὰς τῶν ἁπάντων ἐπὶ δόξας, καὶ ὁ τῷ βίῳ χρόνος αὐτῷ πλείων ἀναφαίνεται τῶν ἑκατὸν καὶ δέκα γεγονὼς ἐτῶν· τῶτο δὲ τὸ μῆκος τῶν βίων ἀ φέρουσιν οἱ καθ' ἡμᾶς τόποι. ταῦτα δὴ τὰ ἄτοπα m συνιδόντες τῶν Ῥωμαϊκῶν συγγραφέων τινὲς, ἑτέραις αὐτὰ λύειν ἐπειράθησαν ἀτοπίαις, ἀ Τανακυλίδα ποιῶντες μητέρα τῶν παιδίων, ἀλλὰ n Γεγανίαν τινὰ, περὶ ἧς ἀδεμίαν παρειλήφαμεν ἱστορίαν· ἄωρος δὴ γίνεται πάλιν ὁ γάμος τῶ Ταρκυνίῳ μικρὸν o ἀπολείποντος ἐτῶν ὀγδοήκοντα· καὶ ἡ τῶν τέκνων p γένεσις τοῖς ταύτην ἔχουσι τὴν ἡλικίαν ἄπιστος. ἀδὲ γὰρ ἅπαις ἦν, ὥστε ἐκ παντὸς ἐπιθυμῆσαι τέκνων· ἀλλὰ θυγατέρες ἦσαν αὐτῷ δύο, καὶ αὗταί γε ἤδη γεγαμημέναι. τῶτων δὴ τῶν ἀδυνάτων τε καὶ ἀτόπων ἕνα-

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

ipſemet rebus gerendis intereſſet, vt aiunt; quod praeter communem omnium opinionem eſt: ita enim illum vitam vltra centeſimum et decimum annum produxiſſe conſtaret. ſed tam longam vitam regiones noſtrae non ferunt. Has igitur abſurditates quum quidam Romani ſcriptores animaduerterent, eas aliis abſurditatibus diluere ſunt conati, dicentes matrem illorum puerorum fuiſſe non Tanaquilem, ſed quandam Gemaniam, de qua nihil in hiſtoriis accepimus. Adde illud etiam, intempeſtiuas futuras fuiſſe nuptias Tarquinii, qui iam accederet ad octogeſimum annum: et minime credendum, quempiam qui ea ſit aetate liberos procreare poſſe. neque enim ſine liberis erat, ita vt tanto ſobolis deſiderio teneretur: ſed duas habebat filias, easque iam nuptas. Conſiderans igitur haec ſingula, quae fieri non potuiſſe conſtat,

k Ἐν τοῖς πράγμασιν ἐξεταζόμενος malit *Portus:* cenſet interpretandum *in militum pugnantium numero recenſitus.*

l Ante παρὰ deeſſe videtur relatiuum ὃ, vel coniunctio τε in praecedenti membro poſt αὐτὸς. *Lapi* verſio pro articulo τῶν, qui parum hic neceſſarius eſt, habet coniunctionem ἔν. *Sylb.* Vel ὃ addendum vel ἐστι expungendum. *Portus.*

m Συνειδότες *Vat.*

n Γεγανίαν legit *Gelenius.* γεμανίαν *Portus.* nam in vulg. eſt γε μανίαν. *Lapus,* neſcio quae veſtigia ſequutus, vertit *ſed quandam aliam.* Pro *Gelenii* coniectura facit *Cod. Vat.*

o Ἀπολείποντος ἔτη *Vat.*

p Γένεσις pro γέννησις notatum etiam apud *Ariſtotelem. Sylb.*

q Πείσωνι

σα ἐπιλογιζόμενος, ἀχ υἱὰς εἶναι Ταρκυνίῳ γράφω τὰς παῖδας, ἀλλ' υἱωνὰς, Λευκίῳ q Πίσωνι τῷ Φρυγὶ συγκατατιθέμενος. ἐκεῖνος γὰρ ἐν ταῖς ἐνιαυσίοις πραγματείαις τᾶθ' ἱστόρηκε μόνος· εἰ μή γε ἄρα γόνῳ μὲν ἦσαν υἱωνοὶ τῷ βασιλέως οἱ παῖδες, ποιήσει δὲ υἱοί. καὶ τῶτ' ἦν αἴτιον τῆς ἀπάτης τοῖς ἄλλοις ἅπασι τοῖς συγγράψασι τὰς Ῥωμαϊκὰς ἱστορίας. προειρημένων δὲ τάτων, καιρὸς ἐπανάγειν ἐπὶ τὴν r ἀπολειπομένην διήγησιν.

Ἐπειδὴ δὲ παραλαβὼν τὴν ἐπιτροπὴν s τῆς ἡγεμονίας ὁ Τύλλιος, καὶ τὴν ἑταιρείαν τῶν Μαρκίων ἐξελάσας, βεβαίως ἤδη τῆς ἀρχῆς ἐνόμιζε κρατεῖν, t τόν τε βασιλέα Ταρκύνιον, ὡς ἐκ τῶν τραυμάτων τετελευτηκότα ἔναγχος, ἐκκομιδῇ τε πολυτελεῖ καὶ μνήματος ἐπισήμᾳ κατασκευῇ, καὶ ταῖς ἄλλαις τιμαῖς ἐκόσμει, καὶ τὸν ἐξ ἐκείνᾳ χρόνον, ὡς ἐπίτροπος ὢν τῶν ἐκ τῆ βασιλείᾳ γένᾳς παίδων, τόν τε ἴδιον u αὐτῶν βίον καὶ τὰ κοινὰ πράγμα-

VIII.

conſtat, quaeque abſurda ſunt, hos pueros, non filios, ſed nepotes Tarquinii fuiſſe ſcribo, ſequutus L. Piſonis Frugi ſententiam. Ille enim ſolus in annalibus, quos ſcripſit, hoc prodidit, niſi forte natura quidem nepotes fuerint regis, at filii adoptione. Atque haec fuerit cauſſa, quae reliquos omnes rerum Romanarum ſcriptores deceperit. Sed his praedictis, tempus eſt vt iam ad intermiſſam narrationem redeam.

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

Tullius igitur, poſtquam regni procuratione accepta, et Marciorum factione pulſa, regnum a ſe iam ſatis firmatum exiſtimauit, regem Tarquinium, quaſi ex vulneribus recens obiiſſet, magnifico funere extulit, eique inſigne monumentum condidit, et eum caeteris honoribus *regium funus decentibus* decoravit; et ab illo tempore, vt tutor filiorum regii ſanguinis, et priuatum eorum patrimonium et rempublicam ſumma cura ac

Tullius e vicario rex factus.

q Πείσωνι *Vat.*

r Scribe ὑπολειπομένην, vt alibi loquitur. *Steph.*

s Τῆς βασιλείας *Vat.*

t Τόν τε βασιλέα *Vat.* vulgo γε legitur pro medio vocabulo.

u Αὐτῷ perperam in *Ed. Steph.*

τα τῆς πόλεως διὰ Φυλακῆς τε καὶ Φροντίδος ἐποιεῖτο. τοῖς δὲ πατρικίοις ἀκ ἦν τὰ γινόμενα καθ' ἡδονὰς, ἀλλ' ἠγανάκτουν καὶ χαλεπῶς ἔφερον, ἀκ ἀξιοῦντες αὐτὸν ἑαυτῷ τινα μηχανήσασθαι βασιλικὴν ἐξουσίαν, μήτε βουλῆς ψηφισαμένης, μήτε τῶν ἄλλων τῶν κατὰ νόμον ἐπιτελεσθέντων. συνιόντες τε πολλάκις οἱ πλεῖστον ἐξ αὐτῶν δυνάμενοι, διελέγοντο πρὸς ἀλλήλους περὶ τῆς καταλύσεως τῆς παρανόμου ἀρχῆς· καὶ ἐδόκει αὐτοῖς, ἐπειδὰν πρῶτον εἰς τὸ συνέδριον [x]ὑπὸ τῆ Τυλλίᾳ συναχθῶσιν, ἀναγκάσαι τὸν ἄνδρα τὰς ῥάβδους ἀποθέσθαι καὶ τὰ λοιπὰ τῆς ἀρχῆς σύμβολα· ὅταν δὲ τοῦτο γένηται, τὸς καλουμένους μεσοβασιλεῖς ἀποδεῖξαι, καὶ δι' ἐκείνων ἐλέσθαι [y]τὸν ἄρξοντα τῆς πόλεως [z]κατὰ νόμον. ταῦτα διανοουμένων αὐτῶν, ἐπιγνοὺς ὁ Τύλλιος, ἐπὶ τὸ δημαγωγεῖν καὶ θεραπεύειν τὰς ἀπόρους τῶν πολιτῶν ἐτρέπετο, δι' ἐκείνων ἐλπίσας τὴν ἀρχὴν καθέξειν. καὶ συγκαλέσας τὸ πλῆθος εἰς ἐκκλησίαν, τά τε παιδία προήγαγεν ἐπὶ τὸ βῆμα, καὶ λόγον διεξῆλθε τοιόνδε.

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

ac diligentia curauit et custodiuit. Patriciis vero haec non placebant; sed indignabantur et aegre ferebant: quippe qui nollent eum regiam aliquam potestatem sibi his artibus parare; idque neque ex senatusconsulto, neque aliis legitimis ritibus servatis. Et qui plurimum inter illos poterant saepe coibant, et inter se agebant de abrogando imperio quod ille contra ius et fas occuparat. Itaque visum est illis, vbi primum a Tullio in senatum conuocati fuissent, eum cogere fasces et reliqua regni insignia deponere: atque, hac re peracta, interreges, qui ita vocantur, creare, et per eos eligere ex legibus illos qui reipublicae administrationem essent habituri. Haec illis cogitantibus, Tullius, cognito eorum consilio, conuertit se ad plebis fauorem captandum, et ciues egenos largitionibus sibi conciliandos, eorum opera sperans se regnum retenturum. Quare populo ad concionem conuocato, pueros ante tribunal produxit, et talem habuit orationem.

„Magna

x Ἀπὸ pro ὑπὸ positum existimat *Sylb.* Verum ὑπὸ reperitur in *Cod. Vat.*

y Τὸν ἄρξοντα *Vat.* vulg. τὸς ἄρξοντας.

z Κατὰ νόμους *Vat.*

a Πολλὴ

„[a]Πολλή με ἀνάγκη κατείληφεν, ἄνδρες πολῖται, κήδεσθαι τῶν παιδίων [b]τούτων τῶν νηπίων. Ταρκύνιος γὰρ ὁ πάππος αὐτῶν ἀπάτορα καὶ ἄπολιν ὄντα [c]με παραλαβὼν ἐξέθρεψεν, οὐδὲν ἐνδεέστερον ἄγων τῶν αὑτῆ τέκνων, καὶ τὴν ἑτέραν τῶν θυγατέρων [d]ἔδωκέ μοι γυναῖκα, καὶ παρὰ τὸν τῆ βίᾳ χρόνον [e]ὡς ἐξ αὐτῆ γεγονότα τιμῶν καὶ φιλῶν, ὡς καὶ ὑμεῖς ἴστε, διετέλεσε. καὶ ἐπειδὴ τὰ περὶ τὴν ἐπιβουλὴν αὐτῷ συνέπεσεν, εἴ τι πάθοι τῶν ἀνθρωπίνων, ἐμοὶ τὴν ἐπιμέλειαν τῶν παίδων ἐπίστευσε. τίς οὖν πρὸς θεὸς ὅσιον, ἢ πρὸς ἀνθρώπους δίκαιον ὑπολήψεταί με, ἐὰν ἐγκαταλίπω καὶ προδῶ τὸς ὀρφανὸς, οἷς τοσαύτας ὀφείλω χάριτας; ἀλλ' ἵνα τὴν ἐμαυτῆ προδώσω πίστιν, ἵνα τὴν τῶν παίδων ἐρημίαν ἐγκαταλείψω, κατὰ δύναμιν τὴν ἐμήν. δίκαιοι δ' ἔστε καὶ ὑμεῖς διαμεμνῆσθαι τὰς εὐεργεσίας, ἃς ὁ πάππος αὐτῶν τὸ κοινὸν εὐηργέτησεν, ὑποτάξας μὲν ὑμῖν τὰς Λα-

IX.

„Magna necessitas me, Quirites, coëgit horum infantium curam suscipere. Tarquinius enim eorum auus me orbum et patria pulsum excepit et educauit, non deteriore conditione quam proprios suos liberos tractans, et alteram suarum filiarum mihi in matrimonium dedit, et toto vitae suae tempore me vt filium suum perpetuo, vt scitis vos ipsi, honorauit et amauit. et post illum infelicem casum, quum per insidias est vulneratus, si quid humanitus sibi accideret, mihi horum puerorum curam mandauit. Quis igitur me in deos pium aut in homines iustum iudicabit, si deseram ac prodam pupillos, quibus tam ingentes debeo gratias? Sed neque meam fidem prodam, neque hos pueros a caeteris omnibus destitutos deseram; nec eos, quantum in me erit, in ista solitudine relinquam. Aequum autem est vt vos etiam in memoriam reuocetis beneficia, quae auus ipsorum in rempublicam contulit: siquidem in vestram ditionem

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

a Πολλὴ μὲν ἀνάγκη in *Ed. Steph.*

b Τούτων καὶ νηπίων *Vat.*

c Μὲ παραλαβὼν *Vat.* pro his duobus vocc. dant vulgatae vnum μεταλαβὼν. atque ita vt Vatic. dat, legendum coniecerunt *Sylb.* et *Port.*

d Ἀποδέδωκε *Vat.*

e Ὥσπερ ἐξ αὐτῆ *Vat.*

f Ἐπειδὴ

τίνων τοσαύτας πόλεις ἀντιποιωμένας τῆς ἀρχῆς, ὑπηκόους δὲ ποιήσας Τυρρηνὸς ἅπαντας μέγιστα τῶν περιοίκων δυναμένους, ἀναγκάσας δὲ τὸ Σαβίνων ἔθνος ὑποχείριον ὑμῖν γενέσθαι, μετὰ πολλῶν ἄπαντα ταῦτα καὶ μεγάλων κινδύνων κατεργασάμενος. ὅσον μὲν οὖν αὐτὸς ἔζη χρόνον, ἐκείνῳ προσῆκεν ὑμᾶς ὑπὲρ τῶν εὐεργεσιῶν χάριτας εἰδέναι· [f] ἐπεὶ δὲ τετελεύτηκε τὸν βίον, τοῖς ἐγγόνοις αὐτοῦ τὰς ἀμοιβὰς ἀποτίνειν, καὶ μὴ [g] συγκατορύττειν ἅμα τοῖς σώμασι τῶν εὐεργετῶν καὶ τὴν μνήμην τῶν ἔργων. δόξατε οὖν κοινῇ πάντες ἐπίτροποι καταλελεῖφθαι τῶν [h] παιδίων, καὶ βεβαιῶτε αὐτοῖς ἣν ὁ πάππος κατέλιπεν ἀρχήν. ἀδὲν γὰρ ἂν τοσοῦτον ἀπολαύσειαν ἐκ τῆς ἐμῆς ἐνὸς ὄντος προσασίας, ὅσον ἐκ τῆς κοινῆς ἁπάντων βοηθείας. ταῦτα δ' εἰπεῖν ἠνάγκασμαι συνισαμένους τινὰς ἐπ' αὐτοὺς [i] αἰσθανόμενος, καὶ τὴν ἀρχὴν ἑτέροις παραδοῦναι βουλομένους. ἀξιῶ δὲ ὑμᾶς, ἄνδρες Ῥωμαῖοι, καὶ τῶν ἐμῶν μεμνημένους ἀγώ-

Seruius Tullius. Romanorum REX VI.

tionem et poteſtatem redegit tot Latinorum vrbes, vobiſcum de principatu contendentes; et ſub populi Romani imperium ſubiunxit omnes Hetruſcos, qui omnium finitimorum populorum ſunt potentiſſimi; et coëgit Sabinorum gentem ſubactam veſtro imperio parere; atque haec omnia cum multis et magnis periculis peregit. Quamdiu igitur ille viuebat, aequum erat vos pro beneficiis acceptis illi gratiam habere; nunc vero, quando ille obiit, vos eius liberis *et poſteris* gratiam referre, neque vna cum ipſis corporibus hominum de vobis bene meritorum ipſam quoque memoriam beneficiorum acceptorum defodere decet. Exiſtimate igitur vos omnes ſimul iſtorum puerorum tutores relictos; et regnum, quod auus ipſis reliquit, confirmate. neque enim tantum mei vnius patrocinium ipſis prodeſſe poterit, quantum veſtrum omnium commune auxilium. Haec autem ideo ſum coactus dicere, quia quoſdam in eos conſpiraſſe cognoui, qui regnum aliis tradere volunt. Vos autem rogo, Quirites, vt meorum etiam laborum memores, quos

f Ἐπειδὴ δὲ *Vat.*

g Συγκατορύττειν *Vat.* vulg. dant ſimplex κατορύτ]ειν.

h Παίδων, καὶ βεβαιῶντες *Vat.*

i Αἰσθόμενος *Vat.*

k Ἧς

νων, ἃς ὑπὲρ τῆς ἡγεμονίας ἠγωνισάμην, ἔτε μικρῶν ὄντων, ἔτ' ὀλίγων, ἃς ἀδὲν δέομαι πρὸς εἰδότας ὑμᾶς λέγειν, τὰς ἀντὶ τούτων ὀφειλομένας ἐμοὶ χάριτας τοῖς παιδίοις ἀποδοῦναι τούτοις. ἀ γὰρ ἰδίαν ἀρχὴν ἐμαυτῷ κατασκευαζόμενος, [k] ἧς, ἀδενὸς ἧττον, ἄξιος ἦν βεληθεὶς τυγχάνειν, ἀλλὰ τῷ Ταρκυνίᾳ γένει βοηθῶν, τὰ κοινὰ πράττειν προήρημαι. ἱκέτης δὲ ὑμῶν γίγνομαι μήτε τὰς ὀρφανὰς [l] ἐγκαταλιπεῖν, νῦν μὲν ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς κινδυνεύοντας· εἰ δὲ ἡ πρώτη πεῖρα τοῖς ἐχθροῖς αὐτῶν χωρήσειε κατὰ νοῦν, καὶ ἐκ τῆς πόλεως ἐξελαθησομένους. ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τούτων ὡς ἐγνωκόσιν ὑμῖν τὰ δέοντα, καὶ ποιήσασιν ὅσα προσήκει, ἀδὲν δέομαι πλείω λέγειν· ἃ δὲ παρεσκεύασμαι ποιεῖν [m] ὑμᾶς αὐτὸς ἀγαθὰ, καὶ ὧν χάριν τὴν ἐκκλησίαν συνεκάλεσα, ἀκούσατέ μου. ὅσοι μὲν ὑμῶν ὀφείλοντες ἤδη χρέα, διὰ πενίαν ἀδύνατοί εἰσιν ἀποδοῦναι, τούτοις βοηθεῖν προθυμούμενος, ἐπειδὴ πο-

Seruius Tullius. Romanorum REX VI.

quos pro veſtro imperio pertuli, qui neque parui neque pauci ſunt, (quos apud vos rei ignaros memorare non eſt opus) gratiam, quam pro his mihi debetis, iſtis infantibus referatis. neque enim vt mihi ipſi regnum adſtruam, (quo tamen indignus non eſſem, ſi id ego affectarem:) ſed vt Tarquinii generi opem feram, ad reipublicae adminiſtrationem accedere volui. Quare vos ſupplex oro, vt neque pupillos iſtos deſeratis, qui iam in regni amittendi periculo verſantur; et, ſi primus conatus eorum inimicis ex animi ſententia ſucceſſerit, ex vrbe etiam expellentur. Sed de his praeſertim, quum vos ipſi ſciatis quid ſit faciendum, quumque quod decet ſitis facturi, pluribus me agere non oportet. Quae autem beneficia in vos conferre ſtatuerim, et qua de cauſſa concionem conuocarim, ex me audite. Quotquot de vobis aere alieno grauati propter inopiam ſoluendo non ſunt, his ego ſuccurrere paratus, quia ciues Romani

k Ἧς ἀδενὸς ἧν βεληθεὶς ἧττον ἄξιος τυγχάνειν *Vat.* vulg. ἧς ἀδὲν ἧττον etc.

l Ἐγκαταλιπεῖν *Vat.* vulgg. dant ſimplex καταλιπεῖν.

m Τμᾶς αὐτὸς ἀγαθὰ *Vat.* vulgatis deeſt αὐτὸς. adhuc de liberis Tarquinii egerat, iam nunc de ſemet agere ingreditur.

λῖται εἰσι, καὶ πολλὰς ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀνηντλήκασι πόνους, ἵνα μὴ τὴν ἰδίαν ἀφαιρεθῶσιν ἐλευθερίαν οἱ τὴν κοινὴν βεβαιώσαντες, ἐκ τῶν ἐμαυτῆ χρημάτων δίδωμι διαλύσασθαι τὰ χρέα. ὅσοι δ' ἂν μετὰ ταῦτα δανείσωνται, τότους ἐκ ἐάσω πρὸς τὰ χρέα ἀπάγεσθαι, [n] ἀλλὰ καὶ νόμον θήσομαι, μηδένα δανείζειν ἐπὶ σώμασιν ἐλευθέροις, ἱκανὸν ἡγέμενος τοῖς δανειταῖς τὰς οὐσίας τῶν [o] συμβαλλόντων κρατεῖν. ἵνα δὲ καὶ τὰς εἰς τὸ δημόσιον [p] γινομένας εἰσφορὰς, δι' ἃς οἱ πένητες ἐπιβαρῦνταί τε καὶ ἀναγκάζονται δανείσματα ποιεῖν, κοφοτέρως εἰς τὸ λοιπὸν φέρητε, τιμήσασθαι τὰς οὐσίας ἅπαντας [q] κελεύω, καὶ ἀπὸ τοῦ τιμήματος ἕκαστον φέρειν τὸ ἐπιβάλλον, ὡς ἐν ταῖς μεγίσταις καὶ εὐνομωτάταις πόλεσι πυνθάνομαι γενόμενον· δίκαιόν τε γὰρ καὶ συμφέρον τῷ κοινῷ τὸ αὐτὸ ἡγεῖσθαι, τοὺς μὲν πολλὰ κεκτημένους πολλὰ εἰσφέρειν, τοὺς δ' ὀλίγα ἔχοντας, ὀλίγα. δοκεῖ δέ μοι καὶ τῆς δημοσίας γῆς, ἣν διὰ τῶν ὅπλων κτησάμενοι κατέχετε, μὴ τοὺς ἀναιδεστάτους, ὥσπερ νῦν, κρατεῖν, ἤτε [r] χάριτι λαβόντας, ἤτε ὠνῇ κτησαμένους, ἀλλὰ τοὺς μηδένα κλῆρον ἔχοντας ὑμῶν, ἵνα μὴ θητεύητε ὄντες ἐλεύθεροι, μήτε τὰς ἀλλοτρίας κτήσεις, ἀλλὰ τὰς ἰδίας γεωργῆτε. [s] οὐ γὰρ ἂν γένοιτο φρόνημα εὐγενὲς ἐν ἀνδράσιν ἀπορουμένοις τῶν καθ' ἡμέραν ἀναγκαίων. ὑπὲρ ἅπαντα δὲ ταῦτα ἔγνων ἴσην καὶ κοινὴν ποιεῖν πολιτείαν, καὶ τὰ δίκαια πᾶσι πρὸς ἅπαντας ὅμοια. εἰς τοῦτο γὰρ ἥκουσί τινες αὐθαδείας, ὥστε ὑβρίζειν εἰς τὸ δημοτικὸν ἀξιῶσι, καὶ μηδὲ ἐλευθέρους ἡγεῖσθαι τοὺς πένητας ὑμᾶς. ἵνα δὲ καὶ λαμβάνωσι τὰ δίκαια καὶ ὑπέχωσιν οἱ μείζους τοῖς ἐλάττοσιν, ἐξ ἴσου νόμους θήσομαι κωλυτὰς μὲν τῆς βίας, φύλακας δὲ τῆς δικαιοσύνης, καὶ αὐτὸς ὀδένα χρόνον ἀνήσω τῆς ἀπάντων προνοούμενος ἰσηγορίας.»

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

mani ſunt, et multos pro patria labores tolerarunt, ne ſua libertate priuentur ii qui communem ſtabiliuerunt, de meis facultatibus pecuniam dabo vt ſuum aes alienum diſſoluant: qui vero in poſterum pecuniam a foeneratoribus accipient, hos non patiar ob ſuum aes alienum abduci in vincula; ſed legem feram, ne quis foenerator in corpora libera ius habeat, ſatis eſſe exiſtimans foeneratoribus ſi bona debitorum poſſideant. Vt autem et tributa quae in aerarium conferuntur, ob quae pauperes grauantur et coguntur foenore pecunias ſumere, leuius in poſterum feratis, volo omnium bona cenſeri, et vnumquemque pro cenſu facultatum ſuarum ſuam portionem conferre, quemadmodum in maximis optimeque inſtitutis ciuitatibus fieri audio. Iuſtum autem et reipublicae vtile hoc ipſum exiſtimo, vt qui multa poſſident multa conferant; qui vero tenuibus ſunt facultatibus, pauca. Placetque mihi agrum publicum, quem armis quaeſitum poſſidetis, non ab impudentiſſimo quoque, vt nunc fit, neque gratis acceptum, neque precio comparatum occupari; ſed eorum eſſe, qui inter vos adhuc nullam agri portionem habent: ne, quum liberi ſitis, ſeruiatis, neue alienos fundos ſed veſtros colatis. nihil enim generoſi ſapere poſſunt qui rerum ad victum quotidianum neceſſariarum inopia laborant. Sed praecipue decreui ius ciuium aequare, vt omnes inter ſe pari et aequo iure in iudiciis certare poſſint. Eo enim arrogantiae quidam progreſſi ſunt, vt non dubitent plebeios contumeliis inſectari; et ne liberos quidem ducere vos, qui pauperes eſtis. Vt igitur potentiores pari iure cum inferioribus diſceptent, leges feram quae pariter vim omnem prohibebunt, et iuſtitiae cuſtodes erunt; et ipſe nunquam hanc omnium liberam et aequalem dicendi poteſtatem diligenter tueri deſinam.„

Haec

n Καὶ νόμον θήσομαι *Vat.* vulg. dant ἀλλὰ νόμον θήσω. *auctor ero vobis, vt legem ſciſcatis.*

o Συμβαλλόντων *Lapus* vertit *conferentium.* ſed forſan aptius *contrabentium*, vt συμβολαῖα ſunt *contractus Sylb.* Συμβάλλοντας appellat *debitores:* quum forſan potiori iure ita vocarentur *creditores*, qui pecuniam conferunt et alicui numeratam mutuo dant. *Port.*

p Γενομένας *Vat.*

q Κελεύσω *Vat.* vulgo κελεύω.

r Χάριτι *Vat.* quo modo legendum eſſe ſuſpicati ſunt *Steph.* et *Caſ.* quod alibi *χάριτι* et *ὠνῇ* coniuncta reperiantur, vt l. XI. vulg. dant *χάριτας.* λαμβάνοντες ἐκ τῶν πλησίον ἐργασηρίων, τὰ μὲν ὠνῇ, τὰ δὲ χάριτι.

s Οὐ γὰρ γένητο *Vat.*

X. Τοιαῦτα λέγοντος αὐτῦ, πολὺς ἔπαινος ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἐγένετο, τῶν μὲν, ὅτι πιστὸς ἦν καὶ δίκαιος περὶ τὰς εὐεργέτας, ἐπαινούντων· τῶν δ', ὅτι φιλάνθρωπος καὶ μεγαλόψυχος εἰς τὰς ἀπόρους· τῶν δ', ὡς μέτριος καὶ δημοτικὸς πρὸς τὰς ταπεινοτέρας· ἁπάντων δ', ὅτι νόμιμος καὶ δίκαιος ἄρχων, ἀγαπώντων τε καὶ θαυμαζόντων. διαλυθείσης δὲ τῆς ἐκκλησίας, ταῖς ἑξῆς ἡμέραις [t] ἀπογράφεσθαι κελεύσας τὰς ὑποχρέως, ὅσοι τὴν πίστιν ἀδύνατοι ἦσαν φυλάττειν, [u] τίσιν ὀφείλουσι, καὶ πόσον [x] ἕκαστος, ἐπειδὴ τὰς ἀπογραφὰς ἔλαβε, τραπέζας θεὶς ἐν ἀγορᾷ, πάντων ὁρώντων ἀπηρίθμει τοῖς δανεισαῖς τὰ χρέα. ταῦτα διαπραξάμενος [y] ἐξέθηκεν ἐν φανερῷ διάταγμα βασιλικὸν, ἐκχωρεῖν τῆς δημοσίας [z] γῆς τὰς καρπεμένας τε καὶ ἰδίᾳ κατέχοντας αὐτὴν ἐν ὡρισμένῳ τινὶ χρόνῳ, καὶ τὰς ᾠδένα κλῆρον ἔχοντας τῶν πολιτῶν

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

Haec dum Ille diceret, a tota concione multis laudibus extollebatur, aliis laudantibus eius fidem et iustitiam in bene de se meritos, aliis humanitatem et magnanimitatem in pauperes, aliis moderationem et populare studium in homines humilioris conditionis; omnibus vero aequitatem et iustitiam viri amplectentibus et admirantibus. Dimissa autem concione, sequentibus diebus quum iussisset in tabulas referri nomina obaeratorum, quotquot fidem creditoribus seruare non poterant, et quantum vnusquisque *deberet*: postquam nomina et debita in tabulis descripta accepit, mensis in foro positis, in omnium conspectu creditoribus pecuniam debitam annumerauit. His peractis, palam proposuit regium edictum, vt intra certum tempus omnes qui agro publico fruerentur, eumque priuatim possiderent, eo decederent; et eorum ciuium, qui nullam agri portionem haberent, nomina

t De voce ἀπογράφεσθαι vide *Annot. Cl. Perizonii* ad *Aeliani* Var. Hist. l. IV. c. 25.

u Pro τοῖς ὀφείλουσι sensus postulat τοῖς συμβαλοῦσι, vel simile quid; vt *Lapus* quoque vertit *creditoribus*. *Sylb.* et *Port.* Τισὶν ὀφείλουσιν in *Cod. Vat.*

x Hic verbum ὀφείλῃ vel ὤφειλεν desideratur, vel subintelligendum relinquitur. *Sylb.* et *Port.*

y Ἐξέθηκεν *Vat.* vulgo διέθηκεν.

z Deest *Vat.*

a Μὲν

πρὸς ἑαυτὸν ἀπογράφεσθαι· νόμους τε συνέγραφεν ἐκ τῶν ἀρχαίων καὶ παρημελημένων ἀνανεούμενος, ὃς Ῥωμύλος τε εἰσηγήσατο καὶ Νομᾶς Πομπίλιος, ὃς δὲ αὐτὸς καθιστάμενος. ταῦτα δὲ αὐτῦ πολιτευομένου χαλεπῶς ἔφερον οἱ πατρίκιοι, καταλυομένην τὴν δυναστείαν τῆς βουλῆς ὁρῶντες, καὶ λογισμὸς ἐκ ἔτι τὸς αὐτὸς, ἀλλ' ἐναντίους τοῖς προτέροις ἐλάμβανον. ἐν ἀρχαῖς [a] μὲν γὰρ ὥρμησαν ἀφελέσθαι τὴν παράνομον αὐτῦ δυναστείαν, [b] ἀποδείξαντες μεσοβασιλεῖς, καὶ δι' ἐκείνων ἐλέσθαι τὸν κατὰ νόμους [c] ἄξοντα τὴν ἀρχήν· τότε δὲ στέργειν ἐπὶ τοῖς παροῦσιν ὤοντο δεῖν, καὶ μὴ πολυπραγμονεῖν. εἰσπίπτει γὰρ [d] αὐτοῖς λογισμὸς, ὅτι τῆς μὲν βουλῆς ὂν αὐτὴ προηρεῖτο παραγώσης ἐπὶ τὰ πράγματα, ὁ δῆμος ἐναντιώσεται τὴν ψῆφον ἀναλαβών· ἐὰν δὲ ἐπὶ τῷ δήμῳ ποιήσωσι [e] τὴν αἵρεσιν τοῦ βασιλέως, ἅπασαι τὸν Τύλ-

nomina ad se descripta deferrentur; atque leges, quarum Romulus et Numa Pompilius auctores fuerant, vetustate iam neglectas, iterum conscripsit et ad vsum reuocauit, aliasque nouas ipse tulit. Atque hanc reipublicae administrandae rationem, qua ille vtebatur, patricii iniquo animo ferebant, quia senatus potentiam hoc modo tolli videbant; nec eadem amplius consilia, sed superioribus contraria ceperunt. Principio enim conati sunt ei principatum, quem contra leges occupauerat, eripere, et interreges creare, et per illos eligere regem legitimum; tunc vero in praesenti rerum statu acquiescendum arbitrabantur, et nihil noui nimium curiose agendum ac moliendum. Illud enim illis in mentem veniebat, fore vt, si senatus ad reipublicae gubernacula admouisset, quem ipse elegisset, plebs in ferendis suffragiis ei aduersaretur; et, si populi arbitrio permisissent, vt regem crearet quem voluisset, Tullius omnium *tribuum* suffragiis

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

a Μὲν γὰρ ὥρμησαν *Vat.* vulgg. γὰρ deest.

b Ἀποδείξαντες μεσοβασιλεῖς *Vat.* vulg. ἀποδείξασθαι δὲ μεσοβ:

c Ἕξοντα *Vat.* quod et suboluit *Port.* possit quoque de ἄρξοντα cogitari. verum potest vulgata satis bene ferri et defendi.

d Αὐτὸς *Vat*

e Τὴν αἵρεσιν *Vat.* vt placuit *Stephano*, qui errorem ex προηρεῖτο paruo interuallo praecedente natum existimauit. vulgg. dant προαίρεσιν.

f Ψήφη-

λιον [f] ψηφηφορήσουσιν αἱ φρατριαὶ, καὶ περιέσαι τῷ ἀνδρὶ τὸ δοκεῖν κατὰ νόμους ἄρχειν. ἔδοξεν ἂν αὐτοῖς ἄμεινον εἶναι κλέπτοντα τὴν ἀρχὴν τὸν ἄνδρα, καὶ παρακρουόμενον τοὺς πολίτας μᾶλλον ἢ πείσαντα καὶ φανερῶς λαβόντα κατέχειν. ἀλλ' ἀδὲν αὐτοῖς ἐγένετο πρόσφορα τῶν λελογισμένων· ὅτω κατεσκεπάγησεν [g] αὐτὰς ὁ Τύλλιος, καὶ κατέσχε τὴν βασιλείαν ἀκόντων ἐκείνων. κατασκευάσας γὰρ ἐκ πολλῆς φήμας λέγεσθαι κατὰ τὴν πόλιν, ὡς ἐπιβουλευόντων αὐτῷ τῶν πατρικίων, προῆλθεν εἰς τὴν ἀγορὰν ἐσθῆτα πενιχρὰν περιβεβλημένος, καὶ κατηφής, [h] συνούσης αὐτῷ καὶ τῆς μητρὸς Ὀκρισίας, καὶ τῆς Ταρκυνίου [i] γαμετῆς Τανακυλίδος, καὶ τῆς συγγενείας τῆς βασιλικῆς ὅλης. ὄχλου δὲ συνδραμόντος πολλοῦ πρὸς τὸ παράδοξον τῆς ὄψεως, ἐκκλησίαν συγκαλέσας προῆλθεν ἐπὶ τὸ βῆμα, καὶ διεξῆλθε τοιοῦτόν τινα λόγον.

XI. „Οὐκ ἔτι περὶ τῶν Ταρκυνίου παίδων μόνον ὁ κίνδυνός ἐστιν, ἵνα μηδὲν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν δεινὸν πάθωσιν,

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

ſuffragiis crearetur: atque ita accideret, vt ille legitime regnare videretur. Illis igitur viſum eſt ſatius eſſe Tullium regnum per fraudem occupatum potius quam aperte *a populo* acceptum, et ciuibus potius deceptis quam oratione adductis retinere. Sed nihil eorum quae ſecum cogitarant illis ſucceſſit, nec vllo modo ipſis profuit: adeo callidis artibus Tullius eos eluſit, et illis invitis regnum obtinuit. Quum enim iam multo ante curaſſet rumores per vrbem ſpargendos, patricios ſibi inſidiari, in forum prodiit veſte ſordida indutus et moeſtus, comitante illum matre Ocriſia et Tanaquile Tarquinii vxore, et omnibus regiis cognatis. Quum autem ingens turba eo confluxiſſet ob inopinatum ſpectaculum, conuocata concione tribunal conſcendit, et talem habuit orationem.

„Non amplius, Quirites, ſolis Tarquinii liberis pe„riculum imminet, ne quid damni ab inimicis accipiant, „ſed

f Ψηφηφορήσουσιν αἱ φράτραι, ἢ περιέσαι *Vat.* vulgatis deſunt vocabula αἱ φρατριαὶ. Ψηφοφορήσωσι malit *Portus.*

g Αὐτὰς *Vat.* vulg. αὐτῶν.

h Συνούσης *Vat.* vulg. συνιούσης.

i Γυναικὸς *Vat.*

k Περὶ

ἀλλ' ἤδη καὶ [k] περὶ τῆς ἐμῆς ψυχῆς δέος ἐπεισέρχεται, μὴ πικρὰς ἀμοιβὰς τῆς δικαιοσύνης ἀπολάβω. ἐπιβουλεύομαι γὰρ ὑπὸ τῶν πατρικίων, καὶ μεμήνυνταί μοι τινὲς ἐξ αὐτῶν ἀποκτεῖναί με συνομνύμενοι, ἀδίκημα μὲν ὅτε μεῖζον, ὅτε ἔλαττον [l] ἔχοντες ἐγκαλεῖν, ὧν δὲ τὸν δῆμον εὖ πεποίηκα καὶ παρεσκεύασμαι ποιεῖν, ἀχθόμενοί τε καὶ ἀναξιοπαθοῦντες· οἱ δανεισταὶ μὲν, ὅτι τοὺς πένητας ὑμᾶς ἐκ εἴασα τὴν ἐλευθερίαν ἀφαιρεθῆναι, [m] ὑπ' αὐτῶν πρὸς τὰ χρέα ἀχθέντας· οἱ δὲ κατανοσφιζόμενοι τὰ δημόσια, καὶ κατέχοντες ἣν ὑμεῖς δι' αἵματος ἐκτήσασθε γῆν, ἐκλιπεῖν ἀναγκαζόμενοι, ὥσπερ τὰ πατρῷα ἀποστερούμενοι· καὶ οἱ τὰ ἀλλότρια ἀποδιδόντες [n] οἵδε, ἀνειμένοι τῶν εἰσφορῶν τῶν εἰς τοὺς πολέμους, [o] ὅτι τιμήσασθαι τοὺς βίους ἀναγκασθήσονται,

ſed etiam me metus iam ſubit, ne triſte aliquod pro mea iuſtitia praemium accipiam. Inſidiis enim a patriciis appetor, et indicatum eſt mihi aliquot de illis in meam perniciem coniuraſſe, quum tamen nulla iniuria aut grauiore aut leuiore ſe a me affectos conqueri poſſint: ſed quia de plebe bene ſum meritus, et ad idem ſemper faciendum ſum paratus, id iniquo animo ferunt, et indignum facinus ſe perpeſſos iudicant: ac foeneratores quidem, quod pauperes de vobis raptos in vincla ab illis libertate ſpoliari non ſum paſſus: depeculatores vero Reipublicae et qui occupant agrum veſtro ſanguine quaeſitum, quia coguntur eo cedere, quaſi patrimonio ſuo fraudarentur: et qui res alienas vendunt *aut largiuntur*, quum ſint immunes contributionum quae in bellicos vſus ſunt faciendae, quia cogentur fortunas ſuas in cenſum referre, et pro

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

k Περὶ τῆς ἐμῆς ψυχῆς *Vat.* poſtremum voc. vulg. deeſt. vel ψυχῆς vel ζωῆς reponendum vidit *Port.*

l Ἔχοντες ἐγκαλεῖν *Vat.* et *Lapi Codd.* vulgatis deeſt participium.

m Ὑπ' αὐτῶν πρὸς τὰ χρέα ἀχθέντας *Vat.* vocabula πρὸς τὰ χρέα deſunt vulgatis.

n Οἵδε ἀνειμένοι τῶν εἰσφορῶν τῶν εἰς τοὺς πολέμους *Vat.* quod et maluit *Sylb.* vt intelligantur contributiones quae ad bella gerenda ſolent fieri. vulgatae ſic dant τῶν συμφορῶν τῶν εἰς τοὺς πολεμίους.

o Εἰ τιμήσασθαι ſine ὅτι in *Cod. Vat.* vulg. ὅτι εἰστιμήσασθαι.

p Τὰς

καὶ ἀπὸ τῶν τιμημάτων [p] τὰς εἰσφορὰς συνεισφέρειν· κοινῇ δὲ σύμπαντες, ὅτι κατὰ νόμους γεγραμμένους ἐθισθήσονται ζῆν, τὰ δίκαια ἐξ ἴσου διδόντες ὑμῖν καὶ λαμβάνοντες, ἀλλ' ἐχ ὥσπερ ἀργυρωνήτοις παραχρήσονται τοῖς πένησιν, [q] ὃ ποιοῦσι νῦν. καὶ ταῦτα δὴ τὰ ἐγκλήματα συνενέγκαντες εἰς τὸ κοινὸν, [r] βεβούλευνται καὶ συνωμωμόκασι κατάγειν τὰς Φυγάδας, καὶ τοῖς Μαρκίοις παισὶ τὴν βασιλείαν ἀποδιδόναι, ἃς ὑμεῖς Ταρκύνιον ἀποκτείνοντας, τὸν βασιλέα ὑμῶν, ἄνδρα χρηστὸν καὶ φιλόπολιν, καὶ τηλικοῦτο διαπραξαμένους ἄγος, τάς τε δίκας ἐρήμους ἐκλιπόντας, καὶ [s] φυγὴν ἑαυτοῖς ταμιευσαμένους, πυρὸς καὶ ὕδατος εἴργειν ἐψηφίσασθε· ἔμελλόν τε, εἰ μὴ θᾶττον ἐμοὶ περὶ τούτων ἐγένετο μήνυσις, ξενικήν [t] τινα" δύναμιν ἐπαγόμενοι, νυκτὸς ἔτι πολλῆς εἰς τὴν πόλιν κατάγειν τοὺς Φυγάδας. τὰ μετὰ ταῦτα πάντες ἴστε δήπου, κἂν ἐγὼ μὴ λέγω, ὅτι Μάρκιοι, συλ-

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

Seruius et pro earum censu tributa conferre, *hoc aegre ferunt*. Commu- *Tullius* nis vero omnium dolor est, quod ex legibus scriptis viuere *Roma-* assuescent, pari iure vobiscum disceptantes; nec, quod iam fa- *norum* ciunt, pauperibus tanquam mancipiis abutentur. Itaque his de REX VI. caussis, communicato inter se consilio, coniurarunt exsules reducere, et Marcii filiis regnum restituere; quibus vos, quod Tarquinium vestrum regem interfecerint, virum probum et reipublicae amantem, et tantum piaculum commiserint, et citati vadimonium deseruerint, et in exsilium voluntarium abierint, igni et aqua vestro decreto interdixistis. Nisi autem res mihi mature indicata fuisset, externis quibusdam copiis accitis, nocte adhuc intempesta in vrbem exsules erant reducturi. Caetera vos omnes intelligitis, vel me tacente: *nimirum* futurum fuisse vt Marcii,

p Τὰς εἰσφορὰς συνεισφέρειν placuit *Sylburgio*. Sed τὰς εἰσφορὰς καταφέρειν habet *Cod. Vat.* vulgatae dant τὰς συνεισφορὰς συνεισφέρειν.

q Ὃ ποιοῦσι νῦν *Vat.* Aduerbium deest vulgatis.

r Syntactica lex postulat βεβούλευνται καὶ συνομωμόκασι, vel ἐβεβούλοντο καὶ συνωμωμόκεσαν. *Sylb.* Συνομωμόκασι in *Cod. Vat.* vulg. συνομώμοκεσαν.

s Φυγῆς *Vat.*

t Non agnoscit *Vat.*

u Γυναῖκας

λαμβανόντων αὐτοῖς τῶν πατρικίων, κατασχόντες τὰ πράγματα δίχα πόνου, πρῶτον μὲν ἐμὲ τὸν φύλακα τῶν βασιλέων, καὶ τὰς κατ' αὐτῶν ἐπιτελεσάμενον δίκας, ἔμελλον ἀναρπάσασθαι, ἔπειτα ταυτὶ τὰ παιδία καὶ τὰς ἄλλας συγγενεῖς τε καὶ φίλας Ταρκυνίᾳ πάντας ἀναιρεῖσθαι· [u] γυναῖκας δ' ἡμῶν καὶ μητέρας καὶ θυγατέρας καὶ πᾶν τὸ θῆλυ γένος ἐν ἀνδραπόδων ποιήσασθαι λόγῳ, πολὺ τὸ θηριῶδες ἔχοντες ἐν τῇ φύσει, καὶ τυραννικόν. [x] εἰ μὲν ἦν καὶ ὑμῖν ταῦτα βουλομένοις ἐστὶν, ὦ δημόται, τὰς μὲν ἀνδροφόνους κατάγειν καὶ βασιλεῖς ἀποδεικνύναι, τὰς δὲ τῶν εὐεργετῶν παῖδας ἐξελαύνειν, καὶ τὴν ὑπὸ τῶ πάππω [y] καταλειφθεῖσαν ἀρχὴν ἀφαιρεῖσθαι, σέρξομεν τὴν τύχην. ἀλλὰ [z] πρὸς ἁπάντων τε θεῶν καὶ δαιμόνων, ὅσοι τὸν ἀνθρώπινον ἐποπτεύουσι βίον, ἱκέται πάντων ὑμῶν γενόμενοι σὺν γυναιξί τε καὶ τέκνοις, ἀντὶ πολλῶν μὲν, ὧν ὁ Ταρκύνιος, ὁ τῶν παιδίων πάππος, εὖ ποιῶν ὑμᾶς διετέλεσεν, ἀντὶ πολλῶν δὲ ὧν

cii, patriciorum auxilio freti, si ita sine vllo labore rerum potiti *Seruius* fuissent, primum me regiorum filiorum tutorem, qui eos damna- *Tullius* vi, corriperent; deinde istos pueros, et reliquos cognatos, et *Roma-* omnes amicos Tarquinii interficerent; vxores vero nostras, et *norum* matres, et filias, et omnem foemineum sexum mancipiorum lo- REX VI. co haberent, quia homines sunt natura valde ferina et tyrannica. Si igitur, Quirites, vobis quoque placet, vt homicidae reducantur et reges creentur, et filii virorum optime de vobis meritorum expellantur et auito regno fraudentur, acquiescemus in hac fortuna. Sed per omnes et deos et genios, quibus curae sunt res mortalium, nos omnes cum vxoribus et liberis supplices vos oramus, vt pro multis beneficiis, quae istorum puerorum auus in vos perpetuo contulit, et pro multis meis officiis,

u Γυναῖκας δήμων *Vat.*

x Εἰ μὲν ἦν καὶ ὑμῖν *Vat.* vulgatis deest καὶ.

y Καταληφθεῖσαν perperam in *Ed. Steph.*

z Πρὸς ἁπάντων τε θεῶν καὶ *Vat.* quo modo legendum esse coniecerat *Sylb.* nam in vulgatis est ἁπάντων τε καὶ θεῶν.

a Ἡμῶν

ἐγὼ αὐτὸς κατὰ τὴν ἐμαυτῦ δύναμιν ἐγενόμην ὑμῖν χρήσιμος, ἀξιῶμεν ὑμᾶς μίαν ἡμῖν ταύτην δῶναι δωρεάν, φανερὰν ποιῆσαι τὴν ὑμῶν αὐτῶν γνώμην. εἰ γὰρ ἀξιονικοτέρους τινὰς ἑτέρους ὑπειλήφατε [a] ἡμῶν εἶναι ταύτης τῆς τιμῆς τυγχάνειν, τὰ μὲν παιδία οἰχήσεται τὴν πόλιν [b] ὑμῖν καταλιπόντα, καὶ ἡ ἄλλη Ταρκυνίς συγγένεια· ἐγὼ δὲ ἕτερόν τι [c] βελεύσομαι γενναιότερον ὑπὲρ ἐμαυτῦ· βεβίωται γὰρ ἤδη μοι καὶ πρὸς ἀρετὴν καὶ πρὸς εὐδοξίαν ἀποχρώντως, καὶ οὐκ ἂν ἀξιώσαιμι τῆς παρ' ὑμῶν εὐνοίας ψευσθεὶς, ἣν ἀντὶ [d] πάντων εἱλόμην ἀγαθῶν, ζῆν αἰσχρῶς ἐν ἄλλοις τισί. παραλάβετε δὴ τὰς ῥάβδους, καὶ δότε, εἰ βούλεσθε, τοῖς πατρικίοις· ἐγὼ δ' ὑμῖν οὐκ ἐνοχλήσω παρών.»

XII. Ταῦτα λέγοντος αὐτῦ καὶ [e] ἀναχωρεῖν οἵου τε ὄντος ἀπὸ τῦ βήματος, κραυγή τε παρὰ πάντων ἐξαίσιος ἐγένετο, καὶ δεήσεις μεμιγμέναι δάκρυσιν, ἵνα μένῃ τε καὶ

officiis, quibus quantum in me fuit, veſtris commodis ſtudui, nobis hanc vnam gratiam referatis, vt videlicet veſtram ſententiam aperte hiſce de rebus declaretis. Si quos enim alios digniores nobis iudicatis, qui iſtum honorem conſequantur, pueri iſti et reliqui Tarquinii cognati vrbe veſtra excedent, eamque deſerent. At ego mihi aliter conſulam, ſatis enim iam et ad virtutem et ad gloriam vixi: neque veſtra beneuolentia fruſtratus, quam omnibus bonis antepono, apud alios quoſpiam turpiter viuere velim. Accipite igitur faſces, et, ſi ita vultis, eos patriciis date: ego vero mea praeſentia negotium nullum vobis faceſſam.„

Haec eo dicente et de tribunali deſcendere iam parante, clamorem ingentem omnes ſuſtulerunt, eumque precari cum lacrymis coeperunt vt remaneret, et neminem metuens

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

a Ἡμῶν εἶναι ταύτης *Vat.* vulgatis deeſt εἶναι.

b Ὑμῖν καταλιπόντα *Vat.* vulg. ἡμῶν κα.

c Βελεύσομαι γενναιότερον ὑπὲρ ἐμαυτῦ *Vat.* Adiectiuum *γ.* deeſt vulgatis.

d Παντὸς εἱλόμην ἀγαθῦ *Vat.*

e Ἀναχωρεῖν *Vat.* vulg. παραχωρεῖν.

f Ἀγαθὰ

διακατέχῃ τὰ πράγματα, μηδένα δεδοικώς. ἔπειτ' ἐγκελευσοί τινες διειληφότες τὴν ἀγορὰν, βασιλέα ποιεῖν αὐτὸν ἀνεβόων, καὶ συγκαλεῖν τὰς φράτρας ἠξίουν, ψῆφόν τε ἤτουν. ἀρξαμένων δὲ τούτων, εὐθὺς ὁ δῆμος ἅπας ἐπὶ τῆς αὐτῆς προαιρέσεως ἐγεγόνει. τοῦτο καταμαθὼν ὁ Τύλλιος οὐκ ἔτι παρῆκε τὸν καιρὸν, ἀλλὰ πολλὰς αὐτοῖς εἰδέναι φήσας χάριτας, ὅτι μέμνηνται τῶν εὐεργεσιῶν, καὶ ἔτι πλείονα ὑποσχόμενος [f] ἀγαθὰ ποιήσειν, ἐὰν αὐτὸν ἀποδείξωσι βασιλέα, προεῖπεν ἡμέραν ἀρχαιρεσιῶν, εἰς ἣν ἐκέλευσε καὶ [g] τοὺς ἐκ τῶν ἀγρῶν ἅπαντας παρεῖναι. συνελθόντος δὲ τοῦ δήμου [h] καλῶν τὰς φράτρας, ἀνεδίδου κατὰ μίαν τὰς ψήφους. ἁπάσαις δὲ ταῖς φράτραις κριθεὶς τῆς βασιλείας ἄξιος, [i] πολλὰ χαίρειν τῇ βουλῇ φράσας, ἣ οὐκ ἠξίωσεν ἐπικυρῶσαι τὰ τῦ δημοτικῦ πλήθους, ὥσπερ αὐτῇ ποιεῖν ἔθος ἦν, κατέσχε τὴν ἀρχήν. τοῦτον δὲ τὸν

metuens reipublicae gubernacula retineret. deinde quidam ſub- *Seruius*
ornati, qui in variis fori partibus erant, vociferabantur eum *Tullius*
creandum regem, et petebant vt curiae conuocarentur, et poſtu- *Roma-*
labant vt ſuffragia inirentur. a quibus initio facto, mox plebs *norum*
vniuerſa in eandem ſententiam inclinauit. Hac re cognita, Tul- REX VI.
lius non amplius talem occaſionem elabi paſſus eſt; ſed, quum dixiſſet ſe magnam illis habere gratiam, quod beneficiorum acceptorum eſſent memores, et longe plura illis pollicitus fuiſſet ſi ſe regem creaſſent, illis diem comitiorum indixit, ad quam etiam omnes agreſtes venire iuſſit. Quum igitur populus curiatim conveniſſet, ſingulis curiis ſuffragia diſtribuit. Omnium autem curiarum ſuffragiis regno dignus iudicatus, patribus conſcriptis valere iuſſis, qui plebiſcitum ratum habere noluerant, vt facere ſolebant, ita regnum obtinuit. Hoc igitur modo

f Ἀγαθὰ ποιήσειν *Vat.* vulg. deeſt ποιήσειν.

g Legendum vel τοὺς ἐκ τῶν ἀγρῶν ἅπαντας, vel τοὺς τῶν ἀγροίκων ἅπαντας *Sylb.* et *Port.* Τοὺς ἐκ τῶν ἀγρῶν in *Cod. Vat.* vulgatis deeſt praepoſitio.

h Καλῶν τὰς φράτρας, ἀνεδίδου *Vat.* et *Lapi Codd.* vulgo κατὰ τ. φ. ἐδίδου.

i Παραλαμβάνει τότε τὴν ἀρχὴν παρὰ τῦ δημοτικῦ πλήθους, πολλὰ χαιρεῖν τῇ βουλῇ etc. in *Cod. Vat.* Ex hac lectione ſolum πολλὰ, quo vulgatae carent, adſciui.

τρόπον ἐπὶ τὴν βασιλείαν παρελθὼν, πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων πολιτευμάτων εἰσηγητὴς ἐγένετο, μέγαν δὲ καὶ λόγου ἄξιον πρὸς Τυρρηνὸς ἐπολέμησε πόλεμον. ποιήσομαι δὲ περὶ τῶν πολιτευμάτων αὐτοῦ πρῶτον τὸν λόγον.

Εὐθὺς ἅμα τῷ παραλαβεῖν τὴν ἀρχὴν, διένειμε
XIII. τὴν δημοσίαν χώραν τοῖς θητεύσι Ῥωμαίων· ἔπειτα τοὺς νόμους, τούς τε συναλλακτικοὺς, καὶ τοὺς περὶ τῶν ἀδικημάτων, ἐπεκύρωσε ταῖς Φράτραις· ἦσαν δὲ [k] πεντήκοντά πω μάλιστα τὸν ἀριθμὸν, ὧν ἁδὲν δέομαι μεμνῆσθαι κατὰ τὸ παρόν. τῇ τε πόλει προσέθηκε δύο λόφους, τόν τε Οὐϊμινάλιον καλούμενον καὶ τὸν Ἰσκυλῖνον, ὧν ἑκάτερος ἀξιολόγου πόλεως ἔχει μέγεθος, καὶ διένειμεν αὐτοὺς τοῖς ἀνεψιοῖς Ῥωμαίων οἰκίας κατασκευάσασθαι, ἔνθα καὶ αὐτὸς ἐπριήσατο τὴν οἴκησιν, ἐν τῷ κρατίστῳ τῆς [l] Ἰσκυλίας τόπῳ. ἕκτος ὁ βασιλεὺς τελευταῖος [m] ἤυξησε τὸν περίβολον τῆς πόλεως, τοὺς δύο τοῖς πέντε προσθεὶς

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

modo potitus regno, praeter multa alia quae in republica praeclare instituit, magnum etiam et memorabile bellum cum Hetruscis gessit. Sed primum de rebus quas egit in reipublicae administratione mentionem faciam.

Statim simulatque imperium est adeptus, agrum publicum diuisit ciuibus Romanis, qui ob egestatem aliis mercede seruiebant; deinde leges de contractibus et iniuriis tulit, quas curiatis comitiis ratas fecit. erant autem numero quinquaginta, quarum mentionem facere iam non est opus. Vrbi addidit duos colles, Viminalem et Esquilinum, quorum vterque est iusta vrbis amplae ac celebris magnitudine; et illos diuisit ciuibus Romanis, qui sine laribus erant, vt ibi aedes aedificarent, et ibi ipse quoque sedes suas posuit in commodissimo Esquiliarum loco. Rex iste postremus vrbis ambitum auxit, additis duobus his collibus ad quinque illos superiores,

Lectio haec si in textum immitti debeat, sic reformanda sit: παραλαμβάνει τε τὴν ἀρχὴν παρὰ τοῦ δημοτικοῦ πλήθους, καὶ πολλὰ χ.

k Πεντήκοντά πω μάλιστα τὸν ἀριθμὸν *Vat.* Secundum vocabulum cum tertio deest vulgg.

l Ἰσκυλίαν dicit quas Latini *Esquilias* vocant, mutata prima nominis litera et flexionis fine. *Sylb.* Quidam Ἐσκυλίας et Ἐσκυλῖνον legendum censent; alii malint Ἐξκυλίας et Ἐξκυλῖνον. *Port.*

m Ἤυξησε τὸν περίβολον τῆς πόλεως]

[n] λόφους, ὁρισθευσάμενός τε, ὡς νόμος ἦν, καὶ τἄλλα τὰ πρὸς θεοὺς ὅσια διαπραξάμενος. προσωτέρω δὲ οὐκ ἔτι προῆλθεν ἡ κατασκευὴ τῆς πόλεως, οὐκ ἐῶντος, ὡς φασι, τοῦ δαιμονίου· ἀλλ' ἔστιν ἅπαντα τὰ περὶ τὴν πόλιν οἰκούμενα χωρία, πολλὰ ὄντα καὶ μέγαλα, γυμνὰ καὶ ἀτείχιστα, καὶ ῥᾴστα πολεμίοις ἐλθοῦσιν ὑποχείρια γενέσθαι· καὶ εἰ μὲν εἰς ταῦτά τις ὁρῶν, τὸ μέγεθος ἐξετάζειν βουλήσεται τῆς Ῥώμης, πλανᾶσθαί τε ἀναγκασθήσεται, καὶ οὐκ ἔξει βέβαιον σημεῖον ὁδὸν, ᾗ διαγνώσεται, μέχρι τοῦ [o] προβαίνουσα ἡ πόλις ἔτι πόλις ἐστὶ, καὶ πόθεν ἄρξεται μηκέτι εἶναι πόλις· οὕτω συνύφανται [p] τῷ ἄστει ἡ χώρα, καὶ εἰς ἄπειρον ἐκμηκυνομένης πόλεως ὑπόληψιν τοῖς θεωμένοις παρέχεται. εἰ δὲ τῷ τείχει, τῷ δυσευρέτῳ μὲν ὄντι διὰ τὰς περιλαμβανούσας αὐτὸ πολλαχόθεν οἰκήσεις, ἴχνη δέ τινα φυλάττοντι κατὰ πολλοὺς τόπους τῆς ἀρχαίας κατασκευῆς, βουληθείη μετρεῖν αὐτὴν κατὰ τὸν [q] Ἀθηναῖον

superiores, auspiciis ante captatis, et re diuina, vt mos ferebat, rite peracta. Vlterius autem non processit vrbis ambitus, deo, vt aiunt, id non permittente: sed omnia suburbia, quae longe lateque patent, penitus immunita et hostium incursionibus obnoxia sunt, ita vt illi facillime in suam potestatem ea redigere possint. Et si quis haec adspiciens Romae amplitudinem inde velit colligere, proculdubio falletur, neque certum vllum signum habebit, quo dignoscat quousque vrbs progrediatur, et vbi vrbs esse desinat: adeo cum vrbanis aedificiis ipsa suburbia nexu quodam perpetuo cohaerent, et hominibus haec spectantibus vrbis in infinitam longitudinem porrectae *speciem et* opinionem praebent. Quod si quis amplitudine murorum, qui inuentu sunt difficiles ob multa aedificia cohaerentia et vndique exstructa, et qui multis in locis quaedam vestigia veteris structurae seruant, voluerit ipsam metiri et cum Athenarum ambitu

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

πόλεως] Belle huc faciunt quae de vrbis ambitu post *Dionysii* tempora scripsit *Plinius* l. III. c. 8. cui adiicias licet *Vossium* de *Magnitud. Rom. vet.* et *Conarenum* in *Var. Lect.* c. 12.

n Λόφοις *Vat.*

o Προβαίνουσα ἔτι πόλις ἐστὶ *Vat.* vnde petita illa duo vocabula ἔτι πόλις ad vulgatam addidi.

p Τὸ ἄστυ τῇ χώρᾳ *Vat.*

q Ἀθηναίων *Vat.*

r Ὁ τῆς

κύκλον τὸν περιέχοντα ἄστυ, ἢ πολλῷ τινι μείζων [r] ὁ τῆς Ῥώμης ἂν αὐτῷ φανείη κύκλος. ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τοῦ μεγέθους τε καὶ κάλλους τῆς πόλεως, ὡς κατὰ τὴν ἐμὴν εἶχεν ἡλικίαν, ἕτερος ἔσται τῇ διηγήσει καιρὸς ἐπιτηδειότερος.

XIV. Ὁ δὲ Τύλλιος, ἐπειδὴ τοὺς ἑπτὰ λόφους ἐνὶ τείχει περιέλαβεν, [s] εἰς τέσσαρα μέρη διελὼν τὴν πόλιν, καὶ θέμενος ἐπὶ τῶν λόφων ταῖς μοίραις τὰς ἐπικλήσεις, [t] τῇ μὲν [u] Παλατίνην, τῇ δὲ [x] Σαβωράνην, τῇ τρίτῃ δὲ [y] Κολλίνην, τῇ τετάρτῃ δὲ [z] τῶν μοιρῶν Ἰσκυλίνην, τετράφυλον ἐποίησε τὴν πόλιν εἶναι, τρίφυλον ἔσαν τέως, καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἔταξε τοὺς ἐν ἑκάστῃ μοίρᾳ τῶν τεττάρων οἰκοῦντας, ὥσπερ κωμήτας, μήτε λαμβάνειν ἑτέραν

Seruius Tullius Romanorum REX VI. *Vrbis partes, et tribus.*

ambitu conferre, certe non longe maior Romae ambitus apparebit. Sed de magnitudine et pulchritudine vrbis, quae mea aetate erat, alio loco commodiore agam.

Caeterum Tullius, postquam septem colles vno muro complexus est, in quatuor regiones vrbem diuisit, et ab ipsis collibus vnamquamque denominauit: primam, Palatinam; secundam, Suburanam; tertiam, Collatinam; quartam, Esquilinam: effecitque vt vrbs quatuor tribus haberet, quae ad id vsque tempus tres tantum habuerat; et iussit eos, qui in vnaquaque illarum quatuor regionum habitarent tanquam pagani, neque alio transferre suas sedes,

[r] Ὁ τῆς Ῥώμης ἂν αὐτῷ φανείη κύκλος *Vat.* duo vocabula ἂν αὐτῷ vulgatis desunt.

[s] Εἰς τέσσαρας μοίρας *Vat.*

[t] Quoniam subiicit *Dionysius* τῇ τρίτῃ et τῇ τετάρτῃ, profecto videtur hic dicendum fuisse τῇ μὲν πρώτῃ Παλ. τῇ δὲ δευτέρᾳ Βαβ. *Portus.*

[u] Παλατίνην *Vat.* quo modo legendum censuit *Portus*, quoniam Παλάτιον id postea vocaretur, quod olim Παλλάντιον. vulg. παλαυτίνην.

[x] Quae Βαβωράνη hic legitur ab interpretibus atque adeo a Latinis scriptoribus *Suburana* nominatur. Σαβωράνην fortasse scripsit *Dionysius*, et positum a Librariis β pro ς: quae commutatio in aliis quoque alibi obseruata est. *Sylb.* Σοβοράνην in *Cod. Vat.* vnde Συβυράνην ab Auctore fuisse suspicor.

[y] Κολλίνην malim: nam a Collibus denominatam scribit *Varro* l. IV. de Ling. Lat. *Portus.*

[z] Τῶν μοιρῶν *Vat.* quam lectionem genuinam esse pronunciavit *Portus.* vulg. μερῶν.

[a] Κατὰ

οἴκησιν, μήτε ἄλλοθί πῃ συντελεῖν τάς τε καταγραφὰς τῶν στρατιωτῶν καὶ τὰς εἰσπράξεις τὰς γινομένας τῶν χρημάτων εἰς τὰ στρατιωτικά, καὶ τὰς ἄλλας χρείας, ἃς ἕκαστον ἔδει τῷ κοινῷ παρέχειν· καὶ οὐκ ἔτι [a] κατὰ τὰς τρεῖς Φυλὰς τὰς γενικὰς στρατιωτικά, ὡς πρότερον, ἀλλὰ κατὰ τὰς τέσσαρας τὰς τοπικάς, καὶ τὰς ὑφ' ἑαυτῷ διαταχθείσας ἐποιεῖτο, ἡγεμόνας ἐφ' ἑκάστης ἀποδείξας συμμορίας, ὥσπερ Φυλάρχας ἢ κωμάρχας, οἷς προσέταξεν εἰδέναι ποίαν οἰκίαν ἕκαστος οἰκεῖ· ἔπειτα κατὰ πάντας ἐκέλευσε τοὺς σενωποὺς ἱερὰς [b] κατασκευασθῆναι καλιάδας ὑπὸ τῶν γειτόνων ἥρωσι προνωπίοις [c], καὶ θυσίας

sedes, neque alibi militum delectus habere, neque pecunias conferre, quae in bellicos aut alios necessarios vsus exiguntur, quas vnumquemque in aerarium conferre oportet; neque amplius ex illis tribus per gentes distinctis tribubus, vt antea, sed ex istis quatuor in certas regiones a se digestis, militiam ordinabat, vnicuique regioni ducibus praepositis, tanquam tribuum vel pagorum praefectis, quibus mandauit vt scirent quod esset vniuscuiusque domicilium: deinde per omnia compita iussit a vicinia laribus propitiis sacella exstrui, et lege statuit vt quotannis sacrificia

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

[a] Κατὰ τὰς τρεῖς φύλας τὰς γενικὰς] Γενικὰς φύλας *Gelenius* verterat *tribus generales.* atque in *Lapi* versione *generales siue originales.* atque *Sigonius* Emendationum lib. I. c. 37. *tribus distinctas per gentes:* quippe quas Romulus, triplicem gentium rationem secutus, fecerit: *Ramnenses*, in qua Romani erant, a se vocatam, in Palatio: *Tatienses*, a Tatio, in Capitolio: *Luceres*, in qua reliquus erat populus aduentitius, a luco, in quem confugerant. quibus deinceps, vt quaeque pars vrbis addita, ita assignata est. Sed quoniam (inquit idem *Sigonius*) aduentitius populus veterem iam tandem multitudine superabat, placuit Seruio populum vrbanum in quatuor tribus coniicere; et qui Capitolium Palatiumque, et quod inter Capitolium et Palatium est spatii incolerent, in *Palatinam* transtulit; qui Suburam tenerent, in *Suburanam*; qui Esquilias, in *Esquilinam*; qui Viminalem Quirinalemque collem, in *Collinam.* Quare illud γενικὸν *Dionysii* non ad centurias pertinet, sed ad tribus a Romulo institutas. *Sylb.*

[b] Ἐγκατασκευασθῆναι *Vat.*

[c] Ἔπειτα κατὰ πάντας ἐκέλευσε τοὺς σενωποὺς ἱερὰς κατασκευασθῆναι καλιάδας

αὐτοῖς ἐνομοθέτησεν ἐπιτελεῖσθαι καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν, πελάνους εἰσφερούσης ἑκάστης οἰκίας. τοῖς δὲ τὰ περὶ τῶν γειτόνων ἱερὰ συντελοῦσιν ἐν τοῖς προνωπίοις, ἃ τοὺς ἐλευθέρους, ἀλλὰ τοὺς δούλους ἔταξε παρεῖναί τε καὶ συνεργεῖν, ὡς κεχαρισμένης τοῖς ἥρωσι τῆς τῶν θεραπόντων ὑπηρεσίας. [d] ἦν ἔτι καὶ καθ' ἡμᾶς ἑορτὴν ἄγοντες Ῥωμαῖοι διετέλουν, ὀλίγαις ὕστερον ἡμέραις τῶν Κρονίων, σεμνὴν ἐν ταῖς πάνυ καὶ πολυτελῆ, Κομπιτάλια προσαγορεύοντες αὐτὴν ἐπὶ τῶν γενωπῶν· κομπίτους γὰρ τοὺς γενωποὺς καλοῦσι· καὶ φυλάττουσι τὸν ἀρχαῖον ἐθισμὸν ἐπὶ τῶν ἱερῶν,

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

sacrificia illis fierent, singulis familiis liba conferentibus. Illis vero qui pro vicinia sacra facerent in compitis, statuit non homines ingenuos, sed seruos adesse, et illos in sacris faciendis adiuvare, quod famulorum ac seruorum ministerium laribus esset gratius. Quem diem festum Romani ad mea vsque tempora constanter celebrabant, paucis post Saturnalia diebus, cum primis venerandum et magnificum, a compitis compitalia eum vocantes: illi enim γενωπούς compita appellant: et seruant priscum ritum in sacris, quia

καλιάδας ὑπὸ τῶν γειτόνων ἥρωσι προνωπίοις] Ἥρωας vocat quos Latini *Lares*. Glossarium vetus Ἥρωες, *Lares*. Item alibi, *Lares*, θεοὶ κατοικίδιοι. Itaque ἥρωες προνώπιοι sunt *Lares compitales*. Siquidem *Dionysius* mox προνώπια compita appellat. quae vocis illius notio mihi quidem valde noua est: vt nesciam an sit legendum ibi potius, sublata ἐν vocula, ἱερὰ συντελοῦσι τοῖς προνωπίοις, vel θεοῖς προνωπίοις. Quinetiam, si nihil mutemus, voce προνωπίοις putem intelligi sacraria illa siue lararia vbi Larum compitalium imagines erant (*Dionysius* καλιάδας appellat eleganter. cuiusmodi nidos siue καλιάδας hodie alicubi videas in compitorum angulis, cum sanctorum imaginibus), sicut intra aedes ἐνώπια appellabantur vbi imagines asseruabantur. Auctor *Hesychius*. Equidem Lares praestites putarem a *Dionysio* intelligi, quos *Plutarchus* προεστῶτας interpretatur: nisi moueret me quod praestites Lares ad priuatorum sacra pertinebant, quum videatur *Dionysius* Lares προνωπίους ad distinctionem Larum domesticorum siue familiarium ita nuncupare. Porro Laribus sacra fuisse compitalia, ex *Varrone* et aliis vulgo notum *Cas.*

d Ἦν ἔτι καθ' ἡμᾶς *Vat.* vulgatis deest καί.

e Αὐτὰς

διὰ τῶν θεραπόντων τὰς ἥρωας ἱλασκόμενοι, καὶ ἅπαν τὸ δοῦλον αὐτῶν ἀφαιροῦντες ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις· ἵνα τῇ φιλανθρωπίᾳ ταύτῃ τιθασσευόμενοι, μέγα τι καὶ σεμνὸν ἔχωσι, χαριέστεροι γίνωνται περὶ τοὺς δεσπότας, καὶ τὰ λυπηρὰ τῆς τύχης ἧττον βαρύνωνται.

Διεῖλε δὲ καὶ τὴν χώραν ἅπασαν, ὡς μὲν Φάβιός XV. φησιν, εἰς μοίρας ἓξ καὶ εἴκοσιν, ἃς καὶ [e] αὐτὰς καλεῖ φυλὰς, καὶ τὰς ἀστικὰς προσιθεὶς αὐταῖς τέτταρας, [f] καὶ τριάκοντα φυλὰς ἀμφοτέρων. Κάτων μέν τοι τούτων ἐπὶ Τυλλίῳ τὰς πάσας γενέσθαι λέγει· ὡς δὲ [g] Οὐενώνιος ἱστόρηκεν, [h] εἰς μίαν καὶ τριάκοντα φυλὰς, [i] ἀξιοπιστό-

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

quia sacrificia et rem diuinam laribus per seruos faciunt, omni seruitutis indicio illis per eos dies adempto, vt hac humanitate magna et honorifica deliniti dominos suos chariores habeant, et fortunae inclementiam lenius ferant.

Diuisit etiam totum agrum, vt Fabius ait, in partes viginti sex, quas et ipse tribus appellat; * ita vt, quatuor vrbanis ad illas additis, omnes efficiant numerum triginta tribuum. Cato tamen tribus vniuersas iam regnante Tullio tot fuisse tradit: sed, vt Venonius prodidit, *diuisit agrum* in tribus triginta et vnam. at

e Αὐτὰς in *Lapi Cod.* nam vertit *quas et ipsas Tribus vocat. Sylb.* in vulgatis est αὐτούς.

* Addens etiam eis vrbanas quatuor, et triginta tribus vtrorumque. *Lapus.* Et quatuor vrbanis ad illas additis, triginta ex vtrisque tribus *conflat. Gelen.*

f Concinnior erit sententia si, expuncta καὶ post τριάκοντα, cum *Sigonio* inseramus πεποίηκε, vel simile aliquod verbum. *Sylb.*

g Ἐννώνιος *Vat.*

h In *Bessarionis* codice, teste *Sigonio*, sic legitur, εἰς μίαν καὶ τριάκοντα φυλάς· ὥστε σὺν ταῖς κατὰ πόλιν οὔσαις ἐκπεπληρῶσθαι τὰς ἔτι καὶ εἰς ἡμᾶς ὑπαρχούσας τριάκοντα καὶ πέντε φυλάς. id est, *in vnam et triginta tribus: ita vt cum vrbanis tribubus expletus fuerit XXXV tribuum numerus, qui etiamnum vsque ad haec nostra tempora permanet.* putatque idem *Sigonius* post sententiam *Venonii* subiungi debere sententiam *Catonis*, hoc modo: Κάτων μέντοι, τούτων ἀξιοπιστότερος ὤν, οὐχ ὁρίζει τῶν μοιρῶν τὸν ἀριθμὸν ἐπὶ Τυλλίῳ τὰς πάσας γενέσθαι λέγει. id est; *Cato vero, qui his* (i. e. Fabio et Venonio) *locupletior est, harum numerum non distinguit: sub Tullio fuisse omnes ait. Sylb.* Ordinem non mutant

τερος ὢν, ἀχ ὁρίζει τῶν μοιρῶν τὸν ἀριθμόν. διελὼν δ' ἓν ὁ Τύλλιος εἰς ὁπόσας δήποτε μοίρας τὴν γῆν, κατὰ τὰς ὀρεινὰς, καὶ πολὺ τὸ ἀσφαλὲς τοῖς γεωργοῖς παρέχειν δυνησομένας ὀχθὰς, κρησφύγετα κατεσκεύασεν, [k] Ἑλληνικοῖς ὀνόμασιν αὐτὰ καλῶν Πάγας. ἔνθα συνέφευγον ἐκ τῶν ἀγρῶν ἅπαντες, ὁπότε πολεμίων ἔφοδος γένοιτο, καὶ τὰ πολλὰ διενυκτέρευον ἐνταῦθα. ἄρχοντες δὲ καὶ τούτων ἦσαν, οἷς ἐπιμελὲς ἐγίνετο τά τε ὀνόματα τῶν γεωργῶν εἰδέναι τῶν συντελούντων εἰς τὸν αὐτὸν πάγον, καὶ τὰς κτήσεις, ἐν αἷς ὁ βίος αὐτῶν ἦν· καὶ, ὁπότε χρεία γένοιτο ἐπὶ τὰ ὅπλα τὰς [l] χωρήτας καλεῖν, ἢ χρημάτων εἰσφορὰς κατ' ἄνδρα ἐκλέγειν, ἔτοι τά τε σώματα συνῆγον, καὶ τὰ χρήματα εἰσέπρατ]ον. ἵνα δὲ καὶ [m] τούτων ἡ πληθὺς μὴ δυσεύρετος, ἀλλ' εὐλόγιστος ᾖ καὶ φανερὰ,

Seruius Tullius Romanorum REX VI. *Pagi.*

at quamuis iſte ſcriptor fide ſit dignus, tamen partium, *tam vrbanarum quam ruſticarum*, numerum aperte non definit. Tullius igitur, diuiſo agro in partes quotcunque illae fuerint, in montanis tumulis, et qui loci natura muniti agricolas facile tutari poſſent, refugia parauit, quae Graeco nomine Pagos vocauit. Huc confugiebant ex agris omnes, quum aduentabant hoſtes, et hic ſaepe pernoctabant. Horum quoque erant ſui magiſtratus, ad quorum curam pertinebat ſcire nomina colonorum qui in eodem pago contribuebant, et praedia vnde ſe alebant; et, quoties opus fuiſſet aut ruſticos ad arma vocare, aut pecunias viritim exigere, iſti eos conuocabant et pecunias exigebant. Vt autem et ruſticanae multitudinis numerus facile cognoſci et aperte iniri poſſet, iuſſit

Vat. et Lapi Codd. ſed *Beſſarianam* tamen lectionem agnoſcunt.

i Ἀξιοπιστότερος ὁ χωρίζει *Vat. et Lapi Codd.*

k Aut duo certe nomina Graeca ipſe *Dionyſius* poſuerat, aut ſingulari, non plurali, vſus erat. Credibile eſt autem, cum ſcripſiſſet Ἑλληνικῇ ὀνομασίᾳ, primum quidem ex ὀνομασίᾳ ablato α, factum eſſe ὀνόμασι, deinde Ἑλληνικῇ mutatum in Ἑλληνικοῖς fuiſſe, vt cum ὀνόμασι conueniret. *Steph.*

l χωρίτας *Vat.* forma haec in vſu, vulgata magis analogica, vt κωμήτης.

m Τούτων ἡ πληθὺς *Vat.* vnde articulum addidi, quo vulgatae carent.

* Id

βωμὸς ἐκέλευσεν αὐτοῖς ἱδρύσασθαι θεῶν ἐπισκόπων τε καὶ φυλάκων τῆ πάγῳ, ἃς ἔταξε θυσίαις κοιναῖς γεραίρειν καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἅμα συνερχομένους, ἑορτήν τινα, καὶ ταύτην ἐν ταῖς πάνυ τιμίαν, καταστησάμενος, τὰ καλούμενα Παγανάλια· καὶ νόμους ὑπὲρ τῶν ἱερῶν τούτων, οἷς ἔτι διὰ φυλακῆς ἔχουσι Ῥωμαῖοι, συνέγραψεν. εἰς δὲ τὴν θυσίαν ταύτην καὶ τὴν σύνοδον ἅπαντας ἐκέλευσε τοὺς ὁμοπάγους κατὰ κεφαλὴν ὡρισμένον νόμισμά τι συνεισφέρειν, [n] ἕτερον μέν τι τοὺς ἄνδρας, ἕτερον δέ τι τὰς γυναῖκας, ἄλλο δέ τι τοὺς ἀνήβους. ἐξ ὧν συναριθμηθέντος ὑπὸ τῶν ἐφεστηκότων τοῖς ἱεροῖς, φανερὸς ὁ τῶν ἀνθρώπων ἀριθμὸς [o] ἐγίνετο κατὰ γένη τε καὶ καθ' ἡλικίαν. ὡς δὲ Πείσων Λεύκιος ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ἐνιαυσίων [p] ἀναγραφῶν ἱστορεῖ, βαλόμενος καὶ τῶν ἐν ἄστει διατριβόντων τὸ πλῆθος εἰδέναι, τῶν τε γεννωμένων καὶ ἀπογινομένων, καὶ τῶν εἰς ἄνδρας ἐγγραφομένων, ἔταξεν ὅσον ἔδει [q] νόμισμα καταφέρειν ὑπὲρ ἑκάστου τοὺς προσήκοντας, εἰς μὲν τὸν τῆς

iuſſit eos * diis inſpectoribus et cuſtodibus pagi aras exſtruere *et dicare;* quas quotannis ſacrificiis communibus, eo omnibus conuenientibus, honorari iuſſit, feſtum quoddam, idque maxime honoratum, inſtituens, quod vocatur Paganalia: et de his ſacris leges, quas Romani adhuc ſeruant, conſcripſit. Ad hoc autem ſacrificium, et ad iſtum conuentum, iuſſit omnes, qui eundem pagum incolebant, in ſingula capita certum numiſmatis genus conferre; ſed aliud viros, aliud mulieres, aliud impuberes. Quibus connumeratis per ſacrorum praeſides, apparebat quis eſſet hominum numerus per ſexus et per aetates diſtinctus. Sed (vt L. Piſo tradit in primo ſuorum annalium) quum vellet ſcire et quis eſſet numerus vrbanae multitudinis, et eorum qui naſcebantur, et eorum qui moriebantur, et eorum qui in virorum numerum referebantur, ſtatuit quanti precii nummum pro ſingulis cognati inferre deberent in aerarium

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

* Id eſt, *Diis tutelaribus.*

n Ἕτερον μέν τι *Vat.* particula deeſt vulgatis.

o Ἐγίνετο optime in *Cod. Vat.* in vulgatis eſt ἐγένετο.

p Ἀναγραφῶν ἱστορεῖ *Vat.* vulg. ἀναγράφει ἱστορίᾳ.

q Νόμισμα *Vat.* vulg. νομίσματος.

Εἰλειθυίας θησαυρὸν, ἣν Ῥωμαῖοι καλοῦσιν Ἥραν Φωσφόρον, ὑπὲρ τῶν γεννωμένων· εἰς δὲ τὸν τῆς Ἀφροδίτης ἐν ἄλσει καθιδρυμένον, ἣν προσαγορεύουσι Λιβιτίνην, ὑπὲρ τῶν ἀπογινομένων· εἰς δὲ τὸν τῆς Νεότητος, ὑπὲρ τῶν εἰς ἄνδρας ἀρχομένων συντελεῖν· ἐξ ὧν ἤμελλε διαγνώσεσθαι καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ὅσοι τε οἱ σύμπαντες ἦσαν, καὶ τίνες ἐξ αὐτῶν τὴν στρατεύσιμον ἡλικίαν εἶχον. ταῦτα κατασησάμενος ἐκέλευσεν ἅπαντας Ῥωμαίους ἀπογράφεσθαί τε καὶ τιμᾶσθαι τὰς οὐσίας πρὸς ἀργύριον, ὀμόσαντας τὸν νόμιμον ὅρκον, ἢ μὴν ταληθῆ καὶ ἀπὸ παντὸς τοῦ βελτίστου τετιμῆσθαι, πατέρων τε ὧν εἰσι γράφοντας, καὶ ἡλικίαν ἣν ἔχουσι δηλοῦντας, γυναῖκάς τε καὶ παῖδας ὀνομάζοντας, καὶ ἐν τίνι κατοικοῦσιν ἕκαστοι τῆς πόλεως τόπῳ, ἢ πάγῳ τῆς χώρας, προσιθέντας· τῷ δὲ μὴ τιμησαμένῳ τιμωρίαν ὥρισε τῆς τε οὐσίας στέρεσθαι, καὶ αὐτὸν μασιγωθέντα πραθῆναι· καὶ μέχρι πολλοῦ διέμεινε παρὰ Ῥωμαίοις ἔτος ὁ νόμος.

XVI. Τιμησαμένων δὲ πάντων ἀναλαβὼν τὰ γραμματεῖα, καὶ διαγνοὺς τό τε πλῆθος αὐτῶν καὶ τὰ μεγέθη

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

Census.

aerarium Ilithyae (quam Romani vocant Iunonem Lucinam) pro iis qui nascerentur; et in *aerarium* Veneris, quod in luco est, quam Libitinam nuncupant, pro iis qui morerentur; et in Iuuentutis, pro iis qui inter viros referri inciperent: vnde dignoscere poterat quotannis, et quis esset omnium ciuium numerus, et qui ex illis militari essent aetate. His constitutis, iussit omnes Romanos nomina dare, et sua bona censere pecuniae aestimatione, et iusiurandum legitimum interponere, quo iurarent vere et optima fide omnia sua bona censa esse; et nomina parentum ex quibus essent procreati adscribere, et suae aetatis annum declarare, atque ipsarum quoque coniugum et liberorum nomina scribere, addito et vrbis loco et regionis pago vbi singuli habitarent. Ei vero qui census non fuisset hanc poenam proposuit, vt bonis spoliaretur, et virgis caesus sub hasta veniret. atque lex ista diu apud Romanos durauit.

Peracto autem censu, et tabulis, in quibus omnium nomina scripta erant, acceptis, et cognito eorum numero et fortunarum

τῶν βίων, σοφώτατον πάντων πολιτευμάτων εἰσηγήσατο, καὶ μεγίστων Ῥωμαίοις ἀγαθῶν αἴτιον, ὡς τὰ ἔργα ἐδήλωσε. τὸ δὲ πολίτευμα τοιόνδε ἦν· μίαν ἀφεῖλεν ἐξ ἁπάντων μοῖραν, ἧς τὸ μέγιστον τίμημα ἦν τῆς οὐσίας ἐκ ἔλαττον ἑκατὸν μνῶν. τούτους δὲ συντάξας εἰς ὀγδοήκοντα λόχους, ὅπλα φέρειν ἐπέταξεν, ἀσπίδας [r] Ἀργολικὰς καὶ δόρατα, καὶ κράνη χάλκεα, καὶ θώρακας καὶ [s] κνημίδας καὶ ξίφη. διελὼν δὲ αὐτοὺς διχῇ, τετταράκοντα μὲν ἐποίησε νεωτέρων λόχους, οἷς τὰς ὑπαιθρίους ἀπέδωκε στρατείας, τετταράκοντα δὲ τῶν πρεσβυτέρων, [t] οἷς ἔδει τῆς νεότητος εἰς πόλεμον ἐξιούσης ὑπομένοντας ἐν τῇ πόλει, τὰ ἐντὸς τοῦ τείχους φυλάττειν. αὕτη πρώτη σύνταξις ἦν· χώραν δὲ κατεῖχεν ἡ νεότης ἐν τοῖς πολέμοις τὴν προαγωνιζομένην τῆς φάλαγγος ὅλης. ἔπειτα ἐκ

tunarum magnitudine, longe sapientissimum institutum et Romanae reipublicae saluberrimum introduxit, vt res ipsa docuit. Hoc autem fuit eius institutum: vnam ex omni numero partem detraxit, cuius census erat maximus, neque minor centum minis. hos in octoginta centurias digestos iussit haec arma ferre, clypeos argenteos, et hastas, et galeas aeneas, et loricas, et ocreas, et enses. Hos autem bifariam partitus quadraginta centurias iuniorum fecit, quos oportebat, iuuentute ad bellum eunte, ad militiam proficisci; reliquas vero quadraginta, in quibus erant seniores, in vrbe remanere, et res vrbanas tueri *iussit*. atque haec erat prima classis: * iuuentus autem in bellis semper primum locum in prima acie tenebat, atque ita pugnabat. Deinde ex iis

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

Classes pro censu.

r Ἀργυρικὰς in *Ed. Steph.* Verum Ἀργολικὰς agnoscunt *Vat.* et *Lapi Codd.* quod proculdubio verius est.

s Rectius κνημίδας in *Cod. Vat.* vulg. κνήμας.

t οἷς τὰς ὑπαιθρίους ἀπέδωκε στρατείας, τετταράκοντα δὲ πρεσβυτέρων, οἷς ἔδει, τῆς νεότητος εἰς πόλεμον, ὑπομένοντας ἐν τῇ πόλει *Vat.* in vulgatis sic legitur λόχους, οἷς ἔδει τῆς νεότητος εἰς πόλεμον ἐξιούσης ἐξέρχεσθαι, τοὺς δὲ ἄλλους τετταράκοντα τῶν πρεσβυτέρων ὑπομένοντας.

* Cuius iuuentus primum semper locum tenebat in acie, totumque agmen propugnabat. *Gelen.*

u οἷς

τῶν ὑπολειπομένων ἑτέραν ἀφῄρει μοῖραν, [u] οἷς ἦν ἐντὸς μὲν μυρίων δραχμῶν, ὀ μεῖον δὲ πέντε καὶ ἑβδομήκοντα μνῶν τὸ τίμημα. [x] συντάξας δὲ αὐτὰς εἰς εἴκοσι λόχους, τὰ μὲν ἄλλα [y] ὅπλα φορεῖν προσέταξεν, ὅσα τὰς προτέρας, τὰς δὲ θώρακας αὐτῶν ἀφεῖλε, καὶ ἀντὶ τῶν ἀσπίδων ἀνέδωκε θυρεούς. διελὼν δὲ καὶ τούτων τὰς ὑπὲρ τετταράκοντα καὶ πέντε ἔτη γεγονότας ἀπὸ τῶν ἐχόντων στρατεύσιμον τὴν ἡλικίαν, δέκα μὲν ἐποίησε λόχους [z] νεωτέρων, οἷς ἔδει προπολεμεῖν τῆς πόλεως· δέκα δὲ [a] πρεσβυτέρων, οἷς ἀπέδωκε τειχοφυλακεῖν. αὕτη δευτέρα σύνταξις ἦν· ἐκοσμεῖτο δ' ἐν τοῖς ἀγῶσι μετὰ τὰς προμάχας. τὴν δὲ τρίτην ἐποίει σύνταξιν ἐκ τῶν ὑπολειπομένων ὅσοι τίμησιν εἶχον ἐλάττονα μὲν τῶν ἑπτακισχιλίων καὶ πεντακοσίων δραχμῶν, ὀ μείονα δὲ μνῶν πεντήκοντα. τούτων δὲ ἐμείωσε τὸν ὁπλισμὸν ὀ μόνον τοῖς θώραξιν, ὥσπερ τῶν δευτέρων, ἀλλὰ καὶ ταῖς περικνημίσι. συνέταξε δὲ καὶ [b] τούτους εἰς εἴκοσι λόχους, καὶ διεῖλε τὸν αὐτὸν τρόπον τοῖς προτέροις καθ' ἡλικίαν, δέκα λόχους ἀποδοὺς τοῖς νεωτέροις, καὶ δέκα τοῖς πρεσβυτέροις. χώρα δὲ καὶ τάσις ἦν τούτων τῶν λόχων ἐν ταῖς μάχαις, [c] μετὰ τοὺς ἐφεστῶτας τοῖς προμάχοις.

Ἀφελὼν δὲ πάλιν ἐκ τῶν ὑπολειπομένων τοὺς ἐλάττω πεντακισχιλίων δραχμῶν ἔχοντας οὐσίαν, [d] ἄχρι πέντε καὶ εἴκοσι μνῶν, τετάρτην ἐποιήσατο μοῖραν. διέταξε δὲ καὶ [e] ταύτην εἰς εἴκοσι λόχους· καὶ δέκα μὲν ἐποίησε τῶν ἐν ἀκμῇ, δέκα δὲ τῶν ὑπερηλίκων, κατὰ ταὐτὰ τοῖς προτέροις. ὅπλα δὲ φέρειν ἔταξεν αὐτοὺς, θυρεούς τε καὶ ξίφη καὶ δόρατα, καὶ τάσιν ἔχειν ἐν τοῖς ἀγῶσι τὴν ὑστάτην. [f] τὴν δὲ πέμπτην μοῖραν, οἷς ἐντὸς

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

iis qui reliqui erant aliam partem detraxit, cuius census erat intra decem millia drachmarum, non minor tamen septuaginta quinque minis: quos vbi in viginti centurias digessisset, caetera quidem arma ferre iussit quae superiores gerebant; sed loricas illis ademit, et pro clypeis scuta dedit. Quum autem ex his etiam eos qui annum aetatis XLV excedebant, ab illis qui erant aetate militari, separasset, decem centurias iuniorum fecit, qui bella foris pro patria gererent, et decem seniorum quibus vrbis custodiam mandauit. atque haec erat secunda classis: eique in proeliis dabatur secundus locus, post eos qui in prima acie pugnabant. Tertiam vero classem confecit ex reliquis, quorum census erat minor septies mille et quingentis drachmis, non minor tamen minis quinquaginta. Horum autem armaturam imminuit non solum loricis, vt secundae classi fecit, sed etiam ocreis ademptis: et hos quoque in viginti centurias distinxit, et eodem modo

u Οἷς ἦν *Vat.* id est τούτους δηλονότι, οἷς. vulgo ᾗς ἦν.

x Συντάξας δὲ τὰς εἴκοσι λόχους *Vat.*

y Φορεῖν ὅπλα *Vat.*

z Νεωτέρων *Vat.*

a Πρεσβυτέρων *Vat.* vulgatae dant νεωτέρους et πρεσβυτέρους.

b Τούτους εἰς εἴκοσι in *Cod. Vat.* quo modo paullo supra loquutus est *Dionysius.* vulgatae dant τούτοις εἴκοσι.

c Καὶ quae in vulgatis post μάχαις legitur, vel otiosa est, vel substituta pro numerali nota γ, quae significat τρίτη: hoc sensu, χώρα δὲ καὶ τάσις ἦν τούτων τῶν λόχων ἐν ταῖς μάχαις τρίτη, μετὰ ἐφεστῶτας τοῖς προμάχοις. *Sylb.*

d Ἄχρι πέντε καὶ εἴκοσι *Vat.* vulg. deest πέντε.

e Τούτοις *Vat.*

f Ex praecedentibus atque sequentibus *Dionysii* verbis patet locum esse corruptum: quem satis commode potes corrigere, si legas τήν τε πέμπτην μοῖραν ἐποίησεν ἐξ ἐκείνων, οἷς ἐν ταῖς εἴκοσι καὶ πέντε μναῖς ἄχρι δώδεκα καὶ ἡμίσους μνῶν ὁ βίος ἦν, καὶ τριάκοντα συνέταξε λόχους. Vel τήν τε πέμπτην μοῖραν ποιήσας ἐξ ἐκείνων, οἷς ἐν ταῖς εἴκοσι καὶ πέντε μναῖς ἄχρι δώδεκα καὶ ἡμίσους μνῶν ὁ βίος ἦν, τριάκοντα συνέταξε λόχους. Vel etiam οἷς ἐντὸς εἴκοσιν etc. et genitiuus μνῶν ab hoc aduerbio regetur. *Portus.*

g Nota

modo quo superiores pro vnius cuiusque aetate diuisit, decem centurias iunioribus, et totidem senioribus assignans. Harum autem centuriarum locus et statio in acie erat post secundam classem proxima. *Seruius Tullius Romanorum* REX VI.

Quum item detraxisset ex reliquis eos quorum census erat minor quinque millibus drachmarum, et qui vsque ad viginti minas perueniebat, quartam fecit classem. Distinxit autem hanc quoque in viginti centurias; et decem fecit eorum qui aetate erant florente, et totidem eorum qui iam aetate erant proiectiore, eosque eodem modo quo et superiores distinxit. Arma autem illis imperauit scuta et enses et hastas, et locum in acie postremum illos habere iussit. In quintam classem reiecti sunt, quorum facultates

εἴκοσι καὶ πέντε μνῶν ἄχρι δώδεκα καὶ [g] ἡμίσεος μνῶν ὁ βίος ἦν, εἰς τριάκοντα συνέταξε λόχους. διῄρηντο δὲ καὶ ἕτοι καθ' ἡλικίαν· [h] πεντεκαίδεκα μὲν γὰρ αὐτῶν λόχοι τοὺς πρεσβυτέρους εἶχον, πεντεκαίδεκα δὲ τοὺς νεωτέρους. τούτους ἔταξε σαυνία καὶ σφενδόνας ἔχοντας ἔξω τάξεως στρατεύεσθαι. τεσσαρας δὲ λόχους ὁδὲν ἔχοντας ὅπλον ἀκολουθεῖν ἐκέλευσε [i] τοῖς ἐν ὅπλοις. ἦσαν δὲ τῶν τεττάρων τούτων δύο μὲν, ὁπλοποιῶν τε καὶ τεκτόνων, καὶ τῶν ἄλλων τῶν κατασκευαζόντων τὰ εἰς τὸν πόλεμον εὔχρηστα· δύο δὲ, σαλπιστῶν τε καὶ [k] βυκανιστῶν, καὶ τῶν ἄλλοις τισὶν ὀργάνοις [l] ἐπισημαινόντων τὰ παρακλητικὰ τῷ πολέμῳ. προσέκειντο δὲ οἱ μὲν χειροτέχναι [m] τοῖς τὸ δεύτερον ἔχουσι τίμημα, διῃρημένοι καθ' ἡλικίαν, ὁ μὲν τοῖς πρεσβυτέροις, ὁ δὲ τοῖς νεωτέροις ἀκολουθῶν [n] λόχος.

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

facultates cenſebantur intra viginti et quinque minas vſque ad duodecim cum dimidia, et in triginta centurias hos diuiſit. Atque hae quoque pro cuiuſque aetate diuiſae fuerunt; in quindecim centurias ſeniorum, et totidem iuniorum. his imperauit vt cum miſſilibus et fundis extra ordines militarent. Quatuor autem centurias, penitus inermes, armatos milites ſequi iuſſit. Ex iſtis autem quatuor centuriis * duae erant fabrorum ferrariorum ac lignariorum, quibus mandatum erat vt arma et machinas et res alias ad vſus bellicos neceſſarias fabricarent; reliquae duae erant tubicinum et cornicinum, et aliorum qui aliis quibusdam inſtrumentis in bello claſſicum canerent. Opifices vero ſecundae claſſis hominibus additi fuerunt pro cuiuſque aetate diſtributi, ita vt duarum centuriarum vna ſeniores, altera iuniores ſequeretur. Tubicines

g Nota hic δώδεκα καὶ ἡμίσεος μνῶν, vt etiam v. 14. ἡμίσεος, non ad foemininum μνᾶ referri, ſed ad neutrum ſubintelligendum, μέρος. *Sylb.*

h Πεντεκαίδεκα μὲν γὰρ ἐξ αὐτῶν *Vat.* deeſt μὲν vulgatis.

i Τοῖς ἐνόπλοις *Vat.*

* *Vel,* duae erant quae conſtabant ex armorum fabricatoribus et fabris lignariis etc. *Portus.*

k Βυκανιστῶν *Vat.* et *Lapi Codd.* quo modo legendum eſſe monuit *Portus.* hic et paulo poſt dant vulgatae τυμπανιστῶν et τυμπανιστὰ.

l Σημαινόντων malit *Steph.*

m Τοῖς τὸ δεύτερον *Vat.* vulg. deeſt τὸ.

n Forſan λόχος. (nam vulgatae dant λόχοις.) ſenſus autem et legitima

[o] οἱ δὲ σαλπιστά τε καὶ οἱ βυκανιστὰ τῇ τετάρτῃ συνετάττοντο μοίρᾳ. ἦν δὲ καὶ τούτων εἷς μὲν τῶν πρεσβυτέρων λόχος, εἷς δὲ τῶν νεωτέρων· λοχαγοὶ δ' ἐκ πάντων ἐπιλεχθέντες οἱ [p] γενναιότατοι τὰ πολεμικά· τοὺς δ' ἰδίους ἕκαστοι λόχους εὐπειθεῖς τοῖς παραγγελλομένοις παρείχοντο. 5

Αὕτη μὲν ἡ διακόσμησις ἦν ἡ τὸ πεζικὸν ἐκπληροῦσα XVIII. τῶν τε φαλαγγιτῶν καὶ τῶν ψιλῶν στράτευμα· τὸ δὲ τῶν ἱππέων πλῆθος ἐπέλεξεν ἐκ τῶν ἐχόντων τὸ μέγιστον τίμημα καὶ κατὰ γένος ἐπιφανῶν· συνέταξε δὲ εἰς ὀκτωκαίδεκα λόχους, καὶ προσένειμεν αὐτοὺς τοῖς πρώτοις τῶν 10 φαλαγγιτῶν ὀγδοήκοντα λόχοις. εἶχον δὲ καὶ ἕτοι τοὺς ἐπιφανεστάτους λοχαγούς. τοὺς δὲ λοιποὺς πολίτας, οἳ τίμησιν εἶχον ἐλάττονα δώδεκα καὶ ἡμίσεος μνῶν, πλείους ἀριθμῷ [q] ὄντας τῶν πρότερον, ἅπαντας εἰς ἕνα συντάξας λόχον, στρατείας τε ἀπέλυσε, καὶ πάσης εἰσφορᾶς 15

Tubicines et cornicines in quarta claſſe collocati ſunt. atque hi quoque in duas centurias diuiſi erant: vnam, ſeniorum; alteram, iuniorum: et praefecti ſunt illis centuriones lecti, quorum virtus bellica omnibus erat ſpectatiſſima: atque hi ſuas quique centurias imperatis obtemperantes reddebant. *Seruius Tullius Romanorum.* REX VI.

Hoc igitur modo exercitum pedeſtrem, qui conſtabat ex legionariis et leuis armaturae militibus, inſtruxit. Equitum vero delectum habuit ex illis, quorum maximus erat cenſus, quique genere illuſtri erant: eos autem diuiſit in decem et octo centurias, eoſque primis illis octoginta legionariorum centuriis adiunxit. habebant autem hi quoque centuriones viros illuſtriſſimos. Reliquos vero ciues, quorum cenſus erat minor duodecim minis cum dimidia, et qui numero aliis ſuperiores erant, omnes in vnam centuriam contulit, et militiae atque omnium tributorum immunes

legitima conſtructio reuera flagitare videtur aliquam huiusmodi lectionem, διῃρημένοι καθ' ἡλικίαν εἰς δύο λόχους, ὧν ὁ μὲν πρεσβυτέροις, ὁ δὲ τοῖς νεωτέροις ἠκολούθει: vel certe καὶ οἱ μὲν τοῖς πρεσβυτέροις, οἱ δὲ τοῖς νεωτέροις ἠκολούθουν λόχοις. *Portus.*

o Οἱ σαλπιστά τε καὶ οἱ βυκανιστὰ *Vat.* vulgo τυμπανιστά.

p Γενναιότατοι *Vat.* vulg. γενναιότεροι.

q Ἀριθμῶν in *Ed. Steph.* Sed legendum vel ἀριθμῷ vt nos edidimus: vel ἀριθμὸν vt ſupra p. 209. v. 46. πεντήκοντα τὸν ἀριθμὸν.

ἐποίησεν ἀτελεῖς. ἐγένοντο δὲ συμμορίαι μὲν ἓξ, ἃς καλοῦσι Ῥωμαῖοι [r]κλάσεις, κατὰ τὰς Ἑλληνικὰς [s]ἐπικλήσεις παρονομάσαντες. ὃ γὰρ ἡμεῖς ῥῆμα προστακτικῶς σχηματίζοντες ἐνφέρομεν, κάλει, τοῦτ' ἐκεῖνοι λέγουσι κάλα. [t]καὶ τὰς καλέσεις ἀρχαῖον ἐκάλουν κλάσεις. λόχοι δὲ, ὃς αἱ συμμορίαι περιελάμβανον, ἑκατὸν καὶ ἐννενηκοντατρεῖς. ἐπεῖχον δὲ τὴν μὲν πρώτην συμμορίαν ὀκτὼ καὶ ἐννενήκοντα λόχοι σὺν τοῖς ἱππεῦσι· τὴν δὲ δευτέραν, εἴκοσι καὶ δύο σὺν τοῖς χειροτέχναις· τὴν δὲ τρίτην, εἴκοσι· [u]τὴν δὲ τετάρτην, πάλιν εἴκοσι καὶ δύο σὺν τοῖς σαλπισταῖς καὶ βυκανισταῖς· τὴν δὲ πέμπτην, τριάκοντα· τὴν δὲ ἐπὶ πάσαις τεταγμένην, εἷς λόχος ὁ τῶν ἀπόρων.

XIX. Ταύτῃ τῇ διακοσμήσει χρησάμενος, τὰς μὲν τῶν στρατιωτῶν καταγραφὰς κατὰ τὴν διαίρεσιν ἐποιεῖτο τὴν τῶν λόχων, τὰς δὲ τῶν εἰσφορῶν ἐπιταγὰς, κατὰ τὰ τι-

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

immunes fecit. Fuerunt igitur sex *συμμορίαι*, quos Romani classes vocant, vocabuli appellatione a Graeco deducta. Verbum enim quod nos per imperandi modum formatum efferimus *κάλει*, illi hoc exprimunt per verbum *cala:* quinetiam olim pro *κλάσεις* dicebant *καλέσεις*. Centuriae vero, quas istae classes continebant, erant CXCIII atque prima quidem classis continebat vna cum ipsis equitibus nonaginta octo centurias: secunda viginti et duas cum ipsis opificibus: tertia viginti: quarta rursum viginti et duas cum ipsis tubicinibus et cornicinibus: quinta vero triginta: *vltima vnicam egenorum centuriam continebat.

His ita ordinatis, militum delectus pro centuriarum discrimine habebat, et tributa pro cuiusque censu imperabat.

μὸν. *Sylb.* Posteriorem coniecturam firmat *Cod. Vat.*

r Κλάσεις *Vat.*

s Κλήσεις *Vat.* quod et maluit *Sylb.*

t *Lapus* hanc periodum aliter legit, dum vertit, *sicque classes antiquitus* vocabant *καλέσεις*. In *Veneto Cod.* *καὶ τὰς κλάσεις ἀρχαῖον ἐκάλεν καλέσεις*: id est, *et classes* antiquitus vocabant *καλέσεις*, seu *vocationes*. *Sylb.* Huic omnino consentit *Cod. Vat.*

u Illa *τὴν δὲ τετάρτην, πάλιν εἴκοσι* deerant in *Ed. Steph.* addita sunt e *Rom. et Ven. Codd. Sylb.* eademque agnoscit *Vat.*

* Vna autem vltra omnes statuta classis, quae erat pauperum, vnus erat ordo. *Lapus.*

x Idem

μήματα τῶν βίων. ὁπότε γὰρ αὐτῷ δεήσειε μυρίων ἢ δισμυρίων, εἰ τύχοι, στρατιωτῶν, καταδιαιρῶν τὸ πλῆθος εἰς τὰς ἑκατὸν ἐννενηκοντατρεῖς λόχους, [x]τὸ ἐπιβάλλον ἑκάστῳ λόχῳ ἐκέλευε παρέχειν ἕκαστον λόχον· τὴν δὲ δαπάνην τὴν εἰς τὸν ἐπισιτισμὸν τῶν στρατευομένων καὶ εἰς τὰς ἄλλας χορηγίας τὰς πολεμικὰς ἐπιτελεσθησομένην συμμετρησάμενος ὁπόση τις ἀρκοῦσα ἔσαι, διαιρῶν τὸν αὐτὸν τρόπον εἰς τὰς ἑκατὸν ἐννενηκοντατρεῖς λόχους, τὸ ἐκ τῆς τιμήσεως ἐπιβάλλον ἑκάστῳ διάφορον ἅπαντας ἐκέλευσεν εἰσφέρειν. συνέβαινεν ἴδν τοῖς τὰς μεγίστας ἔχουσιν οὐσίας, ἐλάττοσι μὲν ὄσιν, εἰς πλείονας δὲ λόχους μεμερισμένοις, στρατεύεσθαί τε πλείους στρατείας ὀδέποτε ἀναπαυομένους, καὶ χρήματα πλείω τῶν ἄλλων εἰσφέρειν· τοῖς δὲ τὰ μικρὰ καὶ μέτρια κεκτημένοις, [y]πλείοσιν ὄσιν, ἐν ἐλάττοσι δὲ λόχοις, στρατεύεσθαί τε ὀλιγάκις καὶ ἐκ διαδοχῆς, καὶ βραχείας συντελεῖν εἰσφοράς· τοῖς δ' ἐλάττω τῶν ἱκανῶν τετιμημένοις, ἀφεῖσθαι πάντων τῶν ὀχληρῶν. ἐποίει

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

bat. Quoties enim illi opus fuisset decem, vel (si ita res tulisset) viginti militum millibus, diuiso populo in centum nonaginta tres centurias, earum vnamquamque iubebat militum numerum pro rata parte suppeditare: sumptus vero faciendos in commeatus militum et alios bellicos vsus ipse metiebatur; et, prout opus erat, eodem modo diuidens populum in centum nonaginta tres centurias, vnicuique imperabat, vt pro censu facultatum suarum pecuniae summam, quae ipsi obtigisset, pro rata portione conferret. Ita factum est vt illi quorum maximus esset census, quod pauciores essent et in plures centurias essent diuisi, saepius militarent sine vlla quiete et intermissione, et pecuniae maiorem summam quam alii conferrent: illi vero qui exiguas ac modicas opes possiderent, quique iis inferiores essent numero viginti centuriarum, raro et per vices militarent, et exigua penderent tributa: illi vero quorum census erat minor quam vt eo se sustentare possent, omnium negotiorum ac molestiarum essent immunes. Nihil autem

x Idem *Ven. Cod.* habet *τὸ summam:* quod v. 24. *διάφορον ἐπιβάλλον ἑκάστῳ πλῆθος ἐκέλευσε παρέχειν.* vt *πλῆθος* ibi significet vocat. *Sylb.*

y Εἴκοσιν ὄσιν ἐλάττοσιν *Vat.*

δὲ τάτων ἕκαστον ἀπ ἄτερ αἰτίας, ἀλλὰ πεπεισμένος ὅτι πᾶσιν ἀνθρώποις ἆθλα τῶν πολέμων ἐστὶ τὰ χρήματα, καὶ περὶ τῆς τάτων φυλακῆς ἅπαντες κακοπαθῶσιν, [z] ὀρθῶς ἔχειν ᾤετο τὰς μὲν περὶ μειζόνων κινδυνεύοντας ἆθλων, μείζονας ὑπομένειν κακοπαθείας τοῖς τε σώμασι καὶ τοῖς χρήμασι· τὰς δὲ περὶ ἐλαττόνων, ἧσσον ἐνοχλεῖσθαι κατ' ἀμφότερα· τὰς δὲ περὶ μηδενὸς δεδοικότας, μηδὲν κακοπαθεῖν, τῶν [a] μὲν εἰσφορῶν ἀπολυομένας διὰ τὴν ἀπορίαν, τῶν δὲ στρατειῶν διὰ τὴν ἀπ εἰσφοράν. ἐ γὰρ ἐλάμβανον ἐκ τῆ δημοσίᾳ τότε Ῥωμαῖοι στρατιωτικὰς μισθὰς, ἀλλὰ τοῖς ἰδίοις τέλεσιν ἐστρατεύοντο. ἄτε δὴ χρήματα συνεισφέρειν τὰς ἀπ ἔχοντας ὁπόθεν συνεισοίσουσιν, ἀλλὰ τῶν καθ' ἡμέραν ἀναγκαίων [b] ἀποροσμένας ᾤετο δεῖν, ἄτε μηδὲν συμβαλλομένας στρατεύεσθαι

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

autem horum ſine cauſſa faciebat: ſed perſuaſum habens omnibus hominibus bellorum praemia eſſe ipſas pecunias, et pro his conſeruandis omnes quosuis perpeti labores; idcirco aequum eſſe cenſebat, vt qui pro maioribus praemiis pericula ſubirent, illi etiam et corpore et pecuniis maiora mala experirentur; qui vero pro minoribus, vtroque nomine illis minus moleſtiarum exhiberetur; quibus vero nullum iacturae periculum immineret, nihil etiam incommodi paterentur, immunes tributorum ob rerum inopiam. nondum enim Romani militaria ſtipendia ex aerario accipiebant; ſed ſuis priuatis ſumptibus militabant. Exiſtimabat autem non oportere eos pecunias conferre, qui vnde illas conferrent non haberent, quique rerum ad victum quotidianum neceſſariarum inopia laborarent; nec vllos, qui nihil contribuerent, ad

z Ὀρθῶς ἂν ἔχειν ᾤετο *Vat.*

a Illud μὲν parum huc facit, nec exprimitur in *Lapi* verſione, *abſoluti a tributis ob egeſtatem. Sylb.* Verum retinendum eſſe ſuadet *Cod. Vat.* locumque hoc modo ſupplendum eſſe docet, τῶν εἰσφορῶν ἀπολυομένας διὰ τὴν ἀπορίαν, τῶν τε στρατειῶν διὰ τὴν εἰσφοράν. Vulgatis deſunt ſex poſtrema vocabula. Vt ἐκ adderetur, quod Vaticano deeſt, flagitabat ſententia.

b Ἀπορυμένοις perperam in *Ed. Steph.*

c Ἀποκυ-

τινας ἐκ τῶν ἀλλοτρίων ὀψωνιαζομένας χρημάτων, ὥσπερ τὰς μισθοφόρας.

Τᾶτον δὲ τὸν τρόπον ἅπαν ἐπιθεὶς τὸ βάρος τοῖς πλησίοις τῶν τε κινδύνων καὶ τῶν ἀναλωμάτων, ὡς εἶδεν ἀγανακτῶντας αὐτὰς, δι' ἑτέρας τρόπας τήν τε ἀθυμίαν αὐτῶν παρεμυθήσατο, καὶ τὴν ὀργὴν ἐπράϋνε, πλεονέκτημα δωρησάμενος, ἐξ ἧ πάσης ἔμελλον τῆς πολιτείας ἔσεσθαι κύριοι, τὰς πένητας ἀπελάσαντες ἀπὸ τῶν κοινῶν· καὶ τᾶτο διαπραξάμενος ἔλαθε τὰς δημοτικάς. ἦν δὲ τὸ πλεονέκτημα περὶ τὰς ἐκκλησίας, ἐν αἷς τὰ μέγιστα ἐπεκυρᾶντο ὑπὸ τᾶ δήμα. εἴρηται δέ μοι καὶ πρότερον ὅτι τριῶν πραγμάτων ὁ δῆμος ἐκ τῶν παλαιῶν νόμων κύριος ἦν, τῶν μεγίστων τε καὶ ἀναγκαιοτάτων, ἀρχὰς ἀποδεῖξαι τάς τε κατὰ πόλιν καὶ τὰς ἐπὶ στρατοπέδα, καὶ νόμας τὰς μὲν [c] ἐπικυρῶσαι, τὰς δὲ ἀνελεῖν, καὶ περὶ πολέμα συνισαμένας τε καὶ [d] καταλυομένας διαγνῶναι. τὴν δὲ

ad militiam alienis ſumptibus inſtar mercenariorum proficiſci debere *iudicabat.*

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

Atque toto onere periculorum et ſumptuum diuitibus impoſito, quum eos id aegre ferre animaduertiſſet, alia ratione eorum moerorem conſolatus eſt, et iram leniit, largitus ipſis praerogatiuam poteſtatem, cuius beneficio totius reipublicae adminiſtrationem penes ſe habituri erant, pauperibus a reipublicae gubernatione omnino repulſis: quod tamen eius factum *tum* a plebe animaduerſum non fuit. Illa autem praerogatiua poteſtas in ipſis comitiis poſita erat, vbi de rebus omnibus maximi momenti populus decernebat. Dixi autem etiam ante, iam olim ex priſcis legibus haec tria maxima et maxime neceſſaria penes populum fuiſſe, *nimirum* ius magiſtratum tam domi quam militiae creandi, et leges confirmandi et abrogandi, et pacem bellumque decernendi. Quoties autem *ante* de

c Ἀποκυρῶσαι male iterum in *Ed. Steph.*

d Καλυμένα agnoſcit etiam *Lapi* verſio, *de bello conſiſtente indicendoque* ſed ſenſus requirit vel κωλυομένας vel καταλυομένας: quorum poſterius vſurpatur infra, vbi itidem penes plebem fuiſſe dicit πόλεμον ἐξενεγκεῖν, ἢ τὸν συνεστῶτα καταλύσασθαι. *Sylb.* Καταλυομένα diſertim habet *Cod. Vat.*

e Non

περὶ τούτων [e] διάσκεψιν καὶ'' κρίσιν ἐποιεῖτο κατὰ τὰς φράτρας [f] ψηφηφορῶν· καὶ ἦσαν οἱ τὰ ἐλάχιστα κεκτημένοι τοῖς τὰς μεγίστας ἔχουσιν οὐσίας ἰσόψηφοι· ὀλίγων δὲ ὄντων, ὥσπερ εἰκὸς, τῶν πλουσίων, οἱ πένητες ἐν ταῖς ψηφηφορίαις ἐπεκράτουν, μακρῷ πλείους ὄντες ἐκείνων. τοῦτο συνιδὼν ὁ Τύλλιος ἐπὶ τοὺς πλουσίους μετέθηκε τὸ τῶν ψήφων κράτος. ὁπότε γὰρ ἀρχὰς ἀποδεικνύειν, ἢ περὶ νόμων διαγινώσκειν, ἢ πόλεμον ἐνφέρειν δόξειεν αὐτῷ, τὴν [g] λοχῖτιν ἀντὶ τῆς φρατρικῆς συνῆγεν ἐκκλησίαν. ἐκάλει δὲ εἰς ἀπόφασιν γνώμης πρώτους μὲν λόχους τοὺς ἀπὸ τοῦ μεγίστου [h] τιμήματος καταγραφέντας, ἐν οἷς ἦσαν οἵτε τῶν ἱππέων ὀκτωκαίδεκα, καὶ οἱ τῶν πεζῶν ὀγδοήκοντα. ἔτοι [i] τρισὶ πλείοις τῶν ὑπολειπομένων, εἰ

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

de his rebus ab eo disceptabatur et consultabatur, eius suffragia curiatim colligebantur, et pauperrimi quique tantum poterant suffragiis quantum ii quorum amplissimae erant facultates. Quumque pauci essent diuites (vt verisimile est) pauperes in suffragiis ferendis, quod numero illos longe superarent, vincebant. Tullius hac re cognita ad diuites vim suffragiorum transtulit. Quoties enim magistratus creare, aut de lege cognoscere, aut bellum alicui inferre volebat, pro curiatis comitiis centuriata indicebat. Vocabat autem primas et ante alias ad suffragia ferenda primae classis centurias, quarum maximus erat census: inter quas erant decem et octo equitum, et peditum octoginta centuriae. Hae, quia tribus centuriis plures erant quam reliquae, si idem

e Non agnoscit *Vat.*

f Ψηφοφορῶν et mox ψηφορίαις legi iubet *Portus.* Verum vulgatam lectionem rectam esse, neque quicquam mutandum docet *Casaub.* quod alibi apud *Dionysium* reperiamus στεφανηφόρος, θαλαμηπόλος, στεφανηπλόκος, θανατηφόρος.

g Λοχίτην parum recte in *Ed. Steph.*

b Τιμήματος καταγραφέντας *Vat.* participium deest vulgatis.

i Τρεῖς ἢ in *Ed. Steph.* Verum *Sylburgii* correctionem firmat *Cod. Vat.* qui habet τρισὶ πλείοις ὄντες. a quo non multum discrepat *Lapi Cod.* dum vertit, *hae vero, tribus plures reliquis:* ac si coniunctionem δὲ agnouisset. Quod si quis (adiicit *Sylb.*) τέσσαρσι malit, quia, si quatuor posteriorum classium centuriae in vnam summam conflentur et cum

τὸ αὐτὸ φρονήσειαν, ἐκράτουν τῶν ἑτέρων, καὶ τέλος εἶχεν ἡ γνώμη· εἰ δὲ μὴ γένοιντο ἐπὶ τῆς αὐτῆς προαιρέσεως ἅπαντες ἔτοι, τότε τοὺς ἀπὸ τοῦ δευτέρου τιμήματος [k] καταγραφέντας'' εἴκοσι καὶ δύο λόχους ἐκάλει. μερισθεισῶν δὲ καὶ τότε τῶν ψήφων, τοὺς ἀπὸ τοῦ τρίτου τιμήματος ἐκάλει· καὶ τετάρτους, τοὺς ἀπὸ τοῦ τετάρτου τιμήματος. καὶ τοῦτ' ἐποίει μέχρι τοῦ γενέσθαι λόχους [l] ἑπτὰ καὶ ἐννενήκοντα ἰσοψήφους. εἰ δὲ μέχρι τῆς πέμπτης κλήσεως μὴ τύχοι τοῦτο γενόμενον, ἀλλ' εἰς ἴσα μέρη σχισθεῖεν αἱ τῶν ἑκατὸν ἐννενήκοντα δύο λόχων γνῶμαι, τότε τὸν ἔσχατον ἐκάλει λόχον, ἐν ᾧ τὸ τῶν ἀπόρων, καὶ διὰ τοῦτ' ἀφειμένων ἁπάσης στρατείας τε καὶ εἰσφορᾶς πολιτῶν πλῆθος ἦν· ὁποτέρα δὲ προσθεῖτο μερίδων ὁ λόχος ἔτος, αὕτη τὸ κράτος ἐλάμβανε. τοῦτο δ' ἦν σπάνιον καὶ ὁ μακρὰν ἀπέχον ἀδυνάτου. τὰ πολλὰ μὲν γὰρ ἐκ

idem sensissent, omnes alias vincebant, atque ita suffragiis ferendis finis imponebatur. si vero hae omnes non consensissent, tunc vocabat viginti et duas centurias secundae classis, quarum nomina in tabulis erant scripta. Distributis vero tunc etiam suffragiis tertiae classis centurias vocabat, et quarto loco quartae classis centurias. Haec autem faciebat, donec essent centuriae nonaginta et sex quae pari essent suffragio. Quod si ne tunc quidem, quum quinta classis ad suffragia ferenda iam fuerat vocata, id fieri potuisset, sed suffragia centum et nonaginta duarum centuriarum diuisa pari numero fuissent, tunc postremam centuriam vocabat, quae continebat multitudinem ciuium egenorum, qui propterea omnis militiae et tributi immunes erant: vtri vero parti haec centuria se adiunxisset, ea vincebat. Hoc vero rarum erat et vix vlla ratione fieri poterat. Plerumque enim prima vocatione

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

cum primae classis centuriis comparentur, in prima 98, in caeteris quatuor 94 centuriae reperiuntur: cogitet ille ad quatuor assumendam esse sextam quoque classem monadicam: quae si accedat, posterio-

res esse 95, easque vna triade inferiores prima.

k Deest *Vat.*

l Forsan legendum ἓξ καὶ ἐννενήκοντα: quia ex hoc numero duplicato existunt 192; qui numerus paulo post exprimitur,

τῆς πρώτης κλήσεως τέλος ἐλάμβανεν, ὀλίγα δὲ μέχρι τῆς τετάρτης προὔβαινεν· ἡ δὲ πέμπτη κλῆσις καὶ ἡ τελευταία παρείλκοντο.

XXI. Τοῦτο τὸ πολίτευμα καταστησάμενος καὶ πλεονέκτημα τοῖς πλησίοις τηλικοῦτον, διέλαθε τὸν δῆμον, ὥσπερ ἔφην, καταστρατηγήσας, καὶ τὰς πένητας ἀπελάσας τῶν κοινῶν. ὑπελάμβανον μὲν γὰρ ἅπαντες ἴσον ἔχειν τῆς πολιτείας μέρος, κατ' ἄνδρα διερωτώμενοι τὰς γνώμας ἐν τοῖς ἰδίοις ἕκαστοι λόχοις. ἐξηπατῶντο δὲ τῷ τε μίαν εἶναι ψῆφον ὅλα τὰ λόχα, τά τε ὀλίγας ἐχοντος ἐν αὐτῷ πολίτας καὶ τὰ πάνυ πολλάς· καὶ τῷ πρώτας [m] ἐπιφέρειν ψῆφον τὰς τὸ μέγιστον ἐχοντας τίμημα λόχας, πλείας μὲν ὄντας τῶν [n] ὑπολειπομένων, ἐλάττονα δὲ ἀριθμὸν ἀνθρώπων ἐχοντας· μάλιστα δὲ τῷ τὰς ἀπόρους μίαν ψῆφον ἔχειν πολλὰς ὄντας, καὶ τελευταίας καλεῖσθαι. γενομένας δὲ τούτου, τοῖς μὲν πλησίοις τοῖς πολλὰ δαπανωμένοις, καὶ μηδεμίαν ἀνάπαυσιν τῶν πολε-

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

Seruius vocatione res absoluebatur, raro autem vsque ad quartam veniebatur: quinta vero vocatio et sexta erant superfluae.

Hoc autem institutio, et tanta praerogatiua potestate in diuitum gratiam constituta; ita (vt dixi) plebem elusit, vt fraudem non agnosceret, et hoc pacto pauperes a reipublicae administratione remouit. Omnes enim existimabant se in republica pari esse iure, eo quod viritim in suis quique centuriis sententias rogarentur: sed decipiebantur, tum quod vnum tantum totius centuriae suffragium esset, siue illa paucos ciues siue plurimos contineret: tum etiam quod illae centuriae, quarum maximus erat census, et quae plures quidem erant quam reliquae, sed tamen hominum numerum minorem habebant, primae suffragia ferrent. Praecipue vero, quod omnes pauperes, qui multi erant, vnicum suffragium haberent, et postremi vocarentur. Hac re fiebat, vt diuites, qui magnas faciebant impensas, et qui in continuis bellorum

et e 98 et 94 conflatis colligitur. *Sylb.*

m ψῆφον *Vat.* vulgo ψήφους.

n Ἀπολειπομένων *Vat.*

o Ἥτ]τον

μικῶν κινδύνων λαμβάνουσιν, ὃ ἧτ]τον ἐπήει βαρύνεσθαι, κυρίοις τε γεγονόσι τῶν μεγίστων, καὶ πᾶν τὸ κράτος ἀφῃρημένοις τῶν μὴ τὰ αὐτὰ ποιούντων· τοῖς δὲ πένησι, τοῖς πολλοστὴν ἔχουσι τῶν πολιτικῶν μοῖραν, εὐλογίστως καὶ πράως φέρειν τὴν ἐν τούτοις ἐλάτ]τωσιν, ἀφειμένοις τῶν εἰσφορῶν καὶ τῶν στρατειῶν· τῇ δὲ πόλει, [p] τοὺς αὐτοὺς ἔχειν τοὺς βουλευσομένους τε ὑπὲρ αὐτῆς ἃ δεῖ, καὶ [q] τοὺς κινδύνων πλεῖστον τῶν ἄλλων μεταλαχόντας καὶ πράξοντας ὅσα δεῖ. ἕως ὁ κόσμος τοῦ πολιτεύματος ἐπὶ πολλὰς διέμεινε γενεὰς Φυλατ]όμενος ὑπὸ Ῥωμαίων· ἐν δὲ τοῖς καθ' ἡμᾶς κεκίνηται χρόνοις, καὶ μεταβέβληται εἰς τὸ δημοτικώτερον, ἀνάγκαις τισὶ βιασθεὶς ἰσχυραῖς, ὑπὸ τῶν λόχων καταλυθέντων, ἀλλὰ τῆς [r] κλήσεως αὐτῶν ἔτι τὴν ἀρχαίαν ἀκρίβειαν Φυλατ]άσης, ὡς ἔγνων

lorum periculis versabantur, id aequiore animo ferrent, quod summae rerum praeessent, et omnem potestatem eriperent illis qui idem non facerent: pauperes vero qui minimam ciuilium muniorum partem haberent, aequo ac moderato animo ferrent se in his esse inferiores diuitibus, vtpote qui et tributorum et militiae immunes essent: ipsa vero respublica eosdem haberet, qui et consultarent de iis quae e re ipsius essent, et pericula plura quam alii subirent, et facerent ea quae facienda essent. Atque praeclarus iste ciuitatis ordo, ac reipublicae gubernandae modus ad multas aetates durauit, et a Romanis constanter seruatus est: sed nostra aetate mutatus est, idque in quoddam genus magis populare, vrgentibus quibusdam grauibus necessitatibus; non quod centuriae sublatae fuerint, sed quia eorum iudicia priscam illam et exquisitam iudicandi rationem amplius non seruant, vt

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

o Ἥτ]τον ἐσήει *Vat.* vulg. ἧττον ἐποίει.

p Pro τοὺς in *Ed. Steph.* legitur τῷ. sed τοὺς agnoscit etiam *Lapi* versio [adde et *Cod. Vat.*] et requirit sententia ac structurae cohaerentia. repetendum enim hic e primo periodi membro ἐποίει, neque τὸ admittendum videtur, quia nec praecedentibus infinitiuis iunctus est is articulus. *Sylb.*

q Τοὺς τῶν *Vat.*

r Forsan rectius κλήσεως vt in *Cod. Vat.* vulgatae dant κρίσεως.

s Ἀκριβό-

ταῖς ἀρχαιρεσίαις αὐτῶν πολλάκις παρών. ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τούτων ἐχ ὁ παρὼν καιρὸς [s]ἁρμόττει τοῖς λόγοις.

XXII. Τότε δ' ἦν ὁ Τύλλιος ἐπειδὴ [t]διέταξε τὸ περὶ τὰς τιμήσεις, κελεύσας τὸς πολίτας ἅπαντας συνελθεῖν εἰς τὸ [u]μέγιστον τῶν πρὸ τῆς πόλεως πεδίων ἔχοντας τὰ ὅπλα, καὶ τάξας τὰς τε ἱππεῖς κατὰ τέλη, καὶ τὸς πεζὸς ἐν φάλαγγι, καὶ τὸς ἐσαλμένους ἐς τὸν ψιλικὸν ὁπλισμὸν, ἐν τοῖς ἰδίοις [x]ἑκάστοις λόχοις, καθαρμὸν αὐτῶν ἐποιήσατο, ταύρῳ καὶ κριῷ καὶ τράγῳ. τὰ δὲ ἱερεῖα ταῦτα τρὶς περιαχθῆναι περὶ τὸ στρατόπεδον κελεύσας, ἔθυε τῷ κατέχοντι τὸ πεδίον Ἄρει. τοῦτον τὸν καθαρμὸν ἕως τῶν κατ' ἐμὲ χρόνων Ῥωμαῖοι καθαίρονται μετὰ τὴν συντέλειαν τῶν τιμήσεων, ὑπὸ τῶν ἐχόντων τὴν ἱερωτάτην ἀρχὴν, Λῦστρον ὀνομάζοντες. ἐγένετο δὲ ὁ σύμπας τῶν τιμησαμένων τὰς βίας Ῥωμαίων ἀριθμὸς, ὡς ἐν τοῖς τιμητικοῖς φέρεται γράμμασιν, ἐπὶ μυριάσιν ὀκτὼ χιλιάδες πέντε, τριακοσίων ἀποδέουσαι. ἐποιήσατο δὲ καὶ τῆς

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

Lustratio.

Seruius vt ego ipse saepe animaduerti, dum illorum comitiis interessem. Sed praesens tempus non postulat vt nunc de his agamus.

Tunc igitur Tullius censu perfecto, quum iussisset omnes ciues cum armis adesse in campo omnium qui sunt ante vrbem maximo, et equites in turmas digessisset, et pedites in acie collocasset, et milites leuis armaturae in suis quosque ordinibus, illos lustrauit tauro, ariete, et hirco. Quum autem iussisset has hostias ter circa exercitum circumagi, Marti illius campi praesidi eas immolauit. Romani autem ad meam vsque aetatem hac lustratione post censum perfectum lustrantur a sacratissimo magistratu, eamque Lustrum vocant. Eo autem lustro censa sunt vniuersorum ciuium octoginta quinque millia trecentis minus, vt in censoriis tabulis scriptum reperitur. Idem rex augendo etiam

[s] Ἀρμόττων *Vat.*

[t] Διετάξατο τὰ περὶ τὰς τιμ. malint *Sylb.* et *Port.* Optime in *Cod. Vat.* διέταξε τὸ περὶ etc. vulgatae dant διεδέξατο περὶ.

[u] *Campum Martium* περιφραστικῶς indicat.

[x] Ἑκάστοις λόχοις *Vat.* et *Lapi Codd.* atque hoc modo legendum esse monuerunt *Sylb.* et *Port.*

αὐξήσεως τῆ πολιτικῆ συντάγματος ἀ μικρὰν πρόνοιαν ἔτος ὁ βασιλεὺς, πρᾶγμα συνιδὼν, ὃ παρέλιπον ἅπαντες οἱ πρὸ αὐτῆ βασιλεῖς. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ τὸς ξένους ὑποδεχόμενοι, καὶ μεταδιδόντες τῆς [y]ἰσοπολιτείας, φύσιν δὲ ἣ [z]τύχην ἀδεμίαν ἀπαξιῶντες, εἰς πολυανθρωπίαν προήγαγον τὴν πόλιν. ὁ δὲ Τύλλιος καὶ τοῖς ἐλευθερωθεῖσι τῶν θεραπόντων, ἐὰν μὴ θέλωσιν εἰς τὰς ἑαυτῶν πόλεις ἀπιέναι, μετέχειν τῆς ἰσοπολιτείας [a]ἐπέτρεψε. κελεύσας γὰρ ἅμα τοῖς ἄλλοις ἅπασιν [b]ἐλευθέροις καὶ τούτους τιμήσασθαι τὰς ἀσίας, εἰς Φυλὰς κατέταξεν αὐτὸς τὰς κατὰ πόλιν τέτταρας ὑπαρχούσας, ἐν αἷς καὶ μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων τατόμενον [c]διετέ-

etiam ciuium numero diligentissime prospexit; commentus rem a nullo regum antea animaduersam. Illi enim exteros quosuis recipientes, et iura ciuitatis illis impertientes, sine vllo natalium aut conditionis discrimine, ciuitatem magna hominum frequentia auxerunt. at Tullius vel ipsos seruos, qui libertate donabantur, nisi in suam patriam redire maluissent, in ciuitatem et iuris aequabilitatem recipi iussit. Quum enim istis quoque libertatem permisisset, vt vna cum caeteris *ciuibus* suas fortunas censerent, eos distribuit in quatuor tribus vrbanas, in quas ad nostra vsque tempora re-

Seruius Tullius Romanorum REX VI. *Libertorum ad ius ciuium admissio.*

ferri

Port. vulgatae dant ἑκάστοις, sine λόχοις.

[y] Si exacte loqui voluisset, dicendum esset πολιτείας. *Steph.*

[z] τύχην αὐτῶν *Vat.*

[a] Ἐπίτρεψε κελεύσας *Vat.* vulg. ἐκέλευσεν. ἐπιτρέψας.

[b] *Lapus* post τούτοις distinguit et copulatiuam καὶ inserit: *permittens eis simul cum caeteris libertatem, remque suam censeri.* Ego nihil deesse arbitror, sed tantum ἐλευθερίοις legendum esse pro ἐλευθερίαν et τούτους pro τούτοις: hoc modo, ἐπιτρέψας γὰρ ἅμα τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἐλευθερίοις καὶ τούτους τιμήσασθαι τὰς ἀσίας *Sylb.* Tantum abest vt ἐλευθερίαν in ἐλευθερίας velim commutare, vt vel ἐλευθερίαν retineri, copula καὶ verbo τιμήσασθαι praefixa, vel illud nomen in ἐλευθέροις mutari mallem. *Steph.* In *Cod. Vat.* habemus ἐλευθέροις καὶ τούτοις. atque adeo verba sic construenda videntur, ἐπιτρέψας γὰρ καὶ τούτοις τιμήσασθαι τὰς ἀσίας ἅμα τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἐλευθέροις.

[c] Post διετέλουν in *Ed. Steph.* posita est distinctio periodica, et mox δὲ pro τῶν, nulla post ἦ distinctione collocata. Scripturam

λει τὸ τῶν ἐξελευθερικῶν φῦλον ὅσον ἂν ᾖ· καὶ πάντων ἀπέδωκε τῶν κοινῶν [d] αὐτοῖς μετέχειν, ὧν καὶ τοῖς ἄλλοις δημοτικοῖς.

XXIII. Ἀχθομένων δὲ τῶν πατρικίων ἐπὶ τῷ πράγματι καὶ δυσανασχετούντων, συγκαλέσας τὸ πλῆθος εἰς ἐκκλησίαν, „Πρῶτον μὲν θαυμάζειν ἔφη τῶν ἀγανακτούντων, εἰ τῇ φύσει τὸ ἐλεύθερον οἴονται τῷ δούλῳ διαφέρειν, ἀλλ' ὑ τῇ τύχῃ· ἔπειτα εἰ μὴ τοῖς ἔθεσι καὶ τοῖς τρόποις ἐξετάζουσι τὰς ἀξίας τῶν καλῶν, ἀλλὰ ταῖς συντυχίαις, ὁρῶντες ὡς ἀσάθμητόν ἐστιν εὐτυχία πρᾶγμα καὶ ἀγχίστροφον, καὶ ᾄδηλον ῥᾴδιον εἰπεῖν [e] ἀδὲ τῶν πάνυ μακαρίων μέχρι τίνος αὐτῷ παρέσται χρόνος. ἠξίουν τε αὐτὰς σκοπεῖν ὅσαι μὲν ἤδη πόλεις ἐκ δούλείας μετέβαλον εἰς ἐλευθερίαν, βάρβαροί τε καὶ Ἑλληνίδες, ὅσαι δ' εἰς δούλειαν ἐξ ἐλευθερίας· εὐήθειάν τε αὐτῶν πολλὴν κατεγίνωσκεν, εἰ τῆς ἐλευθερίας τοῖς ἀξίοις τῶν θεραπόντων μεταδιδόντες, τῆς πολιτείας φθονοῖεν. συνεβούλευέ τε αὐτοῖς, εἰ μὲν πονηροὺς νομίζοιεν, μὴ ποιεῖν [f] ἐλευθέρους· εἰ δὲ χρηστούς, μὴ περιορᾶν ὄντας ἀλλοτρίους· ἄτοπόν τε πρᾶγμα ποιεῖν αὐτὸς ἔφη καὶ ἀμαθές, ἅπασι μὲν τοῖς ξένοις ἐπιτρέποντας τῆς πόλεως μετέχειν, μὴ διακρίνοντας αὐτῶν τὰς τύχας, μηδ' εἴ τινες ἐκ δούλων ἐγένοντο ἐλεύθεροι πολυπραγμονοῦντας· τοὺς δὲ παρὰ σφίσι δεδουλευκότας ἀναξίως ἡγουμένους ταύτης τῆς χάριτος· φρονήσει τε διαφέρειν οἰομένους τῶν ἄλλων, ἀδὲ τὰ ἐν ποσὶ καὶ κοινότητι ὁρᾶν ἔφασκεν, ἃ καὶ τοῖς φαυλοτάτοις εἶναι πρόδηλα, ὅτι τοῖς μὲν δεσπόταις πολλὴ φροντὶς ἔσαι τοῦ μὴ προχείρως τινὰς ἐλευθεροῦν, ὡς τὰ μέγιστα τῶν ἐν ἀνθρώποις

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

ferri solet quicquid est libertini generis. eosque ad omnia publica munia admisit, ad quae reliquis quoque plebeiis aditus patet.

Patriciis vero id aegre et moleste ferentibus, conuocato ad concionem populo, „Primum, dixit, se mirari quod ipsi hoc suum factum iniquo animo ferrent, et putarent ingenuos differre a seruis natura, non autem fortuna: deinde quod eos, qui honoribus sunt digni, non ex moribus, sed ex fortuna et conditione spectandos censerent; praesertim quum viderent quam instabilis et mutabilis sit res ista felicitas, et quam difficile sit, vèl in quantumuis beatis hominibus, asserere quamdiu haec ipsis sit duratura. eosque rogabat vt

ram nostram probat et structurae lex, et haec *Lapi* versio, *in quibus manet adhuc institutum libertinorum quantumcunque genus*. vbi vides *Lapum* ταπτόμενοι passiua significatione accepisse, cum actiue capere nihil vetet, sicut alibi καταλύεται τὸν πρὸς αὐτὰς πόλεμον. *Sylb.* In *Cod. Vat.* διετέλει τὸ τῶν. vnde suspicaretur forsan aliquis *Lapum* legisse ταπτόμενον διετέλει. vulg. ταπτόμενοι διετέλουν.

d Rectius αὐτοῖς in *Cod. Vat.* quam vulg. αὐτὰς, vt pendeat ab ἀπέδωκε. quod et *Porto* placuisse comperio.

e Lapus videtur inseruisse ἐπὶ ante τῶν πάνυ μακαρίων, et mox pluraliter legisse αὐτοῖς: sic enim vertit *neque facile sit etiam in beatissimis dicere ad quod eis affutura sit tempus*. ego pro ᾄδηλ pro ᾄδηλ legendum puto ᾄδηλ, vel ᾄδηλ retento inserendum τοῦ vel ᾄδηλ post μακαρίων. *Sylb.* Vel ᾄδ' ἐπὶ τῶν πάνυ μακαρίων, vt sequatur αὐτοῖς: vel ᾄδ' ἐπὶ τῷ πάνυ μακαρίῳ, sequente αὐτῷ, scriptum fuisse arbitror. *Steph.* Hoc secundum

vt considerarent quot ciuitates, tam barbarae quam Graecae, iam ex seruitute in libertatem vindicatae essent, et quot ex libertate in seruitutem redactae; et eorum magnam stultitiam damnabat, quod seruis, quos libertate, vt ea dignos, donassent, ciuitatis iura inuiderent. Quare illis suadebat, vt, si improbos eos iudicarent, eos minime libertate donarent: sin probos, ne eos, quamuis essent exteri, despicerent. Absurde enim et imperite eos facere dicebat, qui exteris quibusuis iura ciuitatis impertirentur, sine vllo ipsorum conditionis discrimine, neque curiosius inquirentes, si qui de illis manumissi essent; seruos vero suos hoc beneficio indignos iudicarent: et dicebat ipsos qui se caeteris longe prudentiores putabant, tamen ne ea quidem quae ante pedes et communia omnibus essent videre, quae vel quiuis maxime hebeti ingenii acie praeditus facile prospiceret, nimirum fore vt hoc modo ipsi domini, quum beneficium quod inter homines est maximum

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

cundum ᾄδηλ seruat *Cod. Vat.* praecedens autem mutat in ᾄδηλ.

f Nota ἐλευθερίους pro ἐλευθέρους, quod in hac significatione vsitatius est, et mox sequitur v. 33. *Sylb.* Ἐλευθέρους in *Cod. Vat.* quod substitui maluit *Steph.* cum vix verisimile sit *Dionysium* hic discrimen, quod Graeca lingua inter ἐλευθερίους et ἐλευθέρους ponit, tollere ausum.

g Δορη-

ἀγαθῶν οἷς ἔτυχε δωρησομένοις· τοῖς δὲ δήλοις ὅτι μείζων ὑπάρξει προθυμία χρησοῖς εἶναι περὶ τὰς δεσπότας, ἐὰν μάθωσιν ὅτι τῆς ἐλευθερίας ἄξιοι κριθέντες εὐδαίμονος εὐθέως ἔσονται καὶ μεγάλης πόλεως πολῖται, καὶ ταῦθ' ἕξεσιν ἀμφότερα παρὰ τῶν δεσποτῶν [h]τἀγαθά. τελευτῶν δὲ τὸν περὶ τοῦ συμφέροντος εἰσηγήσατο λόγον, τὰς μὲν ἐπισαμένας ὑπομιμνήσκων, τὰς δὲ ἀγνοοῦντας διδάσκων, ὅτι πόλει δυνασείας ἐφιεμένῃ, καὶ μεγάλων πραγμάτων ἑαυτὴν ἀξιώσῃ, ἀδενὸς ἧττω δεῖ πράγματος ὡς πολυανθρωπίας, ἵνα [i]διαρκὴς ᾖ πρὸς πάντας τὰς πολέμους οἰκείοις ὅπλοις χρωμένη, καὶ μὴ ξενικοῖς στρατεύμασι καταμισθοφορᾶσα συνεξαναλωθῇ τοῖς χρήμασιν καὶ διὰ τοῦτο ἔφη τὰς προτέρας βασιλεῖς ἅπασι μεταδεδωκέναι τῆς πολιτείας τοῖς ξένοις. εἰ δὲ καὶ τοῦτον κατασήσονται τὸν νόμον, πολλὴν αὐτοῖς ἔλεγεν [k]ἐκ τῶν ἐλευθερωμένων ἐπιτραφήσεσθαι νεότητα, καὶ ἀδέποτε ἀπορήσειν τὴν πόλιν οἰκείων ὅπλων, ἀλλ' ἔξειν δυνάμεις ἄγειν διαρκεῖς κἂν πρὸς πάντας ἀνθρώπους ἀναγκασθῇ πολεμεῖν. χωρὶς δὲ τοῦ κοινῇ χρησίμου, καὶ ἰδία πολλὰ ὠφεληθήσεσθαι τὰς εὐπορωτάτας Ῥωμαίων, ἐὰν τὰς ἀπελευθέρας ἐῶσι τῆς ἐκκλησίας μετέχειν, ἐν ἐκκλησίαις τε καὶ ψηφηφορίαις καὶ ταῖς ἄλλαις πολιτικαῖς χρείαις τὰς χάριτας ἐν οἷς μάλισα δέονται πράγμασι κομιζομένας, καὶ [l]τὰς ἐκ τῶν ἀπελευθέρων γινομένας πελάτας τοῖς ἐκγόνοις [m]αὐτῶν καταλιπόντας. Τοιαῦτα λέγοντος αὐτοῦ συνεχώρησαν οἱ πατρίκιοι τὸ ἔθος εἰς τὴν πολιτείαν παρελθεῖν, καὶ μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων ὡς ἔν τι τῶν ἱερῶν καὶ ἀκινήτων νομίμων διατελεῖ τοῦτ' [n]ἐν τῇ πόλει φυλατ]όμενον.

[o]Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τοῦτο γέγονα τὸ μέρος τοῦ διηγήματος, ἀναγκαῖον εἶναί μοι [p]δοκεῖ διελθεῖν ὡς εἶχε τότε Ῥωμαίοις τὰ περὶ τὰς δήλους ἔθη, ἵνα μήτε τὸν βα- XXIV.

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

ximum in quoslibet conferant, cautiores essent ne quos temere manumitterent; ipsi vero serui maiore animi alacritate in suorum dominorum commoda et vtilitates incumberent, si cognoscerent se libertate dignos iudicatos in ciuitatis fortunatae et amplae iura statim receptum iri, seque vtrumque hoc beneficium a dominis suis accepturos. Postremo coepit de communi vtilitate agere, gnaris quidem in memoriam reuocans, ignaros vero docens nulla alia re aeque ac hominum frequentia opus esse illi ciuitati quae ad imperium adspirat, et quae res magnas affectat, quod possit perpetuo omnia bella domesticis armis gerere, neue impensis in externarum et conductitiarum copiarum stipendia pecuniam aerarii exhauriat: et demonstrabat superiores omnes reges exteris quibusuis iura ciuitatis propterea dedisse. Quod si hanc quoque legem reciperent et confirmarent, dicebat fore vt magnus manumissorum iuvenum numerus conscriberetur et in tribus referretur, nec vnquam respu-

g Δωρησομένοις *Vat.* vulg. δωρησαμένοις in aor. I.

h Τἀγαθὰ *Vat.* vulgatae ἀγαθὰ sine articulo.

i Διαρκέσῃ *Vat.*

k Ἐκ τῶν ἐλευθερωμένων *Vat.* vulgatis desunt prima duo vocabula.

l Τὰς

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

respublica domesticorum armorum inopia laboraret; sed haberet tantum copiarum quantum satis esset ad bellum vel cum omnibus mortalibus gerendum, si eo necessitatis res venirent. Sed praeter communem omnium vtilitatem, *demonstrabat* magna quoque emolumenta ad opulentissimos Romanorum ciues redundatura, si paterentur libertis aditum ad comitia patere: in comitiis enim et suffragiis ferendis aliisque ciuilibus negotiis, gratiam, qua in his rebus maxime opus est, ipsis reportaturos, et eos quos manumisissent posteris suis clientes relicturos.„ His ab eo dictis, patricii permiserunt vt iste mos in rempublicam reciperetur, et ad nostra vsque tempora constanter seruatus est aeque ac vlla sacrosanctarum legum.

Sed quando ad hanc narrationis partem accessi, necessarium mihi esse puto dicere, quaenam tunc esset Romanorum consuetudo in seruitiorum re: ne quis regem, qui primus

l Τὰς ἐκ τῶν ἀπελευθέρων *Vat.* vulgatae dant τὰς ἀπελευθέρας.

m Τοῖς ἑαυτῶν *Vat.*

n Ἐν τῇ πόλει *Vat.* vulgatis deest articulus.

o Οἰόμην δ' ἐπειδὴ δὲ *Vat.*

p Deest *Vat.*

q Ἐτύγ-

σιλέα τὸν πρῶτον ἐπιχειρήσαντα τῷ τὺς δεδουλευκότας ἀσὺς ποιεῖν, μήτε τὺς παραδεξαμένους τὸν νόμον, ἐν αἰτίαις σχῇ τις, ὡς ῥιπ]ὄντας εἰκῇ τὰ καλά. [q] ἐτύγχανον δὴ τοῖς Ῥωμαίοις αἱ τῶν θεραπόντων κτήσεις κατὰ τὺς δικαιοτάτους γινόμεναι τρόπους. ἢ γὰρ ὠνησάμενοι παρὰ τῶ δημοσίᾳ τὺς ὑπὸ δόρυ πωλωμένους ἐκ τῶν λαφύρων, ἢ τῷ στρατηγῷ συγχωρήσαντος ἅμα ταῖς ἄλλαις ὠφελείαις καὶ δορυαλώτους τοῖς λαβοῦσιν ἔχειν, ἢ [r] πριάμενοι παρ' ἑτέρων κατὰ [s] τὺς αὐτὺς τρόπους κυρίων γενομένων, ἐκέκτηντο τὺς δούλους. [t] οὐδὲ δὴ πρᾶγμα ποιεῖν αἰσχύνης ἢ βλάβης κοινῆς ἄξιον ὅτε ὁ Τύλλιος ὁ κατασησάμενος τὸ ἔθος, ὅτε οἱ παραδεξάμενοι καὶ διαφυλάξαντες ὦντο, εἰ τοῖς ἀφαιρεθεῖσιν ἐν πολέμῳ τήν τε πατρίδα καὶ τὴν ἐλευθερίαν, [u] χρησοῖς γενομένοις περὶ τὺς τὸ πρῶτον

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

primus aggreſſus eſt ſeruos manumiſſos ciuitate donare, neue eos qui hoc inſtitutum receperunt criminetur, quaſi res praeclaras et precioſas temere abiicerent. Romani igitur modis iuſtiſſimis ſeruos ſibi parabant. aut enim ementes a republica eos, qui ex praeda ſub haſta vendebantur, aut imperatore permittente militibus vt vna cum reliqua praeda captiuos etiam haberent, quos cepiſſent, aut ementes ab aliis qui eodem modo eos ſibi comparaſſent, ſeruos poſſidebant. Neque rem turpem aut reipublicae detrimentoſam, ipſe Tullius qui hunc morem inſtituit, neque ii qui eum receperunt et ſeruarunt, putabant ſe facere, ſi illi qui in bello et patria et libertate priuati fuerant, aut ab iis qui primi eos

[q] Ἐτύγχανον δὴ τοῖς Ῥωμαίοις αἱ τῶν θεραπόντων κτήσεις κατὰ τὺς δικαιοτάτους γενόμεναι τρόπους] Haec melius iuriſconſulti explicant: quos tu conſule, in primis *Marciani* in Pandectas relatam legem v. tit. De ſtatu homin. l. V. *Caſ.*

[r] Πριαμένοις *Vat.*

[s] Forſan rectius τύτους τὺς τρόπους. *Sylb.*

[t] Οὐδὲν δὲ *Vat.* Non video quomodo dici queat πρᾶγμα βλάβης κοινῆς ἄξιον, ideo legendum ſuſpicor βλάβης κοινῆς αἴτιον. quod magis placere coepit, vbi mihi viſus eſt *Lapus* ita legiſſe. *Steph.*

[u] Χρησοῖς γενομένοις περὶ τὺς καταδουλωσαμένους, ἢ τὺς παρὰ τύτων πριαμένους, ἀμφότερα ταῦτα παρὰ τῶν δεσποτῶν ὑπάρξει *Vat.* In vulgatis locus hic ſic iacet. τὴν ἐλευθερίαν παρὰ τῶν πρῶτον αὐτὺς

αὐτὺς καταδουλωσαμένους, ἢ περὶ τὺς ἀπ' ἐκείνων αὐτὺς πριαμένους, ἀμφότερα ταῦτα παρ' αὐτῶν [x] ὑπάρξει αὖθις τῶν κτησαμένων αὐτὺς εἰς δουλείαν. ἐτύγχανον δὲ τῆς ἐλευθερίας οἱ μὲν πλεῖστοι προῖκα, διὰ καλοκἀγαθίαν· [y] καὶ κράτιστος ἀπαλλαγῆς δεσποτῶν τρόπος ἦτος ἦν· ὀλίγοι δέ τινες λύτρα κατατιθέντες ἐξ ὁσίων καὶ δικαίων ἐργασιῶν συναχθέντα. ἀλλ' ὐκ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ἦτω ταῦτ' ἔχει, ἀλλ' εἰς τοσαύτην σύγχυσιν ἥκει τὰ πράγματα, καὶ τὰ καλὰ τῆς Ῥωμαίων πόλεως ἦτως ἄτιμα καὶ ῥυπαρὰ γέγονεν, ὥσθ' οἱ μὲν ἀπὸ ληστείας, καὶ τοιχωρυχίας, καὶ πορνείας, καὶ παντὸς ἄλλυ [z] πονηρῦ πόρυ χρηματισάμενοι, τύτων ὠνῦνται τῶν χρημάτων τὴν ἐλευθερίαν, καὶ εὐθὺς εἰσὶ Ῥωμαῖοι· οἱ δὲ, συνίσορες καὶ

eos in ſeruitutem redegerant, aut ab iis qui eos ab illis emerant, hoc vtrumque denuo ab ipſis dominis, in quorum poteſtate erant et quibus ſeruiebant, reciperent. Plurimi autem libertate gratis donabantur ob ſuam virtutem et probitatem: atque hic erat modus praeſtantiſſimus, quo ſerui dominorum poteſtate liberabantur. Pauci vero quidam libertatis precio ex piis et iuſtis laboribus quaeſito *manumittebantur*. Sed noſtra aetate non ita ſe res habet: ſed tanta eſt rerum confuſio, et honeſtas Romanorum in tantam turpitudinem tantaſque ſordes eſt mutata, vt alii ex latrociniis, et parietum perfoſſionibus, et pudicitiae proſtitutione, et quouis alio improbo facinore quaeſtum faciant, et hac pecunia libertatem ſuam redimant, et ſtatim Romana ciuitate donentur: alii vero, dominis conſcii et ſocii

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

[x] Vel ὑπάρξῳ vel ὑπάρχειν ſcribendum cenſeo. *Steph.*

[y] Καὶ κράτιστος ἀπαλλαγῆς δεσποτῶν τρόπος ἦτος ἦν.] Libertorum ſtatus fuit olim multiplex: optima vero et pleniſſima libertas fuit eorum qui fiebant ciues Romani: deterior eorum qui Latini Iuniani: peſſima dedititiorum. Quod ait, quoſdam fuiſſe ſeruos qui ſuis ſe nummis redimerent, id qua ratione verum ſit, et quomodo interpretandum, diſces ex iuriſconſultis, maxime *Vlpiano*, lege IV. tit. primo, lib. Pand. XL. *Caſaub.*

[z] Πονηρῦ πόρυ χρηματιζόμενοι *Vat.* ſubſtantiuo carent vulgatae.

συνεργοὶ τοῖς δεσπόταις γενόμενοι φαρμακειῶν καὶ ἀνδροφονιῶν, καὶ τῶν εἰς τὰς θεὰς ἢ τὸ κοινὸν ἀδικημάτων, ταύτας φέρονται παρ' αὐτῶν τὰς χάριτας· οἱ δὲ, ἵνα τὸν δημοσίως διδόμενον σῖτον λαμβάνοντες κατὰ μῆνα, καὶ εἴ τις ἄλλη παρὰ τῶν ἡγεμένων γίγνοιτο τοῖς ἀπόροις τῶν πολιτῶν φιλανθρωπία, φέρωσι τοῖς δεδωκόσι τὴν ἐλευθερίαν· οἱ δὲ, διὰ κακότητα τῶν δεσποτῶν καὶ κενὴν δοξοκοπίαν. ἔγωγ' ἂν ἐπίσαμαί τινας ἅπασι τοῖς ὅλοις συγκεχωρηκότας εἶναι ἐλευθέρους, μετὰ τὰς ἑαυτῶν τελευτὰς, ἵνα χρηστοὶ καλῶνται νεκροὶ, καὶ πολλοὶ ταῖς κλίναις αὐτῶν ἐκπομιζομέναις παρακολουθῶσι τὰς πίλας ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς ἔχοντες· ἐν οἷς ἐπόμπευόν τινες, ὡς ἦν παρὰ τῶν ἐπισαμένων ἀκέειν, ἐκ τῶν δεσμωτηρίων ἐξελυθότες κακοῦργοι ἀρτίως, μυρίων ἄξια διαπεπραγμένοι θανάτων. εἰς τούτους μέντοι τοὺς [a] δυσεκκαθάρτους [b] σπίλους ἐκ τῆς πόλεως ἀποβλέποντες οἱ πολλοὶ δυσχεραίνουσι,

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

et socii veneficiorum et caedium et scelerum vel in deos vel in rempublicam patratorum, hoc beneficio ab illis remunerationis gratia afficiantur: alii vero *manumittuntur*, vt frumentum mensuum publice acceptum, et si quid aliud liberalitate principum in egenos ciues confertur, dent iis a quibus donati sunt libertate: alii vero ob dominorum lenitatem, et inanis gloriae studium et cupiditatem. Equidem scio quosdam, qui testamento omnes suos seruos libertate donarunt, vt post obitum suum probitatis laudem adipiscerentur, et multi pileati funus suum prosequerentur. In qua pompa quidam erant (quemadmodum ab illius rei gnaris audire est) malefici, recens e carcere egressi, qui scelera innumeris suppliciis capitalibus digna perpetrarant. Sed hos pileos impuros multi ex ipsa vrbe spectantes aegre ferunt; et morem

[a] Δυσεκκαθάρτους *Vat.* vulg. δυσκαθάρτους hic et paulo post.

[b] Σπίλους in *Lapi Cod.* dum vertit *has maculas*. in qua lectione pulchra paronomasia alluditur ad πίλους. vt dum scelerati occurrunt liberti, non πῖλοι occurrere videantur sed σπῖλοι. paullo infra sane (v. 33.) ῥύπους vocat eosdem, synonyma metaphora et metonymia. *Sylb.* vulg. πίλους.

* Ita

καὶ προβέβληνται τὸ ἔθος, ὡς ἐ πρέπον ἡγεμονικῇ πόλει, καὶ παντὸς ἄρχειν ἀξιόσῃ τόπου, τοιούτους πολίτας ποιεῖσθαι. ἔχοι δ' ἄν τις πολλὰ καὶ ἄλλα [c] διαβάλλειν ἔθη, καλῶς μὲν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐπινοηθέντα, κακῶς δ' ὑπὸ τῶν νῦν ἐπιτριβόμενα. ἐγὼ δὲ τὸν νόμον οὐκ οἶδα τοῦτον δεῖν ἀναιρεῖν, μή τι μεῖζον ἐκραγῇ τῷ κοινῷ δι' αὐτὸ κακόν· ἐπανορθοῦσθαι μέντοι φημὶ δεῖν τὰ δυνατὰ, καὶ μὴ περιορᾶν ὀνείδη μεγάλα καὶ ῥύπους [d] δυσεκκαθάρτους εἰς τὴν πολιτείαν εἰσαγομένους. καὶ μάλιστα μὲν τοὺς τιμητὰς ἀξιώσαιμι ἂν τούτου τοῦ μέρους προνοεῖν· εἰ δὲ μή, τοὺς ὑπάτους· δεῖ γὰρ ἀρχῆς τινος μεγάλης· οἳ τοὺς καθ' ἕκαστον ἐναυτὸν ἐλευθέρους γινομένους ἐξετάσωσι, τίνες ὄντες, καὶ διὰ τί, καὶ πῶς ἠλευθερώθησαν· [e] ὥσπερ τοὺς τῶν ἱππέων καὶ τοὺς τῶν βουλευτῶν βίους ἐξετάζουσιν· ἔπειθ' οὓς μὲν ἂν εὕρωσιν ἀξίους τῆς πόλεως ὄντας, εἰς φυ-

et morem illum damnant, quod dedeceat * vrbem, quae hoc a natura habet vt principatum obtineat et se dignam censeat qui toti terrarum orbi imperet, tales ciues facere. Posset autem quis et multas alias *Romanorum* consuetudines merito reprehendere, quae a maioribus bene excogitatae fuerunt, sed nostrae aetatis homines illis abutuntur. Ego vero hanc legem tollendam minime censeo, ne quod grauius malum inde in rempublicam erumpat: verumtamen quantum fieri potest eam corrigendam censerem, neque ferendum vt tanta probra et sordes inexpugnabiles in rempublicam inuehantur. Huic autem rei censores potissimum aut certe consules prospicere debere existimarem, (opus enim est aliquo magistratu magna potestate praedito) vt eos qui quotannis manumittuntur examinent, quinam sint, et quare, et quomodo libertate fuerint donati, quemadmodum in equitum et senatorum vitam inquirunt. Deinde quos compererint ciuitate dignos, eorum nomina

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

* Ita cum *Stephano* interpretatus sum. Alii sic: *populum rerum dominum et vsurpantem sibi orbis imperium.* Vel, *vrbem principem locisque omnibus imperare postulantem.* ac si scriptum esset πόλιν ἡγεμόνα non ἡγεμονικήν: inter quae tale est discrimen, quale est inter στρατηγὸς et στρατηγικός. Hac de re vide *H. Stephani* de *Criticis* librum.

[c] Διαβαλεῖν *Vat.*

[d] Δυσεκκαθάρτους *Vat.*

[e] Ὥσπερ γε τοὺς *Vat.*

λὰς [f] καταγράψωσι, καὶ μένειν ἀφήσωσιν ἐν τῇ πόλει· τὸ δὲ μιαρὸν καὶ ἀκάθαρτον φῦλον ἐκβάλωσιν ἐκ τῆς πόλεως, εὐπρεπὲς ὄνομα τῷ πράγματι θέντες, ἀποικίαν. ταῦτα μὲν ἦν τῆς ὑποθέσεως ἀπαιτήσης, ἀναγκαῖόν τε καὶ δίκαιον ἔδοξεν εἶναί μοι πρὸς τὰς ἐπιτιμῶντας τοῖς Ῥωμαίων ἔθεσιν εἰπεῖν.

XXV. Ὁ δὲ Τύλλιος ἐκ μὲν μόνοις τούτοις τοῖς πολιτεύμασι δημοτικὸς ὢν ἐδήλωσεν, ἐν οἷς ἐδόκει τήν τε τῆς βουλῆς ἐξουσίαν καὶ τὴν τῶν πατρικίων δυνασείαν ἐλατ]ῶν, ἀλλὰ καὶ ἐν οἷς τὴν βασιλικὴν ἀρχὴν ἐμείωσε, τὴν ἡμίσειαν τῆς ἐξουσίας [h] αὐτὸς ἀφελόμενος. τῶν γὰρ πρὸ αὐτοῦ βασιλέων ἁπάσας ἀξιόντων ἐφ' ἑαυτοὺς ἄγειν τὰς δίκας, καὶ πάντα τὰ ἐγκλήματα τά τε ἴδια καὶ τὰ κοινὰ πρὸς τὸν ἑαυτῶν τρόπον δικαζόντων, ἐκεῖνος διελὼν ἀπὸ τῶν ἰδιωτικῶν τὰ δημόσια, τῶν μὲν εἰς τὸ κοινὸν φερόντων ἀδικημάτων αὐτὸς ἐποιεῖτο τὰς διαγνώσεις, τῶν δὲ ἰδιωτικῶν ἰδιώτας ἔταξεν εἶναι δικασάς, ὅρους αὐτοῖς καὶ κανόνας τάξας ὃς αὐτὸς ἔγραψε νόμους. ἐπεὶ δὲ αὐτῷ τὰ ἐν τῇ πόλει πράγματα τὸν κράτιστον εἰλήφει κόσμον, εἰς ἐπιθυμίαν [i] ἦλθε διαφανές τι διαπραξάμενος, αἰώνιον αὑτοῦ μνήμην τοῖς ἐπιγενομένοις καταλιπεῖν. ἐφισὰς δὲ τὴν διάνοιαν ἐπὶ τὰ τῶν ἀρχαίων βασιλέων τε καὶ [k] πολιτικῶν ἀνδρῶν μνημεῖα, ἐξ ὧν [l] εἰς ὀνόματα καὶ δόξας προῆλθον, ἔτε τὸ Βαβυλωνίοις τείχος ἐμακάρισε τὴν Ἀσσυρίαν ἐκείνην γυναῖκα, ἔτε τῶν ἐν Μέμφει πυραμίδων τὰς Αἰγύπ]ου βασιλεῖς, ἔτε εἴ τις ἄλλη πλούτου καὶ πολυχειρίας ἐπίδειξις ἦν, ἐκ ἀνδρὸς ἡγεμόνος· ἀλλὰ ταῦτα πάντα μικρὰ καὶ ὀλιγοχρόνια, καὶ ἐκ ἄξια σπουδῆς ἡγησάμενος, ὄψεώς τε ἀπάτας, ἐκ [m] εἰς βίους καὶ πραγμάτων ὠφελείας, ἐξ ὧν μακαρισμοὶ τοῖς κατασκευασαμένοις ἠκολούθουν μόνον· [n] ἐπαίνου δὲ καὶ ζήλου ἄξια τὰ τῆς γνώμης ἔργα ὑπολαβών, ἧς πλεῖσοί τε ἀπολαύουσι καὶ ἐπὶ μήκιστον [o] χρόνον καρπῶνται τὰς ὠφε-

Seruius nomina in tabulas referant, ipsosque in tribus distribuant, et *Tullius* ipsis in vrbe habitare permittant: sceleſtam vero et impuram *Roma-norum* multitudinem, ex vrbe, ſpecioſo nomine rei impoſito, aliquo in REX VI. coloniam ablegent. Quum igitur huius hiſtoriae argumentum hoc poſtularet, viſum eſt mihi neceſſarium et aequum eſſe, haec illis dicere qui Romanorum mores reprehendunt.

Tullius autem non in his ſolum inſtitutis ſe popularem eſſe demonſtrauit, quibus et ſenatus auctoritatem et patriciorum potentiam imminuere viſus eſt; ſed in iis etiam, quibus regium imperium imminuit, de cuius auctoritate ac poteſtate ipſemet dimidium detraxit. Quum enim omnes ſuperiores reges omnium litium iudicia ad ſe transferri vellent, et de omnibus tam priuatis quam publicis cauſſis arbitratu ſuo cognoſcerent; ille, ſeparatis publicis a priuatis, ipſe quidem de criminibus ad rempublicam pertinentibus cognoſcebat: priuatorum vero iudices priuatos conſtituit, quibus leges a ſe

f Καταγράψωσι et mox ἀφήσωσιν et ἐκβαλῶσιν in *Cod. Vat.* eo ſcilicet verbi modo quo praecedit ἐξετάσωσι v. 36. vt notauit *Sylb.*

g Ἐμείωσεν αὐτὸς αὑτοῦ *Vat.*

h Non agnoſcit *Vat.*

i Ἦλθεν

a ſe latas, vt regulas, praeſcripſit, *quas in iudiciis ſequerentur.* *Seruius* Quum autem reipublicae ſtatum optime compoſuiſſet, ipſum ſubiit *Tullius* deſiderium praeclari alicuius facinoris edendi, quo ſui memoriam *Roma-norum* ad poſteros tranſmitteret. Quum autem attentius conſideraret REX VI. priſcorum regum et aliorum virorum, qui reſpublicas perite administrarant, monumenta, ex quibus famam et gloriam adepti fuerant; neque ob muros Babylonios, Aſſyriam illam mulierem beatam ducebat, neque Aegypti reges ob pyramides Memphiticas, neque, ſi quod aliud alicuius principis diuitias et magnum operum numerum oſtentare poſſet: ſed haec omnia parua, neque diuturna, neque admiratione digna exiſtimans, oculorumque fraudulentas illecebras eſſe, quae ad nullos humanae vitae vſus prodeſſent, vnde nihil praeter ſolam conditorum felicitatis praedicationem ſequeretur; illa vero laude et aemulatione digna credens animi opera, vnde plurimi fructum percipiunt eoque diutiſſime fruuntur,

i Ἦλθεν ἐπιφανές τι *Vat.*

k Πολιτικῶν ἀνδρῶν μνημεῖα *Vat.* medium vocabulum deeſt vulgatis.

l Malim εἰς ὄνομα καὶ δόξαν *Steph.*

In *Cod. Vat.* εἰς ὀνόματα καὶ δόξας.

m Εἰς βίου καὶ πραγμάτων ὠφελείας ſcribendum. *Steph.*

n Ἐπαίνου δὲ ζήλου δὲ *Vat.*

o Χρόνου *Vat.*

λείας, πάντων μάλιστα τῶν τοιούτων ἔργων τὴν Ἀμφικτύονος τοῦ Ἕλληνος ἐπίνοιαν ἠγάσθη, ὃς ἀσθενὲς ὁρῶν καὶ ῥᾴδιον ὑπὸ τῶν περιοικούντων βαρβάρων ἐξαναλωθῆναι τὸ Ἑλληνικὸν γένος, εἰς τὴν Ρ ἐπ' ἐκείνῃ κληθεῖσαν Ἀμφικτυονικὴν σύνοδον καὶ πανήγυριν q αὐτὸ συνήγαγε, νόμους καταστησάμενος, ἐξ ὧν τῶν ἰδίων, ἃς ἑκάστη πόλις εἶχε, τὰς κοινὰς ἅπασιν, ἃς καλοῦσιν Ἀμφικτυονικάς, ἐξ ὧν φίλοι μὲν ὄντες ἀλλήλοις διετέλουν, καὶ τὸ συγγενὲς φυλάττοντες ἔργοις μᾶλλον ἢ λόγοις, λυπηροὶ δὲ τοῖς βαρβάροις καὶ φοβεροί. παρ' ὃ τὸ παράδειγμα λαβόντες Ἰωνές τε οἱ μεταθέμενοι τὴν οἴκησιν r ἐκ τῆς Εὐρώπης εἰς τὰ παραθαλάττια s μέρη τῆς Καρίας, καὶ Δωριεῖς οἱ περὶ τὰς αὐτὰς τόπους τὰς πόλεις ἐνιδρυσάμενοι, ἱερὰ κατεσκεύασαν ἀπὸ κοινῶν ἀναλωμάτων· Ἴωνες μὲν, ἐν Ἐφέσῳ, τὸ τῆς Ἀρτέμιδος· Δωριεῖς δ', t ἐν Τριοπίῳ,

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

tur, prae caeteris iſtiuſmodi operibus maxime admiratus eſt inuentum Amphyctionis, filii Hellenis, qui quum videret Graecam gentem infirmam eſſe, et facile a finitimis barbaris deleri poſſe, ipſe eam in id conſilium et conuentum, qui ab illo Amphictyonicus eſt dictus, coëgit; legeſque tulit, praeter illas quae cuique ciuitati propriae et peculiares erant, eas quae omnibus communes eſſent, quas Amphictyonicas vocant, quarum beneficio in mutua amicitia perpetuo continebantur, et cognationem re potius quam verbis ſeruabant, et moleſti ac formidabiles barbaris perpetuo erant. Cuius exemplum ſequuti Iones qui ſedes transtulerunt ex Europa in Cariae partes maritimas, et Dorienſes qui in iiſdem locis vrbes condiderunt, templa communibus ſumptibus exſtruxerunt: Iones, Epheſi templum Dianae; Dorienſes, *in vrbe* Triopio templum

p Ἐπ' ἐκείνῃ *Vat.* vulg. ἀπ' ἐκείνῃ.

q Αὐτὰς συνήγαγε malit *Dounaeus* in Praelect. in *Demoſth.* p. 146. ſcil. vulgatae dant αὐτούς.

r Ἐκ τῆς Εὐρώπης εἰς τὰ παραθαλάττια μέρη τῆς Καρίας] Dixiſſem Aſiae. nam etſi pleraque illius tractus oppida Cares et Leleges ante Ionum aduentum tenuerunt: tamen quis veterum, de colonia Ionica loquens, ad maritimam partem Cariae eos appuliſſe dixit? *Caſaub.*

s Non agnoſcit *Vat.*

t Ita correxi pro ἐν Ἐπιτροπίῳ, quod repraeſentauit *Ed. Steph. Sylb.* Ἐπιτροπίῳ abſque praep. ἐν in *Cod. Vat.* vnde aliquis forſan ἐπὶ Τριοπίῳ legendum ſuſpicaretur.

τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος· ἔνθα συνιόντες γυναιξὶν ὁμοῦ καὶ τέκνοις κατὰ τὰς ἀποδειχθέντας χρόνους, συνέθυόν τε καὶ συνεπανηγύριζον, καὶ ἀγῶνας ἐπετέλουν ἱππικοὺς καὶ γυμνικούς, καὶ τῶν περὶ μουσικὴν ἀκροσμάτων, καὶ τοὺς θεοὺς κοινοῖς ἀναθήμασιν ἐδωροῦντο. θεωρήσαντες δὲ καὶ πανηγυρίσαντες, καὶ τὰς ἄλλας φιλοφροσύνας u παρ' ἀλλήλων λαβόντες, εἴ τι πρόσκρουσμα πρὸς πόλιν ἐγεγόνει, δικασαὶ καθεζόμενοι διήτων, καὶ περὶ τοῦ πρὸς βαρβάρους πολέμου καὶ περὶ τῆς πρὸς ἀλλήλους ὁμοφροσύνης κοινὰς ἐποιοῦντο βουλάς. ταῦτα δὴ καὶ τὰ ὅμοια τούτοις παραδείγματα λαβὼν, προθυμίαν ἔσχε καὶ αὐτὸς x τὰς πόλεις τοῦ Λατίνων γένους συσῆσαι καὶ συναγαγεῖν, ἵνα μὴ, στασιάζουσαι καὶ πολεμοῦσαι πρὸς ἀλλήλας, ὑπὸ τῶν προσοικούντων βαρβάρων τὴν ἐλευθερίαν ἀφαιρεθῶσι.

Γνοὺς δὲ ταῦτα, τοὺς κρατίστους ἄνδρας ἐξ ἑκάστης πόλεως συνεκάλει, περὶ μεγάλων καὶ κοινῶν φήσας πραγμάτων συμβούλους αὐτοὺς συγκαλεῖν. ἐπεὶ δὲ XXVI.

templum Apollinis: quo ſtatis temporibus cum vxoribus et liberis conueniebant, et ſimul ſacrificia faciebant, et ſimul negotiabantur et mercatus exercebant, et certamina equeſtria et gymnica et muſica faciebant, diiſque donaria communia dicabant. Peractis vero ſpectaculis et nundinis atque aliis feſtis, in quibus omnes omni humanitatis genere ſe mutuo excipiebant, ſi qua ſimultas inter ciuitates ob aliquam offenſam orta fuiſſet, iudices ſedentes de ea cognoſcebant, et de bello contra barbaros gerendo et de mutua concordia inter ſe conſultabant. Haec igitur et his ſimilia exempla ſequutus, ipſe quoque ſummopere in id propenſus erat, vt Latinae gentis ciuitates in vnum corpus contraheret, ne, inteſtinis diſſidiis et bellis debilitatae, ab accolis barbaris libertate priuarentur.

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

Quare, his apud ſe ſtatutis, optimates ex ſingulis ciuitatibus conuocauit, denuncians illis ſe de magnis rebus et ad communem vtilitatem pertinentibus velle cum ipſis conſultare, ideoque illos a ſe conuo-

u Παρ' ἀλλήλων ἀναλαβόντες *Vat.*

x Ἁπάσας τὰς μετεχούσας πόλεις *Vat.*

συνῆλθον, συναγαγὼν τήν τε [y] Ῥωμαϊκὴν βουλὴν καὶ τοὺς ἀπὸ τῶν πόλεων ἥκοντας, λόγον διεξῆλθε παρακλητικὸν ὁμονοίας, διδάσκων ὡς καλὸν μὲν χρῆμα, πολλαὶ πόλεις μιᾷ χρώμεναι γνώμῃ· [z] αἰσχρὸν δὲ, ὄψις συγγενῶν [a] ἀλλήλοις διαφερομένων. αἴτιόν τε ἰσχύος μὲν ταῖς ἀσθενέσιν ἀποφαίνων ὁμοφροσύνην, ταπεινότητος δὲ καὶ ἀσθενείας καὶ [b] ταῖς ἰσχυροτάταις ἀλληλοφθονίαν. [c] μετὰ ταῦτ' ἐδίδασκεν αὐτοὺς, ὡς χρὴ Λατίνους μὲν τῶν προσοίκων ἄρχειν, καὶ [d] τὰ δίκαια προστάττειν, [e] Ἕλληνας ὄντας, βαρβάροις· Ῥωμαίους δὲ τὴν ἁπάντων Λατίνων ἔχειν προσασίαν, μεγέθει τε [e] πόλεως προὔχοντας, καὶ πραγμάτων [f] ὄγκῳ, καὶ τῇ προνοίᾳ τῶν δαιμονίου κρεῖττον [g] κεχρημένους ἐκείνων, δι' ἣν εἰς τοσ-

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

conuocari. Qui vbi conueniſſent, coacto ſenatu Romano et conuocatis illis qui ex ſingulis ciuitatibus venerant, prolixam orationem habuit, qua ad concordiam eos adhortabatur, docens quam praeclara res eſſet multas ciuitates conſentire et concordes eſſe, et quam turpis cognatos inter ſe diſſidentes videre: et demonſtrans concordiam infirmis eſſe potentiae cauſſam, diſcordiam contra vel potentiſſimos quoſque deprimere, et eorum vires debilitare. Haec autem illos docebat, oportere Latinos populis finitimis imperare, et ipſos, qui eſſent Graeci, barbaris ius reddere. Romanos vero omnium Latinorum principatum habere debere, tum quia vrbis amplitudine et rerum geſtarum magnitudine *caeteris* praeſtabant, tum etiam quia numinis diuini prouidentia, ob quam ad tantum ſplendorem prouecti eſſent, illis iecturam amplectitur *Caſaub.* Optime in *Cod. Vat.* Ταῦτα διεξελθὼν ἐδίδασκεν.

y Ῥωμαίων *Vat.*

z Αἰσχρὰ δὲ *Vat.*

a Ἀλλήλαις *Vat.* et mox ταῖς ἀσθενέσιν. poſterius ſolum praetuli vulgato τοῖς ἀσθ.

b Ταῖς πάνυ ἰσχυραῖς *Vat.*

c Vulgatis hic deeſt copula. Fortaſſe ſcripſit ἔτι δὲ καὶ ταῦτ' ἐδίδασκεν, vel ἀλλὰ καὶ ταυτ' ἐδιδ. aut ὃ μὲν ἀλλὰ καὶ ταῦτ' ἐδιδ. poſſit vero legi et μετὰ ταῦτ' ἐδίδασκεν. *Steph.* Poſtremam con-

d Τὰ δίκαια τάττειν legunt *Steph.* et *Caſ.* atque in aliis *Dionyſii* locis τάττειν pro πράττειν reponi iubent.

e Πόλεων in *Ed. Steph.*

f Ὄγκῳ *Vat.* vulg. ὄγκοις.

g Vulgatae dant. κρείττως κεκριμένους. Illud κεκριμένους a *Sylburgii* manu. atque ita quidem legiſſe

αὐτην ἐπιφάνειαν [h] προῆλθον. τοιαῦτα διεξελθὼν, συνεβούλευεν αὐτοῖς ἱερὸν ἄσυλον ἀπὸ κοινῶν ἀναλωμάτων ἐν Ῥώμῃ κατασκευάσασθαι, [i] ἐν ᾧ θύσουσί τε αἱ πόλεις συνερχόμεναι καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἰδίας τε καὶ κοινὰς θυσίας, καὶ πανηγύρεις ἄξουσιν, ἐν οἷς ἂν ὁρίσωσι χρόνοις· καὶ εἴ τι γένοιτο αὐταῖς πρόσκρουσμα [k] πρὸς ἀλλήλας, ἐκ τῶν ἱερῶν τούτων διαλύσονται, ταῖς ἄλλαις πόλεσιν ἐπιτρέψασαι [l] διαγνῶναι τὰ ἐγκλήματα. ταῦτα διεξιών τε καὶ ὅσα ἄλλα ἔξουσιν ἀγαθὰ βουλευτήριον ἐγκατασησάμενοι, πάντας ἔπεισε τοὺς ἐν τῷ συνεδρίῳ παρόντας· καὶ μετὰ τοῦτο κατεσκεύασεν ἐξ ὧν ἅπασαι συνήνεγκαν αἱ πόλεις χρημάτων, τὸν τῆς Ἀρτέμιδος [m] ναὸν, τὸν ἐπὶ τοῦ μεγίστου τῶν ἐν τῇ Ῥώμῃ λό-

illis excellentiores fuerant iudicati. Atque hac oratione vſus illis perſuaſit, vt templum cum inuiolabili refugio impenſis communibus Romae exſtruerent, in quo ſinguli ciuitatum populi congregati quotannis priuata et publica ſacrificia facerent, et mercatum exercerent ſtatis temporibus; et, ſi qua offenſa *et controuerſia* inter eos fuiſſet orta, ex his ſacris eam dirimerent, reliquarum ciuitatum arbitrio controuerſiarum deciſionem permittentes. De his igitur et multis aliis commodis, quae conſequuturi eſſent ſi commune conſilium conſtituiſſent, differens, omnibus qui in eo conſeſſu aderant rem perſuaſit. Itaque poſtea, ex pecuniis quas omnes ciuitates contulerunt, exſtruxit templum Dianae, quod fundatum eſt in Auentino, omnium Romanorum

Seruius Tullius Romanorum REX VI. *Panegyris Latina.*

giſſe viſus eſt *Lapus*, dum vertit, *diuina prouidentia potiores eis iudicatos.* In *Ed. Steph.* τῇ προνοίᾳ τῇ δαιμονίᾳ κρείττως κεχρημένους ἐκείνων. quod loquendi genus duriuſculum leniri poſſe exiſtimat *Portus*, ſi tollatur κεχρημένους, vel illud κρείττως mutetur in κρείττονι, vt genitiuus ἐκείνων pendeat a comparatiuo κρείττονι. In *Cod. Vat.* κρείττον κεχρημένους.

h Προῆλθον *Vat.* quod referendum ad Ῥωμαίους. vulgatae dant προῆλθε.

i Videri poſſet ſcribendum εἰς ὃ propter participium συνερχόμεναι: ſed ἐν ᾧ ferri poteſt, vt iungatur cum verbo ἄξουσιν. *Steph.* In *Cod. Vat.* ἐν ᾧ θύσουσί τε αἱ πόλεις, quorum vocabulorum tertium et quartum deſunt vulgatis.

k Πρὸς ἀλλήλας *Vat.* vulg. πρὸς ἀλλήλους.

l Διαγνῶναι *Vat.* vulg. διαλῦσαι.

m Νεὼ *Vat.*

φων ἱδρυμένον, Αὐεντίνου· καὶ τοὺς νόμους συνέγραψε ταῖς πόλεσι πρὸς ἀλλήλας, [n] καὶ τἆλλα τὰ περὶ τὴν ἑορτὴν καὶ πανήγυριν ὃν ἐπιτελεσθήσεται τρόπον ἔταξεν. ἵνα δὲ μηδεὶς χρίνος αὐτοὺς ἀφανίσῃ, στήλην κατασκευάσας χαλκῆν, ἔγραψεν ἐν ταύτῃ τά τε δόξαντα [o] τοῖς συνέδροις, καὶ τὰς μετασχούσας τῆς συνόδου πόλεις. αὕτη διέμεινεν ἡ στήλη μέχρι τῆς ἐμῆς ἡλικίας ἐν τῷ τῆς Ἀρτέμιδος ἱερῷ κειμένη, [p] γραμμάτων ἔχουσα χαρακτῆρας Ἑλληνικῶν, οἷς τὸ παλαιὸν ἡ Ἑλλὰς ἐχρᾶτο. ὃ καὶ αὐτὸ ποιήσαιτ' ἄν τις ἀ μικρὸν τεκμήριον τῆ μὴ βαρβάρους εἶναι τὺς [q] οἰκίσαντας τὴν Ῥώμην. ἀ γὰρ ἂν Ἑλληνικοῖς ἐχρῶντο γράμμασιν, ὄντες βάρβαροι. πολιτικαὶ μὲν δὴ πράξεις τῆ βασιλέως τάτε σὺν ἄλλαις πολλαῖς ἐλάττοσί τε καὶ ἀμαυροτέραις, αἱ μέγισαι καὶ λαμπρόταται [r] αὗται μνημονεύονται. πολεμικαὶ δὲ αἱ πρὸς ἓν τὸ τῶν Τυῤῥηνῶν ἔθνος γενόμεναι, περὶ ὧν μέλλω νῦν διεξιέναι.

Μετὰ τὴν τῆ Ταρκυνίᾳ τελευτὴν αἱ παραδῶσαι τὴν ἡγεμονίαν ἐκείνῳ πόλεις οὐκ ἔτι Φυλάττειν ἐβέλοντο τὰς ὁμολογίας, Τυλλίῳ τε οὐκ ἀξιῶσαι ταπεινῷ κατὰ γένος ὄντι ὑπακούειν, καὶ τὴν διαφορὰν τῶν πατρικίων τὴν πρὸς τὸν ἡγεμόνα γενομένην μεγάλην σφίσιν ὠφέλειαν παρέξειν νομίζουσαι. ἤρξαντο δὲ τῆς ἀποστάσεως οἱ καλούμενοι Οὐϊεντανοὶ, καὶ τοῖς ἐλθοῦσι παρὰ τῆ Τυλλίᾳ πρεσβευταῖς ἀπεκρίναντο, μηδεμίαν εἶναι σφίσι πρὸς ἐκεῖνον μήθ' ὑπὲρ ἡγεμονίας παραχώρησιν, μήτε περὶ φιλίας καὶ συμμαχίας συνθήκην. ἀρξάντων δὲ τούτων, Καιρητανοί τε ἠκολούθησαν, καὶ Ταρκυνίται, καὶ τελευτῶσα ἐν ὅπλοις ἦν ἅπασα ἡ Τυῤῥηνία. ἔτος ὁ πόλεμος εἴκοσι διέμεινεν ἔτη συνεχῶς πολεμούμενος, εἰσβολάς τε πολλὰς ἀμφοτέρων μεγάλοις στρατεύμασι ποιουμένων εἰς τὴν ἀλλήλων, καὶ παρατάξεις ἄλλας ἐπ' ἄλλαις συνιστάμενων. ἐν ἁπάσαις δὲ ταῖς μάχαις κατορθῶν ὁ Τύλλιος, ὅσας [s] κατὰ

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

rum collium maximo. Et leges foederis inter hos populos facti conſcripſit, alioſque feſti atque mercatus celebrandi ritus conſtituit. Quae ne iniuria temporis delerentur, aeneam columnam fecit; in qua incidit concilii decreta, et nomina populorum qui illi conuentui interfuerant. Haec columna ad meam vſque aetatem perdurauit, in Dianae fano erecta, characteres Graecarum literarum habens, quibus olim Graecia vtebatur. Quod ipſum non leue eſt argumentum, quo probari poteſt, eos qui Romam condiderunt minime barbaros fuiſſe. Neque enim, ſi barbari fuiſſent, literis Graecis vſi fuiſſent. Res igitur quas rex iſte domi geſſit, praeter multas alias leuiores et obſcuriores, hae maximae et clariſſimae

n Καὶ τἆλλα τὰ περὶ *Vat.* articulo τὰ carent vulgatae.

o Τοῖς συνέδροις *Vat.* vulg. τοῖς συνεδρίοις.

p Γραμμάτων ἔχουσα χαρακτῆρας Ἑλληνικῶν] Huc faciunt quae *Plinius* habet: *Veteres*, inquit, *Graecas fuiſſe eaſdem pene quae nunc ſunt Latinae, indicio erit Delphica tabula antiqui aeris quae eſt hodie in palatio, dono principum, Mineruae dicata in bibliotheca, cum inſcriptione tali.* NAYCIKPATEC. TIGAMENOY. AΘΕΝΑΙΟC. KOPAI. KAI. ΑΘΕΝΑΙ. ANEΘΕΚΕΝ. *Caſaub.*

q Ita *Vat.* et *Lapi Codd.* quam ſcripturam veram eſſe contendunt *Sylb. Steph.* et *Caſ.* Alteram *Editionis Stephanicae* (ſc. οἰκήσαντας) non plane reiici debere exiſtimat *Portus.*

r Αὗται *Vat.* vulg. τοιαῦται.

XXVII.

Poſt Tarquinii mortem, ciuitates, quae principatum illi tradiderant, foederis conditiones amplius ſeruare nolebant; quia Tullio, cuius natales erant obſcuri, parere indignum iudicabant, illudque diſſidium, quod inter patricios et regem erat, magno ſibi auxilio fore putabant. Initium autem defectionis Veientes fecerunt, et legatis a Tullio miſſis reſponderunt, ſe neque de imperio illi concedendo, neque de amicitia aut ſocietate ineunda quicquam cum illo vnquam pactos fuiſſe. Horum exemplum ſequuti ſunt Caeretani et Tarquinienſes: et tandem tota Hetruria in armis fuit. Hoc bellum per continuos XX annos ſine vlla intermiſſione geſtum eſt, et vtrique cum ingentibus copiis multas irruptiones in agrum hoſtilem fecerunt, et ſaepius collatis ſignis pugnarunt. Quum autem in omnibus proeliis, et cum riſſimae memorantur. Bellicae vero res ſunt eae, quas contra vnam Hetruſcorum gentem geſſit, de quibus mox verba ſum facturus.

Seruius Tullius Romanorum REX VI. *Bello quae geſſerit Tullius.* *Per. Iul.* 4138. *Ante Chr.* 576. *Olymp.* $\frac{50}{51}$ 4. *Cat.* *V.C.* 176. *Var.* 178.

s Κατὰ πόλεις *Vat.* vulg. κατὰ πόλιν.

z Non

πόλεις τε καὶ πρὸς ὅλον τὸ ἔθνος [t] αὐτῷ" συνέσησαν, καὶ τρισὶν ἐπιφανεστάτοις κοσμηθεὶς θριάμβοις, τελευτῶν ἠνάγκασε τοὺς ἐκ ἀξιοῦντας ἄρχεσθαι, τὸν χαλινὸν ἑκόντας λαβεῖν. [u] εἰκοστῷ δ' οὖν ἔτει συνελθοῦσαι πάλιν αἱ δώδεκα πόλεις, ἐξανηλωμέναι τῷ πολέμῳ τά τε σώματα καὶ τὰ χρήματα, γνώμην ἔσχον παραδοῦναι Ῥωμαίοις τὴν ἡγεμονίαν, ἐφ' οἷς πρότερον ἐψηφίσαντο. καὶ παρῆσαν [x] ἐξ ἁπάσης πόλεως οἱ προχειρισθέντες σὺν ἱκετηρίαις, ἐπιτρέποντες Τυλλίῳ τὰς πόλεις, καὶ μηδὲν ἀνήκεστον [y] βουλεύσασθαι περὶ αὐτῶν ἀξιοῦντες. Τύλλιος δὲ τῆς μὲν ἀφροσύνης ἕνεκα, καὶ τῶν [z] εἰς τοὺς θεοὺς ἀθετημάτων, οὓς ἐγγυητὰς ποιησάμενοι τῶν ὁμολογιῶν, παρέβησαν τὰ συγκείμενα, πολλῶν αὐτοὺς ἔφη τιμωριῶν ἀξίους εἶναι καὶ μεγάλων· τῆς δὲ Ῥωμαίων ἐπιεικείας καὶ μετριότητος, ἐπειδὴ συγγνόντες ἀδικεῖν, [a] σὺν ἐμμασι

Seruius Tullius. Romanorum REX VI. 1*Per.Iul.* 4145. *Ante Chr.*569. *Olymp.* 53¾. *Cat. V.C.* 183. *Var.* 185. 2*Per.Iul.* 4149. *Ante Chr.*565. *Olymp.* 53¾. *Cat. V.C.* 187. *Var.* 189.

cum singulis ciuitatibus et cum tota gente commissis, Tullius rem feliciter gessisset, et tribus clarissimis triumphis ornatus fuisset, tandem eos, qui imperium detrectabant, sponte fraenum recipere coëgit. Vigesimo autem anno, denuo duodecim ciuitates in totius gentis concilio, viris et pecuniis bello consumptis, decreuerunt ad populum Romanum principatum deferre, iis conditionibus quibus iam ante id decreuerant. Quare ex singulis ciuitatibus supplices venerunt, qui ad id munus fuerant delecti, vt vrbes Tullio dederent, et eum orarent ne quid grauius in se statueret. At Tullius ipsos ob suam dementiam et contemptionem deorum, quos foederum testes et sponsores fecerant, et tamen pacta violarant, multis et grauibus suppliciis dignos esse respondit: verum Romanorum aequitatem et clementiam, quod, agnita iniuria quam fecerant, cum corollis et caeteris supplicum

t Non agnoscit *Vat.*

u Εἰκοστῷ δ' ἤδη ἔτει *Vat.* pro tertio vocabulo dant vulgg. αὖ. δ' redundat euphoniae gratia, ad hiatum euitandum.

x Ἀπὸ πάσης *Vat.*

y Βουλεῦσαι *Vat.*

z Εἰς τοὺς θεοὺς ἀσεβημάτων *Vat.* quo modo legendum esse coniecerat *Portus*, non probante *Casaubono*.

a Fortasse σέμνασιν ἱκετηρίοις καὶ λιτανείαις scripsit. Alicubi certe ἱκετηρίας καὶ σέμνατα παρέχεσθαι: quinetiam ἱκετηρίας et λιτὰς alicubi copulat. *Steph.* Vide *Suidam*, v. ἱκετηρία.

b *Lapus*, dum vertit *sine poena*, legisse videtur ἀποίνως. quod tamen non est vsitatum. *Sylb.* et In *Cod. Vat.* ἁπλῶς. vulgo dant ἀπόνως.

c Ἐπηγάγοντο *Vat.*

καὶ λιτανείαις παρητοῦντο τὴν ὀργήν, οὐδ' ἐν τῷ παρόντι ἀτυχήσειν. ταῦτα εἰπὼν, καταλύεται τὸν πρὸς αὐτοὺς πόλεμον, ταῖς μὲν ἄλλαις πόλεσιν [b] ἁπλῶς καὶ δίχα ὀργῆς μνησικάκου πολιτεύεσθαί τε ἀποδοὺς, ὡς πρότερον, καὶ τὰ ἴδια καρπᾶσθαι, μενούσαις ἐν ταῖς γραφείσαις πρὸς αὐτὰς συνθήκαις ὑπὸ βασιλέως Ταρκυνίου. τρεῖς δὲ ἐξ αὐτῶν πόλεις, αἱ προεξανέσησάν τε καὶ τὰς ἄλλας [c] ὑπηγάγοντο κατὰ Ῥωμαίων ἐξενεγκεῖν τὸν πόλεμον, [d] Καιρητανῶν καὶ Ταρκυνιτῶν καὶ Οὐϊεντανῶν, ταύτας ἀφαιρέσει χώρας τιμωρησάμενος, ἣν κατεκληρέχησε Ῥωμαίων τοῖς νεωστὶ προσεληλυθόσι [e] πρὸς τὴν πολιτείαν. ταῦτα διαπραξάμενος ἐν εἰρήνῃ τε καὶ κατὰ πολέμους, [f] καὶ ναῦς δύο κατασκευασάμενος Τύχης, ᾗ παρὰ πάντα τὸν βίον ἔδοξεν ἀγαθῇ κεχρῆσθαι, τὸν μὲν ἐν ἀγορᾷ

cum insignibus iram deprecaturi venerint, ipsis in praesens non defuturam. His dictis, bellum contra ipsos susceptum deposuit, *pacemque ipsis dedit;* et caeteris quidem ciuitatibus, facile oblitus irae omniumque iniuriarum ante acceptarum, permisit vt liberae viuerent, quemadmodum ante; vtque suis rebus fruerentur, seruantes conditiones foederis a rege Tarquinio praescriptas. Tres vero ciuitates ex illis (quae primae in Romanos insurrexerant, quaeque alias ad bellum illis inferendum impulerant) Caeretanos et Tarquinienses et Veientes, agro adempto mulctauit, quem diuisit iis qui nouissime in ciuitatem Romanam recepti fuerant. Quum igitur haec domi militiaeque gessisset, et duo templa exstruxisset fortunae (quod ea secunda toto vitae tempore vsus videretur, alterum quidem in foro

Seruius Tullius Romanorum REX VI. 3*Per.Iul.* 4157. *Ante Chr.*557. *Olymp.* 55¾. *Cat. V.C.* 195. *Vat.* 197.

d Καιρητανὲς καὶ Ταρκυνίτας καὶ Οὐϊεντανὲς *Vat.*

e Πρὸς τὴν πόλιν *Vat.*

f Καὶ ναὺς δύο κατασκευασάμενος τύχης] Imo multo plures quam duos. Vide omnino *Plut.* in *Quaest. Rom.* 74. Virilem tamen fortunam non a Seruio, sed ab Anco fuisse consecratam idem auctor

τῇ καλουμένῃ [g] Βοαρίᾳ, τὸν δ' ἕτερον ἐπὶ ταῖς ἡϊόσι τῶν Τιβέριος, ἣν ἀνδρείαν προσηγόρευσεν, ὡς καὶ νῦν ὑπὸ Ῥωμαίων καλεῖται· ἡλικίας τε προβεβηκὼς ἐπὶ πολύ, καὶ τῆς κατὰ φύσιν τελευτῆς ὀ μακρὰν ἀπέχων, ἐπιβουλευθεὶς ὑπὸ Ταρκυνίᾳ τε τῇ γαμβρῷ καὶ τῆς ἑαυτοῦ θυγατρὸς ἀποθνήσκει. διηγήσομαι δὲ καὶ τῆς ἐπιβουλῆς τὸν τρόπον, μικρὰ τῶν ἔμπροσθεν γενομένων ἀναλαβών.

XXVIII. [f] Ἦσαν δὴ Τυλλίῳ δύο θυγατέρες ἐκ γυναικὸς γενόμεναι Ταρκυνίας, ἣν ἐνεγγύησεν αὐτῷ βασιλεὺς Ταρκύνιος. ταύτας τὰς κόρας [h] ἐπιγάμους γενομένας ἐκδίδοται τοῖς [i] ἀδελφιδοῖς τῆς μητρὸς αὐτῶν, υἱωνοῖς τε Ταρκυνίου, τῷ πρεσβυτέρῳ τὴν πρεσβυτέραν ἁρμόσας, καὶ τῷ νεωτέρῳ τὴν νεωτέραν· ἅτως οἰόμενος [k] αὐτοῖς μᾶλλον συνοίσεσθαι τοῖς λαβοῦσιν. ἔτυχε δὲ τῶν γαμβρῶν ἑκάτερος ἐναντίᾳ συναφθεὶς τύχῃ, κατὰ τὴν οὐχ ὁμοτροπίαν· Λευκίῳ μὲν γὰρ τῷ πρεσβυτέρῳ, τολμηρῷ καὶ αὐθάδει καὶ τυραννικῷ τὴν φύσιν ὄντι, χρηστὴ καὶ σώφρων καὶ Φιλοπάτωρ συνῆλθε γυνή· [l] Ἀρούντᾳ δὲ τῷ νεωτέρῳ, πολὺ τὸ πρᾷον ἔχοντι καὶ εὐλόγιστον, ἀνοσία καὶ μισοπάτωρ καὶ πάντολμος ἦν ἡ γαμετή. συνέβαινε δὲ τῶν ἀνδρῶν ἑκάτερον φέρεσθαι μὲν ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν, μετάγεσθαι δὲ ὑπὸ τῆς γυναικὸς ἐπὶ τἀναντία· ὁ μέν γε πονηρὸς, ἐκβαλεῖν τῆς βασιλείας τὸν κηδεστὴν προθυμούμενος, καὶ πάντα μηχανώμενος εἰς τοῦτο, ὑπὸ τῆς γυναικὸς μετεπείθετο ἀντιβολούσης τε καὶ ὀδυρομένης· ὁ δ' ἐπιεικὴς, οὐδὲν οἰόμενος δεῖν ἐξαμαρτάνειν εἰς τὸν πενθερὸν, ἀλλὰ περιμένειν ἕως ἡ Φύσις αὐτὸν ἐκ τοῦ ζῆν [m] ἐξαγάγοι, καὶ τὸν ἀδελφὸν οὐκ ἐῶν πράττειν τὰ μὴ δίκαια, ὑπὸ τῆς ἀνοσίας γυναικὸς εἰς τἀναντία μετήγετο, νουθετούσης τε καὶ λοιδορουμένης, καὶ τὴν [n] ἀνανδρίαν κακιζούσης. ὡς δ' οὐδὲν ἐπέραινον ἅτε αἱ τῆς σώφρονος λιτανεῖαι, τὰ κράτιστα τὸν ὀ δίκαιον ἄνδρα πειθούσης, ἅτε αἱ τῆς μιαρᾶς παραινέσεις, ἐπὶ τὰς ἀνοσίους πράξεις τὸν ὀ πονηρὸν εἶναι πεφυκότα παρακαλούσης, ἀλλ' ἑκάτερος

Seruius Tullius Romanorum REX VI. *Per. Iul.* 4164. *Ante Chr.* 550. *Olymp.* 57 $\frac{2}{3}$. *Cat. V.C.* 215. *Var.* 217.

foro Boario, alterum vero ad ripam Tiberis) quam virilem appellauit, vt nunc etiam a Romanis nuncupatur: quumque iam esset aetate prouectiore, nec a naturali vitae termino longe abesset, Tarquinii generi et filiae suae insidiis sublatus periit. Narrabo autem et ipsum insidiarum modum, re paullo altius repetita.

Tullius duas filias ex vxore Tarquinia susceperat, quam ei rex Tarquinius in matrimonium dederat. Has puellas iam nubiles dedit vxores consobrinis, Tarquinii nepotibus, cum maiori natu maiorem, cum minori minorem coniungens; quod existimaret fore vt hoc pacto melius illae maritis conuenirent. Sed vtrique genero forte contigit, vt vxorem moribus suis penitus dissimilem haberet matrimonio iunctam: Lucio enim (qui natu erat maior, quique erat homo audax et arrogans, et ingenio tyrannico praeditus) vxor proba et modesta atque patris amans data est: Arunti vero iuniori (qui erat longe mansuetior, et aequiore ingenio praeditus) vxor erat sceleste, et quae patrem odio prosequebatur, et quodlibet facinus audebat. Accidit autem vt vterque maritus ad innatos mores ferretur, sed ab vxore in contrarios traduceretur: alter enim qui improbus erat (quum cuperet socerum regno expellere, et omnia contra ipsum moliretur) ab vxore precibus et lacrymis a sententia deducebatur: alter vero, qui erat ingenio miti (quum nihil in socerum delinquendum, sed exspectandum censeret donec ipsa natura ex hac vita ipsum educeret, quumque non sineret fratrem facinora sceleste patrare) ab vxore impia in contraria traducebatur; haec enim ipsum monebat, et conuicia ei dicebat, et ignaviam exprobrabat. Sed quum neque quidquam proficerent preces vxoris modestae, quae optimum consilium viro scelesto dabat; neque adhortationes impurae illius, quae ad impia facinora virum, sua natura minime malum, prouocabat; sed vterque ad

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

auctor est in libro *de Fortuna Roman. Casaub.*

g Ita *Vat.* et *Lapi Codd.* Verum *Gelenius* post Βοαρίᾳ inserit τὴν ἀγαθὴν ἐπωνόμασε. *Sylb.*

h Ἐπάκμους *Vat.*

i Parum recte in *Ed. Steph.* ἀδελφοῖς. Vide *Barn. Brissonium* de Iure Connubiorum.

k Αὐτὰς μάλιστα *Vat.*

l Ἀρρῦντι *Vat.*

m Ἐξαγάγῃ *Vat.*

n Rectius ἀναυδρίαν in *Cod. Vat.* vt legendum censebant *Camerarius* et *Portus*. nam vulgg. dant ἀνδρίαν.

o Malim

ἐπὶ τὴν ἑαυτῆ φύσιν ἐφέρετο, καὶ λυπηρὰν ἡγεῖτο τὴν μὴ τὰ ὅμοια βουλομένην, τῇ μὲν, ὀδύρεσθαί τε καὶ φέρειν τὸν ἑαυτῆς δαίμονα περιῆν· τῇ δὲ παντόλμῳ, χαλεπαίνειν καὶ ἀπαλλαγῆναι ζητεῖν ἀπὸ τῆ συνοικοῦντος. ἔπειτα δ' ἡ κακὴ [o]φύσιν ἀπονοηθεῖσα, καὶ νομίσασα τοῖς ἑαυτῆς τρόποις ἁρμόττειν μάλιστα τὸν τῆς ἀδελφῆς ἄνδρα, μεταπέμπεταί τε αὐτὸν, ὡς ὑπὲρ ἀναγκαίου πράγματος διαλεξομένη.

XXIX. Καὶ ἐπειδὴ παρεγένετο, μεταναστῆναι κελεύσασα τὰς ἔνδον, ἵνα μόνη διαλεχθείη πρὸς μόνον, „[p]Ἆρ', ἔφη, ὦ Ταρκύνιε, μετὰ παῤῥησίας ἔξεστί μοι καὶ ἀκινδύνως ἅπαντα εἰπεῖν ὅσα φρονῶ περὶ τῶν κοινῶν συμφερόντων; καὶ καθέξεις ὃς ἂν ἀκούσῃς λόγους; ἢ σιωπᾶν ἄμεινόν ἐστί μοι, καὶ μὴ φέρειν εἰς μέσον βουλὰς ἀπορῥήτους;" κελεύσαντος δὲ τοῦ Ταρκυνίου [q]λέγειν ὃ βούλεται, καὶ περὶ τοῦ καθέξειν ἐν ἑαυτῷ τοὺς λόγους πίστεις ἐπιθέντος δι' ὅρκων, ὃς ἐκείνη προηρεῖτο, ἀδὲν ἔτι

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

ad ſuum ingenium ferretur, et moleſte ferret diſſentientem coniugem: altera quidem ſuam ſortem deflebat, eamque iniquo animo ferebat; altera vero, quae ad quoduis facinus parata erat, indignabatur, et quaerebat modum quo ſe a moleſto marito liberaret. Tandem vero mulier natura peruerſa, furiis ad deſperationem acta, et rata ſuis moribus ſororis maritum maxime conuenire, eum accerſit quaſi de re aliqua valde neceſſaria cum eo eſſet actura.

Quum autem ille veniſſet, omnibus, qui domi erant, recedere iuſſis, vt ſola cum ſolo colloqueretur, „An, inquit, Tarquini, libere et ſine periculo mihi licet dicere quaecunque ſentio de communi noſtrum vtilitate? continebisne quae audieris? an tacere mihi eſt ſatius, neque in medium proferre conſilia arcana?„ Quum autem Tarquinius iuſſiſſet eam dicere quicquid vellet, et pollicitus fuiſſet ſe, iureiurando, quodcunque illa voluiſſet, adhibito, rem optima fide ſilentio ſuppreſſurum, illa ita demum, omni pudore depoſito

o Malim cum articulo τὴν φύσιν. *Sylb.*

p Ἀρ' ἔφησεν *Vat.*

q Λέγειν ὅ,τι βούλεται *Vat.*

r Sc.

αἰσχυνθεῖσα λέγει πρὸς αὐτὸν· „Μέχρι τίνος, ὦ Ταρκύνιε, τῆς βασιλείας ἀποστερούμενος ἀνέχεσθαι διανοῇ; πότερον ἐκ ταπεινῶν καὶ ἀσήμων ἔφυς προγόνων, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἀξιοῖς ἐπὶ σεαυτῷ μέγα φρονεῖν; ἀλλὰ πάντες ἴσασιν ὅτι [r]τοῖς μὲν ἀρχαίοις προγόνοις [s]ὑμῶν [t]Ἕλλησιν ὄσι, καὶ [t]ἀφ' Ἡρακλέους γεγονόσι, τῆς εὐδαίμονος ἄρξαι Κορίνθου τὴν αὐτοκράτορα ὑπῆρξεν ἀρχὴν [u]ἐπὶ πολλὰς, ὡς ἀκούω, γενεάς· τῷ δὲ πάππῳ σου Ταρκυνίῳ, μεταθεμένῳ τὴν οἴκησιν ἐκ Τυῤῥηνῶν, ταύτης τῆς πόλεως βασιλεῦσαι ἐξεγένετο δι' ἀρετήν· ἃ σὺ κληρονομεῖν οὐ μόνον τῶν χρημάτων, ἀλλὰ καὶ τῆς βασιλείας ὀφείλεις, πρεσβύτερος υἱωνὸς ὤν. ἢ σώματος οὐκ ἔτυχες ἱκανῶς πράττειν ὅσα βασιλεῖ προσῆκε, δι' ἀσθένειάν τε καὶ

deposito, eum eſt alloquuta, „Quouſque, Tarquini, te regno ſpoliatum pati apud te ſtatuiſti? An ex maioribus humilibus et obſcuris es ortus, et propterea de te ipſe magnifice ſentire non vis? Atqui omnibus notum eſt priſcos veſtros maiores, qui erant Graeci et ab illo felici Hercule oriundi, multas aetates, vt audio, apud Corinthios ſummum imperium habuiſſe: Tarquinio vero auo tuo, qui ex Hetruria ſedes huc tranſtulit, accidiſſe, vt huius vrbis regno ob virtutem ſuam potiretur; cuius non ſolum bona, ſed etiam regnum ad te iure hereditario pertinet, quum ſis nepotum eius alter grandior natu. An forte ob imbecillitatem et deformitatem tibi eſt corpus parum idoneum ad omnia regia munia

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

r Sc. Bacchiadis: quorum tyrannis durauit in vrbe Corintho annos ferme ducentos. *Caſ.*

s Ἡμῶν *Ed. Steph.* et *Lapi Cod.* vt indicat verſio, *progenitoribus noſtris.* nec repugnat auctoris narratio. Sed quum mox dicat τῷ πάππῳ σου non ἡμῶν, verior eſt noſtra lectio. *Sylb.*

t Lege ἀφ' Ἡρ. γεγονόσι, τῆ εὐδαίμονος ἄρξαι Κορίνθου. Corinthus enim ob diuitias, quibus olim abundabat, εὐδαίμων et ἀφνειὸς a poëtis vocabatur, vt notant *Thucydides* et *Ariſtoteles.* atque in antiquiſſimo oraculo, Εὐδαίμων ὁ Κόρινθος, ἐγὼ δ' εἶην Τενιάτης. ſic etiam diſtinctum fuit in *Lapi* codicibus. *Caſ.*

u Certe non ὅτι non male repoſueris ἐπὶ, vt ſenſus ſit ἐπὶ πολλὰς γενεάς. *Sylb.* Hanc coniecturam firmat *Cod. Vat.*

ἀμορφίαν; ἀλλὰ σοί γε καὶ ῥώμη πάρεστιν [x], οἷα τοῖς κράτιστα πεφυκόσι, καὶ μορφὴ τῷ βασιλείῳ γένους ἀξία. ἢ τούτων μὲν θἀτέρου, ἡ δὲ ἀσθενὴς ἔτι καὶ πολὺ ἀπέχουσα τῷ φρονεῖν τὰ προσήκοντα νεότης μεθέλκει σε, δι' ἣν ἐκ ἀξιοῖς τὰ πολιτικὰ πράττειν, ὃς [y] ἐ πολὺ ἀποδέῃ πεντηκονταέτης εἶναι; κράτιστα δὲ ἄνθρωποι φρονεῖν πεφύκασιν οἱ περὶ ταύτην μάλιστα γενόμενοι τὴν ἡλικίαν. [z] φέρε, ἀλλ' ἡ τῷ κατέχοντος τὰ πράγματα εὐγένειά, καὶ ἡ πρὸς τοὺς κρατίστους τῶν πολιτῶν ἐπιτηδειότης, δι' ἣν ἐκ [a] ἐπιχειρητός ἐστιν, [b] ἀνέχεσθαί σε ἀναγκάζει; ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἀμφότερα κακῶς ἔχοντα αὐτῷ τυγχάνει· καὶ θἀ' αὐτὸς αὑτά γε [c] ἀγνοεῖ. καὶ μὴν ἥ τε τόλμα καὶ τὸ φιλοκίνδυνον ἔνεστί [d] σοι τοῖς τρόποις, ὧν μάλιστα τῷ βασιλεύειν μέλλοντι δεῖ. ὑπάρχει δέ σοι καὶ πλοῦτος ἱκανός, καὶ φίλοι πολλοί, καὶ ἄλλαι ἀφορμαὶ πρὸς τὰ πράγματα πολλαὶ καὶ μεγάλαι. τί ἔτι μέλλεις, καὶ τὸν αὐτόματον ἐκδέχῃ καιρόν, ὃς ἥξει σοι φέρων τὴν βασιλείαν μηδὲν εἰς τοῦτο πραγματευσαμένῳ; μετὰ τὴν τοῦ Τυλλίου δήπου τελευτήν; ὥσπερ ἀναμενούσης τῆς τύχης ἀνθρωπίνας μελλήσεις, ἢ τῆς φύσεως ἡμῶν καθ' ἡλικίαν [e] τὰς τελευτὰς φερούσης, ἀλλ' οὐκ ἐν ἀδήλῳ καὶ δυστεκμάρτῳ τέλει πάντων τῶν ἀνθρωπίνων [f] κειμένων. ἐρῶ δὲ μετὰ παῤῥησίας, καί εἴ με φήσεις θρασεῖαν, τὸ δοκοῦν αἴτιον εἶναί μοι τοῦ μηδεμιᾶς ὀρέγεσθαί σε μήτε φιλοτιμίας, μήτε δόξης. γυνή σοι σύνεστι μηδὲν ἐοικυῖα τοῖς σοῖς τρόποις, ἣ σε κηλοῦσα καὶ καταδύσα μαλθακὸν ἀποδέδωκε, καὶ λήσεις [g] ἐξ αὐτῆς γενόμενος ἐξ ἀνδρὸς τὸ μηδέν· ὥσπερ κἀμοὶ ψοφοδεὴς καὶ θδὲν ἔχων ἀνδρὸς ἀνὴρ, ὅς με ταπεινὴν ποιεῖ μεγάλων

munia obeunda? Atqui adsunt tibi vires satis firmae, quales esse solent virorum qui natalibus sunt clarissimis; adest et forma regio genere digna. * An forte horum neutrum, sed iuuentus adhuc infirma et a rectis consiliis adhuc longe remota impedite, quo minus ad reipublicae administrationem accedere velis, quum non longe absis a quinquagesimo aetatis anno? At homines qui hanc aetatem sunt ingressi, prudentia quam maxime solent valere. An eius qui rerum potitur nobilitas, et gratia qua pollet apud optimates, qua fit vt non tam facile iniuriae aduersariorum sit obnoxius, te haec perferre cogit? ** Atqui hoc vtrumque non est admodum firmum illi praesidium, quod ne ipse quidem ignorat. Sed et audacia et periculorum contemptio tuis moribus inest,

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

[x] Non agnoscit *Vat.* voc. ἱκανὴ quod vulgatae hic addunt.

* Ita *Gelenius*, Verum haec verba, ἢ τούτων μὲν θἀτέρου, non referri debent ad proxime praecedentia (vt eo retulit *Portus* dum vertit, *an vero neutrum quidem horum tibi deest*) sed ad ἀσθένειαν et ἀμορφίαν.

[y] Οὐ πολλοῖς ἀποδεῖς ἔτεσι *Vat.*

[z] Φέρε· ἀλλ' ἡ τῷ *Vat.* addidi φέρε, quo vulgg. carent.

[a] Potius ἐνεπιχείρητος (huiusmodi praesertim in locis) quam ἐπιχείρητος dicunt Graeci: ideoque et *Dionysium* illud potius quam hoc scripsisse crediderim. *Steph.*

[b] Ἀνέχεσθαί σε *Vat.* pronomen abest a vulgatis.

** At sunt ista vtraque in eo male se habentia. *Lapus.*

[c] Ἀγνοεῖς· κθ' μὴν ἥγε *Vat.*

[d] Excusari potest datiuus σοι, vt apud *Pausaniam* p. 490. sed simplicior lectio est σε. *Sylb.*

[e] Τὰς τελευτὰς *Vat.* vulgatae fic dant ἡμῶν τὰς καθ' ἡλικίαν τελευτάς.

[f] Πραγμάτων κειμένων *Vat.*

est, quibus maxime opus est ei qui est regnaturus. Sunt praeterea tibi satis amplae opes, et amici multi, et multa alia eaque magna ad rem aggrediendam adminicula. Quid igitur adhuc cunctaris, et exspectas occasionem quae se tibi vltro offerat, tibique nihil prorsus tentanti, quo voti fias compos, regnum afferat? an forte post Tullii obitum? quasi vero fortuna humanas cunctationes exspectat, aut natura nostra, pro cuiusque aetate, ita etiam finem vitae imponat; non autem finis omnium rerum humanarum incertus sit atque omnem coniecturam effugiat. Libere tamen dicam, licet me voces audacem, id quod mihi videtur in caussa esse, cur tu ab omni ambitione abhorreas, et cur gloriae minime sis cupidus. Habes vxorem moribus tuis prorsus dissimilem, quae te suis illecebris et incantationibus emolliuit * et tandem per imprudentiam ex viro ad nihilum ab ea redigeris; quemadmodum mihi quoque est maritus timidissimus, et qui nihil virile habet, qui me ampla fortuna dignam deprimit,

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

* Perque eam te latebis ex homine redactus in nihilum. *Lapus.*

[g] Malim δι' αὐτῆς vt *Lapus* quoque vertit *per eam. Sylb.* In

ἔσαν ἀξίαν, καὶ καλὴν τὸ σῶμα, μαρανθεῖσαν δὲ ὑπ' αὐτοῦ. εἰ δ' ἐξεγένετό σοι λαβεῖν με γυναῖκα, [h] κἀμοί σε τυχεῖν ἀνδρὸς, οὐκ ἂν ἐν ἰδιώτῃ βίῳ τοσοῦτον διεζήσαμεν [i] χρόνον. τί οὖν οὐκ [k] ἐπανορθώμεθα τὸ τῆς τύχης ἐλάττωμα ἡμεῖς μεταθέμενοι τοὺς γάμους, καὶ σὺ μὲν ἀπαλλάττεις τοῦ βίου τὴν σαυτοῦ γυναῖκα; ἐγὼ δὲ τὸ αὐτὸ διαθήσω τὸν ἐμὸν [l] ἄνδρα. ὅταν δὲ τούτων διαχειρισθέντων συνέλθωμεν εἰς τὸ αὐτὸ, ἀσφαλῶς ἤδη τὰ λοιπὰ βουλεύσομεν, ἐκποδὼν πεποιημένοι τὰ λυποῦντα ἡμᾶς. [m] καὶ γὰρ ἐὰν τἆλλα τις ἀδικεῖν οἰκῇ, βασιλείας γε χάριν οὐ νέμεσις ἅπαντα [n] τολμᾶν.„

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

deprimit, et me egregia forma praeditam tabefacit. Quod si tibi contigisset vt me vxorem duceres, et mihi vt te maritum haberem, certe priuati tam diu non vixissemus. Quin igitur fortunae erratum nos ipsi corrigimus permutato coniugio, et tu vxorem tuam de medio tollis? Ego enim mox eodem modo maritum meum tractabo. Quum vero his exstinctis coniuncti fuerimus, tunc tuto de reliquis consultabimus, e medio sublatis obstaculis, quae nobis sunt molesta. Etenim si quis aliis in rebus iniuste se gerere veretur, ei saltem regni caussa quiduis est audendum.„

Haec

Cod. Vaticano ἐπ' αὐτῆς. nec aliter forsan legebat *Lapus*.

b Excusari potest accusatiuus κἀμέ. sed magis ad praesentia quadrat κἀμοί. *Sylb.* praetuli hoc vulgato κἀμέ.

i Βίου *Vat.*

k Ἐπανορθώμεθα *Vat.* vulg. ἐπανορθώμεν.

l In *Ed. Steph.* perperam post ἄνδρα ponitur interrogationis nota. Alioqui sic legendum esset ἐγὼ δὲ διατίθημι τὸν ἐμὸν ἄνδρα; i. e. *Quin igitur tu quidem vxorem tuam vita priuas, ego vero maritum meum eodem modo tracto? Port.*

m Καὶ γὰρ ἐὰν τἆλλα τὶς ἀδικεῖν οἰκῇ] Alludit ad Eteoclis illud apud *Euripidem* in *Phoenissis*, Εἴπερ γὰρ ἀδικεῖν χρή, τυραννίδος πέρι κάλλιστον ἀδικεῖν· τἆλλα δ' εὐσεβεῖν χρεών. quod apud *Cicer.* (l. III. *Officiorum*) sic versum legitur, *nam si violandum est ius, regnandi gratia violandum est: aliis rebus pietatem colas. Sylb.*

n Post τολμᾶν aut χρή aut ἔξεστι vel simile quid omissum videtur. *Sylb.* Verum in *Cod. Vat.* scribitur βασιλείας γε χάριν οὐ νέμεσις ἅπαντα τολμᾶν. (a vulgatis absunt illa duo vocabula οὐ νέμεσις) nec aliter legisse

Τοιαῦτα τῆς Τυλλίας λεγούσης, ἀσμένως δέχεται XXX. τὰς αἱρέσεις ὁ Ταρκύνιος, καὶ αὐτίκα [o] δὸς αὐτῇ πίστεις καὶ λαβών, καὶ τὰ προτέλεια τῶν ἀνοσίων γάμων διαπραξάμενος, ἀπέρχεται. διελθόντος δὲ οὐ πολλοῦ μετὰ ταῦτα χρόνου, τοῖς αὐτοῖς πάθεσιν ἀποθνήσκουσιν ἥτε πρεσβυτέρα τῶν Τυλλίου θυγατέρων καὶ ὁ νεώτερος τῶν Ταρκυνίων. ἐνταῦθα πάλιν ἀναγκάζομαι μεμνῆσθαι Φαβίου, καὶ τοῦ ῥᾳθυμοῦ αὐτοῦ περὶ τὴν ἐξέτασιν τῶν χρόνων ἐλέγχειν. ἐπὶ γὰρ τῆς [p] Ἀρούντα τελευτῆς γενόμενος, οὗ καθ' ἓν ἁμαρτάνει μόνον, ὃ καὶ πρότερον ἔφην, ὅτι γέγραφεν υἱὸν εἶναι Ταρκυνίου τὸν Ἀρούντα· ἀλλὰ καὶ καθ' ἕτερον, ὅτι φησὶν ἀποθανόντα ὑπὸ τῆς μητρὸς Τανακυλίδος τεθάφθαι, ἣν ἀμήχανον ἔτι κατ' ἐκείνους περιεῖναι τοὺς χρόνους. ἐδείχθη γὰρ ἐν ἀρχαῖς ἑβδομηκοστὸν ἔχουσα καὶ πέμπτον ἔτος ἡ Τανακυλὶς, ὅτε βασιλεὺς Ταρκύνιος

Haec dicente Tullia, Tarquinius libenter conditiones illas accepit, et statim data illi fide, et nefariarum nuptiarum primiis acceptis, et re transacta, abiit. Non multo autem post, *morbo eodem et maior Tullii filia et Tarquinius minor obierunt. Atque hoc loco rursus cogor Fabii mentionem facere, et eius negligentiam in temporum supputatione redarguere. Quum enim ad eam suae historiae partem venit vbi describit Aruntis interitum, non semel tantum peccat (quod et ante dixi) quod scribat Aruntem Tarquinii filium esse: sed etiam iterum, quia ait illum defunctum a matre Tanaquile sepultum fuisse; quae vt illis temporibus adhuc fuerit superstes, nullo modo fieri potest. In principio enim demonstratum est, Tanaquilem aetatis annum LXXV habuisse, quando rex Tarquinius obiit:

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

gisse videtur *Lapus*, dum vertit, *regnandi caussa haud reprehensibile est audere omnia.*

o Rectius (vt puto) in *Cod. Vat.* δὸς αὐτῇ πίστεις καὶ λαβών, τὰ προτέλεια τῶν ἀνοσίων γάμων διαπραξάμενος ἀπέρχεται. De voce προτέλεια vide quae congessit *Barn. Brissonius* de Ritu nuptiarum et Iure connubii, p. 45, 211, 252. vulgatae sic dant πίστεις, καὶ λαβὼν τὰ προτόλεια τῶν ἀνοσίων γάμων, καὶ διαπραξάμενος.

* *Vel* eodem fato.

p Ἀρόντος *Vat.* et alibi Ἀρόεντα et Ἀρόεντι.

ἐτελεύτα· προστεθέντων δὲ τοῖς ἑβδομήκοντα καὶ πέντε ἔτεσιν ἑτέρων τετ⟨τ⟩αράκοντα ἐτῶν· ἐν γὰρ ταῖς ἐνιαυσίαις ἀναγραφαῖς κατὰ τὸν τεσσαρακοστὸν ἐνιαυτὸν τῆς Τυλλίδ ἀρχῆς τὸν Ἀρόντην τετελευτηκότα παρειλήφαμεν· ἐτῶν ἡ Τανακυλὶς ἔσαν πεντεκαίδεκα πρὸς τοῖς ἑκατόν. ὥστε ὀλίγον ἐστὶν ἐν ταῖς ἱστορίαις αὐτῷ τὸ περὶ τὴν ἐξέτασιν τῆς ἀληθείας [q] εὐταλαίπωρον. Μετὰ τοῦτο τὸ ἔργον οὐδὲν ἔτι διαμελλήσας ὁ Ταρκύνιος ἐπάγεται γυναῖκα τὴν Τυλλίαν, ὥστε τῷ πατρὸς αὐτῆς βεβαιοῦντος τὸν γάμον, ὥστε τῆς μητρὸς συνευδοκούσης, ἀλλ' αὐτὴν παρ' ἑαυτῆς λαβών. ὡς δὲ συνεκεράσθησαν ἀνόσιοι καὶ ἀνδροφόνοι φύσεις, [r] ἐκβάλλειν ἐκ τῆς βασιλείας τὸν Τύλλιον, εἰ μὴ βέλοιτο ἑκὼν παραδοῦναι τὴν ἀρχήν, ἐμηχανῶντο, [s] ἑταιρίας τε συνάγοντες, καὶ τῶν πατρικίων τοὺς ἀλλοτρίως ἔχοντας πρὸς τὸν βασιλέα καὶ τὰ δημοτικὰ πολιτεύματα παρακαλοῦντες, ἔκ τε τοῦ δημοτικοῦ πλήθους τοὺς ἀπορωτά-

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

obiit: additis vero ad illos septuaginta et quinque annos aliis quadraginta annis (in annalibus enim quadragesimo anno regni Tullii Aruntem obiisse accepimus) Tanaquil esset annorum centum et quindecim. Adeo parum laboris hic scriptor in suis historicis ad exquirendam rerum veritatem impendit. Postea Tarquinius, nulla amplius interposita mora, Tulliam, neque patre nuptias eius confirmante, neque matre eas approbante, sed ipsa sola id volente, vxorem duxit. Quum autem haec duo ingenia nefaria et ad hominum caedes nata iuncta fuissent, regno Tullium expellere, nisi sponte imperio vellet cedere, suis artibus conabantur, sodalitates contrahentes, et patricios, qui alienum animum a rege habebant, et qui statum popularem aeque oderant solicitantes, et de plebe egentissimos quosque, qui

q Ταλαίπωρον *Vat* et *Lapi Cod.* quod verbum indicat *laboris tolerantiam ac diligentiam in inquirenda veritate.* Verum (inquit *Casaub.*) possumus legere ὅτως ὐκ ὀλίγον ἐστὶν, seruata voce ἐταλαίπωρον. Mouetur*que Thucydidis* loco, ὅτως ἀταλαίπωρος τοῖς πολλοῖς ἡ ζήτησις ἀληθείας etc. quem noster dubio procul habuit ante oculos quum ista scriberet.

r Ἐκβαλεῖν *Vat.*

s Ἑταιρείας *Vat.*

t Ταῦτα

τους, οἷς ἀδενὸς τῶν δικαίων Φροντὶς ἦν, χρήμασιν ἐξωνούμενοι, καὶ οὐδὲ ἀφανῶς ἕκαστα τούτων πράττοντες. [t] ταῦτα ὁρῶν ὁ Τύλλιος ἤχθετο μὲν καὶ περὶ ἑαυτῷ δεδιὼς [u] εἴ τι πείσεται προκαταληφθείς· ἠγανάκτει δὲ ἐχ ἧκιστα, εἰ θυγατρὶ καὶ γαμβρῷ πολεμεῖν ἀναγκασθήσεται, καὶ τιμωρίας, ὡς παρ' ἐχθρῶν, λαμβάνειν· καὶ πολλάκις μετὰ τῶν φίλων [x] προσκαλούμενος εἰς λόγους τὸν Ταρκύνιον, καὶ τὰ μὲν ἐγκαλῶν, τὰ δὲ νουθετῶν, τὰ δὲ πείθων μηδὲν εἰς αὐτὸν ἐξαμαρτάνειν, ὡς ὁ προσεῖχεν αὐτῷ τὴν διάνοιαν, ἀλλ' ἐπὶ τῆς βουλῆς ἔφη τὰ δίκαια πρὸς αὐτὸν ἐρεῖν, συγκαλέσας τὸ συνέδριον· „Ἄνδρες, ἔφη, βουλευταὶ, Ταρκύνιος [y] ἑταιρίας ἐπ' ἐμὲ συναγαγὼν, καὶ [z] προθυμούμενος ἐκβαλεῖν με τῆς ἀρχῆς καταφανὴς [a] γέγονεν ἐμοί. βούλομαι δὲ, πάντων ὑμῶν παρόντων, μαθεῖν παρ' αὐτῷ τί πεπονθὼς ἰδίᾳ κακὸν, ἢ τί τὴν πόλιν ὁρῶν ἀδικουμένην ὑπ' ἐμοῦ, [b] ταῦτ'

qui iustitiam nullo modo curabant, pecuniis ementes, atque adeo nihil horum clam facientes. Tullius haec cernens molestе quidem ferebat, et sibi timebat, ne quid mali praeuentus patere- *Seruius Tullius Romanorum* REX VI.
tur: sed hoc illum potissimum angebat, si cum filia et genero bellum gerere et poenas tanquam ab hostibus repetere cogeretur. Et saepius praesentibus amicis Tarquinium in colloquium vocauit; eumque modo incusabat, modo monebat, modo etiam hortabatur ne quid amplius in se delinqueret: sed quum ille mentem ad eius verba non aduerteret, sed diceret se in senatu caussam suam acturum, et ipsi iura sua ibi declaraturum, Tullius coacto senatu, „Patres (inquit) conscripti, manifesto comperi Tarquinium sodalitates contrahere contra me, et conari me regno pellere. Volo igitur praesentibus vobis omnibus scire ob quam iniuriam priuatim acceptam, aut quain re a me rempublicam iniuria affectam cernens haec mihi

t Ταῦτα δὲ ὁρῶν *Vat.*

u Conuenientius legemus μή τι πείσητοι: vt et *Lapus, ne quid praeuentus pateretur. Sylb.*

x Προκαλούμενος *Vat.*

y Ἑταιρείας *Vat.*

z Προμυθούμενος perperam in *Ed. Steph.*

a Γέγονέ μοι *Vat.*

b Ταῦτ' ἐπ' ἐμοὶ *Vat.* praepositio vulgatis deest.

ἐπ᾽ ἐμοὶ μηχανᾶται. ἀπόκριναι δή, Ταρκύνιε, μηδὲν ἀποκρυψάμενος, τί μοι κατηγορεῖν ἔχεις; ἐπειδὴ τότε ἠξίωσ᾽ ἀκοῦσαι.»

XXXI. Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Ταρκύνιος· »Βραχύς ἐστιν ὁ παρ᾽ ἐμοῦ λόγος, ὦ Τύλλιε, καὶ δίκαιος· καὶ διὰ τοῦτο προειλόμην αὐτὸν εἰς τότε ἐνφέρειν. Ταρκύνιος ἐμὸς ὢν πάππος ἐκτήσατο τὴν Ῥωμαίων ἀρχήν, [c] πολλοὺς καὶ μεγάλους ἀγῶνας ὑπὲρ αὐτῆς ἀράμενος· ἐκείνου δὲ τελευτήσαντος, ἐγὼ διάδοχός εἰμι, κατὰ τοὺς ἁπάντων κοινοὺς Ἑλλήνων τε καὶ βαρβάρων νόμους· καὶ προσήκει μοι, καθάπερ καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς διαδεχομένοις τὰ παππῶα, μὴ μόνον τῶν χρημάτων, ἀλλὰ καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ [d] κληρονόμον γενέσθαι. σὺ δὲ τὰ μὲν χρήματα τὰ καταλειφθέντα ὑπ᾽ αὐτοῦ παραδέδωκάς μοι, τὴν δὲ βασιλείαν ἀποστερεῖς με, καὶ τοσοῦτον ἤδη κατέχεις χρόνον, οὐκ ἐκ τοῦ δικαίου λαβών· οὔτε γὰρ μεσοβασιλεῖς σε ἀπέδειξαν, οὔτε ἡ βουλὴ ψῆφον [e] ὑπέρ σου διήνεγκεν, οὔτ᾽ ἀρχαιρεσίαις νομίμοις τῆς ἐξουσίας ταύτης ἔτυχες, [f] ὡς

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

mihi machinetur. Respondet igitur, Tarquini, nihil dissimulans, quam ob rem me accuses, quandoquidem ab istis te audiri voluisti.»

Respondet ei Tarquinius, »Pauca eaque iusta, o Tulli, sum dicturus, et propterea haec coram his declarare volui. Tarquinius auus meus Romanorum imperium adeptus est, et multa magnaque pericula *et labores* pro eo subiit: illo mortuo ego sum successor, ex communibus omnium tam Graecorum quam barbarorum legibus; et me quoque, vt et caeteros homines ad quos auita bona iure hereditario veniunt, non solum pecuniarum, sed et regni ipsius heredem esse conuenit. Tu vero bona quidem ab eo relicta mihi tradidisti, sed regno me priuas, idque contra fas et ius occupatum iam tot annos retines: neque enim interreges te crearunt, neque senatus de te tulit suffragium, neque legitimis comitiis hanc potestatem es adeptus, quemadmodum auus

c Non agnoscit *Vat.* καὶ quod vulgatae inter ἀρχὴν et πολλοὺς interpositum habent.

d Κληρονομεῖν *Vat.*

e Ὑπέρ σου διήνεγκεν *Vat.* vulgatae simplex ἤνεγκεν dant.

f Ὡς ὁ πάππος τε ὑμὸς *Vat.*

g Παρα-

ὁ πάππος ἐμός, καὶ πάντες οἱ πρὸ αὐτοῦ γενόμενοι βασιλεῖς· ἀλλὰ τὸ ἀνέγκλητον καὶ ἄπορον, καὶ πρὸς καταδίκας ἢ χρέα τὴν ἐπιτιμίαν ἀπολωλεκὸς φῦλον, ᾧ τῶν κοινῶν ὀδενὸς ἔμελε, καταμισθοδοτήσας καὶ πάντα τρόπον διαφθείρας, καὶ οὐδὲ τότε μέντοι σαυτῷ πράττειν τὴν δυναστείαν λέγων, ἀλλ᾽ ἡμῖν φυλάξειν σκηπτόμενος ὀρφανοῖς ὄσι καὶ νηπίοις, ἐπὶ τὰ πράγματα παρῆλθες, καὶ πάντων ἀκουόντων ὡμολόγεις, ὅταν ἀνδρωθῶμεν ἡμεῖς, ἐμοὶ παραδώσειν, ὄντι πρεσβυτέρῳ, τὴν ἀρχήν. ἐχρῆν μὲν οὖν σε, εἰ τὰ δίκαια ποιεῖν ἤθελες, ὅτε μοι τὸν οἶκον παρεδίδως τὸν πάππου, ἅμα τοῖς χρήμασι καὶ τὴν βασιλείαν ἀποδεδωκέναι, παραδείγμασι χρώμενον τοῖς τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἐπιτρόπων ἔργοις, ὅσοι βασιλικοὺς παῖδας ὀρφανοὺς πατέρων ὑποδεξάμενοι εἰς ἄνδρας ἐλθόντας εἶδον ὀρθῶς καὶ δικαίως τὰς πατρῴας καὶ [h] προγονικὰς [i] παρέδωκαν ἀρχάς. εἰ δὲ μήπω σοι φρονεῖν τὰ καθήκοντα ἐφαινόμην, ἀλλ᾽ ἔτι διὰ τὸ νέον τῆς ἡλικίας οὐχ ἱκανὸς εἶναι πόλιν τη-

auus meus et omnes reges qui ante ipsum regnarunt: sed mercede conducta, modisque omnibus corrupta vagorum et inopum et damnatorum et obaeratorum hominum multitudine, quae omnem bonam existimationem amiserat et rempublicam nihil curabat, ac nè tunc quidem professus te tibi ipsi principatum quaerere, sed simulans te nobis pupillis et infantibus eum servare, ad reipublicae administrationem accessisti, et omnibus audientibus pollicitus es, quum nos ad virilem aetatem peruenissemus, te mihi natu grandiori regnum traditurum. Debueras igitur, si viri iusti officium facere voluisses, quum mihi bona auita dedisti, vna cum bonis regnum etiam reddere; sequutus exempla honestorum et bonorum tutorum, qui, regios filios eosque pupillos sibi traditos accipientes, mox illis, quum ad aetatem virilem iam peruenissent, paterna et auita regna recte ac iuste restituerunt. Quod si nondum tibi satis sapere, sed adhuc ob aetatem tenellam ad tantae reipublicae administrationem minime idoneus

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

g Παραλαμβάνοντες *Vat.*

h Male in *Ed. Steph.* γονικάς.

i Ἀπέδωκαν *Vat.*

k Γεγο-

λικαύτην διοικεῖν, ὅτε γ' εἰς τὴν κρατίστην παρεγενόμην τῶ σώματος καὶ τῆς Φρονήσεως ἀκμὴν, τριάκοντα [k] γεγονὼς ἐτῶν, μετὰ τῶ γάμω τῆς θυγατρὸς [l] ἔδει" καὶ τὰ τῆς πόλεως ἐγχειρίσαι πράγματα· ταύτην γε τὴν ἡλικίαν ἔχων καὶ σὺ τόν τε οἶκον τὸν ἡμέτερον ἐπιτροπεύειν ἤρξω, καὶ τῆς βασιλείας ἐπιμελεῖσθαι."

XXXII. "[m] Περιῆν γὰρ ἄν σοι ταῦτα πράξαντι πρῶτον μὲν εὐσεβεῖ καὶ δικαίῳ λέγεσθαι, ἔπειτα συμβουλεύειν ἐμοὶ καὶ πάσης μετέχειν τιμῆς, εὐεργέτην τε καὶ πατέρα, καὶ σωτῆρα, καὶ πάντα, ὅσα τιμιώτατα ὀνόματα ὑπ' ἀνθρώπων ἐπὶ καλοῖς κεῖται πράγμασιν, ἀκούειν, [n] καὶ μὴ τέταρτον ἤδη τῶτο καὶ τεσσαρακοστὸν ἔτος ἀποστερεῖν με τῶν ἐμῶν, ὥτε σώματος ἀναπήρω τυχόντα, [o] ὥτε διανοίας ἠλιθίω. ἔπειτα ἐρωτᾷν με τολμᾷς, τί παθὼν δεινὸν ἐχθρὸν ἡγῆμαί σε, καὶ [p] διὰ τί σε κατηγορῶ. σὺ μὲν ἂν ἀπόκριναί μοι, Τύλλιε, τίνος αἰτίας χάριν ἐκ ἀξιοῖς

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

idoneus videbar, saltem quando adeptus sum praestantissimum corporis robur et prudentiae vires, mihi iam tricenario cum filia tua nupta oportebat te etiam reipublicae gubernacula tradere: ea enim aetate tu quoque nostrae familiae tutelam suscepisti, et regni curam gerere coepisti.„

„Quod si fecisses, primum quidem id lucri cepisses, quod viri pii et iusti laudem ferres: deinde mihi consuleres, atque omnium honorum particeps esses, et viri de nobis optime meriti, et parentis, et seruatoris, aliasque appellationes honoratissimas, quae ab hominibus pro egregiis meritis retribui solent, audires; neque iam per annos XLIV meo regno me priuares, praesertim quum neque corpore sim mutilo, neque ingenio fatuo. Et audes me interrogare qua iniuria accepta te inimicum meum ducam, et cur te accusem. Imo vero tu ipse, Tulli, respondе mihi, quanam de causa me indignum esse putas, qui honorum

k Γεγονὼς ἔτη *Vat.*

l Non agnoscit *Vat.*

m Περιῆν γὰρ ἄν σοι ταῦτα *Vat.* tertium vocabulum cum postremo deest vulgatis.

n Καὶ μὴ τέταρτον ἤδη τῶτο *Vat.* pronomen deest vulg.

o Οὔτε διανοίας ἠλιθίω *Vat.* medio vocabulo carent vulgatae.

p Διὰ τί σε κατηγορῶ *Vat.* vulg. deest σε.

q Deest

με τῶν τῆ πάππω τιμῶν κληρονομεῖν, καὶ τίνα πρόφασιν [q] εὑρεῖν" εὐπρεπῆ τῆς ἀποστερήσεως σκηπτόμενος; πότερον ἐκ ἡγούμενος ἐξ ἐκείνω [r] γένος εἶναί με γνήσιον, ἀλλ' ὑποβολιμαῖόν τινα καὶ νόθον; τί ἦν ἐπετρόπευες τὸν ἀλλότριον τῆ γένους, καὶ τὸν οἶκον ἀνδρωθέντι ἀπεδίδως; [s] ἀλλ' ἔτι νομίζων με ὀρφανὸν εἶναι παῖδα, καὶ τὰ κρινὰ πράττειν ἀδύνατον, ὃς ἐ πολὺ ἀπέχω πεντηκονταετίας; [t] κατάβαλε ἦν τὴν εἰρωνείαν τῶν ἀναισχύντων ἐρωτημάτων, καὶ παῦσαί ποτε ἤδη πονηρὸς ὤν· [u] καὶ εἴ τι δίκαιον ἔχεις πρὸς ταῦτα εἰπεῖν, ἕτοιμός εἰμι τούτοις ἐπιτρέπειν δικασαῖς, ὧν ἐκ ἂν ἔχοις ἑτέρους εἰπεῖν ἄνδρας ἐν τῆ πόλει κρείττους· ἐὰν δ' ἐντεῦθεν ἀποδιδράσκων, ὅπερ ἐστὶν ἀεὶ ποιεῖν σοι σύνηθες, ἐπὶ τὸν ἐκδημαγωγούμενον ὑπὸ σε καταφύγῃς ὄχλον, ἐκ ἐπιτρέψω σοι· [x] παρεσκεύασμαι γὰρ καὶ τὰ δίκαια ἐρῶν, καὶ εἰ μὴ πείθοιο, τὰ [y] δίκαια πράξων."

honorum auitorum sim heres, et quamnam adeo speciosam causam, cur regno me priuares, te inuenisse simulas? Vtrum quod existimares me illius germanam prolem non esse, sed aliquem suppositititum et nothum? Cur igitur eius qui a genere illo erat alienus tutelam curamque gessisti, eique, quum aetatem virilem iam esset ingressus, bona restituisti? sed quid? an quod putares me pupillum esse, nec rempublicam administrare posse, qui non longe absum a quinquagesimo anno? Missam igitur facias istam simulationem impudentium interrogationum, et iam tandem improbus esse desinas; et, si quod ius habes quo te tueri possis, aduersus obiecta crimina paratus sum rem horum iudicio permittere, quibus viris alios meliores in tota vrbe nominare non possis. Quod si hinc te proripiens (vt semper facere consueuisti) ad turbam, quam tibi variis modis obstrinxisti, confugias, hoc non patiar. Nam paratus sum, vel ad iure tecum disceptandum; vel, si tibi hoc persuadere non possim, ad id quod iustum erit faciendum.„

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

Quum

q Deest *Vat.*

r Γένος *Vat.* et *Lapi Codd.*

s Ἀλλ' ἔτι νομίζων *Vat.* et *Lapi Codd.* vulg. ἀλλὰ τὶ; νομίζων.

t Κατάβαλε δὲ τὴν *Vat.*

u Εἰ δή τι *Vat.*

x Παρεσκεύασμαι γὰρ ὡς ἐμὴ τὰ δικαιότερα *Vat.*

y Βίαια *Vat.* et *Lapi Codd.* adeo vt egregia sit antithesis,

δίκαια

XXXIII. Παυσαμένῳ δὲ αὐτῷ, παραλαβὼν τὸν λόγον ὁ Τύλλιος ἔλεξεν ὧδε· „Ἅπαντα μὲν, ὡς ἔοικεν, ἄνθρωπον ὄντα δεῖ προσδοκᾶν, ὦ βουλή, τὰ παράδοξα, καὶ μηδὲν ἡγεῖσθαι ἄτοπον, ὅπῃ γε κἀμὲ Ταρκύνιος ἐτοσὶ τῆς ἀρχῆς παῦσαι πρόθυμός ἐστιν· ὃν ἐγὼ [z] νήπιον παραλαβὼν, καὶ ἐπιβουλευόμενον ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ἔσωσα καὶ ἐξέθρεψα, καὶ εἰς ἄνδρας ἐλθόντα, κηδεστὴν ἠξίωσα λαβεῖν· καὶ, εἴ τι πάθοιμι, διάδοχον ἔμελλον [a] καταλείψειν ἁπάντων τῶν ἐμῶν. ἐπειδὴ δὲ παρὰ γνώμην ἅπαντα ἀπήντηκέ μοι, καὶ ὥσπερ ἀδικῶν αὐτὸς ἐγκαλοῦμαι, τὴν ἐμὴν τύχην ὕστερον ἀνακλαύσομαι· τὰ δὲ δίκαια νῦν πρὸς αὐτὸν [b] ἐρῶ. ἐγὼ τὴν ἐπιτροπίαν ὑμῶν ἔλαβον, ὦ Ταρκύνιε, νηπίων καταλειφθέντων, ἐχ ἑκών, ἀλλ' ὑπὸ τῶν πραγμάτων ἀναγκασθείς· ἐπειδὴ τὸν μὲν πάππον ὑμῶν οἱ τῆς βασιλείας ἀντιποιούμενοι φανερῶς ἀπέκτειναν· ὑμῖν δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις αὐτῷ συγγενέσιν ἐπιβουλεύειν ἐλέγοντο

Seruius Tullius Romanorum REX VI. Quum autem ille dicendi finem feciſſet, Tullius orationem eius excipiens, ita eſt loquutus: „Quaeuis vel incredibilia, patres conſcripti, (vt ſatis conſtat) homini ſunt exſpectanda; et nihil abſurdum eſt exiſtimandum, quando me quoque iſte Tarquinius regno pellere paratus eſt: quem ego infantem acceptum et inimicorum inſidiis appetitum ſeruaui et educaui, et virilem aetatem ingreſſum mihi generum dignatus ſum facere, et, ſi quid humanitus mihi accidiſſet, rerum mearum heredem eram relicturus. Sed, quando omnia mihi praeter exſpectationem meam acciderunt, et quaſi iniuriam feciſſem accuſor, meum infortunium alias deplorabo: nunc de meo iure cum illo agam. Ego, Tarquini, quum infantes relicti fuiſſetis, veſtri tutelam ſuſcepi, non ſponte, ſed ipſa rerum neceſſitate coactus. Poſteaquam auum quidem veſtrum hi qui regnum ſibi vendicabant palam interfecerant; vobis vero et reliquis eius cognatis clandeſtinas inſidias ſtruere

δίκαια ἀγορεύειν)(βίαια πράττειν. Verum haud placet *Sylburgio*.

z Νήπιον λαβὼν *Vat.*

a Καταλείψειν ἁπάντων τῶν ἐμῶν *Vat.* vocab. ſecundum deeſt vulgatis.

b Ἐρῶ ἐγὼ τὴν μὲν ἐπιτροπίαν *Vat.*

c Ταρκυ-

ἀφανῶς· καὶ πάντες τοῦτο οἱ προσήκοντες ὑμῖν ὡμολόγουν, ὅτι κρατήσαντες ἐκεῖνοι τῆς ἀρχῆς οὐδὲ σπέρμα καταλείψουσι τῷ [c] Ταρκυνιείῳ γένει. κηδεμὼν δὲ καὶ φύλαξ οὐδεὶς ὑμῶν ἕτερος ἦν, ὅτι μὴ γυνὴ, πατρὸς μήτηρ, καὶ αὐτὴ διὰ γῆρας ἑτέρων δεομένη κηδεμόνων· ἀλλ' ἐν ἐμοὶ [d] κατελείφθητε μόνῳ φύλακι τῆς ἐρημίας, ὃν νῦν ἀλλότριον καὶ οὐδὲν προσήκοντα ἀποκαλεῖς. [e] τούτοις μέντοι τοῖς πράγμασιν ἐπισὰς ἐγὼ τούς τε ἀποκτείναντας τὸν πάππον ὑμῶν ἐτιμωρησάμην, καὶ ὑμᾶς εἰς ἄνδρας ἤγαγον, καὶ, γενεᾶς ἄῤῥενος οὐχ ὑπαρχούσης, τῶν ἐμαυτῷ κυρίους προειλόμην ποιῆσαι. ἔχεις τὸν τῆς [f] ἐπιτροπῆς λόγον, ὦ Ταρκύνιε, καὶ οὐκ ἂν ἐπιχειρήσειας εἰπεῖν ὡς ψεύδομαί τι τούτων.»

„Περὶ δὲ τῆς βασιλείας, ἐπειδὴ τοῦτ' ἔστιν ὃ κατηγο- XXXIV.

ſtruere dicebantur; confeſſumque erat apud omnes, qui vobis neceſſitudine ſunt coniuncti, ſi illi regno potiti fuiſſent, eos ne ſtirpem quidem generis Tarquinii relicturos fuiſſe. Nullus autem erat qui vos curaret aut cuſtodiret, praeter mulierem, auiam ſcilicet, quae et ipſa ob ſenium aliis curatoribus egebat: ſed ego ſolus ſupereram qui ſolitudinis veſtrae familiae eſſem cuſtos, quem iam alienum et hominem vobis nulla neceſſitudine coniunctum vocas. Ego tamen, * huius reipublicae adminiſtrationi praefectus, eos qui auum veſtrum interfecerunt vltus ſum, et vos vſque ad virilem aetatem eduxi, et, quia nulla virilis proles mihi erat, vos rerum mearum dominos facere decreueram. Habes, Tarquini, tutelae a me adminiſtratae rationes: neque me horum quidquam comminiſci poteris dicere.„

„De regno autem (quia mihi hoc crimen obiicis) audi

c Ταρκυνείῳ *Vat.* vulg. Ταρκυνίῳ.

d Κατελείπεσθε *Vat.*

e Τούτοις μέντοι τοῖς πράγμασιν ἐπισὰς optime in *Vat.* et *Lapi Codd.* participium vulgatis deeſt. Ἐπισάμενος vel ſimile quid ἰσοδυναμοῦν ad ſententiam abſoluendam reponi debere coniecerat *Portus*.

* His rebus praefectus. *Lapus.*

f Si ἐπιτροπικῆς ſcripſerit auctor, ſubaudiendum reliquit ſubſtantiuum προσασίας, vel aliud ſimile. Legendum tamen videtur ἐπιτροπῆς aut ἐπιτροπίας, quo poſteriore vtitur paullo ante p. 227. v. 48. *Sylb.* Ἐπιτροπῆς in *Cod. Vat.*

g Non

ρεῖς μϐ, ἄκουσον ὅπως τε αὐτῆς ἔτυχον, καὶ δι' ἃς αἰτίας ἔδϑ' ὑμῖν, ἔτ' ἄλλῳ τινὶ μεϑίεμαι. ὅτε τὴν ἐπιμέλειαν τῆς πόλεως παρέλαβον, αἰσϑόμενος ἐπιβουλάς τινας κατ' ἐμαυτὸν γινομένας, παραδοῦναι τὰ πράγματα τῷ δήμῳ ἐβουλήϑην· καὶ συναγαγὼν ἅπαντας εἰς ἐκκλησίαν, ἀπεδίδουν αὐτοῖς τὴν ἀρχὴν ἀντὶ τῆς ἐπιῤῥϑόνϐ ταύτης καὶ πλείω τὰ λυπηρὰ τῶν ἡδέων ἐχούσης ἡγεμονίας τὴν ἀκίνδυνον ἀντικαταλλασσόμενος ἡσυχίαν. ἐκ ἀνέσχοντο [e] δὲ" Ῥωμαῖοι ταῦτά μϐ πράττειν βουλομένϐ, ἀδ' ἠξίωσαν ἕτερόν τινα τῶν κοινῶν ἀποδεῖξαι κύριον, ἀλλ' ἐμὲ κατέσχον, καὶ τὴν βασιλείαν ἔδωκάν μοι, ψῆφον ἐπενέγκαντες, τὴν ἑαυτῶν, Ταρκύνιε, κτῆσιν, ἀ τὴν ὑμετέραν· ὥσπέρ γε καὶ τὸν πάππον ὑμῶν παρήγαγον ἐπὶ τὰ πράγματα, ξένον ὄντα καὶ ἀδὲν προσήκοντα [h] τῷ προτέρῳ βασιλεῖ· καίτοι παῖδάς τε [i] ἄῤῥενας" Ἄγκος Μάρκιος ὁ βασιλεὺς κατέλιπε καὶ ἀκμάζοντας, ἐχ υἱωνοὺς καὶ νηπίους, ὥσπερ ὑμᾶς Ταρκύνιος. εἰ δὲ κοινὸς ἁπάντων ἦν νόμος, τοὺς διαδεχομένους [k] τήν τε

audi quomodo eo ſim potitus, et quibus de cauſſis eo neque vobis neque alii cuipiam cedam. Quo tempore reipublicae curam ſuſcepi, quum inſidias quaſdam mihi ſtrui praeſenſiſſem, rerum adminiſtrationem populo tradere volui; et, ad concionem convocatis omnibus, imperium ipſis reſtituere paratus eram, cum hoc principatu inuidioſo et plus moleſtiarum quam voluptatum habente quietem periculis carentem commutaturus. Sed Romani non ſunt paſſi me facere quae volebam, nec alium quempiam reipublicae principem creare voluerunt; ſed me retinuerunt, et latis ſuffragiis regnum, rem ſui, non veſtri iuris et dominii, o Tarquini, mihi tradiderunt; quemadmodum et auum veſtrum, qui peregrinus et nulla neceſſitudine ſuperiori regi coniunctus erat, ad reipublicae gubernacula prouexerunt: et tamen Ancus Marcius rex filios mares, aetate florentes, reliquerat, non nepotes et infantes, vt Tarquinius vos *reliquit*. Quod ſi communis omnium lex eſſet, vt qui in defunctorum regum familiam

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

[g] Non agnoſcit *Vat.*
[h] τῷ πρότερον βασιλεῖ *Vat.*
[i] Deeſt *Vat.*
[k] Forſan τήν τε κτῆσιν καὶ τὰ χρήματα.

φύσιν καὶ τὰ χρήματα τῶν ἐκλειπόντων βασιλέων, σὺν τούτοις καὶ τὰς βασιλείας αὐτῶν παραλαμβάνειν, ἐκ ἂν Ταρκύνιος ὁ πάππος ὑμῶν τὴν ἡγεμονίαν παρέλαβεν Ἄγκϐ τελευτήσαντος, ἀλλ' ὁ πρεσβύτερος τῶν ἐκείνϐ παίδων. ἀλλ' [l] ὁ δῆμος Ῥωμαίων ἀ τὸν διάδοχον τῆ πατρὸς, ἀλλὰ τὸν ἄξιον τῆς ἀρχῆς, ἐπὶ τὰ πράγματα ἐκάλει· ἡγεῖτο γὰρ τὰ μὲν χρήματα τῶν κτησαμένων εἶναι, τὴν βασιλείαν δὲ τῶν [m] δεδωκότων· καὶ τὰ μὲν, ὅταν τι πάθωσιν οἱ κύριοι, τὰς κατὰ γένος ἢ κατὰ διαθήκην διαδόχους [n] προσήκειν λαμβάνειν· τὴν δ', ὅταν ἐκλείπωσιν οἱ λαβόντες, τοὺς δεδωκότας ἔχειν· εἰ μή τι τοιοῦτον δικαίωμα ἔχεις Φέρειν, ὅτι τὴν βασιλείαν ὁ πάππος ὑμῶν ἐπὶ ῥητοῖς τισι παρέλαβεν, ὥστε καὶ αὐτὸς ἔχειν ἀναφαίρετον, καὶ ὑμῖν [o] τοῖς ἐγγόνοις καταλιπεῖν, καὶ

familiam et bona ſuccedunt, cum his etiam eorum regnum accipiant, certe Tarquinius auus veſter principatum non obtinuiſſet poſt Anci obitum; ſed alter illius filius natu maior. Verum populus Romanus non patris ſucceſſorem, ſed eum qui regno eſſet dignus, ad rerum adminiſtrationem vocauit. Exiſtimabat enim bona quidem pertinere ad eos, qui ea quaeſiſſent, * at regnum ad eos qui illud tradidiſſent: et *putabat* aequum eſſe, vt haec quidem, ſi quid humanitus eorum dominis accidat, proximi agnati vel heredes ex teſtamento inſtituti habeant; at regnum, quum obierunt ii, qui id acceperunt, redeat ad eos qui id tradiderunt: niſi forte huiuſmodi aliquam rationem afferas, qua tuum ius tueaeris, ſcilicet veſtrum auum certis conditionibus regnum accepiſſe, ita vt ipſe eo nunquam poſſet priuari, et vobis ſuis nepotibus id reliquiſſe,

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

χρήματα. quam coniecturam firmare videntur praecedentia *Dionyſii* verba, vbi dicit ἔδωκάν μοι ἀ τὴν ὑμετέραν κτῆσιν *Portus.* Vide v. 31.

[l] Ὁ δῆμος ὁ Ῥωμαίων *Vat.*

* Sequutus ſum *Lapum* et *Cod. Vat.* Alii locum hoc modo interpretantur, *at regnum ad eos qui ſuo iudicio probati fuiſſent.*

[m] Pro δοκιμώντων rectius legemus διδόντων. *Sylb.* Δεδωκότων *Vat* et *Lapi Codd.* quo modo legendum eſſe monuit *Portus.*

[n] Προσήκειν παραλαμβάνειν *Vat.* vulg. προσήκει in indicatiuo.

[o] Τοῖς ἐγγόνοις αὐτῶ *Vat.*

ὁ δῆμος ἀ κύριος ἦν ἀφελόμενος αὐτὴν ὑμῶν ἐμοὶ δοῦναι· εἰ γάρ τι τοιοῦτον εἰπεῖν ἔχεις, τί ἀ φέρεις τὰς συνθήκας εἰς μέσον; ἀλλ' ἐκ ἂν ἔχοις. εἰ δὲ ἀ κατὰ τὸν βέλτιστον ἔτυχον αὐτῆς ἐγὼ τρόπον, ὡς λέγεις, μὴ ὑπὸ τῶν μεσοβασιλέων αἱρεθεὶς, μήτε τῆς βουλῆς μοι παραδούσης τὰ πράγματα, μήτε τῶν ἄλλων γενομένων τῶν [p] κατὰ τὸν νόμον, τούτους ἀδικῶ δήπου, καὶ ἐχί σε· καὶ ὑπὸ τούτων παυθῆναι δίκαιός εἰμι τῆς ἀρχῆς, ἐχ ὑπό σου. ἀλλ' ὅτε τούτους, ὅτε ἄλλον ἀδικῶ. μάρτυς δὲ τῆς ἐκ δικαίου καὶ τότε δοθείσης καὶ νῦν ὑπαρχούσης ἐξουσίας ὁ χρόνος, [q] ἐν ᾧ τετ]αρακονταετεῖ γεγονότι, Ῥωμαίων ἀδεὶς ἠγήσατό με πώποτε ἀδικεῖν· ἀδ' ἐκβαλεῖν με τῆς ἀρχῆς ἐπεχείρησεν ὅτε ὁ δῆμος, ὅτε ἡ βουλή.

XXXV. Ἀλλ' ἵνα [r] ταῦτα πάντ' ἀφῶ, καὶ ὁμόσε χωρήσω τοῖς σοῖς λόγοις, εἴ σε [s] παρακαταθήκης παππῴας ἀπεστέρηκα, καὶ παρὰ πάντα τὰ ἐν ἀνθρώποις δίκαια τὴν σὴν βασιλείαν κατεῖχον, ἐχρῆν σε παραγενόμενον ἐπὶ τὰς δεδωκότας μοι τὴν ἐξουσίαν, ἀγανακτεῖν καὶ κατηγορεῖν ἐμοῦ τε, ὅτι μὴ τὰ προσήκοντα κατέχω, καὶ τῶν δεδωκότων, ὅτι ἀλλότρια ἐχαρίσαντό μοι· ῥαδίως γὰρ ἂν ἔπεισας αὐτὰς, εἴ τι δίκαιον εἶχες λέγειν. εἰ δὲ τότῳ μὲν ἐκ ἐπίστευες τῷ λόγῳ, ἀ δικαίως δὲ ἄρχεσθαι τὴν πόλιν ἐνόμιζες ὑπ' ἐμοῦ, καὶ σεαυτὸν ἐπιτηδειότερον εἶναι τὴν ἐπιμέλειαν τῶν κοινῶν παραλαβεῖν, ἐκεῖνα ποιεῖν [t] σε προσῆκεν, ἐξέτασιν τῶν ἐμῶν ποιησάμενον ἁμαρτημάτων, καὶ τὰς σαυτοῦ πράξεις ἀριθμησάμενον, καλεῖν με εἰς διαδικασίαν· ὧν ἀδέτερον ἐποίησας, ἀλλὰ τοσούτοις χρόνοις ὕστερον, ὥσπερ ἐκ μακρᾶς ἀνανήψας μέθης, νῦν ἥκεις μοι κατηγορῶν, καὶ ἀδὲ νῦν ὅπου δεῖ. ἀ γὰρ ἐνθάδε σοι ταῦτα προσήκει λέγειν· καὶ μηδὲν ἀχθεσθῆτέ μοι ταῦτα λέγοντι, ὦ βουλή· ἀ γὰρ ὑμῶν ἀφαιρούμενος τὴν διάγνωσιν, ἀλλὰ τὴν τότε συκοφαντίαν [u] ἐπιδείξασθαι βουλόμενος,

si te aui depoſito fraudaui, et contra omnia humana iura regnum tuum occupaui, oportebat te adire eos, qui mihi eam poteſtatem tradiderant, atque ita indignari, et me accuſare, quod ea quae minime ad me pertinent, retinerem, et eos qui mihi dederant ea, quod res alienas mihi eſſent largiti, *obiurgare:* facile enim illis rem perſuaſiſſes, ſi quid iuris pro te afferre potuiſſes. Quod ſi huic rationi non fidebas, et rempublicam iniuſte a me regi, et te magis idoneum eſſe, qui reipublicae curam gereres, exiſtimabas, debueras haec facere; inquirere diligenter in mea delicta, et praeclara tua facinora recenſere, ac ita demum me in ius vocare, vt tecum iure diſceptarem. At neutrum horum feciſti: ſed tanto poſt tempore, quaſi ex diuturna crapula experrectus, me accuſaturus huc veniſti, et ne nunc quidem vbi oportuit. non enim hîc te iſta dicere decet: (ne quid mihi patres conſcripti haec dicenti ſuccenſeatis: non enim haec ea mente dico vt cognitionem noſtrae cauſſae vobis eripiam; ſed vt huius calumnias vobis oſtendam, ac eas refellam:)

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

Sed, vt haec omittam, et ad tua verba reſpondeam, ſi te

p Κατὰ νόμον *Vat.*

q Haec ita ſunt intelligenda, ἐν ᾧ χρόνῳ, ὃς τετ]αράκοντα ἐτῶν γέγονεν, ἀδεὶς Ῥωμαίων etc. quanquam legendum videtur ἐν ᾧ χρόνῳ τεσσάρων καὶ τετ]αράκοντα ἐτῶν γεγόνοτι. niſi dicamus Tullium conſulto, ſuae cauſſae ſervientem, hac annorum μειώσει vſum; vel, quod non prorſus a fide alienum, Tullium tunc temporis reuera tantum XL. annos regnaſſe, et Tarquinium, in regis gratiam redeuntem, vſque ad annum XLIV in illa ſimulata amicitia permanſiſſe. *Portus.*

r Ταῦτ' πάντ' ἀφῶ *Vat.* voc. medium deeſt vulgatis.

s Παρα-

s Παρακαταθήκην παππῷαν *Vat.*

t Σοι προσῆκεν *Vat.*

u Ἐπιδείξασθαι βουλόμενος *Vat.* vulg. dant ἐπιδειξάμενος.

λέγω ταῦτα· [x] προειπόντα δέ μοι τὸν δῆμον εἰς ἐκ-
κλησίαν συναγαγεῖν, ἐκεῖ μὴ κατηγορεῖν. πλὴν ἐπεὶ σὺ
τοῦτο πέφυγας, ἐγὼ [y] περί σε ποιήσω, καὶ συγκαλέ-
σας τὸν δῆμον, παρέξομαί σοι δικασὴν ὧν ἂν μὴ κατη-
γορήσῃς, καὶ ἀποδώσω πάλιν αὐτῷ διαγνῶναι, πότερος
ἡμῶν ἐπιτηδειότερός ἐστιν [z] ἔχειν τὴν ἀρχήν· καὶ ὅ τι ἂν
ἅπαντες ἤτοι γνῶσί με πρᾶξαι, ποιήσω. καὶ πρὸς μὲν
σὲ ταῦθ' ἱκανά· ἐν ἴσῳ γάρ ἐστι τά τε πολλὰ δίκαια
πρὸς τὰς ἀγυώμονας ἀντιδίκους λέγειν, καὶ τὰ ὀλίγα
τοῦ γὰρ πεῖσον αὐτοὺς εἶναι χρηστοὺς ἃ πέφυκασι [a] φέρειν.»

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

refellam:) sed debueras me praemonere vt populum ad concionem conuocarem, atque ibi me accusare. Verum, quando tu hoc refugisti, ego tua caussa hoc faciam, et conuocato populo eum iudicem faciam criminum, quae tu mihi obiicis, et denuo illi permittam vt hac de re cognoscat, vter nostrum regno sit dignior: et quod hi omnes me facere decreuerint, faciam. Atque his satis responsum. Quoties enim res alicui est cum iniquis aduersariis, siue multas siue paucas rationes ad sui iuris defensionem afferat, idem est. Eo enim sunt ingenio, vt eos, qui suadent ipsis vt viri sint frugi, ferre nequeant.„

„Demiror

[x] Aliter legisse visus est *Lapus*: sc. δὺ προειπεῖν ἔδει μοι, τὸν δῆμον εἰς ἐκκλησίαν συναγαγεῖν, κἀκεῖ μὴ κατηγορεῖν. Sic enim vertit, *quem praedixisse oportebat, vti populum in concionem aduocarem, ibique me accusare.* Sed nulla mutatione opus est si parentheticῶς accipias quae interiecta sunt inter λέγειν et προειπόντος. quamuis structurae lex potius dandi casum requirit, προειπόντι δ' ἐμοί. *Sylb.* Legitima constructio aliquam huiusmodi lectionem flagitat, ἔδει δὲ προειπόντα μοι τὸν δῆμον etc. vt hic sit loci sensus: *debebas mihi prius significare, vt populum ad concionem conuocarem; deinde conuocato eo me apud ipsum accusare debebas.* sed fortasse Tullium ita loquentem consulto induxit *Dionysius*, vt hac orationis ἀσυνταξίᾳ Tullii perturbationem melius indicaret. *Portus.* Huic coniecturae fauet *Cod. Vat.* qui προειπόντα habet. vulgatae dant προειπόντος.

[y] Obserua περὶ σε pro ἀντί σε, *pro te, tuo loco. Sylb.* Verum ὑπέρ σε legendum censet *Cas.*

[z] Ἔχειν] Sic *Vat.* vulgo ἄρχειν.

[a] φέρειν οἱ λόγοι *Vat.*

[b] Ita

„[b] Ὑμῶν δὲ τεθαύμακα, ὦ βουλή, εἴ τινές εἰσι XXXVI.
τῆς ἀρχῆς με ἀπαλλάξαι βελόμενοι, καὶ μετὰ τάτε συν-
εσηκότες ἐπ' ἐμέ· ἡδέως δ' ἂν πυθοίμην παρ' αὐτῶν τί-
νος ἀδικήματος ἕνεκα πολεμοῦσί μοι, καὶ ἐπὶ τίνι τῶν
ἐμῶν ἔργων ἀχθόμενοι· πότερον ὅτι πολλοὺς ἴσασιν ἐπὶ
τῆς ἐμῆς ἀρχῆς ἀκρίτους [c] ἀπολωλότας, ἢ τῆς πατρίδος
τερημένης, ἢ τὰς ὑσίας ἀπολωλεκότας, ἢ ἄλλῃ τινὶ
συμφορᾷ κεχρημένους ἀδίκῳ; ἢ τούτων μὲν τῶν τυραννι-
κῶν ἀδικημάτων ἀδὲν ἔχουσιν εἰπεῖν ὑπ' ἐμοῦ γεγονός,
ὕβρεις δέ μοι τινὰς συνοίδασιν εἰς γυναῖκας γαμετὰς,
ἢ προπηλακισμοὺς εἰς θυγατέρας παρθένους, ἢ ἄλλην
τινὰ περὶ σῶμα ἐλεύθερον ἀκολασίαν; [d] δίκαιον μέν-
τ' ἂν, εἴ τι μοι τοιοῦτον ἡμάρτηται, τῆς ἀρχῆς τε ἅμα

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

„Demiror autem, patres conscripti, si qui vestrum sunt, qui velint me regno pellere, et cum isto aduersus me conspirarint. Lubenter enim ex illis quaererem, ob quam iniuriam acceptam mihi bellum inferant, et quod meum facinus aegre et molestе ferentes mihi sint infensi. Vtrum quod multos sciant, me imperium tenente, caussa indicta perditos; *aut alia quapiam iniqua calamitate oppressos? an vero nullum quidem huiusmodi tyrannicum scelus a me patratum dicere possint: sed illusam matronarum pudicitiam, aut contumeliose constupratas virgines, aut aliquod aliud flagitium intemperanter in hominem liberum a me admissum sciant? Aequum enim est, si quid tale patrarim,

vt

[b] Ita *Codd. Mss.* perperam ante in *Ed. Steph.* ὑμῶν δὲ τὰ θαύματα.

[c] In *Ed. Steph.* ἀπολωλεκότας ἢ ἄλλῃ τινὶ συμφορᾷ κεχρημένους. Verius scribi existimo ἀπολωλότας et κεχρημένους. nisi forte haec participia veram quidem scripturam habent, sed comitatum suum amiserunt. id sane innuit haec *Lapi* versio; *caussa indicta perditos, aut priuatos esse patria, resue suas amisisse, aut aliqua potitos alia calamitate, improbe condemnatos. Sylb.* Ἀπολωλότας, ἢ τῆς πατρίδος τερημένους, ἢ τὰς ὑσίας ἀπολωλεκότας, ἢ ἄλλῃ τινὶ συμφορᾷ κεχρημένους optime in *Cod. Vat.* nec aliter legisse visus est *Lapus.* huius dictionis prima octo vocabula desunt vulgatis.

* Aut aliquo alio iniquo iudicio misere condemnatos? *Portus.*

[d] Δικαίως μὲν *Vat.*

[e] Deest

καὶ τῆς ψυχῆς ἀποσερηθῆναι. φέρε [e] εἰπεῖν" ἀλλ' ὑπερήφανός εἰμι, καὶ διὰ βαρυτῆτα ἐπαχθὴς, [f] καὶ τὴν αὐθάδειαν, ἣ κέχρημαι περὶ τὴν ἀρχὴν, ἐδεὶς φέρειν δύναταί μου; τίς μέντοι τῶν πρὸ ἐμοῦ βασιλέων ἔτω μέτριος ἐν ἐξουσίᾳ [g] διετέλεσε, καὶ φιλάνθρωπος, πᾶσι τοῖς πολίταις, ὡς πατὴρ [h] πρᾶος υἱοῖς [i] αὐτοῦ, χρώμενος; ὅς γε καὶ τὴν ἐξουσίαν, ἣν ὑμεῖς ἐδώκατέ μοι, πατέρων φυλάττοντες παραδοχὰς, ἐχ ἅπασαν [k] ἐβουλόμην ἔχειν, ἀλλὰ [l] νόμους τε ὑπὲρ τῶν κυριωτάτων καταγησάμενος, ὃς ἅπαντες ἐπεκυρώσατε, κατὰ τούτους ὑμῖν ἀπέδωκα δίδόναι τὰ δίκαια καὶ λαμβάνειν, καὶ αὐτὸς ἐξηταζόμην πρῶτος, οἷς ὥρισα κατὰ τῶν ἄλλων δικαίοις, ὥσπερ ἰδιώτης, πειθόμενος· τῶν τε ἀδικημάτων ἐχ ἁπάντων ἐγενόμην δικαγὴς αὐτὸς, [m] ἀλλὰ τὰ ἰδιωτικὰ ὑμῖν ἀπέ-

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

vt regno vna cum ipsa vita priuer. Sed fortasse (vt ita dicam) nimium sum superbus, et ob grauitatem omnibus odiosus, et ob insignem arrogantiam, qua vtor in regno, nemo me ferre potest. At quis superiorum regum adeo moderate in ea potestate perpetuo se gessit, et adeo humanus erga omnes ciues fuit, eos ceu pater mitis filios suos tractans? quippe qui ne eam quidem potestatem, quam mihi dedistis, et quam a maioribus vestris per successionem acceptam seruatis, integram mihi retinere volui, sed legibus latis de rebus praecipuis, quas vos omnes ratas fecistis, permisi vobis vt ex illarum praescripto alii cum aliis in iudiciis disceptaretis; et ego ipse primus, tanquam priuatus, me iuri et legibus, quas in alios statui, obnoxium reddidi, iisque obtemperaui: neque omnium criminum iudicium vsurpaui; sed, quod nullus superiorum regum

e Deest *Vat.*

f Haec sunt ita intelligenda, καὶ ἐδεὶς δύνατον φέρειν τὴν αὐθάδειάν μου, ἣ κέχρημαι περὶ τὴν ἀρχὴν. alioqui dicendum esset, καὶ ἐδεὶς δύνατόν με φέρειν διὰ τὴν αὐθάδειαν, ἣ περὶ τὴν ἀρχὴν κέχρημαι. *Portus.*

g Ita distingue, διετέλεσε καὶ φιλάνθρωπος, πᾶσι τοῖς πολίταις ὡς πατὴρ πρᾶος υἱοῖς αὐτοῦ χρώμενος. *Portus.*

h Et πρᾶος ferri potest et πρᾴως admitti. *Sylb.*

i Ἑαυτοῦ *Vat.*

k Ἐβουλήθην *Vat.*

l Νόμους τε ὑπὲρ τῶν *Vat.* praepositione carent vulgatae.

m Vide p. 220. v. 40.

n Οὐδὲν

δωκα διαγινώσκειν, ὁ τῶν ἔμπροσθεν ἐδεὶς ἐποίησε βασιλέων. ἀλλ' ἔοικεν ἀδίκημα μὲν [n] ἐδὲν εἶναι, δι' ὃ δυσχεραίνουσί μοί τινες· αἱ δ' εἰς τὸ δημοτικὸν πλῆθος εὐεργεσίαι [o] λυποῦσιν ὑμᾶς ἀδίκως; περὶ ὧν πολλάκις [p] ἀπολελόγημαι πρὸς ὑμᾶς. ἀλλ' ἐδὲν δεῖ τούτων νυνὶ τῶν λόγων. εἰ δὲ δοκεῖ κρεῖττον ἐπιμελήσεσθαι τῶν κοινῶν Ταρκύνιος ἅτοσὶ τὰ πράγματα παραλαβὼν, ἐ φθονῶ τῇ πόλει βελτίονος ἡγεμόνος· ἀποδοὺς δὲ τὴν ἀρχὴν τῷ δεδωκότι μοι δήμῳ, καὶ γενόμενος ἰδιώτης, πειράσομαι [q] ποιῆσαι πᾶσι φανερὸν ὅτι καὶ ἄρχειν ἐπίσαμαι καλῶς, καὶ ἄρχεσθαι σωφρόνως δύναμαι."

Τοιαῦτα διαλεχθεὶς, καὶ εἰς πολλὴν αἰδῶ κατασή- XXXVII.
σας τοὺς συνισαμένους [r] ἐπ' αὐτῷ, διέλυσε τὸν σύλλογον· καὶ μετὰ τοῦτο τὸς κήρυκας ἀνακαλεσάμενος ἐκέλευσε διὰ πάντων τῶν στενωπῶν διεξιόντας τὸν δῆμον εἰς ἐκκλησίαν συγκαλεῖν. συνδραμόντος δ' εἰς τὴν ἀγορὰν

regum fecerat, vobis priuatorum criminum cognitionem permisi. Sed, vt apparet, nulla est iniuria, ob quam mihi quidam sunt infensi: at beneficia in plebem collata vos immerito angunt, de quibus saepe me apud vos purgaui. Sed in praesentia his verbis non est opus. Si Tarquinius iste, acceptis reipublicae gubernaculis, melius eam administraturus vobis videtur, certe non invideo ciuitati meliorem principem. Sed restituto regno ipsi populo, qui id mihi dedit, et factus priuatus, dabo operam vt omnibus demonstrem, me et aliis imperare bene scire, et aliorum imperium moderate ferre posse."

Quum in hunc modum disseruisset, et effeciisset vt qui aduersus ipsum conspirarant magno rubore suffunderentur, concilium dimisit; et postea praecones accersitos iussit per omnia vrbis compita populum ad concionem conuocare. Quum autem ad concionem tota

n Οὐδὲν μὲν εἶναι *Vat.* vulgatis abest μὲν.

o Λυπεῖν με *Vat.*

p Rectius ἀπολελογήμαι in *Vat.* et *Lapi Codd.* si quis ἀπολογήσομαι malit, hunc sensum (inquit *Portus*) eliciemus, *quibus de rebus me saepius* (sc. *quotiescunque hoc volueritis*) *apud vos purgabo.*

q Ποιῆσαι πᾶσι φανερὸν *Vat.* πᾶσι deest vulgatis.

r Ἐπ' αὐτὸν legi potest: nam supra (v. 6.) dicit συνεξηκότες ἐπ' ἐμέ.

s Ἔφησεν

τῷ κατὰ τὴν πόλιν ὄχλῳ, προελθὼν ἐπὶ τὸ βῆμα μακρὰν καὶ συμπαθῆ διεξῆλθε δημηγορίαν, τάς τε πολεμικὰς ἑαυτῷ πράξεις ἐξαριθμούμενος, ἃς Ταρκυνίῳ τε ζῶντος διεπράξατο, καὶ μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτήν, καὶ τῶν πολιτευμάτων καθ' ἓν ἕκαστον ἐπιλεγόμενος, ἐξ ὧν πολλὰς καὶ μεγάλας ἔδοξεν ἐσχηκέναι τὸ κοινὸν ὠφελείας. πολλῶ δὴ ἐφ' ἑκάστῳ τῶν λεγομένων ἀπάντων ἐπαίνῳ, καὶ πάντων σπουδὴν ἐχόντων μαθεῖν τίνων ἕνεκα ταῦτα λέγει, τελευτῶν [s] ἔφησεν, ὅτι Ταρκύνιος αὐτὸν αἰτιᾶται τὴν βασιλείαν ὡς δικαίως κατέχειν ἑαυτῷ προσήκουσαν· καταλιπεῖν γὰρ αὐτῷ τὸν πάππον ἀποθνήσκοντα σὺν τοῖς χρήμασι καὶ τὴν ἀρχήν, τὸν δὲ δῆμον οὐκ εἶναι κύριον τὰ ἀλλότρια ἑτέρῳ διδόναι. κραυγῆς δὲ καὶ ἀγανακτήσεως ἐξ ἁπάντων ἐπὶ τούτῳ γενομένης, σιωπῆσαι κελεύσας αὐτὸς ἠξίου μηδὲν ἄχθεσθαι μηδ' ἀγανακτεῖν πρὸς τὸν λόγον· ἀλλ' εἴ τι δίκαιον [t] εἰπεῖν ἔχει Ταρκύνιος, καλεῖν αὐτόν, καὶ διδαχθέντας, ἐάν τε ἀδικούμενον εὕρωσιν,

ἐάν τε ἐπιτηδειότερον ἄρχειν, ἐκείνῳ παραδοῦναι τὴν τῆς πόλεως προσασίαν· αὐτὸς δὲ τῆς ἀρχῆς ἔφησεν ἀφίσασθαι, καὶ ἀποδιδόναι τοῖς κυρίοις, ἀφ' ὧν αὐτὴν ἔλαβε. ταῦτα λέξαντος αὐτοῦ, καταβαίνειν τε ἀπὸ τοῦ βήματος βουλομένου, κραυγή τε ἐξ ἁπάντων ἐγένετο, καὶ δεήσεις πολλαὶ σὺν οἰμωγαῖς, ὑπὲρ τοῦ μηδενὶ παραχωρεῖν τῆς ἀρχῆς· τινὲς δ' ἐξ αὐτῶν καὶ βάλλειν τὸν Ταρκύνιον ἐβόων. ἐκεῖνος μὲν οὖν δείσας [u] τὴν ἐκ χειρὸς δίκην, ὁρμῆς ἤδη γινομένης τῶν ὄχλων [x] ἐπ' αὐτὸν, ᾤχετο φεύγων ἅμα τοῖς ἑταίροις. τὸν δὲ Τύλλιον ἡ πληθὺς ἅπασα μετὰ χαρᾶς καὶ κρότου καὶ εὐφημίας παραπέμψασα μέχρι τῆς οἰκίας, [y] αὐτῆς" κατέστησεν.

Ὡς δὲ καὶ ταύτης διήμαρτε τῆς πείρας ὁ Ταρκύνιος, ἀδημονῶν ἐπὶ τῷ μηδεμίαν αὐτῷ βοήθειαν παρὰ τῆς βουλῆς, ἣ μάλιστα ἐπεποίθει, γίνεσθαι, χρόνον μέν τινα διέτριβε κατ' οἰκίαν, τοῖς ἑταίροις μόνοις διαλεγόμενος· ἔπειτα γνώμην ἀποδειξαμένης τῆς γυναικὸς, μηδὲν

XXXVIII.

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

tota vrbana multitudo concurriſſet, ipſe progreſſus in tribunal orationem prolixam et plenam affectuum ad populum habuit: enumerans res quas in bello et viuente Tarquinio et poſt eius obitum geſſerat, et recenſens ſingulatim ſua acta, vnde multa et magna commoda ad rempublicam redundaſſe videbantur. Quum autem fere ad ſingula eius verba populus ei cum laudibus applauderet, et omnes ſummopere cuperent ſcire qua de cauſſa haec diceret, tandem ita eſt loquutus; Tarquinium illum accuſare, quod regnum ad ſe pertinens iniuſte occupatum retineat. Dicit enim auum morientem ſibi cum bonis regnum etiam reliquiſſe, nec populo ius eſſe res alienas aliis donare. Hanc autem ob rem auditam omnibus vociferantibus et indignantibus, ſilentio illis imperato, rogauit eos ne haec verba moleſte ferrent, neue propterea indignarentur: ſed ſi quod ius ſui tutandi cauſſa Tarquinius poſſet afferre, eum vocarent, et re bene perſpecta et cognita, ſi illum iniuria affectum aut etiam regno digniorem

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

digniorem iudicarent, illi reipublicae patrocinium ac principatum committerent: ſe enim imperium depoſiturum, et ipſis dominis, a quibus id accepiſſet, reſtituturum dixit. Hac oratione ab illo habita, quum iam de tribunali vellet deſcendere, omnes clamorem ſuſtulerunt, et magno cum gemitu orare eum coeperunt ne cui alteri regno cederet. Nonnulli etiam ex ipſis Tarquinium feriendum vociferabantur. Ille igitur veritus ne mox res ad manus veniret, et turba in ſe impetum faceret, vna cum ſuis ſociis ocyus fugit. Tullium vero vniuerſa plebs, cum laetitia et plauſu et fauſtis acclamationibus, domum vſque proſequuta eſt.

Tarquinius autem, quum ne iſte quidem conatus ipſi feliciter ſucceſſiſſet, grauiter ferens nullum auxilium ſibi fuiſſe latum a ſenatu, quo potiſſimum fretus erat, domi cum ſolis amicis colloquens aliquamdiu ſe continuit: deinde, quum vxor illi ſuam ſententiam aperuiſſet, et dixiſſet non eſſe amplius

[s] Ἔφησεν ὅτι *Vat.* quo modo legendum eſſe monuit *Sylb.* vulg. ἔφησε Ταρκύνιος.

[t] Εἰπεῖν ἔχει *Vat.* et *Lapi Codd.* poſterius vocabulum deeſt vulgatis.

[u] Τὴν ἐκ χειρὸς δίκην ὁρμῆς ἤδη γινομένης *Vat.* vulgatae ſic dant τὴν ἐκ χειρὸς ὁρμὴν ἤδη γιγνομένην.

[x] Forſan legendum ἐπ' οἶκον ᾤχετο *Portus.*

[y] Non agnoſcit *Vat.*

[z] Καὶ

ἔτι μαλακίζεσθαι, μηδὲ κατοκνεῖν, ἀλλὰ καταβαλόντα τὰς λόγχας ἐπὶ τὰ ἔργα χωρεῖν, διαλλαγὰς πρῶτον εὑρόμενον διὰ φίλων πρὸς τὸν Τύλλιον, ἵνα πιστεύσας ὡς φίλῳ γεγονότι, ἧττον αὐτὸν φυλάττοιτο· δόξας [δὲ] αὐτὴν κράτιστα ὑποθέσθαι, μετανοεῖν τε περὶ τῶν γεγονότων ἐσκήπτετο, καὶ πολλὰ διὰ φίλων λιπαρῶν τὸν Τύλλιον ἠξίου συγγνώμονα γενέσθαι· ῥᾳστα δὲ πείσας τὸν ἄνδρα, φύσει τ' εὐδιάλλακτον ὄντα, [z] καὶ ἐκ ἀξιῶντα πόλεμον ἄσπειστον θυγατρὶ καὶ γαμβρῷ πολεμεῖν· ἐπειδὴ τὸν οἰκεῖον καιρὸν ἔλαβε, διεσκεδασμένης τῆς δήμου κατὰ τὰς ἀγρὰς ἐπὶ τὴν τῶν καρπῶν [a] συλλογήν, ἐξῆλθε μετὰ τῶν ἑταίρων ἐχόντων ὑπὸ ταῖς περιβολαῖς ξίφη, τάς τε πελέκεις ὑπηρέταις τισὶν ἀναδὰς, καὶ αὐτὸς τὴν βασιλικὴν ἐσθῆτα ἀναλαβὼν, καὶ τἆλλα παράσημα τῆς ἀρχῆς ἐπαγόμενος· ἐλθὼν δ' εἰς τὴν ἀγορὰν, καὶ πρὸ τῆς βουλευτηρίου στὰς, ἐκέλευσε τῷ κήρυκι τὰς βουλευτὰς καλεῖν εἰς τὸ συνέδριον. ἦσαν δ' ἐκ παρασκευῆς ἕτοιμοι

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

amplius molliter ac languide agendum, sed omissis verbis ad facta veniendum, ac primum quidem, amicorum opera cum Tullio redeundum in gratiam, vt ille tanquam amico fidens, minus sibi ab ipso caveret. Et quum ipse eius consilium optimum iudicasset, simulabat se factorum poenitentia duci, et multis precibus per amicos petebat a Tullio vt sibi peccati veniam daret. Quum autem facillime rem persuasisset viro illi, qui natura sua ad reconciliationem facilis erat, et qui nulla ratione adduci poterat vt bellum nefarium cum filia et genero gereret; nactus occasionem opportunam, quum plebs passim per agros in fruges colligendas esset intenta, in publicum prodiit cum suis sociis, qui gladios sub vestibus gestabant, et quibusdam famulis fasces dedit, et ipse regiam vestem induit, et secum reliqua regni insignia attulit: et profectus in forum ante curiam constitit, et patres in senatum per praecones vocari iussit. Multi autem de patriciis, qui illius facinoris

z Καὶ ἐκ ἀξιῶντα πόλεμον ἄσπειστον optime in *Vat.* et *Lapi Codd.* quam scripturam veram esse suspicati sunt *Sylb.* et *Casaub.* prima tria vocabula desunt vulgatis et loco postremi est ibi ἄπιστον.

a Συγκομιδὴν *Vat.*

b Περὶ

b περὶ τὴν ἀγορὰν οἱ συνειδότες αὐτῷ τὴν πρᾶξιν καὶ παρορμῶντες ἐκ τῶν πατρικίων συχνοί. οἱ μὲν δὴ [c] συνίεσαν· τῷ δὲ Τυλλίῳ λέγει τις [d] ἐλθὼν ὄντι κατ' οἰκίαν, ὅτι Ταρκύνιος ἐν ἐσθῆτι βασιλικῇ προελήλυθε, καὶ καλεῖ τὰς βουλευτὰς εἰς τὸ συνέδριον. ὁ δὲ, θαυμάσας τὴν [e] τόλμαν αὐτῆς, τάχιον ἢ φρονιμώτερον προῆλθεν ἐκ τῆς οἰκίας, ὀλίγους πολλοὺς περὶ αὐτὸν ἔχων. ἐλθὼν δὲ εἰς τὸ συνέδριον, καὶ τὸν Ταρκύνιον ἰδὼν ἐπὶ τῆς βασιλικῆς καθήμενον καθέδρας, καὶ τὸν ἄλλον βασίλειον ἔχοντα κόσμον· „Τίς, εἶπεν, ὦ μιαρώτατε ἀνθρώπων, τοῦτό σοι τὸ σχῆμα συνεχώρησε λαβεῖν;„ καὶ ὃς, ὑπολαβών· „Ἡ σὴ τόλμα καὶ ἀναίδεια, ὦ Τύλλιε, ὃς οὐδὲ ἐλεύθερος ὢν, ἀλλὰ δοῦλος ἐκ δούλης, ἣν ἐμὸς ἐκτήσατο πάππος ἐκ τῶν αἰχμαλώτων, ἐτόλμησας βασιλέα Ῥωμαίων σεαυτὸν ἀναδεῖξαι.„ ὡς δὲ ταῦτ' ἤκουσεν ὁ Τύλλιος, ἐκπικρανθεὶς ἐπὶ τῷ λόγῳ, παρὰ τὸ συμφέρον ὥρμησε πρὸς αὐτὸν ὡς ἐξανασήσων τῆς ἕδρας. καὶ ὁ Ταρκύνιος ἄσμενος τοῦτο

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

ris erant conscii, quique ad id eum incitabant, ex composito parati in foro aderant. Illi igitur conuenerunt. Tullio autem, qui domi erat, nunciat quidam ad eum ingrediens, Tarquinium cum veste regia in publicum prodiisse, et senatum coëgisse. Ille, admiratus eius audaciam, citius quam prudentius domo est egressus, sine magno satellitio. Quum autem in senatum venisset, et conspexisset Tarquinium in regia sella sedentem, et reliqua ornamenta ac insignia regia gestantem, „Quis, inquit, o omnium hominum sceleratissime, tibi hunc ornatum sumere permisit?„ et ille eius orationem excipiens, respondit; „Audacia et impudentia tua, Tulli, qui ne liber quidem, sed seruus, ex serua natus, quam meus auus ex captiuis comparatam possedit, te ipsum regem Romanorum creare es ausus.„ Tullius, his auditis, exacerbatus ea oratione plus aequo, impetum in eum fecit, vt ipsum de sella deturbaret. Tarquinius ob hanc occasionem laetus ex

b Περὶ τὴν ἀγορὰν *Vat.* vulgg. πρὸς τ. ἀ. exiguo sane discrimine.

c Forsan συνήεσαν legendum *Portus.*

d Ἐλθὼν *Vat.* vulg. εἰσελθὼν.

e Τόλμαν *Vat.* vulg. τόλμην.

ἰδὼν, ἀναπηδᾶ τε ἀπὸ τῆ δίφρε, καὶ συναρπάσας τὸν γέροντα κεκραγότα καὶ τὰς ὑπηρέτας ἐπικαλέμενον ἔφερε. γενόμενος δ' ἔξω τῆ βελευτηρίε, μετεωρον ἐξαρπάσας αὐτὸν, ἀκμάζων τὸ σῶμα καὶ ῥωμαλέος, ἀναῤῥίπει κατὰ τῶν κρηπίδων τῆ βελευτηρίε τῶν εἰς τὸ ἐκκλησιαστήριον φερεσῶν. μόγις δ' ἐκ τῆ πτώματος ἀνασὰς ὁ πρεσβύτης, ὡς εἶδε μεσὰ τὰ πέριξ ἅπαντα τῆς περὶ τὸν Ταρκύνιον [f] βοηθείας, τῶν δὲ αὐτῆ φίλων πολλὴν ἐρημίαν, ἀπήει σένων, κρατούντων καὶ παραπεμπόντων αὐτὸν ὀλίγων, αἵματι πολλῷ [g] περιῤῥεόμενος, καὶ κακῶς ὅλον ἑαυτὸν ἐκ τῆ πτώματος ἔχων.

XXXIX. Τὰ μετὰ ταῦτα δὲ δεινὰ μὲν [h] ἀκουσθῆναι, θαυμασὰ δὲ καὶ ἄπιστα πραχθῆναι, τῆς ἀνοσίας αὐτῆ θυγατρὸς ἔργα παραδίδοται. πεπυσμένη γὰρ τὴν εἰς τὸ βασιλεύτηριον τῆ πατρὸς εἴσοδον, καὶ σπουδὴν ἔχουσα μαθεῖν οἵον τι λήψεται τὰ πράγματα τέλος, ἐπὶ τῆς ἁπήνης καθεζομένη παρῆν εἰς τὴν ἀγοράν. μαθοῦσα δὲ τὰ γενόμενα, καὶ τὸν Ταρκύνιον ἐπὶ τῆς

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

κρηπίδος ἑστῶτα τῆ βουλευτηρίε θεασαμένη, βασιλέα τε αὐτὸν ἠσπάσατο πρώτη μεγάλῃ τῇ φωνῇ, καὶ τοῖς θεοῖς εὔξατο ἐπὶ τῷ συμφέροντι τῆς Ῥωμαίων πόλεως τὴν ἀρχὴν αὐτὸν κατασχεῖν. ἀσπασαμένων δὲ καὶ τῶν ἄλλων αὐτὸν ὡς βασιλέα, τῶν συγκατασκευασάντων τὴν ἀρχὴν, λαβοῦσα μόνον αὐτὸν [i] ἔφη· „Τὰ μὲν πρῶτα, ὦ Ταρκύνιε, πέπρακταί σοι κατὰ τὸ δέον· βεβαίως δὲ τὴν βασιλείαν ἔχειν Τυλλίε περιόντος ἂκ ἔνεστί σοι. ἐκδημαγωγήσει γὰρ αὖθις ἐπί σοι τὸν ὄχλον, ἐὰν καὶ ὁπροσονοῦν ταύτης τῆς ἡμέρας περιγένηται [k] χρόνου· ἐπίσασα δ' ὡς εὔνων ἐστὶν αὐτῷ τὸ δημοτικὸν ἅπαν. ἀλλὰ πρὶν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτὸν εἰσελθεῖν, ἀποσείλας τὰς διαχρησομένας, ἐκποδὼν ποίησον.„ Ταῦτα εἰποῦσα, καὶ καθεζομένη πάλιν ἐπὶ τῆς ἁπήνης, ᾤχετο. Ταρκύνιος δὲ καὶ ταῦτα ὀρθῶς δόξας τὴν ἀνοσιωτάτην γυναῖκα ὑποτίθεσθαι, πέμπει τινὰς τῶν θεραπόντων ἐπ' αὐτὸν ἔχοντας ξίφη· οἱ, τάχει πολλῷ τὴν μεταξὺ διανύσαντες ὁδὸν, ἐγγὺς ὄντα τῆς οἰκίας ἤδη τὸν Τύλλιον καταλαβόντες, κατέσφαξαν. ἔτι δὲ νεοσφαγῆς

curiae gradibus stantem conspexisset, prima eum alta voce regem salutauit, et deos est precata, vt eius regnum felix faustumque reipublicae Romanae esse vellent. Quum autem reliqui quoque, quorum opera et auxilio in regno sibi parando vsus fuerat, eum regem salutassent, ipsa eum seorsim ductum ita est alloquuta, „Primus conatus, Tarquini, vt debuit nobis successit: sed viuente Tullio regnum firmum habere non poteris. Ille enim denuo populum suis concionibus in te concitabit, si vel minimum huius diei tempus superfuerit. Scis autem quanta sit populi erga eum beneuolentia. Quare, antequam domum se recipiat, missis qui illum interficiant, eum de medio tolle. Quum haec dixisset, et carpentum denuo conscendisset, abiit. Tarquinius vero, ratus se hac quoque in re ab vxore sceleratissima recte moneri, in eum mittit quosdam famulos cum ensibus; qui, magna celeritate confecto viae spatio quod intererat, Tullium non procul a domo nacti trucidarunt. Proiecto autem recens caesi*Occidi-tur.*

f Ἑταιρείας *Vat.*

g Ῥεόμενος *Vat.*

h Ἀκουσθῆναι θαυμασὰ δὲ καὶ ἄπιστα πραχθῆναι τῆς in *Cod. Vat.* quo modo fere *Lapus*, nam vertit, *post haec auditu foeda factuque mira, incredibiliaque traduntur* etc. praeter primum atque postremum vocabulum reliqua omnia vulgatis desunt.

i Τὰ μὲν πρῶτα, ἔφη, πέπρακταί σοι, ὦ Ταρκύνιε, κατὰ τὸ δέον *Vat.* vulgatis abest σοι.

k Χρόνου *Vat.* vulgg. χρόνος.

l Πρὸς

ἐρρίμμένῳ τῷ σώματος καὶ σπαίροντος, ἡ θυγάτηρ παρῆν. ςενῷ δὲ ὄντος πάνυ τῷ ςενωπῷ, δι' ὃ τὴν ἀπήνην ἔδει διελθεῖν, αἱ ἡμίονοι τὸ πῶμα ἰδοῦσαι διεταράχθησαν, καὶ ὁ προηγούμενος αὐτῶν ὀρεωκόμος παθών τι πρὸς [l] τὸ τῆς ὄψεως ἐλεεινὸν, ἐπέςη, καὶ πρὸς τὴν δέσποιναν [m] ἀπέβλεψε. πυνθανομένης δ' ἐκείνης, τί παθὼν ἐκ ἄγει τὸ ζεῦγος· „Οὐχ ὁρᾷς, εἶπεν, ὦ Τυλλία, τὸν πατέρα σε νεκρὸν κείμενον, καὶ πάροδον ἐκ ἔσαν ἄλλην, εἰ μὴ διὰ τοῦ πῶματος;„ ἡ δ' ἐκπικρανθεῖσα, καὶ ἀπὸ τῶν ποδῶν τὸ βάθρον ἁρπάσασα, βάλλει τὸν ὀρεωκόμον, καί φησιν· „Οὐκ ἄξεις, ἀλιτήριε, καὶ διὰ τοῦ νεκροῦ;„ κἀκεῖνος ἐπὶ τῷ πάθει μᾶλλον ἢ τῇ πληγῇ ςενάξας, ἄγει βίᾳ [n] τὰς ἡμιόνους κατὰ τοῦ πῶματος. ἔτος ὁ ςενωπὸς, [o] ὄλβιος καλούμενος πρότερον, ἐξ ἐκείνου τοῦ δεινοῦ καὶ μυσαροῦ πάθους ἀσεβὴς ὑπὸ Ῥωμαίων κατὰ τὴν πάτριον γλῶτταν καλεῖται.

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

caesi cadauere, eoque adhuc palpitante, filia aduenit. Quum autem peranguſtus eſſet vicus ille, qua carpentum erat tranſiturum, mulae cadauere conſpecto territae ſunt; et ipſe auriga, qui eas agebat, adeo miſerabili ſpectaculo conſpecto commotus ſubſtitit, et oculos ad dominam reflexit. quaerente autem illa qua de cauſſa vehiculum non ageret, „Non vides (inquit) Tullia, cadauer patris tui iacens, nec alium niſi per ipſum cadauer patere tranſitum?„ Illa vero hac oratione exacerbata, et correpto pedum ſcabello petiit aurigam, inclamans, „Non ages ſceleſte *iumenta* vel per ipſum cadauer?„ Et ille grauius ob illum caeſum quam ob plagam acceptam gemens, vi per cadauer mulos egit. Iſte vicus, quum ante Orbius vocaretur, ab illo atroci et deteſtando caſu a Romanis patrio ſermone Sceleratus eſt vocatus.

Atque

l Πρὸς τὸ τῆς ὄψεως ἐλεεινὸν *Vat.* loco praepoſitionis πρὸς eſt in vulgatis ἐπὶ.

m Si ἀπέβλεψε malis, per me licet. *Sylb.* nam in vulgatis eſt ἐπέβλ.

n Τὰς ἡμιόνους *Vat.* recte, vt opinor: (vulgatae dant τοὺς ἡμ.) nam ſupra dixit, αἱ ἡμίονοι τὸ πῶμα ἰδοῦσαι etc.

o Ita in *Editis.* Κύπριος legiſſe videntur interpretes, dum vertunt *vicus Cyprius.* Verum nullus dubito quin cum *Cod. Vat.* Ὄρβιος ſcribendum ſit. Vide *Annott.*

p Lapus

Τοιαύτης τελευτῆς ἔτυχε Τύλλιος, ἔτη [p] τετταράκοντα τὴν βασιλείαν κατασχών. τοῦτον τὸν ἄνδρα λέγουσι Ῥωμαῖοι πρῶτον τὰ πάτρια ἔθη καὶ νόμιμα κινῆσαι, τὴν ἀρχὴν λαβόντα ἐ παρὰ τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου, καθάπερ οἱ πρὸ αὐτοῦ πάντες, ἀλλὰ παρὰ μόνου τοῦ δήμου, δεκασμοῖς καὶ δωροδοκίαις, καὶ ἄλλαις πολλαῖς κολακείαις ἐκθεραπεύσαντα τοὺς ἀπόρους· καὶ ἔχει τἀληθὲς ἔτως. ἐν γὰρ τοῖς πρότερον χρόνοις, ὁπότε βασιλεὺς ἀποθάνοι, τὴν μὲν ἐξουσίαν ἐδίδου ὁ δῆμος τῷ συνεδρίῳ τῆς βουλῆς, οἵαν προέλοιτο κατασήσασθαι πολιτείαν· ἡ δὲ βουλὴ μεσοβασιλεῖς [q] ἀπεδείκνυεν· ἐκεῖνοι δὲ τὸν ἄριςον ἄνδρα, εἴτ' ἐκ τῶν ἐπιχωρίων, εἴτ' ἐκ τῶν πολιτῶν, εἴτ' ἐκ τῶν ξένων, βασιλέα καθίσασαν. εἰ μὲν οὖν ἥ τε βουλὴ τὸν αἱρεθέντα ὑπ' αὐτῶν ἐδοκίμασε, καὶ ὁ δῆμος [r] ἐπεψήφισε, καὶ τὰ

XL.

Atque hunc vitae exitum eſt ſortitus Tullius, regno per quadraginta *et quatuor* annos potitus. Romani aiunt hunc virum primum et patrios mores et inſtituta mutaſſe, quod regnum non a ſenatu populoque accepiſſet, quemadmodum omnes ſuperiores reges, ſed a ſolo populo, cuius egentiſſimos quoſque largitionibus et corruptelis et multis aliis illecebris ſibi conciliarat. et ſane ita ſe res habet. Nam ſuperiori tempore, quum rex obiiſſet, populus ſenatui poteſtatem faciebat conſtituendi formam reipublicae quam voluiſſet; ſenatus vero creabat interreges, illi vero praeſtantiſſimum omnium, ſiue ex indigenis, ſiue ex ciuibus, ſiue ex ipſis exteris, regem creabant. Si igitur ſenatus probaſſet eum, qui ab illis electus fuiſſet, et populus eum ſuis ſuffragiis confirmaſſet, et auſpicia

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

p **Lapus** et *Gelenius* legunt ἔτη τέτταρα καὶ τετταράκοντα vel τέτταρα ἐπὶ τοῖς τετταράκοντα. quomodo et *Tarquinius* ſupra conqueritur (p. 227. v. 11.) ſe τέταρτον ἤδη καὶ τεσσαράκοσον ἔτος a *Tullio* ſuis rebus fraudari. *Tullius* tamen et ipſe, minus exquiſite tempus notans, ſibi tribuit imperii τετταρακονταετῆ χρόνον. p. 229. v. 17. Vide Var. Lect. ad paginam iſtam.

q Ἀπεδείκνυεν *Vat.* quod et maluit *Sylb.* etſi ἀπεδείκνυον quod eſt in vulgatis per ſyntheſin excuſari poſſe exiſtimat.

r Ante in *Ed. Steph.* ἀπεψήφιζε et ἀπεκύρωσε: vt et ſupra (p. 215. v. 13.) habet νόμους τοὺς μὲν ἀποκυρῶσαι τοὺς δὲ ἀνελεῖν. ego, *Camerarium* et vſitatam loquendi conſuetudinem ſequutus, pro ἀπὸ in ea compoſitione ſubſtitui ἐπὶ. *Sylb.*

s Ὠνόμα-

μαντεύματα ἐπεκύρωσε, παρελάμβανεν ἕτος τὴν ἀρχήν· ἐλλείποντος δέ τινος τούτων, ἕτερον [s] ὠνόμαζον, καὶ τρίτον, εἰ μὴ [t] συμβαίη τῷ δευτέρῳ τά τε παρὰ τῶν ἀνθρώπων καὶ τὰ παρὰ τῶν θεῶν ἀνεπίληπτα. ὁ δὲ Τύλλιος ἐπιτρόπῳ βασιλικοῦ σχῆμα κατ' ἀρχὰς λαβών, ὡς εἴρηταί μοι πρότερον, ἔπειτα φιλανθρωπίαις τισὶ τὸν δῆμον οἰκειωσάμενος, ὑπ' ἐκείνῳ βασιλεὺς ἀπεδείχθη μόνου. ἐπιεικὴς δὲ καὶ μέτριος ἀνὴρ γενόμενος, ἔλυσε τὰς ἐπὶ τῷ μὴ πάντα κατὰ τὰς νόμους πραξαι διαβολὰς, τοῖς μετὰ ταῦτα ἔργοις, παρέσχέ τε πολλοῖς ὑπόληψιν ὡς, εἰ μὴ θᾶττον ἀνῃρέθη, μεταςήσων τὸ σχῆμα τῆς πολιτείας εἰς δημοκρατίαν. καὶ ἐπὶ ταύτῃ μάλιςα λέγεται τῇ αἰτίᾳ τῶν πατρικίων αὐτῷ τινὰς συνεπιβουλεῦσαι· ἀδυνάτους δὲ ὄντας δι' ἑτέρου τρόπου τὴν ἐξουσίαν αὐτῷ καταλῦσαι, καὶ Ταρκύνιον ἐπὶ τὰ πράγματα παραλαβεῖν, καὶ συγκατασκευάσαι τὴν ἀρχὴν ἐκείνῳ, κακῶσαί τε βιαίως

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

cia idem ratum feciſſent, iſte tum demum imperium ſuſcipiebat. Quod ſi quid horum deſideratum fuiſſet, *ſenatus* alterum nominabat, et tertium, niſi ſecundo contigiſſet vt citra omnem controuerſiam et hominum et deorum conſenſu approbaretur. Tullius vero quum primum regii tutoris perſonam induiſſet, vt ante dixi, et deinde quibuſdam officioſis beneficiis plebem ſibi deuinxiſſet, ab illa ſola rex eſt creatus. Quum autem clementer et moderate ſe geſſiſſet, crimina quae ipſi obiiciebantur, quod non omnia ex legibus feciſſet, poſteriorib⁹ actis diluit; et multos in eam opinionem adduxit vt crederent, niſi caede praeuentus fuiſſet, eum reipublicae formam in popularem dominatum mutaturum fuiſſe. Et hac potiſſimum de cauſſa ferunt quoſdam patricios *cum Tarquinio* inſidias ipſi ſtruxiſſe. Quum enim eius potentiam alia ratione euertere non poſſent, Tarquinium ad eas res gerendas ſocium aſſumpſerunt, eumque in regno parando iuuerunt; tum quia plebem premere, cuius

[s] Ὠνόμαζον *Vat.* quo modo legendum eſſe coniecerat *Sylb.* vulgatae dant ὠνόμαζε.

[t] Malim συμβάλοι aut συλλάβοι. *Sylb.* Rectius cum *Porto* et C. *Vat.* συμβαίῃ. vulgo legitur συμβάλῃ.

μένης τὸ δημοτικὸν, ἰσχύος γε ἀμικρᾶς ἐπειλημμένον ἐκ τῆς Τυλλίᾳ πολιτείας, καὶ τὴν ἰδίαν ἀξίωσιν, ἣν εἶχον πρότερον, ἀναλαβεῖν. θορύβῳ δὲ γενομένῳ πολλῷ [u] ἐπὶ τὴν πόλιν ὅλην, καὶ οἰμωγῆς ἐπὶ τῷ Τυλλίᾳ θανάτῳ, δείσας ὁ Ταρκύνιος εἰ διὰ τῆς ἀγορᾶς ὁ νεκρὸς φέροιτο, ὡς ἔςι Ῥωμαίοις ἔθος, τόν τε βασίλειον κόσμον ἔχων, καὶ τἄλλα, ὅσα νόμος ἐπὶ ταῖς ταφαῖς, μή τις εἰς αὐτὸν ὁρμὴ γένηται τῶ δημοτικῶ, πρὶν ἢ βεβαίως κρατύνασθαι τὴν ἀρχὴν, ἐκ εἴασε τῶν νομίμων ἑδὲν αὐτῷ γενέσθαι· ἀλλ' ἡ γυνὴ τῷ Τυλλίου σὺν ὀλίγοις τισὶ τῶν φίλων, Ταρκυνίου θυγάτηρ ἅσα τῷ πρώτῳ βασιλέως, νυκτὸς ἐκομίζει τὸ σῶμα τῆς πόλεως, ὡς τῶν ἐπιτυχόντων τινός· καὶ πολλὰ μὲν τὸν ἑαυτῆς κἀκείνῳ δαίμονα κατοδυρομένη, μυρίας δὲ κατάρας [x] τῷ τε γαμβρῷ καὶ τῇ θυγατρὶ καταρασαμένη, κρύπτει γῇ τὸ σῶμα. ἀπελθοῦσα δὲ ἀπὸ τῶ σήματος οἴκαδε, καὶ μίαν ἡμέραν ἐπιβιώσασα μετὰ τὴν ταφὴν, τῇ κατόπιν νυκτὶ ἀποθνήσκει. τῶ θα-

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

cuius vires ſub rege Tullio non mediocriter creuerant, tum etiam quia priſtinam dignitatem recuperare volebant. Exorto autem ingenti tumultu et vlulatu per totam vrbem ob Tullii mortem, veritus Tarquinius ne ſi per forum funus duceretur (vt fert Romanorum conſuetudo) cum regia pompa et caeteris ſolennibus caeremoniis, quae in funere obſeruari ſolent, plebs impetum in ſe faceret, regni potentia nondum ſatis confirmata, nullos ſepulturae conſuetos ritus adhiberi paſſus eſt. Sed Tullii vxor, Tarquinii Priſci regis Romani filia, proſequentibus paucis quibuſdam amicis, noctu ex vrbe ipſum, vt hominis priuati et plebeii funus, extulit; atque valde ſuum et ipſius infortunium deplorans, et plurimas diras imprecationes genero et filiae imprecata, cadauer terra texit. A ſepulcro autem domum reuerſa, vnum tantum diem poſt mariti funus ſuperſtes, in ſequenti nocte obiit. Quo autem

[u] Ἐπὶ τὴν πόλιν dixit pro κατὰ τὴν πόλιν *per vrbem.* eadem ſignificatione et alibi περὶ et ἀνὰ vſurpat. *Sylb.* In *Cod. Vat.* diſertim κατὰ τὴν πόλιν.

[x] Τῷ τε γαμβρῷ *Vat.* particula copulans deeſt vulgatis.

[y] Plenius

νάτῳ δὲ ὁ τρόπος ὅσις ἦν ἠγνοεῖτο τοῖς πολλοῖς. ἔλεγον δὲ οἱ μὲν, ὑπὸ λύπης αὐτοχειρίᾳ τὸ ζῆν προεμένην αὐτὴν ἀποθανεῖν· οἱ δὲ, ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ καὶ τῆς θυγατρὸς ἀναιρεθῆναι, [y] τῆς εἰς τὸν ἄνδρα συμπαθείας τε καὶ εὐνοίας ἕνεκα. ταφῆς μὲν ἧν [z] βασιλικῆς καὶ μνήματος ἐπιφανοῦς διὰ ταύτας τὰς αἰτίας οὐκ ἐξεγένετο τυχεῖν τῷ Τυλλίᾳ σώματι, μνήμης δὲ αἰωνίᾳ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ παρὰ πάντα τὸν χρόνον ὑπάρχει τυγχάνειν. ἐδήλωσε δέ τι καὶ ἄλλο δαιμόνιον ἔργον, ὅτι θεοφιλὴς ἦν ὁ ἀνὴρ, ἐξ οὗ καὶ ἡ περὶ τῆς γενέσεως αὐτοῦ μυθικὴ καὶ ἄπιστος ὑπόληψις, ὥσπερ εἰρηταί μοι πρότερον, ἀληθὴς εἶναι ὑπὸ πολλῶν ἐπιστεύθη. ἐν γὰρ τῷ ναῷ τῆς Τύχης, ὃν αὐτὸς κατεσκεύασεν, εἰκὼν αὐτοῦ κειμένη ξυλίνη κατάχρυσος, ἐμπρήσεως γενομένης, [a] τῶν ἄλλων πάντων διαφθαρέντων, μόνη διέμεινεν ὐδὲν λωβηθεῖσα ὑπὸ τοῦ πυρός. καὶ ἔτι [b] καὶ νῦν ὁ μὲν νεὼς καὶ τὰ ἐν αὐτῷ πάντα ὅσα [c] μετὰ

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

autem mortis genere interiisset, a plerisque ignorabatur: alii enim dicebant illam, prae dolore abiecto vitae desiderio, manus violentas sibi attulisse: alii vero a genero et filia sublatam, quod immoderatius mariti sui casum ferret, et nimium beneuolo animo in eum esset. His igitur de caussis factum est, vt Tullii corpus regio funere et insigni monumento fraudaretur: sed tamen ille rebus gestis sempiternam memoriam est consequutus. Quineriam prodigium quoddam declarauit illum superis esse carum: vnde etiam accidit vt illam fabulosam et incredibilem de eius natalibus opinionem, vt ante dixi, multi veram esse crederent. Nam in Fortunae templo, quod ipse condidit, lignea eius statua inaurata, orto incendio, caeteris omnibus igne absumptis, sola mansit integra, ab igne nullo modo vitiata: et hodie quoque templum, et omnia quae in eo post incendium ad

y Plenius in *Cod. Vat.* τῆς εἰς τὸν ἄνδρα συμπαθείας.

z in *Ed. Steph.* βασιλικῶ, quum Grammaticae regulae postulent βασιλικῆς. *Sylb.* βασιλικῶ tamen malit *Portus*.

a Καὶ τῶν ἄλλων *Vat.*

b Non agnoscit *Vat.*

c Μετὰ τὴν ἔμπρησιν *Vat.*

d Deest

τὸν ἐμπρησμὸν εἰς τὸν ἀρχαῖον κόσμον ἀπετελέσθη, φανερὰ [d] πᾶσιν" ὅτι τῆς καινῆς ἐστι τέχνης· ἡ δ' εἰκὼν, οἵα πρότερον ἦν, ἀρχαϊκὴ τὴν κατασκευὴν διαμένει ἔτι σεβασμοῦ τυγχάνουσα ὑπὸ Ῥωμαίων. καὶ περὶ μὲν τοῦ Τυλλίου τοσαῦτα παρελάβομεν. 5

Μετὰ δὲ τοῦτον παραλαμβάνει Λεύκιος Ταρκύνιος XLI. τὴν Ῥωμαίων δυναστείαν, οὐ κατὰ νόμους, ἀλλὰ διὰ τῶν ὅπλων κατασχών, κατὰ τὸν τέταρτον ἐνιαυτὸν τῆς ἑξηκοστῆς καὶ πρώτης ὀλυμπιάδος, ἣν ἐνίκα στάδιον [e] Ἀγάθαρχος, ἄρχοντος Ἀθήνησιν [f] Θηρικλέους. ἔτος ὑπερισ- 10
δὼν μὲν τοῦ πλήθους τοῦ δημοτικοῦ, ὑπεριδὼν δὲ τῶν πατρικίων, ὑφ' ὧν [g] ἐπὶ τὴν δυναστείαν προήχθη, ἔθη τε καὶ νόμους καὶ πάντα τὸν ἐπιχώριον κόσμον, ᾧ τὴν πόλιν ἐκόσμησαν [h] οἱ πρὸ αὐτοῦ βασιλεῖς, συγχέας καὶ διαφθείρας, εἰς ὁμολογουμένην τυραννίδα μετέστησε τὴν ἀρχήν. 15
καὶ πρῶτον μὲν φυλακὴν κατεσήσατο περὶ ἑαυτὸν ἀνθρώ-

ad pristinam formam et ornatum instaurata sunt, noui artificii esse apparet. Illa vero statua est talis qualis et ante, et formam operis antiqui retinet. Adhuc enim a Romanis colitur. Atque de Tullio haec accepimus.

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

Post hunc Lucius Tarquinius Romanorum imperium non ex legibus, sed armis occupauit, anno quarto sexagesimae primae olympiadis, qua vicit in stadio Agatharchus, archonte Athenis Hercule. Iste, contempta plebe, contemptis patriciis, quorum opera ad regnum peruectus fuerat, et mores et leges et omnem patriam disciplinam, qua superiores reges vrbem ornarant, confundens et corrumpens, regnum in manifestam tyrannidem vertit. Ac primum quidem stipauit se satellitio hominum

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII. *Per. Iul.* 4182. *Ante Chr.* 532.

d Deest *Vat.* εἰσὶ.

e Ἀγάθαρχος Κερκυραῖος optime in *Cod. Vat.*

f In *Lapi* et *Gelenii* versionibus dicitur *Heracleo*. Verum *Sigonius* in lib. *De Athenienſium temporibus* eum *Herculem* vocat. *Sylb.* Ἡρακλείδου legendum censet *Meursius* in lib. X. de *Archontibus*. c. XV. Rectius forsan Θηρικλέους cum *Cod. Vat.*

g Ὑπὸ in *Ed. Steph.* errore satis manifesto. *Sylb.*

h Οἱ πρότεροι βασιλεῖς *Vat.*

i Νυκτός

πων θρασυτάτων, ξίφη τε καὶ λόγχας φερόντων, ἐπιχωρίων καὶ ἀλλοδαπῶν, οἳ [i] νυκτὸς περὶ τὴν βασίλειον αὐλιζόμενοι [k] αὐλὴν", καὶ μεθ' ἡμέραν ἐξιόντι παρακολουθοῦντες ὅποι πορεύοιτο, πολλὴν τὴν ἀπὸ τῶν ἐπιβουλευόντων ἀσφάλειαν παρείχοντο. ἔπειτα τὰς ἐξόδους ἄτε συνεχεῖς, ἄτε τεταγμένας, ἀλλὰ σπανίως καὶ ἀπροσδοκήτως ἐποιεῖτο. [l] ἐχρημάτιζέ τε περὶ τῶν κοινῶν, κατ' οἶκον μὲν τὰ πολλὰ, καὶ [m] αὐτῶν τῶν ἀναγκαιοτάτων συμπαρόντων· ὀλίγα δ' ἐν ἀγορᾷ. προσελθεῖν δὲ ἀδεὲς τῶν βουλομένων [n] ἐπέτρεπεν, εἰ μή τινα καλέσειεν αὐτός· ἄτε τοῖς προσιοῦσιν εὐμενὴς, ἄτε πρᾷος ἦν, ἀλλ' οἷα δὴ τύραννος, [o] βαρὺς, καὶ χαλεπὸς ὀργὴν, καὶ φοβερὸς

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII. *Olymp.* 61 4 62 1. *Cat.* 220. *Var.* 222. *V.C.*

num audaciſſimorum, enſes et lanceas geſtantium, tum indigenarum tum alienigenarum, qui noctu circa regiam excubantes, et interdiu eum in publicum prodeuntem, quocunque proficiſcebatur, comitantes ab inſidiis valde tutabantur. Deinde, neque ſaepe, neque certis temporibus, ſed raro et ex improuiſo domo exibat. Et domi plerumque de republica conſultabat cum iis qui ſibi maxima neceſſitudine erant coniuncti: at in foro raro. Neminem vero *eius ſatellites* ad eum accedere patiebantur, niſi quem ipſe vocaſſet; neque eos, qui ad ipſum accedebant, benigne et comiter excipiebat; ſed, vtpote tyrannus, ſe illis grauem et ircundum praebebat, et vultum potius ad terrorem quam ad hilari-

referendum erit ad ſtipatores, vt ſignificet, ſtipatores, ſi quis regem adire voluiſſet, monuiſſe, vt non niſi vocatus accederet: vel legendum ἐπέτρεπεν, vt referatur ad *Tarquinium*. ſic ſane *Lapus*, itidemque *Gelenius*. *Sylb.* Ἐπέτρεπον *Vat.* vulg. προέτρεπον.

o Βαρὺς καὶ χαλεπὸς ὀργήν.] Accipe ὀργὴν hic, vt docent veteres grammatici non ſolum apud poëtas, ſed etiam apud *Thucydidem* ſaepe accipi, pro ingenio ac moribus. Similis locus *Thucyd.* lib. primo. δυσπρόσοδον

i Νυκτός τε περὶ *Vat.*

k Voce αὐλὴ non ſignificatur *regia*, vt vertunt etiam docti viri: ſed regiae pars quae Latine *veſtibulum* dicitur, vt alibi pluribus monuimus. *Caſ.* Deſideratur in *Cod. Vat.*

l *Lapus* legit χρηματίσας, *dans reſponſa*. ego exiſtimo poſt τε omiſſum εἰώθει vel ſimile quodpiam verbum. *Sylb.* Rectius forſan in *Cod. Vat.* ἐχρημάτιζέ τε. vulg. χρηματίσαι.

m Αὐτῶν, id eſt μόνων. *Caſ.*

n Si προέτρεπον retineamus,

μᾶλλον ἢ φαιδρὸς ὀφθῆναι· καὶ τὰς περὶ τῶν [p] ἀμφισβητουμένων συμβολαίων ἐπικρίσεις οὐκ ἐπὶ τὰ δίκαια καὶ τοὺς νόμους, ἀλλ' ἐπὶ τὸ ἑαυτῷ τρόπους ἀναφέρων, ἐποιεῖτο. διὰ ταῦτα ἐπωνυμίαν τίθενται αὐτῷ Ῥωμαῖοι τὸν Σάπερβον. τοῦτο δὲ δηλοῖ βάλεται κατὰ τὴν ἡμετέραν γλῶτταν τὸν ὑπερήφανον. τὸν δὲ πάππον αὐτοῦ Πρίσκον ἐκάλουν· ὡς δὲ ἡμεῖς ἂν εἴποιμεν, τὸν προγενέστερον· ὁμώνυμος γὰρ ἦν τῷ νεωτέρῳ κατ' ἄμφω τὰ ὀνόματα.

Ἐπεὶ δ' ἐγκρατῶς ἤδη κατέχειν ὑπελάμβανε τὴν ἀρχὴν, παρασκευάσας ἐκ τῶν ἑταιριῶν τοὺς πονηροτάτους, δι' ἐκείνων ἦγεν εἰς ἐγκλήματα καὶ θανάτου δίκας πολλοὺς τῶν ἐπιφανῶν· πρώτους μὲν τοὺς ἐχθρῶς διακειμένους πρὸς αὐτὸν, οἷς ἐκ ἦν βουλομένοις Τύλλιον ἐκπεσεῖν τῆς ἀρχῆς· ἔπειτα καὶ τῶν ἄλλων οὓς ὑπελάμβανε βαρεῖαν [q] ἡγουμένους τὴν μεταβολὴν, καὶ οἷς πολὺς πλοῦτος ἦν. οἱ δ' ὑπάγοντες αὐτοὺς εἰς τὰς δίκας, ἄλλους ἐπ' ἄλλας ψευδέσιν αἰτίαις, μάλιστα δ' ἐπιβουλεύειν αἰτιώμενοι τῷ

hilaritatem componebat; et litium controuerſias non ex iure et legibus, ſed ex ſuis moribus *et pro arbitrio* dirimebat. Propterea etiam Romani illi Superbi cognomen indiderunt: hoc autem noſtro ſermone ὑπερήφανον ſignificat. Eius vero auum Priſcum vocarunt, quem nos diceremus προγενέστερον: nam vtrumque nomen cum iuniore commune habebat.

Vbi vero exiſtimauit iam ſe regnum ſatis firmum habere, nequiſſimo quoque ſodalium ſubornato, illorum opera multos viros illuſtres criminibus inuoluit et in capitis iudicium arceſſiuit. Primum quidem eos qui alieno animo a ſe erant, quique Tullium regno expulſum aegre ferebant: deinde alios, quibus arbitrabatur hanc rerum mutationem moleſtam eſſe, et eos qui diuitiis affluebant. Qui vero illos deferebant ac in ius vocabant, alios poſt alios falſorum criminum inſimulantes, praecipue vero inſidiarum in

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

XLII.

οδὸν τε αὐτὸν παρεῖχε, καὶ τῇ ὀργῇ ὅτῳ χαλεπῇ ἐχρῆτο ἐς πάντας ὁμοίως, ὥστε μηδένα δύνασθαι προσιέναι. Alio ſenſu Coriolanus l. VIII. dicitur χαλεπὸς ὀργήν. *Caſaub.*

p Ἀμφισβητημάτων *Vat.*

q Ἡγεῖσθαι *Vat.*

βασιλεῖ, κατηγόρων ἐπ' αὐτῷ δικαςῆ. ὁ δὲ τῶν μὲν θάνατον κατεδίκαζε· τῶν δὲ φυγὴν, καὶ τὰ χρήματα τάς τε ἀναιρεμένας [r] καὶ ἐξελαυνομένας ἀφαιρόμενος, τοῖς μὲν κατηγόροις μικράν τινα μοῖραν [s] ἀπένειμεν, αὐτὸς δὲ τὰ πλείω κατεῖχεν. ἔμελλον δὲ ἄρα τῶν δυνατῶν πολλοὶ, πρὶν ἀλῶναι ταῖς ἐπαγομέναις σφίσι δίκαις, εἰδότες [t] ὧν ἕνεκα ἐπεβουλεύοντο, καταλείψειν τῷ τυράννῳ ἑκόντες τὴν πόλιν, καὶ πολλῷ πλείονες ἐγένοντο τῶν ἑτέρων. ἦσαν δέ τινες οἳ καὶ κρύφα διεφθάρησαν ὑπ' αὐτῆ, κατ' οἰκίας τε καὶ [u] ἀπ' ἀγρῶν ἁρπαζόμενοι, λόγου ἄξιοι ἄνδρες, ὧν οὐδὲ τὰ σώματα ἐφάνη. ἐπεὶ δὲ διέφθειρε τὸ κράτιστον τῆς βουλῆς μέρος, θανάτοις τε καὶ ἀειφυγίαις, ἑτέραν βουλὴν αὐτὸς κατεσήσατο, παραγαγὼν [x] εἰς τὰς τῶν ἐκλιπόντων τιμὰς τὰς ἰδίους ἑταίρους. καὶ οὐδὲ τότοις [y] μέντοι τοῖς ἀνδράσιν ἔτε πράττειν ἐπέτρεπεν οὐδὲν, ἔτε λέγειν, ὅ τι μὴ κελεύσειεν αὐτός. ὥςε ὁπόσοι κατ-

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

in regem ſtructarum, apud ipſum iudicem eos accuſabant. Ille vero alios morte, alios exſilio damnabat: et occiſorum atque expulſorum bona occupans, delatoribus exiguam quandam portionem dabat; maiorem vero ſibi ipſe retinebat. Quapropter multi viri potentes, antequam iniquis iudiciis oppreſſi rei peragerentur, cognita inſidiarum cauſſa, ſponte vrbem tyranno relinquebant, quorum longe maior quam reliquorum fuit numerus: nonnulli etiam clam ab eo ſublati fuerunt, in ſuis ipſorum aedibus correpti et ex agris abrepti, viri non contemnendi, quorum ne cadauera quidem viſa ſunt. Itaque quum ſenatus praeſtantiſſimam partem morte et exſilio perpetuo ſuſtuliſſet, nouum ſenatum ipſe conſtituit, amicis ſuis in deficientium honores ſubſtitutis. Sed ne his quidem quidquam aut facere aut dicere iuſſu ſuo permittebat. Quare quotquot ſenatores ſupererant de numero

r Malim repetito articulo ναὶ τὰς ἀπελαυνομένας *Sylb.* Καὶ ἐξελαυνομένας *Vat.* vulgo ἀπελαυνομένας.

s Vt temporum ſimilitudo ſit, legendum ἀπένειμεν: vel, retento ἀπένειμεν, mox ſcribendum κατέσχεν. *Sylb.* Ἀπέθυεν *Vat.*

t Ὧν εἵνεκεν *Vat.*

u Ἐπ' ἀγρῶν *Vat.*

x Ἐπὶ τὰς τῶν ἐκλιπόντων *Vat.*

y Μέντοι τοῖς *Vat.* vulgo μὲν τοῖς.

z Ἐπὶ

ελείφθησαν [z] ἐν τῷ συνεδρίῳ βουλευταὶ τῶν ἐπὶ Τυλλίου [a] καταλεγέντων, διάφοροι τοῖς δημοτικοῖς τέως ὄντες, καὶ τὴν μεταβολὴν τῆς πολιτείας ἐπὶ τῷ σφετέρῳ νομίζοντες ἀγαθῷ γενήσεσθαι· τοιαύτας γὰρ αὐτοῖς ὑπέτεινεν ὁ Ταρκύνιος τὰς ὑποσχέσεις, ἐξαπατῶν καὶ φενακίζων· τότε μαθόντες ὅτι τῶν κοινῶν [b] οὐδὲν ἔτι μετεῖχον, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ τὴν παῤῥησίαν ἅμα τοῖς δημοτικοῖς ἀφῃρέθησαν, ὠδύροντο μὲν, καὶ τὰ μέλλοντα τῶν παρόντων δεινότερα ὑπώπτευον, στέργειν δὲ τὰ παρόντα ἠναγκάζοντο, δύναμιν οὐκ ἔχοντες κωλύειν τὰ πραττόμενα.

Ταῦτα δὲ ὁρῶντες οἱ δημοτικοὶ, δίκαια πάσχειν XLIII. αὐτὰς ὑπελάμβανον, καὶ ἐπέχαιρον ὑπ' εὐηθείας, ὡς ἐκείνοις μόνοις τῆς τυραννίδος βαρείας ἐσομένης, σφίσι δ' αὐτοῖς ἀκινδύνου. ἦκε δὲ κἀκείνοις ἀ μετὰ πολὺν χρόνον ἔτι πλείω τὰ χαλεπά. τάς τε γὰρ νόμους τὰς ὑπὸ Τυλλίου γραφέντας, καθ' ὃς ἐξ ἴσου τὰ δίκαια παῤ ἀλλήλων ἐλάμβανον, καὶ οὐδὲν ὑπὸ τῶν πατρικίων, ὡς πρότερον,

numero eorum, qui a Tullio rege in ſenatum lecti fuerant, quum ad id uſque tempus cum plebe ſimultates exercuiſſent, et reipublicae formam ſuo commodo mutatam arbitrarentur, (talibus enim pollicitationibus Tarquinius eos deceperat, iiſque impoſuerat) tunc animaduertentes ſe penitus a reipublicae adminiſtratione remotos, quinetiam ſibi omnem libertatem aeque ac plebeiis ereptam, lugebant illi quidem, et grauiora in poſterum *ſe paſſuros* ſuſpicabantur; in praeſenti tamen rerum fortuna acquieſcere cogebantur, quod vires non haberent, quibus impedirent Tarquinium ne haec faceret.

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

Quum autem haec viderent plebeii, eos iuſta pati exiſtimabant, et ſtulte *alieno infortunio* exſultabant; quaſi illis ſolis tyrannis grauis eſſet futura, ſibi vero nullum periculum inde impenderet. At non multo poſt illis quoque longe plura infortunia acciderunt. Leges enim a Tullio latas, ex quibus aequo iure inter ſe ciues diſceptabant, nec a patriciis vt ante in contractibus

z Ἐπὶ τῷ συνεδρίῳ *Vat.*

a Καταλλαγέντων male in *Ed. Steph. Lapus*, neſcio quam lectionem ſequutus, vertit, *qui Tullio aduerſabantur. Sylb.*

b Οὐδενὸς ἔτι *Vat.*

c Συμβό-

ἐβλάπτοντο περὶ τὰ [c] συμβόλαια, πάντας ἀνεῖλε· καὶ δὲ τὰς σανίδας, ἐν αἷς ἦσαν γεγραμμένοι, κατέλιπεν· ἀλλὰ καὶ ταύτας [d] ἀναιρεθῆναι κελεύσας ἐκ τῆς ἀγορᾶς, διέφθειρεν. ἔπειτα κατέλυσε τὰς ἀπὸ τῶν τιμημάτων εἰσφοράς, καὶ τὸν ἐξ ἀρχῆς τρόπον ἀποκατέστησε· καὶ ὁπότε δεήσειεν αὐτῷ χρημάτων, τὸ ἴσον διάφορον ὁ πενέστατος τῷ πλουσίῳ κατέφερε. τοῦτο τὸ πολίτευμα πολὺ τῶν δημοτικῶν πλήθους ἀπανάλωσεν, [e] ἐπὶ τῆς πρώτης εὐθὺς εἰσφορᾶς ἀναγκαζομένης κατὰ κεφαλὴν ἑκάστης δραχμὰς δέκα εἰσφέρειν. συνόδους τε συμπάσας, ὅσαι πρότερον ἐγίνοντο κωμητῶν ἢ φρατριαστῶν ἢ γειτόνων [f] ἔν τε τῇ πόλει καὶ ἐπὶ τῶν ἀγρῶν ἐφ' ἱερά καὶ θυσίας [g] πάσας κοινάς, προεῖπε μηκέτι συντελεῖν, ἵνα μὴ συνιόντες εἰς τὸ αὐτὸ πολλοὶ βλαβὰς ἀπορρήτους μετ' ἀλλήλων ποιῶνται περὶ καταλύσεως τῆς ἀρχῆς. ἦσαν δ' αὐτῷ πολλαχῇ διεσπαρμένοι κατόπται τινὲς καὶ διερευνηταὶ τῶν

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

tractibus plebeii detrimento afficiebantur, omnes sustulit. Et ne tabulas quidem, in quibus erant scriptae, reliquit: sed has quoque, ex foro summoueri iussas aboleuit. Deinde tributa, quae ex censu ferebantur, sustulit, et pristinum morem in rempublicam reuocauit: et quoties pecunia illi opus fuisset, tantum pauperrimus quisque quantum diues conferebat. Hoc institutum magnam plebeiae multitudinis partem absumpsit: quod statim in prima pecuniae collatione coacta fuisset viritim decem drachmas conferre. Praeterea coetus omnes paganorum et curialium et vicinorum, qui ante fieri solebant vel in vrbe vel in agris, sacrorum et sacrificiorum caussa, vno edicto in posterum vetuit; ne in vnum locum coëuntes multi inter se occulta consilia inirent de euertenda tyrannide. Passim autem speculatores dispersos et plebi incognitos habebat, qui scrutabantur et ea

c Συμβόλαια *Vat.* atque ita supra p. 235 v. 12. Hoc modo legendum esse monuit *Sylb.* nam vulgatae dant σύμβολα.

d Καθαιρεθῆναι *Vat.*

e Ἐπὶ τῆς πρώτης *Vat.* vulgatae carent articulo, et hic, et in proximo.

f Ἔν τε τῇ πόλει *Vat.*

g Conuenientius videtur masculinum πᾶσι, vt referatur ad ciues. *Sylb.* Πάσας κοινὰς *Vat.* et *Lapi Codd.* vulgo πάσαις κοιναῖς.

h Malim

λεγομένων τε καὶ πραττομένων, λεληθότες τὰς πολλὰς, οἱ [h] συγκαθιέντες εἰς ὁμιλίαν τοῖς πέλας, καὶ ἔστιν ὅτε κατὰ τὸ τυράννου λέγοντες αὐτοὶ, πεῖραν τῆς ἑκάστου γνώμης ἐλάμβανον· ἔπειτα ὃς [i] ἥσθοντο τοῖς καθεστηκόσι πράγμασιν ἀχθομένους, κατεμήνυον πρὸς τὸν τύραννον· αἱ δὲ τιμωρίαι κατὰ τῶν ἐλεγχθέντων ἐγίνοντο πικραὶ καὶ ἀπαραίτητοι.

Καὶ οὐκ ἀπέχρη ταῦτα μόνον εἰς τὰς δημοτικὰς [k] αὐτῷ παρανομεῖν, [l] ἀλλ' ἐπιλέξας ἐκ τοῦ πλήθους ὅσον ἦν [m] πιστὸν ἑαυτῷ, καὶ εἰς τὰς πολεμικὰς χρείας ἐπιτήδειον, τὸ λοιπὸν [n] ἠνάγκαζεν ἐργάζεσθαι τὰς κατὰ πόλιν ἐργασίας, μέγιστον οἰόμενος εἶναι κίνδυνον τοῖς μοναρχαῖς, ὅταν οἱ πονηρότατοι τῶν πολιτῶν καὶ ἀπορώτατοι σχολὴν ἄγωσι· καὶ ἅμα προθυμίαν ἔχων ἐπὶ τῆς ἰδίας ἀρχῆς τὰ καταλειφθέντα ἡμίεργα ὑπὸ τοῦ πάππου τελειῶσαι, [o] τὰς μὲν ἐξαγωγίμους τῶν ὑδάτων τάφρους, ἃς ἐκεῖνος

XLIV.

quae dicebantur, et ea quae fiebant; et se aliorum colloquiis immiscentes, et interdum ipsimet tyranno maledicentes, singulorum ciuium animos pertentabant: deinde quos cognouissent rerum praesentium statum aegre ferre, eos ad tyrannum deferebant. Qui autem fuissent conuicti poenas acerbas et ineuitabiles luebant.

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

Nec satis illi fuit his solis malis plebem contra ius et fas vexare: sed selectis etiam ex tota multitudine iis, qui ipsi fidi et ad bellicos vsus idonei erant, reliquos opera vrbana facere cogebat; existimans maximum esse periculum monarchis, quoties improbissimi et pauperrimi quique ciues ociarentur. Simul etiam summopere cupiens sui regni tempore opera semiperfecta ab auo relicta absoluere, et cloacas, quas ille coeperat fodere,

h Malim συγκατιόντες: vel saltem συγκαθιέντες σφᾶς εἰς ὁμιλ. *Sylb.*

i Αἴσθοιντο *Vat.*

k Αὐτῷ παρανομεῖν *Vat.* pronomen deest vulgatis.

l Ἀλλ' ἀπολέξας *Vat.*

m *Lapus* legit πιστὸν αὐτῷ, *qui erant ei fidi.* sed ferri et haec scriptura potest, vt referatur ad τὸ πλῆθος, *quotquot in populo essent fidi. Sylb.* In *Cod. Vat.* πιστὸν ἐν ἑαυτῷ. vulg. πιστὸν ἐν αὐτῷ.

n Ἠνάγκασεν *Vat.*

o Καὶ τὰς μὲν malit *Portus.*

p Alibi

ὀρύττειν ἤρξατο, μέχρι τῆ ποταμῆ καταγαγεῖν· p τὸν δὲ ἀμφιθέατρον ἱππόδρομον, ᾀδὲν ἔξω τῶν κρηπίδων ἔχοντα, πασάσιν ὑποσέγοις q περιλαβεῖν· εἰς ταῦτα δὴ r πάντες οἱ πένητες εἰργάζοντο, σῖτα παρ' αὐτῆ μέτρια λαμβάνοντες· οἱ μὲν ὑλοτομοῦντες, s οἱ δὲ τὰς κομιζούσας ταῦτα ἁμάξας ἄγοντες, οἱ δ' ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοὶ τὰ ἄχθη φέροντες. μεταλλεύοντές τε ὑπονόμους καὶ σήραγγας ἕτεροι, καὶ πλάττοντες τὰς ἐν αὐταῖς καμάρας, καὶ πασσάλους ἐγείροντες, καὶ τοῖς ταῦτα πράττουσι χειροτέχναις ὑπηρετοῦντες χαλκοτύποι τε καὶ τέκτονες καὶ λιθουργοί, τῶν ἰδιωτικῶν ἔργων ἀφεστῶτες, ἐπὶ ταῖς δημοσίαις κατείχοντο χρείαις. περὶ ταῦτα δὴ τὰ ἔργα τριβόμενος ὁ λεως, ᾀδεμίαν ἀνάπαυσιν ἐλάμβανεν· ὥστε οἱ πατρίκιοι τὰ τέτων κακὰ t καὶ τὰς λατρείας ὁρῶντες,

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

dere, vsque ad fluuium perducere; circum vero maximum, qui nihil praeter gradus habebat, circumdare porticibus tectis. Atque haec omnia labore pauperum peragebantur, qui modicum frumentum ab eo accipiebant: et alii quidem materiam caedebant, alii vero ipsa onera humeris ferebant, alii fossas subterraneas et cauernas fodiebant, et fornices in illis fabricabant, et porticus erigebant, et opificibus, qui haec faciebant, seruiebant: ac fabri ferrarii et lignarii et lapicidae, a suis priuatis operibus abstracti, in publico opere occupati detinebantur. In his igitur operibus quum populus attereretur, nullam habebat quietem. Quare patricii, et horum et aliorum mala cernentes, aliquantulum gaudebant,

p Alibi hoc tribuit Tarquinio Priſco. Diuersae tamen *Dionysii* sententiae in concordiam redigi possunt: si cum *Salmasio* dicamus, Priscum, vt videtur, hoc opus inchoasse, Superbum vero, quod inchoatum relictum fuerat, perfeciſſe.

q Rectius in *Cod. Vat.* περιλαβεῖν. quo modo legendum esse placuit *Sylb.* et *Port.* vulgatae dant παρελαβεῖν.

r Πάντες *Vat.* vulgo πάντα.

s οἱ δὲ τὰς κομιζούσας ταῦτα ἁμάξας ἄγοντες, οἱ δὲ ἐπὶ τῶν ὤμων, etc. in *Cod. Vat.* nec aliter *Lapus*, dum vertit, *alii caedentes materiam, alii plaustra quibus haec portabantur ducentes, aliique super humeros ferentes onera.* a vulgatis omnia absunt inter ὑλοτομοῦντες et posterius οἱ δὲ interiecta.

t Καὶ τὰς λατρείας *Vat.* vulg. καὶ τὰ ἀλλότρια.

ἔχαιρόν τ' ἐν μέρει, καὶ τῶν ἰδίων ἐπελανθάνοντο ἀλγεινῶν· κωλύειν u μὲν γὰρ ἀδέτεροι τὰ γινόμενα ἐπεχείρουν.

Λογιζόμενος δὲ ὁ Ταρκύνιος, ὅτι τοῖς μὴ κατὰ νόμον λαβοῦσι τὰς δυνασείας, ἀλλὰ διὰ τῶν ὅπλων κτησαμένοις, ἃ μόνον ἐπιχωρίᾳ δεῖ φυλακῆς, ἀλλὰ καὶ ξενικῆς, τὸν ἐπιφανέστατον ἐκ τῆ Λατίνων ἔθνους, καὶ πλεῖστον ἁπάντων δυνάμενον, ἐσπούδασε φίλον ποιήσασθαι, τῷ γάμῳ συζεύξας τῆς θυγατρὸς, ὃς ἐκαλεῖτο x Ὀκτάϊος y Μαμίλιος. ἀνέφερε δὲ τὸ γένος εἰς Τηλέγονον τὸν ἐξ Ὀδυσσέως καὶ Κίρκης, κατῴκει δ' ἐν πόλει Τύσκλῳ. ἐδόκει δὲ z τὰ πολιτικὰ συνετὸς a ἐν ὀλίγοις

XLV.

gaudebant, et suorum malorum obliuiscebantur: verumtamen neutri eorum haec impedire audebant.

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

Caeterum Tarquinius secum ipse cogitans, eos qui principatum non legitime, sed armis quaesitum haberent, non solum indigenarum, sed etiam externorum custodia et praesidio indigere, virum, totius Latini nominis illustrissimum et omnium potentissimum, sibi amicitia non sine magno studio iunxit: filia sua illi in matrimonium data. Is vocabatur Octauius Mamilius: oriundus autem erat a Telegono, Vlyssis et Circes filio; et Tusculum vrbem incolebat. Existimabatur autem inter paucos rei militaris non

u Μέντοι legendum censet *Sylb.* Μὲν γὰρ *Vat.* deest γὰρ vulgatis.

x Ὀκταύος reponi iubet *Schottus* in *Obseruatt. Histor.* l. III. c. 17. vt *Octauus* sit praenomen, perinde ac *Quintus. Sextus, Decimus.* Verum (vt notauit *Gronouius.*) in omnibus *Liuii* libris et vett. edit. *Octauius.* adeo vt *Porto* non displicuerit Ὀκταβίος.

y Ὀκτάιος] Si nomen gentis huius est Mamilius, vt *Dionysius* et *Festus* scribunt, ergo Octavius praenomen est; quod alias Octauiae gentis est nomen. Quia vero nusquam nomina loco praenominum vsurpata sunt, propterea suspicor *Octauo Mamilio* legendum esse. vt *Octauus* sit praenomen, perinde ac in viris *Quintus, Sextus, Decimus;* et in foeminis *Prima, Secunda, Tertia, Quarta, et Quinta*: auctore *Varrone. Liuius* etiam lib. III. L. Mamilio Tusculano datam ciuitatem scribit. *Sigonius.*

z Τὰ πολιτικὰ *Vat.* et *Lapi Codd.* τὰ πολεμικὰ vulgg.

a Ἐν ὀλίγοις *Vat.* et *Lapi Codd.* quos secutus sum. vulgatae dant ἐν ὀλίγῳ. Οὐκ ἐν ὀλίγῳ, i. e. ἐ μικρόν, legit *Portus.*

εἶναι, καὶ πολέμοις στρατηγεῖν ἱκανός. τοῦτον τὸν ἄνδρα Φίλον ἔχων, καὶ [b] δι' αὐτῶ τοὺς ἀρίστους ἐν ἑκάστη πόλει τῶν τὰ κοινὰ πραττόντων προσλαβών, [c] τότε δὴ τῶν ὑπαιθρίων ἐπεχείρει πειρᾶσθαι πολέμων, καὶ [d] στρατιὰν ἐπὶ Σαβίνους ἐξάγειν, ἃ βουλομένους ὑπηκόους εἶναι τοῖς ἐπιτάγμασιν, ἀλλ' ἀπηλλάχθαι τῶν ὁμολογιῶν οἰομένους, ἐξ ἧς Τύλλιος ἐτελεύτησε, πρὸς ὃν ἐποιήσαντο τὰς ὁμολογίας. γνοὺς δὲ ταῦτα, προεῖπε δι' ἀγγέλων ἥκειν εἰς τὴν ἐν Φερεντίνῳ γενομένην ἀγορὰν τοὺς εἰωθότας ὑπὲρ τῶ κοινῶ τῶν Λατίνων συνεδρεύειν· ἡμέραν τινὰ ὁρίσας, ὡς περὶ κοινῶν καὶ μεγάλων πραγμάτων [e] σὺν αὐτοῖς βουλευσόμενος. οἱ μὲν δὴ παρῆσαν· ὁ δὲ Ταρκύνιος [f] ὁ καλέσας αὐτὸς [g] ὑστέρει. ὡς δὲ πολὺς ἐγένετο καθημένοις χρόνος, καὶ ἐδόκει τοῖς πλείοσιν ὕβρις εἶναι τὸ πρᾶγμα, ἀνήρ τις [h] ἐν πόλει οἰκῶν [i] Κορίλλη [k], δυνα-

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

non mediocriter peritus, et in bello satis idoneus imperator. Inita cum hoc viro amicitia, et per eum adiunctis sibi praestantissimis quibusque, qui in singulis ciuitatibus res publicas tractabant, tum demum coepit bella externa tentare, et copias in Sabinos ducere, qui ipsius imperatis parere nolebant, quique existimabant se foederis conditionibus solutos esse, ex quo obierat Tullius, cum quo foedus fecerant. His rebus cognitis, indixit per nuntios vt ad concilium Ferentinum venirent illi, qui soliti erant pro Latinorum republica eo conuenire, et in publico consessu negotia eius tractare: certamque diem statuit, quasi de rebus publicis et magni momenti cum illis consultaturus esset. Illi igitur venerunt. At Tarquinius, qui eos conuocarat, serius eo venit. Quum autem iam diutius a toto conuentu exspectatus fuisset, et plerisque id factum contumeliosum videretur, vir quidam qui habitabat in vrbe Coriolis, potens et

b Δι' αὐτὸν *Vat.*

c Ἤδη κη' τῶν *Vat.*

d Στρατείων dixit pro στρατιάν. *Sylb.* in vulgatis puta.

e Σὺν αὐτοῖς βουλευσόμενος *Vat.* vulgatis desunt prima duo vocc.

f Αὐτὸς ὁ καλέσας *Vat.* vulgatae dant αὐτὰς ὑστερεῖ.

g Malim ὑστέρει *Sylb.*

h Ἐν πόλει μὲν *Vat.*

i Forsan Κοριόλλῃ, vt visum est *Gelenio.* Vide *Cluuerii* Italiam Antiq. lib. III. c. 8. p. 1027. atque *Holstenii* et *Berkelii* notas in *Steph. Byzant.* v. ΚΟΡΙΛΛΑ et v. ΚΟΡΙΟΛΛΑ.

k Κορίλλῃ]

τὸς δὲ καὶ χρήμασι καὶ φίλοις, καὶ τὰ πολεμικὰ ἄλκιμος, πολιτικόν τε λόγον εἰπεῖν οὐκ ἀδύνατος, [l] Τύρνος Ἑρδόνιος ὄνομα, Μαμιλίῳ τε διάφορος ὢν διὰ τὴν πρὸς τὰ κοινὰ φιλοτιμίαν, καὶ Ταρκυνίῳ διὰ τὸν Μαμίλιον ἀπεχθόμενος, ὅτι κηδεστὴν ἐκεῖνον ἠξίωσε λαβεῖν ἀνθ' ἑαυτῶ, πολλὴν [m] ἐποιεῖτο τῶ Ταρκυνίᾳ κατηγορίαν, τά τε ἄλλα διεξιὼν ἔργα τῶ ἀνδρὸς, οἷς αὐθάδειά τις ἐδόκει προσεῖναι καὶ βαρύτης, καὶ τὸ μὴ παρεῖναι πρὸς τὸν σύλλογον, [n] αὐτὸν κεκληκότα, τῶν ἄλλων ἁπάντων παρόντων. ἀπολογουμένῳ δὲ τῶ Μαμιλίῳ, καὶ εἰς ἀναγκαίας τινὰς ἀναφέροντος αἰτίας τὸν τῶ Ταρκυνίῳ χρονισμὸν, ἀναβάλλεσθαί τε ἀξιοῦντος τὸν σύλλογον εἰς τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν, πεισθέντες οἱ πρόεδροι τῶν Λατίνων ἀνεβάλοντο τὴν βουλήν.

Τῇ δ' ἑξῆς ἡμέρᾳ παρῆν ὁ Ταρκύνιος, καὶ συναχθέντος τῶ συλλόγῳ, μικρά τε ὑπὲρ τῶ χρονισμῶ προ- XLVI.

et opibus et amicis, et in re bellica strenuus, nec ciuilis facundiae expers, nomine Turnus Herdonius, qui a Mamilio, ob ambitionem in reipublicae administratione, dissidebat, et ob Mamilium Tarquinio infensus erat, quod illum generum quam se habere maluisset, prolixa oratione inuectus est in Tarquinium, cum alia eius viri facta recensens, quibus multum arrogantiae et superbiae grauis inesse videbatur, tum etiam quod ipse, qui concilium indixerat, non adesset, quum tamen caeteri omnes praesentes adessent. Sed excusante illum Mamilio, et Tarquinii moras in necessarias aliquas et vrgentes causas conferente, et vt concilium in crastinum diem differretur rogante, praesides Latinorum eius oratione adducti, concilium distulerunt.

Sequenti vero die venit Tarquinius, et conuocato concilio, praefatus pauca quaedam vt se purgaret quod serius veniisset,

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

k Κορίλλῃ] *Lapus* nec Corillam nec Coriolam ei patriam tribuit, sed Ariciam, ex *Liuio*, qui lib. I. dicit, *Turnus Herdonius ab Aricia. Sylb.*

l Τύρδος passim in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.* Alteram scripturam firmant *Liuii Codd.*

m Ἐποιεῖτο *Vat.* vulgatae Ἐποιήσατο.

n Αὐτὸν τὸν κεκληκότα *Vat.*

o Εὐθὺς

εἰπὼν, ὑπὲρ τῆς ἡγεμονίας ° εὐθὺς ἐποιεῖτο τὰς λόγους, ὡς κατὰ τὸ δίκαιον αὐτῷ προσηκούσης, ἐπειδὴ Ταρκύνιος αὐτὴν κατέσχεν ὁ πάππος αὐτοῦ, πολέμῳ κτησάμενος, P″ καὶ τὰς συνθήκας παρείχετο τὰς γενομένας τοῖς πόλεσι πρὸς ἐκεῖνον. πολὺν δὲ λόγον ὑπὲρ τοῦ δικαίου καὶ τῶν ὁμολογιῶν διεξελθὼν, καὶ μεγάλα τὰς πόλεις εὐεργετήσειν ὑποσχόμενος, ἐὰν ἐν τῇ φιλίᾳ διαμείνωσι, τελευτῶν ἐπείθεν αὐτὰς ἐπὶ τὸ Σαβίνων ἔθνος συστρατεύειν. ὡς δ' ἐπαύσατο λέγων, παρελθὼν ὁ Τύρνος καὶ τὸν ὀψισμὸν αὐτοῦ q διαβαλὼν, ἐκ εἴα τὰς συνέδρας παραχωρεῖν τῷ ἀνδρὶ τῆς ἀρχῆς, ὡς ἔτε κατὰ r τὸ δίκαιον αὐτῷ προσηκούσης, ἔτ' ἐπὶ τῷ συμφέροντι τῶν Λατίνων δοθησομένης· καὶ πολλὰς ὑπὲρ ἀμφοτέρων διεξῆλθε λόγους· τὰς μὲν συνθήκας, ἃς ἐποιήσαντο πρὸς τὸν πάππον αὐτοῦ, παραδιδόντες τὴν ἡγεμονίαν, λελῦσθαι λέγων μετὰ τὸν ἐκείνου θάνατον, διὰ τὸ μὴ προσγεγράφθαι ταῖς ὁμολογίαις, τὴν αὐτὴν εἶναι δωρεὰν καὶ τοῖς Ταρκυνίου ἐγγόνοις· τὸν δὲ ἀξιοῦντα τῶν τοῦ πάππου δωρεῶν κληρονομεῖν, ἁπάντων ἀνθρώπων παρανομώτατον ἀποφαίνων καὶ πονηρότατον· καὶ τὰς πράξεις αὐτοῦ διεξιὼν, ἃς ἐπὶ τῷ κατασχεῖν τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν ἀπετελέσατο. διεξελθὼν δὲ πολλὰς καὶ δεινὰς αὐτοῦ κατηγορίας, τελευτῶν ἐδίδασκεν ὡς οὐδὲ τὴν βασιλείαν εἶχε τῶν Ῥωμαίων κατὰ νόμους s παρ' ἑκόντων λαβὼν, ὥσπερ οἱ πρὸ αὐτοῦ βασιλεῖς· ὅπλοις δὲ καὶ βίᾳ κατισχύσας, τυραννικήν τε μοναρχίαν κατασησάμενος, τοὺς μὲν ἀποκτείνοι τῶν πολιτῶν, τοὺς δὲ ἐξελαύνοι τῆς πατρίδος, τῶν δὲ περιόπτοι τὰς οὐσίας, ἁπάντων δὲ ἅμα τὴν παρρησίαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἀφαιροῖτο· πολλῆς τε μωρίας ἔφη καὶ θεοβλαβείας εἶναι; παρὰ πονηρῷ καὶ ἀνοσίᾳ τρόπῳ χρηστόν τι καὶ φιλάνθρωπον ἐλπίζειν, καὶ νομίζειν ὡς ὁ τῶν συγγενεστάτων καὶ ἀναγκαιοτάτων μὴ φεισάμενος, τῶν ἀλλοτρίων φείσεται· παρῄνει τε ἕως ἔπω τὸν χαλινὸν εἰλήφασι τῆς ἐλευθερίας, περὶ τοῦ μὴ λαβεῖν αὐτὸν διαφθαρῆναι τοῖς πρώτοις ἐπιτρέπειν· ἐπεὶ καὶ τὰ τῶν ἀνθρώπων ἐν τοῖς ἀρχομένοις ἐπιεικῆ καὶ μέτρια γίνεσθαι, τὰ δὲ ἐν τοῖς ἤδη κρατοῦσιν ἀπηνῆ καὶ ὠμὰ καὶ ἀπαράμυθα· καὶ τὸν μὲν ἀρχόμενον ἐλπίδας ἔχειν ἀγαθὰς, τὸν δὲ κρατοῦντα ἀπεγνωκέναι τὰ κρείττω· καὶ τὸν μὲν ἀρχόμενον ἐπὶ τὸ βέλτιον ἀεὶ προκόπτειν, τὸν δὲ κρατοῦντα ἐπὶ τὸ χεῖρον ἀεὶ χωρεῖν· καὶ τὸν μὲν ἀρχόμενον ἐπιθυμεῖν τοῦ κρατεῖν, τὸν δὲ κρατοῦντα μισεῖν τὸ ἀρχόμενον· καὶ τὸν μὲν ἀρχόμενον ἐλεύθερον εἶναι βουλόμενον, τὸν δὲ κρατοῦντα δουλοῦσθαι θέλοντα· καὶ τὸν μὲν ἀρχόμενον ἐπιεικῆ καὶ δίκαιον εἶναι βουλόμενον, τὸν δὲ κρατοῦντα ἀδικεῖν καὶ πλεονεκτεῖν ἐθέλοντα· καὶ τὸν μὲν ἀρχόμενον ἐπὶ τὸ κρατεῖν ἐλθεῖν σπεύδοντα, τὸν δὲ κρατοῦντα ἐπὶ τὸ ἀρχόμενον καταβῆναι μὴ βουλόμενον

μάχεσθαι, ἐξ ὧν ἕτεροι πεπόνθασι δεινῶν τεκμαιρομένους ἃ συμβήσεται παθεῖν αὐτοῖς.

XLVII. Τοιαύτῃ καταδρομῇ τῷ Τύρνῳ χρησαμένῳ, καὶ τῶν πολλῶν σφόδρα κινηθέντων [t] ὑπὸ τῶν λόγων, αἰτησάμενος εἰς ἀπολογίαν ὁ Ταρκύνιος τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν, καὶ λαβών, ὡς ὁ σύλλογος διελύθη, παρακαλέσας τοὺς ἀναγκαιοτάτους, ἐσκόπει μετ' ἐκείνων τίνα χρηστέον τοῖς πράγμασι τρόπον. οἱ μὲν ἂν ἄλλοι τοὺς λόγους, [u] ὡς ἦν αὐτῷ λεκτέον ἐπὶ τῆς ἀπολογίας, [x] ὑπετίθεντο, καὶ τὰς τρόπας, [y] οἷς ἔδει τὸ πλῆθος ἀποθεραπεύειν, [z] ἀπελογίζοντο. αὐτὸς δ' ὁ Ταρκύνιος τούτων μὲν [a] ὐδενὸς ἔφη δεῖν τοῖς πράγμασιν, ἰδίαν δὲ γνώμην ἀπεδείκνυ, τῷ μὴ τὰ κατηγορηθέντα λύειν, ἀλλ' αὐτὸν τὸν κατηγορήσαντα ἀναιρεῖν. ἐπαινεσάντων δὲ τὴν γνώμην ἁπάντων, συνταξάμενος μετ' αὐτῶν, τῷ κατὰ τὴν ἐπίθεσιν πράγματι ἐπεχείρησεν, ἥκιστα δυναμένῳ πεσεῖν εἰς πρόνοιαν

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

reciperent; ex aliorum calamitatibus, quid sibi ipsis euenturum esset, coniicientes.

Quum igitur Turnus ita in Tarquinium inuectus fuisset, multique vehementer hac oratione commoti essent, Tarquinius, postulato sequenti die ad se purgandum, et re impetrata, post concilium dimissum aduocatis suis maxime necessariis cum illis consultabat quidnam faciendum esset. Alii igitur eorum suppeditabant illi ea quae sui purgandi caussa esset dicturus, et de modo quo multitudinis beneuolentia esset concilianda inter se ratiocinabantur. At ipse Tarquinius his rebus non opus esse dixit, suamque sententiam aperuit: non esse ad crimina respondendum, neque ea esse diluenda, sed ipsum accusatorem de medio tollendum. Eius autem sententia ab omnibus collaudata, ex composito est aggressus, * quae nunquam in mentem aliis venire, neque vlla humana prouiden-

t Ὑπὸ τοῖς λόγοις *Vat.*

u Οὓς ἦν αὐτῷ *Vat.* vulgatis deest ἦν quod summe necessarium non esse fateor.

x Ὑπερετίθεντο *Vat.*

y Si οἷς retineamus, elliptice est loquendi genus pro καθ' οἷς. aut legendum est οἵς. *Sylb.*

z Ἀπελογίζοντο *Vat.* vulg. ἐπελογ.

a Οὐδενὸς ἔφη *Vat.* vulg. οὐδὲν.

* Quae minime cassura esset in prouidentiam cautionemque humanam. *Lipsius.*

b Πολλὰ

ἀνθρωπίνην καὶ Φυλακήν. τῶν γὰρ παρακομιζόντων τά τε ὑποζύγια καὶ τὴν ἀποσκευὴν τῷ Τύρνῳ θεραπόντων τὰς πονηροτάτας ἐξευρὼν καὶ διαφθείρας χρήμασιν, ἔπειθεν ὑπὸ νύκτα ξίφη [b] πολλὰ παρ' αὐτῷ λαβόντας εἰσενεγκεῖν εἰς τὴν κατάλυσιν τῷ δεσπότῃ, καὶ ἀποθέσθαι κρύψαντας ἐν τοῖς σκευοφόροις. τῇ δ' ἐξῆς ἡμέρᾳ συναχθείσης ἐκκλησίας παρελθών, ὑπὲρ μὲν τῶν κατηγορηθέντων βραχεῖαν εἶναι τὴν ἀπολογίαν ἔλεγε, καὶ δικασὴν ἁπάντων [c] τῶν ἐγκλημάτων ἐποιεῖτο αὐτὸν τὸν κατήγορον. „Οὑτοσὶ γὰρ Τύρνος, ἔφη, ὦ σύνεδροι, τούτων, ὧν νυνί μου κατηγορεῖ, πάντων δικασὴς γενόμενος αὐτὸς ἀπέλυσέ με, ὅτε τὴν θυγατέρα τὴν ἐμὴν ἐβούλετο λαβεῖν γυναῖκα. ἐπεὶ δὲ ἀπηξιώθη τῶν γάμων κατὰ τὸ εἰκός· τίς γὰρ ἂν τῶν νοῦν ἐχόντων Μαμίλιον τὸν εὐγενέστατόν τε καὶ κράτιστον Λατίνων ἀπώσατο, τοῦτον δὲ κηδεστὴν ἠξίωσε λαβεῖν, ὃς οὐδὲ εἰς τρίτον πάππον ἀνενεγκεῖν ἔχει τὸ γένος; ἀγανακτῶν ἐπὶ τούτῳ νῦν ἥκει μου κατηγορῶν· ἔδει δὲ αὐτόν, εἰ μὲν ἤδει με τοιοῦτον ὄντα, οἷον

prouidentia praecaueri potuisset. Quum enim inuenisset et pecunia corrupisset seruos nequissimos, qui Turni iumenta agebant et sarcinas eius ferebant, illis persuasit vt sub noctem multos gladios acciperent, et in domini diuersorium inferrent, et ibi deponerent, ac inter eius sarcinas reconderent. Sequenti die coacto concilio, progressus in medium, longa oratione, qua se de criminibus obiectis purgaret, opus non esse dixit; nec se ipsum accusatorem iudicem omnium criminum refugere *declaravit.* „Iste enim Turnus, inquit, Assessores, his omnibus criminibus, quae mihi nunc obiicit, suo ipse iudicio me absoluit, quando filiam meam vxorem ducere volebat. Quando enim, vt par est, ego illum indignum hoc coniugio iudicaui, (quis enim mente praeditus Mamilium nobilissimum et praestantissimum Latinorum repulisset, et hunc generum sibi facere maluisset, qui ne abauum quidem nominare potest?) ob hoc indignatione accensus iam me accusat. Sed debuerat, si sciebat me talem esse qualem

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

b Πολλὰ παρ' αὐτῷ λαβόντας sunt vulgatis *Vat.* duo media vocabula desunt.

c Ἐποιεῖτο τῶν ἐγκλημάτων *Vat.*

d Μετεσχη-

νῦν αἰτιᾶται, μὴ προθυμεῖσθαι λαβεῖν τότε πενθερόν· εἰ δὲ χρηστὸν ἐνόμιζεν, ὅτε τὴν θυγατέρα με ἠτεῖτο, μηδὲ νῦν ὡς πονηρὸν κατηγορεῖν. καὶ περὶ μὲν ἐμαυτοῦ τοσαῦτα λέγω. ὑμῖν δὲ, ὦ σύνεδροι, κινδύνων τὸν μέγιστον τρέχουσιν, ὃ περὶ ἐμοῦ σκεπτέον ἐστὶ νυνὶ, πότερον χρηστός ἢ πονηρός εἰμι· τοῦτο γὰρ ἐξέσται καὶ μετὰ ταῦθ' ὑμῖν σκοπεῖν· ἀλλὰ περὶ τῆς ὑμῶν αὐτῶν ἀσφαλείας, καὶ περὶ τῆς τῶν πατρίδων ἐλευθερίας. ἐπιβουλεύονται γὰρ οἱ κορυφαιότατοι τῶν ἐν ταῖς πόλεσι καὶ τὰ κοινὰ πράττοντες ὑπὸ τοῦ καλοῦ τούτου δημαγωγοῦ, ὃς παρεσκεύασταί τε, τοὺς ἐπιφανεστάτους ὑμῶν ἀποκτείνας, ἐπιθέσθαι τῇ τῶν Λατίνων ἀρχῇ· καὶ ἐπὶ τοῦθ' ἥκει. ταῦτα δ' οὐκ εἰκάζων, ἀλλ' ἀκριβῶς ἐπισταμένος λέγω, μηνύσεώς μοι γενομένης ἐν τῇ παρελθούσῃ νυκτὶ ὑπό τινος τῶν [d] συμμετεσχηκότων τῆς συνωμοσίας. τεκμήριον δὲ ὑμῖν παρέξομαι τῶν λόγων ἔργον ἀναμφίλεκτον, ἐὰν θελήσητε ἐλθεῖν ἐπὶ τὴν κατάλυσιν αὐτοῦ, τὰ κεκρυμμένα ἐν αὐτῇ δείξας ὅπλα."

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

lem me esse iam criminatur, non ita tunc meam affinitatem expetere. Quod si me virum probum tunc putabat, quum filiam meam a me petebat, me iam vt improbum accusare non debebat. Atque haec quidem pro me sint dicta. Vobis vero, Assessores, in maximo periculo versantibus, non est iam consultandum, utrum ego probus an improbus sim, (hac enim de re et postea vobis licebit consultare) sed vestrae ipsorum incolumitati et patriae libertati consulendum. Insidiae enim ab isto egregio concionatore principibus et rectoribus ciuitatum struuntur; et iam paratus est, nobilissimo quoque de vobis caeso, Latinorum imperium inuadere: atque hac de caussa venit. Haec autem ego, non coniecturis nixus, sed certo sciens dico, indiciis superiore nocte ad me delatis a quodam coniurationis socio, argumentum autem vobis afferam, quo orationis meae fidem faciam, rem minime dubiam; si diuersorium eius adire volueritis, arma in eo occulta vobis ostensurus."

Quum

[d] Μετεσχηκότων *Vat.*

[e] Περὶ

Ὡς δὲ ταῦτα εἶπεν, ἀνεβόησάν τε πάντες, καὶ περὶ ἑαυτοῖς δεδιότες, ἐλέγχειν τὸ πρᾶγμα καὶ μὴ φενακίζειν ἠξίουν. καὶ ὁ Τύρνος, [f] οἷα τὴν ἐπιβουλὴν ἀπροσδοκήτως, ἄσμενος τὴν ἐξέτασιν ἔφη δέχεσθαι, καὶ τὰς προέδρους ἐπὶ τὴν ἔρευναν τῆς καταλύσεως ἐκάλει, καὶ δυοῖν γενέσθαι θάτερον ἔφη δεῖν, ἢ αὐτὸν ἀποθανεῖν, ἐὰν εὑρεθῇ παρεσκευασμένος ὅπλα ἔξω τῶν ἐνοδίων, ἢ τὸν καταψευσάμενον αὐτοῦ δίκην ὑποσχεῖν. ἐδόκει ταῦτα. καὶ οἱ πορευθέντες ἐπὶ τὴν κατάλυσιν αὐτοῦ καταλαμβάνουσιν ἐν τοῖς σκευοφόροις τὰ κατακρυφθέντα ὑπὸ τῶν θεραπόντων ξίφη. μετὰ τοῦτο τὸν μὲν Τύρνον ἔτι λόγῳ τυχεῖν ἐάσαντες, εἰς βάραθρόν τι καταβάλλουσι, καὶ [g] ἐπικατασκάψαντες ἔτι ζῶντι τὴν γῆν, διαφθείρουσι παραχρῆμα. τὸν δὲ Ταρκύνιον ἐπαινέσαντες ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας, ὡς κοινὸν εὐεργέτην τῶν πόλεων, ἐπὶ τῷ σεσωκέναι τοὺς ἀρίστους ἄνδρας, ἡγεμόνα ποιοῦνται τοῦ ἔθνους, ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς δικαίοις, ἐφ' οἷς Ταρκύνιόν τε τὸν

XLVIII.

Quum autem haec dixisset, clamorem omnes sustulerunt; et, sibi ipsis timentes, vt rem indicaret, neque sibi imponeret, postularunt. Turnus vero, qui insidias non praesensserat, dixit se lubenter illam inquisitionem admittere, et primores consessus ad arma in suo hospitio scrutanda vocauit; et e duobus alterum fieri oportere dixit, vel se mori si compertum fuisset alia arma praeter ea quae in itinere secum attulerat a se parata fuisse, vel falsorum criminum delatorem poenas dare. Hoc omnibus placuit: et qui ad eius diuersorium iuerunt, inter eius sarcinas gladios a seruis abditos deprehenderunt. Postea Turnum, se purgare volentem, non passi amplius quidquam dicere, in barathrum quoddam praecipitem egerunt, et ex tempore eum viuum in terra defossum necarunt. Tarquinium vero ab omnibus in concilio collaudatum, vt optime de omnibus ciuitatibus meritum, quod optimates seruasset, gentis totius principem crearunt, iisdem conditionibus, quibus Tarquinium

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

auum

[e] Περὶ τοῖς ἀνδράσι *Vat.*

[f] Οἷα δὴ τὴν ἐπιβουλὴν rectius in *Vat.* et *Lapi Codd.* vulg. τὴν βουλήν.

[g] Ἐπικατασκάψαντες ἔτι ζῶντος τὴν γὴν *Vat.* vulgatae dant ἐπισκάψαντες ἔτι ζῶντα εἰς τὴν γῆν.

[h] Πρό-

πάππον αὐτῦ [h] πρότερον ἐποιήσαντο, καὶ μετὰ ταῦτα Τύλλιον· συνθήκας τε γράψαντες ἐν σήλαις, καὶ περὶ Φυλακῆς τῶν συγκειμένων ὅρκια [i] τελέσαντες, διέλυσαν τὸν σύλλογον.

XLIX. Τυχὼν δὲ τῆς Λατίνων ἡγεμονίας ὁ Ταρκύνιος ἐπρεσβεύσατο πρὸς τὰς Ἑρνίκων πόλεις, καὶ πρὸς τὰς Οὐολύσκων, προκαλέμενος κἀκείνας εἰς φιλίαν τε καὶ συμμαχίαν. [k] ἐκ μὲν ὧν τῦ Οὐολύσκων ἔθνες δύο πόλεις ἐδέξαντο μόναι τὰς προκλήσεις, [l] Ἐχετρανοί τε καὶ Ἀντιάται· Ἕρνικες δὲ ἅπαντες ἐψηφίσαντο ποιεῖν τὴν συμμαχίαν. τῦ δὲ μένειν εἰς ἅπαντα τὸν χρόνον τὰ συγκείμενα ταῖς πόλεσι πρόνοιαν ὁ Ταρκύνιος λαμβάνων, ἱερὸν ἔγνω κοινὸν ἀποδεῖξαι Ῥωμαίων τε καὶ Λατίνων καὶ Ἑρνίκων, καὶ Οὐολύσκων τῶν ἐγγραψαμένων εἰς τὴν συμμαχίαν, ἵνα συνερχόμενοι καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν εἰς τὸν ἀποδειχθέν-

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

auum eius, et quibus postea Tullium crearant; inciſoque in coquinius lumnis foedere, et addito iureiurando de ſeruandis foederis conditionibus, ita demum concilium dimiſerunt.

Tarquinius vero, Latinorum imperio potitus, ad Hernicorum et Volſcorum ciuitates legatos miſit, illas quoque ad amicitiam et ſocietatem inuitans. Ex Volſcis vero duae tantum ciuitates, Ecetrani et Antiates, conditiones illas, ad quas inuitabantur, receperunt: at omnes Hernici ſocietatem facere decreuerunt. Tarquinius vero, prouide operam dans vt foedus cum illis ciuitatibus ictum ſempiternum eſſet, ſtatuit deſignare templum commune Romanis, Latinis, Hernicis, et Volſcis, qui in ſocietatem recepti fuerant: vt, coëuntes quotannis in deſignatum locum,

h Πρότερον ἐποιήσαντο *Vat.* vulgatae carent aduerbio.

i Τεμόντες *Vat.*

k Ἕρνικες μὲν ὧν ἅπαντες ἐψηφίσαντο ποιεῖν τὴν συμμαχίαν· ἐκ δὲ τῦ Οὐολύσκων ἔθνες δύο πόλεις ἐδέξαντο μόναι τὰς προκλήσεις, Ἐχετρανοί τε καὶ Ἀντιάται *Vat.* et *Iapi Codd.*

l Ecetram et Ecetranos apud *Liuium* habemus ſine aſpiratione. Sed pro nobis facit etiam *Stephanus*, dum poſt Ἐχέτλαν tradit Ἐχέτραν et Ἐχετρανὸς eſſe πόλιν Ἰταλίας, et quidem ex *Dionyſii* noſtri lib. X. *Sylb.* Noſtram ſcripturam firmant alia *Dionyſii* loca, vt et nummus, quem affert *Pyrrhus Ligorius.*

m Vulgo

τα τόπον πανηγυρίζωσι καὶ συνεστιῶνται, καὶ κοινῶν ἱερῶν μεταλαμβάνωσιν. ἀγαπητῶς δὲ πάντων τὸ πρᾶγμα δεξαμένων, τόπον μὲν ἀπέδειξεν ἔνθα ποιήσονται τὴν σύνοδον, ἐν μέσῳ μάλιστα τῶν ἐθνῶν κείμενον, ὄρος ὑψηλὸν, ὃ τῆς Ἀλβανῶν ὑπέρκειται πόλεως, ἐν ᾧ πανηγύρεις τε ἀνὰ πᾶν ἔτος ἄγεσθαι, καὶ ἐκεχειρίας εἶναι πᾶσι πρὸς πάντας ἐνομοθέτησε, θυσίας τε συντελεῖσθαι κοινὰς τῷ καλεμένῳ [m] Λατιαρίῳ Διὶ καὶ συνεστιάσεις, τάξας ἃ δεῖ παρέχειν ἑκάστην πόλιν εἰς τὰ ἱερὰ, καὶ μοῖραν, ἣν ἑκάστην δεήσει λαμβάνειν. αἱ δὲ μετασχοῦσαι τῆς ἑορτῆς τε καὶ τῆς θυσίας πόλεις, τριῶν δέουσαι, πεντήκοντα ἐγένοντο. ταύτας τὰς ἑορτάς τε καὶ τὰς θυσίας μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων τελοῦσι Ῥωμαῖοι, Λατίνας καλοῦντες· καὶ φέρουσιν εἰς ταύτας αἱ μετέχουσαι τῶν ἱερῶν πόλεις, αἱ μὲν ἄρνας, αἱ δὲ τυρούς, αἱ δὲ γάλακτός τι μέτρον, αἱ δὲ ὁμοίον τι τούτοις πελάνου γένος· ἑνὸς δὲ ταύρου κοι-

locum, nundinarentur, et vna epularentur, et communibus ſacris fruerentur. Quum autem omnes rem eam alacri et lubenti animo accepiſſent, locum deſignauit vbi concilium eſſent habituri, fere in meditullio harum gentium, montem exceſſum, qui Albanae vrbi imminet, vbi quotannis mercatum exerceri, et omnes ab omni mutua vi manus abſtinere lege lata iuſſit, et ſacra communiter Ioui Latiali fieri, et conuiuia celebrari; ſtatuitque quantum vnamquamque ciuitatem in ſacra conferre, et quam portionem vnamquamque accipere oporteret. Populi autem illarum feriarum et ſacrificii participes fuere quinquaginta, tribus minus. Haec ſacrificia et has ferias Romani ad noſtra vſque tempora celebrant, Latinas ferias eas vocantes. et ad eas populi ſacrorum participes ferunt alii agnos, alii caſeos, alii lactis certam menſuram, alii aliquod eiuſmodi cibi genus. Quum autem vnus taurus commu-

Superbus Romanorum REX VII.

Feriae Latinae.

m Vulgo *Latialis* dicitur. ſed per ϱ legitur etiam apud *Theophilum* l. I. contra Graecos; itidemque apud *Ciceronem* et *Lactantium* occurrit *Latiaris Iupiter.* apud *Symmachum* etiam *Latiare concilium, Latiaris linguae, Latiaris facundia*, et quidem in Vett. membranis, vt teſtatur *Franc. Iuretus*, et *Franc. Modius* Nouantiq. Lect. epiſt. 45. *Sylb.*

n Ἑκάστην

νῶς ὑπὸ πασῶν θυομένη μέρος [n] ἑκάστη τὸ τεταγμένον λαμβάνει. θύσι δὲ ὑπὲρ πάντων, καὶ τὴν ἡγεμονίαν τῶν ἱερῶν ἔχσι Ῥωμαῖοι.

L. Ὡς δὲ καὶ ταύταις ἐκρατύνατο τὴν ἀρχὴν ταῖς συμμαχίαις, στρατὸν ἐξάγειν ἐπὶ Σαβίνας ἔγνω. [o] Ῥωμαίων δὲ αὐτῶν ἐπιλέξας ὃς ἥκιστα ὑπώπτευεν, εἰ κύριοι τῶν ὅπλων γένοιντο, ἐλευθερίας μεταποιήσεσθαι, καὶ τὴν παρὰ τῶν συμμάχων ἀφιγμένην δύναμιν προσλαβὼν πολλῷ πλείονα τῆς πολιτικῆς ὑπάρχσαν, δηώσας τε αὐτῶν τὰς ἀγρὰς, καὶ τὰς ὁμόσε χωρήσαντας μάχῃ νικήσας, ἐπὶ τὰς καλεμένας Πωμεντίνας ἦγε τὴν δύναμιν, οἳ πόλιν μὲν Σάεσσαν ᾤκουν, εὐδαιμονέστατοι δ' ἁπάντων ἐδόκουν εἶναι τῶν πλησιοχώρων, καὶ διὰ τὴν πολλὴν εὐτυχίαν ἅπασι λυπηροὶ καὶ βαρεῖς· ἐγκαλῶν αὐτοῖς ἁρπαγὰς καὶ ληῖσίας τινὰς, ὑπὲρ ὧν αἰτέμενοι δίκας, αὐθάδεις ἔδωκαν ἀποκρίσεις· [p] καὶ ἦσαν ἕτοιμοι, προσδεχόμενοι τὸν πόλεμον, καὶ ἐν τοῖς ὅπλοις. συνάψας δ' αὐτοῖς μάχην περὶ τὰ μεθόρια, καὶ πολλὰς μὲν ἀποκτείνας, τὰς δὲ λοιπὰς τρεψάμενος καὶ [q] κατακλείσας εἰς τὸ τεῖχος, ὡς οὐκ ἔτι προήεσαν ἐκ τῆς πόλεως, παρασρατοπεδεύσας [r] αὐτοῖς ἀπετάφρευέ τε καὶ περιεχαράκωσε, καὶ προσβολὰς ἐποιεῖτο τοῖς τείχεσι συνεχεῖς. οἱ δ' ἔνδον τέως μὲν ἀπεμάχοντο, καὶ πολὺν ἀντέσχον τῇ ταλαιπωρίᾳ χρόνον· ὡς δὲ ὑπέλιπεν αὐτὰς τὰ ἐπιτήδεια, ἐξασθενοῦντες τὰ σώματα, καὶ ἅτ' ἐπικουρίαν οὐδεμίαν προσλαβόντες, ἅτ' ἀναπαύσεως τυγχάνοντες, ἀλλὰ καὶ μεθ' ἡμέραν καὶ νύκτωρ αὐτοὶ ταλαιπορῶντες, ἁλίσκονται κατακρατος. γενόμενος δὲ τῆς πόλεως ἐγκρατὴς, τὰς μὲν ἐν τοῖς ὅπλοις διέφθειρε, γυναῖκας δὲ αὐτῶν καὶ τέκνα, καὶ τὰς ὑπομείναντας αἰχμαλώτους γενέσθαι, καὶ τὸ τῶν θεραπόντων πλῆθος οὐδὲ ἀριθμηθῆναι ῥᾴδιον, τοῖς στρατιώταις ἐπέτρεψεν ἀπάγεσθαι· [s] τήν τε ἄλλην τῆς κτήσεως ἄγειν καὶ φέρειν, ἤ τις ἐπιτύχοι, τήν τε ἐντὸς τῶν τείχων καὶ τὴν ἐπὶ τῶν ἀγρῶν, [t] ἀφῆκεν· ἄργυρον δὲ καὶ

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII. *Bello quae gesserit Tarquinius.*

communiter ab omnibus immolaretur, vnaquaeque ciuitas certam portionem accipiebat. Pro omnibus autem sacra ab illis fiunt, et Romani sacris praesunt.

Quum autem his quoque societatibus imperium firmasset, in Sabinos exercitum deducere decreuit. Quare, habito delectu Romanorum ciuium, quos omnium minime suspectos habebat, et quos existimabat, si arma ipsis commissa fuissent, se in libertatem minime vindicaturos, et sociorum auxiliis adiunctis, quae longe maiora erant quam vrbanae copiae, et vastatis hostium agris, et profligatis iis, qui secum confligere ausi fuerant, exercitum duxit in Pometinos, qui vrbem Suessam incolebant, omniumque vicinorum populorum florentissimi, et ob nimiam felicitatem omnibus molesti et graues existimabantur. Belli caussa fuit, quod, quum de eorum rapinis et latrociniis quibusdam quereretur, legatis res repetentibus et poenas reposcentibus superbe responderant; et iam in armis erant, bellum exspectantes, hostemque excipere parati. Proelio autem in agri finibus

n Ἑκάσην perperam in *Ed. Steph.*

o Ῥωμαίων τε αὐτῶν *Vat.*

p Οἱ δὲ ἦσαν *Vat.*

q εἰς

finibus cum illis commisso, et multis caesis, et reliquis fugatis, et intra muros compulsis, quum ex vrbe amplius non prodirent, castris ad eam positis fossa valloque eam circumdedit, et crebris assultibus moenia tentauit. Oppidani vero tunc quidem oppugnationem sustinuerunt, et diu grauissimis malis restiterunt: sed cum eos defecissent commeatus, et corporis vires eos destituissent, nec vlla auxilia ad ipsos venirent, nec vllam quietem haberent, sed iidem et interdiu et noctu malis premerentur, per vim sunt expugnati. Vrbe autem potitus, armatos eiusdem interfecit; coniuges vero et liberos eorum, et eos qui hostibus se dedere voluerunt, et seruorum maximam multitudinem numeratu difficilem, militibus in praedam concessit. Et res alias, quaecunque vel intra vrbis moenia vel in agris erant, agere et ferre illis permisit: at argentum et aurum,

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

q εἰς τὸ τεῖχος *Vat.* vulgatis haec desunt.

r Non agnoscit *Vat.*

s Τήν τε ἄλλην κτῆσιν postulat legitima constructio; nisi κάλλιον dictum sit ab auctore τὴν ἄλλην κτήσεως, vt dicere solemus οἱ τῶν ἀνθρώπων *Portus.* In *Cod. Vat.* τήν τε ἄλλην κτῆσιν τῆς πόλεως.

t Ἐφῆκεν *Vat.*

χρυσὸν, ὅσος εὑρήθη, συναγαγὼν εἰς ἓν χωρίον, καὶ τὴν δεκάτην ἐξελόμενος εἰς κατασκευὴν ἱερᾶ, τὰ λοιπὰ χρήματα τοῖς στρατιώταις διεῖλεν. ἔτω δὲ ἄρα πολὺς ὁ καταληφθεὶς ἄργυρος τε ἦν καὶ χρυσὸς, ὥστε τῶν μὲν στρατιωτῶν ἕκαστον πέντε μνᾶς ἀργυρίε λαβεῖν, τὸ δὲ τοῖς θεοῖς δεκατευθὲν ἀργύριον τετρακοσίων ὀ μεῖον γενέσθαι τα-
λάντων.

LI. Ἔτι δ' ἐν τῇ Σιδίσσῃ διατριβόντος αὐτῦ, παρῆν τις ἀγγέλλων, ὅτι Σαβίνων ἡ κρατίστη νεότης ἐξελήλυθε, καὶ δυσὶν εἰς τὴν Ῥωμαίων στρατεύμασιν ἐμβαλοῦσα λελατεῖ τὰς ἀγρὰς, ἡ μὲν Ἠρήτε πλησίον θεμένη τὸν χάρακα, ἡ δὲ περὶ Φιδήνην· καὶ εἰ μή τις αὐτοῖς δύναμις ἐναντιωθήσεται, πάντα οἰχήσεται τἀκεῖ. ὡς δὲ ταῦτ' ἤκουσεν, ἐν μὲν τῇ Σιδίσσῃ βραχύ τι καταλείπει μέρος τῆς στρατιᾶς, τά τε λάφυρα καὶ τὴν [x] ἀποσκευὴν φυλάττειν παρακελευσάμενος· τὴν δὲ ἄλλην δύναμιν εὔζωνον ἀναλαβὼν, ἦγεν ἐπὶ τὰς πρὸς Ἠρήτῳ κατεστρατοπεδευκότας, καὶ [y] τίθεται χάρακα μετέωρον, ὀλίγον τὸ μεταξὺ

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

aurum, quod inueniri potuit, in vnum locum conferens, decimasque eximens ad aedificationem templi, reliquas pecunias militibus diuisit. Tantum autem argenti et auri repertum est, vt quinas argenti minas singuli milites acciperent; et decimae argenti, diis sacratae, non minorem summam quam quadringentorum talentorum efficerent.

Dum autem adhuc esset Suessae, venit quidam, qui ei nunciauit Sabinorum lectissimam iuuentutem ex finibus suis egressam, et cum duobus exercitibus in Romanorum agros irruptione facta eos populari, et alterum eorum ad Eretum, alterum ad Fidenas castra posuisse; et, nisi mature illis aliquis exercitus obuiam iret, de omnibus illius regionis rebus actum esse. His auditis, Suessae modicam quandam exercitus partem reliquit, et praedam ac reliqua impedimenta custodire iussit: caeteras vero expeditas copias duxit in hostes, qui ad Eretum castra posuerant: et ipse, relicto quodam intermedio spatio, castra in loco edito

u Καὶ δυσὶ μεγάλοις στρατεύμασιν εἰς τὴν Ῥωμαίων *Vat.*

x Κατασκευὴν *Vat.*

y Τίθεται τὸν χάρακα *Vat.*

z Accu-

χωρίον καταλιπών. δόξαν τε τοῖς ἡγεμόσι τῶν Σαβίνων μάχην ἔωθεν τίθεσθαι, [z] μεταπεμψαμένους τὸ ἐν Φιδήνῃ στράτευμα, μαθὼν τὴν διάνοιαν αὐτῶν ὁ Ταρκύνιος· ἑάλω γὰρ ὁ τὰ γράμματα κομίζων παρὰ τῶν αὐτόθεν ἡγεμόνων πρὸς τὰς ἐκεῖ· σοφίᾳ πρὸς τὸ συμβὰν ἀπὸ τύχης ἐχρήσατο τοιᾷδε. νείμας τὴν δύναμιν διχῇ, τὴν μὲν ἑτέραν ὑπὸ νύκτα πέμπει, λαθὼν τὰς πολεμίας, ἐπὶ τὴν φέρουσαν ἀπὸ Φιδήνης ὁδόν· τὴν δ' ἑτέραν, ἅμα τῇ λαμπρᾷ ἡμέραν γενέσθαι συντάξας, προῆγεν ἐκ τῦ χάρακος ὡς εἰς μάχην· καὶ οἱ Σαβῖνοι τεθαῤῥηκότες ἀντεξέησαν, τάς τε πολεμίας ὀ πολλὰς ὁρῶντες, καὶ τὴν ἑαυτῶν δύναμιν τὴν ἀπὸ Φιδήνης ὅσον ἔπω νομίζοντες παρέσεσθαι. ἔτοι μὲν δὴ καταστάντες ἐμάχοντο, καὶ ἦν ἰσόῤῥοπος αὐτοῖς ἐπὶ πολὺν χρόνον ὁ ἀγών· οἱ δὲ προαποσταλέντες ὑπὸ Ταρκυνίε νύκτωρ, ὑποστρέψαντες ἐκ τῆς ὁδῦ, καὶ γενόμενοι κατὰ νῶτα τῶν Σαβίνων ἐπῆσαν. τάττας ἰδόντες οἱ Σαβῖνοι, καὶ γνωρίσαντες ἀπὸ τῶν ὅπλων καὶ τῶν σημείων, ἐξέστησαν τῶν [a] λογισμῶν, καὶ τὰ

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

edito muniit. Quum autem Sabinis ducibus placuisset *sequenti* mane confligere, accersito exercitu qui erat Fidenis: Tarquinius cognito eorum consilio (quidam enim tabellarius, qui inde ad illos literas ferebat, interceptus fuerat) in tali casu e re nata huiusmodi stratagemate est vsus. Bifariam diuiso exercitu, alteram partem sub noctem, clam hostibus, misit ad eam viam quae a Fidenis ducit; alteram vero, simulatque clara dies illuxit instructam, eduxit e castris vt ad proelium: et Sabini confidenti animo et ipsi contra eos egressi sunt: quod hostium numerum non magnum cernerent, et copias suas Fidenis mox venturas sperarent. Isti igitur signis collatis pugnarunt, et diu aequo marte inter eos certatum est. At qui a Tarquinio nocte praemissi fuerant, conuerso itinere, Sabinos a tergo adorti sunt. Sabini, quum eos vidissent, et ex armatura et vexillis agnouissent, prae metu amentes obstupuerunt, et abiectis armis fuga salutem quaerere

z Accusatiuus μεταπεμψαμένους excusari potest per infiniti modi verbum: ad praecedentia tamen magis quadrat dativus μεταπεμψαμένοις *Sylb.* Hanc coniecturam firmat *Cod. Vat.*

a Τῶν λογισμῶν *Vat.* vt pro vulg. τῷ λογισμῷ suasit *Steph.*

ὅπλα ῥίψαντες ἐπειρῶντο σώζειν ἑαυτούς. ἦν δὲ ἄπορος ἡ σωτηρία τοῖς πολλοῖς, περιεχομένοις κύκλῳ ὑπ' ἐχθρῶν καὶ τῶν Ῥωμαίων ἡ ἵππος ἐπικειμένη πανταχόθεν αὐτοὺς [b] ἀπέκλεισεν· ὥστε ὀλίγοι μέν τινες [c] ἐσώθησαν, τὰ δεινὰ ὑπεκδύντες· οἱ δὲ πλείους κατεκόπησαν ὑπὸ τῶν πολεμίων, ἢ παρέδοσαν ἑαυτούς. ἀντέσχον δὲ ὧδ' οἱ καταλειφθέντες ἐπὶ τῷ χάρακος, ἀλλὰ καὶ τὸ ἔρυμα ἑάλω τῇ πρώτῃ ἐφόδῳ· ἔνθα σὺν τοῖς ἰδίοις τῶν Σαβίνων χρήμασι, καὶ τὰ Ῥωμαίων ἅπαντα συν πολλοῖς αἰχμαλώτοις ἔτι ἀκέραια ὄντα τοῖς ἀπολωλεκόσιν ἀνεσώθη.

LII. Ὡς δὲ ἡ πρώτη πεῖρα τῷ Ταρκυνίῳ κατὰ νῶν ἐχώρησεν, ἀναλαβὼν τὴν δύναμιν, ἦκεν ἐπὶ τὰς ἐν Φιδήνῃ ἑστρατοπεδευκότας τῶν Σαβίνων, οἷς ὅπως δῆλος ἦν ὁ τῶν σφετέρων ὄλεθρος. ἔτυχον δὲ κἀκεῖνοι [d] προεληλυθότες ἐκ τοῦ χάρακος, καὶ ἤδη ὄντες ἐν ὁδῷ· ὡς δὲ πλησίον ἐγένοντο, καὶ εἶδον ἐπὶ δορατίων ἀναπεπηγυίας τὰς κεφαλὰς τῶν σφετέρων ἡγεμόνων· [e] προὔτεινον γὰρ αὐτὰς καταπλήξεως τῶν πολεμίων ἕνεκα οἱ Ῥωμαῖοι· μαθόντες ὅτι διέφθαρται αὐτῶν τὸ ἕτερον στράτευμα, οὐδὲν ἔτι ἀπεδείξαντο γενναῖον ἔργον, ἀλλ' εἰς ἱκεσίας καὶ δεήσεις τραπόμενοι, [f] παρεδίδοσαν ἑαυτούς. ὕστω δὲ αἰσχρῶς καὶ κακῶς ἀμφοτέρων τῶν στρατοπέδων ἁναρπασθέντων, εἰς στενὰς ἐλπίδας οἱ Σαβῖνοι κατακεκλεισμένοι, καὶ περὶ τῶν πόλεων μὴ ἐξ ἐφόδου καταληφθῶσι δεδιότες, ὑπὲρ εἰρήνης [g] διεπρεσβεύοντο, παραδιδόντες σφᾶς αὐτοὺς ὑπηκόους εἶναι Ταρκυνίῳ, καὶ [h] φόρων τὸ λοιπὸν ὑποτελεῖς. [i] σπεισάμενος δὲ πρὸς αὐτοὺς τὸν πόλεμον, καὶ ἐπὶ [k] ταῖς αὐταῖς συνθήκαις παραλαβὼν τὰς πόλεις, ἐπὶ Σάεσσαν ᾤχετο. ἐκεῖθεν δὲ τήν τε καταλειφθεῖσαν δύναμιν, καὶ τὰ λάφυρα, καὶ τὴν ἄλλην ἀποσκευὴν ἀναλαβὼν, εἰς Ῥώμην ἀπῆει, πλουτοῦσαν τὴν στρατιὰν ἀπάγων. ἐποιήσατο δὲ καὶ μετὰ ταῦτα πολλὰς ἐξόδους ἐπὶ τὴν Οὐολούσκων χώραν, [l] τοτὲ μὲν ἀπάσῃ τῇ δυνάμει, τοτὲ δὲ μέ-

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

rere conabantur. Sed quum omnes ab hostibus circumdarentur, pauci admodum et maxima cum difficultate euadere potuerunt: Romanus enim equitatus vndique imminens eos circumsepsit, quo factum vt pauci quidam ex ea clade incolumes euaserint: at maior pars ab hostibus concisa fuit, reliqui se dediderunt. Sed ne illi quidem qui ad valli custodiam relicti fuerant restiterunt, sed ipsa munitio primo impetu capta est: vbi praeter ipsorum Sabinorum pecunias, omnes quoque Romanorum res cum multis captiuis, adhuc intactae ab hostibus, receptae fuerunt, dominisque, qui eas amiserant, fuerunt restitutae.

Tarquinius autem, quum hic primus conatus ex animi sententia ipsi successisset, duxit copias in Sabinos, qui ad Fidenas castra habebant, qui de suorum clade nullos dum nuncios acceperant. Forte autem illi quoque copias ex vallo eduxerant, et iam erant in via: sed quum ad hostes appropinquassent, et capita suorum Imperatorum lanceis praefixa conspexissent, (Romani enim ea ad

b Ἀπέκλεισεν *Vat.*
c Ἔφθησαν *Vat.*
d Προὐξεληλυθότες *Vat.*
e Προὔτεινον *Vat.* vulg. προὔτειναν.
f Παρεδίδοσαν *Vat.* vulg. παρέδοσαν.
g Διεπρεσβεύοντο *Vat.* vulg. διεπρεσβεύσαντο.
h Φόρων *Vat.*
i Id est, *foedere percusso bellum deposuit, pacemque dedit.*
k Ταῖς αὐταῖς dicit pro ταῖς προειρημέναις. nisi malis ταὐταῖς ταῖς, aut ταῖς αὐταῖς συνθήκαις αἷς πρότερον ὁ πάππος αὐτῶ, vt supra p. 240. v. 5. *Sylb.*
l Illa

ad hostium terrorem praeferebant) et suum alterum exercitum deletum cognouissent, nullum amplius generosum facinus ediderunt, sed ad supplices preces versi se hostibus dediderunt. Sabini igitur, adeo foede ac infeliciter vtroque exercitu *intra breuissimum temporis spatium* amisso, ad magnas angustias redacti, et veriti ne vrbes primo impetu caperentur, legatos de pace acturos miserunt, qui se suaque Tarquinio dederent, ea conditione, vt eius imperio parerent, et tributa in posterum penderent. Pace igitur his data, et hisce populis illis ipsis conditionibus, quas ipsimet ei obtulerunt, in fidem receptis, Suessam rediit. Inde copias, quas ibi reliquerat, abduxit; et praedam ac reliqua exercitus impedimenta absportauit; exercitumque diuitiis affluentem Romam reduxit. Postea multas quoque excursiones fecit in agrum Volscorum, nunc totis viribus nunc parte copiarum educta;

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

Fortasse tamen legendum λυσάμενος δὲ πρὸς αὐτὰς etc. *Portus.*

ρεί τινί· καὶ λείας πολλῆς ἐγένετο κύριος. [m] ἤδη δὲ τῶν πλείσων αὐτῷ κατὰ νοῦν χωρούντων, πόλεμος ἐκ τῶν ὁμόρων ἀνέστη, χρόνῳ τε [n] μακρὸς· ἔτη γὰρ ἑπτὰ συνεχῶς ἐπολεμήθη· καὶ παθήμασι χαλεποῖς καὶ ἀπροσδοκήτοις [o] μέγας. ἀφ' ὧν δὲ αἰτιῶν ἤρξατο, καὶ τελευτῆς ὁποίας ἔτυχεν, ἐπειδὴ δολίῳ τε ἀπάτῃ καὶ στρατηγήματι παραδόξῳ κατειργάσθη, [p] δι' ὀλίγων ἐρῶ.

LIII. Πόλις [q] ἦν τῆ Λατίνων γένους, Ἀλβανῶν ἀπόκτισις, ἀπέχουσα τῆς Ῥώμης σταδίους ἑκατὸν, ἐπὶ τῆς εἰς Πραίνεστον Φερούσης ὁδῷ κειμένη. Γαβίους ταύτην ἐκάλουν· νῦν μὲν ἐκέτι συνοικεμένη πᾶσα, πλὴν ὅσα μέρη πανδοκεύεται κατὰ τὴν ὁδόν· τότε δὲ πολυάνθρωπος, καὶ, εἴ τις ἄλλη, μεγάλη. τεκμήραιτο δ' ἄν τις αὐτῆς τὸ μέγεθος καὶ τὴν ἀξίωσιν, ἐρείπια θεασάμενος οἰκιῶν πολλαχῆ, καὶ τείχους κύκλον· ἔτι γὰρ ἔσηκεν αὐτῆ τὰ πλεῖστα. εἰς ταύτην συνερρύησαν Πωμεντίνων τε τῶν ἐκ

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

educta; et ingenti praeda est potitus. Quum autem ei plurima ex animi sententia iam successissent, bellum a finitimis populis excitatum est, quod diuturnum fuit (septem enim continuos annos durauit) inque discrimina incidit grauia ac insperata. Id quibus ex caussis coeptum sit, et quemnam habuerit exitum (quoniam arte dolosa et insperato stratagemate confectum est) paucis dicam.

Vrbs erat Latini nominis, Albanorum colonia, quae ab vrbe centum stadia aberat, in via qua Praeneste itur. Gabios hanc vocabant: nunc tamen non amplius tota incolitur, sed eae tantum partes quae in publico itinere diuersoria habent: tunc vero frequens erat, et magnitudine nulli secunda. De eius autem magnitudine et amplitudine coniecturam facere poterit: qui variis in locis aedificiorum ruinas et murorum ambitum spectarit: maxima enim eorum pars adhuc stat. Huc quidam Pomentini, qui ex

l Illa τοτὲ μὲν ἅπασῃ τῇ δυνάμει desiderantur in *Ed. Steph.* additaque e *Cod. Ven. Sylb.* Agnoscuntur a *Lapo* et *Cod. Vat.*

m Ἤδη δὲ τῶν rectius in *Cod. Vat.* Idemque placuit et *Sylburgio.* vulgatis deest δὲ,

n Μακρὸς *Vat.* vulg. μακρῷ.

o Μέγας pro περιέπεσεν habet *Cod. Vat.*

p Δι' ἐλαχίστων *Vat.*

q Ἦν ἐκ τῇ *Vat.*

r Si

Σαβίνης διαφυγόντων τινὲς, ὅτε τὴν πόλιν [r] αὐτοῖς Ταρκύνιος κατελάβετο, καὶ τῶν ἐκ Ῥώμης φυγάδων συχνοί· οὗτοι δεόμενοι καὶ λιπαροῦντες τιμωρῆσαι σφίσι τὰς Γαβίας, καὶ πολλὰς ὑπισχνούμενοι δωρεὰς εἰ κατέλθοιεν ἐπὶ τὰ σφέτερα, τήν τε κατάλυσιν τῆ τυράννῳ δυνατὴν ἀποφαίνοντες καὶ ῥᾳδίαν, ὡς καὶ τῶν ἐν τῇ πόλει συλληψομένων, ἔπεισαν αὐτὲς, συμπροθυμηθέντων καὶ Οὐολούσκων· ἐπρεσβεύσαντο γὰρ κἀκεῖνοι δεόμενοι συμμαχίας· τὸν κατὰ τῆ Ταρκυνίᾳ πόλεμον ἀναλαβεῖν. ἐγένοντο δὴ [s] μετὰ ταῦτα μεγάλοις στρατεύμασιν εἰς τὴν ἀλλήλων γῆν [t] εἰσβολαὶ καὶ καταδρομαὶ, μάχαι τε, ὥσπερ εἰκὸς, τοτὲ μὲν ὀλίγοις πρὸς ὀλίγους, τοτὲ δὲ πᾶσι πρὸς πάντας, ἐν αἷς πολλάκις μὲν οἱ Γάβιοι, τὰς Ῥωμαίους τρεψάμενοι [u] μέχρι τῶν πυλῶν, καὶ πολλὰς [x] καταβαλόντες, ἀδεῶς τὴν χώραν ἐπόρθουν· πολλάκις δὲ οἱ Ῥωμαῖοι,

ex Suessa profugerant quum Tarquinius vrbem demolitus est; et praeter eos multi Romani exsules confluxerant. Isti orantes et obtestantes Gabinos vt suas iniurias vlciscerentur, et multa dona promittentes, si ipsorum opera in patriam rediissent, et demonstrantes Tarquinii tyrannidem facile euerti posse, quod Romani quoque operam suam ipsis ea in re nauaturi essent, illis tandem rem persuaserunt, Volscis quoque paratis (miserant enim illi quoque legatos, qui societatem ipsorum peterent, qua indigebant) ad bellum contra Tarquinium suscipiendum. Postea magnis exercitibus vtrique in agrum hostium incursus fecerunt, eumque vastarunt; et (vt accidere solet) modo exigua militum manu, modo vtrique totis viribus proelia commiserunt: in quibus saepe Gabini, Romanis ad vrbis portas vsque fusis ac fugatis et multis captis, intrepide agrum populati sunt: saepe etiam Romani,

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

r Si pro αὐτὸς et κατεβάλετο malis αὐτῶν et κατελάβετο, non multum refragabor. *Sylb.* In *Cod. Vat.* αὐτὸς Ταρκύνιος κατελάβετο. Si lectionem hanc sequamur, vertendum *quum Tarquinius vrbem cepit.*

s Μετὰ τοῦτο *Vat.*

t Εἰσβολαὶ, καὶ καταδρομαὶ, μάχαι τε ὥπερ πρὸς ὀλίγους *Vat.* vulgatae sic dant εἰσδρομαὶ καὶ καταβολαὶ, ὥσπερ εἰκὸς τοτὲ μὲν ὀλίγοις.

u Μέχρι τῶν τειχῶν *Vat.*

x Καταβάλλοντες *Vat.* vulg. καταλαβόντες.

y Σαβίνας

μαῖοι, τὰς [y]Γαβίας ὡσάμενοι καὶ κατακλείσαντες εἰς τὴν πόλιν, ἀνδράποδα καὶ λείαν αὐτῶν πολλὴν ἀπήγαγον.

LIV. Συνεχῶς δὲ τούτων [z]γινομένων, ἠναγκάζοντο ἀμφότεροι, τῆς χώρας ὅσα ἦν ἐρυμνὰ τειχίζοντες, φρουρὰν ἐν αὐτοῖς καθιστάναι, καταφυγῆς τῶν γεωργῶν ἕνεκα· ὅθεν ὁρμώμενοι τά τε λῃστήρια, καὶ εἴ τι ἀποσπασθὲν ἴδοιεν μέρος ὀλίγον [a]ἀπὸ πολλῆ στρατῆ, καὶ, οἷα εἰκὸς ἐν προνομαῖς, ἀσύντακτον διὰ καταφρόνησιν, κατιόντες ἀθρόοι διέφθειρον· καὶ τῶν πόλεων ὅσα ἦν ἐπίμαχα καὶ ῥᾴδια ληφθῆναι διὰ κλιμάκων, ἐξοικοδομεῖν τε καὶ ἀποταφρεύειν, δεδοικότες τὰς αἰφνιδίους ἀλλήλων ἐφόδους. μᾶλλον δὲ περὶ ταῦτα ὁ Ταρκύνιος ἐνεργὸς ἦν, [b]καὶ τῆς πόλεως τὰ πρὸς τὰς Γαβίας φέροντα τῷ περιβόλῳ, διὰ πολυχειρίας ἐξωχύρου, τάφρον ὀρυξάμενος εὐρυτέ-

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

mani, Gabinis profligatis et in vrbem compulsis, mancipia et ingentem eorum praedam abegerunt.

Quum autem haec assidue fierent, vtrique coacti sunt loca in suo agro natura munita muro cingere, et praesidium in illis collocare, vt essent agrestibus refugia: vnde facta eruptione, et praedones et si quam exiguam partem a reliquo exercitu auulsam animaduertissent, et (quod in pabulationibus solet accidere) nullo seruato ordine vagantem ob hostium contemptionem, conferti descendentes eos contrucidabant: et vrbes, quae oppugnari et scalis admotis facile capi poterant, muris et fossa munire *cogebantur*, quod sibi metuebant vtrique a mutuis et repentinis incursionibus. Tarquinius vero in hoc opere magis occupatus fuit, et eam vrbanorum murorum partem, quae Gabios fert, ingenti operarum numero communiit, et circumducta latiore fossa, et

y Σαβίνας *Vat.*

z Perperam in *Ed. Steph.* ponitur nota plenae distinctionis post γινομένων.

a Ἀπὸ λοιπῆ στρατῆ legendum censet *Portus.*

b Καὶ τῆς πόλεως τὰ πρὸς τὰς Γαβίας φέροντα] Locum hunc belle illustrant et confirmant ista *Plinii*, lib. III. c. 5. *Clauditur ab oriente aggere Tarquinii Superbi, inter prima opere mirabili. namque eum muris aequavit, qua maxime patebat aditu plano. caetero munita erat praecelsis muris, aut abruptis montibus; nisi quod exspatiantia tecta multas addidere vrbes. Sylb.*

c Ἀνώχυ-

ραν, καὶ τεῖχος ἀνεγείρας ὑψηλότερον, καὶ πύργοις διαλαβὼν τὸ χωρίον πυκνοτέροις· κατὰ τοῦτο γὰρ ἐδόκει μάλιστα τὸ μέρος ἡ πόλις [c]ἀνώχυρος εἶναι, πάντα τὸν ἄλλον περίβολον ἀσφαλὴς οὖσα ἐπιεικῶς, καὶ δυσπρόσιτος. ἔμελλε δε, ὃ πάσαις φιλεῖ ταῖς πόλεσι συμβαίνειν ἐν τοῖς μακροῖς πολέμοις, δῃουμένης [d]διὰ τὰς συνεχεῖς τῶν πολεμίων [e]εἰσβολὰς τῆς γῆς καὶ μηκέτι τὰς καρπὰς ἐκφερούσης, σπάνις ἁπάσης τροφῆς ἐν ἀμφοτέραις ἔσεσθαι, [f]καὶ δεινὴ περὶ τῷ μέλλοντος ἀθυμία· κάκιον δὲ τὰς Ῥωμαίας ἐπίεζεν, ἢ τὰς Γαβίας, ἡ τῶν ἀναγκαίων ἔνδεια, καὶ οἱ πενέστατοι αὐτῶν μάλιστα κάμνοντες ὁμολογίας ᾤοντο δεῖν ποιήσασθαι πρὸς τὰς Γαβίας, καὶ τὸν πόλεμον ἐφ' οἷς ἂν ἐκεῖνοι θέλωσι διαλύσασθαι.

Ἀδημονοῦντος δ' ἐπὶ τοῖς συμβεβηκόσι τῷ Ταρκυνίῳ, καὶ ἔτε διαλύσασθαι τὸν πόλεμον αἰσχρῶς ὑπομένοντος, ἔτε ἀντέχειν ἔτι δυναμένῳ, πάσας δὲ πείρας ἐπιτεχνω- LV.

et muris altius erectis, et frequentioribus turribus per modica interstitia additis: hac enim potissimum parte vrbs infirma videbatur, at in reliquo murorum ambitu satis tuta, et accessu difficilis. Itaque, quod omnibus ciuitatibus accidere solet in bellis diuturnis, ob continuas hostium incursiones vastato agro, nec fructus amplius ferente, vterque populus omnium alimentorum penuria laboraturus, et de futuro vehementer solicitus futurus erat: grauius tamen rerum ad victum necessariarum penuria Romanos quam Gabinos premebat; et pauperrimi quique hac maxime pressi censebant pacem cum Gabinis faciendam, et bellum quibuscunque illi voluissent conditionibus finiendum.

Quum autem Tarquinius ob tales casus moeroris et anxietatis esset plenus, neque ita ignominiose pacem facere vellet, neque tamen amplius *malis* resistere posset, et quasuis artes tentaret,

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

c Ἀνώχυρος *Vat.* vulg. ἀνίσχυρος.

d Διὰ τὰς συνεχεῖς *Vat.*

e Genitiuus τῆς γῆς rectius ponetur vel post εἰσβολὰς vel post ἐκφερούσης *Sylb.* In *Cod. Vat.* εἰσβολὰς τῆς γῆς, ita vt omittantur καὶ μηκέτι.

f Καὶ δεινὴ περὶ *Vat.* vulgatis deest praepositio.

g Imo

μένε, καὶ δόλε παντοδαπὲ συντιθέντος, [g] ὁ πρεσβύτατος αὐτῦ τῶν υἱῶν κοινωσάμενος τὴν γνώμην τῷ πατρὶ μόνῳ, [h] Σέξτος ὄνομα", καὶ δόξας τολμηρῷ μὲν ἐπιχειρεῖν πράγματι, καὶ μέγαν ἔχοντι κίνδυνον, ἐ μὴν ἀδυνάτῳ γε, συγχωρήσαντος τῦ πατρὸς ποιεῖν ὅσα βέλεται, σκήπτεται διαφορὰν πρὸς τὸν πατέρα περὶ τῆς καταλύσεως τῦ πολέμε· μασιγωθεὶς δὲ ὑπ' αὐτῦ ῥάβδοις ἐν ἀγορᾷ, καὶ τἆλλα περιυβρισθεὶς, ὥστε περιβόητον γενέσθαι τὸ πρᾶγμα, πρῶτον μὲν ἐκ τῶν ἑταίρων τὰς πιστοτάτας ἔπεμπεν ὡς αὐτομόλας, φράσοντας τοῖς Γαβίοις δι' ἀπορρήτων, ὅτι πολεμεῖν τῷ πατρὶ διέγνωκεν, ὡς αὐτὰς ἀφικόμενος, εἰ λάβοι [i] πίστιν ὅτι φυλάξουσιν αὐτὸν ὥσπερ καὶ τὰς ἄλλας τὰς [k] ἐκ Ῥώμης φυγάδας, καὶ ἐκ ἐκδώσουσι τῷ πατρὶ, τὰς ἰδίας ἔχθρας ἐλπίσαντες ἐπὶ τῷ σφετέρῳ συμφέροντι διαλύσασθαι. ἀσμένως δὲ τῶν Γαβίων τὸν λόγον ἀκουσάντων, καὶ μηδὲν εἰς αὐτὸν

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

tentaret, et quoduis doli genus comminiſceretur, eius filius maximus natu, nomine Sextus, conſilio cum ſuo patre ſolo communicato, et facinus audax et valde periculoſum, ſed tamen quod ſuccedere poterat, aggreſſus eſſe viſus, impetrata a patre poteſtate faciendi quicquid vellet, ſimulauit ortum eſſe diſſidium inter ſe et patrem de bello finiendo. Ab eo igitur virgis in foro caeſus, et aliis contumeliis affectus, vt rei rumor latius ſpargeretur, primum quidem fidiſſimos ſuorum amicorum miſit, vt transfugas, qui clam Gabinis ſignificarent ſe ſtatuiſſe ad eos venire, et bellum patri inferre, ſi modo illi fide ſibi data promitterent fore, vt ſe, quemadmodum et caeteros Romanos exſules, ſervarent, nec patri dederent, ſperantes hoc pacto ſe priuatas inimicitias ſuo commodo dirimere poſſe. Hanc orationem quum Gabini libenter acciperent, et illum a ſe minime violatum

g Imo ὁ νεώτερος, *Liuius* enim dicit, *Sextus filius eius, qui minimus ex tribus erat, transfugit ex compoſito Gabios.* ſic *Polyaenus* quoque *Strategem.* l. VIII. Sed *Dionyſius* etiam alibi in hac ſententia (dicam an errore?) conſtanter permanet. *Caſaub.*

h Deſiderantur in *Cod. Vat.*

i Πίστεις *Vat.*

k Ἐκ Ῥώμης *Vat.* vulgo ἐκ Ῥωμαίων.

l Legitima

παρανομήσειν διομολογησαμένων, παρῆν ἑταίρας τε πολλὰς καὶ πελάτας ἐπαγόμενος ὡς αὐτομόλας· [l] ἵνα δὴ μᾶλλον αὐτῷ [m] πιστεύσειαν ἀληθεύειν τὴν ἀπὸ τῦ πατρὸς ἀπόστασιν, ἀργύριόν τε καὶ χρυσίον πολὺ κομίζων. ἐπισυνέῤῥεόν τε αὐτῷ πολλοὶ μετὰ ταῦτα τῶν ἐκ τῆς πόλεως, Φεύγειν τὴν τυραννίδα [n] σκηπτόμενοι· καὶ χειρ ἦν ἤδη περὶ αὐτὸν καρτερά. δόξαντες δὲ οἱ Γάβιοι μέγα [o] προσγενέσθαι σφίσι πλεονέκτημα, πολλῶν ὡς αὐτὰς ἀφικομένων, καὶ ἐ διὰ μακρῦ τὴν Ῥώμην ὑποχείριον [p] ἕξειν ἐλπίσαντες, καὶ ἔτι μᾶλλον ἐξαπατηθέντες ὑφ' ὧν ἔπρατ̣εν ὁ τῦ πατρὸς ἀποστάτης, συνεχῶς ἐπὶ τὴν χώραν ἐξιὼν, καὶ πολλὰς περιβαλλόμενος ὠφελείας· παρεσκεύασε γὰρ αὐτῷ ὁ πατὴρ, [q] προειδὼς εἰς ἃς παρέσται τόπους, τήν τε λείαν ἄφθονον καὶ τὰ χωρία ἀφύλακτα, καὶ τὰς ἀπολυμένας [r ὑπ'] αὐτῷ συνεχῶς ἔπεμπεν, ἐπιλεγόμενος ἐκ τῶν πολιτῶν ἃς ἐν ὑποψίαις

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

violatum iri promitterent, venit multos ſodales et clientes tanquam transfugas ſecum adducens: et, quo facilius crederent ſe a patre defeciſſe, magnam argenti aurique copiam afferens. Poſtea ad eum multi ex vrbe confluebant, qui ſe tyrannidem fugere ſimulabant: atque iam manu valida ſtipatus erat. Gabini vero putantes magnam ſuis rebus acceſſionem factam multis ad ſe confugientibus, et breui Romam in ſuam poteſtatem venturam ſperantes, et longe magis decepti rebus, quas Sextus patris deſertor gerebat, qui in agrum *Romanorum* excurſiones aſſiduo faciebat, et ingentem praedam referebat: (pater enim, quum iam ante ſciret quae loca ille eſſet petiturus, pararat ingentem praedam, et praeſidiis munitiones nudarat, et aſſidue ciues ſelectos, quos ſuſpectos habebat, ei trucidandos obiiciebat) ex

l Legitima conſtructio flagitat καὶ ἵνα δή, vel καὶ ἵνα, vel ἵνα δὲ μᾶλλον. *Port.*

m Ita *Sylb.* et *Codd. Mſſ.* ante in *Ed. Steph.* πιστεύειαν.

n Σκηπτόμενοι *Vat.* vulg. σκηπτομένων

o Προσγεγονέναι *Vat.*

p Ἔξειν *Vat.* vulgo ἔχειν.

q Προϊδεῖν *Vat.*

r Vſitatius in proſa ὑπ' αὐτῦ. at ὑπ' αὐτῷ in his loquendi generibus poëtarum eſt proprium. *Sylb.*

s Ἃς

εἶχεν· [s] ἐξ ἁπάντων δὲ τούτων δόξαντες εἶναι φίλου πιστὸν σφίσι τὸν ἄνδρα, καὶ στρατηλάτην ἀγαθὸν, πολλοὶ δὲ καὶ χρήμασι [t] δωροδοκηθέντες, ἐπὶ τὴν αὐτοκράτορα [u] παράγουσιν ἀρχήν.

LVI. Τοσαύτης δὲ γενόμενος ἐξουσίας ὁ Σέξτος κύριος, δι' ἀπάτης καὶ φενακισμοῦ, τῶν θεραπόντων τινὰ, λαθὼν τοὺς Γαβίους, πέμπει πρὸς τὸν πατέρα, τήν τε ἐξουσίαν, ἣν εἰληφὼς ἦν, δηλώσοντα, καὶ πευσόμενον τί χρὴ ποιεῖν. ὁ δὲ Ταρκύνιος, ἀδὲ τὸν θεράποντα γινώσκειν βουλόμενος ἃ τὸν υἱὸν ἐκέλευσε ποιεῖν, ἄγων τὸν ἄγγελον προῆλθεν εἰς τὸν προσκείμενον τοῖς βασιλείοις κῆπον· ἔτυχον δὲ μήκωνες ἐν αὐτῷ πεφυκυῖαι, πλήρεις ἤδη τοῦ καρποῦ, καὶ συγκομιδῆς ὥραν ἔχουσαι· διεξιὼν δὴ διὰ τούτων, τῆς ὑπερεχούσης ἀεὶ μήκωνος τῷ σκήπωνι [x] πάλλων τὴν κεφαλὴν ἀπήρατο. ταῦτα ποιήσας [y] ἀπέλυσε τὸν ἄγγελον, ἀδὲν ἀποκρινόμενος πολλάκις ἐπερωτῶντι· τὴν Θρασυβούλου τοῦ Μιλησίου διάνοιαν, ὡς ἔμοιγε δοκεῖ, μιμησάμενος· καὶ γὰρ ἐκεῖνος Περιάνδρῳ ποτὲ τῷ Κορινθίων τυράννῳ

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

ex his igitur omnibus rebus coniicientes et existimantes illum sibi amicum fidelem esse et imperatorem egregium, multi etiam pecunia corrupti, ad eum summum imperium detulerunt.

Sextus autem, tanta potestate per dolos et praestigias potitus, famulum quendam clam Gabinis ad patrem misit, qui ei declararet potestatem quam adeptus fuerat, et ex eo sciscitaretur quidnam esset faciendum. Tarquinius autem, quum nollet famulum scire, quae filium suum facere iussurus esset, nuntium in hortum regiae adiacentem duxit: ibi enim erant papauera innata, et fructibus onusta, et iam collectioni matura. Per haec igitur media ambulans, quaelibet papauerum capita caeteris eminentiora baculo percussa deiiciebat. Quo facto, nuntium, a quo saepius fuerat interrogatus, sine responso remisit: Thrasybuli Milesii (vt mihi videtur) consilium ac exemplum sequutus. nam et ille olim Periandro Corinthi tyranno per nuntium ad se

s Ἐξ ἁπάντων τε *Vat.*
t Ὑπ' αὐτοῦ δεκασθέντες *Vat.*
u Παράγουσιν *Vat.* vulgo ἄγουσιν.
x Παίων τὴν κεφαλὴν *Vat.*
y Ἀπέλυσε *Vat.* vulg. ἀπέστειλε.

διὰ τοῦ πεμφθέντος ἀγγέλου, πῶς ἂν ἐγκρατέστατα τὴν ἀρχὴν κατάσχοι, λόγον μὲν οὐδένα ἀπέστειλεν, ἀκολουθεῖν δὲ τὸν ἥκοντα παρ' αὐτοῦ κελεύσας, ἦγε δι' ἀρούρας σιτοσπόρου, [z] καὶ τοὺς ὑπερέχοντας τῶν σταχύων ἀποθραύων [a], ἐρρίπτει χαμαί· διδάσκων ὅτι δεῖ τῶν ἀστῶν τοὺς δοκιμωτάτους [b] κολούειν καὶ διαφθείρειν. τὸ παραπλήσιον δὴ καὶ τοῦ Ταρκυνίου τότε ποιήσαντος, συνεὶς τὴν διάνοιαν τοῦ πατρὸς ὁ Σέξτος, ὅτι κελεύει τοὺς ὑπερέχοντας τῶν Γαβίων ἀναιρεῖν, συνεκάλεσεν εἰς ἐκκλησίαν τὸ πλῆθος, καὶ πολὺν [c] ὑπὲρ αὐτοῦ λόγον διαθέμενος, ὅτι καταπεφευγὼς εἰς τὴν ἐκείνων πίστιν ἅμα τοῖς ἑταίροις, κινδυνεύει συλληφθεὶς ὑπό τινων τῷ πατρὶ παραδοθῆναι, τήν τε ἀρχὴν ἕτοιμος ἦν ἀποθέσθαι, καὶ, πρὶν ἢ παθεῖν

ad se missum, vt intelligeret quanam ratione imperium firmissimum tenere posset, nullum responsum voce dedit; sequi vero iubens nuntium, duxit eum per aruum frumento consitum, et spicas eminentiores defringens, humi abiecit, innuens *sic* eum spectatissimos quosque ciuitatis truncare atque exstinguere debere. Quum igitur tunc et ipse Tarquinius simile quiddam fecisset, Sextus, mentem patris intelligens, quod iuberet eminentissimos quosque de Gabinis a se tolli, populum ad concionem conuocauit; vbi cum multum de se sermonem habuisset, quod *scilicet*, cum in fidem eorum vna cum sociis confugisset, in periculo erat, ne a quibusdam comprehensus patri dedatur, quodque ipse paratus erat ad deponendum imperium, et antequam grauius

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

z Καὶ τοὺς ὑπερέχοντας τῶν σταχύων κολούειν καὶ διαφθείρειν in *Ed. Steph.* vnde κολούων καὶ διαφθείρων legendum censet *Portus*. Quae iam interposita vides, addidit *Sylburgius* e *Ven.* et *Rom. Codd.* quibus consentit *Cad. Vat.* atque etiam *Lapi* versio. Verum (vt ait *Sylb.*) sicut a *Lapi* versione, ita a *Ven. Cod.* abest verbum κολούειν cum coniunctione καὶ.

a Τοὺς ὑπερέχοντας τῶν σταχύων ἀποθραύων] *Polyaenus* in Tarquiniani facti narratione dicit, τοὺς ὑψηλοτάτους μήκωνας ἀποκλάσας: *Herodotus* vero in Thrasybulei stratagematis historia, ἐκόλυε ἀεὶ ὅκως τινὰς ἴδοι τῶν ἀσταχύων ὑπερέχοντας τῶν ἄλλων· κολούων δὲ, ἔβαλλε ἐς ὃ τοῦ λητὸς τὸ κάλλιστόν τε καὶ βαθύτατον διέφθειρε τρόπῳ τοιούτῳ. *Sylb.*

b Κολύσειν *Vat.*

c Ὑπὲρ αὐτῶν *Vat.*

τι δεινὸν, ἀπαίρειν ἐκ τῆς πόλεως ἐβάλετο, δακρύων ἅμα καὶ τὴν ἑαυτῆ τύχην κατολοφυρόμενος, ὥσπερ οἱ κατ' ἀλήθειαν [d] ὑπὲρ ψυχῆς ἀγωνιῶντες.

LVII. Ἠρεθισμένης δὲ τῆς πλήθους, καὶ μετὰ πολλῆς προθυμίας πυνθανομένης τίνες εἰσὶν οἱ μέλλοντες αὐτὸν προδιδόναι, τὸν ἐπιφανέστατον τῶν Γαβίων Ἀντίστιον Πέτρωνα ὠνόμασεν, ὃς ἐν εἰρήνῃ τε πολλὰ καὶ σπουδαῖα πολιτευσάμενος, καὶ στρατηγίας δὲ πολλὰς τετελεκὼς, ἐπιφανέστατος ἁπάντων ἐγεγόνει. ἀπολογουμένης δὲ τῆς ἀνδρὸς, καὶ διὰ τὸ μηδὲν ἑαυτῷ συνειδέναι, πᾶσαν ἐξέτασιν ὑπομένοντος, ἔφη βέλεσθαι τὴν οἰκίαν αὐτῆς διερευνήσασθαι πέμψας [e] ἑτέρους, αὐτὸς δ' ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας σὺν ἐκείνῳ, ἕως ἂν οἱ πεμφθέντες ἔλθωσι, μένειν. ἔτυχε δὲ διεφθαρκὼς τῶν θεραπόντων τινὰς αὐτῆς ἀργυρίῳ, τὰς ἐπὶ τὸν ὄλεθρον Πέτρωνος κατασκευασθείσας ἐπιστολὰς σεσημειωμένας τῇ τῆς πατρὸς σφραγῖδι λαβόντας ἔνδον [f τῆς οἰκίας"] ἀποθέσθαι. ὡς δ' οἱ πεμφθέντες ἐπὶ τὴν ἔρευναν· [g] ἠδὲ γὰρ ἀντεῖπεν ὁ Πέτρων, ἀλλ' [h] ἀφῆκε τὴν οἰκίαν ἐρευνᾶν· εὑρόντες ἔνθα ἦν ἀποκεκρυμμένα τὰ γράμματα, παρῆσαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἄλλας τε πολλὰς φέροντες ἐπιστολὰς ἐπισεσημασμένας, καὶ τὴν [i] πρὸς Ἀντίστιον γραφεῖσαν, ἐπιγινώσκειν φήσας [k] τὴν σφραγῖδα τῆς πατρὸς ὁ Σέξτος ἔλυσε, καὶ τῷ γραμματεῖ δὲς ἐκέλευσεν ἀναγινώσκειν. ἐγέγραπτο δ' ἐν αὐτῇ, μάλιστα μὲν ζῶντα παραδοῦναι τὸν υἱὸν αὐτῷ· ἐὰν δὲ [l] ἀδύνατος ᾖ, τὴν κεφαλὴν ἀποτεμόντα πέμψαι [m αὐτῷ·]" ταῦτα δὲ ποιήσαντι αὐτῷ τε καὶ τοῖς συλλαβομένοις τῆς ἔργης, χωρὶς τῶν ἄλλων μισθῶν, ἃς πρότερον [n] ὑπέσχετο, [o] πολιτείαν τε τὴν ἐν Ῥώμῃ δώσειν ἔφη, [p] καὶ τῷ πατρικίων ἀριθμῷ ἅπαντας ἐγγράψειν, οἰκίας τε καὶ κλήρους καὶ ἄλλας δωρεὰς πολλὰς ἐπιθήσειν καὶ μεγάλας. ἐφ' οἷς ἐρε-

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

grauius aliquid experiretur ex vrbe volebat discedere; lacrymans simulque sortem suam deplorans, vt qui vere in extremo capitis periculo versantes animi anxietate premerentur.

Populo autem vehementer irritato, et summo studio scisciante quinam essent illi proditores, illustrissimum omnium Gabinorum Antistium Petronem nominauit; qui, quod et pacis tempore multas et praeclaras res gessisset, et saepius imperatoris munere functus esset, gloriae claritate cunctis anteibat. Illo autem se purgante, et, quod nullius sceleris sibi esset conscius, omnem inquisitionem admittente, respondit *Sextus* se velle missis aliis domum eius perscrutari, atque interim cum eo in concione manere, donec qui essent missi redirent. Iam autem quosdam eius seruos pecunia corruperat, vt literas, in perniciem Petronis paratas, patris sigillo obsignatas accipientes domi occultarent. Vbi vero qui ad scrutandum missi fuerant, (neque

d Τπὲρ τῆς ψυχῆς *Vat.*
e Rectius ἑταίρους in *Cod. Vat.*
f Desiderantur in *Cod. Vat.*
g Malim

(neque enim Petro ipsis aduersatus est, sed permisit vt aedes suas scrutarentur) repertis literis in loco vbi reconditae fuerant, ad concionem sunt reuersi, cum multas alias epistolas obsignatas afferentes, tum eam quae ad Antistium fuerat scripta, Sextus se eam ex patris sigillo cognoscere asserens, eam aperuit, et scribae traditam recitari iussit. In ea autem scriptum erat, vt praecipue viuum filium sibi dederet: si vero hoc praestare non posset, caput eius amputatum ad se mitteret: quae si et ipse et eius socii peregissent, praeter alia praemia, quae illis ante promiserat, se illos ciuitate Romana donaturum, et omnes in patricium ordinem adscripturum, et domos et agros et alia multa eaque ingentia dona additurum pollicebatur. Quibus rebus irritati

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

g Malim cum *Cod. Vat.* ἠδὲν γὰρ ἀντεῖπεν.
h Ἐφῆκε *Vat.*
i Πρὸς τὸν Ἀντίστιον *Vat.*
k *Lapi* quoque versio hanc lectionem agnoscit, *recognoscere se dicens:* et perspicua est sententia, si post in ἐπιγινώσκειν subaudiamus relatiuum αὐτήν. *Sylb.* Sed non opus vt aliquid subintelligamus, si cum *Cod. Vat.* τὴν σφραγῖδα pro τῇ σφραγῖδι reponamus.
l Post ἀδύνατος ᾖ vox τοῦτο adiicitur in *Cod. Vat.* adeo vt ἀδύνατον ᾖ τοῦτο legendum videatur.
m Deest *Vat.*
n Ὑπέσχετο *Vat.* vulg. ὑπέσχητο. quae est forma minus vsitata.
o Πολιτείαν τε *Vat.*
p Καὶ εἰς τὸν τῶν πατρικίων ἀριθμόν *Vat.*

θισθέντες οἱ Γάβιοι τὸν μὲν Ἀντίστιον ἐκπεπληγότα ἐπὶ τῇ παραδόξῳ συμφορᾷ, καὶ ἀδὲ φωνὴν ἀπὸ τῆ κακῆ ῥῆξαι δυνάμενον ἀποκτείνασι, βάλλοντες λίθοις· τὴν δὲ κατὰ τῶν ἄλλων ζήτησίν τε καὶ τιμωρίαν τῶν ταὐτὰ τῷ Πέτρωνι βεβουλευσαμένων ἐπέτρεψαν τῷ Σέξτῳ ποιήσασθαι. ὁ δὲ τοῖς ἰδίοις ἑταίροις τὴν φυλακὴν ἐπιτρέψας τῶν πυλῶν, ἵνα μὴ διαφύγοιεν αὐτὸν οἱ ἐν ταῖς αἰτίαις, πέμπων ἐπὶ τὰς οἰκίας τῶν ἐπιφανεστάτων ἀνδρῶν, ἀπέκτεινε πολλοὺς τῶν Γαβίων καὶ ἀγαθούς.

LVIII. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐπράττετο, θορύβε κατὰ τὴν πόλιν ὄντος, ὡς ἐπὶ τοσούτῳ κακῷ, μαθὼν τὰ γενόμενα ὁ Ταρκύνιος διὰ γραμμάτων, παρῆν ἄγων τὴν δύναμιν, καὶ πρὸ [q] μέσης νυκτὸς ἀγχῆ γενόμενος τῆς πόλεως, ἀνοιχθεισῶν τῶν πυλῶν ὑπὸ τῶν ἐπὶ τούτῳ παρεσκευασμένων, εἰσελθὼν δίχα πόνε κύριος ἐγεγόνει τῆς πόλεως. ὡς δ' ἐγνώσθη τὸ πάθος, ἁπάντων κατοδυρομένων ἑαυτὲς, οἵας πείσονται σφαγὰς καὶ ἀνδραποδισμὲς, καὶ πάντα ὅσα καταλαμβάνει δεινὰ τὲς ὑπὸ τυράννων ἁλόντας, προσδοκώντων· εἰ δὲ τὰ κράτιστα πράξειαν, δειλίας τε

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

irritati Gabini Antiſtium inopinata calamitate attonitum, et praeingenti dolore ne vocem quidem emittere valentem, lapidibus obrutum interfecerunt: in alios quoque eiuſdem conſilii ſocios inquiſitionem et animaduerſionem Sexto permiſerunt. Ille vero ſuis amicis commiſſa portarum cuſtodiendarum prouincia, ne qui reorum ipſum effugerent, miſſis *ſuis ſatellitibus* in illuſtriſſimorum virorum domos, de Gabinis multos eoſque probos viros interfecit.

Interea vero, tumultu in vrbe * ob tantum malum exorto, Tarquinius, per literas re cognita, cum exercitu eo venit; quumque circa mediam noctem ad vrbem acceſſiſſet, apertis portis ab iis qui ad hoc ipſum parati fuerant, ingreſſus, ſine vllo labore vrbe eſt potitus. Quum autem, cognito eo caſu *ac infortunio*, omnes ſuam conditionem deplorarent; et caedes et ſeruitutem et omnia mala, quae ſolent contingere vrbi a tyrannis captae, exſpectarent, vel (ſi optime ſecum fuiſſet actum) ſeruitutem et bono-

* *Vel*, vt in tanto malo par erat.

q Scribe μέσας νύκτας, vt alibi ſaepe, et apud alios. *Steph.* et *Caſ.* *r Lapus*

καὶ χρημάτων ἀφαιρέσεις, καὶ τὰ ὅμοια τούτοις [r] κατεψηφικότων, ἀδὲν ὁ Ταρκύνιος ὧν προσεδόκων τε καὶ ἐδεδοίκεσαν, καίτοι πονηρὸς ὢν καὶ περὶ τὰς τιμωρίας τῶν ἐχθρῶν ἀπαραίτητος, ἔδρασεν. ὅτε γὰρ ἀπέκτεινεν ἀδένα Γαβίων, ὅτ' ἐξήλασε τῆς πόλεως, ὅτ' εἰς ἀτιμίαν ἢ χρημάτων [s] ζημίαν ἐνέβαλε· συγκαλέσας δ' εἰς ἐκκλησίαν τὸ πλῆθος, καὶ βασιλικὸν ἐκ τυραννικῆ [t] τρόπον μεταλαβὼν, τήν τε πόλιν αὐτοῖς ἔφη τὴν ἰδίαν ἀποδιδόναι, καὶ τὰς ἀσίας ἃς ἔχουσι συγχωρεῖν· [u] καὶ σὺν τούτοις τὴν Ῥωμαίων ἰσοπολιτείαν ἅπασι χαρίζεσθαι, ἀ δι' εὔνοιαν τὴν πρὸς τὲς Γαβίους, ἀλλ' ἵνα σὺν τούτοις τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν ἐγκρατέστερον [x] κατέχοι, ταῦτα πράττων· κρατίστην ἡγάμενος ἔσεσθαι φυλακὴν ἑαυτῆ τε καὶ τῶν παίδων, τὴν ἐκ τῶν παρ' ἐλπίδα σεσωσμένων καὶ τὰ ἴδια πάντα κεκομισμένων πίστιν. καὶ ἵνα μηδὲν αὐτοῖς δεῖμα περὶ τῆ μέλλοντος ὑπάρχῃ χρόνε, μηδ' ἐνδοιάζω-

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

et bonorum direptiones atque his ſimilia animo praeciperent, Tarquinius tamen nihil horum fecit, quae exſpectabant ac formidabant, licet eſſet improbus et inexorabilis in ſupplicio de inimicis ſumendo. neque enim quemquam Gabinorum interfecit, neque vrbe expulit, neque ignominia affecit, neque pecunia mulctauit: ſed quum populum ad concionem conuocaſſet, regio pro tyrannico ingenio ſumpto, dixit ſe illis ſuam ciuitatem reſtituere, et fortunas quas habebant concedere; idque, vt horum opera Romanorum imperium maiori ſtabilitate firmatum retineret: exiſtimans firmiſſimum ſibi ſuiſque liberis praeſidium fore fidem eorum, qui praeter omnem ſpem ſeruati fuerant, et res omnes ſuas recuperarant. Et nequis metus in poſterum in eorum animis reſideret, neue dubitarent, ſed

r Lapus omittit participium κατεψηφικότων. quod, ſi mendo caret, ſignificabit *contra ſe pronunciantibus*, vel ex tyranni ſuffragio: nam ἑαυτῆ καταψηφίζειν ſonat calculum contra ſe ferre, vt infra patet ex pag. 283. *Sylb.*

s Ἀφαίρεσιν ἐζημίωσε *Vat.*

t Τρόπε *Vat.*

u In *Cod. Vat.* plenius aliquanto, καὶ σὺν τούτοις τὴν Ῥωμαίων ἰσοπολιτείαν ἅπασι χαρίζεσθαι, ἀ δι' εὔνοιαν τὴν πρὸς τὲς Γαβίους, ἀλλ' ἵνα τὴν Ῥωμαίων etc. quae verba omnia vulgatis deſunt.

x Κατέχῃ *Vat.*

σι, [y] βέβαια δὲ ταῦτα σφίσι διαμένῃ, γράψας ἐφ' οἷς ἔσονται δικαίοις φίλοι, τὰ περὶ τούτων ὅρκια συνετέλεσεν ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας παραχρῆμα, καὶ [z] διωμόσατο κατὰ τῶν σφαγίων. τούτων ἐστὶ τῶν ὁρκίων μνημεῖον ἐν Ῥώμῃ κείμενον ἐν ἱερῷ Διὸς Πιστίου, [a] ὃν Ῥωμαῖοι [b] Σάγκλον καλοῦσιν, ἀσπὶς ξυλίνη βύρσῃ βοείᾳ περίτονος τοῦ [c] σφαγιασθέντος ἐπὶ τῶν ὁρκίων τότε βοός, γράμμασιν ἀρχαϊκοῖς ἐπιγεγραμμένη [d] τὰς γενομένας αὐτοῖς ὁμολογίας.

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

sed haec certa *et firma* illis permanerent, scripsit quo iure quibusue conditionibus amicitiam cum illis esset iturus, et extemplo ibi in concione foedus fecit et super victimas iurauit. Horum foederum monumentum Romae exstat, in templo Iouis Fidii (quem Romani Sanctum vocant) clypeus ligneus, tectus corio eius bouis, qui tunc in feriendo foedere mactatus fuit, et literis antiquis foederis conditiones inscriptas continens. His

[y] Εἰ βέβαια ταῦτα σφίσι διαμένῃ *Vat.*

[z] Διωμόσατο κατὰ τῶν σφαγίων] Iurisiurandi, quod aram tenentes, tactisque ipsis adeo sacris concipiebant, frequens mentio apud scriptores. *T. Livius* l. XXI. *altaribus admotum, tactis sacris iureiurando adactum.* ἁψάμενον τῶν ἱερῶν dicit *Polybius* l. III. *Appianus* in Hannabalica Historia, ἐπὶ ἐμπύρων. quod etiam dicebant ὀμνύναι κατὰ vel ἐπὶ τῶν σφαγίων. *Plutarchus* in Poplicola, ἐβάλετο ἐπὶ σφαγίων ὁρκῶσαι τὴν βουλήν. item ἐπὶ τομέων. vnde ὅρκια τέμνειν et ὁρκοτομεῖν. *Des. Heraldus* in *Digressionum* l. I. c. 16.

[a] Vide pag. 109. v. 12.

[b] Ὃν Ῥωμαῖοι Σάγκλον καλοῦσι] Cum *Castalione* (in *Obseruatt. Dec.* III.) malim Σάγκον. non enim *Sancti* cognomen (vt quam plurimi credunt) Herculi peculiare et proprium est, cum *Sanctus* sit vox Latina et non minus Herculi, quam caeteris omnibus diis tribuatur, vt ex Inscriptionibus innumeris constat. Vnam autem proferre non grauabor in *Lapide Tiburtino* incisam, quo in lapide et proprium Herculis cognomen ab lingua Sabina, et quod cum caeteris deis commune habetur a Latinis legitur. SANCO. SANCTO. DEO. FIDIO. SACRVM. Hic de re pluribus agit *Castalio*, quem videsis.

[c] Σφαγιασθέντος *Vat.* vulgo σφαγισθέντος.

[d] Τὰς γενομένας *Vat.* quo modo legendum monuit *Sylb.* vulgo γινομένας

[e] Τοιούτῳ

ταῦτα πράξας, καὶ βασιλέα τῶν Γαβίων τὸν υἱὸν Σέξτον ἀποδείξας, ἀπῆγε τὴν δύναμιν. ὁ μὲν δὴ πρὸς Γαβίους πόλεμος [e] τοιούτῳ τετύχηκε τέλους.

Ταρκύνιος δὲ μετὰ τοῦτο τὸ ἔργον ἀναπαύσας τὸν LIX. λεὼν τῶν [f] στρατειῶν καὶ πολέμων, περὶ τὴν κατασκευὴν τῶν ἱερῶν ἐγίνετο, τὰς τῷ πάππῳ προθυμούμενος εὐχὰς ἐπιτελέσαι. ἐκεῖνος γὰρ, ἐν τῷ τελευταίῳ πολέμῳ μαχόμενος πρὸς Σαβίνους, εὔξατο τῷ Διὶ καὶ τῇ Ἥρᾳ καὶ τῇ Ἀθηνᾷ, [g] ἐὰν νικήσῃ τῇ μάχῃ, ναοὺς αὐτοῖς κατασκευάσειν· καὶ τὸν μὲν σκόπελον ἔνθα ἱδρύσεσθαι ἔμελλε τοὺς θεούς, [h] ἀναλήμμασί τε καὶ χώμασι μεγάλοις ἐξειργάσατο, καθάπερ ἔφην ἐν τῷ πρὸ τούτου λόγῳ· τὴν δὲ τῶν ναῶν κατασκευὴν οὐκ ἔφθη τελέσας. τοῦτο δὴ τὸ ἔργον ὁ Ταρκύνιος ἀπὸ τῆς δεκάτης τῶν ἐκ Σαβίνων λαφύρων ἐπιτελέσαι προαιρούμενος, ἅπαντας τοὺς τεχνίτας ἐπέρρωσε ταῖς ἐργασίαις. ἔνθα δὴ λέγεται τέρας τι θαυμαστὸν ὑπόγειον, ὀρυττομένων τῶν θεμελίων, καὶ τῆς ὀρυγῆς

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII. *Templa aedificat.*

His rebus gestis, et Sexto filio Gabinorum rege creato, copias abduxit. Atque belli Gabinii hic fuit exitus.

Post haec Tarquinius, quiete a militia et bellis populo data, animum appulit ad templorum fabricam, aui vota persoluere studens. Ille enim, in vltimo bello cum Sabinis dimicans, Ioui et Iunoni et Mineruae, si ex proelio victor discessisset, templa se aedificaturum vouerat: ac rupem, vbi deorum templa fundaturus erat, celsis substructionibus magnisque aggeribus complanauit, vt in superiore libro dixi. At templa ista, *exsilio* praeuentus, perficere non potuit. Quum igitur Tarquinius ex decimis Suessanae praedae hoc opus conficere statuisset, omnes opifices ad id peragendum adhibuit. Tunc fertur mirum quoddam sub terra exstitisse prodigium: dum fundamenta foderentur et ipsa fossa

[e] Τοιούτῳ τέλους ἔτυχε *Vat.*

[f] Rectius in *Cod. Vat.* στρατειῶν vulgo στρατιῶν.

[g] Ἐὰν κρατήσῃ *Vat.*

[h] Ἀναλώμασι agnoscit etiam *Lapi* versio. Sed non dubium est, quin legendum sit ἀναλήμμασι ex p. 192. v. 38. *Sylb.* Ἀναλήμμασι disertim in *Cod. Vat.*

εἰς πολὺ βάθος ἤδη [i] παρέσης, εὑρῆσθαι κεφαλὴν νεοσφαγῶς ἀνθρώπε, [k] τό τε πρόσωπον [l] ἔχουσαν τοῖς ἐμψύχοις ὅμοιον, καὶ τὸ καταφερόμενον [m] ἐκ τῆς σφαγῆς αἷμα θερμὸν ἔτι καὶ νεαρόν. τοῦτο τὸ τέρας ἰδὼν ὁ Ταρκύνιος, τοῖ μὲν ὀρύγματος ἐπισχεῖν ἐκέλευσε τοὺς ἐργαζομένους· συγκαλέσας δὲ τοὺς ἐπιχωρίους μάντεις, ἐπυνθάνετο παρ' αὐτῶν, τί βούλεται σημαίνειν τὸ τέρας. οὐδὲν δ' αὐτῶν ἀποφαινομένων, ἀλλὰ Τυῤῥηνοῖς ἀποδιδόντων τὴν περὶ τῶν τοιούτων ἐπιστήμην, ἐξετάσας παρ' αὐτῶν καὶ μαθὼν τὸν ἐπιφανέστατον [n] τῶν ἐν Τυῤῥηνοῖς τερατοσκόπων ὅστις ἦν, πέμπει τῶν ἀστῶν τοὺς δοκιμωτάτους πρέσβεις πρὸς αὐτόν.

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

foſſa iam valde profunda eſſet, inuentum caput hominis recens caeſi, vultum habens viuo ſimilem, et ſanguinem ex illo manantem calidum adhuc et recentem. Tarquinius viſo hoc portento iuſſit operas a terra fodienda abſtinere; et conuocatis vatibus indigenis, ex ipſis quaeſiuit quid ſibi vellet illud prodigium. Illis vero nihil declarantibus, ſed talium rerum ſcientiam Hetruſcis facile concedentibus: percunctatus ex ipſis quiſnam inter Hetruſcos longe omnium celeberrimus prodigiorum interpres eſſet; quum id cognouiſſet, miſit ad eum legatos, ciues ſpectatiſſimae virtutis. Quibus

i Pro παρέσης legendum potius προϊέσης, vel ſaltem παρακόσης. *Lapus* vertit *deſcendente*, κατιόσης. *Sylb.*

k Εὑρῆσθαι κεφαλὴν νεοσφαγῶς ἀνθρώπε] Belle ad huius loci illuſtrationem pertinent, quae *Plinius* refert lib. XXVIII. c. 2. *Multi vero magnarum rerum fata et oſtenta verbis permutari. Cum in Tarpeio fodientes delubro fundamenta, caput humanum inueniſſent, miſſis ob id a ſenatu legatis, Etruriae celeberrimus vates Olenus Calenus, praeclarum id fortunatumque cernens, interrogatione in ſuam gentem transferre tentauit; ſcipione prius determinata templi imagine in ſolo ante ſe:* Hoc ergo dicitis Romani; Hic templum Iouis optimi maximi futurum eſt? Hic caput inuenimus? *conſtantiſſima annalium affirmatione: tranſiturum fuiſſe fatum in Etruriam, ni praemoniti a filio vatis legati Romani reſpondiſſent*, Non plane hic, ſed Romae inuentum caput dicimus. *Sylb.*

l Ἔχουσαν in *Cod. Vat.* vulg. ἔχουσα in nominatiuo.

m Ἐκ τῆς ἀποτομῆς *Vat.* vulgo κεφαλῆς.

n Τῶν ἐν Τυῤῥηνοῖς *Vat.* vulgatae dant τὸν ἐπιφανέστατον Τυῤῥηνῶν τερατοσκόπον.

Τούτοις τοῖς ἀνδράσιν ἀφικομένοις εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ τερατοσκόπε περιτυγχάνει τι μειράκιον ἐξιόν· ᾧ φράσαντες ὅτι Ῥωμαίων εἰσὶ πρέσβεις τῷ μάντει βουλόμενοι συντυχεῖν, παρεκάλουν ἀπαγαγεῖν πρὸς αὐτόν. καὶ ὁ νεανίας, „Πατήρ ἐστιν ἐμός, ἔφησεν, ᾧ [o] βούλεσθε συντυχεῖν· ἀσχολεῖται δὲ κατὰ τὸ παρόν· ἔσται δ' ὑμῖν ὀλίγου χρόνου παρελθεῖν πρὸς αὐτόν. ἐν ᾧ δ' ἐκεῖνον ἐκδέχεσθε, πρὸς ἐμὲ δηλώσατε περὶ τίνος ἥκετε. περιέσται γὰρ ὑμῖν, εἴ τι μέλλετε διὰ τὴν ἀπειρίαν σφάλλεσθαι [p] κατὰ τὴν ἐρώτησιν, ὑπ' ἐμοῦ διδαχθεῖσιν μηδὲν ἐξαμαρτεῖν· μοῖρα δ' οὐκ ἐλαχίστη τῶν ἐν μαντικῇ θεωρημάτων ἐρώτησις ὀρθή." ἐδόκει τοῖς ἀνδράσιν οὕτω ποιεῖν· καὶ λέγουσιν αὐτῷ τὸ τέρας. ὁ δὲ ὡς ἤκουσε, μικρὸν ἐπισχὼν χρόνον, „[q] Ἀκούσατε, ἔφη, ὦ ἄνδρες Ῥωμαῖοι· τὸ μὲν τέρας ὑμῖν ὁ πατὴρ διελεῖται, καὶ οὐδὲν ψεύσεται· μάντει γὰρ ὁ Θέμις. ἃ δὲ λέγοντες ὑμεῖς καὶ ἀποκρινόμενοι πρὸς τὰς ἐρωτήσεις, [r] ἀναμάρτητοι καὶ ἀψευδεῖς ἔσεσθε· διαφέρει γὰρ

LX.

Quibus ad illius domum profectis, forte adoleſcentulus quidam progreſſus obuiam venit, cui quum dixiſſent ſe Romanos legatos eſſe qui vatem alloqui vellent, vt ſe ad eum deduceret rogabant. Et adoleſcens, „Pater, inquit, meus eſt, quem vultis alloqui: ſed iam eſt occupatus: at aliquanto poſt ad eum accedere poteritis. Verum, dum eum exſpectatis, mihi veſtri adventus cauſam aperite. Ita enim fiet, vt ſi qua in re ob imperitiam peccaturi eſſetis, a me edocti in interrogatione nihil peccetis: recta enim interrogatio in artis diuinatoriae praeceptis non minimum pondus habet.„ Illi ita faciendum cenſuerunt, et prodigium ei expoſuerunt. Is eo audito, et breui ſilentio interpoſito, „Audite, inquit, Romani: prodigium quidem hoc pater meus vobis interpretabitur, nec mentietur: vati enim eſt nefas. Quae vero vos dicturi, et ad eius interrogata recte et vere ſitis reſponſuri, (veſtra enim intereſt

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

o Χρήζετε *Vat.*

p Rectius, ni fallor, diſtinctione poſt τὴν ἐρώτησιν tranſpoſita, mox leges διδαχθεῖσι. *Sylb.* atque ita reperitur in *Cod. Vat.* vulgo διδαχθεῖσαν.

q Ἀκούσατ', ἔφη, ἄνδρες *Vat.*

r Ἀναμάρτητοί τε καὶ ἀψευδεῖς *Vat.*

ὑμῖν προεγνωκέναι· ταῦτα παρ' ἐμοῦ μάθετε. ὅταν ἀφηγήσησθε αὐτῷ τὸ τέρας, ἐκ ἀκριβῶς μανθάνειν φήσας ὅ, τι λέγετε, περιγράψει τῷ σκήπωνι τῆς γῆς μέρος ὅσον δή τι· ἔπειθ' ὑμῖν ἐρεῖ, τοῦτ' μέν ἐστιν ὁ Ταρπήϊος λόφος, μέρος δὲ αὐτοῦ τοῦτ' μὲν [s] πρὸς τὰς ἀνατολὰς βλέπον, τοῦτ' δὲ πρὸς τὰς δύσεις, βόρειον δὲ αὐτοῦ τόδε, καὶ τἐναντίον. ταῦτα τῷ σκήπωνι δεικνὺς, πεύσεται παρ' ὑμῶν, ἐπὶ ποίοις τῶν μερῶν τούτων εὑρέθη ἡ κεφαλή. [t] τί ἔν ὑμῖν ἀποκρίνασθαι παραινῶ; μὴ συγχωρεῖν ἐν μηδενὶ τῶν τόπων, [u] ἐς ἂν ἐκεῖνος τῷ σκήπωνι δεικνὺς πυνθάνηται, τὸ τέρας εὑρεθῆναι, ἀλλ' ἐν Ῥώμῃ φανῆναι παρ' ὑμῖν ἐν Ταρπηΐῳ λόφῳ. ταύτας ἐὰν φυλάττητε τὰς ἀποκρίσεις, καὶ μηδὲν παράγησθε ὑπ' αὐτοῦ, συγγνὼς ὅτι τὸ [x] χρεὼν ἐκ ἔνεστι μετατεθῆναι, διελεῖται τὸ τέρας ὑμῖν ὅ, τι βέλεται σημαίνειν, καὶ ἐκ ἀποκρύψεται.

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

intereſt haec ante ſcire) haec a me accipite. Poſt prodigium ipſi enarratum, ipſe dicens ſe non ſatis bene percipere quid dicatis, certum terrae ſpatium baculo circumſcriberet: deinde vobis dicet; hic eſt Tarpeius collis, haec vero orientalis eius pars, haec occidentalis, haec ſeptentrionalis, haec ei oppoſita. Has omnes *partes* baculo oſtendens, quaeret ex vobis in quanam harum partium caput inuentum fuerit. Quid igitur vobis ſuadeo vt reſpondeatis? vt caueatis, ne in vlla earum partium, quas ille baculo oſtendens ſciſcitatus fuerit, inuentum prodigium dicatis; ſed Romae, apud vos, in colle Tarpeio id apparuiſſe reſpondeatis. Si haec reponſa ſeruaritis, nec ab eo fueritis ſeducti, ille, quia probe ſcit facta mutari non poſſe, quid illud prodigium portendat ac ſignificet, vobis explicabit, neque vos celabit. Haec

s Πρὸς τὰς ἀνατολὰς *Vat.* vulgatis articulus deeſt.

t Τί ἔν ὑμεῖς in *Ed. Steph.* Ὑμᾶς repoſuit *Sylburgius*, verſionem *Gelenii* ſequutus. In *Cod. Vat.* τί ἔν ὑμῖν. *Lapus* videtur mutaſſe infinitum ἀποκρίνασθαι in ἀποκρίνεσθε ſeu ἀποκρίνεσθε, ſublata interrogationis nota. ſic enim vertit, *quid igitur vobis reſpondendum ſit moneo.*

u Τούτων ἓς ἂν *Vat.*

x Χρέον in *Ed. Steph.* ſed χρεὼν cum ſupra fuit aliquoties, tum infra reperitur p. 250. v. 23. *Sylb.*

y Πρέσ-

Ταῦτα μαθόντες οἱ πρέσβεις, ἐπειδὴ σχολὴν ὁ [y] πρεσβύτης εἶχε, καὶ [z] προσῆλθέ τις αὐτὸς μετιὼν, εἰσελθόντες φράζουσι τὸ τέρας τῷ μάντει. σοφιζομένου δ' αὐτοῦ καὶ διαγράφοντος ἐπὶ τῆς γῆς περιφερεῖς τε γραμμὰς, καὶ ἑτέρας αὖθις εὐθείας, καὶ καθ' ἓν ἕκαστον χωρίον ποιεμένου τὰς ὑπὲρ τῆς εὑρέσεως ἐρωτήσεις, ἐδὲν ἐπιταραττόμενοι τὴν γνώμην οἱ πρέσβεις, τὴν αὐτὴν ἐφύλαττον ἀπόκρισιν, ὥσπερ αὐτοῖς ὁ τοῦ μάντεως υἱὸς, τὴν Ῥώμην καὶ τὸν Ταρπήϊον ὀνομάζοντες ἀεὶ λόφον, καὶ τὸν ἐξηγητὴν ἀξιοῦντες μὴ σφετερίζεσθαι τὸ σημεῖον, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ κρατίστου καὶ δικαιοτάτου λέγειν. ἐ δυνηθεὶς [a] δὲ παρακρούσασθαι [b] ὁ μάντις τοὺς ἄνδρας, ἐδὲ σφετερίσασθαι τὸν οἰωνὸν, λέγει πρὸς αὐτοὺς, „Ἄνδρες Ῥωμαῖοι, λέγετε πρὸς τοὺς ἑαυτῶν πολίτας, ὅτι κεφαλὴν εἱμαρται γενέσθαι συμπάσης Ἰταλίας τὸν τόπον τοῦτον ἐν ᾧ τὴν κεφαλὴν εὕρετε. [c] ἐξ ἐκείνου καλεῖται Καπιτωλῖνος ὁ τόπος [d], ἀπὸ τῆς εὑρεθείσης ἐν αὐτῷ κεφαλῆς· κά-

Haec edocti legati, quum ſeni iam eſſet otium, et quidam eos adiiſſet ac aduocaſſet, ingreſſi prodigium vati expoſuerunt. Illo autem aſtute ac doloſe agente, et in terra deſcribente lineas circulares, et rurſus alias rectas, et in ſingulis regionibus quaerente vbinam id caput fuiſſet inuentum, legati nihil animo turbati idem reſponſum ſeruarunt, quemadmodum vatis filius eos monuerat, Romam et Tarpeium collem ſemper nominantes, et ipſum vatem orantes, ne id ſignum interuerteret, ſed quam ſinceriſſime ac veriſſime reſponderet. Ille vero, quum illud ſignum interuertere, et augurium ſibi vendicare non potuiſſet, ſic eos eſt allocutus: „Veſtris ciuibus, Romani, renunciate, eſſe in fatis vt locus ille, in quo caput inueniſtis, totius Italiae ſit caput.„ Atque ab eo tempore locus a capite ibi inuento Capitolinus eſt dictus. Romani

y Πρέσβυς εἶχε *Vat.*

z Si προῆλθε malis, tuo iudicio fruere. *Sylb.*

a Pro δέ ſubſtitui poteſt δή. *Sylb.*

b τοὺς ἄνδρας *Vat.* vulgo τὸ σημεῖον.

c Ἐξ ἐκείνου καλεῖται τοῦ χρόνου Καπιτωλῖνος ὁ λόφος *Vat.*

d Ἐξ ἐκείνου καλεῖται Καπιτωλῖνος ὁ τόπος]

πιτα γὰρ οἱ Ῥωμαῖοι καλοῦσι τὰς κεφαλάς. ταῦτα παρὰ τῶν πρεσβευσάντων ἀκούσας ὁ Ταρκύνιος, ἐπέσπευσε τοῖς ἔργοις τὸς τεχνίτας· καὶ τὰ μὲν πολλὰ ἐξειργάσατο τῶ νεῶ, τελειῶσαι δ' οὐκ ἔφθασεν ἅπαν τὸ ἔργον, ἐκπεσὼν τάχιον ἐκ τῆς δυναστείας· ἀλλ' ἐπὶ τῆς τρίτης ὑπατείας ἡ Ῥωμαίων πόλις αὐτὸν εἰς συντέλειαν ἐξειργάσατο. ἐποιήθη δ' ἐπὶ κρηπίδος ὑψηλῆς βεβηκὼς, ὀκτάπλεθρος τὴν περίοδον, διακοσίων ποδῶν ἔγγιστα τὴν πλευρὰν ἔχων ἑκάστην· [e] ὀλίγον δέ τι τὸ διαλλάττον εὕροι τὶς ἂν τῆς ὑπεροχῆς τῶ μήκους παρὰ τὸ πλάτος, ὀδ' ὅλων πεντεκαίδεκα ποδῶν. [f] ἐπὶ γὰρ τοῖς αὐτοῖς θεμελίοις ὁ μετὰ τὴν ἔμπρησιν οἰκοδομηθεὶς κατὰ τὸς πατέρας ἡμῶν

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

mani enim κεφαλὰς vocant capita. Tarquinius, quum haec ex legatis audiſſet, opifices ad opus peragendum adhibuit, et magnam templi partem abſoluit; verumtamen totum opus perficere non potuit, regno ante pulſus, *et exſilio praeuentus:* ſed tertio conſularis imperii anno populus Romanus id abſoluit. Exſtructum ac fundatum ſuper crepidine alta, octo iugerum ambitu, pedum ferme ducentorum ſingula latera habens: pari fere longitudine ac latitudine, ne quindecim quidem integrorum pedum differentia. Etenim templum, quod ſupra eadem fundamenta patrum noſtrorum aetate

ὁ τόπος] Non deſunt viri doctiſſimi qui haec omnia conficta putant nobilitati gentis propagandae: vnamque nominis cauſam adferunt, quod *Capitolium* eſſet ἄκρα ἡ κορυφὴ τῆς πόλεως. Vide *Rycquium* de *Capitolio Rom.* c. X.

e Ὀλίγον δέ τι *Vat.* quo modo legendum eſſe ſuſpicati ſunt *Sylb.* et *Portus.*

f Ἐπὶ γὰρ τοῖς αὐτοῖς θεμελίοις ὁ μετὰ τὴν ἔμπρησιν οἰκοδομηθεὶς κατὰ τὸς πατέρας ἡμῶν] *Taciti* verba erunt pro commentario, ita ſcribentis de Capitolio, *Hiſtoriarum* lib. III. *Pulſis regibus, Horatius Puluillus iterum conſul dedicauit, ea magnificentia, quam immenſae poſtea pop. Rom. opes ornarent potius quam augerent. Iiſdem rurſus veſtigiis ſitum eſt, poſtquam interiecto* CCCCXV *annorum ſpatio, L. Scipione, C. Norbano Coſſ. flagrauerat. Curam victor Sylla ſuſcepit, neque tamen dedicauit. hoc ſolum felicitati opus negatum. Lutatii Catuli nomen inter tanta Caeſarum opera vſque ad Vitellium manſit. Plutarchus* etiam fuſius in Poplicola iſta perſequitur. *Caſaub.*

g Non

εὑρέθη, τῇ δὲ πολυτελείᾳ τῆς ὕλης μόνον διαλλάττων τὸ ἀρχαίῳ, ἐκ μὲν τοῦ κατὰ πρόσωπον μέρους πρὸς μεσημβρίαν βλέποντος, τριπλῷ περιλαμβανόμενος τίχῳ κιόνων, ἐκ δὲ τῶν πλαγίων, [h] διπλῷ· ἐν δὲ αὐτῷ, τρεῖς ἔνεισι σηκοὶ παράλληλοι, κοινὰς ἔχοντες πλευράς. μέσος μὲν, ὁ τοῦ Διός· παρ' ἑκάτερον δὲ τὸ μέρος, ὅ, τε τῆς Ἥρας καὶ ὁ τῆς Ἀθηνᾶς, [i] ὑφ' ἑνὸς ἀετοῦ καὶ μιᾶς στέγης καλυπτόμενοι. 5

Λέγεται δέ τι καὶ ἕτερον ἐπὶ τῆς Ταρκυνίου [k] βασι- LXII.
λείας πάνυ θαυμαστὸν εὐτύχημα τῇ Ῥωμαίων ὑπάρξαι 10

aetate poſt incendium fuit aedificatum, ſolo luxu ac materiae magnificentia a priſco differt, vt compertum eſt. A parte enim frontis vergentis ad meridiem triplicem columnarum ordinem habet, a lateribus duplicem: et in ipſo tria ſunt delubra, quae recta ſerie ſunt exſtructa, et ita inter ſe coniuncta vt communia habeant latera. ac medium quidem eſt Iouis: at ab vtraque parte *conſtituta ſunt delubra* Iunonis et Mineruae, * ſub iiſdem pinnaculis et iiſdem tectis.

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

Quinetiam aliud quoddam felicitatis prorſus admirandae bonum, regnante Tarquinio, Romanae reipublicae contigiſſe fertur,

g Non agnoſcit *Vat.* τε quod vulgatae ad τῇ addunt.

h Ἁπλῷ in *Vat.* et *Lapi Codd.*

i Ὑφ' ἑνὸς ἀετοῦ καὶ μιᾶς στέγης] Ἀετὸς ſiue ἀέτωμα eſt aedificii faſtigium, ſiue id quod faſtigium ſuſtinet, Corinthiorum inventum, vt canit *Pindarus* in Olympionicis, ode XIII. Latini quoque aquilas vocant. *Tacitus* de Capitolini templi incendio loquens, *Inde*, inquit, *lapſus ignis in porticus appoſitas aedibus. mox ſuſtinentes faſtigium aquilae, vetere ligno traxere flammam alueruntque.* Dicit *Tacitus* numero multitudinis *aquilas*, ſicut *Pindarus* ὁ δυμὸν ἀετόν. In optimo *Gloſſario* corrupta verba ita emendabis, *Faſtigium*, ἀέτωμα. Vulgo peſſime, *Faſtidium*, Λέτωμα. In altero *Gloſſario* ita ſcriptum eſt, Ἀέτωμα, *faſtigium. Caſaub.*

* Sub vna aquila. *Lapus.* Sub eodem laqueari. *Gelen.* Hic ſane ἀετὸς *faſtigium* ſeu *cimatium* templi ſignificat; quod nempe triangulari forma ſupra rectam coronam attollitur inſtar volantis aquilae. *Alex. Donatus* de *Vrbe Roma*, l. II. c. 4. Vide *Iuſti Rycquii* Comment. de *Capitolio Rom.* c. XIII.

k Δυναστείας *Vat.*

l Illud

πόλει, εἴτε θεῶν τινος, εἴτε δαιμόνων εὐνοίᾳ δωρηθέν· ὅπερ ὀ πρὸς ὀλίγον καιρὸν, ἀλλ' [l] εἰς ἅπαντα τὸν βίον πολλάκις αὐτὴν ἔσωσεν ἐκ μεγάλων κακῶν. [m] γυνή τις ἀφίκετο πρὸς τὸν τύραννον, ὑκ ἐπιχωρία, βίβλους ἐννέα μεσὰς Σιβυλλείων χρησμῶν ἀπεμπολῆσαι θέλουσα. ὑκ ἀξιοῦντος δὲ τῦ Ταρκυνίυ τῆς αἰτηθείσης τιμῆς πρίασθαι τὰς βίβλους, ἀπελθῦσα τρεῖς ἐξ αὐτῶν κατέκαυσε· καὶ μετ' ὀ πολὺν χρόνον τὰς λοιπὰς ἐνέγκασα, τῆς αὐτῆς ἐπώλει τιμῆς. δόξασα δ' ἄφρων τὶς εἶναι, καὶ γελασθεῖσα ἐπὶ τῷ τὴν αὐτὴν τιμὴν αἰτεῖν περὶ τῶν ἐλάττονων, ἣν ὐδὲ περὶ τῶν πλειόνων ἐδυνήθη λαβεῖν, ἀπελθῦσα πάλιν τὰς ἡμισείας τῶν ἀπολειπομένων κατέκαυσε,

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

fertur, siue deorum siue geniorum aliquorum fauore ac munere; quod non ad aliquod breue temporis spatium, sed perpetuo ex magnis malis variisque periculis eam eripuit. Quaedam enim mulier, non indigena, tyrannum adiit, nouem Sibyllinorum oraculorum libros vendere volens. Sed, recusante Tarquinio libros illos emere tanto precio quantum illa petebat, abiit, et tres eorum cremauit; nec multo post allatos reliquos eodem precio vendere volebat. Iudicata autem delira aliqua mulier, et derisa quod idem precium pro paucioribus libris peteret, quod ne pro pluribus quidem accipere potuisset; denuo digressa dimidiam reliquorum librorum partem exussit, et

l Illud εἰς ἅπαντα τὸν βίον dictum pro ἐν ἅπαντι τῷ βίῳ, vel ἐν τῷ μακρῷ τῦ βίυ χρόνῳ, vt passim Graeci loquuntur. Εἰς et ἐν confunduntur. nemo, arbitror, id ignorat. Ita autem sustuleris omnem huius loci difficultatem, quae fere inexpugnabilis visa est *Porto. Casaub.*

m Γυνή τις ἀφίκετο πρὸς τὸν Τύραννον, ὑκ ἐπιχωρία] De Sibyllinis libris, Tarquinio oblatis, cum *Dionysio* consentit *Gellius* (l. I. c. 19.) *ab anu hospita et incognita* oblatos esse. *Plinius* (l. XIII. c. 13.) dicit *Sibyllam libros ad Tarquinium attulisse:* anum illam extraneam ideo fortasse (vt ait *Salmasius* in *Exercit. Plin. cap. 2.*) Sibyllam appellans, quod Sibyllinos libros attulisset. *Suidas* (v. Ἡροφίλη et v. χρηματίζεσθαι) *Herophylam* fuisse dicit *quae et Sibylla Erythraea.* Vide *Salmas.* loco iam citato et *Gallaeum* in *Dissertat.* de *Sibyllis* p. 148. et *Petitum* de *Sibylla.*

n Τὸ

καὶ τὰς λοιπὰς τρεῖς ἐνέγκασα τὸ ἴσον ἤτει χρυσίον. θαυμάσας δὲ [n] τὸ βέλευμα τῆς γυναικὸς ὁ Ταρκύνιος, τὰς οἰωνοσκόπους μετεπέμψατο, καὶ διηγησάμενος αὐτοῖς τὸ πρᾶγμα, τί χρὴ πράτ]ειν ἤρετο. κἀκεῖνοι διὰ σημείων τινῶν μαθόντες ὅτι θεόπεμπτον ἀγαθὸν ἀπεφάνθη, καὶ μεγάλην συμφορὰν ἀποφαίνοντες, τὸ μὴ πάσας αὐτὸν τὰς βίβλους πρίασθαι, ἐκέλευσαν ° ἀπαριθμῆσαι τῇ γυναικὶ τὸ χρυσίον ὅσον ἤτει, καὶ τὰς περιόντας τῶν χρησμῶν λαβεῖν· [p] ἡ μὲν οὖν γυνὴ τὰς βίβλους δῦσα, καὶ φράσασα τηρεῖν ἐπιμελῶς, ἐξ ἀνθρώπων ἠφανίσθη. ὁ δὲ Ταρκύνιος τῶν ἀστῶν ἄνδρας ἐπιφανεῖς δύο προχειρισάμενος, καὶ δημοσίᾳ αὐτοῖς δύο θεράποντας παραζεύξας, ἐκείνοις ἀπέδωκε τὴν τῶν βιβλίων φυλακὴν, ὧν τὸν ἕτερον Μάρκον [q] Ἀτύλιον, ἀδικεῖν τι δόξαντα περὶ τὴν πίστιν, καὶ

et allatis reliquis tribus eandem pecuniae summam petiit. Tarquinius, mulieris consilium admiratus, augures accersiuit, et, re illis narrata, quid esset faciendum quaesiuit. Illi vero, quum ex quibusdam signis cognouissent eum donum diuinitus nullum adspernatum fuisse, magnamque iacturam ab eo factam dixissent, quod omnes libros non emisset, * iusserunt eam pecuniae summam mulieri numerari quam petebat, et oracula quae supererant redimi. Illa autem mulier, quum libros tradidisset, vtque diligenter asseruarentur monuisset, nunquam postea inter homines est visa. Tarquinius vero duumuiros ex nobilium numero creauit, et duos publicos ministros ipsis addidit, illisque horum librorum custodiam mandauit; quorum alterum M. Atilium *inquam*, quod visus fuisset non bona fide se gerere, et

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII. *Sibyllinos libros emit, et custodibus tradit.*

ab

n Τὸ βέλημα *Vat.*

* In *Ed. Steph.* ἐκέλευσεν: quam scripturam si sequamur, vertendum *iussit.*

o Ἀπαριθμῆσαι *Vat.* vulgo ἀπαριθμεῖσθαι.

p Ἡ μὲν ὖν γυνὴ ἡ τὰς βίβλους δῦσα *Vat.*

q Αἰτίλιον *Vat.* Ἀττίλιον legisse videtur *Lapus.* Forsan (inquit *Sylb.*) legendum Ἀκύλιον. *Gellius.* l. I. c. 19. hanc posteriorem historiam non attingit: nec item *Lactant.* l. II. c. 6. nec denique *Seruius* in *Aeneid.* v. 72. Variasse autem in hac narratione auctores, annotauit etiam *Glareanus.*

r Deest

μηνυθέντα ὑφ' ἑνὸς τῶν δημοσίων, ὡς πατρόκλονον, εἰς ἀσκὸν ἐρράψας βόειον, ἔρριψεν εἰς τὸ πέλαγος. μετὰ δὲ τὴν ἐκβολὴν τῶν βασιλέων ἡ πόλις ἀναλαβοῦσα τὴν τῶν χρησμῶν προσασίαν, ἄνδρας τοὺς ἐπιφανεστάτους ἀποδείκνυσιν αὐτῶν φύλακας, οἳ διὰ βίου ταύτην ἔχουσι τὴν ἐπιμέλειαν, στρατειῶν ἀφειμένοι καὶ τῶν ἄλλων τῶν κατὰ [r]τὴν" πόλιν πραγματειῶν, καὶ [s]δημοσίους αὐτοῖς παρακαθίζησιν, ὧν χωρὶς ἐκ ἐπιτρέπει τὰς ἐπισκέψεις τῶν χρησμῶν τοῖς ἀνδράσι ποιεῖσθαι. συνελόντι δ' εἰπεῖν, ὅδε ἕτω Ῥωμαῖοι φυλάττουσιν, ἔτε ὅσιον κτῆμα ἔτε ἱερόν, ὡς τὰ Σιβύλλεια θέσφατα. χρῶνται δ' αὐτοῖς ὅταν ἡ βουλὴ ψηφίσηται, σάσεως καταλαβούσης τὴν πόλιν, ἢ δυσυχίας τινὸς μεγάλης συμπεσούσης κατὰ πόλεμον, ἢ τεράτων τινῶν καὶ [t]φαντασμάτων μεγάλων καὶ δυσευρέτων αὐτοῖς φανέντων, οἷα [u]πολλὰ συνέβη. οὗτοι διέμειναν οἱ χρησμοὶ μέχρι τοῦ Μαρσικοῦ κληθέν-

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

ab altero publico miniſtro parricidii accuſatus fuiſſet, in culeum inſutum, in mare proiecit. Sed poſt reges exactos, quum reſpublica oraculorum patrocinium ſuſcepiſſet, nobiliſſimis viris eorum cuſtodium committebat: qui per totum vitae tempus hoc munere funguntur, a militia et reliquis vrbanis muniis liberi, *atque haec publice illis committit, ſine quibus non patitur quemquam oracula inſpicere. Et, vt rem paucis expediam, Romani nullam rem ſanctam aut ſacram aeque diligenter atque Sibyllina oracula cuſtodiunt. Ea autem conſulunt quoties ſenatus id decernit, quum in republica orta eſt ſeditio, aut in bello grauis aliqua et inſignis clades accepta, aut quum aliqua prodigia aut ſpectra (quae ſaepe contigerunt) apparent, quae magnum aliquod et cognitu difficile malum portendunt. Hi oraculorum libri vſque ad bellum Marſicum permanſerunt incolumes,

r Deeſt *Vat.*

* Et publice illis addit *alios*, ſine quibus etc. *Gelen.* Publiceque apud eos *libros* depoſuit. *Lapus.*

s Δημοσία perperam in *Ed. Steph.* Δημοσίως *Vat.* vulg. δημοσίᾳ.

t Φαντασμάτων hic poſitum pro φασμάτων *oſtentorum. Sylb.*

u Πολλάκις συνέβη *Vat.*

x Καπιτωλίῳ

τος πολέμῳ, κείμενοι κατὰ γῆς, ἐν τῷ ναῷ τοῦ [x]Καπιτωλίνου Διὸς, ἐν λιθίνῃ λάρνακι, ὑπ' ἀνδρῶν δέκα φυλατ]ομένοι. μετὰ δὲ τὴν τρίτην [y]ἐπὶ ταῖς ἑβδομήκοντα καὶ ἑκατὸν ὀλυμπιάσιν ἐμπρησθέντος τοῦ ναοῦ, εἴτ' ἐξ ἐπιβουλῆς, ὡς οἴονταί τινες, εἴτ' [z]ἀπὸ ταὐτομάτου, [a]σὺν τοῖς ἄλλοις ἀναθήμασι τοῦ θεοῦ καὶ ἕτοι διεφθάρησαν ὑπὸ τοῦ πυρός. οἱ δὲ νῦν ὄντες, ἐκ πολλῶν εἰσι [b]συμφόρητοι τῶν τόπων· οἱ μὲν ἐκ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ πόλεων κομισθέντες· οἱ δ' ἐξ Ἐρυθρῶν τῶν ἐν Ἀσίᾳ, κατὰ δόγμα βουλῆς ἀποσταλέντων πρεσβευτῶν ἐπὶ τὴν ἀντιγραφήν· οἱ δ', ἐξ ἄλλων πόλεων, καὶ παρ' ἀνδρῶν ἰδιωτῶν μεταγραφέντες· ἐν οἷς εὑρίσκονταί τινες ἐμπεποιημένοι τοῖς Σιβυλλείοις, ἐλέγχονται δὲ ταῖς καλουμέναις ἀκροστιχίσι· λέγω δὲ ἃ Τερέντιος Οὐάρρων ἱστόρηκεν ἐν τῇ θεολογικῇ πραγματείᾳ.

Ταῦτα διαπραξάμενος ἐν εἰρήνῃ τε καὶ κατὰ πολέ- LXIII.

incolumes, conditi ſub terra, in templo Iouis Capitolini, in area lapidea, a decemuiris aſſeruati. Poſt exactam vero tertiam ſupra CLXX olympiadem templo incenſo, ſiue per inſidias aliquorum, vt nonnulli arbitrantur, ſiue caſu fortuito, hi quoque cum reliquis huius dei donariis igne ſunt abſumpti. Oracula vero, quae nunc exſtant, ex variis locis ſunt comportata: alia ex Italicis vrbibus allata, alia ex Erythris Aſiaticis, ex ſenatusconſulto miſſis legatis, qui eorum exemplar deſcriberent; alia ex aliis vrbibus, et a priuatis hominibus transcripta, in quibus quaedam ſuppoſititia, et carminibus Sibyllinis inſerta reperiuntur, * quae deprehenduntur ex iis quae acroſtichides nuncupantur. Dico autem ea, quae Terentius Varro in ſuis commentariis theologicis memoriae prodidit.

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

Tarquinius quum haec pace belloque geſſiſſet et duas colonias *Colonias deducit.*

x Καπιτωλίῳ *Vat.*

y Ita *Codd. Mſſ.* In *Ed. Steph.* ἐν τοῖς ἑβδομήκοντα. *Gelenius* pro ἑβδομήκοντα legerat πεντήκοντα.

z Ἀπ' αὐτομάτου *Vat.*

a Σὺν τοῖς ὅλοις *Vat.*

b Συμφόρητοι *Vat.* vulgo σύμφοροι.

* Redarguuntur autem iis quae vocantur verſuum apices. *Lapus.* Quae deprehenduntur acroſtichidum quas vocant diſcrimine. *Gelen.*

* Sed

μȣς ὁ Ταρκύνιος, καὶ δύο πόλεις ἀποικίσας, τὴν μὲν καλȣμένην [c] Σιγναίαν, ȣ̓ κατὰ προαίρεσιν, ἀλλ' ἐκ τȣ̃ αὐτομάτȣ· χειμασάντων [d] ἐν τῷ πεδίῳ τῶν ςρατιωτῶν, καὶ κατασκευασαμένων τὸ ςρατόπεδον, ὡς μηδὲν διαφέρειν πόλεως· Κιρκαίαν δὲ κατὰ λογισμὸν, ὅτι τȣ̃ Πωμεντίνων πεδίȣ μεγίςȣ τῶν περὶ τῇ Λατίνῃ, καὶ τῆς συναπτȣ́σης [e] αὐτῷ θαλάσσης, ἔκειτο ἐν καλῷ· ἔςι δὲ [f] χερσοειδὴς σκόπελος ὑψηλὸς ἐπιεικῶς ἐπὶ τȣ̃ Τυῤῥηνικȣ̃ πελάγȣς κείμενος. ἔνθα λόγος ἔχει Κίρκην τὴν Ἡλίȣ θυγατέρα κατοικῆσαι· καὶ τὰς ἀποικίας ἀμφοτέρας δυσὶ τῶν παίδων οἰκιςαῖς ἀναθεὶς, Κιρκαίαν μὲν Ἄροντι, Σιγναίαν δὲ Τίτῳ, [g] δέος ȣ̓δὲν ἔτι περὶ τῆς ἀρχῆς ἔχων, διὰ γυναικὸς ὕβριν, ἣν ὁ πρεσβύτατος αὐτȣ̃ τῶν παίδων Σέξτος διέφθειρεν, ἐξελαύνεται τῆς τ' ἀρχῆς

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

nias *condidisset, vnam quidem quae Signia vocabatur, non certo proposito, sed casu fortuito; (quod in eo campo milites hybernassent, castraque ita muniuissent vt nihil ab vrbe differrent) Circeios vero certo consilio, quod is locus valde opportunus esset, siquidem est in campis Pomentinis, qui omnium camporum agro Latino marique contiguo finitimorum sunt maximi: (est autem rupes instar peninsulae modice excelsa in mari Tyrrheno, vbi Circe Solis filia habitasse fertur) et quum has ambas colonias duobus suis filiis conditoribus assignasset, Circeios Arunti, Signiam Tito; de regno iam securus, ob violatam pudicitiam cuiusdam matronae, quam Sextus filiorum natu maximus stuprarat, regno et vrbe simul

* Sed quidam interpr. *deduxisset:* et illa paullo post verba, καὶ τὰς ἀποικίας ἀμφοτέρας δυσὶ τῶν παίδων οἰκιςαῖς ἀναθεὶς, ita interpr. *et vtrique condendae duobus e filiorum suorum numero praefectis. Portus.*

c In vocis huius scriptura variatur. Apud *Steph.* (nisi corruptus sit locus) Σίγνινα: apud *Strabonem* Σιγνία. Pro Σιγναία si quis malit Σίγνεια, vt paullo post Κολλάτεια, non repugnabo: cum istam terminationem in aliis permultis obseruarim apud *Pausaniam*, et apud hunc nostrum. *Sylb.* Σιγνίαν habemus in *Cod. Vat.*

d Ἐν τῷ χωρίῳ *Vat.*

e Αὐτῷ *Vat.* vulgo αὐτῇ.

f Νησοειδὴς *Vat.*

g Δέος ἅτε ȣ̓δὲν *Vat.*

h Διεφθά-

καὶ τῆς πόλεως, προθεσπίσαντος αὐτῷ τȣ̃ δαιμονίȣ τὴν μέλλȣσαν γενήσεσθαι περὶ τὸν οἶκον συμφορὰν, πολλοῖς μὲν καὶ ἄλλοις οἰωνοῖς, τελευταίῳ δὲ τῷδε. ἀετοὶ συνιόντες εἰς τὸν παρακείμενον τοῖς βασιλείοις τόπον ἔαρος ὥρᾳ, νεοσσιὰς ἔπλαττον ἐπὶ κορυφῇ φοίνικος ὑψηλȣ̃. τȣ́των δὲ τῶν ἀετῶν ἀπτῆνας ἔτι τȣ̀ς νεοττȣ̀ς ἐχόντων, γῦπες ἀθρόοι προσπετασθέντες τὴν νεοττιὰν [h] διέφθειραν, καὶ τȣ̀ς νεοσσȣ̀ς ἀπέκτειναν, καὶ τȣ̀ς ἀετȣ̀ς προσιόντας ἀπὸ τῆς νομῆς [i] νύττοντές τε καὶ παίοντες τοῖς ταρσοῖς, ἀπὸ τȣ̃ φοίνικος ἀπήλασαν. τȣ́τȣς τȣ̀ς οἰωνȣ̀ς ἰδὼν ὁ Ταρκύνιος, καὶ φυλασσόμενος εἴ πως δύναιτο διακρȣ́σασθαι τὴν μοῖραν, ȣ̓κ ἴσχυσε νικῆσαι τὸ χρεὼν, ἀλλ' ἐπιθεμένων αὐτῷ τῶν πατρικίων, καὶ τȣ̃ δήμȣ συμφρονήσαντος, ἐξέπεσε τῆς δυναςείας. οἵ τινες δ' ἦσαν οἱ τῆς ἐπαναςάσεως ἄρξαντες, καὶ δι' οἵων τρόπων ἦλθον ἐπὶ τὰ πράγματα, δι' ὀλίγων πειράσομαι διελθεῖν.

[k] Ἀρδεατῶν πόλιν ὁ Ταρκύνιος [l] ἐπολέμει, πρό- LXIV.

simul expulsus est: a deo de futura familiae calamitate praemonitus, cum multis aliis prodigiis, tum etiam hoc postremo. Aquilae, coëuntes in locum regiae adiacentem, verno tempore nidos construxerant in procerae palmae cacumine: quae quum pullos adhuc implumes haberent, vultures conferto agmine aduolantes nidos disturbarunt, et pullos interfecerunt; et aquilas, a pastu redeuntes, rostris pungentes alisque ferientes, a palma abegerunt. Tarquinius hoc auspicio animaduerso, licet diligenter sibi caueret, et, si qua ratione posset, fatum vitare conaretur, non potuit tamen id superare: sed, in ipsum facta conspiratione patriciorum, et consensu plebis eos adiuuantis, imperio excidit. Quinam autem fuerint * conspirationis in illum factae auctores, et quomodo rem ipsam aggressi fuerint, paucis declarare conabor.

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

Prodigiis de imperii amissione monetur.

Ardeam vrbem Tarquinius obsidebat, caussam praetexens

h Διεφθάρησαν *Vat.*

i Ἀμύττοντες *Vat.*

* Quidam ἐπαναςάσεως interpr. non *conspirationis*, sed *tumultus.* Verba Gr. proprie sonant, *quinam autem primi in illum insurrexerint. Portus.*

k Τὴν Ἀρδεατῶν πόλιν *Vat.*

l Ἐπολιόρκει malit *Portus.* Vsitata

Φασιν μὲν ποιήμενος, ὅτι τὰς ἐκ Ῥώμης φυγάδας ὑπεδέχετο, καὶ συνέπρατ]εν αὐτοῖς περὶ καθόδ· ὡς δὲ τάληθὲς εἶχεν, ἐπιβελεύων αὐτῇ διὰ τὸν πλοῦτον, εὐδαιμονέστη μάλισα τῶν ἐν Ἰταλίᾳ πόλεων. γενναίως δὲ τῶν Ἀρδεατῶν ἀπομαχομένων, καὶ πολυχρονίᾳ τῆς πολιορκίας [m]γενομένης, [n]οἵ τ' ἐπὶ τὸ στρατοπέδ κάμνοντες ἐπὶ τῇ τριβῇ τοῦ πολέμ, καὶ οἱ κατὰ πόλιν ἀπειρηκότες ταῖς εἰσφοραῖς, ἕτοιμοι πρὸς ἀποσασίαν ἦσαν, εἴ τις ἀρχὴ γένοιτο. ἐν τούτῳ δὴ τῷ καιρῷ Σέξτος ὁ πρεσβύτατος τῶν Ταρκυνίᾳ παίδων ἀποσαλεὶς ὑπὸ τοῦ πατρὸς εἰς πόλιν, ἣ ἐκαλεῖτο Κολλάτεια, χρείας τινὰς ὑπερητήσων στρατιωτικὰς, παρ' ἀνδρὶ κατήχθη συγγενεῖ Λευκίῳ Ταρκυνίῳ τῷ Κολλατίνῳ προσαγορευομένῳ. τοῦτον τὸν ἄνδρα [o]Φάβιος μὲν υἱὸν εἶναι φησιν Ἡγερίᾳ, περὶ ἃ δεδήλωκα πρότερον, ὅτι [p]Ταρκυνίᾳ τοῦ πρότερον βασιλεύσαντος Ῥωμαίων ἀδελφοῦ παῖς ἦν, καὶ [q]Κολλατείας ἡγεμὼν ἀπο-

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

texens quod Romanos exsules recepisset, eosque in patriam reduquum Ardeates ei strenue resisterent, et obsidio diuturnior esset, milites, tam illi qui erant in castris, quod belli moras iniquo animo ferrent, quam illi qui erant in vrbe, quod pecunias amplius conferre non possent, ad defectionem si quod eius initium fieret, parati erant. Interea autem Sextus, filiorum Tarquinii natu maximus, a patre missus Collatiam quorundam bellicorum negotiorum caussa, apud cognatum suum L. Tarquinium Collatinum diuertit. Hunc Fabius Egerii filium fuisse tradit, de quo ante egi, et quem demonstraui fuisse filium fratris Tarquinii Prisci Romanorum regis, et ab eo Collatiae praefectum, et a dotata structurae lex (inquit *Sylb.*) postulat datiuum πόλει.

m Γινομένης *Vat.*

n Conuenientiori ordine legemus, οἵ τε ἐπὶ τοῦ στρατοπέδου, κάμνοντες ἐπὶ τῇ τριβῇ τοῦ πολ. *Sylb.* Atque eodem plane modo in *Cod. Vat.* vulgatae nimirum ita structa dant verba. οἵτ' ἐπὶ τῇ τριβῇ τοῦ πολέμου ἐπὶ τοῦ στρατοπέδου κάμνοντες.

o Φάβιος μὲν υἱὸν εἶναί φησιν *Vat.* vulgatis deest infinitiuus.

p Ταρκυνίῳ τῷ προτέρῳ βασιλεύσαντι ἀδελφόπαις ἦν *Vat.*

q Κολλατίας *Vat.*

r Pro

δειχθεὶς, ἀπὸ τῆς ἐν ἐκείνῃ τῇ πόλει διατριβῆς αὐτός τε Κολλατῖνος ἐκλήθη, καὶ τοῖς ἐγγόνοις [r]ἀφ' ἑαυτοῦ τὴν αὐτὴν κατέλιπεν ἐπίκλησιν· ἐγὼ δὲ καὶ τοῦτον υἱωνὸν εἶναι τοῦ Ἡγερίου πείθομαι, [s]εἴ γε τὴν αὐτὴν εἶχε τοῖς Ταρκυνίου παισὶν ἡλικίαν, ὡς Φάβιός τε καὶ οἱ πολλοὶ συγγραφεῖς παραδεδώκασιν· ὁ γὰρ χρόνος ταύτην μοι τὴν ὑπόληψιν βεβαιοῖ. ὁ μὲν οὖν Κολλατῖνος ἐπὶ [t]στρατοπέδου τότε ὢν ἐτύγχανεν· ἡ δὲ συνοικοῦσα αὐτῷ γυνὴ Ῥωμαία, Λουκρητία θυγάτηρ, ἀνδρὸς ἐπιφανοῦς, ἐξένιζεν αὐτόν, ὡς συγγενῆ τοῦ ἀνδρὸς, πολλῇ προθυμίᾳ τε καὶ φιλοφροσύνῃ. ταύτην τὴν γυναῖκα καλλίστην τῶν ἐν Ῥώμῃ γυναικῶν καὶ σωφρονεστάτην ἐπεχείρησεν ὁ Σέξτος διαφθεῖραι, παλαίτερον μὲν ἐπειγόμενος, ὁπότε κατάγοιτο παρὰ τῷ συγγενεῖ, τότε δὲ καιρὸν ἁρμόττοντα οἰόμενος ἔχειν. ὡς

et a domicilio quod ibi habebat Collatinum vocatum, et posteris ipsius idem cognomen ab eo relictum fuisse. Ego vero hunc quoque Egerii nepotem crediderim; siquidem eadem aetate erat qua et Tarquinii filii, vt Fabius et multi alii scriptores prodiderunt: et meam hanc opinionem ipsa temporum ratio confirmat. Collatinus igitur in castris tunc erat: at eius vxor, matrona Romana, Lucretii viri illustris filia, eum, vt mariti sui cognatum, magna cum animi alacritate ac humanitate excepit. Hanc mulierem, cuius inter omnes Romanas egregia erat forma et pudicitia spectatissima, Sextus stuprare aggressus est, iam multo ante hanc rem exsequi conatus, cum apud cognatum diuerteretur, sed tunc rei peragendae occasionem maxime opportunam sibi oblatam arbitratus. Quum enim

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

r Pro ἀ̓φ' legitur ὑ̓φ' in *Ed. Steph.* Sed ἀ̓φ' tum aliis probari exemplis potest, tum eo quod hac ipsa de re supra legitur p. 180. v. 13. *Sylb.*

s Aut hic ellipsis est praepositionis κατὰ, aut post ἡλικίαν omissum est participium ἔχοντα, vel simile. particula quoque γε superflua est, vel occultum in se mendum habet. *Lapus* vertit, *erat enim eiusdem aetatis cuius erant Tarquinii filii*, vt videatur legisse εἶχε γὰρ τὴν αὐτὴν ἡλ. sed ea lectio videtur parum consentanea. *Sylb.* Optime in *Cod. Vat.* εἴ γε τὴν αὐτὴν εἶχε τοῖς etc. vulgatae dant πείθομαί γε τὴν αὐτὴν τοῖς Τ. π. ἡ. (sine εἴ et εἶχε).

t Στρατοπέδου τότε ὢν *Vat.* στρατοπέδῳ ὢν (hinc τότε) vulgatae.

u Ἐκέ-

δὲ μετὰ τὸ δεῖπνον ἀπῆλθε κοιμησόμενος, ἐπισχὼν τῆς νυκτὸς πολὺ μέρος, ἐπειδὴ καθεύδειν ἅπαντας ἐνόμιζεν, ἀναστὰς ἦκεν ἐπὶ δωμάτιον, ἐν ᾧ τὴν Λουκρητίαν ἤδει καθεύδουσαν, καὶ λαθὼν τοὺς παρὰ ταῖς θύραις τῶ δωματίῳ κοιμωμένους, εἰσέρχεται ξίφος ἔχων.

LXV. Ἐπιὰς δὲ τῇ κλίνῃ, διεγερθείσης ἅμα τῷ συνιέναι τὸν ψόφον τῆς γυναικὸς, καὶ πυνθανομένης ὅστις εἴη, φράσας τοὔνομα, σιωπᾷν [u] ἐκέλευσε καὶ μένειν ἐν τῷ δωματίῳ, σφάξειν αὐτὴν ἀπειλήσας, ἐὰν ἐπιχειρήσῃ φεύγειν ἢ βοᾷν. τούτῳ καταπλήξαμενος τῷ τρόπῳ τὴν ἄνθρωπον, αἱρέσεις αὐτῇ δύο προὔτεινεν· ὧν [x] ὁποτέραν αὐτὴ [y] προῃρεῖτο λαβεῖν ἠξίει, θάνατον μετ' αἰσχύνης, ἢ βίον μετ' εὐδαιμονίας. „Εἰ μὲν γὰρ ὑπομενεῖς, ἔφη, χαρίσασθαί μοι, γυναῖκά σε ποιήσομαι, καὶ βασιλεύσεις σὺν ἐμοὶ, νῦν μὲν ἧς ὁ πατὴρ ἔδωκέ μοι πόλεως, μετὰ δὲ τὴν ἐκείνου τελευτὴν, Ῥωμαίων τε καὶ Λατίνων καὶ

Quum autem ad lectum acceſſiſſet, et mulier excitata fuiſſet ſimulatque ſtrepitum ſenſit; et quaereret quiſnam eſſet; ille, ſuo nomine dicto, iuſſit eam tacere, et in cubiculo manere, caedem ipſi minatus, ſi vel fugere vel vociferari fuiſſet auſa. Hac ratione quum mulierem perterrefeciſſet, duas illi optiones obtulit: quarum alteram, quam maluiſſet, eligere iuſſit; aut mortem cum dedecore, aut vitam cum omni felicitate coniunctam. „Si enim (inquit) mihi hoc gratificari volueris, vxorem te ducam, et mecum regnabis, nunc quidem in vrbe quam pater mihi dedit, ac poſt eius mortem, Romanorum et Latinorum et Tyrrhe-

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

enim poſt coenam dormitum abiiſſet, magnam noctis partem ſeſe *vigilans* continuit: atqui vbi omnes ſopitos exiſtimauit, ſurrexit, et cubiculum petiit, in quo Lucretiam dormire ſciebat: et clam ianitoribus, qui ad cubiculi ianuam dormiebant, ſtricto gladio eſt ingreſſus.

u Ἐκέλευσε *Vat.*

x Rectius ποτέραν [vt in *Cod. Vat.*] cum antecedens foemininum poſtulet. Πότερον ſi retineamus, referendum erit partim ad praecedentia, partim ad ſequentia. *Sylb.* Malim ὧν ὁπότερον vel ὁποτέραν *Caſ.* vulg. ὧν πότερον.

y Forſan rectius προαιροῖτο optatiue. *Sylb.*

z Προεί-

Τυῤῥηνῶν, καὶ τῶν ἄλλων ὅσων ἐκεῖνος ἄρχει. ἐγὼ γὰρ οἶδ' ὅτι παραλήψομαι τὴν τῶ πατρὸς βασιλείαν, ὥσπερ ἐσι δίκαιον, τῶν υἱῶν αὐτῶ πρεσβύτατος ὤν. ὅσα δὲ ὑπάρχει τοῖς βασιλεῦσιν ἀγαθὰ, ὧν ἁπάντων ἔσῃ σὺν ἐμοὶ κυρία, τί δεῖ σε καλῶς ἐπισαμένην διδάσκειν; εἰ δ' ἀντιπράττειν ἐπιχειρήσεις, σώζειν βουλομένη τὸ σῶφρον, ἀποκτενῶ σε, καὶ τῶν θεραπόντων ἐπικατασφάξας ἕνα, θήσω τὰ σώματα ὑμῶν ἅμα, καὶ φήσω κατειληφὼς ἀσχημονοῦσάν σε μετὰ τῶ δούλε τετιμωρῆσθαι, τὴν τῶ συγγενοῦς ὕβριν μετερχόμενος· ὡς αἰσχρὰν καὶ ἐπονείδισόν σε γενέσθαι τὴν τελευτὴν, καὶ μηδὲ ταφῆς τὸ σῶμά σε τυχεῖν, μηδ' ἄλλων νομίμων μηδενός." Ὡς δὲ πολὺς ἦν ἀπειλῶν τε ἅμα καὶ ἀντιβολῶν καὶ διομνύμενος ἀληθεύειν τῶν λεγομένων ἕκασον, εἰς ἀνάγκην ἦλθεν ἡ Λεκρητία, φοβηθεῖσα τὴν περὶ τὸν θάνατον ἀσχημοσύνην, εἶξαί τε καὶ περιϊδεῖν αὐτὸν ἃ [z] προὔῃρητο [a] διαπραξόμενον.

Tyrrhenorum, et aliarum gentium, quibuſcunque ille imperat, dominatu mecum frueris. Scio enim me paternum regnum habiturum, quemadmodum ipſa aequitas poſtulat, quod omnium eius liberorum ſim natu maximus. Quae vero bona regibus ſint, quorum omnium tu mecum eris domina, quid opus eſt te probe gnaram docere? quod ſi mihi reſiſtere conata fueris, ſeruandae pudicitiae ſtudio, te interficiam: praeterea, iugulato vno de ſeruis, veſtra corpora coniungam, et dicam te, in turpi adulterio cum ſeruo deprehenſam, poenas mihi, iniuriam cognati perſequenti, dediſſe; ita vt turpis et probroſa mors tua ſit futura, et corpus tuum neque ſepulturam, neque aliam quampiam earum rerum, quae defunctis dari ſolent, ſit conſequuturum. Quare quum ad multas minas et preces ſimul adhibuiſſet iusiurandum, quo affirmavit ſe omnia ſerio ac vere dicere, Lucretia coacta eſt, mortis ignominioſae metu, cedere, et pati illum peragere quod ipſi libuiſſet. Quum

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

z Προείρητο in *Ed. Steph.* agnoſcit etiam *Lapi* verſio, *quae praedixerat.* Sed verius eſſe προῄρητο patet ex v. 22. *Sylb.* In *Cod. Vat.* προῃρεῖτο. atque ita *Portus* legendum cenſebat, quod paullo ante occurrat, ὧν πότερον αὐτὴ προῃρεῖτο λαβεῖν ἠξίει.

a Διαπραξάμενον *Vat.* quod et pro vera lectione agnouit *Caſ.*

b Rectius

LXVI. Ἡμέρας δὲ γενομένης, ὁ μὲν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπῆει, πονηρὰν καὶ ὀλέθριον ἐπιθυμίαν ἐκπεπληρωκώς· ἡ δὲ Λουκρητία, δεινῶς φέρουσα τὸ συμβεβηκὸς, ὡς εἶχε τάχους ἐπιβᾶσα τῆς ἀπήνης, εἰς Ῥώμην ᾤχετο, μέλαιναν ἐσθῆτα περιβαλομένη, καὶ ξιφίδιόν τι κρύπτουσα ὑπὸ τῇ στολῇ, ἔτε προσαγορεύουσα κατὰ τὰς συναντήσεις ἀδένα τῶν [b] προσαγορευόντων, ἔτ' ἀποκρινομένη τοῖς μαθεῖν βουλομένοις ὅ τι πέπονθεν, ἀλλὰ σύννους καὶ κατηφὴς, καὶ μεσοὺς ἔχουσα τοὺς ὀφθαλμοὺς δακρύων. ὡς δὲ τὴν οἰκίαν εἰσῆλθε τοῦ πατρός· ἔτυχον δὲ συγγενεῖς ὄντες τινὲς παρ' αὐτῷ· τῶν γονάτων αὐτοῦ λαβομένη καὶ περιπεσοῦσα, τέως μὲν ἔκλαιε, φωνὴν ἀδεμίαν προϊεμένη· ἔπειτ' ἀνισάντος αὐτὴν τοῦ πατρὸς, καὶ τί πέπονθεν ἀξιοῦντος λέγειν· „Ἱκέτις, ἔφη, γίνομαί σε, πάτερ, δεινὴν καὶ [c] ἀνήκεστον ὑπομείνασα ὕβριν, τιμωρῆσαί μοι, καὶ μὴ [d] περιιδεῖν τὴν σαυτοῦ θυγατέρα θανάτου χείρονα

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

Quum autem dies illuxisset, ille in castra rediit, nefaria et pernicioſa libidine ſatiata. At Lucretia, illum caſum aegerrime ferens, quanta maxima potuit celeritate conſcendit carpentum, et Romam atrata petiit, ſub veſte cultrum occultans, neque in ipſo itinere cuiquam ſalutanti ſalutem reddens, neque reſpondens volentibus ſcire quidnam ipſi accidiſſet; ſed cogitabunda, et prae moerore vultum demittens, oculoſque lacrymarum plenos habens. Quum autem ingreſſa fuiſſet domum patris (quidam autem cognati apud eum tunc forte aderant) ſe ad eius pedes proſternens eiuſque genua amplectens, aliquamdiu fleuit, nulla voce emiſſa: deinde, quum pater eam erexiſſet, eamque rogaſſet, vt diceret quod ſibi accidiſſet, „Supplex, inquit, ad te confugio, pater, grauem et non credendam paſſa iniuriam: quare eam mea cauſſa vlciſcere, nec deſpice tuam filiam, quae iniuriam vel ipſa

b Rectius actiua forma προσαγορεύοντων (nam vulgatae dant προσαγορευομένων) vel deponenti ἀσπαζομένων. *Sylb.* Ἀσπαζομένων in *Cod. Vat.*

c Ἀνήκεστον *Vat.* et *Lapi Codd.* atque ita legendum eſſe coniiciebat *Sylb.* vulgo ἀνείκαστον legitur.

d Περιιδεῖν *Vat.* vulgatae περιίδης. quae etiam τιμώρησον dant, quaſi imperatiuus aor. I. in medio ſit. Sed eſt infinitiuus aor. I. in actiuo τιμωρῆσαι properiſpomenως.

e Male

e παθοῦσαν.» Θαυμάσαντος δ' αὐτοῦ καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων, καὶ τίς ὕβρικεν αὐτὴν, καὶ ποταπὴν ὕβριν, ἀξιοῦντος λέγειν· „Ἀκούσῃ τὰς ἐμὰς [f] συμφορὰς, ἔφη, ὦ πάτερ, ἀκούσῃ μακράν· [g] χάρισαί μοι ταύτην, πάτερ, πρῶτον αἰτουμένῃ τὴν χάριν· κάλεσον ὅσους δύνασαι φίλους τε καὶ συγγενεῖς, ἵνα παρ' ἐμοῦ τῆς τὰ δεινὰ παθούσης ἀκούσωσι, καὶ μὴ παρ' ἑτέρων. ὅταν δὲ μάθῃς τὰς κατασχούσας αἰσχρὰς καὶ δεινὰς ἀνάγκας, βουλεύσῃ μετ' αὐτῶν ὁντινα τιμωρήσεις ἐμοί τε καὶ σεαυτῷ τρόπον· [h] καὶ μὴ πολὺν ποίει χρόνον τὸν διὰ μέσου.»

Ταχεῖα δὲ καὶ κατεσπουδασμένη παρακλήσει τῶν ἐπιφανεστάτων ἀνδρῶν εἰς τὴν οἰκίαν συνελθόντων, ὥσπερ ἠξίου, πρὸς αὐτοὺς λέγει ἅπαν τὸ πρᾶγμα, ἐξ ἀρχῆς ἀναλαβοῦσα. καὶ μετὰ τοῦτο ἀσπασαμένη τὸν πατέρα, καὶ πολλὰς λιτανείας ἐκείνου τε καὶ τῶν σὺν αὐτῷ παρόντων

LXVII.

ipſa morte grauiorem accepit.„ Illo autem et caeteris omnibus admirantibus, et quis eius iniuriae auctor, quodue genus iniuriae eſſet dicere iubentibus, „Audies (inquit) pater, breui meas calamitates: ſed primum, pater, mihi petenti hoc beneficium largire. Conuoca quotquot amicos et cognatos potes, vt illi ex me ipſa, cui acerba adeo facta eſt iniuria, audiant, non ex aliis. Quum autem intellexeris foedam et grauem neceſſitatem, quae me implicitam tenet, deinde cum illis deliberabis quomodo meam tuamque iniuriam ſis vlturus; nec longas moras interponas.„

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

Quum autem nobiliſſimi viri, celeriter et magna feſtinatione aduocati, domum conueniſſent, quemadmodum illa poſtularat, rem totam ab ipſo principio repetitam illis narrauit. Poſtea patrem complexa, et multis precibus ipſum et illos, qui cum eo aderant

e Male in *Ed. Steph.* παθοῦσα.

f Συμφορὰς, ἔφη, ὦ πάτερ *Vat.* vulgatis ἔφη deeſt et proximum δὲ.

g Χάρισαί μοι πρώτων *Vat.*

h Vel ποίει, vel aliquid huiuſmodi deeſſe videtur. Forſan non fuerit abſurdum, ſi verbum ἐγένετο deſiderari vel ſubaudiri dicamus. *Portus.* Optime in *Cod. Vat.* καὶ μὴ πολὺν ποίει χρόνον τὸν διὰ μέσου. ποίει deeſt vulgatis.

ποιησαμένη, θεοῖς τε καὶ δαίμοσιν εὐξαμένη ταχεῖαν αὐτῇ δοῦναι τὴν ἀπαλλαγὴν τῶ βίῳ, σπάσασα τὸ ξιφίδιον, ὃ κατέκρυπτεν ὑπὸ τοῖς πέπλοις, καὶ μίαν ἐνέγκασα διὰ τῶν στέρνων πληγὴν, ἕως τῆς καρδίας ὠθεῖ τὸ ξίφος. κραυγῆς δὲ καὶ θρήνε καὶ [i] τυπτῶ γυναικείᾳ τὴν οἰκίαν ὅλην κατασχόντος, ὁ μὲν πατὴρ περιχυθεὶς τῷ σώματι [k] περιέβαλλε καὶ ἀνεκαλεῖτο, καὶ ὡς ἀνοίσουσαν ἐκ τῶ τραύματος [l] ἐτημελεῖτο. ἡ δ' ἐν ταῖς ἀγκάλαις αὐτῶ σπαίρουσα καὶ ψυχορραγοῦσα ἀποθνήσκει. τοῖς δὲ παροῦσι Ῥωμαίων ἔτω δεινὸν ἔδοξεν εἶναι καὶ ἐλεεινὸν τὸ πάθος, ὥσε μίαν ἁπάντων γενέσθαι φωνὴν, ὡς μυριάκις αὐτοῖς κρεῖττον εἴη τεθνᾶναι περὶ τῆς ἐλευθερίας, ἢ τοιαύτας ὕβρεις ὑπὸ τῶν τυράννων γινομένας περιορᾶν. ἦν δὲ

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

aderant obtestata, deos etiam * laresque suppliciter precata, vt se cito vita liberarent, educto cultro, quem sub veste abditum habebat, et pectori vnico vulnere illato, illam ad cor vsque adegit. Clamore autem et eiulatu ac planctu muliebri per totam domum exorto, pater ipsam complexus fouebat, et nomine saepius vocabat, et, quasi ex vulnere conualescere et sanari potuisset, eam omni diligentia adhibita curabat. At illa in eius vlnis palpitans et animam luctantem efflans, moritur. Romanis vero, qui aderant, adeo atrox et miserandus ille casus est visus, vt omnes vno ore vociferarentur; satius esse sibi pro libertate millies mori, quam tales iniurias a tyrannis illatas perpeti. Inter eos erat quidam

* Quidam δαίμονας non *lares*, sed *genios* interpr. quidam et *daemones*, vocem Graecam retinendo. *Portus.*

i Amat *Dionysius* vocibus interdum vti nouis et καινοπρεπέσι. Sic τυπετὸν maluit dicere quam κοπετὸν, qua dictione et reliqui vtuntur, et *Dionysius* ipse alibi. *Cas.*

k Vt hic pater filiam περιέβαλε, ita supra (p. 76. v. 12.) τείχει περιβαλόντες καὶ τάφρῳ et paullo infra (p. 254. v. 22.) περιλαβεῖν τὴν νεκράν. Vtriusque vsurpationis et alibi leguntur exempla. *Sylb.* In *Cod. Vat.* περιέβαλλε. geminato (in imperfecto,) quod in vulgatis simplex est, vt in aor. 2.

l Ita ex *Cod. Vat.* (sc. ἐπεμελεῖτο) dedi. [oratio haec est Hudsoni.] antea in vtraque Editione excusum erat ἐτημελεῖτο. quam lectionem reuocandam duxit R.

m Non

τις ἐν αὐτοῖς Πούπλιος Οὐαλέριος, ἐνὸς τῶν ἅμα [m] τῷ Τατίῳ παραγενομένων εἰς Ῥώμην Σαβίνων ἀπόγονος, δρασήριος ἀνὴρ καὶ φρόνιμος. ἧτος ἐπὶ τὸ στρατόπεδον πέμπεται ὑπ' αὐτῶν, τῷ τ' ἀνδρὶ τῆς Λουκρητίας τὰ συμβεβηκότα φράσων, καὶ σὺν ἐκείνῳ πράξων ἀπόσασιν τῆ στρατιωτικῆ πλήθος ἀπὸ τῶν τυράννων. ἅρτι δ' αὐτῷ τὰς πύλας ἐξελήλυθότι συναντᾷ κατὰ δαίμονα παραγινόμενος εἰς τὴν πόλιν ὁ Κολλατῖνος ἀπὸ τῆ στρατοπέδε, τῶν κατεσχηκότων τὴν οἰκίαν αὐτῆ κακῶν ἐδὲν εἰδώς· καὶ σὺν αὐτῷ [n] Λεύκιος Ἰάνιος, ᾧ Βρῆτος ἐπώνυμον ἦν· εἰ δ' ἂν ἑρμηνευόμενος ὁ Βρῆτος εἰς τὴν Ἑλληνικὴν διάλεκτον, ἠλίθιος. ὑπὲρ ἧ μικρὰ προειπεῖν ἀναγκαῖον, ἐπειδὴ τῆτον ἀποφαίνουσι Ῥωμαῖοι τῆς καταλύσεως τῶν τυράννων γενέσθαι αἰτιώτατον, τίς τ' ἦν καὶ ἀπὸ τίνων, καὶ διὰ τί τῆς ἐπωνυμίας ταύτης ἔτυχεν οὐδὲν αὐτῷ προσηκούσης.

Τῷ ἀνδρὶ τούτῳ πατὴρ μὲν ἦν Μάρκος Ἰούνιος, ἐνὸς τῶν σὺν Αἰνείᾳ [o] τὴν ἀποικίαν στειλάντων ἀπόγονος, ἐν τοῖς ἐπιφανεστάτοις τῶν Ῥωμαίων ἀριθμούμενος δι' LXVIII.

quidam P. Valerius, a quodam Sabinorum, qui cum Tatio Romam venerant, oriundus, vir strenuus et prudens. Hic ab illis in castra mittitur, vt et marito Lucretiae casum indicaret, et cum eo milites ad defectionem a tyrannis faciendam solicitaret. Ei autem vix portas vrbis egresso, Collatinus, qui forte fortuna ex castris in vrbem redibat, obuius fit, domesticae calamitatis penitus ignarus; et cum eo L. Iunius, cui Bruti cognomen erat; quod si Graeca lingua Bruti vocem interpreteris, sonabit ἠλίθιος. De quo pauca praefari est necesse, (quando Romani huius opera potissimum tyrannos vrbe pulsos fuisse afferunt) quis esset, et quibus ortus parentibus, et qua de caussa hoc cognomen a moribus suis alienum habuerit.

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

Pater ei fuit M. Iunius, a quodam Aeneae socio oriundus, qui ob insignem virtutem inter nobilissimos Romanos habebatur:

m Non agnoscit *Vat.*

n Λεύκιος *Vat.*

o Στειλάντων accipiendum neutraliter, vel legendum σταλέντων forma passiua. *Sylb.* Plenius et rectius in *Cod. Vat.* τὴν ἀποικίαν

ἀρετήν· μήτηρ δὲ Ταρκυνία, τῆ πρότερον βασιλέως Ταρκυνίου θυγάτηρ· αὐτὸς δὲ τροφῆς τε καὶ παιδείας πάσης τῆς ἐπιχωρίου μετέλαβε, καὶ φύσιν p εἶχε πρὸς ἅπαντα τῶν καλῶν ἀντιπράττεσθαι. ἐπεὶ δὲ Τύλλιον ἀποκτείνας Ταρκύνιος, σὺν ἄλλοις ἀνδράσι πολλοῖς καὶ ἀγαθοῖς καὶ τὸν ἐκείνου πατέρα διεχρήσατο ἀφανεῖ θανάτῳ· δι' ἃ δὲν μὲν ἀδίκημα, τῆ δὲ πλήτει προσχθεὶς εἰς ἐπιθυμίαν, ὃν ἐκ παλαιᾶς τε καὶ προγονικῆς παραλαβὼν εὐτυχίας ἐκέκτητο· καὶ σὺν αὐτῷ τὸν q πρεσβύτατον υἱὸν εὐγενές τι φρόνημα διαφαίνοντα, καὶ τὸ μὴ τιμωρῆσαι τῷ θανάτῳ τῆ πατρὸς ἐκ ἂν ὑπομείναντα· νέος ὢν ὁ Βρῆτος ἔτι καὶ κομιδῇ βοηθείας συγγενικῆς ἔρημος, ἔργον ἐπεχείρησε ποιῆσαι πάντων φρονιμώτατον, ἐπίθετον ἑαυτῆ καταψεύσασθαι μωρίαν· καὶ διέμεινεν ἅπαντα τὸν ἐξ ἐκείνου χρόνον, ἕως ἔ τὸν ἐπιτήδειον ἔδοξε καιρὸν ἔχειν, φυλάττων τὸ προσποίημα τῆς ἀνοίας· ἐξ ἔ δὲ ταύτης ἔτυχε τῆς ἐπωνυμίας, τῆτ' αὐτὸν ἐρρύσατο μηδὲν ὑπὸ τῆ τυράννου παθεῖν, πολλῶν καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἀπολλυμένων.

Καταφρονήσας γὰρ ὁ Ταρκύνιος τῆς δοκήσης εἶναι περὶ αὐτὸν, ἀλλ' ἐ κατ' ἀλήθειαν ὑπαρχήσης μωρίας, ἀφελόμενος ἅπαντα τὰ πατρῶα, μικρὰ δ' εἰς τὸν καθ' ἡμέραν βίον ἐπιχορηγῶν, ὡς παῖδα ὀρφανὸν ἐπιτρόπων δεόμενον ἐφύλατ]εν ὑφ' ἑαυτῷ, διαιτᾶσθαί τε μετὰ s τῶν οἰκείων παίδων ἐπέτρεπεν, ἐ διὰ τιμὴν, ὡς ἐσκήπ]ετο πρὸς τὰς πέλας, οἷα δὴ συγγενὴς, ἀλλ' ἵνα γέλωτα παρέχῃ τοῖς μειρακίοις, λέγων τ' ἀνόητα πολλὰ, καὶ πράττ]ων ὅμοια τοῖς κατ' ἀλήθειαν ἠλιθίοις. καὶ δὴ καὶ ὅτε τῷ Δελφικῷ μαντείῳ χρησομένης ἀπέστελλε τῶν παίδων τὰς δύο, Ἄροντα καὶ Τίτον, ὑπὲρ τῆ λοιμῆ· κατέσκηψε γάρ τις ἐπὶ τῆς ἐκείνου βασιλείας ἐκ εἰωθυῖα νόσος εἰς παρθένους τε καὶ παῖδας, ὑφ' ἧς πολλὰ διεφθάρη σώματα, χαλεπωτάτη δὲ καὶ δυσίατος εἰς τὰς κυήσας γυναῖκας, αὐτοῖς βρέφεσιν ἀποκτείνουσα τὰς μη-

LXIX.

5

10

15

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

batur: mater vero Tarquinia, Tarquinii Prisci regis filia: ipse vero egregie institutus, et omni indigena disciplina excultus erat, et ingenium ad omnes ingenuas artes facile habebat. At postquam Tarquinius, caeso Tullio, praeter alios multos, eosque viros probos, ipsius quoque patrem clandestina morte de medio sustulit, (non ob aliquod eius delictum, sed eius diuitiarum cupiditate ad id adductus, quas, antiquae et opulentae familiae heres, a maioribus congestas et sibi relictas acceperat) et cum eo filium maximum natu, in quo generosus quidam animus elucebat, et qui caedem inultam manere non fuisset passus; Brutus adhuc iuuenis, et omni cognatorum auxilio destitutus, facinus aggressus est longe omnium prudentissimum, fatui speciem fictitiam assumere: deincepsque constanter perseuerauit, donec opportuna videretur oblata occasio, in illa amentiae simulatione, ex qua cognomen hoc adeptus est. * Hocque illi vnicum tutamen fuit aduersus Tyranni crudelitatem, in multos bonosque viros debacchantis.

Tarquinius enim eam, quae illi inesse videbatur, reuera tamen non inerat, valde despiciens fatuitatem, omnibus bonis paternis ipsum spoliarat: et exiguum quiddam pro victu quotidiano ei suppeditans, vt pupillum tutoribus indigentem apud se seruabat; et cum suis filiis versari patiebatur; non honoris caussa, vt apud propinquos simulabat, quod esset cognatus; sed vt risum adolescentibus moueret, et illis esset oblectamento, stulta multa proferens, et veris fatuis similia agendo. Quineriam quando suos duos filios, Aruntem et Titum, oraculum Delphicum de peste consulturos misit, (nam illo regnante morbi quoddam genus inusitatum in virgines et pueros grassabatur, quo multi interibant, grauissimum et sanatu difficile in mulieribus praegnantibus, quandoquidem matres cum ipso foetu passim per medias vias

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

ἀποικίαν [quae duo vocabula vulgatis desunt] στειλάντων, *qui* (vt vertit *Lapus*) *cum Aenea coloniam deduxerunt.*

p Ἔσχε *Vat.*

q Πρεσβύτερον *Vat.*

* Hoc autem ipsum, vt nihil graue a tyranno pateretur, eripuerat, puerat, multis probisque viris perditis. *Lapus.*

r Μηδὲν δεινὸν ὑπὸ τῆ *Vat.* et *Lapi Codd.*

s Τῶν ἰδίων *Vat.*

t Ἀγοραῖς

τέρας ἐν ταῖς [t] ἀγοραῖς· τήν τ' αἰτίαν τῆς νόσε γνῶναι παρὰ τῦ θεῦ καὶ τὴν λύσιν βελόμενος, συνέπεμψε κἀκεῖνον ἅμα τοῖς μειρακίοις δεηθεῖσιν, ἵνα κατασκώπτειν τε καὶ περιυβρίζειν ἔχοιεν. ὡς δὲ παρεγενήθησαν [u] εἰς τὸ μαντεῖον οἱ νεανίσκοι, καὶ τὰς χρησμὰς ἔλαβον ὑπὲρ ὧν ἐπέμφθησαν, ἀναθήμασι δωρησάμενοι τὸν θεὸν, καὶ τῦ Βρύτε πολλὰ καταγελάσαντες, ὅτι βακτηρίαν ξυλίνην ἀνέθηκε τῷ Ἀπόλλωνι· ὁ δὲ [x] διατρήσας ὅλην ὥσπερ αὐλὸν, χρυσῆν ῥάβδον ἀνέθηκεν ὀδενὸς ἐπισαμένε· καὶ μετὰ τῦτ' ἠρώτων τὸν θεὸν, τίνι πέπρωται τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν παραλαβεῖν· ὁ δὲ θεὸς αὐτοῖς ἀνεῖλε, τῷ πρώτῳ τὴν μητέρα [y] φιλήσαντι [z]. οἱ μὲν οὖν νεανίσκοι, τῦ χρησμῦ τὴν διάνοιαν ἀγνοήσαντες, συνέθεντο πρὸς ἀλλήλες ἅμα φιλῆσαι τὴν μητέρα, βελόμενοι κοινῇ τὴν βασιλείαν κατασχεῖν. ὁ δὲ Βρῦτος συνεὶς ὃ βέλεται δηλῦν ὁ θεὸς, ἐπειδὴ τάχιστα τῆς Ἰταλίας [a] ἐπέβη, προκύψας κατεφίλησε τὴν γῆν, ταύτην οἰόμενος ἁπάντων εἶναι μητέρα. τὰ μὲν οὖν [b] προγεγενημένα τῷ ἀνδρὶ τότῳ τοιαῦτα ἦν.

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

Τότε δ' ὡς ἤκεσε τῦ Οὐαλερίε τὰ συμβάντα τῇ Λουκρητίᾳ καὶ τὴν ἀναίρεσιν αὐτῆς διηγεμένε, τὰς χεῖρας ἀνατείνας εἰς τὸν ἀέρανὸν εἶπεν· „Ὦ Ζεῦ καὶ θεοὶ πάντες, ὅσοι [c] τὸν ἀνθρώπινον ἐπισκοπεῖτε βίον, ἆρά γε ὁ καιρὸς ἐκεῖνος ἥκει νῦν, ὃν ἐγὼ περιμένων ταύτην τῦ βίε [d] τὴν προσποίησιν ἐφύλαττον; ἆρα πέπρωται Ῥωμαίοις ὑπ' ἐμῦ καὶ δι' ἐμὲ τῆς ἀπορρήτε τυραννίδος ἀπαλλαγῆναι;„ Ταῦτα εἰπὼν ἐχώρει κατὰ σπουδὴν ἐπὶ τὴν οἰκίαν ἅμα τῷ Κολλατίνῳ τε καὶ Οὐαλερίῳ. [e] ὡς δ' εἰσῆλθον, ὁ μὲν Κολλατῖνος ἰδὼν τὴν Λουκρητίαν ἐν τῷ μέσῳ κειμένην, καὶ τὸν πατέρα περικείμενον αὐτῇ, μέγα ἀνοιμώξας καὶ περιλαβὼν τὴν νεκρὰν κατεφίλει, καὶ ἀνεκαλεῖτο τὸν ἄνδρα καὶ τὸν πατέρα, καὶ τὸν μὲν ἐκάλει Βρῦτον, τὸν δὲ Σπόριον Λουκρήτιον· ὁ δὲ Βρῦτος ἀναστήσας τὸν πατέρα καὶ τὸν ἄνδρα τῆς τε ἀπορρήτε τῦ πράγματος ἀπολύσας, „Ἐγὼ μὲν οὖν,„ εἶπεν, „ὦ Κολλατῖνε καὶ πάτερ Σπόριε, τὸν ἄνδρα καὶ τὸν πατέ

λεῖτο, καὶ διελέγετο [f] ὡς πρὸς ζῶσαν, ἔξω τῆ Φρονεῖν γεγονὼς ὑπὸ τῆ κακῆ. πολλὰ δ' αὐτῆ κατολοφυρομένῳ, καὶ τῆ πατρὸς ἐν μέρει, καὶ τῆς οἰκίας ὅλης κλαυθμῷ [g] καὶ θρήνῳ κατεχομένης, βλέψας εἰς αὐτὰς ὁ Βρῆτος λέγει· „Μυρίας ἕξετε καιρὰς, ὦ Λυκρήτιε καὶ Κολλατῖνε, καὶ ἅπαντες ὑμεῖς οἱ τῇ γυναικὶ προσήκοντες, ἐν οἷς αὐτὴν κλαύσετε. νυνὶ δὲ ὡς τιμωρήσομεν αὐτῇ [h] μελετῶμεν· τῆτο γὰρ ὁ παρὼν καιρὸς ἀπαιτεῖ." [i] Ἐδόκει τὰ εἰκότα λέγειν· καὶ καθεζόμενοι καθ' ἑαυτὰς, τὸν οἰκετικὸν ὄχλον ἐκ ποδῶν μεταστήσαντες, ἐβουλεύοντο τί χρὴ πράττειν. πρῶτος δὲ ὁ Βρῆτος ἀρξάμενος ὑπὲρ ἑαυτῆ λέγειν, ὅτι τὴν δοκῆσαν τοῖς πολλοῖς μωρίαν ἀκ εἶχεν ἀληθινὴν, ἀλλ' ἐπίθετον, καὶ τὰς αἰτίας εἰπὼν, δι' ἃς τὸ προσποίημα τῆτο ὑπέμεινεν, καὶ δόξας ἁπάντων ἀνθρώπων εἶναι Φρονιμώτατος, μετὰ τῆτ' ἔπειθεν αὐτὰς τὴν αὐτὴν γνώμην ἅπαντας λαβόντας, ἐξελάσαι Ταρκύνιόν τε καὶ τὰς παῖδας ἐκ τῆς πόλεως, πολλὰ καὶ

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

saepius nomine vocabat, et cum ea vt cum viua colloquebatur, prae mali dolore mentis non compos. Quum autem ille valde eam lugeret, et ipse quoque pater ex altera parte idem faceret, et domus tota fletu ac lamentis plena esset, dicit Brutus ad eos conuersus, „Alias, Lucreti et Collatine, vosque omnes huius mulieris necessarii, satis temporis ad eam deflendam habebitis. Sed iam quomodo iniuriam ipsi illatam vindicare possimus est cogitandum: hoc enim praesens tempus postulat." Visus est recte monere: quare soli sedentes, et semota omnium domesticorum ac famulorum turba, consultabant quid faciendum esset. Tum Brutus coepit primum de se verba facere, *dixitque* eam stultitiam in se reuera minime esse quam multi existimabant, sed se *ad tempus* eam simulasse, et allatis caussis cur eius simulationem induere non dubitasset, et omnium hominum facile prudentissimus iudicatus, postea illis persuasit, vt omnes communi consensu ex vrbe Tarquinium et eius liberos expellerent, multa loquutus

[f] Πρὸς αὐτὴν ὥσπερ ζῶσαν *Vat.*
[g] Καὶ θρήνοις *Vat.*
[h] Σκοπῶμεν *Vat.*
[i] Ἐδόκει τὰ εἰκότα λέγειν *Vat.* loco secundi vocabuli vulgatae dant ταῦτα.

k Lapus

ἐπαγωγὰ εἰς τῆτο διαλεχθείς. ἐπεὶ δὲ πάντας εἶδεν ἐπὶ τῆς αὐτῆς γνώμης ὄντας, οὐ λόγων ἔφη δεῖν, οὐχ ὑποσχέσεων, ἀλλ' ἔργων, εἴ τι τῶν δεόντων μέλλει γενήσεσθαι· ἄρξειν δὲ τάτων αὐτὸς ἔφη. Ταῦτ' εἰπὼν, καὶ λαβὼν τὸ ξιφίδιον, ᾧ διεχρήσατο ἑαυτὴν ἡ γυνὴ, καὶ τῷ [k] πτώματι προσελθὼν αὐτῆς· [l] ἔτι γὰρ ἔκειτο ἐν τῷ Φανερῷ θέαμα οἰκτιςον· [m] ὤμοσε τόν τ' Ἄρην καὶ τὰς ἄλλας θεὰς, [n] πάντα καθ' ὅσον δύναται πράξειν ἐπὶ καταλύσει τῆς Ταρκυνίᾳ δυναςείας· καὶ ὅτ' αὐτὸς διαλλαγήσεσθαι πρὸς τὰς τυράννας, ἅτε τοῖς διαλατ]ομένοις ἐπιτρέψειν, ἀλλ' ἐχθρὸν ἡγεῖσθαι τὸν [o] μὴ ταὐτὰ βελόμενον,

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

quutus *ea de re* et ad persuadendum efficacia. Quum autem vidisset omnes in eadem esse sententia, non verbis opus esse dixit, non pollicitationibus, sed factis, si quid eorum quae erant facienda peragere vellent; seque horum initium facturum inquit. Quum haec dixisset, et cultrum cepisset quo Lucretia se interemerat, *quumque ad eam accessisset, ori imposuit; (adhuc enim spectaculum maxime miserandum propalam erat) per Martem et caeteros deos iurauit, se vel quauis ratione pro viribus Tarquinii tyrannidem euersurum: nec se vnquam cum tyrannis in gratiam rediturum, ** nec alios redire passurum; sed in posterum se hostis loco habiturum quicunque id vellet facere, seque

k Lapus quoque legebat τόματι, vt ex versione constat. Sed non aspernanda est *Gelenii* sententia, qui maluit σώματι. *Sylb.* Πτώματι tamen malim cum *Cod. Vat.*

l Desideratur in *Cod. Vat.* ἔθηκεν in vulgatis hic versans, et commode satis abesse potest.

* Et accedens ad os eius imposuisset *Lapus.*

m Ὤμοσε τόν τε Ἄρην *Vat.* articulus a vulgatis abest.

n Πᾶν ὅσον *Vat.* vulgatae πάντα ὅσον.

** Nec conciliatis concederet. *Lapus.* Nec aliis reconciliandae gratiae copiam facturum. *Gelen.*

o Μετὰ ταῦτα] In *Lapi* etiam codice fuisse huiusmodi scripturam indicat eius versio, *inimicum ducere haec volentem.* Verum μετ' αὐτῶν legisse videtur *Gelenius*; dum transfert, *amicos eorum pro hostibus habiturum.* Mihi non dubium est, quin scribendum sit μὴ ταὐτὰ, *diuersumque sentientes pro amicis habiturum. Sylb.* Huic coniecturae fauet *Cod. Vat.* in quo reperimus ἡγήσεσθαι τὸν μὴ ταῦτα.

καὶ μέχρι θανάτου τῇ τυραννίδι καὶ τοῖς συναγωνιζομένοις αὐτῇ διεχθρεύσειν. εἰ δὲ παραβαίη τὸν ὅρκον, τοιαύτην αὐτῷ τελευτὴν ἠράσατο τῷ βίῳ γενέσθαι καὶ τοῖς αὐτοῦ παισὶν, οἵας ἔτυχεν ἡ γυνή.

Ταῦτ' εἰπὼν ἐκάλει καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας ἐπὶ LXXI. τὸν αὐτὸν ὅρκον. οἱ δ' οὐδὲν ἔτι ἐνδοιάσαντες ἀνίσταντο, καὶ τὸ ξίφος δεχόμενοι παρ' ἀλλήλων, ὤμνυον. γενομένων δὲ τῶν [p] ὅρκων, μετὰ τοῦτ' ἐζήτουν τίς αὐτοῖς ὁ τῆς ἐπιχειρήσεως ἔσαι τρόπος. καὶ ὁ Βροῦτος αὐτοῖς ὑποτίθεται [q] τοιαῦτα· „Πρῶτον μὲν διὰ φυλακῆς τὰς πύλας ἔχωμεν, ἵνα μηδὲν τῶν ἐν τῇ πόλει λεγομένων τε καὶ πραττομένων κατὰ τῆς τυραννίδος αἴσθηται Ταρκύνιος, πρὶν ἢ τὰ [r] παρ' ἡμῶν εὐτρεπῆ γενέσθαι. ἔπειτα κομίσαντες τὸ σῶμα τῆς γυναικὸς, ὡς ἔστιν αἵματι πεφυρμένον, εἰς τὴν ἀγορὰν, [s] καὶ προθέντες ἐν φανερῷ, συγκαλῶμεν τὸν δῆμον εἰς ἐκκλησίαν. ὅταν δὲ συνέλθῃ, καὶ

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

que *capitali odio tyrannidem eiusque fautores ac defensores* prosequuturum. Quod si iusiurandum violasset, tale mortis genus, quale mulieri illi contigerat, sibi liberisque suis est imprecatus.

His dictis, caeteros omnes ad idem iusiurandum vocauit. Illi vero non amplius cunctantes surrexerunt, et, cultro illo per manus subinde accepto, iurarunt. Quum autem iurassent, posthea rationem, qua rem ipsam aggrederentur, quaerere coeperunt: et Brutus hoc consilium illis dedit. „Primum ad vrbis portas custodes adhibeamus, ne quid eorum, quae in vrbe aut dicuntur aut fiunt contra tyrannidem Tarquinius sentiat, antequam res nostrae sint paratae. Deinde allato mulieris cadauere in forum,

vt est

* *Al.* vsque ad mortem, *aut* vsque ad vitae finem.

p Ὁρκωμοσιῶν, μετὰ τοῦτ' εὐθὺς ἐζήτουν τίς ὁ τῆς *Vat.*

q Τοιάδε *Vat.*

r Παρ' ὑμῶν *Vat.*

s Καὶ προσθέντες ἐν φανερῷ, συγκαλῶμεν τὸν δῆμον εἰς ἐκκλησίαν. ὅταν δὲ συνέλθῃ, καὶ πλήθουσαν ἴδωμεν τὴν ἀγορὰν, προελθὼν Λευκήτιος etc. *Vat.* quae omnia desunt vulgatis. atque ita *Lapus*, dum vertit, *proponentesque in aperto, conuocemus ad concionem populum: et vbi conuenit, videbimusque forum plenum, progred.* etc.

t Malim

πλήθουσαν ἴδωμεν τὴν ἀγορὰν, προελθὼν Λευκήτιός τε καὶ Κολλατῖνος, ἀποδυράσθωσαν τὰς ἑαυτῶν τύχας, [t] ἅπαντα τὰ γενόμενα φράσαντες. ἔπειτα τῶν ἄλλων ἕκαστος παριὼν κατηγορείτω τῆς τυραννίδος, καὶ τοὺς πολίτας ἐπὶ τὴν ἐλευθερίαν παρακαλείτω. ἔσαι δὲ πᾶσι 5 Ῥωμαίοις κατ' εὐχὴν, ἐὰν ἴδωσιν ἡμᾶς τοὺς πατρικίους ἄρχοντας τῆς ἐλευθερίας· πολλὰ γὰρ καὶ δεινὰ πεπόνθασιν ὑπὸ [u] τοῦ Ταρκυνίου, καὶ μικρᾶς ἀφορμῆς δέονται. ὅταν δὲ λάβωμεν τὸ πλῆθος ὡρμημένον καταλῦσαι τὴν μοναρχίαν, ψῆφόν τ' αὐτοῖς ἀναδῶμεν ὑπὲρ τοῦ μηκέτι 10 Ῥωμαίων Ταρκύνιον ἄρξειν, καὶ τὸ περὶ τούτου δόγμα πρὸς τοὺς ἐπὶ στρατοπέδου διαπεμψώμεθα ἐν τάχει. καὶ γὰρ οἱ τὰ ὅπλα ἔχοντες, εἰ μάθοιεν ὅτι τὰ ἐν τῇ πόλει πάντα τοῖς τυράννοις ἐστὶν ἀλλότρια, πρόθυμοι περὶ τὴν τῆς πατρίδος ἐλευθερίαν γενήσονται, [x] ἅτε δωρεαῖς ἔτι 15 κατεχόμενοι, ἅτε τὰς ὕβρεις τῶν Ταρκυνίου παίδων τε

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

vt est cruore foedatum, Lucretius et Collatinus in medium progressi, re tota ordine narrata, suas calamitates deplorent. Deinde aliorum vnusquisque, progressus in medium, in tyrannidem invehatur, et ciues ad libertatem recuperandam prouocet. Hoc autem omnibus Romanis optatissimum erit, si a nobis patriciis libertatis initium fieri viderint: multas enim et graues iniurias a Tarquinio acceperunt, paruoque impulsu ac leui occasione ipsis est opus. Vbi vero habuerimus plebem ad tyrannidem euertendam concitatam, eius suffragiis Tarquinio regnum abrogemus, et hoc plebiscitum celeriter ad eos qui sunt in castris mittamus. Nam si milites armati totam vrbem a tyrannis alienatam esse cognouerint, patriae libertati studebunt; nec largitionibus

t Malim ἅπαντα τὰ γενόμενα. quae structura passim est obuia. *Sylb.* Eandem lectionem habet *Cod. Vat.* Articulus nempe vulgatis deest.

u Τῷ τυράννῳ *Vat.*

x Post κατεχόμενοι videtur deesse tale quodpiam membrum, ἅτε φόβῳ, aut simile aliud: vel pro ἅτε legendum δὲ hoc sensu, *ac ne largitionibus quidem se retineri patientur.* Ambigue quidem *Lapus* vertit, *neque amplius vt antea largitionibus detenti, neque vlterius contumelias filiorum, adulantiumque eis ferre valentes.*

καὶ κολάκων φέρειν δυνάμενοι.» Ταῦτα λέξαντος αὐτῦ, παραλαβὼν τὸν λόγον Οὐαλέριος, «[y]Τἄλλα μὲν, ἔφη, ὀρθῶς ἐπιλογίζεσθαί μοι δοκεῖς, Ἰάνιε· περὶ δὲ τῆς ἐκκλησίας ἔτι βέλομαι μαθεῖν, τίς ὁ καλέσων ἔσαι αὐτὴν κατὰ νόμους, καὶ τὴν ψῆφον ἀναδώσων ταῖς φράτραις. ἄρχοντι γὰρ ἀποδέδοται τῦτο πράττειν· ἡμῶν δὲ ἰδεῖς ἐδεμίαν ἀρχὴν ἔχει.» Ὁ δὲ ὑπολαβὼν [z]· «Ἐγὼ, φησὶν, Οὐαλέριε. τῶν γὰρ [a] Κελερίων ἄρχων εἰμί· καὶ ἀποδέδοταί μοι κατὰ νόμους ἐκκλησίαν, ὅτε βελοίμην, συγκαλεῖν. ἔδωκέ μοι τὴν ἀρχὴν ταύτην ὁ Ταρκύνιος, μεγίστην ὖσαν, ὡς ἠλιθίῳ, καὶ ἅτ' αἰσθησομένῳ τῆς δυνάμεως αὐτῆς, ἅτ', εἰ γνοίην, χρησομένῳ· καὶ τὸν κατὰ τῦ τυράννυ λόγον πρῶτος ἐγὼ διαθήσομαι.»

LXXII. Ὡς δὲ τοῦτ' ἤκυσαν, ἅπαντες ἐπήνεσάν τε καὶ ὡς ἀπὸ καλῆς ὑποθέσεως ἀρξάμενον καὶ νομίμυ, [b]καὶ τἄλλα λέγειν αὐτὸν ἠξίυν. κἄκεῖνος εἶπεν, «Ἐπειδὴ ταῦτα ἅτω πράττειν [c]ἡμῖν [d]δοκεῖ, σκοπώμεθα πάλιν τίς ἡ τὴν πόλιν [e]ἐπιτροπεύσα ἀρχὴ γενήσεται μετὰ τὴν κατάλυσιν τῶν βασιλέων, καὶ ὑπὸ τίνος ἀποδειχθεῖσα ἀνδρὸς, καὶ ἔτι πρότερον, ὅτις ἔσαι πολιτείας λόγος, ὃν ἀπαλλατ[f]όμενοι τῦ τυράννυ καταςησόμεθα. βεβυλεῦσθαι γὰρ ἅπαντα βέλτιον, πρὶν ἐπιχειρεῖν ἔργῳ τηλικῷδε, καὶ μηδὲν ἀνεξέταςον ἀφεῖσθαι, μηδ' ἀπροβύλευτον. ἀποφαινέσθω δὲ περὶ τύτων ἕκαςος ὑμῶν ἃ φρονεῖ.» Μετὰ τῦτ' ἐλέχθησαν πολλοὶ καὶ παρὰ πολλῶν λόγοι. ἐδόκει δὲ τοῖς μὲν, βασιλικὴν αὖθις καταςήσασθαι πολιτείαν, ἐξαριθμυμένοις ὅσα εἰς τὴν πόλιν ἐποίησαν ἀγαθὰ πάντες οἱ πρότερον βασιλεῖς· τοῖς δὲ, μηκέτι ποιεῖν ἐφ' ἑνὶ δυνάςῃ τὰ κοινὰ, τὰς τυραννικὰς διεξιῦσι παρανομίας, αἷς ἄλλοι τε πολλοὶ κατὰ τῶν ἰδίων πολιτῶν ἐχρήσαντο, καὶ Ταρκύνιος τελευτῶν· legitimi consilii auctorem, reliqua quoque dicere iusserunt. Ille autem respondit, „Quando haec nobis ita fieri placet, hoc videamus, quisnam magistratus post exactos reges vrbis imperium sit habiturus, et a quo creatus; imo prius etiam, quaenam sit futura reipublicae forma, quam tyrannide liberati constituemus. Praestat enim de his omnibus consultare antequam tantum facinus aggrediamur; et nihil relinquere, quod non ante diligenter considerauerimus et accurate perpenderimus. Dicat vero vnusquisque vestrum quid his de rebus sentiat.„ Postea multi multa fecerunt verba. Ac aliis quidem, recensentibus omnium superiorum regum beneficia in rempublicam collata, placebat denuo reges creari: alii vero, enumerantes facinora tyrannica et iniurias, quas cum alii multi suis ciuibus intulerant tum etiam Tarquinius postremus, vnius potestati rempublicam amplius committendam non censebant; sed

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

tionibus amplius detinebuntur.„ Haec quum ille dixisset, Valerius eius verba excipiens, „Reliqua quidem, inquit, Iuni, recte mihi videris ratiocinatione tua colligere: caeterum de comitiis illud ex te scire velim, quisnam legitime ea indicere, et suffragia curiis distribuere possit.„ Magistratus enim hoc est officium: nemo vero nostrum vllum magistratum gerit. Ad haec ille: „Ego, inquit, Valeri. Sum enim Celerum tribunus, et concionis conuocandae, quotiescunque velim, potestas mihi per leges est data. Tarquinius enim maximum hunc magistratum dedit mihi, vt stulto, et tanquam homini eius vim ac potestatem non cognituro, neque si cognoscerem ea vsuro: quinetiam ego primus in tyrannum perorare sum paratus.„

Omnes his auditis eum laudarunt, et vt honesti ac legitimi

valentes. Sylb. Pace tanti viri, recte interpretatus est *Lapus*: nam in *eius* et *Vat. Cod.* plenius aliquanto, ἅτε δωρεαῖς κατεχόμενοι, ἅτε τὰς ὕβρεις τῶν Ταρκυνίυ παίδων τε καὶ κολάκων φέρειν δυνάμενοι. Ταῦτα λέξαντος etc.

y Τὰ μὲν ἄλλα ἔφησεν *Vat.*

z Rectius deest ἔφη in *Cod. Vat.*

a In *Ed. Steph.* καλλερίων. quod sequutus *Gelenius* verterat *sacrificorum princeps*. Sed vera est [*Cod. Vat.*] scriptura κελερίων [aut κελέρων] *celerum*. Idem viderat *Camerarius*, et ante illum *Lapus*, qui recte vertit *praefectus celerum*: nam *Liuio* dicitur *tribunus celerum*. *Sylb.*

b Καὶ τὰ λοιπὰ λέγειν *Vat.*

c Nonnulli malint ὑμῖν.

d Δοκεῖ *Vat.* vulg. ἐδόκει.

e Ἐπιτροπεύσα *Vat.* vulg. ἐπιτροπεύσασα.

f Ἐλευ-

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

ἀλλὰ τὸ συνέδριον τῆς βουλῆς ἁπάντων ἀποδεῖξαι κύριον, ὡς ἐν πολλαῖς τῶν Ἑλληνίδων πόλεων· οἱ δὲ, τούτων μὲν ἑτέραν προηροῦντο τῶν πολιτειῶν, δημοκρατίαν δὲ συνεβούλευον, ὥσπερ Ἀθήνησι, καταστῆσαι, τὰς ὕβρεις καὶ τὰς πλεονεξίας τῶν ὀλίγων προφερόμενοι. καὶ τὰς στάσεις τὰς γινομένας τοῖς ταπεινοῖς πρὸς τοὺς ὑπερέχοντας· [f] ἐλευθέρᾳ δὲ πόλει τὴν ἰσονομίαν ἀποφαίνοντες ἀσφαλεστάτην εἶναι καὶ πρεπωδεστάτην τῶν πολιτειῶν.

LXXIII. Χαλεπῆς δὲ καὶ δυσκρίτου τῆς αἱρέσεως ἅπασι φαινομένης διὰ τὰς παρακολουθούσας ἑκάστῃ τῶν πολιτειῶν κακίας, τελευταῖος παραλαβὼν τὸν λόγον ὁ Βροῦτος εἶπεν· „Ἐγὼ δ', ὦ Λουκρήτιε καὶ Κολλατῖνε, καὶ [g] πάντες ὑμεῖς οἱ παρόντες ἄνδρες ἀγαθοὶ καὶ ἐξ ἀγαθῶν, [h] καινὴν μὲν εὐδαιμίαν ἡμᾶς οἶμαι δεῖν καθίστασθαι πολιτείαν κατὰ τὸ παρόν· ὅ τε γὰρ καιρὸς, εἰς ὃν συν-

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

sed malebant summam rerum penes senatum esse, vt in plerisque Graeciae ciuitatibus: alii neutram reipublicae formam probabant; sed dominatum popularem, quemadmodum erat Athenis, constituendum suadebant; paucorum iniurias et flagitia, quae ob pluris habendi cupiditatem patrantur, proferentes, et seditiones quae inter humiliores et potentiores solent oriri; et iuris aequabilitatem vere ciuitatis liberae formam omnium tutissimam atque honestissimam esse demonstrantes.

Sed quum omnibus haec electio non sine negotio et difficultate diiudicari posse videretur, ob vitia *et mala* quae vnamquamque reipublicae formam comitantur, postremus Brutus orationem excipiens ita est loquutus: „Ego vero, Lucreti et Collatine, et omnes vos qui adestis viri boni et ex bonis progeniti, in praesentia nullam nobis nouam reipublicae formam instituendam censeo. Nam et ipsius temporis angustiae, in quas a rebus praesen-

f Ἐλευθέρᾳ τῇ πόλει *Vat.* vulg. ἐλευθέραν τε πολιτείαν.

g Πάντες ὑμεῖς οἱ παρόντες *Vat.* pronomen abest a vulgatis.

b In *Ed. Steph.* καὶ νῦν μὲν εὐδεμίαν ὑμῶν οἶομαι δεῖν καθίστασθαι πολιτείαν. At *Sylburgii* lectionem firmant *Vat.* et *Lapi Codd.* vt et verba quae sequuntur. Sed et infra (p. 278. iuxt. *Ed. Sylb.*) καινῆς πολιτείας mentio reperitur.

i Καὶ

ἡγμεθα ὑπὸ τῶν πραγμάτων, βραχὺς, ἐν ᾧ μεθαρμόσασθαι πόλεως κόσμον εὐ ῥᾴδιον· ἥ τε πεῖρα τῆς μεταβολῆς, κἂν τὰ κράτιστα τύχωμεν περὶ αὐτῆς βουλευσάμενοι, σφαλερὰ καὶ οὐκ ἀκίνδυνος. ἐξέσται δ' ἡμῖν ὕστερον ὅταν ἀπαλλαγῶμεν τῆς τυραννίδος, μετὰ πλείονος ἐξουσίας [i] καὶ κατὰ σχολὴν βουλευσαμένοις τὴν κρείττονα πολιτείαν ἀντὶ τῆς χείρονος ἑλέσθαι· εἰ δή τις ἄρα ἐστὶ κρείττων, ἣν Ῥωμύλος τε καὶ Πομπίλιος, καὶ πάντες οἱ μετ' ἐκείνους βασιλεῖς κατασησάμενοι παρέδοσαν ἡμῖν, ἐξ ἧς μεγάλη καὶ εὐδαίμων καὶ πολλῶν ἄρχουσα ἀνθρώπων ἡ πόλις ἡμῶν διετέλεσεν. ἃ δὲ παρακολουθεῖν εἴωθε ταῖς μοναρχίαις [k] δεινὰ, ἐξ ὧν εἰς τυραννικὴν ὠμότητα περίστανται, [l] καὶ δι' ἃ δυσχεραίνουσιν ἅπαντες πρὸς αὐτὰς, ταῦθ' ὑμῖν ἐπανορθώσασθαί τε [m] τὰ νῦν, καὶ ἵνα μηδ' ἐξ ὑστέρου γενήταί ποτε, φυλάξασθαι παραινῶ. τίνα δέ ἐστι ταῦτα; πρῶτον μὲν, ἐπειδὴ τὰ ὀνόματα τῶν πραγμάτων οἱ πολλοὶ σκοποῦσι, καὶ ἀπὸ τούτων ἡ προσ-

praesentibus sumus compulsi, non patiuntur vt praesentem reipublicae statum in alium meliorem facile mutemus: et ipsam mutationem tentare, licet optime de ea consultauerimus, tamen lubricum est, nec periculis caret. At postea nobis licebit, quum tyrannide fuerimus liberati, longe liberius et maiore cum otio deliberantibus, meliorem reipublicae formam deteriori antepositam eligere: si qua tamen est melior ea quam Romulus et Pompilius, et caeteri qui post eos regnarunt, nobis constitutam tradiderunt; qua factum est vt respublica nostra euaserit ampla et fortunata, et multis populis ad hoc vsque tempus constanter imperarit. Vitia vero grauia, quae regnum comitari solent, ob quae in crudelitatem tyrannicam degenerat, et quae regiam potestatem omnibus inuisam reddunt, suadeo vobis vt ista corrigatis, et caueatis ne vnquam posthac in haec ipsa recidamus. At quaenam illa sunt? Primum quidem, quia plerique rerum nomina spectant, et propter haec vel res noxias

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

i Καὶ κατὰ σχολὴν βουλομένοις *Vat.* vulgatae dant καὶ μετὰ σχολῆς β.

k Χαλεπὰ *Vat.*

l Καὶ διαδυσχεραίνουσι *Vat.*

m Καὶ ante νῦν tollenda videtur. *Sylb.*

n Deest

ίενταί τινα τῶν βλαβερῶν, ἢ φεύγουσί [n] τῶν ὠφελίμων, ἐν οἷς καὶ τὴν μοναρχίαν εἶναι συμβέβηκε, μεταθέσθαι τὄνομα τῆς πολιτείας ὑμῖν παραινῶ, καὶ τοὺς μέλλοντας ἔξειν τὴν ἁπάντων [o] ἐξουσίαν, μήτε βασιλεῖς ἔτι μήτε μονάρχους καλεῖν, ἀλλὰ μετριωτέραν τινὰ καὶ φιλανθρωποτέραν [p] αὐτοῖς θέσθαι προσηγορίαν. ἔπειτα μὴ ποιεῖν γνώμην [q] μίαν ἁπάντων κυρίαν, ἀλλὰ δυσὶν ἐπιτρέπειν ἀνδράσι τὴν βασιλικὴν ἀρχήν, ὡς Λακεδαιμονίους πυνθάνομαι ποιεῖν ἐπὶ πολλὰς ἤδη γενεάς, καὶ διὰ τοῦτο τὸ σχῆμα τῆς πολιτεύματος ἁπάντων μάλιστα τῶν Ἑλλήνων εὐνομεῖσθαί τε καὶ εὐδαιμονεῖν· ἦτ]ον γὰρ ὑβρισαὶ καὶ βαρεῖς ἔσονται, διαιρεθείσης τῆς ἐξουσίας δίχῃ, καὶ τὴν αὐτὴν ἰσχὺν ἐχόντων [r] ἑκατέρων· αἰδώς τ' ἀλλήλων καὶ κώλυσις τοῦ καθ' ἡδονὴν ζῆν, φιλοτιμία τε πρὸς ἀρετῆς δόκησιν, ἐκ ταύτης [s] γένοιτ' ἂν τῆς ἰσοτίμου δυναστείας μάλιστα.„

noxias expetunt vel vtiles fugiunt, in quarum numero ipsum quoque regnum esse contigit, vobis, vt vestrae reipublicae nomen mutetis, suadeo; et eos quorum curae et fidei communis omnium salus committetur, non amplius reges neque monarchas vocetis, sed aliquam modestiorem et magis popularem appellationem illis imponatis. Deinde ne rerum summam vnius arbitrio et potestati committatis; sed duobus viris regium imperium permittatis, quemadmodum audio Lacedaemonios facere iam per multas aetates, et ob hanc reipublicae formam maxime inter omnes Graecos bonis legibus et opibus florere ac felices esse. Minus enim iniurioſi et graues erunt, si ea potestas bifariam sit diuisa, et si vterque parem habeat potestatem: ex hac enim honoris ac potestatis aequalitate maxime fiet, vt vicissim alter alterum reuereatur, et a voluptuoso vitae genere retrahat, et aemulatione accendat ad virtutis existimationem *comparandam*.„

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

n Deest τι *Vat.* quod vulgatae pone φ. addunt.

o Ἐξουσίαν *Vat.* vulg. σωτηρίαν.

p Ἐπ' αὐτοῖς *Vat.*

q Ἑνὸς post γνώμην inserui ex *Lapi* versione, *sententiam vnius rerum omnium dominam facere.* Quoniam ac confirmant hanc lectionem quae mox sequuntur. *Sylb.* In *Cod. Vat.* ἔπειτα μὴ ποιεῖν μίαν γνώμην ἁπάντων. quo modo legendum esse coniecerat *Portus.*

r Ἑκατέρᾳ *Vat.*

s Γένοιτ' ἄν ἐκάστῳ *Vat.*

t Χρυσο-

„Τῶν τε παρασήμων, ἃ τοῖς βασιλεῦσι παραδέδο- LXXIV.
ται, πολλῶν ὄντων, εἴ τινα λυπηρὰς ὄψεις καὶ ἐπιφθόνους τοῖς πολλοῖς παρέχεται, τὰ μὲν μειῶσαι, τὰ δ' ἀφελεῖν οἴομαι δεῖν· τὰ σκῆπτρα ταυτὶ λέγω, καὶ τοὺς χρυσοῦς στεφάνους, καὶ τὰς ἁλουργεῖς καὶ [t] χρυσοσήμους ἀμπεχόνας, πλὴν εἰ μὴ κατὰ καιρούς τινας ἑορταίους, καὶ ἐν πομπαῖς θριάμβων, ὅτε αὐτὰ τιμῆς θεῶν ἕνεκα λήψονται. λυπήσει γὰρ ὀδένα, ἐὰν γένωνται σπάνια· θρόνον δὲ τοῖς ἀνδράσιν ἐλεφάντινον, ἐν ᾧ καθεζόμενοι [u] δικάσουσι, καὶ λευκὴν ἐσθῆτα περιπόρφυρον, καὶ τοὺς προηγμένους ἐν ταῖς ἐξόδοις δώδεκα πελέκεις καταλιπεῖν. ἔτι πρὸς τούτοις, ὃ πάντων οἴομαι τῶν εἰρημένων χρησιμώτατον ἔσεσθαι, καὶ τῷ μὴ πολλὰ ἐξαμαρτάνειν τοὺς παραληψομένους τὴν ἀρχὴν αἰτιώτατον, [x] τὸ μὴ διὰ βίου τοὺς αὐτοὺς [y] ἐᾶν ἄρχειν· χαλεπὴ γὰρ ἅπασιν

„Quoniam autem multa sunt insignia, quae regibus tradita fuerunt; si qua populo molesta ac inuisa sunt, eorum quidem partem minuendam, partem penitus tollendam censeo: sceptra ista intelligo, vt et aureas coronas, et purpureas auroque intertextas trabeas, nisi quibusdam diebus festis, et in triumphi pompis, in quibus haec honoris deorum caussa assument: (rarus enim horum vsus molestus non erit) caeterum, eburneam sellam, in qua sedentes iudicant, et togam candidam, praetextamque, et duodecim fasces, qui ipsis per vias praeferentur, *censeo* relinquendos: praeterea, quod omnium a me dictorum longe vtilissimum fore arbitror, et quod praecipue efficiet ne qui hunc magistratum accipient toties delinquant, illud est; ne iidem perpetuum imperium et cum vita finiendum habeant: (omnibus enim pergrauis est magistra-

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

t Χρυσοσήμους in *Ed. Steph.* allusione ad textorum σήμονας vel σήματα, quae Latini similiter vocant *stamina.* Χρυσοσήμους, *auro distinctos*, positum ex auctoritate *Camerarii*, (sicut nimirum πλατύσημος ἐσθὴς ab aliis dicitur *vestis lato clauo*) et reperitur infra p. 314. *Lapi* versio vtramque scripturam agnoscit: nam hoc loco vertit *aurei staminis vestes*, infra (p. 314.) reddit *aurei claui veste.*

u Rectius fortasse δικάσωσι, quam vulgatae δικάζωσι. *Sylb.* atque ita in *Cod. Vat.*

x Deest *Vat.*

y Ἐνάρχειν *Vat.* vulgo ἀεὶ ἄρχειν.

ἀόριστος ἀρχὴ, καὶ μηδεμίαν ἐξέτασιν διδοῦσα τῶν πραττομένων, ἐξ ἧς φύεται τυραννίς· ἀλλ' εἰς ἐνιαύσιον χρόνον, ὡς παρ' Ἀθηναίοις γίνεται, τὸ κράτος τῆς ἀρχῆς συνάγειν. τὸ γὰρ ἐν μέρει τὸν αὐτὸν ἄρχειν τε καὶ ἄρχεσθαι, καὶ πρὸ τῆ διαφθαρῆναι τὴν διάνοιαν ἀφίστασθαι τῆς ἐξουσίας, συσπέλλει τὰς αὐθάδεις φύσεις, καὶ ἐκ ἐᾷ μεθύσκεσθαι ταῖς ἐξουσίαις τὰ ἤθη. Ταῦθ' ἡμῖν κατασκαμένοις ὑπάρξει τὰ μὲν ἀγαθὰ καρπῆσθαι τῆς βασιλικῆς πολιτείας, τῶν δὲ παρακολουθούντων αὐτῇ κακῶν ἀπηλλάχθαι. ἵνα δὲ καὶ τέλεμα τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας πάτριον ὑπάρχον ἡμῖν, καὶ σὺν οἰωνοῖς αἰσίοις θεῶν ἐπικυρωσάντων παρεληλυθὸς εἰς τὴν πόλιν, αὐτῆς ἕνεκα τῆς ὁσίας φυλάττηται, [z] ἱερῶν ἀποδεικνύσθω τις [a] ἀεὶ βασιλεὺς, ὁ τὴν τιμὴν ταύτην ἔξων διὰ βίᾳ, πάσης [b] ἀπολελυμένος πολεμικῆς ἀσχολίας, [c] ἓν τοῦτο μόνον ἔχων ἔργον, ὥσπερ ὁ βασιλεὺς, [d] τὴν ἡγεμονίαν τῶν θυηπολιῶν, ἄλλο δ' οὐδέν.„

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

magiſtratus, cui nullum certum tempus eſt praefinitum, et qui nullis actorum ſuorum reddendis rationibus obnoxius eſt; vnde tyrannis naſcitur) ſed *auctor ſum* vt magiſtratus poteſtas in annuum tempus contrahatur, quemadmodum fit apud Athenienſes. nam quod idem partim imperet et partim pareat, et antequam animus ſanaque mens corrumpatur, ab ea poteſtate remoueatur, *hoc* faſtuoſa ingenia reprimit, nec mores hominum illa poteſtate inebriari ſinit. Haec ſi ita conſtituerimus, licebit nobis regiae gubernationis bonis frui; et malorum, quae illam comitantur, immunes eſſe. Sed vt ipſum quoque nomen regiae poteſtatis, noſtris moribus patriis receptum, quod auſpiciis fauſtis diiſque comprobantibus in noſtram ciuitatem fuit introductum, ipſius religionis cauſſa ſacroſanctum ſeruetur; ſemper rex aliquis creetur, cui hic honor ſit perpetuus quamdiu viuet, qui omnis bellicae moleſtiae ſit immunis, et vt rex hanc ſolam ſacrorum curam ſuſtineat, praeterea autem nihil *agat.*„

„Quo

z Ἱερῶν *Vat.* vulgatae ſic exhibent φυλάττηται ἱερὸν, ἀποδεικνύσθω.

a Ἀεὶ βασιλεὺς *Vat.*

b Ἀπολελυμένος *Vat.* vulgo ἀπολυόμενος.

c Ἓν τοῦτο μόνον *Vat.* primum vocab. deeſt vulgatis.

d Τὴν ἡγεμονίαν τῶν θυηπολιῶν *Vat.* duo prima vocabula deſunt vulg.

e Τούτων

„Ὃν δὲ τρόπον ἕσαι [e] τούτων ἕκαστον, ἀκούσατέ μου. LXXV.
συνάξω μὲν ἐγὼ τὴν ἐκκλησίαν, ὥσπερ ἔφην, ἐπειδὴ συγκεχώρηταί μοι κατὰ νόμον, καὶ γνώμην εἰσηγήσομαι· φεύγειν Ταρκύνιον ἅμα τοῖς παισὶ καὶ τῇ γυναικὶ, πόλεώς τε καὶ χώρας τῆς Ῥωμαίων εἰργομένους τὸν ἀεὶ χρόνον, καὶ γένος τὸ ἐξ αὐτῶν· ὅταν δ' ἐπιψηφίσωσι τὴν γνώμην οἱ πολῖται, δηλώσας αὐτοῖς ἣν διανοούμεθα πολιτείαν κατασήσασθαι, μεσοβασιλέα ἑλῶμαι τὸν ἀποδείξοντα τὰς παραληψομένας τὰ κοινὰ, καὶ αὐτὸς ἀποθήσομαι τὴν τῶν Κελερίων ἀρχήν. ὁ δὲ καταστὰς ὑπ' ἐμοῦ [f] μεσοβασιλεὺς, [g] συναγαγὼν τὴν [h] λοχῖτιν ἐκκλησίαν, ὀνομασάτω τε τοὺς μέλλοντας ἔξειν τὴν [i] μέλλουσαν βασιλείαν, καὶ ψηφον ὑπὲρ αὐτῶν τοῖς πολίταις δότω· ἐὰν δὲ τοῖς πλείοσι δόξῃ λόχοις κυρίαν εἶναι τὴν τῶν ἀνδρῶν αἵρεσιν, καὶ τὰ μαντεύματα γένηται περὶ αὐτῶν καλὰ, τοὺς πελέκεις ἔτοι παραλαβόντες καὶ τὰ λοιπὰ τῆς

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

„Quo autem modo haec ſingula fient, ex me audite. Ego indicam comitia, quemadmodum dixi, quandoquidem hoc mihi ex legibus eſt conceſſum, et meam ſententiam *apud ciues* declarabo, qua iubebo Tarquinium cum liberis et coniuge in exſilium abire, et ipſum eiuſque poſteros ab vrbe et ditione Romanorum in perpetuum arceri. Vbi autem meam ſententiam ſuis ſuffragiis ciues confirmarint ratamque fecerint, declarata illis reipublicae forma, quam conſtituere in animo habemus, interregem creabo, qui magiſtratus rempublicam geſturos deſignabit, et ipſe celerum magiſtratum deponam. Interrex vero, qui a me creatus fuerit, centuriatis comitiis nominet magiſtratus, qui imperium ſunt habituri, et populum ad ſuffragia de illis ferenda vocet: quod ſi pluribus centuriis illorum electionem ratam eſſe placuerit, et ſimul fauſta auſpicia ipſis eam confirmarint, iſti tum demum faſcibus et reliquis regiae poteſtatis inſignibus acceptis,

e Τούτων ἕκασον *Vat.* et *Lapi Codd.* atque ita legendum eſſe monuerunt *Sylb.* et *Portus.* nam in vulg. legitur τοῦθ' ἕκασον.

f Βασιλεύς *Vat.*

g Malim compoſite συναγαγὼν *Sylb.* nam in vulg. eſt ἀγαγὼν ſimplex.

h Perperam in *Ed. Steph.* λοχίτην.

i Ἐνιαύσιον ἡγεμονίαν *Vat.*

k Cum

βασιλικῆς ἐξουσίας σύμβολα, πρατ]έτωσαν ὅπως ἐλευθέραν οἰκήσομεν τὴν πατρίδα, καὶ μηκέτι κάθοδον [k] ἔξουσιν εἰς αὐτὴν Ταρκύνιοι· πειράσονται γὰρ, εὖ ἴσε, καὶ πειθοῖ καὶ βίᾳ καὶ δόλῳ, καὶ παντὶ ἄλλῳ τρόπῳ παρελθεῖν πάλιν ἐπὶ τὴν δυναστείαν, ἐὰν μὴ φυλατ]ώμεθα αὐτούς. Ταυτὶ μὲν ἔν ἐστι τὰ μέγιστα καὶ κυριώτατα ὧν ὑμῖν ἐν τῷ παρόντι λέγειν ἔχω καὶ παραινεῖν· τὰ δὲ κατὰ μέρος, πολλὰ ὄντα καὶ ῥᾴδια νῦν δι' ἀκριβείας ἐξετασθῆναι· συνήγμεθα γὰρ εἰς ὀξὺν καιρόν· ἐπ' αὐτοῖς οἶμαι δεῖν ποιῆσαι τοῖς παραληψομένοις τὴν ἀρχήν. σκοπεῖσθαι μέντοι φημὶ χρῆναι τοὺς ἄνδρας ἅπαντα μετὰ τῆ συνεδρίᾳ τῆς βουλῆς, ὥσπερ οἱ βασιλεῖς ἐποίουν, καὶ μηδὲν πράττειν [l] δίχα ἡμῶν, καὶ τὰ δόξαντα τῇ βουλῇ φέρειν εἰς τὸν δῆμον, ὡς τοῖς προγόνοις [m] ἡμῶν ἔθος ἦν, [n] μηδενὸς ἀφαιρεμένης αὐτὸν, ὧν ἐν τοῖς προτέροις καιροῖς κύριος ἦν. ἕτω γὰρ αὐτοῖς ἀσφαλέστατα καὶ κάλλιστα ἕξει τὰ τῆς ἀρχῆς.»

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

L. Tar- acceptis, dent operam vt liberam patriam incolamus, neue Tarquinius quiniis vnquam in eam reditus pateat. conabuntur enim (hoc pro comperto habeatis) et suasione et vi et dolo et quauis alia ratione imperium recuperare, nisi nobis caueamus ab ipsis. Haec igitur sunt maxima et praecipua, quae in praesentia vobis dicere et suadere possum: res vero singulas, quae multae sunt, et quae non sine difficultate iam possent accurate discuti (ad summas enim temporis angustias sumus redacti) futuris magistratibus relinquendas ac permittendas censeo. Illos vero de rebus omnibus consultare cum ipso senatu oportere dico, vt reges factitarunt, nec quidquam sine nobis agere, et senatus placita ad populum referre, sicut maiores nostri solebant, nulla in re eius pristinam auctoritatem ac potestatem imminuentes. Hoc enim pacto eorum magistratus tutissimus et honestissimus erit.„

Quum

k Cum subiunctiuum ἔξωσιν in vsu non sit, malim indicative ἔξουσι, et paullo ante οἰκήσομεν, cuius structurae non rara sunt exempla, etiam apud hunc nostrum auctorem *Sylb.*

l Δίχα ὑμῶν *Vat.*

m Ὑμῶν ποιεῖν ἔθος ἦν *Vat.*

n Rectius μηδὲν ἀφαιρεμένους αὐτόν. *Sylb.* vulgo ἀφαιρεμένοι.

o Ἐξουσίαν

Ταύτην ἀποδειξαμένης τὴν γνώμην Ἰουνίου Βρούτου, LXXVI. πάντες ἐπῄνεσαν, καὶ αὐτίκα περὶ τῶν παραληψομένων τὴν ἡγεμονίαν ἀνδρῶν βουλευόμενοι, μεσοβασιλέα μὲν ἔκριναν ἀποδειχθῆναι Σπόριον Λουκρήτιον, τὸν πατέρα τῆς διαχρησαμένης ἑαυτήν· ὑπ' ἐκείνου δὲ τοὺς ἔξοντας τὴν τῶν βασιλέων [o] ἡγεμονίαν ἐξετασθῆναι, Λεύκιον Ἰούνιον Βροῦτον, καὶ Λεύκιον Ταρκύνιον Κολλατῖνον. τοὺς δ' ἄρχοντας τούτους ἔταξαν καλεῖσθαι κατὰ τὴν ἑαυτῶν διάλεκτον, [p] κωνσύλας. τοῦτο μεθερμηνευόμενον εἰς τὴν Ἑλλάδα γλῶτταν τύνομα, συμβούλους ἢ προβούλους δύναται δηλοῦν· κωνσίλια γὰρ οἱ Ῥωμαῖοι τὰς συμβουλὰς καλοῦσιν· ὕπατοι δὲ ὑφ' Ἑλλήνων ἀνὰ χρόνον ὠνομάσθησαν ἐπὶ τῷ μεγέθει τῆς ἐξουσίας, ὅτι πάντων τ' ἄρχουσι, καὶ τὴν ἀνωτάτω χώραν ἔχουσι. τὸ γὰρ ὑπερέχον καὶ ἄκρον, ὕπατον ἐκάλουν οἱ παλαιοί. ταῦτα βουλευσάμενοί τε καὶ κατασησάμενοι, καὶ τοὺς θεοὺς εὐχαῖς λιτανεύσαντες συλλαβέσθαι σοφίσιν ὁσίων καὶ δικαίων ἔργων ἐφιεμένοις, ἐξῆεσαν εἰς τὴν ἀγοράν. ἠκολούθουν δ' αὐτοῖς οἱ θεράπον-

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

Quum igitur Iunius Brutus hanc sententiam dixisset, omnes eam laudarunt; et statim, de futuris magistratibus consultantes, censuerunt interregem creandum Sp. Lucretium, patrem mulieris quae sibi manus attulerat: et ab illo magistratus regia potestate praeditos, inquisitione in eorum vitam facta, decernendos, L. Iunium Brutum, et L. Tarquinium Collatinum. Hos magistratus patrio sermone Consules vocari placuit. hoc nomen, si Graece interpreteris, συμβούλους vel προβούλους significare potest: Romani enim συμβουλὰς consilia vocant: at a Graecis temporis progressu ὕπατοι vocati sunt a potestatis amplitudine, quod omnibus imperent et summum dignitatis gradum obtineant. Prisci enim, quod excellens et summum erat, id ὕπατον vocabant. Hoc inito consilio atque his ita statutis, votisque nuncupatis deos precati, vt se res sanctas ac iustas expetentes adiuuarent, in forum prodierunt. Illos autem sequebantur famuli, in

o Ἐξουσίαν ὀνομασθῆναι *Vat.*

p Κωνσύλας *Vat.* Atque ita, vel κώνσυλας, legendum esse suspicatus est *Portus.* vulgo κωνσιλίους.

q Κατὰ

τες ἐπὶ κλίνης μέλασιν ἀμφίοις ἐστρωμένης κομίζοντες ἀθεράπευτόν τε καὶ πεφυρμένην αἵματι τὴν νεκράν· ἣν πρὸ τῆ βουλευτηρίῳ τεθῆναι κελεύσαντες ὑψηλὴν καὶ περιφανῆ, συνεκάλεσαν τὸν δῆμον εἰς ἐκκλησίαν. ὄχλου δὲ συναχθέντος ἐ μόνον τῆ κατ' ἀγορὰν τότε ὄντος, ἀλλὰ καὶ τῆ [q] κατὰ τὴν πόλιν ὅλην· διεξῆσαν γὰρ οἱ κήρυκες διὰ τῶν στενωπῶν τὸν δῆμον εἰς τὴν ἀγορὰν καλοῦντες· ἀναβὰς ὁ Βρῆτος ἔνθα τοῖς συνάγουσι τὰς ἐκκλησίας δημηγορεῖν ἔθος ἦν, καὶ τοὺς πατρικίους παρασησάμενος, ἔλεξε τοιάδε.

LXXVII. „Ὑπὲρ ἀναγκαίων καὶ καλῶν πραγμάτων τὰς λόγους μέλλων πρὸς ὑμᾶς ποιεῖσθαι, ἄνδρες πολῖται, περὶ ἐμαυτῆ πρῶτον ὀλίγα βάλομαι προειπεῖν· ἴσως γάρ τισιν ὑμῶν, μᾶλλον δ' ἀκριβῶς οἶδα ὅτι πολλοῖς τεταραχθαι δόξω τὴν διάνοιαν. ἀνὴρ ὁ φρενήρης, περὶ τῶν μεγίστων ἐπιχειρῶν λέγειν, ᾧ κηδεμόνων, ὐχ ὑγιαίνοντι, δεῖ. ἴστε δὴ τὴν κοινὴν ὑπόληψιν, ἣν περὶ ἐμῆ πάντες εἴχετε ὡς ἠλιθίᾳ, ψευδῆ γενομένην, καὶ ὐχ ὑπ' ἄλλη τινὸς κατασκευασθεῖσαν, ἀλλ' ὑπ' ἐμῆ. ὁ δ' ἀναγκάσας με μήθ' ὡς φύσις ἠξίᾳ, μήθ' ὡς ἥμοττέ μοι ζῆν, ἀλλ' ὡς Ταρκυνίῳ τ' ἦν βλομένῳ, κἀμοὶ συνοίσειν ἔδοξεν, ὁ περὶ τῆς ψυχῆς φόβος ἦν· πατέρα γάρ μη Ταρκύνιος ἀποκτείνας. ἅμα τῷ παραλαβεῖν τὴν ἀρχὴν, ἵνα τὴν ἀσίαν αὐτῆ [r] κατάσχῃ πολλὴν σφόδρα ἔσαν. καὶ ἀδελφὸν πρεσβύτερον, ὅς ἔμελλε τιμωρήσειν τῷ θανάτῳ τῆ πατρὸς, εἰ μὴ γένοιτο [s] ἐκ ποδῶν, ἀφανεῖ θανάτῳ διαχρησάμενος, ἐδ' ἐμῆ δῆλος ἦν φεισόμενος ἐρήμη τῶν [t] ἀναγκαιοτάτων γεγονότος, εἰ μὴ τὴν ἐπίθετον [u] ἐσκηψάμην μωρίαν. τῆτό με τὸ πλάσμα, πιστευθὲν ὑπὸ τῆ τυράννη, μὴ ταῦτα παθεῖν ἐκείνοις ἐρρύσατο, καὶ μέχρι τῆ παρόντος διασέσωκε χρόνῳ· νῦν δ' αὐτὸ πρῶτον· [x] ἦκε γὰρ ὁ καιρὸς, ὃν εὐχόμην τε καὶ προσεδεχόμην· πέμπτον ἤδη τῆτο καὶ εἰκοστὸν ἔτος φυλάξας, ἀποτίθεμαι. καὶ τὰ μὲν περὶ ἐμῆ τοσαῦτα.„

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

in lecto nigris vestibus constrato portantes *Lucretiae* cadauer incultum et sanguine cruentatum: quod cum ante curiam poni in loco edito et conspicuo iussissent, populum ad concionem conuocarunt. Quum autem non solum omnis turba, quae tunc erat in foro, sed etiam reliqua quae erat sparsa per totam vrbem eo confluxisset, (praecones enim per omnia compita populum ad concionem in forum conuocarant) tunc Brutus locum conscendit, vnde illi qui comitia indicunt concionem ad populum solent habere, et patriciis adstantibus, ita est locutus.

„De necessariis ac honestis rebus verba apud vos facturus, Quirites, de me ipso pauca primum dicere volo. Fortasse enim aliquibus vestrum, imo potius (quod probe scio) plerisque insanire videbor, qui vir mentis non compos de rebus grauissimis dicere aggrediar, cui, vtpote malesano, curatoribus est opus. Sciatis igitur vulgarem illam opinionem, quam omnes de me tanquam de stulto habebatis, falsam esse; et nullum alium praeter

q Κατὰ τὴν πόλιν *Vat.* vulgatis deest articulus.

r Si

praeter me ipsum eius fuisse auctorem. quod autem coëgit me viuere, non prout meum ingenium postulabat, neque vt me vindicare decebat, sed prout Tarquinio libebat, et mihi vtile fore videbatur, fuit vitae periculum ac metus: Tarquinius enim caeso patre meo, simulatque regnum est adeptus, vt eius fortunas, quae valde amplae erant, possideret; et fratre maiore, qui patris caedem erat vlturus, nisi sublatus de medio fuisset, occulta morte sublato; proculdubio, vt constabat, ne mihi quidem peperciset, qui omni necessariorum auxilio destitutus eram, nisi simulatam stultitiam induissem. Haec simulatio, credita a tyranno, effecit ne eadem mala, quae illi sunt perpessi, experirer, et ad hoc vsque tempus me seruauit. Iam vero tandem eam (venit enim tempus quod optabam et exspectabam) per annos XXV seruatam depono. Atque haec quidem de me sint dicta.„ *L. Tarquinius Superbus Romanorum* REX VII.

Res

r Si κατάσχοι malis optatiue, facile patiar *Sylb.* Sibi adsentientem habet *Cod. Vat.*

s Alibi reperitur aduerbiali forma ἐκποδών.

t Scribo ἀναγκαίων *Steph.*

u Ἐσκεψαμένην male in *Ed. Steph.*

x Ἦκει γὰρ ὁ καιρὸς *Vat.*

y Non

LXXVIII „Τὰ δὲ κοινὰ, ὑπὲρ ὧν ὑμᾶς εἰς ἐκκλησίαν συνεκάλεσα, ταῦτ' ἐστί. Ταρκύνιον, ὅτε κατὰ τὰς πατρίους ἡμῶν ἐθισμοὺς καὶ νόμους τὴν δυναστείαν κατασχόντα, ὅτ' ἐπειδὴ κατέσχεν ὅπως δή ποτε λαβὼν, καλῶς αὐτῇ καὶ βασιλικῶς χρώμενον, ἀλλ' ὑπερβεβληκότα πάντας ὕβρει τε καὶ παρανομίᾳ τοὺς ὅπως δή ποτε γενομένους τυράννους, ἀφελέσθαι τὴν ἐξουσίαν βεβουλεύμεθα [y] νῦν" συνελθόντες οἱ πατρίκιοι· πάλαι μὲν δέον, [z] νῦν δ' ἐν καιρῷ τοῦτο ποιοῦντες ἐπιτηδείῳ, ὑμᾶς τ', ὦ δημόται, συνεκαλέσαμεν, ἵνα τὴν προαίρεσιν [a] ἀποδειξάμενοι τὴν ἑαυτῶν, συναγωνισταὶς ἀξιώσωμεν ἡμῖν γενέσθαι, πράττοντας ἐλευθερίαν τῇ πατρίδι, ἧς ὅτε πρότερον ἡμῖν ἐξεγένετο μεταλαβεῖν, ἐξ ἧς Ταρκύνιος τὴν ἀρχὴν κατέσχεν, ἔθ' ὕστερον, ἐὰν νῦν μαλακισθῶμεν, ἐξέσται. εἰ μὲν οὖν χρόνον, ὅσον ἐβουλόμην, εἶχον, ἢ πρὸς ἀγνοοῦντας ἔμελλον λέγειν, ἁπάσας διεξῆλθον [b] ἂν τὰς τοῦ τυράννου παρανομίας, ἐφ' αἷς οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ πολλάκις

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

„Res vero publicae, quarum causſa ego vos ad concionem conuocaui, hae ſunt. Tarquinium, qui neque iuxta ritus patrios et leges principatum obtinuit, neque, poſtquam eum quomodocunque eſt adeptus, honeſte ac regie ſe in eo geſſerit, ſed iniuriis et iniuſtitia omnes tyrannos, qui vnquam fuerint ſuperarit, de communi ſententia nos patricii imperio priuare decreuimus: quod nunc pridem factum oportebat, ſed iam tempus opportunum nacti hoc ipſum facimus; voſque, Quirites, conuocauimus, vt indicata voluntate noſtra vos rogaremus, vt nos in aſſerenda patriae libertate iuuetis, qua neque nobis ante frui licuit, ex quo Tarquinius regnum occupauit, neque poſtea licebit, ſi nunc molliter *ac ignauiter* nos geſſerimus. Si igitur tantum temporis haberem quantum vellem, et apud rerum ignaros verba facerem, omnia tyranni ſcelera proſequerer, quibus non vnum ſed multa ſupplicia

y Non agnoſcit *Vat.*

z Ἐν καιρῷ δὲ νῦν αὐτὸ *Vat.*

a Ἀποδεξάμενοι in *Ed. Steph.* Verum *Sylburgio* ἀποδειξάμενοι

reponenti conſentiunt *Vat.* et *Lapi Codd.*

b Ita *Sylb.* et *Cod. Vat.* Perperam pro ἂν τὰς legitur αὐτὰς in *Ed. Steph.*

ç Deeſt

εἴη" ἅπασι δίκαιος ἀπολωλέναι. ἐπειδὴ δ' ὁ καιρὸς, ὃν τὰ πράγματα δίδωσί μοι, βραχὺς, ἐν ᾧ λέγειν μὲν ὀλίγα δεῖ, πράττειν δὲ πολλὰ, [d] καὶ πρὸς εἰδότας τὸν λόγον ποιεῖσθαι, ὀλίγα τὰ μέγιστα καὶ φανερώτατα τῶν ἔργων αὐτῶν, καὶ ἀπολογίας μηδεμιᾶς δεόμενα τυχεῖν, ταῦθ' ὑμᾶς ὑπομνήσω."

„Οὗτός ἐστιν, ἄνδρες πολῖται, Ταρκύνιος ὁ [e] πρὸ τοῦ LXXIX. λαβεῖν τὴν ἀρχὴν, [f] Ἀρόντην, τὸν ἴδιον ἀδελφὸν, ὅτι πονηρὸς ἐκ βάλετο γενέσθαι, φαρμάκοις διαχρησάμενος, συνεργὸν εἰς τοῦτο τὸ μῦσος λαβὼν τὴν ἐκείνου γυναῖκα, τῆς δ' αὐτῷ συνοικούσης ἀδελφὴν, ἣν ἐμοίχευεν ὁ θεοῖς ἐχθρὸς ἔτι [g] καὶ" πάλαι. ἔστος ὁ τὴν γαμετὴν, γυναῖκα σώφρονα [h] καὶ τέκνων κοινωνὸν γεγονυῖαν, ἐν ταῖς αὐταῖς ἡμέραις καὶ διὰ τῶν αὐτῶν φαρμάκων ἀποκτείνας· ὃς δ' ἀφοσιώσασθαι τῶν φαρμακειῶν ἀμφοτέρων τὰς δια-

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

ſupplicia omnium iudicio commeruit. Verum quia temporis, quod res concedunt, anguſtiae pauca verba et multa facta poſtulant, ac etiam apud vos rerum gnaros verba facio, pauca eius facinora grauiſſima, et praecipue manifeſta, et quae nulla ratione poſſunt excuſari, vobis commemorabo et in memoriam revocabo.

Iſte, Quirites, eſt ille Tarquinius, qui antequam regnum eſſet adeptus, Aruntem fratrem ſuum, quod improbus eſſe nollet, venenis ſuſtulit, aſſumpta ad ſocietatem huius ſceleris illius vxore, ſuae coniugis ſorore, cum qua ipſe diis inuiſus vel multo ante adulterium commiſerat. Hic eſt ille qui vxorem ſuam, matronam pudicam et communium liberorum parentem, eodem tempore et iiſdem venenis ſuſtulit: * qui ne expiare quidem voluit vtriuſque veneficii piaculum, et ſe purgare de hoc

c Deeſt *Vat.*

d In *Cod. Vat.* καὶ πρὸς εἰδότας οἱ λόγοι, τὰ μέγιστα καὶ φανερώτατα τῶν ἔργων αὐτῶ, οὐδ' ἀπολογίας οὐδὲ μιᾶς δυνάμενα τυχεῖν.

e Πρὸ τοῦ παραλαβεῖν *Vat.*

f Ἀρόντα *Vat.*

g Deeſt *Vat.*

h Deeſt fortaſſe alius genitiuus τῆς ἀρχῆς vt ſit τῆς ἀρχῆς καὶ τέκνων κοινωνὸν γεγονυῖαν. *Steph.*

* Qui ne quidem deteſtari diſſimulareque calumnias vtrorumque venenorum, vt non a ſe patratorum, dignatus eſt, miſericordi vtens perſona etc. *Lapus.*

βολὰς, [i] ὡς ἐχ ὑφ' ἑαυτῆ γενομένων, ἠξίωσεν, ἐλεεινῷ χρησάμενος σχήματι, καὶ μικρᾷ προσποιήσει πένθους· ἀλλ' εὐθὺς ἅμα τῷ αὐτὰ διαπράξασθαι τὰ θαυμαστὰ ἔργα, [k] πρὶν ἢ μαρανθῆναι τὰς ὑποδεξαμένας τὰ δύσηνα σώματα πυρὰς, φίλους εἰσία, καὶ γάμους ἐπετέλει, καὶ τὴν ἀνδροφόνον νύμφην ἐπὶ τὸν τῆς ἀδελφῆς θάλαμον ἤγετο, τὰς ἀποῤῥήτους πρὸς αὐτὴν [l] ἐμπεδῶν ὁμολογίας· ἀνόσια καὶ ἐξάγισα, καὶ ὧθ' Ἑλλάδος ἄτε βαρβάρῳ γῆς ἀλλαμόθι γινόμενα, πρῶτος εἰς τὴν Ῥωμαίων πόλιν [m] εἰσάγων, καὶ μόνος. οἷα δ' ἐξειργάσατο, ὦ δημόται, τὰ περιβόητα καὶ δεινὰ [n] περὶ τὰς κηδεστὰς ἀμ-

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

hoc a se patrato, saltem aliqua lugubri specie et exigua luctus simulatione: sed simulatque praeclara haec facinora patrauit, nondum exstinctis rogis qui misera illa corpora exceperant, amicos conuiuio excepit, nuptiasque celebrauit, et sponsam, quae maritum suum interfecerat, in fororis thalamum duxit, nefarias pactiones cum illa factas confirmans, et exemplum impium ac exsecrandum, et apud nullas aut Graecas aut barbaras nationes receptum, primus et solus in rempublicam Romanam inducens. Sed quae scelera, Quirites, quam famosa et quam atrocia in soceros

pus. Ac ne exigua quidem luctus specie, habituque ad moerorem composito, vtriusque veneni, velut a se non patrati, crimen diluere voluit. *Gelen.*

i Post ὡς inserenda negatiua ἐχ, vel μὴ post ἑαυτῆ: quo modo et *Lapus* vertit, *vt non a se patratorum. Sylb.* Ὡς ἐχ ὑφ' ἑαυτῆ in *Cod. Vat.*

k Πρὶν ἡμέραν θεῖναι in *Ed. Steph.* Nostram scripturam habuit etiam *Lapi Cod.* vt indicat versio, *priusquam pyrae maceratae essent.* Monuit et *Canterus* de hac lectione, *Nou. Lect.* l. III. c. 27. *Sylb.* Occurrit etiam in *Cod. Vat.*

l Ἐμποδὼν in *Ed. Steph.* quod, quia minime huc facit, reposui ἐμπεδῶν, cum *Lapi* etiam versio hanc scripturam agnoscat, *arcanas* (potius *nefarias*) *seruans firmansque pactiones.* atque inde infra est ἐμπέδωσις ὅρκων. *Sylb.* Hanc emendationem firmat et *Cod. Vat.*

m Εἰσάγων *Vat.* vulg. εἰσαγαγών.

n Περὶ τὰς κηδεστὰς ἀμφότερους ἐπιχειρήματα ἐπὶ ταῖς δυσμαῖς ὄντας ἤδη τῷ βίῳ; Σερούιον μὲν etc. in *Cod. Vat.* Nec aliter legisse visus est *Lapus*, dum vertit, *graviaque in vtrosque soceros iam in exitu*

φοτέρους ἐπιχειρήματα, ἐπὶ ταῖς δυσμαῖς ὄντας ἤδη τῷ βίῳ; Σερούιον μὲν Τύλλιον τὸν ἐπιεικέστατον τῶν βασιλέων, καὶ πλεῖστα ὑμᾶς εὖ ποιήσαντα, φανερῶς ἀποσφάξας, καὶ ἄτε κομιδῆς, ἄτε ταφῆς νομίμου τὸ σῶμα ἐάσας τυχεῖν· Ταρκυνίαν δὲ τὴν ἐκείνου γυναῖκα, ἣν προσῆκεν αὐτῷ τιμᾶν ὥσπερ μητέρα, πατρὸς ἀδελφὴν οὖσαν, καὶ σπουδαίαν περὶ αὐτὸν γενομένην, πρὶν ἢ πενθῆσαι καὶ τὰ νομιζόμενα [o] τῷ κατὰ γῆς ἀνδρὶ ποιῆσαι, τὴν ἀθλίαν ἀγχόνῃ διαχρησάμενος, ὑφ' ὧν ἐσώθη, καὶ παρ' οἷς ἐτράφη, καὶ ὃς διαδέξεσθαι μετὰ τὴν τελευτὴν ἔμελλεν, ὀλίγον ἀναμείνας, ἕως ὁ κατὰ φύσιν αὐτοῖς παραγένηται θάνατος.»

„Ἀλλὰ τί τούτοις ἐπιτιμῶ, τοσαύτας ἔχων αὐτῆ παρανομίας κατηγορεῖν, ἔξω τῶν εἰς τοὺς συγγενεῖς καὶ κηδεστὰς γενομένων, τὰς εἰς τὴν πατρίδα καὶ πάντας ἡμᾶς ἐπιτελεσθείσας [p], εἰ δὴ δεῖ καὶ παρανομίας αὐτὰς LXXX.

soceros suos patrauit? qui Seruium Tullium, omnium regum iustissimum et optime de vobis meritum, palam iugulauerit, nec ipsius cadauer funere et legitima sepultura honestari passus fuerit: et Tarquiniam eius vxorem, quae ipsi matris instar erat colenda, vtpote quae ipsius erat amita et bene de ipso merita, antequam mariti mortem defleret, eique extrema inferiarum officia praestaret, miseram laqueo enecarit; a quibus seruatus, et apud quos educatus fuerat, et quorum heres ac successor futurus erat, si aliquantulum exspectasset mortis naturalis aduentum.„ *L. Tarquinius Superbus Romanorum* REX VII.

„Sed quid in his reprehendendis immoror, quum tot eius iniqua facinora proferre ac vituperare possim, praeter illa quae in cognatos ac soceros commisit: ea, *inquam*, quae in patriam et nos omnes contra ius et fas patrauit? si modo ea sunt vocanda facinora

exitu vitae. praeter prima tria vocabula et duo postrema, reliqua omnia desunt vulgatis.

o Lapi versio pro κατὰ γῆς videtur maluisse ταφῆς, *consuetaque ad sepulturam perficere.* Sed ferri vulgata lectio potest; nec male *Gelenius* vertit *inferias*: quippe quae sepulchro inhumati solerent infundi. *Sylb.*

p Παρανομίας omittit *Vat.* atque εἰ δεῖ mutat in εἰ δή. Similiter vel hic vel mox infra vocem παρανομίας expungi debere existimauit *Steph.* vulgatae sic dant ἐπιτελευθείσας παρανομίας, εἰ δεῖ καὶ πάρ.

καλεῖν, ἀλλ' ἐκ ἀνατροπὰς καὶ [q] ἀφανισμὸς [r] ἁπάντων τῶν ἐθῶν καὶ τῶν νόμων. αὐτίκα τὴν ἡγεμονίαν, ἵν' ἀπὸ ταύτης ἄρξωμαι, πῶς παρέλαβεν; ἆρά γε ὡς οἱ πρὸ αὐτοῦ γενόμενοι βασιλεῖς; [s] πόθεν; πολλοῦ γε καὶ δεῖ. ἐκεῖνοι [t] μέν γε ἅπαντες [u] ὑφ' ἡμῶν ἐπὶ τὰς δυναστείας παρήγοντο κατὰ τὰς [x] πατρίους ἐθισμοὺς καὶ νόμους· πρῶτον μὲν ψηφίσματος ὑπὸ τῆς βουλῆς γραφέντος, ἢ περὶ πάντων ἀποδέδοται τῶν κοινῶν προβουλεύειν· ἔπειτα μεσοβασιλέων αἱρεθέντων, οἷς ἐπιτρέπει τὸ συνέδριον ἐκ τῶν ἀξίων τῆς ἀρχῆς διαγνῶναι τὸν ἐπιτηδειότατον· μετὰ ταῦτα ψῆφον ἐπενέγκαντος ἐν ἀρχαιρεσίαις τῷ δήμῳ, μεθ' ἧς ἅπαντα ἐπικυροῦσθαι βέλεται τὰ μέγιστα ὁ νό-

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

facinora iniqua, et non potius piacula abominanda, et euersiones omnium gentium ac nationum. Et, ne longius abeam, ipsum imperium, vt hinc initium faciam, quomodo est adeptus? an, vt ante eum reges alii? minime. multum certe abest. Illi enim omnes a nobis ad principatus patrio more et instituto promouebantur. Primum quidem ex senatusconsulto, cuius primae partes sunt in omnibus publicis consiliis: deinde per interreges creatos, quibus senatus permittit vt, ex numero eorum qui regno sunt digni, maxime idoneum eligant: postremo suffragante in comitiis populo, cuius suffragio maxima quaeque rata fieri lex iubet:

q Ἀφανισμὸς agnoscit etiam *Lapus*, dum reddit, *euersiones exterminationesque*. Ego veram scripturam esse puto ἀφαγισμούς: quam et *Gelenius* sequutus vertit *piacula et abominationes*. vt ἀφαγισμοὶ hoc loco sint non *expiationes ipsae*, sed *scelera expianda*. *Sylb.* Apud quem hoc legerit ignoro. Vulgata lectio est sana, et non temere mutanda. *Port.*

r Ἁπάντων γενομένων καὶ τῶν ἐθνῶν *Vat.* vulg. ἁπάντων τῶν ἐθνῶν καὶ γενῶν.

s Atticae venustatis est vsus iste vocis πόθεν. nam ita vsurpant saepissime *Euripides* aliique scriptores Attici. Veteres Grammatici huiusmodi in locis interpretantur ὡδαμῶς. Saepe autem subiungi solet πολλοῦ γε καὶ δεῖ, et ita apud *Dionysium* multis locis *Cas.*

t Μέν γε *Vat.* vulg. μέντοι.

u Ὑφ' ὑμῶν *Vat.*

x Πατρικίους perperam in *Ed. Steph.* vt et mox ἀπενέγκαντος. *Sylb.*

y Οἰωνῶν

μος· ἐφ' ἅπασι δὲ τούτοις, [y] οἰωνῶν, σφαγίων, καὶ τῶν ἄλλων σημείων καλῶν γενομένων· ὧν χωρὶς ἐθὲν ἂν γένοιτο τῆς ἀνθρωπίνης σπουδῆς καὶ προνοίας ὄφελος. φέρε δή τίς ὑμῶν τι τούτων οἶδε γενόμενον, ὅτε τὴν ἀρχὴν Ταρκύνιος ἐλάμβανε; ποῖον προβούλευμα συνεδρίου; τίνα μεσοβασιλέων διάγνωσιν; ποίαν δήμου ψηφοφορίαν; ποίους οἰωνοὺς αἰσίους; ἃ λέγω ταῦτα πάντα, καίτοι δέον, εἰ γοῦν ἔμελλεν ἕξειν καλῶς, μηδὲν τῶν ἐν ἔθει κατὰ τοὺς νόμους παραλελεῖφθαι· ἀλλ' ἐάν τις ἓν μόνον ἔχῃ τούτων ἐπιδεῖξαι γεγονός, [z] ἐκ ἀξιῶ τὰ παραλειφθέντα συκοφαντεῖν. πῶς δ' ἂν παρῆλθεν ἐπὶ τὴν δυναστείαν; ὅπλοις, καὶ βίᾳ, καὶ πονηρῶν ἀνθρώπων συνωμοσίαις, ὡς τυράννοις ἔθος, [a] ἀκόντων ἡμῶν καὶ δυσχεραινόντων. φέρε, ἀλλ' ἐπειδὴ κατέσχε τὴν δυναστείαν ὅπως

iubet: praeterea auspiciis, et litationibus, et caeteris coelestibus signis felicibus; sine quibus humana studia et consilia nihil proficiunt. Eia igitur, quis vestrum aliquid horum obseruatum scit, quando Tarquinius imperium est adeptus? quod senatusconsultum? quod interregum iudicium? quae populi suffragia? quae fausta auspicia? Non dico haec omnia *fuisse praetermissa*, quamvis oportuisset (si modo recta creatio erat futura) nullos ritus legitimos praetermitti: sed siquis vel vnum tantum horum obseruatum fuisse demonstrare possit; haud aequum censeo caetera, quae neglecta fuerant, calumniari. Quanam igitur ratione principatum est assequutus? armis et vi et scelestorum hominum coniurationibus, (vt tyrannis est mos) nobis inuitis et id iniquo animo ferentibus. Sed, age, postquam regnum occupauit quomodocunque,

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

y Οἰωνῶν χωρὶς ἐθὲν *Vat.* caeteris quae interiecta sunt omissis.

z Hanc scripturam agnoscit etiam *Lapus*, dum vertit, *haud aequum censeo quae relicta sunt calumniari*. vt sensus sit, si vnum Tarquinii factum legitimum proferri possit, se caetera omnia quae neglecta sunt intacta sine reprehensione praeteriturum. *Gelenius* verterat, *non recusabo notam calumniae*: quod est ἐκ ἀπαξιώσω συκοφάντης ἀκύειν. *Sylb.*

a Ἀκόντων in *Ed. Steph.* Sed ἀκόντων agnoscunt *Vat.* et *Lapi Codd.* et ὑμῶν legunt pro ἡμῶν, minus recte, sermo enim adhuc de patriciis, e quorum numero erat Brutus.

ποτὲ λαβὼν, ἆρα βασιλικῶς κέχρηται ταύτῃ, ζηλῶν τὰς προτέρους ἡγεμόνας, οἳ λέγοντές τε καὶ πράττοντες τοιαῦτα διετέλουν ἐξ ὧν εὐδαιμονεστέραν τε καὶ μείζω τὴν πόλιν τοῖς ἐπιγινομένοις παρέδοσαν, ἧς αὐτοὶ παρέλαβον; καὶ τίς ἂν ὑγιαίνων ταῦτα φράσειεν, ὁρῶν ὡς οἰκτρῶς καὶ κακῶς ἅπαντες ὑπ' αὐτοῦ διατεθείμεθα;„

LXXXI. „Τὰς μὲν ἓν ἡμετέρας τῶν πατρικίων συμφορὰς, ἃς καὶ τῶν πολεμίων ἂν τις μαθὼν δακρύσειε, σιωπῶ, [b] οἵ γε ὀλίγοι μὲν ἐκ πολλῶν λελείμμεθα, ταπεινοὶ δ' ἐκ μεγάλων γεγόναμεν, εἰς πενίαν δὲ καὶ μεγάλην ἀπορίαν ἥκομεν ἐκ πολλῶν [c] καὶ μυρίων ἐκπεσόντες ἀγαθῶν. οἱ λαμπροὶ δ' ἐκεῖνοι καὶ δεινοὶ καὶ μεγάλοι, δι' ἃς ἐπιφανὴς ἡ πόλις ἡμῶν ποτ' ἦν, οἱ μὲν ἀπολώλασιν, οἱ δὲ φεύγουσι τὴν πατρίδα. ἀλλὰ τὰ [d] ὑμέτερα πράγματα, ὦ δημόται, πῶς ἔχει; [e] ἐκ ἀφῄρηται μὲν ὑμῶν τὰς νόμους; [f] ἀφῄρηται δὲ τὰς ἐφ' ἱερὰ καὶ θυσίας συνόδους, πέπαυκε δὲ τὰς ἀρχαιρεσιάζοντας, καὶ ψηφοφο-

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

modocunque quaesitum, an in eo se regie gessit, sequutus superiorum regum exemplum, qui perpetuo et dixerunt et fecerunt ea, quibus hanc rempublicam et fortunatiorem et ampliorem quam ipsi a maioribus accepissent, suis successoribus tradiderunt? Et quis sana mente praeditus haec diceret, cernens quam misere et male omnes ab ipso fuerimus tractati?„

Nostras quidem ordinis patricii calamitates, quas vel hostis defleret si audiret, taceo: si quidem pauci ex multis sumus reliqui; et ex alto dignitatis gradu in humilitatem delapsi, et ad paupertatem ac ingentem rerum inopiam, multis atque adeo innumeris spoliati bonis, redacti sumus. At illi clari viri et graues et magnifici, quorum opera haec nostra ciuitas quondam fuit illustris, partim perierunt, partim in exsilium sunt pulsi. Sed, Quirites, quonam in statu res vestrae sunt? Nonne vobis leges eripuit? nonne vobis omni conuentu, quem sacrorum ac sacrificiorum caussa facere solebatis, interdixit? nonne comitia, et suffragia,

b Εἴ γε ὀλίγοι *Vat.*

c Καὶ μακαρίων *Vat.*

d Ἡμέτερα male in *Ed. Steph.*

e Οὐκ ἀφῄρηται μὲν ὑμῶν *Vat.* vulgatis deest μέν.

f Deest *Vat.* οὐκ in vulgatis ante ἀφῄρηται posterius iteratum.

g Ἄξια

ρῶντας, καὶ περὶ τῶν κοινῶν ἐκκλησιάζοντας; ἀναγκάζει δ' ὅσα δήλοις ἀργυρωνήτοις αἰσχύνης ἄξια ταλαιπωρεῖν, λατομοῦντας, ὑλοτομοῦντας, [h] ἀχθοφοροῦντας, ἐν ταρτάροις καὶ βαράθροις δαπανωμένους, ἀνάπαυσιν τῶν κακῶν οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην λαμβάνοντας. τίς ἔν ὅρος ἔσται τῶν συμφορῶν; καὶ μέχρι τίνος χρόνου ταῦτα πάσχοντες ὑπομενοῦμεν; καὶ πότε τὴν πάτριον ἐλευθερίαν ἀνακτησόμεθα; ὅταν ἀποθάνῃ Ταρκύνιος; νὴ Δία. καὶ τί πλέον ἡμῖν ἔσται τότε; τί δ' ἀ χεῖρον; τρεῖς γὰρ ἐξ ἑνὸς Ταρκυνίους ἕξομεν [i] πολλῷ μιαρωτέρους τοῦ πατρός. ὅπου γὰρ ὁ γενόμενος ἐξ ἰδιώτου τύραννος, καὶ ὀψὲ ἀρξάμενος πονηρὸς εἶναι, [k] πᾶσαν ἀκριβῶς διεξήλασε τὴν τυραννικὴν κακίαν, ποταπὸς χρὴ νομίζειν ἔσεσθαι τοὺς ἐξ ἐκείνου φύντας, οἷς πονηρὸν μὲν γένος, πονηραὶ δὲ τροφαὶ, πολι-

gia, et conciones quae de rebus publicis haberi solebant, sustulit? Quin et corporibus vestris haud secus ac mancipiorum empticiorum ad varios eosque graues labores abutitur, cogens vos lapides et materiam caedere, et humeris onera ferre, et in profundis ac voraginosis fossis corpora consumere, vobis ne minima quidem a malis concessa requiete. Quis igitur finis erit *istarum* calamitatum? quousque haec pati sustinebimus? quando-nam patriam libertatem recuperabimus? An quum obierit Tarquinius? ita per Iouem. numquid tum nobis erit melius? immo annon deterius? Tres enim Tarquinios ex vno prognatos ipso patre longe sceleſtiores habebimus. Quando enim is qui ex homine priuato factus est tyrannus, et qui sero improbitatem exercere coepit, in omnibus tyrannicis vitiis sese accuratissime exercuit; qualem oportet existimare eius sobolem futuram, malo genere natam, et male educatam, cui nunquam vllum

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

g Ἄξια videtur etiam *Lapus* agnouisse, dum vertit, *quaecunque seruis emptis digna sunt.* regula tamen postulat ἄξιον, s. ἐστί. *Sylb.* Quoniam ἄξιος cum genitiuo iungi solet, vel δήλων ἀργυρωνήτων legendum, vel ἄξια delendum, vel ἄξιόν ἐστι dicendum. *Portus.* Αἰσχύνης ἄξια in *Cod. Vat.* voc. αἰσχύνης deest vulgatis, quae δήλως ἀργυρωνήτους dant.

h Ἀχθηφορεῖντας *Vat.*

i Πολλῷ μιαρωτέρους *Vat.* πολλοῦ deest vulgatis.

k Πάσαν ἀκριβοῖ τὴν τυραννικὴν *Vat.*

l Ἡμῖν

τικὸν δὲ καὶ μέτριον ἀδὲν ἔτ' ἰδεῖν ἐξεγένετο πώποτε πραττόμενον, ἔτε μαθεῖν; ἵνα δὲ μὴ μαντεύησθε τὰς καταράτες αὐτῶν Φύσεις, ἀλλ' ἀκριβῶς μάθητε οἵας σκύλακας [l] ἡμῖν ἡ Ταρκυνίε τυραννὶς ὑποτρέφει, θεάσασθε ἔργον ἑνὸς αὐτῶν τᾶ πρεσβυτάτε."

LXXXII. "Αὕτη Σποριε μέν ἐσι τᾶ Λεκρητίε θυγάτηρ, ὃν ἀπέδειξε τῆς πόλεως ἔπαρχον [m] ὁ τύραννος ἐξιὼν ἐπὶ τὸν πόλεμον, Ταρκυνίε δὲ Κολλατίνε γυνή, τᾶ συγγενᾶς τῶν τυράννων, καὶ πολλὰ ὑπὲρ αὐτῶν κακοπαθήσαντος. αὕτη μέντοι σωΦρονεῖν βελομένη, καὶ τὸν ἄνδρα τὸν ἑαυτῆς Φιλοῦσα, ὥσπερ ἀγαθῇ προσήκει γυναικὶ, ξενιζομένε παρ' αὐτῇ Σέξτε, διὰ τὴν συγγένειαν, τῇ παρελθόσῃ νυκτὶ, Κολλατίνε δὲ τότ' ἀποδημοῦντος ἐπὶ στρατοπέδε, τὴν ἀκόλαστον ὕβριν τῆς τυραννίδος οὐκ ἠδυνήθη διαΦυγεῖν· ἀλλ' ὥσπερ αἰχμάλωτος ὑπ' ἀνάγκης κρατηθεῖσα ὑπέμεινεν ὅσα μὴ θέμις ἐλευθέρᾳ γυναικὶ παθεῖν. ἐΦ' οἷς ἀγανακτοῦσα, καὶ ἀΦόρητον ἡγεμένη τὴν ὕβριν, ἐπειδὴ πρὸς τὸν πατέρα καὶ τὰς ἄλλας συγγενεῖς τὰς κατασχούσας αὐτὴν [n] διεξῆλθε

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

vllum *eius* moderatum aut ciuile factum videre aut audire licuit. Ne autem cognoscendis eorum exsecrandis ingeniis diuinatione vobis sit opus, vtque certo sciatis quales catulos Tarquinii tyrannis in suo sinu nobis alat, facinus vnius eorum, qui maximus est natu, quaeso, videte *et considerate*.

Haec est filia Spurii Lucretii, quem tyrannus ad bellum proficiscens vrbis praefectum constituit; vxor autem Tarquinii Collatini, tyrannorum cognati, qui eorum caussa multa pertulit mala. atque haec quidem, quod pudicitiam vellet tueri, et maritum suum amaret, vt bonam decet vxorem, quum Sextus hospitio ab ea fuisset exceptus cognationis caussa, superiore nocte, Collatino tunc absente et in castris versante, effraenatam ac intemperantem tyrannidis contumeliam effugere non valuit: sed, vt captiua necessitate coacta, tulit quae ingenuam mulierem ferre est nefas. Quam contumeliam indigne ferens, nec tolerandam existimans, quum prius patri et cognatis sua infortunia narrasset,

l Τμῖν *Vat.*
m Ὁ τύραννος *Vat.* articulo
n Ἀνάγκας διεξῆλθε *Vat.*
o Γένοιτο,

τύχας, πολλὰς ποιησαμένη δεήσεις καὶ ἀρὰς, ἵνα τιμωρὸι τοῖς κακοῖς αὐτῆς [o] γένοιντο, τὸ κεκρυμμένον ὑπὸ τοῖς κόλποις ξίφος σπασαμένη, τᾶ πατρὸς ὁρῶντος, ὦ δημόται, διὰ τῶν ἑαυτῆς σπλάγχνων ἔβαψε τὸν σίδηρον. ὦ θαυμασὴ σὺ καὶ πολλῶν ἐπαίνων ἀξία τῆς εὐγενᾶς προαιρέσεως. [p] οἴχῃ, ἀπόλωλας, οὐχ ὑπομείνασα τὴν τυραννικὴν ὕβριν, ἁπάσας ὑπεριδοῦσα τὰς ἐν τῷ ζῆν ἡδονὰς, ἵνα σοι μηδὲν ἔτι τοιῦτον συμβῇ παθεῖν. ἔπειτα σὺ μὲν, ὦ Λεκρητία, γυναικείας τυχοῦσα Φύσεως, ἀνδρὸς εὐγενᾶς Φρόνημα ἔσχες· ἡμεῖς δ' ἄνδρες γενόμενοι γυναικῶν χείρες ἀρετῇ γενησόμεθα; [q] καὶ σοὶ μὲν, ὅτι μίαν ἐτυραννήθης νύκτα τὴν ἀμίαντον ἀΦαιρεθεῖσα αἰδῶ μετὰ βίας, ἡδίων καὶ μακαριώτερος ἔδοξεν ὁ θάνατος εἶναι τοῦ βίου· ἡμῖν δ' ἄρα οὐ παρασήσεται τὸ αὐτὸ τοῦτο ὑπολαβεῖν, ὧν Ταρκύνιος οὐ μίαν ἡμέραν, ἀλλὰ πέμπτον καὶ εἰκοστὸν ἔτος ἤδη τυραννῶν, [r] πάσας τὰς ἐλπίδας ἀΦήρηται, ἐλευθερίαν ἀΦελόμενος; ἔκ ἐστιν ἡμῖν, ὦ δημόται, βιωτὸν ἐν τοιούτοις [s] καλινδουμένοις κακοῖς, ἐκείνων τῶν ἀνδρῶν

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

rasset, eos multis precata et obtestata vt suas iniurias vlciscerentur, educto cultro, quem in sinu abditum habebat, inspectante patre, Quirites, ferrum per viscera sua actum cruentauit. O te admirandam et ob generosum animum multis laudibus dignam! obiisti, periisti, non ferens tyrannicam contumeliam, neglectis omnibus huius vitae voluptatibus, nequid eiusmodi amplius perpeti posses. Et tu, Lucretia, quum mulier esses nata, viri generosi animum habuisti: nos vero, qui viri sumus nati, a mulieribus virtute superabimur? Tu quidem, quod, vnius noctis passa tyrannidem, impolluta pudicitia per vim spoliata fueris, mortem ipsa vita iucundiorem ac beatiorem iudicasti: nobis vero non veniet in mentem vt idem sentiamus, quibus Tarquinius sua tyrannide non per vnum diem, sed iam per continuos viginti quinque annos, vna cum ipsa libertate omnem etiam spem eripuit? Non est, Quirites, viuendum nobis, qui in istiusmodi malis versamur; quum ab illis simus

o Γένοιτο, καὶ κεκρυμμένον *Vat.*
p Οἴχῃ *Vat.* ᾤχηκας vulgo.
q Ita *Sylb.* et *Codd. Mss.* In *Ed. Steph.* καὶ σὺ μὲν et mox καὶ pro τήν.
r Ἀφήρηται τὰς ἐν τῷ ζῆν ἡδονὰς *Vat.*
s Κυλινδουμένοις *Vat.*

t Οὐδενὸς

ἔστιν ἀπογόνοις, οἳ τὰ δίκαια τάττειν ἠξίουν τοῖς ἄλλοις, καὶ πολλοὺς ὑπὲρ ἀρχῆς καὶ δόξης ἤραντο κινδύνους· ἀλλὰ δυοῖν θάτερον ἅπασιν αἱρετέον, ἢ βίον ἐλεύθερον, ἢ θάνατον ἔνδοξον. ἥκει δὲ καιρὸς οἷον εὐχόμεθα, μεθεστηκότος μὲν ἐκ τῆς πόλεως Ταρκυνίου, ἡγουμένων δὲ τῆς ἐπιχειρήσεως τῶν πατρικίων, [t] ἀδενὸς δ' ἡμῖν ἐλλείψοντος, ἐὰν ἐκ προθυμίας χωρήσωμεν ἐπὶ τὰ ἔργα, ἀ σωμάτων, ἀ χρημάτων, ἀχ ὅπλων, ἀ στρατηγῶν, ἀ τῆς ἄλλης τῆς εἰς τὰ πολεμικὰ παρασκευῆς· μεστὴ γὰρ ἁπάντων ἡ πόλις· [a] αἰσχρόν γε εἴη Οὐολούσκων, καὶ Σαβίνων, καὶ ἄλλων μυρίων ἄρχειν ἀξιοῦντας, αὐτοὺς δουλεύοντας ἑτέροις ὑπομένειν· καὶ περὶ μὲν τῆς Ταρκυνίου πλεονεξίας πολλοὺς ἀναιρεῖσθαι πολέμους, περὶ δὲ τῆς ἑαυτῶν ἐλευθερίας ἀδένα.»

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

simus oriundi, qui se aliis iura reddere aequum censuerunt, quique multa pericula pro imperio et gloria subierunt: sed e duobus alterum omnibus est eligendum, vel vita libera, vel mors gloriosa. Venit enim tempus quod optabamus: quod Tarquinius ab vrbe sit remotus, et patricii in re aggredienda sint duces, nec vlla res nobis sit defutura, si alacri animo ad rem ipsam peragendam accesserimus; non homines, non pecuniae, non arma, non duces, denique nullus alius bellicus apparatus: omnium enim horum vrbs est plena: et turpe est nos ipsos, qui Volscorum et Sabinorum ac aliorum infinitorum populorum imperium affectamus, perpeti aliorum seruitutem; et pro Tarquinii auaritia multa suscipere bella, at pro nostra ipsorum libertate nullum suscipere velle.„

Verum,

[t] οὐδενὸς δ' ἡμῖν *Vat.* particula deest vulgatis.

[u] *Lapus* videtur legisse, αἰσχρόν τε ἡμᾶς Οὐολούσκων μέν, καὶ Σαβίνων, καὶ ἄλλων μυρίων ἄρχειν ἀξιοῦν, αὐτοὺς δὲ δουλεύοντας ἑτέροις ὑπομένειν. nam vertit, *turpeque est nos, Volscorum, Sabinorumque, et aliorum plurium principatum postulantes seruire ipsos aliis sustinere.* Plenior et fortasse verior est haec lectio, αἰσχρόν τε ἡμᾶς Οὐολούσκων μέν, καὶ Σαβίνων, καὶ ἄλλων μυρίων ἄρχειν ἀξιόντων κεκρατηκότας διατελέσαι, αὐτοὺς δὲ δουλεύοντας ἑτέροις ὑπομένειν. eam sane in versione sequi libuit; *et turpe est nos, cum Volscos ac Sabinos, aliosque multos imperium affectantes, perpetuo*

„Τίσιν δὲ ἀφορμαῖς εἰς τὰ πράγματα χρησόμεθα, καὶ ποίαις συμμαχίαις; τοῦτο γὰρ λοιπὸν εἰπεῖν. πρῶτον μὲν ταῖς παρὰ τῶν θεῶν ἐλπίσιν, ὧν ἱερὰ καὶ τεμένη καὶ βωμοὺς μιαίνει Ταρκύνιος ταῖς αἱμοφύρτοις χερσὶ καὶ παντὸς ἐμφυλίου γεμούσαις ἄγους, θυσιῶν καὶ σπονδῶν καταρχόμενος· ἔπειτα ταῖς ἐξ ἡμῶν αὐτῶν, ὅτ' ὀλίγων ὄντων, ὅτ' ἀπείρων πολέμου· πρὸς δὲ τούτοις, ταῖς παρὰ τῶν συμμάχων ἐπικουρίαις, οἳ μὴ καλούντων μὲν ἡμῶν, [x] ἀδὲν ἀξιώσουσι πολυπραγμονεῖν· ἐὰν δ' ἀρετῆς ὀρῶσι μεταποιουμένους, ἅσμενοι συναροῦνται τὸ πολέμου. τυραννὶς γὰρ πᾶσιν ἐχθρὰ τοῖς βουλομένοις ἐλευθέροις εἶναι. εἰ δέ τινες ὑμῶν τοὺς [y] ἐπὶ στρατοπέδου συνόντας ἅμα Ταρκυνίῳ πολίτας δεδοίκασιν, ὡς ἐκείνῳ μὲν συναγωνιουμένους, [z] ἡμῖν δὲ πολεμήσοντας, ἐκ ὀρθῶς δεδοίκασι. βαρεῖα γὰρ κἀκείνοις ἡ τυραννὶς, καὶ ἔμφυτος πᾶσιν ἀνθρώποις ὁ τῆς ἐλευθερίας πόθος, καὶ πᾶσα μεταβολῆς πρόσπε de nobis etc. *Lapus.*

LXXXIII

„Verum, quibus adminiculis, et quibus societatibus in ipsa re aggredienda vtemur? Restat enim vt hoc dicamus. * Primum quidem freti auxilio deorum, quorum sacra et templa et aras Tarquinius polluit manibus cruentis et omni piaculo in suos ciues commisso conscelerati, dum sacrificia et libationes auspicatur; deinde nostra ipsorum ope, qui neque pauci neque rerum bellicarum imperiti sumus: praeterea sociorum auxiliis, qui a nobis non vocati res nouas aggredi non auderent; sed, si viderint nos nobis virtutem vendicare, lubenter ad huius belli societatem venient. Tyrannis enim omnibus libertatis studiosis est inuisa. Quod si qui vestrum timent ciues, qui in castris vna cum Tarquinio sunt, quasi sint illum adiuturi, et nobis bellum illaturi, haud recte *et cum ratione* timent. Nam et illis molesta est tyrannis; et in omnibus mortalibus libertatis desiderium est innatum; et iis qui inuiti et coacti miserias perferunt, quaeuis vel leuissima

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

tuo vicerimus, ipsos nunc *aliis seruire. Sylb.* vulgatae sic exhibent αἰσχρόν τε εἰ Οὐολούσκων — ἀξιούντων, αὐτοὺς δὲ δουλ.

* Primum quidem spe de diis optima etc. deinde nostra

[x] οὐδὲν ἀξιώσουσι in *Codd. Ven.* et *Vat.* vulg. ἐκ ἀξιοῦσι.

[y] Ἐπὶ στρατοπέδου *Vat.*

[z] Ἡμῖν *Vat.*

[a] Ψηφί-

φασις τοῖς δι' ἀνάγκην, ταλαιπωροῦσιν ἱκανή· ἃς, εἰ [a]ψηφίσησθε τῇ πατρίδι βοηθεῖν, ἐ φόβος ὁ καθέξων ἕσαι παρὰ τοῖς τυράννοις, ἐ χάρις, ἐχ ἕτερόν τι [b]τῶν βιαζομένων ἢ πειθόντων ἀνθρώπες τὰ μὴ δίκαια πράττειν. εἰ δέ τισιν αὐτῶν ἄρα διὰ κακὴν φύσιν ἢ πονηρὰς τροφὰς τὸ φιλοτύραννον ἐμπέφυκεν, ἐ πολλοῖς ἔσι μὰ Δία, μεγάλαις καὶ τούτους ἀνάγκαις ζεύξομεν, ὥς' ἐκ πονηρῶν γενέσθαι χρηςές. ὅμηρα γὰρ αὐτῶν ἔχομεν ἐν τῇ πόλει τέκνα, καὶ γυναῖκας, καὶ γονεῖς· ἃ τιμιώτερα τῆς ἰδίας ἐςὶν ἑκάςῳ ψυχῆς. ταῦτά τ' ἔν αὐτοῖς ἀποδώσειν, ἐὰν ἀποςῶσι τῶν τυράννων, ὑπισχνέμενοι, καὶ ἄδειαν ὧν ἥμαρτον ψηφιζόμενοι, ῥαδίως πείσομεν. ὥςε θαῤῥοῦντες, ὦ δημόται, καὶ ἀγαθὰς ἔχοντες ὑπὲρ τῶν μελλόντων ἐλπίδας, χωρεῖτε πρὸς τὸν ἀγῶνα, κάλλιςον ὧν πώποτε ἠράσθε πόλεμον τόνδε ὑποςησόμενοι. ὑμεῖς μὲν ἔν, ὦ θεοὶ πατρῷοι, φύλακες ἀγαθοὶ τῆσδε τῆς γῆς,

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

leuiſſima occaſio ad res nouandas idonea videtur: quos ſi veſtro decreto ad opem patriae ferendam vocaritis; non metu, non gratia, neque vlla alia re, quae homines ad iniuſtitiam vel cogendo vel ſuadendo impellit, apud tyrannos retineri poterunt. Quod ſi qui eorum fortaſſe, vel ob peruerſitatem naturae vel ob malam educationem, tyrannidis amorem ac ſtudium inſitum habent; certe, quum non ſint multi, *illos quoque vel inuitos ex improbis probos fieri cogemus. Obſides enim habemus in vrbe eorum liberos, et coniuges, et parentes: quae vnicuique vita ſua cariora ſunt. Si igitur polliceamur nos haec illis reddituros, ſi a tyrannis defecerint; et ſi decreto illis delictorum impunitatem promittamus, facile rem ipſis perſuadebimus. Quare, Quirites, confidenti animo, ac bene de rebus futuris ſperantes, ad certamen hoc prodite, bellum ſuſcepturi, omnium quae vnquam geſſeritis praeclariſſimum. Vobis igitur, dii patrii, huius regionis boni praeſides, et

a Ψηφίσεσθε *Vat.* quod rectius eſſe iudicauit *Sylb.*

b τῶν βιαζομένων *Vat.* vulgo τῶν βιαζόντων.

* Hoc quoque magnis adducemus neceſſitatibus, vt ex improbis próbi fiant. *Lapus.* Eos quoque iniecta dura neceſſitate cogemus etc. *Gelen.*

c Γνώμαις

καὶ δαίμονες, οἳ τὰς πατέρας ἡμῶν λελόγχατε, καὶ πόλις θεοφιλεςάτη πόλεων, ἐν ᾗ γενεσεώς τε καὶ τροφῆς ἐτύχομεν, ἀμυνέμεν ὑμῖν καὶ [c]γνώμῃ, καὶ λόγοις, καὶ χερσὶ, καὶ ψυχαῖς, καὶ πάσχειν ἕτοιμοι πᾶν ὅ τι ἂν ὁ δαίμων καὶ τὸ χρεὼν φέρῃ. μαντεύομαι δὲ καλοῖς ἐγχειρήμασιν εὐτυχὲς ἀκολουθήσειν τέλος. εἴη δὲ τέτοις ἅπασι τὸ αὐτὸ λαβεῖν θάρσος, καὶ μιᾷ γνώμῃ χρησαμένοις, σώζειν θ' [d]ἡμᾶς, καὶ σώζεσθαι ὑφ' ἡμῶν.„

Τοιαῦτα [e]τῆ Βρούτε δημηγορεῦντος, ἀναβοήσεις τε συνεχεῖς ἐφ' ἑκάςῳ τῶν λεγομένων ἐκ τᾶ πλήθους ἐγένοντο, διασημαίνουσαι τὸ βουλόμενόν τε καὶ ἐπικελευόμενον. τοῖς δὲ πλείοσιν αὐτῶν καὶ δάκρυα ὑφ' ἡδονῆς ἔῤῥει, θαυμασῶν καὶ ἀπροσδοκήτων ἀκέουσι λόγων· πάθη τε ποικίλα τὴν ἑκάςε ψυχὴν κατελάμβανεν ἐδὲν ἀλλήλοις ἐοικότα· λύπαις τε γὰρ καὶ ἡδοναῖς ἐκέκραντο· αἷς μὲν, ἐπὶ τοῖς προγεγονόσι δεινοῖς· αἷς δ', ἐπὶ τοῖς LXXXIV 10 15

et vobis, genii, quibus maiorum noſtrorum tutela obtigit; tibique, ciuitas, ciuitatum diis cariſſima, in qua nati et educati ſumus; vobis, *inquam*, opem feremus et conſiliis, et dictis, et factis, et manibus, et animabus, et quidquid deus et fatum tulerit perpeti ſumus parati. Auguror autem bene coepta felicem aſſequutura eſſe exitum. Obtingat his omnibus, vt, ſumpto eodem animo eademque mente induta, et nos ſeruent et viciſſim a vobis ſeruentur.„ *L. Tarquinius Superbus Romanorum* REX VII.

Bruto hoc modo concionanti totus populus frequenter acclamabat ad ſingula quae dicebat; et quaenam eſſet ſua voluntas, et quid iuberet aperte ſignificans. Quinetiam pleriſque eorum lacrymae *ex oculis* prae voluptate fluebant, quod orationem admirandam et praeter omnium ſuam exſpectationem audirent: et varii affectus animum cuiuſque occupabant, penitus inter ſe diſſimiles: etenim cum triſtitia et laetitia mixti erant. atque alii quidem a recordatione praeteritorum malorum, alii vero ab exſpe-

c Γνώμαις *Vat.*

d Rectius eſſe videtur ὑμᾶς, vt non modo in ſeq. membro, ſed etiam paullo ante (v. 11.) ἀμυνέμεν ὑμῖν. quae lectio ſi placeat, in verſione quoque mutata perſona leges, *et vos ſeruent et a vobis ſeruentur. Sylb.*

e τῆ Βρούτε *Vat.* articulus a vulgatis abeſt.

f Rectius

προσδοκωμένοις ἀγαθοῖς· καὶ θυμοὶ [f] συνεξέπιπτον φόβοις, οἱ μὲν ἐπὶ τῷ κακῶς [g] δράσοντι τὰ μισούμενα, τῆς ἀσφαλείας ὑπεροράν ἐπαίροντες· οἱ δὲ [h] κατὰ λογισμὸν τὸ μὴ ῥᾳδίαν εἶναι τὴν καθαίρεσιν τῆς τυραννίδος, ὄκνον ταῖς ἐπιβολαῖς ἐπιφέροντες. ἐπεὶ δ' ἐπαύσατο λέγων, ὥσπερ ἐξ ἑνὸς στόματος ἅπαντες τὴν αὐτὴν φωνὴν ἀνέκραγον, ἄγειν σφᾶς ἐπὶ τὰ ὅπλα. καὶ ὁ Βροῦτος ἡσθεὶς, „Εἰ γε πρότερον, ἔφη, τὰ δόξαντα τῷ συνεδρίῳ μαθόντες, ἐπεκυρώσητε [i] τὸ ταχθέν. δέδοκται γὰρ ἡμῖν φεύγειν Ταρκυνίους πόλιν τε τὴν Ῥωμαίων, καὶ χώραν, ὅσης ἄρχουσι Ῥωμαῖοι, καὶ γένος τὸ ἐξ αὐτῶν ἅπαν· καὶ μηδενὶ ἐξεῖναι [k] περὶ καθόδου Ταρκυνίων μήτε πράτ-

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

exspectatione futurorum bonorum manabant: et ira cum metu confligebat; illa quidem, ob facinora odiosa nefarie *a Tarquiniis* perpetrata ad salutem negligendam homines impellebat: hic vero cum difficultatis reputatione coniunctus, quasi tyrannis non facile euerti posset, insidiarum impetum retardabat. Postquam vero dicendi finem fecit, omnes velut vno ore exclamarunt, vt arma sibi traderet. Et Brutus laetus, „Ita, inquit *ea vobis tradam*, si, prius cognito senatusconsulto, vestris suffragiis id ratum feceritis. Nobis enim placet Tarquinios Roma et totius Romani imperii finibus cum omni sua progenie exsulare, nec cuiquam pro eorum reditu quidquam vel facere vel dicere licere:

f Rectius forsan συνεισέπιπτον. *Sylb.*

* *Lapus* vertit *collidebant*. Est autem obscurior hic locus, et sententia sic magis ad verbum potest exprimi, *in animos auditorum insinuabant se vna cum metu quidam irarum impetus:* (sic enim θυμὸς hic accipiendum puto, a θύω, quod est *impetu feror*) *atque hi quidem animos attollebant aduersus odiosa improbitatis facinora, spreta securitate* (i. e. *sine vllo periculorum metu*) *illi vero* (scil. *metus*) *consideratione difficultatis, quae esset in euertenda tyrannide, insidiarum* (seu *aggrediendae expulsionis*) *feruorem retardabant. Sylb.*

g Δράσαι *Vat.* vulgatae δράσαντι.

h Thucydidis exemplo ita loquitur, κατὰ λογισμὸν μὴ εἶναι. *Steph.* In *Cod. Vat.* κατὰ λογισμὸν τῷ μὴ ῥᾳδίαν εἶναι. vulgatae articulo carent.

i Τὸ δοχθὲν *Vat.*

k Περὶ καθόδου Ταρκυνίων *Vat.* in vulgatis est ἐξεῖναι καθόλου περὶ Ταρκυν.

l Καὶ

τειν μηδὲν, μήτε λέγειν· ἐὰν δέ τις παρὰ ταῦτα ποιῶν εὑρίσκηται, τεθνᾶναι. ταύτην εἰ βουλομένοις ὑμῖν ἐστι τὴν γνώμην εἶναι κυρίαν, διασάντες κατὰ φράτρας ψῆφον ἐπενέγκατε. [l] τοῦτο γὰρ ὑμῖν πρῶτον ἀρξάτω τὸ δίκαιον τῆς ἐλευθερίας.» Ἐγίνετο ταῦτα· καὶ ἐπειδὴ πᾶσαν τὴν φυγὴν τῶν τυράννων αἱ φράτραι κατεψηφίσαντο, παρελθὼν πάλιν ὁ Βροῦτος λέγει· »Ἐπειδὴ τὰ πρῶτα [m] ἡμῖν κεκύρωται κατὰ τὸ δέον, ἀκούσατε καὶ τὰ λοιπὰ ὅσα βεβουλεύμεθα περὶ τῆς πολιτείας. ἡμῖν σκοπουμένοις τίς ἀρχὴ γενήσεται τῶν κοινῶν κυρία, βασιλείαν μὲν οὐκέτι καταστήσασθαι δοκεῖ, ἄρχοντας δὲ δύο καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἀποδεικνύναι βασιλικὴν ἐξουσίαν [n] ἔχοντας, οὓς ἂν ὑμεῖς ἐν ἀρχαιρεσίαις ἀποδείξητε, ψῆφον ἐπιφέροντες κατὰ λόχους. εἰ δὴ καὶ ταῦτα [o] βουλομένοις ἐστὶν ὑμῖν, ψηφίσατε.» Ἐπῄνει καὶ ταύτην τὴν γνώμην ὁ δῆμος, καὶ ψῆφος ἀδεμία ἐγένετο ἐναντία. μετὰ τοῦτο παρελθὼν ὁ Βροῦτος ἀποδείκνυσι [p] μεσοβασιλέα, τὸν ἐπιμελησόμενον

5 10 15

licere: et, si quem aduersus haec facere constiterit, eum capite plecti. Si igitur hanc sententiam ratam esse vultis, in curias divisi ferte suffragia. Sit enim hoc ius primum vestrae libertatis *recuperatae* initium.„ Factum est ita: et, postquam omnes curiae tyrannos in exsilium pelli suis suffragiis iusserunt, progressus denuo Brutus dicit; „Quando quod erat primum id ratum fecimus vt oportuit: iam reliqua, quae de reipublicae forma decreuimus, accipite. Considerantibus nobis cui magistratui summa totius reipublicae *administratio* esset committenda, regium imperium non amplius constituere placuit: sed duobus viris annuum magistratum cum potestate regia committere, quoscunque centuriatis comitiis suffragiis vestris elegeritis. quod si haec quoque vultis, ferte suffragia. Populus hanc quoque sententiam laudauit, nec vllius suffragium ei est aduersatum. Postea Brutus, in medium progressus, Spurium Lucretium creauit interregem,

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

l Καὶ τοῦθ' ὑμῖν πρῶτον ἀρξάτω τὸ δικαίωμα *Vat.*

m Ἡμῖν in *Lapi Cod.*

n Ἔχοντας *Vat.*

o Βουλομένοις ἐστὶν ὑμῖν, ψηφίσατε *Vat.* vulgatis deest pronomen.

p Βασιλέα in *Ed. Steph.* Malui ego cum vtroque interprete μεσο-

τῶν ἀρχαιρεσιῶν κατὰ τὰς πατρίους νόμους, Σπόριον Λυκρήτιον. κἀκεῖνος ἀπολύσας τὴν ἐκκλησίαν, ἐκέλευσεν ἅπαντας ἥκειν εἰς τὸ πεδίον, ἔνθα σύνηθες ἦν αὐτοῖς ἀρχαιρεσιάζειν, ἔχοντας τὰ ὅπλα ἐν τάχει. ἀφικομένων δ' αὐτῶν, ἄνδρας αἱρεῖται δύο τὰς πράξοντας ὅσα τοῖς βασιλεύσιν ἐξῆν, Βρῶτόν τε καὶ Κολλατῖνον· καὶ ὁ δῆμος καλέσας κατὰ λόχους ἐπεκύρωσε τοῖς ἀνδράσι τὴν ἀρχήν. καὶ τὰ μὲν κατὰ πόλιν [q] ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ πραχθέντα τοιαῦτα ἦν.

Βασιλεὺς δὲ Ταρκύνιος ὡς ἤκουσε παρὰ [r] τῶν ἀπὸ LXXXV. τῆς πόλεως ἀγγέλων οἷς ἐξεγένετο πρώτοις, πρὶν ἢ κλεισθῆναι τὰς πύλας, διαδρᾶναι, τοσοῦτον μόνον [s] ἀπαγγελλόντων, ὅτι Βρῶτος κατέχει τὴν ἐκκλησίαν δημαγωγῶν, καὶ τοὺς πολίτας ἐπὶ τὴν ἐλευθερίαν παρακαλῶν, ἑδενὶ τῶν ἄλλων φράσας ἠπείγετο, τοὺς υἱοὺς ἀναλαβὼν καὶ τῶν ἑταίρων τοὺς πιστοτάτους, [t] ἐλαύνων τοὺς ἵππους ἀπὸ

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

gem, qui patrio more comitiorum curam gereret. Ille vero, dimissa concione, omnes in campum, vbi comitia haberi solebant, cum armis celeriter venire iussit. Qui quum eo venissent, duos viros, Brutum et Collatinum, cum regia potestate elegit: et populus centuriatim vocatus magistratum illorum ratum fecit. Atque haec sunt quae tunc in vrbe gesta sunt.

At rex Tarquinius, quum ex nunciis ex vrbe profectis, qui forte antequam portae clauderentur effugerant, hoc solum audisset, a Bruto concionem populari oratione detineri, et ciues ad libertatem vocari, nulli alii hac re indicata, filiis tantum et fidelissimis quibusque amicis secum adductis, magna contentione laxatis habenis

μεσοβασιλέα: praesertim cum infra (p. 266. v. 22.) iurent se βασιλέα τῆς Ῥωμαίων πόλεως μηκέτι κατασήσειν μηδένα: et ἡ ἐπιμέλεια τῶν ἀρχαιρεσιῶν non penes regem, sed penes interregem fuerit. *Sylb.* Μεσοβασιλέα etiam in *Cod. Vat.*

q Εἰ τῷ τότε χρόνῳ *Vat.*

r τῶν ἀπὸ τῆς πόλεως *Vat.* praepositio abest a vulgatis.

s Rectius ἀπαγγελλόντων, praef. temp. *Sylb.* nam vulgatae in hoc voc. vnum λ exhibent.

t Ἐλαύνων τοὺς ἵππους ἀπὸ ἑυτῆρος] Ἀπὸ ἑυτῆρος, id est, ἀφειμένων τῶν χαλινῶν, vt lib. VI. vel *effusissimis habenis*, vt loquitur *Liuius*.

ῥυτῆρος, ὡς φθάσων τὴν ἀπόστασιν. εὑρὼν δὲ κεκλεισμένας τὰς πύλας, καὶ μεσὰς ὅπλων τὰς ἐπάλξεις, ὤχετο πάλιν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ὡς εἶχε τάχους, οἰμώζων καὶ δεινοπαθῶν. ἔτυχε δὲ κἀκεῖ τὰ πράγματα ἤδη διεφθαρμένα. οἱ γὰρ ὕπατοι, ταχεῖαν αὐτῷ τὴν παρουσίαν ἐπὶ τὴν πόλιν προορῶμενοι, πέμπουσι γράμματα καθ' ἑτέρας ὁδοὺς πρὸς τοὺς ἐπὶ στρατοπέδῳ, παρακαλοῦντες αὐτοὺς ἀποστῆναι τοῦ τυράννου, καὶ τὰ δόξαντα τοῖς ἐν ἄστει ποιοῦντες φανερά. ταῦτα τὰ γράμματα λαβόντες οἱ καταλειφθέντες [u] ὑπὸ τοῦ τυράννου εἰς τὸ στρατόπεδον, Τίτος Ἑρμήνιος καὶ Μάρκος Ὁράτιος, ἀνέγνωσαν ἐν ἐκκλησίᾳ· καὶ γνώμας διερωτήσαντες κατὰ λόχους ὅ τι χρὴ ποιεῖν,

habenis equitabat, vt defectionem anteverteret. Sed quum portas clausas offendisset, et armis plena propugnacula, quanta maxima potuit celeritate castra repetebat, gemens, et de miseriis suis conquerens. Sed illic quoque res iam perditae erant. Consules enim, quum celerem aduentum eius ad vrbem praesensissent, diuersis itineribus literas in castra miserunt, quibus eos ad defectionem faciendam a tyranno adhortabantur, et de decreto ciuium certiores faciebant. Has literas cum accepissent, qui a tyranno in castris relicti erant, T. Herminius et M. Horatius, *eas* in concione recitarunt; perquisitaque per singulas centurias

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII. *Tarquinii vrbe simul et castris excludantur.*

Liuius. cui loquendi generi simile est in re nautica apud *Liuium* eundem *Sublatis dolonibus effuse fugere*. Quod *Cicero* dixit *Passis velis* aut *Velis remisque*. Sic autem *Dionysius* saepissime loquitur *Diodorus* semel lib. XIX. ἤλαυνεν ἀπὸ ἑυτῆρος. Sic accipiendum apud *Sophoclem* in Oedipo Coloneo, — πάντ' ἀναγκάσει λεὼν Ἀνίππον ἱππότην τε θυμάτων ἄπο Σπεύδειν ἀπαὶ ἑυτῆρας. qui tamen locus mirum est quas cruces fixerit veteribus eius poëtae interpretibus. *Casaub.*

u Ὑπὸ τῷ βασιλέως ὕπαρχοι Τίτος Ἑρμήνιος etc. in *Cod. Vat.*

Ἑρμήνιος interdum agnoscit *Lupus*, eandemque scripturam habent etiam *Plutarchi* editiones. Sed Latinae linguae ratio postulat Ἑρμήνιος. *Herminium* etiam vocat *Liuius*, et ipse *Dionysius* noster infra lib. XI. *Sylb.* Latini *Herminium* vocant: sed *Dionysius*, vt Latinae vocis sonum seruaret et melius exprimeret, η vocali longa est vsus; cum alioqui η non in ι, sed in ε longum apud Latinos plerumque verti sciamus. *Portus.* Vide *Westenii* orationem de Linguae Graecae pronunciatione p. 142.

x Ἀπέδειξε

ἐπειδὴ πᾶσιν ἐφάνη κύρια ἡγεῖσθαι τὰ κριθέντα ὑπὸ τῆς πόλεως, ἐκέτι προσδέχονται παραγενηθέντα τὸν Ταρκύνιον. ἀπωσθεὶς δὲ καὶ ταύτης ὁ βασιλεὺς τῆς ἐλπίδος, φεύγει σὺν ὀλίγοις εἰς Γαβίων πόλιν, ἧς βασιλέα τὸν πρεσβύτερον [x] υἱὸν ἀπέδειξε Σέξτον, ὡς καὶ πρότερον ἔφην· ἡλικίαν μὲν ἤδη πολιὸς, ἔτη δὲ πέντε καὶ εἴκοσι τὴν βασιλείαν κατασχών. οἱ δὲ περὶ τὸν [y] Ἑρμήνιόν τε καὶ Ὁράτιον ἀνοχὰς [z] τῷ πολέμῳ κατασησάμενοι πρὸς τὰς Ἀρδεάτας πεντεκαιδεκαετεῖς, ἀπήγαγον [a] ἐπ' οἴκου τὰς δυνάμεις. ἡ μὲν δὴ βασιλικὴ πολιτεία διαμείνασα μετὰ τὸν οἰκισμὸν τῆς Ῥώμης, ἐτῶν τετ]άρων καὶ τετ]αράκοντα καὶ διακοσίων ἀριθμὸν, ἐπὶ δὲ τῷ τελευταίῳ βασιλέως τυραννὶς γενομένη, διὰ ταύτας τὰς προφάσεις, καὶ ὑπὸ τούτων κατελύθη τῶν ἀνδρῶν.

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

centurias ſententia quid factu opus eſſet, poſtquam omnibus placuit ciuium decreta rata eſſe, Tarquinium venientem amplius non admiſerunt. Rex vero hac quoque ſpe fruſtratus, eum paucis confugit Gabios, cuius vrbis (vt ante dixi) Sextum filium maximum natu regem crearat: ipſe iam ob ſenium canus, et per annos viginti quinque regno potitus. Caeterum Herminius et Horatius, induciis cum Ardeatibus in annos quindecim factis, copias domum reduxerunt. Regius igitur dominatus, quum ab vrbe condita ducentos et quadraginta quatuor annos duraſſet, et ſub rege vltimo in tyrannidem fuiſſet conuerſus, ob haſce cauſſas et ab iſtis viris ſublatus fuit.

x Ἀπέδειξε τῶν υἱῶν *Vat.*

y Ἑρμίνιόν τε *Vat.*

z Ἀπὸ tollenda videtur, vel mutanda in ἀπὸ *Sylb.* Non agnoſcit *Vat.* ὑπὸ quod in vulgatis h. l. pone ἀνοχὰς legitur.

a Alibi ἐπ' οἴκου, dicit forma dicendi vſitatiore. *Sylb.* Ita quidem in *Cod. Vat.* vulgatae dant ἐπ' οἶκον.

a ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ
ΤΟΥ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΕΩΣ
ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ.

DIONYSII ALEXANDRI F. HALICARNASSENSIS ROMANARVM ANTIQVITATVM LIBER QVINTVS.

Ἡ μὲν δὴ βασιλικὴ Ῥωμαίων πολιτεία διαμείνασα μετὰ τὸν οἰκισμὸν τῆς Ῥώμης, ἐτῶν τετ]άρων καὶ τετταράκοντα καὶ διακοσίων ἀριθμὸν, ἐπὶ δὲ τῷ τελευταίῳ βασιλέως τυραννὶς γενομένη, διὰ ταύτας τὰς προφάσεις ὑπὸ τούτων κατελύθη τῶν ἀνδρῶν, ὀλυμπιάδος μὲν ὀγδόης καὶ ἑξηκοστῆς ἐνεστώσης, καθ' ἣν ἐνίκα τὸ στάδιον Ἰσχόμαχος Κροτωνιάτης· Ἀθήνησι δὲ τὴν ἐνιαύσιον ἀρχὴν [b] ἔχοντος I.

Regium igitur apud Romanos imperium, quum a Romae conditu annos ducentos quadraginta quatuor duraſſet, et ſub vltimo rege in tyrannidem verſum eſſet, ob has cauſſas ab iſtis viris ſublatum fuit, initio ſexageſimae octauae olympiadis, qua in ſtadio vicit Iſchomachus Crotoniates, Athenis magiſtratum annuum *Per. Iul.* 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat.* 245. *V.C. Var.* 247.

a Lapus in ſuo Codice argumentum habuit, quod ſic vertit; *Quintus liber Dionyſii Halicarnaſſei de Antiquitatibus Romanis continet Regum Romanorum expulſionem, ac deinde ejectis regibus res ſub Coſſ. geſtas, ab Olympiade* LXVIII. *vſque ad* LXXI. *Tempus duodecim omnino annorum.*

b In *Ed. Steph.* Ἀθήνησι δὲ τὴν ἐνιαύσιον ἀρχὴν * παραλαβόντες ὑπατοι τετ]άρων μηνῶν, Λεύκιος Ἰούνιος etc. Sed locum hunc e *Cod. Ven.* ante nos expleuit *Car. Sigonius* Emendationum l. I. c. 1. nec *Cod. Romanus* quidquam ab eo diſcrepat, niſi quod ἀριστοκρατείας diphthongως ſcribit, et omiſſo τινῶν poſt τετ]άρων habet ἐπιλειπομένων pro ὑπολειπομένων. *Sylb.* In *Cod. Vat.* τινῶν deſideratur: in caeteris cum Editione *Sylburgiana* conſentit.

Ἰσαγόρᾳ. ἀριστοκρατίας δὲ γενομένης οἱ πρῶτοι τὴν βασιλικὴν ἀρχὴν παραλαβόντες ὕπατοι, τετ]άρων μηνῶν εἰς τὸν ἐνιαυτὸν ἐκεῖνον ὑπολειπομένων, Λεύκιος Ἰάνιος Βρῦτος, καὶ Λεύκιος Ταρκύνιος Κολλατῖνος, ὃς καλοῦσι Ῥωμαῖοι κατὰ τὴν ἑαυτῶν διάλεκ]ον, ὥσπερ ἔφην, προβάλας, [c] ἑτέρας παραλαβόντες πολλὰς ἐλθόν]ας εἰς τὴν πόλιν [d] τῶν ἐπὶ στρατοπέδῳ, μετὰ τὰς σπονδὰς τὰς γενομένας αὐτοῖς πρὸς Ἀρδεάτας, ὀλίγαις ἡμέραις ὕστερον τῆς ἐκβολῆς τῶ τυράννε, συγκαλέσαντές [e] τε τὸν δῆμον εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πολλὰς ὑπὲρ ὁμονοίας λόγας ποιησάμενοι, [f] ψηφίσματι πάλιν ἐπεκύρωσαν ἑτέρῳ, περὶ ὧν οἱ κατὰ πόλιν ὄντες πρότερον [g] ἐψηφίσαντο, Φυγὴν Ταρκυνίοις ἐπιβαλόντες ἀΐδιον. καὶ μετὰ τᾶτο καθαρμὸς τῆς πόλεως ποιησάμενοι, καὶ ὅρκια τεμόντες, [h] αὐτοί τε πρῶτοι στάντες ἐπὶ τῶν

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat.* *V.C.* 245. *Var.* 247. *Primi Coss. creati* L. Iunius Brutus et L. Tarquinius Collatinus.

annuum gerente Isagora. Introducto autem optimatum imperio, cum quatuor circiter menses anno illi explendo deessent, consules qui primi regiam potestatem susceperunt, L. Iunius Brutus et L. Tarquinius Collatinus, (* quos Romani sua lingua, vt diximus, προβάλας appellant) assumptis in societatem aliis multis, qui in vrbem ex castris venerant post foedera cum Ardeatibus facta, paucis diebus post tyrannum exactum, populoque ad concionem conuocato, quum multos de concordia sermones habuissent, nouo decreto confirmarunt ea quae prius in vrbe sancita fuerant, perpetuo exsilio Tarquinios multantes. Post haec, lustrata vrbe, et foedere inter se percusso, ipsi primi

atque ita legisse videtur *Lapus*, dum vertit; *gerente Athenis annuum magistratum Isagora. Paucorum autem principatu* (quasi ὀλιγαρχίας pro ἀριστοκρατίας scriptum fuisset) *inito, primi quidem regium dominatum suscipientes consules, quatuor mensibus ad annum illum deficientibus, L. Iunius Brutus* etc.

* *Gelenius* vertit, *quem magistratum lingua ipsorum a consulendo nominatum* προβέλας *a nobis adpellari posse diximus.* Vide pag. 258. v. 47.

[c] Οἱ μὲν ἀποδειχθέντες ὕπατοι Βρῦτος καὶ Κολλατῖνος ἑτέρους παραλαβόντες *Vat.*

[d] Τῶν ὑπὸ στρατοπέδῳ *Vat.*

[e] Malim τὸν δῆμον. *Sylb.* atque ita in *Cod. Vat.* vulgatis deest articulus.

[f] Ψήφισμά τε πάλιν ἐκύρωσαν *Vat.*

[g] Ἐπεψηφίσαντο *Vat.*

[h] Αὐτοὶ δὲ πρῶτοι *Vat.*

[i] Ὤμο-

τομίων, [i] ὤμοσαν, καὶ τὰς ἄλλας πολίτας ἔπεισαν ὀμόσαι, μὴ κατάξειν ἀπὸ τῆς φυγῆς βασιλέα Ταρκύνιον, μήτε τὰς παῖδας αὐτᾶ, μήτε τὰς ἐξ ἐκείνων γενησομένας· βασιλέα τε τῆς Ῥωμαίων πόλεως μηκέτι κατασήσειν μηδένα, μήτε τοῖς καθιζάνειν βουλομένοις ἐπιτρέψειν. ταῦτα μὲν περὶ ἑαυτῶν τε καὶ τῶν τέκνων καὶ τᾶ μεθ' ἑαυτὰς γένας ὤμοσαν. [k] ἐπειδὴ δὲ πολλῶν καὶ μεγάλων ἀγαθῶν αἴτιοι γενόμενοι τοῖς κοινοῖς πράγμασιν ἔδοξαν οἱ βασιλεῖς, φυλάτ]ειν τὄνομα τῆς ἀρχῆς, ὅσον ἂν ἡ πόλις διαμένῃ χρόνον, βουλόμενοι, τὰς ἱεροφάν]ας τε καὶ οἰωνομάντεις ἐκέλευσαν ἀποδεῖξαι τὸν ἐπιτηδειότατον τῶν πρεσβυτέρων, ὃς ἀδενὸς ἤμελλεν ἕξειν ἑτέρᾳ, πλὴν τῶν περὶ τὰ θεῖα [l] σεβασμάτων, τὴν προσασίαν, ἁπάσης λειτουργίας [m] πολεμικῆς ἀφειμένος, ἱερῶν καλούμενος βασιλεύς. καὶ καθίσταται πρῶτος ἱερῶν βασιλεὺς [n] Μάνιος Παπίριος, [o] ἐκ τῶν πατρικίων ἀνὴρ ἡσυχίας φίλος.

mi stantes prope victimas caesas iurarunt, se neque regem Tarquinium, neque eius posteros ab exsilio reuocaturos: nec vllum amplius Romanorum regem creaturos, nec aliis eum creare volentibus hoc permissuros. atque haec pro se suisque liberis et posteris iurarunt. Quoniam autem multa et magna beneficia a regibus in remp. collata videbantur, regni nomen seruare volentes quamdiu vrbs duraret, iusserunt pontifices et augures creare aliquem de senioribus, *quem* ad id maxime idoneum *iudicassent*, qui nulli alii rei quam sacris cultuique diuino praeesset, ab omni bellico munere liber, rex sacrorum nominatus. Et primus rex sacrificulus creatus est Manius Papirius, ex ordine patricio, vir pacis amans.

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat.* *V.C.* 245. *Vat.* 247.

His

[i] Ὤμοσαν, καὶ τὰς ἄλλας πολίτας ἔπεισαν ὀμόσαι, μὴ κατάξειν *Vat.* nec aliter in *Lapi Cod.* dum vertit, *iurarunt, ciuibusque caeteris vt iurarent persuaserunt.* vulgatae dant ὤμοσαν μὴ κατάξειν reliquis omissis.

[k] Ἐπεὶ δὲ καὶ πολλῶν *Vat.*

[l] Σεβασμῶν *Vat.*

[m] Πολεμικῆς τε καὶ πολιτικῆς legit *Gelenius*, vt supra p. 249. v. 20. Sed vulgatam lectionem confirmat quod de rege sacrorum narratur p. 258. v. 3. *Sylb.* Pro *Gelenii* lectione faciunt *Vat.* et *Lapi Codd.*

[n] Μάμιος in *Ed. Steph.*

[o] Πρῶτος ἱερῶν βασιλεὺς Μάνιος Παπύ-

II. Ὡς δὲ κατεσήσαντο ταῦτα, δείσαντες, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, μὴ δόξα τοῖς πολλοῖς ἐγγένηται περὶ τῆς καινῆς πολιτείας ἐκ ἀληθής, ὅτι δύο βασιλεῖς κύριοι γεγόνασι τῆς πόλεως ἀνθ' ἑνός, ἑκατέρῳ τῶν ὑπάτων τὰς δώδεκα πελέκεις ἔχοντος, ὥσπερ εἶχον οἱ βασιλεῖς, [p] ἔκριναν τό τε δέος ἀφελέσθαι τῶν πολιτῶν, καὶ τῆς ἐξουσίας μειῶσαι τὸν φθόνον, τῷ μὲν ἑτέρῳ τῶν ὑπάτων τὰς δώδεκα καταταξάντες ἡγεῖσθαι πελέκεις, τῷ δ' ἑτέρῳ, δώδεκα ὑπηρέτας ῥάβδους ἔχοντας μόνον· ὡς δέ τινες ἱστοροῦσι, καὶ κορώνας· γίνεσθαι δὲ τῶν πελέκεων τὴν παράληψιν [r] ἐκ περιτροπῆς, ἕνα μῆνα κατέχοντος αὐτὰς παραλλὰξ ἑκατέρου. τοῦτο δὴ τὸ πολίτευμα κατασησάμενοι, πρόθυμον ἐποίησαν εἰς τὴν διαμονὴν τῶν πραγμάτων τὸν δημό-

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat.* *V.C.* 245. *Var.* 247.

His rebus ita constitutis, veriti (meo quidem iudicio) ne qua falsa opinio de hac reip. noua forma in animis vulgi innasceretur, *scil.* pro vno rege duos esse creatos, penes quos esset reip. administratio, quod vterque consul XII secures haberet, vt ante reges habebant, decreuerunt hoc metu ciues liberare, et potestatis illius inuidiam minuere; constituentes vt alteri consuli duodecim secures praeferrentur, alteri vero duodecim lictores cum solis fascibus praeirent, (atque etiam vt nonnulli tradunt cum coronis) vtque secures per vices acciperentur, et vterque consul per integrum mensem eas alternatim haberet. * Hoc igitur institvto et aliis multis huiusmodi effecerunt, vt

Παπύριος] Post reges exactos primus, qui vice Regis sacra faceret, rex Sacrificulus factus est Sicinnius Bellutus, teste *Festo*. Sed (vt ait *Dacerius*) alios Historicos, quam *Liuius* et *Dionysius*, sequutus est *Verrius*.

p Malim ἔκριναν τό τε δέος ἀφελ. *Sylb.*

q Κορώνας quid appellet, quaestio magna. *Cornites* vertit *Lapus, furcas* vero *Gelenius*. Κορώνην esse *lituum* facile (inquit *Casaub.*) mihi concedet, qui et litui formam norit, et quid Graeci per κορώνην intelligunt, non ignorauerit. Sed quid lictori consulis cum lituo magis quam corona. Rectius (vt puto) in *Cod. Vat.* κορύνας *clauas capitatas*, aut ξύλα τερετρωτά (nisi mauis χειροβαρῆ) et ἐπικαμπῆ, vt vocem interpretatur *Hesychius*.

r Ἐκ περιτροπῆς *Vat.*

* Hoc igitur institutum firmantes

την καὶ ταπεινὸν ὄχλον, καὶ ἄλλα τούτοις παραπλήσια ἐκ ὀλίγα. καὶ γὰρ τοὺς νόμους τοὺς περὶ [s] τῶν συμβολαίων τοὺς ὑπὸ Τυλλίου γραφέντας, φιλανθρώπους καὶ δημοτικοὺς εἶναι δοκοῦντας, οὓς ἅπαντας κατέλυσε Ταρκύνιος, ἀνενεώσαντο· καὶ τὰς θυσίας τάς τε κατὰ τὴν πόλιν καὶ τὰς ἐπὶ τῶν ἀγρῶν, ἃς ἐποιοῦντο [t] κοινῇ συνιόντες οἱ δημόται καὶ οἱ [u] φυλέται, πάλιν προσέταξαν ἐπιτελεῖσθαι, ὡς ἐπὶ Τυλλίου συνετελοῦντο· ἐκκλησίαν τε καὶ αὐτοῖς ἀπέδοσαν ὑπὲρ τῶν μεγίστων, καὶ ψῆφον ἐπιφέρειν, καὶ τἆλλα πράττειν ὅσα κατὰ τοὺς προτέρους ἐθισμοὺς ἔπραττον. τοῖς μὲν οὖν πολλοῖς καθ' ἡδονὴν τὰ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν ἦν, ἐκ πολυχρονίου δουλείας εἰς ἀνέλπιστον ἀφιγμένοις ἐλευθερίαν· εὑρέθησαν δέ τινες ἐξ αὐτῶν ὅμως, οἷς πόθος ἦν δι' εὐήθειαν τῶν ἐν τυραννίδι [x] κακῶν, ἢ καὶ διὰ πλεονεξίαν, ἄν-

vt plebeia atque humilis turba alacriter in hoc rerum statu conseruando perseueraret. Etenim leges de contractibus a Tullio latas, quae humanae et populares videbantur, quas omnes Tarquinius sustulerat, reuocarunt ad vsum: et sacrificia, tam ea quae in agris fieri solebant, communiter a popularibus et tribulibus in vnum conuenientibus, instaurari iusserunt, eodem modo quo regnante Tullio fiebant: et comitiorum de rebus maximis habendorum, et suffragii ferendi, et aliorum, quaecunque ante facere consueuerant, faciendorum potestatem illis restituerunt. Atque haec, quae ab illis fiebant, populo grata ac iucunda erant; quippe qui ex seruitute diuturna in libertatem non speratam venerat. Veruntamen nonnulli inter eos inuenti sunt, qui, stultitia et auaritia moti, mala tyrannica desiderabant;

Per Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat.* *V.C.* 245. *Var.* 247.

mantes promptam effecere in perennitatem rerum popularem humilemque turbam, alia quoque his similia perficientes non pauca. *Lapus.* Verba autem perturbata esse et in pristinas sedes ita restituenda censet *Portus:* τοῦτο δὲ τὸ πολίτευμα κατασησάμενοι καὶ τἆλλα τούτοις παραπλήσια ἐκ ὀλίγα, πρόθυμον ἐποίησαν etc.

s Τῶν συμβόλων *Vat.*

t Κοινῶς *Vat.*

u Χωρίτοι seu κωμήτοι (vt supra in huius ipsius rei mentione, p. 236. v. 23.) malit *Sylb.* atque vertit *vrbani et pagani.* Vulgatam lectionem firmant *Vat.* et *Lapi Codd.*

x Forsan rectius κακῶν καὶ πλεονεξιῶν, eodem casu. *Sylb.* In

δρες ἐκ ἀφανεῖς, οἳ συνώμοσαν ἐπὶ προδοσίᾳ τῆς πόλεως, Ταρκύνιόν τε [y] καταδέξασθαι συνθέμενοι, καὶ τὰς ὑπάτους ἀποκτεῖναι. ἡγεμόνες δ' αὐτῶν οἵτινες ἐγένοντο, [z] καὶ δι' οἵας ἐξηλέγχθησαν ἀνελπίστως συντυχίας, καίτοι πάντας ἀνθρώπους λεληθέναι δοκοῦντες, μικρὰ τῶν ἔμπροσθεν γενομένων ἀναλαβὼν, λέξω.

III. Ταρκύνιος ἐπειδὴ τῆς βασιλείας ἐξέπεσε, χρόνον μέν τινα ἀπολὺν ἐν πόλει Γαβίων διέτριβε, τούς τε συνιόντας [a] ἐκ τῆς πόλεως πρὸς αὐτὸν ὑποδεχόμενος, οἷς ἦν ἡ τυραννὶς ἀσπαστότερον χρῆμα ἐλευθερίας, καὶ ταῖς Λατίνων ἐλπίσιν ἐπέχων, ὡς δι' ἐκείνων καταχθησόμενος ἐπὶ τὴν ἀρχήν. ὡς δ' ἃ προσεῖχον αὐτῷ τὸν νοῦν αἱ πόλεις, ἐβούλοντο πόλεμον ὑπὲρ αὐτοῦ πρὸς τὴν Ῥωμαίων πόλιν ἐνφέρειν, ἀπογνοὺς τὰς παρὰ τούτων ἐπικουρίας, εἰς Ταρκυνίους Τυρρηνικὴν καταφεύγει [b] πόλιν, ἐξ ἧς τὸ πρὸς μητρὸς αὐτῷ γένος ἦν. πείσας δὲ [c] γένος τὸ Ταρκυνιτῶν δω-

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat. V.C.* 245. *Var.* 247.

Tarquinii machinamenta.

siderabant; viri non ignobiles, qui de vrbe prodenda coniurarant, et pactione inter se facta Tarquinium reducere et consules caedere statuerant. Sed quinam fuerint eorum duces, et quam insperato casu indicati fuerint, quamuis existimarent se omnes mortales latere, rem paullo altius repetens dicam.

Tarquinius regno pulsus non diu Gabiis est moratus, eos excipiens qui ex vrbe ad se confluebant, quibus tyrannis ipsa libertate erat gratior, et spe Latinorum fretus, quasi eorum opera in regnum reduci posset. Sed quum populi ad eius preces animum non aduerterent, nec eius caussa bellum Romanis inferre vellent, desperans se auxilia ab ipsis impetraturum, in Hetruscam vrbem se recepit, vnde materno genere ducebat originem. Quum igitur ibi Tarquiniensium animos munificentia

Cod. Vat. δι' εὐήθειαν ἢ διὰ πλεονεξίαν τῶν ἐν τυραννίδι κακῶν. vulgatae dant κακῶν καὶ πλεονεξίαν.

y Καταδέξασθαι *Vat.* vulgo legitur κατάγεσθαι.

z Καὶ δι οἵας. *Vatic.* vulgo καὶ δι' ἃς.

a Πρὸς αὐτὸν ἐκ τῆς πόλεως *Vat.*

b Πόλιν Ταρκύνιος, ἐξ ἧς τὸ πρὸς μητρὸς αὐτῷ *Vat.* in vulgatis est τὸ παρὰ μητρὸς. sine αὐτῷ.

c Γένος agnoscit etiam *Lapi* versio, *persuadens Tarquiniatum generi.*

ρεαῖς, καὶ δι' ἐκείνων ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν [d] παραχθεὶς, τήν τε συγγένειαν ἀνενεώσατο τὴν ὑπάρχουσαν αὐτῷ πρὸς τὴν πόλιν, καὶ τὰς εὐεργεσίας διεξῆλθεν, ἃς ὁ πάππος αὐτοῦ πᾶσαις ἐχαρίσατο ταῖς ἐν Τυρρηνίᾳ πόλεσι, καὶ τὰς συνθήκας [e] ὑπεμίμνησκεν, ἃς ἦσαν πεποιημένοι πρὸς αὐτόν. ἐπὶ δὲ τούτοις ἅπασι, τὰς κατειληφυίας αὐτὸν ὠδύρετο τύχας, ὡς ἐκ μεγάλης ἐκπεσὼν εὐδαιμονίας ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ, πλάνης καὶ τῶν ἀναγκαίων ἐνδεὴς σὺν υἱοῖς τρισὶν, ἐπὶ τοὺς [f] ὑφ' ἑαυτῷ ποτε γενομένους ἠναγκάσθη καταφυγεῖν. διεξελθὼν δὲ [g] τοιαῦτα μετὰ πολλῶν οἰκτων τε καὶ δακρύων, ἔπεισε τὸν δῆμον πρέσβεις ἀποστεῖλαι πρῶτον εἰς Ῥώμην, συμβατηρίους φέροντας ὑπὲρ αὐτοῦ λόγους, ὡς δὴ συμπρασσόντων αὐτῷ τῶν δυνατῶν ἐκεῖθεν, καὶ συλληψομένων τῆς καθόδου. ἀποδειχθέντων δὲ τῶν πρεσβευτῶν, οὓς αὐτὸς προείλετο, [h] καὶ διδάξας ἃ χρὴ

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat. V.C.* 245. *Var.* 247.

centia sibi conciliasset, et ab illis in concionem productus fuisset, cognationem renouauit, quae sibi cum eo populo intercedebat, et beneficia commemorauit, quae suus auus in omnes Hetruriae ciuitates contulerat; quinetiam foedera, quae cum illo fecerant, illis in memoriam reuocauit. Postremo autem questus est de suo infortunio, quod magna felicitate spoliatus, vno die erro et omnium rerum necessariarum indigens cum tribus filiis, ad eos qui olim suo imperio paruissent, confugere coactus fuisset. Hac autem oratione magna cum miseratione et multis lacrymis habita, populo persuasit vt primum legatos Romam mitteret, * suo nomine populo Rom. conditiones pacis offerentes, quia *sperabat fore vt* proceres Romani suis partibus fauerent, sibique in reditu auxilium ferrent. Quum autem legati, quos ipse voluerat, designati fuissent; quumque eos docuisset

generi. Verum *Gelenius* maluit τὸ εὐγενὲς, vt infra p. 295. iuxta *Ed. Sylb.* In *Cod Vat.* τὰ γένη τῶν Ταρκυνιτῶν.

d Προαχθεὶς *Vat.*

e Ita restituit *Sylb.* Ὑπεμίμνησκεν haud ita recte in *Ed. Steph.*

f Ἐφ' ἑαυτῷ *Vat.*

* Conciliatoris tunc primum inferentes sermones de se. *Lapus.* Qui ei congrediendi *cum Romanis* copiam peterent. *Gelen.*

g Ὧδε ταῦτα *Vat.* vulg. τοσαῦτα (sine ὧδε).

h Καὶ διδάξας τοὺς ἄνδρας ἃ χρὴ λέγειν

χρὴ λέγειν τε καὶ πράττειν τὰς ἄνδρας, καὶ παρὰ τῶν σὺν αὐτῷ φυγάδων γράμματα δὺς δεήσεις ἔχοντα πρὸς τὰς οἰκείας αὐτῶν καὶ φίλας, ἀπέστειλε φέροντάς τι καὶ χρυσίον.

Οὗτοι οἱ ἄνδρες, εἰς [i] τὴν ″ Ῥώμην ἐλθόντες, ἔλεγον ἐπὶ τῆς βουλῆς, „[k] ″Οτι Ταρκύνιος ἀξιοῖ λαβὼν ἄδειαν ἐλθεῖν σὺν ὀλίγοις, πρῶτον μὲν ἐπὶ τὸ συνέδριον, ὥσπερ ἐστὶ δίκαιον· ἔπειτα ἂν λάβῃ παρὰ τῆς βουλῆς τὸ συγχώρημα, τότε καὶ ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν ἐλθεῖν, λόγον ὑφέξων ὑπὲρ ἁπάντων ὧν ἔπραξεν, ἀφ' ἧς τὴν ἀρχὴν [l] ἔλαβε, καὶ δικασταῖς χρησόμενος, ἐάν τις αὐτῷ [m] κατηγορήσῃ, πᾶσι Ῥωμαίοις. ἀπολογηθεὶς δὲ, καὶ πείσας ἅπαντας ὡς ἀδὲν ἄξιον εἰργασται φυγῆς, ἐὰν μὲν ἀποδῶσιν αὐτῷ τὴν βασιλείαν, [n] αὖθις ″ ἄρξειν ἐφ' οἷς ἂν ὁρίσωσιν οἱ πολῖται δικαίοις· ἐὰν δὲ μηκέτι βασιλεύεσθαι προαιρῶνται, καθάπερ ἔμπροσθεν, [o] ἀλλ' ἑτέραν τινα καταστήσασθαι

cuisset quid dicendum et quid faciendum esset, ipsique praeterea literas ab exsilii sociis scriptas dedisset, quae preces ad domesticos et amicos continebant; eos dimisit, * addiditque nonnihil auri.

Hi viri, Romam peruenientes, in senatu dixerunt, „Tarquinium postulare vt data sibi fide publica cum paucis venire liceat, primum quidem in senatum, quemadmodum est aequum: deinde vero, si hoc a senatu impetrarit, tunc etiam in concionem prodire, rationem redditurum omnium quae gesserit ab eo tempore ex quo regnum est ademptus, iudiciumque totius populi Romani subiturum, si quis se accusarit. Vbi vero se purgarit, et omnibus probarit se nihil exsilio dignum perpetrasse; si ciues regnum sibi restituerint, denuo, quibus conditionibus ipsi voluerint, se regnaturum. Quod si regium dominatum amplius noluerint, vt antea, sed aliam reipublicae formam constituere maluerint, manentem in vrbe, patria sua, et in ea familiam suam habentem, aequo cum caeteris ciuibus iure vsurum, exsilio et erroribus liberatum.„ His mandatis expositis, orabant senatum potissimum per *commune* omnium gentium ius, quod vetat quenquam caussae dictione aut iudicio fraudari, „Vt illi viro caussam dicere permitterent, cuius ipsi iudices essent futuri: quod si illi hoc beneficium largiri nollent, saltem ciuitati eius caussa deprecanti gratificantes moderate agerent; illi hoc munus largientes, vnde nullo incommodo affecti magnum honorem *ipsi ciuitati* id accipienti habere videbuntur: atque homines quum sint, nihil supra humanam conditionem sapiant, neue immortales iras gerant in mortali corpore; sed vel praeter animi sui sententiam ad aliquas aequas conditiones descenderent, in deprecatorum gratiam: illud cogitantes hominum esse prudentia praeditorum amicitiis inimicitias condonare; contra, stultorum et barbarorum esse, amicos cum inimicis tollere.

Quum

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat. V.C.* 245. *Var.* 247.

λέγειν τε καὶ παρὰ τῶν etc. in *Cod. Vat.*

* Ferentes etiam auri aliquid. *Lapus.*

i Deest *Vat.*

k ″Οτι βασιλεὺς Ταρκύνιος *Vat.*

l Παρέλαβε *Vat.*

m Vsitatius subiunctiuum κατηγορήσῃ. *Sylb.* Rectius forsan κατηγορῇ, vt in *Cod. Vat.* vulgatae nempe dant κατηγορήσει.

n Non agnoscit *Vat.*

o Ἀλλ' ἑτέραν τινὰ καταστήσασθαι *Vat.* vulgatis deest τινὰ.

p Ἀποστερεῖν *Vat.* in vulgatis est στερεῖν simplex.

q Ὑπὲρ αὐτῆς πόλεως ἕνεκα *Vat.* vulgatae verba sic structa exhibent. δεομένης ἕνεκα πόλεως ὑπὲρ αὐτῆς.

r Τὴν φύσιν τὴν ἀνθρωπίνην *Vat.*

s Pro συναναιρεῖν *Lapus* videtur

πολιτείαν, μένων ἐν τῇ πόλει πατρίδι ἧσῃ, καὶ τὸν ἴδιον οἶκον ἔχων, πολιτεύσεσθαι μετὰ πάντων ἐξ ἴσης, φυγῆς δ' ἀπηλλάχθαι καὶ πλάνης. ταῦτα διεξελθόντες, ἐδέοντο τῆς βουλῆς, „μάλιστα μὲν διὰ τὸ δίκαιον, ὃ πᾶσιν ἀνθρώποις καθέστηκε, μηδένα λόγῳ καὶ κρίσεως [p] ἀποστερεῖν, συγχωρῆσαι τῷ ἀνδρὶ τὴν ἀπολογίαν, ἧς αὐτοὶ γενήσονται δικασταί· εἰ δ' ἐκείνῳ ταύτην ἃ βούλονται δῶναι τὴν χάριν, τῆς δεομένης [q] ὑπὲρ αὐτῆς πόλεως ἕνεκα, μετριάσαι, δωρεὰν αὐτῇ διδόντας, ἐξ ἧς ἁδὲν αὐτοὶ βλαπτόμενοι μεγάλην δόξουσι τιμὴν κατατίθεσθαι τῇ λαμβανούσῃ· ἀνθρώπους δ' ὄντας, μηδὲν ὑπὲρ [r] τὴν ἀνθρωπίνην Φύσιν Φρονεῖν, μηδ' ἀθανάτους ἔχειν τὰς ὀργὰς ἐν θνητοῖς σώμασιν, ἀλλὰ καὶ παρὰ γνώμην τι πράττειν ἐπιεικὲς ὑπομείναι, τῶν δεομένων χάριν· ἐνθυμηθέντας ὅτι Φρονίμων μὲν ἀνθρώπων ἔργον ἐστὶ ταῖς Φιλίαις χαρίζεσθαι τὰς ἔχθρας, ἀνοήτων δὲ καὶ βαρβάρων, τοῖς ἐχθροῖς [s] συναναιρεῖν τοὺς Φίλους.

His mandatis expositis, orabant senatum potissimum per *commune* omnium gentium ius, quod vetat quenquam caussae dictione aut iudicio fraudari, „Vt illi viro caussam dicere permitterent, cuius ipsi iudices essent futuri: quod si illi hoc beneficium largiri nollent, saltem ciuitati eius caussa deprecanti gratificantes moderate agerent; illi hoc munus largientes, vnde nullo incommodo affecti magnum honorem *ipsi ciuitati* id accipienti habere videbuntur: atque homines quum sint, nihil supra humanam conditionem sapiant, neue immortales iras gerant in mortali corpore; sed vel praeter animi sui sententiam ad aliquas aequas conditiones descenderent, in deprecatorum gratiam: illud cogitantes hominum esse prudentia praeditorum amicitiis inimicitias condonare; contra, stultorum et barbarorum esse, amicos cum inimicis tollere.

Quum

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat. V.C.* 245. *Var.* 247.

V. Τοιαῦτα λεξάντων αὐτῶν, ἀναστὰς ὁ Βρῦτος ἔφη· „Περὶ μὲν εἰσόδου Ταρκυνίων εἰς τήνδε τὴν πόλιν παύσασθε, ἄνδρες Τυρρηνοί, τὰ πλείω λέγοντες. ἐπῆκται γὰρ ἤδη ψῆφος ἀΐδιον κατ' αὐτῶν ὁρίζουσα φυγήν, καὶ θεὸς ὁμωμόκαμεν ἅπαντες μήτ' αὐτοὶ κατάξειν τοὺς τυράννους, μήτε τοῖς κατάγουσιν ἐπιτρέψειν· εἰ δέ τινος ἄλλου δεῖσθε τῶν μετρίων, ἃ [t] μήτ' ὅρκοις μήτε νόμοις κεκωλύμεθα δρᾶν, λέγετε. Μετὰ τοῦτο παρελθόντες [u] οἱ πρέσβεις λέγουσι· „Παράδοξα μὲν ἡμῖν ἀπήντηται τὰ πρῶτα· πρεσβευσάμενοι γὰρ ὑπὲρ ἀνδρὸς ἱκέτου λόγον ὑμῖν ὑποσχεῖν ἀξιοῦντος, καὶ τὸ κοινὸν ἁπάντων δίκαιον εἰς ἰδίαν αἰτέμενοι χάριν, [x] ἃ δεδυνήμεθα τοῦτο τυχεῖν. ἐπεὶ δ' ἅπαξ ὑμῖν δοκεῖ, περὶ μὲν εἰσόδου [y] Ταρκυνίων ἀδὲν ἔτι λιπαρῆμεν· προκαλέμεθα δ' ὑμᾶς εἰς ἕτερόν τι δίκαιον, ὑπὲρ ἧ

Per. Iul. 4207. Ante Chr. 507. Olymp. 68 ½. Cat. V.C. 452. Var. 247.

Quum illi haec dixissent, Brutus assurgens ita est loquutus: „De Tarquiniorum reditu in hanc vrbem, Hetrusci, desinite plura verba facere. Iam enim eorum perpetuum exsilium suffragiis latis est decretum; et per deos iurauimus omnes, nos neque reducturos tyrannos, neque ab aliis eos reduci passuros. Quod si * quid aliud aequum petitis, quod neque iureiurando neque legibus facere prohibeamur, dicite. Postea legati progressi, „Praeter omnem exspectationem, *inquiunt*, nobis prima contigere: legati enim pro homine supplice, qui vobis rationes vult reddere, et ius omnium gentium commune in priuatam gratiam petentes, ne hoc quidem impetrare potuimus. Sed quando vobis ita placet, non amplius pro Tarquiniorum reditu vos orabimus; sed a vobis aliud, quod iustum est, petemus, de quo

tur aliud quidpiam legisse, dum vertit, *inimicis pares amicos facere;* vt etiam *Gelenius*, interpretans, *nullum inter amicos et inimicos discrimen facere:* cum significet *simul tollere* vel *submouere. Sylb.*

t Μὴ νόμοις μηδὲ ὅρκοις *Vat.*

* Ad verbum, *aliquod aliud mediocre. Aliquid aliud modesti* vertit *Lapus.*

u Οἱ πρέσβεις λέγουσι *Vat.* postremum voc. deest vulgatis.

x Οὐδὲ τοῦτο δεδυνήμεθα τυχ. *Sylb.* Οὐ δεδυνήμεθα *Vat.* vulgatae dant ἀδὲ δεδυν. τ. τ.

y Ταρκυνίων *Vat.*

z Γένοιτο

τὰς ἐντολὰς ἡμῖν ἔδωκεν ἡ πατρίς, καὶ ἅτε νόμος ὁ κωλύσων αὐτὸ ποιεῖν ὑμᾶς ἐστιν, ἅτ' ὅρκος, ἀποδῶναι τῷ βασιλεῖ τὴν ἀσίαν, ἣν ὁ πάππος αὐτοῦ πρότερον ἐκέκτητο, ἀθὲν τῶν ὑμετέρων ἅτε βίᾳ κατασχών, ἅτε λάθρᾳ, παρὰ δὲ τοῦ πατρὸς διαδεξάμενος, καὶ πρὸς ὑμᾶς μετενέγκας. ἀπόχρη γὰρ αὐτῷ τὰ ἑαυτοῦ κομισαμένῳ ζῆν ἑτέρωθί πῃ μακαρίως, μηδὲν ἐνοχλοῦντι ὑμῖν. Τοιαῦτα μὲν οἱ πρέσβεις διαλεχθέντες, ἐξῆλθον. τῶν δ' ὑπάτων Βρῦτος μὲν κατέχειν τὰ χρήματα συνεβούλευσε, τιμωρίας τε χάριν ἀνθ' ὧν οἱ τύραννοι τὸ κοινὸν ἠδίκησαν πολλῶν ὄντων καὶ μεγάλων, καὶ τοῦ συμφέροντος ἕνεκεν, ἵνα μὴ [z] γένοιτο αὐτοῖς ἀφορμὴ πρὸς τὸν πόλεμον, διδάσκων ὡς οὐκ ἀγαπήσουσι Ταρκύνιοι τὰς ἀσίας ἀπολαβόντες, ἀδ' ὑπομενοῦσιν ἰδιώτην βίον ζῆν, ἀλλὰ πόλεμον ἐπάξουσι Ῥωμαίοις ἀλλοεθνῆ, καὶ βίᾳ πειράσονται κατελθεῖν ἐπὶ τὴν ἀρχήν. Κολλατῖνος δὲ ταναντία παρῄνει, λέγων ὡς ἀδὲν τὰ χρήματα τῶν τυράννων ἠδίκει τὴν πόλιν, ἀλλὰ τὰ σώματα, [a] φυλάττεσθαι τ' αὐτοὺς ἀξιῶν ἀμφότερα,

quo patria nobis mandata dedit, quod neque lex neque iusurandum vos facere prohibebit: vt *videlicet* regi restituatis bona quae auus eius ante habuerat, qui nullam rem vestram aut vi aut dolo possederat, sed iure hereditatis ad se devoluta et a patre relicta acceperat, et ad vos transtulerat. Satis enim illi erit, rebus suis receptis, in aliquo alio loco beate viuere, nullum vobis negotium facessenti. Atque his dictis legati ex curia sunt egressi. Consulum autem alter Brutus eius bona retinenda censuit, tum mulctae nomine, quod tyranni multis grauibusque iniuriis remp. affecissent, tum etiam publicae vtilitatis caussa, ne illi hanc belli materiam haberent: docens, Tarquinios non fore contentos bonis receptis, neque vitam priuatam toleraturos; sed externo milite conducto Romanis bellum illaturos, et vi reditum in regnum tentaturos. At Collatinus contrarium suadebat, dicens non a fortunis tyrannorum, sed ab ipsis tyrannis violatam fuisse remp. Quare, rogabat eos vt ab hoc vtroque sibi

Per. Iul. 4207. Ante Chr. 507. Olymp. 68 ½. Cat. V.C. 245. Var. 247.

z Γένοιτο *Vat.* vulg. γένωνται. referendo ad τὰ χρήματα.

quod excusari et defendi queat,

a Sic *Vat.* vulgo τε deest.

b ita

μὴ δόξῃς τε πονηρᾶς παρὰ πάντων τύχωσιν, ὡς διὰ τὸν πλεῖστον ἐξεληλακότες ἐκ τῆς ἀρχῆς Ταρκυνίους, καὶ πρόφασιν πολέμου δικαίαν παράσχωσιν αὐτοῖς, ὡς [b] ἀποσεσυλημένοις τῶν ἰδίων· ἄδηλον μὲν εἶναι φάσκων εἰ κομισάμενοι τὰ χρήματα πολεμεῖν ἐπιχειρήσουσιν ἔτι πρὸς αὐτοὺς περὶ τῆς καθόδου. πρόδηλον δὲ θάτερον, ὡς ἐκ ἀξιώσουσιν εἰρήνην ἄγειν τὰς οὐσίας ἀφαιρεθέντες.

VI. [c] Ταῦτα τῶν ὑπάτων λεγόντων καὶ πολλῶν συναγορευόντων ἀμφοτέροις, ἀποῤῥῶσα ὅ τι χρὴ πράττειν ἡ βουλὴ, καὶ ἐφ' ἡμέρας συχνὰς σκοπῶσα, ἐπεὶ συμφορώτερα μὲν ὁ Βροῦτος ἐδόκει λέγειν, δικαιότερα δ' ὁ Κολλατῖνος παρῄνει, τέλευτῶσα διέγνω τὸν δῆμον εἶναι τοῦ τε συμφέροντος καὶ τοῦ δικαίου κριτήν. πολλῶν δὲ λεχθέντων [d] ὑφ' ἑκατέρου τῶν ὑπάτων, ἀναλαβοῦσαι ψῆφον αἱ φρατρίαι τριάκοντα οὖσαι τὸν ἀριθμὸν, ἕτω μικρὰν ἐποίησαντο τὴν ἐπὶ θάτερα ῥοπὴν, ὥστε μιᾶς ψήφου πλείους γενέσθαι τῶν κατέχειν τὰ χρήματα βουλευομένων τὰς ἀποδι-

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 67 1/2. *Cat.* *V.C.* 245. *Var.* 247.

sibi cauerent, ne incurrerent in malam omnium opinionem, quasi diuitiarum causſa Tarquinios regno expuliſſent, neue iuſtam belli occaſionem illis praeberent, quod ſuis bonis ſpoliati fuiſſent. Incertum enim eſſe dicebat, an rebus ſuis recuperatis bellum pro reditu contra ipſos eſſent ſuſcepturi: alterum vero certum eſſe, eos ſuis bonis priuatos non quieturos.

Conſulibus igitur talia dicentibus, et multis in vtriuſque ſententiam euntibus, ſenatus dubitans quid agendum eſſet, et complures dies deliberans, quod Brutus utiliora dicere videretur, Collatinus vero iuſtiora ſuaderet, tandem vtilitatis et aequitatis iudicium populo committendum cenſuit. Multis autem ab vtroque coſ. dictis, quum triginta curiae in ſuffragia fuiſſent miſſae, adeo leui momento in alteram partem inclinatum eſt; vt illae, quae bona reſtitui iubebant, vno tantum calculo vicerint alias, quae

b Ita *Sylb.* et *Cod. Vat.* In *Ed. Steph.* ἀποστερέμενοι, minus recte.

c Plenius et melius in *Cod. Vat.* ταῦτα δὲ τῶν ὑπάτων λεγόντων. *Lapus* vertit, *talia dicentibus coſſ.* ac ſi legiſſet τοιαῦτα τῶν ὑπάτων λεγόντων. vulgatae λεγόντων omittunt.

d ὑφ' ἑκατέρου *Vat.* ὑφ' ἑκατέρων vulg.

e Τοὺς

δόναι κελευούσας. λαβόντες δὲ παρὰ τῶν ὑπάτων τὰς ἀποκρίσεις οἱ Τυῤῥηνοὶ, καὶ πολλὰ τὴν πόλιν ἐπαινέσαντες, ὅτι τὰ δίκαια πρὸ τῶν συμφερόντων εἵλοντο, Ταρκυνίῳ μὲν ἐπέστειλαν [e] τοὺς ἀπολῃψομένους τὰ χρήματα πέμπειν, αὐτοὶ δ' ἐπέμειναν ἐν τῇ πόλει, συναγωγήν τε τῶν ἐπίπλων, καὶ διάθεσιν τῶν μὴ δυναμένων ἄγεσθαι τε καὶ φέρεσθαι σκηπτόμενοι· ὡς δὲ τἀληθὲς εἶχε, πράττοντές τε καὶ σκευωρούμενοι τὰ κατὰ τὴν πόλιν, ὡς ὁ τύραννος αὐτοῖς παρήγγειλε. τάς τε γὰρ ἐπιστολὰς τὰς παρὰ τῶν Φυγάδων τοῖς ἐπιτηδείοις αὐτῶν ἀπεδίδου, καὶ παρ' ἐκείνων ἑτέρας πρὸς τοὺς Φυγάδας ἐλάμβανον. συνιόντες δὲ πολλοῖς εἰς ὁμιλίαν, καὶ διάπειραν αὐτῶν τῆς προαιρέσεως λαμβάνοντες, ὃς [f] εὑρίσκοιεν ἂν εὐαλώτους δι' ἀσθένειαν γνώμης, ἢ βίᾳ σπάνιν, ἢ πόθον τῶν ἐν τῇ τυραννίδι πλεονεξιῶν, ἐλπίδας τε χρησὰς ὑποτεί-

quae ea retinenda cenſebant. Hetruſci autem, accepto a conſulibus reſponſo, et multum laudata ciuitate, quod aequitatem vtilitati antepoſuiſſent, Tarquinio per literas ſignificarunt vt mitteret qui bona ſua reciperent: ipſi vero remanſerunt in vrbe, ſimulantes ſe in colligenda portatili ſupellectile, et in diſtrahendis quae agi ferrique non poſſent, occupatos eſſe; * re autem vera id agentes, vt res vrbanas inſidioſe pertentarent, *et ſuis artibus corrumperent*, vt tyrannus ipſis mandarat. Nam et literas, *quas* ab exſulibus *acceperant*, eorum neceſſariis reddiderunt, aliaſque ab illis ad exſules *mittendas* acceperunt: et cum multis in colloquium venientes, atque quis eſſet eorum animus explorantes, quos animaduertebant facile corrumpi poſſe ob animi inconſtantiam, vel victus inopiam, vel ob deſiderium expſendae ſub tyrannide libidinis et auaritiae, eos partim bona ſpe oſtentata,

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 1/2. *Cat.* *V.C.* 245. *Var.* 247.

e Τοὺς ἀπολῃψομένους τὰ χρήματα πέμπειν *Vat.* nec aliter in *Lapi Cod.* dum vertit, *vt mitteret recepturos opes ſuas:* atque ita legendum eſſe coniecerat *Caſ.* vulgatis deeſt infinitiuus.

* Re vera autem excutientes et molientes in vrbe quae mandarat tyrannus. *Gelen.* Agentes praeparanteſque in vrbe quae mandarat eis tyrannus. *Lapus.*

f Εὑρίσκοιεν *Vat.* quo modo ſcribendum cenſuit *Sylb.* quod εὑρίσκειαν characteriſtica ſit praeſentis, et terminatio aoriſti 1.

f Forſan

νοντες αὐτοῖς, καὶ χρήματα διδόντες, ἐπεχείρων διαφθείρειν. ἔμελλον δὲ, ὥσπερ εἰκὸς ἐν πόλει μεγάλῃ καὶ πολύοχλῳ ἔσῃ φανήσεθαί τινες οἱ τὴν χείρω πολιτείαν αἱρησόμενοι πρὸ τῆς κρείττονος, ἐ τῶν ἀσήμων μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπιφανῶν, ἐν οἷς ἦσαν Ἰάνιοί τε δύο, Τίτος καὶ Τιβέριος, Βρύτε παῖδες, τῦ ε ὑπατεύοντος, ἀρτίως ἀρχόμενοι γενειᾶν· καὶ σὺν αὐτοῖς [h] Γέλλιοί τε δύο, Μάρκος καὶ Μάνιος, ἀδελφοὶ τῆς Βρύτε γυναικὸς, ἱκανοί τὰ κοινὰ πράττειν· καὶ Κολλατίνε θατέρε τῶν ὑπάτων ἀδελφῆς υἱοὶ δύο, Λεύκιος καὶ Μάρκος [i] Ἀκυήλιοι, τὴν αὐτὴν ἔχοντες τοῖς Βρύτε παισὶν ἡλικίαν, παρ' οἷς αἱ σύνοδοι τὰ πολλὰ ἐγίνοντο, [k] πατρός γ' ἐκέτι περιόντος αὐτοῖς, καὶ τὰ περὶ τῆς καθόδε τῶν τυράννων βελεύματα συνετίθεντο.

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat.* *V.C.* 245. *Var.* 247. *Coniuratio vrbana.*

tata, partim etiam pecuniae largitione, corrumpere conabantur. Nec defuturi erant (vt verisimile est) in vrbe ampla et frequenti, qui reip. deteriorem statum meliori anteponerent, non solum ignobiles, verum etiam nobiles: in quorum numero erant duo Iunii, Titus et Tiberius, filii Bruti consulis, vix dum pubescere incipientes; et cum illis Gellii duo, Marcus et Manius, fratres vxoris Bruti, iam idonei ad res publicas tractandas; et Collatini alterius consulis sororis duo filii, Lucius et Marcus; et Aquilii, qui eadem aetate erant qua Bruti filii, apud quos plerumque coetus fiebant, eorum patre iam defuncto, atque de tyrannide reducenda consultabatur.

Itaque

g Forsan rectius τῦ πότε. *Sylb.* τῦ ὑπατεύοντος *Vat.* et *Lapi Codd.* vulg. τότε ὑπατ.

b Pro τέλλιοι *Sigonius* in *Scholiis Liuianis* reponit οὐϊτέλλιοι, non tantum ex *Liuio*. sed etiam ex *Plutarcho*; apud quem in *Coriolano* simili aphaeresi οὐϊκανὲς legi pro λαϊκανὲς testatur idem. *Sylb.*

i Ita et in sequentibus *Historiae* partibus; cum verior scriptura sit Ἀκύλιοι. Latini enim non *Aquelios* sed *Aquilios* vocant. immo *Sigonius* annotat, in *Capitolinis monumentis* duplicatis *ll* scriptum esse *Aquillii*. *Sylb.* Ἀκύλλιοι vbique in *Cod. Vat.* Ἀκύλιοι, vel Ἀκυΐλιοι malit *Portus*.

k Illud τε post πατρὸς nec sensus requirit, nec agnoscunt *Vat.* et *Lapi Codd.*

l Προελθεῖν

Ἐκ πολλῶν μὲν δὴ καὶ ἄλλων ἔδοξέ μοι τὰ Ῥωμαίων πράγματα προνοίᾳ θεῶν εἰς τοσαύτην [l] παρελθεῖν εὐδαιμονίαν, ἐχ ἥκιστα δ' ἐκ τῶν τότε γενομένων. τοιαύτη γὰρ ἄνοια καὶ θεοβλάβεια τὰς δυσήνας ἐκείνας κατέσχεν, ὥσθ' ὑπέμειναν ἐπιστολὰς γράψαι πρὸς τὸν τύραννον αὐτογράφας, δηλοῦντες αὐτῷ τὸ [m] πλῆθος τε τῶν μετεχόντων τῆς συνωμοσίας, καὶ χρόνον ἐν ᾧ τὴν κατὰ τῶν ὑπάτων ἔμελλον [n] ποιήσεσθαι ἐπίθεσιν, πεισθέντες ὑπὸ τῶν ἀφικομένων [o] ὡς αὐτὰς παρὰ τῦ τυράννε γραμμάτων, ὅτι βέλεται προειδέναι τίνας αὐτῷ Ῥωμαίων προσήκει εὖ ποιεῖν κατασχόντι τὴν ἀρχήν. τούτων δ' ἐγένοντο τῶν ἐπιστολῶν ἐγκρατεῖς οἱ ὕπατοι κατὰ τοιάνδε τινὰ συντυχίαν. παρ' Ἀκυηλίοις τοῖς ἐκ τῆς Κολλατίνε γεγονόσιν ἀδελφῆς οἱ κορυφαιότατοι τῶν ἐν τῇ συνωμοσίᾳ κατήγοντο, παρακληθέντες ὡς ἐφ' ἱερὰ καὶ θυσίαν. μετὰ δὲ τὴν ἑστίασιν ἐξελθεῖν ἐκ τῦ συμποσίε κελεύσαντες τὰς διακόνας, καὶ πρὸ τῶν θυρῶν τῦ ἀνδρῶνος ἀπελθεῖν, [p] διεφέροντο πρὸς ἀλλήλας ὑπὲρ τῆς

VII.

Itaque cum ex multis aliis mihi visae sunt res Romanae diuina prouidentia ad tantam felicitatem provectae, tum praecipue ex eis quae tunc acciderunt. Illi enim miseri adeo dementes et adeo mente capti fuerunt, vt sustinuerint propria manu epistolas ad tyrannum scribere, quibus eum certiorem faciebant de numero coniuratorum, et de tempore quo consules essent aggressuri; adducti tyranni literis ad se allatis, *in quibus dicebat* se scire velle quibusnam Romanis pro meritis gratia esset referenda, vbi in regnum fuisset restitutus Istae autem literae tali quodam casu in consulum potestatem venerunt. Apud Aquilios Collatini sororis filios conuenerant illius coniurationis principes, vt ad rem diuinam et sacrificia inuitati. Post epulum autem iussis ministris ex cubiculo exire, vbi conuiuium fuerat celebratum, et * ante fores cubiculi se recipere, inter se colloquebantur de reducen-

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat.* *V.C.* 245. *Var.* 247.

l Προελθεῖν *Vat.*

m Πλῆθός τε *Vat.* copula a vulgatis abest.

n Ποιήσεσθαι *Vat.* vulg. ποιήσασθαι.

o Ὡς αὐτὰς *Vat.* vulg. εἰς αὐτὰς.

* Ante fores habitationis virorum. *Lapus.* Ante fores virilis oeci. *Gelen.* Vide *Vitruv.* Architect. l. VI. c. 10.

p Διέφε-

καταγωγῆς τῶν τυράννων, καὶ τὰ δόξαντα εἰς ἐπιστολὰς κατεχώριζον αὐτογράφως, ἃς ἔδει τοὺς Ἀκυηλίους λαβόντας, ἀποδῆναι τοῖς ἐκ Τηρρηνίας πρέσβεσιν, ἐκείνους δὲ Ταρκυνίῳ. ἐν τούτῳ δὴ τῷ χρόνῳ τῶν θεραπόντων τις οἰνοχόος, ἐκ πόλεως Καινίνης αἰχμάλωτος, ὄνομα [q] Οὐϊνδίκης, ὑποπτεύσας [r] τι [”] τοὺς ἄνδρας βουλεύειν [s] πονηρὸν [t] τῇ μεταστάσει τῶν [u] διακόνων, ἔμεινε μόνος ἔξω παρὰ ταῖς θύραις, καὶ τούς τε λόγους παρ' αὐτῶν ἠκροάσατο, καὶ τὰς ἐπιστολὰς εἶδεν ὑπὸ πάντων γραφομένας, ἁρμῷ τινι τῆς θύρας διαφανεῖ τὴν ὄψιν προσβαλών. [x] ἐξελθὼν δὲ πολλῆς ἔτι νυκτὸς ἔσης, ὡς ἀπεσταλμένος ὑπὸ τῶν δεσποτῶν ἐπὶ χρείαν τινὰ, πρὸς μὲν τοὺς ὑπάτους ὤκνησεν

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat.* *V.C.* 245. *Var.* 247.

reducendis tyrannis; quaeque visa erant propria manu referebant in literas, quas Aquilios accepturos oportebat legatis Hetruscis dare, illosque Tarquinio *eas* reddere. Interea vero servus quidam Caeninensis, bello captus, qui pincernam agebat, nomine Vindicius, suspicatus (quod illi ministros remouissent) aliquid mali eos moliri, solus extra ad ostium remansit, et eorum sermonem audiuit, et epistolas ab omnibus scriptas vidit, ad quandam ostii commissuram, qua res perspici poterat, admotis oculis. Nocte autem adhuc intempesta egressus, quasi negotii alicuius caussa a dominis missus, ad consules ire non est

p Διέφερον τότε *Vat.* et hanc ipsam lectionem habuisse *Lapum* suspicor, dum vertit; *differebant* (quod male pro *differebant* scriptum esse existimat *Steph.*) *inter se de reductione ipsa tyrannorum, et quae visa erant reposuerunt seorsum in literis* etc. Διεφέροντο (inquit *Sylb.*) ferri potest; vt sit *disputabant, disceptabant*, alteris alteram partem quodammodo tuentibus, aut rei difficultates proponentibus.

q οὐϊνδίκιος *Vat.* atque ita vel οὐϊνδιξ omnino legendum.

r Deest *Vat.*

s Πονηρὰ *Vat.*

t Τῇ μεταναστάσει *Vat.*

u Τῶν δικαίων in *Cod. Ven.* quod nihil ad rem *Sylb.*

x Ἁρμῷ τινι τῆς θύρας διαφανεῖ τὴν ὄψιν προσβαλών] *Plutarchus* aliter paullo haec narrat in vita Poplicolae. Sic etiam Aquilios domi repertos fuisse a Valerio *Dionysius* ait, negat *Plutarchus*. nec paucis locis pugnam reperies inter illos duos magnos scriptores: quod non est huius instituti annotare. *Casaub.*

y Πρόνοιαν

ἐλθεῖν, δεδιὼς μὴ τὸ πρᾶγμα συγκρύψαι βουλόμενοι διὰ τὴν [y] εὔνοιαν τῶν συγγενῶν, τὸν μηνύσαντα τὴν συνωμοσίαν ἀφανίσωσιν· ἀφικόμενος δ' εἰς Πόπλιον Οὐαλέριον, ὃς ἐν τοῖς πρώτοις τέσσαρσιν ἦν τῶν τὴν τυραννίδα καταλυσάντων, δεξιὰν δίδωσι, καὶ δι' ὅρκων τὸ πιστὸν παρ' αὐτοῦ λαβὼν ὑπὲρ ἀσφαλείας τῆς ἑαυτοῦ, [z] μηνυτὴς ὢν τ' ἦκεσε καὶ ὧν εἶδε γίνεται. ὁ δ' ὡς ἔμαθεν, ἀδεμίαν ἀναβολὴν ποιησάμενος, ἐπὶ τὴν οἰκίαν τῶν Ἀκυηλίων σὺν [a] χειρὶ πολλῇ πελατῶν τε καὶ φίλων παραγίνεται περὶ τὸν ὄρθρον. καὶ παρελθὼν εἴσω τῶν θυρῶν ὡς ἐπ' ἄλλην τινὰ χρείαν παρὼν, ἀκωλύτως, κατ' οἶκον ἔτι τῶν μειρακίων ὄντων, ἐγκρατὴς γίνεται τῶν ἐπιστολῶν, καὶ τοὺς νεανίσκους συλλαβὼν καθίστησιν ἐπὶ τοὺς ὑπάτους.

Τὰ δὲ μετὰ ταῦτα ἔργα θατέρᾳ τῶν ὑπάτων Βρούτῳ VIII. μεγάλα καὶ θαυμαστὰ λέγειν ἔχων, ἐφ' οἷς μέγιστα Φρονοῦσι Ῥωμαῖοι, δέδοικα [b] μὴ σκληρὰ καὶ ἄπιστα [c] τοῖς

est ausus, veritus ne rem celare volentes, ob suam in cognatos beneuolentiam, coniurationis indicem de medio tollerent. Sed profectus ad P. Valerium, qui vnus erat de quatuor primis tyrannidis euersoribus, data dextra, et cum iureiurando fide ab eo accepta, sibi fraudi id non fore, quae audiuit et quae vidit indicauit. Ille vero hac re cognita, nec in aliud tempus dilata, confestim cum magna clientium et amicorum manu circa matutinum crepusculum ad Aquiliorum aedes venit. Et fores sine vllo impedimento ingressus, quasi eo alicuius alius negotii caussa venisset, quum adolescentes illi domi adhuc essent, potitus est literis, et comprehensos iuuenes ad consules adduxit.

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat.* *V.C.* 245. *Var.* 247.

Quae vero mox dicturus sum facta alterius consulis Bruti magna et admiranda, ob quae maxime Romani se iactant, vereor ne aliis Graecis dura nimis et non credenda

y Πρόνοιαν *Vat.*

z Μηνυτὴς ὢν τε ἦκεσε *Vat.* vulg. μηνυτὴς τε ὢν ἦκεσε.

a Χειρὶ πολλῇ *Vat.* vulg. χειρὶ πολλῶν.

b Intellige μὴ σκληρὰ καὶ διὰ τοῦτο ἄπιστα. *Steph.*

c Forsan τοῖς ἄλλοις, μάλιστα δὲ τοῖς Ἕλλησι. *Steph.* Ἄλλοις non agnoscit *Cod. Vat.*

d Ἀπὸ

ἄλλοις Ἕλλησι δόξῳ λέγειν· ἐπειδὴ πεφύκασιν ἅπαντες [d] ἀπὸ τῶν οἰκείων τὰ περὶ τῶν ἄλλων λεγόμενα κρίνειν, [e] καὶ τὸ πιστὸν ἢ ἄπιστον ἐφ' ἑαυτοῖς ποιεῖν· ἐρῶ δ' ὅμως. ἐπειδὴ γὰρ ἡμέρα τάχιστα ἐγένετο, [f] καθίσας ἐπὶ τὸ βῆμα, καὶ τὰς ἐπιστολὰς τῶν ἐν τῇ συνωμοσίᾳ διασκεπτόμενος, ὡς εὗρε τὰς ὑπὸ τῶν υἱῶν γραφείσας, ταῖς σφραγίσιν [g] ἑκατέραν γνωρίσας, μετὰ τὸ λῦσαι τὰ σημεῖα [τοῖς χειρογράφοις,] ἀναγνωσθῆναι πρῶτον ἐκέλευσεν ἀμφοτέρας ὑπὸ τοῦ γραμματέως, εἰς τὴν ἁπάντων τῶν παρόντων ἀκοήν· ἔπειτα λέγειν ἐκέλευσε τοῖς παισὶν εἴ τι βάλονται. ὡς δ' οὐκ ἐτόλμησεν αὐτῶν ἑκάτερος πρὸς ἄρνησιν ἀναιδῆ τραπέσθαι [h] πάλαι κατεψηφικότες ἑαυτῶν, ἔκλαιον δ' ἀμφότεροι, ὀλίγον ἐπισχὼν χρόνον ἀνίσταται, καὶ σιωπὴν προκηρύξας, ἐκδεχομένων ἁπάντων τί τὸ τέλος ἐξοίσει, θάνατον ἔφη καταδικάζειν τῶν τέκνων· ἐφ' ᾧ πάντες ἀνέκραγον, οὐκ ἀξιοῦντες τοιοῦτον ἄνδρα ζημιωθῆναι τέκνων θανάτῳ, καὶ χαρίζεσθαι τὰς ψυχὰς τῶν μειρακίων ἐβάλοντο τῷ πατρί. ὁ δ' [i] ὅτε τὰς φωνὰς αὐτῶν, ὅτε τὰς οἰμωγὰς [k] ἀνεχόμενος, ἐκέλευσε τοῖς ὑπηρέταις ἀπάγειν τὼ νεανίσκω ὀλοφυρομένω καὶ ἀντιβολοῦντας καὶ ταῖς φιλτάταις [l] αὐτὸν ἀνακαλουμένω προσηγορίαις. θαυμαστὸν μὲν καὶ τοῦτο ἅπασιν ἐφάνη, τὸ μηδὲν ἐνδοῦναι τὸν ἄνδρα μήτε πρὸς τὰς δεήσεις τῶν πολιτῶν, μήτε πρὸς τὰς οἰκτους τῶν τέκνων. πολλῷ δ' ἔτι τούτου θαυμασιώτερον τὸ περὶ τὰς τιμωρίας αὐτῶν ἀμείλικτον. ὅτε γὰρ ἄλλοθί που [m] συνεχώρησεν ἀπαχθέντας τὼ υἱὼ ἔξω τῆς ἁπάντων ὄψεως ἀποθανεῖν, ὅτ' αὐτὸς ἐκ τῆς ἀγορᾶς παρεχώρησεν ἕως ἐκεῖνοι κολασθῶσι, τὴν δεινὴν θέαν ἐκφεπόμενος, ὅτ' ἄνευ προπηλακισμοῦ ἀφῆκεν αὐτὼ τὴν ἐψηφισμένην ἐκπληρῶσαι μοῖραν· ἀλλὰ πάντα τὰ [n] περὶ τὴν τιμωρίαν [o] ἔθη καὶ νόμιμα φυλάττ-

denda videantur: quia omnes hoc natura comparatum habent, vt ex ſuis rebus domeſticis iudicium faciant de iis quae de aliis dicuntur, et quod credibile eſt non credendum exiſtiment. dicam tamen. Nam ſimulatque dies illuxit, pro tribunali ſedens, et coniuratorum epiſtolas conſiderans, vbi filiorum literas *primum* ex vtriusque ſigillo agnouit, ac *deinde* reſignatis illis eorum quoque manus apparuit, iuſſit primum vtramque a ſcriba recitari, vt ab omnibus qui praeſentes ibi aderant exaudirentur: deinde filiis, ſi vellent, dicendi poteſtatem fecit. Sed quum neuter eorum factum impudenter inficiari auderet, quod iam de ſe actum eſſe perſuaſum haberent, ambo flebant. Ille vero paullum cunctatus ſurrexit, et ſilentio per praeconem indicto, exſpectantibus omnibus quis rei futurus eſſet exitus, * capitalem ſententiam in filios pronunciauit: qua audita omnes clamorem ſuſtulerunt, quia indignum facinus

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat. V.C.* 245. *Var.* 247.

d Ἀπὸ τῶν ἰδίων παθῶν *Vat.*

e Forſan καὶ τὸ πιστὸν καὶ ἄπιστον ἐφ' ἑαυτοῖς ποιεῖν. *Steph.*

f Vel καὶ hic cum *Lapo* tollenda eſt, vel εἰς in ſequentibus *Sylb.* καὶ non agnoſcit *Vat.*

g Ἑκατέραν γνωρίσας *Vat.* vulg. ἑκατέρων, ſine γν.

h Deeſt *Vat.*

* *Lapus* magis ad verbum, *ſe morte filios condemnare dixit.*

i Rectius

facinus putabant talem virum morte filiorum mulctari, et adoleſcentum vitam patri condonare volebant. At ille, neque eorum clamoribus neque etiam gemitibus commotus, iuuenes plorantes et ſupplicantes, et blandiſſimis quibusque appellationibus ipſum appellantes, a lictoribus abduci iuſſit. Atque hoc quidem omnibus mirum eſt viſum, quod ille neque ciuium precibus, neque miſerationi filiorum vllum locum dediſſet. Sed longe magis admirandum fuit, quod exorari non potuit vt de eorum ſupplicio aliquid remitteret. Neque enim paſſus eſt filios ſuos alio abduci extra omnium conſpectum necari; neque ipſe e foro receſſit, antequam de illis ſumptum eſſet ſupplicium, *quaſi* atrox illud ſpectaculum auerſatus; neque fine *flagrorum* ignominia eos capitali ſupplicio, quo damnati erant, affici paſſus eſt: ſed exegit quaecunque leges et conſuetudines in

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat. V.C.* 245. *Var.* 247.

i Rectius vt puto, ὅτε τῆς φωνῆς αὐτῶν, ὅτε τῆς οἰμωγῆς ἀντεχόμενος. *Sylb.*

k Ἀνεχόμενος legendum cenſet *Steph.* Ἀναδεχόμενος vel ἀποδεχόμενος *Caſ.* Melius forſan in *Cod. Vat.* ἀνασχόμενος. vulg. ἀντεχόμενος.

l Αὐτῶ male in *Ed. Steph.*

m Ὑπανεχώρησεν *Vat.*

n Περὶ τῆς τιμωρίας *Vat.*

o Ita *Codd. MSS.* pro ἀνέθηκε νόμιμα, quod obtinuit in *Ed. Steph.*

p Rectius

τῶν, ὅσα τοῖς κακέργοις ἀπόκειται παθεῖν, ἐν ἀγορᾷ πάντων ὁρώντων, αἰκισθέντας τὰ σώματα πληγαῖς, p αὐτὸς ἅπασι τοῖς γινομένοις παρὼν, τότε συνεχώρησε τὰς αὐχένας τοῖς πελέκεσιν ἀποκοπῆναι. ὑπὲρ ἅπαντα δὲ τὰ παράδοξα καὶ θαυμαστὰ τὸ ἀνδρὸς, τὸ ἀτενὲς τῆς ὄψεως καὶ q τὸ " r ἄτεγκτον ἦν· ὅσγε τῶν ἄλλων ἁπάντων ὅσοι τῷ πάθει παρεγένοντο κλαιόντων, μόνος ἔτ' ἀνακλαυσάμενος ὤφθη τὸν μόρον s τῶν παίδων, οὔτ' ἀποιμώξας ἑαυτὸν τῆς καθεξέσης τὸν οἶκον ἐρημίας, ἔτ' ἄλλο μαλακὸν ἐκθὲν ἐνδὸς, ἀλλ' ἀδακρύς τε καὶ ἀσέναχ]ος καὶ ἀτενὴς διαμένων, εὐκαρδίως ἤνεγκε τὴν συμφοράν. ἕως t ἰσχυρὸς ἦν τὴν γνώμην καὶ βέβαιος τὰ κριθέντα διατηρεῖν, καὶ τῶν ἐπιταρατ]όντων τὰς λογισμὰς παθῶν καρτερός.

Ἀποκτείνας δὲ τὰς υἱὰς, εὐθὺς ἐκάλει τὰς ἀδελ-
IX. φιδᾶς τῷ συνάρχοντος Ἀκυηλίας, παρ' οἷς αἱ σύνοδοι τῶν

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat.* *V.C.* 245. *Var.* 247.

in maleficos ſtatuunt, idque in foro, in omnium conſpectu; et poſtquam illorum corpora virgis lacerata fuerunt, ita demum ipſe, qui praeſens aderat dum haec omnia fierent, illos ſecuri percuti permiſit. Sed, quod omnem fidem ſuperat, et quod praecipue in illo viro admirandum putatur, fuit vultus immotus, nullisque lacrymis irrigatus. Siquidem, quum fierent caeteri omnes qui illi miſerando ſpectaculo intererant, ipſe ſolus neque deflens ſuorum filiorum mortem, neque futuram ſuae familiae deſolationem *ac ſolitudinem* lugens, neque vllum aliud animi mollis ſignum dans ab vllo conſpectus eſt: ſed ſine lacrimis, et ſine gemitu, immoto vultu permanens, generoſo animo ſuam calamitatem pertulit. Adeo firmo et conſtanti erat animo in rebus decretis ſeruandis et exſequendis, et adeo conſtans in vincendis affectibus qui rationem perturbare ſolent.

Necatis autem filiis, ſtatim vocauit Aquilios, collegae ſororis filios; apud quos coetus eorum, qui in reip. perniciem

p Rectius in *Cod. Ven.* [et *Vat.*] αὐτὸς, hoc verborum ordine, αὐτὸς ἅπασι τοῖς γινομένοις παρών. *Sylb.* vulgatae dant πληγαῖς αὐτὰς, ἅπασι —

q Deeſt *Vat.*

r Perperam in *Ed. Steph.* ἄτεκ]ον.

s Τῶν τέκνων. *Vat.*

t Ἰσχυρὸς τὴν ἦν γνώμην καὶ βέβαιος *Vat.*

u Δια-

κατὰ τῆς πόλεως συνομοσαμένων ἐγίνοντο· καὶ τὰς ἐπιστολὰς αὐτῶν ἀναγνῶναι τῷ γραμματεῖ κελεύσας, ὥστε πάντας ἀκοῦσαι τὰς παρόντας, ἀπολογίαν ἔφησεν αὐτοῖς u διδόναι. ὡς δὲ προῆχθησαν οἱ νεανίσκοι πρὸς τὸ βῆμα, εἶθ' ὑποθεμένου τινὸς τῶν φίλων, εἴτ' αὐτοὶ συμφρονήσαντες, τοῖς γόνασι τῶ θείᾳ προσπίπ]ουσιν, ὡς x δι' αὐτῶ σωθησόμενοι. κελεύσαντος δὲ τῶ Βρούτου τοῖς ῥαβδόχοις ἀποσπᾶν αὐτὰς καὶ y ἀπάγειν ἐπὶ τὸν θάνατον, εἰ μὴ βούλοιντο z ἀπολογεῖσθαι, μικρὸν ἐπισχεῖν τοῖς ὑπηρέταις ὁ Κολλατῖνος εἰπὼν, ἕως τῷ συνάρχοντι διαλεχθῇ, λαβὼν τὸν ἄνδρα κατὰ μόνας, πολλὰς ἐξέτεινεν ὑπὲρ τῶν μειρακίων δεήσεις· τὰ μὲν, ἀπολογούμενος, ὡς διὰ νεότητος ἄγνοιαν καὶ πονηρὰς φίλων ὁμιλίας εἰς ταύτην ἐμπεσόντων τὴν φρενοβλάβειαν· τὰ δὲ παρακαλῶν a αὐτῷ χαρίσασθαι τῶν συγγενῶν τὰς ψυχὰς, μίαν αἰτεμένῳ ταύτην δωρεὰν, καὶ περὶ b ἀδένος ἔτι διενοχλή-

perniciem coniurarant fiebant: et quum iuſſiſſet a ſcriba eorum epiſtolas recitari, vt omnes qui aderant eas audire poſſent, ſe illis purgandi ſui poteſtatem facere dixit. Quum autem adoleſcentes illi ante tribunal ſuiſſent producti, ſiue alicuius amici monitu, ſiue et iam quod ipſis hoc in mentem veniſſet, ad auunculi genua, quaſi eius opera ſeruari poſſent, acciderunt. Sed quum Brutus iuſſiſſet lictores eos inde abſtrahere et ad ſupplicium abducere, niſi vellent ſe purgare, Collatinus, lictoribus iuſſis pauliſper ſuperſedere, donec paucis cum ſuo collega colloqueretur, eum ab aliis ſeductum multis precibus pro adoleſcentibus adortus eſt; partim eos excuſans quod ob iuuentutis imperitiam et prauam amicorum conſuetudinem in talem amentiam incidiſſent; partim eum obſecrans vt ſibi hanc vnam gratiam petenti, et in poſterum nulla re negotium ipſi exhi-

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat.* *V.C.* 245. *Var.* 247.

u Διαδῦναι *Vat.*

x Δι' ἐκείνε *Vat.*

y Ὑπάγειν in *Ed. Steph.* Sed ἀπάγειν et conuenientius eſt, et ſupra [v. 2, et v. 9.] ſic vſurpatum. *Sylb.*

z Ἀπολογήσασθαι *Vat.*

a Ἑαυτῷ *Vat.*

b Οὐδενὸς ἔτι ἐνοχλήσοντι ἑτέρῳ *Vat.* vulg. ὑδενὸς ἑτέρῳ διενοχλήσοντι. ſine ἔτι.

c Ἀνα-

σοντι ἑτέρᾳ· τὰ δὲ, διδάσκων ὅτι συνταραχθῆναι κίνδυνος ὅλην τὴν πόλιν, ἐὰν ἅπαντας ἐπιχειρῶσι θανάτῳ ζημιῶν τὰς δόξαντάς τι συμπράττειν τοῖς Φυγάσιν ὑπὲρ τῆς καθόδου· πολλὰς γὰρ εἶναι, καὶ ἐκ ἀσήμων οἰκιῶν ἐνίας. ὡς δ' ἐκ ἔπειθε, τελευτῶν ἠξίου μὴ θάνατον, ἀλλὰ μετρίαν κατ' αὐτῶν ὁρίσαι κόλασιν· ἄτοπον εἶναι λέγων, τὰς μὲν τυράννους Φυγαῖς ἐζημιῶσθαι, τὰς δὲ τῶν τυράννων Φίλας θανάτῳ. ἀντιλέγοντος δὲ καὶ πρὸς τὴν ἐπιείκειαν τῆς κολάσεως τὸν ἀνδρὸς, καὶ ὃ' εἰς ἑτέρας [c] ἀναβαλέσθαι χρόνους τὰς κρίσεις τῶν ἐν ταῖς αἰτίαις βουλομένου· τελευταία γὰρ αὕτη τοῦ συνάρχοντος δέησις ἦν· ἀλλ' αὐθημερὸν ἀποκτείνειν ἅπαντας ἀπειλοῦντος καὶ διομνυμένου, ἀδημονῶν ὁ Κολλατῖνος ἐπὶ τῷ μηδενὸς ὧν ἠξίου τυγχάνειν, „Τοιγαροῦν, ἔφησεν, ἐπεὶ σκαιὸς εἶ καὶ πικρὸς, ἐγὼ τὰ μειράκια [d] καὶ" ἀφαιροῦμαι, τῆς αὐτῆς

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat.* *V.C.* 245. *Var.* 247.

exhibituro, vitam cognatorum condonaret; partim etiam docens periculum esse ne tota vrbs turbetur, si omnes eos, qui aliquo modo exsulibus in reditu fauere visi fuerint, capite plectere conentur: multos enim in eo numero esse dicebat, et nonnullos ex familiis non obscuris. Sed quum illum flectere non posset, tandem ab eo postulauit ne morte eos mulctaret, sed mitiorem aliquam poenam in eos statueret; absurdum dicens, tyrannos exsilio mulctari, eorum vero amicos capitali supplicio *affici*. Sed quum ille ei aduersaretur, nec de supplicii atrocitate quidquam remittere, nec eorum iudicium in aliud tempus differre vellet, (hoc enim fuit ipsius collegae postremum postulatum) sed eo ipso die minaretur ac iuraret se omnes necaturum, Collatinus aegre ferens se nihil eorum quae postularat impetrasse, „Ergo, inquit, quando tu durus et saeuus es, ego ipsos adolescentes * pro ea potestate,

c Ἀναβαλέσθαι *Vat.* quo modo legendum esse suspicatus est *Sylb.* vulg. ἀναβαλεῖσθαι, quod ferri posset si sequeretur φαμένου.

d Non aguoscit *Vat.* καὶ. Sed (vt ait *Sylb.*) retineri hoc loco potest, in vehementiae significatione, *etiam inuito tibi eripio.* Si quis tamen in seq. membro collocare malit ante σὺ, fruatur suo iudicio. sic certe v. 18. καὶ σὺ δ. *Sylb.*

* Eiusdem cuius et tu potestatis dominus. *Lapus.*

e Ἐπισή-

ἐξουσίας, ἧς σὺ, κύριος ὤν. καὶ ὁ Βροῦτος ἐκπικρανθεὶς, „Οὐκ ἐμοῦ γ', ἔφη, ζῶντος, ὦ Κολλατῖνε, τὰς προδότας τῆς πατρίδος ἰσχύσεις ἐξελέσθαι· ἀλλὰ καὶ σὺ δώσεις δίκας ἃς σοὶ προσῆκον ἐκ εἰς μακράν.

Ταῦτα εἰπὼν καὶ Φυλακὴν τοῖς μειρακίοις [e] ἐπιστήσας, ἐκάλει τὸν δῆμον εἰς ἐκκλησίαν. πληρωθείσης δὲ τῆς ἀγορᾶς ὄχλου· περιβόητον γὰρ ἀνὰ τὴν πόλιν ὅλην τὸ περὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ πάθος ἐγεγόνει. προελθών τε καὶ τοὺς ἐντιμοτάτους τῶν ἐν τῷ συνεδρίῳ παρατησάμενος, ἔλεξε τοιάδε· „Ἐβουλόμην μὲν δὴ, ὦν ἄνδρες πολῖται, Κολλατῖνον [f] τουτονὶ τὸν ἄνδρα, συνάρχοντα ὄντα, περὶ ἁπάντων μοὶ τὰ αὐτὰ Φρονεῖν, καὶ μὴ τῷ λόγῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἔργοις μισεῖν τοὺς τυράννους καὶ πολεμεῖν. ἐπειδὴ δὲ τἀναντία Φρονῶν γέγονέ μοι καταφανὴς, καὶ ἔστιν ὁ μόνον τῇ Φύσει Ταρκυνίων συγγενὴς, ἀλλὰ καὶ τῇ προαιρέσει, διαλλαγάς τε πράττων πρὸς αὐτοὺς, καὶ ἀντὶ τῶν κοινῇ συμΦερόντων τὸ ἑαυτοῦ σκοπῶν λυσιτελὲς,

5 X.

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat.* *V.C.* 245. *Var.* 247.

state, qua sum tibi par, absoluo. Tum Brutus exacerbatus, „Certe, inquit, me viuente, Collatine, patriae proditores supplicio nunquam eripere poteris: sed tu quoque breui poenas, quas es promeritus, dabis.

His dictis, et custodia adolescentibus addita, populum ad concionem aduocauit: et foro turba repleto, (iam enim casum eius filiorum per totam vrbem rumor vulgarat) progressus in medium cum honoratissimis quibusque senatoribus, quos sibi adesse iussit, huiusmodi habuit orationem: „Vellem equidem, Quirites, Collatinum istum meum collegam eadem in omnibus rebus mecum sentire; nec verbis solum, sed etiam re ipsa odio tyrannos prosequi, iisque inimicum esse. Sed quando iam compertum habeo illum penitus mihi aduersari, et non solum cognatione sed etiam voluntate Tarquiniis esse coniunctum, et id agere vt cum illis in gratiam redeamus, et sua priuata commoda potius quam publica curare, ego ipse paratus sum eum impedire,

e Ἐπισήσας *Vat.* atque ita legendum esse coniecerunt *Sylb.* et *Casaub.* in vulgg. est ἐπισείλας.

f Τουτονὶ τὸν συνάρχοντα, περὶ ἀπ. *Vat.*

αὐτός τε κωλύειν αὐτὸν παρεσκευάσμαι πράττειν ἃ κατὰ νᾶν ἔχει, πονηρὰ ὄντα, καὶ ὑμᾶς [g] ἐπὶ τᾶτο παρακαλῶ. Φράσω δ' ὑμῖν πρῶτον ἐν οἷς ἐγένετο κινδύνοις τὰ πράγματα τῆς πόλεως, ἔπειτα πῶς αὐτοῖς ἑκάτερος ἡμῶν κέχρηται. τῶν πολιτῶν τινές [h] συνελθόντες εἰς τὴν Ἀκυηλίων οἰκίαν τῶν ἐκ τῆς Κολλατίνα γεγονότων ἀδελφῆς, ἐν οἷς ἦσαν οἵ τ' ἐμοὶ παῖδες ἀμφότεροι, καὶ οἱ τῆς γυναικὸς ἀδελφοὶ τῆς ἐμῆς, [i] καὶ ἅμα τινὲς ἄλλοι σὺν τᾶτοις δὴ ἀφανεῖς, συνθήκας ἐποιήσαντο πρὸς ἀλλήλους, καὶ συνώμοσαν, [k] ἀποκτείναντες ἐμὲ, Ταρκύνιον ἐπὶ τὴν ἀρχὴν καταγαγεῖν· ἐπιστολάς τε [l] περὶ τᾶτων γράψαντες αὐτογράφας, καὶ ταῖς ἑαυτῶν σφραγίσι κατασημηνάμενοι, πέμπειν πρὸς τὰς Φυγάδας ἔμελλον. ταῦθ' [m] ἡμῖν θεῶν τινος εὐνοίᾳ καταφανῆ γέγονεν ὑπὸ τᾶδε μηνυθέντα τᾷ ἀνδρός· ἔστι δ' Ἀκυηλίων δᾶλος, παρ' οἷς κα-

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat.* *V.C.* 245. *Var.* 247.

impedire, ne ea quae in animo habet, quae mala ſunt, peragat; et vos ad idem faciendum adhortor. Sed primum in quanto periculo reſpub. fuerit, deinde quomodo vterque noſtrum ſe in eo geſſerit, vobis aperiam. Aliquot ciues clam coëuntes in aedes Aquiliorum, qui ſunt filii ſororis Collatini, inter quos et ambo mei filii erant, et meae vxoris fratres, et praeter eos nonnulli etiam alii non ignobiles, inter ſe pacti fuerant et coniurarant, me interfecto, Tarquinium in regnum reducere; atque etiam epiſtolas manu ſua ſcriptas ſuiſque ſigillis obſignatas ad exſules erant miſſuri. Haec nobis dei alicuius favore innotuerunt, indicata ab iſto, qui eſt Aquiliorum ſeruus: apud

g Forſan rectius legeris ἐπὶ ταὐτὸ. *Sylb.* Ἐπὶ τᾰτῳ in *Cod. Vat.*

h Deſideratur τε in *Vat.* et *Lapi Codd.* atque ſuperfluum eſſe indicauit *Sylb.*

i Καὶ ἄλλοι τινὲς ἅμα τᾰτοις *Vat.*

k Inter ἀποκτείναντες et αὐτογράφας lacuna eſt in *Ed. Steph.*

quam ex *Codd. Rom.* et *Ven.* (quibus conſentiunt *Vat.* et *Lapi Codd.*) optime ſuppleuit *Sylb.*

l Περὶ τᾰτων *Vat.* atque ita in *Codice* quo vſus eſt *Sylb.* nulla ſenſus mutatione. vulg. περὶ τᾰτε.

m Ἡμῖν perperam in *Ed. Steph.*

* Quod

ταγόμενοι τῇ παρελθᾰσῃ νυκτὶ τὰς ἐπιστολὰς ἔγραψαν· καὶ τῶν γραμμάτων αὐτῶν γεγόναμεν ἐγκρατεῖς. Τίτον μὲν ἔν ἐγὼ καὶ Τιβέριον τὰς ἐμὰς παῖδας τετιμώρημαι· καὶ οὐδὲν καταλέλυται διὰ τὴν ἐμὴν ἐπιείκειαν, ἅτε νόμος, ἔθ' ὅρκος· Ἀκυηλίας δὲ Κολλατῖνος ἀφαιρεῖταί μα, καί φησιν ἂν ἐάσειν ὅμοια τοῖς ἐμοῖς παισὶ βαλεύσαντας τῶν ὁμοίων ἐκείνοις τυχεῖν. εἰ δ' ὅτοι μηδεμίαν ὑφέξουσι δίκην, ἀδὲ τὰς ἀδελφὰς τῆς ἐμῆς γυναικὸς, ἀδὲ τὰς ἄλλας προδότας τῆς πατρίδος ἐξέσαι μοι κολάσαι. τί γὰρ δὴ [n] δικαιότερον πρὸς αὐτὰς ἔξω λέγειν, ἂν τᾰτας ἀφῶ; τίνος ἕν ταῦτα μηνύματα [o] ἡγεῖσθε; πότερα τῆς πρὸς τὴν πόλιν εὐνοίας, ἢ τῶν πρὸς τὰς τυράννας διαλλαγῶν; καὶ πότερα τῆς ἐμπεδώσεως τῶν ὅρκων, ἃς αφ' ἡμῶν ἀρξάμενοι πάντες ὠμόσατε, ἢ τῆς συγχύσεώς τε καὶ ἐπιορκίας; καὶ εἰ μὲν ἔλαθεν ἡμᾶς, ταῖς ἀρᾶις ἔνοχος ἂν ἦν, καὶ θεοῖς ὑπέσχεν, ἃς [p] ἐπιορκεῖ, δίκας. ἐπειδὴ δὲ καταφανὴς γέγονεν, [q] ὑφ' ἡμῶν αὐτὸν προσ-

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat.* *V.C.* 245. *Var.* 247.

apud quos quum ſuperiore nocte iſti conueniſſent, literas ſcripſerunt; et ipſae literae in noſtram poteſtatem venerunt. Equidem in Titum et Tiberium filios meos iam animaduerti; nec ob meam clementiam vlla lex aut iusiurandum violatum eſt: Collatinus vero Aquilios mihi eripuit, et negat ſe permiſſurum, vt qui eorundem conſiliorum fuerunt ſocii, ejuſdem etiam ſocii ſint ſupplicii. Quod ſi hi nullas dederint poenas, neque de fratribus meae vxoris, neque de reliquis patriae proditoribus ſupplicium ſumere mihi licebit. * quam enim iuſtam cauſſam illis afferre potero, ſi hos dimiſero? Cuius igitur rei hoc putatis eſſe indicium? Vtrum charitatis in patriam, an animi cum tyrannis reconciliati? vtrum confirmationis iurisiurandi, quod nobis praeeuntibus omnes iuraſtis, an violationis et periurii? quod ſi ille nos latuiſſet, certe diris obnoxius fuiſſet; et diis, per quos peierat, poenas dediſſet. Sed quando a nobis manifeſto deprehenſus eſt, a nobis etiam in ipſum animad-

* Quod enim maius ius in illos vſurpare mihi potero etc. *Gelen.*

n Δίκαιον *Vat.*

o Πείθεσθε *Vat.*

p Ἐπιώρκει *Vat.*

q Ὑφ' ἡμῶν αὐτὸν *Vat.*

r Ἀπο-

ἥκει κολασθῆναι· ὅς γε ὀλίγαις μὲν ἡμέραις πρότερον τὰ χρήματα τοῖς τυράννοις ὑμᾶς ἔπεισε [r] παραδῶναι, ἵνα μὴ κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἡ πόλις αὐτοῖς ἔχῃ χρῆσθαι πρὸς τὸν πόλεμον, ἀλλὰ κατὰ τῆς πόλεως οἱ ἐχθροί. νῦν δὲ τὰς ἐπὶ καθόδῳ τοῖς τυράννοις συνομοσαμένας ἀφεῖσθαι τῆς τιμωρίας οἴεται δεῖν, ἐκείνοις [s] αὐτοῖς δηλονότι χαριζόμενος, ἵν' ἐὰν ἄρα κατέλθωσιν εἴτ' ἐκ προδοσίας εἴτε πολέμῳ, ταύτας [t] προφερόμενος τὰς χάριτας, ἀπάντων, ὡς φίλος, [u] ὅσων ἂν αἰρῆται, παρ' αὐτῶν τυγχάνῃ. ἔπειτα ἐγὼ τῶν ἐμῶν ὁ φεισάμενος [x] τέκνων", σῦ φείσομαι, Κολλατῖνε, ὃς τὸ μὲν σῶμα παρ' ἡμῖν ἔχεις, τὴν δὲ ψυχὴν παρὰ τοῖς πολεμίοις· καὶ τὰς μὲν προδότας τῆς πατρίδος σώζεις, ἐμὲ δὲ τὸν ὑπὲρ αὐτῆς ἀγωνιζόμενον ἀποκτείνεις; [y] πόθεν; πολλῷ γε [z] καὶ" δεῖ· ἀλλ'

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. animaduerti decet: quippe qui paucis ante diebus perſuaſit vobis vt tyrannis pecunias reſtitueretis, ne reſpub. iis vti poſſet aduerſus hoſtes in bello, ſed hoſtes contra remp. Iam vero coniuratos in tyrannorum reditum impune dimittendos cenſet *: illis ipſis nimirum gratificans, vt ſi forte illi redeant, ſiue per proditionem ſiue armis, haec beneficia a ſe in ipſos collata reuocans ipſis in memoriam, vt amicus omnia quaecunque petierit ab illis impetret. An igitur ego, qui meis filiis non peperci, tibi parcam, Collatine; qui corpus quidem apud nos habes, animum vero apud hoſtes: et patriae quidem proditores ſeruas; me vero pro ea decertantem interficis? quo pacto? multum certe abeſt. Sed ne quid tale amplius admittas, magiſtratum tibi abrogo, et te in aliam ciuitatem migrare iubeo. Vos

Cat. *V.C.* 245. *Var.* 247.

r Ἀποδῶναι *Vat.*

* Hanc diſtinctionis notam alii collocandam cenſent poſt vocem *gratificans*.

s Αὐτὰς δῆλον *Vat.*

t Supra (p. 219. v. 10.) omiſſa πρὸς dicit ταύτας φέροντα παρ' αὐτῶν τὰς χάριτας. quapropter et hic legere aliquis poſſit, ταύτας πρὸς (ſeu παρ') ἅπάντων φερόμενος τὰς χάριτας *Sylb.* vulgatae nempe dant προσφερ.

u Pro ὅσων ἂν αἰρῆται *quaecunque voluerit*, forſan legendum ὅσων ἂν αἰτῆται *quaecunque petierit*. *Port.* Δέηται pro αἰρῆται in *Cod. Ven.* teſte *Sylburgio*.

x Non agnoſcit *Vat.*

y Illud πόθεν (de quo paullo ante ad pag. 261.) Atticis ſcriptoribus

ἵνα μηδὲν ἔτι τοιοῦτον [a] ἐξεργάσῃ, τὴν μὲν ἀρχὴν ἀφαιρεῖμαί σε, καὶ πόλιν ἑτέραν κελεύω μεταλαβεῖν. ὑμῖν δ', ὦ πολῖται, ψῆφον ἀναδώσω, καλέσας αὐτίκα [b] μάλα τὰς λόχας, ἵνα [c] διαγνῶτε εἰ χρὴ ταῦτ' εἶναι κύρια. εὖ δ' ἴστε [ὅτι] δυοῖν θάτερον, ἢ Κολλατῖνον [d] ἕξοντες ὕπατον, ἢ Βροῦτον.

Τοιαῦτα δὲ λέγοντος αὐτοῦ, βοῶν καὶ δεινοπαθῶν ὁ Κολλατῖνος, ἐπίβλον τε καὶ προδότην τῶν φίλων αὐτὸν παρ' ἕκαστα ἀποκαλῶν, καὶ τὰ μὲν ὑπὲρ τῶν αὐτοῦ διαβολῶν ἀπολογούμενος, τὰ δ' ὑπὲρ τῶν ἀδελφιδῶν δεόμενος, ψῆφόν τε καθ' ἑαυτοῦ [e] τοῖς πολίταις ἐκ ἐῶν ἀναδῆναι, χαλεπώτερον ἐποίει τὸν δῆμον, καὶ δεινὸς ἤγειρεν ἐπὶ πᾶσι τοῖς λεγομένοις θορύβους. ἠγριωμένων XI.

Vos vero, Quirites, iamiam ad ſuffragia centuriatim ferenda vocabo, vt decernatis an haec rata eſſe oporteat. Illud autem probe ſcitote, vos alterum e duobus, vel Collatinum vel Brutum, conſulem habituros.

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½.

Haec autem eo dicente. Collatinus vociferans, grauiterque id ferens, inſidiatorem eum et proditorem amicorum ad ſingula eius verba appellabat, et modo ad crimina ſibi obiecta reſpondens, ac ſe purgans, modo pro filiis ſororis deprecans, neque permittens vt ciues ad ſuffragia contra ſe ferenda vocarentur, populi animos magis exacerbabat, et ad ſingula quae dicebantur grauem tumultum excitabat. Quum igitur ciues exaſperati

Cat. *V.C.* 245. *Var.* 247.

ptoribus cum interrogatione enunciatum negationis vim habet. quod Latini imitati ſunt, vt *Plinius* Epiſt. l. 4. *Quae nos refugimus, non quia ſuperiores: vnde enim? ſed quia timidiores ſumus. Caſ.* ad *Athenaei* l. XV. c. 6.

z Deeſt in *Ed. Steph.* Ex *Cod. Ven.* repoſuit *Sylb.* agnoſcitque *Cod. Vat.*

a Haud ita recte ἐξεργάσῃς in *Ed. Steph.* cum in actiua forma non ſit vſitatum. Ἐξεργάσῃ ex *Cod. Ven.* reſcripſit *Sylb.* cui conſentit *Vat.*

b Μάλιστα *Vat.*

c Διαγνῶσιν *Vat.*

d Participium vſurpatum hic pro verbo indic. ἕξετε *Sylb.*

e Exiſtimo legendum τοῖς πολίταις. i. e. *non ſinens Brutum ciuibus calculos contra ſe diſtribuere.* quod conſtat tam ex verbis praecedentibus, quam ex ipſo ſuffragiorum ferendorum more. *Port.* vulgatae dant τὲς πολίτας.

f οὔπω

δὲ τῶν πολιτῶν πρὸς αὐτὸν, καὶ ἔτ' ἀπολογίαν ὑπομενόντων, ἔτε δέησιν προσιεμένων, ἀλλὰ τὰς ψήφους ἀναδοθῆναι σφίσι κελευσάντων, δι' εὐλαβείας τὸ πρᾶγμα ὁ κηδεστὴς αὐτῷ λαβὼν Σπόριος Λουκρήτιος, ἀνὴρ τῷ δήμῳ τίμιος, μὴ μεθ' ὕβρεως τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς πατρίδος ἐκπέσῃ, λόγον αἰτησάμενος παρ' ἀμφοτέρων τῶν ὑπάτων, καὶ τυχὼν τῆς ἐξουσίας ταύτης πρῶτος, ὥς φασιν οἱ Ῥωμαίων συγγραφεῖς, [f] ὅπως τότε Ῥωμαίοις ὄντος ἐν ἔθει δημηγορεῖν ἰδιώτην ἐν ἐκκλησίᾳ, [g] κοινὴν ἐποιήσατο δέησιν ἀμφοτέρων τῶν ὑπάτων, Κολλατίνῳ μὲν παραινῶν μὴ [h] θυμομαχεῖν, μηδ' ἀκόντων κατέχειν τῶν πολιτῶν τὴν ἀρχὴν, ἣν παρ' ἐκόντων ἔλαβεν, ἀλλ' εἰ δοκεῖ τοῖς δοῦσιν αὐτὴν ἀπολαβεῖν, ἑκόντα καταθέσθαι, καὶ μὴ τοῖς λόγοις ἀπολύεσθαι τὰς καθ' ἑαυτὸν διαβολὰς, ἀλλὰ τοῖς πράγμασι· μεταθέσθαι δὲ τὴν οἴκησιν [i] ἑτέρωθί γέ ποι ποτε γῆς πάντα τὰ ἑαυτῶν λαβόντα, ἕως ἂν ἐν ἀσφαλείᾳ γένηται τὰ κοινά· [k] ἐπεὶ τοῦτο δοκεῖ τῷ δήμῳ συμφέρειν· ἐνθυμούμενον ὅτι τοῖς μὲν ἄλλοις ἀδικήμασι γενομένοις ὀργίζεσθαι πεφύκασιν ἅπαντες, [l] προδοσίας δ' ὑποπτευομένης, σωφρονέστερον ἡγοῦνται καὶ διὰ κενῆς [m] φοβηθέντας αὐτὴν φυλάξασθαι μᾶλλον, ἢ καταφρονήσει ἐπιτρέψαντας ἀνατραπῆναι· βέλτιον δὲ πείθων μὴ μετ' αἰσχύνης καὶ προπηλακισμοῦ τὸν συνάρχοντα [n] τῆς πόλεως ἐκβάλλειν, μεθ' ἧς τὰ κράτιστα [o] τῇ πατρίδι ἐβούλευσεν· ἀλλ' ἐὰν αὐτὸς ὑπομένῃ τὴν ἀρχὴν ἀποθέσθαι, καὶ παραχωρῇ τῆς πατρίδος ἐκὼν, τήν τ' οὐσίαν αὐτῷ πᾶσαν ἐπιτρέψαι κατὰ σχολὴν [p] μετασκευάσασθαι, καὶ ἐκ τοῦ δημοσίου [q] προσθεῖναί τινα δωρεὰν, ἵνα παραμύθιον ἔχῃ τῆς συμφορᾶς τὴν [r] ἀπὸ τοῦ δήμου χάριν.

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat.* *V.C.* 245. *Vat.* 247.

asperati contra eum essent, nec eius defensionem ferre possent, nec eius preces admitterent, sed se in suffragia mitti iuberent; socer eius Sp. Lucretius, apud populum gratiosus, timens ne cum ignominia ex magistratu et patria expelleretur, petiit ab vtroque consule dicendi potestatem, et quum ipse *omnium* primus eam impetrasset, vt tradunt scriptores Romani, (quum nondum moribus apud Romanos esset receptum, vt in concione homo priuatus ad populum verba faceret) vtrumque consulem communibus precibus orauit: Collatinum quidem admonens * ne tam pertinaciter *collegae* resisteret, neue magistratum inuitis ciuibus retineret, quem a volentibus accepisset; sed, si illi, qui eum dederant, eum etiam recipere vellent, sponte eum deponeret, et crimina sibi obiecta refelleret re potius quam verbis; vtque alio, quocunque terram voluisset, omnibus

f Ὅπως ποτὲ maluerunt interpretes, quod verisimilius existimat *Portus*: cum priuati olim verba apud populum in concione fecerint, potestate a magistratibus accepta.

g Ita *Vat.* et *Lapi Codd.* Καὶ νῦν male in *Ed. Steph.*

* Ne repugnaret. *Lapus.* Ne cum iratis contenderet. *Gelen.*

h Δημομαχεῖν malit *Sylb.* Vulgatam lectionem tuetur *Port.*

i Ἑτέρωθί ποι ποτὲ πάντα *Vat.*

k Ἐπειδὴ *Vat.*

l Προδοσίᾳ δὲ ὑποπτευομένῃ *Vat.*

m Φοβηθέντες *Vat.*

n Τῆς πατρίδος ἐκβαλλεῖν *Vat.*

o Legendum videtur ὑπὲρ τῆς πατρίδος, vel τῇ πατρίδι. *Sylb.* In *Cod. Vat.* ὑπὲς τῆς πόλεως.

p Ἀνασκευάσασθαι *Vat.*

q Προσθεῖναι *Vat.* et *Lapi Codd.* atque ita, vel προστεθῆναι legendum esse coniecerat *Sylb.* vulgo προσθῆναι solenni errore.

r Παρὰ τοῦ δήμου *Vat.*

bus rebus suis secum absportatis, sedes transferret, donec resp. in tuto esset, si quidem hoc ex populi vtilitate videbatur: illud cogitans, homines ob caetera quidem delicta admissa solere irasci; sed, quando est aliqua proditionis suspicio, eos existimare magnae esse prudentiae, si vel vano metu territi potius sibi ab ea caueant, quam ob eius contemptionem se funditus euerti patiantur: Bruto vero suadens ne cum dedecore et contumelia collegam suum ex vrbe eiiceret, cum quo optime consuluisset patriae: sed, si ipse magistratum deponere, et sponte de patria decedere vellet, permitteret ei per otium bona sua alio transportare, atque etiam de publico aliquod munus adderet, vt pro suae calamitatis solatio populi munificentiam haberet.

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat.* *V.C.* 452. *Var.* 247.

Quum

XII. Ταῦτα τῶ ἀνδρὸς ἀμφοτέροις παραινέντος, καὶ τῶν πολιτῶν ἐπαινεσάντων τὸν λόγον, ὁ μὲν Κολλατῖνος πολλὰ κατολοφυρόμενος ἑαυτὸν, εἰ διὰ συγγενῶν ἔλεος ἐκλιπεῖν ἀναγκασθήσεται τὴν πατρίδα μηδὲν ἀδικῶν, ἀποτίθεται τὴν ἀρχήν. ὁ δὲ Βρῶτος ἐπαινέσας αὐτὸν ὡς τὰ κράτιστα καὶ συμφέροντα ἑαυτῶ τε καὶ τῆ πόλει βεβουλευμένον, παρεκάλει μήτ' αὐτῶ, μήτε τῆ πατρίδι μνησικακεῖν· ἑτέραν δὲ [s] καταλαβόντα οἴκησιν, τὴν καταλειπομένην πατρίδα ἡγεῖσθαι, μηδενὸς μήτε λόγω, μήτ' ἔργω κοινωνῆντα τοῖς ἐχθροῖς κατ' αὐτῆς· τὸ δ' ὅλον ἀποδημίαν ὑπολαβόντα τὴν μετανάστασιν, [t] ἐκ ἐξορισμὸν, ἀδὲ Φυγὴν, τὸ μὲν σῶμα παρὰ τοῖς [u] ὑποδεξαμένοις ἔχειν, τὴν δὲ ψυχὴν παρὰ τοῖς προπέμψασι. ταῦτα δ' ὑποθέμενος τῶ ἀνδρὶ, πείθει τὸν δῆμον εἴκοσι ταλάντων δῶρεαν αὐτῶ δωρεάν, καὶ αὐτὸς πέντε τάλαντα προσθησιν ἐκ τῶν ἰδίων. Ταρκύνιος μὲν δὴ Κολλατῖνος τοιαύτη τύχη περιπεσὼν, εἰς Λαβίνιον ὤχετο τὴν μητρόπολιν

Collatinus magistratu se abdicat.

Quum ille vtrique haec suasisset, et ciues eius orationem collaudassent, Collatinus multum suam conditionem deplorans, quod ob miserationem qua afficiebatur cognatorum causſa coactus esset nullo patrato scelere patriam relinquere, magistratum deponit. Brutus vero laudato eo, quod optime et suis et reip. commodis consuluisset, hortabatur eum ne sibi neue patriae, memor praeteritorum malorum, infensus esset; sed, alio translatis suis sedibus, patriam a se relictam semper patriam suam duceret, neue contra ipsam cum hostibus ullum aut consilium aut factum communicaret: ad summam eum hortabatur vt hanc migrationem existimaret peregrinationem, non autem relegationem, neque exsilium; et corpus apud eos a quibus exciperetur haberet, animum vero apud eos a quibus dimitteretur. Quum igitur hoc modo illum admonuisset, persuasit populo vt viginti talentorum dono eum donaret: et ipse de suo alia quinque addidit. Tarquinius igitur Collatinus, quum in tale infortunium incidisset, Lauinium * Latinorum metropolin

Per. Iul. 4207. Ante Chr. 507. Olymp. 68 ½. Cat. V.C. 245. Var. 247.

s Λείπειν *Vat.*
t Μεταλαβόντα *Vat.*
u Οὔτ' ἐξορισμὸν *Vat.*

* *Veterem Latinorum patriam* vertit *Portus.*

τῶ Λατίνων [x] γένως, ἐν ᾗ γηραιὸς ἐτελεύτα. ὁ δὲ Βρῶτος ἐκ ἀξιῶν μόνος ἄρχειν, ἀδ' εἰς ὑπόνοιαν [y] ἐλθεῖν τοῖς πολίταις, ὅτι μοναρχίας ὑπαχθεὶς πόθῳ τὸν συνύπατον ἐξήλασεν ἐκ τῆς πατρίδος, καλέσας τὸν δῆμον εὐθὺς εἰς τὸ πεδίον, ἔνθα σύνηθες ἦν αὐτοῖς τάς τε βασιλεῖς καὶ τὰς ἄλλας ἀρχὰς καθιστάναι, συνάρχοντα αἱρεῖται [z] Πόπλιον Οὐαλέριον [[a] συνυπατεύειν "], ἀπόγονον, ὡς καὶ πρότερον εἶπον, τῶ Σαβίνων γένως, ἄνδρα καὶ πολλῶν μὲν ἄλλων ἐπιτηδευμάτων χάριν ἐπαινεῖσθαί τε καὶ θαυμάζεσθαι ἄξιον, μάλιστα δὲ τῆς αὐταρκείας τῶ βίω. Φιλοσοφία γάρ τις [b] αὐτοδίδακ]τος ἐγένετο περὶ αὐτὸν, ἣν ἐν πολλοῖς ἀπέδείξατο πράγμασιν, ὑπὲρ ὧν ὀλίγον ὕστερον ἐρῶ.

XIII. Μετὰ τῦτ' [c] ἤδη μιᾶ γνώμη περὶ πάντων χρώμενοι, τὰς μὲν ἐπὶ τῆ καθόδῳ τῶν Φυγάδων συνομοσαμένας

Per. Iul. 4207. Ante Chr. 507. Olymp. 68 ½. Cat. V.C. 245. Var. 247. P. Valerius in Collatini locum subrogatus.

polin petiit, vbi senio confectus obiit. At Brutus, quum minime aequum censeret se solum imperare, et nollet venire in suspicionem apud ciues se regni cupiditate impulsum collegam suum patria expulisse, statim conuocato populo in campum, vbi solebant et reges et alios magistratus creare, consulatus collegam elegit P. Valerium, oriundum, vt et ante dixi, a Sabinorum gente, virum cum ob multa alia rerum praeclararum studia laude et admiratione dignum, tum vero praecipue ob vitae frugalitatem. Inerat enim in eo innatum quoddam sapientiae studium, vt in multis rebus demonstrauit, de quibus paullo post dicam.

Cum hoc igitur per omnia consentiens, de iis omnibus, qui in exsulum reditum coniurarunt, continuo supplicium sumpsit:

x Λαβίνιον τὴν μητρόπολιν τῶν Λατίνων] In *Steph. Byzant.* Λαβίνιον, μητρόπολις τῶν Λατίνων. Διονύσιος ε'. Ῥωμαϊκῆς ἱστορίας. Vide *Berkelium* et *Holstenium* in locum.

y Εἰσελθεῖν *Vat.*

z Πόπλιον *Vat.*

a Non agnoscit *Vat.*

b Αὐτοδίδακτος ἐγένετο περὶ αὐτὸν] Αὐτοδίδακτον φιλοσοφίαν *Genenius* reddit (sicut et *Portus* eum sequens) *innatum philosophiae studium.* Scimus tamen sonare quasi quis dicat *philosophiam quam a seipso edoctus esset:* ac non male fortasse *naturalem* quis vocarit. *Steph. in Op. Var.* ad *Dionys.* p. 28.

c Τῦτο ἤδη in *Cod. Vat.* vulg. τότε δὴ. *Res Turbanae.*

ἅπαντας [d] ἀπέκτειναν παραχρῆμα, καὶ τὸν μηνύσαντα τὴν συνωμοσίαν δῆλον ἐλευθερίας τε καὶ πολιτείας μεταδόσει ἐτίμησαν, καὶ πολλοῖς χρήμασιν. ἔπειτα τρία πολιτεύματα κάλλιστα καὶ συμφορώτατα τῷ κοινῷ κατασησάμενοι, τάς τ' ἐν τῇ πόλει πάντας ὁμονοεῖν παρεσκεύασαν, καὶ τὰς τῶν ἐχθρῶν ἑταιρίας ἐμείωσαν. ἦν δὲ τὰ πολιτεύματα τῶν ἀνδρῶν τοιάδε. πρῶτον μὲν ἐκ τῶν δημοτικῶν τὰς κρατίστας ἐπιλέξαντες, πατρικίας ἐποίησαν, καὶ συνεπλήρωσαν ἐξ αὐτῶν τὴν βουλὴν [e] εἰς τριακοσίους. ἔπειτα τὰς οὐσίας τῶν τυράννων εἰς τὸ κοινὸν πᾶσι τοῖς πολίταις φέροντες ἔθεσαν, συγχωρήσαντες ὅσον ἂν λάβοι τις ἐξ αὐτῶν, ἔχειν· καὶ τὴν αὐτῶν γῆν ὅσην ἐκέκτηντο, τοῖς μηδένα κλῆρον ἔχουσι διένειμαν, ἓν μόνον ἐξελόμενοι πεδίον, ὃ κεῖται μεταξὺ τῆς τε πόλεως καὶ τοῦ ποταμοῦ. τοῦτο δ' Ἄρεος ὑπάρχειν ἱερὸν οἱ πρότερον ἐψηφίσαντο, ἵπποις τε λειμῶνα, καὶ νέοις ἀσκοῦσι τὰς ἐν-

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat.* *V.C.* 245. *Var.* 247.

sumpsit: et seruum, qui coniurationis indicia detulerat, libertate et ciuitate donarunt ac honorarunt, addita praeterea non parua pecuniae summa. Deinde constitutis tribus pulcherrimis ac vtilissimis reipub. institutis, effecerunt vt omnes ciues concordiam alerent, et hostium sodalitates imminuerunt. Illorum autem instituta haec fuerunt. Primum, optimos quosque de plebe delectos in patricium ordinem retulerunt, et ex his senatum expleuerunt vsque ad trecentorum numerum. Deinde tyrannorum bona in publicum lata omnibus ciuibus diripienda dederunt et, permittens vt vnusquisque sibi retineret quantum capere posset; et eorum agrum, quem illi priuatim possidebant, diuiserunt ciuibus nullam agri portionem habentibus, vno tantum campo excepto qui inter vrbem et fluuium est situs. Hunc enim Marti eorum maiores publico decreto consecrarant, pratum equis et iuuentuti in armis exercendae gymnasium aptissimum

d Est hic syllepsis casuum, vt apud *Virgilium*, vbi dicit *Remo cum fratre Quirinus iura dabant*: vel singulariter legendum ἀπέκτεινεν et ἐτίμησεν: aut retentis verbis pluralibus in antecedentibus plurali numero scribendum χρώμενοι.

e Συνεπλήρωσαν ἐξ αὐτῶν τὴν βουλήν] *Liuius* (l. II.) dicit, Senatores a Iunio Bruto adlectos fuisse: cui consentit *Tacitus*.

f Πρό-

οπλίδος μελέτας γυμνάσιον ἐπιτηδειότατον· ὅτι δὲ καὶ [f] πρὸ τότε ἱερὸν ἦν τῇ θεῷ τοῦδε, Ταρκύνιος δὲ σφετερισάμενος ἔσπειρεν αὐτό, μέγιστον δὴ ἡγοῦμαι τόδε τεκμήριον εἶναι τὸ πραχθὲν ὑπὸ τῶν ὑπάτων τότε περὶ τὰς ἐν αὐτῷ καρπάς. ἅπαντα γὰρ ἐπιτρέψαντες τῷ δήμῳ τὰ τῶν τυράννων ἄγειν τε καὶ φέρειν, τὸν ἐν τούτῳ γενόμενον τῷ πεδίῳ [g] σῖτον, τὸν μὲν ἐπὶ [h] ταῖς ἄλωσιν ἔτι κείμενον, τόν δ' ἐπὶ [i] ταῖς καλάμαις καὶ τὸν ἤδη κατειργασμένον, ἐκ [k] ἐπέτρεψαν οὐδενὶ φέρειν, ἀλλ' ὡς ἐξάγιστόν τε [l] καὶ ἀδαμῶς ἐπιτήδειον εἰς οἰκίας εἰσενεχθῆναι, εἰς τὸν ποταμὸν καταβαλεῖν ἐψηφίσαντο. καὶ ἔστι νῦν μνημεῖον ἐμφανὲς τῶν τότε ἔργων, νῆσος εὐμεγέθης Ἀσκληπιῷ ἱερά, περίκλυστος ἐκ τοῦ ποταμοῦ, ἣν φασιν ἐκ τῆς σορᾶς τῆς καλάμης σαπείσης, [m] καί τι καὶ τῷ ποταμῷ προσλιπαίνοντος

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat.* *V.C.* 245. *Var.* 247.

mum. Sed et antequam *his vsibus inseruiret*, iam pridem is campus huic deo sacer erat: at Tarquinius eum vsurparat, et suis segetibus oppleuerat. Maximum autem huius rei argumentum arbitror esse, id quod tum a consulibus in fruges, quae in eo erant, factum erat. Nam quum omnia tyrannorum bona populo diripienda dedissent, frumentum, quod in hoc campo natum fuerat, quodque in areis adhuc erat, tam id quod erat in stipula, quam quod iam erat tritum, nulli absportare permiserunt; sed vt exsecrandum, et quasi minime idoneum quod in aedes importaretur, in flumen proiici suo decreto iusserunt. Et nunc quoque exstat eius facti clarum monumentum, insula valde magna, Aesculapio sacra, quae vndique flumine cingitur; quam aiunt ex putrefactis stramenti aceruis, et praeterea fluuii colluuione eam condensante, insulam

f Πρότερον *Vat.*

g Rectius, vt puto, in *Cod. Vat.* σῖτον τὸν μὲν ἐπὶ ταῖς. vulgatis desunt duo vocc. τὸν μὲν.

h Vsitatus datiuus Atticus ταῖς ἅλως. Attici enim in quarta declinatione vertunt diphthongum οι in ω et ι subscribunt. erit autem declinationis mutatio, et quarta in quintam migrabit, quod obseruandum. *Port.*

i Ταῖς καλάμαις *Vat.* atque ita vel τῆς καλάμης legendum esse coniecerat *Cas.* vulg. τοῖς καλάμοις.

k Male ἐπέτρεψεν in *Ed. Steph.*

l Legendum καὶ ὐκ ἐπιτήδειον, vel καὶ ὡς ὐκ ἐπιτήδειον. *Cas.* vulg. καὶ ὐχ ὡς ἐπιτήδ.

m Vult dicere quod *Liuius*

[t] αὐτὴν, νῆσον γενέσθαι. καὶ τοῖς μετὰ τῶ τυράννε
πεφευγόσι Ῥωμαίων κάθοδον εἰς τὴν πόλιν ἐπ' ἀδεία
τε καὶ ἀμνηςία παντὸς ἁμαρτήματος ἔδωκαν, χρόνο
ὁρίσαντες ἡμερῶν εἴκοσιν· εἰ δὲ μὴ κατέλθοιεν ἐν ταύτῃ
τῇ προθεσμίᾳ, τιμωρίας αὐτοῖς ὥρισαν ἀϊδίους φυγᾶς,
καὶ κλημάτων, ὧν ἐκέκτηντο, δημεύσεις. ταῦτα τῶν
ἀνδρῶν τὰ πολιτεύματα [o] τὰς μὲν ἀπολαύσαντας ἐκ τῆς
ἐξίας τῶν [p] τυράννων ὅτε δή τινος, ὑπὲρ τῶ μὴ [q] ἀφαιρε-
θῆναι πάλιν, ἃς ἔσχον, ὠφελείας, πάντα κίνδυνον ἐποίη-
σαν ὑπομένειν· τὰς δὲ καθ' ὁδὸς ὧν παρενόμησαν [r] ἐπὶ
τῆς τυραννίδος, μὴ ἀναγκασθεῖεν [s] ὑποσχεῖν τιμὴν,
[t] ἑαυτὰς τιμησαμένας, ἀπαλλαγέντας τῶ φόβω, μηκέτι
τὰ τῶν τυράννων, ἀλλὰ τὰ τῆς πόλεως φρονεῖν.

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat. V.C.* 245. *Var.* 247.

lam factam. Et ciuibus Romanis, qui cum tyranno profugerant, reditum in patriam cum impunitate et omnium praeteritorum delictorum obliuione concesserunt, viginti dierum spatio praestituto: quod si intra istud statutum tempus non rediissent, multam hanc in eos statuerunt, *sc.* exsilium perpetuum, et fortunarum quas possidebant publicationem. Haec illorum virorum instituta effecerunt, vt ii qui ex bonis tyrannorum, quacunque illa essent, fructum aliquem iam perceperant, metuentes ne iterum spoliarentur praeda quam habebant, ad quaeuis pericula subeunda parati essent: vtque illi qui sibi-conscii erant alicuius facinoris sub tyrannis patrati, quique veriti ne poenas dare cogerentur voluntario exsilio seipsi iam damnarant, illo metu liberati, non amplius tyrannis sed reip. fauerent, *eiusque commodis studerent.*

His

his verbis, *ita in vadis haesitantis frumenti aceruos sedisse illitos limo.* Προσλιπαίνειν *Dionysio* est *limo illinere.* Scribendum autem καὶ τι καὶ τῶ ποταμῶ etc. *Cas.* vulg. καὶ ἔτι καὶ τ. π.

n Αὐτὴ ἴλυν *Vat.*

o Καὶ τὰς μὲν *Vat.*

p Ita *Codd. MSS.* Τυραννίδων in *Ed. Steph.* quod male huc quadrat, etiamsi tropice velimus accipere.

q Ἀφαιρεῖσθαι *Vat.*

r Ὑπὸ et ἐπὶ ambae hic excusari possunt *Sylb.* in vulgg. est ὑπὸ.

s Ὑπέχειν *Vat.*

t Ἑαυτοῖς *Vat.*

u Τέως

Διαπραξάμενοι δὲ ταῦτα, καὶ τὰ πρὸς τὸν πόλεμον XIV.
εὐτρεπισάμενοι, [u] τέως μὲν ὑπὸ τῇ πόλει τὰς δυνάμεις
συνεῖχον ἐν τοῖς πεδίοις ὑπὸ σημείοις τε καὶ ἡγεμόσι τε-
ταγμένας, καὶ τὰ πρὸς τὸν πόλεμον ἀσκήσας· πυνθα-
νόμενοι [z] τὰς φυγάδας ἐξ ἁπασῶν τῶν πόλεων τῶν ἐν 5
Τυρρηνίᾳ ἀγείρειν ἐπὶ σφᾶς στρατὸν, καὶ δύο μὲν πόλεις
ἐκ τῶ φανερῶ συλλαμβάνειν αὐτοῖς τῆς καθόδε, Ταρ-
κυνίτας τε καὶ Οὐϊεντανὲς, ἀξιοχρέοις δυνάμεσιν ἀμφο-
τέρας, ἐκ δὲ τῶν ἄλλων [y] ἐθελοντάς τινας, ἃς μὲν ὑπὸ
φίλων παρασκευασθέντας, ἃς δὲ μισθοφόρους. [z] ἐπεὶ 10
δ' ἔμαθον ἐξεληλυθότας ἤδη τὰς πολεμίας, ἁπάντᾶν αὐ-
τοῖς ἔγνωσαν, καὶ πρὶν ἐκείνας [a] διαβῆναι τὸν ποταμὸν,
αὐτοὶ τὰς δυνάμεις διαβιβάσαντες, ἐχώρεν πρόσω, [b] καὶ
καταστρατοπεδεύσαντες πλησίον Τυρρηνῶν ἐν λειμῶνι κα-

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat. V.C.* 245. *Var.* 247.

His peractis, et paratis rebus ad bellum necessariis, aliquandiu ad vrbem copias in campis sub signis et ducibus instructas et militaribus exercitiis se exercentes continuerunt: sed quum audissent exsules ex omnibus Hetruriae populis cogere contra se copias, duosque populos palam adiuuare eorum reditum, Tarquinienses et Veientes, vtrumque non contemnendis copiis; ex aliis vero voluntarios quosdam, partim ab amicis paratos *ac missos*, partim mercede conductos: quum, *inquam*, *haec audissent*, *et* cognouissent hostes iam ex suis finibus egressos, illis obuiam ire statuerunt; et, antequam illi flumen traiicerent, ipsi copiis suis traiectis vlterius sunt progressi, et castra posuerunt prope Hetruscos, in prato quod

Res bellicae.

u Τέως μὲν ὑπὸ *Vat.* μὲν abest a vulgg.

x Pro δὲ malim δή, *nimirum*, *videlicet*. *Sylb.* Non agnoscit *Vat.*

y Ἐθέλοντάς τινας in *Ed. Steph.*

z Forsan rectius ἐπειδὴ ἔμαθον quamquam δὲ in epanalepsi et epanadosi vacare non nego. *Sylb.*

a Διαβῆναι τῶ ποταμῶ ratione praepositionis excusari potest. sed verbi regimen postulat accus. τὸν ποταμὸν, vt alibi saepe. *Sylb.* τῶ ποταμῶ durius, haud scio an verius, quam τὸν ποταμόν. *Cas.* Τὸν ποταμὸν *Vat.* vulg. τῶ ποταμῶ.

b Καὶ difficulter hic tolli potest, quare vel κατεστρατοπέδευσαν legendum, vel in media forma κατεστρατοπεδεύσαντο, vel aliqua structurae pars omissa est. *Sylb.*

λεμένῳ [c] Οὐϊνίῳ, παρὰ δρυμὸν ἱερὸν ἥρωος [d] Ὁράτου. ἐτύγχανον δὲ πλήθει τε [e] ἀγχόμαλοι μάλιστα αἱ δυνάμεις αὐτῶν ἕσαι, καὶ προθυμίᾳ ὁμοίᾳ χωρῆσαι πρὸς τὸν ἀγῶνα ἀμφότεραι. πρῶτον μὲν ἦν ἐγένετο τῶν ἱππέων μάχη βραχεῖά τις, εὐθὺς ἅμα τῷ συνιδεῖν ἀλλήλας, πρὶν ἢ τὰς πεζὰς καταστρατοπεδεύεσθαι· ἐν ᾗ διάπειραν ἀλλήλων λαβόντες, καὶ ὅτε νικήσαντες, ὅτε λειφθέντες, πρὸς τὰς ἑαυτῶν ἑκάτεροι χάρακας [f] ἀνεχώρησαν. ἔπειτα οἵ θ' ὁπλῖται καὶ οἱ ἱππεῖς ἀφ' ἑκατέρων συνῆσαν ταξάμενοι τὸν αὐτὸν ἀλλήλοις τρόπον, μέσην μὲν τὴν φάλαγγα τῶν πεζῶν ποιήσαντες, ἐπὶ δὲ τῶν κεράτων ἀμφοτέρων τὴν ἵππον στήσαντες. ἡγεῖτο δὲ τῆ μὲν δεξιᾷ τῶν Ῥωμαίων κέρατος Οὐαλέριος [g] ὁ προσαιρεθεὶς ὕπατος, ἐναντίαν στάσιν ἔχων Οὐϊεντανοῖς· τῆ δ' εὐωνύμῳ Βρῆτος,

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat. V.C.* 245. *Var.* 247.

quod vocabatur Iunium, ad siluam sacram heroi Horato. Accidit autem vt eorum copiae ferme pari essent numero, et vtraeque pari ardore animi ad certamen ferrentur. Ac primum quidem leue quoddam praelium commissum est inter equites simulatque in mutuum conspectum illi venerunt, antequam pedites castrametarentur; in quo vtrique, facto periculo aduersariorum fortitudinis, neque victores neque victi se in sua castra receperunt. Deinde grauis armaturae milites et equites vtrinque eodem modo instructi concurrerunt, postquam peditum aciem *leuiter armatam* in medio collocarunt, et equitatum in vtroque cornu constituerunt. Dextrum autem Romanorum cornu Valerius, qui *in L. Tarquinii Collatini locum fuerat suffectus et* creatus consul, oppositus Veientibus ducebat: laeuo Brutus praeerat,

c *Lapus* legit Ἰωνίῳ, *in prato Iunio.*

d Ita *Vat.* et *Lapi Codd.* De Ὁράτου dubitat *Glareanus.* Ἀρσίου legit *Gelenius* ex *Liuio* et *Val. Max.* Οὔρσον ἄλσος et Αἰσύειον λειμῶνα habet *Plutarchus* in *Poplicola*, scriptura magis suspecta. *Sylb.*

e Αἰχμόμαλοι reperitur etiam infra (p. 324. iuxta *Ed. Sylb.*) sed haud scio an verius sit ἀγχόμαλοι seu ἀγχώμαλοι. *Sylb.* Ἀγχόμαλοι in *Cod. Vat.*

f Ἀπηλλάγησαν *Vat.*

g Ὁ προσαιρεθεὶς ὕπατος *Vat.* quod vulgatae lectioni προαιρεθεὶς praeferendum esse censeo.

* Pro-

καθ' ὃ μέρος ἡ Ταρκυνιτῶν δύναμις ἦν· ἡγεμόνες δ' αὐτὴν ἐκόσμων οἱ Ταρκυνίου τοῦ βασιλέως παῖδες.

Μελλόντων δ' αὐτῶν εἰς χεῖρας ἴέναι, προελθὼν ἐκ τῆς τάξεως τῶν Τυρρηνῶν [h] ὁ [i] Ἀρούντας τοὔνομα, [k] μορφήν τε κάλλιστος, καὶ ψυχὴν λαμπρότατος τῶν ἀδελφῶν, ἐγγὺς τῶν Ῥωμαίων ἐλάσας τὸν ἵππον, ὅθεν [l] τὴν φωνὴν πάντες ἔμελλον αὐτοῦ συνήσειν, λόγους ὑβριστὰς εἰς τὸν Ῥωμαίων ἡγεμόνα Βροῦτον [m] ἀπερρίπτει, θηρίον ἄγριον ἀποκαλῶν καὶ τέκνων ἅμματι μιαρὸν, ἀνανδρίαν [n] τ' [o] ἐν ταὐτῷ καὶ δειλίαν ὀνειδίζων, καὶ τελευτῶν εἰς τὸν ὑπὲρ ἁπάντων ἀγῶνα

XV. 5 10

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat. V.C.* 452. *Var.* 247.

praeerat, ab ea parte in qua erant Tarquiniensium copiae, quas Tarquinii regis filii ducebant.

Quum autem iam essent ad manus venturi, * progressus ante Hetruscorum aciem vnus de Tarquinii filiis, nomine Aruns, et corporis et animi robore fratrum praestantissimus, equo ad Romanos eo vsque acto vnde facies eius agnosci et vox exaudiri ab omnibus posset, verba contumeliosa in Brutum Romanorum ducem coniiciebat, feram immanem appellitans ac filiorum sanguine pollutam, et ignauiam ac timiditatem ipsi exprobrans: et postremo pro omnibus ad singulare certamen eum

* Progrediens (profectus) ex Hetruscorum acie etc. *Lapus* et *Gelen*,

h Non agnoscit *Vat.*

i Ἀρροὺς ὄνομα *Vat.*

k Malim ῥώμην τε κράτιστος, vt *Lapus* legisse videtur; dum vertit, *robore quidem validissimus magnanimitateque clarissimus. Portus.* vulgatae dant ῥώμην τε κάλλιστος.

l Μορφὴν iuxta vocem ῥώμην margini appositum ab emendatore aliquo suspicatur *Steph.* deinde in aliam quam quae ipsi assignaretur sedem irrepsisse, videlicet inter ὅθεν et φωνὴν, inserta postea et καὶ copula. Nisi hoc concedatur, *Dionysium* scripsisse ὄψεσθαι καὶ συνήσειν existimat idem *Steph.* Συνοίσειν in *Cod. Vat.* vulgatae dant ὅθεν μορφὴν καὶ φωνήν. Vaticanus dare voluisse videtur συννοήσειν.

m Rectius ἀποῤῥίπτει, praesenti temp. vt mox v. 4. προκαλεῖται *Sylb.* Verum in *Cod. Vat.* pro προκαλεῖται μόνος habemus προὐκαλεῖτο μόνον: quod *Sylburgii* coniecturam labefactat.

n Deest *Vat.*

o Ταὐτῷ *Vat.* vulgo τούτῳ.

προκαλεῖται μόνος αὐτῷ συνοισόμενος. κἀκεῖνος ἐκ ἀξιῶν τὸς ὀνειδισμὸς ὑπομένειν, ἤλαυνε τὸν ἵππον ἐκ τῆς τάξεως, [p] ὑπερισὼν τῶν ἀποτρεπόντων φίλων, [q] ἐπὶ τὸν κατεψηφισμένον ὑπὸ τῆς μοίρας θάνατον [r] καρτερῶς ἐπειγόμενος. ὁμοίῳ δ' ἀμφότεροι θυμῷ φερόμενοι, καὶ λογισμὸν ἐχ ὧν πείσονται λαβόντες, ἀλλ' ὧν ἐβάλοντο δρᾶσαι, συναράτ]εσι τὸς ἵππους ἐξ ἐναντίας ἐλαύνοντες, [s] καὶ φέρεσι ταῖς σαρίσσαις κατ' ἀλλήλων ἀμφότεροι πληγὰς ἀφύκ]εις, δι' ἀσπίδων τε καὶ θωράκων, ὁ μὲν εἰς [t] τὰς πλευρὰς βάψας τὴν αἰχμὴν, ὁ δ' εἰς τὰς λαγόνας· καὶ οἱ ἵπποι αὐτῶν ἐμπλέξαντες τὰ σήθη τῇ ῥύμῃ τῆς φορᾶς, ἐπὶ τοῖς ὀπισθίοις ἀνίσανται ποσὶν, καὶ τὸς ἐπιβάτας ἀναχαιτίσαντες ἀποσείονται. [u] ἕτω μὲν δὴ πεσόντες ἔκειντο, πολὺ διὰ τῶν τραυμάτων [x] ἐκβαλόντες αἷμα καὶ ψυχορραγοῦντες. αἱ δ' ἄλλαι δυνάμεις

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat.* *V.C.* 245. *Var.* 247.

eum prouocauit ſolus cum ſolo de rerum ſumma dimicaturus. Tunc ille, quum ea conuicia ferre non poſſet, concitato equo procurrit extra ordines, negligens amicorum dehortationes, et ad fatalem mortem fortiter properans. Pari autem ira ambo concitati, nec quid paſſuri eſſent, ſed quod facere in animo habebant, conſiderantes, * infeſtis *animis et* equis ex aduerſo concurrerunt; et ambo, transfixis clypeis et thoracibus, vulnera certa *et lethalia* haſtis ſibi mutuo inflixerunt, ita vt alter per coſtas, alter per ilia mucrone ſuerit traiectus. Et eorum equi, concurrentes aduerſis pectoribus, contrarii ictus impetu in poſteriores pedes erecti ſunt, et ſeſſores ſuos retorto collo excuſſerunt. Illi igitur ita prolapſi iacebant, multum ſanguinem per vulnera effundentes, animasque luctantes efflantes. Reliquae

p Ὑπεριδὼν καὶ τῶν *Vat.*

q Coniunctio καὶ in *Ed. Steph.* legitur ante τῶν ἀποτρεπόντων non autem ante ἐπὶ τὸν κατ. Deſideratur in *Cod. Vat.*

r Non agnoſcit *Vat.*

* Magno impetu equos ex aduerſo committunt. *Gelen.*

s Καὶ φέρουσι ταῖς σαρίσσαις ἀφύκτως κατ' ἀλλήλων πληγὰς ἀμφότεροι *Vat.*

t Τὰ πλευρὰ *Vat.*

u Pro ἕτω malim ἕτοι. *Lapus* vtrumque habet in ſua verſione, *ſicque illi corruentes. Sylb.*

x Ἐκβάλλοντες malit *Portus.*

y Συμπε-

ὡς τὰς ἡγεμόνας εἶδον [y] πεσόντας, ὠθῶνται σὺν ἀλαλαγμῷ καὶ παταγῳ, καὶ γίνεται μέγιστος ἁπάντων ἀγὼν πεζῶν τε καὶ ἱππέων· καὶ τύχη περὶ ἀμφοτέρας ὁμοία. [z] Ῥωμαίων τε γὰρ οἱ τὸ δεξιὸν κέρας ἔχοντες, ἐφ' ὃ τεταγμένος ἦν ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων Οὐαλέριος, ἐνίκων τὰς Οὐϊεντανὰς, καὶ μέχρι τῆ στρατοπέδῳ διώξαντες, ἐπλήρωσαν νεκρῶν τὸ πεδίον· Τυρρηνῶν δ' οἱ τὴν ἐπὶ τῷ δεξιῷ κέρατος ἔχοντες σάσιν, ὧν ἡγοῦντο Τῖτος καὶ Σέξτος, οἱ Ταρκυνίᾳ τῆ βασιλέως παῖδες, ἐτρέψαντο τὰς ἐπὶ τῷ λαιῷ ὄντας Ῥωμαίων κέρατος· καὶ πλησίον τῆ χάρακος αὐτῶν γενόμενοι, πείρας μὲν ἐκ ἀπέσησαν εἰ δύναιντο ἑλεῖν τὸ ἔρυμα ἐξ ἐφόδῳ· πολλὰς δὲ πληγὰς λαβόντες, ὑποσάντων αὐτὰς τῶν ἔνδον, [a] ἀνετρέποντο. ἦσαν δ' αὐτῷ Φύλακες οἱ τριάριοι λεγόμενοι, παλαιοί τε καὶ πολλῶν ἔμπειροι πολέμων, οἷς ἐσχάτοις, ὅταν ἀπογνωσθῇ πᾶσα ἐλπὶς, εἰς τὰς περὶ τῶν μεγίστων ἀγῶνας καταχρῶνται.

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat.* *V.C.* 245. *Var.* 247.

Reliquae vero copiae, vbi duces proſtratos videre, concurrerunt cum clamore et ſtrepitu: et inter pedites et equites acerrima pugna commiſſa eſt, fortuna quoque non diſſimili. Nam Romani, qui dextrum cornu tenebant, cui alter conſul Valerius praeerat, Veientes vicerunt; et eos ad caſtra vſque perſequuti campum cadaueribus repleuerunt. Hetruſci vero qui in dextro cornu collocati erant, quibus praeerant Titus et Sextus Tarquinii regis filii, Romanos qui in laeuo cornu erant fuderunt fugaruntque: et quum propius ad eorum vallum acceſſiſſent, tentarunt illi quidem eorum munitionem, ſi forte eam primo impetu capere poſſent; ſed acceptis multis vulneribus, ab illis qui in caſtris erant, quique ipſorum impetum excipiebant, repulſi ſunt. Ibi enim praeſidio erant ii qui triarii vocantur, veterani et in multis bellis ſpectatae virtutis milites, quorum opera poſtremo, quum omnis ſpes eſt perdita, in maximis periculis vti ſolent.

Iam

y Συμπεσόντας *Vat.*

z Ῥωμαῖοί τε *Vat.*

a Forſan rectius ἀπετρέποντο vel ἀνετρέψαντο. *Sylb.* Ἀπετράποντο in *Cod. Vat.*

b Legen-

XVI. Ἤδη δὲ περὶ καταφορὰν ὄντος ἡλίου, πρὸς τὰς ἑαυτῶν ἀνέστρεψαν ἑκάτεροι χάρακας, ὁ τοσοῦτον ἐπὶ τῇ νίκῃ χαίροντες, ὅσον ἐπὶ τῷ πλήθει τῶν ἀπολωλότων ἀχθόμενοι, καὶ εἰ δεήσειεν αὐτοῖς ἑτέρας μάχης, οὐχ [b] ἱκανὰς ἡγούμενοι τὸν ἀγῶνα [c] ἆρασθαι τὰς περιλειπομένας σφῶν, τραυματίας τὰς πολλὰς ὄντας. πλείων δ' ἦν περὶ τὰς Ῥωμαίας ἀθυμία καὶ ἀπόγνωσις τῶν πραγμάτων διὰ τὸν τοῦ ἡγεμόνος θάνατον· καὶ λογισμὸς εἰσήει πολλοῖς, ὡς ἄμεινον εἴη σφίσιν ἐκλιπεῖν τὸν χάρακα πρὶν ἡμέραν γενέσθαι, τοιαῦτα δ' αὐτῶν διανοουμένων καὶ διαλεγομένων πρὸς ἀλλήλους, περὶ τὴν πρώτην πᾶ μάλιστα φυλακήν, ἐκ τοῦ δρυμοῦ, παρ' ὃν ἐστρατοπεδεύσαντο, φωνή τις ἠκούσθη τοῖς δυνάμεσιν ἀμφοτέραις γεγονυῖα, ὥσθ' ἅπαντας [d] αὐτῆς ἀκοῦσαι, εἴτε τοῦ κατέχοντος τὸ τέμενος ἥρωος, εἴτε τοῦ καλουμένου Φαύνου. τούτῳ γὰρ ἀνατιθέασι τῷ δαίμονι Ῥωμαῖοι τὰ πανικὰ [e] καὶ ὅσα φάσματα ἄλλοτε ἀλλοίας

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat.* *V.C.* 245. *Var.* 247.

Iam autem sole ad occasum vergente, vtrique se in sua castra receperunt, non tam ob victoriam laeti quam ob amissorum multitudinem moesti; quia, si iterum ipsis fuisset pugnandum, existimabant suos, qui reliqui erant, praelium instaurare non posse, quod bona eorum pars esset saucia. maior tamen luctus et desperatio fuit apud Romanos ob ducis mortem; multisque venit in mentem sibi satius esse antequam dies oriretur castra relinquere. Talia autem illis animo voluentibus, et hoc modo inter se loquentibus, fere circa primam vigiliam, ex silua, ad quam castra posuerant, vox quaedam edita ad vtriusque exercitus aures appulsa est, ita vt omnes eam audierint: siue ab heroe fuerit cui illa silua sacra erat, siue ab eo qui Faunus vocatur. Huic enim deo Romani adscribunt panicos terrores, * et quaecunque alia spectra *solent*

b Legendum puto ἱκανὺς, vt non feratur ad antecedens πλῆθος, sed ad sequent. τὺς περιλειπομένης. *Sylb.* Hanc coniecturam firmat *Cod. Vat.* vulgatae dant ἱκανόν.

c Αἱρεῖσθαι *Vat.*

d Αὐτὺς ἀκούειν *Vat.*

e Legebam καὶ ὅσα φάσματα ἃ ἔστιν ὅτε ἀλλ'. vel sine ἄ. nunc puto legendum esse, καὶ ὅσα φάσματα ἄλλοτε ἀλλοίας ἴσχ. μορφ. *Cas.*

ἴσχοντα μορφὰς εἰς ὄψιν ἀνθρώπων ἔρχονται, δείματα φέροντα, [f] ἢ φωναὶ δαιμόνιοι ταράττουσαι τὰς ἀκοάς, [g] τοῦτο φασὶν εἶναι τοῦ θεοῦ τὸ ἔργον. ἡ δὲ [h] τοῦ δαίμονος φωνὴ θαρρεῖν παρεκελεύετο τοῖς Ῥωμαίοις ὡς νενικηκόσιν, [i] ἐνὶ πλείους εἶναι τοὺς τῶν πολεμίων ἀποφαίνουσα νεκρούς. ταύτῃ λέγουσι τῇ [k] φωνῇ τὸν Οὐαλέριον ἐπαρθέντα, νυκτὸς ἔτι πολλῆς ἐπὶ τὸν χάρακα τῶν Τυρρηνῶν ὥσασθαι, καὶ πολλοὺς μὲν ἀποκτείναντα ἐξ αὐτῶν, τοὺς δὲ λοιποὺς ἐκβαλόντα, κρατῆσαι τοῦ [l] στρατοπέδου.

Τοιοῦτο μὲν ἡ μάχη τέλος ἔλαβεν· τῇ δ' ἑξῆς ἡμέρᾳ σκυλεύσαντες οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς τῶν πολεμίων νεκροὺς, καὶ XVII.

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat.* *V.C.* 245. *Var.* 247.

solent apparere, quae varias induentia formas in hominum conspectum veniunt, et metum ipsis incutiunt; vocesque daemoniacas, auditum *ac animum* turbantes, huic quoque deo vt eorum auctori attribuunt. Illius autem dei vox Romanos, vt victores, bono animo esse iubebat; vno plures ex hostibus in acie cecidisse significans. Hac voce aiunt Valerium elatum, intempesta adhuc nocte, ad Hetruscorum castra copias suas duxisse; et, multis eorum caesis, et eiectis reliquis, castris potitum fuisse.

Talem quidem finem pugna habuit: postridie vero Romani, spoliatis hostium cadaueribus et sepultis suis, abierunt. Bruti

Cas. Καὶ ὅσα φάσματα ἃ ἄλλοτε ἀλλοίας etc. vel ἃ ἄλλοτε μὲν ταύτας, ἄλλοτε δὲ ἀλλοίας malit *Port.* In *Cod. Vat.* ἃ μορφὰς ἄλλοτε ἴσχοντα etc. vulg. φάσματα, ἃ ὅτε ἀλλοίας.

* Et quaecunque apparentia, quae quandoque formas varias mutantia metum afferentes in conspectum hominum veniunt: sicque voces Larium perturbantes auditum esse huius opus dicunt. *Lapus.*

f Legitima constructio postulat ἢ φωνὰς, vel potius καὶ τὰς φωνὰς δαιμονίους ταραττούσας τὰς ἀκοὰς τοῦτο etc. Quanquam non absurdum si dicamus καὶ ὅσαι φωναὶ, vt explicandi gratia per appositionem subiiciantur illa τοῦτο φασὶν εἶναι etc. *Port.*

g Τοῦτο minus recte in *Ed. Step.*

h Τοῦ δαιμονίου *Vat.*

i Ἑνὶ πλείους *Vat.* quo modo legendum esse coniecerat *Sylb.* ex *Plutarchi* Poplicola, et *Dionysio* ipso pag. 298. iuxta *Ed. Sylb.* vulgo legitur h. l. ἑνὸς.

k Ita *Codd. MSS.* Perperam νυκτὶ in *Ed. Steph.*

l Non agnoscunt *Vat.* et *Lapi Codd.* στρατοῦ planeque redundat.

m Haud

τὰς ἑαυτῶν θάψαντες, ἀπῆεσαν. τὸ δὲ Βρούτου σῶμα αἰράμενοι μετὰ πολλῶν ἐπαίνων τε καὶ δακρύων, εἰς τὴν Ῥώμην ἀπεκόμιζον οἱ κράτιστοι τῶν ἱππέων, στεφάνοις κεκοσμημένον [m] ἀριστείας. ὑπήντα δ' αὐτοῖς ἥ τε βουλὴ, θριάμβου καταγωγῇ ψηφισαμένη κοσμῆσαι τὸν ἡγεμόνα, καὶ ὁ δῆμος ἅπας κρατῆρσι καὶ τραπέζαις ὑποδεχόμενος τὴν στρατιάν. ὡς δ' εἰς τὴν πόλιν ἀφίκοντο, πομπεύσας ὁ ὕπατος, ὡς τοῖς βασιλεῦσιν ἔθος ἦν, ὅτε τὰς τροπαιοφόρους πομπάς τε καὶ θυσίας ἐπιτελοῖεν, καὶ τὰ σκῦλα τοῖς θεοῖς ἀναθεὶς, ἐκείνην μὲν τὴν ἡμέραν [n] ἱερὰν ἦγε, καὶ τὰς ἐπιφανεστάτας τῶν πολιτῶν ἑστίασιν προθεὶς ὑπεδέχετο. τῇ δ' ἑξῆς ἡμέρᾳ φαιὰν ἐσθῆτα λαβὼν, καὶ τὸ Βρούτου σῶμα προθεὶς ἐν ἀγορᾷ κεκοσμημένον ἐπὶ στρωμνῆς [o] εὐπρεπῶς, συνεκάλει τὸν δῆμον εἰς ἐκκλησίαν, καὶ προελθὼν ἐπὶ τὸ βῆμα, τὸν ἐπιτάφιον ἔλεξεν ἐπ' αὐτῷ λόγον. εἰ μὲν ἓν Οὐαλέριος πρῶτος κατεσήσατο τὸν νόμον τόνδε Ῥωμαίοις, ἢ κείμενον ὑπὸ τῶν βασιλέων παρέλα-

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat.* *V.C.* 245. *Var.* 247.

Bruti autem corpus ſublatum fortiſſimi equites cum multis laudibus et lacrymis, coronis victricibus atque fortitudinem eius teſtantibus cohoneſtatum, Romam portarunt. Senatus autem illis obuiam venit, quod decreuiſſet triumphi pompa ducis funus ornare, et totus populus crateris *vini plenis* et menſis *vario ciborum genere onuſtis* excepit exercitum. Vbi autem ad vrbem peruenerunt, conſul triumphans ingreſſus, quemadmodum mos erat regibus, quoties deuictis hoſtibus triumphabant et ſacrificia peragebant, poſt dedicata diis ſpolia, illum diem ſacrum traduxit, et illuſtriſſimos quosque ciues conuiuio excepit. Poſtera die atratus Bruti corpus in foro propoſuit in lecto ſplendido ornatum, et populum ad concionem conuocauit, et in ſuggeſtum progreſſus in eius laudem funebrem habuit orationem. Vtrum autem Valerius primus hunc morem apud Romanos inſtituerit, an inſtitutum a regibus ſequutus fuerit, certo affir-

Bruti funus et laudes.

m Haud ſcio an ἀριστείας ſcribendum ſit pro ἀρίστειοις, ſicut ſupra p. 200. v. 1. στεφάνοις ἀριστείας ἐκοσμεῖτο: quod mox v. 16. dicitur, τοῖς ἐπινικίοις στεφάνοις ἀνεδεῖτο. *Sylb.* vulg. ἀρίστειοις.

n Ἱερὰν ἀνῆκε *Vat.*

o Ἐκπρεπῶς *Vat.*

p Κατε-

βεν, ἐκ ἔχω τὸ σαφὲς εἰπεῖν. ὅτι δὲ Ῥωμαίων ἐστὶν ἀρχαῖον εὕρεμα, τὸ παρὰ τὰς ταφὰς τῶν ἐπισήμων ἀνδρῶν ἐπαίνους τῆς ἀρετῆς αὐτῶν λέγεσθαι, καὶ ἐχ Ἕλληνες αὐτὸ [p] κατεσήσαντο πρῶτοι, παρὰ τῆς κοινῆς ἱστορίας οἶδα μαθὼν, ἣν παντῶν τε οἱ παλαιότατοι καὶ συγγραφέων οἱ λογιώτατοι παραδεδώκασιν. ἀγῶνας μὲν γὰρ ἐπιταφίους τιθεμένους [q] ἐπὶ τοῖς ἐνδόξοις ἀνδράσι γυμνικούς τε καὶ ἱππικοὺς ὑπὸ τῶν προσηκόντων ἱστορήκασιν, ὡς ὑπό τ' Ἀχιλλέως ἐπὶ Πατρόκλῳ, καὶ ἔτι πρότερον ὑφ' Ἡρακλέους ἐπὶ Πέλοπι· ἐπαίνους δὲ λεγομένους ἐπ' αὐτοῖς ἐ γράφουσιν ἔξω τῶν Ἀθήνησι [r] τραγῳδοποιῶν, οἳ κολακεύοντες τὴν πόλιν, ἐπὶ τοῖς ὑπὸ [s] Θησέως θαπτομένοις καὶ τοῦτο ἐμύθευσαν. ὀψὲ γὰρ ποτ' Ἀθηναῖοι προσέθεσαν τὸν ἐπιτάφιον ἔπαινον τῷ νόμῳ [t], εἶτ' ἀπὸ

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat.* *V.C.* 245. *Var.* 247.

affirmare non poſſum. Quod tamen hoc ſit Romanorum vetus inuentum, in funere illuſtrium virorum virtutes eorum laudari, neque a Graecis primum inſtitutum fuerit, ex communis hiſtoriae ſcriptis didici, quae tam vetuſtiſſimi poëtae quam celeberrimi hiſtorici prodiderunt. Nam certamina quidem funebria in honorem clarorum virorum gymnica et equeſtria a neceſſariis facta tradunt, vt ab Achille in Patrocli, et multo ante ab Hercule in Pelopis funere. Hos tamen publice laudatos nulli prodiderunt praeter Athenienſes tragicos; * qui, ciuitati ſuae aſſentantes, Theſeo *Argiuos* ſepelienti hoc quoque fabuloſe attribuerunt. Sero enim Athenienſes legitimis funeris ritibus hanc laudationem funebrem addiderunt, ſiue ab iis

p Κατεσήσαντο πρῶτον *Vat.* vulg. κατέστησαν τὸ πρῶτον.

q Τιθεμένους *Vat.* et *Lapi Codd.* quomodo legendum eſſe monuerunt *Sylb.* et *Portus.* vulgo τιθέμενοι.

r Τραγῳδιοποιῶν *Vat.*

* Qui adulantes ciuitati in ſepultis a Theſeo hoc etiam confinxerunt. *Lapus.* Qui adulantes vrbi ſuae, ſepelienti *Oedipodas* Theſeo hoc etiam affinxerunt. *Gelen.*

s Si ita ſcripſit *Dionyſius*, miror tam obſcure eum eſſe loquutum. Nam quos nos voluit intelligere a Theſeo humatos? multos enim cum cura ἔθαψεν, in primis Aegeum patrem ſuum; itemque τοὺς ἐπὶ Θήβαις, vt praeter *Pauſaniam* etiam *Demoſthenes* indicat. *Caſ.*

t Ὀψὲ γάρ ποτε Ἀθηναῖοι προσέθεσαν τὸν ἐπιτάφιον ἔπαινον τῷ νόμῳ] Intelligit legem Athenis quondam

τῶν ἐπ' Ἀρτεμισίῳ [u] καὶ περὶ [x] Σαλαμῖνα καὶ ἐν Πλαταιαῖς ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀποθανόντων ἀρξάμενοι, εἶτ' ἀπὸ τῶν περὶ Μαραθῶνα ἔργων. ὑστερεῖ δὲ καὶ τὰ Μαραθώνια [y] τῆς Βρύτου ταφῆς, εἰ δὴ ἀπὸ τούτων πρώτων ἤρξαντο οἱ ἔπαινοι λέγεσθαι τοῖς ἀπογενομένοις, ἑκκαίδεκα ἔτεσιν. εἰ δέ τις, ἐάσας σκοπεῖν οἵ τινες ἦσαν οἱ πρῶτοι τὰς ἐπιταφίους ἐπαίνους κατασησάμενοι, τὸν νόμον αὐτὸν ἐφ' ἑαυτῷ βεληθείη καταμαθεῖν παρ' ὁποτέροις

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat.* *V.C.* 245. *Var.* 247.

iis qui ad Artemisium et Salamina et Plataeas pro patria occubuerant initium duxerint, siue etiam a rebus gestis in campis Marathoniis, sed ea quoque quae in campis Marathoniis sunt gesta sexdecim annis Bruti funere sunt posteriora, si modo ab his primis laudes in defunctos coeptae sunt dici. Sed si quis, missa facta hac quaestione, quinam primi laudes funebres instituerint, examinare ac scire voluerit apud vtros iste mos melius se habeat, longe prudentius

quondam latam de laudationibus eorum qui pro salute reip. occubuissent. Eius legis meminit Pericles apud *Thucydidem*, cuius locum imitatur *Dionysius*. Οἱ μὲν πολλοὶ (ait Pericles) τῶν ἐνθάδε ἤδη εἰρημότων ἐπαινοῦσι τὸν ὑποσθέντα τῷ νόμῳ τὸν λόγον τόνδε, ὡς καλὸν ἐπὶ τοῖς ἐκ τῶν πολέμων θαπτομένοις ἀγορεύεσθαι αὐτόν. Eius autem legis auctor multis visus esse Solon: quem *Laërtius* testatur modis omnibus faviſse virorum fortium, et qui pro patria oppetiissent, memoriae. Itaque de eo superiorem *Thucydidis* locum interpretatur *Graecus scholiastes*. et *Plutarchus* quoque in Poplicola sic scribit, Λέγεται δὲ καὶ τῶν Ἑλληνικῶν ἐπιταφίων ἐκεῖνος γενέσθαι πρεσβύτερος. εἴγε μὴ καὶ τοῦτο Σόλωνός ἐστιν, ὡς. Ἀναξιμένης ὁ ῥήτωρ ἱστόρηκεν. At *Diodorus Siculus* lib. XI. testatur ludos funebres Athenis primum fuisse actos in memoriam eorum qui bello Persico fortiter pugnantes obierant: quo etiam tempore lege cautum ait, vt de laudibus eorum quos respublica censuissет publice sepeliendos, orationem oratores, quibus id a ciuitate mandaretur, haberent. Quod et orationes funebres, quae exstant apud *Demosthenem* et *Lysiam*, docent. *Casaub.*

u Εἶτ' ἀπὸ τῶν ἐπ' Ἀρτεμισίῳ] Hoc est quod ex *Diodoro* retulimus: cuius verba sunt, ὁ τῶν Ἀθηναίων δῆμος ἐκόσμησε τὰς τάφους τῶν ἐν τῷ Περσικῷ πολέμῳ τελευτησάντων etc. *Casaub.*

x Σαλαμῖνα *Vat.* vulgo Σαλαμῖνι.

y Illud καὶ quod vulgatae h. l. pone μαραθώνια addunt, otiosum est. Seq. v. τούτων refertur ad τὰ Μαραθώνια. *Sylb.*

z Ἐκ

ἄμεινον ἔχει, τοσούτῳ φρονιμώτερον εὑρήσει παρὰ τοῖσδε κείμενον αὐτὸν, ἢ παρ' ἐκείνοις, ὅσῳ γ' Ἀθηναῖοι μὲν ἐπὶ τοῖς [z] ἐκ τῶν πολέμων θαπτομένοις κατασήσασθαι τὰς ἐπιταφίους ἀγορεύεσθαι λόγους δοκοῦσιν, ἐκ μιᾶς τῆς περὶ τὸν θάνατον ἀρετῆς, κἂν τἆλλα φαῦλος γένηταί τις, ἐξετάζειν οἰόμενοι δεῖν τὰς ἀγαθάς. [a] Ῥωμαῖοι δ' ἐφ' ἅπασι τοῖς ἐνδόξοις ἀνδράσιν, ἐάν τε πολέμων ἡγεμονίας λαβόντες, ἐάν τε πολιτικῶν ἔργων προσασίας, συνετὰ βεβουλεύματα καὶ πράξεις ἀποδείξωνται καλὰς, ταύτην ἔταξαν εἶναι τὴν τιμὴν, ἃ μόνον τοῖς κατὰ πόλεμον ἀποθανοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ὁποίᾳ δήποτε χρησαμένοις τῷ βίῳ τελευτῇ· ἐξ ἁπάσης τῆς περὶ τὸν βίον ἀρετῆς οἰόμενοι δεῖν ἐπανεῖσθαι τὰς ἀγαθὰς, οὐκ ἐκ μιᾶς τῆς περὶ τὸν θάνατον εὐκλείας.

Ἰούνιος μὲν δὴ Βρῦτος, ὁ τὴν βασιλείαν ἐκβαλὼν, καὶ πρῶτος ἀποδειχθεὶς ὕπατος, ὀψὲ μὲν εἰς ἐπιφάνειαν προελθὼν, ἀκαρῆ δὲ χρόνον ἀνθήσας [b] ἐν αὐτῇ, Ῥωμαίων XVIII.

tius hunc apud hos quam apud illos constitutum compe- *Per. Iul.*
riet; quia Athenienses videntur eorum causſa qui in bello 4207.
caesi sepulturae mandantur orationes funebres instituisse, ex *Ante*
vna tantum virtute, quae in ipsa morte apparuerit, etiamsi *Chr.* 507.
quis caeteris in rebus fuerit nequam, existimantes viros bonos *Olymp.*
iudicandos esse. Romani vero omnibus viris claris, siue belli 68 ½.
administrationem accipientes, siue in rep. magistratum, pru- *Cat.*
dentia dederint consilia et praeclara ediderint facinora, hunc *V.C.* 245.
honorem haberi statuerunt, et non solum illis qui in bello ce- *Var.*
cidissent, sed etiam aliis quemcunque vitae finem illi sortiti 247.
fuissent: existimantes, ob virtutes totius vitae actae, non autem ob solum glorioſum obitum viris bonis laudes deberi.

Iunius igitur Brutus qui reges exegit, quique primus consul creatus fuit, et qui sero splendorem est adeptus, et in eo exiguum temporis spatium floruit, omnium Romanorum

z Ἐκ τῶν πολέμων *Vat.* vulg. κατὰ τὸν πόλεμον.

a Ῥωμαῖοι δὲ πᾶσι *Vat.*

b Ἐπ' αὐτῇ *Vat.*

c Γενεὰν

ἁπάντων κράτιστος φανεὶς, τοιαύτης τελευτῆς ἔτυχε, [c] γενεὰν ὅτ' ἄῤῥενα καταλιπὼν ὅτε θήλειαν, [d] ὡς οἱ τὰ Ῥωμαίων σαφέστατα ἐξητακότες γράφουσιν, τεκμήρια [e] μὲν καὶ ἄλλα πολλὰ τότε φέροντες, ὑπὲρ ἅπαντα δ', ὃ δυσαντίλεκτόν ἐστιν, ὅτι τῶν πατρικίων γένους ἐκεῖνος ἦν· οἱ δ' ἀπ' ἐκείνης ἑαυτοὺς λέγοντες τῆς οἰκίας εἶναι, Ἰούνιοί τε καὶ Βροῦτοι, πάντες ἦσαν [f] πλήβιοι, καὶ τὰς ἀρχὰς μετῆσαν, ἃς [g] τοῖς δημοτικοῖς μετιέναι νόμος [h] εἴα", ἀγορανομίας τε καὶ δημαρχίας· [i] ὑπατείας δ' οὐδείς, ἧς οὐδενὶ πλὴν ἢ τοῖς πατρικίοις μετῆν. ὀψὲ δέ ποτε [k] καὶ ταύτης ἔτυχον τῆς ἀρχῆς, ὅτε συνεχωρήθη καὶ τοῖς δημοτικοῖς αὐτὴν λαβεῖν. ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τούτων οἷς [l] μέλει τε [m] καὶ διαφέρει τὸ σαφὲς εἰδέναι, παρίημι σκοπεῖν.

rum habitus praestantissimus, talem sortitus est vitae exitum, nullis liberis aut maribus aut foeminis relictis, quemadmodum accuratissimi rerum Romanarum indagatores scribunt, qui huius rei cum multa alia afferunt argumenta, tum vero praecipue id, quod vix refelli potest, quod ille fuerit generis patricii: qui vero se ex illa familia dicebant, Iunii et Bruti, omnes erant plebeii, et magistratus eos gesserunt, quos lex plebeiis gerere permittit, aedilitates et tribunatus; ad consulatus vero solis patriciis patebat aditus. Sed tamen tandem hunc quoque magistratum adepti sunt, quum ipsis quoque plebeiis eum capere permissum

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat. V.C.* 245. *Var.* 247.

[c] Γενεὰν ὅτε ἄῤῥενα καταλιπὼν ὅτε θήλειαν] Quod *Dionysius* tradit, nullos a prisco Bruto relictos fuisse liberos, *Glareano* quoque videtur verisimilius. quare *Ciceronem*, cum *de Claris oratoribus* hunc Brutum Iuniorum principem facit, videri hoc in gratiam Bruti dixisse, quem vt numen coluit. *Sylb.*

d Pro τῶν malim τά: vt ordo sit, ὡς οἱ τὰ Ῥωμαίων ἐξητακότες σαφέστατα, *qui res Romanorum quam diligentissime excusserunt.* vel inserto τὰ legendum, ὡς οἱ τὰ τῶν Ῥωμ. σαφ' ἐξητ. *Sylb.* Ὡς σαφέστατα τὰ τῶν Ῥωμαίων ἐξητ. *Vat.*

e Πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα *Vat.*

f Πλήβειοι *Vat.* atque ita supra (p. 81. v. 4.) scriptum est: eo nimirum modo quo τάρπεια p. 102. v. 15. Alias soluta diphthongo (vt notat *Sylb.*) pro ει in his et similibus scribi solet ηϊ

g Datiuus τοῖς δημοτικοῖς refertur ad verbum εἶα. alioqui verbum infin. μετιέναι postulat accus. τὰς δημοτικάς. *Sylb.*

h Deest *Vat.*

i Ὑπατείαν δὲ οὐδεὶς ἧς *Vat.* vulgatae omittunt duo vocc. οὐδεὶς ἧς.

k Καὶ ταύτης τυχόντες *Vat.*

l Μέλλει *Vat.*

m Scribendum puto, vocabulis in suas sedes repositis, καὶ διαφέρει τὸ σαφὲς εἰδέναι, παρίημι σκοπεῖν. *Steph.* vulgatae sic dant διαφέρει, παρίημι σκοπεῖν τὸ σαφὲς εἰδέναι.

n Ἐμβαλὼν in *Ed. Steph.* errore manifesto.

Μετὰ δὲ τὴν Βρούτου τελευτὴν, ὁ συνύπατος αὐτοῦ Οὐαλέριος ὑποπτος γίνεται τοῖς δημοτικοῖς, ὡς βασιλείαν κατασκευαζόμενος· πρῶτον μὲν, ὅτι μόνος κατέσχε τὴν ἀρχὴν, δέον εὐθὺς ἑλέσθαι τὸν συνύπατον, ὥσπερ ὁ Βροῦτος ἐποίησε, Κολλατῖνον [n] ἐκβαλών· ἔπειθ' ὅτι τὴν οἰκίαν ἐν ἐπιφθόνῳ τόπῳ κατεσκευάσατο, λόφον ὑπερκείμενον τῆς ἀγορᾶς ὑψηλὸν ἐπιεικῶς καὶ περίτομον, ὃν καλοῦσι Ῥωμαῖοι [o] Ἐλίαν, ἐκλεξάμενος. πυθόμενος δὲ παρὰ τῶν ἐπιτηδείων, ὅτι ταῦτα λυπεῖ τὸν δῆμον, ἀρχαιρεσιῶν [p] προθεὶς ἡμέραν, ὕπατον αἱρεῖται [q] τὸν" Σπόριον Λαικρήτιον, ὃς ὀλίγας ἡμέρας κατασχὼν τὴν ἀρχὴν ἀποθνήσκει. εἰς δὲ τὸν ἐκείνου τόπον καθίστησι Μάρκον Ὁράτιον, καὶ τὴν οἰκίαν [r] ἀπὸ τοῦ λόφου μετατίθεται

XIX.

missum est. Verum harum rerum veritatem discutiendam aliis relinquo, quibus haec curae sunt et quorum hoc interest.

Post Bruti mortem, eius collega Valerius apud plebem in suspicionem regni affectati venit: primum quidem quod solus magistratum retineret, quum tamen oporteret illum statim collegam sibi cooptare, quemadmodum fecerat Brutus expulso Collatino: deinde, quod domum in loco inuidioso aedificasset, delecto ad id colle, qui foro imminebat, quique satis altus et praeruptus *ac proinde natura munitus* erat, quem Romani Veliam vocant. Sed admonitus a suis familiaribus, populum haec moleste ferre, comitiorum die indicta, consulem creat Sp. Lucretium, qui non multos dies eo magistratu gesto obiit. In eius autem locum suffecit M. Horatium, domumque ex illo collis

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat. V.C.* 245. *Var.* 247. *Valerius adscitis sibi collegis quae instituerit in repub.*

o Vide *Var. Lect.* ad p. 16.

p Προσθεὶς minus recte in *Ed. Steph.*

q Deest *Vat.*

r Malim ἀπὸ τοῦ λόφου, vel ἀπὸ τούτου τοῦ λόφου. *Ab eo loco collis* vertit *Lapus. Sylb.* Ἀπὸ τοῦ λόφου *Vat.* vulg. ἀπὸ τοῦ τόπου τοῦ λόφου.

s Ἐκ

κάτω, ἵνα ἐξείη Ῥωμαίοις, ὡς αὐτὸς ἐκκλησιάζων ἔφη, βάλλειν αὐτὸν ἄνωθεν ἀπὸ τῶ μετεώρω τοῖς λίθοις, [s] εἴ τι λάβωσιν ἀδικοῦντα. βεβαίαν τε πίστιν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τὸς δημοτικὸς λαβεῖν βουλόμενος, ἀφεῖλεν ἀπὸ τῶν ῥάβδων τὸς πελέκεις, καὶ κατεσήσατο τοῖς [t] μετ' αὐτὸν ὑπάτοις ἔθος, ὃ καὶ μέχρι τῆς ἐμῆς διέμεινεν ἡλικίας, ὅταν ἔξωθεν τῆς πόλεως γένωνται, χρῆσθαι τοῖς πελέκεσιν, ἔνδον δὲ [u] ταῖς ῥάβδοις [x] κοσμεῖσθαι μόναις· νόμος τε φιλανθρωποτάτος ἔθετο, βοηθείας [y] ἔχοντας τοῖς δημοτικοῖς· ἕνα μὲν, ἐν ᾧ διαῤῥήδην ἀπεῖπεν, ἄρχοντα μηδένα εἶναι Ῥωμαίων, ὃς ἂν μὴ παρὰ τῶ δήμω λάβῃ τὴν ἀρχὴν, θάνατον ἐπιθεὶς ζημίαν ἐάν τις παρὰ ταῦτα ποιῇ, καὶ τὸν ἀποκτείναντα [z] τούτων τινα ποιῶν ἀθῶον· ἕτερον δὲ, ἐν ᾧ γέγραπται, „Ἐάν τις ἄρχων Ῥωμαίων τινὰ [a] ἀποκτείνειν, ἢ μασιγῶν, ἢ ζημιῶν εἰς χρήματα θέλῃ,

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 1/2. collis loco ad imas ipsius partes transtulit, vt liceret Romanis, quemadmodum ipse in sua concione dixerat, de superiore loco lapidibus se petere, si in vlla re delinquentem se deprehendissent. Quum autem vellet plebem certa et minime dubia libertatis suae pignora habere, fascibus secures ademit; et caeteris coss. qui successerunt hunc morem reliquit, qui ad meam *Cat.* *V.C.* 245. *Var.* 247. vsque aetatem perdurauit, vt quando extra vrbem essent, fecuribus vterentur, at in ipsa vrbe solis fascibus ornarentur. Legesque humanissimas tulit in plebis fauorem et auxilium: vnam quidem, qua diserte cauit ne quis Romae magistratum gereret, nisi a populo eum accepisset, capitali statuta poena in eum qui contra haec fecisset, et proposita impunitate ei qui ipsum occidisset. alteram vero, in qua scriptum est, „Si quis Romanus magistratus aliquem vel capite plectere, vel virgis caedere, vel

s Ἐάν τι λάβωσιν *Vat.*

t Μεθ' ἑαυτὸν *Vat.*

u Τοῖς ῥάβδοις in *Ed. Steph.* quod male se habere arguit sequens adiectiuum μόναις. *Sylb.* Vide *Var. Lect.* ad pag. 188.

x Κοσμεῖσθαι μόνως *Vat.*

y Ἔχοντας *Vat.* vulg. νέμοντας.

z Legendum τοιοῦτόν τινα vel τούτων τινά. *Sylb.* Τούτων τινὰ *Vat.* vulgo τοῦτόν τινα.

a Ἀποκτείνῃ perperam in *Ed. Steph.*

b Τίθε-

ἐξεῖναι τῷ ἰδιώτῃ προκαλεῖσθαι τὴν ἀρχὴν ἐπὶ τὴν τοῦ δήμου κρίσιν, πάσχειν δ' ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ μηδὲν ὑπὸ τῆς ἀρχῆς, ἕως ἂν ὁ δῆμος ὑπὲρ αὐτοῦ ψηφίσηται. ἐκ τούτων γίνεται τῶν πολιτευμάτων τίμιος τοῖς δημοτικοῖς, καὶ [b] τιθέμενα αὐτῷ [c] ἐπώνυμον Ποπλικόλαν· τοῦτο κατὰ τὴν [d] Ἑλληνικὴν διάλεκτον βάλεται δηλοῦν [e] δημοκηδῆ. καὶ τὰ μὲν ἐν ἐκείνῳ τῷ ἐνιαυτῷ συντελεσθέντα ὑπὸ τῶν ὑπάτων τοιάδε ἦν.

Τῷ δ' ἑξῆς αὐτός τε πάλιν ἀποδείκνυται Οὐαλέριος τὸ δεύτερον ὕπατος, καὶ σὺν αὐτῷ Λουκρήτιος, ἐφ' ὧν [f] ἐδὲν ἄλλο ἄξιον ἐπράχθη λόγου· τιμήσεις δ' ἐγίνοντο τῶν βίων καὶ τάξεις τῶν εἰς τὸς πολέμους εἰσφορῶν, ὡς Τύλλιος [g] ὁ βασιλεὺς ἐνομοθέτησεν, πάντα τὸν ἐπὶ τῆς Ταρκυνίου δυναστείας χρόνον ἀφειμένα, τότε δὲ πρῶτον

XX.

vel pecuniis mulctare velit, licere priuato homini ab illo magistratu ad populi iudicium prouocare, nec interea magistratui licere in eum animaduertere vllo modo, donec populus de eo suis suffragiis statuerit. Ob haec instituta apud plebem gratiosus fuit, eique cognomen impositum fuit Poplicolae: hoc, sermone Graeco, significat δημοκηδῆ. Atque hae sunt res, quae illo anno a coss. sunt gestae. *Per. Iul.* 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 1/2. *Cat.* *V.C.* 245. *Var.* 247.

Sequenti vero anno is ipse Valerius iterum creatur consul, et cum eo Lucretius; * in quorum consulatu nihil memoratu dignum gestum est: census vero habitus, et tributa ad bellicos vsus constituta et imperata, quemadmodum Tullius rex lege sanxerat; quae, quamdiu Tarquinius regnauit, fuerant intermissa, *Per. Iul.* 4208. *Ante Chr.* 506. *Olymp.* 68 2/3.

b Τίθεται *Vat.*

c Ἐπωνύμιον *Vat.*

d Ἑλλήνων *Vat.*

e *Lapi* versio δημότην habet. Sed Latina compositio *Poplicola* postulat δημοκηδῆ, quae vox sonat eum qui populi cura tangitur. *Sylb.* Δημοκηδῆ agnoscit *Vat.* atque etiam *Plutarchus.* Δημοκηδεῖς apud *Strabonem* sunt Rhodii, lib. XIV.

* Nec aliud eo consulatu memorabile est, praeter census et bellicorum tributorum ordinationem ex instituto regis Tullii etc. *Gelen.* *Cat.* *V.C.* 246. *Var.* 248.

f Ἄλλο μὲν ἐδὲν ἄξιον λόγου ἐπράχθη *Vat.*

g Ὁ βασιλεὺς *Vat.* vulgo deest articulus.

ὑπὸ τούτων ἀνανεωθεῖσαν· ἐξ ὧν εὑρέθη τῶν ἐν ἥβῃ Ῥωμαίων περὶ τρισκαίδεκα μυριάδας. καὶ εἰς χωρίον [h] Συγκήριον καλούμενον, Ῥωμαίων ἀπεσάλη στρατιὰ, διὰ φυλακῆς ἔξουσα τὸ φρούριον ἐπὶ ταῖς Λατίνων τε καὶ Ἑρνίκων πόλεσι κείμενον, ὅθεν τὸν πόλεμον προσεδέχοντο.

XXI. Ποπλίῳ Οὐαλερίῳ τῷ προσαγορευθέντος Ποπλικόλᾳ, [i] τὸ [k] τρίτον ἐπὶ τὴν αὐτὴν ἀποδειχθέντος ἀρχὴν, καὶ σὺν αὐτῷ Μάρκῳ Ὁρατίῳ τὸ δεύτερον, βασιλεὺς [k] Κλουσιανῶν τῶν ἐν Τυρρηνίᾳ, Λάρος ὄνομα, [l] Πορσῖνος ἐπίκλησιν, καταφυγόντων ἐπ' αὐτὸν τῶν Ταρκυνίων, ὑποσχόμενος αὐτοῖς δυοῖν θάτερον, ἢ διαλλάξειν αὐτοὺς πρὸς τοὺς πολίτας ἐπὶ καθόδῳ καὶ ἀναλήψει τῆς ἀρχῆς, ἢ τὰς οὐσίας ἀνακομισάμενος, ἃς ἀφῃρέθησαν, ἀποδώσειν, ἐπειδὴ πρέσβεις ἀποστείλας [m] εἰς τὴν Ῥώμην ἐν τῷ παρελθόντι ἐνιαυτῷ, μεμιγμένας ἀπειλαῖς [n] ἐπικλήσεις

Per. Iul. 4208. *Ante Chr.* 506. *Olymp.* 68 2/3.

missa, tunc primum ab istis in vsum reuocata. censa autem sunt puberum Romanorum circiter CXXXM. Et in locum Sycerium appellatum missus est Romanus exercitus; qui ei castello, quod Latinorum et Hernicorum oppidis imminet, vnde bellum exspectabatur, praesidio esset.

Cat. *V.C.* 246. *Var.* 248. *Per. Iul.* 4209. *Ante Chr.* 505. *Olymp.* 68 3/4.

P. Valerio (Poplicola vocato) tertium et M. Horatio iterum coss. rex Clusinorum, qui sunt in Hetruria, Lars nomine, Porsena cognomine, Tarquiniis ad eum confugientibus pollicitus, se e duobus alterum effecturum, vel eos suis ciuibus reconciliaturum, vt in patriam redirent, et regnum recuperarent, vel recepta eorum bona, quibus fuerant spoliati, se ipsis redditurum, quoniam superiore anno legatis Romam missis, qui preces cum minis mixtas afferebant, neque illos Romanis reconciliare,

Cat. *V.C.* 247. *Var.* 249.

b Σιγκύριον legisse videtur *Gelenius*. Σιγκλιερίᾳ apud *Plutarchum* in *Poplicola*. *Signiam* habet *Lapus*, (de qua supra ad pag. 249.) eamque scripturam mauult etiam *Xylander* apud *Plutarchum*. *Sylb.* Τισιονύριον in *Cod. Vat.*

i Deest *Vat.*

k Κλουσιανῶν in *Ed. Steph.* Κλουσίνων *Vat.*

l *Plutarcho* Πορσήνας dicitur, *Polaeno* Πορσίνας.

m Πρὸς τὴν πόλιν *Vat.*

n Forsan rectius παρακλήσεις. *Sylb.*

o Εὕρετο

κομίζοντας, ὅτε διαλλαγὰς [o] εὕρατο τοῖς ἀνδράσι καὶ κάθοδον, αἰτιωμένης τῆς βουλῆς τὰς ἀρὰς καὶ τοὺς ὅρκους τοὺς γενομένους κατ' αὐτῶν, [p] ὅτε τὰς οὐσίας ἀνεπράξατο αὐτοῖς, τῶν διανειμαμένων καὶ κατακληρουχησάντων αὐτὰς οὐκ ἀξιούντων ἀποδιδόναι· ὑβρίζεσθαι φήσας ὑπὸ Ῥωμαίων καὶ δεινὰ πάσχειν, ὅτι τῶν ἀξιωμένων οὐδετέρου παρ' αὐτῶν ἔτυχεν, ἀνὴρ αὐθάδης καὶ διεφθαρμένος τὴν γνώμην ὑπό τε πλούτου [q] καὶ ἀρχῆς μεγέθους καὶ χρημάτων, ἀφορμὰς ὑπέλαβεν ἔχειν καλὰς καταλῦσαι τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν, παλαίτερον ἔτι τοῦτο βουλόμενος· καὶ προεῖπεν αὐτοῖς τὸν πόλεμον. συνήρατο δ' αὐτῷ τὸ πολέμου πᾶσαν προθυμίαν ἀποδεῖξαι βουλόμενος ὁ Ταρκυνίου γαμβρὸς, Ὀκταούιος Μαμίλιος, ἐκ πόλεως [r] ὁρμώμενος Τούσκλου, [s] Καμερινοὺς μὲν καὶ Ἀντεμνάτας, οἳ τῶν Λατίνων μετεῖχον γένους, ἅπαντας ἐπαγόμενος, ἀφεσηconciliare, neque vt in patriam reducerentur impetrare potuerat, quod senatus se diris imprecationibus, et iureiurando, quo se adstrinxerant, impediri diceret, neque etiam bona eorum reperaret, ea restituere nolentibus, *propterea* contumelia se a Romanis affici, seque grauem perpeti iniuriam dicens, quod neutrum eorum quae ab illis postularat consequutus fuisset, vir arrogans, et prae diuitiis et maximo imperio et pecuniis mente peruersus, se occasionem praeclaram nactum arbitrabatur ad euertendum imperium Romanorum, quod iam multo ante facere voluerat: quare bellum illis indixit. Ad illius autem belli societatem vltro se addidit Octauius Mamilius, Tarquinii gener, ex vrbe Tusculo profectus, Camerinos quidem et Antemnates, qui Latini nominis erant omnes, secum adducens, cum

Per. Iul. 4209. *Ante Chr.* 505. *Olymp.* 68 3/4. *Cat.* *V.C.* 247. *Var.* 249.

o Εὕρετο *Vat.*

p Οὔτε τὰς οὐσίας *Vat.* articulus a vulgatis abest.

q Καὶ χρημάτων καὶ ἀρχῆς μεγέθους *Vat.* vulgatae dant μεγίστης.

r Ὁρμώμενος vsurpatur a *Dionysio* in altera etiam *proficiscendi* significatione, qua pro *ortum ducere* ponitur. quam si hic malis, in versione legas, *e Tusculis oriundus*, vt p. 237. Tusculi eum habitasse narrat. *Sylb.*

s Καμερηνοὺς *Vat.*

t Ἐθε-

κότας ἤδη Ῥωμαίων ἐκ τῦ φανερῦ· παρὰ δὲ τῶν ἄλλων ὁμοεθνῶν, οἷς ἐκ ἦν βϐλομένοις πολεμεῖν ἀναφανδὸν ἐνσπόνδω καὶ μεγάλην ἐχόσῃ ἰσχὺν τῇ πόλει, διὰ προφάσεις ἐκ ἀναγκαίας, [t] ἐθελοντὰς συχνὺς, ἰδίᾳ πεπεικὼς χάριτι.

XXII. Ταῦτα μαθόντες οἱ τῶν Ῥωμαίων ὕπατοι, πρῶτον μὲν τὰ ἐκ τῶν ἀγρῶν [u] χρήματά τε, καὶ βοσκήματα, καὶ ἀνδράποδα μετάγειν τοῖς γεωργοῖς ἐκέλευσαν εἰς τὰ πλησίον ὄρη, φρούρια κατασκευάσαντες ἐπὶ τοῖς ἐρυμνοῖς, ἱκανὰ σώζειν τὺς εἰς αὐτὰ καταφυγόντας. ἔπειτα τὸν καλούμενον Ἰανίκολον ὄχθον· ἔστι δὲ τῦτο τὸ ὄρος ὑψηλὸν, ἀγχῦ τῆς Ῥώμης πέραν τῦ Τιβέριος ποταμῦ κείμενον· ὀχυρωτέραις ἐκρατύναντο κατασκευαῖς τε καὶ φυλακαῖς, περὶ παντὸς ποιούμενοι μὴ γενέσθαι τοῖς πολεμίοις ἐπίκαιρον [χωρίον] ἐπιτείχισμα κατὰ τῆς πόλεως, καὶ τὰς εἰς τὸν πόλεμον παρασκευὰς ἐνταῦθ' [x] ἀπέθεντο. τά τ' ἐντὸς τείχυς ἐπὶ τὸ δημοτικώτερον καθίσαντο, πολλὰ πολιτευόμενοι φιλάνθρωπα πρὸς τὺς πένητας, ἵνα μὴ [y] μεταβάλλοιντο πρὸς τὺς τυράννυς, ἐπὶ τοῖς ἰδίοις κέρδεσι πεισθέντες προδῶναι τὸ κοινόν. καὶ γὰρ ἀτελεῖς αὐτὺς ἁπάντων ἐψηφίσαντο εἶναι τῶν κοινῶν τελῶν, ὅσα βασιλευομένης τῆς πόλεως ἐτέλουν, καὶ ἀνεισφόρυς τῶν εἰς τὰ στρατιωτικὰ καὶ τὺς πολέμυς ἀναλισκομένων ἐποίησαν· μέγα κέρδος ἡγούμενοι [z] τῷ κοινῷ, εἰ τὰ σώματα μόνον αὐτῶν ἕξουσι προκινδυνεύοντα τῆς πατρίδος. τήν τε δύναμιν ἠσκημένην ἐκ πολλῦ καὶ παρεσκευασμένην ἔχοντες, ἐν τῷ προκειμένῳ τῆς πόλεως ἐστρατοπεδεύοντο πεδίῳ. βασιλεὺς δὲ [a] Πορσῖνος ἄγων τὴν στρατιὰν, τὸν μὲν Ἰανίκολον ἐξ ἐφόδυ καταλαμβάνεται, καταπλήξαμενος τὺς φυλάττοντας [b] αὐτὸν, καὶ φρουρὰν Τυρρηνῶν ἐν αὐτῷ καθίσησιν. ἐπὶ δὲ τὴν πόλιν ἐλαύνων, ὡς [c] καὶ αὐτὴν δίχα πόνυ [d] παρασησόμενος, ἐπειδὴ πλησίον τῆς γεφύρας ἐγένετο, καὶ τὺς Ῥωμαίυς ἐθεάσατο προκαθημένυς τῦ ποταμῦ, παρεσκευάζετό τε πρὸς μάχην, ὡς ἀναξπα-

Per. Iul cum a populo Romano aperte iam defeciſſent; ex reliquis vero populis eiusdem gentis, qui nolebant aperte bellum inferre civitati foederatae et praepotenti, praeſertim nullis de cauſſis neceſſariis, multos voluntarios gratia ſua perſuaſos.

Conſules, his rebus cognitis, primum pecunias ex agris, et pecus et mancipia a ruſticis in proximos montes traduci iuſſerunt, exſtructis caſtellis in locis natura munitis, quae facile tutari poſſent eos qui in ea confugiſſent. Deinde Ianiculum, collem ita vocatum, (hic autem eſt mons altus prope vrbem trans flumen Tiberim ſitus) firmioribus munitionibus et praeſidiis munierunt, quauis ratione cauentes ne locus adeo opportunus ad oppugnandam vrbem in hoſtium poteſtatem veniret: ibique belli apparatus repoſuerunt. Vrbana quoque magis ad populi gratiam compoſuerunt, varia humanitatis officia praeſtantes egenis, ne ad tyrannorum partes tranſirent, priuatis commodis ad remp. prodendam impulſi. Etenim decreuerunt eos immunes eſſe omnium publicorum tributorum, quaecunque ante ſub regibus pendebant, et omnibus pecuniae collationibus, quae in res militares et bellicos vſus fiebant, liberarunt: exiſtimantes rempub. ſatis magnum facere quaeſtum, ſi illi tantum ſua corpora exhiberent ad pericula pro patria ſubeunda. quumque copias iam multo ante exercitatas et praeparatas haberent, in quodam campo ante vrbem ſito caſtra ſunt metati. At rex Porſena, cum exercitu profectus, Ianiculum montem primo impetu occupauit, cuſtodibus eius perterritis, ibique Hetruſcorum praeſidium collocauit. Romam autem infeſto exercitu petens, quaſi eam quoque ſine vllo labore in ſuam poteſtatem redacturus eſſet, quum ad pontem acceſſiſſet, et Romanos ante flumen inſtructos animadvertiſſet, ſe ad pugnam parauit, quaſi rapturos eos ſuorum

Per. Iul. 4209. *Ante Chr.* 505. *Olymp.* 68 ¾. *Cat.* *V.C.* 247. *Var.* 249.

Per. Iul. 4209. *Ante Chr.* 505. *Olymp.* 68 ¾. *Cat.* *V.C.* 457. *Var* 249.

[t] Ἐθελοντὰς *Vat.* quod ſi malis inquit *Sylb.* non repugno. vulgatae dant ἐθέλοντας in participio.

[u] Χρήματά τε *Vat.* vulgo deeſt τε.

[x] Ἀπέθεντο *Vat.* quo modo legendum eſſe monuerunt *Sylb.* et *Port.* vulgo legitur ἐπέθεντο.

[y] Μεταβάλλοιντο *Vat.*

[z] Τοῖς καινοῖς *Vat.*

[a] Πορσίνας *Vat.* Vide *Var. Lect.* ad p. 281.

[b] Αὐτὸ *Vat.*

[c] Καὶ ταύτην *Vat.*

[d] Παραλησόμενος *Vat.*

[e] Ἐπῆγε

σόμενος αὐτὲς πλήθει καὶ [e] ἐπήγαγε σὺν πολλῇ καταφρονήσει τὴν δύναμιν. εἶχον δὲ τὴν ἡγεμονίαν τῶ μὲν ἀριστερῶ κέρως οἱ Ταρκυνίε παῖδες, Τῖτος καὶ Σέξτος, [f] Ῥωμαίων τε τὲς φυγάδας ἄγοντες, καὶ ἐκ τῆς Γαβίων πόλεως τὸ ἀκμαιότατον, ξένων τε καὶ μισθοφόρων χεῖρα ἐκ ὀλίγην· τῶ δὲ δεξιῶ [g] Μαμίλιος ὁ Ταρκυνίε κηδεσὴς, [h] ἐφ' ἕ Λατίνων οἱ ἀποσάντες Ῥωμαίων ἐτάξαντο· βασιλεὺς δὲ Πορσῖνος κατὰ μέσην τὴν φάλαγγα ἐτέτακτο. Ῥωμαίων δὲ τὸ μὲν δεξιὸν κέρας Σπόριος [i] Λάρκιος καὶ Τῖτος [k] Ἑρμήνιος κατεῖχον, ἐναντίοι Ταρκυνίοις· τὸ δ' ἀριστερὸν, Μάρκος Οὐαλέριος, ἀδελφὸς θατέρε τῶν ὑπάτων Ποπλικόλα, καὶ Τῖτος Λκρήτιος, ὁ τῷ [l] πρόσθεν ὑπατεύσας ἔτει, Μαμιλίῳ καὶ Λατίνοις συνοισόμενοι· τὰ δὲ μέσα τῶν κεράτων οἱ ὕπατοι κατεῖχον ἀμφότεροι.

Per. Iul. 4209. Ante Chr. 505. Olymp. 68 3/4. Cat. V.C. 247. Var. 249.

rum multitudine, copiasque magna cum hostium contemptione adduxit. Laeuum autem cornu ducebant Tarquinii filii, Titus et Sextus, habentes Romanos exsules, et Gabinae iuuentutis lectissimos quosque, et externorum ac mercenariorum militum non exiguam manum: at dextrum ducebat Tarquinii gener Mamilius, in quo Latini, qui a Romanis defecerant, collocati erant: rex autem Porsena aciem mediam tenebat. Dextrum vero Romanorum cornu Sp. Largius et Titus Herminius, Tarquiniis oppositi, tenebant: laeuum M. Valerius, frater alterius consulis Poplicolae, et T. Lucretius, qui superiore anno consulatum gesserat, cum Mamilio et Latinis conflicturi: mediam vero aciem inter vtraque cornua consules ambo tenebant.

Vbi

e Ἐπῆγε *Vat.*

f Ῥωμαίων τε αὐτῶν τὲς φυγάδας *Vat.*

g Μανίλιος perperam in *Ed. Steph.*

h Forsan rectius ὑφ' ᾧ, vt cum alibi, tum etiam in *Rhetor. Opusc.* ἐκστρατεῦσαι ἑκάστες ὑπὸ τῷ οἰκείῳ ἡγεμόνι, *sub suo quemque duce. Sylb.* Ἐξ ἕ in *Cod. Vat.*

i Pro Λάρκιος apud *Liuium* inuenitur *Largius.* Verum *Sigonius* e *Vett. Codd.* mauult *Lartius:* vt deductum sit a praenomine *Lars.* Reperitur tamen Λάρκιος etiam apud *Plut.* in *Coriolano*, et infra passim *Sylb.* Male in *Ed. Steph.* Μάρκιος.

k Ἑρμίνιος *Vat.*

l vulg. πρῶτον. malim πρότερον, vel ὁ πρὸ τέτε ὑπατεύσας ἔτει, vt *Lapus* etiam vertit, *qui superiore anno consul fuerat. Sylb.* πρόσθεν in *Cod. Vat.*

m Pro

Ὡς δὲ συνῆλθον εἰς χεῖρας, ἐμάχοντο γενναίως ἀμφότεροι, καὶ πολὺν ἀντεῖχον χρόνον· ἐμπειρίᾳ [m] μὲν καὶ καρτερίᾳ κρείττες ὄντες οἱ Ῥωμαῖοι [n] τῶν Λατίνων καὶ Τυῤῥηνῶν, πλήθει δὲ κρατῦντες τῶν Ῥωμαίων οἱ Τυῤῥηνοὶ καὶ Λατῖνοι μακρῷ. πολλῶν δὲ πεσόντων ἀφ' ἑκατέρων, δέος εἰσέρχεται Ῥωμαίες, πρῶτον μὲν τὲς κατέχοντας τὸ ἀριστερὸν κέρας, ἐπειδὴ τὲς ἡγεμόνας ἐθεάσαντο Οὐαλέριόν τε καὶ [o] Λκρήτιον τραυματίας ἀποκομισθέντας ἐκ τῆς μάχης· ἔπειτα καὶ τὲς ἐπὶ τῷ δεξιῷ κέρατος τεταγμένες, νικῶντας ἤδη τὴν σὺν Ταρκυνίοις δύναμιν, τὸ αὐτὸ καταλαμβάνει πάθος, ὁρῶντας τὴν τροπὴν τῶν ἑταίρων. Φευγόντων δ' εἰς τὴν πόλιν ἁπάντων, καὶ διὰ μιᾶς γεφύρας βιαζομένων [p] ἀθρόων, ὁρμὴ γίνεται τῶν πολεμίων ἐπ' αὐτὲς μεγάλη· ὀλίγε τε [q] πάλιν ἐδέησεν ἡ πόλις ἁλῶναι κατὰ κράτος, ἀτείχιστος ἔσα ἐκ τῶν [r] παρὰ τὸν ποταμὸν μερῶν, εἰ συνεισέπεσον εἰς αὐτὴν ἅμα τοῖς φεύγεσιν οἱ

Per. Iul. 4209. Ante Chr. 505. Olymp. 68 3/4. Cat. V.C. 247. Var. 249.

Vbi autem ad manus ventum est, vtrique strenue pugnarunt, diuque alteri alteris restiterunt; cum peritia quidem et tolerantia Latinis et Hetruscis praestarent Romani, multitudine autem Romanis longe superiores essent Hetrusci et Latini. Multis autem vtrinque caesis, timor Romanos inuasit; primum eos qui in sinistro cornu erant, vbi duces Valerium et Lucretium ex acie saucios adsportatos viderunt; deinde etiam eos qui in dextro cornu erant instructi, qui iam vincebant Tarquinii copias, idem timor corripuit, quod suos socios in fugam versos viderent. Omnibus autem in vrbem refugientibus, et per vnum pontem conferto agmine irrumpentibus, ingens impetus ab hostibus in eos est factus; parumque abfuit quin vrbs per vim caperetur, quod immunita esset a partibus qua flumine alluitur, si hostes insequentes vna cum fugientibus in eam irru-

m Pro δὲ malim hoc loco μέν. *Sylb.* Ita etiam in *Cod. Vat.*

n Τῶν ἐναντίων pro τῶν Λατίνων καὶ Τυῤῥηνῶν habet *Cod. Vat.*

o Ὁράτιον *Vat.*

p Ἀθρόον excusari potest, si-

quis tamen malit genitiuum ἀθρόων, per me licebit *Sylb.*

q Πάλιν praeteritur a duobus interpretibus. Forsan verius πάνυ. *Sylb.*

r Παρὰ τὸν ποταμὸν *Vat.* vulgatis deest articulus.

s Σπό-

διώκοντες. οἱ δὲ τὴν ὁρμὴν τῶν πολεμίων ἐπισχόντες καὶ διασώσαντες ὅλην τὴν στρατιὰν, τρεῖς ἄνδρες ἐγένοντο, [s] Σπόριος Λάρκιος καὶ Τῖτος Ἑρμήνιος, οἱ τὸ δεξιὸν ἔχοντες κέρας ἐκ τῶν πρεσβυτέρων· Πόπλιος δὲ Ὁράτιος, ὁ καλούμενος Κόκλης, ἐκ τῆ κατὰ τὴν ὄψιν ἐλατ]ώματος, ἐκκοπεὶς ἐν μάχῃ τὸν ἕτερον [t] τῶν ὀφθαλμῶν, ἐκ τῶν νεωτέρων, μορφῇ τε κάλλιστος ἀνθρώπων καὶ ψυχὴν ἄριστος. ἦτος ἀδελφιδῆς μὲν ἦν Ὁρατίᾳ Μάρκῳ, θατέρᾳ τῶν ὑπάτων, τὸ δ' εὐγενὲς κατῆγεν ἀφ' ἑνὸς τῶν τριδύμων Ὁρατίᾳ Μάρκῳ, τῆ νικήσαντος τὲς Ἀλβανὲς τριδύμους, ὅτε περὶ τῆς ἡγεμονίας αἱ πόλεις εἰς πόλεμον κατασᾶσαι, συνέβησαν μὴ πάσαις ἀποκινδυνεῦσαι ταῖς δυνάμεσιν, ἀλλὰ τρισὶν ἀνδράσιν ἀφ' ἑκατέρας, ὡς ἐν τοῖς προτέροις δεδήλωκα λόγοις. ἦτοι δὴ μόνοι κατὰ νῶτα λαβόντες τὴν γέφυραν, εἶργον τὲς πολεμίᾳς τῆς διαβάσεως μέχρι πολλῆ, καὶ διέμενον ἐπὶ τῆς αὐτῆς βάσεως βαλλόμενοί τε ὑπὸ πολλῶν παντοδαποῖς βέλεσι, καὶ ἐκ χειρὸς παιόμενοι τοῖς ξίφεσιν, ἕως ἅπασα ἡ στρατιὰ διῆλθε τὸν ποταμόν.

Per. Iul. 4209. *Ante Chr.* 505. *Olymp.* 68¾. *Cat. V.C.* 247. *Var.* 249.

irrupiſſent. Sed qui hoſtium impetum repreſſerunt, quique totum exercitum ſeruarunt, tres viri fuere, e ſenioribus quidem Sp. Largius et Titus Herminius, qui cornu dextrum habebant: e iunioribus vero P. Horatius, Cocles appellatus a clade oculorum, quod alter oculus in praelio illi fuiſſet effoſſus; corporis forma omnium pulcherrimus, animique virtute praeſtantiſſimus. Hic fuit filius fratris M. Horatii alterius conſulis, nobili genere oriundus ab vno trigeminorum M. Horatio, qui trigeminos Albanos vicerat, quum, bello inter *has duas* ciuitates de principatu contendentes orto, inter vtrasque conuenit, ne totis viribus belli fortuna tentaretur, ſed ternis vtrinque viris res committeretur, vt in ſuperiori libro declaraui. Hi igitur ſoli, occupato primo pontis aditu, ad multas horas hoſtem tranſitu prohibuerunt, et in eodem gradu permanſerunt, petiti a multis vario telorum genere et comminus gladiis percuſſi, donec totus exercitus flumen traiecit.

Vbi

[s] Σπόριος μὲν *Vat.*

[t] Τὸν ὀφθαλμὸν *Vat.*

[u] Τὸ

Ὡς δ' ἐν ἀσφαλεῖ τὲς σφετέρας ἔδοξαν γεγονέναι, δύο μὲν ἐξ αὐτῶν, Ἑρμήνιός τε καὶ Λάρκιος, διεφθαρμένων αὐτοῖς ἤδη τῶν σκεπαστηρίων διὰ τὰς συνεχεῖς πληγὰς, ἐχώρεν ἐπὶ πόδα. Ὁράτιος δὲ μόνος, ἀνακαλυμένων αὐτὸν ἀπὸ τῆς πόλεως τῶν τε ὑπάτων καὶ τῶν ἄλλων πολιτῶν, καὶ περὶ παντὸς ποιυμένων σωθῆναι τοιῶτον ἄνδρα τῇ πατρίδι καὶ τοῖς γειναμένοις, οὐκ ἐπείσθη, ἀλλ' ἔμενεν ἔνθα [u] καὶ τὸ πρῶτον ἔστη, κελεύσας τοῖς περὶ τὸν Ἑρμήνιον λέγειν πρὸς τὲς ὑπάτες, ὡς αὐτῆ [x] φράζοντος, ἀποκόπ]ειν τὴν γέφυραν ἀπὸ τῆς πόλεως ἐν τάχει· ἦν δὲ μία κατ' ἐκείνες τὲς χρόνες ξυλόφρακ]ος, ἄνευ σιδήρε δεδεμένη ταῖς σανίσιν αὐταῖς, ἣν καὶ μέχρις ἐμῆ τοιαύτην φυλάτ]σι Ῥωμαῖοι· ἐπισείλας δὲ τοῖς ἀνδράσιν, ὅταν τὰ πλείω τῆς γεφύρας λυθῇ, καὶ βραχὺ τὸ λειπόμενον ἢ μέρος, φρᾶσαι πρὸς αὐτὸν σημείοις τισὶν, ἢ φωνῇ γεγωνοτέρᾳ· τὰ λοιπὰ λέγων ἑαυτῷ μελήσειν. ταῦτ' ἐπικελευσάμενος τοῖς δυσὶν, ἐπ' αὐτῆς ἵσταται τῆς γεφύρας, καὶ τῶν ὁμόσε χωρούντων ἓς μὲν τῷ ξίφει παίων,

Per. Iul. 4209. *Ante Chr.* 505. *Olymp.* 68¾. *Cat. V.C.* 247. *Var.* 249. *Horatii Coclitis virtus.*

Vbi vero ſuos in tuto iam eſſe exiſtimarunt, duo ex ipſis, Herminius et Largius, armis, quibus tegebantur, ob continuos ictus iam corruptis, pedetentim ſe receperunt. At Horatius ſolus, reuocantibus eum ab vrbe conſulibus et reliquis ciuibus, qui de tam egregii viri ſalute ſummopere erant ſoliciti, et quauis ratione patriae parentibusque ſeruatum optabant, non paruit, ſed permanſit vt primum ſteterat, iuſſitque Herminium ſuo nomine conſulibus ſignificare, vt ocius pontem ab vrbe reſcinderent, (erat illo tempore vnicus, e ligno factus et ſine ferro, ſolis compactus tabulis, quem ad mea vſque tempora Romani eodem modo ſeruabant) illiſque mandare, vt maiori pontis parte iam ſoluta, quum exigua adhuc eſſet reliqua, id ſibi aliquo ſigno vel voce clariore ſignificarent; caetera ſibi curae fore dicens. Quum haec mandata illis duobus dediſſet, in ipſo ponte ſubſtitit, et hoſtes ſecum congreſſos partim gladio per-

[u] Τὸ πρῶτον *Vat.* articulo carent vulgatae.

[x] Φράσαντος *Vat.*

[y] Περι-

ὡς δὲ τῷ θυρεῷ [y] περιτρέπων, πάντας ἀνέσειλε τὰς [z] ὁρμῶντας ἐπὶ τὴν γέφυραν· ἀκέτι γὰρ εἰς χεῖρας αὐτῷ χωρεῖν ἐτόλμων οἱ διώκοντες, ὡς μεμηνότι καὶ θανατῶντι· καὶ ἅμα ἅτε ῥᾴδιον αὐτῷ προσελθεῖν ὑπάρχον, ἐξ εὐωνύμων μὲν καὶ δεξιῶν ἔχοντι πρόβλημα τὸν ποταμὸν, ἐκ δὲ τῶν κατὰ πρόσωπον, ὅπλων τε καὶ νεκρῶν σωρόν· ἀλλ' ἄποθεν ἀθρόοι ἑστῶτες, λόγχαις τε καὶ [a] σαυνίοις καὶ λίθοις χειροπληθέσιν ἔβαλλον· οἷς δὲ μὴ [b] παρεῖη ταῦτα, τοῖς ξίφεσι καὶ ταῖς ἀσπίσι τῶν νεκρῶν. ὁ δ' ἠμύνετο, τοῖς ἐκείνων χρώμενος ὅπλοις κατ' αὐτῶν· καὶ ἔμελλεν, ὥσπερ εἰκὸς, εἰς ἀθρόους βάλλων, ἀεί τινος τεύξεσθαι σκοπῆς. ἤδη δὲ καταβελὴς ὢν, καὶ τραυμάτων πλῆθος ἐν πολλοῖς μέρεσι τοῦ σώματος ἔχων, μίαν δὲ πληγὴν λόγχης, ἣ διὰ θατέρου τῶν γλουτῶν ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς τοῦ μηροῦ ἀντία ἐνεχθεῖσα, ἐκάκωσεν αὐτὸν ὀδύναις, καὶ τὴν βάσιν ἔβλαπτεν, [c] ἐπεὶ ἐκ τῶν κατόπιν [d] ἤκουσεν ἐμβοησάντων λελῦσθαι τῆς γεφύρας τὸ πλεῖον μέρος, [e] καθάλλεται σὺν τοῖς ὅπλοις εἰς τὸν ποταμόν· καὶ διανηξάμενος τὸ ῥεῦμα χαλεπῶς πάνυ· περὶ γὰρ τοῖς ὑπερείσμασι τῶν σανίδων σχίζομενος ὁ ῥοῦς ὀξὺς ἦν, καὶ δίνας ἐποίει μεγάλας· ἐξεκολύμβησεν εἰς τὴν γῆν, ἀδὲν τῶν ὅπλων ἐν τῷ [f] νεῖν ἀποβαλών.

Per. Iul. 4209. Ante Chr. 505. Olymp. 68 3/4. Cat. V.C. 247. Var. 249.

percutiens, partim clypeo propulsans, omnes in pontem irruentes reiecit. qui enim *Romanos* persequebantur cum illo vt homine furioso et mortem appetente manus conserere amplius non audebant; simul etiam ad eum accedere difficile erat, quod a laeua et dextra ipsum flumen pro propugnaculo haberet, a fronte vero armorum et cadauerum aceruum; sed eminus a densa hostium caterua impetebatur lanceis et stipitibus et lapidibus * manualibus: quibus vero haec tela deerant, gladiis et clypeis mortuorum *eum infestabant*. Ille vero ipsis resistebat, illorum armis aduersus eos vtens: et (quemadmodum est verisimile) in confertos tela coniiciens aliquem scopum semper assequebatur. Sed iam telis confossus et multa vulnera in variis corporis partibus habens, vnamque plagam lanceae, quae recte per alteram coxam ad caput femoris traiecta magnis cruciatibus eum afficiebat, gressumque cum dolore impediebat, postquam audiuit eos qui a tergo vociferabantur maiorem pontis partem iam solutam, armatus in fluuium se deiecit, et aegre admodum tranato fluuio (nam * circa tabularum sublicas aquae cursus diuisus concitatus erat atque magnos efficiebat vortices) ad terram enatauit, nullis armis inter natandum amissis.

Per. Iul. 4209. Ante Chr. 505. Olymp. 68 3/4. Cat. V.C. 247. Var. 249.

Hoc facinus illi immortalem gloriam comparauit. Confestim enim Romani eum coronatum celebrantes in vrbem retulerunt, vt vnum de heroibus; et tota vrbana turba egressa effundebatur, cupiens, dum adhuc superstes esset, eius vultum postremo videre: videbatur enim ob vulnera breui interiturus. Sed postquam ex mortis periculo euasit, populus aeneam eius

[y] Περιτρέπων *Vat.* vulg. περιτρέπων.

[z] Ὁρμήσαντας *Vat.*

[a] Σαυνίοις *Vat.* vulgo σανίσι.

* Id est, *qui manu comprehendi possunt.*

[b] Παρῇν *Vat.*

[c] Cum *Porto* legendum esse puto ἐπειδὴ τῶν, ita vt praecedentia μίαν δὲ πληγὴν etc. parenthesi includantur. vulgatae dant ἐπεὶ δὲ τῶν.

[d] Ἤκουεν *Vat.*

[e] Καθέλ-

[e] Καθέλκεται agnoscit etiam *Lapus*, dum vertit *detrahitur*. quae scriptura si auctoris est, referendum erit hoc verbum ad τὴν πήρωσιν τῆς βάσεως: quia sauciatus in coxa *Horatius* pedes fere trahere cogebatur. Sed cum *Liuius* vtatur verbo *desiluit*, non absurde aliquis existimauerit legendum esse καθάλλεται, vt apud *Xenoph.* ἀπ' ὄχθων καθάλλεσθαι. *Sylb.* Hanc coniecturam firmat *Cod. Vat.* vulg. καθέλκεται.

* Circa tabularum sustentacula. *Lapus.* Circa iugorum fulcra. *Gelen.*

[f] Ἐν τῷ νῦν in *Ed. Steph.* Ego νεῖν cum *Xylandro* scribere non dubitaui, cum et sensus id verbum postulet, et praeter auctorem nostrum sic apud *Thucydidem* quoque legatur ἐπισαμένῳ νεῖν, et apud *Arrianum* τῷ νεῖν δαιμονέσατοι. *Sylb.*

[g] Ποθῶν αὐτὸν *Vat.*

[h] Τῆς

XXV. Τοῦτο τὸ ἔργον ἀθάνατον αὐτῷ δόξαν εἰργάσατο. παραχρῆμά τε γὰρ οἱ Ῥωμαῖοι στεφανώσαντες αὐτὸν, ἀπέφερον εἰς τὴν πόλιν ὑμνοῦντες, ὡς τῶν ἡρώων ἕνα. καὶ πᾶς ὁ κατοικίδιος ὄχλος ἐξεχεῖτο [g] ποθῶν αὐτὸν, ἕως ἔτι περιῆν, θεάσασθαι τὴν τελευταίαν πρόσοψιν· ἐδόκει γὰρ ὑπὸ τῶν τραυμάτων ἐκ εἰς μακρὰν διαφθαρήσεσθαι. καὶ ἐπειδὴ διέφυγε τὸν θάνατον, εἰκόνα χαλκῆν ἔνοπλον

ὁ δῆμος ἔσησεν αὐτῷ, τῆς ἀγορᾶς ἐν τῷ κρατίστῳ· καὶ χώραν ἐκ τῆς δημοσίας ἔδωκεν, ὅσην αὐτὸς ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ ζεύγει βοῶν περιαρόσειε, χωρὶς δὲ τῶν δημοσίᾳ δοθέντων, κατὰ κεφαλὴν ἕκασος ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, ὅτε μάλιστα δεινὴ σπάνις τῶν ἀναγκαίων ἐπιτηδείων ἅπαντας κατεῖχε, μιᾶς ἡμέρας τροφὴν ἐχαρίσαντο, μυριάδες ἀνθρώπων αἱ σύμπασαι πλείας ἢ τριάκοντα. Ὁράτιος μὲν δὴ τοιαύτην ἀποδειξάμενος ἀρετὴν ἐν τῷ τότε χρόνῳ, ζηλωτὸς μὲν, εἰ καί τις ἄλλος Ῥωμαίων, ἐγένετο, ἄχρηστος δ' εἰς τὰ λοιπὰ πράγματα τῆς πόλεως, διὰ τὴν πήρωσιν [h] τῆς βάσεως· καὶ διὰ τὴν συμφορὰν ταύτην ὅτε ὑπατείας, ὅτ' ἄλλης ἡγεμονίας στρατιωτικῆς ἀδεμιᾶς ἔτυχεν. [i] ἕτος μὲν δὴ θαυμαστὸν ἔργον ἀποδειξάμενος ἐν τῷ τότε ἀγῶνι Ῥωμαίοις, ἄξιος, εἴπερ τις καὶ ἄλλος [k] τῶν ἐπ' ἀνδρείᾳ διονομασθέντων, ἐπαινεῖσθαι· καὶ ἔτι πρὸς τούτῳ, Γάϊος Μάκιος, ᾧ [l] Κόρδος ἐπώνυμον ἦν, ἀνὴρ

Per. Iul. 4209. *Ante Chr.* 505. *Olymp.* 68 ¾. *Cat.* *V.C.* 247. *Var.* 249.

eius ſtatuam armatam erexit, in maxime conſpicuo fori loco: agrique tantum dono dedit e publico, quantum vno die vno boum iugo circumagere potuit. Sed praeter publica dona, ſinguli tam viri quam mulieres, per ſingula capita, quo tempore omnes grauiſſima rerum ad victum neceſſariarum inopia premebantur, quum eſſent vniuerſorum capita plura quam CCCCM. illi vnius diei alimenta dederunt. Horatius igitur, quum tunc adeo inſigne fortitudinis exemplum edidiſſet, ab omnibus beatus fortunatusque eſt iudicatus, ſi quisquam Romanorum alius: ſed ad caetera reip. munia obeunda inutilis fuit ob claudicationem; et ob iſtam calamitatem nec conſulatum nec vllam militarem praeturam eſt adeptus. In illo igitur certamine, tam admirando facinore edito apud Romanos, ſi quisquam alius eorum qui fortitudinis ergo ſunt celebres, praecipuam meruit laudem: et praeter eum C. Mucius, cui Cordo cognomen erat, vir claris natalibus, et ipſe facinus maguum aggreſſus; de quo paullo poſt agam, vbi prius narraro quibus in periculis reſpub. tunc verſaretur.

h Τῆς βλέψεως *Var.*

i Forſan rectius ἕτος *hic. Sylb.* οὗτός τε in *Cod. Var.* vulgo legitur ἕτως.

k Ἄλλος τῶν ἐπ' ἀνδρείᾳ *Var.* quo modo legendum eſſe conſtat ex *Dion. Exc. Vat.* p. 2. ed. *Mai.* Ἄλλος τῶν ἐπ' ἀνδρείᾳ διονομασθέντων.

l Κόδρος in *Ed. Steph.* et *Cod. Var.* quod nomen Graecis eſt notius. Κόρδος legiſſe videntur *Lapus* et *Gelenius.*

m Πατέρων in *Var.* et *Lapi Codd.* atque ita legendum eſſe placuit *Sylb.* et *Porto.* vulgo legitur πατρῴων.

n Ἐν οἵαις ἡ πόλις ἦν τότε συμφοραῖς *Var.*

o Ita *Var.* et *Lapi Codd.* Ὅτε minus recte in *Ed. Steph.*

p Πρὸς τὴν Ῥώμην *Var.*

q Perperam in *Ed. Steph.* ἀγρῶν.

r Τυβέρι-

Nam poſt illam pugnam, rex Hetruſcorum, caſtris in proximo monte poſitis, vnde Romanorum praeſidium expulerat, quidquid agri erat vltra Tiberim in ſua poteſtate habebat. Tarquinii vero filii et gener eius Mamilius, ratibus et ſcaphis copias ſuas traiicientes in vlteriorem fluuii partem, quae Romam fert, in loco munito caſtra poſuerunt: vnde excurſiones facientes Rom. agrum vaſtabant, et ſtabula euertebant, et pecora ex caſtellis paſtum progreſſa intercipiebant per inſidias. Quum igitur ab hoſtibus omnia loca quae erant extra muros detinerentur; neque terra vlli commeatus in vrbem importarentur, neque etiam per flumen niſi pauciſſimi ſubueherentur, breui rerum

Per. Iul. 4209. *Ante Chr.* 505. *Olymp.* 68 ¾. *Cat.* *V.C.* 247. *Var.* 249.

Μετὰ γὰρ τὴν μάχην ἐκείνην ὁ μὲν Τυῤῥηνῶν βασιλεὺς ἐν τῷ πλησίον ὄρει κατασρατοπεδευσάμενος, [o] ὅθεν τὴν Ῥωμαίων φερὰν ἐξέβαλε, τῆς ἐπέκεινα τοῦ Τιβέριος ποταμοῦ χώρας ἁπάσης ἐκράτει. οἱ δὲ Ταρκυνίου παῖδες καὶ ὁ κηδεσὴς αὐτῶν Μαμίλιος, σχεδίαις τε καὶ σκάφαις διαβιβάσαντες τὰς ἑαυτῶν δυνάμεις ἐπὶ θάτερα μέρη τοῦ ποταμοῦ, τὰ [p] πρὸς Ῥώμην φέροντα, ἐν ὀχυρῷ τίθενται χωρίῳ τὸν χάρακα· ὅθεν ὁρμώμενοι τῶν τε Ῥωμαίων ἐδῄουν τὴν γῆν καὶ τὰς αὐλὰς κατέσκαπτον, καὶ τοῖς ἐπὶ νομὰς ἐξιοῦσιν ἐκ τῶν ἐρυμάτων βοσκήμασιν ἐπετίθεντο. κρατυνόμενοι δὲ τῆς ὑπαιθρίου πάσης ὑπὸ τῶν πολεμίων, καὶ ὅτ' ἐκ γῆς εἰς τὴν πόλιν εἰσκομιζομένων τῶν [q] ἀγορῶν, ὅτε μὴν διὰ τοῦ ποταμοῦ καταγομένων ὅτι μὴ σπανίων, ταχεῖα

xxvi.

5 10 15

Nam poſt illam pugnam, rex Hetruſcorum, caſtris in proximo monte poſitis, vnde Romanorum praeſidium expulerat, quidquid agri erat vltra Tiberim in ſua poteſtate habebat. Tarquinii vero filii et gener eius Mamilius, ratibus et ſcaphis copias ſuas traiicientes in vlteriorem fluuii partem, quae Romam fert, in loco munito caſtra poſuerunt: vnde excurſiones facientes Rom. agrum vaſtabant, et ſtabula euertebant, et pecora ex caſtellis paſtum progreſſa intercipiebant per inſidias. Quum igitur ab hoſtibus omnia loca quae erant extra muros detinerentur; neque terra vlli commeatus in vrbem importarentur, neque etiam per flumen niſi pauciſſimi ſubueherentur, breui rerum

τῶν ἀναγκαίων σπάνις ἐγένετο μυριάσι πολλαῖς τὰ παρασκευασθέντα ὑ πολλὰ ὄντα δαπανώσαις. καὶ μετὰ τοῦθ' οἱ θεράποντες πολλοὶ καταλιπόντες τὺς δεσπότας, ἠυτομόλων ὁσημέραι, καὶ ἐκ τῆ δημοτικῆ πλήθυς οἱ πονηρότατοι πρὸς τὺς [r] τυράννυς ἀφίσαντο· ταῦθ' ὁρῶσι τοῖς ὑπάτοις ἔδοξε, Λατίνων μὲν δεῖσθαι τῶν ἔτι αἰδομένων τὸ συγγενὲς, καὶ μένειν δοκόντων ἐν τῇ Φιλία, συμμαχίας σφίσι πέμψαι διὰ ταχέων· εἰς δὲ τὴν Καμπανίδα Κύμην καὶ τὰς ἐν τῷ Πωμεντίνῳ πεδίῳ πόλεις ἀποστεῖλαι πρέσβεις, ἀξιώσοντας αὐτὰς σφίσι σίτυ ἐξαγωγὴν ἐπιτρέψαι. Λατῖνοι μὲν ὧν διεκρέσαντο τὴν ἐπικρείαν, ὡς ἧχ ὅσιον αὐτοῖς ὂν ἅτε [s] Ταρκυνίῳ πολεμεῖν ἅτε Ῥωμαίοις, ἐπειδὴ κοινῇ συνέθεντο πρὸς ἀμφοτέρυς [t] τὰ περὶ τῆς Φιλίας ὅρκια. ἐκ δὲ τῆ Πωμεντίνυ πεδίυ Λάρκιός τε καὶ Ἑρμήνιος οἱ [u] πεμφθέντες [x] ἐπὶ τὴν παρακομιδὴν τῆ σίτυ πρέσβεις, πολλὰς γεμίσαντες σκάφας παντοίας τροφῆς, ἀπὸ θαλάττης ἀνὰ τὸν ποταμὸν, ἐκ νυκτὶ ἀσελήνῳ, λαθόντες τὺς πολεμίυς, διεκόμισαν. ταχὺ δὲ καὶ ταύτης ἐξαναλωθείσης τῆς ἀγορᾶς, καὶ τῆς αὐτῆς κατασχέσης τὺς ἀνθρώπυς ἀπορίας, μαθὼν παρὰ τῶν αὐτομόλων ὁ Τυρρηνὸς ὅτι πάμπυσιν [y] ἀπὸ τῆ λιμῆ οἱ ἔνδον, ἐπεκηρυκεύσατο πρὸς αὐτὺς, ἐπιτάττων δέχεσθαι τὸν Ταρκύνιον, εἰ [z] βέλοιντο πολέμυ καὶ λιμῆ ἀπηλλάχθαι.

Οὐκ [a] ἀνεχομένων δὲ Ῥωμαίων τὰς ἐπιταγὰς, ἀλλὰ [b] πάντα τὰ δεινὰ ὑπομένειν βελομένων, καταμαθὼν ὁ Μάκιος ὅτι δυοῖν θάτερον αὐτοῖς συμβήσεται, ἢ μὴ διαμεῖναι πολὺν ἐν τοῖς λελογισμένοις χρόνον ὑπὸ τῆς ἀπορίας τῶν ἀναγκαίων ἐκβιασθεῖσιν, ἢ φυλάττουσι βεβαίας τὰς κρίσεις, τὸν οἰκτιστον ἀπολέσθαι [c] μόρον, δεηθεὶς τῶν ὑπάτων τὴν βελὴν αὐτῷ συναγαγεῖν, [d] ὡς μέγα τι καὶ ἀναγκαῖον ἐξοίσων πρὸς αὐτὴν, ἐπειδὴ συνήχθη, λέγει τοιάδε· „Ἄνδρες πατέρες, ἐγχείρημα τολμᾷν διανοόμενος, ὑφ' ἓ τῶν παρόντων ἀπαλλαγήσεται κακῶν ἡ πόλις,

XXVII.

Per. Iul. 4209. Ante Chr. 505. Olymp. 68 3/4. Cat. V.C. 247. Var. 249.

rum ad victum neceſſariarum inopia fuit ingens, multis hominum millibus res praeparatas, quae non multae erant, abſumentibus. Praeterea multa mancipia deſertis ſuis dominis quotidie *ad hoſtes* transfugiebant, et peſſimi quique de plebe facta defectione ad tyrannos tranſibant. Conſulibus haec videntibus placuit Latinos rogare, qui adhuc aliquo modo cognationem reuereri et in amicitia permanere videbantur, vt ſibi celeriter auxilia mitterent; et Cumas agri Campani et ad alias agri Pomentini vrbes mittere legatos, qui ab illis peterent vt ſibi frumenti exportandi copiam facerent. Latini igitur auxilia illis negarunt, quod religione vetarentur tam cum Tarquinio quam cum Romanis bellum gerere, quod vtrisque ex aequo ſocietatis foedere iuncti eſſent. Ex agro autem Pomentino Largius et Herminius, miſſi ad frumentum convehendum legati, multas ſcaphas vario commeatu onuſtas, a mari per fluuium, nocte illuni clam

clam hoſtibus, in vrbem duxerunt. Sed intra paucos dies hoc quoque commeatu abſumpto, et eadem rerum penuria homines premente, rex Hetruſcus, quum cognouiſſet ex profugis oppidanos fame laborare, praecones ad eos miſit, imperans vt Tarquinium reciperent, ſi bello et fame liberari vellent.

Sed quum Romani imperata facere grauarentur, et extrema quaeuis mala perpeti mallent, Mucius animaduertens alterum e duobus illis euenturum, aut eos non permanſuros diu in eodem propoſito, rerum neceſſariarum inopia coactos, aut, ſi conſtanter in ſententia permanerent, et quod decreuerant obſeruarent, miſerrimo mortis genere interituros, rogatis conſulibus vt ſibi ſenatum cogerent, quaſi magnum eſſet quiddam ac neceſſarium illi indicaturus, vbi fuit coactus, ita eſt loquutus: „Patres conſcripti, habens in animo audax facinus aggredi, quo reſp. praeſentibus malis liberabitur, id quidem

C. Mucii Cordi egregium facinus.

r Τυῤῥηνὺς *Vat.* illi vero reclamat *Lapi* verſio.

s Ταρκυνίοις *Vat.*

t Τὰ περὶ τῆς φιλίας *Vat.* et *Lapi Codd.* vulgatis deeſt praepoſitio.

u Πεμφθέντες *Vat.* vulgo παραπεμφθ.

x Ἐπὶ τὴν παρακομιδὴν *Vat.* vulgo ἐπὶ τὴν κομιδήν.

y Ἐπὸ τῆ λιμῆ *Vat.*

z Βέλοντοι *Vat.*

a Ἀνασχομένων *Vat.*

b Πάντα τὰ δεινὰ *Vat.* vulgatis deeſt articulus.

c Τῶν μόρων *Vat.*

d Ὡς μέγα τί κῃ ἀναγκαῖον *Vat.* quo modo legendum eſſe ſuſpicatus eſt *Sylb.* copula vulgo deeſt.

τῷ μὲν ἔργῳ πάνυ θαῤῥῶ, καὶ ῥᾳδίως αὐτῆ κρατήσειν οἴομαι· περὶ δὲ τῆς ἐμαυτῆ ψυχῆς, εἰ περίεσταί μοι μετὰ τὸ ἔργον, ἃ πολλὰς ἐλπίδας ἔχω, μᾶλλον δ', εἰ χρὴ τἀληθὲς λέγειν, ἀδεμίαν. εἰς τοσοῦτον δὲ κίνδυνον ἐμαυτὸν καθιέναι μέλλων, οὐκ ἀξιῶ λαθεῖν ἅπαντας αἰωρηθεὶς ὑπὲρ μεγάλων, [e] ἐὰν ἄρα συμβῇ μοι διαμαρτεῖν τῆς πείρας, ἀλλ' ἐπὶ καλοῖς ἔργοις [f] μεγάλων ἐπαίνων τυγχάνειν, ἐξ ὧν [g] ἀντὶ θνητῆ σώματος ἀθάνατον [h] ὑπάρξει μοι κλέος. δήμῳ μὲν ἓν φράζειν ἃ διανοῆμαι πράττειν, οὐκ ἀσφαλὲς, μή τις ἴδια κέρδη περιβαλόμενος πρὸς τὰς πολεμίας αὐτὰ ἐξενέγκῃ, δέον αὐτοῖς ὥσπερ μυστηρίοις ἀπορῥήτα φυλακῆς· ὑμῖν δὲ, ἃς καθέξειν αὐτὰ πεπίστευκα ἐγκρατῶς, πρώτοις τε καὶ μόνοις ἐκφέρω· παρ' ὑμῶν δὲ οἱ ἄλλοι πολῖται ἐν τῷ προσήκοντι καιρῷ

Per. Iul. 4209. *Ante Chr.* 505. *Olymp.* 68 ¾. *Cat. V.C.* 247. *Var.* 249.

quidem mihi ſucceſſurum confido, idque me facile confecturum ſpero: * An vero poſt id facinus perpetratum vita mihi ſit ſuperſtes futura, non magnam habeo ſpem; imo potius, ſi verum eſt dicendum, nullam. Me igitur tanto periculo obiecturus, nolui vos omnes latere rerum magnarum ſpe elatus, ſi conatu me contingat excidere, ſed ob res praeclare geſtas magnam laudem conſequi, vnde pro mortali corpore immortalem gloriam adipiſcar. At populo indicare ea quae facere cogito, non eſt tutum; ne quis lucri et praemii ſpe rem ad hoſtes deferat, cum ea non ſecus atque myſterium arcanum ſilentio ſit cuſtodienda. vobis vero qui, vt mihi perſuadeo, arcana conſtanter continebitis, primis et ſolis haec patefacio; et a vobis caeteri ciues opportuno tempore haec ediſcent. Facinus

* De mea vero anima, an ſuperſtes futura ſit operi, haud ſpem equidem magnam habeo. *Lapus.*

e Ἐὰν ἄρα συμβῇ μοι μὴ διαμαρτεῖν etc. in *Ed. Steph.* ſed particulam μὴ ſententiam ferre non poſſe exiſtimat *Sylb.* nec agnoſcunt *Vat.* et *Lapi Codd.* *Portus* vertit, *vt, ſi conatus iſte mihi feliciter ſucceſſerit, ſaltem rebus praeclare geſtis magnam laudem conſequar, vnde* etc. ac ſi lectum voluiſſet, ὥστε ἐὰν ἄρα συμβῇ μοι μὴ διαμαρτεῖν, ἐπὶ καλοῖς etc.

f Καλῶν ἐπαίνων *Vat.*

g Ἀντὶ τῆ θνητῆ *Vat.*

h Ὑπάρχει *Vat.*

i Μέλλω

μαθήσονται. τὸ δ' ἐγχείρημά μοι τοιόνδ' ἐστίν. αὐτομόλως σχῆμα μέλλω [i] λαβὼν, ἐπὶ τὸν χάρακα τῶν Τυῤῥηνῶν πορεύεσθαι. ἐὰν μὲν οὖν ἀπιστηθεὶς πρὸς αὐτῶν ἀποθάνω, ἐνὶ πολίτῃ [k] μόνῳ ἐλάττους οἱ λοιποὶ γενήσεσθε· ἐὰν δὲ παρελθεῖν εἴσω τῆ χάρακος ἐκγένηταί μοι, τὸν βασιλέα τῶν πολεμίων ἀποκτείνειν ὑμῖν [l] ὑπισχνοῦμαι· ἀποθανόντος δὲ Πορσίνα, καταλυθήσεται μὲν [m] ὑμῖν " ὁ πόλεμος. ἐγὼ δ' εἰ, [n] ὅ τι ἂν " τῷ δαιμονίῳ δόξῃ, τοῦτο πείσομαι, τούτων συνίστορας ὑμᾶς ἔχων καὶ μάρτυρας πρὸς τὸν δῆμον, ἄπειμι τὴν κρείττονα τύχην τῆς πατρίδος ἡγεμόνα τῆς ὁδοῦ ποιησάμενος."

5 10

xxviii. [o] Ἐπαινεθεὶς δ' ὑπὸ τῶν ἐν τῷ συνεδρίῳ, καὶ λαβὼν οἰωνοὺς αἰσίους τῆς πράξεως, διαβαίνει τὸν ποταμόν. καὶ [p] παραγενηθεὶς ἐπὶ τὸν χάρακα τῶν Τυῤῥηνῶν, εἰσέρχεται, παρακρουσάμενος τοὺς φυλάττοντας τὰς πύλας, ὡς τῶν ὁμοεθνῶν τις, [q] ὅπλων τ' οὐδὲν φανερὸν ἔχων, καὶ

15

Per. Iul. 4209. *Ante Chr.* 505. *Olymp.* 68 ¾. *Cat. V.C.* 247. *Var.* 249.

cinus autem, quod aggredi volo, huiusmodi eſt. Sumpta transfugae ſpecie caſtra Hetruſcorum adire ſtatui. Si igitur fide mihi ab illis non habita moriar, vnius ſolius viri iactura reliquus ciuium veſtrorum numerus minuitur. Sed ſi ingredi caſtra mihi liceat, vobis polliceor me regi hoſtium necem allaturum: mortuo autem Porſena belli finis fiet. Ego vero quicquid fortunae viſum fuerit, id patiar: horum vos conſcios et teſtes apud populum habiturus, meliorem patriae fortunam viae ducem ſequutus, diſcedam.

Quum autem a ſenatu collaudatus fuiſſet, et felix rei peragendae auſpicium obſeruaſſet, ita demum flumen traiecit. Quum ad Hetruſcorum caſtra veniſſet, ea ingreditur, deceptis portarum cuſtodibus, quaſi eiusdem gentis vnus eſſet, quia nulla arma propalam geſtabat, et Hetruſco

i Μέλλω λαβὼν *Vat.* vocabulum prius deeſt vulgatis.

k Μόνον ἐλάττους *Vat.*

l Ὑποδέχομαι *Vat.*

m Non agnoſcit *Vat.*

n Illa ὅ τι ἂν deſiderantur in *Cod. Vat.*

o Ἐπαινεθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν *Vat.*

p Παραγενόμενος *Vat.*

q Ὅπλον τε *Vat.* quod maluerunt *Sylb.* et *Portus.*

r Μεγέθει

γλώττῃ Τυῤῥηνικῇ διαλεγόμενος, ἣν ἐξέμαθεν ἔτι παῖς ὤν, ὑπὸ τροφῷ Τυῤῥηνίδος τὸ γένος ἐκδιδαχθείς. ὡς δ' ἐπὶ τὴν ἀγορὰν καὶ τὸ στρατήγιον ἀφίκετο, ἄνδρα ὁρᾷ [r] μεγέθει σώματος καὶ ῥώμῃ διαφέροντα, ἐσθῆτα πορφύρας ἐνδεδυκότα, καθήμενον ἐπὶ τῷ στρατηγικῷ βήματος, καὶ περὶ αὐτὸν ἑστῶτας ἐνόπλους συχνούς. διαμαρτὼν δὲ τῆς δόξης, οἷα δὴ μηδέποτε τὸν βασιλέα τῶν Τυῤῥηνῶν θεασάμενος, τοῦτον τὸν ἄνδρα ὑπέλαβε Πορσῖνον εἶναι· ὁ δ' ἦν ἄρα γραμματεὺς τῷ βασιλέως, ἐκάθητο δ' ἐπὶ τῷ βήματος διαριθμῶν τοὺς στρατιώτας, καὶ διαγράφων αὐτοῖς τοὺς ὀψωνιασμούς. ἐπὶ τοῦτον δὴ τὸν γραμματέα χωρήσας διὰ τοῦ περιεστηκότος ὄχλου, καὶ ἀναβάς, ὡς ἄνοπλος ὑπ' ἀδενὸς κωλυόμενος, ἐπὶ τὸ βῆμα, σπάσας τὸ ξιφίδιον, ὃ ἐντὸς τῆς περιβολῆς ἔκρυπτε, καὶ παίει τὸν ἄνδρα κατὰ τῆς κεφαλῆς. ἀποθανόντος δὲ τοῦ γραμματέως πληγῇ μιᾷ, συλληφθεὶς εὐθὺς ὑπὸ τῶν περὶ τὸ βῆμα, πρὸς τὸν βασιλέα, [s] πεπυσμένον ἤδη τὴν τοῦ γραμματέως ἀναίρεσιν, ἀπάγεται. ὁ δ' ὡς εἶδεν αὐτόν. „Ὦ μιαρώτατε

Per. Iul. 4209. *Ante Chr.* 505. *Olymp.* 68 ¾. *Cat. V.C.* 247. *Var.* 249.

Hetruſco ſermone loquebatur, quem, dum adhuc eſſet puer, didicerat, a nutrice Hetruſca doctus. Vbi vero in forum et ad praetorium venit, vidit virum magnitudine et robore corporis inſignem, veſte purpurea indutum, pro tribunali regio ſedentem, et circa eum frequentes milites armatos ſtantes. Deceptus autem opinione ſua, quippe qui regem Hetruſcorum nunquam vidiſſet, hunc virum Porſenam eſſe arbitratus eſt: at ille erat ſcriba regis, ſedebatque pro rribunali, milites recenſens, et pecuniam, quam ipſis pro ſtipendio numerabat, in tabulas referens. Ad iſtum igitur ſcribam per circumſtantem turbam acceſſit, et, vt inermis a nullo prohibitus, quum tribunal conſcendiſſet, eduxit gladium, quem ſub veſte occultabat, illiuſque caput percuſſit. Vnico autem vulnere ſcriba interfecto, ſtatim ille, comprehenſus ab iis qui tribunal circumſtabant, ad regem, qui iam de ſcribae ſui caede certior fuerat factus, abducitur. Ille vero, quum eum conſpexiſſet, „Omnium, inquit,

[r] Μεγέθει τε καὶ ῥώμῃ σώματος *Vat.*

[s] Πεπυσμένον ἤδη πας' ἑτέρων τὴν τοῦ *Vat.*

ε Καὶ

πάντων, εἶπεν, ἀνθρώπων, καὶ δίκας ὑφέξων ἀκ εἰς μακρὰν, ὧν ἄξιος εἶ. λέγε τίς εἶ, καὶ πόθεν ἀφιγμένος. καὶ τίνι βοηθείᾳ πεποιθὼς, ἐπεχείρησας ἔργῳ τηλικῷδε· καὶ πότερον τὸν γραμματέα τὸν ἐμὸν ἀποκτεῖναί σοι πρόκειτο μόνον, ἢ κἀμέ· [t] καὶ τίνας ἔχεις κοινωνὸς τῆς ἐπιβουλῆς; ἀπόκρυψαι δὲ μηδὲν τῶν ἀληθῶν, ἵνα μὴ βασανιζόμενος [u] ἀναγκασθείς λέγειν.„

Καὶ ὁ Μάκιος ἅτε μεταβολῇ χρώματος, ἅτε συννοίᾳ προσώπου τὸν ὀῤῥωδοῦντα [x] διασημαίνας, ἅτ' ἄλλο παθὼν ἀδὲν, ὧν φιλοῦσι πάσχειν οἱ μέλλοντες ἀποθνήσκειν, λέγει πρὸς αὐτόν· „Ῥωμαῖός [y] εἰμι, καὶ ἀ τῶν ἐπιτυχόντων [z] ἕνεκά τε, ἐλευθερῶσαι δὲ τὴν πατρίδα βουληθεὶς τῷ πολέμῳ, ἦλθον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ὑμῶν, [a] ὡς τῶν αὐτομόλων εἷς, ἀποκτεῖναι σε βουλόμενος· ἀκ ἀγνοῶν μὲν ὅτι [b] καὶ κατορθώσαντι

Per. Iul. 4209. *Ante Chr.* 505. *Olymp.* 68 ¾. *Cat. V.C.* 247. *Var.* 249.

quit, mortalium ſceleſtiſſime, et qui breui poenas tuo facinore dignas dabis, dic quiſnam ſis, et vnde profectus, et quo fretus auxilio tantum facinus aggredi auſus fueris; et vtrum meum tantum ſcribam interficere tibi propoſueris, an etiam meipſum; et quos habeas inſidiarum harum ſocios? Sed caue ne quid veri ſilentio premas, ne tormentis veritatem dicere cogaris.

Tunc Mucius, neque mutato colore, neque vultus moerore vllum metuentis ſignum prae ſe ferens, neque vlla alia perturbatione motus, quae homines in mortis imminentis periculo turbare ſolet, ei reſpondit: „Ego Romanus ſum, nec leui de cauſſa, ſed patriam bello liberare cupiens, veni in veſtra caſtra, vt transfuga, te volens interficere; non ignorans, ſiue proſpere res mihi ſuccederet, ſiue me mea ſpes falleret, mortem

[t] Καὶ τίνας ἔχεις κοινωνὸς τῆς ἐπιβουλῆς ἢ συνίσορας; ἀποκρύψῃ *Vat.*

[u] Ἀναγκασθῆς *Vat.* quod placuit etiam *Sylburgio.*

[x] Διασημήνας *Vat.*

[y] Ἐγὼ Ῥωμαῖος μέν εἰμι *Vat.*

[z] Ἕνεκα γένους *Vat.* vulgo legitur ἕνεκ' αἰτίου.

[a] Ὡς τῶν αὐτομόλων τις *Vat.*

[b] Καὶ κατορθώσαντι *Vat.* atque ita vel κατορθώσαντί τε legendum eſſe monuit *Sylb.* nam vulgatae copula carent.

καὶ διαμαρτόντι τῆς ἐλπίδος, ἀποθανεῖν [c] ὑπάρχει μοι, χαρίσασθαι δὲ τῇ γειναμένῃ τὴν ἐμαυτοῦ ψυχὴν προαιρούμενος, καὶ ἀντὶ τοῦ [d] γεννητοῦ σώματος ἀθάνατον δόξαν καταλιπεῖν· [e] ψευσθεὶς δὲ τῆς ἐλπίδος, ἀντί σε τὸν γραμματέα, [f] ὃν ἀδὲν ἐδεόμην, ἀνήρηκα, τῇ τε πορφύρᾳ καὶ τῷ δίφρῳ, καὶ τοῖς ἄλλοις τῆς ἐξουσίας συμβόλοις πλανηθείς. τὸν μὲν ἓν θάνατον, ὃν αὐτὸς ἐμαυτοῦ κατεψηφισάμην, ὅτ' ἐπὶ τὴν πρᾶξιν ἔμελλον ὁρμᾶν, ἃ παραιτοῦμαι· βασάνους δὲ καὶ τὰς ἄλλας ὕβρεις εἴ μοι παρείης, πίστεις δοὺς ἐπὶ θεῶν, ὑπισχνοῦμαί σοι μέγα πρᾶγμα δηλώσειν, καὶ πρὸς τὴν σωτηρίαν ἀνῆκόν σοι.„ Ὁ μὲν δὴ ταῦτ' ἔλεγε, [g] στρατηγῆσαι τὸν ἄνδρα διανοούμενος.

Per. Iul. 4209. *Ante Chr.* 505. *Olymp.* 68 ¾. *Cat. V.C.* 247. *Var.* 249.

mortem mihi oppetendam; patriae vero, quae me procreauit, vitam donaturus, et pro mortali corpore gloriam immortalem consequuturus: sed spe frustratus pro te scribam tuum mihi ignotum interfeci, purpura et sella et reliquis regiae potestatis insignibus deceptus. Mortem igitur, cui ego ipse memet devoui, quum hoc facinus sum aggressus, non deprecor. Cruciatus vero et caeteras contumelias si mihi remiseris, data per deos fide, polliceor me tibi rem magnam, quaeque ad tuam salutem spectat, declaraturum. Ille igitur haec dixit, habens in animo hominem stratagemate circumuenire. Rex vero

c Ὑπάρχει pro futuro ὑπάρξει positum certitudinis gratia *Sylb.*

d Pro γεννητοῦ supra dixit θνητοῦ. quod et hic loci pro γεννητοῦ habet *Cod. Vat.* nec aliter legisse visus est *Lapus*, dum vertit *pro mortali corpore.*

e In *Lapi* etiam codice nullam hic fuisse coniunctionem indicat versio, *deceptus cum sim.* malim ego ψευσθεὶς δὲ, vel νῦν δὲ ψευσθεὶς cum *Gelenio*, qui vertit *nunc spe frustratus. Sylb.* ψευσθεὶς δὲ *Vat.* particula δὲ vulgatis deest.

f [a]Ὃν ἀδὲν ἐδεόμην *Vat.* ὃν ἀδ' εἰδόμην vulgatae dant.

g Opinor compositе legendum καταστρατηγῆσαι, quo aliquoties supra est vsus *Sylb.* et *Steph.* Verum στρατηγῆσαι retinendum. Sic enim *Strabo* l. I. de *Homero*; ἐφρόντισε πολὺ μέρος τἀληθοῦς, ἓν δ' ἐπίθει καὶ ψεῦδος· τὸ μὲν ἀποδεχόμενος, τῷ δὲ δημαγωγῶν καὶ στρατηγῶν τὰ πλήθη. sic et *Dionysius* ipse l. VII. βοᾶν vtitur pro καταβοᾶν, quum dicit, καὶ συνδραμόντες εἰς τὴν ἀγορὰν τοὺς δημάρχους ἐβόων. Notum etiam Latinos simplicibus intertum vti pro compositis *Cas.*

h Ἐν

ὁ δ' ἔξω τοῦ φρονεῖν γεγονὼς, καὶ ἅμα κινδύνους ἐκ πολλῶν μαντευόμενος ἀνθρώπων ἐκ ἀληθεῖς, δίδωσιν αὐτῷ δι' ὅρκων τὸ πιστόν. μετὰ δὲ τοῦτο, καινότατον ἐνθυμηθεὶς ὁ Μούκιος ἀπάτης τρόπον, ἧς [h] ἐν ἀφανεῖ τὸν ἔλεγχον [i] εἶχε, λέγει πρὸς αὐτόν· „Ὦ βασιλεῦ, Ῥωμαίων ἄνδρες τριακόσιοι τὴν αὐτὴν ἔχοντες ἡλικίαν, ἐκ τοῦ γένους [k] τῶν πατρικίων ἅπαντες, ἐβουλευσάμεθα συνελθόντες ἀποκτεῖναί σε, καὶ τὸ πιστὸν ὅρκοις παρ' ἀλλήλων ἐλάβομεν. ἔδοξε δ' ἡμῖν [l] βουλευσαμένοις ὅσις ἦν ὁ τῆς ἐπιβουλῆς τρόπος, μήτε ἅπαντας ἅμα χωρεῖν ἐπὶ τὸ ἔργον, ἀλλὰ καθ' ἕνα, μήτε φράζειν ἕτερον ἑτέρῳ, πότε καὶ πῶ καὶ πῶς, καὶ τίσιν ἀφορμαῖς χρησάμενος ἐπιθήσεταί σοι· ἵνα ῥᾷον ἡμῖν ὑπάρχῃ τὸ λαθεῖν. ταῦτα διανοηθέντες, ἐκληρωσάμεθα, καὶ πρῶτος [m] ἄρξαι τῆς πείρας ἔλαχον ἐγώ. προειδὼς ἓν ὅτι πολλοὶ καὶ ἀγαθοὶ τὴν αὐτὴν ἕξουσιν ἐπιθυμίαν δόξης, ὧν [n] ἴσως καὶ εἷς τις ἀμείνονι τύ-

Per. Iul. 4209. *Ante Chr.* 505. *Olymp.* 68 ¾. *Cat. V.C.* 247. *Var.* 249.

vero non satis mentis suae compos, simul etiam pericula non vera sibi a multis mortalibus imminere augurans, fidem ipsi dat tam iureiurando confirmauit. Tunc Mucius, nouam doli rationem commentus, quae manifesto refelli non posset, regi dixit: „Trecenti Romani iuuenes, omnes eiusdem aetatis, omnes patricii, in tuum caput, rex, coniurauimus, et interposito iureiurando fidem mutuo dedimus et accepimus. Nobis autem de insidiarum modo consultantibus placuit, vt neque omnes simul rem aggrederentur, sed alius post alium, neque alter alteri diceret, quando aut vbi aut quomodo, aut quibus adminiculis vsus te esset aggressurus, vt hoc pacto facilius latere possemus. His ita apud nos decretis rem sorti commisimus, et mihi primo sors obtigit vt rei periculum facerem. Tu igitur praemonitus, tam multos et tam fortes viros gloriae cupiditate eandem mentem habere, quorum siquis meliore quam

h Ἐν ἀφανεῖ *Vat.* vulgatae dant ἂν ἀφανῆ.

i Conuenientius legi potest ἔσχοι *Sylb.*

k Τοῦ πατρικίων *Vat.*

l Βουλευομένοις *Vat.*

m [b]Ἄρξας *Vat.*

n Pro εἰ καὶ haud scio an legendum εἰκῇ, vt idem sit quod ἴσως, τάχα. *Sylb.* Ὡς εἴθε καὶ τις

χῃ χρήσεταϛ τῆς ἐμῆς, σκόπει τίς ἔσαϛ σοι [o] πρὸς πάντας ἀρκοῦσα φυλακή.„

XXX. Ὡς δὲ ταῦτ' ἤκουσεν ὁ βασιλεύς, ἐκεῖνον μὲν ἀπαγαγόντας τοὺς δορυφόρους ἐκέλευσε δῆσαι, καὶ φυλάττειν ἐπιμελῶς· αὐτὸς δὲ τοὺς πιστοτάτους τῶν φίλων παραλαβών, καὶ τὸν υἱὸν [p] Ἄρουντα παρακαθισάμενος, μετ' ἐκείνων ἐσκόπει τί ποιῶν τὰς ἐπιβουλὰς αὐτῶν διακρούσεται. τῶν μὲν ἓν ἄλλων ἕκαστος εὐήθεις ἀσφαλείας λόγων, ἐδόκει τῶν δεόντων φρονεῖν οὐδέν· ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ τελευταίαν ἀπεφήνατο γνώμην πρεσβυτέραν τῆς ἡλικίας, ἀξιῶν αὐτὸν μὴ σκοπεῖν [q] τίσι φυλακαῖς χρώμενος οὐδὲν πείσεται δεινόν, ἀλλὰ τί ποιῶν ὑ δεήσεται φυλακῆς· θαυμασάντων δὲ τὴν διάνοιαν αὐτοῦ πάντων, καὶ [r] πῶς ἂν τοῦτο γένοιτο μαθεῖν βουλομένων, „Εἰ φίλους ἀντὶ πολεμίων, ἔφη, ποιήσαιο τοὺς ἄνδρας, τιμιωτέραν ἡγησάμενος τὴν σαυτοῦ ψυχὴν τῆς καθόδου τῶν σὺν Ταρκυνίοις φυγάδων.„ Καὶ ὁ βασιλεὺς τὰ κράτιστα μὲν ἔφησεν αὐτὸν λέγειν, βουλῆς δ' εἶναι ἄξιον τὸ πρᾶγμα, πῶς [s] εὑρεπεῖς γενήσονται πρὸς αὐτὸν αἱ διαλλαγαί· μεγάλην αἰσχύνην φάσκων εἶναι, εἰ κρατήσας αὐτῶν μάχῃ, καὶ τειχήρεις ἔχων, ἀπελεύσεται, μηδὲν ὧν [t] Ταρκυνίοις ὑπέσχετο διαπραξάμενος, ὥσπερ ἡττημένος ὑπὸ τῶν νενικημένων, καὶ πεφευγὼς τὰς μηδ' ἐκ τῶν πυλῶν ὑπομένοντας ἔτι προελθεῖν· μίαν δὲ μόνην ἔσεσθαι ὑποφαίνων καλὴν [u] τῆς ἔχθρας λύσιν, εἰ παρὰ τῶν πολεμίων [x] παραγένοιντό τινες πρὸς αὐτὸν περὶ φιλίας [y] διαλεξόμενοι.

Ταῦτα μὲν τότε πρὸς τὸν υἱὸν καὶ τοὺς παρόντας εἶπεν· ὀλίγαις δ' ὕστερον ἡμέραις αὐτὸς ἠναγκάσθη πρότερος ἄρχειν λόγων διαλλακτηρίων, διὰ τοιαύτην αἰτίαν·

XXXI.

Per. Iul. 4209. Ante Chr. 505. Olymp. 68 3/4. Cat. V.C. 247. Var. 249.

quam ego fortuna vtatur, considera quonam modo ab omnium insidiis tibi cauere possis.„

Rex, his auditis, illum a suis satellitibus in vincula abduci, et accurate asseruari iussit: ipse vero fidissimis amicis *in consilium* assumptis, et filio Arunte cum illis sibi assidere iusso, quibus rationibus eorum insidias propulsare posset, consultabat. Caeterorum igitur vnusquisque, *propulsandarum insidiarum et* tutandae salutis ineptas rationes proferens, nihil illorum quae facienda essent satis intelligere videbatur: filius autem eius postremus declarauit sententiam longe prudentiorem quam illa aetas ferret; spectandum ei censens, non quibus custodiis se contra insidias muniret, sed quo pacto custodiis nullis indigeret. Omnibus autem eius sententiam admirantibus, et quomodo id posset fieri scire cupientibus: „Si, inquit, eos ex hostibus amicos feceris, et tuam ipsius vitam antiquiorem duxeris ipsa restitutione exsulum, qui sunt cum Tarquiniis. Rex optime eum sentire dixit: sed tamen rem eam consultatione dignam putauit, quomodo honestis conditionibus pax cum illis fieri posset: magnum fore dedecus dicens, si sibi, qui eos praelio vicisset et intra moenia compulsos obsideret, abeundum esset infecta re, praeter Tarquinii exspectationem, quasi victus esset ab illis quos vicerat, et quasi fugeret eos qui ne auderent quidem extra portas progredi: demonstrans etiam vnam tantum esse honestam pacis faciendae rationem, si ab hostibus mitterentur legati, qui de paci agerent.

Atque haec quidem tunc filio et caeteris qui aderant dixit: paucis tamen post diebus ipse coactus est prior Romanos ad pacis conditiones prouocare, tali de caussa. Dispersis

τις *Vat.* Sic vertit *Lapus*, *quorum certe vnus meliore fortuna quam mea fuerit vtetur.* vulgatae sic dant τὴν αὐτὴν δόξαν ἔξουσιν ἐπιθυμίᾳ δόξης, ὧν εἴ τις ἀμείνους.

o Πρὸς πάντας ἀρκοῦσα φυλακὴ *Vat.* participium abest a vulgatis.

p In *Ven. Cod.* Ἀρρόνα, parum belle. *Sylb.*

q Illa τίσι φυλακαῖς χρώμενος οὐδὲν πείσεται δεινὸν, ἀλλὰ τί ποιῶν ὐ δεήσεται φυλακῆς e *Codd. Ven.* et *Rom.* addidit *Sylb.* Eademque exstant in *Vat.* et *Lapi Codd.*

r Πῶς ἂν τοῦτο γένοιτο *Vat.* vulgatis deest pronomen.

s Εὐτρεπεῖς minus apte in *Ed. Steph.*

t Ταρκυνίοις ὑπέσχετο *Vat.* Ταρκύνιος ὑπεδέχετο vulgatae.

u Τῆς ἔχθρας *Vat.* quod rectius esse arbitratur *Sylb.* vulgatae dant τὴν ἔχθρας.

x Παραγένοιντο *Vat.* vulg. ἐπιγένοιντο.

y Διαλεγόμενοι *Vat.*

ἐσκεδασμένων ἀνὰ τὴν χώραν τῶν στρατιωτῶν, καὶ τὰς ἀγομένας εἰς τὴν πόλιν ἀγορὰς ἀφαιρεμένων, καὶ τᾶτο ποιέντων συνεχῶς, οἱ τῶν Ῥωμαίων ὕπατοι [z] λοχήσαντες αὐτοὺς ἐν καλῷ χωρίῳ, διαφθείρεσί τε συχνὺς, καὶ ἔτι πλείους τῶν ἀναιρεθέντων αἰχμαλώτους λαμβάνεσιν. ἐφ' ᾧ χαλεπαίνοντες οἱ Τυῤῥηνοὶ, διελέγοντο πρὸς ἀλλήλους [a] κατὰ συτροφὰς, δι' αἰτίας τόν τε βασιλέα καὶ τὰς ἄλλας ἡγεμόνας ἔχοντες ἐπὶ τῇ τριβῇ τᾶ πολέμυ, καὶ ἀπαλλάττεσθαι ποθᾶντες ἐπὶ τὰ οἰκεῖα. [b] δόξας ἔν ἅπασι κεχαρισμένας φανήσεσθαι τὰς διαλλαγὰς, ἀποστέλλει πρεσβευτὰς ἐκ τῶν οἰκείων φίλων τὰς ἀναγκαιοτάτας. τινὲς μὲν ἔν φασι καὶ τὸν Μάκιον ἅμα τάτοις ἀποσταλῆναι, [c] δόντα πίσιν τῷ βασιλεῖ δι' ὅρκων ὑπὲρ τᾶ πάλιν ἐλεύσεσθαι· [d] οἱ δὲ λέγεσιν ὅμηρον, ἕως ἂν διαλλαγαὶ γένωνται, τὸν ἄνδρα τᾶτον ἐν τῷ στρατοπέδῳ φυλάττεσθαι· καὶ τάχ' ἂν εἴη τᾶτ' ἀληθέστερον. ἐντολαὶ δ' ἦσαν,

Per. Iul. 4209. *Ante Chr.* 505. *Olymp.* 68 ¾. *Cat. V.C.* 247. *Var.* 249.

persis per agrum militibus, et commeatus qui in vrbem portabantur intercipientibus, idque assidue facientibus, Romani consules, quum insidias illis in loco opportuno collocassent, multos eorum interfecerunt, et longe plures ceperunt quam interemerunt. Quam rem aegre ferentes Hetrusci, inter se colloquebantur in conuenticulis, regem et caeteros duces incusantes, quod tamdiu bellum traherent; et ad proprios lares redire cupientes. Rex igitur, ratus omnibus pacem gratam fore, misit legatos de suis domesticis maxime necessarios. Sunt autem qui dicunt ipsum etiam Mucium cum his fuisse missum, regi fide cum iureiurando data fore vt rediret: alii vero dicunt, hunc donec pax fieret obsidem in castris fuisse asseruatum, quod certe verisimilius videtur. Mandata porro, quae rex

[z] Λοχήσαντες *Vat.* quod maluit et *Sylb.* cum huic loco magis conueniat λοχήσαντες *excipientes per insidias*, quam λοχίσαντες quod vulgatae dant, *in insidiis collocantes*.

[a] Κατὰ συτροφὰς *Vat.* quo modo et alibi saepe loquutus est *Dionysius*, legique debere existimauit *Steph.* nam vulgatae κατὰ τροφὰς dant.

[b] Δόξας μὲν ἔν. *Vat.*

[c] Δόντα τὴν πίσιν *Vat.*

[d] Ἕτεροι δὲ λέγεσιν *Vat.*

[e] Ῥωμαῖοις

ἃς ἔδωκε τοῖς πρεσβευταῖς ὁ βασιλεὺς, τοιαίδε· „Περὶ μὲν καθόδε Ταρκυνίων μηδένα ποιεῖσθαι λόγον, τὰ δὲ χρήματα αὐτοῖς ἀξιᾶν ἀποδοθῆναι, μάλιστα μὲν ἅπαντα, ὅσα Ταρκύνιός τε ὁ πρεσβύτατος κατέλιπεν, καὶ αὐτοὶ σὺν τῷ δικαίῳ κτησάμενοι κατέσχον· εἰ δὲ μή γε, ὅσα δυνατὰ, ἀγρῶν τε καὶ οἰκιῶν καὶ βοσκημάτων, καὶ ὧν ἐκ γῆς ἀνήρηνται καρπῶν τὰς ἀξίας, ὁποτέρως ἂν αὐτοῖς δόξῃ συμφέρειν, ἐάν τε τὰς κατέχοντας αὐτὰ καὶ καρπεμένας εἰσφέρειν, ἐάν τ' ἐκ τᾶ δημοσίε διαλύειν. ταῦτα μὲν ὑπὲρ ἐκείνων. ἑαυτῷ δὲ αἰτεῖσθαι διαλυομένῳ τὴν ἐχθραν, τὰς καλεμένας Ἑπτὰ πάγας· αὕτη Τυῤῥηνῶν ἡ χώρα τὸ ἀρχαῖον ἦν, Ῥωμαῖοι δ' αὐτὴν κατέσχον πολέμῳ, τὰς ἔχοντας ἀφελόμενοι· καὶ ἵνα μένωσι [e] Ῥωμαῖοι Τυῤῥηνοῖς βέβαιοι φίλοι, παῖδας ἐκ τῶν ἐπιφανεστάτων οἰκιῶν τὰς ὁμηρεύσοντας ὑπὲρ τῆς πόλεως αἰτεῖν παρ' αὐτῶν.„

[f] Ἀφικομένων δὲ τῶν πρέσβεων εἰς Ῥώμην, ἡ βελὴ μὲν ἐψηφίσατο, Ποπλικόλα θατέρῳ τῶν ὑπάτων πεισθεῖ- XXXII.

Per. Iul. 4209. *Ante Chr.* 505. *Olymp.* 68 ¾. *Cat. V.C.* 247. *Var.* 249.

rex legatis dederat, haec fuerunt: „Vt de Tarquiniorum redditu nullam mentionem facerent; sed postularent *a Romanis* vt bona illis restituerent, praecipue ea omnia quae Tarquinius Priscus heredibus suis reliquerat, et quae ipsi iuste parta possidebant: sin minus, vt, saltem quantum fieri posset, integra rusticorum vrbanorumque praediorum et pecoris, et frugum quas ex agris collegerant, precia darent, vtro modo eis magis conducere videretur, siue a possessoribus, qui iis fruebantur, conferri, siue ex aerario persolui mallent. et haec quidem pro illis. Sibi vero pro pace peti iussit, Septem pagos, quos ita vocant: (hic enim ager olim Hetruscorum erat; sed Romani eum armis occuparant, suis possessoribus ademptum) vtque Romani constanter in Hetruscorum amicitia permanerent, ab illis liberos nobilissimarum familiarum pro ciuitate obsides dari.

Quum autem legati Romam venissent, senatus decreuit, ex Poplicolae alterius consulis sententia, omnia concedere quae-

[e] Ῥωμαίοις Τυῤῥηνοὶ *Vat.*

[f] Ἀφικομένης δὲ τῆς πρεσβείας *Vat.*

[g] Δέξασθαι

σα, πάντα συγχωρεῖν, ὅσα ὁ Τυῤῥηνὸς ἠξίου, κάμνειν τὸ δῆμον καὶ τὸν ἄπορον ὄχλον οἰομένη τῇ σπάνει τῶν ἐπιτηδείων, καὶ ἀγαπητῶς [g] δέξεσθαι τὴν τῶ πολέμω λύσιν, ἐφ' οἷς ἂν γένηται δικαίοις. ὁ δὲ δῆμος τὰ μὲν ἄλλα τῶ προβουλεύματος ἐψηφίσατο κύρια εἶναι, τὴν δ' ἀπόδοσιν τῶν χρημάτων οὐκ ἠνέσχετο, ἀλλὰ τἀναντία ἔγνω, μήτ' ἐκ τῶν κοινῶν, μήτ' ἐκ τῶν ἰδίων τοῖς Ταρκυνίοις μηδὲν [h] ἀποδῶναι, πρεσβευτὰς δὲ περὶ τούτων πρὸς βασιλέα Πορσῖνον ἀποστεῖλαι, οἵτινες ἀξιώσουσιν αὐτὸν τὰ μὲν ὅμηρα καὶ τὴν χώραν παραλαβεῖν· περὶ δὲ τῶν χρημάτων αὐτὸν δικαστὴν γενόμενον [i] Ταρκυνίῳ τε καὶ Ῥωμαίοις, ὅταν ἀμφοτέρων ἀκούσῃ, κρῖναι τὰ δίκαια δοκοῦντα, μήτε χάριτι, μήτ' ἔχθρα παραχθέντα. ἀπῆσαν οἱ Τυῤῥηνοὶ τὰς ἀποκρίσεις ταύτας κομίζοντες πρὸς βασιλέα, καὶ σὺν αὐτοῖς οἱ καταστασθέντες ὑπὸ τοῦ δήμου πρέσβεις, ἄγοντες ἐκ τῶν πρώτων οἰκιῶν εἴκοσι παῖδας, οὓς ἔδει περὶ τῆς πατρίδος ὁμηρεῦσαι, τῶν ὑπάτων [k] πρώτων τὰ τέκνα

Per. Iul. 4209. *Ante Chr.* 505. *Olymp.* 68 3/4. *Cat.* *V.C.* 247. *Var.* 249.

quaecunque Hetruſcus poſtulabat; quia exiſtimabat populum et inopem turbam rerum ad victum neceſſariarum inopia laborare, et libentiſſime pacem, quibuſcunque conditionibus fuiſſet facta, accepturam. At populus reliquas partes ſenatusconſulti ratas fecit, ſed bonorum reſtitutionem non tulit; quinimo contra ſciuit, vt neque ex aerario, neque a priuatis hominibus quicquam Tarquiniis reſtitueretur: vtque his de rebus ad regem Porſenam mitterentur legati, qui ab eo peterent, vt obſides quidem et agrum acciperet: de bonis vero, vt ipſe iudex inter Tarquinium et Romanos conſtitutus, vbi vtroſque audiſſet, quod iuſtum eſſe videretur pronunciaret, neque gratia neque odio impulſus. Hetruſci igitur abierunt haec reſponſa ad regem ferentes, et cum ipſis *iuerunt* legati, qui a populo fuerant decreti, adducentes ex primariis familiis viginti pueros, quos pro patria obſides eſſe oportebat, et ipſi conſules primi ſuos liberos dederunt,

g Δέξασθαι *Vat.*
h Ἀποδιδόναι *Vat.*
i Ταρκυνίοις *Vat.*
k Forſan rectius πρώτων: vt ſit *primis conſulibus Sylb.* Ita etiam in *Cod. Vat.* vulgo πρῶτον.

l Ἥσθη

ἐπιδόντων, Μάρκω μὲν Ὁρατίῳ τὸν υἱὸν, Ποπλίῳ δὲ Οὐαλερίῳ τὴν θυγατέρα γάμων ἔχεσαν ὥραν. ἀφικομένων δὲ τούτων ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, [l] ἥσθεις ὁ βασιλεὺς καὶ πολλὰ τοὺς Ῥωμαίους ἐπαινέσας, ἀνοχὰς σπένδεται πρὸς αὐτοὺς εἰς ὡρισμένον τινὰ ἡμερῶν ἀριθμὸν, [m] καὶ τὴν δίκην ἀναδέχεται [n] δικάσειν. Ταρκύνιοι δ' ἤχθοντο μὲν ἀπὸ μειζόνων ἐκπεσόντες ἐλπίδων, ἃς εἶχον ἐπὶ τῷ βασιλεῖ, [o] καταχθῆναι δόξαντες ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ὑπ' ἐκείνου· στέργειν δὲ [p] ὅμως [q] τὰ παρόντα ἠναγκάζοντο, καὶ τὰ δεδομένα δέχεσθαι. ἀφικομένων δ' εἰς τὸν ὁρισθέντα χρόνον ἐκ τῆς πόλεως τῶν ἀπολογησομένων τὴν δίκην, καὶ [r] ἀπὸ τῆς βουλῆς τῶν πρεσβυτάτων, καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος ὁ βασιλεὺς μετὰ τῶν φίλων, καὶ τὸν υἱὸν συνδικάζειν κελεύσας, [s] ἐπέδωκεν αὐτοῖς λόγον.

Per. Iul. 4209. *Ante Chr.* 505. *Olymp.* 68 3/4. *Cat.* *V.C.* 247. *Var.* 249.

dederunt, Marcum Horatium filium, et P. Valerium filiam iam nubilem. Quum autem iſti in caſtra veniſſent, rex laetatus multis laudibus Romanos extulit, et inducias cum illis fecit ad certum ac praeſtitutum dierum numerum, et illius controuerſiae iudicium recepit. At Tarquinii iniquiſſimo ferebant animo ſe magna ſpe fruſtratos, quam in rege ponebant; quippe qui exiſtimarant ſe ab illo in regnum reſtitutum iri: veruntamen in praeſenti rerum fortuna acquieſcere, et conditiones illas admittere cogebantur. Quum autem ad praeſtitutam diem veniſſent ex vrbe ad dicendam cauſſam oratores, et e ſenatoribus natu maximi; rex pro tribunali cum amicis ſedens, adhibito etiam ad id iudicium filio, dicendi copiam illis fecit.

Dum

l Ἥσθη δὲ ὁ βασιλεὺς *Vat.*
m Καὶ τὴν δίκην αὐτὸς *Vat.*
n Δικάζειν *Vat.*
o Vel καταχθῆναι ἂν δόξαντες vel καταχθήσεσθαι δόξαντες ſcribendum puto. *Steph.*
p Non agnoſcit *Vat.*
q Διδομένα *Vat.* vulgo δεδομένα.
r Si ὑπὸ retineamus, ſubaudiendum eſt πεμφθέντων: vel ſi referamus ad praecedens ἀφικομένων, legendum ἀπὸ aut παρά. *Sylb.* Ἀπὸ τῆς βουλῆς in *Cod. Vat.*
s Rectius ἀπέδωκεν vt cum alibi paſſim tum infra p. 318. iuxta *Ed. Sylb.*

s Sub-

XXXIII. Ἔτι δὲ τῆς δικαιολογίας γινομένης, ἦκέ τις ἀπαγγέλλων τὴν φυγὴν τῶν [t] ὁμηρευσασῶν παρθένων. δεηθεῖσαι γὰρ τῶν φυλαττόντων, ἵνα συγχωρήσωσιν αὐταῖς λέσασθαι παραγενομέναις εἰς τὸν ποταμόν, ἐπειδὴ τὸ συγχώρημα ἔλαβον, ἀποσῆναι μικρὸν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τοῖς ἀνδράσιν εἰπᾶσαι, ἕως ἂν ἀπολέσωνται, καὶ τὰς ἐσθῆτας [u] ἀπολάβωσιν, ἵνα μὴ γυμνὰς ὁρῶσιν αὐτάς· ποιησάντων καὶ τοῦτο τῶν ἀνδρῶν, παρακελευσαμένης αὐταῖς τῆς Κλοιλίας, καὶ πρώτης καταρχούσης, διανηξάμενα τὸν ποταμὸν, εἰς τὴν πόλιν ἀπῆλθον. ἔνθα δὴ πολὺς ὁ Ταρκύνιος ἦν ἐπιορκίαν καὶ ἀπιστίαν τοῖς Ῥωμαίοις ἐγκαλῶν, καὶ τὸν βασιλέα παροξύνων, ὡς ἐξαπατώμενον ὑπ' ἀνθρώπων δολίων, μηδὲν προσέχειν αὐτοῖς. ἀπολογεμένου δὲ τοῦ ὑπάτου, καὶ τὸ ἔργον ἐξ αὐτῶν λέγοντος εἶναι τῶν παρθένων, δίκα τῆς ἐπιταγῆς τῶν πατέρων,

Per. Iul. 4209. *Ante Chr.* 505. *Olymp.* 68 ¾. *Cat. V.C.* 247. *Var.* 249.

Dum autem adhuc haec cauſſa diſceptaretur, venit quidam qui nunciauit obſides virgines fuiſſe. Quum enim a cuſtodibus precibus contendiſſent, vt ſibi flumen adire et ſe lauare permitterent, quum id impetraſſent, eos rogarunt, vt tantiſper a flumine recederent, donec ſe lauiſſent, et veſtes reſumpſiſſent, ne ſe nudas viderent: quumque id illi feciſſent, Cloëlia illas adhortante, primaque incipiente, fluuio tranato in vrbem ſunt reuerſae. Tunc Tarquinius vehementer in Romanos inuehebatur, periurium et perfidiam illis obiiciens; regemque inſtigabat, vt, quippe qui ab hominibus fraudulentis deceptus fuiſſet, animum ad illos non aduerteret. Conſule autem ſe purgante, idque facinus iniuſſu patrum ab ipſis virginibus auſum afferente, et breui ſe fidem facturum dicente, nihil a ſe

καὶ τὸ πιστὸν ἐκ εἰς μακρὰν παρέξεσθαι λέγοντος, ὑπὲρ τοῦ μηδὲν ἐξ ἐπιβουλῆς ὑφ' ἑαυτῶν πεπρᾶχθαι, πεισθεὶς ὁ βασιλεὺς, συνεχώρησεν αὐτῷ πορευθέντι τὰς παρθένους ἀγαγεῖν, ὡς ὑπισχνεῖτο. Οὐαλέριος μὲν δὴ τὰς παρθένους ἄξων ᾤχετο· Ταρκύνιος δὲ καὶ ὁ κηδεστὴς αὐτοῦ [x] τῶν δικαίων ὑπεριδόντες, πράγματι ἐπεβούλευσαν ἀνοσίῳ, λόχον ὑποπέμψαντες εἰς τὴν ὁδὸν ἱππέων, τάς τε παρθένους ἁρπάσαι τὰς ἀγομένας, καὶ τὸν ὕπατον καὶ τὰς ἄλλας τὰς ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἐρχομένους [y] συλλαβεῖν, ῥύσια [z] καθέξοντες ἀνθ' ὧν Ταρκύνιον ὀφείλοντο Ῥωμαῖοι χρημάτων, τὰ σώματα ταῦτα, καὶ τὸ τέλος τῆς δίκης ἐκέτι περιμενοῦντες. [a] ἐκ εἴασε δὲ κατὰ νοῦν αὐτοῖς χωρῆσαι τὴν ἐπιβουλὴν τὸ δαιμόνιον. ἐν ὅσῳ γὰρ ἐκ τῶν Λατίνων χάρακος ἐξήεσαν οἱ μέλλοντες τοῖς [b] παραγινομένοις ἐπιθέσθαι, φθάσας ὁ τῶν Ῥωμαίων ὕπατος, ἦκεν ἄγων

Per. Iul. 4209. *Ante Chr.* 505. *Olymp.* 68 ¾. *Cat. V.C.* 247. *Var.* 249.

insidioſe admiſſum; rex eius verbis adductus ei permiſit vt abiret, et, quemadmodum erat pollicitus, virgines reduceret. Valerius igitur virgines reducturus diſceſſit. At Tarquinius eiuſque gener, neglecto iure, nefarii facinoris conſilium occultum iniuerunt, equitum turmam clam ad iter obſidendum mittentes, vt virgines quae ducebantur caperent, ipſumque conſulem et caeteros qui ad caſtra proficiſcebantur comprehenderent, vt ipſi interea haec corpora pro pignore bonorum Tarquinio a Romanis ereptorum retinerent, non exſpectato amplius iudicii fine. Sed deus non permiſit vt iſtae inſidiae ipſis ex animi ſententia ſuccederent. Dum enim ex caſtris Latinis inſidiatores, qui Romanos aggreſſuri erant, prodeunt; conſul Rom. eos anteuertens, virgines

[t] Subſtantiuum παρθένων poſtulat ὁμηρευσασῶν, aut ὁμηρευσασῶν: (nam in vulgatis legitur ὁμηρευσάντων) praeſertim cum in ſequentibus foemininum genus conſtanter vſurpetur; et maſculi ſexus παῖδας eis dum lauabantur adfuiſſe, repugnat hiſtoriae. *Sylb.* Si *Codex* mendo caret, erit Atticiſmus. *Portus.* Ὁμηρευσῶν in *Cod. Vat.*

[u] Ἀποβάλωσι in *Ed. Steph.* in qua lectione cum ſit hyſterologia, malui cum *Camerario* ἀπολάβωσι. *Sylb.* Ita etiam in *Vat.* et *Lapi Codd.*

[x] Τῶν δικῶν ὑπεριδόντες πράγματι ἐπεβούλευσαν ἀνοσίῳ *Vat.* vulgo legitur πρᾶγμά τι ἐπεβ. ἀνόσιον.

[y] Ante συλλαβεῖν deſideratur participium παραγινομένους, aut aliud ſimile *Sylb.* Ἐρχομένους συλλαβεῖν ὡς in *Cod. Vat.* participium deeſt vulgatis.

[z] Male in *Ed. Steph.* καθέξοντας et mox περιμενοῦντας.

[a] Οὐκ εἴασε δὲ αὐτοῖς *Vat.*

[b] Aptius παραγινομένοις *aduenientibus Sylb.* vulgatae dant παραγενομ.

[c] Σπουδὴν

τὰς κόρας· καὶ πρὸς αὐταῖς ἤδη ταῖς πύλαις τῶ Τυῤῥηνῶ χάρακος ὢν, ὑπὸ τῶν ἐπιδιωξάντων ἐκ τῆς ἑτέρας στρατοπεδείας καταλαμβάνεται. ἔνθα τῆς συμπλοκῆς αὐτῶν γενομένης, ταχεῖα τοῖς Τυῤῥηνοῖς αἴσθησις ἐγένετο. καὶ κατὰ [c] σπονδὴν ὁ τῶ βασιλέως υἱὸς ἴλην [d] ἱππέων λαβὼν, ἐβοήθει, καὶ ἐκ τῶν πεζῶν οἱ προκαθήμενοι τῶ χάρακος συνέδραμον.

XXXIV. Ἐφ' οἷς ἀγανακτῶν ὁ Πορσῖνος, εἰς ἐκκλησίαν τὸς Τυῤῥηνὸς συνεκάλει· καὶ [e] διεξελθὼν, ὡς ἐπιτρεψάντων αὐτῷ δίκας Ῥωμαίων δικάσαι περὶ ὧν ἐνεκαλοῦντο ὑπὸ Ταρκυνίε, πρὶν ἐπιτελεσθῆναι τὴν δίκην, εἰς ἱερὰ σώματα πρέσβεών τε καὶ ὁμήρων παρανομεῖν ἐν σπονδαῖς ἐπεχείρησαν οἱ δικαίως ὑπ' αὐτῶν ἐξελαθέντες· ὅθεν [f] Τυῤῥηνοὶ Ῥωμαίοις μὲν ἀπολύουσι τῶν ἐγκλημάτων, Ταρκυνίων δὲ καὶ Μαμιλίε διαλύονται τὴν ξενίαν, καὶ [g] προεῖπον αὐθημερὸν ἐκ τῆ χάρακος ἀπιέναι. Ταρκύνιοι μὲν οὖν ἐν ἐλπίσι χρησαῖς γενόμενοι κατ' ἀρχὰς, ὡς ἢ [h] τυραννήσοντες αὐθὶς [i] τὴν πόλιν, Τυῤῥηνῶν σφίσι βοηθόντων, ἢ τὰ χρήματα κομιούμενοι, διὰ τὴν εἰς τὰς πρέσβεις καὶ τὰ ὅμηρα παρανομίαν, ἀμφοτέρων διαμαρτόντες ἀπῆλθον ἐκ τῆ στρατοπέδε σὺν αἰσχύνη τε καὶ μύσει. ὁ δὲ τῶν Τυῤῥηνῶν βασιλεὺς τὰ ὅμηρα τῶν Ῥωμαίων ἐπὶ τὸ βῆμα προαχθῆναι κελεύσας, ἀποδίδωσι τῷ ὑπάτῳ, εἰπὼν ὅτι πάσης ὁμηρείας κρεῖττονα ἡγεῖται τὴν πίστιν τῆς πόλεως. [k] μίαν δὲ παρθένον, ὑφ' ἧς ἐπείσθησαν ἀλλοιῶσαι καὶ διανήξασθαι τὸν ποταμὸν, ἐπαινέσας ὡς κρεῖττον ἔχουσαν φρόνημα τῆς τε φύσεως καὶ τῆς ἡλικίας, καὶ τὴν πόλιν μακαρίσας ἐπὶ τῷ μὴ μόνον ἄνδρας ἀγαθὰς ἐκτρέφειν, ἀλλὰ καὶ παρθένους ἀνδράσιν ὁμοίας, δωρεῖται τὴν κόρην ἵππῳ πολεμιστῇ Φαλάροις κεκοσμημένῳ διαπρεπέσι. μετὰ δὲ τὴν ἐκκλησίαν, τὰ περὶ εἰρήνης καὶ φιλίας

nunciarunt, eoque ipso die eos castris excedere iusserunt. Tarquinii igitur, qui principio bonam spem habuerant, vel se tyrannidem Hetruscorum opera et auxilio recepturos, vel bona sua recuperaturos, ob legatos et obsides contra ius violatos, vtraque re frustrati ex castris cum ignominia et omnium odio discesserunt. Rex autem Hetruscorum obsides Rom. ad tribunal produci iussit, et consuli restituit, dicens se pluris facere fidem populi Rom. quam omnes obsides: vnam vero virginem, quae reliquis tranandi fluuii auctor et dux fuerat, laudans ob animos maiores quam sexus et aetas ea ferret, et vrbem beatam praedicans, quod non solum viros fortes, sed etiam virgines viris similes produceret, hanc, inquam, puellam equo bello insignibus phaleris ornato donauit. Post dimissam concionem, icto cum Rom. legatis pacis et amici-

Per. Iul. 4209. *Ante Chr.* 505. *Olymp.* 68 3/4. *Cat.* *V.C.* 247. *Var.* 249. *Porsena, repudiatis Tarquiniis, magnifice cum Romanis agit.*

nes adduxit. Et quum iam ad ipsas Hetruscorum castrorum portas accessisset, illi qui eum ex alteris castris insequebantur eum assequuntur. Quo in loco pugna coorta, statim Hetrusci rem senserunt: et regis filius cum equitum turma propere suppetias tulit, et pedites qui pro castris stationem habebant eo concurrerunt.

Quamobrem indignatus Porsena ad concionem Hetruscos conuocauit, et illis declarauit, quemadmodum delato ad se a Romanis iudicio, et sibi commissa cognitione criminum quae ipsis Tarquinius obiiciebat, nondum definita caussa, legatorum et obsidum sacrosancta corpora, contempta induciarum religione, violare conati fuissent, qui iure optimo ab ipsis fuerant expulsi. Quare Hetrusci suis suffragiis Romanos criminibus obiectis liberarunt, et Tarquiniis atque Mamilio hospitium renuncia-

c Σπονδὴν minus recte in *Ed. Steph.* cum σπουδὴν agnoscat etiam *Lapi* versio *Sylb.* Reperitur etiam in *Cod. Vat.*

d Ἱππέων ἐπαγόμενος *Vat.*

e Pro participio συνεκάλει, καὶ διεξελθόντος αὐτῷ ὡς etc. deinde subiiciendum Τυῤῥηνοὶ μὲν Ῥωμαίοις etc.

f Τυῤῥηνοὶ Ῥωμαίοις μὲν *Vat.* vulgo Τυῤῥηνοὶ μὲν Ῥωμαίοις.

g In *Ed. Steph.* προειπών. quod *Lapus* etiam sequutus videtur, dum vertit, *praedixit quoque*. sed nostra lectio simplicior est. *Sylb.*

h In *Ed. Steph.* Τυῤῥηνίσοντες. quod nihil ad rem. nostrae lectionis exemplum est apud *Demosth. Philipp.* 3. ἄρχουσι καὶ τυραννοῦσι τὸς τότε σώζοντας αὐτούς. Mendum hoc etiam *Camerarius* animaduerterat *Sylb.*

i Τῆς πόλεως *Vat.*

k Μίαν παρθένον seu μίαν παρθένων retinere nihil vetat. malit tamen fortasse aliquis Κλοιλίαν, vt v. 38. *Sylb.*

 l Augmen-

ὅρκια πρὸς τὰς πρέσβεις τῶν Ῥωμαίων ποιησάμενος, καὶ ξενίσας αὐτὰς, δῶρα τῇ πόλει φέρεσθαι δίδωσι τὰς αἰχμαλώτους ἅπαντας ἄνευ λύτρων, συχνὰς πάνυ ὄντας καὶ τὸ χωρίον, ἐν ᾧ [l] κατεστρατοπεδευκὼς ἦν, οὐχ ὡς στρατόπεδον ἐν ξένῃ γῇ πρὸς ὀλίγον καιρὸν, ἀλλ' ὡς πόλιν ἰδίως τε καὶ δημοσίως ἀποχρώντως κοσμήσας, ἐκ ὄντος τοῖς Τυρρηνοῖς ἔθος, ὁπότε [m] ἀνεστρατοπεδεύοιεν ἐκ πολεμίας, ὀρθὰς καταλείπειν τὰς κατασκευὰς, [n] ἀλλὰ καταλείειν, [o] ὃ κατέκαυσεν, ἀλλ' ἀφῆκεν ἕτω μένειν· ὃ μικρὰν τῇ πόλει χαρισάμενος [p] εἰς χρημάτων λόγον δωρεάν. ἐδήλωσε δ' ἡ πρᾶσις, ἣν ἐποιήσαντο μετὰ τὴν ἀπαλλα-

Per. Iul. 4209. *Ante Chr.* 505. *Olymp.* 68 ¾. *Cat. V.C.* 247. *Var.* 249.

amicitiae foedere, ipsisque hospitaliter acceptis, dono ciuitati reducendos dedit omnes captiuos sine redemtionis precio, quorum valde magnus erat numerus: et locum ipsum vbi castra posuerat, non vt castra in solo peregrino ad exiguum tempus, sed vt oppidum priuatim ac publice satis ornatum, quamuis mos Etruscorum hoc non ferret, vt quoties ex hostili agro rex castra moueret, milites erecta tentoria relinquerent, sed vrerent, tamen non cremauit, sed ita vt erat manere est passus, largitus vrbi non paruum donum, si res ad pecuniae aestimationem reuocetur: ipsa enim auctio, quam quaestores post regis

l Augmentum habet in medio: (nam vulgatae dant στρατοπεπεδευκὼς) ea nimirum forma, qua παιδοπεποίηται, ὀνοματοπεποίηται et consimilia. Infra regularius legitur ἐστρατοπεδευκότες, itidemque supra κατεστρατοπεδευκότας. *Sylb.* In *Cod. Vat.* κατεστρατοπεδευκὼς ἦν κατεσκευασμενὸν οὐχ ὡς etc. mox ἰδίαις τε καὶ δημοσίαις οἰκοδομαῖς ἀποχρώντως: adeo vt vocem κοσμήσας non agnoscat. Eodemque plane modo legisse visus est *Lapus*.

m Ἀνεστρατοπεδεύωσιν malit *Sylb.* Rectius forsan ἀνεστρατοπεδεύοιεν, vt in *Cod. Var.* vulg. ἀνεστρατοπεδεύη.

n Ἀλλὰ κατακαίειν *Vat.* quod qui probat vulgato καίειν simplici praeferens, ei quoque leg. est ὃ κατέκαυσεν, quamquam de hoc e Vaticano nihil annotatum est, pro vulgari οὐκ ἔκαυσεν.

o Forsan οὐκ εἴασεν.

p Οὐ μικρὰν τῇ πόλει χαρισάμενος] Ex hac Porsenae erga Romanos magnificentia, quae prolixius a *Liuio* exponitur: *Bona Porsenae* in prouerbium veniisse, annotat *Glareanus* ex *Erasmi* Chiliadibus.

q Τυῤῥηνὸς

γὴν τῦ βασιλέως οἱ ταμίαι. ὁ μὲν δὴ πόλεμος ὁ συτὰς Ῥωμαίοις πρὸς [q] Τυῤῥηνούς τε καὶ βασιλέα [r] Κλουσινῶν Λάρον Πορσῖνον, εἰς κινδύνους μεγάλους ἀγαγὼν τὴν πόλιν, τοιύτε τέλος ἔτυχεν.

Ἡ δὲ τῶν Ῥωμαίων βελὴ μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν Τυῤῥηνῶν [s] συνελθοῦσα ", ἐψηφίσατο Πορσίνῳ μὲν πέμψαι θρόνον ἐλεφάντινον, καὶ σκῆπ]ρον, καὶ στέφανον χρύσεον, καὶ θριαμβικὴν ἐσθῆτα ὑφ' ἧς οἱ βασιλεῖς ἐκοσμοῦντο· Μυκίῳ δὲ τῷ προελομένῳ περὶ τῆς πατρίδος ἀποθανεῖν, αἰτιωτάτῳ δόξαντι γεγονέναι τῆς καταλύσεως τὸ πολέμα, χαρίσασθαι χώραν ἐκ τῆς δημοσίας, πέραν τῦ Τιβέρεως ποταμῦ, τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅνπερ Ὁρατίῳ, τῷ πρὸ τῆς γεφύρας ἀγωνισαμένῳ πρότερον, ὅσην ἂν ἀρότρῳ περιλαβεῖν ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ δύνηται. ἔτος ὁ χῶρος, ἕως τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, Μύκιοι λειμῶνες καλοῦνται. ταῦτα μὲν

Per. Iul. 4209. *Ante Chr.* 505. *Olymp.* 68 ¾. *Cat.* 247. *V.C. Var.* 249.

regis discessum fecerunt, id declarauit. Bellum igitur quod populus Romanus cum Etruscis et Larte Porsena Clusinorum rege gessit, et quod in maxima pericula pop. Rom. adduxit, hunc habuit finem.

Romanorum autem senatus, post Hetruscorum discessum coactus, censuit mittendam Porsenae sellam eburneam, et sceptrum, et coronam auream, et triumphalem vestem, qua reges ornabantur: Mucio vero, qui vltro pro patria mortem oppetere paratus erat, quod visus fuisset belli finiendi caussa praecipua, agrum de publico largiendum trans flumen Tiberim, eodem modo quo Horatio, qui ante in primo pontis aditu pugnarat, quantum circumarare vno die posset. hicque locus vsque ad nostram aetatem Mucia prata appellatur. Atque haec

q Τυῤῥηνούς τε *Vat.* et *Lapi Codd.* Sed (vt inquit *Sylb.*) possis etiam legere Τυῤῥηνῶν τε καὶ Κλουσινῶν βασιλέα. nam Porsena rex erat tam Etruscorum quam Clusinorum, vt constat ex pag. 281. v. 40. et p. 292. v. 8. Vulgo legitur Τυῤῥηνῶν τε καὶ βασιλέα.

r Κλουσηνῶν in *Ed. Steph.* ea nimirum forma qua passim Ἀρικηνὸς apud hunc legimus: quum analogia postulet Κλουσίνων. Apud *Strab.* l. V. habemus Κλουσίων. *Sylb.*

s Deest *Vat.*

t Θρόνον δῶρα ἐλεφάντινον *Vat.*

τοῖς ἀνδράσι· Κλοιλίᾳ δὲ τῇ παρθένῳ σάσιν εἰκόνος χαλκῆς ἔδοσαν, ἣν ἀνέθεσαν ἐπὶ τῆς ἱερᾶς ὁδῷ, τῆς εἰς τὴν ἀγορὰν φερούσης, οἱ τῶν παρθένων πατέρες. ταύτην ἡμεῖς μὲν [u] οὐκ ἔτι κειμένην εὕρομεν· ἐλέγετο δὲ [x] ὅτι" ἐμπρήσεως περὶ τὰς πλησίον οἰκίας γενομένης ἠφανίσθη. κατὰ τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν ὁ νεὼς τοῦ Καπιτωλίου Διὸς εἰς συντέλειαν [y] ἐξείργασται, περὶ οὗ τὰ κατὰ μέρος ἐν τῷ πρὸ τούτου δεδήλωκα λόγῳ. τὴν δ' ἀνιέρωσιν αὐτοῦ καὶ τὴν ἐπιγραφὴν ἔλαβε [z]" Μάρκος Ὁράτιος ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων, φθάσας τὴν παρουσίαν τοῦ συνάρχοντος. ἐτύγχανε δὲ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον Οὐαλέριος [a] τῆς πόλεως" προεξεληλυθὼς μετὰ τῆς δυνάμεως ἐπὶ τὴν βοήθειαν τῆς χώρας. ἄρτι γὰρ τῶν ἀνθρώπων καταλιπόντων τὰ ἐρύματα, καὶ συνιόντων εἰς τὰς ἀγρούς, ληστήρια πέμπων Μαμίλιος, μεγάλα τοὺς γεωργοὺς ἔβλαπτε. ταῦτα ἐπὶ τῆς τρίτης ὑπατείας ἐπράχθη.

Anno

Per. Iul. 4209. *Ante Chr.* 505. *Olymp.* 68 3/4. *Cat. V.C.* 247. *Var.* 249.

haec quidem viris *praemia dedere:* at Cloeliam virginem ſtatua aenea donauere, quam virginum patres in via ſacra, quae in comitium fert, ei erexerunt. Nos tamen non inuenimus hanc adhuc exſtantem et erectam: ferunt enim eam incendio circa proximas aedes exorto abſumptam. Hoc anno templum Iouis Capitolini abſolutum eſt, de quo ſuo loco in ſuperiore libro egi. Eius vero dedicationem et inſcriptionem alter Conſul, Marcus Horatius, ante ſui collegae aduentum occupauit. Tunc enim Valerius forte ex vrbe cum exercitu ad agrum tuendum exierat. Quum enim nupeſtrime agreſtes caſtella reliquiſſent, et in agros conueniſſent, Mamilius miſſa latronum manu agricolas valde infeſtabat. Atque haec tertio conſulatu ſunt geſta.

[u] Ταύτην ἡμεῖς μὲν οὐκέτι κειμένην εὕρομεν] *Plinius* tamen, qui multo poſt *Dionyſium* ſcripſit, ita de hac ſtatua loquitur, lib. XXXIV. c. 6. *Equeſtrium tamen origo perquam vetus eſt, cum foeminis etiam honore communicato. Cloeliae enim ſtatua eſt equeſtris. Plutarchus* ſimillime in Poplicola, Ἀνάκειται δὲ τὴν ἱερὰν ὁδὸν πορευομένοις εἰς παλάτιον ἀνδριὰς αὐτῆν ἔφιππος. *Caſaub.*

[x] Non agnoſcit *Cod. Vat.* in quo mox ἠφανίσθαι pro ἠφανίσθη.

[y] Ἐξειργάσθη, περὶ οὗ τὰ *Vat.* articulus τὰ abeſt a vulgatis.

[z] Deeſt *Vat.* μὲν quod in vulgatis hic loci vitioſe redundat.

[a] Deſiderantur in *Cod. Vat.*

b Cor-

Οἱ δὲ τὸν τέταρτον ἐνιαυτὸν ἄρξαντες [b] ὕπατοι, Σπόριος Λάρκιος καὶ Τίτος Ἑρμήνιος, ἄνευ πολέμου τὴν ἀρχὴν διετέλεσαν. ἐπὶ τούτων [c] Ἄρρος ὁ Πορσίνα τοῦ Τυρρηνῶν βασιλέως υἱὸς, τὴν Ἀρικηνῶν πόλιν δεύτερον ἔτος ἤδη [d] πολεμῶν, ἐτελεύτησεν. εὐθὺς γὰρ ἅμα τῷ γενέσθαι τὰς Ῥωμαίων σπονδὰς, τὴν ἡμίσειαν τῆς στρατιᾶς μοῖραν παρὰ τοῦ πατρὸς λαβὼν [e] ἐστράτευσεν ἐπὶ τοὺς Ἀρικηνούς, ἰδίαν κατασκευαζόμενος ἀρχήν. [f] μικροῦ δὲ δεήσας τὴν πόλιν ἑλεῖν, ἐλθούσης τοῖς Ἀρικηνοῖς ἐπικουρίας ἔκ τ' Ἀντίας καὶ Τάσκλα καὶ τῆς Καμπανίδος Κύμης, παραταξάμενος ἐλάττονι δυνάμει πρὸς [g] μείζονα, τοὺς μὲν ἄλλους ἐτρέψατο, καὶ μέχρι τῆς πόλεως ἤλασεν· ὑπὸ δὲ Κυμαίων, οὓς ἦγεν Ἀριστόδημος ὁ Μαλακὸς ἐπικαλούμενος, νικηθεὶς ἀποθνήσκει· καὶ ἡ στρατιὰ τῶν Τυρρηνῶν, μετὰ τὴν ἐκείνου

Anno autem quarto conſules creati Sp. Largius, et T. Herminius totum magiſtratus ſui tempus ſine bello tranſegerunt. His conſulibus Aruns Porſenae Hetruſcorum regis filius, quum Ariciam vrbem ſecundum iam annum oppugnaret, obiit. Nam ſimulatque percuſſum eſt foedus cum Romanis, dimidiam exercitus partem a patre accipiens, expeditionem contra Aricinos fecit, ſibi proprium paraturus imperium: et quum parum abfuiſſet quin vrbem caperet, quum auxilia Aricinis ab Antio et Tuſculo et Cumis Campaniae veniſſent, minoribus copiis cum maioribus acie inſtructa confligens, caeteros quidem in fugam vertit, et ad vrbem vſque compulit. at ipſe a Cumanis, quos Ariſtodemus, Malacus cognomine, ducebat, victus occubuit. Et Hetruſcorum exercitus poſt illius mortem, quum hoſtium impetum

Sp. Largius et T. Herminius coſſ. Per. Iul. 4210. *Ante Chr.* 504. *Olymp.* 68 4/4. *Cat. V.C.* 248. *Var.* 250.

b Corrupte in *Ed. Steph.* ὕπατοι, Σπόριοι, Μάρκος Λάρκιος, καὶ Τίτος Ἑρμ.

c Obſerua hic Ἄρρος pro Ἄρων, vt ſupra fuit p. 288. 11. et apud *Plutarchum* in *Poplicola. Sylb.* In *Cod. Vat.* Ἀρρίσος.

d Πολεμῶν pro πολιορκῶν poſitum opinatur *Port.*

e Ἐστράτευσεν *Vat.* quo modo legendum eſſe monuit *Portus.* vulgo ἐστρατοπέδευσεν.

f Ante μικροῦ deeſſe videtur coniunctio καὶ, vel ſimilis. *Sylb.* ſcil. vulgatis deeſt δὲ. Illam agnoſcit *Cod. Vat.*

g Μείζονα *Vat.* vulg. μείζονας.

τελευτὴν ἀκέτι ὑπομείνασα, τρέπεται πρὸς φυγήν. πολλοὶ μὲν δὴ [h] αὐτῶν διωκόμενοι ὑπὸ τῶν Κυμαίων διεφθάρησαν· ἄλλοι δὲ πλείας [i] σκεδασθέντες ἀνὰ τὴν χώραν εἰς τὰς ἀγρὰς τῶν Ῥωμαίων ἃ πολὺ ἀπέχοντας κατέφυγον, ὅπλα τ' ἀπολωλεκότες, καὶ ὑπὸ τῶν τραυμάτων ἀδύνατοι ὄντες ἐπὶ τὰ προσωτέρω χωρεῖν. ἐς ἐκ τῶν ἀγρῶν οἱ Ῥωμαῖοι κατακομίζοντες εἰς τὴν πόλιν ἁμάξαις τε καὶ ἀπήναις καὶ τοῖς ἄλλοις ὑποζυγίοις ἡμιθνῆτας ἐνίους, καὶ φέροντες [k] εἰς τὰ ἑαυτῶν, οἰκείαις τροφαῖς τε καὶ θεραπείαις καὶ ταῖς ἄλλαις φιλανθρωπίαις πολὺ τὸ συμπαθὲς ἐχούσαις ἀνελάμβαναν· ὥστε πολλοὺς αὐτῶν, ταῖς χάρισι ταύταις ὑπαχθέντας, μηκέτι τῆς οἴκαδε ἀφίξεως πόθον ἔχειν, ἀλλὰ παρὰ τοῖς εὐεργέταις σφῶν βέλεσθαι καταμένειν· οἷς ἔδωκεν ἡ βουλὴ χώραν τῆς πόλεως, ἔνθα οἰκίας [l] ἔμελλον κατασκευάσασθαι, [m] τὸν μεταξὺ τῆ τε Παλαντίᾳ καὶ τῷ Καπιτωλίῳ, [n] τέτταρσι μάλιστα μηκυνόμενον σταδίοις αὐλῶνα· ὃς καὶ μέχρις ἐμοῦ Τυῤῥηνῶν οἰκησις ὑπὸ Ῥωμαίων καλεῖται κατὰ τὴν ἐπιχώριον διάλεκτον, ἡ φέρουσα δίοδος ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς ἐπὶ τὸν μέγαν ἱππόδρομον. ἀνθ' ὧν εὕροντο παρὰ τοῦ βασιλέως αὐτῶν δωρεὰν ἃ τὴν ἐλαχίστου ἀξίαν, ἀλλ' ἐφ' ᾗ μάλιστα ἥσθησαν, τὴν πέραν τοῦ ποταμοῦ χώραν, ἧς ἀπέστησαν ὅτε διελύοντο τὸν πόλεμον· καὶ θυσίας [o] ἀπέδοσαν τοῖς θεοῖς ἀπὸ χρημάτων πολλῶν, ἃς εὔξαντο γενόμενοι πάλιν τῶν Ἑπτὰ πάγων κύριοι συντελέσειν.

Ἐνιαυτῷ δὲ πέμπτῳ μετὰ τὴν ἐκβολὴν [p] τῶν βασιλέων, ὀλυμπιὰς μὲν ἦν ἐννάτη καὶ ἑξηκοστή, [q] ἧς ἐνίκα σάδιον Ἰσχόμαχος Κροτωνιάτης, Ἀθήνησι δὲ τὸ δεύτερον ἄρχων Ἀκεστορίδης, ὕπατοι δὲ Ῥωμαίων Μάρκος [r] Οὐαλέριος, ἀδελφὸς Οὐαλερίᾳ Ποπλικόλα, καὶ Πόπλιος

XXXVII.

Per. Iul. 4210. *Ante Chr.* 504. *Olymp.* 68 4 / 69 1. *Cat.* *V.C.* 248. *Var.* 250.

impetum diutius ſuſtinere non poſſet, fuſus et fugatus eſt. Multi autem eorum in fuga a Cumanis eos perſequentibus fuerunt caeſi: plerique vero eorum diſperſi in Romanorum agros non longe diſtantes confugerunt; tum quia amiſerant arma, tum etiam quia vulneribus debilitati vlterius progredi non poterant. quos Romani ex agris in vrbem plauſtris et carpentis et aliis iumentis comportantes, ſemineces nonnullos, et in ſuas domos ferentes, cibisque et medicamentis et aliis humanitatis officiis cum magna commiſeratione refecerunt: ita vt eorum multi his beneficiis invitati nullo amplius deſiderio domum redeundi tenerentur, ſed mallent apud homines bene de ſe meritos remanere. quibus ſenatus locum vrbis dedit, convallem illam quae inter Palatium et Capitolium ad quatuor ferme ſtadiorum longitudinem exporrigitur, vbi aedes exſtruerent: qui ad mea vſque tempora vicus Tuſcus a Romanis ſua lingua appellatur, qua tranſitur a foro ad circum maximum. Pro quibus officiis rex eorum illis munus rependit plurimi faciendum, quod illis fuit longe acceptiſſimum; agrum Tranſtiberinum, quo ei ceſſerant, quum pacem fecerunt: et ſacrificia magno impendio diis perſoluerunt, quae ſe illis facturos vouerant, ſi Septem-pagos recuperaſſent.

Anno autem quinto poſt exactos reges Olympias erat ſexageſima nona, qua vicit in ſtadio Iſchomachus Crotoniates, Athenis vero iterum archon erat Aceſtorides; at Romae conſules creati M. Valerius, frater Valerii Poplicolae, et P. Poſtumius,

M. Valerius et P. Poſtum. coſſ. *Per. Iul.* 4211. *Ante Chr.* 503. *Olymp.* 69 1 / 2. *Cat.* *V.C.* 249. *Var.* 251.

h Pro αὐτῆς, cuius relatio ad praecedens στρατιὰ paullo durior eſt, ſi quis malit αὐτῶν, non refragabor *Sylb.* Αὐτῶν διωκόμενοι ὑπὸ τῶν Κυμαίων *Vat.* vulgatae αὐτῆς dant, et τῶν omittunt.

i Σκεδασθέντες ἀνὰ τὴν χώραν εἰς τὰς ἀγρὰς *Vat.* vocabulorum horum ſecundum cum tertio et quarto deſunt vulgatis.

k Εἰς τὰς ἑαυτῶν οἰκίας malit *Portus.* vulg. τὴν et οἰκίαν.

l Οἰκίας legendum eſſe dictat ipſa ſententia, errore nato a ſcripturae compendio *Sylb.* οἰκήσεις in *Codd. Vat.* nam vulgatae dant οἰκίαν.

m Τὸν μεταξὺ *Vat.* vulgo legitur τὴν μεταξύ.

n Mallem Τέτταρας μ. μ. σταδίους αὐλῶνα. *Caſ.*

o Scribendum vel ἀπέδοσαν vel ἀπέδωκαν. *Sylb.* Malim ἀπέδοσαν cum *Cod. Vat.* vulgatae dant ἀπέδωσαν.

p Τῆ βασιλέως *Vat.*

q Affirmo tranſpoſita eſſe verba, ac reſtituendum, ἧν ἐνίκα σάδιον Ἰσχόμαχος Κροτωνιάτης τὸ δεύτερον, Ἀθήνησι δὲ ἄρχων Ἀκεστορίδης. *Meurſius* in *Attic. Lect.* l. IV. c. 26.

r Perperam Οὐαλερίᾳ in *Ed. Steph.*

Ποστόμιος Τίβερτος [s] ἐπικαλούμενος. ἐπὶ τούτων ἕτερος ἐξεδέξατο Ῥωμαίοις πόλεμος ἐκ τῶν ἔγγιστα οἰκούντων, ὃς ἤρξατο μὲν ἀπὸ λῃστηρίων, προῆλθε δ' εἰς πολλὰς καὶ μεγάλας ἀγῶνας· ἐχώρησε μέντοι τελευτῶν εἰς διαλλαγὰς εὐπρεπεῖς, ἐπὶ τῆς τετάρτης [t] μετὰ τούτους τοὺς ἄνδρας ὑπατείας, πάντα τὸν μεταξὺ χρόνον πολεμηθείς. Σαβίνων γάρ τινες καταγνόντες τῆς πόλεως ἀσθένειαν ἐκ τοῦ Τυρρηνικοῦ πταίσματος, ὡς ἔτι τὴν ἀρχαίαν ἀξίωσιν ἀναληψομένης, ἐπετίθεντο τοῖς εἰς τὴν χώραν κατιοῦσιν ἐκ τῶν ἐρυμάτων λῃστήρια κατασησάμενοι, καὶ πολλὰ τοὺς γεωργοὺς ἔβλαπτον. ὑπὲρ ὧν ἀποστείλαντες οἱ Ῥωμαῖοι πρεσβείαν, πρὶν ἐπὶ τὰ ὅπλα χωρῆσαι, δίκας ἤτουν, [u] καὶ διδόναι λόγον ἠξίουν, καὶ μηδὲν εἰς τοὺς ἐργαζομένους τὴν γῆν παρανομεῖν· αὐθάδεις τε λαβόντες ἀποκρίσεις, προεῖπον αὐτοῖς τὸν πόλεμον. καὶ γίνεται ἡ μὲν πρώτη ἔξοδος ἑνὸς τῶν ὑπάτων Οὐαλερίου, σὺν ἱππεῦσι καὶ ψιλῶν τοῖς ἀκμαιοτάτοις αἰφνίδιος ἐπὶ τοὺς ληϊζομένους τὰ χωρία, καὶ

Per. Iul. 4211. *Ante Chr.* 503. *Olymp.* 69 ½. *Cat. V.C.* 249. *Var.* 251.

mius, qui Tubertus vocabatur. His conſulibus bellum aliud a finitimis populis contra pop. Rom. exortum eſt; quod quidem a latrociniis exorſum eſt, progreſſum autem ad multa et magna praelia: veruntamen tandem honeſtis pacis conditionibus finitum eſt, quarto poſt hos viros conſulatu, ad quorum vſque tempora ſine vlla intermiſſione geſtum eſt. Sabini enim quidam quum animaduertiſſent remp. Rom. aduerſo Hetruſcorum bello debilitatam, quaſi priſtinam dignitatem amplius recuperatura non eſſet, eos qui ex caſtellis in planitiem deſcendebant praedonum incurſionibus adoriebantur, et agreſtes magnis afficiebant detrimentis. Quamobrem Romani, antequam ad arma venirent, legationem illis mittentes, poenas repoſcebant, et poſtulabant vt rationem iniuriarum redderent, et ab omni vi et iniuria agricolis inferenda abſtinerent. A quibus quum ſuperba accepiſſent reſponſa, bellum illis indixerunt: et ab altero conſule Valerio, cum equitatu et lectiſſimis leuis armaturae militibus, prima expeditio in praedones repentina facta eſt; et eorum

Bellum Sabinum.

[s] Ἐπικαλούμενος *Vat.* vulgatae dant ſimplex καλούμ.

[t] Μετὰ τόσδε τοὺς *Vat.*

[u] Καὶ τὸ λοιπὸν ἠξίουν μηδὲν *Vat.*

x *Com-*

φόνος τῶν καταληφθέντων ἐν ταῖς προνομαῖς συχνῶν ὄντων πολύς, οἷα εἰκὸς ἦν, ἀνθρώπων ἀσυντάκτων τε καὶ ἀπροησθημένων τὴν ἔφοδον. ἔπειτα τῶν Σαβίνων πολλὴν ἀποστειλάντων ἐπ' αὐτοὺς στρατιὰν ὑφ' ἡγεμόνι τεταγμένην [x] ἐμπείρῳ πολέμου, ἑτέρα γίνεται ἐπ' αὐτοὺς ἔξοδος Ῥωμαίων, σὺν πάσαις ταῖς δυνάμεσιν, ἀμφοτέρων ἀγόντων τῶν ὑπάτων. Ποστόμιος μὲν οὖν πλησίον τῆς Ῥώμης ἐν ὀρεινοῖς τόποις κατεστρατοπέδευσε, δεδιὼς μή τις ἔφοδος ἐκ τῶν φυγάδων γένηται ἐπ' [y] αὐτὴν αἰφνίδιος. Οὐαλέριος δ' ἐγγὺς τῶν πολεμίων, παρὰ ποταμὸν Ἀνίηνα, ὃς ἐκ πόλεως μὲν Τιβύρων καθ' ὑψηλῶν πολὺς ἐκχεῖται σκοπέλων, φέρεται δὲ διὰ τῆς Σαβίνων καὶ Ῥωμαίων πεδιάδος, ὁρίζων τὴν ἑκατέρων χώραν· συνάπτει δὲ τὸ ῥεῦμα τῷ Τιβέρει ποταμῷ, καλὸς μὲν ὀφθῆναι, γλυκὺς δὲ πίνεσθαι.

rum, qui in pabulationibus deprehenſi fuerant, quorum magnus erat numerus, ingens caedes edita, (vt veriſimile eſt) quia nullos ordines ſeruabant, nec hoſtium aduentum praeſenſerant. Deinde miſſo a Sabinis contra eos ingenti exercitu ductu imperatoris rerum bellicarum periti, Romani, ex vrbe iterum egreſſi cum omnibus copiis, quas ambo conſſ. ducebant, illis obuiam venerunt. Ac Poſtumius quidem prope vrbem in montanis locis caſtra poſuit, veritus ne qua repentina incurſio ab exſulibus in ſe fieret: at Valerius prope hoſtes ad Anienen fluuium, qui ex vrbe, quae Tibur vocatur, praeceps et cum impetu de alto ſaxo labitur, et per Sabini et Romani agri planitiem fertur, vtramque regionem diſterminans; influit autem in flumen Tiberim, aſpectu amoenus, et potu dulcis.

Per. Iul. 4211. *Ante Chr.* 503. *Olymp.* 69 ½. *Cat. V.C.* 249. *Var.* 251.

In

x *Camerarius* mauult compoſite ἐμπειροπολέμῳ: quod infra quoque vſurpatur cum ἀπειροπόλεμος. attamen et vulgatam lectionem retinere poſſumus, cum ſupra itidem habuerimus ἔμπειροι πολέμων, p. 278. v. 33. et ἀπείρων πολέμῳ p. 263. v. 28. *Sylb.*

y αὐτὸν vulgo. Rectius forſan αὐτήν, vt referatur ad τὴν Ῥώμην, non ad conſulem, *Lapus* hunc accuſatiuum cum ſua praepoſ. omiſit. *Sylb.*

XXXVIII Ἐκ δὲ τῶν ἑτέρων τῆ ποταμῆ μερῶν ἡ τῶν Σαβίνων ἔκειτο παρεμβολὴ, τῆ ῥεύματος ἀφ' αὐτὴ πολὺν ἀπέχουσα τόπον, [z] ἐπὶ γεωλόφῳ τινὸς ἠρέμα κατακλινῆς, ἀ σφόδρα ἐχυρῶ. κατ' ἀρχὰς μὲν ἓν δι' εὐλαβείας εἶχον ἀλλήλους ἑκάτεροι, καὶ μάχης ἄρχειν διαβάντες τὸν ποταμὸν ὤκνων. [a] χρόνῳ δ' ὕστερον ἀ κατὰ λογισμὸν καὶ πρόνοιαν τῆ συμφέροντος, ἀλλ' ὑπ' ὀργῆς καὶ φιλονεικίας ἐξαφθέντες, συνάπτουσι μάχην. [b] ὑδρευόμενοι τε γὰρ καὶ τὰς ἵππους ἄγοντες [c] ἐπὶ τὸν πότον, ἀνέβαινον ἐπὶ πολὺ τῆ ποταμῆ· βραχὺς δ' ἔρρει τηνικαῦτα, ἄπω τοῖς χειμερινοῖς ὕδασι πληθύων· ὥς' ὀλίγον ὑπὲρ τῆ γόνατος ἔχοντες αὐτὸν ἐπεραιῶντο. συμπλοκῆς δέ τινος πρώτου ὀλίγοις πρὸς ἀ πολλὰς γενομένης, ἐξέδραμόν τινες ἐπικουρήσοντες τοῖς σφετέροις ἐξ ἑκατέρα χάρακος· ἔπειθ' ἕτεροι πάλιν ἀμύνοντες τοῖς κατισχυομένοις [d] ἐκ θατέρα. καὶ τοτὲ μὲν οἱ Ῥωμαῖοι τὰς Σαβίνας ἀνέστελλον ἀπὸ τῆ νάμα-

Per. Iul. 4211. *Ante Chr.* 503. *Olymp.* 69 1/2. *Cat. V.C.* 249. *Var.* 251.

In altera vero fluuii parte Sabinorum caſtra erant poſita, et ipſa non longe a flumine diſtantia, in quodam colle leuiter decliui, nec valde munito. Primum igitur vtrique viciſſim ſibi cauebant, et traiecto flumine pugnae initium facere metuebant. Sed poſtea non ratione *certa* atque vtilitatis conſideratione moti, ſed ira et ambitioſa vincendi cupiditate accenſi, praelium commiſerunt. Nam quidam, dum aquarentur et equos ad fluuium potandi gratia ducerent, longe in fluuii alueum proiecti ſunt: (tunc enim non valde erat profundus, quia hybernis imbribus nondum erat auctus) adeo vt, quum eorum genua vix ſuperaret, eum traiicerent. Primum autem, quod pauci cum paucis fuiſſent congreſſi ex vtroque vallo, quidam ſuis ſuppetias laturi procurrerunt: deinde rurſus alii hinc inde ſuis, qui ab hoſte premebantur, auxilio venerunt. et modo Romani Sabinos a fluvio

[z] Melius forſan ἐπὶ γεωλόφῳ τινὸς ἠρέμα κατακλινῆς, vt in *Cod. Vat.* vulgo legitur ἐπίγε λόφῳ et κατακλίνοντος.

[a] Ὕστερον δ' ἀ κατὰ *Vat.*

[b] Ὑδρευόμενοι γὰς *Vat.*

[c] Ἐπὶ τὸν πότον *Vat.* pro poſtrema voce dant vulgatae ποταμὸν.

[d] Ἐκ θατέρα *Vat.* vulg. ἐκ θατέρων.

[e] Non

τος. τοτὲ δὲ οἱ Σαβῖνοι τὰς Ῥωμαίας ἐξεῖργον τῆ ποταμῆ. πολλῶν δὲ φόνων καὶ τραυμάτων γινομένων, καὶ φιλονεικίας ἅπασιν ἐμπεσούσης, οἷα περὶ τὰς ἀψιμαχίας [e] τὰς ἐκ καιρῆ συμπεσούσας γίνεσθαι φιλεῖ, προθυμία τοῖς ἡγεμόσι τῶν στρατοπέδων ὁμοία παρέστη διαβαίνειν τὸν ποταμόν. ἔφθασε δὲ πρῶτος ὁ τῶν Ῥωμαίων ὕπατος, καὶ διαβιβάσας τὸν στρατὸν, ἔτι τῶν Σαβίνων ὁπλιζομένων τε καὶ εἰς τάξιν καθισταμένων, ἐν χερσὶν ἦν. ἃ μὴν ἐμέλλησάν γ' ἀφ' ἑκεῖνοι θέσθαι μάχην, καταφρονήσει πολλῆ ἐπαρθέντες, ὅτι ἅτε πρὸς ἀμφοτέρους τοὺς ὑπάτους, ἅτε πρὸς ἅπασαν τὴν Ῥωμαίων δύναμιν ἔμελλον ἀγωνιεῖσθαι, καὶ συῤῥάξαντες ἐμάχοντο, πᾶσαν εὐτολμίαν καὶ προθυμίαν [f] ἐνδεικνύμενοι.

XXXIX. Ἀγῶνος δὲ καρτερῆ γενομένης, καὶ τῆ δεξιῆ τῶν Ῥωμαίων κέρατος, ἔνθα ἦν ὁ ὕπατος [g] Ποσθ-

vio repellebant, modo Sabini Romanos ab eodem arcebant. Magna autem caede vtrinque edita, et multis illatis et acceptis vulneribus, quum omnium animos vincendi ſtudium inuaſiſſet, vt in leuibus praeliis temere commiſſis accidere ſolet, ipſos quoque caſtrorum duces idem animi ardor ad fluuium traiicendum accendit. Sed conſul Rom. hoſtem anteuertit, et prior cum exercitu eum traiecit; et, dum adhuc Sabini ſe armarent et aciem inſtruerent, manus cum illis conſeruit. Veruntamen ne illi quidem praelium committere ſunt cunctati, hoſte contempto, et valde elati, quod neque cum ambobus conſſ. neque cum omnibus Romanorum copiis eſſent dimicaturi: quare cum impetu irruentes pugnarunt, omnem animi praeſentiam et alacritatem exſerentes.

Commiſſo autem acri praelio, quum dextrum Romanorum cornu, vbi erat conſul Poſtumius, hoſtes grauiter vrgeret,

Per. Iul. 4211. *Ante Chr.* 503. *Olymp.* 69 1/2. *Cat. V.C.* 249. *Var.* 251.

[e] Non male forſan legas, τὰς ἀκαίρως ἐμπεσούσας *Sylb.* Τὰς ἐκκαίρως συμπεσοῦσα *Vat.* vulgo τὰς ἀκαίρως ἐμπεσοῦσα.

[f] Ἀποδεικνύμενοι *Vat.*

[g] Rectius Οὐαλερίας, vt patet tum e praecedentibus tum e ſequentibus, vt adnotauit etiam *Glareanus.* vel hoc ipſum Ποσθύμιος hinc tollendum eſt, et paullo poſt v. 18. collocandum poſt ὕπατος *Sylb.*

[h] Πεσσβύ-

μιος, ἐπιβαίνοντος τοῖς ἐναντίοις, καὶ προσωτέρω χωρῆντος, τῇ δ' εὐωνύμῳ κάμνοντος ἤδη, καὶ πρὸς τῶν πολεμίων ἐπὶ τὸν ποταμὸν ἐξωθουμένῃ, μαθὼν τὸ γινόμενον ὁ τὴν ἑτέραν τῶν Ῥωμαίων παρεμβολὴν κατέχων ὕπατος, ἐξῆγε τὴν στρατιάν. αὐτὸς μὲν ἂν τὴν φάλαγγα τῶν πεζῶν ἐπαγόμενος, βάδην ἠκολούθει· τὸν δὲ [h] πρεσβύτερον Σπόριον [i] Λάρκιον, τὸν ὑπατεύσαντα τῷ παρελθόντι ἐνιαυτῷ, τὰς ἱππεῖς ἄγοντα πέμπει κατὰ σπουδήν, ὃς [k] ἀπὸ ῥυτῆρος τὰς ἵππους ἐλαύνων, τόν τε ποταμὸν διαπεραιῶται κωλύοντος ἀδένος εὐπετῶς, καὶ κατὰ τὸ δεξιὸν τῶν πολεμίων κέρας περιϊππεύσας, ἐνσείει πλαγίοις τοῖς ἱππεῦσι τῶν Σαβίνων· καὶ γίνεται μέγας αὐτόθι τῶν ἱππέων [l] ἑκατέρων συρράδην μαχομένων ἐπὶ χρόνον πολὺν ἀγών. ἐν δὲ τούτῳ καὶ ὁ Ποστούμιος τὰς πεζὰς ἄγων, πλησίον αὐτῶν [m] ἐγένετο· καὶ συρράξας τοῖς πεζοῖς, ἀποκτείνει τε πολλὰς μαχόμενος, καὶ τὰς λοιπὰς ἐξωθεῖ τῆς τά-

Per. Iul. 4211. *Ante Chr.* 503. *Olymp.* 69½. *Cat. V.C.* 249. *Var.* 251.

vrgeret, et vlterius progrederetur, at finiſtrum iam laboraret, et ab hoſtibus ad fluuium pelleretur, conſul qui altera Rom. caſtra tenebat, re cognita, eduxit exercitum. ac ipſe quidem peditum aciem ducens pedetentim ſequebatur: Spurium vero Largium legatum, qui ſuperiore anno conſulatum geſſerat, cum equitatu celeriter miſit; qui laxatis habenis equitans, et flumen nullo prohibente facile traiecit, et dextrum hoſtium cornu obequitans, in tranſuerſum equitatus Sabini latus impreſſionem fecit: atque ibi inter vtrorumque equites comminus pugnantes acriter diuque eſt certatum. Interea et Poſtumius, qui peditatum ducebat, ad eos acceſſit; et cum peditatu facto in eos impetu pugnans multos occidit, et reliquos fudit ac fugauit.

h Πρεσβύτερον hic ſignificat eum qui eſſet e ſeniorum centuria, vt ſupra p. 283. v. 30. et clarius in claſſium deſcriptione p. 212. v. 30. *Sylb.* Πρεσβευτὴν ex ſequentibus legendum cenſet *Portus.*

i Λάκιον in *Ed. Steph.* Λεύκιον *Vat.* Vide p. 292. v. 7.

k Ἀπὸ ῥυτῆρος *Vat.* quo modo et ſupra p. 265. v. 22. vulg. ὑπὸ ῥ.

l Ἀμφοτέρων *Vat.*

m Ἐγίνετο *Vat.*

n Παν-

ξεως. εἰ δὲ μὴ νὺξ ἐπέλαβεν, ἅπαντες ἂν οἱ Σαβῖνοι κυκλωθέντες ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ἱπποκρατούντων ἤδη, [n] πασσυδεὶ διεφθάρησαν. νῦν δὲ τὸ σκότος τοὺς διαφυγόντας ἐκ τῆς μάχης, ὄντας ἀνόπλους καὶ ὀλίγους, ἐρρύσατο καὶ διέσωσεν εἰς τὰ οἰκεῖα. τῆς δὲ παρεμβολῆς αὐτῶν οἱ ὕπατοι χωρὶς ἀγῶνος ἐκράτησαν, ἐκλειφθείσης ὑπὸ τῶν ἔνδον ἅμα τῷ θεάσασθαι τὴν τροπὴν τῶν σφετέρων· ἐξ ἧς πολλὰς ὠφελείας λαβόντες, ἃς τοῖς στρατιώταις ἄγειν τε καὶ φέρειν [o] ἐπέτρεψαν, ἀπῆγον ἐπ' οἴκου τὰς δυνάμεις. τότε πρῶτον ἡ πόλις ἀναλαβοῦσα ἑαυτὴν ἐκ τοῦ Τυρρηνικοῦ παίσματος, εἰς τὸ ἐξ ἀρχῆς ἀποκατέστη φρόνημα, καὶ τῆς ἡγεμονίας τῶν περιοίκων, ὡς πρότερον, ἐθάρρησεν ἀντιποιεῖσθαι, [p] καὶ ψηφίζεται κοινῇ μὲν ἀμφοτέροις τοῖς ὑπάτοις θριάμβου καταγωγήν, ἰδίᾳ δὲ θατέρῳ τῶν ἀνδρῶν Οὐαλερίῳ δωρεὰν τόπον [q] εἰς οἴκησιν ἐν τῷ κρατίστῳ τοῦ Παλαντίου [τόπῳ] δοθῆναι, καὶ τὰς εἰς τὴν κα-

Per. Iul. 4211. *Ante Chr.* 503. *Olymp.* 69½. *Cat. V.C.* 249. *Var.* 251.

gauit. Et, niſi nox interueniſſet, omnes Sabini a Romanis equitatu ſuperioribus iam circumdati internecione deleti fuiſſent. Iam vero ipſae tenebrae, hoſtes ex praelio diffugientes, qui erant inermes et pauci, ſeruarunt; effeceruntque vt incolumes ad ſuos redirent. Conſules vero eorum caſtris ſine vllo certamine ſunt potiti, quae a praeſidiariis, ſimulatque ſuos in fugam verſos viderunt, deſerta ſunt. Ex quibus parta ingenti praeda, quam militibus diripiendam conceſſerunt, copias domum reduxerunt. Tunc primum pop. Rom. ex clade ab Hetruſcis accepta viribus collectis, priſtinos reſumpſit ſpiritus, et finitimorum populorum imperium, vt antea, auſus eſt ſibi vendicare, et decernere vt ſimul ambo coſſ. triumpharent, ſed priuatim vt alteri eorum, Valerio ſcilicet, area ad aedificandum in praeſtantiſſima palatii parte daretur dono, vtque ei ex aerario

n Πανσυδεὶ *Vat.*

o Ἄγειν τε καὶ φέρειν] Ionicum eſt de hoſtilibus direptionibus *Herodoto* perquam familiare, vt lib. I. c. 88. et 166. *Camerar.*

p Καὶ ψηφίζεται *Vat.* vulg. ψηφίζεσθαι.

q Melius forſan ſi legamus οἴκησιν. *Portus.*

r Ita

τασκευὴν δαπάνας ἐκ τῶ δημοσίᾳ χορηγεῖσθαι. ταύτης τῆς οἰκίας, παρ' ἣν ὁ χαλκῆς ἕστηκε ταῦρος, αἱ [r] κλισιάδες θύραι μόναι τῶν ἐν τῇ Ῥώμῃ δημοσίων τε καὶ ἰδιωτικῶν οἴκων εἰς τὸ ἔξω μέρος ἀνοίγονται [s].

XL. Παρὰ δὲ τούτων τῶν ἀνδρῶν ἐκδέχονται τὴν ὕπατον ἀρχὴν Πόπλιος Οὐαλέριος ὁ κληθεὶς Ποπλικόλας, τὸ τέταρτον ἄρχειν αἱρεθεὶς, καὶ Τίτος Λουκρήτιος τὸ δεύτερον τῷ Οὐαλερίῳ συνάρχων. ἐφ' ὧν ἅπαντες οἱ Σαβῖνοι, κοινὴν ποιησάμενοι τῶν πόλεων ἀγορὰν, ἐψηφίσαντο Ῥωμαίοις πολεμεῖν, ὡς λελυμένων σφίσι τῶν σπονδῶν, [t] ἐπειδὴ βασιλεὺς Ταρκύνιος ἐξέπεσε τῆς ἀρχῆς, πρὸς ὃν ἐποιήσαντο τὰς ὅρκους· πεισθέντες ὑπὸ Σέξτου, θατέρου τῶν Ταρκυνίου παίδων, ὃς [u] αὐτὸς ἰδίᾳ θεραπεύων καὶ λιπαρῶν τοὺς δυνατοὺς ἐξ ἑκάστης πόλεως, [x] ἐξεπολέμωσε κοινῇ [πρὸς] πάντας, καὶ [y] προσηγάγετο δύο πόλεις, Φιδήνην καὶ Καμερίαν, Ῥωμαίων μὲν [z] ἀποσήσας, [a] ἐκείνοις δὲ συμμαχεῖν πείσας· ἀνθ' ὧν αὐτὸν αἱροῦνται στρατηγὸν αὐτοκράτορα, καὶ [b] δυνάμεις ἐπιτρέπουσιν ἐξ ἁπάσης πόλεως καταγράφειν, ὡς ἐν τῇ προτέρᾳ μάχῃ δι' ἀσθένειαν δυνάμεως καὶ στρατηγῆ μωρίαν σφαλέντες. οἱ μὲν δὴ περὶ ταῦτα ἦσαν. τύχη δέ τις, ἐξισῶσαι βουλομένη ταῖς βλάβαις τῶν Ῥωμαίων τὰς ὠφελείας, ἀντὶ τῶν καταλιπόντων αὐτοὺς συμμάχων ἑτέραν ἐκ ἠλπισμένην ἐκ τῶν

rio sumptus ad id aedificium suppeditarentur. Huius domus, ad quam stat taurus aereus, valuae solae, praeter morem omnium Romanorum aedium tam publicarum quam priuatarum, in exteriorem partem aperiuntur. *Per. Iul.* 4212. *Ante Chr.* 502. *Olymp.* 69 2/3.

Post hos in consulare imperium succedunt P. Valerius Poplicola quartum Cos. et T. Lucretius iterum Valerii collega. His consl. omnes Sabini, ex communi concilii sententia, bellum Romanis inferre decreuerunt, quasi rupta essent foedera ex quo Rex Tarquinius regno fuit pulsus, cum quo foedus *Cat. V. C.* 250. *Var.* 252.

Coss. P. Valerio Poplicola IV. et *T. Lucretio* II.

bellum Sabinum recrudescit.

r Ita etiam apud *Pollucem* et *Hesych.* Apud *Plutarchum* vero in *Poplicola* κλεισιάδες. quo in loco easdem θύρας vocat αὐλείους: et vt αἱ αὔλειοι denominantur παρὰ τὴν αὐλὴν, sic τὰς κλεισιάδας παρὰ τὸ κλεισίον dictas significat: τῶν θυρῶν (inquit) εἴσω τῆς οἰκίας εἰς τὸ κλεισίον ἀνοιγομένων, ἐκείνης μόνης τῆς οἰκίας ἐποίησαν ἐκτὸς ἀπάγεσθαι τὴν αὔλειον. et mox, προϊέσαις ταῖς κλεισιάσιν εἰς τὸν στενωπόν. *Glossaria* αὐλὴν interpretantur *atrium*, et κλεισίον *Aelius Dionys.* apud *Eustath.* esse dicit θυρῶνα μέγαν, *magnum et spatiosum atrium*; vel, vt alii malunt, *vestibulum*. In κλησιάδες ergo Dorica scriptura est τᾶ η pro ει *Sylb.* Κλισιάδες *Vat.*

s Εἰς τὸ ἔξω μέρος ἀνοίγονται] Non tantum apud Romanos, sed apud veteres Graecos honorificum fuit, fores domus habere quae in publicam viam aperirentur: quam publicae viae seruitutem priuatos magno aere solitos emere, liquet ex iis quae de Iphicrate apud *Aristotelem* in Oeconomicis leguntur. Nec me mouet *Plutarchus* aliter sentiens. *Casaub.*

t Ἐπεὶ δὲ βασιλεὺς *Vat.*

u Si

dus interposito iureiurando fecerant; persuasi a Sexto altero Tarquinii filio, qui, vniuscuiusque ciuitatis primores priuatis officiis sibi concilians et suppliciter orans, omnes eorum animos ab omnibus Romanis alienauit, duosque populos Fidenates et Camerinos ad defectionem a Romanis faciendam impulit, illisque vt ad suas partes transirent persuasit. Quapropter imperatorem cum summo imperio eum crearunt, eique ex omnibus ciuitatibus copias conscribere permiserunt: quasi in superiore praelio ob copiarum imbecillitatem, et ducis stultitiam, cladem accepissent. Illi igitur in his erant occupati. Fortuna vero quaedam, detrimentis Romanorum commoda exaequare volens, pro sociis, a quibus fuerant deserti, ex ipsismet hostibus aliud *Per. Iul.* 4212. *Ante Chr.* 502. *Olymp.* 69 2/3. *Cat. V. C.* 250. *Var.* 252.

u Si αὐτὸς vertas in αὐτοὺς, et, posita ibi distinctione, referas ad verbum ἐξεπολέμωσε, non inconcinnum efficies sensum *Sylb.*

x Ἐξεπολέμωσε *Vat.* Tollenda videtur praepositio πρὸς, vel legendum ἐξεπολέμωσε κοινῇ πάντας πρὸς τοὺς Ῥωμαίους, vt apud *Demosth. Olynth.* I. ὡς Ὀλυνθίους ἐκπολεμῶσαι δεῖ Φιλίππῳ. *Sylb.* Vulgatam lectionem potes tueri, si locum intelligas, vt sum interpretatus *Portus.*

y Προσήγετο *Vat.* vulgo προσήγαγε.

z Plena loquutio esset ἀποσῆσαι ἑαυτούς. (nam vulgatae dant ἀποσῆσαι.) Sed legendum vel ἀποσῆναι vel ἀποσήσας. *Sylb.* et *Port.* Ἀποσήσας *Vat.*

a Illud ἐκείνοις ad Sabinos referendum videtur. Sed malim ἐκείνῳ δὲ vel αὐτῷ δὲ συμμαχεῖν, vt ad Tarquinium hoc referatur. *Portus.*

b Δυνάμει in *Ed. Steph.* errore manifesto.

c Ita

πολεμίων βοήθειαν προσέθηκε τοιάνδε. ἀνήρ τις ἐκ τῶ Σαβίνων ἔθνος, πόλιν οἰκῶν [c] Ῥήγιλλον, εὐγενὴς καὶ χρήμασι δυνατὸς, [d] Τίτος Κλαύδιος, αὐτομολεῖ πρὸς αὐτὸς, συγγένειάν τε μεγάλην ἐπαγόμενος, καὶ φίλως καὶ πελάτας συχνὸς αὐτοῖς μεταναστάντας ἐφεξίοις, ἐκ ἐλάττως [e] πεντακισχιλίων τὸς ὅπλα φέρειν δυναμένως. ἡ δὲ καταλαβῶσα αὐτὸν ἀνάγκη μετενέγκασθαι τὴν οἴκησιν εἰς Ῥώμην, τοιαύτη λέγεται γενέσθαι. οἱ δυνασεύοντες ἐν ταῖς ἐπιφανεσάταις πόλεσιν ἀλλοτρίως ἔχοντες πρὸς τὸν ἄνδρα, τῆς εἰς τὰ κοινὰ [f] ἀφιλοτιμίας εἰς δίκην αὐτὸν ἐπῆγον αἰτιασάμενοι προδοσίαν, ὅτι τὸν κατὰ Ῥωμαίων πόλεμον ἐκφέρειν ἐκ ἦν πρόθυμος, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ κοινῷ μόνος ἀντέλεγε τοῖς ἀξιῶσι τὰς σπονδὰς λελῦσθαι, καὶ τὸς ἑαυτῶ πολίτας ἐκ εἶα κύρια εἶναι ἃ τὰ δόξαντα τοῖς ἄλλοις ἡγεῖσθαι. ταύτην ὀρρωδῶν τὴν δίκην· ἔδει γὰρ

Per. Iul. 4212. *Ante Chr.* 502. *Olymp.* 69 2/3. *Cat. V.C.* 250. *Var.* 252. aliud non ſperatum auxilium hoc modo illis addidit. Vir quidam Sabinae gentis, qui Regillum vrbem incolebat, nobilis et opulentus, nomine T. Claudius, ad eos transfugit, cum magno cognatorum comitatu et magna amicorum et clientium manu, qui cum ipſis familiis integris inde migrarunt; inter quos erant circiter quinque millia eorum qui per aetatem arma ferre poterant. Neceſſitas autem, quae illum coëgit Romam ſedes transferre, talis fuiſſe fertur. Princeps nobiliſſimorum populorum, quum ei eſſent infenſi ob eius in rep. ambitionem, reum illum fecerunt, proditionis inſimulantes, quod parum propenſus eſſet ad bellum inferendum, quinetiam ſolus in communi concilio aduerſaretur iis qui foedera rupta cenſebant, ſuosque ciues non ſineret ea rata facere quae aliis placuiſſent. Ille hoc iudicium formidans

c Ita *Vat.* et *Lapi Codd.* quibus conſentit *Liuius.* Perperam Ῥίγιτον in *Ed. Steph.*

d Ex *Liuio* et *Plutarcho* in *Poplicola* Ἀππιὸς Κλαῦσος reponendum cenſet *Caſaub.* Sed Ἄκτιος Κλαῦσος maluit *Sigonius.* Vide *Liuium*, l. II. c. 16.

e Πεντακισχιλίων *Vat.* quo modo legendum eſſe coniecerant *Sylb.* et *Port.* vulgo πεντακισχιλίως.

f Poſt φιλοτιμίας deſideratur ἕνεκα *Sylb.*

g Τὰ δόξαντα *Vat.* vt viſum eſt *Sylburgio.* vulgatae articulo carent.

h Εἶασεν

αὐτὴν ὑπὸ τῶν ἄλλων δικασθῆναι πόλεων· ἀναλαβὼν τὰ χρήματα καὶ τὸς φίλως, τοῖς Ῥωμαίων προσίθεται πολίταις, ῥοπήν τε ἀ μικρὰν εἰς τὰ πράγματα παρέσχε, καὶ τὸ κατορθωθῆναι τόνδε τὸν πόλεμον ἁπάντων ἐδοξεν αἰτιώτατος γενέσθαι· ἀνθ' ὧν ἡ βελὴ καὶ ὁ δῆμος εἰς τετὸς πατρικίως αὐτὸν ἐνέγραψε, καὶ τῆς πόλεως μοῖραν [h] εἴασεν ὅσην ἐβέλετο εἰς κατασκευὴν οἰκιῶν· χώραν τ' αὐτῷ προσέθηκεν ἐκ τῆς δημοσίας τὴν μεταξὺ Φιδήνης [i] καὶ [k] Πικεντίας, ὡς ἔχοι διανεῖμαι κλήρως ἅπασι τοῖς περὶ αὐτὸν, ἀφ' ὧν καὶ Φυλή τις ἐγένετο σὺν χρόνῳ, Κλαυδία καλομένη, καὶ μέχρις ἐμῦ διέμεινε τὸ αὐτὸ φυλάττουσα ὄνομα.

midans (in alieno enim foro eius cauſſae cognitio futura erat) cum pecunia ſua et amicis ad pop. Rom. migrauit, ſeque ei adiunxit: ſuoque aduentu rebus Romanis non paruam acceſſionem attulit, eiuſque belli feliciter confecti praecipuus auctor omnibus eſt viſus. Quapropter S. P. Q. R. eum in ordinem patriciorum retulit, eique vrbis partem quantam voluit ad aedificandum conceſſit; agrumque de publico qui eſt inter Fidenas et Picentiam addidit, vt ſuis omnibus agrum viritim diuidere poſſet: vnde etiam temporis progreſſu facta eſt quaedam tribus Claudia, quae ad mea vſque tempora nomen conſtanter retinebat.

Per. Iul. 4212. *Ante Chr.* 502. *Olymp.* 69 2/3. *Cat. V.C.* 250. *Var.* 252.

Rebus

h Εἶασεν hic accipiendum pro συνεχώρησεν ſeu ἔδωκεν, vel addendum infinitiuum verbum ἐλέσθαι, aut ſimile. *Sylb.*

i Τὴν μεταξὺ Φιδήνης καὶ Πικεντίας] Oportet hoc loco oppida duo intelligere ad fluuium Anienem ſita, vt diſerte annotat *Plutarchus. Liuius* ait, trans Anienem. Semper autem vox Πικεντία mihi aliena ab hoc loco viſa: quam tamen quidam defendere conantur auctoritate *Stephani*, qui dicit Πικεντίαν fuiſſe Τυβρηνίας πόλιν. Sed quis non videt eſſe eam συκίνην ἐπικρίαν? In *Plinio* vero quam egregie fallantur nihil attinet dicere. Non enim libenter facio vt illorum errores qui paſſim obuii ſunt refellam. Conſule *Plutarchum. Caſaub.*

k Pro Πικεντίας *Lapus* et *Gelenius* habent *Piculia. Ficulia* ſeu *Ficulnea* mauult *Glareanus.* Πικετίας in *Cod. Vat.*

l Ita

XLI. Ἐπεὶ δὲ παρεσκεύασο ἅπαντα [l] ἀμφοτέροις, πρῶτων μὲν ἐξῆγον οἱ Σαβῖνοι τὰς δυνάμεις, καὶ ποιῦνται δύο παρεμβολάς, μίαν μὲν ὕπαιθρον, ὑ πρόσω Φιδήνης, ἑτέραν δ' ἐν αὐτῇ Φιδήνῃ, φυλακῆς τε τῶν ἔνδον ἕνεκα, καὶ καταφυγῆς [m] τῶν ἔξω στρατοπεδευόντων, ἂν τι γένηται πταῖσμα περὶ αὐτούς. ἔπειτα οἱ τῶν Ῥωμαίων ὕπατοι, μαθόντες τὴν τῶν Σαβίνων ἐπὶ σφᾶς ἔλασιν, καὶ αὐτοὶ πάντας ἄγοντες τοὺς ἐν ἀκμῇ, στρατοπεδεύονται χωρὶς ἀλλήλων, Οὐαλέριος μὲν ἀγχοῦ τῆς ὑπαίθρου τῶν Σαβίνων παρεμβολῆς, Λουκρήτιος δ' ὀλίγον ἄποθεν, ἐπ' ὄχθῳ τινός, ὅθεν ἦν ὁ ἕτερος χάραξ καταφανής. ἡ μὲν οὖν τῶν Ῥωμαίων ὑπόληψις ἦν, ὡς ἐν ἀγῶνι φανερῷ τοῦ πολέμου ταχείαν [n] ἕξοντος τὴν κρίσιν, συμβαλεῖν τοῖς πολεμίοις αὐτίκα· ὁ δὲ τῶν Σαβίνων στρατηγὸς, ὁρῶν ἐκ τοῦ φανεροῦ συμφέρεσθαι πρὸς εὐτολμίαν τε καὶ καρτερίαν ἀνθρώπων ἅπαντα τὰ δεινὰ ὑπομένειν ἑτοίμων, νύκτωρ ἐπιχειρεῖν αὐτοῖς ἔγνω· καὶ παρασκευασάμενος τάφρους τε [o] χώσει καὶ χάρακος [p] ἐπιβάσει ἃ πρόσφορα εἶναι ἔμελλεν, ἐπεὶ πάντα ἐγένετο τὰ πρὸς τὸν ἀγῶνα εὐτρεπῆ, μετὰ τὸν πρῶτον ὕπνον ἀναστήσας τὸ κράτιστον τοῦ στρατοῦ μέρος, ἄξειν ἐπὶ τὸ τῶν Ῥωμαίων ἔμελλεν ἔρυμα. τοῖς τ' ἐν Φιδήνῃ κατεστρατοπεδευκόσι παρήγγειλεν, ἐπειδὰν ἐξεληλυθότας αἴσθωνται τοὺς σφετέρους, ἐξιέναι καὶ αὐτοὺς ἐκ τῆς πόλεως, κόφῳ ἐσαλμένους ὁπλίσει. ἔπειτα [q] λοχήσαντας ἐν χωρίοις ἐπιτηδείοις ἐκέλευσεν, εἴ τινες ἐπίκουροι τοῖς περὶ τὸν Οὐαλέριον ἐκ τῆς ἑτέρας στρατιᾶς ἐπίοιεν, ἀναστάντας καὶ κατὰ νῶτα γενομένους, σὺν βοῇ τε καὶ παταγῷ πολλῷ χωρεῖν ἐπ' αὐτούς. ὁ μὲν οὖν Σέξτος ταῦτα [r] βουλευσάμενος καὶ τοῖς λοχαγοῖς φράσας, ἐπειδὴ [s] κἀκείνοις ἦν βουλομένοις, [t] περιέμενε τὸν καιρόν. αὐτόμολος δέ τις ἐλθὼν εἰς τὸν χάρακα τῶν Ῥωμαίων, μηνύει τὴν

Per. Iul. 4212. *Ante Chr.* 502. *Olymp.* 69 2/3. *Cat. V.C.* 250. *Var.* 252.

Rebus autem omnibus ad bellum hinc inde paratis, Sabini priores suas copias eduxerunt, et castra bina fecerunt, altera non longe a Fidenis sub dio, altera in ipsis Fidenis; tum vt oppidanis essent praesidio, tum etiam vt ii qui castra sub dio habebant, si quam cladem accepissent, refugium paratum haberent. Deinde Rom. coss. postquam cognouerunt Sabinos cum infesto exercitu contra se venire, ipsi quoque cum omnibus militaris aetatis hominibus profecti, bina castra, quae sub dio erant; Lucretius non procul ab eo loco, in quodam colle, vnde altera collegae castra conspiciebantur. Romani igitur primo quoque tempore cum hoste confligendum censebant, quod in aperto praelio de belli exitu iudicium celeriter factum iri sperarent: at Sabinorum imperator, metuens aperte signa conferre cum audacia et tolerantia hominum, qui ad quaeuis grauia pericula subeunda parati erant, eos noctu aggredi

l Ita *Vat.* et *Lapi Codd.* Ἀμφότεροι in *Ed. Steph.* manifesto errore; vt paullo ante φιδίνης pro Φιδήνης.

m Τῶν ἔξω στρατοπεδευόντων *Vat.* vulg. τῶν ἐπιστρατοπ.

n Ἕξοντος τὴν κρίσιν *Vat.* vulgatis deest articulus.

o Χώσει minus recte in *Ed. Steph.*

p Ἐπιβάσει *Vat.* vulgo legitur ἐπιβασίᾳ.

q Λοχίσαντας male in *Ed. Steph.*

r Βουλευσάμενος *Vat.* vulgo βουλευόμενος.

s Κἀκείνοις ἦν βουλομένοις *Vat.* quo modo et alibi loquutus est *Dionysius:* atque ita legendum esse suspicati sunt *Sylb.* et *Port.* vulgo βουλευσάμενος.

t Περιέμεινε *Vat.* vulgo παρέμενε.

aggredi statuit; paratisque rebus ad complendas fossas et vallum transcendendum necessariis, quum omnia ad certamen iam essent parata, post primum somnum excitatam totius sui exercitus praestantissimam partem ad Romanorum munitiones erat ducturus. et illis quae Fidenis castra habebant denunciauit, vt, vbi suos egressos sensissent, ipsi quoque ex vrbe exirent leuiter armati. Deinde iussit eos, per opportuna loca insidiis collocatis, si qui ex alteris castris Valerio suppetias laturi contra se venirent, ex insidiis surgere, et a tergo eos cum ingenti clamore et strepitu inuadere. Sextus igitur haec in animo habens, suumque consilium centurionibus aperiens, postquam illi quoque id probarant, occasionem exspectabat. Sed quidam transfuga, profectus ad vallum Romanorum, consuli eius

Per. Iul. 4212. *Ante Chr.* 502. *Olymp.* 69 2/3. *Cat. V.C.* 250. *Var.* 252.

διάνοιαν αὐτῷ πρὸς τὸν ὕπατον. καὶ μετ' ὀ πολὺ τῶν ἱππέων τινὲς ἦκον ἄγοντες αἰχμαλώτους τῶν Σαβίνων, ὃς ἐπὶ ξυλισμὸν ἐξεληλυθότας συνέλαβον. ἔτοι χωρὶς ἀλλήλων ἀνακρινόμενοι, τί παρασκευάζεται πράττειν σφῶν [u αὐτῶν] ὁ στρατηγὸς, λέγουσιν ὅτι κλίμακας τεκταίνεται καὶ διαβάθρας· ὅπως δὲ αὐταῖς καὶ ὁπότε μέλλοι χρῆσθαι, x οὐκ ἔφασαν εἰδέναι. ταῦτα μαθὼν Οὐαλέριος, ἀποστέλλει τὸν πρεσβευτὴν y Μάρκιον εἰς τὸν ἕτερον χάρακα, τήν τε διάνοιαν τῶν πολεμίων z ἀπαγγελοῦντα τῷ κατέχοντι τὴν παρεμβολὴν ἐκείνην Λουκρητίῳ, καὶ τίνα χρὴ τρόπον ἐπιχειρεῖν τοῖς πολεμίοις ὑποθησόμενον. αὐτὸς δὲ τοὺς ταξιάρχους καὶ λοχαγοὺς καλέσας, καὶ φράσας ὅσα τῷ τ' αὐτομόλῳ καὶ τῶν αἰχμαλώτων ἤκουσε, καὶ παρακαλέσας ἄνδρας ἀγαθοὺς εἶναι, καιρὸν εἰληφέναι νομίσαντας εὐχῆς ἄξιον, ἐν ᾧ δίκας λήψονται παρὰ τῶν ἐχθρῶν καλὰς, ἅ τε δέοι a πράττειν ἑκάστοις ὑποθέμενος, καὶ τὸ σύνθημα δοὺς, ἀπέλυσεν ἐπὶ τὰς τάξεις.

Per. Iul. 4212. *Ante Chr.* 502. *Olymp.* 69 $\frac{2}{3}$. *Cat. V.C.* 250. *Var.* 252. eius consilium indicauit. nec multo post quidam equites Sabinos captiuos adduxerunt, quos ad lignationem egressos comprehenderant. Hi separatim interrogati quid ipsorum imperator facere pararet, responderunt, scalas et pontes ab eo fabricari: sed quo in loco, et quando ipsis esset vsurus, se ignorare dixerunt. His rebus cognitis, Valerius mittit Marcum senio-rem in altera castra, qui hostium consilia indicaret Lucretio, qui in illis castris erat, atque eum admoneret quo modo hostes essent adoriendi. Ipse vero tribunos et centuriones conuocans, et eloquens iis quae ex transfuga et captiuis audierat, adhortatatusque eos vt viri fortes essent, existimantes se occasionem summopere optandam nactos, qua egregias de inimicis poenas sumerent, tum et quid faciendum esset admonens, tesseramque dans, in suos ordines *eos* dimisit.

Nondum

u Non agnoscit *Vat*

x Οὐκ ἔφησαν *Vat.*

y Μάρκιον *Vat.* Τὸν πρεσβευτὴν [non, vt vulgo legitur, πρεσβύτην] Λάρκιον legendum esse contendit *Portus*. M. Valerium prioris anni consulem fratremque Valerii consulis intelligendum esse putat *Glareanus*.

z Ἀπαγγελοῦντα malit *Sylb.* vulgo ἐπαγγελ.

a Πράττειν ἑκάστοις ὑποθέμενος *Vat.*

Οὔπω μέσαι νύκτες ἦσαν, καὶ ὁ τῶν Σαβίνων ἡγεμὼν b ἀναστήσας τὰς στρατιώτας, ἦγεν ἐξ αὐτῶν τὸ κράτιστον μέρος ἐπὶ τὸν χάρακα, σιωπᾷν ἅπασι παραγγείλας, καὶ μὴ ποιεῖν τῶν ὅπλων ψόφον, ἵνα μὴ γνοῖεν ἥκοντας αὐτοὺς οἱ πολέμιοι, πρὶν ἐπὶ τῷ ἐρύματι γένωνται. ὡς δὲ πλησίον ἐγένοντο τῷ χάρακος οἱ πρῶτοι πορευόμενοι, καὶ ἅτε φέγγη λαμπήρων ἑώρων, ἅτε φωνὰς φυλάκων κατήκουον, πολλὴν μωρίαν τῶν Ῥωμαίων καταγνόντες, ὡς ἀφεικότων ἐρήμους τὰς φυλακὰς, καὶ c ἐντὸς τῷ χάρακος καθευδόντων, ἐνεπίμπλασαν ὕλης τὰς τάφρους κατὰ πολλὰ μέρη, καὶ διέβαινον ἀδεῶς σφίσιν ἐμποδὼν γινομένης. περιεκάθηντο δὲ μεταξὺ τῶν τάφρων καὶ τῶν d περισαυρωμάτων οἱ Ῥωμαῖοι κατὰ σπείρας, ἀφανεῖς διὰ τὸ σκότος, καὶ τοὺς διαβαίνοντας e αὐτῶν, XLII.

Nondum autem erat media nox, quum imperator Sabinorum excitatis militibus validissimam eorum partem ad Romanorum vallum duxit, indicto omnibus silentio, iussisque nullum armorum strepitum edere, ne hostes suum aduentum sentirent, antequam ad ipsa castra iam ventum esset. Postquam autem illi qui praeibant accesserunt ad castra, neque vllum splendorem ignium viderunt, neque voces vigilum audierunt, magnam Romanorum stultitiam damnantes, * quasi castra incustodita reliquissent, et intra vallum dormirent, fossas materia variis in partibus compleuerunt, et nullo impediente eas transiuerunt. At Romani in cohortes diuisi consederant ** inter fossas et vallum, et ob tenebras cerni non poterant, et *hostes* qui transibant, quum in ipsorum manus veniebant,

Per. Iul. 4212. *Ante Chr.* 502. *Olymp.* 69 $\frac{2}{3}$. *Cat. V.C.* 250. *Var.* 252.

Vat. vocab. medium vulgatis deest.

b Ἀναστήσας τῷ στρατῷ τὸ κράτιστον μέρος, ἦγεν *Vat.*

* Qui desertis custodiis intra castra sterterent. *Gelen.*

c Ita *Sylb.* ex historiae sensu et *Lapi* versione. Ἐκτὸς in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.*

** Inter fossas et circumvallationes. *Gelen.*

d Infra quoque legitur hoc vocabulum. Si quis tamen diuise malit τῶν πέριξ σαυρωμάτων, non refragabor *Sylb.*

e Si quis malit aduerbium αὐτῷ vel αὐτῇ, per me licebit. *Sylb.* Αὐτῶν in *Cod. Vat.*

ὅτε γένοιντο [f] ἐν χερσὶν [αὐτῶν,] ἐφόνευον. μέχρι μὲν δὴ τινος ἐλάνθανε τὰς ὑστέρας προσιόντας ὁ τῶν προηγμένων ὄλεθρος· ἐπεὶ δὲ φῶς ἐγένετο σελήνης ἀνισχούσης, οἱ πλησιάζοντες τῇ τάφρῳ, σωρούς τε ὁρῶντες ἐκ τῶν οἰκείων νεκρῶν παρ' αὐτῇ, καὶ σίφη πολεμίων καρτερὰ ὁμόσε χωροῦντα, ῥίψαντες τὰ ὅπλα, τρέπονται πρὸς φυγήν. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι μέγα ἀναβοήσαντες· ἦν δὲ [h] τοῦτο τὸ σύνθημα τοῖς ἐπὶ τῆς ἑτέρας παρεμβολῆς· ἐκτρέχουσιν ἐπ' αὐτοὺς ἅπαντες ἀθρόοι. καὶ ὁ Λακρήτιος ὡς ἤκουσε τῆς κραυγῆς, τοὺς ἱππεῖς προαποστείλας διερευνησομένους μή τις ἐγκάθηται πολεμίων λόχος, ὀλίγον ὕστερον ἠκολούθει, τοὺς ἀκμαιοτάτους τῶν πεζῶν ἐπαγόμενος. καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, οἵ τε ἱππεῖς τοῖς ἐκ τῆς Φιδήνης λοχῶσι περιτυχόντες, τρέπουσιν εἰς φυγήν, καὶ οἱ πεζοὶ τοὺς ἐπὶ τὴν παρεμβολὴν σφῶν ἀφικομένους κτείνοντες ἐδίωκον, ἕως ὅπλα, ἕως κόσμον σώζοντας. ἐν ταύταις ταῖς μάχαις

Per. Iul. 4212. *Ante Chr.* 502. *Olymp.* 69 2/3. *Cat.* *V.C.* 250. *Var.* 252.

veniebant, trucidabant. Aliquandiu igitur ii, qui poſtremi accedebant, ignorarunt caedem ſuorum, qui praecedebant: ſed quum lunae orientis lux apparuiſſet, qui ad foſſam appropinquabant, ad ipſam aceruos cadauerum conſpicientes, et validos hoſtium globos impetum in ſe facientes, armis abiectis fugae dederunt terga. At Romani ſublato ingenti clamore (hoc enim ſignum datum fuerat illis qui in alteris erat caſtris) omnes in eos conferti procurrunt. Tunc Lucretius, audito clamore, praemiſſo equitatu qui exploraret ne qui hoſtes in inſidiis deliteſcerent, interpoſito modico interuallo, cum lectiſſimis quibusque peditibus eum ſequebatur. Et eodem tempore quum equitatus incidiſſet in eos, qui Fidenis fuerant miſſi vt in inſidiis deliteſcerent, in fugam eos vertit; et peditatus eos qui ad ſua caſtra venerant caedens perſequebatur, neque arma neque ordinem ſeruantes. In his

f Ἐν χερσὶν, ἐφόνευον. μέχρι μὲν δὴν *Vat.* vulgatis deeſt particula μὲν.

g Οἰκείων νεκρῶν *Vat.* vulgo deeſt οἰκείων.

h Non agnoſcit *Vat.*

his

Σαβίνων τε καὶ τῶν συμμάχων [i] ἀπέθανον μὲν ἀμφὶ τοὺς μυρίους καὶ τρισχιλίους, αἰχμάλωτοι δ' ἐλήφθησαν τετρακισχίλιοι καὶ διακόσιοι· καὶ ὁ μὲν χάραξ αὐθημερὸν ἑάλω.

Ἡ δὲ Φιδήνη πολιορκηθεῖσα ὑπὸ πολλαῖς ἡμέραις, καθ' ὃ μάλιστα δυσάλωτος εἶναι μέρος ἐδόκει, καὶ ὑπ' ὀλίγων ἐφυλάσσετο, κατὰ τοῦτο ἐλήφθη. ὑπὸ μὲν ἀνδραποδισμοῦ γ' ἢ κατασκαφῆς ἐπειράθη, φόνος τ' ἀνθρώπων ὑπὸ πολὺς ἐγένετο μετὰ τὴν ἅλωσιν· ἀποχρῶσα γὰρ ἐφάνη ζημία τοῖς ὑπάτοις πόλεως ὁμοεθνοῦς ἁμαρτούσης ἁρπαγῆ χρημάτων τε καὶ ἀνδραπόδων, [k] καὶ ὁ τῶν κατὰ τὴν μάχην [l] ἀπολομένων ὄλεθρος· [m] τὸ δὲ μὴ προχείρως ἔτι τοὺς ἁλωκότας ἐπὶ τὰ ὅπλα χωρῆσαι, φυλακὴ γενήσεσθαι μετρία, καὶ ἡ συνήθης Ῥωμαίοις, ἡ τῶν αἰτίων τῆς ἀποστάσεως κόλασις. συγκαλέσαντες δὲ Φιδηναίων τοὺς ἁλόντας εἰς τὴν ἀγοράν, καὶ πολλὰ τῆς ἀνοίας

his praeliis ex Sabinis eorumque ſociis ceciderunt circiter tredecim millia, capta vero quatuor millia et ducenti praeterea; eodemque die caſtra capta.

Per. Iul. 4212. *Ante Chr.* 502. *Olymp.* 69 2/3. *Cat.* *V.C.* 250. *Var.* 252.

Fidenae vero, poſt paucorum dierum oppugnationem, a qua parte potiſſimum inexpugnabiles eſſe videbantur, et paucis cuſtodiebantur, ab ea captae ſunt: verumtamen neque ciues in ſeruitutem redacti, neque vrbs ipſa diruta, et pauci occiſi poſtquam vrbs capta eſt. Ciuitas enim eiusdem gentis, ipſa bonorum et mancipiorum direptione, et clade eorum qui in pugna deſiderati ſunt, ſatis poenarum conſulibus dediſſe videbatur: ſed ne in poſterum illi, qui in ipſorum poteſtatem venerant, arma temere caperent, ſatis fore exiſtimarunt ſi moderata cautio adhiberetur, et in defectionis auctores more Romano animaduerteretur. Itaque conuocatis in forum Fidenatibus qui capti fuerant, multiſque in eorum amentiam

Sabinis caeſis Fidenae captae.

i Ἀπέθανον ἀμφὶ μὲν *Vat.* vulgo τε legitur pro μὲν.

k Καὶ ὁ τῶν κατὰ *Vat.*

l Ἀπολωμένων perperam in *Ed. Steph.*

m Sequentia ita intelligenda ſunt et conſtruenda, καὶ τοῖς ὑπατοῖς ἐφάνη μετρία φυλακὴ γενήσεσθαι ἀποχρῶσα τὸ μὴ προχείρως etc. *Port.*

n Ἀξίως

αὐτῶν κατηγορήσαντες, [n] ἀξίους τ' εἶναι φήσαντες ἅπαντας ἠβηδὸν ἀπολωλέναι, μήτε ταῖς εὐεργεσίαις χάριν εἰδότας, μήτε τοῖς κακοῖς σωφρονιζομένους, ῥᾳδίοις αἰκισαμένοι τὰς ἐπιφανεστάτας, πάντων ὁρώντων ἀπέκτειναν· τὰς δὲ λοιπὰς εἴασαν οἰκεῖν ὡς πρότερον ᾤκουν, φρουρὰς [o] συγκατοικίσαντες αὐτοῖς [p] ἃς ἔκρινεν ἡ βουλή· καὶ τῆς χώρας ἀφελόμενοί τινα μοῖραν, τοῖς φρουροῖς ἔδωκαν. ταῦτα διαπραξάμενοι, τὴν δύναμιν ἀπῆγον ἐκ [q] τῶν πολεμίων, καὶ τὸν ὑπὸ τῆς βουλῆς ψηφισθέντα θρίαμβον κατήγαγον. ταῦτα μὲν ἐπὶ τῆς τότων ὑπατείας ἐπράχθη.

XLIV. Ποπλίου δὲ Ποστουμίου, τοῦ καλουμένου Τουβέρτου, τὸ δεύτερον ἄρχειν αἱρεθέντος, καὶ Ἀγρίππα [r] Μενηνίου Λανάτου, τρίτην γίνεται Σαβίνων εἰσβολὴ μείζονι στρατιᾷ,

Per. Iul. 4212. *Ante Chr.* 502. *Olymp.* 69 2/3. *Cat. V.C.* 250. *Var.* 252.

tiam inuecti, dignosque esse dicentes vt omnes cum ipsis pueris internecione delerentur, quippe qui neque beneficiorum acceptorum caussa gratiam sibi haberent, neque ipsis calamitatibus ad bonam frugem reuocari possent, nobilissimos quosque, omnibus inspectantibus, virgis caesos securi percusserunt: reliquis vero permiserunt vt in vrbe habitarent, vt antea, collocato ibi praesidio, quod cum illis habitaret, quod senatus decreuerat; et agri partem illis ademptam praesidiariis dederunt. His rebus gestis copias ex hostili agro reduxerunt, et ex senatusconsulto triumpharunt. Atque haec quidem in istorum consulatu sunt gesta.

P. Postumius Tubertus II. *et Agr. Menenius Lanatus coss.*

Publio autem Postumio Tuberto iterum et Agrippa Menenio Lanato consulibus, Sabini tertium cum maiori exercitu in agrum

n Ἀξίους *Vat.* et *Lapi Codd.* quo modo legendum esse monuerunt *Sylb. Steph.* et *Port.* vulgo legitur αἰτίους.

o Συγκατοικήσαντες minus apte in *Cod. Vat.*

p Ὅσους ἔκρινεν *Vat.*

q Pro τῶν πολεμίων non inepte legas τῆς πολεμίας, vt *Lapus* etiam vertit, *ex hostili agro.* quo genere loquendi cum alibi vtitur, tum supra p. 291. v. 20. *Sylb.* Legendum ἐκ τῆς τῶν πολεμίων γῆς, vel ἐκ τῆς τῶν πολεμίων, vt sit ellipsis vocis γῆς vel χώρας. *Port.*

r Μενηνίου τοῦ Λανάτου *Vat.*

s Κατα-

πρὶν αἰσθέσθαι Ῥωμαίους αὐτῶν τὴν ἔξοδον, καὶ μέχρι τοῦ τείχους τῆς Ῥώμης ἔλασις· ἐν ᾗ πολὺς ἐγένετο Ῥωμαίων φόνος, οὐ μόνον τῶν γεωργῶν, οἷς οὐδὲν προσδεχομένοις αἰφνιδίως ἐπέσχε τὸ δεινὸν, πρὶν εἰς τὰ φρούρια τὰ πλησίον ἑκάστους [s] προσφυγεῖν, ἀλλὰ καὶ τῶν [t] κατὰ πόλιν τηνικαῦτα διατριβόντων. ὁ γὰρ ἕτερος τῶν ὑπάτων Ποστούμιος, ἐκ ἀνεκτὴν εἶναι τὴν ὕβριν τῶν πολεμίων ἡγησάμενος, ἐξεβοήθει κατὰ σπουδὴν, τοὺς ἐπιτυγχάνοντας ἄγων προχειροτέρους μᾶλλον ἢ φρονιμωτέρους. οὓς ἰδόντες οἱ Σαβῖνοι σὺν πολλῇ καταφρονήσει χωροῦντας ἐπὶ σφᾶς, ἀσυντάκτους τε καὶ [u] διεσπασμένους ἀπ' ἀλλήλων, ἔτι μᾶλλον αὐξῆσαι τὸ καταφρονεῖν αὐτῶν βουλόμενοι, θᾶττον ἢ βάδην ἀνεχώρουν, ὡς δὴ φεύγοντες ὀπίσω, ἕως εἰς δρυμοὺς ἀφίκοντο βαθεῖς, ἔνθα ὁ λοιπὸς στρατὸς αὐτῶν ὑπεκάθητο· ἔπειθ' ὑποστρέψαντες ἐχώρουν τοῖς διώκουσιν ὁμόσε, καὶ οἱ ἐκ τοῦ δρυμοῦ μέγα ἀλαλάξαντες ἵεντο ἐπ'

Per. Iul. 4213. *Ante Chr.* 501. *Olymp.* 69 3/4. *Cat. V.C.* 251. *Var.* 253.

agrum Romanorum irruptionem fecerunt, antequam Romani eorum expeditionem sentirent, et vsque ad ipsa vrbis moenia accesserunt. Ibi magna Romanorum caedes edita, non solum ipsorum rusticorum, quos nihil tale exspectantes ex improuiso hoc malum inuaserat, antequam omnes in proxima castella refugerent, sed etiam ciuium qui tunc in vrbe degebant. Nam Postumius alter consul, hanc hostium contumeliam non ferendam ratus, festinanter auxilium suis laturus egressus est, obuios quosque * maiori cum celeritate quam prudentia ducens. Quos Sabini conspicati magna cum contemptione in se ferri, nullis seruatis ordinibus et dissipatos, quo magis eorum contemptionem augerent, celerius quam militari gradu pedem referebant, fugam simulantes, donec in siluas densas venerunt, vbi reliquus eorum exercitus subsederat: deinde conuersi Romanis persequentibus signa infesta tulere, et qui erant in silua magno sublato clamore

s Καταφυγεῖν *Vat.*

t Malim cum articulo κατὰ τὴν πόλιν. *Sylb.*

* *Al.* maiori cum promptitudine quam prudentia, *vel* promptius quam prudentius.

u Διεσπασμένους ἀπ' ἀλλήλων *Vat.* vulgo legitur διεσκεδασμένους ἀλλήλων.

αὐτές. ἀσυντάκτοις δ' ἀνθρώποις καὶ τεταραγμένοις καὶ ὑπὸ τῦ δρόμυ συγκεκομμένοις τὰ πνεύματα, πολλοὶ καὶ [πολλῷ] σὺν κόσμῳ ἐπελθόντες, καταβάλλουσί τε τὰς ὁμόσε χωρῆντας, καὶ τὰς λοιπὰς εἰς φυγὴν ὁρμήσαντας, ὑποτεμόμενοι τὰς εἰς τὴν πόλιν φερέσας ὁδὰς, εἰς ὀρεινήν τινα κατακλείσι ῥάχιν ἔρημον. θέμενοι δὲ πλησίον αὐτῶν τὰ ὅπλα· νὺξ γὰρ ἤδη κατέλαβε· φυλακὰς ἐποιῆντο δι' ὅλης νυκτὸς, ἵνα μὴ λάθοιεν σφᾶς ἀποδεράντες. ὡς δ' εἰς τὴν Ῥώμην τὸ πάθος ἀπηγγέλθη, ταραχή τ' ἦν πολλὴ καὶ δρόμος ἐπὶ τὰ τείχη, καὶ δέος ἁπάντων, μὴ διὰ νυκτὸς εἰς τὴν πόλιν ἔλθοιεν οἱ πολέμιοι τῷ κατορθώματι ἐπαρθέντες, τῶν τ' ἀπολωλότων οἶκτος καὶ τῶν περιλειπομένων ἔλεος, ὡς ἀναρπασθησομένων αὐτίκα μάλα δι' ἀπορίαν τῶν ἀναγκαίων, εἰ μή τις αὐτοῖς ἐπικερία ἔλθοι ταχεῖα. ἐκείνην μὲν ἓν τὴν νύκτα [x] πονήρας ἔχοντες τὰς ψυχὰς, ἄγρυπνοι διῆγον· τῇ δ' ἑξῆς ἡμέρᾳ ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων [y] Μενήνιος, πάντας τὰς ἐν ἀκμῇ

clamore eos inuasere. Quum autem homines nullum ordinem seruantes et perturbatos, atque ob cursum fatigatos et anhelantes, multi acie egregie instructa inuaderent, sternunt obuios quosque qui secum congredi audebant, et reliquos qui in fugam se dederant, intercluſis itineribus ad vrbem ferentibus, in quodam deserto et aspero montis dorso concludunt: armisque prope eos positis (nox enim eos iam oppresserat) per totam noctem excubantes seruabant, ne clam aufugerent. Qua clade Romam renunciata, ingens tumultus ortus, concursusque ad moenia factus, omnesque timor cepit, ne noctu vrbem hostes victoria elati inuaderent; eosque suorum caesorum miserebat, et reliquorum commiseratione mouebantur, quod eos mox ob rerum necessariarum inopiam in hostium potestatem facile venturos putarent, nisi celeriter illis succurreretur. Illam igitur noctem animis moerore deiectis insomnes transegerunt: sequenti autem die alter consul Menenius, omnes iuniores armatos

Per. Iul. 4213. *Ante Chr.* 501. *Olymp.* 69¾. *Cat. V.C.* 251. *Var.* 253.

[x] Non πονηρὰς sed πονήρας *Dionysium* scripsisse puto. *Steph.*

[y] Μενήνιος *Vat.*

[z] Τοῖς

καθοπλίσας, ἦγεν ἐπικέρως [z] τοῖς ἐν τῷ ὄρει, κόσμον καὶ τάξιν φυλάττοντας. ἰδόντες δ' αὐτὸς οἱ Σαβῖνοι προσιόντας, ἐκέτι παρέμειναν, ἀλλ' ἀναστήσαντες τὸν αὐτῶν [a] στρατηγὸν ἀπὸ τῦ ὄρυς, ἀπῆγον, ἀποχρῆν οἰόμενοι σφίσι τὴν παρῦσαν εὐτυχίαν· καὶ ὀ πολὺν ἔτι διατρίψαντες χρόνον, ἀπῆσαν ἐπὶ τὰ σφέτερα σὺν αὐχήματι μεγάλῳ, βοσκημάτων τε καὶ ἀνδραπόδων καὶ χρημάτων ἀφθόνυς ἄγοντες ὠφελείας.

Ῥωμαῖοι δ' ἀγανακτῆντες ἐπὶ τῇ συμφορᾷ, καὶ τὸν ἕτερον τῶν ὑπάτων Ποστύμιον ἐν αἰτίαις ἔχοντες, ἔγνωσαν ἁπάσαις δυνάμεσι στρατεύειν κατὰ τάχος ἐπὶ τὴν Σαβίνων γῆν, τήν τε ἧτ]αν αἰσχρὰν καὶ ἀνέλπιστον γενομένην ἐπανορθῶσαι προθυμόμενοι, καὶ ἐπὶ τῇ νεωστὶ ἀφικομένῃ παρὰ τῶν πολεμίων πρεσβείᾳ, πολλὴν ὕβριν ἐχούσῃ καὶ αὐθάδειαν, [b] ἐκτόπως ἀχθόμενοι. ὡς γὰρ δὴ κρατῆν- LVX.

tos et egregie instructos atque ordinem seruantes duxit, vt auxilium ferret iis qui in monte obsidebantur. At Sabini, quum eos aduentantes vidissent, diutius ibi non mansérunt, sed confestim castra mouerunt, reuocato suo imperatore a monte, existimantes debere se praesenti felicitate contentos esse. nec diutius ibi commorati ad suos magna cum iactatione redierunt, pecoris et mancipiorum et pecuniarum maxima praeda abacta.

Per. Iul. 4213. *Ante Chr.* 501. *Olymp.* 69¾. *Cat. V.C.* 251. *Var.* 253.

At Romani eam cladem iniquo animo ferentes, et culpam in alterum consulem Postumium conferentes, * totis viribus in agrum Sabinum expeditionem celeriter facere decreuerunt; tum quia vehementer cupiebant foedam et insperatam cladem sarcire et corrigere, tum etiam quia recenti hostium legatione valde superba et arroganti mirum in modum offensi fuerant. Nam vt rerum

[z] Τοῖς ἐν τῷ ὄρει *Vat.* vulgo τῶν ἐν τ. ὄ.

[a] Στρατηγὸν retinere possumus. siquis tamen στρατὸν malit, suo fruatur iudicio. *Sylb.* Στρατὸν legit *Portus*, dum vertit, *copias a monte abducentes.* Liberius interpretatur *Lapus, sed revocantes ducem suum, abduxerunt suos a monte.*

* Sic etiam *Gel.* ἁπάσαις δυνάμεσι interpr. *totis viribus.* sed δυνάμεις hic de *copiis* seu *exercitibus* dicuntur. *Port.*

[b] Non agnoscit *Vat.*

f Illa

τες [c] [αὐτῶν] ἤδη, καὶ δίχα πόνε τὴν Ῥώμην αἱρήσοντες, μὴ βκλομένων τὰ κελευόμενα ποιεῖν, Ταρκυνίοις τε διδόναι τὴν κάθοδον ἐκέλευον, καὶ τῆς ἡγεμονίας σφίσι παραχωρεῖν, πολιτείαν τε κατασήσασθαι καὶ νόμους ὃς ἂν οἱ κεκρατηκότες τάξωσιν. ἀποκρινάμενοι δὲ τοῖς [d] πρέσβεσιν ἀπαγγέλλειν πρὸς τὸ κοινὸν, ὅτι Ῥωμαῖοι κελεύσι Σαβίνες, ὅπλα τ' ἀποθέσθαι καὶ παραδοῦναι σφίσι τὰς πόλεις, ὑπηκόους τ' εἶναι πάλιν, ὥσπερ πρότερον ἦσαν, ταῦτα δὲ [e] ποιήσαντας αὐτὸς ἥκειν τότε περὶ ὧν ἠδίκησαν ἢ κατέβλαψαν αὐτὸς ἐν ταῖς πρότερον εἰσβολαῖς δεησομένους, [f] εἰ βέλοιντο τυχεῖν εἰρήνης καὶ φιλίας· ἐὰν δὲ μὴ ποιῶσι τὰ κελευόμενα, προσδέχεσθαι τὸν [g] πόλεμον ἥκοντα ἐπὶ τὰς πόλεις αὐτῶν σὺν εἰς μακράν. τοιαῦτα ἐπιταχθέντες καὶ ἐπιτάξαντες ἀλλήλοις, ἐπειδὴ ἅπασιν ἐξηρτύσαντο τοῖς εἰς τὸν ἀγῶνα ἐπιτηδείοις, ἐξῆγον τὰς

Per. Iul. 4213. *Ante Chr.* 501. *Olymp.* 69 ¾. *Cat. V.C.* 251. *Var.* 253.

rum iam potientes, et Romam sine labore capturi, si nollent illi imperata facere, concedereque Tarquiniis reditum et imperio sibi cedere iubebant, et formam reip. ac leges constituere, quas victores ipsis imposuissent. Responsum autem legatis, vt suae genti et reip. haec renunciarent, Romanos imperare Sabinis, vt arma deponerent, et vrbes sibi dederent, populique Rom. imperio denuo, vt ante, parerent; et his peractis, ita demum venirent petitum veniam iniuriam, et damnorum datorum in superioribus irruptionibus quas in suum agrum fecerant, si pacem et amicitiam vellent impetrare: quae imperata nisi fecissent, bellum primo quoque tempore domi exspectarent. * Quum igitur talia sibi inuicem imperassent, postquam omnibus rebus ad bellum necessariis instructi fuerunt, copias *ex suis finibus*

c Illa αὐτῶν ἤδη, καὶ δίχα πόνε τὴν Ῥώμην αἱρήσοντες addidit *Sylburgius* e *Codd. Ven.* et *Rom.* Sed genit. αὐτῶν abest a *Cod. Ven.* nec illum agnoscit *Lapi* versio, aut *Cod. Vat.*

d Πρεσβευταῖς *Vat.*

e Ποιήσαντας *Vat.* vulgo legitur διαποιήσ.

f Εἰ βέλονται *Vat.*

g Πόλεμον ἥξοντα *Vat.*

* Vel

δυνάμεις, Σαβῖνοί τε τὴν κρατίστην ἐξ ἁπάσης πόλεως νεότητα ὅπλοις ἐκπρεπέσι κεκοσμημένην ἐπαγόμενοι, Ῥωμαῖοί τε πᾶσαν τὴν δύναμιν τήν τε κατὰ πόλιν, καὶ τὴν ἐν τοῖς ὑπερείοις ἀναλαβόντες, ἱκανὰς οἰόμενοι τὰς ὑπὲρ τὴν στρατεύσιμον ἡλικίαν γεγονότας, καὶ τὸν οἰκετικὸν ὄχλον, τήν τε πόλιν καὶ τὰ ἐπὶ τῆς χώρας ἐρύματα φυλάττειν. καὶ συνελθόντες ὁμόσε, τίθενται τὰς χάρακας ἀμφότεροι μικρὸν ἀπέχοντας ἀλλήλων, Ἠρέτε πόλεως, ἣ τὰ Σαβίνων ἐστὶν ἔθνος, ὰ πρόσω.

Ὡς δὲ συνεῖδον ἀμφότεροι τὰ τῶν πολεμίων πράγματα, τῷ τε μεγέθει τῶν στρατοπέδων εἰκάσαντες, καὶ XLVI. παρ' αἰχμαλώτων ἀκούσαντες, τοῖς μὲν Σαβίνοις θάρσος παρέσῃ, καὶ καταφρόνησις τῆς τῶν πολεμίων ὀλιγότητος, τοῖς δὲ Ῥωμαίοις δέος, πρὸς τὸ τῶν ἀντιπολεμούντων πλῆθος· ἐθάρρησαν δὲ, καὶ μικρὰς ἐλπίδας ὑπὲρ τῆς νίκης ἔλαβον, ἄλλων τε σημείων γενομένων σφίσι θεοπέμπτων, καὶ δὴ καὶ τελευταίᾳ φάσματος, ὅτε παρατάττεσθαι

finibus eduxerunt. Sabini quidem, lectissimam cuiusque ciuitatis iuuentutem armis insignibus ornatam adducentes: at Romani, contracto quicquid erat virium vel in vrbe vel in castellorum praesidiis, rati eos qui militarem aetatem excessissent, et seruitiorum ac domesticorum turbam, ad vrbem et munitiones agri Rom. tutandum sufficere. In vnum autem coacti castra posuerunt vtrique modico interuallo à se inuicem distantia, non longe ab Ereto Sabinae gentis vrbe.

Vbi vero vtrique res hostium cognouerunt, tum ex ipsa castrorum magnitudine coniecturam facientes, tum etiam ex ipsorum captiuorum relatione, Sabinis audacia creuit, et contemptio hostium paucitatis, Romanis vero hostium multitudo timorem incussit: animos tamen sumpserunt, et in exiguam victoriae spem venerunt, cum ob alia signa sibi diuinitus data, tum vero ob postremum * prodigium quod pugnam

Per. Iul. 4213. *Ante Chr.* 501. *Olymp.* 69 ¾. *Cat. V.C.* 251. *Var.* 253.

* Vel potius *visum*, quum nam hac voce generali modo *Dionysius* dicat φάσμα: declarans quod genus σημείου esset. Port. vsus erat.

b Ἐκ

ἔμελλον, τοιῆδε. ἐκ τῶν καταπεπηγμένων παρὰ ταῖς σκηναῖς ὑσσῶν· ἔστι δὲ ταῦτα βέλη Ῥωμαίων, ἃ συνιόντες εἰς χεῖρας ἐξακοντίζουσι, ξύλα προμήκη τε καὶ χειροπληθῆ, τριῶν ἀχ ἧττον ποδῶν σιδηρᾶς ὀβελίσκας ἔχοντα πρόσχοντας κατ' εὐθεῖαν [h] ἐκ θατέρου τῶν ἄκρων, μετρίοις ἀκοντίοις ἴσα σὺν τῷ σιδήρῳ. ἐκ τούτων δὴ τῶν ὑσσῶν περὶ τοῖς ἄκροις τῶν ὀβελίσκων φλόγες ἀνήπτοντο, καὶ δι' ὅλα τὰ στρατόπεδα [i] σέλας ἦν, ὥσπερ ἀπὸ λαμπάδων, καὶ κατέσχε τῆς νυκτὸς ἐπὶ πολύ. ἐκ τούτου κατέλαβον τὰ φάσματος, ὥσπερ οἱ τερατοσκόποι ἀπέφαινον, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις συμβάλλειν ὰ χαλεπὸν ἦν, ὅτι νίκην αὐτοῖς ταχεῖαν καὶ λαμπρὰν σημαίνει τὸ δαιμόνιον· ἐπειδήπερ ἅπαν εἶκει τῷ πυρὶ, καὶ ὰδὲν ὅ τι ἀχ ὑπὸ τὰ πυρὸς διαφθείρεται. τοῦτο δ' ὅτε ἐκ τῶν ἀμυντηρίων αὐτοῖς ὅπλων ἀνήφθη, μετὰ πολλὰ θάρσος προήεσαν ἐκ τὰ χάρακος, καὶ συρράξαντες τοῖς Σαβίνοις ἐμάχοντο πολλαπλασίοις ἐλάττους, ἐν τῷ θαρρεῖν τὸ πιστὸν ἔχοντες· καὶ ἡ ἐμπειρία δὲ, σὺν τῷ φιλοπόνῳ πολλὴ αὐτοῖς παροῦσα, παντὸς ἐπήγετο δεινὰ καταφρονεῖν. πρῶτος μὲν ὧν ὁ Ποστόμιος τὸ εὐώνυμον ἔχων κέρας, ἀναῤῥύσασθαι τὴν προτέραν ἥτταν προθυμούμενος, τὸ δεξιὸν τῶν πολεμίων ἐξωθεῖ κέρας, πρόνοιαν ὰδεμίαν τῆς ἑαυτὰ ψυχῆς παρὰ τὸ νικᾶν ποιούμενος, ἀλλ' ὥσπερ οἱ μεμηνότες καὶ θανατῶντες, εἰς μέσους τοὺς πολεμίους ῥίπτων ἑαυτόν· ἔπειτα καὶ οἱ σὺν τῷ [k] Μενηνίῳ θάτερον ἔχοντες κέρας, κάμνοντες ἤδη καὶ ἐξωθούμενοι τῆς τάσεως, ὡς ἔμαθον ὅτι νικῶσι τοὺς κατὰ σφᾶς οἱ τὰ Ποστομίου, θαῤῥήσαντες εἰς ἀντίπαλα χωροῦσι· καὶ γίνεται τῶν κεράτων ἀμφοτέρων [l] τοῖς Σαβίνοις ἐγκλινάντων τροπὴ παντελής. ὰδὲ γὰρ οἱ ἐν μέσῃ τῇ φάλαγγι ταχθέντες ἐψιλωμένων ἔτι τῶν ἄκρων παρέμειναν, ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἵππου τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐξελαυνόσης κατὰ τέλη βιασθέντες ἀνεστάλησαν. φυγῆς δὲ πάντων γενομένης ἐπὶ τοὺς χάρακας, ἀκολουθήσαντες οἱ ἱππεῖς ἐπὶ τὰ στρατόπεδα, καὶ τοὺς ἐν τοῖς χάραξι φρουροῦντας ἀποκτείναντες, ἐνέπρησαν τὰ χαράκωματα. ἐκ τούτου τὸ πῦρ ἐπὶ πολὺ τὸν ἀέρα διαφαῦσκον ἐποίει, καὶ τὸ φάσμα τοῖς ἐν τῇ μάχῃ πολεμίοις ἐφαίνετο. ἐπεὶ δὲ τὰ στρατόπεδα ἐκλελοίπεσαν, καὶ τὸ πῦρ ἐν αὐτοῖς ἐσβέσθη, τὸ μὲν φάσμα ἠφανίσθη, καπνὸς δὲ ἐπὶ πολὺ τὸν ἀέρα διεφαίνετο. τοῦτο δὲ ἐγένετο τοῖς μὲν ἡττηθεῖσι τῆς μάχης σημεῖον ἀπαισιώτατον, τοῖς δὲ νικήσασι μέγιστον ἀγαθόν. ἐπεὶ δὲ τὰ πρὸς ἑσπέραν ἐτέτραπτο, καὶ ἡ νὺξ ἐπῆλθε, τὸ μὲν τῶν Σαβίνων στράτευμα ἐν τοῖς ὀρεινοῖς ἐστρατοπεδεύσατο, τὸ δὲ τῶν Ῥωμαίων ἐν τοῖς πρὸ τῆς πόλεως πεδίοις. ἡμέρας δὲ γενομένης, ἐπειδὴ τὰ τῶν πολεμίων ἐσκοπεῖτο, καὶ τὸ μὲν ἐν τοῖς ὀρεινοῖς στράτευμα ἀπεγνωκὸς ἦν ἤδη τὰ σωτηρίας, ἐν δὲ τοῖς πεδίοις ἐσκηνωμένον ἐθεάσαντο, ἐκ τῶν ἐπιτηδείων ἐπιπεμπόντων αὐτοῖς ἐφοδίων, ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἐβάδιζον. ἐπεὶ δὲ ἐγγὺς ἦσαν, ἐκπεμφθέντες ἱππεῖς ἐπὶ τὰ ὀρεινὰ, τὰ μὲν ἐν τοῖς χάραξι φρουροῦντας ἀπέκτειναν, τὰ δὲ ἐν τοῖς ὀρεινοῖς ἐπιόντες ἐκ τῶν ὑπερδεξίων τόπων ἐβαλλον ἀκοντίοις καὶ λίθοις, ἐκ τῶν ἐπιτηδείων ἐπιπεμπόντων αὐτοῖς ἐφοδίων, ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἐβάδιζον. ἐπεὶ δὲ ἐγγὺς ἦσαν, ἐκπεμφθέντες ἱππεῖς ἐπὶ τὰ ὀρεινὰ, τὰ μὲν ἐν τοῖς χάραξι φρουροῦντας ἀπέκτειναν, τὰ δὲ ἐν τοῖς ὀρεινοῖς ἐπιόντες ἐκ τῶν ὑπερδεξίων τόπων ἐβαλλον ἀκοντίοις καὶ λίθοις,

pressione, quamuis inferiores essent numero, tamen cum longe maioribus copiis collatis signis conflixerunt, sola audacia et longa experientia freti, quae cum ipso laborum studio coniuncta, vt quoduis periculum contemnerent, efficiebat. Primus igitur Postumius, qui sinistrum cornu ducebat, priorem cladem sarcire cupiens, dextrum hostium cornu loco pepulit, nullam habens suae salutis rationem, dummodo vinceret, sed instar furentis et mortem appetentis in medios hostes se coniiciens: deinde qui cum Menenio alterum cornu tenebant, quum iam laborarent et loco pulsi cederent, vbi cognouerunt suos qui cum Postumio erant hostes sibi oppositos vincere, collectis animis hostes inuaserunt, et vtrumque Sabinorum inclinantium cornu penitus fusum ac fugatum est. Neque enim qui in media acie erant ab vtroque latere iam nudati subsistere potuerunt, sed ab equitatu Romano turmatim impressionem faciente pulsi loco pedem retulerunt. Omnibus autem castra effusa fuga repetenti-

Per. Iul. 4213. *Ante Chr.* 501. *Olymp.* 69 2/3. *Cat. V.C.* 251. *Var.* 253.

Per Iul. 4213. *Ante Chr.* 501. *Olymp.* 69 3/4. *Cat. V.C.* 251. *Var.* 253.

pugnam praecessit. Ex pilis defixis ad tentoria, (haec autem sunt tela Romanorum, quae quum manus conserunt eiaculantur; ligna oblonga et ea crassitudine vt manum complerent, quae habent praefixa ferrea veruta, non minora quam tripedalia, hinc inde ab vtraque summitate recta prominentia, cum ipso ferro modicis iaculis paria,) ex istis, inquam, pilis circa ipsorum verutorum summitates flammae emicantes visae sunt, et per tota castra splendor tanquam ex facibus effulsit, et magnam noctis partem durauit. Ex hoc * ostento coniecerunt (quemadmodum ipsi prodigiorum interpretes declararunt, et quiuis facile poterat colligere) breui insignem victoriam se adepturos a numine significari: quandoquidem omnia cedunt igni, et nihil est quod ab igne non absumatur. Quum igitur hic ignis in ipsorum telis effulsisset, magna cum fiducia e castris progressi sunt, ** et facta in Sabinos impressione,

h Ἐκ θατέρου *Vat.* vulgo ἑκατέρου.

i Τὸ σέλας *Vat.*

* Hic quoque *Ex hoc viso. Port.*

** Paullo liberius locum vertunt *Interpretes:* ad verbum sic, *et confligentes cum Sabinis pugnabant cum multo pluribus pauciores, in fiducia spem habentes; et experientia quidem, quae cum ipso laborum studio multa illis aderat, ad omne periculum contemnendum illos impellebat.*

k Μενηνίῳ *Vat.*

l Τοῖς Σαβίνοις *Vat.* vulgo legitur τῶν Σαβίνων.

m Ἀγαγ-

σαντες οἱ Ῥωμαῖοι καὶ συνεισπεσόντες ἀμφότερα λαμβάνουσιν αὐτῶν τὰ ἐρύματα. τῷ δὲ μὴ πασσυδεὶ τὸν τῶν πολεμίων διαφθαρῆναι στρατὸν ἥ τε νὺξ αἰτία ἐγένετο, καὶ τὸ ἐν οἰκείᾳ γῇ τὸ πάθος αὐτοῖς συμβῆναι· ῥᾷον γὰρ οἱ φεύγοντες ἐπὶ τὰ σφέτερα ἐσώζοντο δι' ἐμπειρίαν τῶν τόπων, ἢ οἱ διώκοντες κατελάμβανον δι' ἀπειρίαν τῶν διεξόδων.

XLVII. Τῇ δ' ἑξῆς ἡμέρᾳ καύσαντες τὰς ἑαυτῶν νεκρὰς οἱ ὕπατοι, καὶ τὰ σκῦλα συλλέξαντες· ἐάλω δέ τινα καὶ ἀπὸ τῶν ζώντων ριπ]έντων ἐν τῇ φυγῇ τὰ ὅπλα· ἄνδρας τ' αἰχμαλώτους [m] ἄγοντες ὀκ ὀλίγους, ὃς ἔλαβον καὶ χρήματα, χωρὶς ὧν οἱ στρατιῶται δι[ή]ρπασαν· τούτων δὲ πραθέντων δημοσίᾳ, τὰς κατ' ἄνδρα γενομένας εἰσφορὰς, αἷς ἔσειλαν τὰς στρατιώτας, ἅπαντες ἐκομίσαντο· [καὶ] ἀπήεσαν ἐπ' οἶκα λαμπροτάτην ἀνηρημένοι νίκην. καὶ θριάμβοις ὑπὸ τῆς βουλῆς ἐκοσμοῦντο ἀμφότεροι· [n] Μενήνιος μὲν, τῷ μείζονι καὶ τιμιωτέρῳ, παρεμβεβηκὼς ἐφ' ἁρματίδι δίφρε

Per. Iul. petentibus, Romani ſequentes et vna irrumpentes vtriſque eo-
4213. rum caſtris potiti ſunt. Ne autem totus hoſtium exercitus inter-
Ante necione deleretur ipſe noctis interuentus prohibuit, et quod
Chr. 501. eam cladem *Sabini* in ſuo agro accepiſſent: qui enim fugiebant
Olymp. ob locorum peritiam facilius ad ſuos incolumes euadebant, quam
69 ¾. inſequentes, vtpote nullam diuerticulorum notitiam habentes,
Cat. illos prehendere poſſent.
V.C. 251. *Var.* Sequenti die conſules, crematis ſuorum cadaueribus et
253. collectis ſpoliis, (inter quae capta etiam fuerunt quaedam arma a viuis in ipſa fuga ,abiecta) non paucos captiuos abduxerunt, et pecuniis multis potiti ſunt, prater eas quas milites diripuerunt. His autem publice venditis, omnes receperunt ſuas pecunias, quas viritim contulerant, quibus milites armarant; et domum maxime inſignem victoriam reportantes redierunt. Et conſules ambo ex ſenatuſconſulto triumpho fuerunt decorati: Menenius, maiore et honoratiore, vectus curuli regiaque ſella:

De Sabinis triumphus duplex.

m Ἄγοντες καὶ χρήματα *Vat.* non agnoſcat.
adeo vt quae interiecta ſunt n Μενήνιος *Vat.*

o Ἐν

βασιλικῇ· Ποστούμιος δ', [o] ἐν τῷ ἐλάσσονι καὶ ὑποδεεστέρῳ, [p] ὃν καλοῦσιν εὐάσην, [q] παρεκκλίναντες τοὔνομα Ἑλληνικὸν ὑπάρχον εἰς τὸ ἀσαφές. τὸ γὰρ πρῶτον [r] εὐάσης [s] ἔτως ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος ἐλέγετο, ὡς αὐτός τε εἰκάζω, καὶ ἐν πολλαῖς εὑρίσκω γραφαῖς ἐπιχωρίαις φερόμενον. [t] τότε πρῶτον, ὡς Λικίννιος ἱστορεῖ, τοῦτον ἐξευρέσης τὸν θρίαμβον τῆς βουλῆς. διαφέρει δὲ θατέρᾳ,

sella: at Poſtumius, minore et minus honorato, quem *Romani* vocant ouationem, deflexo nomine Graeco in nomen obſcurum et incertum. Nam primum ſic ouatio dicta eſt * ab euentu, vt et ego coniicio, et in multis *Romanis* hiſtoriis ſcriptum comperio: quod triumphi genus tunc primum a ſenatu inuentum Licinius prodidit. Differt autem ab altero, primum quod in

o Ἐν ſuperflua hic videri poteſt *Sylb.*

p Sententiam huius loci recte explicant interpretes: ſed miror fugiſſe etiam eruditos viros ſcribendum hic eſſe ὃν καλοῦσιν ὐάσην vel ὀβάσην *Caſaub.* Magis ad Latinum vocabulum accedit ὤασις deflexum e Graeco εὔασις, mutata prima tantum ſyllaba. *Sylb.* Si quid mutandum, mallem εὐασμὸν quam εὐάσην. *Port.* Alibi oxytonως reperitur εὐασὴς vt in *Epigram.* εὐασαῖς σύντροφος: ea nimirum forma qua σαλπισὴς, συρισὴς et ſimilia. *Sylb.*

q Ὃν καλοῦσιν εὐάσην] Ἐκ τοῦ συμβεβηκότος, ſeu ex re, propterea τὸν εὐάσην θρίαμβον dictum intelligo, quia vt in Graecorum bacchanalibus Libero, ita in hoc triumphi genere primum Deo victoriae auctori, deinde etiam imperatori, acclamabatur εὐοῖ, ſeu εὐὰν. quod cum εὐάζειν dicant Graeci, et Latini itidem *euari*, (vnde *Virg.* Aen. VI. *euantes orgia circum Ducebat Phrygias*) ſignificat *Dionyſius* Latinos iſtiuſmodi εὐασμὸς appellaſſe primum *euationes*, ſervatis Graecae originis veſtigiis: deinde, corrupta et obſcura origine, ouationem; facta ſcilicet ὀάσει ex εὐάσει. Notandum etiam, pro εὐάσης, quod barytonως hic legitur, alibi oxytonως reperiri εὐασὴς: vt in *Epigram.* εὐασαῖς σύντροφος: ea nimirum forma, qua σαλπισὴς, συρισὴς, et ſimilia. De ouatione ipſa prolixius differit *Sigonius* Comment. in Faſt. et Triumph. Rom. *Sylb.* Vide etiam *Plutarchum* in Marcello p. 310. *Plinium*, Vol. III. p. 214. *Feſtum* cum *Dacerii* notis p. 318. et *Voſſii* Etymolog.

Per. Iul. 4213. *Ante Chr.* 501. *Olymp.* 69 ¾. *Cat.* *V.C.* 251. *Var.* 253.

r Deeſt *Vat.*
s Mallem ἔτος. *Sylb.*
* *Al.* a re ipſa.
t Τὸ δὲ πρῶτον. *Vat.*

πρῶτον μὲν, ὅτι πεζὸς εἰσέρχεται μετὰ τῆς στρατιᾶς προηγούμενος ὁ τὸν εὐάσην κατάγων θρίαμβον, ἀλλ' οὐκ ἐφ' ἅρματος, ὥσπερ ἐκεῖνος· ἔπειθ' ὅτι οὐ τὴν ποικίλην καὶ χρυσόσημον ἀμφιέννυται στολὴν, [u] ἣ κοσμεῖται ὁ ἕτερος, οὐδὲ τὸν χρυσέον ἔχει στέφανον, ἀλλὰ περιπόρφυρον λευκὴν περιβέβληται τήβενναν, τὸ ἐπιχώριον τῶν ὑπάτων τε καὶ στρατηγῶν [x] φόρημα, [y] στέφανον δ' ἐπίκειται δάφνης, μεμείωται δὲ καὶ τῷ σκήπτρῳ τῇ φορήσει παρὰ τὸν ἕτερον. τὰ δ' ἄλλα πάντα ταὐτὰ ἔχει. αἴτιον δὲ τῷ [z] ἀνδρὶ

Per. Iul. 4213. *Ante Chr.* 501. *Olymp.* 69 ¾. *Cat.* 252. *V.C. Var.* 253.

in ipſa ouatione dux cum exercitu vrbem ingreditur pedibus, non autem curru, vt ille *qui maiore triumpho ornatur:* deinde quia non geſtat togam pictam et clauis aureis diſtinctam, neque ornatur trabea qui eſt conſulum et praetorum patrius cultus, at laurea corona redimitur; quinetiam hac in re altero eſt inferior quod non geſtet ſceptrum, in caeteris vero rebus illi eſt par. Ne autem Poſtumius honore

u ἣ κοσμεῖται τήβεννον] Ita in *Ed. Steph.* et *Lapi Cod.* quod paullo durius eſſe exiſtimat *Portus:* quum potius diceretur κοσμεῖται τηβέννῳ, τῷ ἐπιχωρίῳ etc. Particulam ἣ ferri non poſſe iudicat *Sylb.* niſi ἀλλὰ praemittatur. poteſt (inquit) etiam omiſſa ἣ legi ἀλλὰ κοσμεῖται vel κοσμεῖται δέ. Sed mallem hoc modo, ἃ τὴν ποικίλην καὶ χρυσόσημον ἀμφιέννυται στολὴν, ἀλλὰ τὴν λευκὴν καὶ περιπόρφυρον κοσμεῖται (aut φορεῖται) τήβεννον. In *Cod. Vat.* plenius et melius, ἣ (forſan ἢ) κοσμεῖται ὁ ἕτερος, οὐδὲ τὸν χρύσεον ἔχει στέφανον, ἀλλὰ περιπόρφυρον λευκὴν περιβέβληται τήβενναν, *non geſtat togam pictam et clavis aureis diſtinctam, qua ornatur alter,* (ſc. *qui triumphat*) *neque auream habet coronam, ſed toga candida induitur purpureo praetexta clauo.*

x Perperam φρόνημα et mox φρονήσει in *Ed. Steph.* de quo monuit etiam *Paulus Leopardus* Emend. l. IX. c. 19. *Sylb.*

y Στέφανον δ' ἐπίκειται δάφνης] Falſum hoc. myrtus enim, non laurus, corona ouantis fuit. *Plutarchus* in Marcello diſerte negat ouantem ſolitum lauro coronari, μυρρίνης στέφανον ἐπικείμενον: deinde cauſam pluribus explicat: a *Plutarcho* autem ſtare Latinos ſcriptores, *Plinium, Feſtum*, et *Gellium*, pridem eſt ab eruditiſſimo *Sigonio* indicatum. Quare fallitur *Dionyſius. Caſaub.*

z Redundat duorum alterum, ἀνδρὶ vel ποσημίῳ. Sed pleonaſmus iſte Graecis eſt familiaris,

Ποσημίῳ τῆς ἐλάττονος τιμῆς ἐγένετο, καίτοι λαμπροτάτῳ πάντων γενομένῳ κατὰ τὴν μάχην, τὸ πρότερον πταῖσμα ἐν τῇ ἐπιδρομῇ μέγα καὶ σὺν αἰσχύνῃ γενόμενον, ἐξ οὗ τῆς τε δυνάμεως [a] πολλὰς ἀπώλεσε, καὶ αὐτὸς ὀλίγου ἐδέησε σὺν τοῖς περιλειφθεῖσιν ἐκ τῆς τροπῆς αἰχμάλωτος γενέσθαι.

Ἐπὶ δὲ τῆς τούτων ἀρχῆς Πόπλιος Οὐαλέριος, Ποπλικόλας ἐπικαλούμενος, νοσήσας ἐτελεύτα, κράτιστος τῶν τότε Ῥωμαίων κατὰ πᾶσαν ἀρετὴν νομισθείς. τὰ μὲν οὖν ἄλλα τοῦ ἀνδρὸς ἔργα, δι' ἃ θαυμάζεσθαί τε καὶ μνήμης τυγχάνειν ἄξιός ἐστιν, οὐδὲν δέομαι λέγειν. ἐν ἀρχῇ γὰρ τοῦ λόγου τοῦδε τὰ πολλὰ εἴρηται. ὃ δ' ἁπάντων ἐστὶ τῶν τοῦ ἀνδρὸς ἐγκωμίων θαυμασιώτατον, καὶ ὅπως [b] τέτευχε λόγου, τοῦτ' οἶομαι δεῖν μὴ παρελθεῖν, παντὸς μάλιστα [c] τοῦτο νομίζων προσήκειν τοῖς γράφουσιν ἱστο- xlviii.

nore aequaretur Menenio, quamuis in pugna omnium maxime egregiam operam nauaſſet, in cauſſa fuit ingens et ignominioſa clades quam paullo ante acceperat dum hoſtes inſequeretur ardentius, qua et multos de ſuis militibus amiſit, et parum abfuit quin ipſe quoque cum reliquis, qui fuſi fugatique fuerant, in hoſtium poteſtatem veniret. *Per. Iul.* 4213. *Ante Chr.* 501. *Olymp.* 69 ¾. *Cat.* 251. *V.C. Var.* 253.

His autem conſulibus P. Valerius Poplicola ex morbo moritur, omnium illius ſeculi Romanorum praeſtantiſſimus omnium virtutum genere iudicatus. Caetera igitur illius viri facinora, ob quae admiratione et memoria eſt dignus, a me dici non eſt opus: nam in huius libri principio multa fuerunt dicta. Sed quae omnium illius viri laudum maxime eſt admiranda, et quae nondum eſt dicta hanc exiſtimo non eſſe praetereundam *ſilentio*, quia cenſeo hoc praecipue hiſtoriarum ſcriptoris, vt ἀνὴρ τέκτων; et etiam Latinis, vt *homo hiſtrio. Port.* *P. Valerii Poplicolae obitus, funus, laudes.*

a Mallem πολλήν. *Sylb.* Sed cum δύναμις pro τρατὸς ponitur, quid vetat quo minus dicamus πολλὴς τῆς δυνάμεως? *Port.*

b Potius τετύχηκε a τυχέω, quam τέτευχε, quod poëticum eſt et aliud ſignificat. *Port.* Forſan non repererat apud *Diodorum Sic.* l. XVIII. δι' ὃς τέτευχε ταύτης τῆς προσηγορίας, et alibi διὰ τὸ τάχος ταύτης τετευχυῖα τῆς προσηγορίας. *Caſ.* In *Cod. Vat.* τετύχηκε. Vide *Phrynichum* et *Thomam Magiſtrum*, v. τέτευχε.

c Παντὸς μάλιστα] Πάντων μάλιστα, vel παντὸς μᾶλλον ſcribendum

ρίας, μὴ μόνον τὰς πολεμικὰς πράξεις τῶν ἐπισήμων ἡγεμόνων διεξιέναι, μηδ' εἴ τι πολίτευμα καλὸν καὶ σωτήριον ταῖς πόλεσιν ἀπεδείξαντο ἐξευρόντες, ἀλλὰ καὶ τὰς βίους αὐτῶν, εἰ μέτριοι καὶ σώφρονες, καὶ μένοντες ἐπὶ τοῖς πατρίοις ἔθεσι καὶ ἐπιτηδεύμασι διετέλεσαν, ἐπιδείκνυσθαι. ἐκεῖνος τοίνυν ὁ ἀνὴρ συγκαταλύσας μὲν τὰς βασιλείας ἐν τοῖς πρώτοις τέσσαρσι πατρικίοις, καὶ δημεύσας αὐτῶν τὰς ὑπάρξεις, τετράκις δὲ τῆς ὑπατικῆς ἐξουσίας γενόμενος κύριος, μεγίστας δὲ δύο νικήσας πολέμους, καὶ θριάμβους καταγαγὼν ἀπ' ἀμφοτέρων, τὸν μὲν πρῶτον ἀπὸ τῶν Τυρρηνῶν ἐθνῶν, τὸν δὲ δεύτερον ἀπὸ Σαβίνων, τοιαύτας ἀφορμὰς [d] χρηματισμῶν λαβών, ἃς ἅδεὶς ὡς αἰσχρὰς ἂν καὶ ἀδίκως διέβαλεν, οὐκ ἐάλω τῇ πάντας καταδελεαμένῃ καὶ ἀσχημονεῖν ἀναγκαζούσῃ φιλοχρηματίᾳ· ἀλλ' ἐπὶ τῇ μικρᾷ καὶ πατροπαραδότῳ διέμεινεν οὐσίᾳ, σώφρονα καὶ αὐτάρκη καὶ πάσης ἐπιθυμίας κρείττονα [e] βίον ζῶν, καὶ παῖδας ἐπὶ τοῖς ὀλίγοις χρήμασιν ἐθρέψατο, τῶν γένους ἀξίους· καὶ δῆλον ἐποίησε πᾶσιν, ὅτι πλούσιος οὐχ ὁ πολλὰ κεκτημένος ἐστὶν, ἀλλὰ ὁ [f] μικρῶν δεησόμενος. πίστις δ' ἀκριβὴς καὶ ἀναμφίλεκτος τῆς αὐταρκείας τῶν ἀνδρὸς, ἣν ἀπεδείξατο παρὰ [g] πάντα τὸν τῶν βίου χρόνον, ἡ μετὰ θάνατον αὐτῶν φανεῖσα ἀπορία. οὐδὲ γὰρ [h] αὐτὰ τὰ εἰς τὴν ἐκκομιδὴν τῶν σώματος καὶ ταφὴν, ὧν ἀνδρὶ προσήκει τηλικούτῳ τυχεῖν, ἀρκοῦντα ἐν τοῖς ὑπάρχουσι κατέλιπεν· ἀλλ' ἐμέλλησαν αὐτὸν οἱ συγγενεῖς φαύλως πως, καὶ ὡς ἕνα τῶν ἐπιτυχόντων ἐκκομίσαντες ἐκ τῆς πόλεως καίειν τε καὶ θάπτειν· ἡ μέντοι βουλὴ μαθοῦσα ὡς [i] εἶχεν αὐτοῖς τὰ πράγματα ἀπόρως, ἐκ τῶν δημοσίων ἐψηφίσατο χρημάτων ἐπιχορηγη-

cens, et in tam exigua re familiari liberos educauit dignos tali genere: satisque omnibus manifestum fecit, diuitem esse, non qui multa possidet, sed qui * paucissimis opus sit habiturus. Frugalitatis autem, qua vir ille toto vitae tempore est vsus, argumentum certum et minime dubium est ipsa rerum inopia, quae post eius mortem apparuit. Nam ne tantum quidem fortunarum reliquit, quantum satis esset ad funeris elationem et sepulturam tanto viro dignam: sed cognati cadauer eius ex vrbe elatum misere et tanquam hominis vulgaris *cadauer* crematuri et humaturi erant. At senatus, cognita ingenti eius egestate, decreuit vt ex aerario sumptus ad eius funus suppeditarentur; et misericordia motus, locum vbi

Per. Iul. 4213. *Ante Chr.* 501. *Olymp.* 69 3/4. *Cat. V.C.* 251. *Var.* 253.

scriptores decere, non solum res bello gestas a claris imperatoribus narrare, et si quod institutum praeclarum et salutare ciuitatibus excogitatum in lucem ediderint, sed etiam eorum vitae rationem, si modesti et temperantes fuerint, et patrios mores et instituta perpetuo seruarint, ostendere. Ille igitur vir, qui cum tribus aliis praecipuis patriciis reges expulerat, et eorum bona publicauerat, et quater consulatum gesserat, et ex duobus grauissimis bellis confectis victoriam reportarat, et ob vtrumque triumpharat, in priore quidem de Hetrusca gente, in posteriore vero de Sabinis, quum tales parandae pecuniae occasiones habuisset, quae nullus vt turpes et iniustas criminari potuisset, tamen non fuit captus auaritia, quae alioqui omnes in seruitutem redigit * et turpiter se gerere cogit; ** sed in exiguis *suis* et paternis facultatibus remansit, temperantem et sua sorte contentam atque omni cupiditate inuictam vitam traducens

dum censet Stephanus in *Op. Var.* ad *Dionys.* p. 31.

d Χρηματισμῶν. *Vat.*

* *Al.* et turpia perpetrare cogit.

** Hoc est, *nihil ad eas adiecit.*

e Βίον ζῶν *Vat.* et *Lapi Codd.* vulgo legitur ζητῶν. βίον ζηλῶν malit *Steph.* et pro ἀξίους scribendum censet ἀξίως, quod maiorem (vt inquit) huius viri laudem efficiat, quia non dicetur educasse filios qui postea euaserint tali genere digni, sed educationem tali genere dignam illis dedisse.

* Al. *qui paucis indiget*, vel *qui paucissimis opus habet*, ac si δεόμενος scriptum esset. *Steph.*

f Perperam μικρὸν in *Ed. Steph.*

g Πάντα τὸν τῶ βίου *Vat.* vulgatis deest τὸν.

h Αὐτὰ τὰ εἰς τὴν ἐκκ. sc. ἐπιζητούμενα *Vat.* quo modo legendum esse monuit *Sylb.* nam τὰ deest vulgatis.

i Εἶχεν αὐτοῖς *Vat.* vulgo αὐτῷ.

θῆναι τὰς εἰς τὴν ταφὴν δαπάνας, καὶ χωρίον ἔνθα ἐκαύθη καὶ ἐτάφη, μόνῳ τῶν μέχρις ἐμοῦ γενομένων [k] ἐπιφανῶν ἀνδρῶν, ἐν τῇ πόλει σύνεγγυς τῆς ἀγορᾶς ἀπέδειξεν [l] ὑπὸ ἐλέους· καὶ ἔστιν ὥσπερ ἱερὸν τοῦτο τοῖς ἐξ ἐκείνου τοῦ γένους [m] ἐνθάπτεσθαι ἀνειμένον, παντὸς πλούτου [n] καὶ ἁπάσης βασιλείας κρεῖττον ἀγαθὸν, εἴ τις μὴ [o] ταῖς ἐπονειδίστοις ἡδοναῖς μετρεῖ τὴν εὐδαιμονίαν, ἀλλὰ τῷ καλῷ. Οὐαλέριος μὲν δὴ Ποπλικόλας ἔθεν ἔξω τῆς εἰς τὰ ἀναγκαῖα δαπάνης κλήσασθαι προελόμενος, ὡς τῶν πολυχρημάτων τις βασιλέων, λαμπραῖς ὑπὸ τῆς πόλεως [p] ἐκομίσθη ταφαῖς· καὶ αὐτὸν Ῥωμαίων αἱ γυναῖκες ἅπασαι συνεπάμεναι τὸν αὐτὸν τρόπον ὥσπερ Ἰάνιον Βροῦτον, ἀποθέσει τε χρυσοῦ καὶ πορφύρας, ἐνιαύσιον ἐπένθησαν χρόνον, ὡς ἔθος ἐστὶν αὐταῖς πενθεῖν ἐπὶ τοῖς ἀναγκαίοις τῶν συγγενῶν κήδεσι.

Per. Iul. 4213. *Ante Chr.* 501. *Olymp.* 69 3/4. *Cat.* *V.C.* 251. *Var.* 253.

vbi crematus et ſepultus eſt, illi ſoli ex omnibus viris illuſtribus, qui vſque ad meam aetatem fuerunt, in vrbe prope forum aſſignauit. Hic autem locus omnibus illius gentis poſteris, vt ſacer, ad ſepulturam eſt conceſſus; bonum quibuslibet opibus et regnis praeſtantius, ſi quis non voluptatibus ſed honeſtate felicitatem metiatur. Valerius igitur Poplicola, licet nihil praeter res ad victum neceſſarias ſibi comparare voluiſſet, tamen inſtar alicuius opulentiſſimi regis ab ipſa rep. ſplendido funere fuit elatus. Et omnes matronae Romanae eum communi conſenſu, eodem modo quo Iunium Brutum, depoſito auro et purpura, per integrum annum

k Μόνῳ τῶν μέχρις ἐμοῦ γενομένων] Miror ſane, cur ſolum Publicolam hoc honore affectum dicat: cum et *Cicero* l. II. *de Legibus*, et *Plutarchus* in Ῥωμαϊκοῖς, idem ius tributum eſſe volunt etiam C. Fabricio etc. *Kirchmannus* de *Funeribus Rom.* l. II. c. 26.

l Putauimus aliquando ὑπὸ ἔλεος eſſe legendum. ſed nihil mutandum. Locum intelligit, qui *Velia* dicebatur, vt conſtat ex *Plutarcho* in *Poplicola. Caſ.*

m Ἐνθάπτεσθαι minus recte in *Ed. Steph.*

n Καὶ ἁπάσης βασιλείας *Vat.* vulgatis deeſt ἁπάσης, item ἐπονειδίστοις.

o Ταῖς ἐπονειδίστοις ἡδοναῖς *Vat.*

p Forſan rectius ἐκοσμήθη. *Sylb.* Vulgatam lectionem malit *Portus.*

q In

Μετὰ δὲ τὸν ἐνιαυτὸν ἐκεῖνον ὕπατοι καθίσανται Σπόριος Κάσσιος, [q] Οὐσκελῖνος ἐπικαλούμενος, καὶ Ὀπίτωρ Οὐεργίνιος, ὁ [r] Τρικόστος· ἐφ' ὧν ὁ πρὸς Σαβίνους πόλεμος ὑπὸ θατέρῳ τῶν ὑπάτων Σπορίῳ κατελύθη, [s] μάχης δ' μικρᾶς γενομένης πλησίον τῆς Κυριτῶν πόλεως· ἐξ ἧς ἀπέθανον μὲν ἀμφὶ τὰς μυρίας καὶ τριακοσίας Σαβίνων, αἰχμάλωτοι δ' ἐλήφθησαν ὀλίγον ἀποδέοντες τετρακισχιλίων. ταύτῃ τῇ συμφορᾷ τελευταίᾳ πληγέντες οἱ Σαβῖνοι, πρέσβεις ἀπέστειλαν ὡς τὸν ὕπατον, διαλεξομένους περὶ φιλίας. [t] ἀναβαλομένοι δ' αὐτοὺς ἐπὶ τὴν βουλὴν τῶν Κασσίῳ, παραγενηθέντες εἰς Ῥώμην, σὺν πολλῇ δεήσει μόλις [u] εὑρίσκονται διαλλαγὰς καὶ κατάλυσιν τοῦ πολέμου, σῖτόν τε τῇ στρατιᾷ δόντες ὅσον ἐπέταξεν ὁ Κάσσιος, καὶ ἀργύριόν τι τακτὸν κατ' ἄνδρα, καὶ γῆς πεφυ- XLIX.

annum luxerunt, vt in neceſſariorum et cognatorum funeribus lugere ſolent. *Per. Iul.* 4214.

Anno ſequenti conſules facti Spurius Caſſius, cognomine Viſcellinus, et Opiter Virginius Tricoſtus. Quibus conſulibus bellum cum Sabinis geſtum ab altero conſule Spurio confectum eſt, magno praelio ad Cures commiſſo: in quo caeſa ſunt Sabinorum circiter decem millia et trecenti, capta ferme quatuor millia. Hac poſtrema clade perculſi Sabini legatos miſerunt ad conſulem, qui de pace agerent. Quum autem Caſſius ad ſenatum eos relegaſſet, et Romam illi veniſſent, vix multis precibus amicitiam et pacem impetrare potuerunt, frumento exercitui dato quantum imperauit Caſſius, et certa pecuniae ſumma viritim mulctari, et agri culti decies mille iugeri- *Ante Chr.* 500. *Olymp.* 69 4/4. *Cat.* *V.C.* 252. *Var.* 254. *Spurio Caſſio et Op. Virginio coſſ. cum Sabinis debellatum.*

q In *Cuſpiniani* libro *Viſcellinus*: quam ſcripturam probat *Sigonius*. Verum *Glareanus* mavult *Vicellinus*. apud *Cic.* in *Laelio* eſt *Becillinus*, vt iidem annotarunt *Sylb.*

r Τρίκωστος malit *Portus* cum *Glareano* et *Sigonio*.

s Μάχης ἰσχυρᾶς γενομένης ὑμακρὸν τῆς *Vat.*

t Ita *Vat.* et *Lapi Codd.* pro ἀναλαβομένοι vt in *Ed. Steph.*

u Εὑρίσκοντας *Vat.* vulgo εὕρισκον.

x Καμα-

τευμένης πλέθρα μύρια. Σπόριος μὲν δὴ Κάσσιος θρίαμβον ἐκ τῦ πολέμυ κατήγαγε τῦδε. ὁ δ' ἕτερος τῶν ὑπάτων Οὐεργίνιος ἐπὶ τὴν [x] Καμαριναίων πόλιν ἐστράτευσεν, ἀφεστῶσαν [μὲν] ἀπὸ τῆς τῶν Ῥωμαίων συμμαχίας [y] κατὰ τόνδε τὸν πόλεμον, ἄγων τὴν ἡμίσειαν [z] τῆς στρατιᾶς, φράσας δ' ὁδενὶ πῦ μέλλει πορεύεσθαι, καὶ διὰ νυκτὸς ἀνύσας τὴν ὁδὸν, ἵν' ἀπαρασκευάστοις καὶ μὴ προειδόσι τὴν ἔφοδον τοῖς ἔνδον ἐπίθηται. ὅπερ καὶ συνέβη. γενόμενος γὰρ πλησίον τῦ τείχυς ἅπαντας ἔλαθεν ἄρτι τῆς ἡμέρας διαυγώσης· καὶ πρὶν ἢ καταστρατοπεδεύεσθαι, κριὸς προσέφερε, καὶ κλίμακας προσῆγε, καὶ [a] πάσαις πολιορκίας ἐχρῆτο [b] ἰδέαις. τῶν δὲ Καμαριναίων καταπλαγέντων τὸ αἰφνίδιον τῆς παρυσίας αὐτῦ, καὶ τῶν μὲν ἀνοίγειν τὰς πύλας καὶ δέχεσθαι τὸν ὕπατον ἀξιόντων, τῶν δ' ἀμύνεσθαι πάσῃ δυνάμει [c] καὶ μὴ ἐᾶν παριέναι τὰς πολεμίας εἴσω, ἐν ᾧ τὸ ταρατ]όμενόν τε καὶ [d] σα-

Per. Iul. 4214. *Ante Chr.* 500. *Olymp.* 69. 4. *Cat.* *V.C.* 252. *Var.* 254.

iugeribus priuati. Spurius igitur Cassius ex hoc bello triumphans rediit. Alter vero consul Virginius Camerinis, qui in bello a pop. Rom. societate defecerant, arma intulit cum dimidia exercitus parte, nemini quidem declarans quo esset iturus, et noctu iter conficiens, vt oppidanos imparatos et sui hostilis aduentus penitus ignaros adoriretur. id quod accidit. Accessit enim ad ipsa moenia quum iam dies illucescere inciperet, antequam ab vllo ipsius aduentus praesentiretur; et antequam castrametaretur, arietes et scalas muris admouit, et omni oppugnationis genere est vsus. Camerinis vero repentino eius aduentu perculsis, et aliis censentibus portas aperiendas et consulem recipiendum, aliis vero totis viribus resistendum neque vt in vrbem hostes ingrederentur permittendum, interea dum illi tumultuantur et inter se contendunt, consul portas effregit, eorumque

x Καμαριναίων ter reperitur: quum verior scriptura sit Καμαρίνων: nam Καμαρῖνα et Καμαριναῖοι sunt Siciliae. *Sylb.*

y Κατὰ τόνδε τὸν πόλ. *Vat.* vulgatis deest τόνδε.

z Τῆς ἑτέρας στρατιᾶς *Vat.*

a Rectius πάσαις, vt feratur ad datiuum ἰδέαις, non ad genitiuum πόλεως. *Sylb.*

b Ἰδίᾳ *Vat.*

c Καὶ μὴ παρεῖναι *Vat.*

d Στασιάζειν minus apte in *Ed. Steph.*

e Κατα-

σιάζον αὐτῶν ἐπεκράτει, τὰς πύλας ἐκκόψας καὶ τὰ βραχύτατα τῶν ἐρυμάτων κλίμαξι [e] καταλαβόμενος, κατὰ κράτος εἱλήφει τὴν πόλιν. ἐκείνην μὲν ὖν τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ἐπιοῦσαν νύκ]α φέρειν τε καὶ ἄγειν τὰ χρήματα τοῖς σφετέροις ἐφῆκε· τῇ δ' ἑξῆς, συναχθῆναι τὸς αἰχμαλώτυς εἰς ἓν χωρίον κελεύσας, τὸς μὲν βυλεύσαντας τὴν ἀπόστασιν ἅπαντας ἀπέκτεινε, τὸν δ' ἄλλον ὄχλον ἀπέδοτο, τὴν δὲ πόλιν κατέσκαψεν.

L.

Ἐπὶ δὲ τῆς ἑβδομηκοστῆς Ὀλυμπιάδος, ἣν ἐνίκα στάδιον [f] Νικαίας ὁ Λοκρὸς ἐξ Ὀπῦντος, ἄρχοντος Ἀθήνησι [g] Μύρυ, παραλαμβάνυσι τὴν ὕπατον ἀρχὴν [h] Πόστυμος [i] Κομήνιος καὶ Τῖτος Λάρκιος· ἐφ' ὧν ἀπέστησαν αἱ Λατίνων πόλεις ἀπὸ τῆς Ῥωμαίων φιλίας, Ὀκταυίυ [k] Μαμιλίυ, τῦ κηδεστῦ Ταρκυνίυ, τὸς ἐπιφανεστάτυς ἐξ ἑκάστης πόλεως, τὸς μὲν ὑποσχέσεσι δώρων, τὸς δὲ δείσεσι

Per. Iul. 4214. *Ante Chr.* 500. *Olymp.* 69. 4. *Cat.* *V.C.* 252. *Var.* 254. *Cameria capta.* *Post. Cominio et T. Lartio coss.* *Latini rebellant, et serui conspirant.*

rumque munitiones, qua parte humillimae erant, scalis superatas occupauit, et vi vrbem cepit. Per totum igitur illum diem et noctem sequentem suis militibus permisit, vt bona oppidanorum ferrent et agerent ac diriperent: postero die, quum captivos in vnum locum cogi iussisset, omnes defectionis auctores securi percussit, reliquam turbam sub hasta vendidit, et ipsam vrbem euertit.

Olympiade autem septuagesima, qua vicit in stadio Nicaeas Locrensis Opuntius, archonte Athenis Myro, consules creati Postumus Cominius et Titus Lartius. His consulibus Latinorum populi a pop. Rom. amicitia defecerunt, Octauio Mamilio, qui erat gener Tarquinii, vniuscuiusque ciuitatis primoribus, partim pollicitationibus munerum, partim

e Καταβαλόμενος] Ita in *Lapi Codd.* et *Ed. Steph.* Καταλαβόμενος *Vat.* quo modo legendum esse coniecerat *Sylb.*

f Νικέας *Vat.* et *Lapi Codd.* Quid si verius Νικίας? *Sylb.*

g Σμύρυ *Vat.*

h Ποστόμιος in *Ed. Steph.* Ποτόμιος *Vat.* Sed legendum esse Πόστυμος, idque praenomen esse, docet *Sigon.* in *Schol. Liuian.*

i Κομίνιος *Vat.* Latinorum more: atque infra manifesta huius scripturae exstant vestigia. Cognomen huic Postumo Cominio tribuitur Auruncus in *Cuspiniani* libro. *Sylb.*

k Μαλίυ τῦ κηδεύσαντος *Vat.*

πείσαντος συμπρᾶξαι τοῖς Φυγάσι τὴν κάθοδον. καὶ γίνεται κοινὴ τῶν συναγομένων εἰς Φερεντῖνον ἀγορὰ, πλὴν μιᾶς τῆς Ῥωμαίων πόλεως· ταύτῃ γὰρ ἐκ ἐπήγγειλαν μόνῃ, καθάπερ εἰώθεισαν, παρεῖναι· ἐν ᾗ ψῆφον ἐνεγκεῖν ἔδει τὰς πόλεις περὶ τοῦ πολέμου, καὶ στρατηγὸς ἀποδεῖξαι, καὶ περὶ τῶν ἄλλων βουλεύσασθαι παρασκευῶν. ἐτύγχανε δὲ κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἀπεσταλμένος ὑπὸ Ῥωμαίων Μάρκος Οὐαλέριος πρεσβευτὴς, ἀνὴρ ὑπατικὸς, εἰς τὰς ὁμόρους πόλεις, δεησόμενος αὐτῶν μηδὲν νεωτερίζειν· ἐλήλυθεσαν γὰρ ἐξ αὐτῶν τινες τὰς ὁμοτέρμονας ἀγροὺς, ὑπὸ τῶν δυνατῶν ἀποστελλόμενοι, καὶ πολλὰ τοὺς γεωργοὺς τῶν ἀγρῶν ἔβλαπτον· ὃς ἐπειδὴ τὴν κοινὴν σύνοδον ἔγνω τῶν πόλεων γενομένην, ἐπὶ τῷ διενεγκεῖν ἁπάσας τὴν περὶ τοῦ πολέμου ψῆφον, ἐλθὼν ἐπὶ τὸν σύλλογον, καὶ λόγον αἰτησάμενος παρὰ τῶν προέδρων, ἔλεξεν, ὅτι πεμφθεὶς μὲν ὑπὸ τῆς πόλεως πρεσβευτὴς πρὸς τὰς ἀποστελλούσας τὰ ληστήρια πόλεις, δεησόμενος αὐτῶν, τοὺς

Per. Iul. 4215. *Ante Chr.* 499. *Olymp.* 70½. *Cat.* *V.C.* 253. *Var.* 255.

partim precibus, perſuadente, vt exſulibus in patriam redire conantibus opem ferrent. Indictumque commune conſilium ad Ferentinum, quo omnes conuenerunt praeter ſolos Romanos, (his enim ſolis non nunciarunt, ſicut ante ſolebant, vt adeſſent) vbi opportebat eos populos bellum decernere, et duces creare, et de caetero apparatu conſultare. Forte autem eo tempore M. Valerius, vir conſularis, a pop. Rom. legatus fuerat miſſus ad finitimos populos, vt eos rogaret ne quid rerum nouarum molirentur: (nonnulli enim eorum agros finitimos latrociniis infeſtabant, a potentioribus miſſi, et magnis detrimentis agricolas afficiebant) qui, vbi cognouit eorum populorum communem conuentum haberi, vt omnes bellum decernerent, profectus ad id concilium, et petita dicendi copia ab ipſis conſeſſus praeſidibus, dixit ſe a pop. Rom. legatum miſſum ad eos populos, qui latrones emittebant, rogaturum eos, * vt ſontes perquiſitos et inuentos ſibi dederent

* Vt obnoxios delictis inſubituros poenas ex lege etcuenientes ſibi illi traderent, *Lapus.*

l Nota

ἐνόχους τοῖς [l] ἀδικήμασιν ἐξευρέσας ἐκδῦναι σφίσι τιμωρίας ὑφέξοντας, κατὰ τὸν νόμον, ὃν ἐν ταῖς συνθήκαις ὥρισαν, ὅτε συνετίθεντο τὴν φιλίαν· καὶ τὸ λοιπὸν ἀξιώσων φυλάττειν, ἵνα μηδὲν ἁμάρτημα γίνηται [m] κοινὸν, ὃ διασήσει τὴν φιλίαν αὐτῶν καὶ τὴν συγγένειαν. ὁρῶν δὲ ἁπάσας συνεληλυθυίας τὰς πόλεις ἐπὶ τῷ κατὰ Ῥωμαίων πολέμῳ, καὶ τοῦτ' ἐκ πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων καταλαμβανόμενος, μάλιστα δὲ ὅτι Ῥωμαίοις μόνοις [n] οὐ παρήγγειλαν ἐπὶ τὴν ἀγορὰν παρεῖναι, γεγραμμένον ἐν ταῖς συνθήκαις, ἁπάσας παρεῖναι τὰς πόλεις ταῖς κοιναῖς ἀγοραῖς, ὅσαι τοῦ Λατίνων εἰσὶ γένους, παραγγειλάντων αὐταῖς τῶν προέδρων, [o] θαυμάζειν τι δήποτε πάθοντες, ἢ τι κατηγορεῖν ἔχοντες τῆς πόλεως οἱ σύνεδροι, μόνην ἐκείνην οὐ παρέλαβον ἐπὶ τὸν σύλλογον, ἣν πρώτην ἁπασῶν ἔδει παρεῖναι, καὶ πρώτην ἐρωτᾶσθαι γνώμην, ἡγε-

Per. Iul. 4215. *Ante Chr.* 499. *Olymp.* 70½. *Cat.* *V.C.* 253. *Var.* 255.

dederent ad ſupplicium, ex lege quam in foederibus ſanxerant, quando pacem fecerunt; atque poſtulaturum ab illis, vt in poſterum cauerent, ne quod publicum delictum admitterent, quod ſuam amicitiam et cognationem dirimeret. Quum autem videret omnes populos conueniſſe ad bellum contra Romanos decernendum, et hoc ipſum cum ex multis aliis coniiceret, tum vero praecipue quod ſolis Romanis non denunciaſſent vt ad concilium venirent, quum tamen in foederis conditionibus ſcriptum eſſet, vt communibus conciliis intereſſent omnes populi, quotquot eſſent nominis Latini, idque ab ipſorum conciliorum praeſidibus euocati; mirari ſe dixit, quanam iniuria accepta, aut quo pop. Rom. crimine conſeſſus praeſides ſolam eam ciuitatem ad concilium non admiſiſſent, quam omnium primam adeſſe oportuerat, et primam rogari ſententiam, vtpote quae gentis principatum obtineret,

l Nota ἐκδικήμασι pro ἀδικήμασι. *Sylb.* Verum ἀδικήμασι habet *Cod. Vat.* atque ita legendum eſſe monuit *Portus.*

m Κοινὸν agnoſcit etiam *Lapi* verſio. Sed non abſurde maluerit quiſpiam καινόν. *Sylb.*

n Ἐν ταῖς συνθήκαις *Vat.* vulgatae dant ἐπὶ τ. σ.

o Θαυμάζειν ἔφη τι δήποτε legendum cenſet *Port.*

p Vide

μονίαν ἔχθσαν τῷ ἔθνθς, ἧς ἔτυχε παρ' αὐτῶν ἑκόντων ἀντὶ πολλῶν καὶ μεγάλων εὐεργεσιῶν.

LI. Μετὰ τοῦτον Ἀρικηνοί τε λόγον αἰτησάμενοι, κατηγόρθν τῶν Ῥωμαίων, ὅτι τὸν Τυῤῥηνικὸν πόλεμον ἐπήγαγον σφίσιν ὄντες συγγενεῖς, καὶ παρέσχον, ὅσον ἐφ' ἑαυτοῖς, ἁπάσας τὰς Λατίνων πόλεις ὑπὸ Τυῤῥηνῶν ἀφαιρεθῆναι τὴν ἐλευθερίαν· καὶ Ταρκύνιος ὁ βασιλεὺς ἀνανεάμενος τὰς γενομένας αὐτῷ πρὸς τὸ κοινὸν τῶν πόλεων συνθήκας περὶ Φιλίας τε καὶ συμμαχίας, ἠξίθ τὰς πόλεις ἐμπεδοῦν τὰς ὅρκθς, κατάγειν δ' αὐτὸν ἐπὶ τὴν ἀρχήν· [p] Καμαρινάίων τε καὶ Φιδηναίων φυγάδες, οἱ μὲν τὴν ἄλωσιν καὶ τὴν φυγὴν τῆς πατρίδος, οἱ δὲ τὸν ἀνδραποδισμὸν καὶ τὴν κατασκαφὴν ὀδυρόμενοι, παρεκάλθν αὐτὰς εἰς τὸν πόλεμον. τελευταῖος δὲ πάντων ὁ Ταρκυνίθ κηδεστὴς Μαμίλιος, μέγιστον ἐν τοῖς τότε χρόνοις παρὰ τοῖς Λατίνοις δυνάμενος, ἀνασὰς, μακρὰν κατὰ τῆς πόλεως διεξῆλθε δημηγορίαν. ἀπολογθμένθ δὲ πρὸς ἅπαντα τῷ Οὐαλερίθ, καὶ δοκοῦντος περιεῖναι τοῖς δικαίοις,

Per. Iul. 4215. *Ante Chr.* 499. *Olymp.* 70 2. *Cat. V.C.* 253. *Var.* 255.

tineret, quem sibi ab ipsis vltro pro multis et magnis beneficiis acceptis oblatum accepisset.

Postea Aricini, petita dicendi copia, Romanos accusabant; quod ipsi, qui sui erant cognati, bellum Hetruscum contra se suscitassent, et, quantum in ipsis fuisset, omnium Latinorum populorum libertatem Hetruscis prodidissent: et rex Tarquinius, renouans cum omnium illorum populorum rep. percussa amicitiae et societatis foedera, rogabat eos vt iusiurandum seruarent confirmarentque, et se in regnum reducerent: et Camerinorum et Fidenatum exsules, alii quidem patriam captam atque suum exsilium, alii vero seruitutem et vrbis euersionem deflentes, eos ad bellum adhortabantur. Postremus vero omnium Mamilius, Tarquinii gener, qui eo tempore apud Latinos plurimum pollebat, quum surrexisset, longa oratione in pop. Rom. est inuectus. Quum autem Valerius omnia crimina obiecta dilueret, et iure superior esse videretur, illo die in accusa-

p Vide pag. 302. v. 39.

q Forsan

ἐκείνην μὲν τὴν ἡμέραν εἰς τὰ κατηγορήματα καὶ τὰς ἀπολογίας ἀναλώσαντες, ὠδὲν ἐπέθηκαν τῇ βαλῇ τέλος. τῇ δὲ κατόπιν ὑκέτι τὰς πρεσβευτὰς τῶν Ῥωμαίων οἱ πρόεδροι προαγαγόντες ἐπὶ τὸν σύλλογον, ἀλλὰ Ταρκυνίῳ τε καὶ Μαμιλίῳ καὶ Ἀρικηνοῖς καὶ τοῖς ἀλλοῖς [q] βαλομένοις τῆς πόλεως κατηγορεῖν ἀποδόντες τὸν λόγον, ἐπειδὴ πάντων διήκθσαν, ψηφίζονται λελῦσθαι τὰς σπονδὰς ὑπὸ Ῥωμαίων, καὶ τοῖς περὶ Οὐαλέριον πρέσβεσιν ἀπόκριστν ἔδωκαν, ὅτι τὸ συγγενὲς ἐκείνων τοῖς ἀδικήμασι λελυκότων, βαλεύσονται κατὰ σχολὴν ὅντινα τρόπον [r] αὐτὰς ἀμύνεσθαι χρή. ἐν ᾧ δὲ ταῦτ' ἐπράττετο χρόνῳ, συνωμοσία κατά [s] τῆς πόλεως ἐγένετο, δόλων συχνῶν συνειλεγμένων τάς τ' ἄκρας καταλαβέσθαι, καὶ κατὰ πολλὰς τόπθς ἐμπρῆσαι τὴν πόλιν. μηνύσεως δὲ γενομένης ὑπὸ τῶν συνειδότων, αἱ πύλαι τ' εὐθὺς ὑπὸ τῶν ὑπάτων ἐκλείοντο, καὶ πάντα τὰ ἐρύματα τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν ἱππέων κατείληπτο· καὶ αὐτίκα οἱ μὲν ἐξ οἰκιῶν συλ-

Per Iul. 4215. *Ante Chr.* 499. *Olymp.* 70 2. *Cat. V.C.* 253. *Var.* 255.

accusationibus et purgationibus consumpto, nullum consultationi finem imposuerunt, *nec quidquam certi decreuerunt.* Sequenti die praesides consessus, non introductis amplius Romanorum legatis in concilium, sed Tarquinio et Mamilio et Aricinis, et caeteris quicunque voluissent pop. Rom. accusare, facta dicendi potestate, quum omnes audissent, decreuerunt rupta esse foedera a Romanis, et Valerio legato responsum dederunt; Se per otium deliberaturos quonam modo iniurias, quibus illi cognationis iura violarant, vlturi essent. Interea autem dum haec geruntur, coniuratio contra ipsam vrbem facta est a multis seruis, qui communi consensu decreuerunt arces occupare, et vrbem multis in locis incendere. Re autem indicata ab illius coniurationis conscii, confestim portae a coss. clausae, et munitissima quaeque vrbis loca ab equitibus occupata, et statim fontes, partim in priuatis aedibus comprehensi, partim in foro correpti

q Forsan melius repetito articulo τοῖς βαλομένοις. *Sylb.*

r Αὐτὰς ἀμύνεσθαι *Vat.* pronomen vulgo deest.

s Τῆς πόλεως εὐθὺς *Vat.*

t Plenius

ληφθέντες, οἱ δ' ἐκ τῶν [t] ἀγρῶν ἀναχθέντες, ὅσους ἀπέφαινον οἱ μηνυταὶ μετασχεῖν τῆς συνωμοσίας, μάστιξι καὶ βασάνοις αἰκισθέντες ἀνεσκολοπίσθησαν ἅπαντες. ταῦτα ἐπὶ τούτων ἐπράχθη τῶν ὑπάτων.

LII. [u] Σερουίου δὲ Σουλπικίου Καμερινοῦ καὶ Μανίου Τυλλίου Λόγγου τὴν ἀρχὴν παραλαβόντων, Φιδηναίων τινὲς, παρὰ Ταρκυνίων στρατιώτας μεταπεμψάμενοι, τὴν ἄκραν καταλαμβάνονται, καὶ τῶν μὴ τὰ αὐτὰ προαιρεμένων ἐς μὲν διαφθείραντες, ἐς δ' ἐξελάσαντες, ἀφίστασιν αὖθις ἀπὸ Ῥωμαίων τὴν πόλιν· πρεσβείας τε Ῥωμαϊκῆς ἀφικομένης, [x] ὡς πολεμίοις χρήσασθαι τοῖς ἀνδράσι. κωλυθέντες δὲ ὑπὸ τῶν πρεσβυτέρων, ἐξέβαλον αὐτοὺς ἀπὸ τῆς πόλεως, ἅτε δῶναι λόγον [y] ἀξιοῦντες, ἅτε λαβεῖν. ταῦτα ἡ βουλὴ τῶν Ῥωμαίων μαθοῦσα, πρὸς μὲν τὸ κοινὸν

Per. Iul. 4216. *Ante Chr.* 498. *Olymp.* 70$\frac{2}{3}$. *Cat.* *V.C.* 254. *Var.* 256. *Ser. Sulpicio et M. Tullio coss. Fidenae obsessae.*

correpti, omnes ad vnum in crucem sublati fuerunt. Atque haec quidem his coss. sunt gesta.

Deinde consulibus Seruio Sulpicio Camerino et Manio Tullio Longo, quidam Fidenates, quum milites a Tarquiniis accersiuissent, arcem occuparunt: et aduersae factionis ciuibus partim caesis partim expulsis, effecerunt vt rursus ea ciuitas a pop. Rom. deficeret: et quum legati Romani eo venissent, * *ciuibus suaserunt vt* eos tanquam hostes tractarent. Sed a senioribus impediti eos ex vrbe expulerunt, neque illis dicendi potestatem facere, neque etiam eos audire voluerunt. His rebus cognitis, senatus Rom. nondum reip. Latinorum

[t] Plenius in *Cod. Vat.* ἐκ τῶν ἀγρῶν ἀναχθέντες, ὅσους ἀπέφαινον οἱ μηνυταὶ μετασχεῖν τῆς συνωμοσίας, μάστιξι καὶ βασάνοις αἰκισθέντες ἀνεσκολοπίσθησαν. atque ita legisse visus est *Lapus*, dum vertit, *ex agris adducti, quoscunque indices declararunt coniurationis esse participes, flagellis cruciatibusque affligentes e scopulo praecipitauerunt omnes.* vulgatae, caeteris omissis, istaec modo dant ἐκ τῶν ἀγρῶν ἀχθέντες, ἀνεσκολοπίσθησαν.

[u] Σερουίλιος in *Ed. Steph.* errore manifesto, praenomine in nomen verso *Sylb.*

* Hostilem in modum eos tractare *decreuerunt. Gelen.*

[x] Deest hic verbum finitum. *Lapus* legit ἤρξαντο, *coeperunt tanquam hostibus vti his viris. Sylb.*

[y] Ἀξιώσαντες *Vat.*

[z] Ἀλλ'

τῶν Λατίνων ἔπω τὸν πόλεμον ἐκφέρειν πρόθυμος ἦν, πυνθανομένη ὡς πᾶσιν εἶναι τὰ ψηφισθέντα ὑπὸ τῶν προβούλων κατὰ νοῦν· [z] ἐν δ' ἑκάστῃ πόλει τοὺς δημοτικοὺς ἀναδύεσθαι τὸν πόλεμον, καὶ πλείους εἶναι τοὺς ἀξιοῦντας μένειν τὰς σπονδὰς τῶν διαλελῦσθαι λεγόντων· ἐπὶ δὲ τοὺς ἐν Φιδήνῃ τὸν ἕτερον ἐψηφίσαντο τῶν ὑπάτων [a] Μάνιον ἀποστεῖλαι στρατιὰν ἄγοντα πολλήν· ὃς ἐπειδὴ τὴν χώραν αὐτῶν ἐδήωσε κατὰ πολλὴν ἄδειαν, μηδενὸς ὑπὲρ αὐτῆς ἀμυνομένου, πλησίον τοῦ τείχους στρατοπεδευσάμενος, ἐφύλαττε μήτ' ἀγορὰς εἰσάγεσθαι τοῖς ἔνδον, μήτε ὅπλα, μήτ' ἄλλην βοήθειαν μηδεμίαν. Φιδηναῖοι μὲν δὴ τειχήρεις ἐγένοντο, καὶ πρὸς τοὺς Λατίνων ἐπρεσβεύοντο πόλεις, δεόμενοι ταχείας συμμαχίας. οἱ δὲ προσεσηκότες τῶν Λατίνων, ἀγορὰν ποιησάμενοι τῶν πόλεων, Ταρκυνίοις τ' αὖθις ἀποδόντες λόγον, καὶ τοῖς παρὰ τῶν πολιορκουμένων ἥκουσιν, ἐκάλουν τοὺς συνέδρους εἰς ἀπόφασιν γνώμης, τίνα χρὴ πολεμεῖν Ῥωμαίοις τρόπον, ἀπὸ τῶν πρεσβυτάτων τε καὶ ἐπιφανεστάτων ἀξιώσαντες. πολλῶν δὲ ῥηθέντων

norum bellum inferre volebat, quod intelligeret non omnibus placere ea quae a primoribus concilii fuerant decreta; sed in vnaquaque ciuitate ipsos plebeios bellum recusare, et plures esse qui censerent foedera adhuc esse integra, quam qui ea rupta dicerent. Caeterum contra Fidenates alterum consulem Manium mittere decreuerunt cum magno exercitu, qui, eorum agro fine vllo metu impune vastato, quod nullus eum defenderet, castris ad ipsa moenia positis cauebat, ne vllus commeatus aut arma in vrbem portarentur, neue vllum aliud auxilium oppidanis ferretur. Sicque igitur Fidenates obsessi ad Latinorum populos legatos miserunt, rogantes vt sibi celeriter auxilium mitterent. Principes vero Latinorum, indicto populorum concilio, et Tarquiniis, et obsessorum legatis, qui eo venerant, facta rursus dicendi potestate, conuocarunt suos assessores ad sententiam ferendam de ratione belli cum pop. Rom. gerendi, a natu maximis et clarissimis quibusque viris initio facto. Quum autem

Per. Iul. 4216. *Ante Chr.* 498. *Olymp.* 70$\frac{2}{3}$. *Cat.* *V.C.* 254. *Var.* 256.

[z] Ἀλλ' ἐν ἑκάστῃ *Vat.*

[a] Μάνιον Τύλλιον *Vat.* vt paullo supra p. 304. 39.

[b] Συν-

λόγων, καὶ περὶ αὐτῆ τῆ πολέμῳ πρῶτον, εἰ δέοι αὐτὸν ἐπικυρῶσαι, οἱ μὲν ταραχωδέστεροι τῶν συνέδρων τὸν βασιλέα κατάγειν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ἠξίουν, καὶ Φιδηναίοις βοηθεῖν παρήνουν· ἐν ἡγεμονίαις βουλόμενοι γενέσθαι στρατιωτικαῖς κύριοι, καὶ πραγμάτων ἐφάψασθαι μεγάλων· μάλιστα δ' οἱ δυνασείας καὶ τυραννίδος ἐν ταῖς ἑαυτῶν πατρίσιν ἐρῶντες, ἣν [b] κατασκευάσειν αὐτοῖς Ταρκυνίους ἐπείθοντο τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν ἀνακτησαμένους. οἱ δ' εὐπορώτατοί τε καὶ ἐπιεικέστατοι μένειν ἐν ταῖς σπονδαῖς ἠξίουν τὰς πόλεις, καὶ μὴ προχείρως ἐπὶ τὰ ὅπλα χωρεῖν· καὶ ἦσαν ἕτοι τῷ πλήθει πιθανώτατοι. ἐξωθούμενοι δὴ πρὸς τῶν παραινούντων τὴν εἰρήνην ἄγειν οἱ τὸν πόλεμον ἐπισπεύδοντες, τἄτό γε πείθουσι τὴν ἐκκλησίαν ποιῆσαι τελευτῶντες, πρεσβευτὰς εἰς Ῥώμην ἀποστεῖλαι τούς τε παρακαλέσοντας ἅμα καὶ συμβουλεύσοντας τῇ πόλει δέχεσθαι Ταρκυνίους καὶ τοὺς ἄλλους φυγάδας ἐπ' ἀδείᾳ καὶ ἀμνηστίᾳ, καὶ περὶ τούτων [c] ὅρκια τεμόντας τῇ πατρίῳ κοσμεῖσθαι πολιτείᾳ, καὶ τῆς Φιδηναίων πόλεως ἀπανίστασθαι τὸν στρατὸν, ὡς σφῶν ἐχ ὑπεροψομένων συγγενεῖς καὶ φίλους ἀφαιρεθέντας τὴν πατρίδα· ἐὰν δὲ μηδέτερον τούτων ὑπομείνωσι πράττειν, τότε βουλεύσεσθαι περὶ τῷ πολέμῳ· ἐκ ἀγνοοῦντες μὲν, ὅτι τούτων ἀδέτερον ὑπομενοῦσι Ῥωμαῖοι πράττειν, προφάσεις δὲ τῆς ἔχθρας βουλόμενοι λαβεῖν εὐπρεπεῖς, καὶ τοὺς ἐναντιωμένους σφίσι θεραπείαις ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ καὶ χάρισιν [d] ἐπάξεσθαι νομίζοντες. ταῦτα [e] ψηφισάμενοι, καὶ χρόνον ὁρίσαντες ἐνιαύσιον, Ῥωμαίοις μὲν βουλῆς, ἑαυτοῖς δὲ παρασκευῆς, καὶ πρεσβευτὰς ἀποδείξαντες ὃς Ταρκύνιος ἐβούλετο, διέλυσαν τὸν σύλλογον.

Διασκεδασθέντων δὲ τῶν Λατίνων κατὰ πόλεις, LIII. ὁρῶντες οἱ περὶ Μαμίλιον τε καὶ Ταρκύνιον, ὅτι ταῖς σπονδαῖς ἀναπεπτώκασιν οἱ πολλοὶ, τὰς μὲν ὑπεροπτίους ἐλπίδας, ὡς ἀ πάνυ βεβαίας, ἀφίεσαν· μεταθέμενοι δὲ τὰς γνώμας, τὸν πολιτικόν τε καὶ ἀφύλακτον ἐμηχανῶντο πόλεμον ἐξ αὐτῆς ἀναζῆσαι τῆς Ῥώμης, σάσιν εἰσάγοντες τοῖς πένησι πρὸς τοὺς εὐπόρους. ἤδη δ' ὑπεκιρεbus iureiurando confirmatis, patrio more remp. administrarent, et a Fidenis copias abducerent, quippe quod ipsi non passuri essent vt cognati et amici sui patria carerent: quod si neutrum horum facere voluissent, tunc se de bello deliberaturos. *idque fecerunt* non quod ignorarent Romanos neutrum esse facturos; sed quod honestas et speciosas belli causas quaererent, et existimarent a se aduersarios suos interea officiis et beneficiis deliniri posse. His decretis, datoque anno integro Romanis ad deliberandum, sibi vero ad bellum apparandum, et legatis arbitratu Tarquinii designatis, consilium dimiserunt.

Dispersis autem Latinis per vrbes, Mamilius et Tarquinius, animaduertentes ipsam plebem ad pacem et foedera pronam esse, externas spes, vt non admodum certas, missas fecerunt: sed mutata sententia bellum ciuile et inexspectatum in ipsa vrbe concitare dolose conabantur, pauperes contra diuites ad seditionem impellentes. Iam autem magna

Per. Iul. 4216. *Ante Chr.* 498. *Olymp.* 70 2/3. *Cat. V.C.* 254. *Var.* 256.

Per. Iul. autem multa verba fuissent facta, ac primum quidem de ipso bello an esset decernendum, qui totius consessus erant turbulentissimi censebant regem in regnum esse reducendum, et suadebant vt Fidenatibus suppetiae ferrentur; id agentes, vt ipsi militibus praeficerentur, et res magnas tractarent. potissimum vero illi qui in sua quique patria principatum et tyrannidem affectabant, quam opera Tarquiniorum, si in regnum restituti fuissent, se adepturos sperabant. Opulentissimi vero et aequissimi quique ciuitatum viri in foedere permanendum censebant, neque temere arma capienda. atque hi apud plebem auctoritate plurimum valebant. A pacis igitur suasoribus repulsi qui ad bellum adeo erant propensi, tandem hoc concilio persuaserunt, vt Romam mitterentur legati, qui pop. Rom. rogarent et simul ei suaderent, vt Tarquinios in vrbem reciperent, et caeteros exsules, ea conditione, vt illis impunitatem concederent, et omnem veterum iniuriarum memoriam deponerent; vtque, his rebus

b Συνκατασκευάσειν *Vat.*

c Ὅρκια ταμεῖν, ἀντὶ τοῦ ὅρκιον ποιῆσαι διὰ τῶν ἐντόμων, ἤγουν θυσιῶν. *Eustath.* ad *Homeri* Iliad. γ'. Vide *Heraldi* Digress. lib. I. digress. 16. p. 223.

d Ἐπάξεσθαι *Vat.*

e Ψηφιζόμενοι *Vat.*

νεῖτο τὸ πολὺ τῆ δημοτικῆ [f] μέρος, καὶ ἐνόσει, μάλιστα δὲ τὸ ἄπορον [g] καὶ ὑπὸ δανείων ἠναγκασμένον, μηκέτι τὰ κράτιστα τῷ κοινῷ φροντίζειν· ἃ γὰρ ἐμετρίαζον ἐν ταῖς ἐξουσίαις οἱ δανείζοντες, ἀλλ' εἰς δεσμὰς τὰ τῶν ὑποχρέων ἀπῆγον σώματα, καὶ ὥσπερ ἀργυρωνήτοις ἔτως ἐχρῶντο. ταῦτα δὴ μαθὼν, ἔπεμψεν ὁ Ταρκύνιος εἰς τὴν πόλιν ἅμα τοῖς πρέσβεσι τῶν Λατίνων ἀνυπόπτους τινὰς ἄνδρας, φέροντας χρυσίον. οἱ [h] συνιόντες εἰς λόγους τοῖς ἀπόροις καὶ θρασυτάτοις, καὶ τὰ μὲν ἤδη διδόντες αὐτοῖς, τὰ δ', εἰ κατέλθοιεν οἱ βασιλεῖς, ἐπαγγελλόμενοι, πολλὰς πάνυ τῶν πολιτῶν διέφθειραν· καὶ γίνεται συνωμοσία κατὰ τῆς ἀριστοκρατίας ἃ μόνον ἐλευθέρων ἀπόρων, ἀλλὰ καὶ δέλων πονηρῶν ἐλευθερίας ἐλπίσιν ὑπαχθέντων, οἱ διὰ τὰς κολασθέντας ὁμοδέλους ἐν τῷ παρελθόντι ἐνιαυτῷ, δυσμενῶς καὶ [i] ἐπιβάλως διακείμενοι πρὸς τὰς δεσπότας, ἀπιστούμενοί τε ὑπ' αὐτῶν, καὶ ἐν ὑποψίαις ὄντες, ὡς καὶ αὐτοὶ σφίσιν ἐπιθησόμενοί ποτε, εἰ καιρὸν λάβοιεν, ἅσμενοι τοῖς παρακαλοῦσι πρὸς τὴν ἐπίθεσιν ὑπήκουσαν. ὁ δὲ τῆς συνωμοσίας αὐτῶν τοιόσδ' ἦν λογισμός. τὰς μὲν ἡγεμόνας τῆς ἐπιχειρήσεως ἔδει, φυλάξαντας νύκτα ἀσέληνον, τάς τ' ἄκρας καὶ τὰς ἐρυμνὰς τόπους τῆς πόλεως καταλαβέσθαι· τὰς δὲ θεράποντας, ὅταν αἴσθωνται κρατοῦντας ἐκείνους τῶν ἐπικαίρων χωρίων· ἀλαλαγμῷ δὲ τοῦτο ἔμελλεν αὐτοῖς γενήσεσθαι φανερόν· ἀποκτεῖναι τοὺς δεσπότας καθεύδοντας. ταῦτα διαπραξαμένους, τάς τ' οἰκίας διαρπάσαι τῶν εὐπόρων, καὶ τὰς πύλας τοῖς τυράννοις ἀνοῖξαι.

Per. Iul. 4216. Ante Chr. 498. Olymp. 70 2/3. Cat. V.C. 254. Var. 256. Legatio Latinorum, et conspiratio vrb.

magna plebis pars, praecipue vero egena et ea quae aere alieno premebatur, commouetur, *et alieno animo a repub. erat*, * ita vt in posterum nullam eius curam gerere, nec ei fauere cogitaret: foeneratores enim in sua potestate immoderate se gerebant, et obaeratorum corpora in vincula abducebant, quibus non aliter vtebantur quam empticiis. His rebus cognitis, Tarquinius misit in vrbem vna cum legatis Latinorum quosdam homines minime suspectos, pecuniam *secum* ferentes: qui cum egenis et audaciissimis quibusque in colloquium venientes, et partim illis iam largientes pecuniam, partim, si reges in vrbem rediissent, promittentes, plurimos ciues corruperunt. Factaque est coniuratio contra optimates, non solum ab ipsis ingenuis egenis, sed etiam a seruis improbis, spe libertatis inductis; qui ob suos conseruos superiore anno supplicio affectos, infensi dominis suis atque

f Μέρος in *Ed. Steph.* Sed rectius μέρος, vt in sequenti etiam commate. ac sic *Lapus* quoque vertit, *pars plebis multa.* non tamen alteram scripturam plane damno *Sylb.*

* Ita vt nullam amplius de dignitate reip. curam ageret. *Lapus.* Ac pernicioſas reip. cogitationes alebat. *Gelen.*

g Non agnoscit *Vat.* voc. μέρος, quod vulgatae hic addunt.

h συνιόντες] Forsan rectius συνιόντες εἰς λόγους. *Sylb.* atque ita in *Cod. Vat.*

i Quis ita loquitur, vt ἐπιβάλως λαως διακεῖσθαι dicat? Ego istud aduerbium (licet alioqui apud hunc etiam ipsum alibi exstet) alius pulcherrimi et huic rei aptissimi locum occupare libenter existimo: videlicet τῷ ὑπαλως, sic ὕπαλον ἔχθραν alibi dicit, nec non ὕπαλος cum φθονερὸς alicubi iungit. *Steph.*

Τῆ δ' ἐν παντὶ καιρῷ σώζουσα τὴν πόλιν, καὶ μέχρι τῶν κατ' ἐμὲ χρόνων παραμένουσα θεία πρόνοια, [k] διεκάλυψεν αὐτῶν τὰ βουλεύματα, μηνύσεως θατέρῳ τῶν ὑπάτων γενομένης Σαλπικίῳ, ἣν ἐποίησαν ἀδελφοὶ δύο [l] Ταρκύνιοι, ἐπιτήδειοι τῷ τυράννῳ γεγενημένοι, καὶ τὰ μάλιστα ἐν τοῖς ἐπιφανέσιν ἀνδράσιν ἀριθμούμενοι. ἐπεὶ δὲ τὸ μὲν πρᾶγμα ἐξεφάνη, τοὺς δὲ μηνυτὰς ἐπεζήτουν οἱ ὕπατοι, ἐκ τοῦ πλήθους ἐξαίφνης ἀναβοήσαντες ἐμήνυσαν οἱ δοῦλοι τοὺς δεσπότας, καὶ τὰ μὲν ἔργα τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων ἐν ἀφανεῖ κατέστη, τὰ δὲ ὀνόματα ἐν φανερῷ· ἐπεὶ τοῦ γε πράγματος οὐδὲν ἦν ἀπόρρητον, ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ἐκπεπυσμένου παντὸς τοῦ δήμου. ἐπὶ τούτοις ἐκρίθησαν οἱ μὲν ἄλλοι δοῦλοι, ὅσοι τοῖς δεσπόταις ἐπεβούλευσαν, ἀνεσταυρώθησαν· οἱ δὲ ἐλεύθεροι, ὅσοι τοῖς ὑπάτοις ἐπεβούλευσαν, ἀπεκεφαλίσθησαν· τὰ δὲ χρήματα τῶν μὲν δούλων τοῖς δεσπόταις ἀπεδόθη, τῶν δὲ ἐλευθέρων ἐδημεύθη. ἐπὶ τούτοις ἐκρίθησαν καὶ οἱ μηνυταί· καὶ τοῖς μὲν ἄλλοις ἀπεδόθη τὰ ἆθλα, τοῖς δὲ δούλοις ἐλευθερία καὶ πολιτεία· τοῖς δὲ ἐλευθέροις ἀτέλεια καὶ χρημάτων λαβή. ἐπὶ τούτοις ἐκρίθησαν καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Σαλπικίου, ὃς ἐμήνυσε τὴν ἐπιβουλήν· καὶ ἀπεφάνθησαν ἀθῷοι. ἐπὶ τούτοις ἐκρίθησαν καὶ οἱ ἀδελφοὶ τῶν μηνυτῶν· καὶ ἀπεφάνθησαν ἀθῷοι. ἐπὶ τούτοις ἐκρίθησαν καὶ οἱ ἀδελφοὶ τῶν Ταρκυνίων· καὶ ἀπεφάνθησαν ἀθῷοι. ἐπὶ τούτοις ἐκρίθησαν καὶ οἱ ἀδελφοὶ τῶν δούλων· καὶ ἀπεφάνθησαν ἀθῷοι. ἐπὶ τούτοις ἐκρίθησαν καὶ οἱ ἀδελφοὶ τῶν ἐλευθέρων· καὶ ἀπεφάνθησαν ἀθῷοι. ἐπὶ τούτοις ἐκρίθησαν καὶ οἱ ἀδελφοὶ τῶν ἀδελφῶν· καὶ ἀπεφάνθησαν ἀθῷοι. ἐπὶ τούτοις ἐκρίθησαν καὶ οἱ ἀδελφοὶ τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀδελφῶν· καὶ ἀπεφάνθησαν ἀθῷοι. ἐπὶ τούτοις ἐκρίθησαν καὶ οἱ ἀδελφοὶ τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀδελφῶν· καὶ ἀπεφάνθησαν ἀθῷοι. ἐπὶ τούτοις ἐκρίθησαν καὶ οἱ ἀδελφοὶ τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀδελφῶν· καὶ ἀπεφάνθησαν ἀθῷοι. ἐπὶ τούτοις ἐκρίθησαν καὶ οἱ ἀδελφοὶ τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀδελφῶν· καὶ ἀπεφάνθησαν ἀθῷοι. ἐπὶ τούτοις ἐκρίθησαν καὶ οἱ ἀδελφοὶ τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀδελφῶν· καὶ ἀπεφάνθησαν ἀθῷοι. ἐπὶ τούτοις ἐκρίθησαν καὶ οἱ ἀδελφοὶ τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀδελφῶν· καὶ ἀπεφάνθησαν ἀθῷοι. ἐπὶ τούτοις ἐκρίθησαν καὶ οἱ ἀδελφοὶ τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀδελφῶν· καὶ ἀπεφάνθησαν ἀθῷοι. ἐπὶ τούτοις ἐκρίθησαν καὶ οἱ ἀδελφοὶ τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀδελφῶν· καὶ ἀπεφάνθησαν ἀθῷοι. ἐπὶ τούτοις ἐκρίθησαν καὶ οἱ ἀδελφοὶ τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀδελφῶν· καὶ ἀπεφάνθησαν ἀθῷοι. ἐπὶ τούτοις ἐκρίθησαν καὶ οἱ ἀδελφοὶ τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀδελφῶν· καὶ ἀπεφάνθησαν ἀθῷοι. ἐπὶ τούτοις ἐκρίθησαν καὶ οἱ ἀδελφοὶ τῶν ἀδελφῶν

κύνιοι, Πόπλιος καὶ Μάρκος, ἐκ Λαυρέντε πόλεως, κορυφαιότατοι τῶν μετασχόντων τῆς συνωμοσίας, ὑπὸ θείας ἀνάγκης βιαζόμενοι. ἐφίσαντο γὰρ αὐτοῖς ὅτε κοιμηθεῖεν ὄψεις ὀνείρων φοβεραὶ, τιμωρίας [m] ἐπαπειλοῦσαι μεγάλας, εἰ μὴ παύσαιντο καὶ ἀποσαῖεν τῆς ἐπιθέσεως· διώκεσθαί τε ὑπὸ δαιμόνων τινῶν, καὶ παίεσθαι, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξορύτ]εσθαι, καὶ ἄλλα [n] πολλὰ καὶ σχέτλια πάσχειν τελευτῶντες ἐδόκουν· ὑφ' ὧν περίφοβοι καὶ τρόμῳ παλλόμενοι διηγείροντο, καὶ ἀδὲ καθεύδειν διὰ ταῦτα τὰ δείματα ἐδύναντο. κατ' ἀρχὰς μὲν ἓν ἀποτροπαίοις τισὶ καὶ ἐξακεσηρίοις θυσίαις ἐπειρῶντο παραιτεῖσθαι τοὺς ἐνισαμένους σφίσι δαίμονας· ὡς δ' ἀδὲν ἐπέραινον, ἐπὶ μαντείας [o] ἐτράποντο, τὴν μὲν διάνοιαν τῆς ἐπιχειρήσεως ἀπόῤῥητον φυλάτ]οντες, τοῦτο δὲ μόνον μαθεῖν ἀξιοῦντες, εἰ καιρὸς ἤδη πράτ]ειν ἃ βέλονται. ἀποκριναμένης δὲ τῆς μάντεως, ὅτι πονήραν καὶ ὀλέθριον βαδίζουσιν ὁδὸν, καὶ εἰ μὴ [p] μεταθήσοιεν τὰ βεβουλεύματα, τὸν αἴσχιστον ἀπολοῦνται τρόπον, δείσαντες μὴ φθάσωσιν αὐτοὺς ἕτεροι τὰ κρυπτὰ εἰς φῶς ἐξενεγκόντες, αὐτοὶ γίνονται μηνυταὶ πρὸς τὸν ἐνδημοῦντα τῶν ὑπάτων. ὁ δὲ ὕπατος ἐπαινέσας αὐτοὺς, καὶ πολλὰ ὑποσχόμενος εὖ ποιῆσαι, ἐὰν καὶ τὰ ἔργα ὅμοια τοῖς λόγοις ἐπιδείξωνται, τότε μὲν ἔνδον παρ' ἑαυτῷ κατεῖχε μηδενὶ φράσας· τοὺς δὲ Λατίνων πρέσβεις, ἀναβάλλόμενος τέως καὶ παρέλκων τὴν ἀπόκρισιν, τότ' εἰσαγαγὼν εἰς τὸ βουλευτήριον, [q] κατὰ τὰ δόξαντα τοῖς συνέδροις ἀποκρίνεται πρὸς αὐτούς· „Ἄνδρες φίλοι τε καὶ συγγενεῖς, [r] ἀπαγγέλλετε [s] ἀπιόντες πρὸς τὸ κοινὸν τῶν Λατίνων, ὅτι Ῥωμαίων δῆμος ἔτε πρότερον [t] Ταρκυνίταις ἀξιοῦσιν ἐχαρίσατο τὴν τῶν [u] τυρά-

Per. Iul. 4216. *Ante Chr.* 498. *Olymp.* 70 2/3. *Cat. V.C.* 254. *Var.* 256.

Publii et Marci, ex vrbe Laurento, qui inter illos coniuratos erant praecipui, et qui diuina quadam necessitate rem indicare coacti fuerunt. In somnis enim obuersabantur ipsis horribiles quaedam species, quae graues poenas minabantur, nisi coeptis et conatibus illis desisterent: et se a quibusdam daemonibus exagitari et verberari, oculosque sibi effodi, denique multa alia miseranda perpeti putabant. Quibus rebus perterriti et metu trepidantes excitabantur, et ne somnum quidem ob haec terriculamenta capere poterant. Primum igitur quibusdam sacrificiis auerruncatoriis et expiatoriis istos daemonas, a quibus infestabantur, auertere conabantur: sed quum nihil proficerent, ad vaticinia confugerunt, consilium ipsum coniurationis silentio tegentes, sed hoc solum cognoscere volentes, an tempus iam esset peragendi, quae in animo haberent. Vate autem

peritur p. 309. v. 23. fatetur tamen se nec certas habere causas, cur id submoueat, nec aliud quod in eius locum substituat. *Sylb.*

m ἐναπειλῆσαι] Rectius forsan ἐναπειλῆσαι. id sane verbum est vsitatius. *Sylb.*

n Πολλὰ καὶ σχέτλια *Vat.* vulgatis καὶ deest.

o Ἐτράποντο *Vat.* vulg. ἐτρέποντο.

p Μεταθήσοντας *Vat.*

q Non agnoscunt *Vat.* et *Lapi Codd.* καὶ quod vulgatae hic addunt, atque superfluum esse viderat *Sylb.*

r Rectius ἀπαγγέλλετε. *Sylb.* nam vulgatae, vulgari errore, simplex λ dant.

s Perperam ἐπιόντες in *Ed. Steph.* et v. 16. ἀπάγεσιν.

t Ταρκυνιήταις in *Cod. Rom.* quod cum Ionicam formam habeat, malim vel Ταρκυνιάταις vel Ταρκυνίταις vt supra p. 268. v. 3. *Stephanus* non modo Ταρκυνίτας agnoscit ab hac Etruriae vrbe Ταρκυνία, sed etiam Ταρκυνίους et Ταρκυνιεῖς. *Sylb.*

u Ita *Ven. Vat.* et *Lapi Codd.* Τυῤῥηνῶν minus recte in *Ed. Steph.*

autem respondente eos prauam et exitialem inire viam, et, nisi sententiam mutassent, foedissimo mortis genere perituros; illi, veriti ne ab aliis anteuerterentur, haec arcana consilia consuli, qui tunc erat in vrbe, indicarunt. Consul, laudatis iis, et se multa beneficia in illos collaturum pollicitus, si eorum facta verbis respondissent, eos apud se domi retinuit, nulli re indicata: Latinorum vero legatis, quibus ad eam vsque diem responsum dare distulerat, tunc introductis in curiam ita ex senatus sententia respondit: „Amici nostri et cognati, domum reuersi nunciate Latinorum reipublicae, populum Romanum neque antea Tarquinienſibus orantibus tyrannorum reditum concessisse, neque postea omnibus Hetruscis eadem postulantibus, et

λεὺς [x] Πορσῖνος, ὑπὲρ τῶν αὐτῶν δεομένοις, καὶ πόλεμον ἐπάγεσιν ἁπάντων πολέμων βαρύτατον, ἐνέκλινεν, ἀλλ' ἀνέσχετο γῆν τε [y] κειρομένην ὁρῶν, καὶ αὐλὰς ἐμπιπραμένας, τειχήρης γενόμενος ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας, καὶ τὰ μηδὲν ὧν μὴ βέλεται πράττειν [z] κελευσθείς. [a] ὑμῶν τ', ὦ Λατῖνοι, τεθαυμάκαμεν, εἰ ταῦτα [b] εἰδότες, ἀδὲν ἧττον [c] δέχεσθαι τὰς τυράννους, καὶ τὴν Φιδήνης πολιορκίαν [d] λύσαι ἐπιτάττοντες ἥκετε, καὶ μὴ πειθομένοις πόλεμον ἀπειλεῖτε. παύσασθε δὴ ψυχρὰς καὶ ἀπιθάνους παραβαλλόμενοι προφάσεις τῆς ἔχθρας· καὶ εἰ διὰ ταῦτα μέλλετε διαλύειν τὸ συγγενὲς, καὶ τὸν πόλεμον ἐπικυρῶν, [e] μηθὲν ''ἔτι ἀναβάλλεσθε.»

LV. Ταῦτα τοῖς πρέσβεσιν ἀποκρινάμενος, καὶ προπέμ-

Per. Iul. 4216. *Ante Chr.* 498. *Olymp.* 70 $\frac{2}{3}$. *Cat.* *V.C.* 254. *Var.* 256.

et Porſenae ductu bellum ſibi longe omnium grauiſſimum infe-
rentibus ceſſiſſe: *ſed poſt vaſtatos agros villaſque in ſuo con-
ſpectu incenſas, obſidionem pro communi libertate pati maluiſſe,
quam facere imperata quae non placerent. Et demiramur vos,
Latini, quod, quum haec ſciatis, nihilominus tamen huc veniatis
atque imperetis, vt tyrannos recipiamus, et Fidenarum obſidio-
nem ſoluamus, et bellum nobis, niſi imperata fecerimus, minari
audeatis. Deſinite igitur frigidas iſtas et minime probabiles
odii *bellique* cauſſas praetexere: et, ſi propterea eſtis cognationis
vincula diſſoluturi, et bellum decreturi, rem amplius ne differatis.»

Quum haec legatis reſponſa dediſſet, eoſque extra vrbem

x Πορσίνας *Vat.*

* Sed ſuſtinuit quidem, agrum vaſtari videns caulaſque concrematas, incluſus muris pro libertate perſtare, vt eorum, quae nolebat nihil agere iuberetur. *Lapus.*

y Ita *Vat.* et *Lapi Codd.* Male κειμένην in *Ed. Steph.*

z Κελευσθεὶς excuſari poteſt, vt ſit *alius cuiuſpiam principis aut populi iuſſu.* Κελευσθῆναι maluiſſe videtur *Lapus*, vt ordo ſit ὑπὲρ τὰ μὴ κελευσθῆναι πράττειν μηδὲν ὧν μὴ βέλεται, *vt eorum quae nolebat nihil agere iuberetur. Sylb.*

a Ἡμᾶς in *Codd. Ven.* et *Vat.*

b Ἰδόντες *Vat.*

c Δέχεσθε in *Codd. Mſſ.* ſed convenientius eſſe videtur infinitivum δέχεσθαι, vt ſupra habuimus p. 305. v. 33.

d Fortaſſe rectius λύειν. *Sylb.* Λύσειν *Vat.*

e Ita *Rom. Vat.* et *Lapi Codd.* Deeſt in *Ed. Steph.*

f Διερευ-

ψας ἐκ τῆς πόλεως, μετὰ τοῦτο φράζει τῇ βουλῇ περὶ τῆς ἀπορρήτου συνωμοσίας, ἃ παρὰ τῶν μηνυτῶν ἔμαθε· καὶ λαβὼν ἐξουσίαν παρ' αὐτῶν αὐτοκράτορα τοῦ [f] διερευνᾶσθαι τοὺς μετασχόντας τῶν ἀπορρήτων βουλευμάτων, καὶ κολάσαι τοὺς εὑρεθέντας, ἐπὶ τὴν αὐθάδη καὶ τυραννικὴν ἦλθεν ὁδὸν, ὡς ἕτερος ἄν τις ἐποίησεν, εἰς τοσαύτην καταπλαγεὶς ἀνάγκην· ἀλλ' ἐπὶ τὴν [g] εὐλόγιστόν τε καὶ ἀσφαλῆ, καὶ τῷ σχήματι τῆς καθεστώσης τότε πολιτείας πρέπουσαν, [h] ἀκολουθῶν] [i] ἐτράπετο. ὅτε γὰρ ἐκ τῶν οἰκιῶν [k] συλλαμβανομένους ἄγεσθαι τοὺς πολίτας ἐπὶ τὸν θάνατον, ἀποσπωμένους [l] γυναικῶν τε καὶ παίδων καὶ πατέρων, ἐβουλήθη, τόν τ' οἶκτον ἐνθυμούμενος οἷος ἔσαι τῶν προσηκόντων ἑκάστοις [m] παρὰ τὸν ἀποσπασμὸν τῶν

Per. Iul. 4216. *Ante Chr.* 498. *Olymp.* 70 $\frac{2}{3}$. *Cat.* *V.C.* 254. *Var.* 256.

bem eſſet proſequutus, poſtea ſenatui exponit, quae de occulta coniuratione ex indicibus didicerat: acceptaque ab illo ſumma poteſtate inquirendi ſocios illius occultae conſpirationis, et animaduertendi in eos qui *in eo numero* fuiſſent inuenti, non eſt ingreſſus viam arrogantem et tyrannicam, quemadmodum alius quiſpiam feciſſet, ad tantas redactus anguſtias; ſed rationi conſentaneam et tutam, et formae ciuitatis, quae tunc erat, conuenientem eſt ſequutus. Neque enim domi correptos, et a coniugibus et liberis et parentibus abſtractos ciues ad capitale ſupplicium duci voluit; cogitans quanta propinquos in coniunctiſſimorum neceſſitudinum anulſione inceſſura eſſet

f Διερευνήσασθαι *Vat.*

g Ἀναλόγιστον in *Ed. Steph.* quod tuetur *Portus.* Verum εὐλόγιστον maluit *Sylb.* ex *Cod. Rom.* et *Ven.* quibus conſentit *Vat.*

h Ἀκολουθῶν parum hic neceſſarium. *Sylb.* Ἀκόλουθον *Vat.* quod videatur interpretamentum eſſe τῷ πρέπουσαν.

i Ἐτράπετο in *Cod. Ven.* teſte *Sylb.*

k Perperam συλλαμβανομένων in *Ed. Steph.*

l Ἀπὸ γυναικῶν καὶ τέκνων *Vat.*

m περὶ τὸν ἀποσπασμὸν] Ita *Lapi Cod.* In *Ed. Steph.* περὶ τὸν ἀσπασμόν: quod ſequutus *Gelenius* verterat, *quam miſerabile eſſet vnumquemque neceſſariis ſuis affectibus vltimum* vale *dicere. Sylb.* Παρὰ τὸν ἀποσπασμὸν *Vat.*

ἀναγκαιοτάτων, καὶ δεδοικὼς [n] μή τινες ἀπονοηθέντες ἐπὶ τὰ ὅπλα τὴν [o] ὁρμὴν λάβωσι, [p] καὶ δι' αἵματος ἐμφυλίῳ χωρήσῃ τὸ [q] ἀναγκασθὲν παρανομεῖν· ἅτε δικαστήρια καθίζειν αὐτοῖς ὤετο δεῖν, λογιζόμενος ὅτι πάντες ἀρνήσονται, καὶ ἀθὲν ἕξαι βέβαιον τοῖς δικασταῖς τεκμήριον ἀδ' ἀναμφίλεκτον ἔξω τῆς μηνύσεως, ἢ πιστεύσαντες θάνατον τῶν πολιτῶν [r] καταψηφιοῦνται· καινὸν δέ τινα τρόπον ἀπάτης ἐξεῦρε τῶν νεωτεριζόντων, δι' ὃ πρῶτον μὲν αὐτοὶ μηδενὸς ἀναγκάζοντος εἰς ἓν χωρίον ἤξουσιν οἱ τῶν ἀπορρήτων βουλευμάτων ἡγεμόνες, ἔπειτ' ἀναμφιλέκτοις ἁλώσονται τεκμηρίοις, [s] ὥστε μηδεμίαν αὐτοῖς ἀπολογίαν καταλείπεσθαι· πρὸς δὲ τούτοις οὐκ εἰς ἔρημον συναχθέντες τόπον, ἀδ' ἐν ὀλίγοις μάρτυσιν ἐξελεγχθέντες, ἀλλ' ἐν ἀγορᾷ, πάντων ὁρώντων γενόμενοι καταφανεῖς, ἃ [t] προσήκει πείσονται, ταραχή τ' ἀδεμία γενήσεται κατὰ τὴν πόλιν, ἀδ' [u] ἐπανάστασις ἑτέρων, οἷα συμβαίνειν φιλεῖ περὶ τὰς κολάσεις τῶν νεωτεριζόντων, καὶ ταῦτα ἐν ἐπισφαλέσι καιροῖς.

[x] Ἄλλος μὲν ἂν τις ἀποχρῆν ὑπέλαβεν αὐτὸ τὸ κεφάλαιον εἰπεῖν, ὅτι συλλαβὼν τὰς μετασχόντας τῶν LVI.

Per. Iul. 4216. *Ante Chr.* 498. *Olymp.* 70 2/3.

esset commiseratio, et veritus ne forte desperatione adducti ad arma recurrere inciperent, *et ad ciuilem sanguinem iniuste profundendum se cogerent. neque iudicia ipsis constituenda censebat, considerans omnes inficiaturos, et indices nulla certa et minime dubia argumenta habituros, praeter ipsum indicium, cui fide habita ciues noxios capite essent damnaturi. Sed no-

Cat. *V.C.* 254. *Var.* 256.

vum quoddam doli genus excogitauit, quo rerum nouarum studiosos detexit, et quo effecit, vt primum ipsi coniurationis duces nullo cogente in vnum locum venirent, deinde minime dubiis argumentis conuincerentur, ita vt nullus purgationi locus illis relinqueretur: praeterea non in locum aliquem desertum coacti, neque vbi a paucis testibus conuincerentur, sed in ipso foro, omnibus inspectantibus deprehensi, merito supplicio afficerentur, et

n Μή τινες ἀπονοηθέντες *Vat.* vulgo legitur μή τι ἄπον.

o Ita in *Ven. Rom. Vat.* et *Lapi Codd.* Ἀρχὴν λάβωσι habet *Ed. Steph.*

p Illa sic construi velim, καὶ μὴ τὸ ἀναγκασθῆναι χωρήσῃ παρανομεῖν δι' αἵματος ἐμφυλίου, i. e. καὶ μὴ ἡ ἀνάγκη χωρήσῃ πρὸς τὸ παρανομεῖν δι' αἵματος ἐμφυλίου. *Port.*

* Perque ciuilem sanguinem cogeretur ipse iniqua agere. *Lapus.*

q Ἀναγκασθὲν *Vat.* vulgo legitur ἀναγκασθῆναι.

r Καταψηφίζονται *Vat.*

s Ὥστε μηδὲ ἀπολογίαν *Vat.*

t Προσῆκε *Vat.*

u Ἐπανα-

et nullus tumultus in vrbe excitaretur, nec vllus aliorum motus fieret, quemadmodum solet accidere, quum supplicium sumitur de iis qui rebus nouis student, praesertim periculosis temporibus.

Per. Iul. 4216. *Ante Chr.* 498. *Olymp.* 70 2/3.

Hic alius fortasse existimaret satis esse ipsam rei summam persequi, comprehensos a consulibus coniurationis clandestinae socios

Cat. *V.C.* 254. *Var.* 256.

lectionem sequutus sum. nam perinde verti ac si legeretur, ὡς ὀλίγης τοιούτοις πράγμασι δηλώσεως δέον. vel τοῖς τοιούτοις. item non aliter quam si ἄξιον μνήμης, vel ἄξιον λόγου scriptum esset. quorum genitiuorum alterutrum illi nomini interdum iungit, alicubi et vtrumque (vt lib. II. πόλεμοι λόγου καὶ μνήμης ἄξιοι) et pro illo ἱστορῆσαι, quod nouissimus interpres vertit *quaerere*, ἱστορεῖσθαι *Dionysium* scripsisse existimaui. Nam, vt omittam, ἱστορῆσαι in illa significatione esse potius poëticum, non conuenit cum ea quod praecedit verbum ἀπαιτεῖ: quum non soleamus ἀπαιτεῖν ea, quae in nostra sunt potestate: vt certe est quaerere. Ideoque ἱστορῆσαι retinens, potius redderem *cognoscere*: de quo vsu alibi dicam. Caeterum κεφάλαιον verti *caput*, magis ad verbum quam qui *summam* reddunt: sic tamen vt ne hanc quidem interpretationem damnem. Ac scio quidem certe, aduerbium κεφαλαιωδῶς satis apte verti, *per summa capita*: et quod dixit *Virgilius*:

u Ἐπανασάσεις ἑτέρων, οἷαι *Vat.* nec aliter legisse visus est *Lapus.*

x Ἄλλος μὲν ἂν τις ἀποχρῆν ὑπέλαβεν αὐτὸ τὸ κεφάλαιον εἰπεῖν, ὅτι συλλ. etc.] Id est, *Enimuero alius quispiam hoc satis esse putasset, ipsum rei caput dicere, illum eos, qui secreta consilia inter se agitauerant, morte multasse: tanquam rebus huiusmodi breuis declaratio sufficiat: at ego, ipsum etiam, modo quo illi comprehensi fuerunt, memoria dignum ratus, statui minime silentio praeterire: quippe qui considerem, historiarum lectores non satis ex iis vtilitatis capere, si tantum quis rerum exitus fuerit intelligant, sed eorum vnumquemque postulare, vt sibi commemoretur et cur et quo singula modo acta fuerint, et mentem illorum qui ea egerunt: necnon quae diuinius interuenerint: ac nihil non audire illorum, quae res comitari consueuerunt.* Haec ille, si quidem eius mentem assequuta est mea interpretatio: in qua non vbique eam quam editiones typographicae habent

ἀπορρήτων βουλευμάτων ἀπέκλεινεν· ὡς γ ὀλίγης τοῖς πράγμασιν δηλώσεως [z] δέον· ἐγὼ δὲ καὶ τὸν τρόπον τῆς συλλήψεως τῶν ἀνδρῶν [a] ἱστορίας ἄξιον εἶναι νομίσας, ἔκρινα μὴ παρελθεῖν, ἐνθυμούμενος ὅτι τοῖς ἀναγινώσκουσι τὰς ἱστορίας ἐχ [b] ἱκανὸν εἰς ὠφέλειαν, τὸ τέλος αὐτὸ τῶν πραχθέντων ἀκοῦσαι· ἀπαιτεῖ δ' ἕκαστος καὶ τὰς αἰτίας ἱστορῆσαι τῶν γινομένων, καὶ τοὺς τρόπους [c] τῶν πράξεων, καὶ τὰς διανοίας τῶν πραξάντων, καὶ τὰ παρὰ τὸ δαιμόνιον συγκυρήσαντα, καὶ μηδενὸς [d] ἀνήκοος γενέσθαι τῶν πεφυκότων τοῖς πράγμασι παρακολουθεῖν· τοῖς δὲ πολιτικοῖς καὶ πάνυ ἀναγκαίαν [e] ὑπάρχουσαν ὁρῶν τὴν τούτων μάθησιν, ἵνα παραδείγμασιν ἔχοιεν πρὸς τὰ συμ-

Per. Iul. 4216. *Ante Chr.* 498. *Olymp.* 70 ⅔. *Cat.* *V.C.* 254. *Var.* 256.

socios et capitali supplicio affectos, credens his rebus narratione prolixiore opus non esse: at ego ipsum etiam modum, quo illi fuerunt comprehensi, dignum *qui* scriptis *proderetur* existimans, statui *silentio* minime praeterire: illud cogitans historiae lectores non satis capere vtilitatis, si ipsum solum rerum exitum audiant; (nam vnusquisque * vult ipsas etiam rerum caussas quaerere, et modos quibus res peracta sit, et consilia eorum qui rem peregerunt, et ** varios fortunae casus, nec quidquam eorum, quae res comitari solent, auribus subtrahi) verum hominibus rempublicam tractantibus valde necessariam esse putans harum rerum cognitionem, vt in similibus casibus exempla in promtu habeant,

lius: —sed summa sequar fastigia rerum, nihil aliud esse quam κεφαλαιωδῶς διηγήσομαι: sed hic animaduertendum est, τὸ κεφάλαιον eadem de re dici, de qua paulo post τὸ τέλος dicentem audimus. *Steph.* in *Op. Var.* in *Dionys.* p. 38.

y Perperam ὀλίγοις in *Ed. Steph.*

z Δέον *Vat.* quo modo legendum esse suspicatus est *Sylb.* vulgo δεῖν.

a Ἱστορίας ἄξιον *Vat.* vulgatis deest voc. ἱστορίας.

b Ἱκανόν ἐστιν εἰς ὠφέλειαν *Vat.*

* Caussas sibi exponi vult. *Gelen.*

c Τῶν πράξεων *Vat.* vulgo τῆς πράξεως.

* Tum quem dei nutu res sortita sit exitum. *Gelen.*

d Ἀνήκοοι minus recte in *Ed. Steph. Sylb.*

e Ὑπάρχουσαν ὁρῶ *Vat.* atque ita in *Lapi Cod.* nam vertit, *harum rerum scientiam admodum necessariam video.* vulgatis deest ὁρῶ.

f Συνωμο-

βαίνοντα χρῆσθαι. ἦν δ' ὁ τρόπος τῆς συλλήψεως τῶν [f] συνωμοτῶν, ὃν ἐξεῦρεν ὁ ὕπατος, τοιόσδε. τῶν μετεχόντων τῆς βουλευτικῆς συνεδρίας τοὺς ἀκμαιοτάτους ἐπιλεξάμενος, ἐκέλευσεν αὐτοῖς, ὅταν λάβωσι τὸ σύνθημα, μετὰ τῶν πιστοτάτων φίλων τε καὶ συγγενῶν τοὺς ἐρύμνους τῆς πόλεως καταλαβέσθαι τόπους, ἐν οἷς ἐτύγχανον ἕκαστοι τὰς οἰκήσεις ἔχοντες· τοῖς δ' ἱππεῦσι προεῖπε [g] ταῖς ἐπιτηδειοτάταις τῶν περὶ τὴν ἀγορὰν οἰκιῶν [h] παραμένειν, ἔχουσι ξίφη, καὶ ποιεῖν ὅ τι ἂν αὐτοῖς κελεύῃ. ἵνα δὲ μηδὲν ἐν τῇ συλλήψει τῶν πολιτῶν νεωτερίσωσιν οἱ προσήκοντες αὐτοῖς, ἢ τῶν ἄλλων τινὲς πολιτῶν, μηδ' ἐμφύλιοι διὰ τὴν [i] ταραχὴν γένωνται φόνοι, γράμματα πέμψας πρὸς τὸν [k] ἐπὶ τῇ πολιορκίᾳ τῆς Φιδήνης τεταγμένον ὕπατον, ἐκέλευσεν ἀρχομένης τῆς νυκτὸς ἄγοντα τὸ κράτιστον τῆς στρατιᾶς, ἥκειν ἐπὶ τὴν πόλιν, καὶ πλησίον τὸ τεῖχος ἐν ὀρεινῷ τόπῳ θέσθαι τὰ ὅπλα.

Παρασκευασάμενος δὲ ταῦτα, τοῖς μηνύσασι τὴν LVII.

habeant, quae sequi possint. Modus autem quem consul excogitauit, vt coniuratos comprehenderet, talis fuit. Delectis e senatorum numero qui aetate et viribus maxime valebant, illis imperauit, vt, simulatque signum a se accepissent, cum fidissimis amicis et cognatis loca vrbis munita * et suis domiciliis proxima occuparent: ipsos quoque equites praemonuit, vt in opportunissimis circa forum aedibus cum gladiis praesto adessent, facturi quicquid imperatum fuisset. Sed ne forte, dum fontes comprehenderentur, eorum propinqui aliiue ciues aliquid noui molirentur, neue rebus perturbatis caedes inter ciues fierent, missis literis ad suum collegam, qui Fidenas obsidebat, significauit ei, vt noctis initio cum lectissima totius exercitus parte ad vrbem veniret, et prope moenia in montano loco castra poneret.

His rebus praeparatis, indicibus imperauit, vt ad coniuratorum

Per. Iul. 4216. *Ante Chr.* 498. *Olymp.* 70 ⅔. *Cat.* *V.C.* 254. *Var.* 256.

f Συνωμοκότων *Vat.*

* Ad verbum, *in quibus quisque haberet domos.*

g Ἐν desiderari videtur. *Portus.*

h Παραμένειν aut προσμένειν malit *Sylb.* vulgatae dant περιμένειν.

i Ταραχὴν ταύτην *Vat.*

k Ἐπὶ τῆς πολιορκίας τῆς Φιδηναίων *Vat.* vulgo ἐν τῇ π.

l Τοὺς

πρᾶξιν εἶπε, πρὸς [l] τὰς τῶν συνωμοτῶν ἡγεμόνας [m] ἥκειν εἰς τὴν ἀγορὰν περὶ μέσας νύκτας, ἄγοντας οἷς μάλιστα πιστεύσει τῶν ἑταίρων, ὡς ἐκεῖ τάξιν τε καὶ χώραν καὶ σύνθημα ληψομένους, καὶ ἃ δεῖ πράττειν ἑκάστους ἀκούσοντας. [n] ἐγένετο ταῦτα· καὶ ἐπειδὴ συνήχθησαν [o] οἱ προεσηκότες τῶν ἑταίρων ἅπαντες εἰς τὴν ἀγοράν, διὰ συνθημάτων ἀδήλων ἐκείνοις, εὐθὺς αἵ τ' ἄκραι πλήρεις ἐγίνοντο τῶν ὑπὲρ τῆς πόλεως ἀνειληφότων τὰ ὅπλα, καὶ τὰ περὶ τὴν ἀγορὰν ἐφρουρεῖτο ὑπὸ τῶν ἱππέων κύκλῳ, [p] ἐδεμία τε κατελείπετο τοῖς ἀπιέναι βουλομένοις ἔξοδος. καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων Μάνιος, ἀπὸ τῆς Φιδήνης ἀναστὰς, παρῆν [q] εἰς τὸ Πεδίον ἄγων τὴν δύναμιν. ὡς δ' ἡμέρα τάχιστα διέλαμψεν, ὁπλῖται περὶ αὐτὸν ἔχοντες οἱ ὕπατοι, προῆλθον ἐπὶ τὸ βῆμα·

Per. Iul. 4216. *Ante Chr.* 498. *Olymp.* 70 2/3. *Cat. V.C.* 254. *Var.* 256.

iuratorum principes venirent in forum circa mediam noctem cum fidiſſimis quibuſque ſociis; quaſi ibi ordinem et locum et teſſeram accepturi, et audituri eſſent quid vnicuique faciendum eſſet. Factum eſt ita. et poſtquam omnes cum ſuis ſociis in forum conuenerunt, dato ſigno illis incognito, confeſtim omnes arces repletae ſunt hominibus, qui pro republica arma ceperant, et totum forum circum circa ab equitibus cuſtodiebatur, nec vlla diſcedere volentibus euadendi facultas relinquebatur. Eodem tempore, alter conſul Manius, motis caſtris a Fidenis, in campum *Martium* cum exercitu aduenit. Statim autem ſimulatque dies illuxit, conſules militibus armatis ſtipati ad tribunal proceſſerunt: dimiſ-

l Τὰς ἡγεμόνας τῶν συνωμοτῶν *Vat.*

m Ἀνειπεῖν vel ἀναγγεῖλαι vel ſimile quid ante ἥκειν ſubaudiendum eſſe exiſtimat *Sylb.* quo admiſſo, vertendum, *iuſſit vt coniurationis principibus nunciarent vt in forum venirent:* poſſumus tamen et vulgatam lectionem tueri, ſi locum interpretemur vt ſumus interpretati. *Port.*

n Ἐγίνετο ταῦτα *Vat.*

o Οἱ προεσηκότες *Vat.* vulg. οἱ προσήκοντες.

p Μία τε οὐ κατελείπετο *Vat.*

q Ὡς τὸ πεδίον agnoſcit *Lapi* verſio [vt et *Cod. Vat.*] *Gelenius* omiſerat, quoniam ab praecedenti narratione p. 308. v. 44. videtur diſcrepare. *Sylb.* Verum campum Martium intelligendum eſſe cenſet *Portus.*

r Ἦγον

καὶ διὰ πάντων τῶν σενωπῶν τοῖς κήρυξι περιαγγεῖλαι κελεύσαντες ἥκειν τὸν δῆμον εἰς τὴν ἐκκλησίαν, παντὸς τοῦ κατὰ τὴν πόλιν ὄχλου συνδραμόντος, δηλοῦσί τ' αὐτοῖς τὴν γενομένην ἐπὶ τῇ καθόδῳ τοῦ τυράννου συνωμοσίαν, καὶ τοὺς μηνυτὰς ἀναβιβάζονται. καὶ μετὰ τοῦτο ἀπολογεῖσθαι συγχωρήσαντες, ἐάν τινες ἀμφισβητῶσι πρὸς τὴν μήνυσιν, ἐπειδὴ πρὸς ἄρνησιν οὐδεὶς ἐπεχείρησε τραπέσθαι, μεταστάντες ἐκ τῆς ἀγορᾶς εἰς τὸ βουλευτήριον, γνώμην ὑπὲρ αὐτῶν διηρώτησαν τοὺς συνέδρους, καὶ γραψάμενοι τὰ δόξαντα αὐτοῖς, [r] ἦγον αὖθις ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν, καὶ τὸ προβούλευμα ἀνέγνωσαν. ἦν δὲ τοιόνδε· „Ταρκυνίοις μὲν [s] τοῖς μηνύσασι τὴν ἐπίθεσιν πολιτείαν [t] δεδόσθαι, καὶ ἀργυρίου [u] μυρίας [x] ἑκατέρῳ δραχμὰς, καὶ πλέθρα γῆς δημοσίας εἴκοσι· τοὺς δὲ μετασχόντας τῆς συνωμοσίας

Per. Iul. 4216. *Ante Chr.* 498. *Olymp.* 70 2/3. *Cat. V.C.* 254. *Var.* 256.

dimiſſiſque per omnia vrbis compita praeconibus, qui in concionem vocarent populum, quum tota vrbana turba eo confluxiſſet, illis declararunt coniurationem factam de reuocando in vrbem tyranno, et ipſos indices in medium produxerunt. Poſtea, facta omnibus ſui purgandi poteſtate, ſi qui forte fidem indicum in dubium vocarent, vbi nemo rem inficiari eſt auſus, e comitio in curiam digreſſi, de iis ſententias in ſenatu rogarunt: et ſcripto ſenatuſconſulto ad concionem ſunt reuerſi, ipſumque ſenatuſconſultum recitauerunt. Fuit autem huiuſmodi: „Tarquiniis, qui coniurationis indicia detulerant, ius ciuitatis dandum, et vtrique eorum argenti decies mille drachmas, et de agro publico viginti iugera: coniurationis vero ſocios capite plectendos, ſi ita

r Ἦγον abſolute hic vſurpatum pro neutro ἦκον. *Sylb.* Ἦκον agnoſcit *Cod. Vat.*

s Abſurde τῆς μηνύσασι in *Ed. Steph.*

t Mallem δίδοσθαι. haec enim nondum peracta erant. *Port.*

u Μυρίας δραχμὰς] Μυρίοις δράχμαις faciunt pecunia Romana (inquit *Glareanus*) centena millia aeris, vt ſaepius eſt apud *Liuium.* erat enim hoc pretium conſtitutum publice omnibus coniurationum indicibus. Apud *Salluſtium* tamen centum ſeſtertia dantur in *Catilina.* ſed fortaſſe mutatis tum temporibus etiam pretium auctum. *Sylb.*

x ἑκατέρους] ita vulg. ἑκατέρους in *Ed. Steph.* ἑκατέρῳ *Vat.*

y Et

συλληφθέντας ἀποθανεῖν, ἐὰν τῷ δήμῳ [y] ταῦτα δοκῇ.» τῶ δὲ συνελθυθότος ὄχλω κύρια ποιήσαντος τὰ δόξαντα τῇ βυλῇ, [z] μεταξῆναι κελεύσαντες ἐκ τῆς ἀγορᾶς τὸς ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν συνελθυθότας, [a] ἔπειτα καλέσαντες τὸς ὑπηρέτας ἔχοντας ξίφη, [b] ἐκέλευσαν τὸς συνωμότας ἅπαντας κτείνειν· οἱ πάντας τὸς ἐνόχους [c] ταῖς αἰτίαις, ἐν ᾧ συνεκλείσθησαν χωρίῳ, περισάντες κατεφόνευσαν. διαχρησάμενοι δὲ τότες, ἐκέτι παρεδέξαντο μήνυσιν ἐδεμίαν κατ' ἐδενὸς τῶν [d] ταὐτὰ βυλευσαμένων, ἀλλὰ πάντας ἀφῆκαν τῶν ἐγκλημάτων τὸς διαφυγόντας τὴν ἐκ χειρὸς κόλασιν, ἵν' [e] ἅπαν ἐξαιρεθῇ ἐκ τῆς πόλεως τὸ ταραχῶδες. οἱ μὲν δὴ συσήσαντες τὴν συνωμοσίαν, τοιότῳ τρόπῳ διεφθάρησαν. ἡ δὲ βουλὴ καθαρθῆναι

Per. Iul. 4216. *Ante Chr.* 498. *Olymp.* 70⅔. *Cat.* *V.C.* 254. *Var.* 256.

si ita populo placuisset.„ Quum autem totus populus, qui eo confluxerat, ratum fecisset senatusconsultum; consules, iussis primum secedere e foro qui ad concionem conuenerant, deinde vocatis lictoribus, qui gladios habebant, imperarunt vt omnes coniuratos interficerent. qui omnes eiusdem criminis socios, in eo ipso loco, in quo fuerant concluſi, circumstantes contrucidarunt. His autem interfectis, consules nullum amplius indicium admiserunt aduersus quemquam eius coniurationis socium, sed omnes, qui praesentem poenam effugissent, eo crimine absoluerunt, vt omnis tumultus materia penitus ex vrbe tolleretur. Qui igitur coniurationem fecerant, hoc modo perierunt. Senatus autem quum censuisset

y Et ταῦτα retineri potest et ταὐτὰ pro eodem reponi. *Sylb.*

Σ Μεταναξῆσαι κελεύσαντες in *Ed. Steph.* Μεταναξῆναι κελεύσαντες veriorem esse lectionem docet etiam *Lapi* versio, *demigrare iubentes e foro* etc. *Sylb.* Μεταξῆναι κελεύσαντες ἐπὶ *Vat.*

a Ἔπειτ' ἐκάλεσαν *Vat.*

b Illa ἐκέλευσαν τὸς συνωμότας ἅπαντας κτείνειν desunt in *Cod. Vat.*

c Ταῖς αἰτίαις *Vat.* quo modo legendum esse coniecerant *Sylb. Steph.* et *Port.* vulgo legitur τῆς αἰτίας.

d ταὐτὰ malim *Sylb.* Τὰ αὐτὰ *Vat.* vulgo ταῦτα.

e Non absurde transposito articulo legeris, ἅπαν ἐξαιρεθῇ τῆς πόλεως τὸ ταραχῶδες. *Sylb.* Ἅπαν ἐξαιρεθῇ τὸ ταραχῶδες ἐκ τῆς πόλεως *Vat.* vulgo ἐξαιρεθῇ τὸ τῆς πόλεως ταραχῶδες.

f Scribo

ψηφισαμένη τοὺς πολίτας ἅπαντας, [f] ὅτι πολιτικῆ φόνῳ γνώμας ἠναγκάσθησαν ἀποδείξασθαι· ὡς ὁ θεμιτὸν αὐτοῖς ἐφ' ἱερὰ παρεῖναι καὶ [g] θυσιῶν καταρχεσθαι, πρὶν ἀφοσιώσασθαι τὸ μίασμα, καὶ τὴν συμφορὰν λῦσαι τοῖς εἰωθόσι καθαρμοῖς· ἐπειδὴ πᾶν ὅσον ἦν ὅσιον [h] ὑπὸ τῶν ἐξηγημένων τὰ θεῖα κατὰ τὸν ἐπιχώριον νόμον ἐπράχθη, θυσίας μὲν μετὰ τοῦτο χαριστηρίους καὶ ἀγῶνας ἔκρινεν ἐπιτελεσθῆναι, καὶ τρεῖς ἡμέρας ἔθηκεν εἰς ταῦτα ἱερᾶς. Μανίος δὲ Τυλλίος, θατέρῳ τῶν ὑπάτων, ἐν τοῖς ἱεροῖς καὶ ἐπωνύμοις τῆς πόλεως ἀγῶσι, κατὰ τὴν πομπήν, ἐκ τοῦ ἱεροῦ πεσόντος ἅρματος [i] κατ' αὐτὸν τὸν ἱππόδρομον, καὶ τρίτῃ μετὰ τὴν πομπὴν ταύτην ἡμέρᾳ τελευτήσαντος, τὸν λειπόμενον χρόνον, βραχὺν ὄντα, τὴν ἀρχὴν μόνος ὁ Σουλπίκιος κατέσχεν.

Ὕπατοι δ' εἰς τὸν ἐπιόντα ἐνιαυτὸν ἀπεδείχθησαν Πόπλιος [k] Οὐετούριος, καὶ [l] Πόπλιος Αἰβούτιος Ἐλαάλ-

LVIII.

censuissent omnes ciues lustrandos esse, quod ciuilis caedis auctores fieri coacti fuissent, (ita vt nefas illis esset sacris interesse, et sacra auspicari, antequam id piaculum fuisset expiatum, et calamitas illa solennibus lustrationibus fuisset lustrata) postquam quicquid pium sanctumque erat peractum est more patrio ab iis, qui rem diuinam procurabant, tum demum sacrificia, vt diis *ob rempublicam seruatam* gratias agerent, et ludos fieri suo decreto iussit, ad quae celebranda tres dies sacros statuit. Quum autem alter consul Manius Tullius in sacris ludis *Romanis*, ab ipsa vrbe denominatis, dum pompa deduceretur, de sacro curru decidisset in ipso circo, et tertio die post illam pompam obiisset, per reliquum spatium temporis, quod erat breue, ipse Sulpicius magistratum solus gessit. *Per. Iul.* 4216. *Ante Chr.* 498. *Olymp.* 70⅔. *Cat.* *V.C.* 254. *Var.* 256. *Lustratio publica.*

Sequenti autem anno consules creati fuerunt Publius Veturius, et *P. Veturio et T. Aebutio coss.*

f Scribo περὶ πολιτικῆ φόνῳ *Steph.*

g Θυσιῶν μετέχειν legisse videtur *Gelen.* Forsan θυσιῶν καθάπτεσθαι. nam *Lapus* vertit *sacrificia attingere. Port.*

h Rectius ὑπὸ τῶν. *Sylb.* atque ita in *Vat.* et *Lapi Codd.* vulgo ἐπὶ.

i Κατὰ τὸν *Vat.*

k Οὐετύριος Γεμῖνος *Vat.* et *Lapi Codd.*

l Τῖτος Αἰβύτιος Ἕλβας *Glarean. Sigon.* et *Sylb.* ex *Dionysio* ipso p. 342. *Fidenae obsessae. Signa defensa.*

βας. τούτων ὁ μὲν Αἰβούτιος ἐπὶ τῶν πολιτικῶν ἐτάχθη πραγμάτων, Φυλακῆς ἀ μικρᾶς δεῖσθαι δοκούντων, μή τις [m] ἑτέρως νεωτερισθῇ πρᾶξις ἐκ τῶν πενήτων. [n] Οὐετούριος δὲ τὴν ἡμίσειαν τῆς στρατιᾶς ἐπαγόμενος, τὴν Φιδηναίων γῆν ἐδήου μηδενὸς κωλύοντος· καὶ [o] προσκαθεζόμενος τῇ πόλει, προσβολὰς ἐποιεῖτο συνεχεῖς. ἀ δυνάμενος δὲ πολιορκίᾳ τὸ τεῖχος ἑλεῖν, ἀπεχαράκωσε τὰ πέριξ καὶ ἀπετάφρευεν, ὡς λιμῷ τοὺς ἀνθρώπους παρασησόμενος. ἤδη δὲ κάμνουσι τοῖς Φιδηναίοις ἦκεν ἐπικουρία Λατίνων, ἣν ἀπέστειλε Σέξτος Ταρκύνιος, καὶ [p] σῖτος, καὶ ὅπλα, καὶ τἆλλα τὰ εἰς πόλεμον ἐπιτήδεια. οἷς πιστεύσαντες, [q] ἐθάρρησε προελθεῖν ἐκ τῆς πόλεως δύναμις ἀ μικρὰ, ποιοῦσα στρατόπεδον ἐν ὑπαίθρῳ. ὁ μὲν δὴ περιτειχισμὸς ἐκέτι τοῖς Ῥωμαίοις χρήσιμος ἦν, ἐδόκει δ' ἀγῶνος δεῖν· καὶ γίνεται πλησίον τῆς πόλεως μάχη μέχρι τινὸς [r] ἀγχώμαλος· ἔπειτα ὑπὸ τῇ ταλαιπώρᾳ τῶν Ῥωμαίων, ὃ διὰ τὴν πολλὴν ἄσκησιν αὐτοῖς περιῆν, ἐκβιασθέντες οἱ Φιδηναῖοι, πλείους ὄντες ὑπ' ἐλαττόνων εἰς φυγὴν κατέστησαν. φόνος δ' ἀ πολὺς αὐτῶν ἐγένετο, [s] τῆς ὑποχωρήσεως ἀ διὰ μακρᾶ γινομένης, καὶ τῶν ἐπὶ τοῖς τείχεσι τοὺς [t] διώκοντας ἀποκρουομένων. μετὰ τοῦτο τὸ ἔργον, οἱ μὲν ἐπίκουροι διασκεδασθέντες ἀπῆσαν, ἐδόθη τοὺς ἔνδον ὠφελήσαντες· ἡ δὲ πόλις ἐν ταῖς αὐταῖς πάλιν ἐγεγόνει συμφοραῖς, καὶ τῇ σπάνει τῶν ἀναγκαίων ἐπόνει. κατὰ δὲ τὰς αὐτὰς χρόνους, Σέξτος Ταρκύνιος ἄγων στρατιὰν Λατίνων ἐπὶ Σίγνειαν κατεχομένην ὑπὸ Ῥωμαίων ἐστράτευσεν, ὡς ἐξ ἐφόδου τὸ φρούριον [u] παραληψόμενος. γενναίως δὲ τῶν ἔνδον [x] ἀπομαχησαμένων, παρ-

[m] Forsan ἑτέρα, vt ad πρᾶξις referatur. *Port.* Ἑτέρως est *secus*. atque vt *secus* apud Latinos interdum accipitur pro κακῶς, ita hic ἑτέρως. sic ἄλλο et ἄλλως pro κακὸν et κακῶς. *Cas.*

[n] Οὐαλέριος perperam in *Ed. Steph.*

[o] Προσκαθεζόμενος *Vat.* quod et placuit *Sylburgio*. vulgo legitur προκαθ.

[p] Σῖτος *Vat.* vulg. legitur σῖτον.

[q] Ἐθάρρησαν *Vat.*

[r] Ἀγχώμαλος *Vat.* quod rectius esse existimarunt *Sylb.* et *Port.* vulgo legitur αἰχμόμαλος.

[s] Τῆς ὑποχωρήσεως εἰς τὴν πόλιν *Vat.*

[t] Διώξαντας ἀποκρουσαμένων *Vat.*

[u] Mallet fortasse aliquis καταληψόμενος. sed παραληψόμενος habet in se maiorem facilitatis significationem. *Sylb.*

[x] Plenius in *Cod. Vat.* ἀπομαχησομένων, παρεσκεύαστο μὲν ὡς λιμῷ τοὺς ἀνθρώπους τὸ χωρίον ἐκλιπεῖν ἀναγκάσων, καὶ πολὺν etc. nec aliter *Lapus*, dum vertit, *strenue vero repugnantibus qui in vrbe erant, parabatur vt ad cogendos fame homines vt oppidum relinquerent, multumque ibi temporis* etc. vulgatae dant μαχησαμένων, (in verbo simplici) πολύν. caeteris omnibus interiectis deficientibus.

aliquamdiu aequo marte: tandem vero Romanorum duritia et laborum tolerantia, quae ob diuturnam exercitationem in illis inerat, Fidenates, quamuis numero longe essent superiores, tamen a paucioribus loco pulsi, fugae se dederunt caedes tamen non ingens facta, tum ob propinquum refugium, tum etiam quia qui in muris erant ipsos hostes insequentes repellebant. Postea sociorum copiae dispersae in diuersas partes abierunt, nec vlla in re oppidanos iuuerunt: ipsa vero ciuitas iterum ad easdem angustias redacta est, et rerum omnium ad victum necessariarum inopia laborabat. Eodem tempore Sextus Tarquinius cum copiis Latinorum profectus est ad Signiam, quae a Romanis detinebatur, sperans se primo impetu id castellum occupaturum. Sed Romanis qui in eo erant strenue pugnantibus, multum

Per. Iul. 4217. *Ante Chr.* 497. *Olymp.* 70 3/4. *Cat.* *V.C.* 255. *Var.* 257.

aliquam-

p. 342. iuxta *Ed. Sylb.* Πόπλιος Αἰβούτιος Ἐλαέλβας in *Cod. Vat.*

εσκεύασο μὲν ὡς λιμῷ τὲς ἀνθρώπες τὸ χωρίον ἐκλιπεῖν ἀναγκάσων, καὶ πολὺν αὐτόθι χρόνον ἐδὲν ἀξιόλογον πρᾶτ]ων διετέλει, ἀποτυχὼν δὲ καὶ ταύτης τῆς ἐλπίδος, ἀφικομένης γ τοῖς Φερυρεῖς ἀγορᾶς τε καὶ βοηθείας ἀπὸ τῶν ὑπάτων, λύσας τὴν πολιορκίαν ἀπῆγε τὰς δυνάμεις.

LIX. Τῷ δ' ἑξῆς ἐνιαυτῷ Ῥωμαῖοι [z] καθιςᾶσιν ὑπάτους Τίτον Λάρκιον [a] Φλάβον καὶ Κοΐντον Κλοίλιον Σικελόν. τούτων ὁ μὲν Κλοίλιος τὰ πολιτικὰ πρᾶτ]ειν ἐτάχθη ὑπὸ τῆς βελῆς, τὴν ἡμίσειαν τῆς ςρατιᾶς ἔχων, φυλακῆς ἕνεκα τῶν νεωτεριζόντων, ἐπιεικὴς τὴν φύσιν εἶναι δοκῶν καὶ δημοτικός. ὁ δὲ Λάρκιος ἐπὶ τὸν κατὰ Φιδηναίων πόλεμον ἐξηρτυμένην ςρατιὰν ἄγων, [b] καὶ τὰ εἰς πολιορκίαν ἐπιτήδεια παρασκευασάμενος, ὥχετο. πονεμένοις τε τῷ μήκει τῷ πολέμῳ [c] τοῖς Φιδηναίοις", καὶ πάντων σπανίζσι τῶν ἀναγκαίων, χαλεπὸς ἦν, ὑπορύτ]ων τε τὰς θε-

Per. Iul. 4218. Ante Chr. 496. Olymp. 70 4 71 1. Cat. V.C. 256. Var. 258. T. Largio et Q. Cloelio coss. Fidenae deditae.

multum temporis ibi triuit, nulla re gesta memoratu digna: et hac quoque spe frustratus, misso a consulibus praesidio, commeatu etiam et auxilio, soluta obsidione copias suas abduxit.

Sequenti anno Romae creati consules Titus Largius Flauus et Quintus Cloelius Siculus. Cloelio rerum vrbanarum cura et administratio a senatu commissa, vt cum dimidia exercitus parte caueret, nequid turbarum ab hominibus res nouas molientibus excitaretur; quia vir mitis ingenii et popularis videbatur. At Largius ad bellum contra Fidenates instructum duxit exercitum, rebusque necessariis ad obsidionem paratis abiit. Fidenates autem, belli diuturnitate fatigatos et inopia rerum omnium ad victum necessariarum laborantes, infestabat grauiter, ipsa murorum

γ Τοῖς φερυρεῖς ἀγ. *Vat.* vulgo legitur τῆς φερυρᾶς. pro quo facile sit etiam τῇ φερυρᾷ substituere.

z Καθιςᾶσιν *Vat.* vulgo καθιςῶσιν. quasi a verbo καθιςᾶν quod vtique reperitur, minus tamen vsitatum est.

a Φλάβιον in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.* posito nomine pro cognomine, vt supra nomina pro praenominibus substituta semel atque iterum notauit *Sylb.*

b Καὶ τὰ εἰς πολ. *Vat.* vulgatis deest articulus.

c Desunt *Vat.* et *Lapi Codd.*

μελίας τῶν τειχῶν, καὶ χώματα ἐγείρων, καὶ μηχανὰς προσφέρων, καὶ ἤθ' ἡμέρας ἅτε νυκτὸς τῆς πολιορκίας [d] ἀφιςάμενος, ὀλίγε τε χρόνε κατὰ κράτος αἱρήσειν τὴν πόλιν ὑπολαμβάνων. ἐδὲ γὰρ αἱ Λατίνων πόλεις, αἷς οἱ Φιδηναῖοι [e] μόναις πιςεύοντες ἀνείχοντο τὸν πόλεμον, ἵνα καὶ σώζειν αὐτὲς [f] ἔτι τότ' ἦσαν. ἐδεμία γὰρ πόλις ἀξιόχρεως ἦν ἀπαλλάξαι τῆς πολιορκίας αὐτές· κοινῇ δ' ἐξ ὅλε τῷ ἔθνες ἅπω συνειςήκει δύναμις, ἀλλὰ πολλάκις αὐτοῖς πρεσβευομένοις τὰς αὐτὰς [g] ἐδίδεν οἱ προεςηκότες τῶν πόλεων ἀποκρίσεις, ὡς ἀφιξομένης σφίσιν ἐπικερίας ἐν τάχει· ἔργον δ' ἐδὲν ἐγίνετο ταῖς ὑποσχέσεσιν ἕτοιμον, ἀλλὰ μέχρι λόγων αἱ περὶ τῆς συμμαχίας ἐλπίδες ἐχώρεν. ἐ μὴν παντάπασί γε τὰ παρὰ τῶν Λατίνων ἀπεγνώκεσαν οἱ Φιδηναῖοι, ἀλλὰ διεκαρτέρεν ἐπὶ ταῖς ἐκεῖθεν ἐλπίσι [h] πάντα τὰ δεινὰ ὑπομένοντες. ἦν δ' ὑπὲρ πάντα ὁ λιμὸς ἄμαχον πρᾶγμα, [i] καὶ πολλὴν ἔτος

rorum fundamenta cuniculis subruens, et aggeres excitans, et machinas bellicas ad muros admouens, neque interdiu neque noctu oppugnationem intermittens, breuique vrbem se expugnaturum existimans. neque enim Latinorum populi, quibus aegre Fidenates fidem habentes bellum illud tolerabant, tunc poterant eos seruare. Nullus enim populus per se poterat eos obsidione liberare. Nondum autem communes totius gentis copiae coactae erant: sed, saepe illis legatos mittentibus, principes earum ciuitatum eadem responsa dabant, auxilia ipsis breui ventura. Res autem ipsis promissis nullo modo respondebant: sed verbis tantum auxilii spes fouebatur. Non tamen penitus de Latinorum auxiliis Fidenates desperarunt; sed, illa spe se fouentes, acerba quaeuis mala obstinato animo perferebant. Erat autem fames ante omnia res insuperabilis, multosque mortales conficie-

Per. Iul. 4218. Ante Chr. 496. Olymp. 70 4 71 1. Cat. V.C. 256. Var. 258.

d Ἀφισάμενος *Vat.* et *Lapi Codd.* quod maluerunt *Sylb.* et *Port.* vulgo legitur ἀφησάμενος.

e Μόναις *Vat.* et *Lapi Codd.* Μάλιςα legit *Gelenius.* vulgo μόλις.

f Ἔτι ἦσαν *Vat.* ἔτι a vulgatis abest.

g Ἐδίδοσαν *Vat.*

h Πάντα τὰ δεινὰ *Vat.* vulgatis articulus deest.

i Καὶ πολὺν ἔτος ἐποίησεν ἀνθρώπων φθόρον *Vat.*

ἐποίησεν ἀνθρώπων Φθοράν. ὡς δ' ἀπειρήκεσαν ἤδη τοῖς κακοῖς, [k] πρεσβεύονται ὡς τὸν ὕπατον, ἀνοχὰς αἰτοῦντες εἰς τεταγμένον τινὰ ἡμερῶν ἀριθμὸν, ὡς ἐν τούτῳ βουλευσόμενοι τῷ χρόνῳ περὶ τῆς πρὸς Ῥωμαίους Φιλίας, ἐφ' οἷς αὐτὴν ποιήσονται δικαίοις. ἦν δ' ὁ βουλῆς χάριν αἰτούμενος [l] παρ' αὐτῶν ὁ χρόνος, ἀλλὰ παρασκευῆς τῶν συμμάχων, ὡς ἐδήλωσαν τῶν αὐτομόλων τινὲς ἔναγχος ἀφιγμένοι. τῇ γὰρ ἔμπροσθεν νυκτὶ τοὺς ἐπιφανεστάτους τῶν πολιτῶν, καὶ πλεῖστον ἐν ταῖς Λατίνων πόλεσι δυναμένους, ἀπεστάλκεσαν πρέσβεις πρὸς τὸ κοινὸν ἱκετηρίας φέροντας.

LX. Ταῦτα δὴ προεγνωκὼς ὁ Λάρκιος, τοῖς μὲν αἰτοῦσι τὰς ἀνοχὰς ἐκέλευσε τὰ ὅπλα ἀποθεμένοις, καὶ τὰς πύλας ἀνοίξασι, τότε διαλέγεσθαι πρὸς αὐτόν· ἄλλως δ' οὔτε διαλλαγὰς, οὔτ' ἀνοχὰς, οὔτ' ἄλλο φιλάνθρωπον ἢ μέτριον οὐδὲν αὐτοῖς ὑπάρξειν ἔφη παρὰ τῆς Ῥωμαίων πόλεως. τοὺς δ' ἀποσταλέντας ἐπὶ τὸ Λατίνων ἔθνος πρεσβευτὰς ἐφύλαττε μηκέτι παρελθεῖν ἐντὸς τείχους, ἁπάσας τὰς εἰς τὴν πόλιν ἀγούσας ὁδοὺς φρουραῖς [m] ἐπιμελε-

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4 / 71 1. *Cat.* *V.C.* 256. *Var.* 258.

conficiebat. Sed calamitatibus iam fracti legatos ad consulem miserunt, inducias ad certum dierum numerum petentes, vt interea deliberarent de pace cum Romanis facienda, et de conditionibus quibus ea fieret. Sed reuera tempus postulabant, non deliberandi, sed auxilii comparandi caussa, vt ex transfugis quibusdam compertum est, qui nouissime venerant. Superiore enim nocte nobilissimos ciues, et qui plurimum apud Latinorm populos poterant, legatos ad eorum remp. supplicum more ornatos miserant.

His igitur rebus cognitis, Lartius legatis inducias petentibus imperauit, vt armis depositis et apertis *vrbis suae* portis, tunc demum secum agerent; alioqui neque pacem, neque inducias, neque aliud quidpiam humanum moderatumue a populo Romano illos impetraturos dixit. Ne autem legati ad Latinam gentem missi in vrbem redirent, cauit, omnibus itineribus, quae ad oppidum ducebant, custodia accurate interclu-

k Πρεσβευτὰς ἀπέσειλαν *Vat.*

l Ὑπ' αὐτῶν *Vat.*

m Pro ἐπιμελεστέροις reponendum vel ἐπιμελεστέραις vel ἐπιμελεστέρως.

στέραις διαλαβών· ὥς γ' ἠναγκάσθησαν οἱ πολιορκούμενοι, τὰς συμμαχικὰς ἀπογνόντες ἐλπίδας, ἐπὶ τὰς τῶν πολεμίων δεήσεις καταφυγεῖν. καὶ συνελθόντες εἰς ἐκκλησίαν, ἔκριναν [n] ὑπομεῖναι τὰς διαλλαγὰς, ἐφ' οἷς ὁ κρατῶν ἠξίου. ὅτω δ' ἄρα πολιτικὰ ἦν τὰ τῶν τότε ἡγεμόνων ἤθη, καὶ πλεῖστον ἀπέχοντα τυραννικῆς αὐθαδείας. ἦν σπάνιοί τινες τῶν καθ' ἡμᾶς ἡγεμόνων ἴσχυσαν, ἐξουσίας ἐπαρθέντες μεγέθει, διαφυγεῖν· ὥστε παραλαβὼν τὴν πόλιν ὁ ὕπατος, ἀθὲν ἀπὸ τῆς ἑαυτοῦ γνώμης ἔπραξεν, ἀλλ' ἀποθέσθαι τοὺς ἀνθρώπους κελεύσας τὰ ὅπλα, καὶ φρουρὰν ἐπὶ τὴν ἄκραν καταλιπών, αὐτὸς ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἀπῄει, καὶ συναγαγὼν τὸ συνέδριον, ἀπέδωκεν αὐτοῖς σκοπεῖν, πῶς, ἢ τίνα χρηστέον τοῖς παραδοῦσιν ἑαυτὸς τρόπον. ἐφ' οἷς ἀγασθέντες τῆς πρὸς αὐτὸς τιμῆς τὸν ἄνδρα οἱ σύνεδροι, τοὺς μὲν ἐπιφανεστάτους Φιδηναίων, καὶ τῆς ἀποστάσεως ἄρξαντας, [o] ἐδικαίωσαν ὃς ἂν ὁ ὕπα-

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4 / 71 1. *Cat.* *V.C.* 256. *Var.* 258.

tercluſis: quare qui obſidebantur coacti ſunt, deſperatis auxiliis externis, ad preces confugere et veniam ab hoſtibus petere. Itaque, conuocata concione, decreuerunt, conditiones pacis, quaſcunque victor dediſſet, aequo animo accipere. Adeo autem mores ducum illius ſeculi ciuiles *ac modeſti* erant, et ab omni tyrannica arrogantia alieni, (quam pauci admodum nostrae aetatis duces poteſtatis magnitudine elati effugere potuerunt) vt conſul, oppido per deditionem recepto, nihil de ſua ſententia fecerit; ſed, iuſſis ciuibus arma deponere, et praeſidio in arce relicto, ipſe Romam venerit, et coacto ſenatu ei permiſerit vt conſultaret, qua ratione quoue modo illi qui ſe dediderant tractandi eſſent. * Patres, laeti ob tantum honorem ſibi a conſule delatum, aequum eſſe cenſuerunt, vt nobiliſſimi quique Fidenates, et defectionis auctores, quos conſul nomi-

λεστέρως. *Sylb.* Ἐπιμελεστέραις in *Cod. Vat.*

n Ὑπομένειν *Vat.*

* Quibus rebus extollentes hominem patres honoris habiti ſibi gratia. *Lapus.*

o Legendum puto ἀπεφήναντο ὃς ἂν ὁ ὕπατος ἐδικαίωσεν. i. e. *pronunciarunt nobiliſſimos Fidenatum, qui defectionis auctores fuerant, quoſcunque conſul poena dignos iudicaſſet, virgis caedendos* etc. *Port.*

p Ἀπο-

τος [p] ἀπεφήνατο, ῥάβδοις μαστιγωθέντας ἀποκοπῆναι τὰς κεφαλάς· περὶ δὲ τῶν ἄλλων [q] ἐπ' ἐκείνῳ τὴν ἐξουσίαν ἐποίησαν, ἅπαντα ὅσα πράττειν προῃρεῖτο. γενόμενος δὲ ὁ Λάρκιος ἁπάντων κύριος, ὀλίγους μέν τινας τῶν Φιδηναίων κατηγορηθέντας ὑπὸ τῶν τὰ ἐναντία Φρονούντων, ἐν τοῖς ἁπάντων ὀφθαλμοῖς ἀπέκτεινε, καὶ τὰς οὐσίας αὐτῶν ἐδήμευσε· τοῖς δ' ἄλλοις ἅπασιν ἀπέδωκε τήν τε πόλιν ἔχειν καὶ τὰ χρήματα· γῆν τ' αὐτῶν [r] ἀπετάμετο τὴν ἡμίσειαν, ἣν ἐκληρέχησαν οἱ καταλειφθέντες ἐν τῇ πόλει Ῥωμαῖοι Φερεροὶ τῆς ἄκρας. ταῦτα διαπραξάμενος, ἀπῆγεν ἐπ' οἴκου τὴν στρατιάν.

LXI. Ὡς δ' ἀπηγγέλθη τοῖς Λατίνοις ἡ τῆς Φιδήνης ἅλωσις, ὀρθὴ καὶ περίφοβος πᾶσα πόλις ἦν, καὶ τοῖς προεστηκόσι τῶν κοινῶν ἅπαντες ἐχαλέπαινον, ὡς προδεδωκόσι τὰς συμμάχους. συναχθείσης δ' ἀγορᾶς ἐν Φερεντίνῳ, πολλὴν ἐποιοῦντο τῶν [s] ἀποσπευδόντων τὸν πόλεμον

nominasset, virgis caesi capite plecterentur: de caeteris vero rebus ei potestatem fecerunt, vt quicquid voluisset suo arbitratu faceret. Lartius vero, totius negotii arbiter factus, paucos quosdam Fidenates, ab aduersa factione accusatos, inspectantibus omnibus interfecit, eorumque bona publicauit: caeteris vero permisit vt patria sua suisque bonis fruerentur; dimidiamque agri partem illis ademit, quam diuisit Romanis militibus in vrbe relictis ad arcis praesidium. His rebus gestis copias domum reduxit.

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70. 4. *Cat.* *V.C.* 256. *Var.* 258.

Quum autem nunciatum fuisset Latinis Fidenas captas esse, omnes populi * erecti et terroris pleni erant, et reip. principibus vt sociorum proditoribus infensi omnes erant. Coacto autem ad Ferentinum concilio, ii qui arma capienda censebant multis

p Ἀποφήνῃ *Vat.*

q ἐπ' ἐκείνων] Mallem ἐπ' ἐκείνῳ, vel saltem ἐπ' ἐκείνοις. ibidemque verbum πράττειν aptiorem locum habet vel in principio huius commatis, vel in fine, ἅπαντα ὅσα ἂν προαιροῖτο πράττειν.

r Ἀπετέμετο *Vat.*

* *Sc.* exspectatione, vt *Liuius* loquitur. *Polybio* etiam lib III. ὀρθὴ καὶ περίφοβος ἦν ἡ πόλις, *suspensa periculi metu.*

s Nota hic ἀποσπεύδειν pro *dissuadere*: cuius contrarium ἐπισπεύδειν supra p. 305. v. 30. *Sylb.*

t Πεισθέντες αὐτὲς ἀναλαβεῖν *Vat.*

u Ἐκδημαδωγηθέντες male in *Ed. Steph.*

x Μηδεμία μήτε *Vat.* hoc primum μήτε deest vulgatis.

y Non agnoscit *Vat.* Ταύταις in *Lapi Codd.*

z Βοϊλλανῶν malint nonnulli ex *Stephano*, Βωλανῶν cum *Lapo*

κατηγορίαν οἱ τὰ ὅπλα [t] πεισθέντες ἀναλαβεῖν· μάλιστα δὲ Ταρκύνιος καὶ ὁ κηδεστὴς αὐτῷ Μαμίλιος, καὶ οἱ προεστηκότες τῆς Ἀρικηνῶν πόλεως. ὑφ' ὧν [u] ἐκδημαγωγηθέντες ὅσοι τῶν Λατίνων μετεῖχον γένους, κοινῇ τὸν κατὰ τῶν Ῥωμαίων ἀναιρεῖνται πόλεμον· καὶ ἵνα πόλις [x] μηδεμία μήτε προδῷ τὸ κοινὸν, μήτε προκαταλύσηται τὴν ἔχθραν ἄνευ τῆς ἁπάντων γνώμης, ὅρκους ἔδοσαν ἀλλήλοις, καὶ τοὺς μὴ φυλάσσοντας τὰς ὁμολογίας, ἐκσπόνδους εἶναι καὶ καταράτους ἐψηφίσαντο, καὶ πολεμίους ἁπάντων. οἱ δ' ἐγγραψάμενοι ταῖς συνθήκαις [y] ταῦτα πρόβουλοι, καὶ τοὺς ὅρκους ὁμόσαντες, ἀπὸ τούτων τῶν πόλεων ἦσαν ἄνδρες, Ἀρδεατῶν, Ἀρικηνῶν, [z] Βοϊαλανῶν, [a] Βαβεντανῶν, [b] Κόρνων, [c] Κορυενταινῶν, [d] Γαβίων, [e] Λα-

multis inuecti sunt in belli dissuasores: praecipue vero Tarquinius, et gener eius Mamilius, et Aricinorum principes. quorum popularibus concionibus moti quotquot Latini nominis erant, bellum communi omnium consensu aduersus Romanos susceperunt: et, ne quis populus reip. fociefatem proderet, faceret, se mutuo iureiurando obstrinxerunt, et eos qui foederis huius conditiones non obseruassent foedifragos et exsecrandos ac pro hostibus ab omnibus habendos suo decreto censuerunt. Viri autem principes ab omnibus ciuitatibus, qui haec in foederibus scripserunt, et iusiurandum iurarunt, hi fuere, Ardeatae, Aricini, Bouillani, Bubetani, Corani, Cornetani, Gabini, Laurentini,

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70. 4. *Cat.* *V.C.* 256. *Var.* 258. *Latinorum conspiratio.*

a Βαβεταινῶν legisse visus est *Lapus*, quo modo et apud *Plinium*. Verum cum ν scribi debere existimat *Sylb.* quod passim Πωμεντίνους dicat *Dionysius*, quos Latini *Pometinos* vocant.

b Κορανῶν legunt interpretes. rectius forsan: com *Coranos* in prima Italiae regione cum Aricia et Bouillis collocet *Plinius*. *Sylb.*

ρατίνων, [f] Λαϐινίων, Λαβινιατῶν, Λαβικανῶν, Νωμεντανῶν, [g] Μωρεανῶν, [h] Πραινεστηνῶν, [i] Παιδανῶν, [k] Κορκοτυλανῶν, [l] Σατρικανῶν, [m] Σκαπτηνίων, Σητίνων, Τελληνίων, Τιβερτίνων, Τυσκλανῶν, [n] Τρικρίνων, Οὐελιτρανῶν· ἐκ τούτων πασῶν τῶν πόλεων τὰς ἐν ἀκμῇ [o] στρατεύειν, ὅσων ἂν δέῃ τοῖς ἡγεμόσιν, Ὀκταϐίῳ Μαμιλίῳ καὶ Σέξτῳ Ταρκυνίῳ· τούτους γὰρ ἀπέδειξαν στρατηγοὺς αὐτοκράτορας. ἵνα δ' εὐπρεπεῖς δόξωσι ποιεῖσθαι τὰς

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70. 4. 71. 1. *Cat. V.C.* 256. *Var.* 258.

rentini, Lanuuini, Lauinienſes, Labicani, Nomentani, Norbani, Praeneſtini, Pedani, Querquetulani, Satricani, Scaptini, Setini, Telleni, Tiburtini, Tuſculani, Tricrini, Veliterni. ex omnibus his populis, habito iuniorum delectu, tantum copiarum contractum iri, quantum Octauio Mamilio et Sexto Tarquinio ducibus ſatis eſſe viſum eſt. Ad illos enim ſummam rerum et imperium detulerant. Vt autem honeſtas belli cauſſas habere viderentur,

c Βαρσεντανῶν in *Cod. Ven.* atque ita forſan in *Lapi Cod.* dum vertit *Varientanorum. Glareanus* legit *Forentanorum;* atque *Plinius* aliquanto poſt *Curanos* ponit *Forentanos* et *Gabinos. Sylb.* Κορνετανῶν maluit *Gelenius*, Κερνετανῶν *Portus.*

d In *Cod. Vat.* Κερκαιητῶν, Κοριολανῶν, Κορβίντων, Καβανῶν, Φορτινειῶν, Γαβίων.

e Λαυρεντίνων *Ven. Vat.* et *Lapi Codd.* Λιρινάτων malit *Portus.*

f Λαϐινίων in *Cod. Ven.* Λανϐηίων *Vat.* quo modo (vel Λανϐίων ſeu Λανϐίνων) legiſſe viſi ſunt *Lapus* et *Gelen.* dum vertunt *Lanuuiatarum* et *Lanuuinorum.*

g Νωρϐανῶν in *Lapi* et *Gelenii Codd. Norbanorum* etiam meminit *Plinius*, et ipſe *Dionyſius* Νώρϐαν πόλιν memorat. *Sylb.*

h Al. Πραινεστίνων.

i Πεδανῶν *Ven. Vat.* et *Lapi Codd.* quod maluit et *Sylb.* ex *Plinio* et *Stephano.*

k Querquetulanos ex *Plinio* legit *Glareanus*, eique conſentit *Lapi* verſio: adeo vt forſan legerint Κερκητυλανούς.

l Ἀτρικανῶν *Vat.*

m A *Scaptia*, vt in *Plinio*, rectius ſcribes Σκαπτήνων *Sylb.* In *Lapi* verſione *Scapteni.*

n Pro Τρικρίνων in *Ven. Cod.* paullo rectius Τελιρίνων. verius adhuc Τολερίνων ex *Lapi* verſione. *Sylb.* Rectiſſime in *Cod. Vat.* Τολερίνων, Τρικρίνων. nam ſi Τολερίνων hic adiiciamus, et Κιρκαιητῶν, Κοριολανῶν, Κορβίντων, Καβανῶν, Φορτινειῶν, triginta habemus oppida, quae adfuiſſe dicit Brutus infra l. VI. p. 398, 399, iuxta *Ed. Sylb.*

o Συστρατεύειν *Vat.*

p Προ-

τὰ πολέμια [p] προαιρέσεις, πρεσϐευτὰς ἐξ ἑκάστης πόλεως τοὺς ἐπιφανεστάτους εἰς Ῥώμην ἀπέστειλαν· οἳ καταστάντες ἐπὶ τὴν ϐουλὴν, ἔλεγον κατηγορεῖσθαι τὴν πόλιν αὐτῶν ὑπὸ τῆς πόλεως τῶν Ἀρικηνῶν, ὅτι πόλεμον ἐπιφερόντων Τυῤῥηνῶν Ἀρικηνοῖς, οὐ μόνον ἀσφαλεῖς [q] παρεῖχον αὐτοῖς τὰς ὁδοὺς διὰ τῆς ἑαυτῶν χώρας, ἀλλὰ καὶ συνέπραξαν ὅσων αὐτοῖς εἰς τὸν πόλεμον ἔδει, καὶ τοὺς φυγόντας ἐκ τῆς τροπῆς ὑποδεξάμενοι, τραυματίας τε καὶ ἀνόπλους ὄντας ἅπαντας ἔσωσαν· οὐκ ἀγνοοῦντες ὅτι κοινὸν ἐπῆγον ἅπασι τοῖς ὁμοεθνέσι πόλεμον· καὶ εἰ τὴν Ἀρικηνῶν πόλιν ὑποχείριον ἔλαϐον, ὀδὲν ἂν ἦν τὸ κωλῦσον αὐτοὺς καὶ τὰς ἄλλας καταδουλώσασθαι [r] ἁπάσας. εἰ μὲν οὖν ϐουλήσονται [s] αὐτῶν " δίκας Ἀρικηνοῖς ὑπέχειν, ἐπὶ τὸ κοινὸν τῶν Λατίνων ἀφικόμενοι δικαστήριον, καὶ εἴξασι τοῖς ὑπὸ πάντων δικασθησομένοις, ὀδὲν αὐτοῖς ἔφασαν δεήσειν πολέμου· εἰ δὲ τὴν συνήθη φυλάξαντες αὐθάδειαν, ὀδὲν ἀξιώσουσι συγχωρήσειν τοῖς συγγενέσι τῶν δικαίων

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70. 4. 71. 1. *Cat. V.C.* 256. *Var.* 258.

rentur, ex vnoquoque populo nobiliſſimos viros Romam legatos miſerunt: qui in curiam introducti dixerunt, populum Rom. accuſari a populo Aricino, quod quum Hetruſci bellum Aricinis inferrent, non ſolum illis per agrum ſuum tuto tranſire permiſerint, ſed etiam illos adiuuerint rebus quibuſcunque ad bellum indigebant, et eos qui ex praelio effugerant receperint, omnesque ſaucios et inermes ſeruarint; quum tamen minime ignorarent illos omnibus populis eiusdem gentis bellum intuliſſe: et, ſi Aricinos ſubegiſſent, nihil futurum fuiſſe impedimento, quo minus reliquos quoque populos ſubigerent. Si igitur vellent ipſi iure cum Aricinis experiri, ad commune Latinorum iudicium profecti, atque ſtare iis quae ab omnibus iudicata fuiſſent, dixerunt bello illis non fore opus: quod ſi ſolita arrogantia vſi, nihil aequi atque moderati ſuis cognatis concedere voluiſſent,

p Προφάσεις *Vat.*

q Παρέσχον *Vat.*

r Πόλεις ἅπάσας *Vat.*

s Non agnoſcit *Vat.* αὐτὲς atque tollendum eſſe voluit *Sylb.* aut in αὐτοὶ mutandum.

καὶ μετρίων, ἠπείλων πολεμήσειν αὐτοῖς Λατίνους ἅπαντας ἀνὰ κράτος.

XLII. Ταῦτα προκαλεμένων τῶν πρεσβευτῶν, ἐκ ἀξιῶσα δίκην ὑποσχεῖν τοῖς Ἀρικηνοῖς ἡ βουλή, περὶ ὧν οἱ κατηγορῆντες ἔμελλον γίνεσθαι κριταί, καὶ ἐδὲ μέχρι τούτων κριτὰς [t] ἔσεσθαι ὑπολαμβάνουσα τοὺς ἐχθρούς, ἀλλὰ προσθήσειν ἔτι [u] τούτων βαρύτερα ἐπιτάγματα, δέχεσθαι τὸν πόλεμον [x] ἐψηφίσατο. τῆς μὲν οὖν ἀρετῆς ἕνεκα καὶ τῆς ἐμπειρίας τῶν ἀγώνων ἐδεμίαν [y] ὑπελάμβανε καταλήψεσθαι τὴν πόλιν συμφοράν· τὸ δὲ πλῆθος ὠῤῥώδει τῶν πολεμίων· καὶ πολλαχῆ διαπέμπουσα πρέσβεις, παρεκάλει τὰς πλησιοχώρους πόλεις ἐπὶ συμμαχίαν, [z] ἀντιπορευομένων εἰς τὰς [a] αὐτὰς πόλεις καὶ τῶν Λατίνων, καὶ πολλὰ τῆς Ῥώμης κατηγορούντων. Ἔρνικες μὲν οὖν κοινῇ συνελθόντες, [b] ὕποπτα καὶ ἐδὲν ὑγιὲς ἀμφοτέραις

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4 71 1. *Cat.* *V.C.* 256 *Var.* 258.

voluissent, minabantur bellum illis omnes Latinos totis viribus illaturos.

Quum igitur legati *populum Rom.* ad haec inuitarent, senatus nolens iure cum Aricinis experiri, quod ipsi accusatores criminum obiectorum iudices futuri essent, et existimans hostes suos non fore contentos, si de his tantum cognoscerent et iudicarent, sed etiam addituros his longe grauiora imperata, bellum suscipere decreuit. Et quod ad fortitudinem et rei militaris peritiam attinet, arbitrabatur populum Rom. nullam accepturum calamitatem; at hostium multitudinem formidabat. Quare, missis varias in partes legatis, finitimos populos ad belli societatem solicitabat; Latinis contrarias ad eosdem legationes mittentibus, et grauiter populum Romanum accusantibus. Hernici igitur, communi concilio habito, suspecta quaedam et minime sincera

Finitimorum pop. tergiuersatio.

t Ἔσεσθαι τῶν ἐπιταγμάτων. *Vat.*

u Βαρύτερα τότων *Vat.*

x ἐψηφίσαντο] Forsan ἐψηφίσατο legendum, vt nos monuit *Portus.*

y Ὑπελάμβανον *Vat.*

z Ἀντιπρεσβευομένων *Vat.*

a Αὐτὰς καὶ τῶν Λατίνων *Vat.* vulgatis καὶ deest.

b Alludit ad *Euripideum* illud, Ἑλικτὰ, καὶ ἐδὲν ὑγιές. *Cas.*

* Pacem

ταῖς πρεσβείαις ἀπεκρίναντο, συμμαχήσειν μὲν ἑτέροις λέγοντες κατὰ τὸ παρὸν, βουλεύσεσθαι δ' ὁπότεροι δικαιότερα ἀξιῶσι, κατὰ σχολήν· τῇ δὲ βουλῇ χρόνον ἐνιαύσιον ἀποδώσειν. Ῥοτολοι δὲ Λατίνοις μὲν ἐπικρείαν πέμπειν ἀντικρυς ὑπέσχοντο· Ῥωμαίοις δ', ἂν βουληθῶσι καταλύσασθαι τὴν ἔχθραν, διὰ σφῶν μετριωτέρως παρέξειν Λατίνους ἔφασαν, καὶ τὰς συμβάσεις αὐτοῖς διαιτήσειν. Οὐολῶσκοι δὲ καὶ θαυμάζειν ἔλεγον [c] τὴν Ῥωμαίων ἀναισχυντίαν, οἳ συνειδότες ἑαυτοῖς [d] ὅτι τἄλλά τ' ἠδικηκότες ἦσαν αὐτὼς, καὶ τὰ τελευταῖα, [ὡς] τῆς χώρας τὴν κρατίστην αὐτὼς ἀφελόμενοι [e] κατεῖχον, ἐδὲν ἧττον ἐτόλμησαν ἐπὶ συμμαχίαν ἐχθρὼς ὄντας σφᾶς παρακαλεῖν. συνεβούλευόν τ' αὐτοῖς ἀποδοῦσι τὴν χώραν, τότε παρὰ τῶν φίλων ἀπαιτεῖν τὰ δίκαια. Τυῤῥηνοὶ δ' ἀμφοτέροις ἐκποδὼν ἐγίνοντο, Ῥωμαίοις μὲν σπονδὰς γεγονέναι λέγοντες ἀ πρὸ πολλοῦ, πρὸς δὲ Ταρκυνίους [f] συγγένειαν εἶναι

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4 71 1. *Cat.* *V.C.* 256. *Var.* 258.

sincera responsa vtrique legationi dederunt: dicentes, se neutris in praesentia auxilia missuros, sed se deliberaturos per ocium, vt cognoscerent vtrorum postulata essent aequiora; et ad eam consultationem anno sibi opus esse. Rutuli vero palam professi sunt se auxilia Latinis missuros: Romanis vero, si inimicitias deponere voluissent, pollicebantur fore vt ipsis Latinos aequiores redderent, et * ipsarum pacis conditionum arbitri essent. Volsci demirari se dixerunt Romanorum impudentiam, qui conscii sibi cum aliarum iniuriarum, tum illius nouissimae, quod optimam agri partem sibi ademptam retinerent, nihilominus tamen se hostes ad societatem belli solicitare auderent: illisque suadebant, vt, restituto agro, tunc peterent ab amicis id quod aequum esset. Hetrusci vero vtrosque frustrabantur; cum Romanis dicentes recens foedus ictum esse, et sibi cum Tarquiniis cognatione

* Pacem illis conciliarent. *Gelen.* Conuentionibus interuenirent. *Lapus.*

c Τῆς Ῥωμαίων ἀναισχυντίας *Vat.*

d Ὅτι τά τε ἄλλα *Vat.*

e Forsan conuenientius κατέσχον. *Sylb.*

f Συγγένειαν εἶναι σφίσι *Vat.* vulgatis deest εἶναι. Concinniori structura (inquit *Sylb.*) sic legeris, πρὸς Ῥωμαίους μέν σπονδὰς γεγονέναι λέγοντες ἀ πρὸ πολλοῦ, πρὸς δὲ Ταρκυνίους συγγένειαν εἶναι σφίσι καὶ φιλίαν ἐκ παλαιοῦ.

g Per-

σφίσι καὶ φιλίαν. τοιαῦτα τάτων ἀποκριναμένων, ἁδὲν οἱ Ῥωμαῖοι ταπεινωθέντες, ὃ παθεῖν εἰκὸς ἦν τοὺς μέγαν τε πόλεμον ἀναιρεμένους, καὶ πάσας ἀπεγνωκότας συμμαχικὰς ἐλπίδας· ἀλλὰ ταῖς οἰκείαις δυνάμεσι πιστεύοντες μόναις, πολλῷ προθυμότεροι πρὸς τὸν ἀγῶνα ἐγίνοντο, ὡς διὰ τὴν ἀνάγκην ἄνδρες ἀγαθοὶ παρὰ τὰς κινδύνους ἐσόμενοι, καὶ ἐὰν κατὰ νῶν πράξωσι, ταῖς ἰδίαις ἀρεταῖς [h] κατορθώσαντες τὸν πόλεμον, ἁδενὶ κοινωσόμενοι τῆς δόξης. τοσῶτον αὐτοῖς φρονήματος καὶ τόλμης ἐκ τῶν πολλῶν ἀγώνων περιῆν.

LXIII. Παρασκευαζόμενοι δὲ τὰ εἰς τὸν πόλεμον ἐπιτήδεια, καὶ τὰς δυνάμεις ἀρξάμενοι [i] καταγράφειν, εἰς πολλὴν ἐνέπιπτον ἀμηχανίαν, ἃ τὴν αὐτὴν ἁπάντων προθυμίαν εἰς τὰ ἔργα παρεχομένων. οἱ γὰρ ἐνδεεῖς βίᾳ, καὶ μάλιστα οἱ τὰ χρέα τοῖς συμβαλοῦσι διαλῦσαι ἃ δυνάμενοι, πολλοὶ σφόδρα ὄντες, ἐχ ὑπήκοον ἐπὶ τὰ ὅπλα καλέ-

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4 71 1. *Cat. V.C.* 256. *Var.* 285.

cognationem et amicitiam intercedere. Talibus acceptis responsis, Romani non abiecerunt animos, id quod solet accidere iis qui magnum aliquod bellum suscipiunt, et qui nullam auxiliorum spem habent; sed solis suis domesticis copiis freti longe alacriores ad certamen facti sunt, vtpote ipsa necessitate coacti viri fortes in periculis futuri, et, si sibi res ex animi sententia successissent, sua virtute bello feliciter confecto cum nullo gloriam partam communicaturi. Tanti spiritus tantaque audacia ob longam rei militaris experientiam in illis inerat.

Quum autem res ad bellum necessarias appararent, iamque milites conscribere coepissent, in magnas difficultates *et consilii inopiam* inciderunt, quod non omnes pari alacritate *nomina darent*, *neque* operam suam offerrent. Qui enim erant egeni, et praecipue qui suum aes alienum creditoribus dissoluere non poterant, quorum valde magnus erat numerus, ad arma vocati non

Turbae intestinae ex inopi plebe.

g Perperam συναιρομένους in *Ed. Steph.* [et *Cod. Vat.*] legendum enim vel συναιρομένους vel συναρμένους a barytono themate σύναίρω. *Sylb.*

h Κατορθώσοντες *Vat.*

i Καταγράφειν *Vat.* vulgatae dant simplex γράφειν.

k Κατα-

μενοι, ἁδ' ἐβάλοντο κοινωνεῖν ἁδενὸς ἔργα τοῖς πατρικίοις, εἰ μὴ ψηφίσαιντο αὐτοῖς χρεῶν ἄφεσιν· ἀλλὰ καὶ [k] καταλείψειν τινὲς αὐτῶν τὴν πόλιν ἔλεγον, καὶ παρεκελεύοντο ἀλλήλοις μὴ φιλοχωρεῖν ἐν πόλει μηδενὸς αὐτοῖς ἀγαθῦ μεταδιδόσῃ. τέως μὲν ἦν παρακαλεῖν αὐτὰς οἱ πατρίκιοι καὶ μεταπείθειν ἐπειρῶντο. ἐπεὶ δ' οὐδὲν ἐγίνοντο μετριώτεροι πρὸς τὰς παρακλήσεις, ἦτω δὴ συνελθόντες εἰς τὸ βαλευτήριον, ἐσκόπων τίς [l] εὐπρεπὴς πρόφασις λύσει τὴν πόλιν τῆς ταραχῆς. ὅσοι μὲν ἦν ἐπιεικεῖς [m] τὴν φύσιν, καὶ μέτριοι τοῖς τιμήμασι τῶν βίων ἦσαν, παρήνων ἀφεῖναι τὰ χρέα τοῖς πένησι, καὶ πρίασθαι πολιτικὴν εὔνοιαν ὀλίγα διαφέρα, [n] μεγάλα μέλλοντας ἐξ αὐτῆς κερδαίνειν ἰδία τε καὶ δημοσίᾳ.

Ἦν δ' ὁ ταύτης ἡγέμενος τῆς γνώμης Μάρκος Οὐα- LXIV.
λέριος, υἱὸς [o] Μάρκε Οὐαλερίε, ἑνὸς τῶν καταλυσάν- 15

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4 71 1. *Cat. V.C.* 256. *Var.* 258.

non *veniebant*, *neque vocantibus* parebant, neque nulla in re patriciorum socii volebant esse, nisi prius debita senatusconsulto sibi remitterentur: quinetiam nonnulli eorum se vrbem deserturos dicebant, et mutuo se hortabantur ne desiderio vrbis incolendae tenerentur, a qua nullius boni participes fierent. Aliquandiu igitur patricii eos * consolari et haec illis dissuadere conati sunt: sed quum his hortationibus illi nihilo modestiores redderentur, ita demum coacto senatu, consultare coeperunt quanam honesta ratione vrbem tumultu liberare possent. Qui igitur erant clementioris ingenii, et quibus mediocris erat facultatum census, auctores erant vt aes alienum inopibus remitteretur, et paruo dispendio ciuium beneuolentia redimeretur, ex qua cum singuli priuatim tum vniuersi publice magnos quaestus essent facturi.

Huius autem sententiae auctor erat Marcus Valerius, Marci Valerii filius, vnius illorum qui tyrannidem euerterant, Publii,

Valerii de remittendis debitis plebi decretum.

k Καταλήψειν minus recte in *Ed. Steph.* vt constat ex sequentibus, v. 42. *Sylb.*

* *Al.* cohortari, obsecrare.

l Εὐπρεπεστέρα λύσις ἔστω τῆς κατεχούσης τὴν πόλιν ταραχῆς *Vat.*

m Τῇ φύσει *Vat.*

n μεγάλων] Legendum vel μεγάλα vel μεγάλως. *Sylb.* Μεγάλα in *Cod. Vat.*

o Infra (p. 371, 384, 394, 400, 459. iuxta *Ed. Sylb.*) Μάνιος praenomine dicitur.

p Lapus

των τὴν τυραννίδα, Ποπλίῳ, τῷ κληθέντος διὰ τὴν εἰς τὸ δημοτικὸν εὔνοιαν Ποπλικόλα, [p] ἀδελφὸς, „Διδάσκων αὐτὰς, ὅτι τοῖς μὲν ὑπὲρ τῶν ἴσων ἀγωνιζομένοις ἴσα φιλᾶσιν ἐμφύεσθαι πρὸς τὰ ἔργα φιλοτιμίαι, τοῖς δὲ μηδενὸς ἀπολαύειν μέλλουσιν [q] ἀγαθῷ, ἀδὲν ἐπέρχεται φρονεῖν [r] γενναῖον· ἠρεθίσθαι τε λέγων ἅπαντας τὰς ἀπόρους, καὶ περιϊόντας κατὰ τὴν ἀγορὰν λέγειν· Τί δ' ἡμῖν ἔσαι πλέον, ἐὰν νικήσωμεν τὰς ἔξωθεν πολεμίας, εἰ τοῖς δανειστᾶις ἀγώγιμοι πρὸς τὰ χρέα γενησόμεθα; καὶ τῇ πόλει τὴν ἡγεμονίαν κατασκευάσαντες, αὐτοὶ μηδὲ τὴν ἐλευθερίαν τοῖς σώμασι φυλάξαι δυνησόμεθα; κίνδυνόν τ' ἀ τῶτον μόνον ἐπαχθῆναι σφίσιν ἀποφαίνων, ἐὰν ἐκπολεμωθῇ πρὸς τὴν βουλὴν ὁ δῆμος, μὴ καταλίπῃ τὴν πόλιν ἐν τοῖς κινδύνοις, ὃ πάντας ὀρρωδεῖν χρὴ τὰς τὰ κοινὰ σώζεσθαι βουλομένας· [s] ἀλλὰ κἀκεῖνον τὸν ἔτι τότε

χαλεπώτερον, μὴ ταῖς παρὰ τῶν τυράννων φιλανθρωπίαις ἐξαπατηθεὶς κατὰ τῶν πατρικίων ἄρῃ τὰ ὅπλα, καὶ [t] συγκατάγῃ Ταρκύνιον ἐπὶ τὴν ἀρχήν. ἕως ἦν ἔτι λόγος καὶ ἀπειλὰς εἶναι, πόνηρὸν δ' ἔργον ἐδὲν ὑπὸ τῷ δήμῳ γεγονέναι, φθάσαι τῇ βοηθείᾳ ταύτῃ τὸν [u] δῆμον εἰς τὰ πράγματα προοικειωσαμένους παρῄνει, ἔτε πρώτας τὸ πολίτευμα τῶτο καθισαμένας, ἔτ' [x] αἰσχύνην τινα δι' αὐτὸ μεγάλην ὀφλήσοντας, ἀλλὰ πολλὰς ἔχοντας ἐπιδεῖξαι καὶ τῶτο ὑπομείναντας, καὶ ἄλλα πολλῷ τότε χαλεπώτερα, ὅταν [y] τινὶ μηδὲν ἐξῇ πράττειν ἕτερον· τὰς γὰρ ἀνάγκας κρείττους εἶναι τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· καὶ τότε τὸ εὐπρεπὲς ἀξιῶν ἅπαντας [z] σκοπεῖν, ὅταν ἔχωσιν ἤδη τὸ ἀσφαλές.

„Ἐξαριθμησάμενος δὲ πολλὰ καὶ ἐκ πολλῶν πόλεων παραδείγματα, τελευταίαν παρέσχετο τὴν Ἀθη- LXV.

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4. 71 1. *Cat.* 256. *V.C. Var.* 258.

Publii, ob ſuam in populum beneuolentiam Publicolae cognominati, frater; „Demonſtrans illis, in iis, qui pro paribus praemiis certant, par etiam ſtudium et gloriae cupiditatem ad ipſas res gerendas innaſci ſolere; iis vero, ad quos nullus inde fructus et emolumentum redit, nunquam ſuboriri generoſos ſpiritus. Addebat, irritatos eſſe omnes inopes, et per forum ambulantes dictitare, Quid nobis proderit externos hoſtes vincere, ſi domi foeneratoribus ob noſtrum aes alienum licebit nos *in neruum* abducere? et ſi, parto reip. imperio, ipſi ne libertatem quidem noſtrorum corporum ſeruare poterimus? Et non ſolum id periculum ipſis impendere demonſtrabat, ſi plebs aduerſus ſenatum exaſperaretur, ne vrbem in periculis deſereret, id quod omnibus publicae ſalutis ſtudioſis eſt metuendum: ſed illud quoque, quod

quod caeteris longe grauius erat, ne, tyrannorum blandimentis decepta, contra patricios arma caperet, Tarquiniumque in regnum reſtitueret. Hactenus igitur plebem verbis tantum et minis vſam fuiſſe, nullum tamen improbum facinus patraſſe *dicebat:* * quare ſuadebat vt hac ope beneuolentiam plebis ſibi conciliarent, praeſertim quum neque ipſi primi hoc inſtitutum eſſent conſtituturi, neque propter id in magnum dedecus incurſuri, ſed habituri multos quorum exempla afferre poſſent, qui hoc et alia longe grauiora pertulerunt, quum nullum aliud remedium inueniri poſſet. Neceſſitatem enim humana natura potentiorem eſſe *dicebat*, et omnes cenſere tunc demum honeſtatis rationem habendam, quum res iam ſunt in tuto.

Multis autem multarum ciuitatum exemplis enumeratis, poſtremum attulit reip. Athenienſis, cuius nomen eo tempore

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4. 71 1. *Cat.* 256. *V.C. Var.* 258.

p *Lapus* pro ἀδελφὸς legit ἀδελφῷ. quam lectionem ſequutus erat etiam *Gelenius*. Ferri tamen noſtri codicis ſcriptura videtur poſſe, quum nondum de morte M. *Valerii*, fratris P. *Valerii* Poplicolae facta ſit mentio, et hic ipſe octauo [p. 292.] ante hunc anno conſulatum geſſerit.

A *Cod. Ven.* [*Vat.*] et *Ed. Steph.* abeſt hoc ipſum ἀδελφὸς cum praenomine Ποπλίῳ: ſed parum recte. *Sylb.*

q Ἀγαθὸν ὐδὲν *Vat.*

r Ἡ γενναῖον *Vat.*

s Ἀλλὰ κἀκεῖνον τὸν ἔτι *Vat.* vulg. ἀλλὰ κακεῖνο τὸ ἔτι.

t Συγκαταγάρῃ *Vat.*

* Vt praeuenirent *periculum* hoc auxilio lenientes populum admoneat. *Lapus.*

u Δῆμον εἰς τὰ πράγματα προοικειωσαμένους *Vat.* vulgo legitur δῆμον οἰκοιωσαμένους.

x Αἰσχύνην τινὰ *Vat.* vulgatis deeſt encliticum.

y Μηδὲν ἐξείη *Vat.* absque τί. quod ſuperfluum eſſe viderat *Sylb.*

z Pro σκοπεῖν et ἀσφαλὲς, male in *Ed. Steph.* δοκεῖν et ἀσαφές. *Sylb.* Veram lectionem habent *Vat.* et *Lapi Codd.*

a Καθη-

ναίων πόλιν, μεγίστε τότε τυγχάνεσαν ὀνόματος ἐπὶ σοφία, ἃ πρὸ πολλῶν χρόνων, ἀλλὰ κατὰ τὰς πατέρας αὐτῶν, ἄφεσιν χρεῶν ψηφισαμένην τοῖς ἀπόροις, Σόλωνος [a] προκαθηγησαμένε, καὶ ἑδένα τῇ πόλει τῶ πολιτεύματος [b] τῶδ' ἐπιτιμᾶν, ἑδὲ τὸν [c] εἰσηγησάμενον [d] αὐτὸ δημοκόπον καὶ πονηρὸν [e] ἀποκαλεῖν, ἀλλὰ καὶ τοῖς πεισθεῖσι πολλὴν φρόνησιν ἅπαντας μαρτυρεῖν, καὶ τῷ πείσαντι μεγάλην σοφίαν. [f] Ῥωμαίοις δ', οἷς ἃ περὶ μικρῶν τὸν κίνδυνον εἶναι [g] διαφόρων, ἀλλ' ὑπὲρ τῶ μὴ παραδοθῆναι πάλιν ὠμῷ καὶ παντὸς χείρονι θηρίῳ τυράννῳ, τίς τῶν νῦν ἐχόντων ἐπιτιμήσειεν ἂν, τῇ φιλανθρωπίᾳ ταύτῃ συμμάχες ἀντὶ πολεμίων τῇ πόλει τοὺς πένητας κατασκευάσασι γενέσθαι; διεξελθὼν δὲ τὰ ξενικὰ

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4 / 71 1. *Cat.* *V.C.* 256. *Var.* 258.

tempore ob ſapientiam celeberrimum erat, quae non multis ante annis, ſed patrum ſuorum memoria remiſſionem debitorum pauperibus ſuaſu Solonis decreuerat: quod inſtitutum a nullo reprehenſum fuiſſe *dicebat*, neque eius conſilii auctorem populi adulatorem aut maleficum appellari; ſed omnes et illis, qui paruerint, magnae prudentiae, et huic, qui id ſuaſerit, ſapientiae ſingularis teſtimonium perhibere. Romanis autem, quibus non eſſet in re parui momenti periculum, ſed ne iterum obiiciantur crudeli et quauis fera immaniori tyranno, quis ſanae mentis vitio vertet, ſi hac humanitate pauperes belli ſocios pro inimicis rei publicae reddiderint? Enarratis autem peregrinis exemplis

a Καθηγησαμένε *Vat.*

b Τότε ἐπιτιμᾶν *Vat.*

c Εἰσηγησάμενον *Vat.* Vide *Dounaei* praelectiones in *Philippic. Demoſthenis* p. 30.

d Pro αὐτὸ legendum videtur ἄνδρα, vel αὐτόν. *Lapus* legi αὖθις. *Sylb.* Vel αὐτὴν ſcribendum, vt ad ἄφεσιν, vel αὐτὸ, vt ad πολίτευμα referatur. *Port.* Αὐτὸ in *Cod. Vat.*

e Ἀποκαλεῖν *Vat.* vulgatae dant καλεῖν.

f Ῥωμαίοις δὲ ἃ περὶ *Vat.* Ῥωμαίοις δὲ οἷς ἃ legendum eſſe coniecit *Portus*, vt Ῥωμαίοις a verbo ἐπιτιμήσειεν regatur. Si enim (inquit) vulgata lectio Ῥωμαίοις mendo caret, ἐπιτιμήσειεν abſolute poſitum eſſet, et Ῥωμαίοις cum γενέσθαι iungeretur.

g Διαφορῶν male in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.*

h Ὅτε

παραδείγματα, τελευταῖον τὸν ἐκ τῶν ἐπιχωρίων ἔργων προσελάμβανε λόγον, ὑπομιμνήσκων τὰς ἔναγχος αὐτοὺς κατασχέσας ἀνάγκας, [h] ὅτι κρατεμένης σφῶν τῆς χώρας ὑπὸ Τυῤῥηνῶν τειχήρεις γενόμενοι, καὶ εἰς πολλὴν τῶν ἀναγκαίων κατασάντες ἀπορίαν, ἐκ ἔσχον ἀνθρώπων μεμηνότων καὶ [i] θανατώντων [k] λογισμὸς, ἀλλ' εἴξαντες τοῖς κατέχεσι καιροῖς, καὶ τὴν ἀνάγκην διδάσκαλον τῶν συμφερόντων λαβόντες, ὁμηρά τε δοῦναι τῷ βασιλεῖ Πορσίνᾳ τὰς ἐπιφανεστάτας ὑπέμειναν παῖδας, ἕπω πρότερον τῶτο ὑπομείναντες, καὶ [l] μέρει τῆς χώρας ζημιωθῆναι, τῶν Ἑπτὰ πάγων Τυῤῥηνοῖς [m] ἀποσάντες, καὶ δικαςῇ χρήσασθαι τῷ πολεμίῳ, περὶ ὧν αὐτοῖς ὁ τύραννος ἐνεκάλει, διδόντες καὶ ἀγορὰν καὶ ὅπλα, καὶ τἄλλα ὅσων ἐδέοντο Τυῤῥηνοὶ παρασχεῖν ἐπὶ τῇ καταλύσει τῶ πολέμε. τέτοις δὴ τοῖς παραδείγμασι χρησάμενος, ἃ τῆς αὐτῆς φρονήσεως ἔργον ἀπέφαινεν εἶναι, τοῖς μὲν πολεμίοις περὶ μηδενὸς ὧν ἠξίωσαν ἀντειπεῖν, τοῖς δὲ ἑαυτῶν πολίταις

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4 / 71 1. *Cat.* *V.C.* 256. *Var.* 258.

exemplis tandem ad facta domeſtica tranſiuit, commemorans neceſſitates et anguſtias, quibus paullo ante detinebantur, quum, agro ſuo ab Hetruſcis occupato, moenibus incluſi, et ad magnam rerum ad victum neceſſariarum inopiam redacti, nequaquam hominum inſanorum et mortem oppetentium mentem habuerunt, ſed temporum iniquitati, qua premebantur, ceſſerunt, et ipſam neceſſitatem vtilitatis magiſtram acceperunt, obſideſque regi Porſenae nobiliſſimorum virorum liberos dare ſuſtinuerunt, nunquam ante hoc paſſi, et agri parte mulctari, Hetruſcis Septem pagis cedentes, et hoſtis iudicio committere cognitionem criminum, quae ipſis tyrannus obiiciebat, dato praeterea commeatu, et armis, rebuſque aliis, quaſcunque Hetruſci ſibi, vt pax fieret, praeberi poſtularunt. His igitur vſus exemplis, non eiusdem prudentiae dicebat eſſe, hoſtibus quidem rem nullam quam petiuiſſent denegaſſe; cum ſuis vero ciuibus de re parui

h Ὅτε legit *Gelen.*

i Perperam θανατώντων in *Ed. Steph.*

k Ἀνοήτως λογισμὸς *Vat.*

l Μέρη in *Ed. Steph.* errore manifeſto.

m Ἀποσάντων *Vat.*

n Βίᾳ

περὶ μικρȣ̃ πολεμεῖν διαφόρȣ, οἱ πολέμȣς μὲν ἠγωνίσαντο πολλȣ̀ς καὶ καλȣ̀ς περὶ τῆς ἡγεμονίας, ὅτε κατεῖχον οἱ βασιλεῖς τὰ κοινὰ, μεγάλην δὲ προθυμίαν εἰς τὸ συνελευθερῶσαι τὴν πόλιν ἀπὸ τῶν τυράννων παρέσχοντο, ἔτι δὲ πλείονα παρέξεσθαι σπουδὴν ἔμελλον εἰς τὰ λοιπὰ ἔργα παρακληθέντες, [n] βίων μὲν σπανίζοντες, τὰ δὲ σώματα καὶ τὰς ψυχὰς, ἃ μόνα περιῆν αὐτοῖς, ἀφειδῶς εἰς τȣ̀ς περὶ αὐτῆς κινδύνȣς [o] ἐπιδιδόντες. ἔφη τε λέγων, [p] ὡς εἰ καὶ μηδὲν ἐπεχείρȣν ἐκεῖνοι [q] τοιȣ̃τον ὑπ' αἰσχύνης κρατȣ́μενοι λέγειν, μηδ' ἐπαγγέλλειν, τȣ̀ς πατρικίȣς ἐχρῆν τὸν προσήκοντα λογισμὸν περὶ αὐτῶν λαβόντας, ὧν ᾔδεσαν δεομένȣς καὶ κοινῇ καὶ [r] καθ' ἕνα ἕκαστον, ταῦτα ἐξ ἑτοίμȣ χαρίζεσθαι, ἐνθυμȣμένους ὅτι πρᾶγμα ὑπερήφανον ποιήσȣσιν, αἰτοῦντες μὲν παρ' ἐκείνων τὰ σώματα, μὴ χαριζόμενοι δ' αὐτοῖς τὰ χρήματα, καὶ λέγοντες μὲν πρὸς ἅπαντας, ὅτι τῆς κοινῆς ἐλευθερίας ἕνεκα πολεμȣ̃σι, τῶν δὲ συγκατακτησαμένων αὐτὴν ἀφαιρȣ́μενοι, ȣ̀ πονη-

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4/71 1. *Cat.* 256. *V.C. Var.* 258.

parui momenti contendere, qui pro imperio multa et egregia bella gessissent, quo tempore reges rempublicam regebant, quique magnam animi alacritatem exhibuissent in liberanda a tyrannis republica et qui multo maiorem essent exhibituri in posterum, ad reliqua peragenda *hac ratione* inuitati, victus quidem inopia laborantes, sed corpora et animas, quae sola illis erant reliqua, periculis nequaquam parce obiicientes. dixitque, quamvis illi prae pudore nihil tale auderent petere, neque enunciare, oportere tamen patricios rationem prout decet eorum habere, et quibuscunque rebus eos indigere cognoscerent publice priuatimque, eas promte illis largiri, illud cogitantes, superbe eos facturos, si corpora ab illis petant, et tamen ipsi ne pecunias quidem eis largiantur, et si apud omnes se iactent communis libertatis caussa bellum gerere, et tamen suis adiutoribus eam eripiant, non quod

n Βίῳ μὲν σπανιζόντες *Vat.*
o Ἐπιδόντες *Vat.*
p Ὡσεὶ καὶ *Vat.* vulgo ὡς καὶ εἰ.
q Τȣ́των *Vat.*
r Καθ' ἕνα ἕκαστον *Vat.* vocabulum medium vulgatis deest.

s Τἀναντία

ρίαν ἔχοντες αὐτοῖς ὀνειδίζειν, ἀλλ' ἀπορίαν, ἣν οἰκτείρεσθαι μᾶλλον, ἢ μισεῖσθαι προσῆκε.„

Τοιαῦτα τȣ̃ Οὐαλερίȣ λέγοντος, καὶ πολλῶν τὴν γνώμην ἐπαινούντων, Ἄππιος Κλαύδιος Σαβῖνος, ἐν τῷ προσήκοντι κληθεὶς τόπῳ, [s] παρῄει διδάσκων τἀναντία, „Ὅτι τὸ στασιάζον ȣ̀κ ἐξαιρεθήσεται τῆς πόλεως, ἂν ψηφίσωνται χρεῶν ἀποκοπὰς, ἀλλ' ἔτι πονηρότερον ἔσται μεταχθὲν ἀπὸ τῶν πενήτων εἰς τοὺς εὐπόρους. δῆλον γὰρ ἤδη πᾶσιν ὑπάρχειν, ὅτι χαλεπῶς οἴσουσιν οἱ μέλλοντες ἀποστερεῖσθαι τῶν χρημάτων, πολῖταί τ' ὄντες, καὶ ἐπίτιμοι, καὶ πάσας ἐστρατευμένοι τὰς ἐπιβαλȣ́σας [t] ὑπὲρ τῆς πόλεως [u] στρατείας, ȣ̀κ ἀξιοῦντες ἃ κατέλιπον αὐτοῖς οἱ πατέρες, καὶ αὐτοὶ φιλεργοῦντες καὶ σωφρόνως ζῶντες ἐκτήσαντο, δημεύεσθαι τοῖς πονηροτάτοις καὶ ἀργοτάτοις τῶν πολιτῶν. [x] πολλῆς δ' εἶναι μωρίας ἔργον, τῷ χείρονι μέρει τȣ̃ πολιτεύματος χαρίζεσθαι βȣλομένȣς, τȣ̃ κρείτ-

LXVI.

quod illis improbitatem possint exprobrare, sed inopiam, quae miseratione potius quam odio est digna.„

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4/71 1. *Cat.* 256. *V.C. Var.* 258. *App. Claudii dissuasio.*

Hac oratione a Valerio habita, et multis eius sententiam laudantibus, App. Claudius Sabinus, suo loco sententiam rogatus, contrarium suasit, docens, „Seditionem ex vrbe minime sublatum iri nouis tabulis, sed longe periculosiorem fore si a pauperibus ad diuites transeat. Illud enim omnibus iam liquere, eos iniquo animo laturos, qui suis pecuniis fraudabuntur, quum ipsi ciues sint, et viri insignes, et qui omnibus expeditionibus a republica factis interfuerint, indignum esse censentes suum patrimonium, et ea quae ipsi sua industria et parsimonia compararint, publicari nequissimis et ignauissimis ciuium. Magnaeque fatuitatis esse, dum deteriori parti ciuitatis gratificari volunt, potiorem

s Τἀναντία παρῄνει διδάσκων *Vat.* Παρῄνει τἀναντία διδάσκων maluit *Portus.*
t Ὑπὲρ τῆς πόλεως *Vat.* vulgo legitur τῇ πόλει sine praepositione.
u Ita *Codd. Mss.* minus apte στρατιᾶς in *Ed. Steph.*
x Quae sequuntur vsque ad τὰς ἀλλοτρίας deerant in *Ed. Steph.* Illa tamen agnoscunt *Vat.* et *Lapi Codd.*

y Δημεύον-

τονος ὑπερορᾶν· καὶ τοῖς ἀδικωτάτοις τῶν πολιτῶν τὰς ἀλλοτρίας [y] δημεύοντας οὐσίας, τῶν δικαίως αὐτὰς κτησαμένων ἀφαιρεῖσθαι. ἐνθυμεῖσθαί τ' αὐτὸς ἠξίου, ὅτι οὐχ ὑπὸ τῶν πενήτων καὶ ἀδεμίαν ἰσχὺν ἐχόντων αἱ πόλεις ἀπόλλυνται, τὰ δίκαια ποιεῖν ἀναγκαζομένων, ἀλλ' ὑπὸ τῶν εὐπόρων καὶ τὰ πολιτικὰ πράττειν δυναμένων, ὅταν ὑπὸ τῶν χειρόνων ὑβρίζωνται, καὶ τῶν δικαίων μὴ [z] τυγχάνωσιν. εἰ δὲ μηδὲν ἀγανακτήσειν μέλλοιεν οἱ τῶν συμβολαίων ἀποστερούμενοι, πράως δέ πως καὶ ῥᾳθύμως οἴσειν τὰς βλάβας, οὐδ' ὅτω καλῶς ἔφη ἔξειν σφίσιν οὐδ' ἀσφαλῶς, δωρεὰν χαρίζεσθαι τοῖς πένησι τοιαύτην, δι' ἣν ἀσυνάλλακτος ὁ κοινὸς ἔσται βίος καὶ μισάλληλος, καὶ τῶν ἀναγκαίων, ὧν χωρὶς [a] οὐκ ἔστιν οἰκεῖσθαι τὰς πόλεις, ἐνδεὴς, ὅτε τὴν χώραν σπειρόντων ἔτι καὶ φυτευόντων τῶν γεωργῶν, ὅτε τὴν θάλασσαν πλεόντων καὶ διαμειβομένων τὰς διαποντίους ἀγορὰς τῶν ἐμπόρων, ὅτ' ἄλλην δικαίαν ἐργασίαν ἀδεμίαν ποιουμένων τῶν πενήτων. εἰς

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4/1. *Cat.* *V.C.* 256. *Var.* 258.

potiorem despicere; opesque alienas iniustissimis ciuibus publicando, eos, qui legitime illas conquisiuerunt, defraudare. Quare ab ipsis petebat vt cogitarent, non a pauperibus, et iis qui nullas vires habent, perdi respublicas quod ipsa necessitate coacti in officio contineantur, sed a diuitibus et qui res ciuiles tractare possunt, quum ab inferioris conditionis hominibus iniuria afficiuntur, et ius suum obtinere non possunt. Atqui licet illi, qui * pecuniis suis fraudabuntur, non iniquo sed quodammodo aequo animo sint laturi et neglecturi suas iacturas, tamen ne sic quidem eos recte aut sine periculo suo facturos dicebat, si tale donum pauperibus donarent, propter quod a communi vita *ac humana societate* commercia tollerentur, et mutua odia nascerentur, et rerum necessariarum, sine quibus vrbes habitari nequeunt, penuria sequeretur, ipsis colonis agros non amplius serentibus, neque quidquam in iis plantantibus, neque ipsis mercatoribus mare nauigantibus, neque merces transmarinas permutantibus, ipsisque pauperibus nulla alia iusta opera amplius facientibus. In haec

y Δημεύοντες male in *Ed. Steph.*
z Τυγχάνωσιν *Vat.* vulg. ἐπιτυγχ.
* *Al.* creditis, sponsionibus.
a Οὐκ ἔνεστιν οἰκεῖσθαι *Vat.*
b Δεομένης

ἅπαντα γὰρ ταῦτα, [b] τοῖς δεομένοις ἀφορμῆς, ἐδένα τῶν εὐπόρων τὰ ἑαυτῶν χρήματα προήσεσθαι· ἐκ δὲ τούτων [c] φθονηθήσεσθαι μὲν εὐπορίαν, καταλυθήσεσθαι δὲ φιλεργίαν· κρεῖττον δὲ μοῖραν ἔξειν τὰς ἀκολάστους τῶν σωφρόνων, τὰς δ' ἀδίκους τῶν δικαίων, καὶ τὰς σφετερι- 5
ζομένας τὰ ἀλλότρια τῶν φυλαττόντων τὰ ἴδια. ταῦτα δ' εἶναι τὰ ποιοῦντα [d] δικοστασίας ἐν ταῖς πόλεσι, καὶ ἀλληλοφθορίας ἀπαύστους, καὶ πᾶσαν ἄλλην κακῶν ἰδέαν, ὑφ' ὧν αἱ μὲν εὐτυχέστατα πράξασαι τὴν ἐλευθερίαν ἀφηρέθησαν, αἱ δὲ τῆς χείρονος μοίρας τυχοῦσαι [e] πανώλεθροι 10
διεφθάρησαν."

„Παντὸς δὲ μάλιστα σκοπεῖν αὐτὸς ἠξίου καινὴν καθ- LXVII.
ιστάμενος πολιτείαν, ὅπως μηδὲν εἰς αὐτὴν πονηρὸν [f] εἰσελεύσεται ἔθος· πολλὴν ἀνάγκην εἶναι λέγων, ὁποῖα

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4/1. *Cat.* *V.C.* 256. *Var.* 258.

haec enim omnia, quotiescunque opus fuerit, nullum de diuitibus fore, qui pecunias suas temere impendere velit; atque ita opes inuidiosas fore, et operandi studium euersum iri; potioremque fore conditionem perditorum quam frugi hominum, et iniustorum quam iustorum, et eorum qui res alienas interuertunt quam qui res suas seruant. Has autem esse causas seditionum in ciuitatibus, et mutuarum sine fine caedium, et cuiusuis alius malorum generis, ob quae *fortunatissimae ciuitates libertate spoliantur, minus vero felices funditus euertuntur.„

„Sed praecipue censebat illis, nouam reipublicae formam constituentibus, cauendum, ne qua praua consuetudo in eam ingrederetur; omnino necessarium esse dicens, vt qualia fuerint

b Δεομένης τῆς ἀφορμῆς malint *Sylb.* et *Steph.* Τοῖς δεομένοις ἀφορμῆς in *Cod. Vat.* vulgo τῆς δεομένης.
c Φθονήσεσθαι *Vat.*
d Διχοστασίας *Vat.* vulgatae dant in singulari.
* Αἱ εὐτυχέστατα πράξασαι sunt illae, cum quibus felicissime, si cum aliis conferantur, actum est; eae in quibus seditiones talem exitum habuerunt, vt eorum sors, quamuis aspera et misera, si tamen cum aliarum quarundam sorte conferatur, felicissima videri possit. atque αἱ τῆς χείρονος μοίρας τυχοῦσαι his opponuntur. *Steph.*
e Πανώλεθρον vel πανόλεθρον malint *Sylb.* et *Port.* Πανώλεθρον in *Cod. Vat.* vulgo πανόλεθρον.
f Παρελεύσεται *Vat.*

ε ἄτ]α ἢ τὰ κοινὰ τῶν πόλεων ἐπιτηδεύματα, τοιάτης γίνεσθαι τὰς τῶν ἰδιωτῶν βίας. ἔθος δ' εἶναι ἐδὲν κάκιον ἅτε πόλεσιν, ἅτ' οἴκοις, τὸ καθ' ἡδονὰς ζῆν ἕκαστον ἀεὶ, καὶ τὸ πάντα συγχωρεῖσθαι τοῖς ἥτ]οσιν ὑπὸ τῶν κρειττόνων, εἴτε πρὸς χάριν, εἴτε πρὸς ἀνάγκην· ἃ γὰρ ἀποπληροῦσθαι τὰς ἐπιθυμίας τῶν ἀφρόνων, τυγχανούσας ὧν ἂν δεηθῶσιν, ἀλλ' ἑτέρων εὐθὺς ὀρέγεσθαι μειζόνων, καὶ εἰς ἄπειρον προβαίνειν· μάλιστα δὲ τοῦτο πάσχειν τοὺς ὄχλους. ἃ γὰρ καθ' ἑαυτὸν ἕκαστος αἰσχύνεται πράτ]ειν, ἢ δέδιεν ὑπὸ τοῦ κρείτ]ονος κατειργόμενος, ταῦτα ἐν κοινῷ ἢ γινομένους ἑτοιμότερον παρανομεῖν, προσειληφότας ἰσχὺν ταῖς ἑαυτῶν γνώμαις ἐκ τῶν τὰ ὅμοια βουλομένων. ἀπλήρωτους δὲ καὶ ἀορίστους ὑπαρχούσας τὰς τῶν ἀνοήτων ὄχλων ἐπιθυμίας, ἀρχομένας ἔφη δεῖν κωλύειν, ἕως εἰσὶν ἀσθενεῖς, ἐχ ὅταν i ἰσχυρὰς καὶ μεγάλας μὴ δύνωνται

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4/71 1. *Cat.* *V.C.* 256. *Var.* 258.

fuerint publica ciuitatum ſtudia, talis etiam ſit priuatorum vita: nullam autem peiorem eſſe conſuetudinem aut ipſis rebuſpublicis, aut familiis, quam ſi vnuſquiſque ſemper pro ſua libidine viuat, et ſi omnia a potentioribus concedantur inferioribus, ſiue id ſponte, ſiue coacti faciant: neque enim expleri hominum amentium cupiditates, ſi quaecunque petierint, conſequantur; ſed continuo alia maiora appetere, et in infinitum progredi. hoc vero praecipue multitudini accidere. Quae enim vnuſquisque ſolus, aut pudore proprio, aut ab alio praeſtantiore impeditus facere veretur, ea, ſi more publico recipiantur, ab eo, in ſua voluntate aliorum exemplo et conſuetudine confirmato, facilius et audacius patrari *dicebat*. Quum igitur cupiditates vulgi ſtulti ſint inexplebiles et infinitae, earum principiis obſtandum dicebat, quamdiu ſunt adhuc infirmae, non autem quando iam ita ſunt corroboratae et auctae

g Ἀπ' ἂν ἢ *Vat.*

b Forſan legendum γινόμενα ὁρωμένους. *Lapus* vertit, *ea multis ſi fiant communia, peccare promtius. Sylb.* Senſus poſtulat γινόμενα. illud vero προσειληφότας ad ἕκαστος refertur, nomen ſc. collectiuum. dicendum autem erat, ἃ γὰρ καθ' ἑαυτὸν ἕκαστος αἰσχύνεται πράτ]ειν, ἢ δέδιεν ὑπὸ τοῦ κρείτ]ονος κατειργόμενος, ταῦτα ἐν κοινῷ γινόμενα ἔλεγεν αὐτὸν προσειληφότα ἰσχὺν τῇ ἑαυτοῦ γνώμῃ ἐν τῶν τὰ ὅμοια βυλομένων, ἑτοιμότερον παρανομεῖν. *Port.*

i Forſan ἰσχυρὰς καὶ μεγάλας. *Sylb.*

καθαιρεῖν. χαλεπωτέραν γὰρ ὀργὴν ἅπαντας ἔχειν τῶν συγχωρηθέντων στερουμένους, ἢ τῶν ἐλπιζομένων μὴ τυγχάνοντας. παραδείγμασί τε πολλοῖς εἰς τοῦτο ἐχρήσατο, πόλεων Ἑλληνίδων ἔργα διεξιών, ὅσαι μαλακισθεῖσαι διὰ καιρούς τινας, k καὶ πονηρῶν ἐπιτηδευμάτων l ἀρχὰς ἀφεῖσαι παρελθεῖν, ἐκέτι παῦσαι καὶ ἀνελεῖν αὐτὰ δύναμιν ἔσχον· ἐξ ὧν εἰς αἰσχρὰς καὶ ἀνηκέστους ἠναγκάσθησαν ἐλθεῖν συμφοράς. ἐοικέναι τε τῷ καθ' ἕνα τὸ κοινὸν ἔφη· m ψυχῇ μὲν n ἀνδρὸς ἀνάλογον ἐχούσης ο τι τῆς βουλῆς, p σώματι δὲ τῷ δήμῳ. ἐὰν μὲν ἄν βουλῆς τὸν ἄφρονα δῆμον ἄρχειν ἐῶσιν, ὁμοία πείσεσθαι αὐτοὺς ἔφη τοῖς ὑποτάτ]ουσι τὴν ψυχὴν τῷ σώματι, καὶ μὴ q κατὰ τὸν λογισμὸν, ἀλλὰ r κατὰ τὰ πάθη ζῶσιν. ἐὰν δ' ἄρχεσθαί τε καὶ ἄγεσθαι τὸν δῆμον συνεθίζωσιν ὑπὸ τῆς

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4/71 1. *Cat.* *V.C.* 256. *Var.* 258.

auctae vt euelli nequeant. Omnes enim iniquiore animo ferre, ſi rebus ſibi conceſſis priuentur, quam ſi rebus ſperatis fruſtrentur. Vt autem haec probaret, multis exemplis eſt vſus, Graecarum ciuitatum res geſtas commemorans, quae intempeſtiua lenitate, quam res ipſae non requirebant, prauorum ſtudiorum principia admiſerunt, quae poſtea neque impedire, neque tollere potuerunt: ob quae in foedas et inſanabiles calamitates coactae ſunt venire. Et rempublicam ſimilem eſſe vni homini dicebat, in quo per quandam proportionem ac ſimilitudinem animus ſenatum, corpus vero plebem refert. Si igitur patiantur plebem dementem imperare ſenatui, ita illos facturos dicebat, vt qui animum corpori ſubiiciunt, et qui non ex rationis praeſcripto, ſed pro ſua libidine viuunt. Quod ſi aſſuefecerint plebem, vt patiatur ſe regi et duci a ſenatu, ita

Sylb. vulgo legitur ἰσχυρὰ καὶ μεγάλα.

k Non agnoſcit *Vat.* ἀφορμὰς, vulgo ſic legitur h.l. δι' ἀκαίρους τινὰς ἀφορμὰς, καὶ —

l Ἀρὰς *Vat.*

m Ψυχῇ *Vat.* vulgo ψυχῆς.

n Deeſt γὰρ *Vat.* et *Lapi Codd.*

Superfluum eſſe viderat *Sylb.*

o Τι *Vat.* vulgo τὸ.

p Σώματι δὲ τῷ δήμῳ *Vat.* vulg. σώματος δὲ τὸ τῷ δήμῳ.

q Κατὰ τὸν λογισμὸν *Vat.*

r Κατὰ τὰ πάθη *Vat.* vulgatae et τὸν et τὰ omittunt.

s Mallem

βουλῆς, ταὐτὸ [s] ποιήσασι τοῖς ὑποτάτ]σασι τῇ ψυχῇ τὸ σῶμα, καὶ πρὸς τὸ βέλτιστον, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὸ ἥδιστον τὰς βίους ἄγουσι. βλάβην δὲ μεγάλην ἀδεμίαν ἀπέφαινε συμβήσεσθαι τῇ πόλει, ἐὰν οἱ πένητες ἀγανακ]ῶντες ἐπὶ τῷ μὴ συγχωρηθῆναι σφίσι τὴν χρεοκοπίαν, μὴ θελήσωσιν ὑπὲρ αὐτῆς τὰ ὅπλα ἀναλαβεῖν, ὀλίγους τινὰς λέγων εἶναι παντάπασι τοὺς μηδὲν ὑπολειπομένους ἑαυτοῖς ἔξω τοῦ σώματος, ὃς ἄτ' ὠφέλειάν τινα παρέξεσθαι τῷ κοινῷ θαυμαστὴν ὅσην, παρόντας ταῖς [t] στρατιαῖς, ἄτε βλάβην, ἀπόντας· ὑπομιμνήσκων αὐτοὺς, ὅτι τὴν ἐσχάτην [u] ἀπελάμβανον ἐν τοῖς πολέμοις χώραν οἱ τὸ ἐλάχιστον ἔχοντες τοῦ βίου τίμημα, καὶ ὅτι προσθήκης μοῖραν ἐπεῖχον ἤτοι τοῖς ἐν φάλαγγι τεταγμένοις, καταπλήξεως ἕνεκα [x] τῶν πολεμίων συνόντες, οἷα δὴ μηδὲν φέροντες ὅπλον, ὅτι μὴ σφενδόνας, ὧν ἐλάχιστον ἐν ταῖς μάχαις ἦν ὄφελος.»

LXVIII. »Τοὺς δ' οἰκ]είρειν τὴν πενίαν τῶν πολιτῶν ἀξιοῦντας, καὶ βοηθεῖν τοῖς μὴ δυναμένοις διαλῦσαι τὰ χρέα παραι-

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4 / 71 1. *Cat.* *V.C.* 256. *Var.* 258.

ita facturos, vt qui animo corpus subiiciunt, vitaeque genus degunt et sectantur quod est optimum, non autem quod est iucundissimum. Nullam autem magnam iacturam a republica factum iri demonstrabat, si inopes, moleste ferentes tabulas nouas sibi denegatas, nollent pro ea arma capere, omnino paucos quosdam esse dicens, qui praeter ipsum corpus nihil sibi reliquerant, qui neque magnam aliquam vtilitatem reipublicae afferre possent, si expeditionibus interessent, neque damnum dare, si abessent. illis in memoriam reuocans, quod qui minimum censum habent postremum in bellis locum teneant, atque additamentum quoddam legionum sint, tantummodo ad terrorem hostibus incutiendum sua praesentia, vtpote qui nulla alia arma gestarent praeter fundas, quarum minimus est vsus in praeliis.

Illis vero qui ciuium paupertatem miseratione dignam censebant, quique suadebant iuuandos eos esse, qui suum aes alienum

s Mallem ποιήσεσθαι, vt ab ἔφη pendeat et τῷ πείσεσθαι respondeat. *Port.*

t Magis proprie στρατείαις. *Sylb.*

u ὑπελαμβάνον] Ita vulgatae. Positum pro simplici ἐλάμβανον. *Sylb.*

x τῶν ἐχθρῶν *Vat.*

y Ἀπὸ

νοῦντας, ἔφη δεῖν ἐξετάζειν, τί ποτε τὸ πεποιηκὸς ἦν αὐτοὺς ἀπόρους, κλήρους τε παραλαβόντας ὃς οἱ πατέρες αὐτῶν κατέλιπον, καὶ [y] ἀπὸ τῶν στρατειῶν πολλὰ ὠφεληθέντας, καὶ τελευταῖον ἐκ τῆς δημευθείσης τῶν τυράννων οὐσίας τὴν ἐπιβάλλουσαν μοῖραν λαβόντας· ἔπειθ' ὃς μὲν ἂν [z] ὁρῶσι τῇ γαστρὶ καὶ ταῖς αἰσχίσταις [a] ἐζηκότας ἡδοναῖς, καὶ διὰ ταῦτα ἐκπεπ]ωκότας ἐκ τῶν βίων, αἰσχύνας τῆς πόλεως νομίζειν καὶ βλάβας, καὶ μέγα [b] εἰς τὸ κοινὸν κέρδος ὑπολαμβάνειν, ἐὰν ἐκόντες ἀπὸ τῆς πόλεως ἀποφθαρῶσιν· ὃς δ' ἂν [c] αἴσθωνται διὰ πονηρὰν τύχην ἀπολωλεκότας τοὺς βίους, ἐκ τῶν ἰδίων τούτους εὖ ποιεῖν. ἄριστα δὲ καὶ τοῦτο καὶ γινώσκειν καὶ ποιήσειν ἔφησε τοὺς συμβεβληκότας αὐτοῖς, καὶ βοηθήσειν αὐτῶν ταῖς τύχαις αὐτοὺς ἐκείνους, ἐκ ἀναγκασθέντας ὑφ' ἑτέρων, ἀλλ' ἑκόντας, ἵν' αὐτοῖς ἡ χάρις ἀντὶ τῶν χρημάτων καλὸν ὀφείλημα περιῇ. κοινὴν δὲ ποιεῖν τὴν βοήθειαν ἅπασιν,

alienum dissoluere non possent, considerandum dicebat, quaenam esset eorum egestatis caussa, quum hereditates sibi a patribus relictas acceperint, et magnum quaestum in militia fecerint, et postremo tyrannorum bonis publicatis partem quique suam habuerint: deinde, quos viderent ventri et foedissimis voluptatibus indulgere, et propterea patrimonia absumsisse, dedecus et detrimentum reipublicae existimandos, et rempublicam magnum facturam quaestum, si ipsi vltro ex vrbe excederent, et in malam rem abirent: quos vero cognoscerent fortunae iniquitate sua patrimonia amisisse, iis de bonis priuatis benefaciendum dicebat. Optime enim hoc scire et facturos dicebat eorum creditores, et illos ipsos eorum infortuniis opem esse laturos, non ab aliis coactos, sed sua sponte, vt pro pecunia illis credita praeclara gratia ipsis habeatur. Omnibus vero communem opem ferre, cuius

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4 / 71 1. *Cat.* *V.C.* 256. *Var.* 258.

y Ἀπὸ τῶν στρατειῶν *Vat.* quo modo legendum esse monuit *Sylb.* vulgo στρατιῶν.

z Ὁρῶσιν *Vat.*

a An aduerbium κεχαρισμένως, aliudue huiusmodi omissum est?

b τῷ κοινῷ *Vat.* scil. vulgatis deest εἰς, et solummodo τὸ κοινὸν dant.

c Αἰσθάνωνται *Vat.*

an aliud participium quam ἐζηκότας scriptum fuit? *Steph.*

ἧς ἐξ ἴσα μεθέξουσιν οἱ πονηροὶ τοῖς χρηστοῖς, καὶ μὴ ἐκ τῶν ἰδίων, ἀλλ' ἐκ τῶν ἀλλοτρίων τινὰς εὖ ποιεῖν· καὶ ὧν τὰ χρήματα ἀφαιροῦνται, τούτοις μηδὲ τὰς ὑπὲρ τῶν εὐεργεσιῶν καταλιπεῖν χάριτας, ἥκιστα τῇ Ῥωμαίων ἀρετῇ προσήκειν. ὑπὲρ ἅπαντα δὲ ταῦτα καὶ τὰ ἄλλα, δεινόν τι καὶ ἐκ ἀνεκτὸν εἶναι Ῥωμαίοις τῆς ἡγεμονίας ἀντιποιουμένοις, [d] ἣν διὰ πολλῶν πόνων οἱ πατέρες αὐτῶν κτησάμενοι τοῖς ἐκγόνοις κατέλιπον, μὴ κατὰ προαίρεσιν, μηδὲ πεισθέντας, μηδ' ἐν ᾧ προσῆκε καιρῷ, τὰ βέλτιστα πράττειν καὶ τῷ κοινῷ συμφέροντα, ἀλλ' ὥσπερ ἐαλωκυίας τῆς πόλεως ἢ προσδοκώσης τοῦτο πείσεσθαι, [e] παρὰ τὸ δοκοῦν ἑαυτοῖς πράττειν, ἐξ ὧν ὠφέλειαν μὲν ἀδεμίαν, ἢ μικράν τινα κομιδῇ λήψονται, κακῶν δὲ [f] κινδυνεύσει

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4 / 71 1. *Cat.* *V.C.* 256. *Var.* 258.

cuius participes sint futuri aeque ipsi improbi atque probi; et non de suis facultatibus, sed de alienis beneficia in aliquos conferre; et quibus pecuniae auferuntur, his ne gratiam quidem pro beneficiis relinquere, hoc Romanae virtuti minime conuenire dicebat. Praecipue vero dicebat rem esse longe omnium grauissimam, et minime ferendam Romanis imperium sibi vendicantibus, si quae maiores multis laboribus parta suis posteris reliquerunt, *ea ipsi* neque sua sponte, neque aliorum oratione adducti, neque eo tempore, quo potissimum reipublicae vtilitatibus et commodis est consulendum, sed quasi capta vrbe, aut breui in hostis potestatem ventura, contra suam voluntatem darent *illis*, ex quibus aut nullam, aut certe perexiguam vtilitatem essent percepturi, et a quibus foedissimas clades iam sibi imminentes essent

d Illud ἣν redundat, et orationis cursum impedit: pro eo potius ἔφη reponendum. quod cum paullo insolentius sit, praestat ἣν expungere, et ἔφη subaudire. *Sylb.* et *Port.* vulgatae sic dant ἀντιποιουμένοις ἣν, ἃ διὰ π.

e Comma istud, παρὰ τὸ δοκοῦν ἑαυτοῖς πράττειν, non satis quadrat ad relatiuum ἃ, quod attinet ad sententiam. attamen illud et *Lapi* versio agnoscit, *praeterquam quae eis videantur, exigere. Sylb.* Πράττειν hic loci idem valet ac τῶν πραγμάτων κυρίους καθιστάναι *rerum dominos constituere*, vt colligi potest ex praecedentibus et sequentibus. *Portus.*

f Forsan rectius κινδυνεύσασι *Sylb.*

g Suspi-

τὰ αἴσχιστα παθεῖν. μακρῷ γὰρ αὐτοῖς εἶναι [g] κρεῖττον, ἃ κελεύσει Λατῖνοι πράττειν ὡς μετριώτερα ὄντα, καὶ μηδ' εἰς πεῖραν ἐλθεῖν πολέμου, ἢ τοῖς μηδαμῇ μηδὲν χρησίμοις συγχωρήσαντας ἃ παρακαλοῦσιν, ἀνελεῖν τὴν πίστιν ἐκ τῆς πόλεως, ἣν ἱερᾷ κατασκευῇ, καὶ θυσίαις [h] δὴ καὶ ταῖς ἐτησίοις οἱ πατέρες αὐτῶν ἔταξαν γεραίρεσθαι, μέλλοντας σφενδονητῶν συμμαχίαν ἐπὶ τὸν πόλεμον προσλαμβάνειν. κεφάλαιον δὲ τῆς γνώμης ἦν αὐτῷ τόδε· τοὺς μὲν θέλοντας τῶν πολιτῶν κοινωνεῖν τῆς ἐκ τοῦ πολέμου τύχης, ἐπὶ ταῖς αὐτοῖς δικαίοις, [i] οἷς καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον, παραλαμβάνειν ἐπὶ τὰ πράγματα· τοὺς δὲ κατὰ συνθήκας ὁποίας δήποτε ἀξιοῦντας ἀναλαμβάνειν τὰ ὅπλα [k] ὑπὲρ τῆς πατρίδος, ὡς ἀδὲν, ἀδ' εἰ λάβοιεν, ὠφελήσοντας, χαίρειν ἐᾶν. εἰ γὰρ τοῦτο μάθοιεν, [l] ἥξειν αὐτοὺς ἔφη, καὶ παρέξειν σφᾶς αὐτοὺς [m] τοῖς τὰ κράτιστα

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4 / 71 1. *Cat.* *V.C.* 256. *Var.* 258.

essent accepturi. Longe enim ipsis esse satius Latinorum imperata, vt aequiora, facere, neque belli fortunam experiri, quam hominibus, quorum nullus prorsus esset vsus, concedere ea quae peterent, atque ita de ciuitate fidem tollere, quam templo exstructo et sacrificiis anniuersariis maiores honorari voluissent: et hoc quidem vt funditores sibi adscisceret ad belli societatem. Summa autem eius sententiae haec fuit, vt ciues qui belli fortunae participes esse vellent, iisdem conditionibus, quibus et vnumquemque alium, assumerent sibi socios ad res gerendas: eos vero qui quomodocunque de armis pro patria sumendis pacisci vellent, valere sinerent, vt nihil profuturos si ea cepissent. Si enim hoc illi cognouissent, dicebat, eos vltro venturos, ac operam suam

g Suspicor κρεῖττον ἃ legendum. *Portus.* vulgatae dant κρείττονα.

h Non male forsan legeris δ' ἔτι *Sylb.* Δὴ ταῖς, absque καὶ, in *Vat.* et *Lapi Codd.* Historiam prolixius expositam habemus, p. 129.

i οἷς καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστος *Vat.* pro primo vocabulo dant vulgatae ὅσοις.

k Περὶ τῆς πατρίδος, ἀδ' εἰ *Vat.*

l Αὐτοὺς ἔφη παρέξειν *Vat.*

m Ante κράτιστα non inepte inferueris articulum τοῖς. *Sylb.* Eundem agnoscit *Cod. Vat.*

n Εἰωθένοι

περὶ τῶ κοινῶ βελεύσειν εὐπειθεῖς. [n] εἴωθε γὰρ ἀεί πως τὸ ἀνόητον ἅπαν, ὅταν μέν τις αὐτὸ κολακεύῃ, μεγάλα φρονεῖν· ὅταν δὲ δεδίτ]ηται, σωφρονεῖν.„

LXIX. Αὗται μὲν αἱ πλεῖσον ἀλλήλων διαφέρουσαι γνῶμαι ἐλέχθησαν· ἕτεραι δέ τινες αἱ τὴν μεταξὺ τούτων ἔχουσαι χώραν, συχναί. οἱ μὲν γὰρ αὐτοὺς μόνον ἀφεῖσθαι τῶν χρεῶν τοὺς μηδὲν κεκ]τημένους ἠξίουν, τὰ χρήματα ποιοῦντες ἀγώγιμα τοῖς δανεισαῖς, ἀ τὰ σώματα· οἱ δὲ τὸ δημόσιον ὑπὲρ τῶν ἀδυνάτων διαλῦσαι τὰ συμβόλαια συνεβούλευον, ἵνα ἥτε πίστις τῶν πενήτων ὑπὸ τῆς δημοσίας φυλαχθῇ χάριτος, καὶ οἱ συμβεβληκότες αὐτοῖς μηδὲν ἀδικηθῶσιν. ἐδόκει δέ τισι καὶ τῶν ἤδη κατεχομένων πρὸς τὰ χρέα, καὶ τῶν μελλόντων ἀφαιρεθήσεσθαι τὴν ἐλευθερίαν, ῥύσασθαι τὰ σώματα, ἐκ τῶν αἰχμαλώτων ἕτερα τοῖς δανεισαῖς διαμειψαμένους ὑπὲρ αὐτῶν σώματα. τοιούτων δέ τινων λεχθέντων, ἡ νικῶσα ἦν γνώμη, μηδὲν ἐν τῷ παρόντι γενέσθαι περὶ αὐτῶν προβού-

Per. Iul. 4218. Ante Chr. 496. Olymp. 70 4 71 1. Cat. V.C. 256. Var. 258.

suam oblaturos iis, qui de republica optime sentiunt. Omnium enim stultorum id semper esse ingenium, vt, quum quis ipsis assentatur, magnifice de se sentiant, at quum terror illis incutitur, *sapiant.„

Hae igitur sententiae, maxime inter se discrepantes, fuerunt dictae; et praeter has multae aliae, quae mediam quandam viam sequendam censebant. Alii enim censebant iis tantum remittenda debita qui nihil possiderent; ita vt creditoribus in ipsa tantum bona, non etiam in corpora ius abducendi esset: alii vero suadebant vt ex aerario dissolueretur aes alienum eorum qui soluendo non essent, vt fides pauperum hac munificentia publica seruaretur, et creditores eorum nullam iacturam facerent. Nonnulli etiam censebant, nexos nectendosue ** in libertatem vindicandos; et, facta permutatione, pro illis danda foeneratoribus alia *bello quaesita* mancipia. Quum igitur hisce de rebus multa hoc fere modo fuissent dicta, vna sententia vicit, qua decretum fuit vt nullum in praesentia de iis rebus senatusconsultum fieret:

n Εἰωθένου γὰρ ἀεί πως *Vat.* encliticum πως a vulgatis abest.

* E mancipiorum numero eximendos. *Gelen.*

*Moderatiores sese praebeant.

o Plenius

λευμα· ὅταν δὲ τὸ κράτιστον τέλος οἱ πόλεμοι λάβωσι, τότε προθεῖναι τοὺς ὑπάτους λόγον, καὶ ψῆφον ἀποδοῦναι τοῖς συνέδροις· τέως δὲ μηδεμίαν εἰσπραξιν εἶναι, μήτε συμβολαίῳ μηδενός, μήτε καταδίκης μηδεμιᾶς, [o] ἀφεῖσθαι δὲ καὶ τὰς ἄλλας ἀμφισβητήσεις πάσας, καὶ μήτε τὰ δικαστήρια καθίζειν, μήτε τὰς ἀρχὰς διαγινώσκειν περὶ μηδενός, ἕξω τῶν εἰς τὸν πόλεμον ἀνηκόντων. τοῦτο τὸ προβούλευμα εἰς τὸν δῆμον ἐξενεχθὲν ἐμείωσε μέν τι τῆς πολιτικῆς ταραχῆς, ἀ μὴν ἅπαν γε τὸ σασιάζον [p] ἐξεῖλεν ἐκ τῆς πόλεως. ἦσαν γάρ τινες ἐκ τῶ θητικῶ πλήθους, οἷς ἀκ ἐφαίνετο ἀποχρῶσα εἶναι βοήθεια ἡ παρὰ τῆς βουλῆς ἐλπὶς, φανερὸν ἀδὲ βέβαιον ἔχουσα ἀδέν· ἀλλὰ δυοῖν θάτερον ἠξίουν αὐτὴν ποιεῖν, ἢ διδόναι [q] σφίσιν ἤδη τὴν ἄφεσιν τῶν χρεῶν, εἰ βάλεται κοινωνὸς τῶν κινδύνων [r] ἕξειν, ἢ μὴ φενακίζειν εἰς ἑτέρως ἀναβαλλομένην

Per. Iul. 4218. Ante Chr. 498. Olymp. 70 4 71 1. Cat. V.C. 256. Var. 258. S. C. de suspendendis exactionibus invalidum.

fieret: at, bello feliciter confecto, tunc demum consules ad senatum ea de re referrent, et senatoribus calculos distribuerent, *eorumque sententias exquirerent:* interea vero nulla fieret exactio pecuniarum, aut ex contractu aut ex re iudicata debitarum: neue magistratus de vlla alia re cognosceret, praeterquam de iis, quae ad bellum pertinerent. Hoc senatusconsultum ad populum elatum aliquantulum tumultum ciuilem imminuit; verumtamen non propterea omnis seditio ex vrbe sublata est. Erant enim quidam de mercenariorum numero, qui non magnam in senatus auxilio spem collocandam censebant, quippe quod nihil manifesti neque certi haberet: sed postulabant vt senatus e duobus alterum faceret, aut sibi suum aes alienum remitteret, si se periculorum socios habere vellet, aut ne his dilationibus fucum sibi faceret:

o Plenius in *Cod. Vat.* ἀφεῖσθαι δὲ καὶ τὰς ἄλλας ἀμφισβητήσεις πάσας, καὶ μήτε τὰ δικαστήρια καθίζειν, μήτε τὰς ἀρχάς. quo modo legisse visus est *Lapus*, dum vertit, *intermittique alias disceptationes omnes, iusticiumque indici, neque cognoscere magistratus* etc. vulgatis istaec omnia praeter tria postrema vocabula desunt.

p Ἐξεῖλεν *Vat.* et *Lapi Codd.* quod concinnius esse monuit *Sylb.* quam vulgatum ἐξῆλθεν.

q Σφίσιν ἤδη τὴν ἄφεσιν *Vat.* vulgatis deest ἤδη.

r Ἔχειν *Vat.*

s Forsan

χρόνῳ· ἐ γὰρ ὁμοίας εἶναι τὰς διανοίας τῶν ἀνθρώπων δεομένων τε καὶ ἀποπληρωθέντων ὅτε ἂν δεηθῶσιν.

LXX. Ἐν τοιαύτῃ δὲ καταστάσει [s] τῶν κοινῶν ὑπαρχόντων, σκοποῦσα ἡ βουλὴ δι' ἃ μάλιστα διαπράξεται τρόπῳ, μηδὲν ἔτι νεωτερίσαι τοὺς δημοτικοὺς, ἔκρινε τὴν μὲν ὑπατικὴν ἐξουσίαν ἀνελεῖν κατὰ τὸ παρὸν, ἑτέραν δέ τινα ἀρχὴν ἀποδεῖξαι, πολέμῳ τε καὶ εἰρήνης καὶ παντὸς ἄλλου πράγματος κυρίαν, αὐτοκράτορα καὶ ἀνυπεύθυνον ὧν ἂν βάληται καὶ πρᾶξαι. χρόνῳ δ' εἶναι μέτρον τῇ [t] νέᾳ ἀρχῇ μῆνας ἓξ, μετὰ δὲ τὸν ἑξάμηνον, αὖθις ἄρχειν τοὺς ὑπάτους. τὰ δ' ἀναγκάσαντα αὐτὴν ἐπὶ τῷ καταλῦσαι τὸν τυραννικὸν πόλεμον, αὐθάρετον ὑπομεῖναι τυραννίδα, πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα ἦν, ὑπὲρ ἅπαντα δὲ, ὁ κυρωθεὶς ὑφ' ἑνὸς τῶν ὑπάτων, Ποπλίῳ Οὐαλερίῳ, τῷ κληθέντος Ποπλικόλα, νόμος, περὶ ἧς κατ' ἀρχὰς ἔφην, ὅτι τὰς τῶν ὑπάτων γνώμας ἀκύρους ἐποίησε, [u] μὴ τιμωρεῖσθαι Ῥωμαίων τινα πρὸ δίκης ἐπιτρέψας, τοῖς δ' ἀγομένοις ἐπὶ

Per. Iul. 4218. *Ante* 496. *Olymp.* 70 4. 71 1. *Cat.* *V.C.* 256. *Var.* 258.

faceret: aliam enim mentem esse hominum egentium, aliam illorum, qui abundant rebus omnibus quibus indigent.

In tali igitur rerum statu, senatus, considerans quanam potissimum ratione posset efficere, ne quid nouarum rerum plebs amplius moliretur, decreuit in praesentia potestatem consularem tollere, alium vero magistratum cum summo imperio creare, belli et pacis et omnium aliarum rerum arbitrum, a quo consiliorum factorumue rationem reposcere non liceret. Atque huic nouo magistratui semestre tempus praefinitum est, eo autem exacto consules iterum reipublicae gubernacula reciperent. Caussae autem, quae senatum coëgerunt, voluntariam tyrannidem subire, quo finem tyrannico bello imponeret, cum multae aliae fuerunt, tum vero praecipue lex lata a consule Publio Valerio Poplicola, de qua ante egi: quod consulum sententias irritas faciebat, ne in quempiam ciuem Romanum ante caussae dictionem animaduerteretur, permittens reis, qui ad supplicium ducebantur,

s Forsan legendum τῶν πραγμάτων ὑπαρχόντων. *Sylb.* Τῶν κοινῶν ὑπαρχόντων *Vat.* et *Lapi Codd.* vulgatis deest κοινῶν.

t Deest μὲν *Vat.*

u Μὴ τιμωρεῖσθαι Ῥωμαίων τινὰ *Vat.* et *Lapi Codd.* vocabulum tertium abest a vulgatis.

x Ὑπ'

τὰς κολάσεις [x] ὑπ' αὐτῶν προκαλεῖσθαι ἐπὶ τὴν διάγνωσιν [y] τὸν δῆμον, καὶ ἕως ἂν ἡ πληθὺς [z] ἐνέγκῃ ψῆφον ὑπὲρ αὐτῶν, σώματι καὶ βίοις τὸ ἀσφαλὲς ἔχειν· τὸν δὲ παρὰ ταῦτά τι ποιεῖν ἐπιχειροῦντα νηποινὶ τεθνᾶναι κελεύων. ἐλογίζετο δὴ μένοντος μὲν κυρίᾳ τῇδε τῇ νόμῳ, μηθὲν ὑπηρετήσειν ἀναγκαζομένους ταῖς ἀρχαῖς τοὺς πένητας, καταφρονοῦντας, ὡς εἰκὸς, τῶν τιμωριῶν, ἃς ἐ [a] παραχρῆμα ὑφέξειν ἔμελλον, ἀλλ' ὅταν ὁ δῆμος αὐτῶν καταψηφίσηται· ἀναιρεθέντος δ' αὐτοῦ, κατὰ πολλὴν ἀνάγκην τὰ κελευόμενα ποιήσειν ἅπαντας. ἵνα δὲ μηδὲν ἐναντιωθεῖεν οἱ πένητες, εἴ τις αὐτῶν [b] καταλύῃ τὸν νόμον ἐκ τοῦ φανεροῦ, [c] τὴν ἰσοτύραννον ἀρχὴν ἔκρινεν ἐπὶ τὰ πράγματα παραγαγεῖν, ἢ πάντας ἔμελλεν ἕξειν ὑφ'

Per. Iul. 4218. *Ante* 496. *Olymp.* 70 4. 71 1. *Cat.* *V.C.* 256. *Var.* 258.

bantur, prouocare ab ipsis consulibus ad plebis iudicium, et donec ipsa plebs suffragia de illis tulisset, eorum corpora et bona in tuto esse; qui vero aduersus haec quidpiam facere ausus fuisset, eum impune occidi iubens. Videbat igitur, si haec lex rata manssisset, pauperes magistratibus minime obtemperaturos, si cogerentur, contemtis (vt verisimile erat) suppliciis, quae non statim subituri essent, sed vbi a populo fuissent condemnati: sed si sublata fuisset, necessario omnes coactos imperata facturos. At ne pauperes aduersarentur, si quis palam ipsorum legem abrogaret, magistratum qui parem tyrannicae potestatem haberet, quae legibus omnibus superior esset, in rempublicam inducere decreuit.

x Ὑπ' αὐτῶν προκαλεῖσθαι in *Ed. Steph.* Verum si sic distinguamus, legendum foret ἀπ' αὐτῶν. *Sylb.* scil. in vulgatis pone αὐτῶν comma cernitur.

y Quamuis τὸν δῆμον excusari potest, tamen non absurde legeris τῷ δήμῳ. *Sylb.* In *Cod. Vat.* ἐπὶ τὸν δῆμον. adeo vt forsan προκαλεῖσθαι τὴν διάγνωσιν ἐπὶ τὸν δῆμον, eodem plane modo quo *Dionysius* noster infra dicit προκαλεῖσθαι τὰς κρίσεις ἐπὶ τὸν δῆμον.

z Ἐνέγκῃ ψῆφον *Vat.* quod et placuit *Porto.* vulgo legitur ἐνέγκῃ ψηφίζασα.

a Παρὰ χρῆμα *ex re nata* vertit *Gelen.* sed potius παραχρῆμα legendum. *Portus.*

b Forsan rectius καταλύοι. *Sylb.* vulgatae dant καταλύει.

c Τὴν ἰσοτύραννον ἀρχὴν *Vat.* quod maluit et *Portus.* vulgatis deest voc. ἀρχὴν.

d Πραγμά-

ἑαυτῇ τὰς νόμους. καὶ γράφει προβούλευμα, δι' ὃ παρακρουσαμένη τὰς πένητας, καὶ τὸν βεβαιοῦντα τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῖς νόμον ἀνελοῦσα ἔλαθεν. ἦν δὲ τὸ προβούλευμα τοιόνδε· „Λάρκιον μὲν καὶ Κλοίλιον τὰς τότε ὑπατεύοντας ἀποθέσθαι τὴν ἐξουσίαν, καὶ εἴ τις ἄλλος ἀρχήν τινα εἶχεν, ἢ [d] πραγμάτων κοινῶν ἐπιμέλειαν· ἕνα δ' ἄνδρα ὃν ἂν [e] ἥ τε βουλὴ προέληται, καὶ ὁ δῆμος ἐπιψηφίσηται, τὴν ἁπάντων ἐξουσίαν παραλαβόντα ἄρχειν μὴ πλείονα χρόνον ἑξαμήνου, κρείττονα ἐξουσίαν ἔχοντα τῶν ὑπάτων.„ τοῦτο ἀγνοήσαντες ἣν ἔχει δύναμιν οἱ δημοτικοί, ψηφίζονται κύρια εἶναι τὰ δόξαντα τῇ βουλῇ· ἦν δ' ἄρα κρείττων ἀρχὴ τῆς κατὰ τοὺς νόμους τυραννίδος· τήν τε αἵρεσιν τοῦ μέλλοντος ἄρχειν, τοῖς ἐκ τοῦ συνεδρίου συνεχώρησαν αὐτοῖς ἐφ' ἑαυτῶν βουλευομένοις ποιήσασθαι.

LXXI. Μετὰ τοῦτο πολλὴ ζήτησις ἐνέπιπτε τοῖς προεστηκόσι τῆς βουλῆς, καὶ πρόνοια περὶ τοῦ παραληψομένου τὴν ἡγεμονίαν. ἐδόκει γὰρ αὐτοῖς δραστηρίου τ' ἀνδρὸς εἰς τὰ πράγματα δεῖν, καὶ πολλὴν τῶν πολεμικῶν ἀγώνων ἐμ-

decreuit. Fecit itaque ſenatuſconſultum, quo pauperes decepit, et legem, quae libertatem illorum confirmabat, aſtu clandeſtino ſuſtulit. Tale autem fuit ſenatuſconſultum: „Vt Largius et Cloelius, qui tum conſules erant, poteſtatem deponerent, et ſi quis alius magiſtratum gerebat, aut rerum publicarum procurationem habebat: vtque vnus, quem ſenatus elegiſſet et populus ſuis ſuffragiis confirmaſſet, rerum omnium accepta poteſtate, non amplius quam ſemeſtre tempus imperaret, et maiorem poteſtatem quam conſules haberet.„ Plebs, quum ignoraret quamnam vim hoc haberet, ſenatuſconſultum ratum fecit: (hoc autem magiſtratus erat maior quam dominatio legitima) permiſitque ſenatui, vt ipſe per ſe conſultaret, eumque qui imperaturus eſſet, eligeret.

Poſtea principes ſenatus coeperunt valde accurate quaerere, et prouide conſiderare, quiſnam idoneus eſſet cui hoc imperium traderetur. Videbatur enim illis reſpublica indigere homine induſtrio, et rei militaris non modice perito, praeterea prudente

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4/71 1. *Cat.* *V.C.* 256. *Var.* 258. *S. C. de creando dictatore.*

[d] Πραγμάτων τινῶν *Vat.*

[e] Ἥ τε βουλὴ *Vat.* copula deeſt vulgatis.

[f] Βασι-

πειρίαν ἔχοντος, πρὸς δὲ τούτοις, φρονίμου τε καὶ σώφρονος, καὶ μηδὲν ὑπὸ τοῦ μεγέθους τῆς ἐξουσίας ἐπὶ τὸ ἀνόητον παραχθησομένου· ὑπὲρ ἅπαντα δὲ ταῦτα, καὶ τἄλλα ὅσα δεῖ προσεῖναι στρατηλάταις ἀγαθοῖς, ἄρχειν ἐγκρατῶς εἰδότος, καὶ μηδὲν μαλακὸν ἐνδώσοντος τοῖς ἀπειθοῦσιν· ἃ μάλιστα ἐν τῷ παρόντι ἐδέοντο. ἅπαντα δὲ ὁρῶντες, ὅσα ἠξίουν, περὶ τὸν ἕτερον ὑπάρχοντα τῶν ὑπάτων Τίτον Λάρκιον· ὁ γὰρ Κλοίλιος ἐν ταῖς πολιτικαῖς ἀρεταῖς διάφορος ὢν, τὸ δραστήριον καὶ φιλοπόλεμον οὐκ εἶχεν, οὐδὲ τὸ ἀρχικὸν καὶ φοβερὸν, ἀλλ' ἐπιεικὴς ἦν τι μοιρὸς τῶν ἀπειθούντων· ἡ δὲ βουλὴ δι' αἰσχύνης ἐλάμβανε, τοῦ μὲν ἀφελέσθαι τὴν ἀρχὴν, ἣν κατὰ τοὺς νόμους εἶχε, τῷ δὲ χαρίσασθαι τὴν ἀμφοτέρων ἐξουσίαν, μείζονα [f] βασιλικοῦ σχήματος γινομένην· καί τι καὶ δέος αὐτὴν ὑπῆει, μὴ βαρεῖαν ὁ Κλοίλιος [g] λογισάμενος τὴν ἀπαξίωσιν τῆς ἀρχῆς, ὡς ἠτιμασμένος ὑπὸ τῆς βουλῆς, ἔπειτα μεταθῆται [h] τὴν προαίρεσιν τοῦ βίου, τοῦ δήμου γενόμε-

prudente et ſapiente, et qui propter poteſtatis amplitudinem ad aliquam dementiam non adduceretur, ſed praecipue qui praeditus eſſet reliquis artibus quae in bonis imperatoribus requiruntur, qui ſeuere imperare ſciret, nec molliter contumacibus cederet; quo potiſſimum homine tunc ipſis opus erat. Quamvis autem omnia viderent, quaecunque deſiderabant, in altero conſule T. Lartio: (Cloelius enim excellens artibus ciuilibus, induſtriae militaris et rerum bellicarum ſtudio carebat, neque erat imperioſus, neque etiam formidabilis; ſed mitior in ſumendo ſupplicio de iis qui dicto audientes non eſſent) ſenatus tamen pudore quodam impediebatur, ne legitimum magiſtratum illi abrogaret, et huic largiretur vtriusque poteſtatem, quae ſpeciem regia maiorem habebat. Quinetiam metus eum ſubiit, ne Cloelius, ſecum ipſe reputans magiſtratum ſibi quaſi indigno ablatum, vt ignominia a ſenatu affectus, deinde ſententiam mutaret,

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4/71 1. *Cat.* *V.C.* 256. *Var.* 258.

[f] Βασιλικῷ σχήματι *Vat.*

[g] Ἡγησάμενος *Vat.*

[h] Τὴν προαίρεσιν τοῦ βίου *Vat.* duo poſtrema vocabula deſunt vulgatis.

νος προσάτης, καὶ πάντα ἀνατρέψῃ τὰ κοινά. αἰδημέ-
νων δ' ἁπάντων, ἃ φρονοῦντες ἐτύγχανον, εἰς μέσον ἐκ-
φέρειν, καὶ μέχρι πολλοῦ τοῦτο ποιούντων, ὁ πρεσβύτατος
καὶ τιμιώτατος τῶν ὑπατικῶν γνώμην ἀπεδείξατο, δι' ἧς
ἀμφοτέρους ἐν ἴσῃ τιμῇ τοὺς ὑπάτους [i] φυλάξας, παρ' αὐ-
τῶν ἐκείνων τὸν ἐπιτηδειότερον ἄρχειν [k] εὕρατο· „Ἔφη γὰρ
αὐτῷ δοκεῖν, ἐπειδὴ τὸ μὲν τῆς ἀρχῆς κράτος ἥ τε βουλὴ
διέγνωκε, καὶ ὁ δῆμος [l] ἐψηφίσατο, ἑνὶ δοθῆναι· δύο δὲ
[m] καταλείπεται βουλῆς καὶ Φροντίδος δεόμενα ὀλίγας,
ὁποτέρῳ ὁ παραληψόμενος τὴν ἰσοτύραννον ἀρχὴν ἔσται, καὶ
ὑπὸ τίνος ἀποδειχθεὶς ἐξουσίας νομίμου· ἐκ τῶν τότε ὑπά-
των ὄντων τὸν [n] ἕτερον, εἴτε παραχωρήσαντος τοῦ συνάρ-
χοντος, εἴτε κληρῳ [o] λαχόντα, ἑλέσθαι Ῥωμαίων ὃν
ὑπολαμβάνει κράτιστα καὶ [p] συμφορώτατα τὰ τῆς πό-

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4/71 1. *Cat. V.C.* 256. *Var.* 258.

taret, et plebis patrocinium ſuſcipiens totam remp. euerteret. Omnibus igitur prae pudore ſuam ſententiam in medium proferre cunctantibus, idque diu facientibus, tandem natu maximus et honoratiſſimus inter viros conſulares ſententiam ſuam aperuit, qua, ambobus conſulibus honore pari ſeruato, ab illis ipſis virum magis idoneum ad imperandum acceperunt. „Se enim cenſere dixit, quando et ita ſenatus decreuiſſet, et populus id ſuis ſuffragiis confirmaſſet, vt vni viro imperii ſumma committeretur, quod haec duo reſtarent quae non parua conſultatione et conſideratione indigerent, cuinam magiſtratus par regio eſſet dandus, et a qua legitima poteſtate is eſſet creandus: alterum ex iis qui tunc erant conſules, ſiue collega cedente, ſiue etiam ſortito, aliquem alium ex ciuibus Rom. eligere debere, quem iudicaret optime remp. adminiſtraturum, eiusque commo-

i φυλάξας *Vat.* atque ita vel φυλάξαντες legiſſe videtur *Lapus.* vulgo legitur φυλάξαι.

k Εὕρατο *Vat.* vulgo εὔροντο.

l Ἐπεψήφιεν *Vat.*

m Lego καταλείπεσθαι. *Steph.*

n Τὸν ἕτερον *Vat.* quod rectius viſum eſt *Sylburgio.* articulo carent vulgatae.

o Λαχόντα *Vat.* vulgo λαχόντος.

p Συμφορώτατα *Vat.* quod et maluit *Sylb.* vulgo συμφέροντα τῆς πόλ. Eſt autem (vt inquit *Idem*) in longae iſtius periodi longa et perplexa redditione hic ordo, ἔφη αὐτῷ δοκεῖν τὸν ἕτερον τῶν τότε ὑπάτων, ἑλέσθαι Ῥωμαίων

λεως ἐπιτροπεύσειν. μεσοβασιλέων δ' αὐτοῖς μηδὲν ἐν τῷ
παρόντι δεῖν, ὃς ἐν ταῖς μοναρχίαις ἀποδείκνυσθαι μο-
νογνώμονας τῶν μελλόντων ἄρξειν ἔθος ἦν, ἐχούσης τῆς
πόλεως τὴν ὅσιον ἀρχήν.„

Ἐπαινεσάντων δὲ τὴν γνώμην ἁπάντων, μετὰ τοῦ- 5
τον ἀνασὰς ἕτερος, εἶπεν· „Ἐμοὶ δ', ὦ βουλή, δοκεῖ καὶ LXXII.
τοῦτο ἔτι [q] προσθεῖναι τῇ γνώμῃ, δυοῖν ἀνδρῶν κρατίστων
εἰς τόδε χρόνου τὰ κοινὰ διοικούντων, ὧν ὁπότερ' ἂν εὕροιτε ἀμεί-
νους, τὸν μὲν ἕτερον αὐτῶν κύριον ἀποδειχθῆναι τῆς ἀναῤ-
ῥήσεως, τὸν δ' ἕτερον ὑπὸ τοῦ συνάρχοντος αἱρεθῆναι, 10
διαγνόντων αὐτῶν ἐν ἀλλήλοις τὸν ἐπιτηδειότερον· ἵν'
αὐτοῖς περιγένηται σὺν τῷ τιμίῳ καὶ τὸ χαῖρον ἴσον, τῷ
μὲν, ὅτι τὸν συνάρχοντα κρατίστου ἀπέφηνε, τῷ δ', ὅτι
πρὸς τοῦ συνάρχοντος ἄριστος ἐκρίθη· ἡδὺ γὰρ καὶ καλὸν
ἑκάτερον. οἶδα μὲν ἔγωγ' ὅτι καὶ μὴ προσθέντος τῇ γνώμῃ 15
τοῦδε τοῦ μέρους, αὐτοῖς ἂν ἐφάνη τοῖς ἀνδράσιν ὅτῳ ποιεῖν·
κρεῖττον δὲ τὸ μηδ' ὑμῶν ἕτερον τι βουλομένων. [r] ἐδόκει

commodis conſulturum. Interregibus enim, penes quos ante in regio dominatu regem nominandi ius erat, quum reſp. ſanctum magiſtratum haberet, in praeſentia opus non eſſe *dixit.*„ *Per. Iul.* 4218. *Ante Chr.* 496.

Omnibus autem eam ſententiam collaudantibus, poſt eum alius ſurgens ita eſt loquutus: „Ego vero, patres conſcripti, hoc quoque huic ſententiae addendum cenſeo, quum duo viri ſpectatiſſimae virtutis hoc tempore remp. adminiſtrent, quibus praeſtantiores alios vix inueneritis, alteri quidem ſummam nominandi poteſtatem dandam, alterum vero a ſuo collega creandum, vbi tamen prius illi inter ſe viderint vter ad id futurus ſit magis idoneus; vt honore aequati, gaudio quoque pari fruantur, alter quidem quod ſuum collegam virum optimum eſſe pronunciarit, alter vero, quod optimus a ſuo collega fuerit iudicatus: vtrumque enim et iucundum et honeſtum. Equidem ſcio, etiamſi haec pars addita ſententiae non fuiſſet, illos tamen ita facturos fuiſſe: attamen ſatius eſt id vobis volentibus fieri. Ea ſententia *Per. Iul.* 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4/71 1. *Cat. V.C.* 256. *Var.* 258.

μαίων τινὰ, ὃν ὑπολαμβάνει κράτιστα καὶ μὴ συμφωνότατα τῆς πόλεως ἐπιτροπεύσειν. Fortaſſe ſcripſit κράτιστα καὶ μάλιστα συμφερόντως. *Steph.*

q Προσθῆναι *Vat.*

r Ἐδόκει δὲ τοῦτο *Vat.*

τῦτο κατὰ νῶν ἅπασιν εἰρῆσθαι· καὶ ἀδενὸς ἔτι τῇ γνώμῃ προσεθέντος, ἐπικυρῶται τὸ δόγμα. ὡς δὲ παρέλαβον τὴν ἐξουσίαν οἱ ὕπατοι τῦ διαγνῶναι πότερος ἐξ αὐτῶν ἄρχειν ἐστὶν ἐπιτηδειότερος, θαυμασόν τι καὶ παρὰ πάσας τὰς ἀνθρωπίνας ὑπολήψεις πρᾶγμα ἐποίησαν. ἑ γὰρ ἑαυτὸν ἑκάτερος ἄξιον ἀπέφηνε τῆς ἡγεμονίας, ἀλλὰ τὸν ἕτερον· καὶ κατέτριψαν ὅλην τὴν ἡμέραν ἐκείνην, τὰς ἀλλήλων ἀρετὰς ἐξαριθμέμενοι, καὶ λιπαρῦντες μὴ λαβεῖν αὐτοὶ τὴν ἀρχήν· ὥς᾽ ἐν πολλῇ γενέσθαι τὰς ἐν τῷ συνεδρίῳ παρόντας ἀμηχανία. διαλυθείσης δὲ τῆς βυλῆς, οἱ προσήκοντες [s] κατὰ γένος ἑκατέρῳ, καὶ τῶν ἄλλων βυλευτῶν οἱ ἐντιμότατοι, πρὸς τὸν Λάρκιον ἀφικόμενοι, πολλὰς ἐποιῦντο τῦ ἀνδρὸς [t] ἄχρι πολλῆς νυκτὸς δεήσεις, διδάσκοντες ὡς ἐν ἐκείνῳ τὰς ἐλπίδας ἡ βυλὴ τέθειται πάσας, καὶ τὸ ἀσπάδασον αὐτῦ περὶ τὴν ἀρχὴν πονηρὸν εἶναι τῷ κοινῷ λέγοντες. ὁ δ᾽ ἦν ἀτενὴς, καὶ πολλὰ ἐν μέρει δεόμενός τε καὶ ἀντιβολῶν ἕκασον διετέλει. τῇ δ᾽ ἑξῆς ἡμέρᾳ πάλιν τῦ συνεδρίῳ συναχθέντος, ἐπειδὴ

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4 71 1. *Cat.* *V.C.* 256. *Var.* 258.

sententia omnibus placuit; et, quum nihil a quoquam additum fuisset, senatusconsultum factum est. Vbi vero consules potestatem acceperunt dignoscendi vter ad imperandum esset aptior, admirandum quiddam et praeter omnem humanam opinionem fecerunt. Vterque enim non se, sed suum collegam, imperio dignum esse dicebat; et totum illum diem consumpserunt, dum alter alterius laudes recensent, et imperium deprecatur: ita vt patres conscripti valde inopes essent consilii. Dimisso autem senatu, cognati vtriusque et honoratissimi quique caeterorum senatorum, ad Lartium profecti, eum usque ad noctem precibus multis precati sunt; docentes in illo totam senatus spem esse sitam, et istam honoris ac imperii contemptionem reip. damnosam esse dicentes. At ille immotus manebat, ipsisque constanter, partim precibus partim obtestationibus, diu restitit. Postridie autem coacto iterum senatu, quum tunc etiam repugnaret,

[s] Κατὰ γένος ἑκατέρῳ *Vat.* quo modo legendum esse monuit *Sylb.* nam vulgo ἑκατέρων legitur.

[t] Ἄχρι πολλῆς νυκτὸς *Vat.* vulgatis deest πολλῆς.

* *Vel*

καὶ τότε διεμάχετο, καὶ πειθόμενος ὑπὸ πάντων ἠ ἀφίστο τῆς γνώμης, ἀναστὰς ὁ Κλοίλιος ἀναγορεύει τ᾽ αὐτὸν, ὥσπερ εἰώθεσαν ποιεῖν οἱ μεσοβασιλεῖς, καὶ τὴν ὑπατείαν αὐτὸς ἔξόμνυται.

Οὗτος πρῶτος ἐν Ῥώμῃ μόναρχος ἀπεδείχθη, πολέμῳ τε καὶ εἰρήνης καὶ παντὸς ἄλλῳ πράγματος αὐτοκράτωρ. ὄνομα δ᾽ αὐτῷ τίθενται Δικτάτωρα, εἴτε διὰ τὴν ἐξουσίαν τῦ κελεύειν [u] καὶ διατάττειν ὅπῃ θέλει, τά τε δίκαια καὶ τὰ καλὰ τοῖς ἄλλοις, ὡς ἂν αὐτῷ δοκῇ· τὰ γὰρ ἐπιτάγματα καὶ τὰς διαγραφὰς τῶν δικαίων τε καὶ ἀδίκων, Ἐδίκτα οἱ Ῥωμαῖοι καλῦσιν· εἴτε, ὥς τινες γράφῦσι, διὰ τὴν τότε γενομένην ἀνάῤῥησιν· ἐπειδὴ ἑ παρὰ τῦ δήμυ τὴν ἀρχὴν εὑρόμενος, κατὰ τὰς πατρίυς ἐθισμὸς, ἔμελλεν ἕξειν, ἀλλ᾽ ὑπ᾽ ἀνδρὸς ἀποδειχθεὶς ἑνός. ἑ γάρ ᾤοντο δεῖν ἐπίφθονον ὄνομα καὶ βαρὺ θέσθαι [x] ἀρχῇ πόλιν ἐλευθέραν ἐπιτροπευόσῃ, τῶν τ᾽ ἀρχομένων ἕνεκα, ἵνα μηθὲν ἐπὶ ταῖς μισυμέναις προσηγορίαις

LXXIII.

pugnaret, et licet omnes hoc ei suaderent, tamen de sententia non decederet, Cloelius surgens eum nominauit, vt facere solebant interreges, * ipseque consulatum eiurat.

Hic primus Romae monarcha creatus est, cum summa ac libera belli et pacis atque aliarum omnium rerum potestate nomenque dictatoris ei impositum, siue a potestate iubendi et praescribendi aliis arbitratu suo quicquid vellet, et quae iusta et honesta essent: (praecepta enim et praescriptiones rerum iustarum et iniustarum Romani edicta vocant) siue, vt nonnulli scribunt, quod tunc dictus ac nominatus fuisset: si quidem non a populo magistratum more patrio acceptum erat habiturus, sed ab vno viro creatus. Non enim existimabant nomen inuidiosum et molestum imponendum magistratui, qui ciuitatis liberae administrationem haberet; tum ipsorum subditorum caussa, ne odiosis

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4 71 1. *Cat.* *V.C.* 256. *Var.* 258. *Dictator primus T. Lartius.*

* *Vel* seque consulatu abdicauit.

[u] Καὶ τάττειν ὅ, τι θέλει, δίκαια etc. *Vat.*

[x] Τινὶ ἀρχῇ πόλιν *Vat.* pro primo vocabulo dant vulgatae τῇ.

ἐκταράττωνται, καὶ τῶν παραλαμβανόντων τὰς ἀρχὰς προνοίας, μὴ λάθωσί τι ἢ παθόντες ὑφ' ἑτέρων πλημμελὲς, ἢ δράσαντες αὐτοὶ τὰς πέλας, ὧν φέρουσιν αἱ τοιαῦται δυνάστειαι· ἐπεὶ τό γε τῆς ἐξουσίας μέγεθος, ἧς ὁ δικτάτωρ ἔχει, ὑπ' ἤκουσα δηλῶται ὑπὸ τοῦ ὀνόματος· ἔστι γὰρ αἱρετὴ τυραννὶς ἡ Δικτατωρία. δοκοῦσι δέ μοι καὶ τοῦτο παρ' Ἕλλησιν οἱ Ῥωμαῖοι τὸ πολίτευμα λαβεῖν. οἱ γὰρ Αἰσυμνῆται καλούμενοι παρ' Ἕλλησι τὸ ἀρχαῖον, ὡς ἐν τοῖς περὶ βασιλείας ἱστορεῖ Θεόφραστος, αἱρετοί τινες ἦσαν τύραννοι· [z] ἠροῦντο δ' αὐτοὺς [a] αἱ πόλεις, ὅτ' εἰς [b] ἀόριστον χρόνον, ὅτε συνεχῶς, ἀλλὰ πρὸς τοὺς καιρούς, [c] ὁπότε δόξειε συμφέρειν, καὶ εἰς [d] πόσον χρόνον· ὥσπερ καὶ Μιτυληναῖοί ποτε εἵλοντο Πιττακὸν πρὸς τοὺς Φυγάδας τοὺς περὶ Ἀλκαῖον τὸν ποιητήν. [e]

Ἦλθον δ' ἐπὶ τοῦτο οἱ πρῶτοι διδαχθέντες τῇ πείρᾳ τὸ χρήσιμον. κατ' ἀρχὰς μὲν γὰρ [f] ἅπασα πόλις Ἑλ- LXXIV.

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70/71. 4/1. *Cat.* *V.C.* 256. *Var.* 258.

odiosis appellationibus perturbarentur: tum etiam vt cauerent, ne iis qui magistratus acciperent vel per imprudentiam ab aliis iniuria fieret, vel ipsi aliis facerent, sicut homines in tanta potestate constituti facere solent: quandoquidem potestatis amplitudo, quam dictator habet, non satis ipso nomine declaratur; nam electitia quaedam tyrannis est dictatoria potestas. Romani autem videntur mihi hoc quoque institutum a Graecis accepisse. Qui enim olim apud Graecos αἰσυμνῆται vocabantur (vt Theophrastus scribit in libris de Regno) erant tyranni quidam electi. Eligebantur autem a ciuitatibus pro ratione temporum,

porum, non in infinitum nec continuum; * sed pro tempestate qua id expedire videbatur, et ad certum temporis spatium, sicut Mitylenaei quondam elegerunt Pittacum aduersus exsules Alcaei poëtae socios.

Hac autem ratione vsi sunt ii qui primi vtilitatem ipsa experientia cognouerunt. Principio enim omnes Graeciae ciuitates

y Illa ἤκουσα δηλῶται ὑπὸ τοῦ ὀνόματος· ἔστι γὰρ αἱρετὴ τύραννις ἡ δικτατωρία e *Ven.* et *Rom. Codd.* inseruit *Sylb.* Eadem agnoscit *Cod. Vat.* vt et *Lapi* versio.

z Οἱ μὲν γὰρ αἰσυμνῆται καλούμενοι παρ' Ἕλλησι τὸ ἀρχαῖον, ὡς ἐν τοῖς περὶ βασιλείας ἱστορεῖ Θεόφραστος, αἱρετοί τινες ἦσαν τύραννοι] Antiquissima fuit αἰσυμνητῶν apud Graecos appellatio: traditque *Scholiastes Sophoclis* ex *Aristotelis* πολιτείᾳ Κυμαίων, sic fuisse quondam Graece appellatos qui postea τύραννοι sunt dicti. quod plane confirmant antiquissimorum auctorum χρείαι. Nam ita *Thales* scribit ad *Solonem* εἰ δ' ἀσχαλήσεις ὅτι καὶ Μιλήσιοι τυραννεόμεθα, ἐχθαίρεις γὰρ πάντας αἰσυμνήτας. et ita quoque *Thrasybulus* in celebri epistola ad *Periandrum* Corinthi tyrannum, (cuius tyrannis fuisse ex διαδοχῆς et πατροπαράδοτος videtur, non αἱρετή.) ἦν γ' ἐθέλῃς (inquit) καρτύνασθαι τὴν αἰσυμνητείην. et mox, ὕποπτος ἀνδρὶ αἰσυμνήτῃ καὶ τῶν τὶς ἑταίρων. Apud *Homerum* notum est ita appellari qui ab aliis βραβευταὶ τῶν ἀγώνων nuncupantur. Mirum vero quantum se fatigent grammatici in etymo vocis huius inquirendo. Mitto *Homeri* interpretes. In *Etymologico* autem magno ita scriptum est: Αἰσυμνητὴς, ὁ βασιλεὺς ὁ τὸ καθῆκον ὑμνῶν καὶ σέβων. ἢ αἰσυμενετὴς, ὁ ἐν τῷ καθήκοντι μένων. οἱ δὲ, παρὰ τὸ αἰσυμνᾶν. ὃ ἐστι τὸ αἰσίων μνήμην ποιεῖσθαι. ἢ ὁ αἰσιομήτης ὁ αἴσια βουλευόμενος. ὁ γὰρ τύραννος τἐναντίον. Sciendum vero *Theophrastum*, quem *Dionysius* [ἐν τοῖς περὶ βασιλείας quorum meminit *Plutarchus* in Themistocle] laudat, totum istum locum qui hic refertur a suo *praeceptore* esse mutuatum. Ecce enim tibi eadem *Aristotelis* verba πολιτ. lib. III. capite 10. quod est de quatuor regni formis. Ἕτερον δ' ὅπερ ἦν ἐν τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν ἐξ καλοῦσιν αἰσυμνήτας. ἔστι δὲ τοῦθ' ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, αἱρετὴ τυραννὶς, διαφέρουσα δὲ τῆς βαρβαρικῆς, ὃ τῷ μὴ κατὰ νόμον, ἀλλὰ τῷ μὴ πάτριος εἶναι μόνον. *Casaub.* Plura de Αἰσυμνήταις vide in *Meursii* notis ad *Helladii* Chrestom. p. 69.

a Desiderantur in *Vat.* et *Lapi Codd.* duo vocabula κατὰ καιρούς in vulgatis hic redundantia atque rectius forsan abesse possunt.

b Ita *Codd. MSS.* Perperam ante in *Ed. Steph.* ἄριστον.

* Sed in tempore quando eis expedire videntur, et ad quantum temporis. *Lapus.*

c Ἠροῦντο δὲ αὐτοὺς κατὰ καιροὺς αἱ πόλεις, ὅτε ἀόριστον χρόνον, ὅτε συνεχῶς, ἀλλὰ πρὸς τοὺς καιρούς] Paullo aliter *Aristoteles*, Ἦρχον δὲ οἱ μὲν διὰ βίου τὴν ἀρχὴν ταύτην, αἱ δὲ μέχρι τινῶν ὡρισμένων χρόνων ἢ πράξεων. *Casaub.*

d Et πόσον retineri potest et ποσὸν admitti. *Sylb.* Ὁπόσον χρόνον in *Cod. Vat.*

e Ὥσπερ καὶ Μιτυληναῖοί ποτε εἵλοντο Πιττακὸν πρὸς τοὺς φυγάδας τοὺς περὶ Ἀλκαῖον τὸν ποιητήν] Haec quoque omnia *Theophrastus* ex suo *praeceptore* habet: sequitur enim apud *Aristotelem*, οἷον εἵλοντό ποτε Μιτυληναῖοι Πιττακὸν πρὸς τοὺς φυγάδας, ὧν προεστήκεσαν Ἀντιμενίδης καὶ Ἀλκαῖος ὁ ποιητής. Vide reliqua. *Casaub.*

f Κατ' ἀρχὰς μὲν γὰρ ἅπ.]

λὰς ἐβασιλεύετο, πλὴν οὐχ ὥσπερ τὰ βάρβαρα ἔθνη δεσποτικῶς, ἀλλὰ κατὰ νόμους τε καὶ ἐθισμοὺς [h] πατρίους· καὶ κράτιστος ἦν βασιλεὺς ὁ δικαιότατός τε καὶ νομιμώτατος, καὶ μηδὲν ἐκδιαιτώμενος τῶν πατρίων. δηλοῖ δὲ καὶ Ὅμηρος, δικασπόλους [i] τε καλῶν τοὺς βασιλεῖς καὶ θεμιστοπόλους. καὶ μέχρι πολλοῦ [k] διέμειναν ἐπὶ ῥητοῖς τισιν αἱ βασιλεῖαι διοικούμεναι, [l] καθάπερ ἡ Λακεδαιμονίων· ἀρξαμένων δέ τινων ἐν ταῖς ἐξουσίαις πλημμελεῖν, καὶ νόμοις μὲν ὀλίγα χρωμένων, ταῖς δ' αὐτῶν γνώμαις τὰ πολλὰ διοικούντων, δυσχεράναντες ὅλον τὸ πρᾶγμα οἱ πολλοὶ, κατέλυσαν μὲν τὰς βασιλείας καὶ τὸ πολί-

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4 / 71 1. *Cat.* *V.C.* 256. *Var.* 285.

tates a regibus regebantur; non tamen, vt barbarae gentes, tyrannice, ſed ex legibus et moribus patriis: optimusque rex habebatur qui et iuſtiſſimus et legum obſeruantiſſimus, et qui nuſquam a patriis inſtitutis diſcedebat. id quod ex Homero liquet, qui reges vocat δικασπόλους et θεμιστοπόλους. * Diuque regnatum eſt certis conditionibus, ſicut apud Lacedaemonios: ſed poſtquam eorum nonnulli coeperunt ea poteſtate abuti, et raro quidem vti legibus, plerumque vero pro ſua libidine res adminiſtrare, multi *Graeciae populi*, eam rem iniquo animo ferentes, regna et id inſtitutum ſuſtulerunt, et, legibus

Nempe heroicis temporibus, vt ait *Philoſophus*, cuius quarta ſpecies βασιλείας hic intelligitur. Agnoſcis etiam eius vocem, δεσποτικῶς βασιλεύεσθαι. *Caſ.*

g Κατὰ νόμους τινὰς καὶ ἐθισμούς. *Vat.*

h Πατρίους cum *Camerario* legendum eſſe, et mox πατρίων pro πατρικίων ſatis clarum eſt. *Sylb.*

i Δικασπόλων] Mentio eſt apud *Hom.* Il. α. vbi de ſceptro loquens ait; Ἐν παλάμῃς φορέῃσι δικασπόλοι, οἵτε θέμιστας Πρὸς Διὸς εἰρύαται. et Od. λ. de conuiuiis, ἅς ἐπέοικε δικασπόλον ἄνδ' ἀλεγύνειν. alterius vero θεμιστοπόλοι nullum exemplum ex eodem affertur. *Sylb.*

* Inque multum permanſerunt tempus ſub conditionibus certis adminiſtrata regna. *Lapus.*

k Διέμειναν ἐπὶ ῥητοῖς τισι τὰ βασιλικὰ πολιτεύματα *Vat.* quo fere modo legendum eſſe coniecerat *Steph.* ſc. διέμειναν ἐπὶ ῥητοῖς τισιν τὸ κατὰ τὰς βασιλείας πολίτευμα. vel τὸ τῆς βασιλείας πολίτευμα.

l Καὶ μέχρι πολλοῦ διέμειναν ἐπὶ ῥητοῖς τισὶν αἱ βασιλεῖαι διοικούμεναι] *Thucydides*, πρότερον δὲ ἦσαν ἐπὶ ῥητοῖς γέρασι πατρικαὶ βασιλεῖαι. *Caſaub.*

* Sequutus

τευμα, νόμους δὲ κατασησάμενοι, καὶ ἀρχὰς ἀποδείξαντες, ταύταις ἐχρῶντο τῶν πόλεων φυλακαῖς. ἐπεὶ δ' οὐκ αὐτάρκεις ἦσαν οὔτε οἱ τεθέντες ὑπ' αὐτῶν νόμοι βεβαιοῦν τὸ δίκαιον, οὔτε οἱ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐπιμελείας αὐτῶν λαμβάνοντες, βοηθεῖν τοῖς νόμοις, [m] οἵ τε καιροὶ πολλὰ νεοχμοῦντες, ἃ τὰ κράτιστα τῶν πολιτευμάτων, ἀλλὰ τὰ πρεπωδέστατα ταῖς καταλαμβανούσαις αὐτοὺς συντυχίαις ἠνάγκαζον αἱρεῖσθαι, ἃ μόνον ἐν ταῖς ἀβλήτοις συμφοραῖς, ἀλλὰ κἂν ταῖς ὑπερβαλλούσαις τὸ μέτρον εὐτυχίαις, διαφθειρομένων δι' αὐτὰς τῶν πολιτικῶν κόσμων, οἷς ἐπανορθώσεως ταχείας καὶ αὐτογνώμονος ἔδει, ἠναγκάζοντο παράγειν πάλιν τὰς βασιλικὰς καὶ τυραννικὰς ἐξουσίας εἰς μέσον, [n] ὀνόμασι περικαλύπτοντες αὐτὰς εὐπρεπεστέροις. Θετταλοὶ μὲν γὰρ ἀρχοὺς, [o] Λακε-

legibus conſtitutis et magiſtratibus creatis, his ciuitatum praeſidiis vti coeperunt. Sed quum neque leges ab ipſis latae ſuffi- *Per. Iul.* 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4 / 71 1. *Cat.* *V.C.* 256. *Var.* 258. *Tyrannis extemporalis et certo limitata ſpatio.*
ciebant ad ius ſtabiliendum, neque ipſi magiſtratus, et qui earum curam ſuſcipiebant, legibus opem ferre poſſent, * atque ipſa tempora quae multas res innouant, non optima inſtituta, ſed ea quae maxime conuenirent caſibus, in quos incidiſſent, eligere *et ſequi* cogebantur, non ſolum autem in calamitatibus improuiſis, ſed etiam in nimia proſperitate, quum ob eam bona ciuitatum inſtituta corrumperentur, quibus correctione celeri et ex vnius arbitrio opus erat, cogebantur iterum regias et tyrannicas poteſtates in medium producere, appellationibus honeſtioribus eas velantes. Sic Theſſali ἀρχοὺς, Lacedaemonii vero

* Sequutus ſum *Lapi* et *Gelenii* verſiones. *Portus* reddiderat, *neque ipſa tempora*, etc.

m Pro οὔτε et ἠναγκάζοντο puto legendum οἵ τε ἠνάγκαζον. ſi quis tamen malit οἵτε καιροὶ οἱ πολλὰ νεοχμοῦντες, libenter aſſentiar. atque ita etiam *Lapus*; *tempusque ipſum multa afferens noua non praeclara inſtitutorum, ſed conuenientia occupantibus ſe caſibus*, *coëgerat eligere*. reddi- tio enim periodi huius eſt in verbo ἠναγκάζοντο. *Sylb.* Οἵτε καιροὶ, omiſſo οὔτε, in *Cod. Vat.*

n Περικαλύπτοντες *Vat.* vulgatae dant ſimplex καλύπτ.

o Θετταλοὶ μὲν γὰρ ἀρχοὺς] Imo ταγοὺς teſte *Xenophonte* non ſemel, et *Homero* Il. ψ. *Valeſ.* ad *Harpocrat.* v. ἁρμοσταί. Vide *Mauſſac.* ibid.

δαιμόνιοι δὲ ἁρμοστὰς καλοῦντες, [p] φοβούμενοι τυράννους ἢ βασιλεῖς αὐτοὺς καλεῖν· ὡς ὅδ' ὅσιον σφίσιν ὑπάρχον, ἃς κατέλυσαν ἐξουσίας ὅρκοις καὶ ἀραῖς ἐπιθεσπισάντων θεῶν, ταύτας πάλιν ἐμπεδοῦν. ἐμοὶ μὲν δὴ παρ' αὐτῶν Ἑλλήνων δοκοῦσι Ῥωμαῖοι τὸ παράδειγμα λαβεῖν, ὥσπερ ἔφην. Λικίννιος δὲ παρ' Ἀλβανῶν οἴεται τὸν δικτάτωρα Ῥωμαίοις εἰληφέναι, τούτους λέγων πρώτους μετὰ τὸν Ἀμυλίου καὶ Νομίτορος θάνατον, ἐκλειπούσης τῆς βασιλικῆς συγγενείας, ἐνιαυσιαίους ἄρχοντας ἀποδεῖξαι, τὴν αὐτὴν ἔχοντας ἐξουσίαν τοῖς βασιλεῦσι, καλεῖν δ' αὐτοὺς δικτάτωρας. ἐγὼ δὲ τοὔνομα ζητεῖν οὐκ ἠξίουν, πόθεν ἡ Ῥωμαίων πόλις ἔλαβεν, ἀλλὰ τῆς ἐξουσίας τῆς περιλαμβα-

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4 / 71 1. *Cat.* 256. *V.C. Var.* 258.

vero ἁρμοστὰς vocabant, veriti vel tyrannos vel reges ipsos appellare; tanquam ipsis nefas esset potestates, quas iureiurando et diris exsecrationibus deorum monitu sustuliſſent, *restituere et iterum* confirmare. Mihi igitur ab ipsis Graecis Romani hoc exemplum sumpsisse videntur, quemadmodum dixi. At Licinius existimat ab Albanis Romanos dictatoris creandi morem hausisse, asserens hos primos post Amulii et Numitoris obitum, deficiente regia stirpe, annuos magistratus creasse, qui eandem quam reges habebant potestatem, eosque dictatores vocasse. Ego vero non tam de nomine quaerendum putaui, vnde Romana ciuitas illud sumpserit, quam de potestatis

[p] Λακεδαιμόνιοι δὲ ἁρμοστὰς καλοῦντες] Notabis quos appellet Harmostas Lacedaemoniorum. *Grammatici* enim aliter tradunt, auctoremque citant omni exceptione maiorem *Eratosthenem*, qui sic appellari tradiderit a Lacedaemoniis magistratus, quos illi vrbibus sibi subditis praeficiebant: quos ab Athenienſibus episcopos fuisse appellatos ex *Aristophanis Auibus*, et grammaticis Graecis discimus. *Eratosthenis* autem sententiam mille locis et amplius Graeci historici confirmant. *Diodorus Siculus* in primis, qui diserte id notat lib. XIII. Notabis hoc quoque, ex iisdem historicis appellari hoc nomine etiam eos, quos aliae ciuitates mitterent cum imperio in socias vel deuictas a se vrbes. *Xenophon* Ἑλληνικῶν lib. septimo, ἔδοξε Θηβαίοις πέμψαι ἁρμοστὰς εἰς τὰς Ἀχαΐδας πόλεις. et alibi de aliis. *Casaub.*

[q] Ἀλλ'

νομένης τῷ ὀνόματι παράδειγμα. [q] ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τούτων ἀδὲν ἂν εἴη τάχα περισσὸν τὰ πλείω γράφειν.

Ὃν δὲ τρόπον ὁ Λάρκιος ἐχρήσατο τοῖς πράγμασι, δικτάτωρ πρῶτος ἀποδειχθεὶς, καὶ κόσμον οἷον περιέθηκε τῇ ἀρχῇ, συντόμως πειράσομαι διεξελθεῖν, ταῦτα ἡγούμενος εἶναι χρησιμώτατα τοῖς ἀναγνωσομένοις, ἃ πολλὴν εὐπορίαν παρέξει καλῶν καὶ συμφερόντων παραδειγμάτων νομοθέταις τε καὶ [r] δημαγωγοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι τοῖς πολιτεύεσθαί τε καὶ τὰ κοινὰ πράττειν βουλομένοις. ἐν γὰρ ἀζήλῳ καὶ ταπεινῆς πόλεως πολιτεύματα καὶ βίους, ἀδ' ἀνωνύμων καὶ [s] ἀπερριμμένων ἀνθρώπων βουλεύματα καὶ πράξεις μέλλω διηγεῖσθαι, ὡς [t] ὄχλον ἄν τινι καὶ φλυαρίαν φανῆναι τὴν περὶ τὰ μικρὰ καὶ LXXV.

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4 / 71 1. *Cat.* 256. *V.C. Var.* 258.

tis hoc nomine comprehensae exemplo. Sed fortasse de hac re plura scribere praesentis operis non fuerit.

Quas vero res Lartius primus dictator creatus gesserit, et quem ornatum huic magistratui addiderit, compendiose narrare conabor, quia existimo vtilissima lectoribus haec fore, quae magnam copiam honestorum ac vtilium exemplorum praebebunt legislatoribus *et iuuentutis informatoribus, et caeteris omnibus, qui ciuilibus officiis fungi et rempublicam administrare velint. Non enim illaudatae aut humilis ciuitatis instituta et vitae rationes, neque ignobilium atque abiectorum hominum consilia, aut res gestas sum narraturus, vt studium nostrum paruis et friuolis rebus impensum alicui taedioſa nugacitas videri

[q] Ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τούτων *Vat.* vulgo τούτω.

* Populorumque ductatoribus. *Lapus.*

[r] Δημαγωγοῖς *Vat.* et *Lapi Codd.* quod placuit et *Stephano* et *Casaubono.* vulgo legitur παιδαγωγοῖς.

[s] ἀπερριμμένων] Annon potius ἀπεριεσκεπτων dixisset? Verum vtcunque ἀπερριμμένων malim, quod optime cum praecedenti ἀνωνύμων conuenit. *Steph.* Vide *Schediasmatum* l. V. *Sched.* 27.

[t] Ita in *Lapi Cod.* vt indicat versio. Videtur aptius legi posse ἐνοχλησίν τινι. *Sylb.* Potes legere ὥστε ἐνοχλεῖν τινι. transpositа in suum locum vocula ἐν. *Cas.* Scribo ὥστε ὄχλον ἄν τινι καὶ φλυαρίαν φανῆναι. *Steph.* atque ita quidem in *Cod. Vat.* vulgo legitur ὀχλᾶν ἔν τινι.

[u] Ὑπὲρ

Φαῦλα ἡμῶν σπουδήν· ἀλλ' [u] ὑπὲρ τῆς ἅπασι τὰ δίκαια καὶ καλὰ ὁριζούσης πόλεως, καὶ περὶ τῶν [x] ἐν τούτῳ κατασησαμένων αὐτὴν τῷ ἀξιώματι ἡγεμόνων· [y] ἃ τίς ἂν ἀνὴρ σπουδάσειε μὴ ἀγνοεῖν φιλόσοφος καὶ πολιτικὸς ἀνήρ; ἀποδειχθήσεται. εὐθὺς μὲν ἓν ἅμα τῷ παραλαβεῖν τὴν ἐξουσίαν, ἱππάρχην ἀποδείκνυσι Σπόριον Κάσσιον, τὸν ὑπατεύσαντα κατὰ [z] τὴν ἑβδομηκοστὴν ὀλυμπιάδα. τοῦτο τὸ ἔθος ἕως τῆς κατ' ἐμὲ γενεᾶς ἐφυλάττετο ὑπὸ Ῥωμαίων, καὶ οὐδεὶς εἰς τόδε χρόνου δικτάτωρ αἱρεθεὶς χωρὶς ἱππάρχου τὴν ἀρχὴν διετέλεσεν. ἔπειτα τῆς ἐξουσίας τὸ κράτος ἐπιδεῖξαι βουλόμενος ὅσον ἐστί, καταπλήξεως μᾶλλον ἢ χρήσεως ἕνεκα, τοῖς ῥαβδούχοις ἐκέλευσεν ἅμα ταῖς δέσμαις τῶν ῥάβδων τοὺς πελέκεις διὰ τῆς πόλεως φέρειν· ἔθος ἐπιχώριον μὲν τοῖς βασιλεῦσιν, ἐκλειφθὲν δὲ ὑπὸ τῶν ὑπάτων, ἐξ οὗ Οὐαλέριος Ποπλικόλας ὁ πρῶτος ὑπατεύσας ἐμείωσε [a] τὸν φθόνον τῆς ἀρχῆς, αὐτὸς ἀνανεωσάμενος. καὶ καταπληξάμενος τούτῳ τε καὶ τοῖς ἄλλοις συμβόλοις τῆς βασιλικῆς ἡγεμονίας τοὺς παρακλικοὺς καὶ νεωτερισὰς, τὸ κράτιστον τῶν ὑπὸ Σερουίου Τυλλίου τοῦ δημοτικωτάτου βασιλέως καταστάθεντων νομίμων, [b] πρῶτον ἐπέταξε Ῥωμαίοις ἅπασι ποιῆσαι, τιμήσεις [c] κατὰ φυλὰς τῶν βίων ἐνεγκεῖν, προσγράφοντας γυναικῶν καὶ παίδων ὀνόματα, καὶ ἡλικίας ἑαυτῶν τε καὶ τέκνων. ἐν ὀλίγῳ δὲ χρόνῳ πάντων τιμησαμένων, διὰ τὸ μέγεθος τῆς τιμωρίας· τήν τε γὰρ οὐσίαν ἀπολέσαι τοὺς ἀπειθήσαντας ἔδει, καὶ τὴν πολιτείαν· ἑπτακοσίοις πλείοις εὑρέθησαν οἱ ἐν ἥβῃ Ῥωμαίων πεντεκαίδεκα μυρι-

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4/71 1. *Cat.* *V.C.* 256. *Var.* 258.

videri possit: sed de ea ciuitate sum acturus, quae omnibus quid iustum et honestum sit praescribit, et de ducibus, qui eam ad hoc dignitatis fastigium perduxerunt: quarum rerum cognoscendarum si quis fuerit studiosus, is facile et sapiens et ad ciuilia negotia aptus euadet. Simulatque igitur potestatem eam accepit, equitum magistrum dixit Spurium Cassium, qui consulatum gesserat olympiade septuagesima. Hic mos vsque ad nostram aetatem a Romanis est seruatus, et nullus ad hanc vsque diem dictator sine equitum magistro dictaturam gessit. Deinde, quum vellet

Dictator primus quae et quomodo gesserit.

[u] Ὑπὲρ τῆς ἅπασι *Vat.* articulus abest a vulgatis.

[x] Εἰς τοῦτο *Vat.*

[y] Si vulg. lectio retineatur, ἀποδεχθήσεται actiue accipiendum erit pro ἀποδέξεται, vt sensus sit, *quae nec philosophus aliquis ignorare studuerit, et politicus libenter acceptabit.* Veriorem lectionem sequutus est *Gelenius*, ἃ ὅστις ἂν σπουδάσειε μὴ ἀγνοεῖν, φιλόσοφος καὶ πολιτικὸς ἀνὴρ ἀποδειχθήσεται. *Lapus* mixtam ex his duabus lectionem est sequutus, *quas res studeret quisque non ignorare philosophus, virque ciuilis declarabitur.* Possis etiam sic reddere, *quae si philosophus cognoscere studuerit, reddetur* e theoretico *politicus.* vt καὶ hoc loco habeat vim redditiuam; et, manentibus praecedentibus, ἀποδεχθήσεται vertatur in ἀποδειχθήσεται. *Sylb.* Συγγράφω pro ἀποδεχθήσεται habet *Cod. Vat.*

[z] *Glareanus* pro ἑβδομηκοστὴν legit μιᾶς ἀποδέουσαν ἑβδομηκοστήν: quia Sp. Cassius supra (p. 302.) consul fuisse dicitur primo ante Olymp. LXX. anno. Sed excusari haec lectio potest; quoniam vltimus Olympiadis cuiusque annus sequenti quam praecedenti Olympiadi est proximior: praesertim si κατὰ accipiamus pro περί. *Sylb.*

[a] Διὰ

vellet ostendere quanta esset eius potestatis vis, ad terrorem potius quam ad vsum lictoribus imperauit, vt cum fascibus secures per vrbem sibi praeferrent; more quidem regibus patrio, sed a consulibus intermisso, (ex quo Valerius Poplicola primus eum, dum consulatum gereret, imminuit, ad vitandam imperii inuidiam) ab ipso tunc instaurato. His autem caeterisque regii principatus insignibus terrorem ciuibus turbulentis et rerum nouarum studiosis incutiens, vt optimum omnium Seruii Tullii regis populariſſimi institutorum Romani omnes exsequerentur, quam primum statuit; *scilicet* vt tributim suarum facultatum censum profiterentur, adscriptis vxorum et liberorum nominibus, et sua liberorumque aetate. Breui autem temporis spatio omnibus propter poenae magnitudinem censis, (qui enim non paruissent, bona et ciuitatem amissuri erant) puberum Romanorum inuenta sunt CL millia et septingenti praeterea. Postea segregans

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4/71 1. *Cat.* *V.C.* 256. *Var.* 258.

[a] Διὰ non agnoscit *Vat.*

[b] Πρῶτον ἐπέταξε *Vat.* et *Lapi Codd.* quo modo legendum esse monuerunt *Sylb.* et *Port.* nam vulgo legitur πρῶτος. respondet huic πρῶτον insequens μετὰ ταῦτα.

[c] Ita *Vat.* et *Lapi Codd.* Legi etiam

ἀδων. μετὰ τᾶτο διακρίνας τὰς ἔχοντας τὴν στρατεύσιμον ἡλικίαν ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ καταχωρίσας εἰς λόχας, διένειμε πεζάς τε καὶ ἱππεῖς εἰς τέτ]αρας μοίρας· ὧν μίαν μὲν τὴν κρατίσην περὶ αὐτὸν εἶχεν, ἐκ δὲ τῶν ὑπολειπομένων Κλοίλιον ἐκέλευσε, τὸν συνύπατον, ἣν αὐτὸς ἐβάλετο, λαβεῖν, τὴν δὲ τρίτην Σπόριον Κάσσιον τὸν ἱππάρχην, τὴν δὲ καταλειπομένην τὸν ἀδελφὸν Σπόριον Λάρκιον· [d] αὕτη φρᾳρεῖν τὴν πόλιν ἐτάχθη σὺν τοῖς πρεσβυτέροις ἐντὸς τείχας μένουσα.

LXXVI. Ὡς δ' ἦν αὐτῷ πάντα τὰ εἰς τὸν πόλεμον ἐπιτήδεια εὑτρεπῆ, προήγαγε τὰς δυνάμεις εἰς τὴν ὕπαιθρον· καὶ προτίθεται στρατόπεδα τρία, καθ' ὃς μάλιστα ὑπελάμβανε τόπους ποιήσεσθαι τὰς Λατίνας τὴν ἔφοδον. ἐνθυμούμενος δὲ ὅτι Φρονίμων στρατηγῶν ἐστιν, ὃ μόνον τὰ ἑαυτῶν πράγματα ποιεῖν ἰσχυρὰ, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν πολεμίων ἀσθενῆ, καὶ μάλιστα μὲν ἄνευ μάχης καὶ πόνε καταλύεσθαι τὰς πολέμας, εἰ δὲ μή γε, σὺν ἐλαχίστῃ τᾷ στρατιωτικᾷ πλήθας δαπάνῃ, πολέμων τε ἁπάντων κακίσας ἡγέμενος, καὶ πλεῖστα λυπηρὰ ἔχοντας, ὃς πρὸς συγγενεῖς καὶ φίλους ἀναγκαζόμενοί τινες ἀναιροῦνται, ἐπιεικεστέρων μᾶλλον ἢ δικαιοτέρων ὤετο δεῖν αὐτοῖς διαλύσεων. κρύφα τε δὴ πέμπων [e] πρὸς τὰς ἐπιφανεστάτας Λατίνων ἀνυπόπ]ας τινὰς, ἔπειθε φιλίαν πρά]ειν ταῖς πόλεσι· καὶ ἐκ τᾶ φανερᾶ πρεσβευόμενος κατὰ πόλεις τε καὶ πρὸς τὸ κοινὸν, ὡ χαλεπῶς ἐξειργάσατο μηκέτι τὴν αὐτὴν ἅπαντας ὁρμὴν ἔχειν πρὸς τὸν πόλεμον· μάλιστα δ' αὐτὰς ἐξεθεράπευσε, καὶ διὰ τοιαύτης εὐεργεσίας διασῆναι πρὸς τὰς ἡγεμόνας ἐποίησεν. οἱ δὲ τὴν αὐτοκράτορα σαρειλη[ότες Λατίνων στρατηγίαν, Μαμίλιός τε καὶ Σέξτος, ἐν Τύσκλῳ πόλει τὰς δυνάμεις συνέχοντες, παρεσκευάζοντο μὲν ὡς ἐλάσοντες ἐπὶ τὴν Ῥώμην· ἐδαπάνων δὲ πολὺν εἰς τὸ μέλλειν χρόνον, εἴτε τὰς [f] ὑστερι]ούσας ἀναμένοντες πόλεις, εἴτε τῶν ἱερῶν αὐτοῖς ὰ γινομένων καλῶν. ἐν τούτῳ δὴ τῷ χρόνῳ τινὲς ἀποσκιδνάμενοι τᾶ στρατοπέδα, τὴν χώραν τῶν Ῥωμαίων ἐπόρθουν. τᾶτο

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4. *Cat.* *V.C.* 256. *Var.* 258.

segregans a senioribus eos, qui erant aetatis militaris, eosque in centurias distribuens, diuisit pedites et equites in quatuor partes: quarum vnam, quae ex lectissimis constabat militibus, circa se habuit; reliquarum vero Cloelio, in consulatu collegae, optionem fecit, vt quam vellet caperet; tertiam Spurio Cassio magistro equitum attribuit; at illi, quae erat reliqua, fratrem Spurium Lartium praefecit: eaque iussa est cum senioribus manere in vrbe, eique praesidio esse.

Quum autem res omnes ad bellum necessarias parasset, copias in loca aperta eduxit; et terna castra fecit ab ea parte, qua potissimum Latinos cum infesto exercitu venturos suspicabatur. Cogitans autem prudentium esse imperatorum non solum res suas corroborare, sed etiam res hostium debilitare, inprimis vero sine vllo praelio et labore bella conficere; aut certe quam minimo militaris multitudinis detrimento: eaque omnium bellorum pessima

etiam posset *κατὰ κεφαλὰς per singula capita*, ciuium scil. qui familiam haberent. *Sylb.*

[d] Αὕτη *Vat.* quod aptius esse visum est *Sylburgio* et *Porto*. vulgo legitur *αὐτὴ*.

[e] Πρὸς

sima et molestissima ducens, quae homines coacti contra cognatos et amicos suscipiunt, haec aequitate aliqua potius quam summo iure finienda existimabat. Quare, clam mittens ad primores Latinorum homines quosdam minime suspectos, suadebat ipsis vt de amicitia inter ciuitates concilianda agerent: et palam missis legatis, cum ad singulos populos tum etiam ad eorum rempublicam, facile effecit ne omnes amplius aeque ad bellum essent propensi. Huiusmodi autem beneficio, *de quo mox agetur*, ipsos maxime sibi demeruit, et ab ipsis ducibus alienauit. Nam Mamilius et Sextus, ad quos totius belli summam Latini detulerant, in vrbe Tusculo copias continentes, parabant se vt Romam peterent; sed multum temporis in ea cunctatione consumebant, siue quod exspectarent populos eos, qui nondum venerant, siue quod exta nihil fausti promitterent. Interea vero quaedam pars a reliquo exercitu diuulsa agrum Romanum populabatur. Lartius, hac

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4. *Cat.* *V.C.* 256. *Var.* 258.

[e] Πρὸς τὰς ἐπιφανεστάτας τῶν Λατίνων *Vat.* atque ita in *Lapi Cod.* dum vertit, *clamque igitur mittens ad primores Latinorum minime suspectos quosdam.* A vulgatis abest articulus.

[f] Στερι]ούσας *Vat.* vulgo ὑστερησάσας.

[g] *Gele-*

μαθὼν ὁ Λάρκιος, ἀποστέλλει τὸν Κλοίλιον ἐπ' αὐτούς, ἄγοντα τῶν ἱππέων τε καὶ ψιλῶν τοὺς ἀνδρειοτάτους. ὃς ἐπιφανεὶς αὐτοῖς ἀπροσδόκητος, ὀλίγους μέν τινας ἀποκτείνει [g] μαχόμενος, τοὺς δὲ λοιποὺς αἰχμαλώτους λαμβάνει. τούτους ὁ Λάρκιος ἐκ τῶν τραυμάτων ἀναλαβών, καὶ ταῖς ἄλλαις ἐκθεραπεύσας φιλανθρωπίαις, ἀπέστειλεν εἰς Τύσκλον [h] ἀθρόους ἄνευ λύτρων, πρεσβευτὰς σὺν αὐτοῖς πέμψας Ῥωμαίων [i] τοὺς ἐπιφανεστάτους. ἔτοι διεπράξαντο καταλυθῆναι τὸ στράτευμα τῶν Λατίνων, καὶ γενέσθαι ταῖς πόλεσιν ἐνιαυσιαίους ἀνοχάς.

LXXVII. Ταῦτα διαπραξάμενος ὁ ἀνὴρ, ἀπῆγε τὰς δυνάμεις ἐκ τῆς ὑπαίθρου, καὶ πρὶν ἢ πάντα τὸν τῆς ἐξουσίας ἐκπληρῶσαι χρόνον, ὑπάτους ἀποδείξας, ἀπέθετο τὴν ἀρχὴν, [k] ὅτ' ἀποκτείνας οὐδένα Ῥωμαίων, ὅτ' ἐξελάσας τῆς πατρίδος, ὅτ' ἄλλῃ συμφορᾷ βαρείᾳ περιβαλὼν οὐδεμιᾷ. οὗτος ὁ ζῆλος, ἀπ' ἐκείνου τοῦ ἀνδρὸς ἀρξάμενος,

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4 / 71 1. *Cat.* *V.C.* 256. *Var.* 258.

hac re cognita, Cloelium in eos immisit, cum fortissimis quibusque et equitibus et peditibus. qui quum illos ex improuiso adortus fuisset, paucos quosdam repugnantes interfecit, reliquos viuos cepit. Lartius hos ex vulneribus refectos, et caeteris humanitatis officiis sibi deuinctos, simul omnes Tusculum, nullo redemtionis accepto precio, remisit, et cum ipsis legatos Romanorum nobilissimos misit. Isti effecerunt, vt Latinorum copiae dimitterentur, et induciae in annum inter ciuitates fierent.

His rebus gestis, domum ex locis subdialibus exercitum reduxit et antequam totum imperii tempus expleuisset, consulibus designatis, dictatura se abdicauit, nullo ciue Romano aut caeso, aut patria pulso, aut alia graui calamitate affecto. ** Hoc praeclarum istius viri exemplum postea omnes dictatores sequuti

g *Gelenius* videtur legisse ἀπομαχομένους *repugnantes*, atque *Lapus* μαχομένους *pugnantes*. Si vulgatam lectionem sequimur, μαχόμενος ad Cloelium referetur. *Port.*

h Ἀθρόους agnoscit etiam *Lapus*, dum vertit *simul omnes*. alioqui suspicari posset quispiam, legendum esse ἀθῴους *incolumes, impunitos*. *Sylb.*

i Τοὺς ἐντιμοτάτους. ἔτοι διεπράξαντο διαλυθῆναι τὸ στρατόπεδον *Var.*

k Perperam in *Ed. Steph.* ὅτε ἀποκτείνας, et mox ἐξελάσας simili errore.

** Huius autem rei aemulatio ab

ἅπασι παρέμεινε τοῖς λαμβάνουσι τὴν αὐτὴν ἐξουσίαν, ἄχρι τῆς τρίτης πρὸ ἡμῶν γενεᾶς. οὐδένα γὰρ ἐκ τῆς ἱστορίας παρειλήφαμεν, ὃς οὐ μετρίως αὐτῇ καὶ πολιτικῶς ἐχρήσατο, πολλάκις ἀναγκασθείσης τῆς πόλεως καταλῦσαι τὰς νομίμους ἀρχὰς, καὶ πάντα ποιῆσαι τὰ πράγματα ὑφ' ἑνί. καὶ εἰ μὲν ἐν τοῖς ὀθνείοις πολέμοις μόνον ἦσαν οἱ λαμβάνοντες τὴν δικτατωρίαν ἀγαθοὶ προστάται τῆς πατρίδος, μηδὲν ὑπὸ τοῦ μεγέθους τῆς ἀρχῆς διαφθειρόμενοι, ἦν ἂν ἧττον θαυμαστόν· νῦν δὲ καὶ ἐν ταῖς ἐμφυλίοις διχοστασίαις, πολλαῖς καὶ μεγάλαις γενομέναις, καὶ ἐπὶ καταλύσει βασιλειῶν καὶ τυραννίδων ὑποπτευομένων, καὶ ἐπ' ἄλλων συμφορῶν κωλύσει μυρίων, [l] ὅσοι τηλικαύτης ἔτυχον ἐξουσίας, [m] ἅπαντες ἀνεπιλήπτους καὶ τῷ πρώτῳ λαβόντι τὴν ἀρχὴν ὁμοίους ἑαυτοὺς παρέσχοντο· ὥσθ' ἅπασι παρασῆναι τὴν αὐτὴν δόξαν, ὅτι μία βοήθεια παντός ἐστιν ἀνιάτου κακοῦ, καὶ τελευταία σωτηρίας ἐλπὶς, ὅταν ἀπορράγωσιν [n] ἅπασαι διὰ καιρούς τινας,

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4 / 71 1. *Cat.* *V.C.* 256. *Var.* 258.

quuti sunt, vsque ad aetatem ab hac nostra tertiam. Nusquam enim in historia proditum reperimus, quemquam fuisse qui in hoc magistratu non gesserit se moderate et ciuiliter, quamuis respublica saepe fuerit coacta, legitimis magistratibus abrogatis, rerum summam vnius potestati permittere. Et, si in externis tantum bellis dictaturam adepti egregie patriam defendissent, imperii amplitudine non corrupti, hoc minus mirandum esset: iam vero etiam in ciuilibus seditionibus multis et grauibus, et in eiiciendis iis, qui in suspicionem, vel regni, vel tyrannidis affectatae venerant, et in sexcentis aliis calamitatibus arcendis, quotquot tantam potestatem adepti sunt, omnes ad vnum sine vlla reprehensione primi dictatoris exemplum penitus sunt sequuti; ita vt vna esset omnium opinio, dictaturam esse cuiusvis insanabilis mali vnicum remedium, et extremam salutis spem, * caeteris omnibus deficientibus, idque quoties ipsae res ita

ab illo viro incipiens permansit omnibus etc. *Lapus.*

l Ὅσων τηλικαύτης τυχόντες ἐξουσίας *Var.*

m Ἅπαντας male in *Ed. Steph.*

* Vbi caeteras iniuria temporis praecidisset vniuersas *Gelen.* Cum rescinduntur omnia aliquibus temporibus. *Lapus.*

n Cum ἅπασαι subaudiendum e prae-

ἡ τῆ δικ]άτωρος ἀρχή. ἐπὶ δὲ τῆς κατὰ τὰς πατέρας ἡμῶν ἡλικίας ὁμῆ τι τετρακοσίων διαγενομένων ἐτῶν ἀπὸ τῆς Τίτε Λαρκίε δικ]ατωρίας, διεβλήθη καὶ μισητὸν ἅπασιν ἀνθρώποις διεφάνη τὸ πρᾶγμα Λευκίε Κορνηλίε Σύλλα πρώτε καὶ μόνε πικρῶς καὶ ὠμῶς αὐτῇ χρησαμένε· ὥςε τότε πρῶτον αἰσθέσθαι Ῥωμαίες, ὃ τὸν ἄλλον ἅπαντα χρόνον ἠγνόουν, ὅτι τυραννίς ἐςιν ἡ τῆ δικ]άτωρος ἀρχή. βελήν τε γὰρ ἐκ τῶν ἐπιτυχόντων ἀνθρώπων συνέςησε, καὶ τὸ τῆς δημαρχίας κράτος εἰς ἐλάχιςον [o] συνέξειλε, καὶ πόλεις ὅλας ἐξώκισε, καὶ βασιλείας τὰς μὲν ἀνεῖλε, τὰς δ' αὐτὸς ἀπέδειξε, καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ αὐθάδη διεπράξατο, περὶ ὧν [p] πολὺ ἔργον ἂν εἴη λέγειν· πολίτας τε, χωρὶς τῶν ἐν ταῖς μάχαις ἀπολομένων, τὲς παραδόντας αὐτῷ σφᾶς αὐτὲς, ἐκ ἐλάττες [q] τετρακισμυρίων ἀπέκ]ειναν, ὧν τινας καὶ βασάνοις πρῶτον

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4 / 71 1. *Cat.* *V.C.* 256. *Var.* 258.

ita flagitarent. At patrum noſtrorum aetate, integris quadrin-
gentis annis elapſis a Titi Lartii dictatura, res iſta damnari
coepit, et omnium hominum iudicio odioſa viſa eſt, quando Lu-
cius Cornelius Sylla primus et ſolus acerbe et crudeliter ea eſt vſus:
ita vt tunc primum Romani cognorint, id quod toto ſuperiore tem-
pore ignorarant, nimirum dictaturam tyrannidem eſſe. Senatum
enim ex quibuſuis vulgaribus hominibus conſtituit, et tribuniciam
poteſtatem quam minimam fecit, et vrbes integras deſolauit, et regna
partim ſuſtulit, partim ipſe conſtituit, atque alia multa arroganter
fecit, de quibus longum et arduum eſſet dicere: ciuium quoque,
praeter eos qui in praeliis abſumti fuerant, non minus quam quatuor
millia, quae ſe ipſi dediderant, interfecit; ex quibus aliquot ante tormentis

Dictaturae odium conflauit Sylla.

e praecedenti membro αἱ ἐλπίδες *Sylb.* Dicendum potius ἄγκυραι poſt ἅπασιν deeſſe, aut αἱ ἄγκυραι; perinde nimirum ac ſi dictum eſſet, *vbi anchorae omnes ruptae fuerint. Steph.* in *Schediaſm.* l. V. *Sched.* 26.

o Συνέξειλε *Vat.* quod placuit et *Stephano*, vulgo legitur συνέξησε.

p Camerarius mauult diuiſe πολὺ ἔργον, atque etiam *Stephanus*. nam vulgatae pro vno πολύεργον dant. Rectius adhuc in *Cod. Vat.* πολὺ ἂν ἔργον εἴη. quo modo loquutus eſt *Dionyſius* in aureolo libello περὶ συνθέσεως ὀνομάτων, p. 120. iuxta *Editionem Lond.* quam adornauit *Clariſſ. Vptonus*, Etonenſium decus.

q Τετρακισμυρίων *Vat.* vulgo legitur τετρακισχιλίων.

r Ita

ἠνίσατο. εἰ μὲν ἦν [r] ἀναγκαίως ἢ συμφερόντως τῷ κοινῷ ταῦτα πάντα ἔπραξεν, ἐχ ὁ παρὼν καιρὸς ἐξετάζειν. ὅτι δὲ διὰ ταῦτα ἐμισήθη, καὶ δεινὸν ἐφάνη τὸ τῆ δικ]άτωρος ὄνομα, τῆτό μοι πρόκειτο ἐπιδεῖξαι. πέφυκε δ' ὁ ταῖς δυνασείαις τῆτο μόναις, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις συμβαίνειν τοῖς περιμαχήτοις καὶ θαυμαζομένοις ὑπὸ τῆ κοινῆ βίε πράγμασι. καλὰ μὲν γὰρ ἅπαντα καὶ συμφέροντα φαίνεται τοῖς χρωμένοις, ὅταν τις [s] αὐτοῖς χρήσηται καλῶς· αἰσχρὰ δὲ καὶ ἀσύμφορα, ὅταν πονηρὸς λάβῃ προσάτας. τότε δ' ἡ φύσις αἰτία, προσθεῖσα τοῖς ἀγαθοῖς ἅπασι καὶ [t] κηράς τινας συμφύτες. ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τότων ἕτερος ἂν εἴη τοῖς λόγοις καιρὸς ἐπιτηδειότερος. οἱ δ' ἐν τῷ κατόπιν ἐνιαυτῷ τὴν ὕπατον ἀρχὴν παραλαβόντες, [u] Αὖλος Σεμπρώνιος Ἀτρατῖνος καὶ Μάρκος Μινύκιος, ἐπὶ τῆς ἑβδομηκοσῆς καὶ πρώτης ὀλυμπιάδος, ἣν ἐνίκα τάδιον Τισικράτης Κροτωνιάτης, ἄρχοντος Ἀθήνησιν Ἱππάρχε.

tormentis cruciauit. Vtrum autem haec fecerit ipſa neceſſitate coactus, an quod ea e republica eſſe exiſtimaret, non eſt praeſentis temporis inquirere. Hoc enim mihi demonſtrandum proposueram, dictatoris nomen ob haſce cauſſas odioſum et graue viſum fuiſſe. Idem autem non ipſis ſolis poteſtatibus, ſed etiam aliis rebus maxime expetendis, et quae vulgo in humana vita admirationi ſunt, ſolet accidere. Omnia enim honeſta et vtilia videntur vtentibus, quando quis recte illis vtitur; turpia vero et detrimentoſa, quando malos patronos et defenſores ſunt nacta. Huius autem rei cauſſa eſt ipſa natura, quae addit omnibus bonis quaſdam etiam inſitas peſtes. Sed de his opportunius alio loco agetur. Sequenti anno conſules creati ſunt Aulus Sempronius Atratinus et Marcus Minucius, ſeptuageſima prima olympiade, qua vicit in ſtadio Tiſicrates Crotoniates, archonte Athenis Hipparcho.

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4 / 71 1. *Cat.* *V.C.* 256. *Var.* 258.

r Ita *Vat.* et *Lapi Codd.* In *Ed. Steph.* ἀναγκαίων ἢ συμφερόντων, errore manifeſto.

s Αὐτοῖς χρῆται *Vat.*

t Κῆράς τινας συμφύτες *Vat.* τινας a vulgatis abeſt.

u Malim ἦσαν Αὖλος etc. *Port.*

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΤΟΥ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΕΩΣ ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΚΤΟΝ.

DIONYSII ALEXANDRI F. HALICARNASSENSIS ROMANARVM ANTIQVITATVM

LIBER SEXTVS.

1. Οἱ δ' ἐν τῷ κατόπιν ἐνιαυτῷ τὴν ὕπατον ἀρχὴν παραλαβόντες, Αὖλος Σεμπρώνιος Ἀτρατῖνος καὶ Μάρκος Μινύκιος, ἐπὶ τῆς ἑβδομηκοστῆς καὶ πρώτης ὀλυμπιάδος, ἣν ἐνίκα στάδιον Τισικράτης [b] Κροτωνιάτης", ἄρχοντος Ἀθήνησιν Ἱππάρχου, ἄλλο μὲν οὐδὲν ἄξιον πολεμικοῦ, οὔτε πολιτικοῦ ἱστορίας ἄξιον ἐπὶ τῆς ἑαυτῶν ἀρχῆς ἔπραξαν· αἵ τε γὰρ πρὸς Λατίνους ἀνοχαὶ πολλὴν αὐτοῖς ἀπὸ τῶν ἔξωθεν πολέμων παρέσχον εἰρήνην, ἥ τε τῆς

Per. Iul. 4219. *Ante Chr.* 495. *Olymp.* 71½. Sequenti anno creati consules Aulus Sempronius Atratinus et Marcus Minucius, septuagesima prima olympiade, qua vicit in stadio Tisicrates Crotoniates, archonte Athenis Hipparcho, nihil foris domive memoria dignum in suo consulatu gesserunt. Nam et induciae cum Latinis factae ipsis magnam ab externis bellis quietem dabant, et

Cat. *V.C.* 257. *Var.* 259. *A. Sempronio M. Minucio coss. quies a bellis.*

a Lapus in suo Codice argumentum habuisse visus est, quod sic vertit; *Sextus liber Dionysii Halicarnassei de antiquitatibus Romanis haec habet: Bellum cum Latinis, et eximiam illam ad Regillum lacum pugnam; bellum cum Volscis, Sabinis, Aruncis; seditionem Romae ob nexos; principum in senatu dignissimas in vtramque partem orationes; secessionem plebis in sacrum montem; de concordia graues actiones; Bruti orationem longissimam; Tribunorum Aediliumque plebis creationem; Cn. Martii Coriolani encomium; postremo cum Latinis foedus ictum, atque Menenii Agrippae mortem. Spatium quinque omnino annorum.*

b Deest *Vat.*

c Non

ἀναπράξεως τῶν δανείων κώλυσις, ἣν ἐψηφίσατο ἡ βουλή, ἕως ἂν ὁ προσδοκώμενος πόλεμος εἰς ἀσφαλὲς [c] ἔλθῃ" τέλος, ἔπαυσε τὰς ἐντὸς τείχους νεωτερισμούς, οὓς ἐποιοῦντο οἱ πένητες, ἀφεῖσθαι τῶν χρεῶν ἀξιοῦντες δημοσίᾳ· δόγμα δὲ βουλῆς ἐκύρωσαν, [d] ἐπιεικεστάτοις Ῥωμαίων καὶ λογίοις ἀνδράσιν εἴ τινες ἔτυχον ἐκ τῶν Λατίνων ἔθνους συνοικοῦσαι γυναῖκες, ἢ Ῥωμαίαι Λατίνοις, ἑαυτῶν εἶναι κυρίας, ἐάντε μένειν θέλωσι παρὰ τοῖς γεγαμηκόσιν, ἐάντε μὴ, εἰς τὰς πατρίδας ἀναστρέφειν· τῶν δ' ἐγγόνων τὰ μὲν ἄρρενα παρὰ τοῖς πατράσι μένειν, τὰς δὲ θηλείας καὶ ἔτι ἀγάμους ταῖς μητράσιν ἕπεσθαι· ἐτύγχανον δὲ πολλαὶ πάνυ γυναῖκες εἰς τὰς ἀλλήλων πόλεις ἐκδεδομέναι, καὶ διὰ τὸ συγγενὲς καὶ διὰ Φιλίαν. [e] αἱ τυχοῦσαι τῆς ἐκ τοῦ ψηφίσματος ἀδείας, ἐδήλωσαν ὅσην εἶχον ἐπιθυμίαν τῆς ἐν Ῥώμῃ διαίτης. αἵ τε γὰρ ἐν ταῖς Λατίνων πόλεσι Ῥωμαῖαι μικρὸν δεῖν πᾶσαι καταλιποῦσαι τοὺς ἄνδρας, [f] ὡς τοὺς πατέρας ἀνέστρεψαν· αἵ τε Ῥωμαίοις ἐκ-

et suspensa ex senatusconsulto exactio foenorum, donec bellum quod exspectabatur tuto conficeretur, sedauit vrbanos motus inopum, qui se aere alieno publico decreto atque publica pecunia liberari postulabant. Senatus autem consultum sanxerunt, vt si quae Latinae gentis mulieres nuptae essent Romanis viris aequissimis et magni nominis, vel Romanae Latinis, penes eas arbitrium esset, vel apud suos maritos manendi, si ita vellent, vel etiam, si id nollent, patrias suas repetendi: ex liberis vero, mares quidem apud patres remanerent, foeminae vero et adhuc innuptae matres suas sequerentur. erat autem frequens connubium inter vtrumque populum, tum ob cognationem, tum etiam ob amicitiam. Mulieres vero, eo decreto facta sibi libera potestate, satis declararunt quanto Romae degendi desiderio tenerentur. nam et Romanae, quae erant in Latinis ciuitatibus, fere omnes suis maritis relictis in patriam sunt reuersae, et Latinae quae Romanis

Per. Iul. 4219. *Ante Chr.* 495. *Olymp.* 71½. *Cat.* *V.C.* 257. *Var.* 259.

c Non agnouit *Vat.*

d Forsan conuenientius sit εὐγενίδαις *nobilibus. Sylb.*

e Αἱ τυχοῦσαι *Vat.* vulgo legitur κῆ τ.

f Εἰς τὰς πατέρας *Vat.* Vel εἰς τὰς

δεδομέναι Λατίνων, πλὴν δυεῖν, αἱ λοιπαὶ τῶν πατρίδων ὑπεριδοῦσαι, παρὰ τοῖς γεγαμηκόσιν ἔμειναν· οἰωνὸς εὐτυχὴς τῆς μελλούσης πόλεως ἐπικρατήσειν τῷ πολέμῳ. ἐπὶ τούτων φασὶ τῶν ὑπάτων τὸν νεὼν καθιερωθῆναι τῷ Κρόνῳ, κατὰ τὴν ἄνοδον τὴν εἰς τὸ Καπιτώλιον φέρουσαν ἐκ τῆς ἀγορᾶς, καὶ δημοτελεῖς ἀναδειχθῆναι τῷ θεῷ καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἑορτάς τε καὶ θυσίας. [g] τὸ δὲ προτοῦ βωμὸν αὐτόθι [h] καθιδρύσθαι λέγουσιν ὑφ' Ἡρακλέους κατεσκευασμένον, [i] ἐφ' οὗ τὰς ἐμπύρους ἀπαρχὰς ἔθυον Ἑλληνικοῖς ἔθεσιν οἱ τὰ ἱερὰ παρ' ἐκείνοις παραλαβόντες· τὴν δὲ γραφὴν τῆς ἱδρύσεως τοῦ ναοῦ, τινὲς μὲν ἱστοροῦσι λαβεῖν Τίτον Λάρκιον τὸν ὑπατεύσαντα τῷ πρόσθεν ἐνιαυτῷ· οἱ δὲ, βασιλέα Ταρκύνιον τὸν ἐκπεσόντα τῆς ἀρχῆς· τὴν δὲ καθιέρωσιν τοῦ ναοῦ λαβεῖν [k] Πόστμον Κομίνιον, κατὰ ψήφισμα βουλῆς. τούτοις μὲν δὴ τοῖς ὑπάτοις εἰρήνης, ὥσπερ ἔφην, βαθείας ἐξεγένετο ἀπολαῦσαι.

Μετὰ δὲ τούτους παραλαμβάνουσι τὴν ἀρχὴν Αὖλος Ποστόμιος καὶ Τίτος Οὐεργίνιος· ἐφ' ὧν αἱ μὲν ἐνιαύσιοι ἀνοχαὶ πρὸς Λατίνους διελέλυντο. παρασκευαὶ δὲ πρὸς τὸν πόλεμον ὑφ' ἑκατέρων ἐγίνοντο μεγάλαι. ἦν δὲ τὸ μὲν Ῥωμαίων πλῆθος ἅπαν ἑκούσιον καὶ σὺν πολλῇ προθυμίᾳ χωροῦν ἐπὶ τὸν ἀγῶνα· τὸ δὲ Λατίνων τὸ πλέον ἀπρόθυμον καὶ ὑπ' ἀνάγκης κατειργόμενον, τῶν μὲν δυνασευόντων ἐν ταῖς πόλεσιν, ὀλίγοις δεῖν πάντων, δωρεαῖς τε καὶ ὑποσχέσεσιν ὑπὸ Ταρκυνίου καὶ Μαμιλίου διεφθαρμένων, τῶν δὲ δημοτικῶν, ὅσοις ἐκ ἦν βουλομένοις ὁ πόλεμος, ἀπελαυνομένων [l] ἀπὸ τῆς τῶν κοινῶν φροντίδος· οὐδὲ γὰρ λόγος ἔτι τοῖς βουλομένοις ἀπεδίδοτο. ἠναγκάζοντο δὴ χαλεπαίνοντες ἐπὶ τούτῳ συχνοὶ καταλιπεῖν τὰς

Per. Iul. 4219. Ante Chr. 495. Olymp. 71 1/2. Cat. V.C. 257. Var. 259.

Romanis datae fuerant in matrimonium, exceptis duabus, reliquae omnes neglecta patria apud viros suos remanserunt, quod fuit omen felicissimum victoriae, quam populus Romanus erat adepturus. His consulibus ferunt Saturno templum consecratum fuisse in cliuo Capitolino, qua e foro eo ascenditur, et sumtu publico solennitates et sacrificia anniuersaria huic deo decreta. Antea vero aram ab Hercule exstructam ibi fundatam fuisse ferunt; supra quam illi, qui sacrorum ritus ab eo acceperant, more Graeco primitias eas sacrificabant, quae in ignem coniici et cremari solebant. Quidam autem produnt T. Lartium superioris anni consulem *id templum faciendum

τὰς πατρίδας ἀνέστρεψαν legendum est, quo modo supra loquutus est *Dionysius*, vel πρὸς τὰς πατέρας ἀνέστρεψαν dicendum. *Portus.* Malim hic legere ὡς πατέρας. atque ita (nisi vehementer fallor) scripserat *Dionysius*, qui etiam alibi Atticum illud ὡς pro πρὸς vsurpat. *Cas.*

g Distinguendum est post προτοῦ, vel τὸ δὲ προτοῦ legendum: hoc sensu, *Ante vero sitam ibi fuisse dicunt aram ab Hercule exstructam. Sylb.* Τὰ δὲ πρὸ τούτων, βωμὸν *Vat.*

h καθιδρυσθαι perperam in *Ed. Steph.*

i Ita etiam *Vat.* et *Lapi Codd.* Potius tamen (cum *Sylb.* et *Porto.*) legendum ἐφ' ὃ vel ὑπὲρ ὅ.

* Inscriptionem locationis templi accepisse etc. *Lapus.* Templi fundationem inscriptam Largio consule etc. *Gelen.* Ego (inquit

dum aiunt locatum: dedicatum vero ex senatusconsulto a Postumo Cominio. His igitur consulibus (vt dixi) contigit, vt maxima pace fruerentur. Per. Iul. 4220. Ante Chr. 494. Olymp. 72 2/3. Cat. V.C. 258. Var. 260.

Postea creati consules Aulus Postumius et T. Virginius, quibus coss. annuae induciae cum Latinis factae finitae sunt. Magni autem vtrinque belli apparatus fiebant. Ac Romana quidem multitudo tota constabat ex voluntariis militibus, qui magna animi alacritate ad bellum ferebantur: Latinorum vero maior pars remisso animo ac necessitate coacta ad id bellum ibat, quia principes ciuitatum fere omnes donis et pollicitationibus a Tarquinio et Mamilio fuerant corrupti; plebeii vero, contra quorum voluntatem id bellum suscipiebatur, ab administratione et cura reipublicae arcebantur: neque enim amplius dicendi potestas volentibus dabatur. Quare multi eam rem moleste ferentes vr- A. Postumio et T. Virginio coss. redintegratum bellum Latinum.

bes

(inquit *Portus*) sensum sum sequutus. nam moris erat olim, vt si quod publicum opus esset exstruendum, id locaretur, ipsaque locatio in tabella literis maiusculis populo in loco aliquo eminentiori conspicienda proponeretur.

k Male in *Ed. Steph.* Ποστμιον Καμινιον. Vide *Var. Lect.* ad pag. 303.

l Ἀπὸ τῆς περὶ τῶν κοινῶν *Vat.*

πόλεις, καὶ πρὸς Ῥωμαίους αὐτομολεῖν. κωλύειν γὰρ οὐκ ἠξίουν οἱ δι' [m] ἑαυτῶν πεποιημένοι τὰς πόλεις, ἀλλὰ πολλὴν τοῖς διαφόροις τῆς ἐκσίας Φυγῆς χάριν ἤδεσαν. ὑποδεχόμενοι δ' αὐτὰς οἱ Ῥωμαῖοι, τὰς μὲν ἅμα γυναιξὶ καὶ τέκνοις ἀφικνουμένας, εἰς τὰς ἐντὸς τείχους κατέτασσον στρατείας, τοῖς πολιτικοῖς ἐγκαταμιγνύντες λόχοις· τὰς δὲ λοιπὰς εἰς τὰ περὶ τὴν πόλιν ἀποστέλλοντες φρούρια, καὶ ταῖς ἀποικίαις [n] ἀπομερίζοντες, ἵνα μή τι νεωτερίσειαν, εἶχον ἐν φυλακῇ. ἁπάντων δὲ τὴν αὐτὴν γνώμην λαβόντων, ὅτι μιᾶς δεῖ πάλιν τοῖς πράγμασιν ἀφειμένης ἅπαντα διοικεῖν κατὰ τὸν αὐτῆς λογισμὸν ἀνυπευθύνῳ ἀρχῆς, δικτάτωρ ἀποδείκνυται τῶν ὑπάτων ὁ νεώτερος Αὖλος Ποστούμιος, ὑπὸ τοῦ συνάρχοντος Οὐεργινίου· ἱππάρχην δὲ αὐτὸς ἑαυτῷ προσείλετο κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τῷ προτέρῳ δικτάτωρι, Τίτον Αἴβουτιον Ἔλβωνα καταγράψας ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ τοὺς ἐν ἥβῃ Ῥωμαίους ἅπαντας, καὶ διελὼν εἰς τέτταρα μέρη τὴν δύναμιν,

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 258. *Var.* 260. *Dictator secundus A. Postumius.*

bes *ac patriam* relinquere, et ad Romanos transfugere cogebantur. Qui enim in illis ciuitatibus dominabantur eos nolebant impedire, quinimo suis aduersariis ob voluntarium exsilium magnam gratiam habebant. Romani vero eos recipiebant, et eos qui cum coniugibus ac liberis veniebant in numerum vrbanorum militum referebant, vrbanisque cohortibus immiscebant; reliquos vero in castella, quae circa vrbem erant dimittebant, et per colonias distribuebant, ne quid noui molirentur diligenter cauentes. Et quum omnes idem censerent, rem iterum indigere libero imperio vnius viri, qui omnia arbitratu suo administraret, nullisque reddendis rationibus esset obnoxius, iunior consul A. Postumius a collega Virginio dictator dicitur: ipse vero eodem modo, quo prior dictator, magistrum equitum T. Aebutium Eluam dixit. Et quum breui temporis spatio omnes iuniores Romanos conscripsisset, et exercitum in quatuor partes diuisisset,

m ὑφ' ἑαυτῶν] Scribendum puto ὑφ' ἑαυτοῖς *Steph.* Δι' ἑαυτῶν *Vat.*

n Forsan rectius ἐπιμερίζοντες, vel ἐναπομερίζοντες *Steph.*

o Αὐτῷ

μιᾶς μὲν αὐτὸς ἡγεῖτο μοίρας, ἑτέρας δὲ τὸν συνύπατον Οὐεργίνιον ἔταξεν ἄρχειν, τῆς δὲ τρίτης Αἴβουτιον τὸν ἱππάρχην· ἐπὶ δὲ τῆς τετάρτης κατέλιπεν ἔπαρχον Αὖλον Σεμπρώνιον, ᾧ τὴν πόλιν φυλάττειν ἐπέτρεψεν.

Παρεσκευασμένῳ δὲ [o] τούτῳ πάντα τὰ ἐπιτήδεια πρὸς τὸν πόλεμον, ἦκον ἀγγέλλοντες οἱ σκοποὶ παν- III. στρατιᾷ Λατίνους ἐξεληλυθότας· καὶ αὖθις ἕτεροι, δηλοῦντες ἐξ ἐφόδου τι καταληφθῆναι πρὸς αὐτῶν χωρίον ἐχυρόν, [p] Κορβιῶνα καλούμενον, ἐν ᾧ φρουρά τις ἦν Ῥωμαίων ἐνοικιρροῦσα ὀλίγη· ἣν ἅπασαν διαφθείραντες, καὶ τὸ χωρίον αὐτῶν κατασχόντες, ὁρμητήριον ἐποιοῦντο τῷ πολέμῳ· ἀνδράποδα δὲ καὶ βοσκήματα [q] ὀλίγα κατελάμβανον ἐν τοῖς ἀγροῖς, χωρὶς τῶν ἐν τῷ Κορβιῶνι ἐγκαταληφθέντων, [r] προκατεσκευασμένων πρὸ πολλῶν τῶν γεωργῶν εἰς τὰ [s] προσεχέστατα τῶν ἐρυμάτων, ὅσα

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 258. *Var.* 260.

visisset, vni parti ipse praeerat, secundae suum collegam Virginium praefecit, tertiam Aebutio magistro equitum attribuit, quartae vero praefectum A. Sempronium reliquit, cui vrbis custodiam commisit.

Ei autem, apparanti res omnes, quae ad bellum erant necessariae, exploratores nunciarunt, Latinos cum omnibus copiis ex suis finibus egressos; et rursus alii eum certiorem fecerunt, ex itinere primo impetu expugnatum ab illis fuisse castellum quoddam munitum, quod Corbionem vocant, in quo exiguus Romanorum praesidiariorum numerus custodiendi gratia erat, quos omnes interfecerunt, et locum illum occupatum belli sedem fecerunt: *in agris tamen non inuenerunt tantum mancipiorum aut pecoris quantum Corbione ceperunt; quia rustici iam multo ante pro viribus quique suis quaecunque ferre,

o Αὐτῷ *Vat.*

p Κορβιῶνα iuxta *Steph. Byz.*

* Ita etiam *Lapus* vertit. Verum hoc modo *Gelen. Mancipiis tamen et pecoribus non multis in agro potiti sunt, praeter ea quae Corbione ceperant.*

q *Portus* suspicatur vel ὑπὸ κατελάμβανον legendum esse, expuncto ἴσα; vel nihil hic mutandum, sed mox τοῖς et ἐγκαταληφθεῖσιν reponenda, deleta voce χωρὶς.

r Mallem προσανεσκευασμένων *Steph.*

s προσέσχατα] Quid si verius τὰ

δύναμις ἦν ἑκάστοις φέρειν τε καὶ ἄγειν· οἰκίας τ' αὐτῶν ἐνεπίμπρασαν ἐρήμας ἀφειμένας, καὶ τὴν γῆν ἐδῄωσαν. ἀφίκετο δ' αὐτοῖς ἐξεστρατευμένοις ἤδη, ἐξ Ἀντίου, πόλεως ἐπιφανεστάτης τῶν Οὐολούσκων ἔθνους, στρατιά τε καινὴ καὶ ὅπλα καὶ σῖτος, καὶ ὅσων ἄλλων εἰς τὸν πόλεμον ἐδέοντο. ἐφ' οἷς πάνυ θαῤῥήσαντες, ἐν ἐλπίσι χρηστοῖς ἦσαν, ὡς καὶ τῶν ἄλλων Οὐολούσκων [t] συναρεσμένων σφίσι τῶν πολέμων, τῆς Ἀντιατῶν πόλεως ἀρξαμένης. ταῦτα μαθὼν ὁ Ποστούμιος ἐξεβοήθει διὰ ταχέων, πρὶν ἢ συνελθεῖν τοὺς πολεμίους ἅπαντας· ἀγαγὼν δ' ἐν νυκτὶ τὴν σὺν αὐτῷ στρατιὰν πορείᾳ συντόνῳ, [u] πλησίον γίνεται τῶν Λατίνων ἑστρατοπεδευκότων παρὰ λίμνην [x] Ῥηγίλλη καλουμένῃ, ἐν ἐχυρῷ χωρίῳ· καὶ τίθεται τὸν χάρακα

ferre, aut agere potuerant ſecum in proximas munitiones comportarant: horumque domos deſertas incenderunt, et agrum vaſtarunt. Quum autem ex ſuis finibus iam egreſſi fuiſſent, acceperunt ab Antio, Volſcorum vrbe nobiliſſima, et nouas copias et arma et frumentum, et alia quibuſcunque ad bellum ipſis opus erat. Quibus rebus maxime fidentes in bonam ſpem venerunt, exiſtimantes alios quoque Volſcos ſe ad illius belli ſocietatem addituros, facto ab Antiatibus initio. His rebus cognitis, Poſtumius celeriter occurrit hoſtibus, antequam omnes ipſorum copiae in vnum conuenirent: noctuque ducto exercitu, itinere concitato acceſſit ad Latinos, qui caſtra poſuerant ad lacum Regillum, in loco munito; et caſtra poſuit in colle excelſo, cuius aditus erat difficilis, quique hoſtium capiti imminebat: in quo ſi manſiſ-

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 258. *Var.* 260.

τὰ προσεχέστατα? *Sylb.* Ita quidem in *Cod. Vat.* Placet mihi quoque (inquit *Steph.*) praecipue ſi ſcribamus ὅσα δύναμις ἦν ἑκ. expuncta hypoſtigme poſt ἑκάστοις, vt infinitiua verba φέρειν et ἄγειν habeant accuſatiuum cum quo iungantur. *Steph.*

t Ita in *Cod. Vat.* Συναιρεμένων minus recte in *Ed. Steph.* vt oſtendunt tum alia paſſim obvia, tum quae ſupra habemus p. 263. v. 32. Eadem quoque commutatio notata ad pag. 313. v. 47. *Sylb.*

u Πλησίον *Vat.* vulgo παραπλησίον. ſic, penacute.

x Perperam Ῥηγιάλῃ in *Ed. Steph.* vt conſtat ex Latinis ſcriptoribus. *Sylb.*

y Κατα-

κατὰ κεφαλῆς τῶν πολεμίων ἐν ὑψηλῷ λόφῳ καὶ δυσβάτῳ. ἐν ᾧ ὑπομένων, πολλὰ πλεονεκ]ήσειν ἔμελλεν.

Οἱ δὲ τῶν Λατίνων ἡγεμόνες, Ὀκ]αβίος τε ὁ Τσκλανὸς, IV. Ταρκυνίᾳ τῇ βασιλέως γαμβρὸς, ὡς δέ τινες γράφουσιν, υἱὸς τῇ γαμβρῷ, καὶ Σέξτος Ταρκύνιος· ἐτύγχανον γὰρ ἤδη τηνικαῦτα χωρὶς ἀλλήλων ἑστρατοπεδευκότες· εἰς ἓν συνάγουσι τὰς δυνάμεις χωρίον· καὶ παραλαβόντες τοὺς χιλιάρχους καὶ λοχαγοὺς, ἐσκόπουν ὅσις ἔσται τρόπος τῷ πολέμῳ· καὶ πολλαὶ γνῶμαι ἐλέχθησαν. οἱ μὲν γὰρ, ἐξ ἐφόδου χωρεῖν ἠξίουν ἐπὶ τοὺς ἅμα τῷ δικ]άτορι [y] κατα- λαβομένους τὸ ὄρος, ἕως τινὲς ἦσαν αὐτοῖς φοβεροί· ἀπ ἀσφαλείας σημεῖον εἶναι νομίζοντες τὴν τῶν ἐχυρῶν κατάληψιν, ἀλλὰ δειλίας· οἱ δὲ, τοὺς μὲν ἀποταφρεύσαντας ὀλιγῃ τινὶ καθείργειν φυλακῇ· τὴν δ' ἄλλην δύναμιν ἀναλαβόντας, ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἄγειν ὡς ῥᾳδίαν ἁλῶναι, τῆς κρατίστης νεότητος ἐξεληλυθυίας. οἱ δὲ τὰς Οὐολούσκων τε καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων βοηθείας ἀναμένειν συνεβούλευον, τὰ ἀσφαλέστερα πρὸ τῶν θρασυ-

manſiſſet, multis in rebus meliore conditione, quam hoſtes, erat futurus.

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 258. *Var.* 260.

At Latinorum duces, Octauius Tuſculanus, Tarquinii regis gener, ſiue, vt nonnulli ſcribunt, generi filius, et Sextus Tarquinius (tunc enim ſeorſum caſtra poſuerant) in vnum locum copias coëgerunt; et, adhibitis in conſilium tribunis militum et centurionibus, conſultabant quonam modo bellum eſſet gerendum: et variae ſententiae dictae fuerunt. Alii enim cenſebant impetum faciendum in eos qui cum dictatore collem occuparant, dum adhuc illis eſſent formidabiles; exiſtimantes non fiduciae, ſed timoris id argumentum eſſe, quod loca munita occupaſſent: alii vero foſſa circumducta eos aliqua exigua cuſtodia coërcendos, et cum reliquis copiis Romam eundum, quod, abſente lectiſſimae iuuentutis robore, facile expugnari poſſe videbatur: alii vero cenſebant Volſcorum et aliorum ſociorum auxilia exſpectanda, et tutiora conſilia audacioribus praeferenda. Romanis

y Καταλαβομένους τὸ ὄρος, ἕως ἔτι τινὲς ἦσαν *Vat.* pro primo vocab. in vulgatis eſt καταλαμβανομένους.

z Idem

τέρων αἱρεμένης· Ῥωμαίοις μὲν γὰρ ἐνθὲν ἀπολαύσειν ἐκ τῆς τριβῆς τὸ χρόνῳ, ἑαυτοῖς δὲ βραδυνόμενα κρείττω γενέσθαι τὰ πράγματα. ἔτι δ' αὐτῶν βουλευομένων, ἦκεν ἐκ Ῥώμης [z] ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων Τίτος Οὐεργίνιος ἔχων τὴν σὺν αὐτῷ δύναμιν, αἰφνιδίως ἐν τῇ κατόπιν νυκτὶ τὴν ὁδὸν διανύσας· καὶ στρατοπεδεύεται δίχα τοῦ δικτάτωρος ἐφ' ἑτέρας ῥάχεως ὀρεινῆς πάνυ καὶ ἐχυρᾶς· ὥς' ἀμφοτέρων ἀποκεκλεῖσθαι τοὺς Λατίνους τῶν ἐπὶ τὴν πολεμίαν ἐξόδων· τοῦ μὲν ὑπάτου τῶν ἀριστερῶν προκαθημένης μερῶν, τοῦ δὲ δικτάτωρος τῶν δεξιῶν. ἔτι δὲ πλείονος ταραχῆς κατασχούσης τοὺς ἀδὲν πλέον τῶν ἀσφαλῶν προελομένους ἡγεμόνας, καὶ δέους, μὴ τὰ οἰκεῖα [a] ἃ πολλὰ ὄντα δαπανᾶν ἀναγκάζωνται βραδύνοντες, μαθὼν ὁ Ποστόμιος ὅσον ἦν ἐν αὐτοῖς τὸ ἄπειρον στρατηγίας, πέμπει τὸν ἵππαρχην Τίτον Αἰβούτιον, ἄγοντα τοὺς ἀκμαιοτάτους ἱππεῖς τε καὶ ψιλούς, καταλαβέσθαι κελεύσας [b] ὄρος τι καλῶς ἐν παρόδῳ κείμενον ταῖς παρακομιζομέναις Λατίνοις ἀγοραῖς οἴκοθεν· καὶ φθάνει πρὶν αἰσθέσθαι τοὺς πολεμίους ἡ σὺν τῷ ἱππάρχῃ πεμφθεῖσα δύναμις νύκτωρ παρενεχθεῖσα, καὶ δι' ὕλης ἀτριβοῦς διελθοῦσα, καὶ γενομένη ἐγκρατὴς τοῦ λόφου.

Μαθόντες δ' οἱ στρατηγοὶ τῶν πολεμίων καταλαμβανόμενα καὶ τὰ κατὰ νώτου σφῶν ἐρυμνὰ, καὶ οὐδὲ περὶ τῆς οἴκοθεν ἀγορᾶς χρησὰς ἔτι ἐλπίδας ἐχόντες, ὡς ἀσφαλῶς σφίσι παρακομισθησομένης, ἀπορράξαι τοὺς Ῥωμαίους ἔγνωσαν ἀπὸ τοῦ λόφου, πρὶν ἢ χάρακι καὶ [c] τάφρῳ κρατύνασθαι. ἀναλαβὼν δὲ τὴν ἵππον ἄτερος

5 v.

10

situm, qua commeatus domo Latinis apportabantur. Copiae autem cum equitum magistro missae, antequam hostes id sentirent, celeriter noctu praeterierunt, et per siluae itinera non trita transiuerunt, collemque occuparunt.

Vbi vero hostium duces cognouerunt a tergo etiam loca munita occupata esse, quum non amplius sperarent commeatus satis tuto ad se domo portari posse, Romanos ex eo colle per vim pellere statuerunt, antequam vallo et colle se munirent. Quare Sextus alter

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* 258. *V.C. Var.* 260.

nis enim nihil iam moram profuturam, rerum vero suarum conditionem meliorem futuram, si cunctatione vsi fuissent. Illis autem adhuc consultantibus, alter consul T. Virginius ex vrbe cum suo exercitu venit, improuiso proxima sequenti nocte itinere confecto: et seorsum a dictatore in alterius montis dorso aspero et natura munito castra posuit, ita vt Latinis vtrinque exitus in hosticum interclusus esset, quia consul a parte laeua considebat, dictator vero a dextra. Perturbatis autem multo magis hostium ducibus, qui solum rectam aut tutam viam sequebantur, et verentibus ne ista cunctatione commeatus, quamuis essent magni, absumere cogerentur, Postumius, quum animaduertisset quanta esset in illis artis imperatoriae imperitia, misit magistrum equitum T. Aebutium cum lectissimis equitibus et leuis armaturae militibus, et imperauit vt occuparet collem quendam opportune in ipso transitu situm,

z Idem haec valent ac si dixisset ὁ ἕτερος τῶν πρὸ μικροῦ ὑπατευσάντων. *Port.*

a Οὐ πολλὰ ὄντα malit *Sylb.* nam vulgatis ἃ deest. Vulgatam lectionem tuetur *Portus.*

b Ὄρος τι καλῶς ἐν παρόδῳ κείμενον ταῖς παρακομιζομέναις Λατίνοις ἀγοραῖς οἴκοθεν] *Thucydidis* imitatio cum alibi in *Dionysio* tum hic quoque elucet. Est enim *Thucydideum* plane loquendi istud genus, quod multi postea sunt imitati. Sic ille lib. primo, de Corcyra loquens, ἅμα δὲ τῆς τε Ἰταλίας καὶ Σικελίας καλῶς ἐφαίνετο αὐτοῖς ἡ νῆσος ἐν παράπλῳ κεῖσθαι. Paullo aliter alibi de eadem, τῆς τε γὰρ Ἰταλίας καὶ Σικελίας καλῶς παράπλου κεῖται, ὥστε μήτε ἐκεῖθεν ναυτικὸν ἐᾶσαι Πελοποννησίοις ἐπελθεῖν, τό τε ἐνθένδε πρὸς τἀκεῖ παραπέμψαι quo modo dixit alibi idem, καὶ ἅμα τῷ πρὸς Ἀθηναίους πολέμῳ καλῶς αὐτοῖς ἐδόκει ἡ πόλις καθίσασθαι. quod etiam imitatur *Dionys.* lib. IX. καὶ τῆς ἀπὸ Ῥώμης ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἰούσι κωλύσεως ἐν καλῷ κείμενον. *Diodorus Siculus* locum *Thucydidis* de Corcyra planius ita expressit lib. XII. προέκρινεν ὁ δῆμος συμμαχεῖν τοῖς Κερκυραίοις, διὰ τὸ τὴν Κέρκυραν εὐφυῶς κεῖσθαι πρὸς τὸν εἰς Σικελίαν πλοῦν. At *Xenophon* ita, Ἔτι δὲ κεῖσθαι τὴν Κέρκυραν ἐν καλῷ τοῦ Καρινθιακοῦ κόλπου καὶ τῶν πόλεων αἳ ἐπὶ τούτου καθήκουσιν, ἐν καλῷ δὲ τοῦ τὴν Λακωνικὴν χώραν βλάπτειν, ἐν καλλίστῳ δὲ τῆς τε ἀντιπέραν ἠπείρου καὶ τοῦ εἰς Πελοπόννησον ἀπὸ Σικελίας παράπλου. Locus est Ἑλλην. lib. VI. *Dionysius* iterum lib. VIII. de Echetra vrbe, αὕτη γὰρ ἐδόκει ἐν καλλίστῃ κεῖσθαι συνόδῳ ταῖς Ἕλλαις ἡ πόλις. Reperies et apud auctores alios veteres *Cas.*

c Λόφῳ vulgatam h. l. lectionem

αὐτῶν Σέξτος ἤλαυνεν ἀνὰ κράτος αὐτὴν, ὡς ἀ δεξομένης αὐτὴν τῆς Ῥωμαϊκῆς ἵππου. γενναίως δὲ τῶν Ῥωμαίων ἱππέων τὰς ἐπιόντας ὑπομεινάντων, μέχρι μέν τινος ἀντεῖχεν ὑποσρέφων τε καὶ αὖθις ἐπάγων. ἐπεὶ δ' ἥ τε Φύσις τῷ χωρίῳ τοῖς μὲν ἤδη κρατοῦσι τῶν ἄκρων μεγάλα πλεονεκτήματα παρεῖχε, τοῖς δὲ κάτωθεν ἐπιοῦσιν ὀδὸν ὅ τι μὴ πολλὰς πάνυ πληγὰς καὶ πόνους ἀνηνύτους ἔφερε, καὶ αὖθις ἑτέρα παρῆν δύναμις τοῖς Ῥωμαίοις ἐπιλέκτων ἀνδρῶν ἐκ τῆς πεζικῆς φάλαγγος ἐπίκουρος, ἣν ὁ Ποσθούμιος κατὰ πόδας ἀπέστειλεν, ὀδὸν ἔτι πράττειν δυνάμενος, ἀπῆγε τὴν ἵππον ἐπὶ τὸν χάρακα· καὶ οἱ Ῥωμαῖοι βεβαίως κρατοῦντες τὸ χωρίον, προφανῶς κρατύνοντα φυλακήν. μετὰ τοῦτο τὸ ἔργον, τοῖς περὶ Μαμίλιον καὶ Σέξτον ἐδόκει μὴ πολὺν διὰ μέσου ποιεῖν χρόνον, ἀλλ' ὀξείᾳ κρῖναι τὰ πράγματα μάχῃ. τῷ δὲ δικτάτορι τῶν Ῥωμαίων καταρχὰς ἔτους ἔχοντι προαιρέσεως, ὡς ἀμαχητὶ καταλύσασθαι τὸν πόλεμον,

Per. Iul. 4220. *Ante* 494. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 258. *Var.* 260.

alter eorum dux cum equitatu totis viribus eo contendit, quasi Romanus equitatus impetum ipsius minime esset excepturus. Sed quum equites Romani eorum impressionem fortiter sustinuissent, aliquamdiu quidem restitit, modo suos subducens, modo etiam iterum eos conuerso agmine in hostem adducens. Sed quum et ipsius loci natura eos, qui collis verticem occuparant plurimum iuuaret, illis vero, qui ex inferiore parte collem subibant, nihil praeter plurima vulnera et labores irritos afferret, et nouus exercitus militum legionariorum ex peditatu delectorum subsidio veniret Romanis, quos statim Postumius miserat et aliorum vestigia subsequi iusserat, quum nihil amplius facere posset, re infecta in castra copias suas reduxit: Romani vero iam firme eum locum tenentes, palam praesidium ibi *collocarunt et* munierunt. Postea Mamilio et Sexto non longas moras interponere, sed celeriter de re praelio decernere placuit. Romanoque dictatori, quamuis principio apud se statuisset bellum sine vlla pugna conficere,

nem notarat etiam *Camerarius.* pro quo cum τάφρῳ reponi commode nequeat, sensus erit; *priusquam sese praeter collem natura munitum, vallo etiam circummunirent.* quam sententiam *Lapus* quoque sequutus est. *Sylb.*

d Cum

καὶ πάντων μάλιστα διὰ τὴν [d] ἀπορίαν τῶν ἀντιστρατήγων τοῦτο ποιήσειν ἐλπίσαντι, [e] τότ' ἐφάνη [αἴτιον] χωρεῖν ἐπὶ τὸν ἀγῶνα. ἐάλωσαν γάρ τινες ὑπὸ τῶν φερεφούντων τὰς ὁδὸς ἱππέων ἄγγελοι γράμματα φέροντες παρὰ Οὐολούσκων πρὸς τοὺς στρατηγοὺς τῶν Λατίνων, δηλοῦντες ὅτι πολλαὶ δυνάμεις αὐτοῖς ἐπὶ συμμαχίαν ἥξουσιν εἰς ἡμέραν τρίτην μάλιστα, καὶ αὖθις ἑτέρα παρὰ Ἑρνίκων. τὰ μὲν δὴ παρασχόντα τοῖς ἡγεμόσιν αὐτῶν ταχεῖαν παρατάξεως ἀνάγκην τέως οὐ προαιρεμένοις, ταῦτα ἦν. ἐπειδὴ δὲ τὰ σημεῖα ἤρθη παρ' ἑκατέρων τῆς μάχης, προήεσαν εἰς τὸ μεταξὺ χωρίον ἀμφότεροι, καὶ ἐξέτασσον τὰς δυνάμεις κατὰ τάδε. Σέξτος μὲν Ταρκύνιος ἐπὶ τῷ λαιῷ τῶν Λατίνων ἐτάχθη κέρατος, Ὀκτάβιος δὲ Μαμίλιος ἐπὶ τῷ δεξιῷ· τὴν δὲ κατὰ μέσον σάσιν εἶχεν ὁ ἕτερος τῶν Ταρκυνίου παίδων, Τίτος, ἔνθα καὶ Ῥωμαίων οἵ τ' αὐτόμολοι καὶ οἱ φυγάδες ἐτάχθησαν. ἡ δὲ ἵππος, ἅπασα τριχῇ διαιρεθεῖσα, τοῖς κέρασιν ἀμφοτέ-

conficere, et praecipue se hoc facturum sperasset propter commeatuum inopiam, qua hostium duces laborabant, haec caussa esse videbatur, cur praelium committeret. Ab equitibus enim, qui vias obseruabant, intercepti fuerant quidam nuntii, qui literas ferebant a Volscis ad duces Latinorum, quibus significabatur, magnas sociorum copias ad diem tertiam ad summum illis subsidio venturas, et alias praeterea ab Hernicis. Hae igitur fuerunt caussae, ob quas Romani duces tunc praeter suum propositum celeriter praelio decernere coacti sunt. Vbi vero ab vtrisque pugnae signum datum est, vtrique in medium castrorum spatium progressi aciem hoc modo instruxerunt. Sextus Tarquinius in laeuo Latinorum cornu collocatus est, Octauius Mamilius in dextro; mediam vero aciem tenebat alter Tarquinii filius Titus, in qua Romanorum transfugae et exsules collocati erant. Totus vero equitatus, trifariam diuisus, in vtrumque cornu et

Per. Iul. 4220. *Ante* 494. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 258. *Var.* 260.

d Cum ἀπορία non tam ducibus, quam toti exercitui tribuenda sit, videri possit legendum esse ἀπειρίαν; quod firmatur ex v. 6. *Sylb.*

e Τότε ἐφάνη χωρεῖν *Vat.* vulgo τοῦτο etc.

f Articu-

ξοις προσενεμήθη, καὶ τοῖς κατὰ μέσην τεταγμένοις [f] τὴν φάλαγγα. τῆς δὲ Ῥωμαίων στρατιᾶς τὸ μὲν [ff] ἀριστερὸν κέρας εἶχεν ὁ ἱππάρχης Τῖτος Αἰβούτιος, [g] ἐναντίως Σέξτῳ Ταρκυνίῳ· τὸ δὲ δεξιὸν, Τῖτος Οὐεργίνιος ὁ ὕπατος, Ὀκταυίῳ Μαμιλίῳ στάσιν ἐναντίαν ἐπέχων· τὰ δὲ μέσα τῆς φάλαγγος αὐτὸς ὁ δικτάτωρ Ποστόμιος ἐξεπλήρου, Τίτῳ Ταρκυνίῳ καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν φυγάσι χωρήσων ὁμόσε· πλῆθος δὲ τῆς συνελθούσης δυνάμεως εἰς τὴν παράταξιν ἀφ' ἑκατέρου στρατεύματος ἦν, Ῥωμαίων μὲν, [h] ἐπὶ δισμυρίοις τε καὶ τετρακισχιλίοις πεζοῖς καὶ τρισχίλιοι ἱππεῖς· Λατίνων δ', ἐπὶ τετρακισμυρίοις πεζοῖς καὶ τρισχίλιοι ἱππεῖς.

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 2/3. *Cat. V.C.* 258. *Var.* 260.

et mediam aciem distributus est. At in Romano exercitu laevum cornu tenebat T. Aebutius equitum magister, Sexto Tarquinio oppositus; dextrum Titus Virginius consul, locum in acie Octauio Mamilio oppositum tenens; mediam vero aciem ipse Dictator Postumius implebat, cum T. Tarquinio et exsulibus, qui circa eum erant conflicturus. Numerus autem copiarum, quae ex vtroque exercitu in aciem descenderant, hic erat: Romanorum peditum viginti quatuor millia, equitum tria; Latinorum vero, quadraginta peditum millia et tria equitum.

Quum

f Articulus τὴν redundare videtur *Porto*.

ff Lapus et *Gelenius* pro ἀριστερὸν hic legunt δεξιὸν, et contra ἀριστερὸν pro δεξιὸν v. 7. Ego vero non cornuum Romanorum, sed Latinorum ducum commutationem hic factam existimo, et locum sic legendum puto, τῆς δὲ Ῥωμαίων στρατιᾶς τὸ μὲν ἀριστερὸν κέρας εἶχεν ὁ ἱππάρχης Τῖτος Αἰβούτιος, ἐναντίως Ὀκταυίῳ Μαμιλίῳ· τὸ δὲ δεξιὸν Τῖτος Οὐεργίνιος ὁ ὕπατος, Σέξτῳ Ταρκυνίῳ στάσιν ἐναντίαν ἐπέχων. haec enim lectio congruit non tantum cum iis, quae narrantur p. 330. v. 50. verum etiam cum iis, quae infra sequuntur p. 349. *Sylb.*

g Si quis malit ἐναντίος, vt in sequentibus ἐπέχων, poterit se *Lapi* etiam versione tueri. *Sylb.*

h Ἐπὶ δισμυρίοις τε καὶ τετρακισχιλίοις πεζοὶ, τριακοσίων δεόντων χίλιοι δὲ ἱππεῖς· Λατίνων δὲ σὺν τοῖς συμμάχοις τετρακισμύριοι μάλιστα πεζοὶ, καὶ τρισχίλιοι ἱππεῖς *Vat.* atque ita in *Lapi Cod.* nam vertit, *peditum circiter viginti quatuor millia, trecenis demptis, equitesque mille: Latinis vero vna cum sociis quadraginta ferme peditum millia, triaque equitum.*

b Ποιή-

Ὡς δ' εἰς χεῖρας ἤξειν ἔμελλον, οἵ τε τῶν Λατίνων στρατηγοὶ συγκαλέσαντες τὰς σφετέρας, πολλὰ εἰς τὸ ἀνδρεῖον ἐπαγωγὰ, καὶ δεήσεις τῶν στρατιωτῶν μακρὰς διεξῆλθον, ὅ τε Ῥωμαῖος ὀρρωδοῦντας ὁρῶν τὰς σφετέρας, ὅτι πλήθει συνοίσονται μακρῷ πρέσχοντι τὴν σφετέραν, ἐξελέσθαι τὸ δέος αὐτῶν ἐκ τῆς διανοίας βουλόμενος, συνεκάλει εἰς ἐκκλησίαν· καὶ παρασησάμενος τοὺς πρεσβυτάτους τῶν ἐκ τοῦ βουλευτικοῦ συνεδρίου καὶ τιμιωτάτους, ἔλεξε τοιάδε· „Θεοὶ μὲν ἡμῖν ὑπισχνοῦνται δι' οἰωνῶν τε καὶ σφαγίων καὶ τῆς ἄλλης μαντικῆς ἐλευθερίαν τῇ πόλει παρέξειν καὶ νίκην εὐτυχῆ, ἀμοιβὰς ἡμῖν ἀποδιδόντες ἀγαθὰς ἀνθ' ὧν αὐτοὺς σέβοντες καὶ τὰ δίκαια ἀσκοῦντες ἐν παντὶ τῷ βίῳ ἡμῶν διετελέσαμεν· καὶ τοῖς ἐχθροῖς ἡμῶν νεμεσῶντες κατὰ τὸ εἰκὸς, ὅτι πολλὰ καὶ μεγάλα πεπονθότες ὑφ' ἡμῶν ἀγαθὰ, συγγενεῖς τ' ὄντες καὶ φίλοι, καὶ τοὺς αὐτοὺς ὁμωμοκότες ἔξειν ἐχθροὺς καὶ φίλους, ἁπάντων ὑπεριδόντες τούτων, πόλεμον ἐπιφέρουσιν ἡμῖν ἄδικον, οὐχ ὑπὲρ ἀρχῆς καὶ δυναστείας, ὁποτέρους ἡμῶν μᾶλλον αὐτὴν ἔχειν προσῆκεν· ἧττον γὰρ ἂν ἦν

VI.

Quum vero iam ad manus essent venturi, Latinorum duces suos milites conuocatos longa oratione ad fortitudinem hortati sunt, et multas preces addiderunt; et Romanus, animadvertens suos perterritos, quod congressuri essent cum numero qui suo longe esset maior, et metum illum ex eorum animis eximere volens, eos ad concionem conuocauit, et cum maximis natu senatorii ordinis et honoratissimis quibusque in medium progressus, talem habuit orationem: „Dii (milites) auspiciis et extis atque aliis vaticiniis reip. nostrae libertatem et felicem victoriam pollicentur, egregie nos remunerantes pro perpetua pietate qua eos colimus, et pro iustitia quam perpetuo exercemus; et inimicis nostris (vt aequum est) infensi, quod quum multis et magnis beneficiis a nobis fuerint affecti, et sint cognati ac amici nostri, et iurarint communes vtrisque fore et inimicos et amicos, tamen his omnibus contemptis iniustum bellum nobis inferant, non de imperio aut principatu, vtros nostrum potius haec habere oporteat contendentes, (hoc enim

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 2/3. *Cat. V.C.* 258. *Var.* 260.

δεινόν· ἀλλ' ὑπὲρ τῆς Ταρκυνίων τυραννίδος, ἵνα δ' ἄλλην ἀντ' ἐλευθέρας τὴν πόλιν αὐτοῖς [i] ποιήσωσι. χρὴ δὲ καὶ ὑμᾶς, ἄνδρες λοχαγοί τε καὶ στρατιῶται, μαθόντας ὅτι συμμάχους ἕξετε τοὺς θεούς, οἵπερ αἰεὶ τὴν πόλιν σώζουσιν, ἄνδρας ἀγαθοὺς γενέσθαι παρὰ τόνδε τὸν ἀγῶνα· ἐπισταμένους ὅτι τῆς παρὰ θεῶν βοηθείας ὑπάρχει τυγχάνειν τοῖς γενναίως ἀγωνιζομένοις, καὶ πάντα τὰ [k] παρ' ἑαυτῶν εἰς τὸ νικᾶν [l] πρόθυμα παρεχομένους, ἀ τοῖς φεύγουσιν ἐκ τῶν κινδύνων, ἀλλὰ τοῖς βουλομένοις ὑπὲρ αὐτῶν ταλαιπωρεῖν. ὑπάρχει δ' ὑμῖν πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα πλεονεκτήματα πρὸς τὸ νικᾶν ὑπὸ τῆς τύχης παρεσκευασμένα, τρία δὲ πάντων [m] μάλιστα καὶ φανερώτατα.

VII. Πρῶτον μὲν τὸ παρ' ἀλλήλων πιστόν, ὃ μάλιστα δεῖ τοῖς μέλλουσι τῶν ἐχθρῶν κρατήσειν. ἀ γὰρ ἀρξαμένους ὑμᾶς τήμερον ἀλλήλοις εἶναι βεβαίους φίλους δεῖ καὶ πιστοὺς συμμάχους, ἀλλ' ἡ πατρὶς ἐκ πολλοῦ τοῦθ' ἅπασι

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 258. *Var.* 260.

minus esset graue) sed de tyrannide Tarquiniorum, vt ex liberi seruam illis ciuitatem faciant. Oportet igitur vos, centuriones et milites, quum sciatis deos esse vobis socios, qui vrbem istam perpetuo seruant, in hoc certamine viros fortes esse: illud scientes, diuinum auxilium praesto esse illis qui fortiter pugnant, et iis qui totas suas vires omni animi alacritate exserunt vt victoriam adipiscantur, non iis qui pericula fugiunt, sed iis qui pro salute sua quaeuis mala perpeti non dubitant. Habetis autem fortunae beneficio cum multa alia commoda, quae ad victoriam parandam faciunt, tum vero tria praecipua atque manifestissima.„

„Primum quidem mutuam fidem, qua re potissimum opus est iis qui ex hostibus victoriam sunt reportaturi. neque enim oportet vos hodie incipere amicos constantes et socios fideles mutuo esse; sed patria iam multo ante omnibus

[i] Ποιήσωσι *Vat.* vulg. ποιῆσωσι.

[k] Παρ' ἑαυτὸς *Vat.* vulgatae dant παρ' ἑαυτοῖς.

[l] Προθυμία] Scribo πρόθυμα. nam eleganter dicit τὰ παρ' ἑαυτοῖς πρόθυμα: et προθυμία sine adiectione aliqua stare posse non videtur. *Steph.*

[m] Μέγιστά καὶ φανερώτατα malit *Steph.*

[n] Ἐθύετε

παρεσκεύακε τἀγαθόν. καὶ γὰρ ἐτράφητε ὁμοῦ, καὶ παιδείας ἐτύχετε κοινῆς, καὶ θεοῖς ἐπὶ τῶν αὐτῶν βωμῶν [n] ἐθύσατε, καὶ πολλῶν μὲν ἀγαθῶν ἀπολελαύκατε, πολλῶν δὲ κακῶν πεπείρασθε κοινῇ, ἐξ ὧν ἰσχυραὶ καὶ ἀδιάλυτοι πεφύκασι συγκεράννυσθαι πᾶσιν ἀνθρώποις φιλίαι· ἔπειτα ὁ περὶ τῶν μεγίστων κοινὸς ἅπασιν ὑπάρχει ἀγών. [o] εἰ γὰρ ὑποχείριοι γενήσεσθε τοῖς ἐχθροῖς, οὐχὶ τοῖς μὲν ὑμῶν ὑπάρξει μηδενὸς πειραθῆναι δεινοῦ, τοῖς δὲ τὰ ἔσχατα παθεῖν, ἀλλὰ τὸ μὲν ἀξίωμα καὶ τὴν ἡγεμονίαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἅπασιν ὁμοίως ἀπολωλεκέναι, καὶ μήτε γυναικῶν, μήτε παίδων, μήτ' οὐσίας, μήτ' ἄλλου τινὸς ὧν ἔχετε ἀπολαύσειν ἀγαθῶν· τοῖς δὲ ἡγεμένοις τῆς πόλεως καὶ τὰ κοινὰ διοικοῦσι, τὸν οἰκτιστον μόρον ἀποθανεῖν σὺν αἰκίαις καὶ βασάνοις. ὅπου γὰρ ἀδὲν πεπονθότες ὑφ' ἡμῶν κακὸν ἔτε μεῖζον, ἔτ' ἔλαττον, πολ-

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 258. *Var.* 260.

bus hoc bonum praeparauit. etenim simul educati fuistis, et eandem habuistis disciplinam, et diis supra easdem aras sacrificia fecistis, et multa bona percepistis, multa etiam mala simul estis experti, ex quibus firmae et indissolubiles inter omnes homines amicitiae coalescere solent, quoties commune omnibus certamen de rebus maximis imminet. Si enim in hostium potestatem veneritis, non est quod putetis fore vt vestrum alii quidem expertes sint omnium malorum, alii vero grauissima quaeque experiantur; sed aeque omnes dignitatem et imperium atque libertatem amittetis, et neque coniugibus, neque liberis, neque fortunis, denique nullis aliis bonis, quae habetis, frui vobis licebit: ipsi vero ciuitatis principes et magistratus reip. miserrimo mortis genere verberibus caesi et excruciati necabuntur. Si enim nulla aut magna aut parua iniuria a nobis affecti nos

[n] Ἐθύσατε *Vat.*

[o] *Glareanus* legit εἰ δὲ ὑποχ. vt sit, *deinde si.* quia aliter auctoris ordo ternarius constare non poterit: vt e tribus Romanorum πλεονεκτήμασι primum sit, mutua inter ipsos fides; secundum, defensionis necessitas non paruum incitamentum fortitudinis; tertio, quod praeter spem minora hostibus erant auxilia quam Romani metuerant. *Sylb.*

λὰ καὶ παντοδαπὰ ἐξύβρισαν [p] εἰς ἡμᾶς ἅπαντας, τί χρὴ προσδοκᾶν ποιήσειν αὐτὸς, ἂν νῦν κρατήσωσι τοῖς ὅπλοις, μνησικακοῦντας ὅτι τῆς πόλεως μὲν αὐτὸς [q] ἀπεσπάσατε, καὶ τὰς οὐσίας ἀφείλεσθε, καὶ οὐδ' ἐπιβῆναι τῆς πατρῴας γῆς ἐάτε; τελευταῖον δὲ τῶν εἰρημένων, ὃ οὐδενὸς ἑτέρ[ς] [r] φήσαιτ' ἂν εἶναι πλεονεκτήματος ἔλασσον, ἐὰν ὀρθῶς σκοπῆτε, τὸ μὴ τοιαῦτα [s] ἡμῖν ἀπηντῆσθαι παρὰ τῶν πολεμίων, οἷα [t] ὑπελάβομεν, ἀλλὰ πολλῷ τῆς δόξης ἐνδεέστερα. ἔξω γὰρ τῆς Ἀντιατῶν ἐπικουρίας, οὐδένας ἄλλους ὁρᾶτε κοινωνοὺς παρόντας αὐτοῖς τῷ πολέμῳ· ἡμεῖς δὲ ἅπαντας Οὐολούσκους ἕξειν αὐτοῖς ὑπελαμβάνομεν συμμάχους, καὶ Σαβίνων τε καὶ Ἑρνίκων συχνούς· καὶ μυρίους ἄλλους [u] διὰ κενῆς ἀνεπλάτ]ομεν ἡμῖν αὐτοῖς φόβους. πάντα δ' ἦν ἄρα ταῦτα Λατίνων ὀνείρατα, ὑποσχέσεις ἔχοντα κενὰς καὶ ἐλπίδας ἀτελεῖς. οἱ μέν γ' ἐγκαταλελοίπασιν αὐτῶν τὴν ἐπικουρίαν, καταφρονήσαν-

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 2/3. *Cat. V.C.* 258. *Var.* 260.

nos omnes multis et variis iniuriis et contumeliis insolenter affecerunt, quid putandum est eos facturos, si nunc armis fuerint superiores, in memoriam *pristina mala* reuocantes, se a vobis patria expulsos, et sibi bona sua erepta, neque in natale solum sibi redire per vos licere? Id autem quod est omnium ante dictorum postremum, certe non dixeritis vllo alio commodo esse minus, si recte rem considerauerit, *nimirum* res hostium non tales vobis occurrisse quales suspicabamur, sed longe deteriores quam putabamus. Nam praeter Antiatum auxilia, nullos alios belli socios illis videtis adesse: at nos existimabamus omnes Volscos illis auxilio venturos, et multos Sabinos, et Hernicos; et hac inani opinione alia sexcenta terriculamenta nobis ipsis fingebamus. At haec omnia erant Latinorum somnia, quae inanibus pollicitationibus et irrita spe nitebantur. Alii enim deseruerunt eorum societatem, contemptis talium

p Εἰς ὑμᾶς ἅπαντας *Vat.*

q Ita etiam *Vat.* et *Lapi Codd.* alioqui cum *Sylburgio* maluerit forsan aliquis ἀπήλασατε *abegistis.*

r φήσετε] Forsan rectius φήσαιτε. *Sylb.*

s Ἡμῖν *Vat.* quod maluit et *Sylb.* vulgo ὑμῖν.

t Ὑπέλαβον *Vat.*

u Διακενῆς placet *Porto.*

x Ita

τες τῶν στρατηγῶν τῆς [x] στρατηγίας. οἱ δὲ μελλήσεσι μᾶλλον ἢ βοηθήσεσι, τρίβοντες ἐν ταῖς ἐλπίσι τὸν χρόνον· οἱ δὲ νῦν ὄντες ἐν παρασκευαῖς, ὑστερήσαντες τῆς μάχης, οὐδὲν ἔτι αὐτοῖς χρήσιμοι γενήσονται.„

„Εἰ δέ τινες ὑμῶν ταῦτα μὲν ὀρθῶς εἰρῆσθαι νομίζουσιν, ὀρρωδοῦσι δὲ τὸ τῶν ἀντιπολεμίων πλῆθος, βραχεῖα διδαχῇ μαθέτωσαν τὰ μὴ δεινὰ δεδιότες, μᾶλλον δ' ἀναμνήσει· πρῶτον μὲν, ἐνθυμηθέντες ὅτι πλεῖόν ἐστιν ἐν αὐτοῖς τὸ ἠναγκασμένον τὰ ὅπλα καθ' ἡμῶν ἀναλαβεῖν, ὡς ἐκ πολλῶν ἡμῖν ἔργων τε καὶ λόγων [y] ἐδήλωσεν· τὸ δὲ ἑκάσιόν τε καὶ ἐκ προθυμίας ὑπὲρ τῶν τυράννων [z] ἀγωνιζόμενον, πάνυ ὀλίγον, μᾶλλον δὲ πολλοστὸν μέρος τι τῶ ἡμετέρω· ἔπειτα, ὅτι τὰς πολέμους ἅπαντας οὐχ οἱ πλείους τοῖς ἀριθμοῖς κατορθοῦσιν, ἀλλ' οἱ κρείττους ἀρετῇ. πολὺ ἔργον ἂν εἴη παραδείγματα φέρειν, ὅσα βαρβάρων τε

VIII.

lium imperatorum imperiis: alii vero cunctabuntur potius quam auxilium ferent, tempus spe terentes: illi vero qui nunc se parant, quia serius profecti praelio non intererunt, nullo modo ipsis amplius prodesse poterunt.„

„Quod si vestrum haec a me recte dicta existimant, et tamen hostium multitudine terrentur, * eos res minime formidabiles metuere paucis docebo, imo potius hoc illis in memoriam reuocabo: primum quidem considerent maiorem eorum partem coactam arma contra nos suscepisse, sicut ex multis ipsorum et factis et dictis satis compertum habemus: reliquorum vero, qui vltro et animi alacritate impulsi pro tyrannis certant, numerum esse valde exiguum; ** quinimo vel minimam partem, si cum nostris conferantur: deinde vero omnia bella feliciter confici non ab illis qui numero sunt superiores, sed ab iis qui fortitudine excellunt. Arduum ac longum esset exempla afferre, quot

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 2/3. *Cat. V.C.* 258. *Var.* 260.

x Ita *Vat.* et *Lapi Codd.* Vocem ἀπείρῳ desiderari existimat *Sylb.* vel ἀστρατηγίας legendum ex pag. 330. v. 6. Vulgatam lectionem tuetur *Port.*

* Breui sane doctrina discant, imo commemoratione potius, se timere non grauia. *Lapus.*

y Ἐδήλωσεν referendum est ad πλῆθος: vel pluraliter legendum ἐδήλωσαν. *Sylb.*

z Ἀγωνισόμενον maluit *Gelen.*

** Vel potius multesimam nostri exercitus partem. *Gelen.*

a Διὰ

καὶ Ἑλλήνων στρατεύματα ὑπερβάλλοντα πλήθει μικρᾷ πάνυ κατηγωνίσαντο δυνάμεις, ὥστε ὥσε μηδὲ πιστὰς εἶναι τοῖς πολλοῖς τὰς περὶ αὐτῶν λόγας. ἐῶ τἄλλα· ἀλλ' ὑμεῖς αὐτοὶ πόσας κατωρθώκατε πολέμας μετ' ἐλάττονος ἢ ὅσης νῦν ἔχετε δυνάμεως, μείζοσιν ἢ τοσαύταις παρασκευαῖς πολεμίων ἀντιτάχθεντες; φέρε, ἀλλὰ τοῖς μὲν ἄλλοις φοβεροὶ διετελεῖτε ὄντες, ὧν ἐκρατεῖτε μαχόμενοι· Λατίνοις δ' ἄρα τούτοις καὶ τοῖς συμμάχοις αὐτῶν Οὐολούσκοις εὐκαταφρόνητοι, [a] διὰ τὸ μήπω πειραθῆναί ποτε αὐτὰς τῆς ὑμετέρας μάχης; ἀλλὰ πάντες ἴστε ὅτι ταὐτ' ἀμφότερα τὰ ἔθνη πολλαῖς ἐνίκων μάχαις οἱ πατέρες ἡμῶν. ἆρα ἔν λόγον ἔχει, τὰ μὲν τῶν κρατηθέντων [b] πράγματα ἐπὶ ταῖς [c] τοιαύταις συμφοραῖς κρείττονα εἶναι, τὰ δὲ τῶν κεκρατηκότων ἐπὶ ταῖς τηλικαύταις εὐπραγίαις χείρονα; καὶ τίς ἂν τοῦτο φήσειε νοῦν ἔχων; θαυμάσαιμι δ' ἂν εἴ τις ὑμῶν τὸ μὲν τῶν πολεμίων πλῆθος, ἐν ᾧ βραχὺ τὸ γενναῖόν ἐστιν, ὀρρωδεῖ, τῆς δ' οἰκείας δυνάμεως ἄτω πολλῆς καὶ ἀγαθῆς ὄσης καταφρονεῖ, ἧς ἄτ' ἀρετῇ κρείττων ἄτ' ἀριθμῷ πλείων συνήχθη ποτὲ ἡμῖν [d] ἐν ὀδενὶ τῶν πρὸ τότε πολέμων δύναμις.»

Per. Iul. 4220. Ante Chr. 494. Olymp. 72 2/3. Cat. V.C. 258. Var. 260.

quot barbarorum Graecorumque exercitus hominum multitudine longe superiores a minimis copiis superati fuerint, adeo vt multi ea quae de illis feruntur credere non possint. Caetera omitto. Vos ipsi quot bella feliciter confeciſtis, quum copias longe minores quam nunc haberetis, oppositi maioribus copiis quam sunt illae quas nunc hostes paratas habent? At fortasse aliis quidem, quos praelio vincere solebatis, formidabiles eratis: Latini vero isti atque Volsci eorum socii vos contemnent, quod vos in praeliis iam sunt experti? At omnes scitis vtramque hanc gentem multis praeliis a maioribus nostris fuisse superatam. An igitur hoc verisimile est, istorum quidem qui toties victi fuerunt, ob tot insignes clades a nobis acceptas, conditionem meliorem esse; nostram vero, qui toties illos vicimus, ob tot tantasque res feliciter gestas, deteriorem? Quis sana mente praeditus hoc dixerit? Demiror certe si quis vestrum multitudinem

a Διὰ τὸ μὴ πειραθῆναί ποτε αὐτὰς etc. legisse visus est *Lapus*, dum vertit, *quia nunquam sint experti vestras pugnas*. vulgatae dant διὰ τὸ πειραθῆνομ.

b Ita *Codd. MSS.* Πραγμάτων minus recte in *Ed. Steph.*

c Τοσαύταις maluit *Gelen.* vt scilicet in sequenti membro est τηλικαύταις.

d Ἐν

„Καὶ τόδε, ὦ πολῖται, τὸ μήτ' ὀρρωδεῖν μήτ' ἐκτρέπεσθαι τὰ δεινὰ μέγιστον παρακέλευμα, ὅτι πάντες οἱ πρωτεύοντες τῇ βουλευτικῇ συνεδρίᾳ πάρεισιν, ὥσπερ [e] ὁρᾶτε, κοινὰς [f] ὑμῖν ποιησόμενοι τὰς τοῦ πολέμου τύχας, οἷς ἀφεῖσθαι στρατείας ὅ τε χρόνος ὁ τῆς ἡλικίας ἀποδέδωκε καὶ ὁ νόμος. ἀκὸν αἰσχρὸν ὑμᾶς μὲν τοὺς ἐν ἀκμῇ φεύγειν τὰ δεινά, τούτους δὲ τοὺς ὑπὲρ ἡλικίαν διώκειν. καὶ τὸ μὲν τῶν γερόντων πρόθυμον, ἐπεὶ οὐκ ἀποκτεῖναί τινα δύναται τῶν πολεμίων, ἀποθνήσκειν γ' ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἐθέλειν· τὸ δὲ ὑμέτερον ἀκμάζον, οἷς ἔξεστιν εὐτυχήσασι μὲν, ἀμφότερα [g] σῶσαι καὶ νικᾶν ἀσφαλῶς. [h] εἰ

Per. Iul. 4220. Ante Chr. 494. Olymp. 72 2/3. Cat. V.C. 258. Var. 260.

nem hostium formidat, in qua pauci sunt viri fortes; domesticas vero copias tantas et adeo validas contemnit, quibus neque virtute praestantiores, neque numero maiores vnquam a nobis in vllo alio bello ad hanc vsque diem gesto coactae fuerunt.„

„Hoc quoque, ciues, vt neque metu percellamini neque pericula refugiatis, maximum *esse debet* incitamentum, quod omnes senatorii ordinis principes adsint, quemadmodum videtis, communem belli aleam vobiscum subituri, quibus et ipsa aetas et lex immunitatem militiae concessit. Nonne igitur turpe est vos, qui viribus valetis, pericula fugere: istos vero, qui iam militarem aetatem excesserunt, ea sectari? Et senes quidem ita esse paratis animis, vt quando vires ipsis ad hostes caedendos non suppetunt, saltem pro patria mori non dubitent: vos vero, qui robore valetis, quibus, si res feliciter successerit, vtrumque licebit, et vitam servare et tutam reportare victoriam, sin

d Ἐν ὀδενὶ *Vat.* quo modo legendum esse monuerunt *Sylb.* et *Port.* vulgo legitur ἢ ὀδενὶ.

e Ὁρᾶτοι *Vat.*

f Ita *Sylb.* et *Gelen.* Ἡμῖν in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.*

g *Lapus* videtur legisse σῶσαι καὶ ζῆν ἀσφαλῶς, dum vertit *servari tuteque viuere*. Sed σῶσαι καὶ νικᾶν confirmat quod itidem pag. 335. v. 6. legitur, τότε σωθήσεσθαι καὶ τὸ νικήσειν αἴτιον. *Sylb.*

h Veram

δὲ δεῖ, καὶ μετὰ τῆ δρᾶσάι τι καὶ παθεῖν γενναῖον· μήτε τῆς τύχης πεῖραν λαβεῖν, [i] μήτε τῆς ἀρετῆς δόξαν καταλιπεῖν; ἃ πρὸ ὑμῶν, ὦ ἄνδρες Ῥωμαῖοι, τὰ μὲν πολλὰ ὑπάρχει καὶ θαυμαστὰ ἔργα παρ' ἑτέροις, [k] ἃς ἂδεὶς ὑμνήσει λόγος ἀξίως· πολλὰς δὲ καὶ περιβοήτους πράξεις οἰκείας τὸ ἐξ ὑμῶν καρπώσεται γένος, ἢν τῆτον [l] ἐπικατορθώσητε τὸν πόλεμον; ἵνα δὲ καὶ τοῖς τὰ κράτιστα ὑμῶν ἐγνωκόσι τὸ γενναῖον μὴ ἀκερδὲς γένηται, καὶ τοῖς πέρα τῆ δέοντος τὰ δεινὰ πεφοβημένοις μὴ ἀζήμιον ἦ, πρὶν εἰς ταῦτα ἐλθεῖν, οἵων ἑκατέροις συμβήσεται τυχεῖν, ἀκήκατέ μοι. ᾧ μὲν ἄν τι καλὸν ἢ γενναῖον ἐν τῇ μάχῃ διαπραξαμένῳ [m] μαρτυρήσωσιν οἱ τὰ ἔργα συνειδότες, τάς τ' ἄλλας ἀποδώσω παραχρῆμα τιμὰς, ἃς ἐκ τῶν πατρίων [n] ἐκεί-

Per. Iul. 4220. Ante Chr. 494. Olymp. 72 2/3. Cat. V.C. 258. Var. 260.

sin secus, et facere et pati fortiter, tamen neque fortunam experiri, neque vestrae virtutis opinionem posteris relinquere? Nonne, Quirites, ante vestrum seculum multa et admiranda facinora edita sunt apud alios, quos oratio pro dignitate celebrabit? nonne multas etiam atque celebres res a vobis gestas vestra posteritas audiet et fructum ex ipsis percipiet, si hoc bellum feliciter confeceritis? Ne autem iis qui inter vos optime sentiunt haec fortitudo sit infructuosa, neue illi qui timent pericula plus quam par est, hoc impune ferant, audite ex me, * quid vtrisque vestrum, antequam eo deueniatur, exspectandum sit. Cuicunque praeclari et generosi alicuius facinoris in pugna editi testimonium dicent ipsi rerum gestarum gnari, cum alios

b Veram esse lectionem, quam secutus est *Gelenius*, εἰ δὲ μή, mihi non est dubium: nam supra p. 324. v. 40. dicit εἰ δέ μή γε. *Sylb.*

i Μήτε τὴν τῆς ἀρετῆς *Vat.*

k Οὓς ἂδεὶς ὑμνήσει λόγος ἀξίως, *quos laudare pro dignitate nulla possit oratio*, vt vertit *Lapus.* atque ita legendum esse docuit *Steph.* vulgatis deest ἂδεὶς.

l Possis etiam legere ἔτι κατορθώσητε. *Sylb.*

* Ita cum *Gelenio*: sic quidem *Portus* vertit, *antequam in ipsa venerint, hoc impune ferant, quaenam vtrosque praemia manent, audite ex me.*

m Μαρτυρήσωσιν] Μαρτυρήσωσιν *Vat.*

n Ἑκάστοις *Vat.* ἐκείνων vulgo.

o Forsan

νῳ ἐθισμῶν ὑπάρχει φέρεσθαι, καὶ γῆς [o] ἐπιπροσθήσω κλῆρον, ἐξ ἧς κέκτηται τὸ δημόσιον, [p] καὶ ἱκανὸν ποιῆσαι ὡς μηδενὸς τῶν ἀναγκαίων δεηθῆναι· ᾧ δ' ἂν ἡ κακὴ καὶ θεοβλαβὴς διάνοια φυγῆς ἀσχήμονος ἐπιθυμίαν [q] ἐμβάλῃ, τούτῳ τὸν φεύγομενον ἀγχοῦ παρασήσω θάνατον· κρεῖττων γὰρ ἑαυτῷ καὶ τοῖς ἄλλοις γένοιτο ὁ τοιοῦτος πολίτης ἀποθανών· καὶ περιέσαι τοῖς ἅτως ἀποθανοῦσι μήτε ταφῆς μήτε τῶν ἄλλων νομίμων μεταλαβεῖν, ἀλλ' ἀζήλους, ἀπλαύστους, ὑπ' οἰωνῶν τε καὶ θηρίων διαφθαρῆναι. ταῦτα δὴ προεγνωκότες, ἴτε προθύμως ἅπαντες ἐπὶ τὸν ἀγῶνα, λαβόντες καλὰς ἐλπίδας, ἔργων καλῶν ἡγεμόνας, ὡς ἐνὶ τῷ κινδύνῳ τὸ κράτιστον καὶ κατ' εὐχὴν ἅπασι τέλος λαβόντι, τὰ μέγιστα ἔξοντες ἀγαθὰ, φόβου τυράννων ὑμᾶς αὐτοὺς [r] ἐλευθερώσοντες, πόλει τῇ γειναμένῃ τροφείων δικαίας ἀπαιτέσῃ χάριτας ἀποδώσοντες, παῖδας ὅσοις εἰσὶν ὑμῶν ἔτι νή-

Per. Iul. 4220. Ante Chr. 494. Olymp. 72 2/3. Cat. V.C. 258. Var. 260.

alios honores statim ei dabo, qui patrio illi more solent deferri, tum etiam de agro publico partem addam, quae tanta erit, vt rebus nullis ad victum necessariis illi opus sit futurum: cui vero ignauus et peruersus animus fugae turpis cupiditatem iniecerit, huic mortem ipsam quam fugit repraesentabo: (talem enim ciuem mori satius est, cum ipsius tum aliorum ciuium caussa) praeterea illi qui ita obierint, neque sepulturae, neque aliarum rerum, quae solent tribui defunctis, participes erunt, sed neglecti, indefleti, ab alitibus et feris laniabuntur. Haec igitur cum praesciatis, ite alacres omnes ad praelium, spem bonam praeclarorum facinorum sequuti ducem; quippe qui, hoc vno periculo fortiter et ex animi sententia exantlato, maxima consecuturi estis bona; vos ipsos tyrannorum metu liberaturi, patriae quae vos genuit educationis debitam gratiam reposcenti relaturi, teneram liberorum aetatem et vxores legitimas a nefaria

o Forsan ἔτι προσθήσω. atque ita in *Cod. Vat.*

p *Lapus* videtur fuisse νῦν, dum vertit, *adeo sufficientem, vt nihilo necessariorum indigeat.* illamque non agnoscit *Cod. Vat.* Καὶ retenta, ποιήσω legit *Gelen.*

q Ἐμβάλῃ *Vat.* vulgo ἐμβαλεῖ.

r Ἐλευθερώσαντες *Vat.*

s Ἐκγε-

πιοι, καὶ γαμετὰς γυναῖκας ἀ περιοψόμενοι παθεῖν πρὸς ἐχθρῶν ἀνήκεστα, γηραιάς τε πατέρας τὸν ὀλίγον ἔτι χρόνον ἥδιστον βιῶναι παρασκευάσοντες. ὦ μακάριοι μὲν, οἷς ἂν [s] ἐγγένηται τὸν ἐκ τῆδε τῆ πολέμῳ θρίαμβον καταγαγεῖν, ὑποδεχομένων ὑμᾶς τέκνων καὶ γυναικῶν καὶ πατέρων· εὐκλεεῖς δὲ καὶ ζηλωτοὶ τῆς ἀρετῆς, οἱ τὰ σώματα χαριέμενοι τῇ πατρίδι. ἀποθανεῖν μὲν γὰρ πᾶσιν ἀνθρώποις ὀφείλεται, κακοῖς τε καὶ ἀγαθοῖς· καλῶς δὲ καὶ ἐνδόξως μόνοις τοῖς ἀγαθοῖς.»

Ἔτι δ' αὐτῶ λέγοντος τὰ εἰς τὸ γενναῖον ἐπαγωγά, Θάρσος τι δαιμόνιον ἐμπίπτει τῇ στρατιᾷ, καὶ ὥσπερ ἐκ μιᾶς ψυχῆς ἅπαντες ἀνεβόησαν ἅμα· »Θάρσει τε καὶ ἄγε. καὶ ὁ Ποστόμιος ἐπαινέσας τὸ πρόθυμον αὐτῶν, καὶ τοῖς θεοῖς εὐξάμενος, ἐὰν εὐτυχὲς καὶ καλὸν τέλος ἀκολουθήσῃ τῇ μάχῃ, θυσίας τε μεγάλας ἀπὸ πολλῶν ἐπιτελέσειν χρημάτων, καὶ ἀγῶνας κατασήσεσθαι πολυτελεῖς, ἃς ἄξει ὁ Ῥωμαίων δῆμος ἀνὰ πᾶν ἔτος, ἀπέλυσεν ἐπὶ τὰς τάξεις. ὡς δὲ τὸ [t] σύνθημα παρὰ τῶν ἡγε-

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 258. *Var.* 260.

faria inimicorum libidine et grauissimis malis defensuri, senibusque patribus praestituri, vt quod pauxillum vitae supereſt cum voluptate exigant. O vos beatos, quibus continget ex hoc praelio triumphum agere, excipientibus vos liberis et vxoribus et parentibus! o vos glorioſos et ob fortitudinem admirandos, qui corpora veſtra patriae donabitis! mors enim omnibus mortalibus eſt fatalis, ignauis aeque atque fortibus; ſed praeclara et glorioſa mors ſolis viris fortibus contingit.„

Illo autem eos ad fortitudinem adhuc adhortante, audacia quaedam immiſſa diuinitus exercitum inuaſit, et quaſi vno ore omnes ſuſtulerunt clamorem, „Bono ſis animo, imperator, et nos ducas. Poſtumius, laudata eorum alacritate, diisque votis factis, ſi ea pugna felicem et praeclarum habuiſſet exitum, ſe ſacrificia magna magnis impenſis facturum, et ludos ſplendidiſſimos inſtituturum, qui quotannis a pop. Rom. celebrarentur, milites in ſuos ordines dimiſit. Poſtquam autem milites a ducibus

s Ἐκγένηται malit *Portus.*

t Σύνθημα τὸ παρὰ *Vat.*

u Ὁπλισμός

μόνων παρέλαβον, καὶ τὰ παρακλητικὰ τῆς μάχης αἱ σάλπιγγες ἐνεκελεύσαντο, ἐχώρων ἀλαλάξαντες ὁμόσε, πρῶτον μὲν οἱ ψιλοὶ καὶ ἱππεῖς ἀΦ' ἑκατέρων, ἔπειτα αἱ πεζαὶ Φάλαγγες, [u] ὁπλισμός τε καὶ τάξεις [x] ὁμοίως ἔχουσαι· καὶ γίνεται πάντων ἀναμὶξ μαχομένων καρτερὸς ἀγών, καὶ ἐν χερσὶ πᾶσα ἡ μάχη. ὡς δὲ πολὺ τὸ παράλογον ἀμΦοτέροις τῆς δόξης· ἑκάτεροι γὰρ ἐλπίσαντες μάχης [y] δήσειν σΦίσιν, ἀλλὰ τῇ πρώτῃ ἐΦόδῳ τὰς πολεμίας ὑπολαβόντες Φοβήσειν· Λατῖνοι μὲν τῷ πλήθει τῆς σΦετέρας ἵππου πιστεύσαντες, ἧς ἑδὲ τὸ ῥόθιον ὤοντο τὰς Ῥωμαίων ἱππεῖς ἀνέξεσθαι· Ῥωμαῖοι δὲ τῷ τολμηρῷ καὶ ἀπερισκέπτῳ ἐπὶ τὰ δεινὰ χωρῆντες, καταπλήξεσθαι τὰς πολεμίας· ταῦτα ὑπὲρ ἀλλήλων [z] καταδοξάσαντες ἐν ἀρχαῖς, τὰ ἐναντία ἑώρων γινόμενα. ἐκέτι δὲ τὸ τῶν ἀντιπολεμίων δέος, ἀλλὰ τὸ ἴδιον θάρσος ἑκά-

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 258. *Var.* 260.

ducibus teſſeram acceperant, et tubae belli ſignum cecinerunt, ſublato clamore manus conſeruerunt; primum quidem vtrinque leuis armaturae milites et equites, deinde pedites legionarii pariter armati et inſtructi: et omnibus promiſcue pugnantibus acre praelium commiſſum eſt, idque cominus. Quum autem vtroſque longe ſua fefelliſſet opinio: (neutri enim ſperarant praelio ſibi opus fore, ſed primo impetu hoſtem a ſe territum iri exiſtimarunt: Latini quidem ſui equitatus multitudine freti, cuius ne impetum quidem a Romanis equitibus ſuſtineri poſſe arbitrabantur: Romani vero, credentes audacia ſua et periculorum contemptione ſe hoſtibus terrorem incuſſuros) quum, inquam, vtrique hac falſa opinione decepti fuiſſent, *ſtatim in ipſo initio* viderunt rem ſibi ſuccedere contra quam ſperarant. nam vtrique non amplius in hoſtium formidine, ſed in ſua forti-

u Ὁπλισμός τε καὶ τάξεις *Vat.* quo modo legendum eſſe coniecerant *Sylb.* et *Port.* vulg. ὡπλισμένους.

x Vel Atticiſmus eſt, vel dicendum ὁμοίας. *Port.*

y Ποιήσειν σΦίσιν *Vat.*

z Καταδοξάζειν non eſt falſam de aliquo opinionem ſuſcipere, ſed δοξάζειν τι κατά τινος: adeo vt vertendum ſit, *quum iſtam de ſe opinionem inuicem ſuſcepiſſent, contrarium tamen vſu venire videbant. Caſ.*

a Ἐξω-

τεροι τῶ τε σωθήσεσθαι καὶ τῶ νικήσειν αἴτιον σφίσι νομίσαντες, ἀγαθοὶ μαχηταὶ καὶ ὑπὲρ δύναμιν ἐφάνησαν. ἐγίνοντο δὲ ποικίλαι καὶ ἀγχίστροφοι περὶ αὐτὸς αἱ τῶ ἀγῶνος τύχαι.

5 XI. Πρῶτον μὲν ἦν οἱ κατὰ μέσην τὴν φάλαγγα τεταγμένοι Ῥωμαίων, ἔνθα ὁ δικτάτωρ Ποστόμιος ἦν λογάδας ἔχων περὶ αὐτὸν ἱππεῖς, καὶ αὐτὸς ἐν πρώτοις μαχόμενος, τὸ καθ' ἑαυτὸς [a] ἐξωθῶσι μέρος, τρωθέντος ὑσσῶ τὸν δεξιὸν ὦμον θατέρω τῶν Ταρκυνίω παίδων Τίτω, καὶ μηκέτι δυναμένω τῇ χειρὶ χρῆσθαι. ([b] Λικίννιος μὲν

10

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* 258. *Var.* 260.

fortitudine, salutis et victoriae spem ac fiduciam positam esse existimantes, strenuos ac supra vires egregios pugnatores se praestiterunt. Varia autem et reciproca eorum certaminis fortuna fuit.

Primum enim Romani, qui in media acie collocati erant, vbi dictator Postumius erat circa se lectos equites habens, et ipse inter primos pugnans, cornu sibi oppositum loco pellunt; quod Titus alter Tarquinii filius pilo in dextrum humerum impacto sauciatus fuisset, neque manu amplius vti posset. (at Licinnius

a Ἐξωθῶσι μέρος *Vat.* vulgo ἐξ. κέρας.

b Λικίννιος μὲν γὰρ καὶ οἱ περὶ Γέλλιον] Adiunge his etiam *Liuium*, qui tamen de aetate Tarquinii parum apta bello quod ait *Dionysius* haud ignorauit. *In Posthumium*, inquit, *prima in acie suos adhortantem instruentemque*, *Tarquinius Superbus*, *quanquam iam aetate et viribus erat grauior*, *equum infestus admisit*. Non fugiebat videlicet *Liuium*, etiam alios multos senatores Romanos in ea aetate domi ac foris rem praeclare gessisse: regemque Masinissam nonaginta annos natum exse-

qui solitum omnia regis officia et munera. Anteam quoque Scytharum regem strenue pugnantem in bello aduersus Philippum Macedonem cecidisse, quum nonagenario esset maior. Eadem de Bardyle Illyrici rege et Asandro Bospori rege, itemque aliis, narrantur. Atque huc pertinet quod inter exempla felicis senectutis et vegetae Tarquinius hic a Graecis refertur. *Lucianus*, Ταρκύνιος ὁ τελευταῖος Ῥωμαίων βασιλεὺς φυγαδευθεὶς καὶ ἐπὶ Κύμης διατρίβων, ὑπὲρ τὰ ἐννενήκοντα ἔτη λέγεται σεβρότατα βιῶσαι. Aliam ergo *Dionysius* afferat sententiae suae, vt vincat, rationem. Vide vero quae

γὰρ καὶ οἱ περὶ [c] Γέλλιον, ἀδὲν ἐξητακότες ἔτε τῶν εἰκότων ἔτε τῶν δυνατῶν, αὐτὸν εἰσάγουσι τὸν βασιλέα Ταρκύνιον ἀγωνιζόμενον ἐφ' ἵππω καὶ τιτρωσκόμενον, ἄνδρα ἐννενήκοντα ἔτεσι προσάγοντα.) πεσόντος δὲ Τίτω, μικρὸν ἀγωνισάμενοι χρόνον οἱ περὶ αὐτὸν, καὶ τὸ σῶμα ἔμψυχον ἀράμενοι, γενναῖον ἀδὲν ἔτι ἔπραξαν, ἀλλ' ἐχώρουν ἐπὶ σῶς τοῖς Ῥωμαίοις ἐπὶ πόδα· ἔπειτα αὖθις ἔτησάν τε καὶ εἰς ἀντίπαλα ἐχώρουν, θατέρω τῶν Ταρκυνίω παίδων Σέξτω μετὰ τῶν ἐκ Ῥώμης φυγάδων τε καὶ τῶν ἄλλων ἐπιλέκτων ἱππέων [d] ἐπιβοηθησάντων αὐτοῖς. ἔτοι μὲν ἦν πάλιν ἀναλαβόντες αὐτὸς, ἐμάχοντο· οἱ δὲ τῆς φάλαγγος [e] ἑκατέρας ἡγεμόνες, [f] Τίτος Αἰβούτιος καὶ Μαμίλιος Ὀκταούιος, λαμπρότατα πάντων ἀγωνιζόμενοι, καὶ τρέποντες μὲν τὸς ὑφισταμένους καθ' ὃ χωρή-

nius et Gellius, quod minus accurate perpenderint quid verisimile esset et quid fieri posset, inducunt ipsum regem Tarquinium, ex equo pugnantem et saucium, virum qui ad nonagesimum annum accedebat.) Prostrato autem Tito, eius milites non diutius praeliati, viuoque eius corpore sublato, nullum postea generosum facinus ediderunt, sed inuadentibus Romanis pedem referentes cedebant: postea vero rursus constiterunt, et signa conversa in hostes intulerunt, quia Sextus alter Tarquinii filius cum Romanis exsulibus et aliis delectis equitibus, subsidio illis venit. Isti igitur resumptis animis praelium renouant. Vtriusque vero aciei duces, T. Aebutius et Octauius Mamilius, quum longe omnium fortissime pugnarent, et hostes sibi resistentes profligarent quamcunque in partem se vertissent, et

quae lib. IV. initio hac de re cum cura docet. *Casaub.*

c Γάλλιον minus recte in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.*

d Legitima constructio flagitat ἐπιβοηθήσαντος, adeo vt ad θατέρω referatur: alioqui pro μετὰ τῶν legendum καὶ τῶν *Port.*

e Ἡγεμόνες ἑκατέρας *Vat.* et *Lapi Codd. Gelenius* legit ἑτέρας, *parte alia.*

f Supra (p. 333. v. 49.) Mamilium Latini exercitus dextrum cornu tenuisse scribit, Aebutium Romani sinistrum: nec locum eos mutasse huc vsque significauit. itaque facile intelligi potest, in altero aciei cornu, dextro scilicet Latinorum et laeuo Romanorum, hunc conflictum esse factum. *Sylb.* Vide *Sauilium* ad *Tacitum* p. 123.

g Desi-

σειαν μέρος, ἀντικαθισάντες δὲ τῶν σφετέρων τὸς θορυβηθέντας, χωρῆσιν ἐκ προκλήσεως ὁμόσε· καὶ συῤῥάξαντες πληγὰς κατ' ἀλλήλων φέρεσιν ἰσχυράς, ἃ μὲν καιρίας, ὁ μὲν ἱππάρχης εἰς τὰ στέρνα τῷ Μαμιλίῳ διὰ τῆς θώρακος ἐλάσας τὴν αἰχμὴν, ὁ δὲ Μαμίλιος μέσον περονήσας τὸν δεξιὸν ἐκείνῳ βραχίονα· καὶ πίπτουσιν ἀπὸ τῶν ἵππων.

XII. Ἀποκομισθέντων δ' ἀμφοτέρων ἐκ τῆς μάχης, ὁ τεταγμένος [g αὖθις καὶ πρεσβύτερος"] πρεσβευτὴς Μάρκος Οὐαλέριος τὴν τῆ ἱππάρχῃ παρειληφὼς ἡγεμονίαν, ἐπισὰς τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ἱππεῦσιν ἐπὶ τὸς κατὰ πρόσωπον, καὶ μικρὸν ἀντισχὼν χρόνον, h ἐξωθεῖται τῆς τάξεως ἐπιπολύ· i ἦκον δὲ καὶ τούτοις ἐκ τῶν φυγάδων τῶν ἐκ Ῥώμης ἱππέων τε καὶ ψιλῶν βοήθειαι, καὶ ὁ Μαμίλιος ἀνειληφὼς ἐκ τῆς πληγῆς ἑαυτὸν, ἤδη παρῆν αὖθις, ἄγων πλῆθος ἱππέων τε καὶ ψιλῶν πεζῶν καρτερόν· ἐν τούτῳ τῷ ἀγῶνι ὁ πρεσβευτὴς k Μάρκος Οὐαλέριος, ὁ τὸν κατὰ Σαβίνων πρῶτος εἰσαγαγὼν θρίαμβον, καὶ τὸ φρόνημα τῆς πόλεως τεταπεινωμένον ἐκ τῆ Τυῤῥηνικῆ l πτώματος m διαναστήσας, δόρατι πληγεὶς πίπτει, καὶ περὶ αὐτὸν ἄλλοι n πολλοὶ Ῥωμαίων καλοί τε καὶ ἀγαθοί. o περὶ δὲ τῷ πτώματι αὐτῆ γίνεται καρτερὸς ἀγών, p Ποπλίῳ καὶ Μάρκῳ τῶν Ποπλικόλα παίδων τὸν θεῖον ὑπερασπισάντων. ἐκεῖνον μὲν ἦν ἀσκύλευτόν τε καὶ μικρὸν ἔτι ἐμπνέοντα τοῖς ὑπασπισταῖς ἀναθέντες, ἀπέστειλαν ἐπὶ τὸν χάρακα, ἑαυτὸς δ' εἰς μέσους τὸς πολεμίους ὑπὸ q λήματός τε καὶ προθυμίας r ὠσάμενοι, καὶ

et suos perturbatos in aciem restituerent, se inuicem ad certamen prouocantes infestis armis concurrerunt, factaque impressione grauia non tamen lethalia vulnera mutuo intulerunt et acceperunt, equitum magister in pectus Mamilii hasta per thoracem acta, at Mamilius illius dextro brachio per medium transfixo: et ambo ex equis deciderunt.

Ambobus autem ex acie relatis, M. Valerius, qui legatus iterum ipsi *Aebutio* datus fuerat et qui *duorum* legatorum maior erat natu, quum in locum magistri equitum successisset, cum suis equitibus restitit hostibus a fronte sibi oppositis; sed quum diutius eorum impetum sustinere non posset, longe ab acie reiectus est: (exsulum enim Rom. equitatus et leuis armaturae milites subsidio illis venerant) et Mamilius, quum se ex vulnere recollegisset, reuersus est in aciem cum valida manu et equitum et peditum leuiter armatorum. In hoc praelio Marcus Valerius legatus, legatus, qui primus de Sabinis triumphauit, quique animos pop. Rom. ob cladem ab Hetruscis acceptam deiectos erexit, hasta ictus cecidit, et circa eum multi alii Romani egregii et fortes viri: et circa ipsius cadauer acre praelium commissum est, Publio et Marco Poplicolae filiis patruum protegentibus. Quum igitur illum inspoliatum et nonnihil adhuc spirantem armigeris tradidissent, in castra remiserunt, ipsique cum magna animi praesentia et alacritate, in medios hostes sese coniicientes, acceptis

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 528. *Var.* 260.

g Desiderantur in *Cod. Vat.*

h Ἐξωθεῖται ταχέως τῆς τάξεως *Vat.*

i Ἦκεν] Ita edit *Sylb.* Ἦκον in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.* structura duriore, ferenda tamen, cum βοήθεια nomen collectivum sit.

k Μάρκος Οὐαλέριος] Poplicolae fratrem intelligit; qui nono ante anno consul fuit, cum P. Postumio Tuberto. *Liuius* nihil adiicit epitheti. vt nescias, de patre ne an de filio intelligi voluerit. nam vndecimo post consulatum anno *Liuius* ait dictatorem factum patrem M. Valerium, Poplicolae fratrem: atque idem *Dionysius*. hic vero ait occisum. Locus meo iudicio inexplicabilis. *Glar.*

l Pro πτώματος frequentius in hac significatione vsurpatur πταίσματος, vt cum alibi, tum p. 352. iuxta *Ed. Sylb.*

m Ἀνασήσας *Vat.*

n Ῥωμαίων πολλοὶ καὶ ἀγαθοὶ *Vat.*

o Περὶ δὲ τῷ πλώματι *Vat.* vulgo legitur τὸ πλῶμα.

p Ποπλίῳ] Ab initio septimi libri P. Valerius Poplicolae filius in Siciliam mittitur; hic occiditur. quapropter et hic locus suspectus. nisi quis dicat Poplicolae duos fuisse filios Publios. *Sylb.*

q Ita *Sylb.* et *Port.* Λήμματος in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.*

r Post ὠσάμενοι (in *Ed. Steph.*) perperam e praecedentibus repetitum erat comma istud τοῖς ὑπασπισταῖς ἀναθέντες. quod viderant etiam interpretes. *Sylb.*

s Ἀθρόοι

πολλὰ τραύματα λαβόντες, [s] ἀθρόων περιχυθέντων σφίσι τῶν φυγάδων, ἀποθνήσκουσιν ἅμα. ἐξωθεῖται δὲ μετὰ τοῦτο τὸ πάθος ἡ Ῥωμαίων φάλαγξ, [t] καὶ ἀπὸ τῶν ἀριστερῶν ἐπιπολὺ καὶ μέχρι τῶν μέσων παρερρήγνυτο. ἔπειτα μαθὼν ὁ δικτάτωρ [u] τὴν φυγὴν τῶν σφετέρων, ἐβοήθει κατὰ τάχος, ἄγων τοὺς περὶ αὐτὸν ἱππεῖς. κελεύσας δὲ τὸν ἕτερον πρεσβευτὴν, Τίτον [x] Ἑρμήνιον, ἴλην ἱππέων ἄγοντα κατὰ νώτου χωρεῖν τῆς σφετέρας φάλαγγος, καὶ τοὺς φεύγοντας ἐπιστρέφειν, εἰ δὲ μὴ πείθοιντο, [y] ἀποκτεῖναι, αὐτὸς ἅμα τοῖς κρατίστοις ἐπὶ τὸ σῖφος ὠθεῖται. καὶπειδὴ πλησίον τῶν πολεμίων ἐγένετο, πρῶτος εἰσελαύνει τὸν ἵππον ἀφειμένῳ τῷ χαλινῷ. ἀθρόας δὲ γενομένης καὶ καταπληκτικῆς τῆς ἐλάσεως, ὑποδεξάμενοι τὸ μανικὸν αὐτῶν καὶ τεθηριωμένον οἱ πολέμιοι, τρέπονται καὶ πίπτουσι συχνοί. ἐν δὲ τούτῳ καὶ ὁ πρεσβευτὴς Ἑρμήνιος ἀνειληφὼς τοὺς φοβηθέντας ἐκ τῆς τροπῆς τῶν σφετέρων, ἦγεν ἐπὶ τοὺς [z] περὶ τὸν Μαμίλιον συνεσῶτας· καὶ συμπεσὼν αὐτῷ, μεγίστῳ τ' ὄντι καὶ [a] ῥώμης ἀρίστῳ τῶν καθ' ἑαυτὸν τότε ἀνθρώπων, ἐκεῖνόν τ' ἀποκτείνει, καὶ αὐτὸς, ἐν τῷ σκυλεύειν τὸν νεκρὸν πληγεὶς ὑπό τινος ξίφει διὰ τῆς λαγόνος, ἀποθνήσκει. Σέξτος δὲ Ταρκύνιος, τῷ λαιῷ τῶν Λατίνων κέρατος ἡγούμενος, ἀντεῖχεν ἔτι τοῖς δεινοῖς, καὶ τοὺς ἐπὶ τῷ δεξιῷ τῶν Ῥωμαίων κέρατος ἐξωθεῖ τῆς φάσεως. ὡς δὲ τὸν Ποστούμιον ἐθεάσατο σὺν τοῖς ἐπιλέκτοις ἱππεῦσιν ἐπιφαινόμενον, ἀπογνοὺς ἁπάσης ἐλπίδος, εἰς μέσους αὐτοὺς ἵεται· ἔνθα δὴ κυκλωθεὶς ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἱππέων τε καὶ πεζῶν, καὶ [b] βαλλόμενος πανταχόθεν, ὥσπερ θηρίον, ἐκ

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 258. *Var.* 260.

ceptis multis vulneribus a confertis et circumfusis exsulibus, simul occubuerunt. Post istum casum Romana acies loco pulsa est, et a sinistro cornu longe atque adeo vsque ad mediam aciem ordinibus aegre seruatis est compulsa. At postquam dictator animaduertit suos iam ad fugam inclinatos, celeriter cum equitibus, quos circa se habebat, illis subsidio venit. atque iubens alterum legatum, T. Herminium, cum equitum ala a tergo suae aciei circumvehi, et suorum fugam sistere, et nisi parerent eos occidere, ipse vna cum fortissimis quibusque in confertum hostium agmen impressionem facit. Atque vbi propius ad hostes accessit, accessit primus in eos equum totis habenis laxatis concitauit. *Per. Iul.* 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 258. *Var.* 260.

* Tanta autem et tam terribilis fuit vis ipsorum impetum facientium, vt hostes, furorem illum et efferatam rabiem non sustinentes, terga verterint, et multi ceciderint. Interea vero et ipse legatus Herminius, suos ex pauore fugae recipiens, *confirmatos* duxit in hostes confertos, qui cum Mamilio erant; et congressus cum ipso, qui statura erat maxima et robore praestantissimus omnium suae aetatis mortalium, illumque interfecit, et ipse, dum cadauer eius spoliaret, a quodam per lacus gladio ictus obiit. At Sextus Tarquinius, qui laeuum Latinorum cornu ducebat, malis adhuc resistebat, et Romanos qui erant in dextro cornu loco depulit. Verum postquam praeter exspectationem suam vidit Postumium cum lectissimis equitibus in se tendentem, desperatis omnibus rebus, in medios eos se coniecit: vbi a Romanis equitibus et peditibus circumdatus, et vndique telis petitus instar ferae, non sine

* Ad verbum, *conferta autem terribilique facta incursione, non sustinentes* etc.

[s] Ἀθρόον excusari potest, si accipiatur pro ἀθρόως: alioqui conuenientius ἀθρόων. *Sylb.* Ἀθρόων in *Cod. Vat.*

[t] Καὶ ἀπὸ τῶν ἀριστερῶν] Hoc eodem latere T. Aebutius pulsus erat, et Valerii ei succedentes occisi. at superius in aciei ordinatione erratum est, auctoris (vt puto) lapsu memoriae, qui T. Aebutium magistrum equitum Sexto Tarquinio opponit, Titum autem Virginium Mamilio: at deinde in pugna concurrentes facit T. Aebutium et Octauium Mamilium. Quidam putant omnem errorem tolli, siquis in acierum instructione in Romano exercitu sinistrum ac dextrum inuertat. Sed id sequentes loci non admittunt. *Glar.*

[u] Vel φυγὴν τῆς ῥοπῆς· per hypallagen pro ῥοπὴν τῆς φυγῆς, vel legendum φυγὴν τῆς τροπῆς (i. e. φυγὴν τῶν ἀνδρῶν τραπέντων) nam sic et alibi loqui amat *Dionysius. Port.* τῆς ῥοπῆς non agnoscit *Cod. Vat.*

[x] Γερμήνιον in *Ed. Steph.* Γερμίνιον hic et paullo infra in *Cod. Vat.* Γ pro aspiratione posita.

[y] Ἀποκτεῖναι αὐτὰς parum recte in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.*

[z] Περὶ

[a] Ῥώμῃ ἀρίστῳ. *Vat.*

[b] Βαλλόμενος, *Vat.* quod placuit et *Sylburgio.* vulgo l. βαλόμ. simplici λ.

ἄνευ τῶ πολλὰς ἀποκ]εῖναι τῶν ὁμόσε χωρησάντων, ἀποθνήσκει. πεσόντων δὲ τῶν ἡγεμόνων, ἀθρόα γίνεται πάντων αὐτίκα τῶν Λατίνων φυγὴ, καὶ τὰ χάρακος αὐτῶν ἐρήμα καταλειφθέντος ὑπὸ τῶν φυλάκων ἅλωσις· ὅθεν οἱ Ῥωμαῖοι πολλὰς καὶ καλὰς ἔλαβον ὠφελείας· συμφορά τε αὕτη μεγίστη Λατίνοις ἐγένετο, δι' ἣν ἐπὶ πλεῖον ἐκακώθησαν, καὶ φθόρος σωμάτων ὅσος ἄπω πρότερον. ἀπὸ γὰρ τετρακισμυρίων πεζῶν, καὶ τρισχιλίων ἱππέων, ὥσπερ ἔφην, οἱ λειφθέντες ἐλάτ]ους μυρίων, ἐσώθησαν ἐπὶ τὰ σφέτερα.

XIII. Ἐν ταύτῃ λέγονται τῇ μάχῃ Ποστουμίῳ τε τῷ δικτάτωρι καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν τεταγμένοις ἱππεῖς δύο φανῆναι, κάλλει τε καὶ μεγέθει [c] μακρῷ κρείττ]ας ὧν ἡ καθ' ἡμᾶς φύσις ἐκφέρει, ἐναρχόμενοι γενειᾶν, ἡγέμενοί τε τῆς Ῥωμαϊκῆς ἵππου, καὶ τὰς ὁμόσε χωρῶντας τῶν Λατίνων παίοντες τοῖς δόρασι, καὶ προτροπάδην ἐλαύνοντες. [d] καὶ

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 258. *Var.* 260.

fine caede multa eorum, qui cum ipso congredi ausi fuerant, periit. Caesis autem ducibus, confestim omnes Latini conferti fugae se mandarunt, eorumque castra a custodibus deserta capta fuerunt: ex quibus Romani magnam et opimam praedam abstulerunt. Atque ista clades Latinorum maximâ fuit, illosque grauissime et diutissime afflixit, tantaque eorum strages tunc edita quanta nunquam antea. nam ex quadraginta peditum et tribus equitum millibus, vt dixi, pauciores quam decies mille superstites fuerunt, qui domum incolumes redierint.

Cum Latinis de bellatum.

In hac pugna ferunt dictatori Postumio et militibus, quos circa se habebat, duos equites apparuisse, et forma et statura longe praestantiores quam quos natura aetate nostra producit, iam pubescere incipientes, qui equitatui Romano praeibant, et Latinorum obuios quosque cominus hastis feriebant, et in effusam fugam vertebant. Et,

c Λαμπρῷ *Vat.*

d Forsan sic distinguendum et legendum, καὶ μετὰ τὴν τροπὴν τῶν Λατίνων καὶ τὴν ἅλωσιν τῶ χάρακος αὐτῶν, περὶ δείλην ὀψίαν, τότε τέλος λαβούσης μάχης, ἐν τῇ Ῥωμαίων ἀγορᾷ etc. Μάχης et Ῥωμαίων desiderantur in *Cod. Vat.* Τέλος λαβούσης τῆς μάχης malit *Sylb.* vulgo legitur τὸ τέλος et μάχης sine articulo.

μετὰ τὴν τροπὴν τῶν Λατίνων καὶ τὴν ἅλωσιν τῶ χάρακος αὐτῶν περὶ δείλην ὀψίαν, τότε τέλος λαβούσης τῆς μάχης, ἐν τῇ Ῥωμαίων ἀγορᾷ τὸν αὐτὸν τρόπον ὀφθῆναι δύο νεανίσκοι λέγονται, [e] πολεμικὰς ἐνδεδυκότες στολὰς, μήκισοι καὶ κάλλισοι, καὶ τὴν αὐτὴν ἡλικίαν ἔχοντες, αὐτοί τε φυλάττοντες ἐπὶ τῶν προσώπων ὡς ἐκ μάχης ἥκοντες [f] τὸ ἐναγώνιον σχῆμα, καὶ τὰς ἵππους ἰδρῶτι διαβρόχους ἐπαγόμενοι. [g] ἄραντες δὲ τῶν ἵππων ἑκάτεροι, καὶ ἀπονίψαντες ἀπὸ τῆς λιβάδος, ἣ παρὰ τὸ ἱερὸν τῆς Ἑστίας ἀναδίδωσι, λίμνην ποιῆσα ἐμβύθιον ὀλίγην, πολλῶν αὐτὰς περισάντων, [h] καὶ εἴ τι φέρουσιν ἔτι καινὸν ἀπὸ στρατοπέδου μαθεῖν ἀξιόντων, τήν τε μάχην αὐτοῖς φράζουσιν ὡς ἐγένετο, καὶ ὅτι νικῶσιν· ἂς μεταχωρήσαντας ἐκ τῆς

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 258. *Var.* 260.

Et, post fusos fugatosque Latinos, et castra eorum capta, ferunt circa vespertinum crepusculum, finito praelio, Romae in foro eodem modo conspectos fuisse duos adolescentes, militaribus indutos vestibus, maxime proceros et maxime formosos, et eadem aetate, et in ipso vultu adhuc retinentes, quasi ex praelio redirent, eandem speciem quam in certamine habuerant, equosque sudore madidos adducentes. cumque de equis descendissent, seque abluissent aqua, quae profluit ex fonte, qui est ad aedem Vestae, quaeque paruum quidem sed profundum lacum efficit, multis eos circumdantibus, et scire cupientibus ecquid noui ex castris adhuc afferrent, pugnam ipsis narrasse vt fuerat commissa, et victoriam nunciasse: quos, quum e foro

e Πολεμικὰς ἐνδεδυκότες στολὰς] *Militaribus indutos vestibus* perperam in *Porti* versione. Rectius *Gelenius* interpretatur *adolescentes militari cultu:* cum vox στολὴ significet qualecunque corporis *ornamentum* ad aliquam rem peragendam, vt (ad *Aeliani* l. III. c. 24.) notauit *Cl. Perizonius:* qui praeterea nos monuit πολεμικὰς στολὰς diserte hic loci pro *Lorica* poni.

f Τὸ ἐναγώνιον σχῆμα *Vat.* quod valde arrisit *Stephano.* vulgo τὸ ἐν ἀγῶνι σχ.

g Id est, ἄραντες ἑαυτὰς ἐκ τῶν ἵππων, καταβάντες ἀπὰ τῶν ἵππων, *Port.*

h Ἐπιφέρουσιν εἴ τι κοινὸν *Vat.* Κοινὸν habet *Ed. Steph.* ex *Lapê* tamen versione atque ipso sensu καινὸν malint *Sylb.* et *Port.*

ἀγορᾶς ὑπ' ἀδένος [i] ἔτι ["] λέγεσιν ὀφθῆναι, πολλὴν ζήτησιν αὐτῶν ποιεμένε τῶ καταλειφθέντος τῆς πόλεως ἡγεμόνος. ὡς δὲ τῇ κατόπιν ἡμέρᾳ [k] τὰς παρὰ τῶ δικτάτωρος ἐπιστολὰς ἔλαβον οἱ τῶν κοινῶν προεστῶτες, καὶ σὺν τοῖς ἄλλοις ἅπασι τοῖς ἐν τῇ μάχῃ γενομένοις καὶ τὰ περὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν δαιμόνων ἔμαθον, νομίσαντες τῶν αὐτῶν θεῶν εἶναι ἀμφω τὰ φάσματα, ὥσπερ εἰκὸς, Διοσκόρων ἐπείσθησαν εἶναι τὰ εἴδωλα. ταύτης ἐστὶ τῆς παραδόξε καὶ θαυμασῆς τῶν δαιμόνων ἐπιφανείας ἐν Ῥώμῃ πολλὰ σημεῖα, ὅ τε νεὼς ὁ τῶν Διοσκόρων, ὃν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς κατεσκεύασεν ἡ πόλις, ἔνθα ὤφθη τὰ εἴδωλα, καὶ ἡ παρ' αὐτῷ κρήνη καλεμένη τε τῶν θεῶν τότων ἱερὰ, καὶ εἰς τόδε χρόνε νομιζομένη, θυσίαι τε πολυτελεῖς, ἃς καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ὁ δῆμος ἐπιτελεῖ διὰ τῶν μεγίστων ἱππέων ἐν μηνὶ Κυϊντιλίῳ λεγομένῳ, ταῖς καλεμέναις εἰδοῖς, ἐν ᾗ κατώρθωσαν ἡμέρᾳ τόνδε τὸν πόλεμον· ὑπὲρ ἅπαντα δὲ ταῦτα, ἡ μετὰ τὴν θυσίαν ἐπιτελεμένη πομπὴ τῶν ἐχόντων [l] τὸν δημόσιον ἵππον, [m] οἳ ["] κατὰ φυλάς τε καὶ λόχες κεκοσμημένοι, τοιχηδὸν ἐπὶ τῶν ἵππων ὀχέμενοι πορεύονται πάντες, ὡς ἐκ μάχης ἥκοντες, ἐστεφανωμένοι θαλλοῖς ἐλαίας, καὶ [n] πορφυρᾶς [o] φοινικοπαρύφους ἀμπεχόμενοι τηβέννας, τὰς καλουμένας τραβέας, ἀρξάμενοι μὲν ἀπὸ ἱερᾶ τινος Ἄρεως ἔξω τῆς πόλεως ἱδρυμένε, διεξιόντες δὲ [p] τήν τ' ἄλλην πόλιν διὰ τῆς ἀγορᾶς, καὶ παρὰ τὸ τῶν Διοσκόρων ἱερὸν παρερχόμενοι, ἄνδρες ἐσιν ὅτε καὶ πεντακισχίλιοι, φέροντες ὅσα παρὰ τῶν ἡγεμόνων ἀριστεῖα ἔλαβον ἐν ταῖς μάχαις, καλὴ καὶ ἀξία τῶ μεγέθες [q] τῆς ἡγεμονίας ὄψις. ταῦτα μὲν ὑπὲρ τῆς [r] γενομένης ἐπιφανείας τῶν Διοσκόρων λεγόμενά τε καὶ πρατόμενα ὑπὸ Ῥωμαίων ἔμαθον· ἐξ

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 ⅔. *Cat.* *V.C.* 258. *Var.* 260.

e foro sese recepissent, a nullo postea conspectos fuisse tradunt, licet *ab vrbis praefecto diu et accurate quaesiti fuissent. Quum autem postero die reipublicae principes a dictatore literas accepissent, et, praeter alia quae in eo praelio acciderant, cognovissent etiam hanc deorum visionem, rati eorundem deorum fuisse vtrumque spectrum, vt verisimile erat, Castoris et Pollucis eas imagines esse crediderunt. Huius incredibilis et admirandae deorum praesentiae Romae multa exstant monumenta: cum ipsa aedes Castoris et Pollucis, quam in foro populus Romanus aedificauit, in eo ipso loco vbi visae fuerunt *illorum* imagines; tum fons aedi vicinus, qui istis diis sacer dicitur, et qui ad hanc vsque diem talis creditur; tum etiam magnifica sacrificia, quae quotannis populus Romanus per primarios equestris ordinis viros idibus Quintilibus peragit, quo die bellum hoc feliciter est confectum. Sed praeter haec omnia est illa pompa, quae peracto sacrificio ducitur ab iis qui equum publicum habent, qui, tribu- tim et centuriatim distincti, ordine omnes equis vehuntur, quasi e pugna redeant, coronati fronde oleagina, et togis purpureis cocco praetextis induti, quas appellant trabeas, initium pompae sacientes a quodam templo Martis extra vrbem exstructo, et tum caeteras vrbis partes per forum transeuntes, tum etiam aedem Castoris et Pollucis praetereuntes, interdum numero quinquies mille homines, qui ferunt quaecunque fortitudinis suae praemia in praeliis a ducibus acceperunt; egregium certe et dignum illius imperii amplitudine spectaculum. Atque haec sunt, quae ob Castoris et Pollucis praesentiam a Romanis dici et fieri obser- vaui:

Castores.

i Deest *Var.*

k Τὰς παρὰ τῶ δικτάτωρος *Var.*

* A relicto in vrbe duce. vulg. deest articulus. *Lapus.*

l Τὸν δημόσιον ἵππον in *Ed. Steph* et *Cod. Var.* quod contra *Sylburgium* tuetur *Portus.* [Humanum vtique passus h. l. Sylburgius, in editione sua τὴν, in locum bonae et probatae lectionis τὸν, quam reuocaui, suffecerat]

m Non agnoscit *Var.*

n πορφύρας] πορφυρᾶς malit *Portus.*

o Vide *Var. Lect.* ad pag. 124.

p Existimo legendum potius τήντε ἄλλην πόλιν, καὶ διὰ τῆς ἀγορᾶς παρὰ τὸ τῶν Διοσκόρων etc. i. e. *transeuntes cum per alias vrbis partes, tum etiam per forum illud, in quo exstructum est Castoris et Pollucis templum, iuxta quod praeteruehuntur* etc. *Port.*

q Ὄψις τῆς ἡγεμονίας *Var.*

r Λεγομένης *Var.*

ὧν τεκμήραιτο ἄν τις, ὡς θεοφιλεῖς ἦσαν οἱ τότε ἄνθρωποι, σὺν ἄλλοις πολλοῖς καὶ μεγάλοις.

XIV. Ὁ δὲ Ποστόμιος ἐκείνην μὲν τὴν νύκτα κατεστρατοπέδευσεν ἐν τῷ πεδίῳ· τῇ δ' ἐξῆς ἡμέρᾳ στεφανώσας τοὺς ἀριστεύσαντας ἐν τῇ μάχῃ, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους φυλάττεσθαι διαδούς, ἔθυε τὰ νικητήρια τοῖς θεοῖς. ἔτι δ' αὐτῷ τὸν στέφανον ἐπικειμένῳ, καὶ τὰς [s] ὑπερπύρους ἀπαρχὰς τοῖς βωμοῖς ἐπιτιθέντι, σκοποί τινες, ἀπὸ τῶν μετεώρων καταδραμόντες, ἀγγέλλουσι πολέμιον ἐπὶ σφᾶς ἐλαύνειν στρατόν. ἦν δ' ἐκ τῆς Οὐολούσκων ἔθνους ἐπίλεκτος ἀκμὴ σύμμαχος ἀπεσταλμένη Λατίνοις, πρὶν ἢ τὴν μάχην αὐτῶν ἐπιτελεσθῆναι. ὡς δὲ δὴ ταῦτ' ἔγνω, χωρεῖν ἅπαντας ἐκέλευσεν ἐπὶ τὰ ὅπλα, καὶ μένειν ἐν τῷ χάρακι παρὰ ταῖς ἰδίαις ἕκαστον σημαίαις, φυλακὴν καὶ κόσμον φυλάττοντας, ἕως ἂν [t] αὐτὸς ἃ χρὴ πράττειν παραγγείλῃ. οἱ δὲ τῶν Οὐολούσκων ἡγεμόνες ἐξ ἀπόπτου [u] τοῖς Ῥωμαίοις παρεμβάλλοντες, ὡς εἶδον μεσὸν μὲν τὸ πεδίον νεκρῶν, [x] ὀρθοὺς δὲ τοὺς χάρακας ἀμφοτέρους, προϊόντες δ' ἐκ τῶν ἐρυμάτων ἔτε πολέμιον ἔτε φίλον ἐδέναι, τέως μὲν ἐθαύμαζον, καὶ τίς ἡ κατειληφυῖα τύχη τὰ πράγματα, ἀπόρως εἶχον συμβάλλειν· ἐπεὶ δὲ παρὰ τῶν ἀνασωζομένων ἐκ τῆς τροπῆς ἅπαντα τὰ περὶ τὸν ἀγῶνα ἐμαθον, ἐσκόπουν μετὰ τῶν ἄλλων ἡγεμόνων τί χρὴ πράττειν. τοῖς μὲν οὖν θρασυτάτοις αὐτῶν ἐδόκει κράτιστον εἶναι, χωρεῖν ἐπὶ τὸν χάρακα τῶν Ῥωμαίων ἐξ ἐφόδου, ἕως πολλοὶ μὲν ἔκαμον ὑπὸ τραυμάτων, ἀπειρήκεσάν τε ἅπαντες ὑπὸ κόπου, ὅπλα τ' ἄχρηστα τοῖς πλείστοις ἦν, τὰ μὲν ἀπεσομωμένα τὰς ἀκμάς, τὰ δὲ κατεαγότα, καὶ βοήθεια παρὰ τῶν οἴκοθεν ἀκραιφνὴς οὔπω παρῆν εὐδεμία αὐτοῖς· ἡ δὲ σφῶν αὐτῶν δύναμις, πολλή τ' ἔσα καὶ ἀγαθὴ καὶ ὡπλισμένη καλῶς, ἐμπειροπόλεμός τε καὶ οὐ προσδεχομένοις ἐξαπιναίως παρεῖσα, [y] φοβερὰ καὶ τοῖς εὐτολμοτάτοις φανήσεσθαι ἔμελλε.

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 ⅔. *Cat.* *V.C.* 258. *Var.* 260.

vaui: quibus ex rebus, praeter multas alias easque magnas, coniicere est, quam chari diis essent illius seculi homines.

Postumius autem eam noctem transegit in castris, quae in planicie posuit: postero die coronatis iis, qui in praelio fortiter se gesserant, et distributis captiuis, vt asseruarentur, sacra votiua diis pro victoria persoluit. Dum autem adhuc esset coronatus, et aris primitias igne cremandas imponeret; exploratores quidam, ex editioribus locis decurrentes, nunciant, hostilem exercitum contra se venire. Erat autem Volscorum iuuentus delecta, quae Latinis auxilio missa fuerat, antequam finis ipsorum praelio imponeretur. Qui quum haec intellexissent, statim omnes ad arma concurrere iussit, et in castris ad sua quemque signa manere, custodias agentes et ordinem seruantes, donec ipse quid agendum esset ipsis imperaret. Quum autem Volscorum duces *suas copias in locum excelsum duxissent, vnde Romanos conspicere

s Alibi (sc. pag. 32. v. 28. et p. 148. v. 41.) ἐμπύρους.

t Αὐτὸς ferri potest, si referatur ad infinitum verbum πράττειν. alioqui aptius est αὐτοῖς, si ad παραγγέλῃ referre malis. *Sylb.* Αὐτὸς in *Cod. Vat.*

u Τῶν Ῥωμαίων *Vat.*

* Castris in conspicuo Romanis loco positis, viderunt etc. *Gelen.*

spicere possent, vbi viderunt planiciem cadaueribus constratam, et vtraque castra erecta, neque ex munitionibus quemquam vel hostem, vel amicum prodire, aliquamdiu id admirati sunt, nec satis coniicere potuerunt quisnam esset rerum status. Sed postquam ex iis, qui ex fuga euaserant, omnia, quae in praelio acciderant, cognouerunt, cum aliis ducibus consultare coeperunt, quidnam esset faciendum. Illi igitur, qui inter eos erant audaciissimi, censebant, optimum esse Romanorum vallum ex itinere et primo impetu inuadere, dum adhuc multi ob vulnera laborarent, et omnes labore maxime defatigati essent, et arma essent maxima ex parte inutilia, et partim acie obtusa partim fracta, nec dum ab vrbe vllum recens auxilium ipsis subueniisset: suum enim exercitum, quod esset et ingens et strenuus, et egregie instructus et bellis exercitatus, et illis minime exspectantibus de repente improuisus aduenisset, vel audaciissimis quibusque formidabilem fore dicebant.

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 ⅔. *Cat.* *V.C.* 258. *Var.* 260.

At

Gelen. Duces itaque Volscorum irrupturi ex improuiso in Rom. *Lapus.*

x Μεσὺς δὲ τὺς χάρακας *Vat.*

y Φοβερὰ καὶ τοῖς *Vat.* copula vulgatis deest.

XV. Τοῖς δὲ σωφρονεστάτοις οὐκ ἀσφαλὲς τὸ κινδύνευμα εἶναι ἐφαίνετο, ἀνδράσιν [z] ἀγαθοῖς τε τὰ πολέμια καὶ νεωστὶ τὴν Λατίνων τοσαύτην δύναμιν ἀραμένοις, ἄνευ συμμάχων ὁμόσε χωρεῖν μέλλοντας, τὸν ὑπὲρ τῶν μεγίστων κίνδυνον ἐν ἀλλοτρίᾳ ποιεῖσθαι γῇ, ἔνθα εἴ τι συμβαίη πταῖσμα, ἀδεμίαν ἔξεσι καταφυγὴν ἀσφαλῆ· τῆς δ' οἰκαδε σωτηρίας προνοεῖσθαι μᾶλλον ἠξίουν ἅτοι διὰ ταχέων, καὶ μέγα κέρδος [a] ὑπολαμβάνειν, εἰ μηδὲν ἀπολαύσεσιν ἐκ τῆς στρατείας κακόν· ἑτέροις δὲ τούτων μὲν ἀδέτερον ἐδόκει χρῆναι ποιεῖν, νεανικὸν μὲν ἀποφαίνεσι τὸ πρόχειρον τῆς ἐπὶ τὸν ἀγῶνα ὁρμῆς, αἰσχρὸν δὲ τὸ παράλογον τῆς ἐπὶ τὰ οἰκεῖα φυγῆς, ὡς κατ' εὐχὴν ληψομένων τῶν πολεμίων ὁπότερον ἂν αὐτῶν ποιήσωσι. γνώμη δὲ τούτων ἦν, ἐν μὲν τῷ παρόντι κρατύνασθαι τὸν χάρακα καὶ τὰ πρὸς τὸν ἀγῶνα εὐτρεπίζεσθαι· πέμποντας δὲ πρὸς τοὺς ἄλλους Οὐολούσκους, δυοῖν θάτερον ἀξιῶν, ἢ δύναμιν ἑτέραν πέμπειν [b] ἀξιόμαχον

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 ⅔. *Cat.* *V.C.* 258. *Var.* 260.

At viris prudentioribus nequaquam tuta periclitatio illa videbatur, non exſpectatis ſociorum auxiliis congredi cum viris fortibus et bellicoſis, et qui nuperrime tantas Latinorum copias deleuiſſent: praeſertim quum pro ſumma rerum in alieno agro periculum eſſent ſubituri, vbi ſi qua clades fuiſſet accepta, nullum tutum refugium eſſent habituri. Iſti igitur cenſebant potius de reditu in patriam celeriter cogitandum, et ſaluti conſulendum, et pro magno lucro reputandum, ſi ex ea expeditione nullam calamitatem accepiſſent. Alii vero neutrum horum faciendum cenſebant, dicentes audacem illum impetum, quo adeo alacriter ad dimicandum ferebantur, iuuenilem eſſe, et turpe eſſe ſine vlla cauſſa domum refugere; et vtrum horum feciſſent, ipſos rem hoſtibus gratiſſimam facturos. Horum autem ſententia erat, vt in praeſentia quidem munirent caſtra, et res neceſſarias ad pugnam parārent, et, miſſis legatis ad reliquos Volſcos, e duobus alterum poſtularent, vel vt ſibi alias copias mitterent, quae

z Ἀγαθοῖς τὰ πολέμιά τε *Vat.*
a Ἀπολαμβάνειν *Vat.*
b Ἀξιόχρεων *Vat.*
c Ἐπ

c ἐπὶ Ῥωμαίους, ἢ καὶ τὴν ἀπεσταλμένην μετακαλεῖν. ἡ δὲ πιθανωτάτη τοῖς πλείοσι φανεῖσα, καὶ ὑπὸ τῶν ἐν τέλει κυρωθεῖσα γνώμη ταῦτα παρήνει, πέμψαι τινὰς εἰς τὸν χάρακα τῶν Ῥωμαίων κατασκόπους, ὀνόματι πρεσβευτῶν ἔξοντας τὸ ἀσφαλὲς, οἳ δεξιώσονται τὸν ἡγεμόνα, καὶ φράσουσιν, ὅτι σύμμαχοι Ῥωμαίων ἥκοντες ἀπὸ τοῦ κοινοῦ τῶν Οὐολούσκων, ἄχθονται μὲν ὑστερήσαντες τῆς μάχης, ὡς ἀδεμίαν ἢ μικράν τινα τῆς προθυμίας χάριν οἰσόμενοι, τῇ δ' ἐξ ἐκείνων τύχῃ μέγαν ἀγῶνα δίχα συμμάχων κατωρθωκότων συνήδονται. ἐξαπατήσαντες δ' αὐτοὺς τῇ φιλανθρωπίᾳ τῶν λόγων, καὶ πιστεύειν, ὡς φίλοις, σφίσι κατασκευάσαντες, ἅπαντα κατασκέψονται, καὶ [d] δηλώσουσιν ἀφικόμενοι πλῆθός τ' αὐτῶν καὶ ὁπλισμοὺς καὶ παρασκευάς, καὶ εἴ τι κατὰ νοῦν ἔχουσι πράττειν. ὅταν δὲ ταῦτ' ἀκριβῶς σφίσι γένηται φανερὰ, τότε

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 ⅔. *Cat.* *V.C.* 258. *Var.* 260.

quae pares eſſent Romanorum viribus, vel etiam eas quae fuerant miſſae, reuocarent. Sententia vero, quae maximae illorum parti placuit, et quam exercitus duces ratam fecerunt, haec ſuadebat: mittendos eſſe aliquos exploratores in Romanorum caſtra, legatorum nomine * protectos, qui, data imperatori dextra, atque eo ſalutato, dicerent, ſe Romanorum ſocios a republica Volſcorum miſſos venire, et ſe moleſte ferre quod ſerius ad praelium venerint, nullam vel certe perexiguam ſui in eos ſtudii gratiam reportaturi; caeterum ſe eorum fortunae gratulari, qui, re feliciter geſta ſine vllis ſociorum auxiliis, ingenti praelio hoſtem vicerint. Ita enim fore vt Romanos verborum blanditiis decipiant, eoſque inducant vt ſibi tanquam amicis fidem habeant, atque interea omnia explorent, et reuerſi ad ſuos ſignificent, quis ſit eorum numerus, quae armatura, quis apparatus, et quae eorum conſilia. His autem accurate cognitis, tunc ſe deliberaturos vtrum

c Ἐπὶ Ῥωμαίους *Vat.* quo modo legendum eſſe placuit *Sylburgio*, niſi datiuum ἐπὶ Ῥωμαίοις referendum ſit ad ἀξιόμαχον: quoniam ſenſus poſtulat accuſatiuum, ſi ad πέμπειν reſpiciamus.

* Futuros tutos. *Lapus.*

d Δηλώσειν *Vat.*

[e] προθεῖναι βελὴν, εἴτ' ἐπιχειρεῖν αὐτοῖς ἄμεινον εἴη, προσμεταπεμψαμένοις δύναμιν ἑτέραν, εἴτε καὶ τὴν παρεῦσαν ἀπάγειν.

XVI. Ὡς δὲ ταύτῃ προσέθεντο τῇ γνώμῃ, [f] καὶ οἱ προχειρισθέντες ὑπ' αὐτῶν πρέσβεις, ἀφικόμενοι πρὸς τὸν δικτάτωρα, παραχθέντες ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν, ἐξηγεῖντο τὰς ἐξαπατήσοντας λόγους· [g] ὀλίγον ὁ Ποστούμιος ἐπισχὼν χρόνον πρὸς αὐτοὺς εἶπε· „[h] Πονηρὰ βεβλεύματα, ὦ Οὐολῦσκοι, χρηστοῖς ἀμφιέσαντες λόγοις ἥκετε· καὶ πολεμίων ἔργα πράττοντες, φίλων ἐξενέγκασθαι βέλεσθε δόξαν. ὑμεῖς γὰρ ἀπέσταλθε ὑπὸ τῶν κοινῶν Λατίνοις συμμαχήσοντες καθ' ἡμῶν· ἐπεὶ δὲ ὕστεροι τῆς μάχης ἥκετε καὶ κρατουμένους αὐτοὺς ὁρᾶτε, [i] παρακρούσασθαι βέλεσθε

Per. Iul. 4220. Ante Chr. 494. Olymp. 72 2/3. Cat. V.C. 258. Var. 260.

vtrum praestet eos accersitis nouis copiis adoriri, an vero praesentes etiam domum reducere.

Quum igitur omnes in hanc sententiam iuissent, et legati ab illis electi, ad dictatorem venientes, productique in concionem, mandata ad decipiendum composita exposuerunt, Postumius, suspenso aliquantulum responso, dixit ad illos: „Aduenitis, Volsci, mala consilia bonis verbis tegentes; et quum hostilia facinora faciatis, tamen de vobis vt de amicis opinionem haberi vultis. Vos enim estis missi a republica Volscorum, Latinis auxilium contra nos laturi: sed quia serius venistis, quam vt praelio interesse possetis, et quia victos eos cernitis, nobis imponere vultis,

[e] προθεῖναι *Vat.* quod si quis malit, per me licet. *Sylb.* vulgo προσθεῖναι.

[f] Coniunctionem καὶ agnoscit etiam *Lapus* in hoc membro: sed in sequentibus παραχθέντες vertit in παρήχθησαν. Malim ego, manentibus caeteris, hanc coniunctionem ponere ante παραχθέντες. quod si fiat, expedita est et structurae et sententiae ratio. *Sylb.*

[g] ὀλίγον ἐπισχὼν ὁ Ποστούμιος χρόνον *Vat.* omittens ὤν, quod vulgatae ad v. ὀλίγον addunt.

[h] Πονηρὰ βεβλεύματα χρηστοῖς ἀμφιέσαντες λόγοις] Alludere videtur ad istud Aethiopici regis apud *Herodotum* libro III. p. 107. qui exploratoribus Persicis sub legationis praetextu missis respondet, δολεροὺς μὲν τοὺς ἀνθρώπους εἶναι δολερὰ δὲ αὐτέων τὰ εἵματα: significans, vt purpurae colorem, sic Persarum verba esse dolosa. *Sylb.*

[i] Παρακρούσασθαι *Vat.*

[k] πρὸς

ἡμᾶς, τἀναντία ὧν ἐμέλλετε πράττειν λέγοντες. καὶ ἀδὲ ἡ φιλανθρωπία τῶν λόγων ἣν πλάττεσθε πρὸς τὸν παρόντα καιρὸν, ἀδὲ τὸ προσποίημα ὑμῶν τῆς δεῦρο ἀφίξεως ὑγιές ἐστιν, ἀλλὰ μεστὸν δόλε καὶ ἀπάτης. ἀ γὰρ συνησθησόμενοι τοῖς ἀγαθοῖς τοῖς ἡμετέροις ἐξαπέσταλθε, ἀλλὰ κατασκεψόμενοι πῶς ἡμῖν ἀσθενείας ἢ δυνάμεως τὰ πράγματα ἔχει· καὶ ἐστε πρεσβευταὶ μὲν λόγῳ, κατάσκοποι δ' ἔργῳ.» ἀρνεμένων δὲ [k] πρὸς ἅπαντα τῶν ἀνδρῶν, ἀ διὰ μακρᾶ τὴν πίστιν ἔφησεν αὐτοῖς παρέξεσθαι· καὶ αὐτίκα τὰς ἐπιστολὰς αὐτῶν, ἃς [l] ἔλαβε πρὸ τῆς μάχης τοῖς ἡγεμόσι τῶν Λατίνων φερομένας, ἐν αἷς ὑπισχνοῦντο αὐτοῖς πέμπειν ἐπικουρίαν, [m] προήνεγκε, καὶ τοὺς φέροντας αὐτὰς [n] προσήγαγεν. ἀναγνωσθέντων δὲ τῶν γραμμάτων, καὶ τῶν αἰχμαλώτων ἃς ἔλαβον ἐντολὰς διηγησαμένων, τὸ μὲν πλῆθος ὥρμησε βαλεῖν τοὺς Οὐολούσκους ὡς ἁλωκότας ἐπ' αὐτοφώρῳ κατασκόπους· ὁ δὲ Ποστό-

vultis, dicentes contraria illis quae facere decreueratis: neque beneuolentia, quam verbis in praesentia simulatis, neque iste simulatus vestrae legationis aduentus sanus est, sed doli et fraudis plenus. Neque enim missi fuistis, vt congratularemini nostris bonis; sed vt exploraretis quam validae, aut quam infirmae sint nostrae vires: et verbis quidem legati estis, sed re ipsa exploratores. Legatis autem omnia inficiantibus, breui se eius rei fidem illis esse facturum dixit: et statim eorum literas, quas interceperat antequam praelium committeretur, quae ducibus Latinorum afferebantur, quibus se illis auxilia missuros pollicebantur, protulit, et illos qui eas tulerant produxit. Quum autem lectae fuissent eae literae, et ipsi captiui mandata accepta exposuissent, multitudo quidem *militaris* ad feriendum Volscos concitata est, vt deprehensos in ipso facinore exploratores. At Postumius

Per. Iul. 4220. Ante Chr. 494. Olymp. 72 2/3. Cat. V.C. 258. Var. 260.

[k] πρὸς ἅπαντας] Fortasse melius πρὸς ἅπαντα, sc. λεγόμενα. *Port.*

[l] Ἔλαβε πρὸ τῆς *Vat.* Coniunctionem tollendam esse coniecerat *Sylb.* vel, ne quid decedat numero, ἔλαβέ τε vertendum in ἐλάβετο.

[m] Προσήνεγκε parum recte in *Ed. Steph.*

[n] Προήγαγεν *Vat.* quod maluerunt interpretes, licet προσήγαγεν

μιος ἂν ὥετο δεῖν ὁμοίως [o] γίνεσθαι τοῖς κακοῖς τὰς ἀγαθάς· κρεῖττον εἶναι λέγων καὶ μεγαλοψυχότερον εἰς τὰς ἀποστείλαντας φυλάττειν τὴν ὀργήν, ἢ εἰς τὰς ἀποσταλέντας· καὶ διὰ τὸ φανερὸν ὄνομα τῆς πρεσβείας [p] ἀφεῖναι τὰς ἄνδρας μᾶλλον, ἢ διὰ τὸ ἀφανὲς τῆς κατασκοπῆς ἔργον ἀπολέσαι· ἵνα μήτε Οὐολούσκοις ἀφορμὴν παράσχωσιν εὐπρεπῆ τῷ πολέμῳ, πρεσβευτῶν ἀνηρῆσθαι σώματα σκηπτομένοις παρὰ τὸν ἁπάντων νόμον, [q] μήτε τοῖς ἄλλοις ἐχθροῖς πρόφασιν εἶναι εἰ καὶ ψεύδεις, ἀλλ' ἂν ἀλόγως γε, ἀδ' ἀπίστως.

XVII. Ἐπισχὼν δὲ τὴν ὁρμὴν τῷ πλήθει, ἀπιέναι τὰς ἄνδρας ἐκέλευσεν [r] ἀμεταστρεπτί, φυλακῇ παραδοὺς ἱππέων, οἳ προέπεμψαν αὐτοὺς ἐπὶ τὸν Οὐολούσκων χάρακα. ἐκβαλὼν δὲ τὰς κατασκόπους, εὐτρεπίζεσθαι τὰ εἰς μά-

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 2/3. *Cat. V.C.* 258. *Var.* 260.

mius existimauit minime oportere probos improbis similes esse; satius esse dicens atque animi excelsioris ac generosioris, iram reseruare in eos, qui ipsos miserant, quam in eos qui missi fuerant: eosque ob certum legationis nomen potius dimittendos, quam ob incertum explorationis facinus perdendos; ne Volscis honestam belli occasionem darent, legatos suos contra ius gentium caesos simulantibus; neue aliis inimicis occasio praebeatur dicendi ea, quae licet falsa essent, tamen neque a ratione neque a fide remota essent.

Represso igitur multitudinis impetu, imperauit vt illi dimitterentur, * et ad suos recta redirent, nec se conuerterent: et custodiae caussa equites illis addidit, qui eos vsque ad Volscorum castra prosequuti sunt. Eiectis autem exploratoribus, imperauit militi-

ήγαγεν (vt ait *Sylb.*) excusari possit.

o Γενέσθαι *Vat.*

p Illa ἀφεῖναι τὰς ἄνδρας μᾶλλον, ἢ διὰ τὸ ἀφανὲς κατασκοπῆς ἔργον ἀπολέσαι desiderantur in *Cod. Vat.*

q Posterius μήτε et prius non habent vnius modi verba. quod si ad ἵνα respiciamus, syntactica lex hic postulat μήτε τοῖς ἄλλοις ἐχθροῖς πρόφασις ᾖ. *Sylb.*

* Minime reuersuri. *Lapus.* Sed ita vt ne *respicerent quidem ne dum* reuerterentur amplius. *Gelen.*

r Deest *Vat.* ἀναστρέφειν quod vulgatae ad ἐκέλευσεν addunt.

s Παρήγ-

χην [s] παρήγγελλε τοῖς στρατιώταις, ὡς ἐν τῇ κατόπιν ἡμέρᾳ παρασκευαζόμενος· ἐδέησε δ' ἀδημιᾶς [t] αὐτῷ μάχης. οἱ γὰρ ἡγεμόνες τῶν Οὐολούσκων πολλῆς ἔτι νυκτὸς οὔσης ἀναστήσαντες τὴν στρατιάν, ᾤχοντο ἐπὶ τὰ σφέτερα. ἁπάντων δὲ χωρησάντων αὐτῷ κατ' εὐχήν, θάψας τοὺς οἰκείους νεκροὺς, καὶ τὴν στρατιὰν καθήρας, ἀνέστρεψεν εἰς τὴν πόλιν εὐπρεπεῖ θριάμβῳ κοσμούμενος, ὅπλων τε σωρὸν ἐφ' ἁμάξαις πολλαῖς κομίζων, καὶ χρημάτων στρατιωτικῶν παρασκευὰς ἀφθόνως εἰσφέρων, καὶ τοὺς ἁλόντας ἐν τῇ μάχῃ πεντακοσίων ἀποδέοντας ἑξακισχιλίους ἐπαγόμενος. ἀπὸ δὲ τῶν λαφύρων ἐξελόμενος τὰς δεκάτας, ἀγῶνάς τε καὶ θυσίας τοῖς θεοῖς ἀπὸ τετταράκοντα ταλάντων ἐποίει, καὶ [u] ναῶν κατασκευὰς ἐξεμίσθωσε Δήμητρι, καὶ Διονύσῳ, καὶ Κόρῃ, κατ' εὐχήν. ἐσπάνισαν γὰρ αἱ τροφαὶ τῷ πολέμῳ κατ' ἀρχὰς, καὶ πολὺν αὐτοῖς παρέσχον φόβον ὡς [x] ἐπιλείψασαι, τῆς τε γῆς

militibus vt res ad praelium pararent, *quasi postridie eorum aciem esset instructurus *eosque in hostem ductarus.* sed nullo praelio ei opus fuit. Volscorum enim duces, nocte adhuc intempesta motis inde castris, domum redierunt. Quum autem omnia ei ex voto succesissent, humatis suorum cadaueribus, et lustrato exercitu, Romam rediit insigni triumpho ornatus, armorum cumulos multis plaustris vehens, et supellectilem militarem abundantissimam *in vrbem* importans, et hominum in pugna captorum adducens quinque millia et quingentos praeterea. Et quum de manubiis decimas exemisset, ludos et sacrificia diis fecit quadraginta talentorum impendio; aedemque, quam vouerat, Cereri, Libero, Liberaeque exstruendam locauit. Initio enim belli laboratum est victus inopia, et magnus erat metus ne victus penitus deficeret, tum

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 2/3. *Cat. V.C.* 258. *Var.* 260. *De Latinis triumphus.*

s Παρήγγειλε *Vat.*

* Quasi conflicturus in crastinum. *Gelen.*

t Αὐτῶν in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.* Verum αὐτῷ sensus postulat et structura. *Sylb.* Forsan legendum μηδενὶ αὐτῶν, i. e. *nulli de Postumianis praelio opus fuit. Port.*

u ναῶ] Mallem ναῶν κατασκευὰς. quod infra (v. 33.) dicat ναοὺς τε αὐτοῖς καθιδρύσεσθαι, et ἐψηφίσατο τὰς τῶν ναῶν κατασκευάς. *Port.* Vide *Annott.*

x Ἐπιλείψαι *Vat.*

y Εὐχὰς

ἀκάρπε γενομένης, καὶ τῆς ἔξωθεν ἀγορᾶς ἐκέτι παρακομιζομένης διὰ τὸν πόλεμον. διὰ τᾶτο τὸ δέος ἀνασκέψασθαι τὰ Σιβύλλεια τὰς φύλακας αὐτῶν κελεύσας, ὡς ἔμαθεν ὅτι τᾶτας ἐξιλάσασθαι τὰς θεὰς οἱ χρησμοὶ κελεύσιν, γ εὐχὰς αὐτοῖς ἐποιήσατο, μέλλων ἐξάγειν τὸν στρατὸν, ἐὰν εὐετηρία γένηται κατὰ τὴν πόλιν ἐπὶ τῆς ἰδίας ἀρχῆς, οἷα πρότερον ἦν, ναός τ' αὐτοῖς καθιδρύσεσθαι, καὶ θυσίας κατασήσεσθαι καθ' ἕκασον ἐνιαυτόν· οἱ δὲ ὑπακόσαντες, τήν τε γῆν παρεσκεύασαν [z] ἀνιέναι πλησίας καρπὰς, ἃ μόνον τὴν σπόριμον, ἀλλὰ καὶ τὴν δενδροφόρον, καὶ τὰς ἐπεισάκ]τους ἀγορὰς πάσας ἐπικλῦσαι μᾶλλον ἢ πρότερον. ἅπερ ὁρῶν αὐτὸς ὁ Ποστούμιος ἐψηφίσατο τὰς τῶν ναῶν τότε κατασκευάς. Ῥωμαῖοι μὲν δὴ [a] τὸν [b] τυραννικὸν ἀπωσάμενοι πόλεμον εὐνοίᾳ θεῶν, ἐν ἑορταῖς τε καὶ θυσίαις ἦσαν.

XVIII. Ὀλίγαις δ' ὕστερον ἡμέραις πρέσβεις ἀπὸ τᾶ κοινᾶ τῶν Λατίνων ἦκον ὡς αὐτὰς ἐξ ἁπασῶν τῶν πόλεων ἐπι-

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 258. *Var.* 260.

tum ob terrae ſterilitatem, tum quod nulli amplius commeatus extrinſecus ob bellum afferrentur. Ob iſtum igitur timorem, quum iuſſiſſet Sibyllinos libros conſuli ab eorum cuſtodibus, et cognoviſſet oraculorum monitu haec numina placanda eſſe, vouit, quum eſſet iam eductus exercitum, ſi imperii ſui tempore felix proventus fuiſſet in vrbe, qualis ante fuerat, ſe et templa illis exſtructurum, et ſacrificia quotannis peragenda conſtituturum. Dii vero, exauditis eius precibus, effecerunt, vt non ſolum ſegetes, ſed etiam arborifera terra fruges opimas produceret, vtque vrbs magis quam ante omni importatorum commeatuum genere abundaret. Quae animaduertens Poſtumius, tunc templa aedificare decreuit. Romani igitur, bello tyrannico deorum beneuolentia propulſato, feriis et ſacrificiis operam dabant.

Latini pacem petunt. Paucis autem poſt diebus legati a Latinorum republica ex omnibus

γ Εὐχὰς αὐτοῖς ἐποιήσατο *Vat.* pronomen vulgo deeſt.

z Ἀνεῖναι πλησίας *Vat.*

a Abeſt *Vat.*

b Ita in *Vat.* et *Lapi Codd.* et infrà (p. 343. v. 43.) dicitur ὁ πρὸς τὰς τυράννους ἐνεγκὰς πόλεμος. Male Τυβρήνικον in *Ed. Steph.*

* Ita

λεχθέντες, οἷα τὴν ἐναντίαν ἔχοντες περὶ τᾶ πολέμα γνώμην, ἱκετηρίας καὶ στέμματα προεχόμενοι. ἦτοι παραχθέντες ἐπὶ τὴν βαλὴν, τῆς μὲν ἀρχῆς τᾶ πολέμα τὰς δυναστεύοντας ἐν ταῖς πόλεσιν ἀπέφαινον αἰτίας· τὸ δὲ πλῆθος ἓν μόνον τᾶτο ἁμαρτεῖν ἔλεγον, ὅτι πονηροῖς ἐπείσθη δημαγωγοῖς ἴδια κέρδη παρεσκευασμένοις. ταύτης δὲ τῆς ἀπάτης, ἐν ᾗ τὸ πλεῖον ἀνάγκης μέρος ἦν, ἃ [c] μεμπ]τὰς τετικέναι δίκας ἑκάστην πόλιν ἔλεγον, τῆς κρατίστης νεότητος ἀναιρεθείσης, ὥστε μὴ ῥᾴδιον εἶναι πένθους καθαρὰν εὑρεῖν οἰκίαν. ἠξίουν τ' αὐτοὺς παραλαβεῖν σφᾶς ἐκόντας, ἅτε περὶ τῆς ἀρχῆς ἔτι διαφερομένους, ἅτε περὶ τῶν ἴσων φιλονεικοῦντας, συμμάχους τε καὶ ὑπηκόους ἅπαντα τὸν λοιπὸν χρόνον ἐσομένους, καὶ πᾶν ὅσον ὁ δαίμων ἀφείλετο τᾶ Λατίνων ἀξιώματος, τᾶτο τῇ Ῥωμαίων προσθήσοντας [d] εὐποτμίᾳ. τελευτῶντες δὲ τὰ λόγα, συγγένειαν ἐπεκαλοῦντο, καὶ συμμαχιῶν ἀποφάσεων ποτὲ

bus delecti populis, qui ſuis ſententiis huic bello aduerſati fuerant, *ramos oleae ac velamenta *alia* ſupplicum porrigentes, ad eos venerunt. Iſti in ſenatum introducti, primum cauſſas belli in ſingularum ciuitatum principes reiiciebant; ipſum vero vulgus hac tantum in re peccaſſe dicebant, quod improbis ductoribus ſuum lucrum quaerentibus obtemperaſſet. Ob iſtam autem fraudem, ad quam maxima neceſſitas non reprehendenda acceſſerat, vnamquamque ciuitatem poenas dediſſe dicebant, praeſtantiſſima iuuentute ſublata, ita vt difficile eſſet aliquam domum luctus expertem inuenire: petebantque ab illis, vt ſe vltro deditionem facientes reciperent, neque amplius de imperio contendentes, neque de iuris aequabilitate pertinacius diſceptantes, bellique ſocios et ſubditos in omne poſterum tempus futuros, et quidquid fortuna Latinorum dignitati ademiſſet, id ad felicem Romanorum fortitudinem addituros. In ipſo autem orationis fine, eos per cognationem obteſtabantur, et iis in mentem reuocabant

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 258. *Var.* 260.

* Ita *Liuius* l. XXIX. 16. Vide. *Clariſſ. Perizonium* ad *Aeliani* Var. Hiſt. l. III. c. 26. p. 249.

c Μεμπ]τὰς τετικέναι *Vat.* vulgatae ſic dant μέρος ἦν ἃ μεμπ]τὰς, τετικέναι.

d Εὐποτμίᾳ *Vat.* quo modo legiſſe videtur *Lapus*, dum vertit, *Romano-*

[e] γενομένων ἀνεμίμνησκον, καὶ συμφορὰς ἀνέκλαιον τὰς [f] καταληψομένας τοὺς μηδὲν ἡμαρτηκότας, οἳ μακρῷ πλείους ἦσαν τῶν ἡμαρτηκότων, ὀδυρόμενοι παρ' ἕκαστα, καὶ τῶν γονάτων ἁπτόμενοι πάσης τῆς γερουσίας, καὶ τὰς ἱκετηρίας παρὰ τοῖς ποσὶ τῶ Ποστουμίᾳ τιθέντες· ὥστε παθεῖν τι πρὸς τὰ δάκρυα καὶ τὰς δεήσεις αὐτῶν τὸ συνέδριον ἅπαν.

XIX. Ὡς δὲ μετέσχησαν ἐκ τῆ βαλευτηρίᾳ, καὶ λόγος ἀπεδόθη τοῖς εἰωθόσιν ἀποφαίνεσθαι γνώμας, Τίτος μὲν [g] Λάρκιος ὁ πρῶτος ἀποδειχθεὶς δικτάτωρ ἐν τῷ [h] παρελθόντι ἐνιαυτῷ, [i] τεταμιεῦσθαι τὴν τύχην αὐτοῖς συνεβάλευε, „Μέγιστον εἶναι, λέγων, ἐγκώμιον, ὥσπερ ἑνὸς ἀνδρὸς, ἕτω καὶ πόλεως ὅλης, εἰ μὴ διαφθαρήσεται ταῖς εὐπραγίαις, ἀλλ' [k] εὐμενῶς καὶ μετρίως φέροι τὰ-

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 258. *Var.* 260.

cabant ſuam quondam in ferendis auxiliis non ſimulatam alacritatem, et calamitates deplorabant, in quas miſeri inſontes incidiſſent, quae longe plures erant quam ipſa delinquentium delicta, lamentis ſingula proſequentes, et ad totius ſenatus genua accedentes, et ſupplicum inſignia ad Poſtumii pedes ponentes; ita vt totus patrum conſeſſus lacrymis et precibus eorum commoueretur.

Vbi vero e curia exceſſerunt, et ſententiae dicendae potestas, de more, ſenatus principibus eſt facta, T. Lartius, qui primus ſuperiore anno dictator fuerat creatus, ipſis ſuaſit vt fortuna moderate vterentur; dicens, „Maximam eſſe laudem, vt vnius viri, ita etiam totius ciuitatis, ſecundis ſucceſſibus non corrumpi, ſed aequo et moderato animo bona ſua ferre. Omnem

Romanorum appoſituros felicitati. vulgo legitur εὐτολμίᾳ.

e Γενομένων *Vat.* quod aptius eſſe viderat *Sylb.* vulgo γινομ. in praeſenti.

f Καταληψομένας *Vat.* in fut. vulgo καταληψαμένας in aor.

g Non agnoſcit *Vat.*

h Ita etiam in *Vat.* et *Lapi Codd.* Verum (inquit *Sylb.*) non proximus annus ſuperior intelligendus eſt, ſed annus abhinc tertius. Vide p. 322. v. 15.

i Scribo ταμιεύεσθαι, vt alibi multis locis. *Caſ.*

k Haud ſcio an verius ſit εὐγενῶς. *Sylb.*

γαθά. πάσας μὲν γὰρ τὰς εὐτυχίας φθονεῖσθαι, μάλιστα δ', ὅσαις πρόσεστιν εἰς τὲς ταπεινωθέντας καὶ ὑπὸ χεῖρα γενομένες ὕβρις καὶ βαρύτης· τῇ τύχῃ δ' [l] ἐκ ἐῶν πιστεύειν, πολλάκις αὐτῆς πεῖραν εἰληφότας ἐπ' οἰκείοις κακοῖς τε καὶ ἀγαθοῖς, ὡς ἀβέβαιός ἐστι καὶ ἀγχίστροφος· ἀδ' ἀνάγκην προσάγειν τοῖς διαφόροις τὴν περὶ τῶν ἐσχάτων κινδύνων, [m] δι' ἣν καὶ παρὰ γνώμην τολμηταὶ γίνονταί τινες καὶ ὑπὲρ δύναμιν μαχηταί· δέος δὲ σφίσιν εἶναι λέγων, μὴ κοινὸν μῖσος ἐπισπάσωνται παρὰ πάντων ὅσων ἀξιοῦσιν ἄρχειν, ἐὰν πικρὰς καὶ ἀπαραιτήτους ἀπὸ τῶν ἁμαρτόντων ἀναπράττωνται δίκας, ὡς ἐκβεβηκότες ἐκ τῶν συνήθων ἐπιτηδευμάτων, ἀφ' ὧν εἰς ἐπιφάνειαν προῆλθον ἐπιλαθόμενοι, καὶ πεποικότες τυραννίδα τὴν

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 258. *Var.* 260.

Omnem enim proſperitatem maxime inuidioſam eſſe, praeſertim eam, in qua eſt contumelia et aſperitas in homines afflictos ac miſeros ac in noſtram poteſtatem redactos: fortunae autem non eſſe fidendum, quum ipſi ſaepe eam ſint experti in ſuis malis et bonis, quam ſit incerta et variabilis; neque ad extremorum periculorum neceſſitatem adducendos aduerſarios, ob quam ſaepe praeter omnem exſpectationem nonnulli audaces et ſupra vires pugnaces efficiuntur: ipſis autem *Romanis* metuendum eſſe dicebat, ne commune odium omnium eorum, in quos affectabant imperium, ſibi conciliarent, ſi acerbas et inexorabiles poenas a delinquentibus exigerent, quaſi recedentes a conſuetudine ſuorum inſtitutorum, et obliti quibus artibus ad tantum ſplendorem fuiſſent prouecti; et imperium, quod antea erat principatus et patro-

l Οὐκ ἐῶντι πιστεύειν *Vat.* vulgo ᾧ δεῖν πιστεύειν.

m Δι' ἣν καὶ παρὰ γνώμην τολμηταὶ γίνονταί τινες καὶ ὑπὲρ δύναμιν μαχηταί] Videmus vt ſtudioſe magnum illum virum imitetur! *Thucydidem* dico: quem velim legat ſtudioſa iuuentus aſſidue. Sic igitur ſcribit *Thucydides* libro primo, Athenienſes et Lacaedaemonios inter ſe contendens, Αὖθις δὲ οἱ μὲν καὶ παρὰ δύναμιν τολμηταὶ, καὶ παρὰ γνώμην κινδυνευταὶ καὶ ἐν τοῖς δεινοῖς εὐέλπιδες. Ipſe *Dionyſius* elegantiam loci *Thucydidei* in rhetoricis annotat. *Liuius* vero libro XLV. in oratione legatorum Rhodiorum locum eundem *Thucydidis* Latine eſt interpretatus. *Athenienſium populum* (inquit) *fama eſt celerem et ſupra vires audacem eſſe ad conandum: Lacedaemonium, cunctatorem, et vix in*

ἀρχὴν, ἀλλ' ἐχ ἡγεμονίαν, ὡς πρότερον ἦν, καὶ προσασίαν· τά τε ἁμαρτήματα μέτρια καὶ ἀ νεμεσητὰ λέγων εἶναι, εἴ τινες ἐλευθερίας [n] περιεχόμεναι πόλεις καὶ ἄρχειν ποτὲ μαθοῦσαι, τῆς παλαιᾶς ἀξιώσεως ἀ μεθίενται. εἰ δ' ἀνιάτως οἱ τῶν κρατίστων ὀρεχθέντες, ἐὰν διαμάρτωσι τῆς ἐλπίδος, [o] ζημιωθήσονται, ἀδὲν ἔσεσθαι τὸ κωλύον πάντας ἀνθρώπους ὑπ' ἀλλήλων ἀπολωλέναι· πᾶσι γὰρ εἶναι τὸν τῆς ἐλευθερίας πόθον ἔμφυτον· πολλῷ τε κρείττονα καὶ βεβαιοτέραν ἀποφαίνων ἀρχὴν, ἥτις εὐεργεσίαις, ἀλλὰ μὴ τιμωρίαις κρατεῖν βούλεται τῶν ὑπηκόων· τῇ μὲν γὰρ εὔνοιαν ἀκολουθεῖν, τῇ δὲ φόβον. ἀνάγκην δ' εἶναι φύσεως, μάλισα μισεῖσθαι τὰ φοβερὰ πάντα. τελευτῶν δὲ τῷ λόγῳ, παραδείγμασιν αὐτὸς ἠξίου χρῆσθαι τοῖς κρατίστοις τῶν προγόνων ἔργοις, ἐφ' οἷς ἐπαίνων ἐτύγχανον ἐκεῖνοι, ἐπιλεγόμενος [p] ὅσας ἀλώσας κατὰ κράτος πόλεις ἀ κατασκάψαντες, ἀδ' ἠβηδὸν

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* 258. *V.C. Var.* 260.

patrocinium quoddam, in tyrannidem conuertentes; et delicta mediocria neque indignatione digna esse dicebat, si qui populi qui quondam in libertate viuere consueuerunt, quique aliis imperare didicerunt, pristinam dignitatem retinere cupiant. Quod si optimarum rerum cupidi sua spe frustrati aliquo insanabili malo afficiantur, nihil fore quod prohibeat, quo minus omnes homines caede mutua pereant: omnibus enim innatum esse libertatis desiderium. Addebat, longe optimum ac firmissimum id esse imperium, quod beneficiis non suppliciis subditos in officio continere solet: illorum enim beneuolentiam, horum vero timorem esse comitem. Quicquid autem est formidabile, id necessitate naturali omnibus maxime esse exosum. In fine autem suae orationis ab illis petiit, vt exempla sibi proponerent praeclarissima maiorum facinora, ob quae *magnam* laudem illi essent consequuti, recensens quot illi vrbes vi captas non diruerint, non caesis puberibus

ea quibus fidit ingredientem. Casaub.

n Περιέχεσθαι solet *Dionysius* ponere pro ἀντέχεσθαι, et ita hic. μαθοῦσαι autem pro εἰωθυῖαι non ineleganter: sic ἐπίστασθαι pro *solere* apud *Aeschylum*, πένεσθαι δ' ἐπίστατο δόμος. *Cas.*

o Ζημιώσονται *Vat.*

p ἁλώσας ὅσας] Simplicior ac vsitatior ordo est, ὅσας ἁλώσας, vel ὅσας κατὰ κράτος ἁλώσας πόλεις, praepositio scilicet relativo. *Sylb.*

q Μεταδόντες *Vat.*

ἀναιροῦντες, ἀδ' ἐξανδραποδιζόμενοι, ἀλλ' ἀποικίας τῆς Ῥώμης ποιοῦντες, καὶ τοῖς βουλομένοις τῶν κρατηθέντων παρὰ σφίσι κατοικεῖν πολιτείας [q] μεταδιδόντες, μεγάλην ἐκ μικρᾶς ἐποιοῦντο τὴν πόλιν. κεφάλαιον δ' αὐτῆς τῆς γνώμης ἦν, [r] ἀνανεώσασθαι τὰς σπονδὰς πρὸς τὸ κοινὸν τῶν Λατίνων, ἃς ἦσαν πεποιημένοι πρότερον, καὶ μηδενὸς τῶν ἁμαρτημάτων μηδεμιᾷ πόλει μνησικακεῖν.»

[s] Σερβίος δὲ Σουλπίκιος περὶ μὲν τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀνανεώσεως τῶν σπονδῶν ἀδὲν ἀντέλεγεν· «Ἐπειδὴ δὲ πρότερον τὰς σπονδὰς ἔλυσαν Λατῖνοι, καὶ ἐχὶ τότε πρῶτον, ὥστε συγγνώμης τινὸς αὐτοῖς δεῖν, ἀνάγκην καὶ ἀπάτην προβαλλομένοις, ἀλλὰ πολλάκις ἤδη καὶ πρότερον· ὥστε καὶ διορθώσεως σφίσι δεῖν· τὴν μὲν ἀδειαν ἅπασι συγκεχωρῆσθαι καὶ τὴν ἐλευθερίαν διὰ τὸ συγγενὲς, τῆς δὲ γῆς τὴν ἡμίσειαν αὐτὸς ἀφαιρεθῆναι, καὶ κληρύχους ἀποσαλῆναι Ῥωμαίων εἰς αὐτὴν, οἵ τινες ἐκείνην καρπώσονται, καὶ τὸς ἄνδρας μηδὲν ἔτι νεωτερίσαι [t] φυλάξοσι. Σπόριος δὲ Κάσσιος ἀνελεῖν τὰς πόλεις αὐτῶν συνεβούλευε,

XX.

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* 258. *V.C. Var.* 260.

beribus desolauerint, non in seruitutem redegerint, sed colonias Romanas fecerint, et victos, quotquot ad se migrare vellent, ciuitate donantes, vrbem ex parua magnam reddiderint. Summa autem eius sententiae haec fuit, renouandum cum republica Latinorum foedus ante factum, et omnem memoriam iniuriarum ab illis populis acceptarum deponendam.»

Seruius vero Sulpicius contra pacem et foederum renouationem nihil dixit: «Sed quod Latini priores rupissent foedera, idque non tunc primum, ita vt aliqua venia illis necessitatem et fraudem praetendentibus esset danda, sed et saepe iam antea, ita vt correctione *ac animaduersione* opus ipsis esset, suasit vt omnibus quidem impunitas et libertas ob cognationis ius concederetur, sed agri dimidia pars illis adimeretur, et coloni Romani in eam mitterentur, qui ea fruerentur, et cauerent ne isti aliquid rerum nouarum amplius molirentur. At Sp. Cassius eorum vrbes solo aequandas

r Ἀνανεώσεσθαι *Vat.*

s Σερβίλιος *Vat.*

t Σπυδάσωσι *Vat.*

θαυμάζειν λέγων ἐπὶ ταῖς εὐηθείαις τῶν παραινούντων ἀφεῖναι τὰς ἁμαρτίας αὐτοῖς ἀζημίους, εἰ μὴ δύναντας καταμαθεῖν, ὅτι διὰ τὸν φθόνον τὸν ἔμφυτόν τε καὶ ἀναφαίρετον, ὃν ἔχουσι πρὸς τὴν πόλιν αὐτῶν αὐξομένην, ἄλλας ἐπ' ἄλλοις ἐπιτεχνῶνται πολέμους, καὶ οὐδέποτε παύσονται τῆς ἐπιβούλης προαιρέσεως ἐκόντες, ἕως αὐτῶν τοῦτο ἐν ταῖς ψυχαῖς τὸ δύσηνον ἐνοικεῖ πάθος· οἵ γε [u] τελευτῶντες ὑπὸ τυράννῳ ποιήσασθαι, θηρίων ἁπάντων [x] ἀγριωτάτῳ, συγγενῆ σφῶν τὴν πόλιν ἐπεχείρησαν, ἁπάσας ἀνατρέψαντες τὰς ἐπὶ θεῶν ὁμολογίας, οὐκ ἄλλαις τισὶν ἐλπίσιν ἐπαρθέντες, ἀλλ' ὅτι, ἂν μὴ αὐτοῖς κατὰ γνώμην χωρήσῃ τὰ τοῦ πολέμου, δίκην οὐδεμίαν ὑφέξουσιν, ἤ τινα μικρὰν κομιδῇ. παραδείγμασί τε καὶ αὐτὸς ἠξίουν χρῆσθαι τοῖς τῶν προγόνων ἔργοις, οἳ τὴν Ἄλβανῶν πόλιν, ἐξ ἧς αὐτοὶ ἀπῳκίσθησαν, καὶ Λατίνων πᾶσαν πόλεις, ἐπειδὴ φθονοῦσαν ἔγνωσαν τοῖς αὑτῶν ἀγαθοῖς, καὶ τὴν ἄδειαν, ἣν ἐπὶ τοῖς πρώτοις [y] ἁμαρτήμασιν εὕρατο, μείζονος ἐπιβουλῆς ἀφορμὴν ποιησαμένην, ἐν ἡμέρᾳ καθε-

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 258. *Var.* 260.

aequandas censebat, dicebatque se demirari fatuitatem eorum, qui suadebant vt eorum peccata impunita sinerentur, quod non animadverterent eos ob inuidiam innatam, et quae eximi nequit, qua persequuntur populum Romanum crescentem, bella alia post alia molituros, nec ab insidiarum ipsi struendarum proposito vnquam sponte recessuros, quamdiu in ipsorum animis misera ista clades inhaereret; siquidem postremo conati sunt ciuitatem cognatam in tyranni omnibus feris longe immanioris potestatem redigere, omnibus foederum conditionibus conculcatis, et diis eorum testibus contemtis, nulla alia spe freti quam populi Romani clementia, quod nullas poenas aut certe leuissimas daturi essent, si hoc bellum sibi ex animi sententia non succesisset. Ipse quoque ab illis petebat, vt exemplis maiorum suorum vterentur, qui vrbem Albam, cuius et ipsi et omnes Latini populi essent coloni, quum eam felicitati suae inuidere cognouissent, et priorum delictorum impunitate, quam consequuta fuerat, abuti ad maiores insidias struendas, vno die deleri

u Τελευταῖον ὑπὸ Τυράννων *Vat.*

x Ἀγριωτάτων *Vat.*

y Εὕρατο *Vat.* εὗρε vulgatae.

z Μωρίας

λεῖν ἔγνωσαν μιᾷ· ἐν ἴσῳ δόξαντες εἶναι τὸ μηδένα οἰκτείρειν τῶν τὰ μέτρια ἁμαρτανόντων, τῷ μηδένα τιμωρεῖσθαι τῶν τὰ μέγιστα καὶ ἀδιόρθωτα ἀδικούντων. [z] πολλῆς δ' εἶναι μωρίας καὶ ἀναλγησίας ἔργον· ὁ γὰρ δὴ φιλανθρωπίας οὐδὲ μετριότητος· τὸν τῶν ἀποικισάντων σφᾶς φθόνον, ἐπεὶ πέρα τοῦ δέοντος ἔδοξεν εἶναι βαρὺς καὶ ἀφόρητος, οὐκ ἀνασχομένους, [a] τὸν τῶν ὁμογενῶν ὑπομένειν· καὶ τοὺς ἐν ἐλάττοσι πείραις ἐλεγχθέντας πολεμίους ἀφαιρέσει πόλεων [b] ζημιώσαντας, [c] παρὰ τῶν πολλάκις τὸ μῖσος ἀδιάλλακτον ἀποδειξαμένων μηδεμίαν εἰσπράξασθαι δίκην. ταῦτ' εἰπὼν, καὶ τὰς ἀποστάσεις τῶν Λατίνων ἁπάσας ἐξαριθμησάμενος, [d] τῶν τ' ἀπολομένων ἐν τοῖς πρὸς αὐτοὺς πολέμοις Ῥωμαίων [e] τὸ πλῆθος ὅσον ἦν ἀναμνήσας, ἠξίου τὸν αὐτὸν τρόπον

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 258. *Var.* 260.

deleri suo decreto iusserant; existimantes perinde esse nullius misericordia moueri, ad veniam ipsi ob delicta leuia dandam, ac in nullum animaduertere, qui grauissimum atque incorrigibile facinus patrasset. Id autem magnae stultitiae et stupiditatis esse, non autem humanitatis aut modestiae, eorum, quorum essent coloni, inuidiam, quod immodica et intolerabilis videretur, pati noluisse, eandem tamen ferre in cognatis; et eos, qui in leuioribus criminibus hostes deprehensi fuerant, patria mulctasse, ab iis vero, qui saepius *in ipsos* suum odium implacabile demonstrarint, nullas exigere poenas. His dictis, et enumeratis omnibus Latinorum defectionibus, et ciuium Romanorum, qui in *superioribus* bellis contra eos gestis ceciderant, multitudine illis in memoriam reuocata, censebat eos a Romanis eodem modo tractandos, quo

z Μωρίας δὲ πολλῆς εἶναι *Vat.*

a Τοῦ τῶν ὁμογενῶν ὑπομένειν τοὺς *Vat.*

b Ζημιώσαντες in *Ed. Steph.* Verum structurae lex postulat ζημιώσαντας, vt ad ἀνασχομένους referatur: vel antiptosis hic statuenda est, propter tot accusativorum concursum vitandae ambiguitatis gratia. *Sylb.*

c Παρὰ πάντων πολλάκις *Vat.*

d Τῶντε ἀπολομένων *Vat.* vulgo legitur τῶν ἀπολ. sine copula.

e Τό, τε πλῆθος. *Port.* Si τότε (nam ita dant vulgatae) distrahatur, ita vt τὸ cum πλῆθος iungatur, et τε in principio commatis ponatur post τῶν, sensus erit planior. *Sylb.* dubium nullum est in Vaticano ita fuisse, vt Sylburgius praescripsit, tametsi

[f] χρήσασθαι, ὃν ἐχρήσαντο Ἀλβανοῖς πρότερον· τὰς μὲν πόλεις αὐτῶν ἀνελεῖν, καὶ τὴν χῶραν αὐτῶν τῇ Ῥωμαίων προσθεῖναι· τῶν δ' ἀνθρώπων τὰς μὲν εὐνοιάν τινα πρὸς αὐτὰς ἀποδειξαμένας, ἔχοντας τὰ ὁμότερα, [ff] πολίτας ποιήσασθαι· τὰς δ' αἰτίας τῆς ἀποστάσεως, ὑφ' ὧν αἱ σπονδαὶ διελύθησαν, [g] ἀποκλεῖναι, ὡς προδότας· ὅσον δὲ τῷ δήμῳ πλωχὸν καὶ ἀργὸν καὶ ἄχρηστον, ἐν ἀνδραπόδων ποιήσασθαι λόγῳ.»

XXI. Ταῦτα μὲν [h] ἦν τὰ λεχθέντα ὑπὸ τῶν προεσηκότων τῆς βελῆς. τῷ δὲ δικτάτορος τὴν Λαρκίᾳ γνώμην προελομένῳ, καὶ ἀδενὸς ἔτι λέξαντος τὰ ἐναντία, παρῆσαν εἰσκληθέντες εἰς τὸ συνέδριον οἱ πρέσβεις, τὰς ἀποκρίσεις ληψόμενοι· καὶ ὁ Ποστόμιος, ὀνειδίσας αὐτὸς [i] τῆς ἐδέποτε σωφρονισθῆναι δυναμένης κακίας· [k] «Δίκαιον

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* 258. *V.C. Var.* 260.

quo Albanos ante tractassent: eorum quidem vrbes euertendas, eorumque agrum Romano addendum; homines vero, qui aliquod beneuolentiae signum erga pop. Rom. dedissent, saluis suis fortunis ciuitate donandos; auctores vero defectionis, a quibus foedera fuissent violata, vt proditores interficiendos; reliquum vero vulgus mendicum et otiosum et inutile, in mancipiorum numero habendum.»

Hae igitur sunt sententiae a senatus principibus dictae. Sed quum dictator Lartii sententiam caeteris praetulisset, et nullus amplius ei aduersatus fuisset, legati in senatum reuocati sunt, vt responsa acciperent. Tum Postumis, malitia incorrigibili ipsis exprobrata, «Iustum quidem esset, inquit, vos

etsi de τότε nihil illinc est allatum.

f Χρήσεσθαι *Vat.*

ff Πλησίους ποιήσεσθαι *Vat.*

g Ὡς προδότας ἀποκλεῖναι *Vat.*

h Pro coniunctione ἦν rectius substitueris verbum ἦν. *Sylb.*

i Τὴν ὐδέποτε σωφρονισθῆναι δυναμένην κακίαν *Vat.*

k Δίκαιον μὲν ἦν etc.] Hoc modo placet interpretari: *Iustum erat* (vel *esset*) *vos extrema pati eaque ipsa quibus nos affecissetis, si coepta vobis per eas quas tentabitis vias successissent: sed nequaquam Romanorum est iusta aequis anteferre Steph.* in *Op. Var.* ad *Dionys.* p. 20.

l Αὐτοὶ

μὲν ἦν, ἔφη, τὰ ἔσχατα παθεῖν, ἃ τε δὴ καὶ [l] αὐτοὶ πράττειν ἐμέλλετε, εἰ κατωρθώσατε ἃς πολλάκις ἐμάθετε [m] ἐπ' αὐτὰς ὁδούς· ἀ μέντοι [n] Ῥωμαίους τὰ δίκαια πρὸ τῶν ἐπιεικῶν προελέσθαι, [o] λογιζομένους ὅτι συγγενεῖς εἰσι, καὶ ἐπὶ τὸν ἔλεον τῶν ἀδικημένων καταπεφεύγασιν· ἀλλὰ καὶ ταύτας τὰς ἁμαρτίας αὐτοῖς ἀζημίους ἀφιέναι, θεῶν τε ὁμογενίων ἕνεκα, καὶ τύχης ἀτεκμάρτου, παρ' ἧς τὸ κράτος ἔσχον. νῦν μὲν ἴθι, ἔφη, [p] παντὸς ἠλευθερωμένοι, πορεύεσθε· ἐὰν δὲ τὰς αἰχμαλώτους ἀπολύσητε, καὶ τὰς αὐτομόλους [q] παραδῶτε ἡμῖν, καὶ τοὺς φυγάδας ἐξελάσητε, τότε τὰς περὶ φιλίας τε καὶ συμμαχίας διαλεξομένους πρέσβεις πέμπετε πρὸς ἡμᾶς, ὡς

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* 258. *V.C. Var.* 260.

vos extremis affici malis, et quae ipsi facturi eratis, * si vobis ex animi sententia successissent ea quae toties contra nos tentastis: tamen non est Romanorum vt summum ius ipsi clementiae anteponant, quia illud cogitant, *Latinos* sibi cognatione coniunctos esse, et ad misericordiam eorum, quibus iniurias fecerunt, confugisse. Quare haec quoque delicta se illis condonare *dixit*, tum deorum caussa, quibus iura cognationis curae sunt, tum etiam fortunae incertae gratia, cuius beneficio pop. Rom. victoriam obtinuisset. Nunc igitur, inquit, omnino liberi discedite: vbi vero captiuos dimiseritis, et transfugas nobis dedideritis, et exsules expuleritis, tunc mittite legatos ad nos qui de amicitia et societate agant, quia nullorum aequorum postula-

l Αὐτοὶ *Vat.* et *Lapi Codd.* vulg. αὐτὰ.

* Si vobis prospere dirigere contigisset eas quas saepe cogitastis in nos prauas vias. *Lapus.* Si res ea, qua toties cogitastis, via successisset. *Gelen.*

m *Lapus* legit ἐφ' ἡμᾶς. alioqui legendum foret ἐπ' αὐτὸ, sc. τὸ τὰ ἔσχατα ἡμᾶς δρᾶν. *Sylb.*

n Ῥωμαίους *Vat.* vulgo Ῥωμαίων. Accusatiuus aptus est e praemisso ἔφη.

o Λογιζόμενος *Vat.* Illud λογιζομένους (inquit *Sylb.*) ad προελέσθαι referendum: cum alioqui antecedens nomen postulet λογιζομένων. alibi similem enallagen habemus. Sunt praeterea etiam personae in hac oratione commutatae, et finita verba cum infinitis confusa.

p Πάντως *Vat.*

q Παραπodῶτε ἡμῖν *Vat.*

ἑδενὸς [r] ἀτυχήσοντας τῶν μετρίων. ἀπῆσαν οἱ πρέσβεις ταύτας τὰς ἀποκρίσεις λαβόντες, καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἦκον τάς τ' αἰχμαλώτους ἀφεικότες, καὶ τοὺς ἀλόντας τῶν αὐτομόλων δεσμίους ἄγοντες, καὶ τοὺς ἅμα Ταρκυνίῳ Φυγάδας ἐξεληλακότες [s] ἐκ τῶν πόλεων. ἀνθ' ὧν εὗρόν τε παρὰ τῆς βουλῆς τὴν ἀρχαίαν Φιλίαν καὶ συμμαχίαν, καὶ τοὺς ὅρκους τοὺς ὑπὲρ τούτων ποτὲ γενομένους διὰ τῶν εἰρηνοδικῶν ἀνενεώσαντο. ὁ μὲν δὴ πρὸς τοὺς τυράννους συσὰς πόλεμος, [t] τετρακαιδεκάτης ἀπὸ τῆς ἐκπτώσεως αὐτῶν γενόμενος, τοιαύτης ἔτυχε τελευτῆς. Ταρκύνιος δ' ὁ βασιλεύς, ἕτος γὰρ ἔτι λοιπὸς ἐκ τοῦ γένους ἦν, ὁμοῦ τι γεγονὼς ἐννενήκοντα ἔτη, κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον, ἀπολωλεκὼς τὰ τέκνα, καὶ τὸν τῶν κηδεστῶν οἶκον, καὶ γῆρας ἐλεεινὸν καὶ [u] παρ' ἐχθροῖς διαντλῶν, ἔτε Λατίνων ὑποδεχομένων αὐτὸν ἔτι ταῖς πόλεσιν, ἔτε Τυρρηνῶν,

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 258. *Var.* 260.

postulatorum patiemini repulsam. Legati his responsis acceptis abierunt, et paucis post diebus redierunt, liberatis captivis, et transfugas quos ceperant vinctos adducentes, et pulsis ex vrbibus suis exsulibus qui cum Tarquinio erant: pro quibus meritis a senatu in pristinam amicitiam et societatem recepti sunt, et foedera quondam hisce de rebus cum ipsis icta per feciales renouata sunt. Hic igitur fuit finis belli, quod cum tyrannis post eos expulsos per XIV annos gestum est. Rex autem Tarquinius (iste enim solus ex suo genere superstes erat) ferme nonagesimo aetatis anno, quum tunc liberis et suorum affinium familia orbatus esset, et senectutem vel inimicis miserabilem toleraret, quod neque Latini eum amplius intra oppida reciperent, neque Hetrusci, neque

Cum Latinis foedus renouatur.

[r] Possumus etiam legere ἀτυχήσοντες. *Sylb.*

[s] Ἐκ τῆς πόλεως *Vat.* Cum triginta fuerint Latinae ciuitates, vel pluraliter legendum τῶν πόλεων, vel τῆς πόλεως ἕκαστοι, aut ἁπάσης τῆς πόλεως vt supra p. 312. v. 14. *Sylb.* vulgo legitur τῆς πόλεως, sine praepos. ἐκ.

[t] Τετρακαιδεκέτης *Vat.* quod vsitatius.

[u] Παρ' ἐχθροῖς iungimus cum ἐλεεινόν. alioqui si cum verbo construeres, sensus esset; *senectamque miserabilem, idque apud inimicos, trahens.* i. e. *in hostili solo. Sylb.*

[x] Ἐλευ-

ἔτε Σαβίνων, ἔτ' ἄλλης πλησιοχώρου πόλεως [x] ἐλευθέρας ἐδεμιᾶς, εἰς τὴν Καμπανίδα Κύμην ᾤχετο πρὸς Ἀριστόδημον, τὸν ἐπικληθέντα Μαλακὸν, τυραννοῦντα τότε Κυμαίων· παρ' ᾧ βραχύν τινα ἡμερῶν ἀριθμὸν ἐπιβιὺς ἀποθνήσκει, καὶ θάπτεται ὑπ' αὐτοῦ. τῶν δὲ σὺν ἐκείνῳ Φυγάδων οἱ μὲν ἐν τῇ Κύμῃ κατέμειναν, οἱ δ' εἰς ἄλλας τινὰς πόλεις σκεδασθέντες, ἐπὶ ξένης τὸν βίον κατέτρεψαν.

Ῥωμαίοις δὲ καταλυσαμένοις τὰς ὑπαίθρους πολέμους XXII. ἡ πολιτικὴ στάσις αὖθις ἐπανίσταται, τῆς μὲν βουλῆς ψηφισαμένης καθίζειν τὰ δικαστήρια, καὶ τὰς ἀμφισβητήσεις, ἃς διὰ τὸν πόλεμον ἀνεβάλοντο, κρίνεσθαι κατὰ τοὺς νόμους· τῶν δὲ περὶ τὰς [y] συναλλαγὰς ἀμφισβητημάτων εἰς μεγάλας κλύδωνας καὶ δεινὰς προβεβηκότων ἀτοπίας τε καὶ ἀναισχυντίας, τῶν μὲν δημοτῶν [z] ἀδυνάτως ἔχειν σκηπτομένων διαλύειν τὰ χρέα, χώρας τ'

que Sabini, neque vllus alius vicinus ac liber populus, Cumas agri Campani petiit, diuertitque apud Aristodemum, cognomine Malacum, tunc temporis Cumanorum tyrannum; apud quem, quum perpaucos dies vixisset, obiit, et ab eo sepulturae mandatus est. Exsulum autem, qui cum eo erant, alii Cumis remanserunt, alii in aliis vrbibus dissipati vitam in exsilio finierunt.

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 258. *Var.* 260.

Quum autem Romani externa bella confeciissent ac sedassent, domi seditio iterum est exorta; quia senatus decreuerat vt iudicia restituerentur, et controuersiae, quarum cognitio propter bellum dilata fuerat, ex legibus dirimerentur: rixaeque circa contractus *et aes alienum* ortae, graues tempestates excitabant, et ad indignam insolentiam et impudentiam prouehebantur; simulante quidem plebe se soluendo non esse, tum quod

Intestinae turbae recrudescunt.

[x] Ἐλευθερίας ἐδεμιᾶς *Vat.*

[y] συνδιαλλαγὰς] Διαλλαγὰς *Vat.* Forsan (inquit *Sylb.*) rectius συναλλαγάς, vt mox eadem significatione συναλλάγματα dicit v. 31. et συνήλλαξαν v. 28.

[z] Καὶ non agnoscit *Vat.* Viderat *Sylburgius* vel epitaticῶς accipiendam esse pro *etiam*, vel plane tollendam.

αὐτοῖς [a] κεκωλυμένης ἐν τῷ πολυετεῖ πολέμῳ, καὶ βοσκημάτων διεφθαρμένων, καὶ ἀνδραπόδων αὐτομολίαις καὶ καταδρομαῖς σπανισθέντων, τῆς τε κατὰ πόλιν κτήσεως ἐξανηλωμένης ταῖς εἰς τὴν στρατείαν δαπάναις· τῶν δὲ δανειστῶν ταύτας μὲν τὰς συμφορὰς [b] ὁμοίας ἅπασι γεγονέναι λεγόντων, καὶ ὐ μόνον τοῖς χρεωφειλέταις, ὐκ ἀνεκτὸν δὲ ἡγεμένων σφίσι μὴ μόνον, ἃ διὰ τὸν πόλεμον ἀφηρέθησαν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, ἀλλὰ καὶ ἃ δεομένοις τισὶ τῶν πολιτῶν ἐν εἰρήνῃ συνήλλαξαν, ἀπολωλέναι· ἀξιούντων δ' ἅτε τῶν δανειστῶν ὐδὲν μέτριον ὑπομένειν, ἅτε τῶν χρεωφειλετῶν [c] ὐδὲν ποιεῖν δίκαιον, ἀλλὰ τῶν μὲν ὐδὲ τὰς τόκους ἀφιέναι, τῶν δὲ μηδ' αὐτὰ τὰ συναλλάγματα διαλύειν· ἐξ ὧν σύνοδοι μὲν ἤδη κατὰ συγροφὰς τῶν ἐν ταῖς ὁμοίαις ὄντων τύχαις [d] ἐγίνοντο, καὶ ἀντιπαρατάξεις κατὰ τὴν ἀγορὰν, ἔστι δ' ὅτε καὶ

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 2/3. *Cat. V.C.* 258. *Var.* 260.

quod diuturno bello agricultura prohibiti fuerint, tum quod ſuum pecus interierit, atque multa mancipia amiſerint, quae partim transfugerant, partim in hoſtium excurſionibus capta fuerant, tum etiam quod omnia bona, quae in vrbe habebant, impenſis in militiam factis exhauſta fuerint; creditoribus autem dicentibus eas calamitates non ipſis ſolis debitoribus, ſed aeque omnibus communes fuiſſe, et minime ferendum arbitrantibus, ſi non ſolum ea quae ſibi ab hoſtibus propter bellum fuiſſent erepta, ſed etiam quae pacis tempore nonnullis ciuibus egenis mutuo dediſſent, amitterent. Itaque quum neque ipſi creditores ad vllas aequas conditiones deſcendere, neque ipſi debitores quicquam aequi facere vellent, ſed illis ne vſuras quidem remittere, iſtis ne ipſam quidem ſortem perſoluere placuit, ob has cauſſas omnes, qui in pari verſabantur fortuna, paſſim per vias iam coibant et conglobabantur, et in foro aduerſa ſtabant acie, * quin etiam interdum a manibus ſibi non tempera-

a Non damno penitus κεκωλυμένης: ſed κεκακωμένης mallem. *Caſ.* Rectius forſitan κεκομμένης in *Vat.* et *Lapi Codd.*

b Vel ὁμοίως legendum videtur, vel κοινάς. *Sylb.*

c Ποιεῖν ὐδὲν δίκαιον *Vat.*

d Ἐγένοντο *Vat.*

* Ac quandoque ad manus etiam ventum erat. *Lapus.*

χειρῶν [e] ἀψιμαχίαι, καὶ συνετετάρακτο πᾶς ὁ πολιτικὸς κόσμος· ταῦτα ὁρῶν ὁ Ποστόμιος, ἐν ᾧ ἔτι τὸ τιμώμενον [f] εἶχε παρὰ πάντων ὅμοιον, [g] καλὸν ὑπεκδῦναι πολέμῳ βαρεῖ τὸς πολιτικὸς χειμῶνας ἔγνω· καὶ πρὶν ἐκπληρῶσαι τὸν ἔσχατον τῆς αὐτοκράτορος ἀρχῆς χρόνον, τήν τε δικτατωρείαν ἐξωμόσατο, καὶ προθεὶς [h] ἀρχαιρεσίων ἡμέραν, μετὰ τῦ συνυπάτυ τὰς πατρίδας [i] κατέστησεν ἀρχάς.

Παραλαμβάνουσι δ' ὕπατοι πάλιν τὴν ἐνιαύσιόν τε καὶ νόμιμον ἀρχὴν Ἄππιος Κλαύδιος Σαβῖνος καὶ Πόπλιος Σερουίλιος Πρίσκος· οἳ [k] τὸ μὲν ἀνωτάτω σύμφορον εἶδον XXIII.

temperabant, et omnis ciuilis diſciplina turbata erat. Haec videns Poſtumius, cui etiam tunc honos aeque *ac ante* ab omnibus habebatur, praeclarum eſſe duxit graui bello tempeſtates vrbanas ſedare; et antequam extremum dictaturae ſuae tempus expleret, dictatura ſe abdicauit, et, indicto comitiorum die, vna cum ſuo collega patrios reſtituit magiſtratus.

Per. Iul. 4221. *Ante Chr.* 493. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* *V.C.* 259. *Var.* 261.

Rurſus igitur annuum et legitimum magiſtratum acceperunt conſules Appius Claudius Sabinus et P. Seruilius Priſcus; qui, multo ante recte animaduertentes eſſe e republica turbu-

e συμμαχίαι] Verius fortaſſe συμβάξεις aut συμμίξεις: infra compoſite χειροκρασίαν dicit. *Sylb.* Ἀψιμαχίαι *Vat.* quod vocabulum rei de qua agitur conuenientiſſimum eſſe pronunciauit *Steph.*

f Εἶχε neutraliter hic accipiendum pro ἦν, vt apud *Pauſaniam* vſurpatur aliquoties. *Sylb.* Quam recte, viderint alii. Dicendum potius ὃς ἔτι τὸ τιμώμενον εἶχε etc. ita vt τὸ τιμώμενον *Thucydidis* imitatione pro τὴν τιμὴν poſitum ſit, vt alibi τὸ δυνάμενον pro ἡ δύναμις. *Port.* Hoc admiſſo, lege ἐν ᾧ ἔτι τὸ τιμ. et planam efficies ſententiam. *Caſ.* In *Cod. Vat.* ὡς ἔτι etc.

g Πολέμῳ βαρεῖ καλὸν ὑπεκδῦναι *Vat.*

h Ἀρχαιρεσιῶν *Vat.* quo modo legendum eſſe coniecerat *Sylb.* vulg. ἀρχαιρεσίαν.

i Κατέστησαν male in *Ed. Steph.*

k Appellat τὸ ἀνωτάτω σύμφορον, id in quo ſummum reip. bonum tunc temporis erat poſitum. Ex philoſophorum ſchola depromptum loquendi genus, vt facile quiuis animadvertat. Qui igitur τὸ ἀνωτάτω vertunt *multo ante*, ii haud mediocriter falluntur. *Caſ.*

l Si

ὀρθῶς, ὅτι δεῖ περισπᾶν τὸν ἐντὸς τείχους θόρυβον ἐπὶ τὰς ἔξω πολέμους· καὶ παρεσκευάζοντο κατὰ τὴν Οὐολσκῶν ἔθνους τὸν ἕτερον σφῶν ἐξάγειν [l] στρατιὰν, [m] τιμωρήσασθαί τ' αὐτὰς προθυμούμενοι τῆς ἀποστάσεως κατὰ Ῥωμαίων Λατίνοις συμμαχίας, καὶ προκαταλαβεῖν τὰς παρασκευὰς αὐτῶν ἔτι συνεστώσας. ἠγγέλλοντο γὰρ κἀκεῖνοι δυνάμεις ἤδη καταγράφειν ἁπάσῃ σπουδῇ, καὶ εἰς τὰ πλησίον ἔθνη πρεσβεύεσθαι, παρακαλοῦντες ἐπὶ τὴν συμμαχίαν, πυνθανόμενοι τὰς δημοτικὰς ἀφεστηκέναι τῶν πατρικίων, καὶ νομίσαντες ἀχαλεπὸν εἶναι πόλιν οἰκείῳ πολέμῳ νοσοῦσαν ἁρπάσαι. ἐπὶ τούτοις δὴ στρατιὰν ἐξάγειν βουλευσάμενοι, καὶ δόξαντες ἅπασι τοῖς συνέδροις ὀρθῶς βεβουλεῦσθαι, προεῖπον ἥκειν ἅπασι τοῖς ἐν ἀκμῇ, χρόνον ὁρίσαντες, ἐν ᾧ τὴν καταγραφὴν τῶν στρατιωτῶν ἔμελλον ποιεῖσθαι. ὡς δ' οὐχ ὑπήκουον αὐτοῖς οἱ δημοτικοὶ καλούμενοι πολλάκις ἐπὶ τὸν στρατιωτικὸν ὅρκον, οὐκέτι τὴν αὐτὴν ἑκάτερος εἶχε γνώμην· ἀλλ' ἔνθεν ἀρξάμενοι, διεξήκεσάν τε καὶ τὰ ἐναντία πράττοντες ἀλλήλοις παρὰ πάντα τὸν τῆς ἀρχῆς χρόνον διετέλεσαν. Σερουίλιος μὲν γὰρ ἐδόκει τὴν ἐπιεικεστέραν τῶν ὁδῶν πορεύεσθαι, τῇ [n] Μανίου Οὐαλερίου γνώμῃ τὸ δημοτικώτατον [o] προσθεμένῳ, ὃς ἠξίου τὴν ἀρχὴν ἰάσασθαι τῆς νόσου, μάλιστα μὲν ἄφεσιν ἢ μείωσιν τῶν χρεῶν ψηφισαμένους. εἰ δὲ μήγε, κώλυσιν τῆς ἀπαγωγῆς τῶν ὑπερημέρων κατὰ τὸ παρὸν, παρακλήσει τε μᾶλλον ἢ ἀνάγκῃ τοὺς πένητας ἐπὶ τὸν στρατιωτικὸν ὅρκον ἄγειν, καὶ τὰς τιμωρίας κατὰ τῶν ἀπειθούντων μὴ χαλεπὰς ποιεῖσθαι καὶ ἀπαραιτήτους, ὡς ἐν ὁμονοούσῃ πόλει, μετρίους δέ τινας καὶ ἐπιεικεῖς· κίνδυνον γὰρ ἂν εἶναι μὴ πρὸς ἀπόνοιαν τράπωνται συνελθόντες εἰς ταὐτὸν ἄνθρωποι τῶν καθ' ἡμέραν ἐνδεεῖς, ἀναγκαζόμενοι στρατεύεσθαι τέλεσιν οἰκείοις.

Ἀππίου δ' ἦν γνώμη τοῦ κορυφαιοτάτου τῶν προεστηκότων τῆς ἀριστοκρατίας αὐστηρὰ καὶ αὐθάδης, μηδὲν ἐνδιδόναι τῷ δήμῳ μαλακὸν, ἀλλὰ καὶ τῶν συναλλαγμάτων

Per. Iul. 4221. *Ante Chr.* 493. *Olymp.* 72 3/4. *Cat. V.C.* 259. *Var.* 261. *Ap. Claudio et P. Seruilio coss. turbae domi et foris bellum cum Volscis.*

turbulentam plebem ad bella externa diuertere, *et in istis eam occupatam detinere*, parabant se vt contra Volscorum gentem alter consul exercitum duceret: tum quia cupiebant eos vlcisci ob auxilia Latinis contra Romanos missa, tum etiam quia volebant praeuertere eorum apparatus, qui adhuc erant exigui. Erant enim qui nunciabant illos quoque omni studio exercitum iam conscribere, et, missis ad finitimas gentes legationibus, ad belli societatem eas solicitare; quod audirent plebem a patriciis dissidere, et vrbem intestino bello laborantem facile capi posse sperarent. Quum igitur consules expeditionem aduersus hos faciendam censuissent, eorumque sententia, vt recta, a toto patrum consessu fuisset comprobata, edixerunt vt omnes iuniores praesto essent ad certum tempus, quo milites conscribi erant. Sed quum plebeii ad militare sacramentum saepius vocati non venirent, nec ipsis parerent, non amplius inter vtrumque consulem conueniebat: sed iam inde discordes esse coeperunt, et contrariis actionibus sibi inuicem toto magistratus tempore sunt aduersati. Seruilius enim censebat eundum mitiori via, ex M. Valerii ciuis populariſſimi sententia, qui seditionis principiis medendum censebat, decreta remissione vel imminutione debitarum pecuniarum, si fieri posset. Sin minus, saltem impediendos creditores in praesentia, ne eos qui praestitutum solutioni tempus excessissent *in neruum* abducerent, et adhortatione potius quam necessitate *ac vi* adducendos pauperes ad militare sacramentum, neque poenas graues et inexorabiles contumacibus infligendas, vt in ciuitate concordi, sed moderatas aliquas et aequas. periculum enim esse *dicebat*, ne homines, victus quotidiani inopia laborantes, coetu facto ad desperationem adducerentur, si suis sumptibus militare cogerentur.

Appii vero, qui praecipuus erat inter principes factionis optimatum, sententia austera et rigida erat; nihil indulgendum plebi, sed debitorum in contractibus expressorum exactio-

l Si στρατιὰν hic malis, itidemque mox v. 11. per me licet. *Sylb.* vulgatae dant στρατείαν

m Τιμωρήσεσθαι *Vat.*

n Μάρκου legendum *Port.*

o Προσθεμένων, ὃς ἠξίου τὴν ἀρχὴν ἰάσασθαι *Vat.*

p Ἐκλει-

των τὰς ἀναπράξεις ἐπιτρέπειν τοῖς δεδανεικόσιν, ἐφ' οἷς ἔμελλον δικαίοις ποιεῖσθαι, καὶ τὰ δικαστήρια καθίζειν τὸν ἐν τῇ πόλει μένοντα τῶν ὑπάτων κατὰ τὰς πατρίους ἐθισμούς, καὶ τὰς τιμωρίας, ἃς κατὰ τῶν [p] ἐκλιπόντων [q] οἱ περὶ αὐτῶν νόμοι δεδώκασιν, ἀναπράττεσθαι, εἶκειν δὲ τοῖς δημοτικοῖς μηδὲν ὅ τι μὴ δίκαιον, μηδὲ δύναμιν αὐτοῖς συγκατασκευάζειν πονηράν. „Καὶ γὰρ νῦν, ἔφη, πέρα τῶ μετρίω τρυφῶσι, τελῶν ἀφειμένοι, ὧν [r] ἐτέλεσαν τοῖς βασιλεῦσι πρότερον, καὶ τῶν εἰς τὸ σῶμα τιμωριῶν, αἷς ἐκολάζοντο ὑπ' αὐτῶν, ὁπότε μὴ ταχέως ὑπηρετήσειάν τι τῶν ἐπιταττομένων, ἐλεύθεροι γεγονότες. ἐὰν δέ τι [s] κινεῖν ἢ [t] μετεωρίζειν προενεχθέντες ἐπιβάλωνται, κατείργωμεν αὐτὰς τῷ σωφρονοῦντι μέρει τῆς πόλεως καὶ ὑγιαίνοντι, [u] πλείονι τῶ νοσοῦντος φανησόμενῳ. ὑπάρχει μέν γ' ἡμῖν ἡ μικρὰ ἰσχὺς πρὸς τὰ

Per. Iul. 4221. *Ante Chr.* 493. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* *V.C.* 259. *Var.* 261.

exactiones ipsis creditoribus permittendas, quocunque iure *et conditionibus* eas essent facturi, et altero consule in vrbe manente constituenda esse iudicia more patrio, et poenas, quas leges in vadimonii desertores statuerunt, exigendas, nihil vero nisi aequum plebi concedendum, neque eam in praua potentia paranda iuuandam. „Nunc enim (inquiebat) *ob nimiam libertatis licentiam* plus quam par est lasciuit, immunis tributorum, quae regibus pendebat antea, et immunis poenarum, quas illis corpore luebat, quoties celeriter imperata non feciſſet. Quod si eo audaciae prouecti fuerint plebeii, vt aliquid aut mouere aut innouare conentur, coërceamus ipsos per partem ciuitatis sobriam et sanam, quae longe maior erit quam pars quae morbo laborat, nec sana mente est praedita. Nec parum virium ad rem

p Ἐκλειπόντων *Vat.*

q Forsan rectius περὶ αὐτὰ, *delinquentes iis in rebus, Sylb.* Scribendum profecto ἃς κατὰ τῶν ἐκλιπόντων οἱ περὶ αὐτῶν νόμοι δεδώκασι. *Ccf.* vulgatis deest articulus οἱ.

r Ἐτέλων τοῖς βασιλεῦσι *Vat.* vulgatae carent articulo τοῖς.

s Παρακινεῖν *Vat.*

t Melius forsan νεωτερίζειν; *Port.*

u Ita ex structurae legibus et *Codd. MS.* Πλειῶν perperam in *Ed. Steph.*

x Vel

πράγματα, καὶ ἡ τῶν πατρικίων νεότης ἑτοίμη τὰ κελευόμενα ποιεῖν· μέγιστον δὲ πάντων ὅπλον καὶ δυσκαταγώνιστον, ᾧ χρώμενοι ῥαδίως ἐπικρατήσομεν τῶν δημοτικῶν, τὸ τῆς βουλῆς κράτος, ᾧ [x] δεδιτ]όμεθα αὐτὰς μετὰ τῶν νόμων ἰσάμενοι. ἐὰν δὲ [y] ὑποκατακλινώμεθα αὐτοῖς τῆς ἀξιώσεως, πρῶτον αἰσχύνην ὀφλήσομεν, εἰ παρὸν ἐν ἀριστοκρατίᾳ πολιτεύεσθαι, δήμῳ τὰ κοινὰ ἐπιτρέψομεν· ἔπειτ' ἂν εἰς κίνδυνον ἐ τὸν ἐλάχιστον ἥξομεν, εἴ τις ἐλθεραπεύσας αὐτὸν, ἐξουσίαν κρείτ]ονα τῶν νόμων κατασκευάσαιτο τυραννικὸς ἀνὴρ, τὴν ἐλευθερίαν αὖθις ἀφαιρεθῆναι." Τοιαῦτα διαφερομένων τῶν ὑπάτων κατὰ σφᾶς αὐτὰς, καὶ ὁπότε [z] συναχθείη συνέδριον, καὶ συλλαμβανόντων πολλῶν [a] ἑκατέρῳ, ἡ μὲν βουλὴ φιλονεικίας [b] καὶ θορύβου καὶ λόγων ἀκόσμων, οἷς ἀλλήλους προεπηλάκιζον, ἀκούσασα, σωτήριον δὲ βούλευμα οὐδὲν καθισαμένη, διελύετο.

Per. Iul. 4221. *Ante Chr.* 493. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* *V.C.* 259. *Var.* 261.

rem peragendam nobis afferet iuuentus patriciorum, ad imperata nostra faciendum parata. Sed validissimum et inuictum telum, quo vsi facile plebeios superabimus, est ipsius senatus potentia, qua a nobis, qui stamus a legibus, *facile* terrebuntur. Quod si ipsis postulata concedamus, primum in dedecus incurremus, quod reip. administrationem plebi permiserimus, quae ab optimatibus regi poterat; deinde in periculum non minimum veniemus libertatis iterum amittendae, siquis ingenii tyrannici vir, eius fauore meritis ac officiis sibi conciliato, potentiam legibus superiorem sibi compararit." Hoc igitur modo disceptantibus inter se consulibus, vel in ipso senatu, quoties cogebatur, et multis vtrique adhaerentibus *ac fauentibus*, senatus, quum nihil praeter altercationes et tumultum ac verba parum decora et conuicia, quibus se mutuo afficiebant, audiret, nec vllum salutare decretum faceret, dimittebatur.

Multo

x Vel δεδιξόμεθα legendum videtur, vel δεδιτ]ώμεθα. *Sylb.*

y Ὑποκλινώμεθα *Vat.*

z Συνάχθοι male in *Ed. Steph.* Forsan συναχθῇ legendum. *Port.* Rectius tamen cum articulo συναχθείη τὸ συνέδριον, expuncta sequenti καί. *Sylb.*

a Ἑκατέρᾳ *Vat.*

b Καὶ λόγως ἀκόσμως καὶ θορύβως *Vat.*

c Στρα-

XXV. Διατριβομένοις δ' εἰς ταῦτα πολλῷ χρόνῳ, ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων Σερβίλιος· ἦν γὰρ ἡ [c] στρατεία κατὰ κλῆρον ἐκείνῳ προσήκουσα· πολλῇ δεήσει καὶ θεραπείᾳ παρασκευασάμενος τὸ δημοτικὸν συνάρασθαι τῷ πολέμῳ, δύναμιν [d] ἔχων οὐκ ἐκ καταλόγου προσηναγκασμένην, ἀλλ' ἑκούσιον, ὡς οἱ καιροὶ παρεκάλουν, ἐξῆλθεν ἐπὶ τὸν πόλεμον, ἔτι τῶν Οὐολούσκων παρασκευαζομένων, καὶ Ῥωμαίοις μὲν ὅτε προσδεχομένοις μετὰ δυνάμεως ἥξειν ἐπὶ σφᾶς, ὅτως [e] στασιωτικῶς πολιτευομένους, καὶ [f] ἐχθρῶς ἔχοντας πρὸς ἀλλήλους, ὅτ' εἰς χεῖρας ἥξειν αὐτοῖς ἐπιῶσιν οἰομένοις· σφίσι δὲ πολλὴν ἐξουσίαν ὑπάρχειν, ὁπότε [g] βούλοιντο τῷ πολέμῳ ἄρχειν. ἐπειδὴ δ' ἤσθοντο, πολεμεῖν δέον, αὐτοὶ [h] πολεμούμενοι, τότε δὴ κατα-

Per. Iul. 4221. *Ante Chr.* 493. *Olymp.* 72 3/4. *Cat. V.C.* 259. *Var.* 261.

Multo autem tempore in his contentionibus absumpto, alter consul Seruilius (forte enim ea expeditio ei obtigerat) multis precibus et obsequiis demerita plebe, vt ad huius belli societatem sequi vellet, cum copiis, non ex delectu per vim coactis, sed voluntariis, prout ipsa tempora postulabant, ad bellum est profectus, Volscis adhuc se parantibus, atque existimantibus Romanos cum exercitu contra se minime venturos, vtpote quorum resp. tanta seditione laboraret et premeretur, ipsique ciues mutuis odiis se prosequerentur, imo putantibus eos non ausuros congredi cum iis qui ipsos vltro inuaderent; sibi vero magnam fore facultatem belli inferendi, quandocunque libuisset. Sed quum Romani bellum gerere coepissent, quum tamen ipsi bello

c Στρατιὰ minus apte in *Ed. Steph.*

d Ἔχον *Vat.*

e Στρατιωτικῶς in *Ed. Steph.* quod huc non quadrat. Στασιαστικῶς in *Cod. Vat.* Στασιωτικῶς tamen malit *Portus*, quod voce στασιωτικὸν vtatur *Thucydides*.

f Ἐχθρὰς ἔχοντας *Vat.*

g Βούλοιτο *Vat.*

h ἦρχοντο πολεμεῖν, δέον αὐτοὶ πολεμούμενοι] Legendum videtur πολεμεῖσθαι: vel, inuerso verborum ordine, ἐπειδὴ δ' ἦρχοντο πολεμεῖσθαι, δέον αὐτοὶ πολεμεῖν. *Sylb.* Oratio (inquit *Portus*) est ἀνακόλουθος, et vel τὸ δέον est expungendum, vel certe δέον αὐτοὺς πολεμεῖσθαι, legendum, vt sensus sit; *cum autem Romani priores bellum gerere coepissent, quibus Volsci bellum inferre decreuerant, tunc hostes consternati sunt eorum celeritate, et honoratissimos* etc.

i Ἱκη-

πεπληγότες τὸ τῶν Ῥωμαίων τάχος, [i] ἱκετηρίας ἀναλαβόντες ἐκ τῶν πόλεων [k] οἱ γεραίτατοι, προήεσαν ἐπιτρέποντες τῷ Σερβιλίῳ χρῆσθαι σφίσιν, ὡς ἡμαρτηκόσιν, ὅ τι βούλοιτο. ὁ δὲ τροφὰς τῷ στρατεύματι λαβὼν παρ' αὐτῶν, ἐσθῆτάς τε, καὶ τριακοσίους εἰς ὁμηρεύειν ἐκ τῶν ἐπιφανεστάτων οἴκων ἐπιλεξάμενος, ᾤχετο, λελῦσθαι τὸν πόλεμον ὑπολαβών. ἦν δ' ἄρα τοῦτο ἡ λύσις, ἀναβολὴ δέ τις καὶ παρασκευῆς ἀφορμὴ τοῖς φθασθεῖσι τῷ παρ' ἐλπίδα τῆς ἐφόδου. ἀπελθόντος δὲ τοῦ τῶν Ῥωμαίων στρατεύματος, ἐξήπτοντο [l] πάλιν οἱ Οὐολοῦσκοι τοῦ πολέμου, τάς τε πόλεις φραξάμενοι, καὶ εἴ τι ἄλλο χωρίον ἐπιτήδειον ἦν ἀσφάλειαν σφίσι παρασχεῖν, διὰ φυλακῆς [m] κρείττονος ἔχοντες· συνήπτοντο δ' αὐτοῖς τῷ κινδύνῳ φανερῶς μὲν Ἕρνικες καὶ Σαβῖνοι, κρύφα δὲ καὶ [n] τῶν ἄλλων συχνοί. Λατῖνοι δὲ, πρεσβείας πρὸς αὐτὰς ἐπὶ συμμαχίας αἴτησιν ἀφικομένης, δήσαντες τὰς ἄνδρας,

bello essent petendi, tunc eorum celeritate consternati, honoratissimi quique ex ciuitatibus, more supplicum progressi, ad Seruilium venerunt, seque ei dediderunt, permittentes ipsi vt arbitratu suo de se tanquam de sontibus statueret. At ille accepto ab illis in vsum exercitus commeatu, et vestibus, ac trecentis obsidibus nobilissimarum familiarum delectis, abiit, id bellum confectum esse ratus. Sed reuera hoc non fuit belli finis, at potius dilatio quaedam et facultas ad se instruendum ac parandum data *hostibus* insperato *Romanorum* aduentu praeventis. Nam post discessum Romani exercitus, iterum Volsci bellum parare, et oppida munire coeperunt, et loca omnia, quae opportuna erant ad suos ab hoste tutandum, maioribus praesidiis *quam antea* custodiebant. Hernici autem et Sabini aperte se ad illius periculosi belli societatem addiderunt, clam vero et multi alii. Sed Latini, quum legati ad eos societatem petitum

Per. Iul. 4221. *Ante Chr.* 493. *Olymp.* 72 3/4. *Cat. V.C.* 259. *Var.* 261.

i Ἱκετηρίας in *Ed. Steph.* quod ferri nequit, nisi θαλλὰς subintelligamus. Alibi (vti p. 340. v. 43.) ἱκετηρίας habemus.

k Οἱ γεραίτεροι *Vat.*

l Πάλιν οἱ Οὐολῦσκοι *Vat.* vulgatae carent articulo.

m Ἔχοντες *Vat.* vulg. εἶχον.

n Non agnoscit *Vat.*

εἰς Ῥώμην ἤγαγον. οἷς ἡ βελὴ τῆς βεβαίᾳ πίστεως χάριν ἀποδιδοῦσα, καὶ ἔτι μᾶλλον τῆς εἰς τὸν ἀγῶνα προθυμίας· ἕτοιμοι γὰρ ἦσαν ἐκ́σιοι συμπολεμεῖν· ο ὃ μάλισα βέλεσθαι μὲν αὐτὸς ᾤετο, δι' αἰσχύνης δ' ἔχειν αἰτήσασθαι, τοῦτ' αὐτοῖς ἐχαρίσατο, τὸς ἐν τοῖς πολέμοις αὐτῶν ἁλόντας, ἐξακισχιλίων ὀλίγον ἀποδέοντας, προῖκα δωρησαμένη, καὶ, ὡς ἂν μάλισα κόσμον ἡ p δωρεὰ προσήκοντα τῇ συγγενείᾳ λάβοι, πάντας αὐτὸς ἐσθῆσιν ἀμφιέσασα ἐλευθέροις σώμασι πρεπέσαις. τῆς δὲ συμμαχίας ἀδὲν αὐτῇ ἔφη δεῖν τῆς Λατίνων, ἱκανὰς λέγουσα εἶναι τὰς οἰκείας τῇ Ῥώμῃ δυνάμεις, ἀμύνασθαι τὸς ἀφισαμένους. ταῦτ' ἐκείνοις ἀποκριναμένη, ψηφίζεται τὸν κατὰ Οὐολούσκων πόλεμον.

XXVI. Ἔτι δ' αὐτῆς ἐν τῷ βελευτηρίῳ καθεζομένης, q καὶ

Per. Iul. petitum veniſſent, eos vinctos Romam abduxerunt. quibus ſena-
4221. tus gratiam referens ob fidei conſtantiam, et multo magis ob
Ante eorum alacritatem ad id bellum (vltro enim ſuam operam ad bel-
Chr. 493. lum illud offerebant) illis ſine precio largitus eſt (quod eos ma-
Olymp. 72 ¾. xime cupere, ſed prae pudore petere non audere arbitrabatur)
Cat. hominum ferme ſex millia, quae fuerant in bellis capta, atque
V.C. 259. *Var.* 261. vt ad eam munificentiam accederet ornamentum cognationi maxime conueniens, omnes eos (vt ingenuos decuit) veſtitos ac cultos dimiſit. Caeterum dixit ſe auxilio Latinorum non indigere, ſatis fore dicens populi Romani copias domeſticas ad vlciſcendum eos, qui defectionem fecerant. Cum hoc reſponſo dimiſſis Latinis bellum contra Volſcos decreuit.

Patribus autem adhuc in curia ſedentibus, et de copiarum mitten-

ο Ὃ μάλισα μὲν βελεύεσθαι αὐτὸς τούτοις *Vat.* reliquis omiſſis. Pro βελεύεσθαι quod eſt in vulgatis, (inquit *Sylb.*) rectius legemus βέλεσθαι, vt *Lapus* etiam vertit, *maxime cupere.*

p In *Cod. Vat.* ἡ δωρεὰν προσήκοντα τῆς συγγενείας λάβοι.

q Dicendum vel καὶ τὰς δυνάμεις τὰς ἐξελευσομένας σκοπύσης, vel certe καὶ τίνες εἶεν δυνάμεις τὰς ἐξελευσομένας σκοπύσης, Graecismo ſatis noto, pro καὶ σκοπύσης τὰς δυνάμεις τὰς ἐξελευσομένας τίνες εἶεν. *Port.* χρὴ vel δεῖ, aut ſimile verbum, omiſſum eſſe exiſtimat. *Sylb.*

τίνας εἶναι δυνάμεις τὰς ἐξελευσομένας σκοπούσης, r εἰς τὴν ἀγορὰν ἀνὴρ πρεσβύτερος ἐφάνη, ῥάκος ἠμφιεσμένος, πώγωνα βαθὺν καθεικὼς καὶ κόμην, βοῶν καὶ ἐπικαλούμενος τὴν ἐξ ἀνθρώπων ἐπικουρίαν. συνδραμόντος δὲ τοῦ πλησίον ὄχλου, σὰς ὅθεν ἔμελλε πολλοῖς s καταφανὴς ἔσεσθαι, ἔφη, „Γεννηθεὶς ἐλεύθερος, ἐστρατευμένος τὰς ἐν ἡλικίᾳ στρατείας πάσας, καὶ δυεῖν δεούσας τριάκοντα μάχας ἀγωνισάμενος, καὶ ἀριστεῖα πολλάκις εἰληφὼς ἐκ τῶν πολέμων, ἐπειδὴ κατέσχον οἱ τὴν πόλιν εἰς τὰς ἐσχάτας ἀγούντες ξενοχωρίας καιροὶ, χρέος ἀναγκασθεὶς λαβεῖν ἕνεκα τοῦ διαλῦσαι τὰς εἰσπρατ]ομένας εἰσφορὰς· ὡς τὸ μὲν χωρίον οἱ πολέμιοι κατέδραμον, τὰ δὲ κατὰ πόλιν αἱ σιτοδεῖαι κατανάλωσαν· ὅθεν διαλῦσά μὲ τὸ χρέος ἐκ ἔχων, ἀπήχθην δοῦλος ὑπὸ τοῦ δανειστοῦ σὺν υἱοῖς δυσίν· ἐπιτάτ]οντος δὲ τοῦ δεσπότου τῶν ῥᾳδίων ἔργων τ τὶ ", ἀντειπὼν αὐτῷ, πληγὰς ἔλαβον μάσιξι πάνυ πολλάς.„ u ταῦτα εἰπὼν, ἐρρίπ]ει τὸ ῥάκιον, καὶ ἐδείκνυε

mittendarum numero conſultantibus, quidam iam ſenior ſe in *Per. Iul.* 4221. *Ante* 493. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* *V.C.* 259. *Var.* 261. forum proiecit, ſordida laceraque indutus veſte, barba valde promiſſa et ſqualida coma, vociferans hominumque fidem et auxilium implorans. Facto autem concurſu a turba proxima, ille ſtans in loco vnde a multis conſpici poſſet, dixit: „Se ingenuum eſſe, et omnia militaris aetatis ſtipendia impleuiſſe, atque duodetriginta praeliis decertaſſe, et ſaepius ex bellis praemia ſuae fortitudinis reportaſſe, et ſe reipublicae extremis temporibus, quibus ad maximas anguſtias redacta fuerat, aes alienum facere coactum fuiſſe, vt tributum imperatum conferret, quod agellus ſuus hoſtium excurſionibus fuiſſet vaſtatus, et rem familiarem annonae vrbanae caritas abſumſiſſet: quare ſe, quum ſoluendo non eſſet, a creditore vna cum duobus filiis in ſeruitutem abductum fuiſſe, et, quod domino ſuo durius quiddam imperanti reſponſaſſet, caeſum ſe verberibus affatim.„ His dictis veſtem illam ſqualidam abiecit, et pectus cicatricibus plenum

r Atticorum more pro ἐν τῇ ἀγορᾷ, vel ἐφάνη εἰς τὴν ἀγορὰν pro φανεὶς εἰς τὴν ἀγορὰν ἦλθεν. *Port.*

s Καταφανὴς ἔσεσθαι *Vat.* vulgatae dant vno vocabulo καταφανήσεσθαι.

t Deeſt *Vat.*

u Ταῦτ' εἰπὼν *Vat.*

τὸ σῆθος μεσὸν τραυμάτων, τὰ δὲ νῶτα αἵματος ἐκ τῶν πληγῶν ἀνάπλεω. κραυγῆς δὲ καὶ οἰμωγῆς ἐκ τῶν παρόντων [x] γενομένης, ἥ τε βουλὴ διελύθη, καὶ κατὰ τὴν πόλιν ὅλην δρόμος ἦν τῶν ἀπόρων ἰδίαν τύχην ἀνακλαιομένων, καὶ βοηθεῖν τὰς πέλας ἀξιόντων· ἔκ τε τῶν οἰκιῶν οἱ [y] πρὸς τὰ χρέα δεδωθέντες, κομῶντες, ἀλύσεις ἔχοντες οἱ πλεῖστοι καὶ [a] πέδας, ἀδενὸς [b] ἀντιλαμβάνεσθαι τολμῶντος αὐτῶν· εἰ δ' ἅψαιτο μόνον, ἐν χειρὸς νόμῳ [c] διασπαρατομένου. τοσαύτη λύτη τὸν δῆμον ἐν τῷ τότε καιρῷ κατεῖχε, καὶ ὁ μετὰ πολὺ μεσὴ τῶν [d] ἐκφυγόντων τὰς ἀνάγκας ἦν ἡ ἀγορά. ὁ μὲν οὖν Ἄππιος, δείσας τὴν ἐφ' ἑαυτὸν ὁρμὴν τοῦ πλήθους, ἐπειδὴ τῶν κακῶν ἦν αἴτιος, καὶ δι' ἐκεῖνον ἐδόκει ταῦτα γεγονέναι, φεύγων ἐκ τῆς ἀγορᾶς ᾤχετο. ὁ δὲ Σερβίλιος ῥίψας τὴν περιπόρ-

Per. Iul. 4221. *Ante Chr.* 493. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* 259. *V.C. Var.* 261.

plenum ostendit, et tergum recenti verberum sanguine totum repletum. Ob cuius rei indignitatem clamore cum lamentatione a circumstantibus sublato, senatus est dimissus, et tota vrbe inopes discurrebant, deflentes suum infortunium, et auxilium a vicinis implorantes; simulque ex priuatis aedibus nexi ob aes alienum *proripiebant se in publicum*, squalido capillitio, catenis et pedicis vincti plerique, nemine eos retinere audente; quos si quis vel tantummodo attigisset, *statim, vt iure belli, discerpebatur: tanta rabies eo tempore plebem corripuerat; nec ita multo post totum forum repletum est hominibus *ex creditorum manu* effugientibus. Appius igitur metuens sibi a plebis impetu, quod ipse esset malorum illorum auctor, atque propter ipsum haec accidisse viderentur, ocius se ex comitio proripuit. At Seruilius abiecta praetexta

[x] Γινομένης *Vat.*

[y] τὰ quod h. l. in vulgatis redundat, abest a *Vat.* atque tollendum esse viderant *Sylb.* et *Port.*

[z] Hic πρὸς idem valet ac διὰ *propter*, vt p. 349. v. 27.

[a] Post πέδας verbum ἐξῆλθον, ἐξώρμησαν, ἐξέδραμον, vel simile, omissum esse existimat *Sylb.* et *Port.*

[b] Τολμῶντος ἀντιλαμβάνεσθαι *Vat.*

[c] Διαπρατομένου *Vat.*

* Statim res agebatur manibus. *Gelen.*

[d] Ἐκφυγόντων τὰς ἀνάγκας ἡ ἀγορὰ *Vat.* duo vocabula τὰς ἀνάγκας desunt vulgatis.

* Tan-

Φυρον ἐσθῆτα, καὶ προκυλιόμενος τῶν δημοτικῶν ἑκάστῳ μετὰ δακρύων, μόλις αὐτοὺς ἔπεισεν ἐκείνην μὲν τὴν ἡμέραν ἐπισχεῖν, εἰς δὲ τὴν ἐπιοῦσαν ἥκειν, ὡς τῆς βουλῆς ἐπιμέλειάν τινα περὶ αὐτῶν ποιησομένης. ταῦτ' εἰπὼν, καὶ τὸν κήρυκα ἀνειπεῖν κελεύσας, [e] μηδένα τῶν δανεισῶν ἐξεῖναι σῶμα πολιτικὸν πρὸς ἴδιον χρέος ἄγειν, ἕως ἂν ἡ βουλὴ περὶ αὐτῶν διαγνοίη, τὰς δὲ παρόντας ὅποι βούλοιντο ἀδεῶς [f] ἀπιέναι, διέλυσε τὸν θόρυβον.

Τότε μὲν οὖν ὤχοντο ἐκ τῆς ἀγορᾶς· τῇ δ' ἑξῆς ἡμέρᾳ παρῆν οὐ μόνον ὁ κατὰ πόλιν ὄχλος, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν σύνεγγυς ἀγρῶν τὸ δημοτικὸν πλῆθος, καὶ ἦν ἐξ ἐωθινοῦ πλήρης ἡ ἀγορά. τῆς δὲ βουλῆς συναχθείσης, ἵνα περὶ τούτων βουλεύσειεν ὅ τι χρὴ πράττειν, ὁ μὲν Ἄππιος δη- XXVII.

texta, ad singulos de plebe cum lacrymis procumbens, vix tandem illis persuasit, vt eo die se continerent, et postero die rediret, *promittens rem eorum senatui curae fore. Ita loquutus, quum per praeconem edixisset, nemini creditorum licere quemquam ciuem Romanum ob ipsius aes alienum *in seruum* abducere, donec senatus de illis cognouisset, et praesentes posse tuto abire quocunque libuisset, *hoc modo* tumultum illum sedauit.

Per. Iul. 4221. *Ante Chr.* 493. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.*

Tunc igitur illi ex foro discesserunt. Postero autem die adfuit non solum ipsa vrbana turba: sed etiam ex proximis agris popularis multitudo, et summo mane totum forum plenum erat. Coacto autem senatu, vt, quid his de rebus statuendum esset, consultaretur, Appius quidem suum collegam plebis

V.C. Var. 259. 261.

* Tanquam curam assumturo aliquam de eis Senatu. *Lapus.*

[e] Μηδενὶ omnino legendum esse contendit *Portus.* Verum μηδένα excusari potest (inquit *Sylb.*) ratione verbi infiniti, vt infra p. 349. v. 24. τὰς τῶν οἰκίας μηδένα ἐξεῖναι κατέχειν. atque καινοπρεπείας esse non inuenustae censet *Casaubonus*, quali vtitur *Thucydides* lib. II. καὶ τὸν πάντα ὅμιλον καὶ ἀστῶν καὶ ξένων ξύμφορον εἶναι αὐτῶν ἐπακῆσαι, vbi (vt ait *Schol.*) σχῆμά ἐστιν, ἀντὶ τοῦ πάντες ὁμίλου. Occurrunt etiam alibi huius σχήματος exempla: notaturque id ab *Eustathio* ad hoc carmen Ὀδυσσ. π. ὄφρ' ἔμελέν μοι ταῦτα μεταλλῆσαι καὶ ἐρέσθαι, et a *Schol. Apollonii* isto loco lib. I. Τιμῆς μὲν δὴ μοῖρα θεῶν etc.

[f] Ἀπεῖναι ferri potest, vt infra v. 16. παρῆσαν εἰς τὴν ἀγοράν. aliqui vsitatius in hac signif. ἀπιέναι. *Sylb.*

μοκόπον ἐκάλει τὸν συνάρχοντα, καὶ τῆς ἀπονοίας τῶν ἀπόρων ἡγεμόνα· ὁ δὲ Σερουίλιος ἐκεῖνον αὐςηρὸν καὶ αὐθάδη, καὶ τῶν παρόντων τῇ πόλει κακῶν αἴτιον· τέλος δ' ἐδὲν [g] ἐγίνετο τῶν λόγων. ἐν δὲ τούτῳ Λατίνων ἱππεῖς, κατὰ σπουδὴν ἐλαύνοντες τοὺς ἵππους, παρῆσαν εἰς τὴν ἀγοράν, ἐξεληλυθότας ἀγγέλλοντες τοὺς πολεμίους μεγάλῃ στρατιᾷ, καὶ ὄντας ἐπὶ τοῖς ἑαυτῶν ὁρίοις ἤδη. καὶ οἱ μὲν ταῦτα· οἱ δὲ πατρίκιοι, καὶ τὸ τῶν ἱππέων πλῆθος, τῶν τ' ἄλλων ὅσοι ἢ [h] πλούτῳ ἢ δόξας προγονικὰς εἶχον, οἷα δὴ περὶ μεγάλων κινδυνεύοντες, ὡπλίζοντο διὰ τάχους· ὅσοι δ' ἦσαν [i] αὐτῶν ἄποροι, μάλιστα δὲ οἱ τοῖς δανείοις πιεζόμενοι, [k] ὅτε ὅπλων ἥπτοντο, ὅτ' ἄλλως παρείχοντο τοῖς κοινοῖς πράγμασιν ἐπικρείαν ἡδεμίαν· ἡδόμενοι δὲ καὶ κατ' εὐχὴν δεχόμενοι τὸν ἔξωθεν πόλεμον, ὡς τῶν παρόντων σφᾶς κακῶν ἐλευθερώσοντα· τοῖς [δὲ] δεομένοις ἀμύνειν ἐπιδεικνύντες τὰς ἀλύσεις καὶ τὰς πέ-

Per. Iul. 4221. *Ante Chr.* 493. *Olymp.* 72 ¾. *Cat. V.C.* 259. *Var.* 261.

plebis adulatorem vocabat, et ducem pauperum insolentiae; Seruilius vero eum austerum et arrogantem, et praesentium reipublicae malorum auctorem: et nullus altercationum finis fiebat. Interea autem Latini equites equis summo studio concitatis in forum aduenerunt, nunciaruntque hostes cum ingenti exercitu domo egressos, et iam esse in sui agri finibus. Atque illi quidem haec nunciarunt. Patricii vero, et equestris ordinis viri, et caeteri quotquot *vel diuites vel nobiles erant, vtpote qui pro magnis rebus periclitabantur, arma ocius ceperunt: at quotquot ex illis erant inopes, praecipue vero qui aere alieno premebantur, neque arma tangebant, neque vllum aliud reipublicae auxilium ferebant; sed cum gaudio et desiderio bellum externum accipiebant, quasi illos praesentibus malis liberaturum esset: atque iis qui eos adhortabantur ad patriam defendendam, catenas et compedes cum conuiciis ostendebant, atque ex ipsis

[g] Ἐγένετο] ἐγίνετο *Vat.* vt scribendum esse monuit *Steph.* atque aliis in locis eundem errorem commissum esse.

* Vel diuitiis vel maiorum gloria eminerent. *Gelen.*

[h] πλούτῳ *Vat.* subaudi e proximo προγονικὰς. vulgatae dant πλῆτον.

[i] Αὐτῶν si tollas melius constabit sententia. *Sylb.*

[k] οὔθ' ὅπλων *Vat.*

[l] Post

δας, ἐπικερτομοῦντες ἠρώτων εἰ τούτων φυλακῆς ἕνεκα τῶν ἀγαθῶν ἄξιον εἴη σφίσι πολεμεῖν. πολλοὶ δὲ καὶ λέγειν ἐτόλμων, ὡς ἄμεινον εἴη Οὐολούσκοις δουλεύειν μᾶλλον ἢ τὰς ὕβρεις τῶν πατρικίων ὑπομένειν. ἥ τε πόλις οἰμωγῆς καὶ θορύβου καὶ παντοίων γυναικείων ὀδυρμῶν ἐπίμπλατο.

Ταῦτα ὁρῶντες οἱ βουλευταὶ, τὸν ἕτερον τῶν ὑπάτων Σερούϊλιον, ὃς ἐν τῷ παρόντι πιθανώτερος εἶναι τοῖς πολλοῖς ἐδόκει, βοηθεῖν ἐδέοντο τῇ πατρίδι. ὁ δὲ συγκαλέσας εἰς τὴν [l] ἀγοράν, τὸ παρόντος καιροῦ τὴν ἀνάγκην ἐπεδείκνυεν ἔτι προσδεχομένην πολιτικὰς φιλονεικίας, καὶ ἠξίου νῦν μὲν ὁμόσε χωρεῖν τοῖς πολεμίοις, κοινῇ γνώμῃ χρησαμένους, καὶ μὴ περιιδεῖν ἀνάστατον τὴν πατρίδα γενομένην, ἐν ᾗ θεοὶ πατρῷοι [m] καὶ θῆκαι προγόνων ἑκάστοις ἦσαν, ἃ τιμιώτατά ἐστιν ἅπασιν ἀνθρώποις· γονέων τ' αἰδῶ λαβεῖν ἐχ ἱκανῶν ἐσομένων ἑαυτοῖς διὰ χῆρας ἀμύνειν, καὶ γυναικῶν ἔλεον τῶν αὐτίκα μάλα δεινὰς καὶ

XXVIII.

ipsis quaerebant, num horum bonorum seruandorum caussa aequum esset se bellum gerere. quin etiam multi dicere audebant, satius esse seruire Volscis quam patriciorum contumelias perferre. Et tota vrbs vlulatus et tumultus ac variarum muliebrium lamentationum plena erat.

Per. Iul. 4221. *Ante Chr.* 493. *Olymp.* 72 ¾. *Cat. V.C.* 259. *Var.* 261.

Patres, quum haec viderent, Seruilium alterum consulem, cuius in eo rerum statu magna auctoritas apud plebem videbatur esse, rogarunt vt patriae opem ferret. Ille vero, populo ad concionem conuocato, demonstrabat praesentis temporis necessitatem non pati amplius ciuiles contentiones, et eos orabat vt tunc vnanimes in hostem irent, neque patriam funditus euerti paterentur, in qua dii patrii et monumenta maiorum singulis essent, quae omnibus mortalibus pretiosissima sunt; vtque parentes vererentur, qui se per aetatem non possent defendere, atque misericordia mouerentur mulierum, quae mox graues et nefarias contu-

[l] Post ἀγορὰν (quae hic loci non tam *forum* quam ἐκκλησίαν *concionem* significare videtur) τὸν δῆμον vel simile quid deesse putat *Port.*

[m] Ἔθη καὶ *Vat.* nec multo aliter legisse videtur *Lapus*, dum vertit, *in qua dii patri et consuetudine et ex progenitoribus vnicuique erant.*

[n] Aptius

ἀπορρήτως ὕβρεις ἀναγκασθησομένων ὑπομένειν· μάλιστα δὲ παιδίων ἔτι νηπίων, ὧν ἐπὶ τοιαύταις ἐλπίσιν ἀνατραφέντων, οἰκ]είαν λώβας καὶ προπηλακισμοὺς ἀνηλεεῖς· ὅταν δὲ τὸν παρόντα κίνδυνον ἅπαντες ὁμοίαις προθυμίαις χρησάμενοι [n] παραλύσωνται, τότε δὴ σκοπεῖν τίνα τρόπον ἴσην καὶ κοινὴν καὶ σωτήριον ἅπασι τὴν πολιτείαν κατασήσονται, μήτε τῶν πενήτων ἐπιβουλευόντων ταῖς τῶν πλουσίων οὐσίαις, μήτ' ἐκείνων προπηλακιζόντων τοὺς ταῖς τύχαις ταπεινοτέρους· ἦκισα γὰρ εἶναι ταῦτα πολιτικά· ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀπόροις ἐπικουρία τις ἔσαι πολιτικὴ, καὶ τοῖς [o] συμβαλοῦσι τὰ χρέα βοήθεια μετρία, [p] τοῖς γῆν ἀδικουμένοις, [q] καὶ" τὸ κράτιστον τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀγαθῶν, καὶ πάσας φυλάττον ἐν ὁμονοίᾳ τὰς πόλεις, πίστις ἐπὶ συναλλαγαῖς, οὐχ ἅπασα καὶ διὰ παντὸς ἐκ μόνης

Per. Iul. 4221. *Ante Chr.* 493. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* *V.C.* 259. *Var.* 261.

contumelias coactae essent laturae; praecipue vero infantium, non ad talem spem educatorum, iniurias et crudeles contumelias miserarentur. Caeterum, postquam praesens periculum omnes pari animi contentione vsi propulsassent, tunc viderent quonam modo aequam et communem ac salutarem omnibus reipublicae formam constituerent, ita vt neque inopes diuitum fortunis insidiarentur, neque illi contumelioſe humiliorum hominum fortunae insultarent: (*haec enim non esse ciuilia) sed vt pauperes potirentur ciuili auxilio et creditoribus porrigeretur moderatum subsidium. Nam *inquiebat* optimum in vita contra omnes iniurias remedium, et quod in omnibus ciuitatibus concordiam seruat, contractuum *videlicet* fides, non omnino, neque in perpetuum ex sola

n Aptius ἀποκρυσσωντσι, ἀπωσωντσι, vel simile quid. *Sylb.*

* *Lapum* fere sequutus sum. *Portus* sic vertit, *Haec enim in ciuitate nullo modo ferenda* dicebat. *Quinetiam* viderent *quodnam auxilium* (ac si legisset ἐπικουρία τις) *ciuile pauperibus, et quodnam moderatum subsidium creditoribus ferri posset.*

o Συμβάλλωσι *Vat.*

p Possumus et locum hoc modo intelligere: Seruilius dicebat non propterea optimum remedium, quod alit ciuium concordiam, omnino aut in perpetuum de Rep. Rom. praeter caeterarum morem sublatum iri, si inopum aliqua ratio haberetur, et si creditores aliquid de suo iure remitterent. *Portus.*

q Καὶ redundare videtur. *Sylb.*

* Id

ἀναιρεθήσεται τῆς Ῥωμαίων πόλεως. Ταῦτα, καὶ ὅσα ἄλλα ἐν τοιούτῳ καιρῷ λεχθῆναι προσῆκε, διεξελθὼν, τελευτῶν ὑπὲρ τῆς ἰδίας εὐνοίας, ἣν ἔχων διετέλει πρὸς τὸν δῆμον, ἀπελογεῖτο, καὶ ἠξίου συνάρασθαι τῆς [r] στρατείας αὐτῷ ταύτης ἀνθ' ὧν πρόθυμος εἰς αὐτοὺς ἦν, τῆς μὲν κατὰ πόλιν ἐπιμελείας τῷ συνάρχοντι προσηκούσης, ἑαυτῷ δὲ τῆς ἡγεμονίας τῶν πολέμων [s] ἀποδεδομένης· ταύτας γὰρ [t] αὐτοῖς βραβεῦσαι τὰς τύχας τὸν κλῆρον. ὑπεσχῆσθαι δ' αὐτῷ ἔφη τὴν βουλὴν ἐμπεδώσειν, ὅ τι ἂν διομολογήσηται τῷ πλήθει· αὐτὸν δ' [u] ἐκείνοις, πείσειν τοὺς δημότας μὴ προδώσειν τοῖς πολεμίοις τὴν πατρίδα.

Ταῦτ' εἰπὼν, ἐκέλευσε τὸν κήρυκα ἀνειπεῖν, ὅσοι ἂν Ῥωμαίων ἐπὶ τὸν κατὰ Οὐολούσκων πόλεμον [x] καταντῶντες [y] ἐκστρατεύσωσι, τὰς τούτων οἰκίας μηδένα ἐξεῖναι μήτε κατέχειν, μήτε πωλεῖν, μήτ' ἐνεχυράζειν, μήτε γέ-

Per. Iul. 4221. *Ante Chr.* 493. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* *V.C.* 259. *Var.* 261.

sola republica Romana tolletur. Quum igitur haec et alia, quae tale tempus postulabat, dixisset, postremo de sua erga plebem constanti beneuolentia *paucis egit et se purgauit, ac ab ea petiit, vt secum ad hanc expeditionem proficisceretur, ** et hanc gratiam sibi pro suo erga ipsam studio referret, quod vrbis cura collegae obtigisset, et ad se belli imperium delatum fuisset: hanc enim fortunam sibi ab ipsa sorte datam. Dicebat autem, patres sibi pollicitos esse se ratum facturos quicquid ipsi plebi promisisset; seque illis vicissim promisisse, fore vt persuaderet ipsis plebeiis ne patriam hostibus proderent.

Hac oratione habita, per praeconem edixit, nemini licere, ciuium Romanorum, qui ad bellum contra Volscos secum proficiscerentur, aut domos retinere, aut vendere, aut oppignerare, aut

* Id est: *pauca verba fecit vt se purgaret.*

r Στρατιᾶς *Vat.*

** In remunerationem promtitudinis erga ipsos suae. *Lapus.*

s Ἀποδιδομένης *Vat.*

t Τὰς τύχας βραβεῦσαι αὐτοῖς *Vat.*

u Ἐκείνους *Vat.*

x Haec κατ' αὐτῶν *Lapus* vertit *per se.* Μετ' αὐτὸ legisse videtur *Gelenius:* quod paullo supra (v. 15.) dixit, ἠξίου συνάρασθαι τῆς στρατείας αὐτῷ. *Sylb.*

y Στρατεύσωσι *Vat.*

νος αὐτῶν ἀπάγειν πρὸς μηδὲν συμβόλαιον, μήτε κωλύειν τὸν βελόμενον τῆς στρατείας κοινωνεῖν. ὅσοι δ' ἂν ἀπολειφθῶσι τῆς στρατείας, τὰς κατὰ τούτων πράξεις ὑπάρχειν τοῖς δανεισταῖς, ἐφ' οἷς ἕκαστοι συνέβαλον. ὡς δὲ ταῦτ' ἤκουσαν οἱ πένητες, αὐτίκα συνέγνωσάν τε, καὶ πολλῇ προθυμίᾳ πάντες εἰς τὸν πόλεμον ὥρμηντο, οἱ μὲν [z] ὠφελειῶν ἐλπίσιν ἐπαρθέντες, οἱ δὲ τῷ στρατηλάτῃ χάριτι, οἱ δὲ πλεῖστοι τὸν Ἄππιον καὶ τὰς ἐν τῇ πόλει κατὰ τῶν [a] ὑπομεινάντων προπηλακισμὰς φεύγοντες. παραλαβὼν δὲ ὁ Σερβίλιος τὸ στράτευμα, σὺν πολλῇ σπουδῇ ἐλαύνει, διαλιπὼν ἀδένα χρόνον, ἵνα συμμίξῃ τοῖς πολεμίοις, πρὶν εἰς τὴν Ῥωμαίων χώραν αὐτὸς εἰσβαλεῖν· καὶ καταλαβὼν περὶ τὸ [b] Πωμεντῖνον χωρίον ἑστρατοπεδευκότας, καὶ τὴν Λατίνων χώραν πορνμεύοντας, ὅτι παρακαλέσειν αὐτοῖς ἃ συνήραντο τῷ πολέμῳ, περὶ δείλην ὀψίαν, παρὰ λόφον τινά, ὡς εἴκοσι στάδια τῆς στρατοπεδείας αὐτῶν ἀφεστῶτα, τίθεται τὸν χάρακα· καὶ αὐτοῖς νυκτὸς

Per. Iul. aut eorum familiam vllius contractus cauſſa *in neruum* abducere,
4221. aut etiam impedire, quo minus quilibet nomen ad militiam da-
Ante ret, eiuſque particeps eſſet: et qui militiam deſeruiſſent, contra
Chr. eos creditoribus ius eſſe exigendi pecuniam, quibuſcunque con-
493. ditionibus eam ipſis mutuo dediſſent. Pauperes his auditis con-
Olymp. feſtim conſenſerunt, et magna animi alacritate omnes ad bellum
72 ¾. ferebantur; alii quidem lucri ſpe exciti, alii vero imperatoris
Cat. gratia, plurimi vero vt effugerent Appium et contumelias *patri-*
V.C. 259. *ciorum* in eos, qui in vrbe remanſiſſent. Seruilius igitur, aſſumto
Var. 261. exercitu, magna celeritate properat nulla mora interpoſita, vt prius cum hoſtibus congrederetur, quam ipſi in Romanum agrum irrumperent. Quum autem eos offendiſſet caſtrametatos in agro Pomentino, et Latinum agrum populantes, quod a ſe inuitati belli ſocii eſſe noluiſſent, circa veſpertinum crepuſculum in colle quodam, viginti ferme ſtadiis ab eorum caſtris diſtante, caſtra poſuit. Noctu vero

z Ἐλπίσιν ὠφελειῶν ὑπαχθέντες *Vat.* et *Lapi Cod.*

a Ἀπομεινάντων *Vat.*

b Πωμεντίνων] Πωμεντῖνον *Vat.* Supra (p. 285.) Πωμεντῖνον πεδίον appellat.

c κατα-

ἐπιτίθενται Οὐολῦσκοι, ὀλίγως τε [c] καταδοξάσαντες εἶναι, καὶ, ὡς ἐξ ὁδῷ μακρᾶς, κατακόπως, προθυμίας τ' ἐνδεῶς ἔχοντας, διὰ τὰς ἐκ τῶν πενήτων περὶ τὰ χρέα νεωτερισμὰς, ἐν ἀκμῇ μάλιστα δοκοῦντας εἶναι. ὁ δὲ Σερβίλιος, ἔτι νυκτὸς ἀπὸ τῦ χάρακος ἀγωνισάμενος, ἐπειδὴ φῶς τ' ἤδη ἐγένετο, καὶ τὰς πολεμίας ἔμαθεν ἀτάκτως προνομεύοντας, ἀνοῖξαι κελεύσας πυλίδας ἐκ τῦ χάρακος ἀδήλως συχνὰς, ἀφ' ἑνὸς παραγγέλματος ἐφῆκεν ἐπ' αὐτὰς τὸ στράτευμα. ἐξαπιναίᾳ δὲ τῷ δεινῷ καὶ παρὰ δόξαν τοῖς Οὐολύσκοις προσπεσόντος, ὀλίγοι μέν τινες ὑποστάντες πρὸς τῷ χάρακι μαχόμενοι κατεκόπησαν· οἱ δ' ἄλλοι φεύγοντες προτροπάδην, καὶ πολλὰς τῶν σφετέρων ἀπολέσαντες, τραυματίαι [d] τε [e] οἱ πλεῖστοι καὶ τὰ ὅπλα ἀπολωλεκότες, εἰς τὸν χάρακα διεσώζοντο. ἐπομένων δ' αὐτοῖς τῶν Ῥωμαίων ἐκ ποδὸς, καὶ περισχόντων τὸ στρατόπεδον, βραχύν τινα χρόνον ἀμυνάμενοι, παρέδοσαν τὸν χάρακα, πολλῶν ἀνδραπόδων τε καὶ βοσκημάτων καὶ ὅπλων καὶ τῆς εἰς τὸν πόλεμον παρασκευῆς γέμοντα. ἑάλω δὲ καὶ σώματα ἐλεύθερα συχνὰ,

vero Volſci eos adorti ſunt, exiſtimantes paucos eos eſſe, et ob *Per. Iul.*
iter longum fatigatos, et animis ad operam nauandam minus pa- 4221.
ratis, ob inopum ſeditiones propter aes alienum excitatas, quae *Ante*
tum maxime vigere credebantur. At Seruilius, quamdiu nox *Chr.*
durauit ex ipſo vallo pugnans, vbi primum dies illuxit, et anim- 493.
aduertit hoſtes nullis ſeruatis ordinibus palantes, iuſſit omnes *Olymp.*
caſtrorum portas clam aperiri, et ſimul vno ſigno exercitum in 72 ¾.
eos immiſit. Quum autem Volſci in graue, repentinum, et in- *Cat.*
opinatum malum incidiſſent, eorum pauci quidam auſi reſiſtere *V.C.* 259.
ad vallum pugnantes conciſi fuerunt; reliqui vero effuſa fuga *Var.*
fugientes, multis ſuorum amiſſis, plerique ſaucii et inermes in 261.
ſua caſtra ſe receperunt. Sed Romanis illos e veſtigio inſequentibus, et caſtra circumdantibus, poſt non longam defenſionem caſtra dediderunt, multis mancipiis et pecore et armis et reliquo bellico apparatu referta. Captus eſt etiam hominum ingenuorum magnus

c καταδόξαντες] Legi mallem *Cod. Vat.* καταδοξάσαντες. *Caſ.* Δόξαντες in

d Non agnoſcit *Vat.*

e Locus

τὰ μὲν αὐτῶν Οὐολσκων, τὰ δὲ τῶν αὐτοῖς συναγωνισαμένων ἐθνῶν· [c] χρήματά τε, καὶ ὅσα χρυσὸς καὶ ἄργυρος καὶ ἐσθὴς, ὥσπερ ἂν πόλεως τῆς [f] κρατίστης ἁλόσης, πάνυ πολλὰ, τοῖς στρατιώταις ταῦτα ἐφιεὶς ὁ Σεσ- 5 ρουίλιος, ὡς ἕκαστος ὠφεληθείη, [g] μηδὲν δ' εἰς τὸ δημόσιον [h] ἀναφέρων, ἀλλὰ διανείμασθαι κελεύσας, καὶ τὸν χάρακα πυρὶ δοὺς, ἀναλαβὼν τὰς δυνάμεις, ἦγεν [i] ἐπὶ τὴν ἐγγύτατα Σαίσσαν Πωμεντιανήν. μεγέθει τε γὰρ περιβόλε, καὶ πλήθεσιν οἰκητόρων, ἔτι δὲ δόξῃ καὶ πλέ-

Per. Iul. 4221. *Ante Chr.* 493. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* *V.C.* 259. *Var.* 261.

magnus numerus, partim ipsorum Volscorum, partim gentium, quae ipsis auxilium in eo bello tulerant; et quicquid pecuniarum, auri, argenti, et vestium milites habebant, quarum rerum ibi maxima erat copia haud aliter ac in opulentissima aliqua vrbe expugnata. Seruilius autem haec omnia *militibus* concedens, vt vnusquisque aliquid lucraretur et nihil in publicum referret, praedam diuidi iussit: castrisque incensis exercitum inde abducens, *ad vrbem proximam Suessam Pometiam contendit. Haec enim ambitus magnitudine, et colonorum multitudine, praeterea gloria

e Locus hic non est satis integer, paullo melior videtur haec lectio: χρήματά τε θαύμασα ὅσα, χρυσὸς καὶ ἄργυρὸς καὶ ἐσθὴς, ὥσπερ ἂν πόλεως τῆς κρατίστης ἁλόσης, πάνυ πολλά. ταῦτα τοῖς στρατιώταις ἐφιεὶς ὁ Σερ. vel minori mutatione, χρήματά τε καὶ ὅσα χρυσὸς καὶ ἄργυρὸς καὶ ἐσθὴς, ὥσπερ ἂν πόλεως τῆς κρατίστης ἁλόσης πάνυ πολλά. τοῖς στρατιώταις ταῦτα ἐφιεὶς ὁ Σερ. cui lectioni fauet similis locus l. X. p. 648. atque etiam *Lapi* versio, *pecuniaeque et argenti aurique et vestis tanquam vrbe praeclara capta valde multum. quae Seruilius militibus dimittens* etc. *Sylb.* in vulgatis nempe sic distinctum cernitur. πάνυ πολλὰ τοῖς στρατιώταις. ταῦτα —

f Κρατίστης in *Cod. Rom.* Sed vulg. lectio huic postponenda non est. *Sylb.*

g Καὶ μηδὲν εἰς in *Codd. Ven.* et *Vat.*

h Nota (inquit *Sylb.*) diuersitatem modi in ὠφεληθείη et ἀναφέρωσι. Verum ἀναφέρωσι habet *Cod. Vat.*

* *Portus*, vulgatam lectionem sequens, interpretatur, *ad Pometiam vrbem Suessae proximam.*

i Σαίσσης] Ἐπὶ τὴν ἐγχοτάτω πόλιν Σάεσσαν Πωμεντιανὴν in *Cod. Ven.* Ἐπὶ τὴν ἐγχοτάτω Σάεσσαν Πωμ. *Vat.* Ἐπὶ τὴν ἐγγύτατα πόλιν, Σάεσσαν Πωμ. legit *Cluuerius* in *Ital. Antiq.* l. III. p. 1025.

k Ταύτην

τῳ πολὺ [k] ταύτας ὑπερέχειν ἐδόκει, καὶ ἦν ὥσπερ ἡγεμὼν τῶν ἔθνων. περισκοπεδεύσας δ' αὐτὴν, καὶ [l] ἔστε ἡμέρας ἔστε νυκτὸς ἀνακαλῶν τὸν στρατὸν, ἵνα μηδένα χρόνον οἱ πολέμιοι [m] διαναπαύσαιντο, μήτε ὕπνον αἱρόμενοι, μήτε πολέμου παῦλαν δεχόμενοι, λιμῷ καὶ ἀμηχανίᾳ καὶ σπάνει συμμάχων παρατείνας, εἷλεν αὐτὸς ἐν ὀλίγῳ πολλῷ χρόνῳ, καὶ τοὺς ἐν ἥβῃ πάντας κατέσφαξεν. ἐπιτρέψας δὲ καὶ ὅσα ἦν ἐνταῦθα χρήματα τοῖς στρατιώταις φέρειν τε καὶ ἄγειν, ἐπὶ τὰς ἄλλας πόλεις ἀπῆγε τὴν δύναμιν, ὡδενὸς ἐκέτι τῶν Οὐολσκων ἀμύνειν τι δυναμένου. 10

Ὡς δὲ τοῖς Ῥωμαίοις τεταπεινωμένα ἦν τὰ τῶν Οὐο- xxx. λσκων πράγματα, προαγαγὼν τοὺς ὁμήρους αὐτῶν εἰς τὴν ἀγορὰν ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων Ἄππιος Κλαύδιος, ἄνδρας τριακοσίους, ἵνα δι' εὐλαβείας ἔχοιεν οἱ [n] προσθέμενοι σφίσι πίστεις ὁμηρείων μὴ παρασπονδεῖν, μάλιξί τ' ἠκίσατο, πάντων ὁρώντων, καὶ τοὺς αὐχένας αὐτῶν ἐκέ-

gloria et opibus, longe caeteris antecellere videbatur, et erat tanquam illius gentis caput. qua obsessa, et exercitu neque interdiu neque noctu ab oppugnatione reuocato, ne vllum temporis spatium hostibus daretur ad quiescendum, neue somnum caperent, aut a praelio vnquam cessarent, eos fame confectos, et consilii inopia ac sociorum penuria laborantes, breui temporis spatio expugnauit, et omnes puberes interfecit: omnibusque rebus, quaecunque ibi quoque erant, militibus in praedam concessis, ad alias vrbes copias duxit, quod nullus de Volscis ipsi amplius resistere posset.

Per. Iul. 4221. *Ante Chr.* 493. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* *V.C.* 259. *Var.* 261.

Quum igitur Romani res Volscorum ita afflixissent, Appius Claudius, alter consul, productos in forum eorum obsides, qui erant trecenti, nequi in posterum fidem datis obsidibus confirmatam temere violarent, virgis caesos in omnium conspectu decollari

k Ταύτην τῶν ἄλλων ὑπερέχειν in *Cod. Rom.* sed procul dubio verius αὕτη. *Sylb.* Ταύτης ὑπερέχειν in *Cod. Vat.*

l Οὔθ' ἡμέρας *Vat.*

m Διανεπαύσαιντο *Vat.* vulgo διαναπαύσωνται.

n Προσθέμ.] Forsan rectius προσθέμενοι: hoc sensu; *vt qui se illis adiunxissent* (amicos scilicet et socios) hoc exemplo moniti *cauerent ne fidem datam obsidibus confirmatam violarent. Sylb.* atque ita plane in *Cod. Vat.*

o Ἀφικο-

λευσεν ἀποκόψαι. ο ἀφικομένῳ δ' ἀπὸ τῆς στρατείας ὐ πολλαῖς ὕστερον ἡμέραις τῶ συνυπάτῳ, καὶ τὸν εἰωθότα δίδοσθαι θρίαμβον ἀπὸ τῆς βουλῆς τοῖς ἀγῶνα λαμπρὸν ἀγωνισαμένοις στρατηγοῖς ἀξιοῦντος λαβεῖν, p ἐμποδὼν ἐγίνετο, σασιασὴν ἀποκαλῶν, καὶ πολιτείας πονηρᾶς ἐραστήν· μάλιστα δ' αὐτῶ κατηγορῶν, ὅτι ἐκ τῶν τῶ πολέμῳ λαφύρων ὐδεμίαν μοῖραν εἰς τὸ δημόσιον ἀνήγαγεν, ἀλλ' οἷς αὐτὸς ἐβούλετο κατεχαρίσατο· καὶ ἔπεισε τὴν βουλὴν μὴ δῶναι τῷ ἀνδρὶ τὸν θρίαμβον. ὁ δὲ Σερβίλιος ὑβρίσθαι δοκῶν ὑπὸ τῶ συνεδρίῳ, εἰς αὐθάδειαν ἐκ εἰωθυῖαν Ῥωμαίοις ἐτράπετο. καλέσας γὰρ εἰς ἐκκλησίαν τὸν δῆμον ἐν q τῷ πρὸ τῆς πόλεως πεδίῳ, καὶ διεξελθὼν τὰ πραχθέντα κατὰ τὸν πόλεμον, καὶ τῶ συνάρχοντος τὸν φθόνον, καὶ τῆς βουλῆς τὸν προπηλακισμὸν διηγησάμενος, ἔφη παρὰ τῶν ἑαυτῶ πράξεων καὶ τῶ συναγωνισαμένῳ στρατεύματος ἔχειν τὴν τῶ πομπεύειν ἐπὶ καλοῖς τε καὶ εὐτυχέσιν ἔργοις r ἐξσίαν. ταῦτ' εἰπὼν, στεφανώσασθαι s τὰς ἄνδρας ἐκέλευσεν, καὶ αὐτὸς στεφανωσάμενος, ἔχων τὴν θριαμβικὴν ἐσθῆτα, προῆγεν εἰς τὴν πόλιν ὑπὸ τῶ δήμῳ παντὸς προπεμπόμενος, ἕως εἰς τὸ Καπιτώλιον ἀνέβη, καὶ τὰς εὐχὰς ἀπέδωκε, καὶ τὰ σκῦλα ἀνέθηκεν. ἐκ δὲ τότε φθόνον μὲν ἔτι μείζονα παρὰ τῶν πατρικίων ἐπεσπάσατο, οἰκεῖον δ' αὐτῷ παρεσκευάσατο τὸ δημοτικόν.

Ἐν τοιαύταις δ' ἀκαταστασίαις τῆς πόλεως ὔσης, ἐκεχειρία τις ἐν τῷ διὰ μέσε γενομένη θυσιῶν πατρίων ἕνεκα, καὶ πανηγύρεις ἐπιλαβοῦσαι λαμπραὶ ταῖς δαπάναις t ἐπέσχον ἐν τῷ παρόντι τὴν τῶ πλήθος δίχοσασίαν. ἐορτάζουσι δ' αὐτοῖς ἐπιτίθενται πολλῇ δυνάμει Σαβῖνοι, τοῦτον ἐκ πολλῶ φυλάξαντες τὸν χρόνον, ἀρχομένης u ἔτι νυκτὸς x ποιησάμενοι y τὴν ἐπίσασιν, ἵνα z πρὶν αἰσθέσθαι

XXXI.

coronari iussit, et ipse coronatus et triumphali veste indutus vrbem ingressus est, toto populo eum prosequente vsque dum Capitolium ascenderet, votaque diis persolueret, ac spolia dicaret. Quo facto in multo maiorem patriciorum inuidiam incurrit, sed plebis fauorem sibi conciliauit.

Quamuis autem resp. in talibus seditionibus *talique tumultu* versaretur, aliquamdiu tamen quaedam iuduciae fuerunt ob sacra patria; celebritatesque interuenientes, magnificae sumptibus et splendore, plebis in praesens seditionem cohibuerunt. Illos autem, dum hos dies festos celebrarent, Sabini cum ingenti exercitu inuaserunt, hac ipsa occasione iam multo ante obseruata, noctis initio iter ingressi, vt antequam Romani suum aduen-

Per. Iul. 4221. *Ante Chr.* 493. *Olymp.* 72 3/4. *Cat. V.C.* 259. *Var.* 261.

Per. Iul. 4221. *Ante Chr.* 493. *Olymp.* 72 3/4. *Cat. V.C.* 259. *Var.* 261.

decollari iussit. Deinde, post dies collegae ex illa expeditione reuerso, et triumphum, qui imperatoribus ob rem in praeliis praeclare gestam *bellumque feliciter confectum* concedi solet, a senatu petenti obstitit, seditiosum et *prauae disciplinae amatorem eum vocans: praecipue vero eum accusans, quod ex eius belli praeda nihil in aerarium retulisset, sed quibus voluisset ea omnia largitus fuisset. et senatui persuasit, ne triumphum ei concederet. At Seruilius, quum existimaret se contumelia a senatu affectum, praeter Romanorum morem se gessit arrogantius. Conuocato enim ad concionem populo in campum ante vrbem situm, et narratis rebus a se in bello gestis, et declarata collegae inuidia, atque senatus contumelia, dixit se a rebus ipsis quas gesserat, et ab ipso exercitu suorum laborum socio, habere potestatem triumphandi, ob rem praeclare et feliciter gestam. His dictis, fasces

Seruilius triumphat.

Seruilius iniussu patrum de Volscis coronari

o Ἀφικομένῳ τε ἀπὸ *Vat.*

p Ἐμποδὼν ἐγένετο *Vat.*

* Prauae administrationis reipublicae. *Lapus.* Prauae reip. *Gelen.*

q Sc. *campo Martio:* nam alibi μέγιστον τῶν πρὸ τῆς πόλεως πεδίον, atque τὸ πρὸ τῆς πόλεως Ἄρειον πεδίον aperte vocat. *Port.*

r Εὐτυχίαν *Vat.*

s Τὰς ἄνδρας *Vat.* nec aliter forsan *Lapus*, dum vertit, *coronari lictores iubens.* vulgo legitur τὰς ῥάβδους.

t Ἐπέσχον τὴν ἐν τῷ *Vat.* articulus a vulgatis abest τὴν.

u Ἤδη malit *Sylb.* Sed ἔτι retinendum esse suadet *Portus:* sc. vt intelligatur, noctem nondum fuisse intempestiuam, sed iam aduentare incepisse.

x Ποιησόμενοι legit *Lapus, facturi nocte incipiente imposturam.* sed mutatione non opus esse, satis perspicitur e sequentibus Historiae partibus *Sylb.*

y Τὴν ἐπίθεσιν *Vat.* quod maluit et *Portus.*

z Μὴ προαισθέσθαι *Vat.*

τὰς ἔνδον, ἐν τῇ πόλει [a] γένωνται· καὶ ῥᾷστα ἂν ἐκράτησαν αὐτῶν, εἰ μὴ τῶν ψιλῶν τινες, ἀποσχισθέντες τῆς Φάλαγγος, αὐλαῖς ἐπιβαλόντες ἁρπαγῆς ἕνεκεν, θόρυβον εἰργάσαντο. βοή τε γὰρ εὐθὺς ἐγένετο, καὶ δρόμος τῶν γεωργῶν εἰς τὸ τεῖχος, πρὶν ἢ ταῖς πύλαις τὰς πολεμίας προσελθεῖν. ὡς δ' ἔγνωσαν [b] αὐτῶν τὴν ἔφοδον οἱ [c] κατὰ τὴν πόλιν, θεωρῶντες μεταξὺ καὶ τὰς σεφάνας ἐπικείμενοι, καταλιπόντες τὰς ἀγῶνας, ἐπὶ τὰ ὅπλα ὥρμησαν· καὶ Φθάνει τῷ Σερϊλίῳ συναχθεῖσα δύναμις [d] αὐτοκέλευτος ἱκανή· ἣν ἐκεῖνος ἔχων συντεταγμένην, προσπίπτει τοῖς πολεμίοις ὑπό τ' ἀγρυπνίας καὶ κόπῳ τεταλαιπωρηκόσι, καὶ ἃ προσδεχομένοις [e] τὴν Ῥωμαίων ἔφοδον. [f] ὡς δὲ συνέτειναν εἰς χεῖρας, ἐγίνετο μάχη, τὸ

Per. Iul. 4221. *Ante Chr.* 493. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* *V.C.* 259. *Var.* 261.

aduentum sentirent, vrbi adessent: et facillime eos vicissent, nisi velites quidam, a reliqua exercitus acie diuulsi, praedae cupiditate villas quasdam adorti tumultum excitassent. Confestim enim clamor exortus est, et concursus agrestium ad moenia factus, antequam hostes ad portas accederent. Quorum adventu a Romanis cognito, qui interea coronati in spectacula erant intenti, ludis relictis ad arma concurrerunt: matureque ad Seruilium voluntariorum manus satis magna confluxit, qua instructa impressionem in hostes fecit, vigilia et labore defessos, neque infestum Romanorum aduentum exspectantes. Quum autem ad manus veniissent, concurrerunt vtrique nullo ordine, et nulla militari

Sabinos feriarum tempore inruentes fundit et fugat idem Seruilius.

[a] γένηται *Vat.*

[b] Illa αὐτῶν τὴν ἔφοδον non agnoscit *Cod. Vat.*

[c] Malim κατὰ τὴν πόλιν, vt infra v. 45. *Sylb.* atque ita in *Cod. Vat.* vulgo deest articulus. Sed debuerat hanc obseruationem *Sylburgius* iam centenis antehac locis inculcasse. Nam toties occurrit in vulgatis *Dionysii* nostri libris dictio κατὰ πόλιν, vbi alius quicunque dicturas fuisset κατὰ τὴν πόλιν, graecae linguae ratione sic postulante, pro *in Vrbe*, vt nescias, vtri soloecismum hunc tribuas, librariisne, an ipsi Dionysio, in eiusque idiotismis numeres.

[d] *Camerarius* mauult αὐτοκέλευστος, sicut etiam pro ἐκελεύσθη supra (p. 69. v. 10.) frequentius dicitur ἐκελεύσθη. *Sylb.*

[e] Τὴν τῶν Ῥωμ. *Vat.*

[f] Ὡς δὲ συνέμιξαν εἰς χεῖρας, ἐγένετο μάχη *Vat.*

[g] Πεζοὶ

μὲν ἐν τάξει καὶ κόσμῳ διὰ τὴν σπουδὴν ἑκατέρων ἀφῃρημένη· οἱ δ' ὡς ἀπὸ τύχης τινὸς, ἢ φάλαγξ φάλαγγι, ἢ λόχος λόχῳ, ἢ ἀνὴρ ἀνδρὶ συνέπεσον, ἱππεῖς τε καὶ [g] πεζοὶ ἅμα πεφυρμένοι ἐμάχοντο. ἀρωγοὶ δ' αὐτοῖς ἑκατέρωθεν ἐπῆσαν, ἃ διὰ μακρῆς τῶν πόλεων ἀσῶν· οἳ τὸ κάμνον ἀναθαῤῥύνοντες, ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀντέχειν ταῖς ταλαιπωρίαις ἐποίουν. ἔπειτα οἱ Ῥωμαῖοι προσγενομένης σφίσι τῆς ἵππου, πάλιν νικῶσι τοὺς Σαβίνους. καὶ πολλοὺς ἀποκτείναντες, ἀνέσρεψαν εἰς τὴν πόλιν, ἄγοντες αἰχμαλώτους πάνυ συχνούς· τούς τε κατὰ τὴν πόλιν ὄντας Σαβίνων, οἳ κατὰ θέας πρόφασιν ἀφιγμένοι, προκαταλήψεσθαι τοῖς ἐπιοῦσι τὰ ἐρύματα τῆς πόλεως ἔμελλον, ὥσπερ αὐτοῖς [h] συνετέτακτο, ἀναζητοῦντες εἰς τὰ δεσμωτήρια κατετίθεντο. τὰς δὲ θυσίας, αἷς ὁ πόλεμος ἐμποδὼν ἐγένετο, διπλασίας τῶν προτέρων ψηφισάμενοι, αὖθις ἐν εὐπαθείαις ἦσαν.

militari disciplina seruata, prae festinatione nimia: sed prout fors tulit, legio legioni, cohors cohorti, vir viro occurrit, et equites ac pedites promiscue pugnabant. Vtrisque autem auxilia celeriter venerunt ex ciuitatibus, quae haud procul inde aberant; quae, quum suis laborantibus animos redintegrassent, effecerunt vt diutius malis *et laboribus* resisterent. Tandem tamen Romani, quum equitatus auxilium ipsis tulisset, Sabinos iterum vicerunt; et, multis caesis, in vrbem redierunt cum magno captiuorum numero: et Sabinos, qui in vrbe erant, et qui, per speciem spectandi eo profecti, in suorum aduentantium gratiam arces et loca vrbis munita occupaturi erant, vt inter inter illos conuenerat, diligenter conquisitos in carcerem coniecerunt. Sacra vero, quae bello interrupta fuerant, duplo maiore quam ante sumptu ex senatusconsulto instaurata sunt: atque ita populus iterum epulis atque in hilaritatibus versabantur.

Per. Iul. 4221. *Ante Chr.* 493. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* *V.C.* 259. *Var.* 261.

Illis

[g] Πεζοὶ ἅμα πεφυρμένοι *Vat.* vulgatis deest ἅμα, quod cum ἐμάχοντο cohaeret, non cum πεφυρμένοι.

[h] Συνετέταχτο *Vat.* quo modo legendum esse docuit *Portus.* vulgatis deest augmentum plusquamperfecti.

XXXII. Ἔτι δὲ πανηγυρίζουσιν αὐτοῖς πρεσβευταὶ παρῆσαν ἐξ ἔθνους [i] Ἀρύγκων, οἱ τῆς Καμπανῶν χώρας τὰ κάλλιστα πεδία κατεῖχον. ἦτοι καταστάντες ἐπὶ τὴν βουλήν, ἠξίουν τὴν Οὐολούσκων, τῶν καλουμένων Ἐχετρανῶν, χώραν, ἣν ἀφελόμενοι τοὺς Ἐχετρανοὺς [k] Ῥωμαῖοι κληροῦχοις εἰς φυλακὴν τοῦ ἔθνους ἐκπεμφθεῖσι διένειμαν, ἀποδιδόναι σφίσι, καὶ τὴν φρουρὰν ἀπαγαγεῖν ἐξ αὐτῆς· ἐὰν δὲ μὴ ποιήσωσιν, Ἀρύγκους ἥξοντας ἐπὶ τὴν Ῥωμαίων ὀλίγῳ χρόνῳ, καὶ δίκας ληψομένους ὅσων διέθεντο τοὺς ὁμόρους κακῶν. Ῥωμαῖοι δ' αὐτοῖς τάδ' ἀπεκρίναντο· „Ἀγγέλλετε, ὦ πρέσβεις, Ἀρύγκοις, ὅτι ἡμεῖς οἱ Ῥωμαῖοι δικαίῳ μὲν ὅσα κτᾶταί τις ἀρετῇ πολεμίους ἀφελόμενος, ταῦτα τοῖς ἐγγόνοις ὡς οἰκεῖα παραδιδόναι. πόλεμον δ' οὐ δείδομεν τῶν Ἀρύγκων, ὅτε πρῶτον, ὅτε [l] δεινότατον ἐσόμενον· ἀλλ' ἐν ἔθει ἡμῖν ὑπάρχει πᾶσι μάχεσθαι περὶ τῆς ἡγεμονίας καὶ ἀρετῆς· ἐν ἀγωνισμῷ τ' ἐσόμενον

Per. Iul. 4221. Ante Chr. 493. Olymp. 72 3/4. Cat. V.C. 259. Var. 261.

Illis autem adhuc feſtum celebrantibus, legati ab Auruncis venerunt, qui agri Campani pulcherrimam planiciem tenebant. Iſti in ſenatum introducti poſtularunt, vt ſibi reſtituerent agrum Volſcorum, qui Echetrani vocabantur, (quem Romani Echetranis ademptum colonis ad eius gentis praeſidium miſſis diuiſerant) et inde praeſidium deducerent: quae niſi feciſſent, *denunciabant* Auruncos breui in agrum Romanum venturos, et poenas pro iniuriis, quas populis finitimis intulerant, ſumturos. Romani vero haec reſponſa illis dederunt: „Renunciate, legati, Auruncis, nos Romanos aequum eſſe cenſere, vt quaecunque quis ſua virtute hoſtibus ademerit et ſibi compararit, ea ſuis poſteris tanquam res proprias relinquat: bellum autem Auruncorum non timere, vtpote quod neque primum, neque grauiſſimum futurum ſit; ſed aſſuetos nos eſſe cum quibusuis de imperio et de virtute decertare, et ſi rem ad certamen perductam

i Rectius Αὐρώγκων: cuius ſcripturae veſtigia ſupra indicata p. 17. v. 9. Iidem eſſe videntur, quos *Strabonis* exemplaria vocant Ἀγγυρώσκους, lib. V. p. 254. *Sylb.* Αὐρώγκων malit *Portus.*

k Ῥωμαῖοι κληροῦχους, εἰς φυλακὴν etc. in *Ed. Steph.* alio plane ſenſu.

l Δεινὸν *Var.*

m Ἐντυ-

ὁρῶντες αὐτὸν, ἀκαταπλήκτως δεξόμεθα. μετὰ ταῦτ' Ἀρῦγκοί τε πολλῇ στρατιᾷ ὁρμηθέντες ἐκ τῆς ἑαυτῶν, καὶ Ῥωμαῖοι τὰς οἰκείας δυνάμεις ἔχοντες, ἡγεμόνα Σερουίλιον, [m] συντυγχάνουσιν ἀλλήλοις ἀγχοῦ πόλεως [n] Ἀρικείας, ἣ διέχει σταδίους [o] ἑκατὸν εἴκοσι τῆς Ῥώμης· καὶ στρατοπεδεύονται ἑκάτεροι ἐν ὄρεσιν ὀχυροῖς, ὀλίγον ἀλλήλων διεστῶτες. ἐπεὶ δὲ τὰς χάρακας ἐκρατύναντο, προῆλθον εἰς τὸ πεδίον ἀγωνιούμενοι· καὶ συμπεσόντες ἐξ ἑωθινοῦ μέχρι [p] μεσούσης ἡμέρας ἀντεῖχον· ὥστε πολὺν ἐξ ἀμφοτέρων γενέσθαι φόνον. Φιλοπόλεμον γὰρ [q] δή " τὸ τῶν Ἀρῦγκων ἔθνος ἦν, καὶ τῷ μεγέθει τε καὶ ῥώμῃ, καὶ ὄψεως δεινότητι πολὺ τὸ θηριῶδες ἐχούσῃ φοβερώτατον.

Ἐν τούτῳ λέγεται τῷ πολέμῳ τοὺς ἱππεῖς τῶν Ῥωμαίων κρατίστους γενέσθαι, καὶ τὸν ἡγεμόνα αὐτῶν, Αὖλον Ποστούμιον [r] Ἄλβον, ὃς ἔσχε τὴν δικτάτωρος ἀρχὴν ἐν XXXIII.

ductam viderimus, nos impetum intrepide excepturos.„ Poſtea Auruncis, cum ingenti exercitu ex agro ſuo venientibus, Romani cum ſuis domeſticis copiis ductu Seruilii occurrerunt ad Aricìam vrbem, quae ab vrbe centum et viginti ſtadia abeſt: et vtrique caſtra poſuerunt in montibus natura munitis, parum inter ſe diſtantia. Et vbi vallum munierant vtrique, in mediam planiciem dimicaturi proceſſerunt, collatiſque ſignis a matutinis horis uſque ad meridiem pugnarunt, alteri alteris fortiter reſiſtentes, ita vt magna hinc inde caedes facta fuerit. Gens enim Auruncorum bellicoſa erat, et corporis magnitudine, et robore, et truci oris adſpectu feritatem maxime formidabilem prae ſe ferebat.

Per. Iul. 4221. Ante Chr. 493. Olymp. 72 3/4. Cat. V.C. 259. Var. 261. *Auruncos devincit idem Seruilius.*

In hoc praelio virtus atque egregia opera equitum Romanorum, et ducis eorum A. Poſtumii Albi, qui anno ſuperiore dictator fuerat, maxime enituiſſe fertur. Locus enim vbi prae-

m Ἐντυγχάνουσιν *Var.*

n Ἐρικείας in *Ed. Steph.* et *Cod. Var.*

o Ἀρικείας, ἣ διέχει σταδίους ρκ'.] *Strabo* (lib. V.) ait Ariciam ab vrbe diſtare ſtadiis 160. *Acron* autem, in quintam *Horatii* Satyram, decem millia paſſuum. *Glar.*

p Ἡμέρας μεσούσης *Var.*

q Deeſt *Var.*

r "Αλβαν] rectius "Αλβον, vt

τῷ πρόσθεν ἐνιαυτῷ. τὸ μὲν γὰρ χωρίον, ἐν ᾧ ἡ [s] μαχη ἐγίνετο, ἦκιστ' ἱππάσιμον ἦν, κολωνάς τε πετρώδεις καὶ φάραγγας βαθείας εἶχεν, ὥστε μηδὲν ἑκατέροις τὴν ἵππον οἵαν τ' εἶναι προσωφελεῖν. ὁ δὲ Ποστόμιος παρακελευσάμενος τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ἀπὸ τῶν ἵππων καταβῆναι, καὶ ποιήσας σῖφος ἀνδρῶν ἑξακοσίων, [t] ἐν οἷς μάλιστα χωρίοις ἔκαμνεν ὠθισμένη κατὰ πρανῆς τοῖς Ῥωμαίοις ἡ φάλαγξ, ἐν τούτοις συνάπτει τοῖς πολεμίοις, καὶ αὐτίκα [u] συνέσειλεν αὐτούς. ὡς δ' ἅπαξ ἀνεκόπησαν οἱ βάρβαροι, θάρσος ἐνέπεσε τοῖς Ῥωμαίοις, καὶ φιλονεικία τοῖς πεζοῖς πρὸς τοὺς ἱππεῖς· καὶ καθ' ἓν ἀμφότεροι πυργηδὸν ἐξωθοῦσι τὸ δεξιὸν κέρας τῶν πολεμίων ἕως τοῦ λόφου· καὶ οἱ μὲν τοῖς [x] πρὸς τὸν χάρακα φεύγουσιν ἑπόμενοι, πολλοὺς ἀπέκτειναν· οἱ δὲ τοῖς ἔτι μαχομένοις κατὰ νώτου ἐπῆγον. τρεψάμενοι δὲ καὶ ἐκείνους εἰς φυγὴν, [y] ἐπίπονόν τε καὶ βραδεῖαν τὴν ἀποχώρησιν ποιησάμενοι, πρὸς

Per. Iul. 4221. *Ante Chr.* 493. *Olymp.* 72. 3/4. *Cat. V.C.* 259. *Var.* 261.

praelium commissum est minime equitabilis erat, et confragosos colles et profundas conualles habebat, ita vt neutris equitatus vllo modo prodesset. Sed Postumius, iussis equitibus quos secum habebat ex quis descendere, et facto sexcentorum hominum globo, qua parte maxime laborabat acies Romana loco pulsa, ab ea parte cum hostibus congressus est, et confestim eorum impetum repressit. Vt vero semel barbari reiecti fuerunt, audacia Romanos subiit, accensis peditibus equitum aemulatione; factoque ex vtrisque cuneo, dextrum hostium cornu ad collem vsque propulerunt: atque alii quidem hostes ad castra fugientes insequuti, magnum eorum numerum occiderunt; alii vero eos qui adhuc pugnabant a tergo premebant. Quos etiam in fugam versos, quum laborioſe et tarde recederent, ad loca accliuia

Sigonius tradit e *Fastis Siculis*: nam *Albus* et *Albinus* familiae *Postumiae* cognomina. *Sylb.*

s Μάχη ἐγένετο *Vat.*

t Ἐν οἷς μάλιστα ἔκαμνε τοῖς Ῥωμαίοις κατὰ πρανῆς ὠθισμένοις χωρίοις ἡ φάλαγξ *Vat.* nec aliter in *Lapi Cod.* nam vertit, *vbi maxime laborabat acies Romanis per decliue propulsis, eo loco occurrebat hostibus.* vulg. sic dant. μάλιστα ἔκαμνεν ὠθισμένη χωρίοις ἡ φάλαγξ, ἐν τούτῳ.

u Συνίσησιν αὐτῶν τὰς τάξεις in *Vat.* et *Lapi Cod.*

x πρὸς τὸν] Rectius ἐπὶ legemus, quo modo et *Lapus*, dum vertit, *fugientes ad vallum. Sylb.*

y Ἐπίπονόν τε *Vat.*

x Τὰς

ὀχθώδη χωρία ἐδίωκον, τένοντάς τε ὑποκόπτοντες ποδῶν, καὶ [z] τὰς ἰγνύας πλαγίοις τοῖς ξίφεσι διαιρῶντες, ἕως ἐπὶ τὸν χάρακα αὐτῶν ἀφίκοντο. βιασάμενοι δὲ καὶ τότε τὰς φύλακας ὀλίγους ὄντας, ἐκράτησαν τοῦ στρατοπέδου, καὶ διήρπασαν· ὠφελείας μέντοι ὀλίγας εὗρον, ὅτι μὴ ὅπλα καὶ ἵππους, καὶ εἴ τι ἄλλο [a] πολεμιστήριον χρῆμα ἦν. ταῦτα οἱ περὶ Σερούϊλιον καὶ Ἄππιον ὕπατοι ἔπραξαν.

Μετὰ ταῦτα παραλαμβάνουσι τὴν ὑπατικὴν ἀρχὴν Αὖλος Οὐεργίνιος [b] Μοντανὸς, καὶ Τῖτος [c] Οὐετούριος Γέμινος, ἄρχοντος Ἀθήνησι Θεμιστοκλέους, ἑξηκοστῷ καὶ διακοσιοστῷ μετὰ τὴν κτίσιν ἔτει, μελλούσης εἰς τὸ πιὸν τῆς [d] ἑβδομηκοστῆς καὶ δευτέρας ὀλυμπιάδος, ἣν ἐνίκα δεύτερον [e] Στησικράτης Κροτωνιάτης. ἐπὶ τούτων Σαβῖνοι πάλιν ἐπὶ Ῥωμαίους στρατιὰν ἐξάγειν μείζονα παρεσκευάζοντο·

accliuia *ac aspera* Romani persequebantur, neruos pedum succidentes, et poplites obliquis gladiis diuidentes, donec ad eorum vallum peruenerunt. Cuius defensoribus, qui pauci erant vi submotis, castris sunt potiti, eaque diripuerunt: non magnam tamen praedam ibi inuenerunt, praeter arma et aequos, et si quod aliud bellicum instrumentum erat. Atque hae sunt res a Seruilio et Appio consulibus gestae.

Per. Iul. 4222. *Ante Chr.* 492. *Olymp.* 72. 4/73. 1. *Cat. V.C.* 260. *Var.* 262.

Post hos creati sunt consules A. Virginius Montanus et Titus Veturius Geminus, archonte Athenis Themistocle, anno ab vrbe condita ducentesimo sexagesimo, * quorum consulatus praecessit initium septuagesimae secundae olympiadis, qua iterum vicit in stadio Tisicrates Crotoniates. His consulibus Sabini iterum contra pop. Rom. maiorem quam ante exercitum ducere

A. Virginius Montanus et T. Veturius Geminus coss.

z Τὰς ἰγνῦς *Vat.*

a Πολεμητήριον *Vat.*

b Κοιλιμοντανὸς mauult *Sigonius* ex *Fastis Siculis* et *Liuio* l. III. *Sylb.*

c Οὐέμιος Γέμινιος perperam in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.* In *Lapi* versione *Vetusius Geminus.*

d Πεντηκοστῆς male in *Cod. Vat.*

e Στησίκρατος *Vat.* nec melius in *Cod. Ven.* Πισικράτης. Ex

* Instante in sequentem *annum* Olympiade LXXII. *Gelen.* Futura deinde Olympiade LXXII. *Lapus.*

καὶ [f] Μεδυλλῖνοι Ῥωμαίων ἀποστάντες, πρὸς τὸ Σαβίνων ἔθνος ὅρκους ἐποιήσαντο περὶ συμμαχίας. πυθανόμενοι δὲ τὴν διάνοιαν αὐτῶν οἱ πατρίκιοι, παρεσκευάζοντο διαταχέων ἐξιέναι πανστρατιᾷ· τὸ δὲ δημοτικὸν ἐχ ὑπήκουον αὐτοῖς, ἀλλ' ἐμνησικάκουν τῆς ψευσθείσης αὐτοῖς πολλάκις ὑποσχέσεως περὶ τῶν ἐπικρίας δεομένων ἀπόρων, [g] ἀντιδιεπαγόντων δὲ τῶν ὑπὲρ ἐκείνους ψηφιζομένων. [h] κατ' ὀλίγους δὲ συλλεγόμενοι, ὅρκοις ἀλλήλους κατελάμβανον ὑπὲρ τοῦ μηκέτι συνάρασθαι τοῖς πατρικίοις πολέμου μηδενὸς, καθ' ἕνα τε τῶν ἀπόρων [i] κατισχόμενοι

ducere parabant: et Medullini, facta a Romanis defectione, cum Sabinorum gente foedus adhibito iureiurando fecerunt. Patricii, cognito eorum consilio, sese ocius apparabant vt totis viribus in eos proficiscerentur: plebs vero eorum dicto minime audiens erat, sed recordabatur se toties deceptam fuisse eorum pollicitationibus de subleuanda egenorum inopia, et ea omnia quae pro illis decreuissent ab ipsis irrita fuisse facta. Itaque paullatim et pauci coëuntes iureiurando se inuicem obstrinxerunt, nequis amplius patricios in vllo bello adiuuaret, et vt

Per. Iul. 4222. *Ante Chr.* 492. *Olymp.* 72 4 / 73 1. *Cat.* *V.C.* 260. *Var.* 262.

vnicui-

p. 326. v. 25. et *Lapi* versione legendum Τισικράτης.

f Μεδυλλῖνοι minus recte in *Cod. Vat.*

g Ἀντιδιεπάγειν suspectum est verbum. nec magis consentanea est haec *Rom. Cod.* scriptura, ἀντιδιαγόντων τῶν ὑπ' ἐκείνοις ψηφιζομένων. Infra (p. 357. v. 25.) hac ipsa de re dicit, μηδὲν δ' ἐπὶ τέλος ἀγόντων τῶν ὁμολογηθέντων. vnde suspicari aliquis possit hic legendum, ᾐδὲν δ' ἐπὶ τέλος ἀγόντων τῶν ὑπὲρ ἐκείνης ψηφιζομένων. *Lapus* maluit ἀθετεμένων, *irritis factis quae ipsi decreuerant.* Sed possis etiam legere ἀναβαλλομένων seu ἀντιπαρελκομένων, *dilatis et protractis. Sylb.* Legitima construction flagitat ἀντιδιεπαγομένων δὲ τῶν ὑπὲρ ἐκείνων (sc. τῶν ἀπόρων) ψηφιζομένων, vel ἀντιδιεπαγόντων δὲ τὰ ὑπ' ἐκείνων ψηφιζόμενα. *Port.* In *Cod. Vat.* ἀντιδιεπαγόντων τῶν ὑπ' ἐκείνοις.

h Καὶ κατ' ὀλίγους συλλεγ. in *Cod. Rom.* teste *Sylburgio.*

i Ita *Cod. MSS.* Κατεσχόμενοι κοινῇ πρὸς in *Ed. Steph. Lapus* vertit pro *vnoquoque pauperum enitentes communiter, et auxilium occurrentibus ferentes,* quasi nactus esset huiusmodi lectionem, ὑπὸ τῶν ἀπόρων κατισχυόμενοι κοινῇ πρὸς τὰς ἐντυγχάνοντας βοηθοῦντες. mallem καθ' ἕνα τε τοῖς τῶν ἀπόρων κατασχομένοις κοινῇ etc. i. e. *et singuli iurarunt se singulis*

κοινῇ καὶ πρὸς τὰς ἐντυγχάνοντας [k] βοηθήσοντες. καὶ ἐγίνετο πολλαχῇ μὲν καὶ ἄλλῃ [l] τὸ τῶν συνωμοτῶν ἐν ἀψιμαχίαις λόγων τε καὶ ἔργων ἐμφανὲς, μάλιστα δ' ἐδηλοῦτο τοῖς ὑπάτοις. οἷς ἐπειδὴ ἐ προσήεσαν οἱ καλούμενοι πρὸς τὴν [m] ἀπολογίαν, συναρπάσαι τινὰ τῶν [n] ἐκ τοῦ δήμου κελευσάντων, οἱ πένητες ἀθρόοι συστραφέντες, τόν τε φερόμενον ἀφῇρουντο, καὶ τοὺς ὑπηρέτας τῶν ὑπάτων ἐ μεθιεμένους αὐτοὶ παίοντες ἀπήλαυνον, καὶ ἅθ' ἱππέων ἅτε πατρικίων, ὅσοι παρόντες τὰ γινόμενα κωλύειν ἠξίουν, [o] ἀπείχοντο μὴ ἐ παίειν· καὶ δι' ὀλίγου πᾶσα ἡ πόλις ἦν

vnicuique pauperum contra cuiusuis violentiam communi consensu omnes auxilium ferrent. Itaque conspiratio cum multis aliis in rebus, tum etiam in verborum contentionibus et rixis apparuit, praecipue vero consulibus *delectum habentibus.* quum enim citati ad danda nomina non venirent, et lictores coss. iussu quendam de plebe corripuissent, pauperes conferti et conglobati eum qui abducebatur eripuerunt, et lictores, qui eum dimittere nolebant, ipsi pulsantes repulerunt, neque ab ipsis equitibus et patriciis, quicunque aderant, quique id impedire volebant, manus abstinuerunt: et breui tota vrbs

Per. Iul. 4222. *Ante Chr.* 492. *Olymp.* 72 4 / 73 1. *Cat.* *V.C.* 260. *Var.* 262.

confu-

iis pauperibus, qui [*a patriciis*] *detinerentur* [*in vinculis ob suum aes alienum*] *contra quorumuis vim opem laturos.* Si legamus κατισχυομένοις, vertendum *iis qui vim a patriciis paterentur.* Possumus etiam legere ad hunc modum, καθ' ἕνα τε τῶν ἀπόρων οἱ κατισχυόμενοι. i. e. *et singuli pauperes, qui vim a patriciis patiebantur, iurarunt se communi consensu* mutuam *opem sibi laturos aduersus violentiam quorumuis.* hanc enim constructionem admittit καθ' ἕνα: nostramque coniecturam firmant illa (pag. 401. iuxta *Ed. Sylb.*) τοῖς δ' ἀδικουμένοις ἢ κατισχυομένοις etc. *Portus.*

k Βοηθήσαντες in *Cod. Vat.* et *Cod Romano* quo vsus est *Sylb.*

l Τὸ συνώμοτον in *Vat.* et *Rom. Codd.* et mox ἐδήλωσε pro ἐδηλοῦτο in iisdem.

m Στρατολογίαν malit *Camerarius.* ibidemque *Sylburgio* claudenda videtur periodus, et inferenda γὰρ post συναρπάσαι: aut plenius legendum, τῶν γὰρ ὑπάτων συναρπάσαι τινὰ τῶν ἐκ τοῦ etc.

n Ἐκ τοῦ δήμου καλεσάντων *Vat.*

o Ἀπείχοντο τοῦ μὴ παίειν *Vat.*

ἀκοσμίας πλήρης καὶ θορύβϐ. ἅμα δὲ ρ τῇ ϛάσει τῇ κατὰ τὴν πόλιν αὐξομένῃ, καὶ τὰ τῶν πολεμίων, πρὸς ϙ κατασκευὴν παρασκευαζόμενα, μείζω τὴν ἐπίδοσιν ἐλάμβανεν. Οὐολϗόσκων δὲ πάλιν ἀπόϛασιν ʳ βϐλευσαμένων καὶ τῶν καλεμένων Αἰκανῶν, ˢ πρεσϐεία ἀπὸ πάντων τῶν ᵗ Ῥωμαίων ὑπηκόων παρῆν, ἀξιόντων σφίσι συμμαχεῖν ἐν τρίϐῳ τῷ πολέμῳ κειμένοις. Λατῖνοι μὲν γὰρ ἔφασκον Αἰκανοὺς, ἐμϐαλόντας εἰς τὴν χώραν αὐτῶν, λεηλατεῖν τὰς ἀγρὰς [αὐτῶν,] καὶ πόλεις τινὰς ἤδη διηπάκεναι· οἱ δ' ᵘ ἐν Κρϗτομερίᾳ Φρϗρροὶ πλησίον εἶναι Σαϐίνων ἀποφαίνοντες, καὶ πολλῇ χρωμένους προθυμίᾳ τὸ Φρϗρίον ˣ πολεμεῖν· ἄλλοι δέ τι ἄλλο κακὸν ἀπαγγέλλοντες γεγονὸς, ἢ γενησόμενον, καὶ ϐοήθειαν διαταχέων αἰτησόμενοι. παρεγένοντο δ' ἐπὶ τὸ συνέδριον καὶ παρὰ

Per. Iul. 4222. confusionis et tumultus plena fuit. Et interim dum seditio in vrbe crescit, foris quoque bellum longe maiore conatu et apparatu ab hostibus parabatur. Volscis enim et Aequis ad defectionem iterum spectantibus, legati ab omnibus Romanorum subditis venerunt, qui petebant vt sibi opem ferrent, neue se in ipsa via hostibus obiectos desererent. Latini enim dicebant, nonnullas vrbes iam diripuisse: Crustumerini quoque praesidia-rii significabant Sabinos prope esse, et summo studio illius oppidi praesidium oppugnare: alii vero aliquam aliam calamitatem acceptam vel imminentem nunciabant, et vt ocius sibi ferretur subsidium postulabant. Venerunt etiam ad senatum legati a Volscis

Ante Chr. 492. *Olymp.* 72 4/73 1. *Cat.* 260. *V.C. Var.* 262.

p In *Cod. Ven.* τῇ ϛυϱάσει, minus vsitate *Sylb.*

q Suspectum est καταϛκευῆς vocabulum, vel ob ipsam tautologiam. forsan aptius ἀπόϛασιν aut ἐπίθεσιν. *Lapus* vertit, *apparatus quoque hostium maiorem quandam accessionem assumpserunt. Sylb.*

r In *Cod. Ven.* βϐλομένων: parum apte *Sylb.*

s Πρεσϐεία τε ἀπὸ *Vat.*

t Malim Ῥωμαίοις *Sylb.*

u Ἐν Κρϗϛομερίᾳ *Vat.*

x Forsan πολιορκεῖν. *Sylb.* Verum huic solenne est πολεμεῖν vsurpare pro πολιορκεῖν.

y Παρ'

Οὐολϗόσκων πρέσϐεις, ἀξιῶντες ἀπολαϐεῖν ἣν ἀφῃρέθησαν ʸ ὑπ' αὐτῶν χώραν, πρὶν ἄρξασθαι πολέμου.

Συναχθείσης δὲ περὶ τούτων τῆς ϐουλῆς, ᶻ κληθεὶς πρῶτος ὑπὸ τῶν ὑπάτων Τῖτος Λάρκιος, ἀξιώσει τε πρᾶξαι δοκῶν καὶ φρονῆσαι τὰ δέοντα ἱκανώτατος, προελθὼν ἔλεξεν· „Ἐμοὶ, ὦ ϐουλὴ, ἃ μὲν οἱ ἄλλοι δοκοῦσιν εἶναι φοϐερὰ καὶ ταχείας δεόμενα ϐοηθείας, ὅτε φοϐερὰ εἶναι δοκεῖ, ὅτε πάνυ κατεπείγοντα, ὡς χρὴ τοῖς συμμάχοις ἐπικουρῆσαι, ἢ καθ' ὅν τινα τρόπον τὰς πολεμίους ἀμύνασθαι· ἃ δ' ὅτε μέγιστα τῶν κακῶν νομίζουσιν, ὅτ' ἀναγκαῖα ἐπὶ τῷ παρόντι, ἀμελείᾳ τ' αὐτὰ ὡς ἁδὲν ἡμᾶς ϐλάψοντα παραδόντες ἔχουσι, ταῦτα ᵃ φοϐερώτατά μοι φαίνονται, καὶ εἰ μὴ ταχέως αὐτὰ ἐπιϛήσομεν, ἐσχάτης ἀνατροπῆς καὶ συγχύσεως τῶν κοινῶν αἴτια, ἥ τε τῶν δημοτικῶν ἀπείθεια τῶν ὐκ ἀξιούντων τὰ ἐπιταττόμενα ὑπὸ τῶν ὑπάτων πράττειν, καὶ ἡμῶν αὐτῶν ἡ πρὸς τὸ ἀνήκοον αὐτῶν καὶ τὸ ἐλευθεριάζον χαλεπότης.

Volscis missi, qui petebant vt ager sibi ab illis ademptus restitueretur, antequam belli initium fieret. *Per. Iul.* 4222.

Coacto autem senatu vt hac de re consultaretur, T. Lartius primus a consulibus sententiam rogatus, tum quia caeteris dignitate antecellere, tum etiam quia prudentissimus existimabatur, progressus in medium sic est loquutus: „Mihi certe, Patres conscripti, ea quae alii timenda et celeri indigere auxilio existimant, neque timenda neque valde vrgentia videntur, quonam modo videlicet auxilium sociis sit ferendum, aut quonam modo hostes repellendi *ac vlciscendi:* quae vero neque maxima mala alii existimant, neque in praesenti rerum statu vrgentia, et quae negligunt quasi nullum damnum nobis sint allatura, haec mihi maxime formidanda, et nisi ocius haec repressérimus, extremam euersionem et confusionem reipublicae allatura videntur, *nimirum* contumacia plebis recusantis coss. imperata facere, et nostra ipsorum in refractarios et liberius se gerentes acerbitas. Existimo

Ante Chr. 492. *Olymp.* 72 4/73 1. *Cat.* 260. *V.C. Var.* 262.

y Παρ' αὐτῶν *Vat.*

z Omitti malit *Sylb.* κληθεὶς quod in vulgatis ante κληθεὶς legitur.

a Φοϐερώτερά μοι φαίνεται *Vat.*

b πολι-

οἶμαι δὲ μηδὲν ὑμᾶς δεῖν ἐν τῷ παρόντι σκοπεῖν, εἰ μὴ ὅπως ἐξαιρεθήσεται ταῦτα ἐκ τῆς πόλεως, καὶ μιᾷ ἅπαντες γνώμῃ τὰ κοινὰ πρὸ τῶν ἰδίων [b] αἱρούμενοι πολιτευσόμεθα. ὁμονοοῦσα μὲν γὰρ ἡ τῆς πόλεως δύναμις, ἀνὴ ἔσται καὶ φίλοις ἀσφάλειαν παρασχεῖν, καὶ ἐχθροῖς δέος· σασιάζουσα δὲ, ὥσπερ νῦν, τούτων ἀφ' ἑτέρου ἂν δύναιτο [c] διαπεράξασθαι. θαυμάσαιμι δ' ἂν εἰ μὴ καὶ αὐτὴν διεργάσαιτο, καὶ παράσχοι τοῖς ἐχθροῖς δίχα πόνου τὸ κράτος· ὃ, μὰ τὸν Δία καὶ τοὺς ἄλλους θεοὺς, οὐκ εἰς μακρὰν οἶμαι τοιαῦτα πολιτευομένων [d] ἡμῶν γενήσεσθαι.»

XXXVI. »Διῳκίσμεθα γὰρ, ὡς ὁρᾶτε, καὶ δύο πόλεις ἔχομεν, τὴν μὲν μίαν ὑπὸ πενίας τε καὶ ἀνάγκης ἀρχομένην, τὴν δ' ὑπὸ κόρου καὶ ὕβρεως. αἰδὼς δὲ καὶ κόσμος καὶ δίκη, ὑφ' ὧν πᾶσα πολιτικὴ κοινωνία σώζεται, παρ' ἀμφοτέροις μένει τῶν πόλεων. [e] τοιγάρτοι χειρὶ τὸ δίκαιον ἤδη παρ' ἀλλήλων λαμβάνομεν, [f] κἂν τῷ βιαιοτέρῳ τίθεμεν τὸ δικαιότατον, ὥσπερ τὰ θηρία, τὸ ἀντίπαλον ἐξολέσαι μετὰ τῶν σφετέρων κακῶν [g] βελτιόντες, ἢ τὸ ἑαυτοῖς ἀσφαλὲς φυλάττοντες, μετὰ τῶν διαφόρων κοινῇ σεσῶσθαι. ὧν ἐγὼ ὑμᾶς ἀξιῶ πολλὴν πρόνοιαν ποιήσασθαι, βουλὴν ὑπὲρ αὐτῶν τούτων [h] καθίσαντας, ἐπειδὰν ἀπολύσητε τὰς πρεσβείας. ἃ δὲ ταῖς πρεσβείαις ἀποκρίνασθαι ἐν τῷ παρόντι παραινεῖν ἔχω, ταῦτά ἐστιν· ἐπειδὴ [i] γὰρ" Οὐολῦσκοι μὲν ἀπαιτοῦσιν ἡμᾶς ἃ ὅπλοις κρατήσαντες ἔχομεν, καὶ πόλεμον ἀπειλοῦσι μὴ πειθομένοις, τάδε [k] λέγωμεν, ὅτι Ῥωμαῖοι καλλίστας ὑπολαμβάνομεν κλήσεις [l] εἶναι" καὶ δικαιοτάτας, [m] ἃς κατάσχωμεν πολέμῳ λαβόντες καὶ νόμῳ, καὶ ἐκ ἂν ὑπομείναιμεν μωρίᾳ τὴν ἀρετὴν ἀφανίσαι, παραδόντες αὐτὰς τοῖς ἀπολωλεκόσι

Per. Iul. 4222. Ante Chr. 492. Olymp. 72 4 / 73 1. Cat. 260. V.C. Var. 262.

Exiſtimo autem nulli alii rei vobis in praeſentia tam eſſe proſpiciendum quam huic, vt ex vrbe haec mala tollantur, et omnes vno conſenſu commoda publica priuatis anteponentes rempublicam adminiſtremus. Si enim reipublicae potentia concors fuerit, facile poterit et amicos ab hoſte tutos reddere, et inimicis terrorem incutere: ſed ſi (vt nunc) diſcors fuerit, horum neutrum praeſtare poterit. Mirabor vero niſi *haec diſcordia* ipſam rempublicam conficiat ac perdat, et ſine vllo labore hoſtibus victoriam tradat: id quod per Iouem caeteroſque deos breui euenturum puto, ſi ita rempublicam adminiſtrare pergatis.

Diuiſi enim ſumus (vt videtis) et duas habemus ciuitates: quarum alteram paupertas et neceſſitas regunt: alteram ſatietas et ſuperbia. Pudor vero et modeſtia ac iuſtitia, quibus omnis ciuilis ſocietas conſeruatur, ab vtraque exſulant. Iam enim per vim mutuo

mutuo alii ab aliis ius noſtrum repetimus, et in ſumma violentia ſummum ius ponimus, tanquam ferae; *malumuſque aduerſarios noſtro malo perdere, quam noſtrae incolumitati conſulentes ſimul cum ipſis ſeruari. Quibus rebus vt accurate proſpiciatis, de his inſtituta conſultatione poſt dimiſſos legatos, a vobis peto. Reſponſa vero, quae legationibus in praeſentia cenſeo danda, haec ſunt: quandoquidem Volſci a nobis repetunt ea, quae victores armis quaeſiuimus, et nobis niſi imperata fecerimus bellum minantur, haec reſpondeamus: nos Romanos exiſtimare ea honeſtiſſime et iuſtiſſime quaeſita eſſe, quae iure belli fuerint parta, neque vnquam nos paſſuros vt virtus ſtultitia deleatur, quod fieret ſi res iam partas traderemus iis, qui eas amiſerunt;

Per. Iul. 4222. Ante Chr. 492. Olymp. 72 4 / 73 1. Cat. 260. V.C. Var. 262.

quod aliquando notauimus apud *Aeſchylum* et *Dionem*. *Caſaub.*

b πολιτεύματα] Legendum vel αἱρούμενοι πολιτευσόμεθα, vel πολιτεύματα αἱρήσομεν aut αἱρησόμεθα. *Sylb.* In *Cod. Vat.* αἱρούμεθα πολιτεύματα.

c Διαπεράξεσθαι *Vat.*

d Ἡμῶν malit *Sylb.*

e Τοιγάρτοι χειρὶ τὸ δίκαιον ἤδη παρ' ἀλλήλων λαμβάνομεν] Alludit ad prouerbium Graecum, τίθεσθαι τὸ δίκαιον ἐν τῇ χειρὶ. cui affine eſt ἔχειν παρ' ἑαυτῷ τὸ δίκαιον.

f Καὶ] Κἂν τῷ βιαιοτέρῳ *Vat.* Ἐν deſiderari viderat *Portus*; quod dici ſoleat, τιθέναι τὸ δίκαιον ἐν τῷ βιαίῳ.

* Volentes potius hoſtem ſuo cum malo perdere, quam quod tutum eſt in eis cuſtodientes, communiter cum aduerſario ſeruari. *Lapus.*

g Βελτιόντες *Vat.* et *Lapi Codd.* quod maluerunt *Sylb.* et *Port.* vulgo legitur βελευθέντες. Nota μᾶλλον omiſſum eſſe ſubaudiendum, ad quod illud ἢ referri debeat. *Port.*

h Καθίσαντας] *Vat.* vulg. καθίσαντας.

i Deeſt *Vat.*

k Λέγομεν *Vat.*

l Non agnoſcit *Vat.*

m Ἃς κατάσχωμεν *Vat.*

σι· [n] κοινωνητέον τε πᾶσι καὶ τοῖς ἐκ τούτων γενομένοις καταλιπεῖν ἀγωνιούμεθα· νῦν δὲ ὑπαρχόντων ἤδη σερησόμεθα, καὶ ἑαυτοὺς ὅσα πολεμίους βλάψομεν. Λατίνων δὲ τὸ εὔνουν ἐπαινέσαντες, ἀναθαρσύνωμεν τὸ δεδιὸς, ὡς ἐκ ἐγκαταλείψομεν αὐτοὺς, ἕως ἂν τὸ πιστὸν φυλάσσωσιν, ἐν ἀδηνῇ δεινῷ γενομένους [o] δι' ἡμᾶς, ἀλλὰ δύναμιν ἱκανὴν ἀμύνειν αὐτοῖς [p] πέμψομεν ἀ διὰ μακρᾶ. ταύτας ἡγοῦμαι κρατίσας τε καὶ δικαιοτάτας ἔσεσθαι ἀποκρίσεις. ἀπαλλαγεισῶν δὲ τῶν πρεσβειῶν, πρώτην Φημὶ χρῆναι βουλὴν τοῖς κατὰ τὴν πόλιν θορύβοις ἡμᾶς ἀποδοῦναι, καὶ ταύτην ἐκ εἰς μακρὰν, ἀλλὰ τῇ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ.»

Per. Iul. 4222. *Ante Chr.* 492. *Olymp.* 72/73 4/1. *Cat.* *V.C.* 260. *Var.* 262.

ferunt; ſed nos daturos operam vt haec communicemus cum noſtris omnibus poſteris, atque haec ipſis relinquamus. *alioqui* ſi rebus iam partis ipſi nos fraudaremus, nos ipſos hoſtiliter tractaremus. Laudata autem Latinorum beneuolentia, eorum animos confirmemus et metum eximamus, et polliceamur fore vt in nullo periculo, quod noſtra cauſſa ſubierint, eos vnquam deſeramus, donec fidem *erga populum Romanum* ſeruarint, ſed breui nos illis miſſuros tantum copiarum quantum ſatis fuerit ad hoſtium vim propulſandam. Haec reſponſa et optima et aequiſſima fore iudico. At poſt diſceſſum legatorum primum ſenatum vrbanis tumultibus dandum cenſeo, idque non longo temporis ſpatio interpoſito, ſed craſtino die.„

Quum

n Τε poſt κοινωνητέον inſeruimus ex *Codd. Mſſ.* Sed parum confert ad loci emendationem. *Lapus* vertit, *et pugnantes vt haberemus relinqueremuſque poſteris.* Ego verti, *ſed coniunctis viribus enixuros, vt parta et retineamus* ipſi, *et ad poſteros tranſmittamus.* perinde ac ſi ſcriptum fuiſſet, κοινῇ δὲ ἀγωνιούμεθα (ſeu κοινῇ τε ἀγωνιζόμενοι πειρασόμεθα) τὰ κτηθέντα αὐτοί τε κατασχεῖν, καὶ τοῖς ἐξ ἡμῶν γενομένοις καταλιπεῖν. *Sylb.* Senſus huiuſmodi lectionem poſtulat, καὶ λέγωμεν ὅτι ταῦτα κοινωνεῖν, καὶ καταλιπεῖν πᾶσι τοῖς ἐκ τούτων [ſc. ἐξ ἡμῶν] γενησομένοις ἀγωνιούμεθα· νῦν δὲ τῶν ὑπαρχόντων εἰ σερησόμεθα (vel εἰ ἡμᾶς σερήσομεν) ἑαυτοὺς ὅσα πολεμίους βλάψομεν. *Port.*

o Δι' ὑμᾶς *Vat.*

p Vel πέμψωμεν legendum, vt τῷ ἀναθαρσύνωμεν reſpondeat; vel certe πέμψοντες dicendum, vt ſupra ὡς ἐκ ἐγκαταλείψοντες. *Port.*

q *Lapus*

Ταύτην ἀποφηναμένου τὴν γνώμην Λαρκίου, καὶ πάν- xxxvii.
των ἐπαινεσάντων, τότε μὲν αἱ πρεσβεῖαι, λαβοῦσαι τὰς εἰρημένας ἀποκρίσεις, ἀπηλλάγησαν· τῇ δ' ἑξῆς ἡμέρᾳ συναγαγόντες τὴν βουλὴν οἱ ὕπατοι, περὶ τῆς ἐπανορθώσεως τῶν πολιτικῶν θορύβων πρῶτον ἔθεσαν σκοπεῖν. πρῶτος 5
δὲ ἐρωτηθεὶς γνώμην Πόπλιος Οὐεργίνιος, ἀνὴρ δημοτικὸς, τὴν διὰ μέσου πορευόμενος ὁδὸν, ἔλεξεν· „Ἐπειδὴ τὸ δημοτικὸν πλῆθος ἐν τῷ παρελθόντι ἐνιαυτῷ προθυμίαν πλείστην εἰς τὰς ὑπὲρ τῆς πόλεως ἀγῶνας ἐπεδείξατο, Οὐολούσκοις καὶ Ἀρουγκοις πολλῇ στρατιᾷ ἐπιοῦσιν ἀντι- 10
ταξάμενον [q] ἐφ' ἡμῶν, οἶμαι δεῖν τοὺς συναραμένους ἡμῖν τότε, καὶ τῶνδε τῶν πολέμων μετασχόντας, ἀφεῖσθαι, καὶ μηδενὸς αὐτῶν μήτε τὸ σῶμα, μήτε τὴν ἐσίαν ὑπὸ τῶν δανειστῶν κρατεῖσθαι· τὸ δ' αὐτὸ δίκαιον εἶναι καὶ γονεῦσι τοῖς τέτων ἄχρι καὶ πάππων, καὶ παισὶν [r] ἕως 15
ἐγγόνων· τὰς δ' ἄλλας ἀγωγίμους εἶναι τοῖς δεδανεικόσιν, [s] ὡς ἕκασοι συνέβαλον.» Μετὰ δὲ ταῦτα Τίτος Λάρ-

Quum igitur Lartius hanc ſententiam dixiſſet, eaque ab omnibus collaudata fuiſſet, tunc legati acceptis reſponſis, de quibus ante actum, diſceſſerunt: ſequenti vero die conſules, cocto ſenatu de corrigendis *ac ſedandis* vrbanis tumultibus ad eum retulerunt. Primus igitur rogatus ſententiam P. Virginius, vir popularis, mediam tenens viam, ita eſt loquutus: „Quando plebs ſuperiore anno ſummam animi alacritatem in bellis pro republica geſtis demonſtrauit, quo tempore Volſcis et Auruncis cum ingenti atque infeſto exercitu venientibus ſeſe nobiſcum oppoſuit, cenſeo illos qui tunc nos adiuuerunt, quique horum bellorum ſocii fuerunt, demittendos, et nullius eorum vel corpus vel fortunas a creditoribus detinendas: et idem ius eorum parentibus vſque ad auos, et filiis vſque ad nepotes concedendum; caeteros vero debitores ex contractuum obligationibus a creditoribus iure abduci poſſe iudico.„ Poſtea Titus Lartius dixit:

Per. Iul. 4222. *Ante Chr.* 492. *Olymp.* 72/73 2/3. *Cat.* *V.C.* 260. *Var.* 262.

q *Lapus* videtur legiſſe ὑπὲρ ἡμῶν, dum vertit *pro ſalute noſtra.* poſſis etiam legere μεθ' ἡμῶν *nobiſcum. Sylb.*

r Ἕως ἐγγόνων ἡμῶν *Vat.*

s Ὡς ἑκάστοις *Vat.*

κιος εἶπεν· „Ἐμοὶ δ', ὦ βελτ, δοκεῖ κράτιστον, μὴ μόνον τὰς ἐν τοῖς πολέμοις ἀγαθὰς γενομένας, ἀλλὰ καὶ τὸν ἄλλον ἅπαντα δῆμον ἐλεύθερον τῶν συμβολαίων ἀφεῖσθαι. μόνως γὰρ ἂν ἅτως ὅλην τὴν πόλιν ὁμονοοῦσαν ἐργασαίμεθα.„ Τρίτος δὲ παρελθὼν Ἄππιος Κλαύδιος, ὁ τὴν ὕπατον ἀρχὴν τῷ παρελθόντι ἔτει σχών, ἔλεξεν·

XXXVIII. „Ἀεὶ μὲν, ὦ βελτ, ὁσάκις ὑπὲρ τούτων προτεθῇ λόγος, ἐπὶ τῆς αὐτῆς εἰμι γνώμης, μὴ ἐπιτρέπειν τῷ δήμῳ μηδὲν τῶν ἀξιουμένων, ὅ τι μὴ νόμιμον, μήτε καλὸν, μήτε τὸ φρόνημα τῆς πόλεως ἐλαττοῦν· καὶ ἀδὲ νῦν μεταγινώσκω τῶν ἐξ ἀρχῆς μοι φανέντων ἀδέν· ἢ πάντων ἂν εἴην ἀνθρώπων ἀφρονέστατος, εἰ πέρυσι μὲν, ὕπατος ὤν, ἀντιπράττοντός μοι τῷ συνυπάτῳ, καὶ τὸν δῆμον ἐπισείοντος, ἀντέσχον, καὶ διέμεινα ἐπὶ τῶν ἐγνωσμένων, ἅτε φόβῳ ἀποτραπεὶς, ἅτε δεήσει, ἅτε χάρισιν εἴξας· νῦν δ', ἰδιώτης ὢν, ῥίψαιμι ἐμαυτὸν, καὶ τὴν παῤῥησίαν καταπροδοίην· εἴτε μὲ τὸ ἐλεύθερον τῆς ψυχῆς ὑμῶν ἕκασος βούλεται ἀποκαλεῖν εὐγενὲς, εἴτ' αὐθαδες, ὅσον ἂν ζῶ χρόνον, τ ἐκ ἀποσήσομαι τῶ ἤδη καλῶς δεδογμένῳ, καὶ ἀδέποτ' εἰσάξω χαριζόμενος τοῖς κακοῖς χρεῶν ἀποκοπὰς, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς εἰσάγοντας αὐτὰς ἁπάσῃ προθυμίᾳ χρώμενος, ὁμόσε χωρήσω· λογιζόμενος ὅτι πᾶσα κακία καὶ υ διαφθορὰ, καὶ συλλήβδην ἀνατροπὴ πόλεως ἀπὸ χρεοκοπίας ἄρχεται. καὶ εἴτε τις x ἀπὸ νῷ φρονίμῳ, εἴτε, νὴ Δία, μανίας τινὸς, ἐπειδὴ ἀ τὸ ἴδιον ἀσφαλὲς, ἀλλὰ τὸ τῆς πόλεως ἀξιῶ σκοπεῖν, εἴτε ὅπως δή ποτε ὀιήσεται τάδε λέγεσθαι, συγχωρῶν αὐτῷ νομίζειν ὅπως βέλεται, y μέχρι παντὸς ἐναντιώσομαι τοῖς μὴ τὰ πάτρια πολιτεύματα z εἰσηγησαμένοις. ἐπειδὴ δ' ἀ τὰ χρέα ἀπαιτοῦσιν οἱ καιροὶ, μεγάλην δ' βοήθειαν, a ὃ μόνον ἐςὶ τῆς δικοσασίας φάρμακον ἐν τῷ παρόντι φράσω, δικτάτωρα ἐλέσθαι κατὰ τάχος, ὃς b ἀνυπευθύνῳ χρώμενος ἐξουσίᾳ

Per. Iul. dixit: „Mihi, patres conscripti, optimum videtur, si non solum illi, qui in bellis strenue se gesserunt, sed etiam tota reliqua plebs contractuum obligationibus liberetur. hac enim sola ratione totam ciuitatem concordem reddemus.„ Tertius vero App. Claudius, superioris anni consul, ita est loquutus:

„Quoties, patres conscripti, de his rebus agitur, semper in eadem permaneo sententia, nihil esse concedendum plebi quod petat, nisi sit legitimum et honestum, neque generosos reipublicae animos imminuendos *ac deprimendos:* et ne nunc quidem aliter sentio ac principio; alioqui omnium mortalium essem stultissimus, si, quum anno superiore consul collegae mihi aduersanti et plebem in me concitanti restiterim, et constanter in proposito perseuerauerim, nec vllo terrore vt de sententia decederem compelli potuerim, nec vllis precibus aut gratiae cesserim, iam priuatus me ipse deiicerem, et meam loquendi libertatem proderem. siue igitur hanc animi mei libertatem vnusquisque vestrum velit appellare generositatem, siue arrogantiam, tamen (quamdiu viuam) nunquam

Per. Iul. 4222. *Ante Chr.* 492. *Olymp.* 72 4/3 1. *Cat.* *V.C.* 260. *Var.* 262.

nunquam ab hac recta sententia discedam, nec in gratiam improborum hominum nouas tabulas introducam, sed etiam omni studio eos oppugnabo, qui eas introducere voluerint: illud considerans omnia vitia, dissensiones, et (vt paucis rem complectar) omnem reipublicae subuersionem ex nouis tabulis nasci. et siue quis aliqua cum prudentia, siue per insaniam (si quidem non priuatam, sed publicam, incolumitatem spectandam censeo) siue quocunque alio modo haec a me dici putabit, ei permitto vt, prout voluerit, sentiat: ego tamen semper aduersabor iis, qui instituta noua contra patrium morem in rempublicam inducent. Quoniam autem tempus *nunc* non aes alienum, sed magnum aliquod auxilium postulat, dicam, quod mihi vnicum in praesens seditionis videatur remedium; dictatorem quamprimum creandum *censeo*, qui, vsus potestate nullis reddendis rationibus obnoxia,

Per. Iul. 4222. *Ante Chr.* 492. *Olymp.* 72 4/3 1. *Cat.* *V.C.* 260. *Var.* 262.

t Illa ἐκ ἀποσήσομαι τῶ ἤδη καλῶς δεδογμένῳ desunt in *Ed. Steph.* [et *Cod. Vat.*] Addita e *Cod. Ven.* agnoscit etiam *Lapi* versio. Si negligantur, transposita καὶ legendum esset, καὶ ὅσον ἂν ζῶ χρόνον, ἀδέποτε εἰσάξω etc. *Sylb.*

u Διαφθορὰ in *Vat.* et *Lapi Codd.* Sed (vt inquit *Sylb.*) ferri etiam nostra lectio διαφορὰ potest.

x Ἀπὸ τῶ φρονίμῳ τινος] Rectius sine articulo ἀπὸ φρονίμῳ τινός. *Sylb.*

y Μέχρι δὲ παντὸς *Vat.*

z Quoniam agitur de futuro εἰσηγησομένοις malit *Port.*

a Ὃ μόνον ἐςὶ τῆς δικοσασίας φάρμακον *Vat.* vulgo legitur ἃ μόνα et φάρμακα.

b Supra dicit ἀνυπεύθυνον, tum alibi,

καὶ τὴν βουλὴν καὶ τὸν δῆμον ἀναγκάσει τὰ κράτιστα τῷ κοινῷ φρονεῖν· ἄλλη γὰρ ἐκ ἔσαι τηλικούτε κακῆ λύσις.„

XXXIX. Ταῦτ' εἰπόντος Ἀππίε, καὶ τῶν νέων ἐπιθορυβησάντων ὡς τὰ δέοντα εἰσηγημένε, Σερβίλιος μὲν ἀντιλέξων ἀνέςη καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν πρεσβυτέρων· [c] ἠτ]ῶντο δὲ ὑπὸ τῶν νεωτέρων, ἐκ παρασκευῆς τ' ἀφικνεμένων καὶ βίᾳ πολλῇ χρωμένων· καὶ πέρας ἐνίκησεν ἡ Ἀππίε γνώμη. καὶ μετὰ ταῦτα οἱ ὕπατοι κοινῇ γνώμῃ χρησάμενοι, τῶν πλείσων οἰομένων Ἄππιον ἀποδειχθήσεσθαι δικ]άτωρα, ὡς μόνον ἐπικρατῆσαι τῆς [d] προσασίας δυνησόμενον, ἐκεῖνον μὲν ἀπήλασαν, [e] Μάνιον δὲ Οὐαλέριον [f] ἀδελφὸν Ποπλίε τῆ πρώτε ὑπατεύσαντος, καὶ δημοτικώτατον δοκῆντα ἔσεσθαι, καὶ ἄνδρα γηραιὸν, ἀπέδειξαν,

noxia, et ſenatum et populum optime de republica ſentire cogat. nulla enim alia ratione tantum malum tolli poterit.„

*Hanc Appi ſententiam, vt optimam, iunioribus ſtrepitu comprobantibus, Seruilius contradicturus ſurrexit, et alii quidam de ſenioribus: ſed victi ſunt a iunioribus, qui et ad hoc ipſum parati venerant, et cauſſam magna vi agebant. atque *ita* tandem Appii ſententia vicit. Poſtea conſules de communi conſenſu, maxima hominum parte exiſtimante Appium dictatorem creatum iri, quaſi ſolus ille *reipublicae* patrocinium fortiter retinere poſſet, illum repulerunt, et Manium Valerium, fratrem P. Valerii, qui primus Romae conſulatum geſſit, cum et populariſſimus fore videretur, et ſenex iam eſſet, dictatorem crearunt,

Per. Iul. 4222. *Ante Chr.* 492. *Olymp.* 72/73 4/1. *Cat.* *V.C.* 260. *Var.* 262. *Manius Valerius dictator tertius.*

*rati

alibi, tum p. 320. v. 2. *Sylb.* vulgo ἀνευθύνῳ.

* His ab Appio dictis, tumultuantibuſque iuuenibus, tanquam eo opportuna introducente etc. *Lapus.*

c Illa ἠτ]ῶντο δὲ ὑπὸ τῶν νεωτέρων (quae e *Rom.* et *Ven. Codd.* addidit *Sylb.*) agnoſcit *Var.* atque etiam *Lapi* verſio.

d Haud ſcio an verius ſit δικ]οσασίας, vt ſenſus ſit, *quippe qui ſolus ſeditionem compeſcere (comprimere) poſſe videretur. Sylb.*

e Μάρκον in *Lapi Cod.* quo modo legendum eſſe monuit *Portus.*

f Μάνιον Οὐαλέριον] Hic M. Valerius, ſupra 335. 46. in pugna ad Regillum lacum occiditur, tertio ab hoc anno: hic fit dictator. Quidam excuſant Poplicolae duos fuiſſe fratres Marci praenomine. ſed haec coniectura

[g] αὐτὸ τὸ φοβερὸν οἰόμενοι τῆς ἐξουσίας ἀποχρῆναι· ἀνδρὸς δὲ τὰ πάντα ἐπιεικῆς τοῖς πράγμασι δεῖν, ἵνα μηδὲν ἐξεργάσηται νεώτερον.

Παραλαβὼν δὲ τὴν ἀρχὴν Οὐαλέριος, καὶ [h] προσελό- XL. μενος ἱππάρχην Κόϊντον Σερβίλιον, ἀδελφὸν τῆ συνυπατεύσαντος Ἀππίῳ [i] Σερβιλίᾳ, παρήγγειλε τὸν δῆμον εἰς ἐκκλησίαν παρεῖναι. συνελθόντος δ' [k] ὄχλε συχνῆ τότε πρῶτον ἐξ ἧς τὴν ἀρχὴν ὁ Σερουίλιος ἀπέθετο, καὶ ὁ δῆμος ἀγόμενος ἐπὶ τὰς [k] ςρατείας εἰς φανερὰν ἀπόνοιαν ἐτράπετο, ἐλθὼν ἐπὶ τὸ βῆμα ἔλεξεν· „Ὦ πολῖται, εὖ ἴσμεν ὅτι βουλομένοις ὑμῖν ἐςιν ἀεί τινας ἐκ τῆ Οὐαλερίων γένους ἄρχειν ὑμῶν, ὑφ' ὧν ἐλεύθεροι τυραννίδος χαλεπῆς γεγονότες, ἀδενὸς τῶν μετρίων [l] ἀτυχήσειν, ἀδὲ πά-

*rati ſatis ad terrorem ipſam poteſtatem ſufficere: ** praeſentem rerum ſtatum egere viro penitus clementi, ne quem nouum tumultum excitaret.

Valerius, accepto eo magiſtratu, et dicto equitum magiſtro Q. Seruilio, fratre Seruilii collegae Appii, populum ad concionem aduocauit. Quum autem ingens turba eo confluxiſſet, tunc primum, ex quo Seruilius magiſtratum depoſuerat, et plebs educta in expeditiones ad manifeſtam inſolentiam ſe verterat, progreſſus in tribunal ſic loquutus eſt: „Probe ſcimus, Quirites, id vobis placere, vt ſemper aliquos magiſtratus de gente Valeria habeatis, cuius opera tyrannide grauiſſima liberati fuiſtis, et nullius rei aequae repulſam tuliſtis, permit-

Per. Iul. 4222. *Ante Chr.* 492. *Olymp.* 72/73 4/1. *Cat.* *V.C.* 260. *Var.* 262.

iectura eſt incerta. Alii L. Valerium forſitan legendum putant, qui etiam Poplicolae frater ab hoc auctore dicitur lib. VIII. Sed hic hactenus non fuit conſul: et frequenter conſulares creabantur in dictatores, quamquam haud ſum neſcius hoc non perpetuo ſeruatum eſſe. itaque hunc locum ſupra inexplicabilem aſſerui. *Glar.*

g Αὐτῷ τὸ φοβερὸν *Vat.*

* Sufficere putantes ei poteſtatis terribile. *Lapus.*

** *Al.* caeterum praeſehtem etc.

h Malim ego προσελόμενος, vt ſupra p. 328. v. 37. ἱππάρχην ἑαυτῷ προσείλετο. *Sylb.* vulgo προσελόμ.

i Σερβιλίῳ *Vat.*

k ςρατιὰς] Magis proprie ςρατείας *expeditiones. Sylb.*

l Γεγόνατε, καὶ ἀδενὸς τῶν μετρίων ἠτυχήσατε] In *Cod. Vat.* ἀτυχήσειν. ἢ τάχα μίαν, ἅτε ὑμᾶς αὐτὸς ἐπιτρέψαντες τοῖς ἁπάντων δημοτικωτάτοις δοκοῦσι καὶ οὖσιν. ὡς ὁ διδαχῆς etc. Eodemque fere

σχειν βίαν προσδοκᾶτε, ὑμᾶς αὐτοὺς ἐπιτρέψαντες τοῖς ἁπάντων δημοτικωτάτοις δοκοῦσι καὶ ἔσιν. ὥσ' ἃ διδαχῆς [m] ὑμῖν δεομένοις, ὅτι βεβαιώσομεν τῷ δήμῳ τὸ ἐλεύθερον, ὅπερ καὶ ἐξ ἀρχῆς [n] αὐτῷ ἐδώκαμεν, οἱ λόγοι ἔσονται, ἀλλὰ παρακλήσεως μετρίας, ἵνα πιστεύητε ἡμῖν ὅ τι ἂν [o] ὑποσχώμεθα ἐμπεδώσειν. ἡλικίας τε γὰρ, ἣ τὸ φενακίζειν ἥκιστα ἐπιδέχεται, [p] ἐπὶ τὸ τέλειον ἥκομεν, καὶ ἀξιώσεως, ἥτις τἄ ῥαδιουργεῖν ἐλάχιστον φέρεται μέρος, ἀρκούντως ἔχομεν, χρόνον τ' ἄχ [q] ἑτέρωθί πᾳ τὸν λειπόμενον βιοτεύσειν μέλλομεν, ἀλλ' ἐν ὑμῖν, δίκας ὧν ἂν ἐξαπατῆσαι δοκῶμεν ὑφέξοντες. ταῦτα μὲν ἦν, ὥσπερ ἔφην, ὡς ἃ μακρῶν δεόμενα λόγων πρὸς εἰδότας, ἐάσω. ὃ δέ μοι δοκεῖτε παθόντες ὑφ' ἑτέρων, εἰκότως ἐπὶ πάντων ὑποπτεύειν, ὁρῶντες αἰεί τινα τῶν παρακαλούντων ὑμᾶς ἐπὶ τοὺς [r] πολεμίους ὑπάτων ὑπισχνέμενον, ὧν ἂν

Per. Iul. 4222. *Ante Chr.* 492. *Olymp.* 72/73 4/1. *Cat.* *V.C.* 260. *Var.* 262.

permittentes vosmet iis qui populariſſimi videbantur. Quare, apud vos verba faciam, non vt vos doceam nos plebis libertatem confirmaturos, quam ab initio ei dedimus, ſed vt vos paucis moneam, poſſe vos tuto nobis fidere, nos quicquid polliciti fuerimus id re ipſa praeſtare velle. ad eam enim aetatis perfectionem venimus, quae dolis ac impoſturis vti non ſolet; ac dignitate ſatis ampla praediti ſumus, quae minime patitur vt fraudulenter agamus, et reliquum vitae ſpatium non alibi, ſed inter vos ipſos tranſigemus, poenas ipſi, ſi qua in re vos decepiſſe videbimur, ſubituri. Haec igitur, vt dixi, quum prolixa oratione non indigeant, apud vos rei gnaros omittam. Quod autem mihi videmini ab aliis perpeſſi merito de omnibus ſuſpicari, quod videatis ſemper aliquem conſulem hortari vos ad bella, pollicentem ſe quicquid

modo legiſſe videtur *Lapus*, dum vertit, *nulliuſque vnquam non potiti moderatorum. nec erratis forſan, permittentes vos eis qui eſſe populariſſimi omnium videntur et ſunt.* vulgatae dant δοκῶσιν. ὥστε ſine καὶ ἔσιν.

puto legendum, vt ita conſtruantur verba, οἱ λόγοι ἔσονται ἐν ὑμῖν ἃ δεομένοις διδαχῆς. *Port.*

m Ἡμῖν in *Ed. Steph.* Ἐν ὑμῖν

n Αὐτῷ ἐδώκαμεν *Vat.*

o Ὑπεσχόμεθα *Vat.*

p Ἐπὶ τέλειον *Vat.*

q Ἑτέρωθί ποι *Vat.*

r Pro πολεμίους et ὑπισχνέμενον malim

δέησθε, παρὰ τῆς βουλῆς [s] διαπράξεσθαι, μηδὲν δ' ἐπὶ τέλος [t] ἄγοντα τῶν ὁμολογηθέντων· τοῦτο ὡς ἃ δικαίως ἂν ὑποπτεύοιτε καὶ περὶ ἐμοῦ, δυσὶν ἂν τοῖσδε μάλιστα πιστωσαίμην, τῷ τε μὴ ἂν ἐμοὶ τὴν βουλὴν εἰς τοῦτο τὸ λειτούργημα, ἑτέρων ὄντων τῶν ἐπιτηδειοτέρων, τῷ φιλοδημοτάτῳ δοκοῦντι εἶναι, καταχρήσασθαι· καὶ τῷ μὴ ἂν αὐτοκράτορι κοσμῆσαι ἀρχῇ, δι' ἣν τἀ δόξαντά μοι κράτιστα εἶναι, καὶ δίχα ἐκείνης [u] ἐπικυρῶν δυνήσομαι.»

„Οὐ γὰρ δήπου συνεξαπατᾶν ὑμᾶς, ἐπισάμενον XLI. τὴν ἀπάτην, καὶ βουλευσάμενον μετὰ ταύτης, συγκακουργεῖν ὑπολαμβάνετε. εἰ γὰρ ταῦτα ὑμῖν εἰσέρχεται περὶ ἐμοῦ, ὡς ἁπάντων ἀνθρώπων [x] κακουργοτάτῳ, ὅ τι βούλεσθε χρώμενοί μοι, ταύτης μὲν τῆς ὑποψίας, ἐμοὶ πειθόμενοι, τὰς ψυχὰς ἐλευθερώσατε· ἐπὶ δὲ τοὺς πολεμίους τὴν ὀργὴν μετάθετε ἀπὸ τῶν φίλων, οἳ πόλιν τε

Per. Iul. 4222. *Ante Chr.* 492. *Olymp.* 72/73 4/1. *Cat.* *V.C.* 260. *Var.* 262.

quid * petieritis a ſenatu impetraturum, et tamen nihil praeſtare eorum, quae fuerit pollicitus; hoc vos immerito de me quoque ſuſpicaturos eſſe iſtis duobus praecipuis argumentis fidem faciam: tum quia ſenatus me, qui plebis ſtudioſiſſimus habeor, minime abuſus fuiſſet ad tale miniſterium, praeſertim quum alii ſint magis idonei; tum etiam quia non ornaſſet me ſummo hoc dictaturae imperio, vt ea quae mihi optima viderentur, vel ſine ſua voluntate, ad veſtram opem conferre poſſem.„

„Ne igitur exiſtimetis me fraudis alicuius conſcium velle vos vna cum ipſo ſenatu decipere, aut me conſilium iniiſſe vna cum eo aſtute vos circumueniendi. Si enim haec vobis in mentem veniunt de me, quaſi ego ſim omnium mortalium fraudulentiſſimus, tractate me arbitratu veſtro, dummodo habita mihi fide iſtam ſuſpicionem ex animis veſtris eximatis: iras porro ab amicis in hoſtes transferatis, qui veniunt vt

malim πολέμους et ὑπισχνέμενον, vt et *Lapus* vertit, *ad bella* et *pollicentem. Sylb.*

* *Al.* vobis deerit.

s Διαπράξεσθαι *Vat.* quod ſi quis malit (inquit *Sylb.*) libenter aſſentiar. vulgo legitur διαπράξασθαι in aor. 1.

t Si ἄγοντα legas, ſtructura fiet et concinnior et planior. *Sylb.* vulgatae dant ἀγόντων.

u Ἐπικυρῶν legendum cenſet *Portus.* pro vulgari ἐπικυρεῖν.

x Κακουργοτάτῳ] Comparatiuum pro ſuperlatiuo poſitum. *Sylb.*

ὑμᾶς ἀφελούμενοι ἥκουσι, καὶ ἀντ' ἐλευθέρων δούλους ποιήσοντες, καὶ τἄλλα, ὅσα δεινὰ ἐν ἀνθρώποις νενόμισαι, διαθεῖναι σπεύδοντες, ἀ πόρρω τῆς χώρας εἶναι ἀγγέλλονται. προθύμως ἔν γ ἀποδύσασθε, καὶ δείξατε αὐτοῖς ὅτι καὶ σασιάζουσα ἡ Ῥωμαίων δύναμις κρείττων ἑτέρας ἐστὶν ὁμονοούσης· ἡ γὰρ οὐχ ὑπομενοῦσιν ἡμᾶς ἐπιόντας ὁμοθυμαδὸν, ἢ δίκας ὑφέξουσι τῆς τόλμης ἀξίας· ἐνθυμήθητε γὰρ, ὅτι Οὐολῦσκοι καὶ Σαβῖνοί εἰσιν, ὧν πολλάκις ἐκρατήσατε μαχομένων, οἱ τὸν πόλεμον ἐπάγοντες ἡμῖν, ὅτε σώματα νῦν μείζονα λαβόντες, ὅτε ψυχὰς τῶν προτέρων ἀλκιμωτέρας κλησάμενοι, ἀλλ' [z] ὡς πρὸς ἀλλήλους ἐχόντων, καταφρονήσαντες [a] ὑμῶν. ὅταν δὲ τοὺς πολεμίους τιμωρήσησθε, ἐγγυῶμαι ὑμῖν τὴν βουλὴν ἐγὼ τάς τε ὑπὲρ τῶν χρεῶν φιλονεικίας, καὶ ὅ τι ἂν ἄλλο παρ' αὐτῆς αἰτῆσθε μέτριον, ἀξίως τῆς ἀρετῆς, ἣν ἂν παράσχησθε ἐν τῷ πολέμῳ, βεβαιώσειν. τέως δὲ

Per. Iul. 4222. *Ante Chr.* 492. *Olymp.* 72 4/3 1. *Cat.* *V.C.* 260. *Var.* 262.

vt patria vos ſpolient, et ex libertate in ſeruitutem redigant, quique cladibus caeteris, quaecunque inter homines grauiſſimae habentur, vos afficere primo quoque tempore cupiunt, nec procul a noſtris finibus eſſe nunciantur. Alacriter igitur accingite vos, et oſtendite ipſis Romanorum potentiam, vel quum diſſidio laborat, potentiorem eſſe concordi aliorum potentia: aut enim illi impetum noſtrum ſuſtinere non poterunt, ſi vnanimes inuaſerimus eos, aut poenas ſua audacia dignas dabunt. Cogitate, eſſe Volſcos et Sabinos, toties praelio a vobis ſuperatos, qui nobis bellum inferunt, et neque maiora nunc afferre corpora, neque animos fortiores quam ante habere, ſed ſola veſtra diſcordia fretos vos contemnere. Vbi vero hoſtes vlti fueritis, ego ſpondeo vobis ſenatum et has de aere alieno contentiones, et quicquid mediocre ab ipſo petieritis, pro merito virtutis, quam in hoc bello exhibueritis, vobis conceſſurum. Interea vero omnia

y Ἀποδέξασθε *Vat.*

z Poſt ὡς videtur deeſſe adverbium σασιαστικῶς, διαφόρως, πολεμίως, ἐχθρῶς, vel ſimile. ſupra ſane (p. 346. v. 25.) dicit ἐχθρῶς ἔχοντας πρὸς ἀλλήλους. *Lapus* vertit, *ſed vt pugnantes vos inter vos deſpicientes*, ὡς πρὸς ἀλλήλους μαχομένων. *Sylb.* et *Port.*

a Si ὑμῶν malis, non refragabor. *Sylb.*

b Malim

ἀφείσθω πᾶσα μὲν οὐσία, πᾶν δὲ σῶμα, πᾶσα δ' ἐπιτιμία [b] πολίτῃ Ῥωμαίῳ ἀρρυσίαστος, ἀπό τε δανείου καὶ ἄλλου παντὸς συμβολαίου. τοῖς δὲ προθύμως [c] ἀγωνισαμένοις κάλλιστος μὲν στέφανος πόλις ἥδε ἡ γειναμένη σῶσα ὀρθὴ, καλὸς δὲ καὶ ὁ παρὰ τῶν συνόντων ἔπαινος ὑπάρξειε· καὶ ὁ παρ' ἡμῶν κόσμος ἱκανὸς οἷόν τ' ἐπανορθῶσαι χρήμασι, καὶ γένος ἐπιλαμπρῦναι τιμαῖς. παράδειγμά τε ὑμῖν ἀξιῶ γενέσθαι τὸ ἐμὸν εἰς τοὺς κινδύνους προθυμον. ὑπεραγωνιοῦμαι γὰρ ὡς ὁ κράτιστα ἐρρωμένος ὑμῶν.„

Ταῦτ' εἰπόντος αὐτοῦ, πᾶς ὁ δῆμος [d] ἀσμένως ἀκού- XLII.
σας, ὡς οὐδὲν ἔτι φενακισθησόμενος, ὑπέσχετο συνάρασθαι τῷ πολέμῳ, [e] καὶ γίνεται δέκα στρατιωτικὰ τάγματα, ἐξ ἀνδρῶν τετρακισχιλίων ἕκαστον. τούτων τρία μὲν [f] ἕκαστος τῶν ὑπάτων ἔλαβε, καὶ τῶν ἱππέων ὅσον

omnia bona, omnia corpora libera ſunto, nullique liceat ciuem Romanum, qui ſit bonae exiſtimationis, vel ob creditam pecuniam, vel ob vllum cuiuſcunque obligationis nomen, pro pignore retinere. Illi autem qui alacriter operam ſuam in praelio nauauerint pulcherrimam coronam habebunt, * nimirum patriae ſuae incolumitatem, et praeclaram laudem a ſociis ſuis referent. Nos quoque eos iis honeſtabimus praemiis, quae et eorum rem familiarem in integrum reſtituere, et genus honoribus illuſtrare poterunt. Et a vobis peto vt alacritatis ad ſubeunda pericula exemplum a me ſumatis. Ego enim non ſecus ac robuſtiſſimus quisque veſtrum pro patria pugnabo.„

Per. Iul. 4222. *Ante Chr.* 492. *Olymp.* 72 4/3 1. *Cat.* *V.C.* 260. *Var.* 262.

Quum hanc orationem ab illo habitam tota plebs lubenter audiſſet, vtpote quae ſperaret ſe non amplius deceptum iri, ad id bellum ſuam operam pollicita eſt: et decem legiones conſcriptae ſunt, quarum ſingulae quatuor hominum millia continebant. Ex his conſules vtrique ternas accepere, et equitum quantum

b Πολίτῃ Ῥωμαίων] Malim πολίτῃ Ῥωμαίῳ, vt idem *Lapus* vertit, *ciuis Romani*. *Sylb.*

* Hanc vrbem erectam et pulchram laudem a conſciis etc. *Lapus*.

c Potes etiam legere ἀγωνισαμένοις. nam de futuro agitur. *Sylb.* et *Port.*

d Ἀσμένος *Vat.*

e Γίνεται δὲ στρατιώτικα τάγματα δέκα *Vat.*

f Ἕκαστος pro ἑκάτερος. quae commu-

ἑκάτῳ προσεμερίσθη· τὰ δὲ τέτταρα, καὶ τὰς λοιπὰς ἱππεῖς, ὁ δικτάτωρ. καὶ αὐτίκα παρασευασάμενοι, ὥχοντο διὰ τάχους, ἐπὶ μὲν Αἰκανὰς Τίτος Οὐετέριος, ἐπὶ δὲ Οὐολέσκας Αὖλος Οὐεργίνιος, αὐτὸς δὲ ὁ δικτάτωρ Οὐαλέριος ἐπὶ Σαβίνας. τὴν δὲ πόλιν ἅμα τοῖς γεραιτέροις καὶ ὀλίγῳ τινὶ στρατεύματι τῶν ἀκμαίων Τίτος Λάρκιος ἐφύλαττεν. ὁ μὲν ἓν Οὐολέσκων πόλεμος ταχεῖαν τὴν κρίσιν ἔλαβε· πλήθει γὰρ ὑπεραίρειν πολὺ νομίσαντες, τῶν προτέρων κακῶν [g] ἀναμνησθέντες, ἀγωνιζὰ ταχίας ἢ φρονιμώτεροι ἀναγκασθέντες γενέσθαι, θᾶττον πρῶτοι ὥρμησαν ἐπὶ τὰς Ῥωμαίους, ἡνίκα ὤφθησαν ἐν συνόψει στρατοπεδεύσαντες. γενομένης δὲ μάχης καρτερᾶς, πολλὰ μὲν δράσαντες γενναῖα, πλείω δὲ τὰ δεινὰ ὑπομείναντες, εἰς φυγὴν τρέπονται· καὶ ὅ τε χάραξ αὐτῶν ἑάλω, καὶ πόλις ἐπιφανὴς ἐκ πολιορκίας παρέση· Οὐέλιτραι δ' ὄνομα αὐτῇ. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ Σαβίνων φρόνημα ἐν ὀλίγῳ πάνυ ἐταπεινώθη χρόνῳ· μιᾷ παρατάξει

Per. Iul. 4222. *Ante Chr.* 492. *Olymp.* 72 4/72 1. *Cat. V.C.* 260. *Var.* 262. *Volsci profligati.* *Sabini deuicti.*

quantum vnicuique distributum est: at quatuor reliquas legiones et equites ipse dictator ducebat. atque instructi omnes confestim maturarunt iter, et in Aequos T. Veturius, in Volscos A. Virginius, in Sabinos ipse dictator Valerius iait. Ad vrbis vero custodiam cum senioribus et exigua quadam iuniorum manu T. Lartius relictus est. At cum Volscis cito debellatum est. Quum enim se militum numero longe superiores hostibus existimarent, superiorum cladium memores, celerius quam prudentius coacti pugnare, ocius in Romanos ipsi priores impetum fecere, simulatque in mutuum conspectum venere, et alteri alterorum castra videre. Commisso autem acri praelio multa quidem egregia facinora ediderunt, sed longe maiori clade accepta in fugam versi sunt; et castra eorum capta sunt, et insigne illius gentis oppidum, cui nomen erat Velitrae, obsessum in pop. Rom. potestatem venit. Pari quoque modo perexiguo temporis spatio illa Sabinorum superbia domita est, * vno praelio vtrisque

commutatio supra quoque notata est ad p. 133. v. 3. *Sylb.*

g οὐκ ἀναμνησθέντες legisse videtur *Gelenius*. Sed nihil mutandum. *Portus.*

* *Lapus* quoque vertit, *vna vtrisque*

ἐξ ἀμφοτέρων βεληθέντων. ἔπειτα ἥ τε χώρα προενομεύθη, καὶ πολίχναι τινὲς ἑάλωσαν, ἐξ ὧν πολλὰ καὶ σώματα καὶ χρήματα οἱ στρατιῶται ἔλαβον. Αἰκανοὶ δὲ τὰ τῆς ἀσθενείας [h] αὐτῶν ὑφορῶντες, ἐπεὶ τὰ τῶν συμμάχων τέλος ἔχοντα ἐπύθοντο, χωρίοις τ' ἐχυροῖς [i] ὑπεκάθηντο, καὶ εἰς μάχας ἐ προήεσαν, τάς τ' [k] ἀποχωρήσεις, ὅπῃ ἐδύναντο, δι' ὀρῶν ἢ δρυμῶν [l] κορυφῶν ἐποιοῦντο, καὶ διέτριψαν μὲν ἄχρι τινὸς διαφέροντες τὸν πόλεμον· ἐ μέντοιγε διασώσασθαι ἀθῶον τὴν στρατιὰν ἐδυνήθησαν, ἐπιθεμένων αὐτοῖς τῶν Ῥωμαίων ἐν χωρίοις κρημνώδεσι τολμηρῶς, καὶ λαβόντων τὸ στρατόπεδον κατὰ κράτος. ἔπειτα Φυγή τ' αὐτῶν ἐκ τῆς Λατίνων γῆς ἐγένετο, καὶ [m] παραδόσεις τῶν πόλεων, ἃς ἔτυχον αὐτῶν τῇ πρώτῃ ἐφόδῳ καταλαβόμενοι. εἰσὶ δ' ὧν καὶ, ἐκ φιλονεικίας ἐκ ἐκλιπόντων τὰς ἄκρας, ἁλώσεις.

de summa rerum decernere volentibus: deinde ager vastatus, et oppidula aliquot expugnata, vnde magnum hominum numerum milites abegerunt, magnamque pecuniae vim absportarunt. Aequi vero suis viribus diffidentes, postquam audiverunt debelatum cum sociis, continebant se in locis munitioribus, neque in aciem prodire audebant, et quo poterant recipiebant se per montium et saltuum iuga, et tempus terentes bellum aliquandiu produxerunt. Non potuerunt tamen incolumem exercitum reducere, quia Romani in locis praeruptis audacter eos sunt adorti, et castra eorum vi expugnarunt. Postea et ipsi ex agro Latino fuga se proripuerunt, ac mox sequutae crebrae deditiones vrbium, quas primo suo aduentu atque impetu ceperant; nonnullae etiam expugnatae sunt, quarum arces obstinate hostes tuebantur, nec deserere volebant.

Per. Iul. 4222. *Ante Chr.* 492. *Olymp.* 72 4/72 1. *Cat. V.C.* 260. *Var.* 262. *Aequi domiti.*

Valerius

vtrisque acie dimicare volentibus de bello. perinde ac si scriptum esset μιᾷ παρατάξει κρῖναι ἀμφοτέρων βεληθέντων. *Gelenius* reddit, *decretumque vno tantum praelio.*

h Ἑαυτῶν *Vat.*

i Ἐπεκάθηντο *Vat.*

k Si quis ὑποχωρήσεις malit, per me licet. *Sylb.*

l Concinnius κορυφῆς. *Sylb.* Κορυφαῖς in *Cod. Vat.*

m Παραδόσεις τῶν πόλεων *Vat.* articulo carent vulgatae.

XLIII. Οὐαλέριος δὲ κατὰ νῶν χωρήσαντος αὐτῷ τῶ πολέμω, τὸν εἰωθότα θρίαμβον ἀπὸ τῆς νίκης καταγαγὼν, ἀπέλυσε τὸν δῆμον ἀπὸ τῆς στρατείας, ὅπω τῆς βελῆς καιρὸν εἶναι νομιζόσης, ἵνα μὴ τὰς ὑποσχέσεις ἀπαιτοῖεν οἱ ἄποροι· εἰς δὲ τὴν [n] δορίκτητον, ἣν Οὐολόσκιος ἀφείλοντο, κληρούχους ἀπέστειλεν, ἐπιλέξας ἄνδρας ἐκ τῶν ἀπόρων, οἳ τήν τε πολεμίαν φερερήσειν ἔμελλον, καὶ τὸ ἐν τῇ πόλει στασιάζον ἔλαττον ἀπολείψειν. ταῦτα διοικησάμενος, ἠξίου τὴν βελὴν τὰς ὑποσχέσεις αὐτῷ βεβαιῶσαι, κεκομισμένην τὸ παρὰ τῶ πλήθος πρόθυμον ἐν τοῖς ἀγῶσιν. ὡς δ' οὐ προσεῖχεν αὐτῷ τὸν νῶν, ἀλλ' οἵπερ πρότερον ἠναντιοῦντο τῇ γνώμῃ συστρέψαντες [o] ἑαυτοὺς νέοι καὶ βίαιοι, καὶ πλήθει τῶν [p] ἑτέρων ἐπικρατοῦντες, ὅτοι

Per. Iul. 4222. *Ante Chr.* 492. *Olymp.* 72 4 / 73 1. *Cat.* *V.C.* 260. *Var.* 262. *Domesticae turbae recrudescunt.*

Valerius autem, quum id bellum ex animi ſententia ipſi ſucceſſiſſet, de more ob partam victoriam acto triumpho, militem dimiſit, quum tamen ſenatus nondum id opportunum tempus eſſe arbitraretur, ne inopes promiſſa repeterent. In agrum autem bello partum, quem Volſcis ademerant, colonos miſit, quos de inopum numero ſelegerat; vt et hoſtilem agrum, quem ceperant, tuerentur, et ſeditionem vrbanam minuerent. His rebus geſtis, periit a ſenatu, vt, cum promptam plebis in praeliis experti ſint operam, ei praeſtarent illa quae promiſerat. Sed quum ſenatus ad eius verba mentem non adhiberet, at (vt antea) eius ſententiae aduerſaretur, iuniores et violenti homines, qui etiam aliis numero longe ſuperiores erant, *facta in eum conſpiratione* tunc quoque ei aduerſabantur, et grauiter in eum inuehebantur, ipſius familiam populi adulatricem appellantes, et morum improborum auctorem. Sed quum nunciatum fuiſſet, hos ipſos homines in concione et iudiciis hac reip. adminiſtrandae ratione totam patriciorum potentiam ab eo ſublatam queri, tunc vero praecipue Valerius grauiter indignatus, et de iniuſtis eorum calumniis cum exprobratione apud populum queſtus, et deplorato infelici talium conſiliorum futuro exitu, et (vt ſolet accidere in tali malo) partim prae dolore, partim etiam quod eſſet praecellenti prudentia praeditus, infortunia futura vaticinatus e curia ſe proripuit, et convocato ad concionem populo, ſic eum eſt alloquutus: „Quum magnam gratiam vobis, Quirites, haberem ob alacritatem quam mihi exhibuiſtis, vltro bellum hoc ſuſcipientes, et in eo me iuuantes, et multo maiorem ob ſpectatam veſtram virtutem in bellicis certaminibus, equidem

n Δορύκτητον *Vat.*

o Ἀλλ' ὥσπερ πρότερον, ἠναντιοῦτο τῇ γνώμῃ συστρέψαντες ἐπ' αὐτὸς] Rectius ἐπ' αὐτὸν ſingulariter. vel extrinſecus ſubaudiendum τὸς περὶ Οὐαλέριον: quo numero mox itidem dicit τὴν οἰκίαν αὐτῶν. vel potius legendum συστρέψαντες ἑαυτὸς νέοι, vt infra p. 430. (iuxta *ed. Steph.*) alioqui enim συστρέψαντες neutraliter vſurpatum fuerit pro συστροφὰς ποιήσαντες, *facto globo.* Satis aperte indicat *Lapus*, ſe legiſſe, ἀλλ' οἵπερ πρότερον ἠναντιοῦντο τῇ γνώμῃ συστρέψαντες ἑαυτὸς νέοι etc. dum vertit, *ſed qui antea obuiabant ſententiae, conuertentes ſe* etc. *Sylb.* Ἑαυτὸς pro ἐπ' αὐτὸς in *Cod. Vat.*

p Exiſtimarit fortaſſe aliquis legendum ἑταίρων. ſed ea mutatione non videtur eſſe opus, quum etiam pag. ſeq. v. 2. eadem ſcriptura reperiatur. *Sylb.*

q Si

καὶ τότε ἀντέπρατ]ον, καὶ πολλῇ καταβοῇ ἐχρῶντο, τὴν οἰκίαν αὐτῶν δημοκόλακα ἀποφαίνοντες, καὶ νόμων πονηρῶν ἀρχηγὸν, ᾧ δὲ μάλιστα ἠγάλλοντο οἱ ἄνδρες [q] ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν δικαστηρίων πολιτεύματι, τοῦτῳ πᾶσαν ἠφανικέναι τὴν τῶν πατρικίων δυνασείαν αἰτιώμενοι· σχετλιάσας Οὐαλέριος πολλὰ, [r] καὶ, ὅτι μὴ δίκαια πάσχοι διαβεβλημένος ὑπ' αὐτῶν πρὸς τὸν δῆμον, ὀνειδίσας, τήν τε μέλλουσαν καταλήψεσθαι σφᾶς τύχην, τοιαῦτα [s] βουλευσαμένους, ἀνακλαυσάμενος, καὶ οἷα εἰκὸς ἐν τοιούτῳ κακῷ, τὰ μὲν ἐκ πάθους, τὰ δ' ἀπὸ τοῦ πλεῖόν τι τῶν πολλῶν νοεῖν, ἀποθεσπίσας, ὤχετο ἀπιὼν ἐκ τοῦ βουλευτηρίου· καὶ συγκαλέσας τὸν δῆμον εἰς ἐκκλησίαν, ἔλεξε. „Πολλὴν χάριν ὑμῖν εἰδὼς, ὦ πολῖται, τῆς τε προθυμίας, ἣν παρέσχεσθέ μοι, ἑκάσιοι συναράμενοι τοῦ πολέμου, καὶ ἔτι μᾶλλον τῆς ἀρετῆς, ἣν ἐν τοῖς ἀγῶσιν [t] ἀπεδείξασθε, μεγάλην μὲν ἐποιούμην σπουδὴν ἀμεί-

5 10 15

q Si quis malit ἐπὶ ταῖς προκλήσεσι τῶν δικαστηρίων, vt perſtringatur lex Valeria de prouocatione a patriciorum conſiſtoriis ad plebis iudicium, de qua ſupra pag. 281. v. 19. ſuo fruatur iudicio. *Sylb.*

r Καὶ ὡς μὴ δίκαια *Vat.*

s Βουλευσομένους *Vat.*

t Ἐπεδείξασθε *Vat.*

ψασθαι ὑμᾶς τοῖς τ' ἄλλοις, καὶ τῷ μὴ ψεύσασθαι τὰς ὑποσχέσεις, ἃς ὑπὲρ τῆς βουλῆς ἐποιούμην πρὸς ὑμᾶς, καὶ εἰς ὁμόνοιαν ἤδη ποτὲ καταστῆσαι τὴν πόλιν ὑμῶν, σύμβουλος καὶ διαιτητὴς ἀμφοῖν γενόμενος· κωλύομαι δὲ πράττειν αὐτὰ, διὰ τὰς ἃ τὰ βέλτιστα τῷ κοινῷ φρονοῦντας, τὰ δὲ σφίσιν αὐτοῖς ἐν τῷ παρόντι κεχαρισμένα προαιρουμένους, οἳ πλήθει τ' ἐπικρατοῦντες τῶν ἑτέρων, καὶ δυνάμει, ἣν τὸ νέον αὐτοῖς παρέχεται μᾶλλον ἢ τὰ [u] πράγματα, ἔρρωνται. ἐγὼ δὲ γέρων τε δὴ, ὡς ὁρᾶτε, καὶ ἑτέρας τοιάδας ἔχω συμμάχους, ὧν ἥ τ' ἐν τῇ γνώμῃ ἅσα ἰσχὺς, ἀδύνατός ἐστιν ἔργῳ ἐπεξελθεῖν, [x] καὶ πε-

Per. Iul. 4222. *Ante Chr.* 492. *Olymp.* $\frac{72}{73}\frac{4}{1}$. *Cat.* *V.C.* 260. *Var.* 262.

dem multum fum conatus gratiam vobis referre, tum aliis rebus, tum hac, vt praeſtarem ea quae ſenatus nomine vobis pollicitus fueram, vtque conſiliarius ac arbiter vtriuſque partis conſtitutus iam tandem veſtram ſeditionem ſedarem, voſque ad concordiam perducerem: ſed huic meo ſtudio obſtant ii, qui non optime reip. conſulunt, ſuisque commodis in praeſentia ſtudere malunt, caeteroſque ſuperant et hominum multitudine et viribus, quas illis aetas iuuenilis dat maiores quam praeſens rerum ſtatus poſtulet. At ego iam ſum ſenex, vt videtis, et alios ſimiles habeo ſocios, quorum vires quum in ſolo conſilio poſitae ſint, nequeunt re ipſa exſequi quod illi ſentiunt; et quod

[u] Ἔρωντται] ἔῤῥωνται *Vat.* quo modo legendum eſſe coniecerant *Camerarius* et *Stephanus*. Interpretum nonnulli neque hoc verbum neque aliud eius loco agnoſcere videntur, vt notauit *Steph.* Πράγματα ἔρωνται malit *Portus*.

[x] Καὶ περιέστηκέν] *Henricus Stephanus* Schediaſmatum lib. II. cap. 4. mirum videri annotat, *Dionyſium*, qui multa in *Thucydide*, praeſertim quod ad ἑρμηνείαν attinet, reprehenderit, hic tamen phraſin eius imitatum eſſe. nam vt *Thucydides* lib. I. in concione Corcyraeorum dicit, περιέστηκεν ἡ δοκοῦσα ἡμῶν πρότερον σωφροσύνη, νῦν ἀβουλία καὶ ἀσθένεια φαινομένη: ita hic *Dionyſium* noſtrum, περιέστηκεν ἡ δοκοῦσα ἡμῶν τῷ κοινῷ πρόνοια, ἰδία πρὸς ἑκάτερον μέρος ἀπέχθεια φερομένη. [Tale eſt fere et *Pauſaniae* illud in *Boeoticis*, ἦτε πρότερον εὐτυχία δοκοῦσα εἰς τοιοῦτο περιῆλθεν αὐτῷ τέλος.] Quin et Graeca ſic poſſis reddere; *et res eo deuenit, vt quae penes nos eſſe videtur procuratio reipublicae, priuata eſſe cum vtraque parte ſimultas videatur.* Infra etiam

ριέστηκεν ἡ δοκοῦσα ἡμῶν τῷ κοινῷ πρόνοια, [y] ἰδία πρὸς ἑκάτερον μέρος ἀπέχθειαν φερομένη. τῇ τε γὰρ βουλῇ δι' αἰτίας εἰμὶ ὡς τὸ ὑμέτερον πλῆθος θεραπεύων, καὶ πρὸς ὑμᾶς διαβέβλημαι ὡς ἐκείνῃ μᾶλλον τὴν εὔνοιαν ἀποδεικνύμενος·"

„Εἰ μὲν οὖν ὁ δῆμος εὖ προπαθὼν ἐξέλιπε τὰς δι' ἐμοῦ τῇ βουλῇ γενομένας ὑποσχέσεις, [z] ἐκεῖνά μοι ἀπολογητέα ἦν, ὅτι [a] ἔψευσασθε ὑμεῖς, ἐν ἐμοὶ δ' οὐδὲν ἀνάρμοστον ἦν. [b] ἐπεὶ δὲ τὰ παρὰ τῆς βουλῆς ὁμολογηθέντα οὐ γέγονεν ὑμῖν ἐπιτελῆ, πρὸς τὸν δῆμον [c] ὁ λόγος ἤδη ἀναγκαῖος γίγνεταί μοι, ὅτι ἐκ ἐμοὶ συνδοκοῦντα πεπόνθατε, ἀλλ' ὁμοίως πεφενακίσμεθα καὶ παραλελογίσμεθα ἀμφότεροι, καὶ μᾶλλον ὑμῶν ἐγὼ, ὅς γ' οὐχ

XLIV.

quod reliquum nobis eſt haec noſtra prouidentia, qua reip. conſulere videmur, priuatim nobis apud vtramque partem odium conciliat. Nam et ſenatus me accuſat, quod veſtrae multitudinis ſim ſtudioſus; et apud vos male audio, quaſi maiorem benevolentiam in ipſum demonſtrem.„

Per. Iul. 4222. *Ante Chr.* 492. *Olymp.* $\frac{72}{73}\frac{4}{1}$. *Cat.* *V.C.* 260. *Var.* 262.

„Si igitur plebs beneficio ante affecta promiſſis ſenatui a me factis non ſteriſſet, ad hoc fuiſſet mihi reſpondendum, vos fidem veſtram fefelliſſe; at in me nulla fraus fuiſſet. iam vero quia ſenatus non praeſtitit quae vobis promiſit, neceſſe eſt vt apud populum verba faciam, quibus probem haec vobis meo conſenſu non accidiſſe, ſed aeque nos vtroſque deceptos, ac praeter exſpectationem circumuentos fuiſſe, et me multo magis quam

etiam vtitur hoc loquendi genere, 437. 7. *Sylb.*

[y] Forſan ἰδία legendum, et φαινομένη pro φερομένη reponendum ex *Thucydide* in concione Corcyraeorum, (p. 20. v. 3. iuxta *Ed. Oxon.*) quin et Graeca ſic poſſis reddere, *et res eo deuenit vt quae penes nos eſſe videatur procuratio reip. priuata eſſe cum vtraque parte ſimultas videatur. Sylb.*

[z] Ἐκεῖνα μὴ] perperam in *Ed. Steph.*

[a] Ἔψευσθε] Ἐψεύσασθε *Vat.*

[b] Ἐπειδὴ] Legendum videtur νῦν δ' ἐπειδὴ, vel ἐπειδὴ δὲ, ſeu ἐπεὶ δέ. *Sylb.* Ἐπεὶ δὲ in *Vat.* et *Lapi Codd.*

[c] Ὁ λόγος ἤδη ἀναγκαῖος *Vat.* Aduerbium a vulgatis abeſt.

d Deeſt

ἃ κοινῇ ἡπάτημαι μετὰ πάντων, μόνον ἀδικοῦμαι, ἀλλὰ καὶ ὅσα ἰδίᾳ κακῶς ἀκήκοα, ὡς δὴ τά τε παρὰ τῶν πολεμίων ἁλόντα, ἃ μετὰ κοινῆς γνώμης τῇ συνεδρίᾳ, τοῖς ἀπόροις ὑμῶν, [d] βουλόμενος " ἰδίαν ὠφέλειαν ποιήσασθαι, παρασχὼν, [e] καὶ τὰς τῶν πολιτῶν οὐσίας δημεύειν ἀξιῶν, ἧς γε κωλυούσης, ἢ μὴ, παρανομεῖν τε στρατείας, ἐναντιουμένων τῶν βουλευτῶν, ἀφεικὼς, δέον ὑπὸ ταῖς ἀγραυλίαις καὶ πλάναις ἐν τῇ πολεμίᾳ κατέχειν ὑμᾶς. ὠνείδισαι δέ μοι καὶ ἡ τῶν κληρούχων εἰς Οὐολόσκους ἐκπομπὴ, ὅτι γῆν πολλὴν καὶ ἀγαθὴν οὐ τοῖς πατρικίοις, οὐδὲ τοῖς ἱππεῦσιν ἐχαρισάμην, ἀλλὰ τοῖς ἀπόροις ὑμῶν διένειμα· καὶ ὃ μάλιστά μοι τὴν πλείστην ἀγανάκτησιν παρέσχεν, ὅτι πλείους ἢ τετρακόσιοι ἄνδρες ἐκ τοῦ δήμου τοῖς ἱππεῦσι προσκατελέγησαν ἐπὶ στρατολογίας,

quam vos, quia non ſolum iniuriam patior, quod cum caeteris omnibus fuerim deceptus, ſed etiam quia priuatim male audio, quaſi praedam ex hoſte captam non ex communi ſenatus ſententia pauperibus veſtrum aliquibus dederim, ſtudens priuatis meis commodis, et quaſi ciuium bona, vélit nolit ſenatus, publicare cupiam, et quaſi contra leges et praeter militiae diſciplinam fecerim, quod repugnante ſenatu vos dimiſerim, quos in hoſtico caſtrenſibus laboribus et erroribus fatigare opportuerat. Quinetiam exprobrata mihi eſt colonia a me in Volſcos miſſa, quod agrum amplum ac feracem non patriciis aut equitibus largitus fuerim, ſed egenis de veſtro numero diuiſerim: praecipue vero quod mihi maximum ſtomachum mouet, illud eſt, quod plures quam quadringentos plebeios in ordinem equeſtrem a me relatos dicant, qui in hac expeditione rem ſuam familiarem non

Per. Iul. 4222. Ante Chr. 492. Olymp. 72 4/1. Cat. V.C. 260. Var. 262.

d Deeſt Vat.

e Paullo concinnior videtur huiusmodi ſtructura; καὶ τὰς τῶν πολιτῶν οὐσίας δημεύειν ἀξιῶν ἐκείνης κωλυούσης παρανομῶν τε στρατείας ὑμᾶς, ἐναντιουμένων τῶν βουλευτῶν, ἀφεικώς, *Romanum* ſane *Codicem* habere στρατείας τε ὑμᾶς teſtatur *Fulu. Vrſinus*. Idemque *Codex*, eodem teſte, mox habet ἐν τῇ πολεμίᾳ ἔτι κατέχειν κατορθοῦντας οὐδέν, *in hoſtico adhuc detinere, nec quidquam proficere. Sylb.* Αὐτῆς (ſc. τῆς κοινῆς γνώμης τῇ συνεδρίῳ) κωλυούσης et mox παρανομῶν (cui reſpondent illa παρασχὼν καὶ ἀξιῶν) malit *Portus*. Locum eſſe mutilum exiſtimat *Caſaub.*

f Προσ-

βίων εὐπορήσαντες. εἰ μὲν οὖν ἀκμάζοντί μοι τὸ σῶμα ταῦτα [f] παρέπεσεν, δῆλον ἂν ἔργῳ ἐποίησα τοῖς ἐχθροῖς, οἷον ὄντα με ἄνδρα πρεσπηλάκισαν· ἐπειδὴ δὲ ὑπὲρ ἑβδομήκοντα ἔτη γέγονα, καὶ ἃ δυνατός ἔτι ἀμύνειν ἑαυτῷ εἰμι, ἃ ὁρῶν τε ὅτι ἐκ ἂν ἔτι ὑπ' ἐμοῦ παύσαιτο ἡ σὰσις ὑμῶν, ἀποτίθεμαι τὴν ἀρχὴν, καὶ ἐπὶ τοῖς βουλομένοις τὸ σῶμα ἐμαυτοῦ ποιῶ, εἴ τι οἴονται ὑπ' ἐμοῦ ἐξηπατῆσθαι, χρήσασθαί μοι ὅτι ἂν δικαιῶσι.„

Ταῦτ' εἰπὼν, τὸ μὲν δημοτικὸν ἅπαν εἰς συμπάθειαν ὑπηγάγετο, καὶ [h] προὔπεμψαν αὐτὸν ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἀπιόντα· τὴν δὲ βουλὴν ἔτι χαλεπωτέραν αὐτῷ [i] γενέσθαι ἐποίησεν. εὐθὺς δὲ μετὰ τοῦτο τάδ' ἐγίνετο· οἱ μὲν πένητες οὐκέτι κρύφα, οὐδὲ νύκτωρ, ὡς πρότερον, ἀλλ' ἀναφανδὸν ἤδη συνιόντες, ἐβούλευον ἀπόστασιν [k] ἐκ τῶν πατρικίων. ἡ δὲ βουλὴ κωλύειν διανοουμένη, τοῖς ὑπάτοις ἐπέταξε μήπω λύειν τὰ στρατεύματα. τῶν γὰρ [l] ἱερῶν

XLV.

non mediocriter auxerint. Certe ſi haec mihi viribus corporis valenti accidiſſent, re ipſa inimicis demonſtraſſem, quali viro contumeliam fecerint. Iam vero, quum ſeptuageſimum aetatis annum exceſſerim, neque amplius mihi ipſe opem ferre poſſim; quumque videam veſtras ſeditiones a me ſedari amplius non poſſe, imperium depono, et quibuslibet (ſi quid fraudis a me admiſſum exiſtimant) mei corporis poteſtatem facio, vt me arbitratu ſuo tractent, prout aequum eſſe iudicarint.„

Hac oratione habita, tota plebs commiſeratione mota eſt, eumque de foro decedentem proſequuta eſt: id quod ſenatum longe magis in ipſum exaſperauit. Statim autem haec poſtea conſequuta ſunt. Inopes non amplius clam, neque noctu, vt ante, ſed propalam iam coëuntes, conſultabant de defectione a patriciis facienda. Quum autem ſenatus id prohibere vellet, imperauit conſulibus vt exercitus nondum dimitterent. Adhuc enim

Per. Iul. 4222. Ante Chr. 492. Olymp. 72 4/1. Cat. V.C. 260. Var. 262.

f Προσέπεσεν *Vat.*

g Rectius ὁρῶ τε *Sylb.*

h Προὔπεμψεν potius eſt legendum, cui mox ἐποίησε reſpondet: vel προὔπεμψαν ad πλῆθος nomen collectiuum eſt referendum, atque ἐποίησε ad Valerium. *Portus.*

i Γενέσθαι παρεσκεύασεν *Vat.*

k Ἐκ pro ἀπὸ *Sylb.*

l Ἱερῶν notarat in ſuo codice *Camerarius*: prorſus omiſerat *Gelenius*:

ταγμάτων ἔτι [m] κύριος ἦν, τοῖς στρατιωτικοῖς ὅρκοις κατειργομένων, καὶ ἀδεὲς ἀπολείπεσθαι τῶν σημείων ἠξίου· τοσοῦτον ἴσχυεν ὁ τῶν ὅρκων ἐν ἑκάστῳ φόβος. πρόφασις δὲ κατεσκευάσθη τῆς στρατείας, ὡς Αἰκανῶν καὶ Σαβίνων συνεληλυθότων εἰς ἓν ἐπὶ τῷ κατὰ Ῥωμαίων πολέμῳ. ὡς δὲ προῆλθον ἔξω τῆς πόλεως οἱ ὕπατοι τὰς δυνάμεις ἔχοντες, καὶ τὰς παρεμβολὰς ἀπόρσω ἀπ' ἀλλήλων ἔθεντο, συνελθόντες οἱ στρατιῶται εἰς ἓν πάντες, ὅπλων τε καὶ σημείων ὄντες κύριοι, Σικιννίου τινὸς [n] Βέλλου παροξύναντος αὐτούς, ἀφίσανται τῶν ὑπάτων, ἁρπάσαντες τὰ σημεῖα· τιμιώτατα γὰρ Ῥωμαίοις ταῦτα ἐπὶ στρατείας, καὶ ὥσπερ ἱδρύματα θεῶν ἱερὰ νομίζονται· λοχαγούς τε ἑτέρους, καὶ περὶ ἁπάντων ἄρχοντα τὸν Σικίννιον ἀποδείξαντες, ὄρος τι καταλαμβάνονται πλησίον Ἀνίητος ποταμῷ κείμενον, ἀπόρσω τῆς Ῥώμης, ὃ νῦν ἐξ ἐκείνου Ἱερὸν ὄρος καλεῖται. τῶν δὲ ὑπάτων καὶ λοχαγῶν μετακαλούντων αὐτοὺς ἅμα δείσει καὶ οἰμωγῇ, καὶ πολλὰ

Per. Iul. 4222. *Ante Chr.* 492. *Olymp.* $\frac{71}{2}$ $\frac{4}{1}$. *Cat.* *V.C.* 260. *Var.* 262.

enim in poteſtate ſua habebat ſacras legiones, quae militaribus ſacramentis tenebantur, nec eorum quiſquam relinquere ſigna ſuſtinebat: tantum apud vnumquemque iurisiurandi religio valebat. Praetexebatur autem ſpecioſa educendi exercitus cauſſa, quaſi Aequi et Sabini facta conſpiratione bellum populo Romano inferre decreuiſſent. Sed poſtquam conſules cum copiis ex vrbe ſunt egreſſi, et caſtra non magno ſpatio inter ſe diſtantia poſuerunt, milites in vnum omnes coëuntes, armorumque et ſignorum domini, Sicinnio quodam Belluto eos concitante, raptis ſignis a conſulibus defecerunt: haec enim militiae a Romanis in ſummo honore, et tanquam ſacra deorum ſimulacra habentur) creatiſque nouis centurionibus, et belli totius ſumma ad Sicinnium delata, occuparunt montem quendam ad Anienem amnem, non procul ab vrbe ſitum, qui nunc ab eo tempore Sacer mons vocatur. Quum autem conſules et centuriones eos cum precibus et fletu reuocarent, et multa polli-

Secesſio in montem ſacrum.

Gelenius: agnoſcit tamen et *Lapi* verſio. Fortaſſe ergo τάγματα hic dicuntur ἱερὰ, quoniam adhuc ſacramento tenebantur. *Sylb.*

[m] Κύριοι ἦσαν legiſſe videtur *Lapus.*

[n] Pro Βέλλου rectius legemus Βελλούτου, vt tum apud Latinos Hiſto-

ὑπισχνεμένων, ἀπεκρίνατο ὁ Σικίννιος· „Τίνα γνώμην ἔχοντες, ὦ πατρίκιοι, οὓς ἀπηλάσατε ἐκ τῆς πατρίδος, καὶ ἀντ' ἐλευθέρων δούλους ἐποιήσατε, νῦν μετακαλεῖτε; ποίᾳ δὲ πίστει τὰς ὑποσχέσεις ἡμῖν ἐμπεδώσετε, ἃς πολλάκις ἤδη ψευσάμενοι ἐλέγχεσθε; ἀλλ' ἐπειδὴ μόνοι τὴν πόλιν ἀξιοῦτε κατέχειν, ἄπιτε μηδὲν ὑπὸ τῶν πενήτων καὶ ταπεινῶν ἐνοχλούμενοι· ἡμῖν δ' ἀρκέσει πᾶσα γῆ, ἐν ᾗ ἂν τὸ ἐλεύθερον ἔχωμεν, ὁποία ποτ' ἂν ᾖ, νομίζεσθαι πατρίς.„

Ὡς δ' ἠγγέλθη ταῦτα τοῖς ἐν τῇ πόλει, πολὺς θόρυβος καὶ οἰμωγὴ ἦν, καὶ διὰ τῶν στενωπῶν δρόμος, τῶν μὲν δήμου καταλιπεῖν τὴν πόλιν παρασκευαζομένου, τῶν δὲ πατρικίων ἀποτρέπειν ἀξιούντων, καὶ βίαν τοῖς μὴ βουλομένοις προσφέρειν· βοή τε περὶ τὰς πύλας καὶ πολὺς [o] ἀνακλαυσμὸς ἦν, λόγοι τε κατ' ἀλλήλων ἐχθροί, καὶ ἔργα πολεμίων ἐγίνοντο, οὐκέτι διακρίνοντος οὐδενὸς ὅτε ἡλικίαν, ὅτε ἑταιρείαν, ὅτ' ἀξίωσιν ἀρετῆς. ἐπειδὴ δὲ οἱ

XLVI.

pollicerentur, reſpondit Sicinnius; „Quo animo, patricii, eos, quos patria expuliſtis, et ex liberis ſeruos feciſtis, nunc reuocatis? aut qua fide promiſſa veſtra firmabitis, quam toties a vobis falſam fuiſſe conſtat? Sed quando ſoli vrbem vultis tenere, hinc abite, nec vobis inopes, atque humiles homines moleſti erunt. Nos vero omni regione, in qua libertatem noſtram retinere poterimus, contenti erimus; et vbicunque illa fuerit, eam patriam noſtram ducemus.„

Per. Iul. 4222. *Ante Chr.* 492. *Olymp.* $\frac{71}{2}$ $\frac{4}{1}$. *Cat.* *V.C.* 260. *Var.* 262.

His in vrbem renunciatis, ingens tumultus et fletus eſt exortus, et per vias factus concurſus, plebeiis vrbem deſerere parantibus, patriciis vero eos a propoſito deterrere conantibus, et vim illis qui parere nolebant afferre volentibus: et clamor atque comploratio ingens ad portas erat, nec a dictis nec a factis hoſtilibus homines ſibi temperabant, quia nullus amplius aut aetatis, aut ſodalitatis, aut dignitatis ac virtutis reuerentia mouebatur. Quum

Hiſtoricos eſt, tum infra aliquoties. *Sylb.*

[o] Vt hic ἀνακλαυσμὸς legitur pro ἀνακλαυθμὸς, ſic ἀναβασμὸς obſeruaui apud *Pauſaniam* pro ἀναβαθμὸς. *Sylb.*

[p] Mallem

ταχθέντες ὑπὸ τῆς βουλῆς φρουρεῖν τὰς ἐξόδους· ἦσαν γὰρ δὴ ὀλίγοι· ἐχ ἱκανοὶ ἔτι ἀντέχειν, ἐκβιασθέντες ὑπὸ τᾶ δήμᾳ, κατέλιπον τὴν φυλακήν, [p] τότε ἤδη τὸ δημοτικὸν πολὺ ἐξεχεῖτο, καὶ τὸ πάθος ἦν ἀλώσει πόλεως ἐμφερὲς, οἰμωγή τε τῶν ὑπομενόντων, καὶ κατάμεμψις ἀλλήλων ἐγίνετο ἐρημουμένην τὴν πόλιν ὁρώντων. μετὰ τᾶτο βουλαί τε συχναὶ καὶ κατηγορίαι τῶν αἰτίων τῆς ἀποστάσεως [q] ἐγίνοντο. ἐν δὲ τῷ αὐτῷ καιρῷ, καὶ [r] τὰ πολέμια ἔθνη ἐπετίθεντο αὐτοῖς, προνομεύοντα τὴν γῆν ἄχρι τῆς πόλεως. [s] οἱ μέντοι ἀποστάται, τὸν ἀναγκαῖον ἐπισιτισμὸν ἐκ τῶν πλησίον ἀγρῶν λαμβάνοντες, ἄλλο δ' ὐδὲν τὴν χώραν κακουργοῦντες, ἔμενον ὑπαίθριοι, καὶ τοὺς προσιόντας ἐκ τῆς πόλεως καὶ τῶν πέριξ φρουρίων ὑπελάμβανον, σύχνὰς ἤδη γινομένους. ὰ γὰρ μόνον οἱ τὰ χρέα καὶ [t] τὰς καταδίκας καὶ τὰς προσδοκωμένας ἀνάγκας διαφυγεῖν προαιρούμενοι συνέρρεον ὡς αὐτοὺς, ἀλλὰ

Per. Iul. 4222. *Ante Chr.* 492. *Olymp.* 71 4. Quum autem qui a senatu ad exitus custodiendos statuti fuerant, diutius *plebis furori* resistere non possent, quod numerus ipsorum esset exiguus, et per vim a plebe disiecti custodiam deseruissent: tum vero magna plebis multitudo sese effundebat, eratque non secus ac capta vrbe commiseratio et vlulatus eorum, qui remanebant, et incusatio mutua eorum qui vrbem deseri conspiciebant. Postea factae sunt consultationes crebrae et accusationes eorum, qui causam secessioni praebuerant. Eodem autem tempore hostes etiam eos inuaserunt, et praedabundi vsque ad ipsa moenia excursiones fecerunt. Verumtamen qui secessionem fecerant, res ad victum necessarias ex proximis agris sumentes, et a caeteris agri maleficiis sibi temperantes, sub dio manebant; et eos qui ex vrbe et finitimis castellis adueniebant, quorum iam magnus erat numerus, excipiebant. Non solum enim ad eos confluebant illi, qui aere alieno liberari et iudicia et impendentes necessitates effugere cupiebant; verum etiam

Cat. *V.C.* 260. *Var.* 262.

aliā

p Mallem τότε δή, quod longe elegantius. *Port.*

q Ἐγίνοντο] ἐγίνοντο *Vat.*

r Τὰ πολέμια ἔθνη *Vat.* postremum vocabulum abest a vulgatis.

s ἀποστάτου *Vat.* vulgo legitur ἀποστάντες.

t Τὰς καταδίκας *Vat.* vulgo τὰς δίκας.

u *Gelenius*

καὶ τῶν ἄλλων ὅσοις ὁ βίος ἦν ἀεργὸς, ἢ ῥάθυμος, ἢ ταῖς ἐπιθυμίαις χορηγεῖν ἐχ ἱκανὸς, ἢ πονηρῶν ἐπιτηδευμάτων ζηλωτὴς, ἢ φθονερὸς ταῖς ἑτέρων εὐτυχίαις, ἢ δι' ἄλλην τινὰ συμφορὰν ἢ αἰτίαν ἀλλοτρίως διακείμενος τῇ καθεστώσῃ πολιτείᾳ.

Τοῖς δὲ πατρικίοις ἐν μὲν τῷ παρόντι ταραχὴ ἐνέπεσε πολλὴ καὶ ἔκπληξις, καὶ ὡς αὐτίκα δὴ μάλα τῶν ἀποστατῶν ἅμα τοῖς ἀλλοεθνέσι πολεμίοις ἐπὶ τὴν πόλιν ἡξόντων δέος. ἔπειτα ὡς ἐξ ἑνὸς παρακελεύματος ἁρπάσαντες τὰ ὅπλα, σὺν τοῖς [u] οἰκείοις ἕκασοι πελάταις, οἱ μὲν ἐπὶ τὰς ὁδοὺς, [x] ἃς ἥξειν ἐνόμιζον τοὺς πολεμίους, παρεβοήθουν· οἱ δ' ἐπὶ τὰ φρούρια, φυλακῆς ἕνεκα τῶν ἐρυμάτων, ἐξήεσαν· οἱ δ' ἐν τοῖς προκειμένοις τῆς πόλεως πεδίοις ἐστρατοπεδεύοντο· ὅσοι δὲ διὰ γῆρας ἀδύνατοι τάτων τι δρᾶν ἦσαν, ἐπὶ τοῖς τείχεσιν ἐτάξαντο. ἐπεὶ δὲ τοὺς ἀποστάτας κατέμαθον ἄτε τοῖς πολεμίοις προσι-

XLVII.

alia turba hominum otiosorum et segnium, et eorum qui non habebant, vnde suis cupiditatibus satis facerent, et qui malis artibus studebant, et qui aliorum felicitati inuidebant, denique qui ob aliquam aliam calamitatem, vel causam iniquo animo praesentem reipublicae statum ferebant.

Per. Iul. 4222. *Ante Chr.* 492. *Olymp.* 71 4.

Interea vero patricii in magnam perturbationem et animi consternationem inciderunt, ingensque timor eos inuasit, quasi mox ii, qui secessionem fecerant vrbem coniunctis cum externo hoste copiis essent aggressuri. Deinde, tanquam signo dato, correptis armis cum suis quique clientibus, alii quidem ad vias servandas, qua hostes venturos putabant, accurrebant; alii vero ad castella munitionum custodiendarum causa prodibant; alii in adiacentibus vrbi campis castra ponebant: qui vero propter sensum nihil horum facere poterant, ad muros acie instructa collocati sunt. Verum, vbi animaduerterunt plebem, quae secessionem fecerat, neque se cum hostibus coniungere, neque

Cat. *V.C.* 260. *Var.* 262.

u *Gelenius* maluit cum copula οἰκείοις γὴ πελάταις: lectio tamen vulgata proba est. *Sylb.* et *Port.*

x Vel est defectus praepositionis κατὰ, quod Atticis familiare; vel certe καθ' ἃς legendum *Port.*

θεμένους, ἅτε τὴν χώραν δηοῦντας, ἅτ' ἄλλο βλάπτοντας ἀδὲν ὅτι καὶ λόγε ἄξιον, τῇ δέσει ἐπαύσαντο· καὶ μεταθέμενοι τὰς γνώμας, [y] ἐφ' οἷς διαλλαγήσονται πρὸς αὐτοὺς ἐσκόπουν· καὶ ἐλέχθησαν ὑπὸ τῶν ἡγουμένων τῇ συνεδρίᾳ λόγοι παντοδαποὶ, καὶ πλεῖσον ἀλλήλων διάφοροι, [z] μετριώτατοι καὶ πρεπωδέσατοι ταῖς παρούσαις τύχαις, ἃς οἱ πρεσβύτατοι αὐτῶν ἔλεξαν, διδάσκοντες ὡς ἀδεμίᾳ κακίᾳ πεποίηται τὴν ἀπόσασιν ἀπ' αὐτῶν ὁ δῆμος, ἀλλὰ τὰ μὲν ὑπὸ τῶν ἀναγκαίων συμφορῶν βιασθεὶς, τὰ δὲ ὑπὸ τῶν συμβούλων ἐξηπατημένος, [a] ὀργῇ δὲ μᾶλλον ἢ λογισμῷ τὰ συμφέροντα κρίνων· οἷα [b] ἐν ἀμαθίᾳ γίγνεσθαι φιλεῖ· ἔπειτα ὅτι συνοίδασιν αὐτοῖς κακῶς βεβουλευμένοις οἱ πλείους, καὶ ζητοῦσιν ἀναλύσασθαι τὰς ἁμαρτίας, εὐσχήμονας ἀφορμὰς λαμβάνοντες. τὰ γοῦν ἔργα δρῶσιν ἤδη μετεγνωκότων, καὶ εἰ λάβοιεν

Per. Iul. 4222. *Ante Chr.* 492. *Olymp.* $\frac{71}{72}$ $\frac{4}{1}$. *Cat.* *V.C.* 260. *Var.* 262.

neque agrum vastare, neque vllum aliud damnum dare, quod esset alicuius momenti, metuere desierunt; et, mutata sententia, consultare coeperunt, quibusnam conditionibus compositio cum ea fieri posset: et variae ac plurimum inter se discrepantes sententiae a principibus senatus dictae sunt, atque moderatissimae et praesenti fortunae maxime conuenientes eae fuere, quas eorum natu maximi dixere, quibus docebant nulla malitia plebem a se feciſſe secessionem, sed partim vrgentibus calamitatibus compulsam, partim a *malis* consiliariis deceptam, et quodam animi impetu magis quam certa ratione in vtilitate iudicanda vsam: (id quod imperitae multitudini accidere solet) deinde plerosque eorum sibi conscios esse se mala iniisse consilia, et studere peccata sua abolere honestam aliquam occasionem nactos, cum igitur iam factis testentur poenitentiam, si, bona spe

y Ἐφ' οἵστε *Vat.*

z Post μετριώτατοι deest coniunctio δὲ, vt mihi quidem videtur. *Lapus* tamen maluit inferere γάρ. *Sylb.*

a Ὀργῇ δὲ μᾶλλον ἢ λογισμῷ τὰ συμφέροντα κρίνων] Nisi fallit me memoria, sunt ipsissima *Thucydidis* verba. Sic mox, καὶ ζητοῦσιν ἀναλύσασθαι τὰς ἁμαρτίας. sicut apud *Thucyd.* lib. III. τὴν ἁμαρτίαν καταλῦσαι. vbi etiam malit fortasse aliquis ἀναλῦσαι. *Casaub.*

b Ἐν ἀμαθεῖ *Vat.*

c Ταῖς

ἐλπίδα χρηστὴν περὶ τοῦ μέλλοντος χρόνου, ψηφισαμένης αὐτοῖς ἄδειαν τῆς βουλῆς καὶ διαλλαγὰς ποιησαμένης εὐπρεπεῖς, ἀγαπητῶς τὰ σφέτερα δέξονται. ἠξίουν τε ταῦτα παραινοῦντες, μὴ χείρους ὀργὴν εἶναι τῶν κακιόνων τοὺς κρείττονας, μηδ' εἰς ἐκεῖνον ἀναβαλέσθαι τὸν χρόνον τὰς διαλλαγὰς, ὅτ' ἢ νοῦν ἔχειν ἀναγκασθήσεται τὸ ἀνόητον, ἢ τῷ μείζονι κακῷ τοὔλαττον ἰᾶσθαι, ὅπλων παραδόσει καὶ σωμάτων ἐπιτροπῇ τὴν ἐλευθερίαν ἀφαιρεθὲν αὐτὸ ὑφ' ἑαυτοῦ. ταῦτα γὰρ ἐγγὺς εἶναι τοῦ ἀδυνάτου· μετρίως δὲ χρησαμένους, ἀρχηγοὺς τῶν συμφερόντων βουλευμάτων γενέσθαι, καὶ προτέρους ἐκείνων ἐπὶ τὰς διαλλαγὰς χωρεῖν, ἐνθυμουμένους ὅτι τὸ μὲν ἄρχειν καὶ ἐπιτροπεύειν τοῖς πατρικίοις ὑπάρχει, φιλότητος δὲ καὶ εἰρήνης τοῖς ἀγαθοῖς. τὸ δ' ἀξίωμα τῆς βουλῆς ἐν τῷδε μάλιστα ἐλαττώσεσθαι ἀπέφαινον, ἐν ᾧ [μάλιστα] τὰς ἀναγκαίας συμφορὰς γενναίως φέροντες ἀσφαλῶς πολιτεύσουσιν, ἀλλ' ἐν ᾧ δυσοργήτως [c] ταῖς τύχαις ὁμιλοῦντες [d] ἀνατρέψουσι τὸ κοινόν. ἀνοίας δ' ἔργον εἶναι, τὰς

spe in futurum facta, impunitas eis a senatu decernatur, et honestae pacis conditiones proponantur, fore vt contenti sint in proprias sedes se recipere. Dum autem patribus consilium hoc darent, orabant eos, ne ipsi, qui erant hominibus deterioribus praestantiores, se ira vinci paterentur; neue in illud tempus compositionem differrent, quo stulti vel necessitate coacti sapere, vel minus malum maiori sanare, et, traditis armis et corporibus deditis, libertatem ipsi sibi eripere cogerentur: (esse enim haec prope impossibilia) moderate autem se gerentes consiliorum vtilium auctores essent, et plebem ad compositionem prouocarent; illud cogitantes, administrationem et curam reipublicae ad patricios pertinere, amicitiam et pacem ad bonos ciues. Senatus porro amplitudinem non propterea multum imminutum iri dicebant, si fortiter casus necessarios ferentes tuta consilia sequerentur; sed si iracundia in animis pertinaciter seruata rempublicam euerterent. Insani autem esse, decori ita cupidum esse, vt

Per. Iul. 4222. *Ante Chr.* 492. *Olymp.* $\frac{71}{72}$ $\frac{4}{1}$. *Cat.* *V.C.* 260. *Var.* 262.

c Ταῖς τύχαις ὁμιλοῦντες *Vat.* vulgo legitur τ. ψυχαῖς ὁ.

d Ἀνατρέψωσι] Forsan rectius ἀνατρέψωσι, vt supra est ἀνατροπὴ πόλεως

εὐπρεπείας ὀρεγομένας, τῆς ἀσφαλείας ὑπεροράν· ἀγαπητὸν μὲν γὰρ, ἀμφοῖν τυγχάνειν· εἰ δ' ἐξείργοιτό τις θατέρᾳ, τὰ σωτήρια τῶν εὐπρεπεστέρων νομιστέα ἀναγκαιότερα. τέλος δ' ἦν τῶν ταῦτα παραινούντων, πρέσβεις ἀποστέλλειν τὰς διαλεξομένας τοῖς ἀφεστηκόσι περὶ φιλίας, ὡς ἀδὲν αὐτοῖς ἡμάρτηται ἀνήκεστον.

XLVIII. Ἐδόκει ταῦτα τῇ βουλῇ· καὶ μετὰ ταῦτα προχειρισαμένη τοὺς ἐπιτηδειοτάτους, διεπέμψατο πρὸς τοὺς ἐπὶ τᾷ χάρακος, ἐντειλαμένη πυνθάνεσθαι παρ' αὐτῶν, τίνος δέονται, καὶ ἐπὶ τίσι δικαίοις ἀξιώσιν εἰς τὴν πόλιν ἀνασρέφειν· εἰ γὰρ εἴη τι μέτριον καὶ δυνατὸν τῶν αἰτημάτων, οὐκ ἐναντιώσεσθαι σφίσι τὴν βουλήν. νῦν μὲν ἓν αὐτοῖς ἀποθεμένοις τὰ ὅπλα, καὶ κατιοῦσιν εἰς τὴν πόλιν, ἄδειαν ὑπάρξειν τῶν ἡμαρτημένων, [e] καὶ εἰς τὸν ἀπὸ τοῦδε χρόνον ἀμνησίαν· ἐὰν δὲ κράτισα [f] δελεύωσι τῷ κοινῷ, καὶ προθύμως κινδυνεύωσι περὶ τῆς πατρίδος,

Per. Iul. 4222. *Ante Chr.* 492. *Olymp.* 71 4 / 72 1. vt propriam ſalutem negligas: (optandum enim eſſe vtrumque poſſe conſequi) ſed ſi quis alterutro prohibeatur, ſalutem honeſtati, vt rem magis neceſſariam, praeferendam eſſe. Denique eorum conſilium eo ſpectabat, vt legati ad plebem, quae ſeceſſionem fecerat, de pace acturi mitterentur, quum nullum ab ea peccatum admiſſum eſſet, quod ſanari non poſſet.

Cat. *V.C.* 260. *Var.* 262. Placuit id ſenatui. Poſtea delectos ad eam rem maxime idoneos viros miſit in caſtra eorum qui ſeceſſionem fecerant, cum mandatis vt quaererent ex illis quidnam peterent, et quibusnam aequis conditionibus in vrbem redire vellent: nam ſi quid aequi aut quod fieri poſſit poſtularent, ſenatum illis non aduerſaturum *dicebant*. Nunc igitur ſi arma depoſuerint, et in vrbem redierint, delictorum impunitatem ſenatum illis conceſſurum, et omnem iniuriarum memoriam ab illa die in poſterum depoſiturum: quod ſi ſtrenuam operam reipublicae nauarint, et alacriter pro patria pericula ſubierint, *non defutura etiam* honeſta

πόλεως p. 356. v. 19. *Sylb.* atque ita quidem in *Cod. Vat.*

[e] Καὶ εἰς τὴν ἀπὸ in *Ed. Steph.* vnde praepoſitionem εἰς expungendam, et χρόνε pro χρόνον reponendum eſſe placuit *Porto*.

[f] Βελεύωσι τῷ κοινῷ *Vat.*

g Illud

ἀμοιβὰς καλὰς καὶ λυσιτελεῖς. ταύτας οἱ πρέσβεις τὰς ἐντολὰς κομισάμενοι, ἀπέδοσαν τοῖς ἐπὶ τοῦ στρατοπέδου καὶ τὰ ἀκόλουθα διελέχθησαν. ὑ δεξαμένων δὲ τῶν ἀποστατῶν τὰς προκλήσεις, ἀλλ' ὑπεροψίαν καὶ βαρύτητα καὶ πολλὴν εἰρωνείαν τοῖς πατρικίοις ὀνειδισάντων, εἰ προσποιοῦνται μὲν ἀγνοεῖν ὧν ὁ δῆμος δεῖται, καὶ δι' ἃς ἀνάγκας ἀπ' αὐτῶν ἀπέστη· χαρίζονται δ' αὐτῷ τὴν ἄδειαν τοῦ μηδεμίαν ὑποσχεῖν τῆς ἀποστάσεως δίκην, ὥσπερ ἔτι κύριοι, τῆς βοηθείας [g] τ' αὐτοὶ δεόμενοι τῆς πολιτικῆς [h] ἐπὶ τὰς ὀθνείας πολεμίας ἐκ εἰς μακρὰν ἐλευσομένας πανστρατιᾷ, πρὸς ἃς ὁδ' ἀντάραι δυνήσονται, οἳ ὑ σφέτερον ἡγῆνται τὸ σωθῆναι ἀγαθὸν, ἀλλὰ τῶν συναγωνισμένων εὐτύχημα· τέλος δὲ τοῦτο προσθέντων [i] τῷ λόγῳ, ὡς ἄμεινον ἤδη αὐτοὶ μαθόντες τὰς κατεχούσας τὴν πόλιν ἀπορίας, γνώσονται πρὸς οἵους ἀντιπάλους αὐτοῖς ἔσαι ὁ ἀγὼν, καὶ πολλὰς καὶ χαλεπὰς ἀπειλὰς

honeſta ac fructuoſa praemia. Legati haec mandata allata apud exercitum expoſuerunt, addideruntque ea, quae ad cauſſam facere arbitrabantur. Sed quum ipſa plebs, quae a patriciis ſeceſſionem fecerat, eas conditiones, ad quas inuitabatur, non admiſiſſet, at in patriciorum ſuperbiam et acerbitatem et magnam ſimulationem grauiter fuiſſet inuecta, quod illi ſimularent ſe ignorare quaſnam res ipſa plebs peteret, et quibus coacta neceſſitatibus ab ipſis ſeceſſiſſet, et ei impunitatem concederent, ne ob ſeceſſionem factam vllas poenas daret, quaſi rerum ſumma penes illos adhuc eſſet, quum tamen ipſi egerent ciuium auxilio contra externum hoſtem, totis viribus iamiam affuturum, cui ne reſiſtere quidem poſſent ipſi, qui ſalutem ſuam non tam ſibi vtilitatem quam ſuis belli ſociis felicitatem allaturam putabant. Quum autem *plebeii* poſtremae ſuae orationi hoc addidiſſent, ipſos patricios, iam melius cognitis difficultatibus, quibus reſpublica premebatur, intellecturos cum quibus aduerſariis certamen ſibi ſit futurum, et quum praeterea multas et graues minas ipſis inten-

Per. Iul. 4222. *Ante* 492. *Olymp.* 71 4 / 72 1. *Cat.* *V.C.* 260. *Var.* 262.

g Illud τε videtur ſuperfluum eſſe, aut ſaltem in γε mutandum. *Sylb.*

[h] Οἱ ἐπὶ τὰς ὀθνείας πολεμίας ἐκ εἰς μακρὰν ἐλευσόμενοι *Vat.*

[i] Τὸν λόγον *Vat.*

[k] Συν-

ἐπανατειναμένων· οἱ μὲν πρέσβεις, ὐδὲν ἔτι πρὸς ταῦτα ἀντειπόντες, ἀπηλλάττοντο, καὶ τὰ παρὰ τῶν ἀποσατῶν τοῖς πατρικίοις ἐδήλωσαν. ἡ δὲ πόλις, ἐπειδὴ τὰς ἀποκρίσεις ταύτας ἔλαβεν, ἐν ταραχαῖς καὶ δείμασι πολλῷ χαλεπωτέροις ἢ πρόσθεν ἐγένετο, καὶ ὅτε ἡ βουλὴ πόρον εὑρεῖν οἷα τ' ἦν, ὅτ' ἀναβολὰς, δυσφημιῶν δὲ καὶ κατηγοριῶν, ἃς οἱ προεσηκότες αὐτῆς ἐποιοῦντο κατ' ἀλλήλων, ἐπὶ πολλὰς ἀκούσα ἡμέρας, διελύετο· ὅτε τὸ δημοτικὸν πλῆθος, ὅσον ἔτι παρέμενεν εὐνοία τῶν πατρικίων, ἢ πόθῳ τῆς πατρίδος ἠναγκασμένον, ὅμοιον ἦν, ἀλλὰ καὶ τότε φανερῶς τε καὶ ῥύφα πολὺ μέρος διέῤῥει, βέβαιον δ' ὐδὲν τῶν καταλειπομένων ἐδόκει εἶναι. τότων δὲ γενομένων, οἱ μὲν ὕπατοι· καὶ γὰρ ἦν βραχὺς ὁ λειπόμενος αὐτοῖς ἔτι τῆς ἀρχῆς χρόνος· ἡμέραν ἔσησαν ἀρχαιρεσιῶν.

XLIX. Ὁ δὲ δῆμος, ἐπειδὴ παρῆν ὁ χρόνος, ἐν ᾧ τὰς ἀρχὰς ἐπικυροῦν ἔδει [k] συνελθόντας εἰς τὸ πεδίον, ὐδενὸς ὅτε μετιόντος τὴν ὑπατείαν, ὅτε διδομένην ὑπομένοντος

Per. Iul. 4222. *Ante Chr.* 492. *Olymp.* 71 4/72 1. *Cat.* *V.C.* 260. *Var.* 262.

intentassent, legati, quum ad haec nihil amplius responsi dissent, discesserunt, et patriciis quid a plebe, quae secesserat, responsum esset, declararunt. Vbi autem ciuitas haec responsa accepit, multo grauius quam ante tumultuari ac trepidare coepit: et neque senatus vllum malorum remedium inuenire poterat, neque dilationem; sed quum per dies multos nihil quam maledicta et accusationes mutuas inter primores patrum audiret, ita nullo senatus consulto facto dimittebatur: neque plebs, quae adhuc patriciorum beneuolentia, vel patriae desiderio in vrbe praeter voluntatem detinebatur, sui perstabat similis, sed huius quoque et palam et clam magna pars dilabebatur, et nihil certi ac firmi esse videbatur in iis, qui remanebant. Interea coss. (reliquum enim magistratus eorum tempus breue erat) comitia ad certam diem indixerunt.

Plebs autem, postquam dies venit magistratuum in campo *Martio* suffragiis populi eo conuenientis creandorum, quum nullus consulatum ambiret, neque oblatum accipere auderet, ipsa

k Συνελθόντες *Vat.*

m Rursum

λαβεῖν, αὐτὸς ἀποδείκνυσιν ὑπάτους ἐκ τῶν εἰληφότων ἤδη τὴν ἀρχὴν ταύτην, δήμῳ κεχαρισμένους ἄνδρας καὶ ἀριστοκρατίᾳ, [l] Πόσουμον Κομίνιον, καὶ Σπόριον Κάσσιον, ὑφ' ὧν Σαβῖνοι καταπολεμηθέντες τῆς ἡγεμονίας ἀπέστησαν, ἐπὶ τῆς ἑβδομηκοστῆς καὶ [m] ἑβδόμης ὀλυμπιάδος, ἣν ἐνίκα στάδιον Τισικράτης Κροτωνιάτης, ἄρχοντος Ἀθήνησι Διογνήτου. οὗτοι παραλαβόντες τὴν ἀρχὴν καλάνδαις Σεπτεμβρίαις, θᾶττον ἢ τοῖς προτέροις ἔθος ἦν, πρὶν ἢ τῶν ἄλλων τι διαπράξασθαι, βουλὴν συγκαλέσαντες περὶ τῆς καθόδου τῶν δημοτικῶν, λέγειν ἠξίουν ἤν τινα [n] διάνοιαν ἔχοι, πρῶτον ἀποφήνασθαι παρακαλοῦντες ἄνδρα ἡλικίας ἐν τῇ κρατίστῃ τότε ὄντα, καὶ συνέσει δοκοῦντα τῶν ἄλλων διαφέρειν, μάλιστα δ' ἐπὶ τῇ προαιρέσει τῶν πολιτευμάτων ἐπαινούμενον, ὅτι τῆς μέ-

ipsa coss. fecit qui eum magistratum iam ante gesserant, viros qui et apud plebem et apud optimates gratiosi erant, Postumum Cominium, et Sp. Cassium, quorum auspiciis Sabini debellati Romanis imperio cesserunt; septuagesima et secunda olympiade, qua vicit in stadio Tisicrates Crotoniates, archonte Athenis Diogneto. Isti, inito magistratu calendis septembribus, maturius quam superiores coss. facere consueuerant, antequam aliud quidpiam agerent, conuocato senatu de plebis reditu ad eum retulerunt, petieruntque vt patrum vnusquisque diceret quidnam ea de re sentiret, primumque sententiam rogarunt Agrippam Menenium, virum qui tunc aetate praestantissima erat, et qui caeteris prudentia antecellere existimabatur, et qui praecipue laudabatur quod optime in reipublicae administratione se gereret, quia in neutram factio-

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 1/2. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263. *Postumus Cominius et Sp. Cassius coss.*

l Rursum Ποσθμιον Καμίνιον mendose in *Ed. Steph.*

m Cum *Lapo* et *Gelenio* legendum δευτέρας: praesertim cum apud *Diodorum* quoque (qui ab Olympiade 76 incipit consules Romanos recensere) in 77 Olympiade horum consulum nulla sit mentio. Infra quoque p. 417. (iuxta *Ed. Sylb.*) recte numerus hic exprimitur. *Sylb.*

n Διάνοιαν ἔχοι *Vat.* Necesse est, vt operae Hudsoni hic nescio quid conturbauerint. Nam haec ipsa lectio, quae e Vaticano refertur, eique imputatur, in vulgatis quoque semper circumlata fuit. Videtur itaque in Vaticano sic fuisse διάνοιαν ἕκαστος ἔχοι, vt etiam legi oportere probabile est.

σης τάξεως ἦν, ἔτε τὴν αὐθάδειαν τῶν ἀριστοκρατικῶν αὐξων, ἔτε τῷ δήμῳ ὅσα βελτθείη πράττειν ἐπιτρέπων, Ἀγρίππαν Μενίνιον· ὃς ἐπὶ τὰς διαλλαγὰς τὴν βελὴν παρεκάλει, τάδε λέγων· „Εἰ μὲν ἅπασιν, ὦ βελή, τοῖς παρῆσι τὴν αὐτὴν γνώμην συνέβαινεν ἔχειν, καὶ μηδεὶς ἔμελλε ταῖς πρὸς τὸν δῆμον διαλλαγαῖς ἐμποδὼν ἔσεσθαι, ἐφ' οἷς διαλυσόμεθα πρὸς αὐτὸς, εἴτε δικαίοις ἔσιν, εἴτε μὴ, ὁ ὁμόσε τε ταῦτα προὔκειτο μόνον σκοπεῖν, δι' ὀλίγων ἂν ὑμῖν ἐδήλωσα λόγων, ἃ φρονῶ. ἐπειδὴ δὲ καὶ αὐτὸ τοῦτό τινες οἴονται βελῆς ἔτι δεῖν, πότερον [p] ὑμῖν ἄμεινόν ἐςι συμβῆναι πρὸς τοὺς ἀφεστηκότας ἢ πολεμεῖν, ἐχ ἡγεμαι ῥᾴδιον εἶναί μοι δι' ὀλίγης δηλώσεως ὅ τι χρὴ πράττειν παραινέσαι, ἀλλ' ἀνάγκη διὰ πλειόνων διδάξαι λόγων τοὺς πρὸς τὰς διαλλαγὰς [q] ἄλλως ἔχοντας ὑμῶν, ὅτι τἀναντία συμπείθουσιν, ἢ καὶ δεδίτεσθαι [r] μέλλον-

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* 261. *V.C. Var.* 263. *Menenii consilium.*

factionum partem inclinabat, ita vt neque optimatum superbiam augeret, neque plebi daret licentiam faciendi quicquid vellet. Is senatum ad compositionem faciendam hac oratione est hortatus: „Si, patres conscripti, omnes qui hic adsunt eandem haberent mentem, et nullus impedimento futurus esset, quo minus compositio quibuscunque conditionibus siue aequis siue iniquis cum plebe fiat, simul etiam si de his tantum in praesentia nobis esset consultandum, paucis meam sententiam vobis aperirem: iam vero quoniam nonnulli hoc ipsum consultatione indigere arbitrantur, vtrum vobis magis expediat compositionem cum plebe, quae fecessit facere, an bellum cum ea gerere, non facile mihi esse puto paucis vos monere quid factu optimum censeam: sed necesse est vt prolixiore vtar oratione, qua doceam eos, qui de vobis a pace sunt alieni, contrarium suadere, vel certe graviss

o Ὅμως ἦν ταῦτα *Vat.*

p Ἡμῖν *Vat.* quod si quis malit (inquit *Sylb.*) per me licebit.

q Nota hic ἄλλως pro ἀλλοτρίως. *Sylb.*

r Sicuti μέλλοντες pro vulgato μέλλοντας reposuit *Sylb.* ita et ὀρρωδοῦντες quam ὀρρωδοῦντας malit *Portus:* praeterea sensum huiusmodi lectionem flagitare censet, ἢ καὶ θέλοντες ὑμᾶς δεδίττεσθαι, ἤτοι φοβεῖσθαι τὰ φαυλότατα τῶν χαλεπῶν, καὶ ῥᾳδίας ἔχοντα ἐπανορθώσεις, ἃ αὐτοὶ ὀρρωδοῦσι τῶν μειζόνων etc. i. e. *vel certe dum volunt*

τες ὑμᾶς, τὰ φαυλότατα τῶν χαλεπῶν καὶ ῥᾳδίας ἔχοντα τὰς ἐπανορθώσεις ὀρρωδοῦντας, τῶν μειζόνων τε καὶ ἀνιάτων κακῶν ἀπερισκέπτως ἔχουσι. καὶ τοῦτο πεπόνθασι παρ' ἀδὲν ἕτερον, ἢ ὥστε λογισμῷ μὴ κρίνειν τὸ συμφέρον, ἀλλὰ θυμῷ καὶ μανίᾳ. πῶς γὰρ ἂν ἔτοι λέγοιντο προορᾶσθαί τι τῇ διανοίᾳ τῶν χρησίμων ἢ δυνατῶν, οἵ τινες ὑπολαμβάνουσι τηλικαύτην πόλιν καὶ τοσούτων πραγμάτων κυρίαν, ἤδη ἐπίφθονόν τε καὶ λυπηρὰν τοῖς περιοίκοις γινομένην, ἢ δίχα τοῦ δημοτικοῦ κατέχειν τε καὶ σώζειν δυνήσεσθαι τὰ ἔθνη ῥᾳδίως, ἢ ἕτερον ἐπάξεσθαι δῆμον ἀντὶ τοῦ [s] πονηροτάτου κρείττονα, ὃς [t] αὐτοῖς προπολεμήσει τε τῆς ἀρχῆς, καὶ κατὰ πολλὴν ἡσυχίαν συμπολιτεύσεται, παρέχων καὶ ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐν πολέμοις ἑαυτὸν μέτριον; ἀδὲν γὰρ ἂν ἕτερον ἔχοιεν εἰπεῖν, ᾧ πιστεύοντες ἀξιώσουσιν ἡμᾶς μὴ δέχεσθαι τὰς διαλλαγάς.„

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* 261. *V.C. Var.* 263.

vissimis et insanabilibus malis satis inconsiderate prouidere, dum volunt vos terrere obiectis, quas ipsi formidant, quibusdam difficultatibus leuissimis, et ad quas remedium facile adhiberi potest: idque ob nullam aliam caussam facere, quam * quia non ratione, sed potius ira et insania, vtilitatem suam metiuntur. Quomodo enim isti dicentur mente praeuidere aliquid quod sit vtile, aut quod fieri possit, qui existimant tantam rempublicam et cuius imperium tam longe lateque patet, et quae iam odiosa et grauis est populis finitimis, posse vel sine plebe subditas gentes facile in officio continere atque tutari, vel aliam plebem meliorem in huius nequissimae locum in vrbem inducere, quae foris pro ipsorum imperio pugnet, et quietissime in ciuitate viuat, ac se cum pacis tum belli tempore modeste gerat? nihil enim aliud posset afferre, quo freti pacem a nobis minime accipiendam censeant.„ Quorum

volunt vos timere mala leuissima, et quae facile sanari possunt, quae ipsi formidant etc.

s Πονηροτέρου *Vat.*

t Αὐτὸς] Αὐτοῖς *Vat.* et *Lapi Codd.* atque etiam *Sylb.* ex coniectura, quod eodem loquendi genere vtatur *Dionysius* p. 366. v. 36.

* Vel potius, *Quia non ex ratione, sed ex ira et furore de eo quod expedit iudicant.* Siue, *Quia non rationi, sed irae et furori, iudicium de eo quod vtile est permittunt. Port.*

L. „Ὧν ἑκάτερον ὅσης ἐστὶ μεστὸν εὐηθείας, ἐξ αὐτῶν ὑμᾶς ἀξιώσαιμ᾽ ἂν ἔγωγε τῶν ἔργων σκοπεῖν, ἐνθυμηθέντας ὅτι διασασιασάντων πρὸς ὑμᾶς τῶν ταπεινοτέρων διὰ τὰς ἄτε πολίτικῶς, ἄτε μετρίως ταῖς ἀτυχίαις χρησαμένης, καὶ παραχωρησάντων μὲν ἐκ τῆς πόλεως, ἄλλο [u]δὲ[u] μηδὲν ὑμᾶς δεινὸν μήτ᾽ ἐργαζομένων, μήτε διανοσμένων, ἀλλ᾽ ὡς διαλλαγήσονται χωρὶς αἰσχύνης σκοπέντων, ἀγαπητῶς δεξάμενοι τὸ συμβὰν ἀπὸ τῆς τύχης πολλοὶ τῶν [x]ἐκ εὖ διανοσμένων πρὸς ὑμᾶς, [y]ἀναπλερῶνται ταῖς γνώμαις, καὶ τοῦτον οἴονται σφίσι παρεῖναι τὸν εὐκαιρότατον καιρὸν, ἐν ᾧ καταλύσασιν ὑμῶν τὴν ἀρχήν. Αἰκανοὶ [z]μὲν γὰρ καὶ Οὐολῦσκοι, Σαβῖνοί τε καὶ τὸ Ἑρνίκων ἔθνος, πρὸς τῷ μηδένα χρόνον ἐξαίρετον πεποιῆσθαι [a]πρὸς ἡμᾶς πόλεμον, καὶ τοῖς ἐναγχος κακοῖς [b]δυσανασχετοῦντες, δημεύσιν ἡμῶν τὰς ἀγρούς. Καμπανίας δὲ καὶ Τυρρηνίας ὅσα [c]ἐνδοιάσως [d]ἡμῶν ἀφειμένα διατελεῖ, τὰ μὲν ἐκ τοῦ φανεροῦ ἀφίσταται, τὰ δ᾽ ἀφανῶς παρασκευάζεται. δοκεῖ τε ἐδὲ τὸ Λατίνων συγγενὲς ἔτι βέβαιον ἡμῖν διαμένειν φίλιον εἰς πίστιν ἐλθὸν, ἀλλὰ καὶ τούτου πολὺ μέρος διαγγέλλεται νοσεῖν, ἔρωτι κρατούμενον ἧς ἅπαντες γλίχονται μεταβολῆς. οἱ δὲ τέως ἐπισρατοπεδεύοντες ἑτέροις, νῦν αὐτοὶ τειχήρεις ἔνδον καθήμεθα, [e]γῆν τ᾽ ἄσπορον ἀφεικότες, καὶ αὐλὰς διαρπαζομένας ὁρῶντες, λείαν τ᾽ ἀπελαυνομένην, καὶ θεράποντας αὐτομολοῦντας, οὐκ ἔχοντες ὅ τι χρησόμεθα τοῖς κακοῖς. καὶ [f]ταῦτα πάσχοντες, ἔτι διαλλαγήσεσθαι πρὸς ἡμᾶς ἐλπίζομεν τὸ δημοτικὸν, καὶ [g]ἐφ᾽ ἡμῖν ὑπάρχον εἰδότες, ἐνὶ καταλύσασθαι ψηφίσματι τὴν σάσιν.„

LI. „Οὕτως δὲ κακῶς ἐχόντων ἡμῖν τῶν ὑπαιθρίων, οὐδὲ τὰ ἐντὸς τείχους δεινὰ ἧττον ἐστὶ φοβερά. ὅτε γὰρ ὡς πο-

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

„Quorum vtrumque quantae sit plenum stultitiae, vellem vt ex ipsis rebus consideraretis: illud cogitantes, quum plebs a vobis secesserit, propter eos qui neque ciuiliter neque moderate in ipsius aduersa fortuna se gesserunt, et ex vrbe discesserit, nullumque aliud maleficium vobis fecerit aut facere in animo habeat, sed tantummodo spectet quanam ratione honestam pacem facere possit: multos eorum, qui animis erga vos male sunt affecti, hanc occasionem a fortuna sibi oblatam auide arripuisse, et animis esse elatis, atque illud sibi optatissimum tempus venisse arbitrari, quo vestrum imperium euertant. Nam Aequi et Volsci, Sabini et Hernici, praeterquam quod bellum continenter nobiscum gerunt, recentibus etiam cladibus exasperati, nostros agros * publicant. Campaniae vero et Hetruriae

v. 36. vbi dicit, τῇ πόλει οὐδὲν ἕτερον ἢ δὴ πᾶ κινδυνεύεται. Αὐτῶν malit *Portus:* vt idem valeret ac si dixisset, ὃν ὑπὲρ αὐτῶν ἀρχῆς πολεμήσει.

u Deest *Vat.*

x Rectius procul dubio ἐκ εὖ διακειμένων, vt διανοημένων huc irrepserit ex v. 19. *Sylb.*

y Ἀνεπλερῶνται in *Ed. Steph.* vnde ἀνεπλέρωνται forsan legendum esse coniicit *Portus.*

z Μέν γε *Vat.*

a Πρὸς ὑμᾶς *Vat.*

b Δυσαναασχετοῦντας perperam in *Ed. Steph.*

* *Lapus* vertit *agros nostros populantur*, ac si legisset προνομεύουσι.

truriae populi, quotquot dubia fide a nobis sunt relicti, eorum alii aperte defectionem faciunt, alii occulte se ad eam parant. Quinetiam Latini cognati nostri haud amplius mihi videntur constanter in amicitia et fide permanere; sed horum quoque magna pars, mutationis *ac rerum nouarum* cupiditate, cuius omnes *natura* sunt auidi, capta, laborare fertur. Nos vero qui ante ad hanc vsque diem aliis bellum inferebamus, nunc ipsi moenibus inclusi sedemus, et agros incultos relinquimus, et villas nostras in nostro conspectu diripi patimur, et praedam abigi, et seruitia transfugere, ignoramusque quomodo in his malis nos gerere debeamus. Et haec quidem patimur, quia adhuc speramus plebem nobiscum compositionem esse facturam, et quia scimus in nostra esse potestate, vno senatusconsulto omnem seditionem sedare.„

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

„Quum autem foris rerum nostrarum status adeo sit miser, ne domestica quidem mala minus sunt formidanda: neque enim ad

μένυσι. *Gelenius* reddit *agros sibi diuidunt.*

c Ἐνδοιαστικῶς *Vat.*

d Legendum videtur ἡμῖν, id est, ὑφ᾽ ἡμῶν *a nobis. Sylb.*

e Ita *Vat.* et *Lapi Codd.* In *Ed. Steph.* γήν τε ἄποσον.

f Πάσχομεν] πάσχοντες *Vat.*

g Ἐφ᾽ ὑμῖν *Vat.*

h Ἀπο-

λιορκησόμενοι παρεσκευάσμεθα ἐκ πολλῶ τὰ συμμαχικὰ, ἔτε πλήθει αὐτοὶ [h] ἀποχρῶντες ἐσμὲν, ὡς πρὸς τοσαῦτα πολεμίων ἔθνη. τῶ δ' ὀλίγω καὶ ἐκ ἀξιομάχω πληρώματος τὸ πλεῖόν ἐστι δημοτικὸν, θῆτες καὶ πελάται καὶ [i] χειρώνακτες, ἀ πάνυ βέβαιοι τεταραγμένης ἀριστοκρατίας φύλακες. ἅ τε νῦν αὐτομολίαι συνεχεῖς αὐτῶν πρὸς τὰς ἀφεστηκότας γινόμεναι, τὸ σύμπαν ὕποπτον εἶναι παρεσκευάκασιν. ὑπὲρ ἅπαντα δὲ ταῦτα, ἡ τῶν ἐπιτηδείων συγκομιδὴ, κρατυμένης ὑπὸ τῶν πολεμίων τῆς γῆς, ἀδύνατος ἔσα, [k] φοβεῖ μὲν ἤδη λιμόν· ἐπεὶ δ' ἂν ἐν τῷ ἀπόρῳ γενώμεθα, ἔτι μᾶλλον φοβήσει. χωρὶς δὲ τό-

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

ad tolerandam obsidionem auxilia multo ante parauimus, neque ipsi satis numerosas copias aduersus tot hostium gentes habemus. Nostri vero exigui neque satis firmi numeri maior pars est ex plebeiis, mercenariis, et clientibus, et opificibus qui sibi manu victum quaeritant, quique sunt status optimatum perturbati non admodum firmi custodes. Et crebra transfugia ad eos, qui secesserunt, faciunt, vt reliqui omnes sint suspecti. Sed praeter haec omnia commeatus, qui ad nos apportari non potest, quod ager sit in hostium potestate, famem praecipue nobis minatur: verum et vbi ad ipsam inopiam fuerimus redacti, *hoc* multo maiorem terrorem nobis incutiet. * Praeterea, quod nunquam animos

b Ἀποχρῶντες *Vat.* quo modo legendum esse coniecerat *Sylb.* vulg. ἀποχρώντως.

i Χειρωνάκτων] χειρωνάκτες *Vat.*

k Φοβεῖτων] φοβεῖ τε *Vat.* quo modo legendum esse suspicatus est *Sylb.* φοβεῖ absque τε malit *Port.* quod τε vel καὶ sequens desideraret: atque φοβεῖ λιμὸν pro μετὰ φοβῦ λιμὸν ἐπισείειν accipi vult. In *Lexicis* φοβεῖσθαι *minari* ex *Dionys.* l. 6. Verum (inquit *Steph.*) non video quid obstat, quo minus illic verbo φοβεῖσθαι suam significationem relinquamus, i. e. passim vsitatam.

* *Portus* vertit, *Praeterea ipsum bellum, quod non sinit vnquam animos nostros quiescere*, nos terrebit: *sed quod atrocissima quaeque mala superat, illud est, quod mulierculae* etc. nam ipsi legendum videtur, ἃ δὲ πάντα ὑπερβάλλει τὰ δεινὰ, et subaudiendum τῦτ' ἔστιν ὅτι *sc.* γύναια etc. Vel saltem dicendum ἅπαντα δ' ὑπερβάλλει τὰ δεινὰ, ita vt quae sequuntur ἀπολύτως καὶ κατ' ἐπεξήγησιν subiiciantur.

l Δεινὴν

των, ὁ μηδένα χρόνον ἡμᾶς εὐσταθεῖν ταῖς διανοίαις ἐῶν πόλεμος. ἃ πάντα ὑπερβάλλει τὰ δεινὰ, γύναια τῶν ἀποσατῶν καὶ παιδία νήπια καὶ γηραιοὶ γονεῖς, ἐν ἐσθῆσιν ἐλεειναῖς καὶ σχήμασι πενθίμοις περιφερόμενοι κατὰ τὴν ἀγορὰν καὶ τὰς στενωπὰς κλαίοντες, ἱκετεύοντες, ἁπτόμενοι δεξιᾶς ἑκάστου καὶ γονάτων, ἀπολοφυρόμενοι τὴν κατέχουσαν αὐτὰς, καὶ ἔτι μᾶλλον καθέξουσαν ἐρημίαν, [l] δεινὴ καὶ ἀνυπομόνητος ὄψις. [m] ἀδεὶς γοῦν ἐστιν ὅτως ὠμὸς τὸν τρόπον, ὃς ἐκ ἀνατρέπεται τὴν ψυχὴν, ὁρῶν ταῦτα, καὶ πάσχει τι πρὸς τὰς ἀνθρώπων τύχας. ὥστ' εἰ μέλλοιμεν ἀπίστως πρὸς τὸ δημοτικὸν ἔχειν, ἀπαλλακτέον [n] ἡμῖν καὶ ταῦτα τὰ σώματα ἐκποδὼν, τὰ μὲν ὡς ἄχρηστα εἰς πολιορκίαν ἐσόμενα, τὰ δὲ ὡς ἀ διαμενῶντα βεβαίως φίλα. ἀπελαυνομένων δὴ καὶ τύτων, τίς ἡ φυλάξουσα τὴν πόλιν ἔτι λειφθήσεται δύναμις; ἢ τίνι

animos nostros conquiescere sinit bellum, omnem malorum atrocitatem superat; mulierculae illorum qui secessionem fecerunt, et infantes, et parentes, senio confecti, sordidati ac lugubri habitu per forum et per compita vagantur, flentes, vnumquemque suppliciter orantes, dextram et genua vniuscuiusque attingentes, deplorantes solitudinem ad quam sunt redacti, et quae in posterum maior etiam est futura, atrox sane et non ferendum spectaculum. Nullus certe est adeo efferatis moribus, quin, si haec videat, animo grauiter turbetur, et hominum hoc infortunio * vehementer commoueatur. Quapropter si plebi diffidere volumus, tollenda quoque sunt e medio corpora ista, quorum alia ad obsidionem tolerandam nullum vsum sunt allatura, alia vero constanter in amicitia et fide non sunt permansura. Si igitur haec quoque expellantur, quaenam copiae ad vrbem tutandam

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

l Δεινὴν καὶ] ἀνυπομόνητον ὄψιν] Δεινὴ καὶ ἀνυπομόνητος ὄψις *Vat.* Magis analogum est ἀνυπομένητον. *Sylb.*

m Οὐδεὶς γῶν ἐστιν ὅτως ὅμως τὸν τρόπον *Vat.* vulgo legitur ὐδεὶς γῶν ὅτως ὠμὸς ὢν τὸν τρόπον.

* Ita reddo, quod τὶ hic loci particula sit ἐπιτατικὴ et aequipolleat τῷ μάλα.

n Ἡμῖν *Vat.*

o Βέβαιος

πιστεύσαντες ἐπικηρία τὰ δεινὰ τολμήσομεν ὑπομένειν; ἡ μέντοι οἰκεία καταφυγὴ ἡμῶν καὶ μόνη ° βεβαία ἐλπὶς, ἡ τῶν πατρικίων ἀκμὴ, βραχεῖά ἐστιν, ὥσπερ ὁρᾶτε, καὶ οὐκ ἄξιον ἐπὶ ταύτῃ [p] μέγα φρονεῖν. τί δ' ἂν οἱ τὸν πόλεμον ὑπομένειν εἰσηγούμενοι λήρουσι, καὶ φενακίζουσιν ἡμᾶς, ἀλλ' οὐχὶ φανερῶς παραινοῦσιν ἀναιμωτὶ καὶ δίχα πόνου παραδιδόναι τοῖς ἐχθροῖς ἤδη τὴν πόλιν;„

LII. „Ἀλλ' ἴσως ἔγωγε τετύφωμαι ταῦτα λέγων, καὶ τὰ μὴ δεινὰ ἀξιῶ δεδιέναι· τῇ πόλει δ' ὀδὲν ἕτερον ἤδη πω κινδυνεύεται, ἢ μεταβολὴ, πρᾶγμα ὐ χαλεπόν· κατὰ πολλὴν γ' ἂν ἡμῖν εὐπέτειαν ἐκ παντὸς ἔθνους καὶ τόπου θῆτά τε καὶ πελάτην ὄχλον εἰσδέξασθαι γένοιτο. τοῦτο γάρ ἐστιν ὃ πολλοὶ θρυλλοῦσι τῶν ἐναντιουμένων τῷ δημοτικῷ, [q] καὶ μὰ Δί' οὐχ οἱ φαυλότατοι. εἰς τοῦτο γὰρ ἤδη τινὲς ἥκουσιν εὐηθείας, ὥστε μὴ γνώμας εἰσηγεῖσθαι

tutandam relinquentur? aut quibus freti auxiliis grauia mala ingruentia ferre audebimus? Illud enim noſtrum domeſticum refugium ac ſola certa ſpes, patriciae iuuentutis robur, paruum eſt, vt videtis, nec ſatis dignum ob quod magnifice de nobis ſentiamus. Quid igitur belli ſuſtinendi auctores delirant, nobisque fucum faciunt, ac non potius aperte ſuadent, vt ſine ſanguine et ſine labore vrbem hoſtibus iam dedamus?„

„At fortaſſe ego haec inaniter iacto, et ea formidanda censeo quae minime ſunt extimeſcenda. Fortaſſe etiam nullum aliud periculum reip. iam impendet quam mutatio, res haud difficilis; quia perfacile ex quibusuis gentibus et locis mercenariorum et clientium turbam in vrbem recipere poterimus. Hoc enim eſt quod multi plebis aduerſarii, et certe quaſi res non contemnendas, vulgo iactant. Nonnulli enim eo ſtultitiae iam ſunt prouecti, vt non ſententiarum ſalutarium ſint auctores

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 1/2. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

° Βέβαιος *Vat.*

[p] Non agnoſcit *Vat.* τι, quod vulgatae ante μέγα habent.

[q] Καὶ μὰ Δί' ὡς οὐχὶ φαυλότατα] Καὶ μὰ Δί' οὐχὶ φαυλότατοι *Vat.* quo modo et *Lapus*, dum vertit, *nec per deos illi quidem ciues inaniſſimi.* Καὶ μὰ Δί', ὡς αὐτοί γε νομίζουσιν, οὐχὶ φαυλότατα legit *Gelen.* redditque, *per Iouem non omnino* (*vt ipſis videtur*) *ſtolide.*

[r] Deſi-

σωτηρίας, ἀλλ' εὐχὰς λέγειν ἀδυνάτους. ἃς ἡδέως ἂν ἐροίμην, ποία μὲν ἡμῖν χρόνου δοθήσεται περιουσία περὶ ταῦτα τὰ πράγματα γινομένοις, ὅτως ἐγγὺς ὄντων τῇ πόλει τῶν ἐχθρῶν· ποία δὲ συγγνώμη τῷ χρονισμῷ καὶ τῇ μελλήσει τῶν ἐλευσομένων συμμάχων, ἐν ᾧ χρονίζουσιν, ἐν ᾧδὲ μέλλουσι δεινοῖς. τίς δὲ ὁ παρέξων [r] τὸ ἀσφαλὲς" ἀνὴρ ἢ θεὸς, καὶ κατὰ πολλὴν ἡσυχίαν συνάξων ἐκ παντὸς [s] τόπου, καὶ παραπέμψων δεῦρο τὴν ἐπικουρίαν· ἔτι δὲ δὴ, οἱ τὰς ἑαυτῶν πατρίδας ἐκλείψοντες, καὶ πρὸς ἡμᾶς μεταναστήσομενοι, [t] τίνες ἔσονται· πότερα οἱ οἰκήσεις τε καὶ ἐφέδια καὶ βίους, [u] καὶ τὸ τιμᾶσθαι παρὰ τοῖς πολίταις διὰ πατέρων ἐπιφάνειαν, ἢ δόξαν οἰκείας ἀρετῆς, ἔχοντες; καὶ τίς ἂν ὑπομείνειε, τὰ οἰκεῖα παραλιπὼν ἀγαθὰ, τῶν ἀλλοτρίων αἰσχρῶς μεταλαβεῖν κακῶν; ὁ γὰρ εἰρήνης καὶ τρυφῆς μεταλήψόμενοι δεῦρο ἥξουσιν, ἀλλὰ κινδύνων καὶ πολέμου, ἐξ ὧν ἄδηλον εἰ κατ-

auctores, ſed vota quae fieri nequeunt proferant. Ex quibus libenter quaererem, quodnam temporis ſpatium ad haec libere exſequenda nobis in hoc ſtatu verſantibus dabitur, quum hoſtes vrbi adeo ſint propinqui? Quaenam venia *dabitur* morae et cunctationi venturi auxilii, in malis quae nullas moras et nullam cunctationem patiuntur. Quis mortalium aut immortalium nos tutabitur, et pacatiſſime *ac per amplum otium* auxilia vndecunque contrahet, et huc vſque ad nos deducet? Praeterea quinam illi ſunt, qui patriam ſuam deſerent, et ad nos migrabunt? vtrum illi qui iam certas ſedes et lares et res ad victum neceſſarias habent, et qui ob maiorum nobilitatem, vel ob virtutis ſuae gloriam apud ſuos ciues in honore eſſe poſſunt? At quiſnam ſuis bonis relictis alienorum malorum turpiter particeps fieri aequo animo velit? neque enim pacis et deliciarum participes futuri huc venient, ſed periculorum et belli, quorum exitus

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 1/2. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

[r] Deſiderantur in *Cod. Vat.*

[s] Τρόπου] Ita *Vat.* et *Lapi Codd.* τόπου, vt paullo ſupra, malint *Gelen.* et *Port.* non abſurde.

[t] Οἵ τινες ἔσονται *Vat.*

[u] Καὶ τὸ τιμᾶσθαι *Vat.* A vulgatis abeſt articulus.

Cum

ορθωθήσεται τὸ τέλος. ἢ τὸ δημοτικὸν καὶ ἀνέτιον ἐπαξόμεθα πλῆθος, οἷον καὶ τὸ ἐνθένδε ἀπελαθὲν ἦν, δηλονότι [x] καὶ χρέα, καὶ καταδίκας, καὶ τὰς ὁμοιοτρόπως ταύταις συμφορὰς ἀγαπητῶς ὅποι τύχῃ μεθιδρυσόμενον; [y] ὅ" κἂν τἄλλα χρηστὸν ᾖ καὶ μέτριον, ἵνα καὶ τῶτο αὐτοῖς χαρισώμεθα, διὰ τῶτο γέτοι τὸ [z] μήτ' οἰκεῖον εἶναι, μήτε ὁμοδίαιτον, μήτε ἐθισμῶν καὶ νόμων καὶ παιδείας ἔσεσθαι τῆς παρ' ἡμῖν ἔμπειρον, μακρῷ δή πε καὶ τῷ παντὶ κάκιον ἂν εἴη τῶ παρ' ἡμῖν.„

LIII. „Τῷ μὲν ἐπιχωρίῳ καὶ τέκνων καὶ γυναικῶν, καὶ γονέων, καὶ πολλῶν ἄλλων σωμάτων οἰκείων ὅμηρά ἐστιν ἐνθάδε, καὶ αὐτῆ νὴ Δία τῆ θρέψαντος αὐτὰς ἐδάφος ὁ πόθος, ἀναγκαῖος ὢν ἅπασι καὶ ἀκ ἐξαίρετος· ὁ δ' ἐπίκλητός γε ἅτοσι καὶ ἐπίσκηνος ὄχλος, εἰ γένοιτο ἡμῖν

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72. ½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

exitus felix necne sit futurus incertum est. An turbam plebeiam et laribus carentem in vrbem introducemus, cuiusmodi ea erat quae hinc expulsa fuit, nimirum quae aes alienum et mulctas aliaque istiusmodi mala libenter secum sit translatura, quocunque ei migrare contigerit? quae licet alioqui frugi et modesta sit, (vt hoc quoque eis largiamur) quia tamen neque domi nata, neque eadem vitae ratione vtitur, quia etiam nostrorum morum et legum et disciplinae imperita erit, proculdubio longe atque omnino hac nostra plebe teterior est futura.„

„Huius enim indigenae et liberos et coniuges et parentes, et multos alios necessarios hic obsides habemus; atque adeo ipsum natalis soli desiderium, quod omnibus inest necessario, nec potest eximi. At adscita haec et * inquilina turba, si nobiscum habitarit, quum nihil horum hic habeat, cuius boni

x Cum in eiusmodi migrationibus ista incommoda non asportari alio soleant, sed illorum effugiendorum gratia sedes alibi quaeri, ideo pro καὶ censeo legendum κατὰ: qua praepositione pro διὰ frequenter vtitur, cum alibi, tum pag. 62. v. 14. et p. 64. v. 10. *Sylb.* Quoconcesso, mox malim κατὰ δίκας, vt supra alicubi.

y Deest *Vat.*

z μηδὲ] Nota hic μηδὲ, et in seq. comm. μήτε. quae commutatio alibi etiam occurrit. *Sylb.*

* *Al.* in contubernium nostrum admissa.

a Ἐχθροῖς

σύνοικος, ἀδενὸς αὐτῷ τάτων ἐνθάδε ὄντος, ὑπὲρ τίνος ἀξιώσειε κινδυνεύειν ἀγαθῆ, εἰ μή τις αὐτῷ γῆς τε ὑποσχοιτο μέρη δώσειν, καὶ πόλεως μοῖραν ὅσην δή τινα, τὰς νῦν κυρίας αὐτῶν ἀφελόμενος, ὧν ἀκ ἀξιῶμεν τοῖς πολλάκις ἀγωνισαμένοις ὑπὲρ αὐτῶν πολίταις μεταδιδόναι. καὶ ἴσως ἂν ἀδὲ τάτοις ἀρκεσθείη δοθεῖσι μόνοις, ἀλλὰ καὶ τιμῶν, καὶ ἀρχῶν, καὶ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν ἐξ ἴσα τοῖς πατρικίοις ἀξιώσειε μεταλαμβάνειν. ἀκῆν εἰ μὲν ἀκ ἐπιτρέψομεν ἕκαστα τῶν αἰτεμένων, [a] ἐχθροῖς αὐτοῖς μὴ τυγχάνεσι χρησόμεθα· εἰ δὲ συγχωρήσαιμεν, ἡ πατρὶς ἡμῖν οἰχήσεται καὶ ἡ πολιτεία, πρὸς ἡμῶν αὐτῶν καταλυομένη. καὶ ἃ προσίθημι ἐνταῦθα, ὅτι πολεμεῖν ἐπιτηδείων σωμάτων ἡμῖν ἐν τῷ παρόντι δεῖ, ἃ γεωργῶν, ἀδὲ θητῶν, ἀδ' ἐμπόρων, ἀδὲ τῶν περὶ τὰς βαναύσες τέχνας ἀσχολεμένων, ἃς ἅμα δεήσει μανθάνειν τὰ πολεμικὰ, καὶ πεῖραν αὐτῶν διδόναι· χαλεπὴ δὲ πεῖρα τῶν μὴ ἐν ἕθει· ἀνάγκη δὲ τοιάτες εἶναι τὰς σύγκλυδας καὶ

5 10 15

caussa periclitari volet, nisi quis polliceatur se ei et agri partem daturum, et vrbis portionem aliquam iis ereptam qui nunc eam possident, quae tamen nolumus impertiri ciuibus, qui saepius pro his certarunt. Ac fortasse ne his quidem solis datis contenta erit; sed etiam honorum et magistratuum, et aliorum bonorum ex aequo cum patriciis particeps esse volet. Quapropter, nisi quaecunque postularint eis concesserimus, eos ob acceptam repulsam inimicos habebimus: quod si concesserimus, * patria et resp. a nobis ipsis euersa peribit. Non addam hoc loco, nobis in praesentia opus esse hominibus ab bellum idoneis, non agricolis, aut mercenariis, aut mercatoribus, aut etiam iis qui sordidis artibus operam nauant, quos vno eodemque tempore et res bellicas discere, et earum specimen dare oportebit. difficile enim est non assueto sui specimen dare: necesse autem est tales esse eos, qui huc conuenient, et ex omnibus nationibus migra-

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72. ½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

a Ἐχθροῖς τοῖς *Vat.*

* Habitabitur nobis patria resque publ. a nobis ipsis dissoluta. *Lapus.* perinde ac si legisset ἡ πατρὶς ἡμῖν οἰκήσεται.

ἐκ παντὸς ἔθνους μετανισαμένους. στρατιωτικὴν γὰρ ὅτε ὁρῶ συμμαχίαν ἡμῖν οὐδεμίαν συνεσῶσαν, ὅτ', εἰ φανείη τις ἐκ τῶ ἀδοκήτου, παραινήσαιμι ἂν ὑμῖν παραδέξασθαι αὐτὴν τοῖς τείχεσι προχείρως, πολλάς [b] τινας ἐπισάμενος πόλεις ταῖς εἰσαχθείσαις ἐπὶ φυλακῇ στρατιαῖς δεδωλωμένας.„

LIV. „Ἐνθυμούμενοι δὴ ταῦτα, καὶ ὅσα δὴ ἕτερα ἡμῖν εἴρηται πρότερον, ἔτι δὲ τῶν παρακαλούντων ἐπὶ τὰς διαλλαγὰς ἀναμιμνησκόμενοι, ὅτι οὐ παρ' ἡμῖν μόνοις ἡ πρώτοις πενία πρὸς πλοῦτον ἐστασίασε, καὶ ταπεινότης πρὸς ἐπιφάνειαν, ἀλλ' ἐν ἁπάσαις, ὡς εἰπεῖν, καὶ μικραῖς καὶ μεγάλαις πόλεσι πολέμιον ὡς τὰ πολλὰ τῶ πλείονος τῶ ἥττονος καθίσταται· ἐν αἷς οἱ προεστηκότες τῶ κοινῶ, μεριάσαντες μὲν ἔσωσαν τὰς πατρίδας, αὐθαδείᾳ δὲ χρησάμενοι μετὰ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν καὶ σφᾶς αὐτοὺς διώλεσαν· καὶ ὅτι πᾶν χρῆμα, ὃ ἂν ἐκ πολλῶν σύνθετον ᾖ, νοσεῖν πέφυκε κατά τι τῶν ἐν αὐτῷ μορίων· καὶ ἔτι

Per. Iul. migrabunt. Nullas enim militares ſociorum copias in noſtram
4223. gratiam iam coactas video; neque, ſi quae ex inſperato appare-
Ante Chr. rent, vobis eas intra moenia temere recipiendas cenſerem: quum
491. nos ipſi ſciamus multas vrbes ab exercitibus praeſidii cauſſa in
Olymp. eas introductis in ſeruitutem fuiſſe redactas.„
72 ½. „Haec igitur et alia quaecunque a nobis ante dicta conſide-
Cat. rantes, praeterea, eorum qui vos ad pacem hortantur memores,
V.C. 261. ſciatis non apud nos ſolos aut primos diſſenſiſſe pauperes a diui-
Var. 263. tibus, et ignobiles a nobilibus, ſed in omnibus, vt ita dicam, et paruis et magnis ciuitatibus, plerumque multitudini paucitatem eſſe inimicam; (in quibus rerumpublicarum principes, qui moderate ſe geſſerunt, patrias ſuas ſeruarunt, qui vero arrogantes fuerunt, vna cum caeteris viris bonis ipſi ſe quoque perdiderunt) et quicquid ex multis partibus conſtat, ita natura comparatum eſſe, vt aliqua eius pars laboret: praeterea, neque ſemper

[b] Πολλὰς ἡμᾶς ἐπισαμένους] Nota hic ἡμᾶς ἐπισαμένους abſolute poſita pro ἡμῶν ἐπισαμένων, vt *Sylb.* infra p. 372. v. 44. ὡς δὴ ἀκίνδυνον αὐτοῖς τὸ ἔργον ἐσόμενον.

[c] Deeſt

πρὸς τούτοις, ὡς ὅτ' ἀνθρωπείου σώματος αἰεὶ τὸ κάμνον ἀποτεμεῖν χρὴ μέρος· αἰσχρά τε [c] γὰρ" ἡ ὄψις ἂν γένοιτο τῶ λειπομένου, καὶ ἡ φύσις οὐκ ἐπιπολὺ διαρκής· ὅτε πολιτικῆς κοινωνίας τὴν νοσοῦσαν ἐξελαύνειν μοῖραν· [d] οὐ γὰρ ἂν φθάνοι διὰ τῶν ἰδίων μερῶν τὸ σύμπαν [e] ἀπολέμενον σὺν χρόνῳ· τῆς τ' ἀνάγκης ἐνθυμηθέντες ὅσον τὸ κράτος, ἢ καὶ θεοὶ εἴκουσι μόνῃ· μὴ χαλεπαίνετε πρὸς τὰς τύχας, μηδ' ὡς ἁπάντων [f] ἡμῖν κατ' εὐχὴν ἐσομένων, αὐθαδείας ἐμπίπλασθε καὶ ἀμαθίας, ἀλλ' ἐπικλάσθητε καὶ εἴξατε, παραδείγμασι χρησάμενοι τῆς εὐβουλίας, μὴ τοῖς οἰκείοις, ἀλλὰ [g] τοῖς ὑμετέροις αὐτῶν ἔργοις.„

LV. „Καὶ γὰρ ἄνδρα ἕνα καὶ πόλιν ὅλην ἐπὶ ταῖς καλλίσταις τῶν ἰδίων πράξεων φιλοτιμεῖσθαι χρή, καὶ τὰς λοιπὰς, ὅπως ὁμολογούμεναι ταύταις ἔσονται, σκοπεῖν.

semper partem, quae in humano corpore laborat, reſecandam *Per. Iul.*
eſſe; (ita enim reliquum corpus aſpectu turpe eſſet, nec ipſa na- 4223.
tura diutius duraret) neque etiam ciuilis ſocietatis laborantem *Ante Chr.*
partem expellendam: (hoc enim pacto partibus corporis paulla- 491.
tim depereuntibus, totum corpus exiguo temporis ſpatio interi- *Olymp.*
ret) conſiderantes etiam quanta ſit vis neceſſitatis, cui ſoli vel 72 ½.
ipſi dii cedunt, aequo animo feratis fortunae viciſſitudines; ne- *Cat.*
que, quaſi res omnes vobis ex animi ſententia ſint ſucceſſurae, *V.C.* 261.
arrogantia et rerum imperitia tumeatis; ſed flectamini et cedatis, *Var.*
recti conſilii exempla ſumentes, non ex rebus quas alii geſſe- 263.
runt, ſed ex iis quas vos ipſi geſſiſtis.„

„Oportet enim tum ſingulos ciues tum integram ciuitatem rebus ſuis praeclariſſime geſtis gloriari, et dare operam vt poſtremae primis

[c] Deeſt *Vat.*

[d] οὐ γὰρ agnoſcit etiam *Lapi* verſio: ſed pro φθάνοι legit *aliud; neque enim per partes proprias coaleſceret, cum tempore amiſſum.* Ego, retento φθάνοι, pro ᾧ exiſtimo legendum ἕτω, *ſic enim mature ſingularum partium exſcidio tandem vniuerſum reipublicae corpus peſſumdabitur. Sylb.* Atque hoc modo legendum eſſe cenſet *Port.* niſi quis malit, καὶ γὰρ ἂν φθάνοι.

[e] Ἀπολέμενον *Vat.* vulg. ἀπολόμενον.

[f] Ἡμῖν praeferunt *Gelen.* et *Port.*

[g] Τοῖς ἡμετέροις *Vat.*

ὑμεῖς τοίνυν ἤδη πολλὰς πολεμίας, ὑφ' ὧν τὰ μέγιστα ἠδικήθετε, ὑποχειρίους λαβόντες, ἵτ' ἀνελεῖν, ἵτ' ἐκβαλεῖν ἐκ τῶν ἰδίων ἐβουλήθητε, ἀλλὰ καὶ οἴκους καὶ κλήρους αὐτοῖς ἀπέδοτε, καὶ πατρίδας οἰκεῖν, ἐξ ὧν ἔφυσαν, εἰάσατε· ἰσοψήφους τ' εἶναι καὶ πολίτας ὑμετέρους, ἤδη τισὶν ἐξ αὐτῶν ἐχαρίσασθε. [h] τοῦτο δ' ἔτι θαυμασιώτερον ἔργον ὑμῶν ἔχω λέγειν, ὅτι καὶ τῶν ὑμετέρων πολιτῶν [i] πολλοὺς μεγάλα εἰς ὑμᾶς ἐξαμαρτάνοντας ἀφήκατε τῶν τιμωριῶν, εἰς αὐτοὺς μόνους ἀποσκήψαντες τὰς αἰτίους τὴν ὀργήν, ὧν ἦσαν οἵ τ' Ἀντέμνας κληρουχήσαντες, καὶ Κρουστομερίαν, καὶ [k] Μεδυλλίαν, καὶ Φιδήνην, καὶ ἄλλοι συχνοί. τί γὰρ δεῖ πάντας ἐξαριθμεῖσθαι νυνὶ, ἃς ὑμεῖς [l] καὶ'' ἐκ πολιορκίας κρατηθέντας μετρίως ἐνεθετήσατε καὶ πολιτικῶς; καὶ οὐκ ἔσθ' ὅπως ἡ κίνδυνος διὰ ταῦτα κατέλαβε τὴν πόλιν, ἢ ψόγος, ἀλλ' ἐπαινεῖταί τε ὑμῶν τὸ ἐπιεικὲς, καὶ οὐδὲν ἠλάττωται τοῦ ἀσφαλοῦς. ἔπειτα οἱ τῶν πολεμίων φειδόμενοι, τοῖς φί-

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

primis respondeant. Vos igitur multos hostes, a quibus grauissimas accepistis iniurias, in vestram potestatem iam redactos, neque occidere, neque ex suis sedibus expellere voluistis, sed et domos, et agros ipsis reddidistis, et patriam suam, in qua nati erant, incolere permisistis; quinetiam nonnullos eorum ciuitate donatos in parem iuris libertatisque conditionem, qua ipsi estis, recepistis. Sed aliud vestrum facinus isto longe admirabilius afferre possum, quod scilicet multis vestris ciuibus, qui grauiter in vos deliquerant, poenam remisistis, ira in solos *delictorum* auctores effusa, in quo numero sunt coloni, quos Antemnas et Crustumerium et Medulliam et Fidenas misistis, et multi alii. Quid enim iam omnes recensendi sunt, quos obsidioni expugnatos moderate et ciuiliter castigatis? neque tamen in vllum propterea periculum aut vituperationem respublica incurrit; sed laudatur vestra clementia, neque salus publica imminuta est. Vosne igitur, qui hostibus parcitis,

h Τοῦτο δὲ τὸ] Τοῦτο δέ τι *Vat.* quo modo, vel τοῦτο δ' ἔτι, legendum esse coniecerant *Sylb.* et *Port.*

i Πολλοὺς καὶ μεγάλα *Vat.*

k Μεδύλλιον *Vat.*

l Deest *Vat.*

m Τοὺς

λοις πολεμήσετε; καὶ οἱ τὰ ὑποχείρια γενόμενα μεθιέντες ἀζήμια, [m] τοὺς συγκατακλησαμένους ὑμῖν τὴν ἀρχὴν ζημιώσετε; πόλιν τε τὴν ἑαυτῶν [n] ὑμεῖς παρέχοντες ἅπασι τοῖς δεομένοις ἀσφαλῆ καταφυγὴν, ταύτης ἀπελαύνειν ὑπομενεῖτε τοὺς αὐθιγενεῖς, οἷς καὶ [o] συνετράφητε, καὶ συνεπαιδεύθητε, καὶ πολλῶν ἐκοινωνήσατε κακῶν τε καὶ ἀγαθῶν ἐν εἰρήνῃ τε καὶ κατὰ πολέμους; οὐκ, ἐὰν τά γε δίκαια καὶ τὰ προσήκοντα τοῖς ὑμετέροις ἤθεσι βάλησθε πράττειν, καὶ χωρὶς ὀργῆς κρίνητε τὸ συμφέρον.„

„Ἀλλ' ὅτι μὲν δεῖ καταλύσασθαι τὴν στάσιν, εἴποι τὶς ἄν, οὐχ ἥττον ἡμεῖς ἐγνώκαμεν, καὶ πολλὴν παρεσχήμεθα προθυμίαν· πῶς δ' ἂν [p] καταλυσαίμεθα αὐτὴν, τοῦτο πειρῶ λέγειν. ὁρᾷς γὰρ ἅσα περὶ τὸν δῆμόν ἐστιν αὐθάδεια, ὃς οὔτε πέμπει πρὸς ἡμᾶς περὶ διαλύσεων, αὐτὸς ἀδικῶν, οὔτε τοῖς ὑφ' ἡμῶν ἀποσαλεῖσιν

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

tis, cum amicis bellum geretis? et qui hostes in vestram potestatem redactos impunitos dimittitis, eos qui vos in imperio parando adiuuerunt mulctabitis? et qui vrbem vestram omnibus ea indigentibus tutum refugium praebetis, sustinebitis ex ea expellere ipsos indigenas, quibuscum educati et instituti estis, et malorum cum malorum tum bonorum, et pacis et belli tempore, participes fuistis? non: si id quod aequum est, quodque vestros mores decet, facere volueritis, et si sine ira quid vtile sit iudicaueritis.„

„Sed, dixerit quis, nos quoque seditionem sedandam censemus, hocque nobis non minus *quam tibi* placet, et ad hanc rem maxime sumus propensi; sed quomodo sedanda sit, hoc nobis ostende si potes. Vides enim quanta sit in plebe arrogantia, quae, quamuis ipsa iniuriam nobis fecerit, tamen nullos legatos de pace

m Τοὺς ἓν κατακτησαμένους *Vat.*

n Τιμῶν redundat vt exegema. *Sylb.*

o Συνεσεράφητε in *Ed. Steph.* quod sequuti *Gelenius* et *Portus* vertunt, *cum quibus diuturnam habuistis consuetudinem.* Sed (vt inquit *Sylb.*) verior scriptura est συνετράφητε. eandemque habent *Vat.* et *Lapi Codd.* atque inde συντροφίας dicit infra p. 398. iuxta *Ed. Sylb.*

p Καταλυσαίμεθα ταύτην *Vat.*

ἀποκρίνεται πολιτικὰς καὶ φιλανθρώπους ἀποκρίσεις, ἀλλ' ὑπερηφανεῖ καὶ ἀπειλεῖ, καὶ εἰκάσαι ῥᾴδιον οὐκ ἔστιν ὅ τι βάλεται. πρὸς ᾗ δὴ ταῦτα τί παραινῶ νῦν πράττειν, ἀκούσατέ μου. ἐγὼ τὸν δῆμον οὔτ' ἀδιαλλάκτως οἴομαι πρὸς ἡμᾶς ἔχειν, οὔτε δράσειν τι, ὧν ἀπειλεῖ· τεκμαιρόμενος ὅτι οὐκ ἔστιν ὅμοια τοῖς λόγοις αὐτοῦ τὰ ἔργα· πολὺ δὲ μᾶλλον ἡμῶν ἐσπουδακέναι περὶ τὰς διαλύσεις οἴομαι. [r] ἡμεῖς μὲν γὰρ καὶ πατρίδα τὴν τιμιωτάτην κατοικοῦμεν, καὶ βίους, καὶ οἴκους, καὶ γονέας, καὶ πάντα τὰ πλείστου ἄξια ἐν ταῖς ἰδίαις ἐξουσίαις ἔχομεν· ὁ δ' ἄπολις καὶ ἀνέστιός ἐστι, καὶ τῶν [s] ἀναγκαιοτάτων αὐτῷ στερεῖται σωμάτων, βίου τε τοῦ καθ' ἡμέραν οὐκ εὐπορεῖ. τίνος οὖν χάριν, εἴ τις ἔροιτό με, τὰς μὲν προκλήσεις οὐ δέχεται τὰς ἡμετέρας ὁ [t] κακοπαθῶν, αὐτὸς δ' οὐδὲν ἐπιπρεσβεύεται πρὸς ἡμᾶς; ὅτι νὴ Δία, φαίην ἄν, ἄχρις οὗ

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

pace ad nos mittit, neque noſtris legatis vllum ciuile ac humanum reſponſum dat, ſed faſtu tumet et minitatur, nec quid illa ſibi velit facile coniici poteſt. Quomodo igitur in his rebus vos gerere debeatis, et quid nunc vobis faciendum cenſeam, audite. Equidem neque plebem adeo infenſam nobis exiſtimo, vt reconciliari nolit, neque quidpiam eorum quae minatur facturam puto; hoc inde coniiciens, quia eius facta dictis non reſpondent: quinimo eam pacis multo magis quam nos cupidam eſſe arbitror. Nos enim patriam chariſſimam incolimus, et res ad victum neceſſarias, et domos, et parentes, et omnia quae ab hominibus plurimi fiunt in noſtra poteſtate habemus: at illa eſt extorris, et ſine laribus, et ſuis neceſſariis orbata, victuque quotidiano non admodum abundat. Quod ſi quis ex me quaerat, cur igitur, miſera, conditiones ad quas eam inuitamus non accipit? cur nullam legationem ad nos mittit? Ei reſpondeo: quia, per Iouem

q δὲ] Si δὴ malis pro δὲ, per me licet. *Sylb.*

r Ἡμεῖς μὲν γὰρ τὴν πατρίδα *Vat.*

s Ἀναγκαιοτάτων αὐτῶν φέρεται *Vat.* vulg. ἀναγκαίων.

t Ὁ μὲν κακοπαθῶν] Pro μὲν aptius legas δεινῶς, vel tale quid. *Lapus* vertit, *mala patiens plebs*, κακοπαθὼν ὁ δῆμος. *Sylb.* Ὁμως κακοπαθῶν in *Cod. Vat.*

u Λόγων

γε [u] λόγων ἀκούει παρὰ τῆς βουλῆς, ἔργον δ' οὐδὲν ὁρᾷ γινόμενον ἐξ αὐτῶν, οὔτε φιλάνθρωπον οὔτε μέτριον, ἐξηπατῆσθαί τ' οἴεται πολλάκις ὑφ' ἡμῶν ὑπισχνουμένων ἀεί τινα πρόνοιαν αὐτοῦ [x] ποιήσασθαι, μηδὲν δὲ προνοουμένων. πρεσβείας δὲ πέμπειν οὐκ ὑπομένει διὰ τοὺς ἐνθάδε κατηγορεῖν εἰωθότας αὐτῷ, δεδοικώς τε μή τινος, ὧν ἀξιοῖ, διαμάρτῃ. τάχα δ' ἂν τι καὶ φιλοτιμίας ἀνοήτου περὶ αὐτὸν εἴη πάθος· [y] καὶ δὴ γε θαυμαστόν· ἐπεὶ καὶ [z] ἐν ἡμῖν αὐτοῖς εἰσί τινες, οἷς τὸ δύσερι τοῦτο καὶ φιλόνεικον [a] ἐνοικεῖ, καὶ κινεῖ οὐκ ἀξίως ἡττᾶσθαι τοῦ ἀντιπάλου, ἀλλ' ἐκ παντὸς ἀεὶ ζητοῦσι περιεῖναι τρόπου, καὶ μὴ πρότερον χαρίζεσθαί τι, ἢ λαβεῖν τὸ μέλλον εὖ πάσχειν ὑποχείριον. ἐννοούμενος δὴ ταῦτα, οἶομαι δεῖν πρεσβείαν ἀποσταλῆναι πρὸς τὰς δημοτικὰς ἐκ τῶν μάλιστα πιστευομένων· τὰς δ' ἀποσταλησομένας ἄνδρας αὐτοκράτορας εἶναι παραινῶ, διαλυσομένας αὐτὴν τὴν ϛάσιν ἐφ' οἷς

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

Iouem, ad hanc vſque diem verba tantum a ſenatu audit, et nihil eorum *quae dicuntur*, vel humane vel moderate fieri videt; et exiſtimat ſe ſaepius deceptam fuiſſe a nobis, qui ſemper promittimus nos aliquam eius rationem habituros, et tamen nihil praeſtamus. legatos vero mittere non vult, ob ſuos quotidianos accuſatores, qui hic ſunt, et quia veretur ne rerum a ſe poſtulatarum aliquam repulſam patiatur. Fortaſſe etiam aliquo ſtultae ambitionis vitio laborat. neque vero hoc mirum: ſiquidem inter nos ipſos nonnulli ſunt, in quorum animis haec grauia litigia et contentionum ſtudia reſident, et vulgato vitio nolunt pati ſe ab adverſariis ſuperari, ſed quauis ratione ſemper ſuperiores eſſe conantur, nec prius beneficium largiri volunt, quam eos qui id ſunt accepturi in ſuam poteſtatem redegerint. Haec igitur cogitans, cenſeo legatos ad plebem mittendos, ex iis quibus illa maximam ſit habitura fidem. Illis vero qui mittentur liberam atque abſolutam poteſtatem dandam ipſius ſeditionis ſedandae, condi-

u Λόγων *Vat.* vulgo λόγῳ.

x Aoriſt. ποιήσασθαι poſitum hic pro fut. ποιήσεσθαι. *Sylb.*

y Καὶ δὴ θαυμαστὸν *Vat.* vulgo deeſt copula.

z Ἐν ἡμῖν *Vat.* quo modo legendum eſſe coniecerant *Sylb.* et *Port.* vulgatae praepoſitione carent.

a Ἐν οἰκίᾳ κοινῇ *Vat.*

ἂν αὐτοὶ δικαιῶσι, καὶ μηδὲν ἔτι τῇ βελῇ προσαναφέροντας. αὐτοὶ γὰρ πείσονται τούτοις οἱ νῦν ὑπεροπτικοὶ δοκοῦντες εἶναι καὶ βαρεῖς, [b] μαθόντες ὅτι ἀληθῶς σπεύδετε περὶ τὴν ὁμόνοιαν, καὶ εἰς ἐπιεικεστέρας συγκαθήσονται αἱρέσεις, ἐὰν ἀξιῶντες ἅτε τῶν αἰσχρῶν, ἅτε τῶν ἀδυνάτων. τὸ γὰρ ἠρεθισμένον ἅπαν, ἄλλως τε καὶ ταπεινὸν ἦ, πρὸς μὲν τοὺς ὑπερηφανοῦντας ἀγριαίνεσθαι φιλεῖ, πρὸς δὲ τοὺς θεραπεύοντας ἡμεροῦσθαι.„

LVII. Ταῦτ' εἰπόντος τοῦ Μενηνίου, θορὺς πολὺς ἐνέπεσε τῇ βελῇ, καὶ διελάλουν ἕκαστοι κατὰ συμμορίας, οἱ μὲν οἰκείως διακείμενοι πρὸς τοὺς δημοτικούς, παρακαλοῦντες ἀλλήλους πᾶσαν εἰσφέρεσθαι προθυμίαν, ὅπως κατάξωσι τὸν δῆμον εἰς τὴν πατρίδα, ἐπειδὴ πρασειληφέσαν ἡγεμόνα τῆς τότε γνώμης [c] ἄνδρα τῶν ἀριστοκρατικῶν τὸν ἐπιφανέστατον. οἱ δ' ἀριστοκρατικοὶ καὶ περὶ παντὸς θέλοντες μὴ κινεῖσθαι ἐκ τοῦ πατρίου κόσμου τὴν πολιτείαν, ἀπορροῦντες ὅ τι χρήσονται τοῖς παροῦσι, μεταθέσθαι μὲν

Per. Inl. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

conditionibus quas iudicarint aequas, ita vt nihil amplius ad senatum referant. Qui enim nunc superbi et graues videntur, illi hoc scient et cognoscent, vos reuera concordiae studere, et ad aequiores conditiones descendent, et nihil quod turpe sit, aut quod nequeat fieri postulabunt. Omnes enim qui irritati sunt, praesertim vero si sint infimae conditionis homines, solent adversus superbos exasperari, et mites et faciles se praebere iis, a quibus comitate officiorum fouentur.„

Hac oratione a Menenio habita, murmur ingens in senatu est ortum, et patres singuli per classes, *et cateruatim* colloquebantur: atque illi qui plebi fauebant sese inuicem adhortabantur ad omnem suam operam alacriter conferendam, vt plebem in patriam reducerent, quando sententiae tunc dictae ducem nacti essent, totius optimatum factionis nobilissimum. At optimates *caeteri* quum pristinum ac patrium reipublicae statum nullo modo mutari vellent, et dubitarent quonam modo in praesentia se gerere deberent, senten-

b Μαθόντες δὲ ὅτι *Vat.* Non ibi videtur τε fuisse, sed γε potius. *Sylb.*

c Ἀνδρῶν ἀριστοκρατικῶν ἐπιφανέστατον] Rectius ἄνδρα τῶν etc. In *Cod. Vat.* ἀνδρῶν ἀριστοκρατικῶν τὸν ἐπιφανέστατον.

d Ἄνδρες

ἐκ ἀξιοῦντες τὰς προαιρέσεις, μένειν δ' ἐπὶ τῶν ἐγνωσμένων ἐ δυνάμενοι· οἱ [d] δ' ἀκέραιοί τε, καὶ τῶν σάσεων ἀδετέρα συμφιλονεικοῦντες, εἰρήνην ἄγειν βουλόμενοι, καὶ ὅπως [e] μὴ τειχήρεις γένωνται σκοπεῖν ἀξιοῦντες. σιωπῆς δὲ γενομένης, ὁ πρεσβύτερος τῶν ὑπάτων, ἐπαινέσας τὸν Μενήνιον τῆς γενναιότητος, καὶ τοὺς λοιποὺς ἀξιώσας ὁμοίους ἐκείνῳ γενέσθαι κηδεμόνας, λέγοντάς τε [f] ὅσα φρονοῦσι μετὰ παῤῥησίας, καὶ πράττοντας δίχα ὄκνου τὰ δόξαντα, ἕτερον ἐκάλει τὸν αὐτὸν τρόπον ἐξ ὀνόματος, ἀξιῶν γνώμην ἀποφήνασθαι, Μάνιον Οὐαλέριον ἀδελφὸν τοῦ συνελευθερώσαντος τὴν πόλιν ἀπὸ τῶν βασιλέων, ἄνδρα παῤ ὀντιναοῦν τῶν ἀριστοκρατικῶν τῷ δήμῳ κεχαρισμένον.

LVIII. Ὃς ἀνασὰς, πρῶτον ὑπεμίμνησκε τὴν βουλὴν τῶν ἰδίων πολιτευμάτων, καὶ ὅτι πολλάκις αὐτῇ προλέγοντος τὰ μέλλοντα συμβήσεσθαι δεινὰ, δι' ὀλιγωρίας ἐποιή-

Per. Inl. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

sententiam quidem mutare nolebant, nec tamen in ea persistere poterant: integri porro et neutri factioni dediti pacem cupiebant, et quonam modo obsidio intra moenia inclusis tolerari posset, spectandum censebant. Silentio autem facto ab omnibus, consul maior natu, laudata Menenii generositate, et caeteros hortatus vt similes illi essent in reipublicae cura et administratione, tum libere dicendo quod sentirent, tum etiam sine vllo timore quaecunque visa essent faciendo, alium eodem modo nominatim vocauit, et vt suam sententiam aperiret, rogauit, *scilicet* Manium Valerium, fratrem vnius illorum qui patriam regio dominatu liberarant, virum omnium optimatum plebi charissimum.

Qui quum surrexisset, primum commemorauit patribus acta sua, dixitque saepe se mala, quae euentura essent praedixisse, sed suam orationem spretam ab illis fuisse: deinde

d Ἄνδρες δ' ἀκ.] Coniunctionem δὲ (omissam in *Ed. Steph.*) inseruit *Sylb.* illamque agnoscit *Lapus.* Optime in *Cod. Vat.* οἱ δ' ἀκέραιοί τε καὶ τῶν: et mox ἀδετέρᾳ, quod conuenientius esse viderat *Sylb.* vulg. ἀδετέραις.

e Καὶ ὅπως τειχήρεις μὴ γένωνται, *quonam modo vitari posset obsidio*, malint *Sylb.* et *Port.* Καὶ ὅπως μὴ τειχήρεις ἔσοντται *Vat.* atque ita etiam *Lapus*, dum vertit, *quemadmodum non essent inclusi muris.* particula infitians abest a vulg.

f Καὶ ὅσα φρονεῖσι *Vat.*

σαντο τὰς λόγους· ἔπειτα ἠξίᾳ τοὺς ἐναντιωμένους ταῖ
διαλλαγαῖς μὴ περὶ τῶ μετρίᾳ νῦν ζητεῖν, ἀλλ' ἐπεὶ τὴ
σάσιν ἐκ εἴασαν ἐξαιρεθῆναι, ἡνίκα μικρὰ ἦν ἔτι τῇ πόλε
[e] τὰ διαφέροντα, νῦν γέ τοι σκοπεῖν ὅπως διὰ ταχέω
παύσεται, μὴ [h] προελθοῦσα ἔτι ῥᾴῤῥωτέρω λήσῃ τάχα
μὲν ἀνίατος, εἰ δὲ μή, δυσίατος, καὶ πολλῶν αἰτία σφίσι
γενομένη κακῶν· τήν τ' ἀξίωσιν τῶν δημοτικῶν ἐκέτι τὴ
αὐτὴν ἀπέφαινεν ἐσομένην τῇ προτέρᾳ, ἀδ' ἐπὶ τοῖς αὐ
τοῖς [i] εἴκαζε συμβήσεσθαι τὸν δῆμον, ἀπαλλαγὴν τῶν
χρεῶν αἰτέμενον μόνον, ἀλλὰ καὶ βοηθείας δεήσεσθαι
τινος ἴσως, ἀφ' ἧς εἰς τὸν λοιπὸν χρόνον ἀσφαλὴς διατε
λέσει· καταλελῦσθαι μὲν γὰρ, ἀφ' ἧ παρῆλθεν ἡ τῶ δι
κ]άτωρος ἀρχὴ, τὸν φύλακα τῆς ἐλευθερίας αὐτῶ νόμον,
ὃς ἔτ' ἀποκ]είνειν πολίτην ἄκριτον ἀδένα συνεχώρει τοῖς
τοιούτοις, ἔτε γε [k] παρὰ τὰς κρίσεις ἐλατ]ομένας ὑπὸ

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 27 ½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

deinde petiit ab iis qui paci aduersabantur, ne non de moderatione iam essent soliciti, sed quando seditionem sedari passi non fuissent, quo tempore parua adhuc in republica eius principia erant, nec admodum ei nocebant, nunc saltem darent operam vt ocius ea sedaretur, ne, si clam longius progrederetur, fortasse fieret insanabilis, vel certe curatu perdifficilis, et multas calamitates sibi afferret: demonstrauitque plebis postulata non amplius eadem fore, quae ante, seque suspicari dixit, plebem non amplius intra eosdem compositionis terminos staturam, ita vt sui aeris alieni remissionem tantummodo peteret, sed fortasse aliquod etiam auxilium postulaturam, quo tuta permaneret in posterum. Ex quo enim dictatura in rempublicam fuerat introducta, *dicebat* antiquatam fuisse legem libertatis eius custodem, quae neque ciuem vllum ab istiusmodi hominibus interfici, neque plebeios in iudicio a patri-

g Τῇ πόλει διαφέρουσα] Διαφέροντα νῦν in *Cod. Vat.* vnde aliquis legendum coniiceret διαφέροντα νῦν.

h Προσελθοῦσα perperam in *Ed. Steph.*

i Εἰκάζει] Εἰκάζειν legendum, vt ab ἀπέφαινε pendeat; alioqui dicendum esset εἴκαζε, quod τῷ ἀπέφαινε respondebit. *Port.* Εἴκαζε in *Cod. Vat.*

k Παρὰ τῇ κρίσει] Pro παρὰ rectius fortasse legendum περὶ: quo modo *Philostr.* dicit περὶ αὐτοῖς φαίνεται *in eis apparet.* vel legendum παρὰ τὴν κρίσιν. *Sylb.*

τῶν πατρικίων δημοτικὰς παραδίδοσθαι τοῖς [l] καταδικασαμένοις, [m] ἔφεσιν δὲ τοῖς βουλομένοις ἐδίδου μεταφέρειν τὰς κρίσεις [n] ἀπὸ τῶν πατρικίων ἐπὶ τὸν δῆμον· καὶ ὅ τι ἂν ὁ [o] δῆμος γνῷ, τοῦτ' εἶναι κύριον· ἀφῃρῆσθαι δὲ καὶ τὴν ἄλλην ἐξουσίαν τῶν δημοτικῶν ὀλίγου δεῖν πᾶσαν, ἧς ἐν τοῖς προτέροις χρόνοις ἦσαν κύριοι, ὅπου γε καὶ τὸν ἐκ τῶν πολέμων θρίαμβον ἐκ ἐξεγένετο αὐτοῖς [p] εὔρασθαι παρὰ τῆς βουλῆς ἀνδρὶ παρ' ὀντινοῦν ἄλλον ἐπιτηδείῳ ταύτης τυχεῖν τῆς τιμῆς, Ποπλίῳ Σερουϊλίῳ Πρίσκῳ· ἐφ' οἷς εἰκός τι πάσχοντας τοὺς πολλοὺς ἀθυμεῖν, καὶ πονηρὰς ἔχειν ὑπὲρ τῆς ἀσφαλείας ἐλπίδας· ἐπειδὴ ἔτε ὑπάτῳ,

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

a patriciis superatos, ipsis aduersariis victoribus, quorum opera damnati fuissent, tradi sinebat; *sed quibusuis potestatem faciebat prouocandi a patriciis ad populum, et quod populus post caussae cognitionem iussisset, id ratum esse *iubebat:* et fere omnem aliam potestatem plebeiis ereptam fuisse *dicebat*, quae superioribus seculis penes eos fuerat, quod post partam de hostibus victoriam triumphum a senatu impetrare non potuissent P. Seruilio Prisco, qui vir erat omnium hominum hoc honore dignissimus. Quapropter verisimile esse plebem offensam animum despondere, et de incolumitate sua male sperare: quia neque consuli,

Vulgatam lectionem tuetur *Portus.*

l Καταδικασομένοις in fut.] Καταδικασαμένοις in aor. 1. malit *Portus:* quod καταδικάζειν dicatur iudex, καταδικάζεσθαι vero actor.

m Quum ἔφεσις sit prouocatio ab vno iudicio ad alterum, satis erat dicere ἔφεσιν δὲ τοῖς βουλομένοις ἐδίδου ἀπὸ τῶν πατρ. ideoque vereor ne irrepserint ista, μεταφέρειν τὰς κρίσεις, ex margine, cui adscripta essent ad exponenda illa, ἔφεσιν ἐδίδου. *Steph.*

* Miror *Gelenium* et *Portum* locum hunc ita vertisse, ac si ἔφεσιν ἐδίδου non aliud esset quam συνεχώρει. Melius *Lapus* hoc modo; *prouocationemque volentibus dabat, iusque transferendi iudicia a patriciis ad populum.* perinde ac si καὶ μεταφέρειν legerat. *Steph.* Locum hunc a Stephano frustra sollicitatum esse, pronuntiat Io. Toup, Emendat. ad Suidam T. II. p. 143.

n Ἐπὶ τὸν δῆμον ἀπὸ τῶν πατρικίων *Vat.*

o Δῆμος ἔγνω *Vat.*

p Ἄρασθαι] εὑρέσθαι *Vat.*

q Legen-

ὅτε δικ]άτωρι κήδεσθαι αὐτῶν βουλομένοις ἐξεγένετο, ἀλλὰ καὶ [q] προσαπέλαυσε τῆς αὐτῶν ὕβρεως καὶ ἀτιμίας, διὰ τὴν ὑπὲρ τῶν πολλῶν σπουδὴν καὶ πρόνοιαν. ταῦτα δ' ἀπειργάσθαι [r] συγκύψαντας, ἀ τὰς χαριεστάτας τῶν πατρικίων, ὑβρισὰς δέ τινας καὶ πλεονέκ]ας περὶ χρηματισμὸν ἄδικον δεινῶς ἐσπουδακότας, οἳ πρὸς πολὺ διάφορον καὶ ἐπὶ μεγάλοις δανεισθὲν τόκοις, πολλὰ καταδουλωσάμενοι πολιτῶν σώματα, τούτοις τ' ὠμὰς καὶ ὑπερηφάνους ἀνάγκας προσφέροντες, ἀλλότριον ἐποίησαν γενέσθαι τῆς ἀριστοκρατίας ἅπαν τὸ δημοτικὸν, ἑταιρίαν τε συστησάμενοι, καὶ ταύτης ἀναδείξαντες Ἄππιον Κλαύδιον ἡγεμόνα, μισόδημον ἄνδρα, καὶ ὀλιγαρχικὸν, [s] δι' ἐκείνης φύρσι πάντα τὰ πράγματα τῆς πόλεως. οἷς εἰ μὴ τὸ σωφρονοῦν μέρος τῆς βουλῆς ἐμποδὼν στήσεται, κινδυνεύειν ὑπὲρ ἀνδραποδισμοῦ τινος καὶ κατασκαφῆς τὴν

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat. V.C.* 261. *Var.* 263.

consuli, neque dictatori, curam plebeiorum gerere volentibus, id facere licuit, sed et ipsi fuerunt eorum contumeliae et ignominiae participes propter suum erga plebem studium ac prouidentiam. Haec autem omnia clam facta esse non a gratiosissimo quoque ordinis patricii, sed ab insolentibus ac auaris quibusdam, et iniustorum lucrorum auidissimis hominibus, qui, pecunia inuitum abduxerunt, atque in eos crudele et superbum ac violentum exercentes imperium totam plebem ab optimatibus alienarunt, atque sodalitate conflata, eiusque duce creato App. Claudio, viro plebeiis infenso et paucorum potentiae studioso, illius opera totam rempublicam subuertunt. Quibus nisi sana senatus pars obstiterit, periculum esse ne respublica in seruitutem redigatur atque

q Legendum videtur προσαπέλαυσαν; vel maiori mutatione ἐξεγένετο ἄλλο ἢ προσαπολαῦσαι: quod genus loquendi vsurpat paullo post. *Sylb.* In *Cod. Vat.* προσαπέλαυσέ τις αὐτῶν ὕβρεως δὲ ἀτιμίας, διὰ τὴν τῶν ὑπὲρ πολλῶν etc. Verum *Sylb.* et *Port.* legendum esse coniecerant, διὰ τὴν ὑπὲρ τῶν πολλῶν (*sc.* δημοτικῶν) σπουδὴν etc. vulgo legitur διὰ τὴν τῶν ὑπὸ πολλῶν.

r Συγκαλύψαντας] Συγκύψαντας *Vat.*

s Φέρυσι] Δι' ἐκείνυ ἄγυσι καὶ φέρυσι malit *Steph.*

t Διδό-

πόλιν. τελευτῶν δ' ἀπεφήνατο, συνδοκεῖν τῇ Μενενίᾳ χρῆσθαι γνώμῃ, καὶ τὴν πρεσβείαν ἠξίᾳ πέμπειν διὰ ταχέων· τοὺς δ' ἄνδρας ἀφικομένους πειρᾶσθαι μὲν, ὡς βέλονται, καταλύσασθαι τὴν στάσιν· εἰ δὲ μὴ διδοίη τις αὐτοῖς ἃ βέλονται, δέχεσθαι τὰ [t] δεδομένα.

Μετὰ τοῦτον ἀνέστη κληθεὶς Ἄππιος Κλαύδιος, ὁ τῆς ἐναντιουμένης τῷ δήμῳ στάσεως, ἀνὴρ μέγα φρονῶν ἐφ' ἑαυτῷ, καὶ τοῦτο οὐκ ἄνευ δικαίας πάσχων αἰτίας· ὅ τε γὰρ ἴδιος αὐτοῦ βίος ὁ καθ' ἡμέραν σώφρων καὶ σεμνὸς ἦν, ἥ τε προαίρεσις τῶν πολιτευμάτων εὐγενὴς, καὶ τὸ ἀξίωμα σώζουσα τῆς ἀριστοκρατίας· ὃς ἀφορμὴν λαβὼν τὴν τοῦ Οὐαλερίου δημηγορίαν, τοιούτοις ἐχρήσατο λόγοις· „Ἐν ἐλάττονι μὲν αἰτίᾳ Οὐαλέριος ἦν, εἰ τὴν αὐτοῦ γνώμην ἀπεφήνατο μόνην, τῶν δὲ τὰ ἐναντία ἐγνωκότων μὴ κατηγόρει· [u] περιῆν γὰρ ἂν αὐτῷ μηδὲν ἀκοῦσαι τῶν προσόντων αὐτῷ κακῶν. ἐπεὶ δ' οὐκ ἀπέχρησεν αὐτῷ τοιαῦτα συμβουλεύειν, ἐξ ὧν ἁδὲν [x] ἄλλ' ἢ τοῖς κακίστοις τῶν πο-

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat. V.C.* 261. *Var.* 263. *App. Claudii oratio.*

atque euertatur. Postremo dixit, se quoque censere Menenii sententiam sequendam, et legationem ocius mittendam, legatosque ad plebem profectos tentare, an arbitratu suo seditionem sedare possent: quod si plebs illis ea, quae peterent non concederet, conditiones quae ab ea offerentur accipiendas *censebat*.

Post hunc App. Claudius vocatus surrexit, aduersae factionis vir, magnifice de se sentiens, idque non immerito: nam et quotidiana eius vita modesta et veneranda erat, eiusque animus in administranda republica generosus, et dignitatis optimatum conseruandae studiosus, qui, arrepta occasione ex Valerii concione, in hunc modum verba fecit: „Minus certe culpandus esset Valerius, si tantum sententiam suam dixisset, nec eos qui contrariae sunt sententiae accusasset: sic enim nullum suum vitium audisset. Iam vero quoniam non satis ei fuit ea dare consilia, ex quibus nihil aliud sequetur, nisi

t Διδόμενα *Vat.* quod placuit etiam *Sylburgio*.

u Περιῆν γὰρ ἂν αὐτῷ *Vat.* Particula ἂν carent vulgatae.

x Si malis ἄλλ' ἢ, per me licet *Sylb.* Id est ἁδὲν ἄλλο, ἢ. scilicet vulgatae dant ἁδὲν ἀλλ' ἢ [pro ἀλλὰ ἢ.]

* Meique

λιτῶν δȣλεύσομεν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐναντιȣμένων αὐτῷ καθ-
ήψατο, κἀμὲ ἀψιμάχως ἐμνήσθη, πολλὴν ἀνάγκη-
ν ὁρῶ κἀμοὶ περὶ τȣ́των εἰπεῖν, καὶ πρῶτον ἀπολύσασθα-
τὰς κατ' ἐμαυτὸν διαβολάς· ὠνείδισας γάρ μοι πρὸς αὐ-
τὸ ἐπιτήδευμα, ὅτε πολιτικὸν, ὅτ' εὐπρεπὲς, ὡς ἀπ-
παντὸς χρηματίζεσθαι προφήρημα τρόπȣ, καὶ πολλοὺ
τῶν πενήτων ἀφήρημαι τὴν ἐλευθερίαν, καὶ ὡς ἡ ἀπόσα-
σις τὸ δήμȣ δι' ἐμὲ ἰσχ ἥκιστα γέγονεν. ὧν ὅτι ἀδὲν ἀλη-
θές ἐστιν, ἀδ' ὑγιὲς, ῥᾴδιον ὑμῖν μαθεῖν. [z] ἴθι γὰρ, εἰ
πὲ ὦ Οὐαλέριε, τίνες εἰσὶν ὃς κατεδουλωσάμην ἐγὼ πρὸ
τὰ χρέα; τίνας ἐν δεσμοῖς πολίτας ἔσχον, ἢ νῦν ἔχω;
τίς τῶν ἀφεσηκότων διὰ τὴν ἐμὴν ὠμότητα ἢ φιλοχρημα-
τίαν [a] στερεῖται τῆς ἑαυτȣ̃ πατρίδος; ἀλλ' ἐκ ἂν ἔχοις εἰ
πεῖν. τοσȣ́τȣ γὰρ δέω τινὰ τῶν πολιτῶν [b] καταδεδου-
λῶσθαι διὰ χρέος, ὥστε πολλοῖς πάνυ τὰ ἐμαυτȣ̃ προέ-
μενος, ἀδένα τῶν ἀποστερησάντων μὲ πρόσθετον ἐποιησά-

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

nisi vt teterrimis ciuibus seruiamus, sed etiam eos qui aduersantur, ipsi perstrinxit, *et mei obiter quandam mentionem fecit, video mihi quoque magnam necessitatem impositam esse ad haec respondendi, ac primum quidem falsa crimina in me coniecta diluendi. Exprobratum enim mihi fuit ab eo neque ciuile, neque liberale studium, me lucra quibusuis artibus consectari, et multis pauperibus libertatem eripuisse, et me praecipuum auctorem secessionis a plebe factae. quorum nihil verum neque sanum esse facile cognoscere potestis. Eia enim, dic mihi, Valeri, quinam sunt illi, qui ob suum aes alienum in seruitutem a me rapti fuerunt? quos vnquam ciues in vinculis aut ante habui, aut iam habeo? quis eorum, qui secesserunt, propter meam crudelitatem aut auaritiam, patria sua caret? sed certe nullum nominare potes. Tantum enim abest, vt vlli ciui libertatem ob ipsius aes alienum eripuerim, vt etiam permultis largitus sim de meis fortunis, et nullum eorum, qui me credita pecunia fraudarunt, mihi addixerim

* Meique manu consertus meminit *Lapus*. Etiam in me velitatus est. *Gelen.*

y Ὁρῶν perperam in *Ed. Steph.*

z Ἴσθι] Ἴθι *Vat.* quod viderat et *Portus*.

a Στέρεται τῆς *Vat.*

b Καταδεδουλῶσθαι χρέος *Vat.* in vulgatis est simplex δεδουλῶσθαι.

c Non

μην ἀδ' ἄτιμον, ἀλλὰ πάντες εἰσὶν ἐλεύθεροι, καὶ πάν-
τες οἴδασί μοι χάριν, Φίλων τε καὶ πελατῶν [c] ἐν τοῖς
ἀναγκαιοτάτοις ἐξετάζονται. καὶ ἃ λέγω [d] ταῦτα κατ-
ηγορῶν τῶν μὴ τὰ παραπλήσιά μοι πεποιηκότων, ἀδ' εἴ
τινες νόμῳ συγχωρȣ́μενόν τι ἔδρασαν, ἀδικεῖν αὐτοὺς
οἶομαι, ἀλλὰ τὰς ἐμαυτȣ̃ διαβολὰς ἀπολύομαι."

LX. "Ἃ δ' εἰς χαλεπότητα καὶ πονηρῶν ἀνθρώπων προ-
σασίαν ὠνείδισέ μοι, μισόδημόν τε καὶ ὀλιγαρχικὸν ἀπο-
καλῶν, ὅτι τῆς ἀριστοκρατίας περιέχομαι, κοινὰ πάντων
ὑμῶν ἐστι κατηγορήματα, ὅσοι ἐκ ἀξιȣ̃τε κρείττονες ὄντες
ὑπὸ χειρόνων ἄρχεσθαι, ἀδ' ἣν παρελάβετε ὑπὸ τῶν προ-
γόνων πολιτείαν ὑπὸ τῆς καινίσης τῶν ἐν ἀνθρώποις πολι-
τειῶν δημοκρατίας ἀφαιρεθῆναι. ἃ γὰρ ἂν ἔτος [e] ὀλιγ-
αρχίας ὄνομα θῆται τῇ τῶν κρατίστων ἡγεμονίᾳ· καὶ δὴ
τὸ πρᾶγμα, ὑπὸ τȣ̃ ὀνόματος [f] διαβληθὲν, ἀφα-

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

addixerim aut ignominia notarim, sed omnes sunt liberi, omnesque mihi vt amici et clientes gratiam habent, et sunt in numero eorum, qui mihi necessitudine coniunctissimi. Neque vero haec dico, vt accusem eos, qui idem quod ego non fecerunt; neque, si qui legis permissu aliquid fecerunt, eos cuipiam iniuriam facere arbitror; sed crimina mihi obiecta diluo."

Quod autem mihi morum asperitatem et improborum hominum patrocinium exprobrarit, plebis hostem et paucorum dominatus studiosum me appellans, quoniam optimatibus faueo, haec crimina mihi sunt communia vobiscum, quotquot, quum sitis ipsi meliores, deteriorum imperium detrectatis, et quotquot eam reipublicae formam, quam a maioribus accepistis, a dominatu populari, qui est pessimus omnium earum reipublicae formarum, quibus homines vtuntur, eripi vobis ferre non potestis. Neque enim si iste nomen dominatus paucorum imposuerit optimatum principatui, propterea res ipsa *hoc nouo nomine* in invidiam

c Non agnoscit *Vat.* καὶ quod hic in vulgatis redundat.

d Ταῦτα κατηγορῶν ἐγὼ *Vat.*

e Ὀλιγαρχίας ὄνομα θεῖνον θελήσει *Vat.*

f Forsan legendum διαβληθὲν, vel saltem, transpositis compositionis partibus, καταδιαβληθέν. *Sylb.* Διαβληθὲν in *Cod. Vat.*

g Δημο-

νισθήσεται· ἡμεῖς δὲ πολλῷ ἂν δικαιότερον ἐπενέγκαιμεν ὄνειδος καὶ ἀληθέστερον, [g] δημοκοπίαν καὶ τυραννικῶν ἔργων ἐπιθυμίαν. ἁδενὶ γὰρ δὴ ἄδηλον ὅτι πᾶς τύραννος ἐκ δημοκόλακος φύεται· καὶ ταχεῖα ὁδός ἐστι τοῖς καταδουλοῦσθαι [h] τὰς πόλεις βουλομένοις, ἡ διὰ τῶν κακίστων ἄγουσα πολιτῶν ἐπὶ τὰς δυναστείας, ὃς θεραπεύων αὐτὸς διατετέλεκε, καὶ ἁδὲ μέχρι τοῦ παρόντος παύεται. εὖ γὰρ ἴστε, ὅτι ἂν ἐτόλμησαν οἱ φαῦλοι καὶ ταπεινοὶ [i] τοιαῦτα ἐξαμαρτεῖν, εἰ μὴ ὑπὸ τοῦ σεμνοῦ καὶ φιλοπόλιδος τούτου ἐξηγέρθησαν, ὡς δὴ ἀκίνδυνον αὐτοῖς τὸ ἔργον ἐσόμενον, καὶ [k] πρὸς τῷ μηδεμίαν ὑποσχεῖν δίκην, κρείττονα μοῖραν τῆς προτέρας ἕξοντας. μάθοιτε δ' ἂν ὡς ἀληθῆ [l] ταῦτα ἐγὼ λέγω, μνησθέντες ὅτι [m] δεδιττόμενος ὑπὲρ πολέμου, καὶ διαλλαγὰς ἀναγκαίας ἀποφαίνων, ἅμα ἔφη καὶ ὡς ἂν ἀγαπήσουσιν οἱ πένητες ἀφεθέντες τῶν χρεῶν, ἀλλὰ καὶ βοηθείας δεήσονταί τινος, καὶ

vidiam adducta peribit. At nos multo iustius et verius ei exprobrare possemus plebis adulationem et tyrannidis affectationem. Nullus enim est, qui non videat manifeste ex plebis adulatore omnem tyrannum fieri; et compendiosissimam esse viam iis, qui ciuitatis libertatem opprimere volunt, eam quae per fauorem pessimorum ciuium ducit ad potentiam, quos iste semper coluit, et ne nunc quidem colere desinit. Illud enim vos scitis, viles et abiectos homines tale flagitium patrare nunquam ausuros fuisse, nisi a venerando isto ac reipublicae studioso viro concitati fuissent, sperantes fore vt in nullum propterea incurrerent periculum, quinetiam praeter ipsam impunitatem conditionem quoque priore meliorem consequerentur. Haec autem a me vere dici cognoscere potestis, si meministis, eum, dum vos belli impendentis inani metu terreret, et pacem necessario faciendam diceret, illud etiam addidisse, pauperes non fore contentos aeris alieni remissione, sed etiam auxilium aliquod postulaturos, nec vestrum

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

g Δημοκοπίαν] Λέγεται δὲ δημοκοπία ἡ δοξοκοπία. *Suid.* in v. δημοκοπεῖν.

h. Τὰς πολιτείας βουλομένοις *Vat.*

i Τηλικαῦτα *Vat.*

k Πρὸς τὸ μηδεμίαν *Vat.*

l Ἐγὼ ταῦτα *Vat.*

m Δεδιττ]όμενος ὑμᾶς ὑπὲρ πολ. *Vat.*

n Ἐφ'

ἂν ἀνέξονται ἔτι [n] ὑφ' ὑμῶν ὡς καὶ πρότερον ἀρχόμενοι· τελευτῶν δὲ ὑμᾶς ἠξίουν σέργειν [o] τὰ παρόντα, καὶ συγχωρεῖν ὅ τι ἂν ὁ δῆμος ἐπὶ τῇ καθόδῳ δικαιώσῃ λαβεῖν, μὴ διαιρίναντας μήτ' ἀπὸ καλῶν αἰσχρὰ, μήτ' ἀπὸ δικαίων ἄδικα. τοσαύτης ἄρα αὐθαδείας τὸ ἀνόητον ἔτος ἐμπέπληκε τῆς πόλεως, ἀνὴρ πρεσβύτερος, καὶ [p] πάσας κεκαρπωμένος τὰς παρ' ἡμῶν τιμάς. ἆρα ἦν [q] σοι ἄξιον, Οὐαλέριε, καθ' ἑτέρων τὰ μὴ προσόντα ὀνείδη λέγειν, τοιαύταις ὄντι κατηγορίαις ἐνόχῳ;»

»Καὶ πρὸς μὲν τὰς ὑπὸ τούτου ῥηθείσας διαβολὰς ἀρκεῖ τὰ εἰρημένα. ὑπὲρ δὲ ὧν βουλευσόμενοι συνελήλυθατε, δοκεῖ μοι δίκαιά τ' εἶναι καὶ τῆς πόλεως ἄξια καὶ [r] συμφέροντα ἡμῖν, ἃ μόνον ἃ ἐν ἀρχαῖς ἀπεφηνάμην, ἀλλὰ καὶ νῦν ἐπὶ τῆς αὐτῆς γνώμης ἐπιμένων ἀποφαίνομαι, μὴ συγχεῖν τὸν κόσμον τῆς πολιτείας, μηδὲ κινεῖν ἔθη LXI.

vestrum imperium vt ante laturos: postremo autem vobis suasisse, vt in praesenti rerum statu acquiescereti, et concederetis quaecunque reditus sui causa plebs postulasset, nullo statuto discrimine inter res honestas et turpes, aut inter iustas et iniustas. tanta arrogantia insanum vulgus senex iste, nostro fauore omnibus honoribus functus, repleuit. An igitur, Valeri, id te decebat, aliis falsa probra obiicere, quum tu ipse sis talibus obnoxius criminibus?»

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

»Atque haec quidem aduersus istius calumnias sufficiunt. Quod vero attinet ad praesentem consultationem, cuius causa coacti estis, censeo aequum esse, et ex populi Romani dignitate atque e re nostra, non solum ea quae principio dixi, sed ea etiam quae nunc in eadem permanens sententia dico, *scilicet* vt non confundamus bene constitutum reipublicae statum, nec moueamus non

n Ἐφ' ὑμῶν] ὑφ' ὑμῶν *Vat.* quo modo legendum esse coniecerant *Sylb.* et *Portus.*

o Τὲς παρόντας] Τὰ παρόντα malint *Sylb.* et *Port.*

p Πάντας] Πάσας *Vat.*

q Vt *Graecis* familiare ἄξιόν σοι atque etiam πρέπει σοι; ita prisci *Latini* hanc loquendi formam exprimunt, quum dicunt *tibi decet, eius aetati decet. Port.*

r Συμφέροντα ὑμῖν *Vat.*

πατέρων ἀκίνητα, μηδ' ἀναιρεῖν ἐξ ἀνθρώπων πίστιν, ἱερὸν χρῆμα, μεθ' ἧς πᾶσα πόλις οἰκεῖται ἀσφαλῶς, δήμῳ τε μὴ εἰκειν ἀγνώμονι, ἀδίκων ἔργων καὶ ἀθεμίτων χρήζοντι· καὶ ἐχ ὅπως ὑποκατακλίνομαί [s] τι τῆς γνώμης φόβῳ τῶν διαφόρων, οἳ τὸ ἐν τῇ πόλει δημοτικὸν ἐπ' ἐμοὶ συνιστάντες δεδίτ]ονταί με, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἢ πρότερον ἐρρῶσθαι τὴν ὀργὴν, καὶ ἀγανακ]ῶ τοῖς αἰτήμασι τῶ δήμῳ διπλασίως. ὑμῶν τ', ὦ βουλὴ, τὸ παράλογον τῆς γνώμης τεθαύμακα, ὅτι ἐκ ἐπιτρέψαντες αὐτῷ, ὅτε ὅπω [t] φανερὸς ἦν πολέμιος, χρεῶν ἀποκοπὰς καὶ κατακριμάτων ἀφέσεις αἰτουμένῳ, νῦν ἐπεὶ ἐν τοῖς ὅπλοις ἐστὶ καὶ τὰ πολεμίων δρᾷ, [u] ταῦτα εἰ συγχωρήσετε βουλεύεσθε, [x] κἂν ὅ τι ἄν ἄλλο αὐτῷ δοκῇ. δόξει δὲ δήπου,

Per. Iul. non mouendas maiorum conſuetudines, nec tollamus ex hominum conſortio fidem, rem ſacram, per quam omnes ciuitates tuto habitantur; neque plebi cedamus ingratae, res iniuſtas ac nefarias expetenti. Et tantum abeſt, vt de ſententia decedam territus ab aduerſariis, qui vrbanam plebem in me concitantes me territare conantur, vt multo magis nunc quam ante in mea ira confirmatus ſim, et duplo magis indigner talibus plebis poſtulatis. Et veſtram, patres conſcripti, abſurdam mentem demiror, qui quod ei negaſtis, quum nondum eſſet manifeſtus reipublicae hoſtis, nouas tabulas et damnationum remiſſionem petenti, iam quando eſt in armis et hoſtiliter ſe gerit, ei hoc ipſum concedere velitis, et quicquid praeterea ipſi in mentem venerit. multa autem venient, atque

4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

[s] Τε in *Ed. Steph.* Si γε malis, tuo fruere iudicio. *Sylb.*

[t] Si quis φανερῶς reponat, facile aſſentiar. *Sylb.*

[u] Ταῦτα εἰ συγχωρήσετε βουλεύεσθε *Vat.*

[x] Καὶ ὅ τι ἂν ἄλλο αὐτῷ δοκῇ legiſſe videntur *Lapus* et *Gelenius*, vt notauit *Sylb.* Vulgatae ſic dant ταῦτα συγχωρήσειν βούλεσθε, ὅ τι κἂν ἄλλο τι αὐτῷ δοκεῖ. Senſus et legitima conſtructio huiuſmodi lectionem flagitare videntur, ὃς κἂν ἄλλό τι αὐτῷ δοκῇ, δόξει δὲ δήπου, ποιήσεται, καὶ πρῶτον etc. *quae quicquid ipſi praeterea in mentem venerit* (*venient autem multa*) faciet; *atque id primum* a vobis impetrabit *quod poſtulat*, nim. etc. *Port.*

[y] Ποιήσετε

καὶ πρῶτον [y] ποιήσεται τῶν ἀξιωμένων ἰσότιμον εἶναι, καὶ τῶν αὐτῶν ἡμῖν μετέχειν. [z] ἐκῶν [a] εἰς δημοκρατίαν περιστήσετε, τὴν ἀμαθεστάτην, ὥσπερ ἔφην, τῶν ἐν ἀνθρώποις πολιτειῶν, καὶ ὑμῖν ἀσύμφορον τοῖς ἀξιοῦσιν ἄρχειν ἑτέρων; ἐκ, ἐάν γε σωφρονῆτε ὑμεῖς. ἢ πάντων ἂν εἴητε ἀφρονέστατοι, εἰ, [b] πρὸς ἑνὸς ἄρχεσθαι ἀνδρὸς τυραννικῶ ἐκ ἀνασχετὸν ἡγησάμενοι, [c] δήμῳ, τυραννίδι πολυκεφάλῳ, νῦν [d] ὑμᾶς αὐτὲς παραδώσαιτε, καὶ ταῦτα ἐ μετὰ χαρίτων αὐτῷ πείθοντι συγχωρήσαντες, ὑπὸ δ' ἀνάγκης κρατηθέντες, καὶ ὡς ἐκ ἐξὸν ἄλλό τι [e] δρᾶν ὑμῖν, παρὰ γνώμην [f] εἴξαντες. ὅταν δὲ τὸ ἀνόητον ἀντὶ τῶ κολάζεσθαι, ἐφ' οἷς ἂν πλημμελήσῃ, καὶ τὸ

atque id primum *a vobis* poſtulabit, *nimirum* ius aequum gerendorum honorum, et vt earundem rerum nobiſcum ſit particeps. Non igitur vosmet patiemini recidere in dominatum pop. qui (vt ante dixi) eſt craſſiſſimus omnium reip. formarum inter homines, et maxime damnoſus vobis, qui ad aliorum imperium adſpiratis, certe non *mutabitis* ſi ſapueritis. alioqui omnium ſtultiſſimi eritis, ſi, quum vnius viri tyrannici imperium minime vobis ferendum exiſtimaueritis, nunc vos ipſos dedatis *ac ſubiiciatis* plebi, quae eſt tyrannis ex multis capitibus conſtans: praeſertim ſi neque eius gratia neque oratione adducti *poſtulata* concedatis, ſed neceſſitate coacti, et quaſi nihil aliud in praeſentia facere poſſitis, niſi praeter animi ſententiam ipſi cedere. Nam ſi plebs inſana, pro ſupplicio ſuis peccatis debito, inſuper honores

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

[y] Ποιήσεται] Ποιήσετε *Vat.* nec aliter *Lapus*, qui vertit, *primumque facietis poſtulatorum, aequi eam honoris eſſe* etc. *Port.*

[z] Οὐκ ἔν vel ἔκων malit *Port.*

[a] Forſan εἰς δημοκρατίαν τὴν πόλιν (τὴν πολιτείαν *Port.*) περιστήσετε: vel, εἰς δημοκρατίαν περιστήσεσθε. nam περιστήσετε neutral. vſurpari non ſolet. *Sylb.* Περιστήσεται in *Cod. Vat.*

[b] Deeſt *Vat.* οἳ. quod vulgatae ad εἰ addunt.

[c] Rectius forſan δήμῳ τυραννίδι πολυκεφάλῳ. alioqui appoſitiue legendum eſſet, δήμῳ, τυράννῳ πολυκεφάλῳ. *Sylb.*

[d] Ἡμᾶς minus apte in *Ed. Steph.* vt et mox ὑπό τε ἀνάγκης. *Sylb.*

[e] Δρᾶν νῦν ἡμῖν *Vat.*

[f] Rectius fortaſſe εἴξαντας, aut εἴξαιτε, aut demum εἶξαι, vt *Lapus* vertit, *tanquam aliud nunc vobis agere nihil liceat, niſi praeter voluntatem cedere. Sylb.*

τιμᾶσθαι [g] δι' αὐτὰ προσλάβῃ, πῶς, δοκεῖτε, αὔθαδες ἔσαι καὶ ὑπερήφανον; μὴ γὰρ δὴ ἐκείνῃ τῇ ἐλπίδι ἐπάρεσθε, ὡς μετριάσει περὶ τὰς ἀξιώσεις ὁ δῆμος, ἐὰν φανερὸν αὐτῷ γένηται, ὅτι ὑμεῖς ἅπαντες ἐψηφίσασθε ἔτως."

LXII. "Ἀλλὰ πλεῖσον δὴ ἐν τούτῳ Μενίνιος ἐψεύσθη τῆς δόξης, ἀνὴρ σώφρων, [ὡς] καὶ ἐκ τῶν ἑαυτῷ τρόπων τεκμαιρόμενος χρηστὰ ὑπὲρ ἑτέρων. ἐγκείσεται γὰρ ὑμῖν πέρα τοῦ δέοντος βαρὺς ὑπό τ' αὐθαδείας, ἣ φιλεῖ περὶ τὸ κρατεῖν αἰεὶ γίνεσθαι, καὶ ἀφροσύνης, ἧς πλεῖσον [h] ὄχλος μετέχει μέρος· κἂν εἰ μὴ ἐν ἀρχαῖς, χρόνῳ γε ὕστερον ἐφ' ἑκάστῳ χρήματι, ὧν ἂν δεηθεὶς μὴ τύχῃ, τὰ ὅπλα λαβὼν, τὸν αὐτὸν τρόπον [i] ἡμῖν σοβαρῶς ἐπιθήσεται. ὥστ' εἰ τὰ πρῶτα συγχωρήσετε, συμφέροντα εἶναι νομίσαντες, ἕτερόν τι χεῖρον εὐθὺς [k] ἐπιταχθήσεσθε· καὶ αὖθις ἄλλο τότε χαλεπώτερον, ὡς φόβῳ ὑπακόσαντες καὶ τὰ πρῶτα, ἕως ἐκβάλωσιν ὑμᾶς τελευτῶντες τῆς

Per. Iul. res ob haec ipsa acceperit, quam arrogantem et quam superbam
4223. eam fore putatis? Ne enim illa spe efferamini, plebem in po-
Ante Chr. 491. stulatis suis moderatam fore, si cognouerit hoc a vobis omnibus
Olymp. ita fuisse decretum."
72 ½. "Sed hac in re potissimum Menenium virum sapientem, et
Cat. aliorum mores ex suis metientem, ac de iis bene sentientem,
V.C. 261. opinio valde fefellit. Plebs enim grauiter et vltra modum in-
Var. stabit vobis prae arrogantia, quae victoriam semper comitari
263. solet, et prae amentia, cui vulgus maxime est obnoxium: et si non *statim* ab initio, at certe aliquando post ob vnamquamque rem, cuius repulsam passa fuerit, arreptis armis eodem modo insolenter nos adorietur. Itaque si prima postulata ei concesseritis, id vobis conducere rati, mox vobis aliquid deterius accersetis; ac mox rursus aliud hoc ipso molestius, quasi et in illis primis postulatis terrore adducti morem ei gesseritis, donec tandem illi vos ex vrbe pellant, sicut

g Διὰ ταῦτα *Vat.*

h Non agnoscit *Vat.*

i Ὑμῖν *Vat.*

k Ἐπαχθήσεσθε] Ἐπιταχθήσεσθε *Vat.*

l Συρα-

πόλεως, ὡς ἐν πολλαῖς ἄλλαις, καὶ τὰ τελευταῖα ἐν Συρακούσαις [l] οἱ γεωμόροι [m] πρὸς τῶν πελατῶν ἐξηλάθησαν. εἰ δ' [n] ἐπ' ἐκείνων ἀγανακτήσαντες, [o] ἐναντιώσεσθε τοῖς αἰτήμασι, τί δή ποτ' ἐκ αὐτόθεν ἄρχεσθε ἐλεύθερα φρονήματα ἔχειν; κρεῖττον γὰρ ἀπ' ἐλάττονος αἰτίας ὁρμηθέντας, πρὶν βλαβῆναί τι, ἀποδείξασθαι τὸ γενναῖον, ἢ πολλὰ ὑπομείναντας, τότ' ἀγανακτεῖν περὶ τῶν γεγονότων, καὶ μὴ ἐπιτρέπειν τὰ λοιπὰ, καὶ ὀψὲ ἄρξασθαι νεῦν ἔχειν. Φοβείτω δὲ ὑμῶν μηδένα μήτε ὁ τῶν ἀποστατῶν ἀνασεισμὸς, μήτε ὁ τῶν ἀλλοφύλων πόλεμος· μήτε καταγινώσκετε τῆς οἰκείας δυνάμεως ὡς

sicut et in multis aliis ciuitatibus accidit, et nouissime Syra- *Per. Iul.*
cusis, vbi agrorum domini a *colonis* suis clientibus expulsi 4223.
fuerunt. Sin vero indignitate illorum postulatorum commoti, *Ante Chr.*
ipsis estis aduersaturi, cur non hinc tandem spiritus liberos 491.
sumere incipitis? Praestat enim leuiore ex caussa impulsos, *Olymp.*
nondum vllo detrimento accepto, animi generositatem demon- 72 ½.
strare; quam post multas clades acceptas, tunc demum ob ea *Cat.*
quae acciderint indignari, et nolle reliqua concedere, et sero *V.C.* 261.
tandem sapere. Ne vero quisquam vestrum aut horum defer- *Var.*
torum motu aut bello externo terreatur, neue domesticas vires 263.
contemnatis, quasi ad vrbem tutandam satis validae non sint futurae

l Συρακούσαις, αἷς οἱ] Id est, ἐν αἷς οἱ γεωμόροι ὑπὸ τῶν etc. nisi illud αἷς pro ὧν, positum dicamus *Port.*

m Αἷς οἱ γεωμόροι] Hos γεωμόρους *Herod.* Sicula seu Dorica forma γαμόρους nominat, p. 275. his verbis; τοὺς γαμόρους καλεομένους τῶν Συρηκοσίων, ἐκπεσόντας ὑπό τε τοῦ δήμου καὶ τῶν σφετέρων δούλων, καλεομένων δὲ Κυλλυρίων. (rectius Καλλικυρίων, vt est apud *Suidam*, et in *Aldinis* Prouerbiorum collectaneis) ὁ γέλων καταγαγὼν ἐκ Κασμένης πόλιος ἐς τὰς Συρηκούσας, ἔσχε γῆ ταύτας. vbi etiam nota δούλους vocari, quos noster hic πελάτας nominat. *Sylb.*

n Ἐπ' ἐκείνοις, vel ἐπ' ἐκείνῳ legit *Sylb.* Ego vulgatam lectionem retineo: sed locum ita intelligendum puto, εἰ δὲ ἀγανακτήσαντες ἐπὶ τοῖς ἐκείνων (sc. τῶν δημοτικῶν) αἰτήμασιν, ἐναντιωθήσεσθε, τί δήποτε etc. i. e. *sed si indignati propter illorum postulata, ipsis estis aduersarii, cur* etc. *Port.*

o Ἐναντιωθήσεσθε] Ἐναντιώσεσθε *Vat.*

p Καλύ-

ἐχ ἱκανῆς ἔσης διασῶσαι τὴν πόλιν. ἡ μὲν γὰρ τῶν φυγάδων βραχεῖά ἐστιν ἰσχύς, καὶ ὅτε πολὺν ἀνθέξει χρόνον διαμένουσα, ὥσπερ νῦν ὑπαίθριος μένει, [p] ὑπὸ καλύβαις, ὥρᾳ ἔτους χειμερίῳ, πορίζεσθαί τε τὰ ἐπιτήδεια ἐχ ὅπως δι' ἁρπαγῆς ἔτι [q] δυνησομένη, ἐπειδὰν τὰ ὄντα ἀναλώσῃ, ἀλλ' ἀδ' ἄν ἄλλοθεν ὠνητὰ ἐπεισάγεσθαι διὰ πενίαν, οἷς ἔστ' ἰδία, ἔστ' ἐν κοινῷ χρήματά ἐστιν· οἱ δὲ πόλεμοι ταῖς περιουσίαις τῶν χρημάτων ὡς τὰ πολλὰ ἀντέχουσιν· ἀναρχία τ' αὐτοῖς, ὡς εἰκὸς καὶ σάσις ἐκ τῆς ἀναρχίας ἐμπεσοῦσα, ταχὺ διαχέει καὶ διαλύει τὰ βουλεύματα. ὁ γὰρ δὴ ἀξιώσουσιν ἔστε Σαβίνοις, ἔστε Τυρρηνοῖς, ἔστ' ἄλλοις τισὶ τῶν ἀλλοφύλων παραδόντες σφᾶς αὐτοὺς, ἐκείνοις δουλεύειν, ὧν καὶ αὐτοί ποτε ἀφείλοντο τὴν ἐλευθερίαν [r] σὺν ἡμῖν· καὶ μάλιστα δὲ πιστευθήσονται πρὸς αὐτῶν οἱ [s] κακῶς αὐτῶν τὴν πατρίδα καὶ

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

futurae. nam profugorum iſtorum vires ſunt exiguae, neque, ſicut nunc *aeſtate* ſub dio manent, *ita* per hyemem diu in tuguriis durare et permanere poterunt, quia non ſolum commeatus per raptum amplius ſibi comparare nequeunt, conſumptis iis quos *in praeſentia* habent, ſed etiam ob paupertatem ne aliunde quidem emptos *in ſua caſtra* aduehere licebit, cum nec priuatam nec publicam vllam pecuniam habent; (bella vero plerumque pecuniarum copia ſuſtentantur) tum quia confuſio, vt verisimile eſt, et ſeditio eam conſequutura breui conſilia ipſorum diſſipabit atque diſiiciet. neque enim dignabuntur aut Sabinis, aut Hetruſcis, aut aliquibus aliis gentibus exteris ſe dedere, et illis ſeruire, quibus ipſi quondam nobiſcum libertatem ademerunt: imo vero, ne ab illis quidem fides ipſis habebitur, qui tam male et turpiter ad ſuam patriam perdendam parati

[p] Καλύβης] καλύβαις *Vat.* et *Lapi Codd.* quod maluerunt *Sylb.* et *Port.*

[q] Δυνησομένης in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.* quod reddit oratio-nem ἀνακόλουθον. rectius δυνησομένη ἔσομ, vel δυνήσεται. *Sylb.* et *Port.*

[r] Σὺν ὑμῖν· καὶ μάλιστα δὲ *Vat.* in vulgatis eſt δὲ.

[s] Ita *Vat.* et *Lapi Codd.* Κακῶς perperam in *Ed. Steph.*

[t] Ὑπο-

αἰσχρῶς ἀπολέσαι προθυμηθέντες, μὴ ἐχὶ ὅμοια δράσειν τὴν [t] ὑποδεξαμένην. ἀριστοκρατεῖται δὲ [u] καὶ τὰ ἔθνη τὰ περιξ ἡμῶν ἅπαντα, καὶ τὸ δημοτικὸν ἐν οὐδεμιᾷ πόλει μεταποιεῖται τῶν ἴσων. ὥς' ὁ δή πω οἱ πρῶτοντες ἐν ἑκάστῃ πόλει, τὸν οἰκεῖον ἐκ ἐῶντες παρακινεῖν ὄχλον, τοῦτον εἰσδέξονται τὸν ἔπηλυν καὶ σασιασὴν εἰς τὴν ἑαυτῶν πατρίδα· [x] μὴ, μεταδόντες αὐτοῖς τῶν ὁμοίων, σὺν χρόνῳ σερήσονται τῶν ἴσων. εἰ δ' ἄραγε γνώμης ἁμάρτοιμι, καὶ παραδέξαιτό τις αὐτὲς πόλις, [y] ἐνταῦθ' ἤδη διαγινώσκοιν' ὡς ἂν πολέμιοί τ' ὄντες, καὶ τὰ πολεμίων πεισόμενοι. ἔχομεν δ' αὐτῶν ὅμηρα καὶ γαμετὰς καὶ πατέρας καὶ τὴν ἄλλην συγγένειαν· ὧν ἁδ' ἂν εὐχόμενοι κρείττονα παρὰ θεῶν [z] αἰτησαίμεθα· ἓς ἐν ὄψει τῶν συγγενῶν σήσαντες ἀπολῶμεν, εἰ τολμήσαιεν ὁμόσε

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

parati ſunt, ne idem facturi ſint illi a qua fuerint recepti. Omnes vero gentes finitimae et ipſae ab optimatibus reguntur, et in nulla ciuitate plebs aequo iure cum optimatibus degit. Itaque cuiusque ciuitatis principes non patientur ſuam plebem ſedibus expelli propriis, vt aduenam iſtam et ſeditioſam in ſuam patriam recipiant; ne ſi eos in parem iuris, libertatis, aliarumque rerum conditionem receperint, ab illis poſtea his ipſis ſpolientur. quod ſi forte mea opinio me fefellerit, et ciuitas aliqua eos receperit, tunc cognoſcemus eos eſſe hoſtes, et hoſtiliter propterea tractandos. Habemus autem eorum obſides ipſas vxores et parentes et reliquos cognatos; (quibus pignoribus ne meliora quidem optare et a diis petere poſſemus) quos in cognatorum conſectu ſtatuentes trucidabimus, ſi auſi

[t] Ὑποδεξαμένην *Vat.* vulg. ὑποδεξομ.

[u] Concinnior videtur haec transpoſitio, καὶ τὰ περιξ ἡμῶν ἔθνη ἅπαντα. *Sylb.* In *Cod. Vat.* ἀριστοκρατεῖται δὲ τὰ ἔθνη τὰ περιξ. In *Cod. Vat.* μὴ μεταδόντες αὐτοῖς τῶν ὁμοίων.

[x] Μὴ μεταδόντες δὲ αὐτοὶ] Fort. αὐτῷ, *ſc.* τῷ δήμῳ. *Sylb.* Μὴ μεταδόντες αὐτοὶ τῶν etc. malit *Port.*

[y] Ἐνταῦθα δὴ *Vat.*

[z] Ἠγησαίμεθα] Rectius cum *Lapi Cod.* αἰτησαίμεθα *Sylb.* et *Port.*

χωρεῖν, ὡς ταῖς ἐσχάταις λώβαις διαχρησόμενοι. καὶ αὐτὸς, εἰ τᾶτο μάθοιεν, εὖ ἴσε ὅτι λήψεσθε ἀντιβολῶντας, ὀλοφυρομένους, παραδιδόντας σφᾶς αὐτὸς ὑμῖν δίχα τῶν ὅπλων, ἅπαντα ὑπομένοντας. δειναὶ γὰρ αἱ τοιαίδε ἀνάγκαι καὶ πάντας τὸς αὐθάδεις λογισμὸς κλᾶσαι, καὶ καταβαλεῖν εἰς τὸ μηδέν.

LXIII. „Ὧν μὲν δὴ χάριν τὸν ἐκ τῶν Φυγάδων πόλεμον ἐκ ἀξιῶ δεδιέναι, ταῦτά ἐστι. τὰ δ' ἐκ τῶν ἀλλοεθνῶν Φοβερὰ ἃ νῦν πρῶτον ἐξητάσθησαν μέχρι λόγου [a] τοιαῦτά ὄντα, ἀλλὰ καὶ πρότερον, ὁσάκις ἡμῖν πεῖραν ἑαυτῶν ἔδωκαν, [b] ἐλάττω τῆς δόξης διεφάνη. ὅσοι δ' ἐχ ἱκανὴν οἴονται εἶναι δύναμιν τὴν τῆς πόλεως οἰκείαν, καὶ τῇδε μάλιστα ὀρρωδοῦσι τὸν πόλεμον, μαθέτωσαν ἐχ ἱκανῶς αὐτῆς ἠσθημένοι. πρὸς μὲν γε τοὺς ἀφεστηκότας τῶν πολιτῶν ἀντίπαλον χεῖρα ἔξομεν, [c] εἰ βουλοίμεθα τῶν θεραπόντων ἐπιλεξάμενοι τοὺς ἀκμαιοτάτους ἐλευθερῶσαι. κρεῖττον γὰρ τὴν ἐλευθερίαν χαρίσασθαι τᾶτοις, ἢ τὴν ἡγεμονίαν ὑπ' ἐκείνων ἀφαιρεθῆναι. ἔχουσι δὲ τῶν πολεμικῶν ἐμπειρίαν ἱκανὴν, πολλάκις ἡμῖν [d] παραγενόμενοι κατὰ τὰς στρατείας. πρὸς δὲ τοὺς ἔξωθεν πολεμίους αὐτοί τε χωρῶμεν ἁπάσῃ προθυμίᾳ, καὶ τοὺς πελάτας ἅπαντας ἐπαγώμεθα. καὶ τῷ δημοτικῷ τὸ περιὸν [e] ἵνα πρόθυμον ᾖ πρὸς τὺς ἀγῶνας, ἄφεσιν αὐτῷ χαρισώμεθα τῶν χρεῶν, μὴ κοινὴν, ἀλλὰ κατ' ἄνδρα. εἰ γάρ τι δεῖ τοῖς καιροῖς εἰξαντας μετριάσαι, μὴ πρὸς τὺς πολεμίους τῶν πολιτῶν τᾶτ' ἔσω τὸ μέτριον, ἀλλὰ πρὸς τὺς φίλους, οἷς ἐκ ἀναγκαζόμενοι τὰς χάριτας [f] δόξομεν διδόναι, ἀλλὰ πειθόμενοι. ἐὰν δὲ καὶ ἄλλης ἐπιδέῃ βοηθείας, ὡς ταύτης ἐκ ἔσης ἱκανῆς, τὺς τ' ἐκ τῶν Φρουρίων μετα-

Per. Iul. 4223. *Ante* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

ausi fuerint nos aggredi, *tanquam *ipsos quoque* extremis enecaturi cruciatibus. **Qui, si hoc intelligerent, mihi credite, mox ad vos venirent supplices cum lamentis, inermes, quantumuis duris conditionibus sese vobis dedituri. Graues enim sunt istius-modi necessitates, et quosuis arrogantes animos frangere et penitus deiicere possunt.

Haec igitur sunt, quorum caussa bellum ab exsulibus minime timendum puto. Externos vero terrores non nunc primum experti sumus intra minas tantum consistere; sed etiam antea, quoties *hostes* nobis sui specimen dederunt, multo minores, quam ipsa opinio esset, apparuerunt. Qui vero existimant, domesticas reipublicae vires non satis esse firmas, et propterea maxime bellum formidant, sciant illi se non satis cognoscere quantae sint. Nam aduersus ciues, qui defectionem fecerunt, habebimus manum quam illis opponamus, si delectu ex seruitiis habito, tradentes seipsos nobis sine armis, omnia tolerantes.

* *Lapum* et *Gelenium* sequutus sum. *Portus.* vertit, *et extremo et contumelioso supplicii genere enecabimus.*

** Quod si intelligant, vos sciatis recepturos esse eos, precantes, comploranteſque, et

Lapus.

a Τοιαῦτα ὄντα *Vat.* participium a vulg. abest.

b Ἐλάττω τῆς δόξης *Vat.* articulus a vulg. abest.

c Εἰ βουλόμεθα] εἰ βουλοίμεθα *Vat.*

d Παραγινόμενοι κατὰ τὰς στρατιὰς] Παραγενόμενοι κατὰ τὰς στρατείας *Vat.* quo modo legendum esse coniecerat *Sylb.*

e Post ἵνα inserui δὲ cum *Lapi Cod.* Forsan sublata distinctione post περιὸν, sic legendum, κῇ τῷ δημοτικῷ τὸ περὸν ἵνα πρόθυμον ᾖ πρὸς τὺς ἀγῶνας, ἄφεσιν αὐτῷ χαρισώμεθα τῶν χρεῶν. *Sylb.* [scil. in vulgata Stephani sic legitur ἐπαγώμεθα, κῇ τῷ δημοτικῷ τὸ περιὸν. ἵνα πρόθυμον ᾖ. Sylburgiana cum illa consentiens postrema sic exhibet ἵνα [δὲ] πρόθυμον ᾖ. Reddidit ista Sylburgiana Hudsonus, nisi quod de supplemento Sylburgiano δὲ vncos detraxit, notas accessionis a Critico, non a libris, profectae.]

f Διδόναι δόξομεν *Vat.*

habito, robustissimos quosque libertate donare voluerimus. Praestat enim libertate istos donare, quam imperio ab illis spoliari. Sunt autem rei militaris satis periti, quippe quod saepius nostris expeditionibus interfuerint. Caeterum, externo hosti obuiam ipsi omni animi alacritate eamus, et omnes clientes et reliquam plebem nobiscum adducamus. Vt autem alacriter in proeliis operam nauet, aeris alieni remissionem non communiter ac vniuerse, sed viritim ei largiamur. Si quid enim temporibus cedendo moderate nos agere oportet, ne erga ciues hostes hac moderatione vtamur: sed erga amicos, in quos non coacti, sed persuasi beneficia conferre videbimur. Et si alio praeterea auxilio opus fuerit, quasi his copiis non sufficientibus, praesidiarios ex

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

πεμπώμεθα, καὶ τὰς ἐν ταῖς ἀποικίαις ἀναπαλῶμεν. τοῦτο δ' ὅσον ἐστὶ πλῆθος, [g] ἐκ τῆς ἔγγιστα [h] γενομένης τιμήσεως μαθεῖν ῥᾴδιον ἂν εἴη. τρισκαίδεκα μυριάδες εἰσὶ Ῥωμαίων τῶν ἐν ἥβῃ τετιμημένων· ὧν ἐκ ἂν εἴη μέρος ἕβδομον τὸ Φυγαδικόν. [i] ἃ λέγω δὲ τὰς Λατίνων τριάκοντα πόλεις, αἱ μετὰ πολλῆς εὐχῆς δέξαιντ' ἂν τὰς ὑπὲρ ἡμῶν ἀγῶνας διὰ τὸ συγγενὲς, ἐὰν ψηφίσησθε αὐταῖς ἰσοπολιτείαν μόνον, ἧς αἰεὶ διατελοῦσι δεόμεναι.„

LXIV. „Ὁ δὲ πάντων ἐστὶ κράτιστον ἐν τοῖς πολέμοις, καὶ ὅτε ὑμεῖς [k] αὐτὸ ἐνεθυμήθητέ πω, ὅτε τῶν συμβόλων ἁδεὶς λέγει, τοῦτο προσθεὶς παύσομαι. ἁδενὸς ἔτως δεῖ τοῖς μέλλουσιν εὐτυχὲς ἕξειν τὸ τῶν ἀγώνων τέλος, ὡς

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

ex caſtellis accerſamus, et eos qui ſunt in coloniis reuocemus. Horum autem quantus ſit numerus ex proximo cenſu habito facile eſt cognoſcere. Nam cxxx millia puberum Romanorum cenſa ſunt, quorum ne ſeptimam quidem partem profugi numero aequarint. *Quid vero memorem triginta Latinorum populos, qui vel ſummopere optauerint pro nobis propter cognationem dimicare, ſi modo aequum ciuitatis ius, quod precibus aſſiduis petunt, ipſis decernatis?„

„Quod autem in bellis eſt maximi momenti, et quod nondum cuiquam de vobis in mentem venit, neque conſiliariorum quiſquam dixit, id poſtquam addidero, finem dicendi faciam. Nulla re ad felicem victoriam ex proeliis reportandam aeque opus

[g] Ἐκ τῆς ἔγγιστα γινομένης τιμήσεως] Quod dicit, proximo cenſu inuentas fuiſſe XIII. myriadas, ad alium cenſum videtur eſſe referendum quam ad eum, qui a primo dictatore T. Largio inſtitutus fuit 324. 22. is ergo hic intelligendus, quem *Sigonius* coniicit in annum ab V. C. CCLX. quo tamen ille cenſa fuiſſe refert ciuium capita amplius CX. millia. *Sylb.*

[h] Γινομένης] Γενομένης *Vat.* quod maluit etiam *Sylb.*

[i] Senſus aliquam huiuſmodi lectionem poſtulat, τί δὲ λέγω τὰς Λατίνων etc. vel certe, λέγω δὲ ὑμῖν τὰς τριάκοντα Λατίνων πόλεις, ὅτι μετὰ πολλῆς etc. *Port.*

* Dico etiam obtemperaturas vobis Latinorum triginta vrbes quae ad votum ſuſcipient etc. *Lapus.*

[k] Rectius forſan αὐτοὶ. *Sylb.*

[l] πάντων

ςρατηγῶν ἀγαθῶν. [l] τούτων ἡ μὲν ἡμετέρα πλατεῖ πόλις· αἱ δὲ τῶν ἀντιπάλων σπανίζουσιν. αἱ μὲν ἂν πολυοχλοῦσαι δυνάμεις, ὅταν λάβωσιν ἡγεμόνας ἐκ εἰδότας ἄρχειν, ἀσχημονοῦσι, καὶ [m] περὶ αὑταῖς σφάλλονται τὰ πλεῖςα, καὶ τοσούτῳ μᾶλλον κακοπαθοῦσιν, ὅσῳ περ ἂν μείζονα ἔχωσι πόρον. οἱ δ' ἀγαθοὶ ςρατηλάται, κἂν μικρὰς λάβωσι δυνάμεις, ταχέως ποιοῦσιν αὐτὰς μεγάλας. ὥς' ἄχρις ἂν ἡγεῖσθαι δυναμένους ἄνδρας ἔχωμεν, ἐκ ἀπορήσομεν τῶν ἄρχεσθαι βουλομένων. ἐνθυμούμενοι δὴ ταῦτα καὶ τῶν ἔργων τῆς πόλεως μεμνημένοι, μηδὲν ταπεινὸν, μηδ' ἀγενὲς, μηδ' ἀνάξιον ὑμῶν αὐτῶν ψηφίσησθε. τί ἄν, εἴ τις ἔροιτό με, τί πρά[τ]ειν ὑμῖν παραινῶ; [n] τουτὶ γὰρ ἴσως πάλαι γνῶναι σπεύδετε. μηδένα μήτε πρεσβείαν πέμπειν πρὸς τοὺς ἀφεσηκότας, μήτ'

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* 261. *V.C.* *Var.* 263.

opus eſt atque bonis ducibus. his noſtra ciuitas abundat: aduerſariorum vero ciuitates horum inopia laborant. Numeroſae enim copiae ſi nactae fuerint duces imperandi minime peritos, nullum praeclarum facinus faciunt, et ſaepiſſime ipſae ſuarum cladium ſunt auctores; et tanto magis conflictantur, quanto maior eſt earum numerus. At egregii imperatores quamuis exiguas habeant copias, tamen celeriter eas augent. Quapropter donec duces idoneos ad imperandum habuerimus, non deerunt nobis, qui eorum ductu lubenter militare velint. Haec igitur conſiderantes, et rerum a populo Romano geſtarum memores, nihil demiſſe, nihil non generoſe, nihil denique contra veſtram ipſorum dignitatem decernatis. At ſi quis ex me quaerat, quid igitur? *quid nobis faciendum cenſes? haec enim fortaſſe iampridem ſcire vehementer cupitis. *cenſeo* nullam legationem ad illos patriae deſertores mittendam, neque aeris alieni remiſſionem

[l] πάτων ἡ ἡμετέρα] Τάτων ἡμῖν ἡ ἡμετέρα *Vat.*

[m] Περὶ αὑταῖς σφάλλονται] accipere poterimus pro *in ſeipſas corruunt*, vt ex *Apollonio* citatur πίπ[τ]οντα περὶ σφίσι pro *cadentia in ſe.* Sic infra p. 149. (iuxta *Ed. Steph.*) de barbarico exercitu, περὶ ἑαυτοῖ σφαλεὶς *in ſeipſum corruens*, ſeu *ipſe ſe incondita ſua mole labefaciens. Sylb.*

* Quid igitur vos ego agere admoneo? *Lapus.*

[n] Ταυτὶ] Forſan rectius ſingulariter τουτί. *Sylb.*

o Accuſ.

ἄφεσιν ψηφίσασθαι τῶν χρεῶν, μήτ' ἄλλο ποιεῖν μηδὲν, ὅ τι δόξειεν ἂν φόβου τεκμήριον εἶναι καὶ ἀμηχανίας· ἐὰν δὲ καταθέμενοι τὰ ὅπλα κατέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν, καὶ παράσχωσιν ὑμῖν βουλεύσασθαι περὶ σφῶν αὐτῶν, καθ' ἡσυχίαν [o] ἐξετάσαντας, χρῆσθαι μετριότητι πρὸς αὐτοὺς, εἰδότας ὅτι πᾶν τὸ ἀνόητον, ἄλλως τε καὶ ὄχλος ἦ, πρὸς μὲν τοὺς ταπεινοὺς αὐθαδεῖς γενέσθαι φιλεῖ, πρὸς δὲ τοὺς αὐθάδεις ταπεινοῦσθαι."

LXV. Παυσαμένου δὲ τοῦ Κλαυδίου, μεγάλη φωνὴ καὶ θόρυβος ἐξαίσιος ἄχρι πολλοῦ χρόνου κατεῖχε τὸ συνέδριον. οἱ μὲν γὰρ ἀριστοκρατικοὶ δοκοῦντες εἶναι, [p] καὶ τὰ δικαιότερα πρὸ τῶν ἀδίκων οἰόμενοι δεῖν σκοπεῖν, τῇ Κλαυδίου γνώμῃ προσετίθεντο, καὶ τοὺς ὑπάτους ἠξίουν μάλιστα μὲν τῇ κρείττονι προσχωρῆσαι μερίδι, διαλογιζομένους ὅτι βασιλικὸν ἔχουσι τὸ τῆς ἀρχῆς κράτος, ὁ δημοτικόν· εἰ δὲ μή γε, φυλάττειν αὐτοὺς ἴσους, καὶ μὴ κατισχύειν μηδετέραν τῶν στάσεων, διαριθμησαμένους δὲ τὰς γνώμας τῶν

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

nem decernendam, neque quidquam aliud faciendum, quod timoris et inopiae consilii speciem prae se ferat. Quod si depositis armis in vrbem redierint, et de se per otium deliberandi, et rem examinandi vobis potestatem fecerint, moderate cum ipsis agendum, quia scitis omnes stultos (praesertim vero vulgus) in humiles arroganter, erga superbos demisse solere se gerere."

Quum autem App. Claudius dicendi finem fecisset, magna vociferatio et ingens tumultus diu in senatu fuit. Qui enim optimatum factionis esse videbantur, et qui iusta iniustis praeferenda censebant, in Claudii sententiam ibant, et consules rogabant, vt ipsi praecipue ad meliorem partem accederent, illud cogitantes, se regiam non autem plebeiam potestatem habere: sin minus, saltem aequos vtrique se praeberent, et neutri factioni vim afferrent, sed dinumeratis senatorum sententiis maiori eorum

o Accus. ἐξετάσαντας refer ad illo ὑμῖν praecedente pendeat. *Port.*

verbum infinitiuum, vt supra p. 343. v. 26. *Sylb.* Melius esset si diceres ἐξετάσασιν, vt ab

p Illud καὶ redundare censet *Steph.*

q Si

συνέδρων, ταῖς πλείοσι γνώμαις [q] στοιχεῖν. εἰ δὲ τάτων ἀμφοτέρων [r] ὑπερίδοντες, αὐτοκράτορας αὐτὰς ποιήσωνται τῶν διαλύσεων, ἃ οὐκ ἐπιτρέψειν αὐτοῖς ἔλεγον, ἀλλ' ἐναντιώσεσθαι πάσῃ προθυμίᾳ, λόγοις τ', ἄχρις ἂν ἐξῇ, χρώμενοι, καὶ ὅπλοις, ὅταν [s] ἀνάγκη γένηται· ἦν δὲ τοῦτο σῖφος καρτερὸν, καὶ σχεδὸν ἅπασα τῶν πατρικίων ἡ νεότης ταύτης εἴχετο τῆς προαιρέσεως. οἱ δὲ τῆς εἰρήνης ἐπιθυμοῦντες, τῇ Μενινίου τε καὶ Οὐαλερίου γνώμῃ [t] προσετίθεντο, καὶ μάλιστα οἱ προβεβηκότες ταῖς ἡλικίαις, ἐνθυμούμενοι τὰς συμφορὰς ὅσαι καταλαμβάνουσι τὰς πόλεις ἐκ τῶν ἐμφυλίων πολέμων. ἐξητιῶμενοι δὲ τῆς κραυγῆς τῶν νέων καὶ τῆς ἀκοσμίας, τό τε φιλότιμον αὐτῶν ὑφορώμενοι καὶ τὸν ἐπιπολασμὸν, ὃν ἐποιοῦντο κατὰ τῶν

eorum parti adhaererent. Quod si hoc vtrumque neglexissent, et ad se compositionis arbitrium traxissent, negabant se id ipsis permissuros, sed omni studio repugnaturos, et verbis, donec liceret, et armis, si necessitas ipsos cogeret. Hic autem globus erat validus, et pene tota patriciorum iuuentus huic sententiae adhaerebat. At pacis studiosi, praecipue vero ii qui aetate prouectiore erant, Menenii et Valerii sententiae adhaerebant, secum ipsi reputantes quantae calamitates ex bellis ciuilibus ciuitatibus contingere soleant. Sed victi clamore et petulantia iuuenum, et eorum ambitionem atque superbiam in consules suspectam habentes, et veriti, nisi illis cessissent, mox

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

q Si mendo scriptura caret, στίχειν erit idem quod τείχειν, (vt sc. τίβειν etiam inuenitur pro τείβειν) ac στίχειν γνώμαις *insistere sententiis, sequi sententias. Sylb.* Suspicor illum ὁμοιστοιχεῖν scripsisse: nec me mouet quod poëticum potius est hoc verbum, quum tot poëtica apud eum vocabula legantur. *Steph.* Γνωμαῖς στοιχεῖν *Vat.* quo modo legendum esse coniecerat *Casaub.* Sic (inquit) *Musonius* apud *Stobaeum*, αἰτῷ σε, ἔφη, τούτοις στοιχεῖν καὶ ἕπεσθαι τοῖς λόγοις. inde συστοιχεῖν apud eundem *Musonium* pro consentire, εἴγε μέλλομεν συστοιχεῖν ἀρίστῳ ὄντι τῷ λόγῳ Σωκράτει. Sumptum a re militari: nam στοιχεῖν in acie dicuntur, qui in eadem serie sunt positi alius post alium.

r Ὑπεριδόντας αὐτοκράτορας αὐτὰς ποιήσωσι *Vat.*

s Ἀναγκαῖον γένηται *Vat.*

t Προσέκειντο *Vat.*

* Hoc

ὑπάτων, δεδιότες ὡς [u] ἀ πρόσω χειροκρασίας ἐλευσόμενον, εἰ μή τις αὐτοῖς εἴξειεν, εἰς δάκρυα καὶ δεήσεις τῶν ἐναντιωμένων τελευτῶντες ἐτράποντο.

LXVI. Λωφήσαντος δὲ τῦ θορύβυ καὶ σιωπῆς γενομένης σὺν χρόνῳ, διαλεχθέντες ἔτι πρὸς αὐτὰς οἱ ὕπατοι, τέλος ἐξήνεγκαν τῆς ἑαυτῶν γνώμης τοιόνδε· „Ἡμεῖς, ὦ βυλή, μάλιστα μὲν ἠξιῶμεν ἅπαντας ὑμᾶς ὁμογνωμονεῖν, [x] [ἄλλως τε] καὶ ταῦτα περὶ κοινῆς σωτηρίας βυλευομένυς· εἰ δὲ μή, τοῖς πρεσβυτέροις ὑμῶν εἴκειν τὺς νεωτέρυς, καὶ μὴ φιλονεικεῖν, ἐνθυμυμένυς ὅτι κἀκείνοις εἰς ταύτην ἐλθῦσι τὴν ἡλικίαν τῆς ἴσης ὑπάρξει τυγχάνειν τιμῆς παρὰ τῶν ἐγγόνων. ἐπεὶ δ' ὁρῶμεν εἰς ἔριν ὑμᾶς ἐκπεπτωκότας ὀλεθριωτάτην τῶν [y] ἀνθρωπείων νόσων, καὶ πολλὴν τὴν αὐθάδειαν [z] ὑμῶν ὁμιλῦσαν τῷ νέῳ, νῦν μὲν ἐπεὶ βραχὺ τὸ λειπόμενόν ἐστι τῆς ἡμέρας, καὶ ἃ ἂν δύναιτο τέλος ἐν τύτῳ λαβεῖν τὰ δόξαντα ὑμῖν, ἄπιτε ἐκ τῦ συνεδρίυ· εἰς δὲ τὸν ἐπιόντα σύλλογον ἥξετε μετριώτεροι γενόμενοι, καὶ γνώμας ἔχοντες ἀμείνυς. εἰ δὲ παραμένοι τὸ φιλόνεικον ὑμῖν, νέοις μὲν ὄντε δικασταῖς ὄντε συμβόλοις ἔτι τῶν συμφερόντων χρησόμεθα· ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ λοιπὸν ἀνείρξομεν αὐτῶν τὴν ἀκοσμίαν νόμῳ, τάξαντες ἀριθμὸν ἐτῶν, ὃν δεήσει [a] τὰς βουλεύσοντας ἔχειν· τοῖς δὲ πρεσβυτέροις ἀποδόντες λόγον αὖθις, ἐὰν μηδὲν συμφέρωνται ταῖς γνώμαις, ταχείᾳ τὴν φιλονεικίαν αὐτῶν λύσομεν ὁδῷ, ἣν ἄμεινόν ἐστιν ὑμῖν προακῦσαι καὶ μαθεῖν. ἵστε δήπυ νόμον ἡμῖν [b] ὑπάρχοντα ἐξ ὃ τήνδ' οἰκῆμεν τὴν πόλιν, πάντων εἶναι κυρίαν τὴν βυλὴν, πλὴν ἀρχὰς ἀποδεῖξαι, καὶ νόμυς ψηφίσαι, καὶ πόλεμον ἐξενεγκεῖν, ἢ τὸν συνεστῶτα καταλύσασθαι· τούτων δὲ τῶν τριῶν τὸν δῆμον ἔχειν τὴν

quum diei ſpatium eſt breue, nec tam cito ad finem veſtra decreta perduci poſſent, abite ex curia, et ad proximum ſenatum moderatiores et melioribus mentibus redite. Quod ſi hoc contentionis ſtudium in vobis permanſerit, vobis iunioribus neque iudicibus, neque conſultoribus in diſcernenda rerum vtilitate vtemur; ſed poſthac veſtram illam petulantiam lege coërcebimus, ſtatuto annorum numero, quem ſenatores habere oporteat: ſenioribus vero facta iterum dicendi poteſtate, ſi diſſenſerint, eorum contentionem compendiaria via dirimemus, quam praeſtat a vobis ante audiri et cognoſci. Scitis nobis eſſe, iam inde ab vrbe condita legem, quae rerum omnium ſummam ſenatus poteſtati permitti praeter magiſtratuum creationem, legum lationem, et belli vel inferendi, vel finiendi arbitrium: horum enim trium poteſtatem

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* 261. *V.C. Var.* 263.

Per. Iul. mox a manibus temperatum non iri, tandem ad lacrymas et preces confugerunt, et aduerſarios obteſtari coeperunt.

Tumultu autem ſedato, et ſilentio vix tandem facto, conſules, iterum inter ſe colloquuti, tandem talem ſententiam pronunciarunt: „Nos, patres conſcripti, in primis vellemus, vt vos omnes conſentiretis, praeſertim quum de publica ſalute conſultetis: ſin minus, ſaltem vt iuniores vobis ſenioribus cederent, neque pertinacius vobiſcum contenderent, cogitantes, ſe quoque, vbi ad hanc aetatem peruenerint, parem honorem a natu minoribus habituros. Sed quoniam videmus vos in contentionem, omnium humanorum morborum perniciosiſſimam, prolapſos, et magnam iuuenum arrogantiam inter vos verſari, nunc quia reliquum

[u] Hoc eſt, ὃ πόῤῥω. *Caſ.*

[x] Forſan ἄλλως τε καὶ ἐνταῦθα. *Lapus* legit αὐτὰς, dum vertit, *de ſalute ipſos praeſertim publica conſultantes. Sylb.* legi poteſt ἄλλως τε καὶ κατὰ ταῦτα *praeſertim vero in his rebus. Port.* Ἄλλως τε καὶ ταῦτα dictum ἐκ παραλλήλυ, vt τάχα ἴσως, πάλιν αὖ, δεύτερον αὖθις, et *ergo igitur*, aliaque multa: nam ἄλλως τε et καὶ ταῦτα idem ſignificant. ſic lib. VII. μακρῷ πολλῷ τῶν ἄλλων ἀμείνυς et apud *Clem. Alex.* αὐτόθεν οἴκοθεν. Potes tamen et aliter accipere, ſi vocem ταῦτα referas ad βυλευομένους. *Caſ.*

[y] Ἀνθρωπίνων *Vat.*

[z] Ὑμῖν ὁμιλῦσαν τῶν νέων] Ὁμιλῦσαν ἡμῶν τοῖς νέοις *Vat.*

[a] Τὰς βυλεύοντας] Τὰς βυλεύσαντας *Vat.*

[b] Ὑμᾶς *Vat.* Ἡμῖν malit *Sylb.* [Hic conturbauit, ſiue Hudſoni, ſiue eo vetuſtiorum ſecordia; quae nemo extricet, niſi cui ad manum ſit, cum editione prima Stephani, ſecunda, h. e. Wechelana, a Sylburgio adornata. In Stephanica ſic legitur ἴστε δήπυ νόμον ὑμῖν ὑπάρχοντα. Ad hunc locum, ſeu ad hoc poſterius ὑμῖν, non ad prius, adſcripſerat Sylb. [Rectius ἡμῖν *nobis* quam vulg. ὑμῖν. *vobis*] et praeterea ipſe in texto ſuo pro Stephanico ὑμῖν de ſuo ſuffecerat ἡμῖν. Ego Sylburgium auctorem ſequor. Lectio Vaticani autem ad prius ὑμῖν refertur.]

ἐξουσίαν, ψῆφον ἐπιφέροντα. ἐν δὲ τῷ παρόντι οὐχ ὑπὲρ ἑτέρου τινὸς ἢ πολέμου καὶ εἰρήνης [c] βουλευόμεθα· ὥστε πολλὴ ἀνάγκη τὸν δῆμον ἐπικυρῶσαι τὰς ἡμετέρας γνώμας, ψήφου γενόμενον κύριον. παραγγείλαντες δὴ τῷ πλήθει παρεῖναι κατὰ τόνδε τὸν νόμον εἰς τὴν ἀγοράν, ἐπειδὰν ὑμεῖς ἀποδείξησθε τὰς γνώμας, ἀποδώσομεν αὐτῷ τὴν ψῆφον, ἕτως ἂν μάλιστα νομίσαντες ἀρθῆναι τὴν ἔριν ὑμῶν· ὅ τι δ' ἂν οἱ πλείους ψηφίσωνται, τοῦθ' ἡγησόμεθα κύριον. ἄξιοι δὲ δήπου ταύτης εἰσὶ τῆς τιμῆς τυγχάνειν οἱ [d] διαμένοντες εὔνοι τῇ πόλει, καὶ μέλλοντες ἰσομοιρεῖν ἡμῖν κακῶν τε καὶ ἀγαθῶν.„

LXVII. Ταῦτ' εἰπόντες διέλυσαν τὸν σύλλογον· ταῖς δ' ἑξῆς ἡμέραις παραγγεῖλαι κελεύσαντες ἅπασι τοῖς κατὰ τοὺς ἀγροὺς καὶ τὰ φρούρια παρεῖναι, καὶ τῇ βουλῇ προαγορεύσαντες ἥκειν εἰς τὴν αὐτὴν ἡμέραν, ἐπειδὴ κατέμαθον ὄχλου μεστὴν ὖσαν τὴν πόλιν, καὶ τὰς γνώμας τῶν πατρικίων ἐξητωμένας τῶν δεήσεων, ἃς ἐποιοῦντο σὺν οἰμωγῇ καὶ ὀδυρμῷ πατέρες τε καὶ [e] νήπια τέκνα τῶν ἀποσατῶν,

Per. Iul. tem esse penes suffragia populi. In praesentia vero de nulla alia
4223. re quam de bello et pace consultamus: quare omnino necesse
Ante Chr. est vt populus, harum rerum dominus ac summus arbiter, sententias
491. nostras suffragiis suis ratas faciat. Indictis igitur populo ex
Olymp. hac lege comitiis, vbi vos sententias vestras tuleritis, eius suffra-
72 ½. giis eas committemus, quia ita potissimum vestram contentionem
Cat. tolli posse existimamus: quod vero maior pars decreuerit, id ra-
V.C. 261. tum habebimus. digni sane sunt hoc honore, qui perpetuo et
Var. 263. constanter reipublicae beneuoli fuerunt, quique malorum et bonorum participes nobiscum sunt futuri.„

His dictis senatum dimiserunt. Diebus insequentibus, quum per nuncios imperassent vt omnes, qui in agris et praesidiis degebant, in vrbem venirent, et senatui denunciassent, vt ad eandem diem in curiam veniret, vbi animaduerterunt vrbem turba plenam, et patriciorum animos victos precibus, quibus cum fletu et lamentatione parentes et paruuli liberi eorum, qui secessio-

c Βουλευσόμεθα *Vat.*

d Μένοντες εὐνοίᾳ *Vat.*

e Καὶ παιδία νήπια *Vat.*

f Παρ-

τῇ κυρίᾳ τῶν ἡμερῶν ἐξῆεσαν ἐπὶ τὴν ἀγορὰν ξενοχωρεμένην ἐκ πολλῆς ἔτι νυκτὸς ἅπασαν ὄχλῳ παντοδαπῷ. καὶ παρελθόντες ἐπὶ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἡφαίστου, ἔνθα ἦν ἔθος αὐτοῖς τὰς ἐκκλησίας ἐπιτελεῖν, πρῶτον μὲν ἐπήνεσαν τὸν δῆμον ἐπὶ τῇ σπουδῇ καὶ προθυμίᾳ τῆς κατὰ πλῆθος ἀφίξεως· ἔπειτα [f] παρεκάλεσαν ἐνδέχεσθαι μεθ' ἡσυχίας, ἕως ἂν γένηται τὸ προβούλευμα τῆς βουλῆς· τοῖς δ' οἰκείοις τῶν ἀποσατῶν ἀγαθὰς παρῄνεσαν ἐλπίδας ἔχειν, ὡς ὀλιγὰ μακρᾷ κομισμένοις τὰ φίλτατα. [g] μετὰ τοῦτο παρελθόντες εἰς τὸ συνέδριον, αὐτοί τε διελέχθησαν ἐπιεικεῖς καὶ μετρίους λόγους, καὶ τοὺς ἄλλους ἠξίουν χρηστοὺς καὶ φιλανθρώπους ἀποδείκνυσθαι γνώμας. πρῶτον δὲ τῶν ἄλλων ἐκάλουν τὸν Μενήνιον· ὃς ἀναστὰς τοῖς αὐτοῖς ἐχρήσατο λόγοις οἷς καὶ πρότερον, ἐπὶ τὰς διαλλαγὰς παρακαλῶν τὴν βουλήν· καὶ γνώμην ἀπεφήνατο τὴν αὐτήν, ἀξιῶν

secessionem fecerant eos fatigarant, ad praestitutam diem ante solis ortum et summo mane in forum, omnis generis turba refertum, prodierunt. Et quum in Vulcani aedem venissent, vbi conciones habere solebant, primum quidem populum laudarunt, quod tanto studio et tanta animi alacritate frequens adesset; deinde hortati sunt eum vt quiete exspectaret, donec senatusconsultum fieret: necessarios vero eorum, qui secesserant bene sperare iubebant, quod breui res carissimas essent recepturi. Postea ingressi curiam, et ipsi leniter ac moderate sunt loquuti, et alios *orarunt, vt vtiles ac humanas sententias dicerent. Primum autem omnium sententiam rogarunt Menenium: qui, quum surrexisset, iisdem verbis est vsus quibus ante, ad pacem senatum hortans; et eandem protulit sententiam, censens primo quoque tempore

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

f Παρεκέλευσαν *Vat.*

g Καὶ μετὰ τοῦτο *Vat.*

* Vel potius, *orarunt vt mites et humanas sententias dicerent.* Nam χρηστὰς cum φιλανθρώπους iungens *Dionysius* duo propemodum synonyma iungere voluisse videtur: quum hanc quoque significationem vox prior habeat. Quidam interpr. *benignas atque humanas.* Hanc cuiusdam (sc. *Gelenii*) interpretationem praefert *Steph.* quod alibi duo illa adiectiua iungat *Dionysius.*

πρεσβείαν ἀποστέλλειν πρὸς τὰς ἀφεστηκότας διὰ ταχέων, αὐτοκράτορα τῶν διαλλαγῶν.

LXVIII. Μετὰ τοῦτον ἀνίστανται καθ' ἡλικίαν καλούμενοι οἱ τὴν ὑπατικὴν ἐσχηκότες ἀρχήν· οἷς ἅπασιν ἐδόκει τῇ Μενινίου [h] κεχρῆσθαι γνώμῃ, ἕως ἂν καθῆκεν ὁ λόγος εἰς τὸν Ἄππιον. ὁ δ' ἀνασὰς, „ [i] Ὁρῶ μὲν, ἔφησεν, ὅτι καὶ τοῖς ὑπάτοις ἐστὶ κεχαρισμένον, ὦ βουλὴ, καὶ τοῖς ἄλλοις ὑμῖν ὀλίγα δεῖν πᾶσι, κατάγειν τὸν δῆμον ἐφ' οἷς αὐτὸς ἀξιοῖ· καὶ μόνος ἐξ ἁπάντων ἐγὼ λείπομαι τῶν ἐναντιωθέντων πρὸς τὰς διαλύσεις, ἐκείνοις τ' ἀπεχθὴς διαμένων, καὶ ὑμῖν οὐδὲν ἔτι χρήσιμος ὤν. ἃ μὴν διὰ ταῦτά γ' ἀποσήσομαι τῶν ἐξ ἀρχῆς ἐγνωσμένων, [k] οὐδὲ καταλείψομαι τὴν γνώμην τῆς πολιτείας ἐκών. ὅσῳ δ' ἂν ἐρημότερος γένωμαι τῶν τὰ αὐτά μοι προελομένων, τοσούτῳ τιμιώτερος ὑμῖν ἔσομαί ποτ' ἐν χρόνῳ, καὶ περιέσομαι ζῶντι μὲν ἔπαινος, τελευτήσαντι δὲ ἡ παρὰ τῶν ἐπιγινομένων μνήμη. εἴη μὲν οὖν, ὦ [l] Καπιτώλιε Ζεῦ, καὶ

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* 261. *V.C. Var.* 263.

tempore ad eos, qui seceſſionem fecerant, legatos cum ſumma ac libera compoſitionis faciendae poteſtate mittendos.

Poſt hunc alii viri conſulares, pro cuiuſque aetate vocati, ſurrexerunt: qui omnes L. Menenii ſententiam ſequendam cenſuerunt, donec ventum eſt ad Appium. Qui quum ſurrexiſſet, „Video equidem (inquit) et conſulibus et vobis caeteris ferme omnibus placere plebem reduci, quibuſcunque conditionibus ipſa voluerit, et me ex omnibus, qui compoſitioni antea aduerſabantur, ſolum ſupereſſe, meque illis exoſum, nec vobis amplius vtilem eſſe. Verumtamen non propterea de priſtina mea ſententia decedam, neque mea ſponte reipublicae cauſſam deſeram. Quo enim magis nunc deſeror ab aliis, qui eandem ſententiam antea ſequebantur, eo maiore in precio aliquando apud vos ero, et viuus laudem merebor, et mortuus memoriam apud poſteros conſequar. Faxis igitur, Capitoline Iupiter, et dii noſtrae vrbis

h Χρῆσθαι γνώμῃ *Vat.*

i Ita etiam *Vat.* et *Lapi Codd.* Perperam ὁρῶμεν *Ed. Steph.* vt conſtat ex ſequentibus v. 26.

k Οὐδὲ καταλείψω τὴν τάξιν τῆς πολιτείας *Vat.*

l Καπετώλιε *Vat.*

m Κατα-

θεοὶ πόλεως ἐπίσκοποι τῆς ἡμετέρας, ἥρωές τε καὶ δαίμονες, ὅσοι γῆν τὴν Ῥωμαίων ἐφορᾶτε, καλὴ καὶ συμφέρουσα πᾶσιν ἡ τῶν φυγάδων κάθοδος, καὶ ψευσθείην ἐγὼ τῶν ἐλπίδων, ἃς ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος ἔχω χρόνου. ἐὰν δέ τι δεινὸν ἐκ τούτων [m] καταλάβοι τῶν βουλευμάτων τὴν πόλιν· ἔσται δὲ τοῦτο φανερὸν ἐκ εἰς μακράν· τούτοις μὲν ταχεῖαν ἐπανόρθωσιν αὐτοὶ δοίητε, καὶ σωτηρίαν τοῖς πράγμασιν ἀσφαλῆ· ἐμοὶ δ', ὃς ἄτ' ἐν ἄλλῳ καιρῷ πώποτε τὰ ἥδιστα εἰλόμην λέγειν ἀντὶ τῶν ὠφελιμωτάτων, ἄτε νῦν προδίδωμι τὸ κοινὸν, ἰδίαν καταπραττόμενος ἀσφάλειαν, εὐμενεῖς εἴητε καὶ μειλίχιοι. θεοῖς μὲν δὴ ταῦτα εὔχομαι· λόγων γὰρ οὐδὲν ἔτι δεῖ· γνώμην δ', ἣν καὶ πρότερον, ἀποφαίνομαι, τοὺς μὲν ἐν τῇ πόλει διαμένοντας τῶν δημοτικῶν [n] ἀφεῖσθαι χρεῶν, τοῖς δ' ἀποσάταις πολεμεῖν ἁπάσῃ προθυμίᾳ, ἕως ἂν ἔτι διαμένωσιν ἐν τοῖς ὅπλοις.„

Ταῦτ' εἰπὼν ἐπαύσατο. ἐπεὶ δ' αἱ τῶν πρεσβυτέρων γνῶμαι τῇ Μενινίᾳ προσέθεντο, καὶ καθῆκεν ὁ λόγος LXIX.

vrbis praeſides, et heroes et genii, quotquot agrum Romanum tuemini, vt honeſtus et vtilis ſit omnibus iſtorum profugorum reditus, et mea fallat opinio, quam de futuro tempore concepi. Quod ſi qua calamitas ob iſta conſilia reip. acciderit, (hoc autem breui manifeſtum erit) vos iſta celeriter corrigatis, et tutam ſalutem rebus labantibus afferatis: mihi vero, qui neque alias vnquam res iucundiſſimas vtiliſſimis in dicendo antepoſui, neque nunc remp. prodo, meae priuatae ſaluti conſulens, benigni ac propitii ſitis. Haec ſunt quae precibus a diis peto: verbis enim non opus eſt amplius. Sententiam autem eandem quam et ante profero; plebeios quidem, qui in vrbe permanent, aere alieno liberandos, cum iis vero qui a nobis defectionem fecerunt bellum omni ſtudio *totisque viribus* gerendum, quamdiu in armis perſtiterint.„

Haec loquutus tacuit. Poſtquam vero omnes ſeniores in Menenii ſententiam iuerunt, et ad iuniores, ex ordine rogandi,

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* 261. *V.C. Var.* 263.

m Καταλάβῃ *Vat.*

n Forſan rectius ἀφίεσθαι *abſoluere, liberare. Sylb.*

ἐπὶ τὰς νεωτέρας, ὀρθῆς ἀπάσης τῆς βουλῆς ἔσης, ἀνίσταται Σπόριος Ναύτιος, οἰκίας ἐν ταῖς πάνυ λαμπροτάταις διάδοχος· (ὁ γὰρ ἡγεμὼν αὐτῶν τῇ γένει ° Ναύτιος, ἀπὸ τῶν σὺν Αἰνείᾳ στειλάντων τὴν ἀποικίαν, [ὃς] ἦν Ἀθήνας ἱερεὺς Πολιάδος, καὶ τὸ ξόανον ἀπηνέγκατο τῆς θεᾶς μετανιστάμενος, ὃ διεφύλαττον ἄλλοι παρ' ἄλλων μεταλαμβάνοντες οἱ τῇ γένει ὄντες τῶν Ναυτίων·) ὃς ἐδόκει καὶ διὰ τὴν οἰκείαν ἀρετὴν λαμπρότατος εἶναι τῶν νέων, καὶ ἐκ εἰς μακρὰν τῆς ὑπατικῆς ἐξουσίας τεύξεσθαι. ἀρξάμενος δ' ἀπολογεῖσθαι κοινὴν ἀπολογίαν ὑπὲρ ἁπάντων τῶν νέων, ὡς ὅτε φιλονεικίᾳ τῇ πρὸς τοὺς πατέρας, ἢ αὐθαδείᾳ χρησαμένων, ὅτε τὴν ἐναντίαν ἔσχον ἐν τῇ προτέρᾳ βουλῇ προαίρεσιν, ἀλλ', εἴπερ ἄρα ἡμάρτανον, διὰ τὴν ἡλικίαν γνώμῃ σφαλέντων, τελευτῶν ἔφη τὸ πιστὸν [p] τότε παρέξειν τὴν μεταβολήν. συγχωρεῖν γὰρ αὐτοῖς, ὡς ἄμεινον φρονοῦσιν, ἐπιψηφίζεσθαι πᾶν ὅ τι ἂν ἡγῶνται τῷ κοινῷ συμφέρειν, ὡς ἀδὲν σφῶν γε πρὸς ταὐ-

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 1/2. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

gandi, ventum est, omnibus patribus exspectatione arrectis, surrexit Sp. Nautius, ex illustrissima natus familia (nam Nautius auctor eius generis erat, vnus ex Aeneae sociis qui coloniam deduxerunt, eratque Mineruae Vrbicae sacerdos, qui alio migrans illius deae simulacrum absportauit, cuius custodia per successionem remansit penes gentem Nautiam) qui et propter suam virtutem omnium iuniorum clarissimus, et breui consulatum assequuturus videbatur. Hic igitur tunc exorsus a communi omnium iuniorum purgatione, negauit eos vel contendendi studio vel arrogantia a patribus dissensisse, quod contrariam sententiam in senatu ante habito tueri voluissent, et culpam, siquid erat culpae, in aetatem ad lapsum facilem transtulit, et tandem eos mutata sententia fidem huius rei facturos dixit. Itaque illos permittere ipsis, vtpote prudentioribus, vt decernerent quicquid e rep. esse existimarent, se enim nulla in re ipsis aduer-

o Virgilius hunc Aeneae socium, quem auctor noster vocat Ναύτιον, apellat Ναύτην, *Aeneid.* l. V. v. 704. *Glareanus.*

p Τότε παρέξεσθαι *Vat.*

q Τοιού-

τα ἐναντιωσομένων, ἀλλὰ πεισομένων τοῖς πρεσβυτέροις. ὅμοια δὲ τούτῳ καὶ τῶν ἄλλων νέων ἀποφηναμένων, ἐκτὸς ὀλίγων τινῶν πάνυ, τῶν Ἀππίᾳ συγγενῶν, ἐπαινέσαντες τὴν εὐκοσμίαν αὐτῶν οἱ ὕπατοι, καὶ παρακαλέσαντες εἰς πάντα τὰ κοινὰ [q] τοιούτους εἶναι, πρεσβευτὰς εἵλοντο δέκα τοὺς ἐπιφανεστάτους τῶν πρεσβυτέρων, ἐκτὸς ἑνὸς ἅπαντας ὑπατικούς. οἱ δ' ἀποδειχθέντες ἦσαν οἵδε· [r] Ἀγρίππας Μενήνιος Γαΐου υἱὸς, Πόπλιος Σερουίλιος Πο-

aduersaturos, sed senioribus obtemperaturos. Quum autem reliqui quoque iuuenes idem dixissent, (praeter paucos quosdam Appio cognatione iunctos) consules laudata illorum modestia, et hortati eos vt in omnibus publicis consiliis ita se gererent, decem legatos seniorum nobilissimos crearunt, omnes (vno excepto) viros consulares. Creatorum autem haec fuere nomina; * M. Valerius M. F., T. Largius Flauus, Agrippa Menenius

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72. 1/2. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

q Τοιούτους ἑαυτοὺς παρέχειν *Vat.*

r In hac legatorum decade tres omissi sunt; duo consulares (inquit *Sylb.*) caeteris praeponendi, Τίτος Λάρκιος Φλαῦος, et Μάνιος Οὐαλέριος Μάρκου υἱὸς, et tertius nondum consulatu functus Σπόριος Ναύτιος, ob aetatis et dignitatis gradum inferiorem in finem reiiciendus. Recensentur a *Gelenio* ad hunc modum: *T. Largius Flauus, Agrippa Menenius C. F., M. Valerius M. F., P. Seruilius P. F., P. Postumius Q. F. Tubertus, T. Aebutius T. F. Flauus, Ser. Sulpicius P. F. Camerinus, A. Postumius P. F. Albus, A. Virginius A. F. Coelimontanus, et Sp. Nautius.* In *Cod. Vat.* Ἀγρίππας Μενήνιος Γαΐου υἱὸς ὁ Λαινάτης, Μάνιος Οὐαλέριος Οὐελούσσου υἱὸς, Πόπλιος Σερουίλιος, Πόπλιος Ποστούμιος Κοίντου υἱὸς, Τίβερτος Τίτος, Αἰβούτιος Τίτου υἱὸς, Φλαούϊος Σέρβιος, Σολπίκιος Πόπλιου υἱὸς Καμερινὸς, Αὖλος Ποστούμιος Ποπλίου υἱὸς, Βάλβος Αὖλος. in *Lapi* autem versione, *T. Largius Flauus, Menenius Agrippa Caii filius Lanatus, M. Valerius Volusi filius, P. Seruilius Publii filius, P. Postumius Quinti filius Tubertus, T. Ebutius Titi filius Elua, Seruius Sulpitius Publii filius Camerinus, Aulus Postumius Publii filius Albus, Aulus Virginius Auli filius, et Nomentanus.* Iam *Portus* legatorum nomina sic restituenda et more *Latino* legenda censet; Μάνιος Οὐαλέριος (ex p. 380. v. 20.) Τίτος Λάρκιος (ex pag. 389. v. 1.) Ἀγρίππας Μενήνιος Γαΐου υἱὸς, Πόπλιος Σερουίλιος Ποπλίου υἱὸς, Ποστούμιος Τιβέρτος Κοίντου υἱὸς, Τίτος Αἰβούτιος Φλαούϊος Τίτου υἱὸς, Σερούϊος Σουλπίκιος Καμερῖνος Ποπλίου υἱὸς, Αὖλος Ποστούμιος Ἄλβος Ποπλίου υἱὸς, Αὖλος

Legati ex S. C. ad successores missi.

πλίᾳ υἱὸς, Ποστόμιος Κοίντᾳ υἱὸς Τάβερτος, Τίτος Αἰβύτιος Τίτᾳ υἱὸς Φλαυΐος, Σέρβιος Σολπίκιος Ποπλίᾳ υἱὸς Καμερῖνος, Αὖλος Ποστόμιος Ποπλίᾳ υἱὸς Βάλβος, Αὖλος Οὐεργίνιος Αὔλᾳ υἱὸς καὶ Νωμεντανός. μετὰ ταῦτα τῆς βουλῆς διαλυθείσης, οἱ μὲν ὕπατοι προελθόντες εἰς τὴν ἐκκλησίαν, τὸ δόγμα τῆς βουλῆς ἀνέγνωσαν, καὶ τοὺς πρεσβευτὰς προήγαγον. ἁπάντων δ' ἀξιούντων τὰς ἐντολὰς, ἃς ἔδωκαν αὐτοῖς, μαθεῖν, εἶπον ἐν τῷ φανερῷ, πράττειν ὅτῳ ἂν τρόπῳ δύνωνται φιλίαν τῷ δήμῳ συνθέσθαι πρὸς τοὺς πατρικίους, ἄτερ δόλου καὶ ἀπάτης, καὶ κατάγειν τοὺς φεύγοντας ἐπὶ τὰ σφέτερα ἐν τάχει.

LXX. Ταύτας οἱ πρέσβεις [αὐτῶν] λαβόντες τὰς ἐντολὰς, αὐθημερὸν ἐξῆσαν. φθάσασα δὲ τὴν παρουσίαν αὐτῶν

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 2/2. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

nenius C. Filius, P. Seruilius P. F., Poſtumius Q. F. Tubertus, T. Aebutius T. F. Flauius, Ser. Sulpicius P. F. Camerinus, A. Poſtumius P.F. Albus, A. Virginius A.F. Coelimontanus. Poſtea dimiſſo ſenatu, coſſ. quum in concionem proceſſiſſent, ſenatus conſultum recitarunt, et legatos produxerunt. Omnibus autem cupientibus mandata illis data cognoſcere, aperte reſponderunt *mandatum ipſis eſſe*, vt quibuſcunque poſſent rationibus plebi patricios reconciliarent ſine dolo et fraude, et primo quoque tempore exſules in ſuas ſedes reducerent.

Cum his igitur illorum mandatis, eo ipſo die legati abierunt. Sed fama ipſorum aduentum anteuertit, et res omnes in vrbe

Αὖλος Οὐεργίνιος Κοιλιμόντανος (vel Κοιλιμοντανὸς) Αὔλᾳ υἱός.

* Manium Valerium primo loco poſuit, quod natu maximus erat (vt conſtat ex p. 380. v. 20.) primuſque dicitur verba feciſſe ad plebem quae feceſſerat. Verum *V. Cl. lac. Perizonius* (operis huius fautor egregius) Agrippam Menenium primo recenſendum putat, cum legationis princeps fuerit, vt *Dionyſius* (infra p. 390) videtur innuere, vbi eum cum plebe agentem ὕπατον vocat; quod (inquit) vel corruptum eſt vel principem legationis notat. Sed neque primum conſularium inter hos legatos fuiſſe Largium exiſtimat, verum multis poſteriorem atque hoc ipſo Menenio: ideoque non dubitat quin eius nomen exciderit poſt Aebutium, manente veſtigio eius in vocabulo Φλαυΐος, quod nequaquam mutandum cenſet in Ἔλβιος, vt volunt, ſed legendum T. Λάρκιος Φλάβος.

s Προϊ-

ἡ φήμη, διήγγειλε τοῖς ἐπὶ στρατοπέδῳ πάντα τὰ ἐν τῇ πόλει γενόμενα· καὶ αὐτίκα πάντες ἐκλιπόντες τὸ ἔρυμα, ὑπήντων ἔτι καθ' ὁδὸν ὄντες τοῖς πρεσβευταῖς. ἦν δέ τις ἐν τῷ στρατοπέδῳ πάνυ ταραχώδης καὶ στασιαστὴς ἀνὴρ, ὀξὺς τῇ γνώμῃ [s] προϊδεῖν τι τῶν ἐσομένων ἐκ πολλῶν, καὶ εἰπεῖν [t] ὅ τι νοήσοι, ὡς λάλος καὶ κωτίλος, ἐκ ἀδύνατος· ὃς ἐκαλεῖτο μὲν Λεύκιος Ἰάνιος, ὁμωνύμως τῷ καταλύσαντι τὰς βασιλείας· ἐκπληρῶσαι δὲ τὴν ὁμωνυμίαν βουλόμενος, ἠξίου καὶ Βροῦτος ἐπικαλεῖσθαι. τοῖς δ' ἄρα πολλοῖς γέλως ἐπὶ τῇ κενοσπουδίᾳ [u] τῶν ἀνδρῶν εἰσήρχετο, καὶ ὅτε βουληθεῖεν ἐπισκώπτειν αὐτὸν, Βροῦτον ἐπεκάλουν. ἦτος ὁ ἀνὴρ τὸν ἡγεμόνα τῶν στρατοπέδων Σικίννιον διδάξας, ὡς ἐκ ἄμεινον εἴη τῷ δήμῳ ῥᾳδίως ἑαυτὸν ἐπιτρέπειν τοῖς προτεινομένοις, ἵνα μὴ ἀπ' ἐλάττονος ἀξιώσεως ἀτιμωτέραν εὕρηται τὴν κάθοδον, ἀλλ' ἐναντιοῦσθαι μέχρι πολλοῦ, καὶ τραγῳδίαν τινὰ ἐπιθεῖναι τοῖς πράγμασι [x] προσποιητήν. ὑποσχόμενός τ' αὐτὸς ἀναλήψεσθαι τὸν

vrbe geſtas nunciauit illis qui erant in caſtris: quare confeſtim omnes vallo relicto, legatis qui in itinere adhuc erant obuiam ibant. Erat autem in caſtris eorum vir quidam valde turbulentus et ſeditioſus, praeditus acri ingenio ad praeuidendum multo ante res futuras, qui, vt loquax et garrulus, quicquid ſentiebat facile et libere dicebat, et vocabatur L. Iunius, eodem nomine quo ille qui reges expulerat. Quare, quum appellationis ſimilitudinem explere vellet, ſe etiam Brutum cognominari volebat. Multis igitur inane illius hominis ſtudium et affectatio riſum mouebat, et quum eum irridere volebant, Brutum vocabant. Iſte quum docuiſſet Sicinnium caſtrorum praefectum, minime expedire plebi ſe facilem oblatis conditionibus praebere, ne iniquioribus legibus reditum minus honoratum conſequeretur, ſed diu aduerſari, * et rebus aliquam ſimulatam tragoediam imponere: quumque pollicitus fuiſſet ſe pro plebe verba

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 2/2. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

s Προϊδεῖν τε *Vat.*
t Ὅ, τι νοήσει *Vat.*
u Τῶ ἀνθρώπω *Vat.*

* Quidam interpr. *tragicam rebus laruam affingere.*
x Προσποιητὸν *Vat.*

ὑπὲρ τὲ δήμε λόγον, τά τ' ἄλλα ὑποθέμενος, ἃ χρὴ πράττειν ἢ λέγειν, ἔπεισε τὸν Σικίννιον. καὶ μετὰ τῶτο ὁ μὲν Σικίννιος, συγκαλέσας εἰς ἐκκλησίαν τὸν δῆμον, ἐκέλευσε τὰς πρεσβευτὰς ὑπὲρ ὧν ἥκασι λέγειν.

LXXI. Παρελθὼν δὲ Μάνιος Οὐαλέριος, ὅσπερ ἦν αὐτῶν πρεσβύτατός τε καὶ δημοτικώτατος, ἐπιμαρτυρήσαντος αὐτῷ τῷ πλήθες τὴν προθυμίαν εὐμενεστάταις φωναῖς καὶ προσηγορίαις, ἐπειδὴ σιωπῆς ἔτυχε, τοιέτοις ἐχρήσατο λόγοις· „Οὐδὲν ὑμᾶς ἔτι κωλύον ἐστὶν, ὦ δημόται, [y] κατιέναι πάλιν ἐπὶ τὰ ὑμέτερα, καὶ διηλλάχθαι πρὸς τὰς πατέρας. ἐψήφισαι γὰρ ἡ βελὴ καλὴν καὶ συμφέρεσαν ὑμῖν κάθοδον, καὶ γνώμην πεποίηται μηδενὸς τῶν γεγονότων μνησικακεῖν· ἡμᾶς τε, ἃς ἐγίνωσκε φιλοδημοτάτες ὄντας, καὶ πρὸς ὑμῶν τὰ δίκαια τιμωμένες, πρεσβευτὰς ἀπέσταλκεν, αὐτοκράτορας ἀποδείξασα τῶν διαλύσεων, ἵνα μὴ δόξαις μηδ' εἰκασμοῖς χρώμενοι περὶ τῆς ὑμετέρας γνώμης, ἀλλὰ παρ' αὐτῶν ὑμῶν ἀκέσαντες ἐφ' οἷς

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat. V.C.* 261. *Var.* 263. verba facturum, eiusque cauſſam acturum, atque etiam de caeteris rebus, quae faciendae aut dicendae eſſent, Sicinnium commonuiſſet, rem ipſi perſuaſit. Poſtea Sicinnius, conuocata ad concionem plebe, iuſſit legatos ſui aduentus cauſſam exponere.

Tum Manius Valerius, legatorum maximus natu et plebis ſtudioſiſſimus, quum in medium proceſſiſſet, plebe ſummum eius ſtudium blandiſſimis acclamationibus et ſalutationibus teſtante, poſtquam ſilentium impetrauit, in hunc modum verba fecit: „Nihil amplius, Quirites, vetat vos ad veſtras ſedes reverti, et in gratiam cum patribus *ac patriciis* redire. Senatus enim honeſtum atque vtilem vobis reditum decreuit; decreuit etiam omnem iniuriarum praeteritarum memoriam deponere: et nos, quos plebis ſtudioſiſſimos et apud vos merito in ſummo honore nouit eſſe, legatos miſit cum ſumma ac libera poteſtate compoſitionis faciendae, ne opinionibus et coniecturis de veſtra voluntate vſi, ſed ex veſtro proprio ore auditis conditionibus, quibus

Valerii legati oratio.

[y] Pro κατεῖναι, quod et ſeq. tius vſurpatur κατίεναι *Sylb.* pag. reperitur v. 49. frequen-

[z] τὴν

ἀξιῶτε καταλύσασθαι [z] τὰς διχοστασίας, ἂν ἡ μέτριόν τι τῶν αἰτημάτων, καὶ, μήτε τῷ ἀδυνάτῳ, μήτε ὑπ' ἄλλης αἰσχύνης ἀνηκέστε κωλύηται, συγχωρῶμεν ὑμῖν, μηκέτι τὴν τῆ συνεδρίε γνώμην ἐκδεχόμενοι, μηδ' εἰς χρόνες μακρὲς καὶ φθόνες ἀντιπάλων [a] ἀναβάλλοντες τὰ πράγματα. ταῦτα δὲ τῆς βελῆς ἐπεψηφισμένης, δέχεσθε ἄσμενοι τὰς χάριτας αὐτῶν, ὦ δημόται, μετὰ πάσης προθυμίας καὶ σπεδῆς, ἐν μεγάλῳ τιθέμενοι τὴν τοσαύτην εὐτυχίαν, καὶ πολλὴν τοῖς θεοῖς χάριν εἰδότες αὐτῆς, εἰ πόλις ἡ Ῥωμαίων, ἡ τοσότων ἄρχεσα ἀνθρώπων, καὶ συνέδριον, ὃ τὴν ἡγεμονίαν ἔχει πάντων τῶν ἐν ταύτῃ καλῶν, ἐκ ὃν αὐτοῖς [b] πάτριον ἐδενὶ τῶν ἀντιπάλων εἶκειν, ὑμῖν μόνοις ὑποκατακλίνονται τῆς ἀξιώσεως

quibus diſcordias finiri cupitis, ſi quid aequi poſtulaueritis, et ſi id fieri * atque ſalua ſenatus populique Rom. dignitate concedi poſſit, id vobis concedamus, non exſpectato amplius ſenatus conſulto, neque rebus in longum tempus dilatis, aut ** aduerſariorum inuidiae permiſſis. Quum igitur tale ſit ſenatus decretum, accipite, Quirites, lubenter ipſius beneficia cum omni animi alacritate et ſtudio, tantam felicitatem magni facientes, et magnam diis pro ea gratiam habentes, quod pop. Rom. cuius tam late patet imperium, et ſenatus, penes quem ſunt omnia huius ciuitatis ornamenta, quamuis maiorem ac patriae conſuetudo non ferat vt vlli aduerſario cedant, vobis tamen ſolis vltro dignitate cedant, vobis *inquam* inferioribus ipſi qui ſunt

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat. V.C.* 261. *Var.* 263.

[z] Τὴν διχοστασίαν *Vat.*

* Hic dedita opera liberius interpretatus ſum. verba quidem hoc ſonant; *et niſi ab aliquo dedecore inſanabili* (i. e. *graviſſimo*) *impediatur. Port.*

[a] Ἀναβαλόντες] Ἀναλαβόντες in *Ed. Steph.* Ἀναβάλλοντες *Vat.* et *Lapi Codd.*

** *Id eſt:* aduerſariorum inuidorum iudicio permiſſis, vt illi arbitratu ſuo de illis ſtatuant. *Port.*

[b] *Gelenius* legit ἐδὲν τοῖς ἀντιπάλοις εἶκειν. Sed minori cum mutatione legeris, ἐδενὶ τῶν ἀντιπάλων εἶκειν, *nulli aduerſariorum cedere*, in eandem ſententiam ſupra p. 307. v. 19. *Sylb.* Πατρίων ἐδενὶ τῶν ἀντιπάλων in *Cod. Vat.* vulgatae dant ἐδὲν.

ἑκόντες, καὶ ἔτ' ἀκριβολογεῖσθαι περὶ τῶν καθηκόντων ἑκατέροις ἠξίωσαν, [c] ὡς ὑποδεεστέροις κρείττονες, ἀλλ' αὐτοὶ πρότεροι περὶ διαλύσεως ἐπρεσβεύσαντο· ἔτε τὰς αὐθάδεις ὑμῶν ἀποκρίσεις, ἃς ἐποιήσασθε πρὸς τὰς προτέρας πρέσβεις, πρὸς ὀργὴν ἐδέξαντο, ἀλλ' ὑπέμειναν ὑμῶν τὸ σοβαρὸν τοῦτο καὶ μειρακιῶδες τῆς αὐθαδείας βάρος, ὥσπερ ἂν παίδων ἀφρόνων χρηστοὶ πατέρες· καὶ πάλιν ἑτέραν πρεσβείαν ἀποστέλλειν ᾤοντο δεῖν, καὶ τῶν δικαίων μειονεκτεῖν, καὶ πάντα ὑπομένειν, ὦ πολῖται, τὰ μέτρια. ἐπὶ δὴ τοσαύτης βεβηκότες εὐτυχίας, μὴ μέλλετε λέγειν, ὦ δημόται, τίνων χρήζετε, μηδ' ἐντρύφατε ἡμῖν· καταλυσάμενοι δὲ τὴν στάσιν, ἅπιτε χαίροντες εἰς τὴν γειναμένην τε καὶ θρεψαμένην ὑμᾶς πόλιν, ἣ τροφεῖά τε καὶ χάριτας ἃ χρῆσας [d] ἀπεδίδοτε, καταλιπόντες αὐτὴν, τὸ γῆν ἐφ' ὑμῖν, ἔρημον εἶναι καὶ μηλόβοτον. εἰ δὲ παρήσετε τὸν καιρὸν τοῦτον, [e] εὔξεσθ' ἂν πολλάκις ὅμοιον εὑρεῖν ἕτερον.»

Παυσαμένου δὲ τοῦ Οὐαλερίου, παρελθὼν ὁ Σικίννιος, LXXII. ἠξίωσεν ἐξ ἑνὸς ἔφη δεῖν λόγου τὸ συμφέρον ἐξετάζειν τοὺς εὖ βουλευομένους, ἀλλ' ὑποτίθεσθαι τὸν ἐναντίον αὐτοῖς λόγον, ἄλλως τε καὶ περὶ τηλικούτων πραγμάτων σκοποῦντας· ἠξίου τε λέγειν πρὸς ταῦτα τοὺς βουλομένους, ἅπασαν αἰδῶ καὶ εὐλάβειαν ἀποθεμένους· ἃ γὰρ [f] ἐπιτρέπειν τὰ πράγματα σφίσιν εἰς τοιαύτας ἀνάγκας κατακεκλεισμένοις, ἔτ' ὄκνῳ, ἔτ' αἰσχύνῃ εἶκειν. σιωπῆς δὲ γενομένης, ἐπειδὴ πάντες εἰς ἀλλήλους ἀπέβλεπον, ἐπιζητοῦντες τὸν ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ λέξοντα, ἐφαίνετο δ' ὀδεὶς· ὁ γὰρ Σικίννιος τοῖς αὐτοῖς πολλάκις ἐχρῆτο λόγοις· ἃ προσέρχεται κατὰ τὰς ὑποσχέσεις Λεύκιος Ἰούνιος ἐκεῖνος, ὁ βουλόμενος ἐπικαλεῖσθαι Βρούτος· καὶ τυχὼν ἐπισημασίας παρὰ τοῦ πλήθους ἀθρόας, τοιαύτην διέθετο δημηγορίαν·

et alterum legationem mittendam denuo cenſuerint, et de ſuo iure decedere, atque ad quasuis, Quirites, aequas conditiones deſcendere voluerint. Tantam igitur nacti felicitatem, ne cunctemini, Quirites, iudicare quibus rebus indigeatis, neue in nos *petulanter vosmet geratis: ſed ſedata ſeditione redite cum laetitia in ciuitatem, quae vos genuit ac educauit, cui malam educationis remunerationem et gratiam refertis, qui eam (quantum in vobis fuit) deſeruiſtis, et

et pecori depaſcendam reliquiſtis. Quod ſi hanc occaſionem elabi patiamini, aliam talem nanciſci ſaepe optabitis.»

Quum autem Valerius dicendi finem feciſſet, progreſſus Sicinnius dixit, non ex vna tantum *ratione debere eos, qui bene *de re aliqua* conſultant, vtilitatem aeſtimare; ſed ſibi etiam contrariam rationem proponere, praeſertim quum de rebus tanti momenti conſultetur. Quare imperauit vt qui vellet, omni pudore et timore poſito, ad haec reſpondeat: praeſentem enim *dixit* rerum ſtatum non ferre, vt ad tales redacti anguſtias aut timori aut pudori cederent. Facto autem ſilentio, quum alii in alios oculos conuerterent, quaerentes aliquem qui communem cauſſam ſuſciperet ac defenderet, et nullus prodiret, Sicinnio ſaepius eadem repetente verba, tandem, vt erat pollicitus, prodiit L. ille Iunius, qui ſe Brutum cognominari volebat, **totiuſque multitudinis magno conſenſu talem habuit concionem:

Per. Iul. 4223. Ante Chr. 491. Olymp. 72 1/2. Cat. V.C. 261. Var. 263.

L. Iunii Bruti reſponſio.

c illa ὡς ὑποδεεστέροις κρείττονες iungenda cum iſtis ὑμῖν αὐτοῖς ὑποκατακλίνοντες *Port.* Cum ſequentibus iungit *Gelenius*, et ſic vertit; *nec, vt potiores apud inferiores, exacte rimari voluerint, quid ſit vtriusque partis officium, ſed ipſi priores de pacificatione legatos miſerint.*

* Quidam interpr. *et nolite nobis illudere.*

d Ἀπεδίδοτε *Vat.* vulg. ἀποδίδ.

e Εὔξεσθε πολλάκις *Vat.*

* *Al.* oratione.

f Ἐπιτρέπει] Conuenientius infin. ἐπιτρέπειν *Sylb.* Aut legendum ἐπιτρέπει ἔφη, aut ἔφη repetendum ἀπὸ τοῦ κοινοῦ. *Port.*

g Mallem προσέρχεται. *Port.*

* Datiſque crebris a multitudine ſignis. *Gelen.*

„Τὸ δέος ὑμᾶς, ὦ δημόται, τὸ τῶν πατρικίων, ἐντετηκὸς ἔτι ταῖς ψυχαῖς, ἐκπλήσσειν ἔοικε· καὶ διὰ τοῦτο τεταπεινωμένοι, φέρειν τὰς λογοὺς εἰς μέσον, οἷς εἰώθατε χρῆσθαι πρὸς ἀλλήλους, ὀκνεῖτε. οἴεται δ' ἴσως ἕκαστος ὑμῶν τὸν πλησίον ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ λέξειν, [h] καὶ πάντας μᾶλλον, εἴ τι κινδύνευμά ἐστιν, ὑπομένειν· αὐτὸς δ' ἐν τῷ ἀσφαλεῖ βεβηκὼς, ὅ τι ἂν ἐκ τοῦ τολμηροῦ χρηστὸν περιγένηται, [i] τοῦτο τὸ μέρος ἕξειν ἀδεῶς· κακῶς εἰδώς. εἰ γὰρ ἅπαντες τοῦτο ὑπολάβοιμεν, ἡ καθ' ἕνα ἡμῶν ἕκαστον ἀτολμία κοινὴ πᾶσιν ἔσται βλάβη, καὶ ἐν ᾧ τὸ ἰδιόν τις ἀποσκοπεῖ ἀσφαλὲς, τὸ μετὰ πάντων κοινὸν ἀπολεῖ. ἀλλ' εἰ καὶ μὴ πρότερον ἔγνωτε ὅτι λέλυται τὸ δέος ὑμῶν, καὶ [k] τὸ ἐλεύθερον ἅμα τοῖς ὅπλοις βεβαίως ἔχετε, νῦν γ' ἤδη μάθετε, διδασκάλοις χρησάμενοι τούτοις. [l] οἱ γὰρ ὑπερήφανοι καὶ βαρεῖς, ἐκ ἐπιτάττοντες ἡμῖν, ὡς πρότερον, ἥκουσιν, ἐδ' ἀπειλοῦντες, ἀλλὰ δεόμενοι καὶ παρακαλοῦντες ἐπὶ τὰ [m] ἡμέτερα ἡμᾶς [n] κατιέναι, καὶ ὡς ἐλευθέροις ἐξ ἴσου ἤδη ἄρχοντας ὁμιλεῖν. τί οὖν ἔτι κατεπέπληχθε αὐτοὺς, καὶ σιωπᾶτε; ἀλλ' ἐκ ἐλεύθερα φρονεῖτε, καὶ διαρρήξαντές ποτ' ἤδη τοὺς χαλινοὺς, λέγετε εἰς τὸ κοινὸν ἃ πεπόνθατε πρὸς αὐτῶν; ὦ σχέτλιοι, τί δεδοίκατε μὴ πάθητε, ἡγεμόνι τῆς ἐλευθεροσομίας ἐμοὶ χρώμενοι; κινδυνεύσω γὰρ ὑπὲρ ὑμῶν εἰπεῖν τὰ δίκαια μετὰ παῤῥησίας ἐγὼ πρὸς αὐτοὺς, καὶ ἅδὲν ἀποκρύψομαι. καὶ ἐπειδὴ Οὐαλέριος ἔδὲν ἔφησεν εἶναι τὸ κωλύον ἀνασρέφειν ὑμᾶς ἐπὶ τὰ οἰκεῖα, τῆς βουλῆς διδούσης τὴν κάθοδον, καὶ προσεψηφισμένης τὸ μὴ μνησικακεῖν, ταῦτα [o] ἀποκρινόμενος πρὸς αὐτὸν, ἅπερ ἐστὶν ἀληθῆ καὶ ἀναγκαῖα εἰρῆσθαι.„

„Ἡμας, ὦ Οὐαλέριε, πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα τὰ κω-

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

nem: „Timor patriciorum, Quirites, qui animis vestris insedit, terrere vos videtur: et propterea deiecti non audetis in medium proferre ea, quae quotidianis sermonibus inter vos iactare soletis. Fortasse vero vnusquisque vestrum putat aliquem alium proximum caussam publicam susceпturum et acturum, et omnes simul periculum, si quod est, facilius subituros; se vero tuto et secure eius boni, quodcunque ex aliena audacia prouenerit, partem habiturum. *Sed sane de his male sentit. si enim omnes eandem sequamur sententiam, nostra haec singulorum timiditas vniuersis aeque erit damnosa, et, dum vnusquisque suae priuatae securitati consulet, communem vniuersorum perdet. Quare, si ante ignorabatis vos hoc metu liberatos esse, et libertatem statim ex quo arma cepimus, confirmatam esse, nunc saltem istis vsi magistris hoc discatis. Superbi enim et imperiosi homines veniunt ad nos, iam non vt ante imperitantes et minitantes, sed rogantes

h *Lapus* haec paullo aliter videtur legisse, dum vertit, *et simul idem se cum omnibus, si qua est periclitatio, potius sustinere,* καὶ αὐτὸς μετὰ πάντων μᾶλλον. *Sylb.*

i Τοῦτο μέρος *Vat.*

* Male quidem id sciens. *Lapus.* Iniquo sane consilio. *Gelen.*

k Τὸ ἐλευθέρᾳ in *Ed. Steph.* Forsan τὸ τῇ ἐλευθέρᾳ. *Port.*

l Οὐ γὰρ ὑπερήφανοι *Vat.*

m Ὑμέτερα

rogantes atque inuitantes nos vt in nostras sedes reuertamur, et iam vt cum hominibus aeque liberis atque ipsi sunt incipiunt nobiscum agere. Quid igitur eos amplius formidatis, et tacetis? quin liberam mentem sumitis, et, disruptis iam tandem frenis, coram omnibus profertis iniurias quas ab illis accepistis? O miseri! *quid veremini ne quid vobis accidat, si, me ducem sequuti, libere quod sentitis proferatis? Ego enim illis pro vobis meo cum periculo libere id quod aequum est dicam, et nihil celabo. Et quia Valerius dixit nihil esse impedimento vobis, quo minus in vestras sedes redeatis, quod senatus vobis reditum concedat, et praeterea decreuerit omnium iniuriarum praeteritarum memoriam deponere, illi ea respondebo, quae et veritas dictat, et ipsa necessitas postulat.„

„Cum multae aliae caussae, Valeri, vetant armis positis timetis? me libere loquendi ducem sequimini. *Gelen.*

n Κατεῖναι pro κατιέναι notatum etiam paullo ante, p. 380. v. 24. *Sylb.*

* Quid timetis? an ne aliquid patiamini me duce oris liberi vtentes? *Lapus.* Quid

o Vel legendum videtur ἀποκρίνομαι vel ἀποκρινοῦμαι, vt *Lapus* vertit, *respondebo ei vera quae sunt. Sylb.* Ἀποκρίνομαι in *Cod. Vat.* Ἐρῶ ἀποκρινόμενος ex coniectura *Porti.*

p Καὶ

LXXIII.

λύοντά ἐστιν ἀποθεμένους τὰ ὅπλα, ἐφ' ὑμῖν γενέσθαι τρία δὲ τὰ μέγιστα [p] καὶ φανερώτατα. πρῶτον μὲν ὅτι ἐγκαλοῦντες ἡμῖν ὡς ἡμαρτηκόσιν ἥκετε, καὶ ἐν εὐεργεσίας οἴεσθε μέρει διδόναι τὴν κάθοδον· ἔπειθ', ὅτι ἀδὲν ὑποδηλοῦτε παρακαλοῦντες ἐπὶ τὰς διαλλαγάς, ἐφ' οἷς αὐτὰς δικαίοις ἢ φιλανθρώποις ποιησόμεθα· τὸ δὲ τελευταῖον, ὅτι βέβαιον ἡμῖν ὧν ἂν ὑπόσχησθε ἀδέν ἐστιν, ἀλλὰ πολλάκις ἐξαπατῶντές τε καὶ φενακίζοντες ἡμᾶς διατετελέκατε. ἐρῶ δὲ ὑπὲρ ἑκάστου χωρὶς, ἀπὸ τῆς δικαίας ἀρξάμενος· καὶ γὰρ [q] ἰδία καὶ ἐν κοινῷ λέγοντας, ἀπὸ τῆς δικαίας χρὴ ἄρχεσθαι. ἡμεῖς τοίνυν [r] εἰ μὲν ἀδικοῦμεν ὑμᾶς, ἀδὲν δεόμεθα ἔτ' ἀδείας, ἔτ' ἀμνηστίας· καίτοιγ' οὐκ ἀξιοῦμεν ἀδὲ κοινωνεῖν ἔτι τῆς πόλεως, ἀλλ' ἐπιμενοῦμεν ὅποι ποτ' ἂν ἡμᾶς ἄγῃ τὸ [s] χρεὼν, [t] τύχῃ καὶ δαίμοσιν ἐπιτρέψαντες ἡγεμόσιν. εἰ δ' ἀδικούμενοι πρὸς ὑμῶν, ταύτης ἠναγκάσμεθα τῆς τύχης πειραθῆναι, ἐν ᾗ

tis vestrae fidei nos ipsos committere, tum vero tres maximae et manifestissimae. Primum quidem, quia huc venitis vt nos accusetis, quasi deliquerimus, et beneficium aliquod in nos conferre putatis, dum reditum conceditis: deinde, quia ad pacem nos inuitantes, nullo modo indicatis quam aequis aut humanis conditionibus eam simus facturi: postremo, quia nihil eorum, quae nobis estis polliciti certum *ac firmum* est; sed iam saepius nobis imponere ac fucum facere non dubitastis. Dicam autem separatim de singulis, facto a iure initio: etenim tum in priuatis tum in publicis disceptationibus a iure ducenda sunt orationis exordia. Nos igitur si vobis iniuriam facimus, nullam impunitatem, nullam iniuriarum obliuionem petimus: atque adeo ne eiusdem quidem ciuitatis vobiscum participes amplius esse volumus, sed, fortunam et genios duces sequuti, sedes ibi figemus quocunque fatum nos deduxerit. Quod si a vobis iniuriam passi coacti fuimus hanc fortunam experiri, in qua

Per. Iul. 4223. Ante Chr. 491. Olymp. 72 ½. Cat. V.C. 261. Var. 263.

[p] Καὶ τὰ φανερώτατα *Vat.*

[q] Post ἰδίᾳ non male inseueris coniunctionem τε. *Sylb.*

[r] Εἰ μέν τι ἀδικοῦμεν *Vat.*

[s] χρέον] χρεὼν *Vat.* quod verius atque vsitatius esse viderat *Sylb.*

[t] Τῇ τύχῃ *Vat.*

[u] Malim

ἔσμεν, τί ἀχ ὁμολογεῖτε, [u] κακοὶ περὶ ἡμᾶς αὐτοὶ γενόμενοι, συγγνώμης δεῖσθαι καὶ ἀμνηστίας; νῦν δ', ἣν αἰτεῖσθε, ταύτην διδόναι λέγετε· καὶ ἧς ἀφεῖσθαι ζητεῖτε ὀργῆς, ταύτης ὡς ἀφιέντες μεγαληγορεῖτε, συγχέοντες τὴν τῆς ἀληθείας φύσιν, καὶ τὴν τῶν δικαίων ἀξίωσιν ἀναστρέφοντες. ὅτι δ' οὐκ ἀδικεῖσθε, ἀλλ' ἀδικεῖτε, καὶ πολλὰ καὶ μεγάλα εὐεργετηθέντες ὑπὸ τοῦ δήμου, τὰ μὲν εἰς τὴν ἐλευθερίαν, τὰ δ' εἰς τὴν ἡγεμονίαν, οὐ καλὰς ἀποδεδώκατε αὐτῷ τὰς ἀμοιβὰς, μάθετε· ποιήσομαι δ' ἀφ' ὧν ἴστε καὶ αὐτοὶ πραγμάτων τοὺς λόγους, καὶ, πρὸς θεῶν, ἐάν τι ψεῦδος εἴπω, μὴ ἀνάσχησθε, ἀλλ' εὐθὺς ἐλέγχετε.»

»Ἡμῖν τὸ ἀρχαῖον πολίτευμα ἦν μοναρχία, καὶ μέχρι γενεᾶς ἑβδόμης ταύτῃ χρώμενοι [x] διετελέσαμεν τῇ πολιτείᾳ· καὶ παρὰ πάσας τὰς ἡγεμονίας ταύτας οὐδὲν ὁ δῆμος ἠλαττώθη πώποτε ὑπὸ τῶν βασιλέων, καὶ πάν-

sumus: quin fatemini vos, qui nobis iniuriam feciſtis, indigere venia et illatarum iniuriarum obliuione? Nunc vero, quum veniam petitis, eam *nobis* vos dare dicitis; et iram quam vobis eam remitti cupitis, quasi nobis eam remittatis, magnifice ac superbe loquimini, confundentes veritatis naturam, et iuris dignitatem peruertentes. Quod autem non patiamini, sed faciatis iniuriam, quod etiam multis et magnis beneficiis a plebe affecti, partim in libertate tuenda, partim in imperio parando, non egregiam gratiam ei retuleritis, audite: verba autem faciam ducto initio a rebus, quas vos ipsi scitis, et, vos per deos obsecro, si quod mendacium dixero, ne feratis, sed confestim arguatis.

Per. Iul. 4223. Ante Chr. 491. Olymp. 72 ½. Cat. V.C. 261. Var. 263.

Noſtra reſpublica olim ſub regibus fuit, et ad ſeptimam vſque aetatem hac reipublicae forma maiores noſtri conſtanter ſunt vſi. Quamdiu tamen regius ille dominatus durauit, plebs nullum vnquam detrimentum a regibus, praeſertim vero a nouiſſi-

[u] Malim, leui transpositione facta, αὐτοὶ περὶ ἡμᾶς κακοὶ γενόμενοι. *Sylb.*

[x] Cum διετέλεσαν subaudiendum οἱ πρόγονοι: aut, mutata persona, legendum διετελέσαμεν. *Sylb.* Posteriorem coniecturam firmat *Cod. Vat.*

[y] Τῷ

των ἥκιστα ὑπὸ τῶν τελευταίων. ἐῶ γὰρ λέγειν ὅτι πολλὰ καὶ μεγάλα ἀγαθὰ ἐκ τῆς ἀρχῆς αὐτῶν ἐκαρπώσατο. χωρὶς γὰρ [y] τῆς ἄλλης θεραπείας, ἣ κολακεύοντες αὐτὸν, οἰκεῖον μὲν σφίσιν, ἐχθρὸν δὲ ὑμῖν ἐβάλοντο εἶναι· ὃ ποιοῦσιν ἅπαντες οἱ [z] τυραννικῶς ἐξάγοντες τὰς δυναστείας· κρατήσαντες πολέμῳ μακρῷ [a] Σουέσσης, πόλεως πάνυ εὐδαίμονος, ἐξὸν αὐτοῖς μηδενὶ κοινοῦσθαι τῶν λαφύρων, ἀλλ' αὐτοὶ κατασχεῖν, καὶ πάντας ὑπερβάλεσθαι πλούτῳ [b] Βασιλέων, οὐκ ἠξίωσαν, ἀλλὰ φέροντες εἰς μέσον ἔθηκαν ἅπασαν τὴν ὠφέλειαν· ὥσθ' ἡμᾶς, χωρὶς ἀνδραπόδων καὶ βοσκημάτων, καὶ τῆς ἄλλης κτήσεως, πολλῆς ἄσης καὶ καλῆς, ἀργυρίᾳ πέντε μνᾶς κατ' ἄνδρα διανείμασθαι. ὧν ἡμεῖς ἀμελήσαντες, ἐπειδὴ τυραννικώτερον ἐχρῶντο ταῖς ἐξουσίαις, οὐκ εἰς τὸν δῆμον πλημμελοῦντες, ἀλλ' εἰς ὑμᾶς, δυσανασχετοῦντες ἐπὶ τοῖς γινομένοις, τῆς μὲν τῶν βασιλέων εὐνοίας ἀπέστημεν, ὑμῖν δὲ προσεθέμεθα· καὶ συνεπαναστάντες αὐτοῖς μεθ'

Per. Iul. a nouissimis accepit. Missa facio multa et magna bona, quae ex eorum regno percepit. nam praeter alias blanditias et assentationes, quibus eam sibi deuincire et conciliare atque vobis inimicam reddere studebant, (quod solent facere omnes, *qui legitimam potestatem in tyrannicam vertere cupiunt) diuturno bello expugnata Suessa vrbe valde fortunata ac opulenta, quum illis liceret praedam nulli impertiri, sed sibi ipsis retinere, et caeteros regum diuitiis superare, hoc tamen facere noluerunt, sed omnem praedam tulerunt ac in medio posuerunt, ita vt nos, praeter mancipia et pecus et res alias multas et pulchras, quinque argenti minas viritim acceperimus. Quibus rebus neglectis, postquam illi tyranni potestate sua abuti coeperunt, non in plebem delinquentes, sed in vos ipsos, illa eorum facta iniquo animo ferentes a regum beneuolentia alienati sumus, et nos vobis adiunximus; et conspiratione vobiscum in eos facta, tam qui

4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

y Τῆς ἄλλης αὐτῶν *Vat.*

z Ita etiam *Vat.* et *Lapi Codd.* Male τυραννικῶν in *Ed. Steph.*

* *Al.* Qui ad regnum more tyrannorum viam sibi sternunt.

a Vide pag. 241.

b Genitiuus βασιλέων ratione partitionis excusari potest. *Sylb.*

ὑμῶν, οἵ τε ἐν τῇ πόλει καὶ οἱ ἐπὶ στρατοπέδῳ, τὰς μὲν ἐξηλάσαμεν, ὑμῖν δὲ φέροντες ἀνεθήκαμεν τὴν ἐκείνων ἀρχήν. πολλάκις τε [c] γενόμενον ἐφ' ἡμῖν μεταθέσθαι πρὸς τὰς ἐξελαθέντας μεγάλαις δωρεαῖς, ἃς ὑπέτεινον ἡμῖν, ἵνα δὴ τὸ πρὸς ὑμᾶς πιστὸν ἐγκαταλίπωμεν, οὐχ ὑπεμείναμεν, ἀλλὰ πολλοὺς καὶ μεγάλους καὶ συνεχεῖς κινδύνους καὶ πολέμους δι' ὑμᾶς ἠντλήσαμεν· καὶ μέχρι τοῦ παρόντος ἔτους ἐπ]ακαιδέκατον ἤδη τριβόμεθα, πᾶσιν ἀνθρώποις μαχόμενοι περὶ τῆς κοινῆς ἐλευθερίας. ἀπατασάτω μὲν γὰρ ἔτι τῆς πολιτείας ἕσης· [d] οἷα γίνεσθαι φιλεῖ περὶ τὰς μεταβολὰς τὰς αἰφνιδίως γινομένας, δυσὶ ταῖς ἐπιφανεσάταις πόλεσι Τυρρηνῶν, Ταρκυνίταις τε καὶ Οὐϊεντανοῖς κατάγειν βουλομένοις τὰς βασιλείας μεγάλῃ στρατιᾷ, παρακινδυνεύσαντες, ὀλίγοι πρὸς πολλοὺς [e] διηγωνίσμεθα, καὶ μεγίστην ἀποδειξάμενοι προθυμίαν, τάς τ' ἀντιταχθέντας μάχῃ νικήσαντες ἀπωσάμεθα, καὶ τῷ περιόντι τῶν ὑπάτων διεσώσαμεν τὴν ἀρχήν. ὑ πολλοῖς δὲ χρό-

qui in vrbe quam qui in castris eramus, eos expulimus, vobisque illorum imperium detulimus. Et quum saepius arbitratu nostro id ad reges exactos transferre possemus, magnis *allecti* muneribus, quae nobis afferebant, ne tamen fidem vobis datam falleremus, hoc facere noluimus; sed multa et grauia atque assidua pericula et bella propter vos subiimus et pertulimus: et ad hanc vsque diem annum iam decimum septimum atterimur, pro communi libertate cum omnibus mortalibus pugnantes. Nam reipublicae statu nondum compositio *ac stabilito*, (sicut accidere solet in repentinis mutationibus) duobus nobilissimis Hetruscorum populis, Tarquiniensibus et Veientibus, reges in regnum reducere volentibus, non sine nostro periculo cum ingentibus copiis obuiam iuimus, et pauci cum multis pugnauimus, et maxima animi alacritate demonstrata, et hostes a nobis superatos repulimus, et superstiti consuli imperium conseruauimus. Neque multis

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

c Γενόμενον ἡμῖν *Vat.*

d οἷα] Si quis malit neutrum plurale οἷα, facile assentiar. *Sylb.* Οἷα aduerbialiter malit *Portus.*

e Malet forsan aliquis διηγωνισάμεθα, quoniam eodem tempore mox sequitur ἀπωσάμεθα et διεσώσαμεν. Sed occurrit tamen

νοις ὕστερον, [f] Πορσῖνον Τυῤῥηνῶν βασιλέα, κατάγειν καὶ αὐτὸν ἀξιοῦντα τὰς Φυγάδας, τῇ τ' ἐξ ἁπάσης Τυῤῥηνίας, ἣν αὐτὸς ἐπήγετο, δυνάμει, καὶ ταῖς ὑπ' ἐκείνων ἐκ πολλῶ συναχθείσαις, ὀκ ἔχοντες ἀξιόμαχον χεῖρα, καὶ διὰ τῶτο κατακλεισθέντες εἰς πολιορκίαν τε καὶ ἀμηχανίαν, καὶ παντὸς πράγματος ἀπορίαν, τῷ πάντα ὑπομεῖναι τὰ δεινὰ, [g] φίλον γενόμενον ἠναγκάσαμεν ἀπελθεῖν. τὰ δὲ τελευταῖα, τρίτην κάθοδον τῶν βασιλέων παρασκευασαμένων διὰ τῶ Λατίνων ἔθνως, καὶ τριάκοντα πόλεις ἐπαγομένων, ἀντιβολῶντας ὑμᾶς ὁρῶντες, καὶ ὀλοφυρομένους, καὶ ἕνα ἕκαστον [h] ἐπιβωμένως, ἑταιρίας τε καὶ συντροφίας καὶ ὁμαιχμίας ἀναμιμνήσκοντας, ὀκ ὑπεμείναμεν ἐγκαταλιπεῖν· ἡγησάμενοι δὲ κάλλιστον εἶναι καὶ λαμπρότατον ἀγῶνα τὸν ὑπὲρ ὑμῶν, ὁμόσε τοῖς δεινοῖς ἐχωρήσαμεν, μέγιστον ἤδη κίνδυνον ἀναῤῥίψαντες ἐκεῖνον, ἐν ᾧ πολλὰ μὲν τραύματα λαβόντες, [i] πολλὰ δὲ σώματα συγγενῶν τε καὶ ἑταίρων καὶ ὁμοσκήνων ἀποβαλόντες, ἐνικήσαμεν τὰς πολεμίως, καὶ τοὺς ἡγεμόνας αὐτῶν ἀπεκ]είναμεν, καὶ τὴν βασιλικὴν συγγένειαν ἅπασαν διεφθείραμεν.„

Per. Iul. 4223. Ante Chr. 491. Olymp. 72 ½. Cat. 261. V.C. Var. 263.

multis post annis Porsenam, Hetruscorum regem, qui et ipse exsules in patriam reducere volebat, quum totis Hetruriae viribus, quas secum ducebat, et copiis ab illis iam multo ante coactis pares non essemus, ac propterea intra moenia compulsi obsideremur, et ad consilii inopiam et rerum omnium penuriam redacti essemus; tamen, quod durissima quaeque mala perferremus, coëgimus eum nobis amicum discedere. Postremo autem, quum reges tertium tentassent reditum in patriam, opera et auxilio gentis Latinae, et triginta populos sibi adsciuissent, quum videremus vos suppliciter orantes et lugentes, et vniuscuiusque opem implorantes, et sodalitates et communes educationes atque communem militiam commemorantes, vos deserere non sustinuimus: sed existimantes certamen pro vobis susceptum honestissimum ac praeclarissimum esse, cum hostibus immanibus manum conseruimus, *maximum illud periculum tunc subire non dubitantes,

et alibi haec temporum mutatio, atque adeo pag. praeced. v. 43. *Sylb.*

f Πορσίναν *Vat.*

g Φίλον γενόμενον ἠναγκάσαμεν *Vat.* vulgatis deest participium.

h Ἐπιβοώμενον] Ἐπιβωμένως malint *Sylb.* et *Port.*

* Maximum iam illud periculorum parui pendentes. *Lapus.*

i Πολλὰ

bitantes, in quo acceptis multis vulneribus, et amissis multis cognatis et sodalibus et contubernalibus, hostes vicimus, eorumque duces interfecimus, et totum regium genus exstinximus.„

„Haec igitur sunt quae pro communi vestra libertate a tyrannis vindicanda vobis praebuimus, illud videlicet nostrum studium, quod vires superabat, quod non necessitate potius coacti quam virtutis ergo vobis exhibuimus. Quae vero praestiterimus vestra caussa, vt et honorem et imperium in alios consequeremini, et principatum maiorem, quam initio existimabatur, vobis compararetis, audite; et, si qua in re a veritate vel minimum recessero, sicut principio dixi, mihi reclamate. Vos enim, postquam in tuto visa est libertas, non contenti fuistis, neque in

Per. Iul. 4223. Ante Chr. 491. Olymp. 72 ½. Cat. 261. V.C. Var. 263.

i Πολλά τε σώματα] πολλὰ δὲ σ. *Vat.* quo modo legendum esse coniecerat *Sylb.*

k Illa ὑπὲρ δύναμιν τὸ ἑαυτῶν πρόθυμον appositiue seu declaratiue accipienda: aut subaudiendum participium aliquod ἀναδειξάμενοι, vel aliud simile. *Sylb.*

l ἀπ' ἀρετῆς *Vat.* vulgo ὑπ' ἀρ.

m Καὶ ὅπως ἐναντιώσεσθέ μοι pendent e praecedenti verbo ἀκούσατε, vt *Lapus* etiam vertit, *et vt mihi aduersemini.* Sed simplicior et expeditior est structura, si, ὅπως expuncto, legamus ἐναντιώσασθε, vt pag. 382. v. 43. *Sylb.*

σεν ἐπὶ τούτῳ μένειν, ἀλλ' ἐπὶ τὸ τολμᾶν καὶ νεωτεροποιεῖν ὁρμήσαντες, ἐχθρὸν [n] δι' ἴσης ἅπαν ἡγούμενοι τὸ περιεχόμενον ἐλευθερίας, καὶ μηχᾶς δεῖν πρὸς ἅπαντας ἀνθρώπους πόλεμον ἀναδείξαντες, [o] εἰς ταῦτα τὰ κινδυνεύματα, καὶ τοὺς ὑπὲρ τῆς πλεονεξίας ταύτης ἀγῶνας τοῖς ἡμετέροις [p] ὤεσθε δεῖν καταχρῆσθαι σώμασιν. ὅσας μὲν [q] ἦν πόλεις κατὰ μίαν καὶ δύο πολεμούσας ὑμῖν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας, τὰς μὲν ἐκ παρατάξεως χειρωσάμενοι, τὰς δὲ τειχομαχίαις ἑλόντες, ὑπηκόους ἐποιήσαμεν, ἐῶ. τί γὰρ δεῖ κατὰ μικρὸν λέγειν τὰς πράξεις, τοσαύτην ἔχοντας λόγων ἀφθονίαν; ἀλλὰ Τηῤῥηνίαν ἅπασαν εἰς δώδεκα νενεμημένην ἡγεμονίας, καὶ πολλῇ μὲν τῇ κατὰ γῆν, πολλῇ δὲ τῇ κατὰ θάλατ]αν δυναστείᾳ περισιάζεσαν, τίνες ἦσαν οἱ συγκατακ]ησάμενοι καὶ ποιήσαντες αὐτὴν ὑμῖν ὑπήκοον; Σαβῖνες δὲ τετρσὶ, ἔθνος τηλικοῦτον,

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

in hoc rerum ſtatu manere voluiſtis: *ſed eo audaciae prorupiſtis, vt res nouas moliri non dubitaretis, omnes libertatis tuendae ſtudioſos pro hoſtibus habentes, et bellum pene omnibus mortalibus indicentes, atque in his periculis et praeliis, pro hac veſtra pluris habendi cupiditate ſuſceptis, noſtris corporibus vobis abutendum eſſe putaſtis. Quot vero ciuitates, modo ſingulas modo duas ſimul vobiſcum pro libertate bellum gerentes, partim acie ſuperatas et in noſtram poteſtatem redactas, partim obſeſſas ac expugnatas ſubegerimus, praetereo. Quid enim oportet minutatim res geſtas recenſere, quae tantam verborum materiam praebent? Vniuerſam vero Hetruriam, in duodecim principatus diuiſam, et magna cum terreſtri tum maritima potentia pollentem, quinam vobis compararunt, atque adeo in veſtram ditionem redegerunt, vt imperio veſtro pareret? quorum vero ope factum eſt vt Sabini iſti, gens tam valida, quibus-*

* Sed in audaciam reſque nouandas euntes. *Lapus.*

n Ἐχθρὸν ὡς ἅπαν] ὡς mendo caret, anaſtrophen habet: cum ordo poſtulet ὡς ἐχθρὸν ἡγούμενοι ἅπαν τὸ περιεχόμενον ἐλευθερίας. At ſi τε pro ὡς reponas, nullo metaplaſmo erit opus. *Sylb.* Ἐχθρὸν δὲ ἴσως ἅπαν in *Vat.* et *Lapi Codd.*

o Εἰς πάντα *Vat.*

p Ὤησθε] Ὦεσθε malit *Sylb.* Οἴεσθε in *Cod. Vat.*

q Non agnoſcit *Vat.*

r Τὶ

οἷς διὰ παντὸς ὁ περὶ τῶν πρωτείων πρὸς ὑμᾶς ἦν ἀγών, ποία παρέσχεν ὑμῖν βοήθεια μηκέτι διαμιλλᾶσθαι περὶ τῶν ἴσων; [r] τί δὲ; αἱ τῶν Λατίνων τριάκοντα πόλεις, ἃ μόνον [s] μεγέθει ἐπαιρομένας δυνάμεως, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῷ δικαιότερα ἀξιοῦν [t] μεγαλοφρονούσας, τίνες ἦσαν οἱ καταδηλωσάμενοι, καὶ παρασχόντες ὑπὲρ ἀνδραποδισμοῦ καὶ κατασκαφῆς τῶν πόλεων [u] δεομένας καταφυγεῖν ἐφ' ὑμᾶς;"

"Ἐῶ τἄλλα, ὅσα ἔπω διασασιάζοντες πρὸς ὑμᾶς, καὶ αὐτοὶ μέν τι μεταποιούμενοι τῶν ἐκ τῆς ἀρχῆς ἐλπίδων, συνεκινδυνεύσαμεν ὑμῖν. ἀλλ' ἐπειδὴ φανερῶς ἤδη [x] τυραννίδα περιβεβλημένοι τὴν ἀρχὴν, καὶ ἡμῖν ὥσπερ δούλοις παραχρώμενοι ἐξηλέγχθητε, ἡμεῖς τ' ἐκέτι ὅμοιοι ταῖς πρὸς ὑμᾶς διανοίαις διαμένοντες, ἐν δὲ τούτῳ, LXXVI.

quibuſcum continenter de principatu contendebatis, de aequo iure vobiſcum amplius non contendant? Quid? Latinorum triginta populos non ſolum magnitudine potentiae elatos, ſed etiam ob aequiora poſtulata magnifice de ſe ſentientes, quinam ſubegerunt? quinam eos coëgerunt, ne in ſeruitutem abriperentur et vrbes ipſorum euerterentur, ſupplices ad vos confugere?"

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.*

Alia multa praetereo, quae, quum nondum a vobis diſſideremus, nos quoque, nonnihil commodorum ex imperio ſperantes, vobiſcum non ſine noſtro periculo militiae geſſimus. Verum poſteaquam manifeſte conſtitit vos imperium veſtrum in tyrannidem iam conuertiſſe, et nobis tanquam mancipiis abuti, nos quoque eodem animo erga vos eſſe deſtitimus, deſciſcentibus interim

V.C. 261. *Var.* 263.

r Τὶ δὲ αἱ Λατίνων et ἐπαιρόμενοι et μεγαλοφρονοῦσαι;] Oratio videtur ἀνακόλουθος: dicendum enim, τί δέ; τὰς τῶν Λατίνων τριάκοντα πόλεις ἃ μόνον μεγέθει ἐπαιρομένας δυνάμεως, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῷ δικαιότερα ἀξιοῦν μεγαλοφρονούσας τίνες ἦσαν οἱ etc. *Port.*

s Δυνάμεως μεγέθει ἐπαιρομένας *Vat.*

t Μεγαλοφρονούσας abſque interrogationis nota in *Cod. Vat.*

u Rectius δεομένους, vt feratur ad ipſos Latinos, non ad vrbes; nam alioqui erit tautologia. *Sylb.*

x Duriuſcula eſt loquutio: idem autem valet ac ſi *Dionyſius* dixiſſet, βάλλειν τὴν τυραννίδα περὶ τὴν ἀρχὴν, *imperium tyrannide amicire*, metaphora a veſtibus ducta. *Port.* Fortaſſe ὡς τυραννίδα περιβεβλ. *Steph.*

καὶ τὰ ὑπήκοα ὀλίγῳ δεῖν πάντα [y] ἐπανίσατο, ἀρξάντων μὲν τῆς ἀποστάσεως Οὐολούσκων, ἀκολουθησάντων δ' αὐτοῖς Αἰκανῶν, Ἑρνίκων, Σαβίνων, ἄλλων συχνῶν, ἐδόκει τε οἷος οὐκ ἕτερος εἶναι καιρὸς, εἰ βουλομένοις ἡμῖν ἦν, δυοῖν ἐξεργάσασθαι θάτερον, ἢ καταλύσασθαι τὴν ἀρχὴν ὑμῶν, ἢ πρὸς τὸ λοιπὸν ἀποδεῖξαι μετριωτέραν· ἆρα μέμνησθε εἰς οἵαν ἀπόγνωσιν τῆς ἀρχῆς ἤλθετε, καὶ ὡς [z] ἐν παντὶ δι' ἀθυμίαν ἐγένεσθε, εἴτε μὴ συναροίμεθα τῶν ἀγώνων ὑμῖν, εἴτε [a] ὀργῇ ἐφέντες ὡς τοὺς πολεμίους τρεψοίμεθα, καὶ ὅσας δεήσεις καὶ ὑποσχέσεις ἐποιήσασθε; τί ἂν οἱ ταπεινοὶ καὶ [b] πρὸς ὑμῶν ὑβρισμένοι τότ' ἐποιήσαμεν; ἡττηθέντες τῶν δεήσεων, καὶ πεισθέντες

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat. V.C.* 261. *Var.* 263.

interim subditis pene omnibus, initio defectionis facto a Volscis, quorum exemplum Aequi, Hernici, Sabini, multique alii sequuti sunt, et occasio opportuna, qualis nunquam ante, videbatur oblata, si nos hoc voluissemus, ad alterum e duobus faciendum, vel ad vestrum imperium euertendum, vel ad id in posterum moderatius reddendum; meministisne in quantam imperii desperationem veneritis, et quam solicito animo perpetuo effetis, ne vel operam nostram vobis in bello denegaremus, vel ira perciti ad hostes transiremus, et quam multas preces et pollicitationes effuderitis? Quid igitur nos humiles atque a vobis contumelia affecti tunc

[y] Ἐπανίσατο] ἐπανίσατο *Vat.*

[z] Ἐν παντὶ δι' ἀθυμίας] Ex *Thucydide* scribendum ἐν πάντι ἀθυμίας ἐγένεσθε. *Steph.* Sic apud *Dionem* lib. LVI. ἐν πάντι κινδύνῳ γίγνεσθαι, et lib. LVIII. ἐν πάντι κακῷ γίγνεσθαι. Possumus etiam legere ὡς ἐν πάντι δι' ἀθυμίαν ἐγένεσθε, nam et *Dio* ἐν πάντι γίγνεσθαι sine adiectione dixit, lib. XXXVI. et XXXIX. *Xenophon* quoque sic loquutus est Ἑλληνικῶν lib. V. ἐν πάντι ἦσαν. Prior emendatio magis mihi probatur, etsi minor in posteriore mutatio. *Casaub.*

[a] Deest *Vat.* μὴ quod in vulgatis hic redundat vitiose.

[b] Πρὸς ὑμᾶς] Vel πρὸς ὑμῶν legendum, vel πρὸς ὑμᾶς accipiendum pro *vestri respectu.* Quod si etiam finita post ἐποιήσαμεν interrogatione, responsionis subiectionem accipere velis ab ἡττηθέντες, non multum refragabor. *Sylb.* scilicet in vulgatis sic distinguitur ἐποιήσαμεν, — ἐποιήσατο; πρὸς ὑμῶν in *Cod. Vat.* ὑφ' ὑμῶν placet *Porto.* Si quis tamen malit πρὸς ὑμᾶς, vertendum censet, *qui apud vos iniuria affecti fuimus.*

c Vsita-

ταῖς ὑποσχέσεσιν, [c] αἷς ὁ βέλτιστος ἐτοσὶ Σερουίλιος ὑπατεύων τότε πρὸς τὸν δῆμον ἐποιήσατο, ἐθὲν μὲν ἐμνησικακήσαμεν ὑμῖν τῶν πάλαι, χρησὰ δὲ περὶ τοῦ μέλλοντος ἐλπίσαντες χρόνῳ, παρέσχομεν ὑμῖν ἑαυτοὺς, καὶ πάντα τὰ πολέμια ἐν ὀλίγῳ κατεργασάμενοι χρόνῳ, παρῆμεν ἄγοντες αἰχμαλώτους πολλοὺς καὶ λείας καλάς. ἀνθ' ὧν τίνας [d] ἡμῖν χάριτας ἀπεδώκατε; ἆρά γε δικαίας καὶ τῶν κινδύνων ἀξίας; [e] πόθεν; πολλοῦ γε καὶ δεῖ. [f] διεψεύσασθε μέν γε καὶ τὰς ὑποσχέσεις, ἃς ἐκελεύσατε τὸν ὕπατον ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ ποιήσασθαι. [g] αὐτὸν δὲ τουτονὶ τὸν βέλτιστον, ᾧ κατεχρήσασθε πρὸς τὸν Φενακισμὸν, ἄμοιρον ἐποιήσατε τῶν θριάμβων, πάντων μάλιστα ἀνθρώπων ἄξιον ὄντα τῆς τιμῆς ταύτης τυχεῖν· ἐκ ἄλλου τινὸς προσθέντες αὐτῷ τὴν ὕβριν, ἀλλ' ὅτι τὰ δίκαια ποιεῖν ὑμᾶς, ὡς ὑπέσχεσθε, ἠξίου, καὶ ἀγανακτῶν ἐπὶ τῷ Φενακισμῷ δῆλος ἦν.

tunc fecimus, vestris victi precibus, et adducti pollicitationibus, quas optimus iste Seruilius tunc consul plebi obtulit? Omnem a vobis ante acceptarum iniuriarum memoriam deposuimus, et quum in posterum meliorem rerum statum speraremus, nos vobis praebuimus, et, omnibus hostibus breui temporis spatio debellatis, cum multis captiuis et praeda opima rediimus. Pro ea opera quam gratiam nobis retulistis? an iustam, et illis periculis dignam? vnde enim? certe multum abest. nam frustrati nos estis omnibus iis rebus, quas consulem reipublicae nomine nobis promittere iusseratis. atque ipsum istum optimum virum, cuius opera ad nos decipiendum abusi fueratis, fraudastis triumpho, quum tamen is omnium hominum dignissimus esset, qui hunc honorem consequeretur: et hac contumelia eum affecistis nulla alia de caussa, quam quia postulabat, vt id quod aequum erat (sicut polliciti fueratis) faceretis, et quia constabat eum iniquo animo ferre factum nobis fucum.

Nuper

[c] Vsitatius ἃς ὁ βελτ. *Port.*

[d] Ἡμῖν perperam in *Ed. Steph.*

[e] Vide *Var. Lect.* ad pag. 261. et 274.

[f] Διεψεύσασθε] Διεψεύσασθε *Vat.*

[g] Αὐτὸν δὲ τὸν ἄνδρα τουτονὶ *Vat.*

LXXVII. „Ἐναγχος δὲ δὴ τᾶ χρόνᾳ τατὶ γὰρ ἔτι προσθεὶς τῷ περὶ τᾶ δικαίᾳ λόγῳ, παύσομαι. ὅθ' [h] ἡμῖν Αἰκανοί τε καὶ Σαβῖνοι καὶ Οὐολῦσκοι, μιᾷ γνώμῃ χρησάμενοι, αὐτοί τ' ἐπανίσαντο, καὶ τὰς ἄλλας παρεκάλων, ἐκ ἐφ' ἡμᾶς ἠναγκάσθητε καταφυγεῖν τὰς ταπεινὰς καὶ φαύλας οἱ σεμνοὶ καὶ βαρεῖς, πάντα ὑπισχνέμενοι [i] τῆς τότε σωτηρίας; καὶ ἵνα μὴ ἐξαπατᾶν ἡμᾶς [k] αὖθις δόξητε, ὁ πολλάκις ἐποιήσατε, προκάλυμμα [l] τῆς ἀπάτης Μάνιον Οὐαλέριον τατονὶ, τὸν φιλοδημότατον ἄνδρα, ἔυρεσθε· ᾧ πιστεύσαντες ἡμεῖς, ὡς ἐκ ἂν ὑπὸ δικτάτωρός τε, καὶ ταῦτα χρηστᾶ περὶ ἡμᾶς ἀνδρὸς, φενακισθησόμενοι, συνηράμεθα ὑμῖν καὶ τᾶδε τᾶ πολέμᾳ, καὶ τὰς ἐχθρὰς ἐνικῶμεν, [m] ἀ μικρὰς, ἀδ' ὀλίγας, ἀδ' ἀφανεῖς ὑπομείναντες ἀγῶνας. θᾶττον δ' ἢ κατὰ τὴν ἁπάντων ἐλπίδα τέλος εἰληφότος κάλλιστον τᾶ πολέμᾳ, τοσᾶτον [n] ἀπ-

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* 261. *V.C.* 263. *Var.*

„Nuper autem (nam vbi hoc vnum addidero ad meam hanc de iure orationem, finem dicendi faciam) quando Aequi et Sabini et Volsci de communi sententia, tum ipsi in vos arma sumpserunt, tum alios etiam ad idem solicitarunt, nonne coacti fuistis, vos venerandi viri et graues, ad nos abiectos atque viles confugere, nihil non pollicentes praesentis salutis gratia? et ne iterum nos decipere videremini, quod saepius feciſtis, vestrae fraudis velamentum inueniſtis, istum Manium Valerium, virum plebis amantissimum; cui nos habita fide (vtpote qui existimaremus a dictatore, praesertim viro erga nos bono, minime deceptum iri) vobis in hoc quoque bello nostram operam nauavimus, hostesque magnis et multis atque insignibus praeliis commissis vicimus. Quum autem id bellum omnium spe citius felicissime confectum fuisset, tantum abfuit vt laetaremini,

b Τμῖν *Vat.* quod maluit etiam *Gelenius.*

i Post σωτηρίας ellipsis est cauſſalis particulae ἕνεκα *Sylb.* Crediderim *Dionyſium* ὑπὲρ τῆς τότε σωτηρίας ſcripſiſſe: nam reliquiſſe ſubaudiendam vocem ἕνεκα, haud veriſimile eſt. *Steph.*

k Αὖθις δοκῆτε *Vat.*

l Si malis τῇ ἀπάτῃ, aut ταῖς ἀπάταις, per me licet. *Sylb.*

m Οὐκ ὀλίγας *Vat.*

n Ἀπέχεσθε] Rectius fortaſſe ἀπείχεσθε vel ἀπέσχεσθε. Ἀπέσχετε in *Cod. Vat.*

o Σημείαις

ἔσχετε τᾶ χάριν, καὶ πολλὴν, εἰδέναι τῷ δήμῳ, ὥστε κατέχειν ἡμᾶς ἔτι ἠξιῶτε ἄκοντας ὑπὸ ταῖς [o] σημαίαις ἐν τοῖς ὅπλοις, ἵνα παρέλθητε τὰς ὑποσχέσεις, ὥσπερ ἐξ ἀρχῆς διέγνωτε. ἐχ ὑπομένοντος δὲ τᾶ ἀνδρὸς τὸν φενακισμὸν, ἀδὲ τὴν αἰσχύνην τᾶ ἔργᾳ, ἀλλ' εἰσενέγκαντος εἰς τὴν πόλιν τὰ σημεῖα, καὶ διαφέντος ἐπὶ τὰ οἰκεῖα τὰς δυνάμεις, πρόφασιν ποιησάμενοι ταύτην τᾶ μὴ τὰ δίκαια ποιεῖν, τᾶτον ὑβρίσατε, τῶν δὲ πρὸς ἡμᾶς ὁμολογιῶν ἀδεμίαν ἐφυλάξατε, ἀλλ' ἐν τῷ αὐτῷ τρία τὰ μέγιστα παρενομήσατε, τὸ ἀξίωμα τῆς βυλῆς καταλύσαντες, καὶ τὴν πίστιν τᾶ ἀνδρὸς διαφθείραντες, καὶ τοῖς εὐεργέταις ἀνόητον ποιήσαντες τὴν χάριν τῶν πόνων. ταῦτα δὴ καὶ ἄλλα πρὸς τᾶτοις ὅμοια πολλὰ ἔχοντες λέγειν πρὸς ὑμᾶς, ἐκ ἠξιῶμεν, ὦ πατρίκιοι, πρὸς ἱκεσίας καὶ δεήσεις ὑμῶν τραπέσθαι, ἀδ' ὥσπερ οἱ τὰ δεινὰ δεδρακότες, ἐπ' ἀδεία καὶ ἀμνηστία κάθοδον λαμβάνειν. ἀ μὴν ἀκριβολογεῖσθαί γε περὶ τᾶτων ἐν τῷ παρόντι οἰόμεθα χρῆναι, ἐπειδὴ περὶ ὁμονοίας διαλεξόμενοι

mini, et magnam plebi haberetis gratiam, vt etiam nos adhuc inuitos retinere volueritis sub signis in armis, vt possetis promissa vestra irrita facere, sicut principio apud vos ipsos statueratis. Quum autem vir iste vestram fraudem pati non posset, neque istius facti dedecus: sed, relatis in vrbem signis, exercitum in suas domos dimisisset, speciosam hanc nacti causſam, ne faceretis quae iusta sunt, istum contumelia affeciſtis, et nihil eorum quae nobis promiseratis praestitiſtis, sed vno hoc facto ius triplici nomine grauissime violaſtis, sublata senatus dignitate *ac auctoritate*, huiusque viri fide fracta, ac hominibus bene de vobis meritis relata infructuosa laborum gratia. Quum igitur haec et multa alia his similia vobis, patricii, obiicere possimus, noluimus vos suppliciter orare, neque precari; neque etiam, quasi aliquod scelus atrox patrarimus, impunitatis et obliuionis iniuriarum conditionibus impetratis, *in vrbem* redire *voluimus*. Verumtamen diligentius de his in praesentia differendum non arbitramur, quando acturi de pace et concordia conue-

o Σημείαις *male in Ed. Steph.*

p Ἡμᾶς

συνεληλύθαμεν. ἀλλ' ἀμελείᾳ καὶ λήθῃ παραδόντες αὐτὰ φέρομεν.

LXXVIII Ἐφ' οἷς δὲ πρεσβεύετε, καὶ τίνων δεόμενοι ἥκετε, τί οὐ λέγετε φανερῶς; ἐπὶ ποίαις [p] ἡμᾶς" ἐλπίσιν εἰς τὴν πόλιν κατελθεῖν ἀξιῶτε; ποίαν ἡγεμόνα τῆς ὁδοῦ [q] λαβόντας τύχην; τίνος [r] ὑποδεξομένης εὐθυμίας ἢ χαρᾶς; οὐδὲν γὰρ ἄχρι τοῦδε φιλάνθρωπον ὑμῶν ἢ χρηστὸν προτεινομένων ἀκούομεν, οὐ τιμὰς, οὐκ ἀρχὰς, οὐκ ἐπανόρθωσιν ἀπορίας, οὐκ ἄλλο ἁπλῶς οὐδ' ὁτιοῦν. καίτοι οὐ λέγειν ὑμᾶς ἐχρῆν ἃ μέλλετε ποιεῖν, ἀλλὰ ποιήσαντας λέγειν, ἵνα προειληφότες [s] ἤδη τι ἔργον ἀπ' εὐνοίας γενόμενον, καὶ τὰ λοιπὰ τοιαῦτα ἔσεσθαι εἰκάσωμεν. οἵομαι τοίνυν πρὸς ταῦτα ἐρεῖν αὐτοὺς, ὅτι περὶ πάντων ἥκουσιν αὐτοκράτορες, ὥσθ' ὅ τι ἂν πείσωμεν ἀλλήλους, τοῦτ' ἔσαι κύριον ἔσω ταῦτα ἀληθῆ· γιγνέσθω τὰ ἀκόλουθα τούτοις· οὐδὲν ἀντιλέγω. βούλομαι δὲ τὰ μετὰ ταῦτ' ἐσόμενα παρ' αὐτῶν μαθεῖν, ἐπειδὰν εἴπωμεν ἡμεῖς, ἐφ' οἷς ἀξιοῦμεν ποιεῖσθαι τὴν κάθοδον, καὶ συγχωρηθῇ ταῦτα, τούτων τίς ἐγγυητὴς ἔσαι τῶν ὁμολογιῶν ἡμῖν; τίνι πιστεύσαντες ἀσφαλείᾳ τὰ ὅπλα θήσομεν ἐκ τῶν χειρῶν, καὶ κατασήσομεν αὖθις εἰς τὴν τούτων ἐξουσίαν τὰ σώματα; πότερον τοῖς ψηφίσμασι τῆς βουλῆς τοῖς ὑπὲρ τούτων γραφησομένοις; οὐ γὰρ δὴ γεγραμμένοις. καὶ τί πάλιν κωλύσει ἑτέροις ἀκυρωθῆναι ταῦτα ψηφίσμασιν, ὅταν Ἀππίῳ, καὶ τοῖς τὰ ὅμοια φρονοῦσιν ἐκείνῳ, φανῇ; ἢ τοῖς ἀξιώμασι τῶν πρεσβευτῶν, οἳ τὰς ἑαυτῶν παρέχονται πίστεις; ἀλλὰ διὰ τῶν ἀνδρῶν τούτων καὶ πρότερον ἡμᾶς ἐξηπάτησαν. [t] ἢ ταῖς ἐπὶ τῶν θεῶν ὁμολογίαις δι' ὅρκων τὰ πιστὰ [u] κυρωσάμενοι παρ' αὐτῶν; ἀλλ' ἔγωγε ὑπὲρ ἅπασαν πίστιν ἀνθρωπίνην ταύτην δέδοικα, ἣν ὑπὸ τῶν ἐν ταῖς ἡγεμονίαις ὄντων καταφρονουμένην ὁρῶ· καὶ τὰς ἀκυρώσεις συμβάσεις τοῖς ἄρχειν

conuenimus: sed ea negligimus et obliuioni tradimus, atque aequo animo ferre volumus.„ *Per. Iul.* 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

„Quin igitur aperte dicitis quae sit vestrae legationis causſa, et quid petituri veneritis? Quanam propoſita ſpe in vrbem nos redire vultis? quam fortunam viae ducem ſequutos? qua laetitia, quo gaudio excipiendos? Nihil enim humani aut benigni nobis a vobis offerri hactenus audiuimus, nullos honores, nullos magiſtratus, nullum inopiae leuamen; denique nihil aliud, ne vel minimum quidem. Quamquam non oportebat vos quid facturi ſitis dicere, ſed facere, ac ita demum dicere, vt, accepto iam ante aliquo beneficio a beneuolentia veſtra, ex eo de caeteris in poſterum coniecturam facere poſſimus. Sed arbitror eos fortaſſe ad haec reſponſuros, ſe cum ſumma ac libera rerum omnium poteſtate venire, ita vt quicquid alteri alteris perſuaſerimus, id ſit ratum futurum. Faciamus haec eſſe vera: reſpon-

[p] Ἡμᾶς hic loci non agnoſcit *Vat.* ſed mox poſt κατελθεῖν collocat.

[q] Λαβόντες] Lege λαβόντας:

[r] Ὑποδεξαμένης ἡμᾶς εὐθυμίας *Vat.*

[s] Τὸ ἔργον] τι ἔργον *Vat.*

[t] Ἢ] οἳ *Vatic.*

* An per deos ſponſionibus quaeſita ab his per iusiurandum fide? *Lapus.*

[u] Κυρωσάμενοι] Παροισόμενοι (i. e. παραλαμψόμενοι vel πιστωσάμενοι malint *Sylb.* et *Port.* In *Cod. Vat.* ποριζάμενοι.

[x] Καιρὸς.

reſpondeant facta verbis: nihil contra dico. Sed quae poſtea fint eventura, cupio ex illis intelligere, vbi nos dixerimus conditiones, quibus in patriam velimus redire, et haec noſtra poſtulata nobis fuerint conceſſa, quis erit nobis harum conuentionum ſponſor? qua cautione freti arma de manibus ponemus, atque iterum horum poteſtati nos committemus? vtrum ſenatusconſultis, quae de his fient? (nam nondum ſunt facta.) At quid vetabit haec iterum nouis ſenatusconſultis irrita fieri, vbi Appio et reliquis eiusdem factionis hominibus ita placuerit? An legatorum dignitati, qui fidem ſuam interponunt? Atqui horum opera et ante illi nos deceperunt. * An conuentionibus, quas fide nobis data, et iurisiurandi religione interpoſita, diis teſtibus confirmarint? At haec mihi multo magis quam omnis humana fides ſuſpecta eſt, quia eam video a poteſtatibus ac principibus contemni: et conuentiones, quae inter imperandi

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

ἀξιῶσι πρὸς τὰς ἐλευθερίας μεταποιημένας, ἃ νῦν πρῶτον, ἀλλὰ καὶ πολλάκις ἤδη καταμαθὼν, ἐπίσαμαι τοσοῦτον ἰσχυούσας χρόνον, ὅσον ἂν αὐτῶν αἱ ἀνάγκαι κρατῶσι. τίς ἂν ἡ τοιαύτη Φιλία καὶ πίστις, ἐν ᾗ καὶ παρὰ γνώμην ἀλλήλας θεραπεύειν ἀναγκασθησόμεθα, φυλάττοντες τὰς οἰκείας ἑκάτεροι [x] καιρός; ὑποψία δὲ δὴ τότε μετὰ τοῦτο, καὶ διαβολαὶ συνεχεῖς κατ' ἀλλήλων, φθόνοι τε καὶ μίση, καὶ πᾶσα ἄλλη κακῶν ἰδέα, καὶ πολὺς ὁ περὶ τῷ φθάσαι διολέσαντας τὸ ἀντίπαλον ἀγών, [y] ὡς ἐν τῷ μέλλειν κειμένῳ τῷ παθεῖν.

LXXIX Πολέμῳ δὲ πολιτικῷ, ὡς ἅπαντες ἴσασι, κάκιον χρῆμα οὐδὲν, ἐν ᾧ τὰ μὲν κρατηθέντα ἀτυχεῖ, τὰ δὲ κρατήσαντα ἀδικεῖ, καὶ περίεσι τοῖς μὲν ὑπὸ τῶν φιλτάτων ἀπόλλυσθαι, τοῖς δὲ τὰ φίλτατα διολέσαι. ἐπὶ τοιαύταις δὴ τύχαις καὶ συμφοραῖς ἐκ εὐκταίαις, μήτε ὑμεῖς, ὦ πατρίκιοι, καλεῖτε ἡμᾶς, μήτε ἡμεῖς αὐτοῖς

Per. Iul. randi cupidos et ſuae libertatis conſeruandae ſtudioſos contra
4223. voluntatem fiunt, quum non nunc primum, ſed ſaepe ante
Ante hoc cognouerim, ſcio tamdiu durare quamdiu neceſſitatis vin-
Chr. 491. culo retinentur. Quaenam igitur hic eſſe poteſt amicitia et
Olymp. 72 ½. fides, vbi cogemur praeter voluntatem nos inuicem colere, ob-
Cat. ſeruantes vtrique opportunas occaſiones? Praeterea, nunquam
V.C. 261. aberunt ſuſpiciones, mutuae criminationes, inuidiae et odia,
Var. et quoduis aliud malorum genus, et vtrique ſtudebunt aduerſa-
263. rios dolo praeuentos perdere, * quod in cunctatione periculum eſſe intelligent.„

„Nihil autem (vt omnes norunt) ciuili bello eſt peius; in quo victos ſequitur miſeria et *infortunium*, victores iniuſte faciunt: et accidit illis quidem vt ab amiciſſimis perdantur, iſtis vero vt amiciſſimos perdant. Ne igitur vos, patricii, nos ad talem fortunam et tales calamitates minime optandas vocetis, neue nos, Quirites, ipſis obtemperemus: ſed in ea fortuna, quae

[x] Καιρὸς. ὑποψία δὲ δήποτε] Κλήρους. ὑποψίαι δὲ δὴ τόγε *Vat.*

[y] Ὁ ἐν τῷ μέλλειν *Vat.*

* Vel potius, *quod cunctationem malum ſibi allaturam intelligent:* nam Gr. verba ſunt, ὡς ἐν τῷ μέλλειν κειμένῳ τῷ παθεῖν. *Port.*

[z] Ἀπολα-

ὑπακούωμεν, ὦ δημόται, ἀλλ' ὡς διήρηκεν ἡμᾶς ἀπ' ἀλλήλων ἡ τύχη, σέργωμεν. ἐχέτωσαν μὲν δήτοι τὴν πόλιν ὅλην, καὶ καρπούσθωσαν ἡμῶν δίχα, καὶ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν ἁπάντων [z] ἀπολαυέτωσαν μόνοι, τὰς ταπεινὰς καὶ ἀδόξους δημότας ἐκβαλόντες ἐκ τῆς πατρίδος. [a] ἀπαλλατ]ώμεθα δὲ καὶ ἡμεῖς ὅποι ποτ' ἂν ἡμᾶς ὁ δαίμων ἄγῃ, τόπον ἀλλότριον ἐκλιπεῖν νομίσαντες, ἃ πόλιν ἰδίαν. ἔστε γὰρ ἡμῶν τινι ἐνθάδε ὑπολείπεται κλῆρος γῆς, ἔστε πατρῷον ἐφέστιον, ἔστε ἱερὰ κοινὰ, ἔστε ἀξίωμα ὡς ἐν πατρίδι, ὧν περιεχόμενοι [b] φιλοχωροῖμεν ἂν καὶ παρὰ γνώμην μένειν, ἀλλ' ἀδ' ἡ μετὰ τῶν ὅπλων τοῖς [c] σώμασι μετὰ πολλῶν πόνων ἐλευθερία· ἐπεὶ τὰ μὲν οἱ πόλεμοι διέφθειραν, τὰ δὲ ἡ τῶν καθ' ἡμέραν σπανίς ἀναγκαίων ἐξανάλωσε, τὰ δ' ὑπὸ τῶν ὑπερηφάνων δανειστῶν τότων ἀφῃρέθημεν· οἷς τελευτῶντες ἠναγκαζόμε-

quae nos alios ab aliis ſeparauit, acquieſcamus. Atque iſti qui- *Per. Iul.*
dem habeant ſibi totam vrbem, et ſine nobis eius commoda 4223.
percipiant, et caeteris omnibus bonis ſoli fruantur, qui nos *Ante*
homines abiectos ac ignobiles patria expulerunt. Et nos quo- *Chr.* 491.
que eamus, quocunque fortuna nos duxerit; exiſtimantes lo- *Olymp.*
cum alienum, non noſtram vrbem, a nobis derelinqui. Nullus 72 ½.
enim noſtrum hic relinquit aut agrum aliquem ſibi ſortito da- *Cat.*
tum, aut paternum domicilium, aut ſacra communia, aut di- *V.C.* 261.
gnitatem velut in patria, quarum rerum deſiderio capti, vel *Var.*
contra noſtram voluntatem, hic manere cupiamus, immo ne 263.
libertatem quidem armis multis laboribus parram relinquit: quandoquidem res noſtras partim ipſi hoſtes corruperunt, partim vero ipſa quotidiani victus inopia conſumpſit, partim iſti ſuperbi foeneratores nobis eripuerunt. Ob quas cauſſas eo tandem

[z] Ἀπολαβέτωσαν perperam in *Ed. Steph.*

[a] Ἀπαλλατ]ώμεθα δὲ ἡμεῖς *Vat.* Particulam δὲ deſiderari videtur *Sylb.* quae vulgatis deeſt.

[b] Quomodo φιλοχωροῖμεν μένειν dicere potuit? ſuſpicor φιλοχωροῦμεν ὥστε μένειν a *Dionyſio* ſcriptum fuiſſe. *Sylb.*

[c] Poſt σώμασι deeſſe videtur κτησάμενοι, et mox participium κτησάμενοι poſt πόνων. *Sylb.*

[d] Δορυκτή-

θα τὰς ἑαυτῶν κλήρους οἱ δείλαιοι γεωργεῖν, σκάπτοντες, φυτεύοντες, ἀρῶντες, ποίμνια νέμοντες, ὁμόδουλοι τοῖς ἑαυτῶν [d] δορικτήτοις ἀνδραπόδοις ὄντες, οἱ μὲν ἀλύσει δεθέντες, οἱ δὲ πέδαις, οἱ δὲ ὥσπερ τὰ χαλεπώτατα τῶν θηρίων, κλοιοῖς καὶ μύδροις. αἰκίας δὲ δὴ καὶ προπηλακισμοὺς, καὶ μάστιγας, καὶ πόνους ἐκ νυκτὸς εἰς νύκτα, καὶ πᾶσαν ἄλλην [e] ἀνάγκης ″ ὠμότητα, καὶ ὕβριν καὶ ὑπερηφανίαν, ἣν ὑπεμείναμεν, ἐῶ. τοσούτων [f] ἔδυ ″ καὶ τηλικούτων ἀπηλλαγμένοι κακῶν ὑπὸ τοῦ δαίμονος, ὅση σπουδὴ καὶ δύναμις ἑκάστῳ πάρεστι, φεύγωμεν ἀπ' αὐτῶν ἅσμενοι, τύχην καὶ θεὸν, οἵπερ ἡμᾶς σώζουσιν, [g] ἡγεμόνας τῆς ὁδοῦ ποιησάμενοι, πατρίδα νομίζοντες τὴν ἐλευθερίαν καὶ πλοῦτον τὴν ἀρετήν. πᾶσα γὰρ ἡμᾶς ὑποδέξεται γῆ κοινωνοὺς, τὰ μὲν ἀλύπως ἐσομένους τοῖς [h] ὑπαδεξομένοις, τὰ δ' ὠφελίμους.

LXXX. „Παραδείγματα δὲ τούτων γενέσθωσαν ἡμῖν πολλοί τε Ἕλληνες [i] πολλοί τε βάρβαροι, μάλιστα δ' οἱ τέ-

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* 261. *V.C. Var.* 263.

dem est ventum, vt nos miseri cogamur agros nostros ipsis colere, fodiendo, plantando, arando, pecus pascendo; ita vt simus conserui nostrorum mancipiorum bello captorum, partim catenis nexi, partim compedibus, partim vt truculentissimae ferae, collaribus ligneis ac ferreis. Taceo verbera et contumelias, et flagra et continuatos labores a summo mane ad noctem vsque, et omnem aliam necessitatis crudelitatem, et insolentiam et superbiam, quam passi sumus. Tot igitur ac tantis malis a deo liberati, quanto maximo quisque potest studio, ac totis viribus ab istis fugiamus laeti, fortunam et deum qui nos seruant, viae duces sequuti, et existimantes nostram libertatem esse patriam nostram, nostramque virtutem diuitias esse nostras. quaeuis enim terra nos excipiet socios; quia partim minime molesti, partim vtiles iis qui nos excipient futuri sumus.„

„Hac autem in re nobis sint exemplo multi Graeci, et plurimi barbari, praecipue vero maiores istorum et iidem nostri

d Δορυκτήτοις *Vat.*
e Non agnoscit *Vat.*
f Deest *Vat.*
g Ἡγεμόνα in *Ed. Steph.*
h Ὑποδεξαμένοις *Vat.*
i Πλείσοι] Πολλοὶ *Vat.*

k Ἐξ Ἰλίου] ἐξ Ἄλβας *Vat.* et *Lapi Codd.* recte vt patet ex p. 70. v. 35.

l Ἐφ' ἡμῶν pro ἀφ' ἡμῶν positum. quae praepositionum commutatio supra etiam aliquoties obseruata est. *Sylb.*

m Ἐκείνων (*sc.* τῶν ἐξ Ἄλβας ἀναστάντων) in *Cod. Vat.* quod viderat *Sylb.*

n Ὑπὸ φιλίων *Vat.*

k Ἐξ

των τε καὶ ἡμῶν πρόγονοι· ὧν οἱ μὲν, μετ' Αἰνείου συναναστάντες ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην, ἐν τῇ Λατίνων γῇ πόλιν ᾤκισαν· οἱ δ' ὕστερον [k] ἐξ Ἄλβας ἀναστάντες, Ῥωμύλου τὴν ἀποικίαν ἄγοντος, ἐν τοῖσδε τοῖς τόποις ἱδρύσαντο τὴν [l] ὑφ' ἡμῶν ἐκλειπομένην. ὑπάρχει τε ἡμῖν δύναμις ἐκ ὀλίγῳ πλείων μόνον τῆς [m] ἐκείνοις γενομένης, ἀλλὰ καὶ τριπλασία, καὶ πρόφασις δικαιοτέρα τῆς μεταναστάσεως. οἱ μέντοιγε ἐξ Ἰλίου μεταναστάντες, ὑπὸ πολεμίων ἐξηλαύνοντο· ἡμεῖς δ' αὐτόθεν [n] ὑπὸ φίλων· [o] ἐλεεινότερον δὲ δήπου πρὸς τῶν οἰκείων, ἢ τῶν ἀλλοτρίων ἐλαύνεσθαι. οἱ δὲ Ῥωμύλῳ συναράμενοι τῆς [p] στρατείας, ἐπὶ τῷ κ]ήσασθαι κρείττονα γῆν, ὑπερεῖδον τῆς πατρῴας· ἡμεῖς δὲ τὸν ἄπολιν [q] καὶ ἀνέστιον ἐκλείποντες βίον, ἅτε θεοῖς ἐπίφθονον, ἅτ' ἀνθρώποις [r] λυπηρὰν,

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* 261. *V.C. Var.* 263.

nostri: quorum alii, cum Aenea ex Asia in Europam migrantes, in agro Latino vrbem condiderunt; alii vero, postea ex Alba migrantes, Romulo coloniae duce, in his locis vrbem, quae nunc a nobis derelinquitur, fundarunt. Habemus autem copias non solum paullo maiores illis, sed etiam triplo maiores, et migrationis iustiorem caussam. Nam qui ex Ilio migrarunt, ab hostibus expulsi sunt; at nos, hinc ab amicis. profecto autem miserabilius est a suis domesticis quam ab alienis expelli. Atque qui cumRomulo expeditionem susceperunt, vt meliorem agrum sibi compararent, suum patrium neglexerunt: nos vero deserentes vitam istam et patria et laribus carentem, neque diis inuisam, neque hominibus molestam, neque

o Ἐλεεινὸν, subaudito μᾶλλον, positum pro ἐλεεινότερον. *Sylb.*

p Στρατιᾶς] Στρατείας *Vat.* quod maluit et *Sylb.*

q Καὶ τὸν ἀνέστιον *Vat.*

r Λυπηρὸν] Rectius quidem λυπηράν: vt feratur non ad βίον, sed ad ἀποικίαν. sic *Lapus* etiam vertit, *neque diis inuidiosam, neque hominibus molestam, neque vlli terrae grauem deducimus coloniam. Sylb.*

s Nota

ἔτε γῇ τινὶ βαρεῖαν ἐγέλλομεν ἀποικίαν, [ἀλλ'] ἐ δι' αἵματος καὶ φόνων ἐμφυλίων ἐλθόντες πρὸς τὲς ἀπελαύνοντας ἡμᾶς, ἐδὲ πυρὶ καὶ σιδήρῳ κακώσαντες τὴν ἐκλειπομένην γῆν, ἐδ' ἄλλο μνημόσυνον ἐδὲν αἰωνίε καταλιπόντες ἔχθρας, ὡς ταῖς παρεσπονδημέναις [s] Φυλαῖς καὶ εἰς ἀβελήτες ἀνάγκας καταπλεισθείσαις ἔθος ἐσὶ δρᾶν· [t] θεὲς δ' ἐπιμαρτυράμενοι καὶ δαίμονας, οἳ τὰ θνητὰ πάντα κατὰ δίκην ἄγεσι, καὶ καταλιπόντες ἐκείνες ἀναπράξασθαι τὰς ὑπὲρ ἡμῶν δίκας, ἐκεῖνο μόνον ἀξιῶμεν, οἷς ἐσιν ἡμῶν ἐν τῇ πόλει τέκνα νήπια καὶ γονεῖς, καὶ εἴ τινες ἄρα γυναῖκες ἡμῖν ἐθελήσεσι κοινωνεῖν τῆς τύχης, τὰ σώματα ἀπολαβεῖν. ταῦτα ἡμῖν ἀπόχρη λαβεῖν, καὶ ἐκέτ' ἐδενὸς ἄλλε δεόμεθα τῶν ἐκ τῆς πατρίδος. ἀλλ' εὐτυχεῖτε καὶ ζῆτε βίον, ὃν ἂν προαιρῆσθε, ἔτως ἀπολίτευτα καὶ ἀποίνώνητα πρὸς τὲς ταπεινοτέρες Φρονοῦντες."

LXXXI. Ὁ μὲν δὴ Βρῦτος τοιούτες εἰπὼν λόγες, ἐπαύσατο· τοῖς δὲ παρῦσιν ὅσα τε περὶ τῶν δικαίων εἶπεν, ἀληθῆ

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

neque vlli agro grauem coloniam deducimus. Sed, quum nihil sanguinis effuderimus, et nullam ciuium, qui nos expulerunt caedem fecerimus, nec igne et ferro agrum, qui a nobis derelinquitur, vastauerimus, nec vllum sempiterni odii monumentum reliquerimus; (sicuti nationes contra foederis conditionem violatae, et ad graues ac duras necessitates redactae facere solent) deos vero et genios, qui omnes res mortalium iuste moderantur, testati, illisque permittentes vt poenas pro nobis exigant, illud solum postulamus, vt qui de nobis in vrbe habent infantes et parentes, aut etiam vxores, si quae nostrae fortunae comites esse volent, eos easque illis recipere liceat: haec enim recipere nobis est satis, nec aliud quidpiam de patriae rebus praeterea petimus. Sed agite feliciter, et vt lubet viuite, quando tales geritis animos in humilioris fortunae homines, et adeo inciuiles atque insociabiles estis.

Brutus igitur tali oratione habita finem dicendi fecit. Illis vero qui aderant vera visa sunt, tum ea quae de iure, tum

s Nota φυλαῖς pro φύλοις seu *deceptis gentibus.* ἔθνεσι, at *Lapus* quoque vertit t Θεὺς τε *Vat.*

u Vel

εἶναι ἐδόκει, καὶ ὅσα τῆς ὑπεροψίας τῇ συνεδρίῳ κατηγόρησε, μάλισα δ' ἐν οἷς τὸ ἀσφαλὲς τῶν ὁμολογιῶν δόλῳ μεσὸν ἀπεδείκνυε καὶ ἀπάτης. ἐπεὶ δὲ τὰς ὕβρεις τελευτῶν διῆλθεν, ἃς ἦσαν ὑβρισμένοι ὑπὸ τῶν δανειστῶν, καὶ τῶν οἰκείων [u] ἕκασον ἀνέμνησε κακῶν, ἐδεὶς ἦν σερρὸς ἔτως τὴν διάνοιαν, ὃς ἐκ [x] ἐξεχεῖτο τοῖς δάκρυσι, καὶ [y] ἀνεκλαίετο τὰς κοινὰς συμφοράς· καὶ τῦτ' ἐκ αὐτοῖς μόνοις συνέβαινε παθεῖν, ἀλλὰ καὶ τοῖς παρὰ τῆς βελῆς ἥκεσιν. ἐδὲ γὰρ οἱ πρέσβεις τὰ δάκρυα κατασχεῖν ἴσχυσαν, ἐνθυμέμενοι τὰς ἐκ τῇ διοικισμῷ τῆς πόλεως ἀτυχίας· καὶ πολὺς ἦν χρόνος, ἐν ᾧ κατηφεῖς καὶ δεδακρυμένοι, καὶ τί χρὴ λέγειν ἀπορεῦντες, εἱσήκεσαν. ἐπειδὴ δὲ ὅ τε πολὺς θρῆνος ἐπαύσατο, καὶ σιωπὴ κατέσχε τὴν ἐκκλησίαν, παρῆλθεν ἀπολογησόμενος πρὸς [z] ταῦτα, ὅσπερ ἐδόκει τῶν ἄλλων πολιτῶν ἡλικίᾳ τε πρέχειν καὶ

tum ea quae de senatus superbia dixerat, in quam inuectus fuerat: sed praecipue ea quibus conuentionum fidem et cautionem doli et fraudis plenam esse demonstrauit. Quum autem in extrema sua oratione percurrisset graues iniurias, quibus a foeneratoribus fuerant affecti, et vnicuique sua mala in memoriam revocasset, nullus fuit animo tam duro, quin totus lacrymis perfunderetur, et communes calamitates crebris ac repetitis lamentis deploraret: idque non ipsis solis accidit, sed et iis qui a senatu fuerant missi. Nam ne legati quidem a lacrymis sibi temperare poterant, cogitantes miserias, quae ex hac ciuium secessione contigerant: et eos diu, moestos et lacrymantes, et quid dicendum esset dubitantes, silentium tenuit. Sed vbi haec magna lamenta cessarunt, silentiumque tota concione factum est, tunc ad crimina obiecta responsurus atque ea diluturus prodiit T. Lartius,

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

u Vel ἕκασον vel ἑκάστες legendum. *Sylb.* In *Cod. Vat.* ἕκασον. vulgo legitur ἕκασος.

x Alibi dicit δάκρυά τε ἁπάντων ἐξεχεῖτο. Quid si igitur ἐκέχυτο τοῖς δάκρυσι scripsisse illum suspicemur? *Steph.*

y Ἀνακαλεῖτο pro *inclamabat* accipiendum. *Sylb.* Rectius in *Cod. Vat.* ἀνεκλαίετο.

z Ταῦτα] Malim πρὸς ταῦτα. *Sylb.* vulgatis enim deest h. l. praepositio.

ἀξιώσει, Τῖτος Λάρκιος, ὃς δὶς ἀποδειχθεὶς ὕπατος, [a] δυνασείας τῆς καλεμένης δικ]ατωρίας, ἣ κράτισα πάντων ἀνθρώπων χρησάμενος, ἱερὰν καὶ σεβασμῆ μετὴν ἐποίησε νομισθῆναι τὴν ἐπίφθονον ἀρχήν. ἐπιβαλόμενος [b] δὲ τὰς περὶ τῆ δικαίου ποιεῖσθαι λόγας, καὶ τὰ μὲν τοῖς δανεισικοῖς ἐγκαλῶν, ὡς ὠμὰ καὶ ἀπάνθρωπα διαπεπραγμένοις· τὰ δὲ τῶν πενήτων καθαπ]όμενος, ὡς δίκαια ἀξιόντων, βίᾳ μᾶλλον ἀφεῖσθαι τῶν ὀφειλημάτων, ἢ χάριτι, καὶ ὡς τὴν βουλὴν ἐκ ὀρθῶς δι' ὀργῆς ἐχόντων ἐπὶ τῷ μηθενὸς τῶν μετρίων παρ' αὐτῆς τυγχάνειν, μᾶλλον ἢ [c] ἐχὶ τὰς αἰτίας· πειρώμενός τ' ἀποφαίνειν βραχὺ μὲν ὑπάρχον τῆ δήμῳ τὸ μὴ κατὰ γνώμην ἀδικοῦν, ὑπὸ δὲ μήκης ἀπορίας ἠναγκασμένον αἰτεῖσθαι τὴν ἄφεσιν, τὸ δὲ πλεῖον, ἀκολασίᾳ καὶ ὕβρει καὶ τῷ καθ' ἡδονὰς ζῆν ἐφεικὸς, καὶ δι' ἁρπαγῆς ὑπηρετεῖν ἐκ τῶν ἀλ-

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263. *T. Lartii orationis summa.*

tius, qui caeteris ciuibus aetate et dignitate antecellere videbatur, qui iterum conſul creatus effecit, vt innidioſus ille magiſtratus dictatoriae poteſtatis, quod ſe in ea praeclariſſime omnium hominum geſſiſſet, ſacer et venerandae maieſtatis plenus exiſtimaretur. Aggreſſus autem de iure differere, et modo foeneratores, quod crudelia et inhumana facinora perpetraſſent, incuſans; modo pauperes perſtringens, quod iniqua poſtularent, dum mallent vi quam gratia ſuo aere alieno liberari, et quod neque recte *neque merito* ſenatui infenſi eſſent, quod nihil moderati aut aequi ab eo poſſent impetrare, potius quam ipſis eius rei auctoribus; et conatus demonſtrare exiguam eſſe plebis partem, quae inuita peccaret, et quae magna rerum inopia coacta ſui aeris alieni remiſſionem peteret, ſed maiorem partem petulantiae et inſolentiae et voluptuario vitae generi deditam eſſe, ac paratam ad inſer-

viendum

a In ſequentibus ſi retineamus ἣ, ſtructurae lex pro χρησάμενος poſtulat ἐχρήσατο: ſin χρησάμενος malimus, pro ἣ ponendum αὐτῆ. vel paullo maiori mutatione legendum, καὶ δυνασείᾳ τῆς καλεμένης δικτατωρίας κράτισα πάντων ἀνθρώπων χρησάμενος. *Sylb.*

b Deſiderantur in *Cod. Vat.*

c Illud ἐχὶ videtur tollendum. Hic autem eſt loci ſenſus; *plebem perperam facere, quae ſenatui potius infenſa ſit, quam illis ipſis, qui auctores erant nequid ei concederetur. Port.*

d Ita

λοτρίων ταῖς ἐπιθυμίαις παρεσκευασμένον, διαπρίνεσθαί τ' οἰόμενος δεῖν ἀπὸ τῶν ἐλεεινῶν τὰ πονηρὰ, καὶ ἀπὸ τῶν φιλανθρωπίας δεομένων τὰ μίσους ἄξια, καὶ τοιούτους τινὰς ἄλλους καθισάμενος λόγους, ἀληθεῖς μὲν, ἀχ ἅπασι δὲ τοῖς ἀκούσι κεχαρισμένους, οὐκ ἔπειθεν, ἀλλὰ θροῦς ἦν ἐφ' ἑκάστῳ πολὺς, καὶ τῶν μὲν ἀγανακ]ήσεις, ὡς ἐξαιμάτ]οντος τὰς λύπας, τῶν δὲ ἐξομολογήσεις, ὡς ἐδὲν τῶν ἀληθῶν ἀποκρυπ]ομένου. ἐλατ]ον δὲ πολλῷ τῆτ' ἦν [d] θατέρου τὸ μέρος, ὥσ' ἠφανίζοντο τῷ πολλῷ, καὶ περιῆν ἡ τῆ ἀγανακ]οῦντος βοή.

Ὀλίγα δὲ τάτοις ἔτι προσθέντος τῆ Λαρκίου, καὶ LXXXII. τῆς [e] ἐπαναστάσεως αὐτῶν καὶ τῆς προπετείας τῶν βουλευμάτων καθαψαμένου, παραλαβὼν τὸν λόγον ὁ τῆ δήμῳ προεσηκὼς τότε Σικίννιος, ἔτι μᾶλλον ἐτράχυνε τὰς ὀργὰς αὐτῶν, λέγων· „Ὡς ἐκ τάτων ἂν μάλισα δύναιντο τῶν λόγων καταμαθεῖν, οἵαι τιμαὶ καὶ χάριτες αὐτὸς ὑποδέξονται κατελθόντας εἰς τὴν πατρίδα. οἷς γὰρ ἐν

viendum ſuis cupiditatibus per raptum rerum alienarum, diſcernendoſque cenſens improbos a calamitoſis, et odio dignos ab illis, qui humanitate indigent, et alia quaedam in hanc ſententiam locutus, (vera illa quidem, ſed tamen non grata omnibus iis qui ea audiebant) haec plebi perſuadere non poterat, ſed ingens murmur ad ſingula quae dicebat oriebatur; et alii indignabantur, quod ille ſuos dolores refricaret; alii aperte confitebantur, quod ille veritatem minime celaret. Haec autem pars longe minor erat quam altera: ita vt multitudine obſcuraretur, et indignantium pars alteram clamore ſuperaret.

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

Quum autem Lartius his pauca addidiſſet, et eorum ſeceſſionem et conſiliorum temeritatem perſtrinxiſſet; tunc Sicinnius, plebis patronus ac dux, eius verba excipiens, multo magis eorum animos exaſperauit, dicens: „Eos ex his verbis praecipue poſſe cognoſcere, quinam honores et quae beneficia maneant ipſos in patriam reuerſos. Quibus enim in ſummo periculo

Sicinii reſponſio.

d Ita edidit *Sylb.* In *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.* θάτερον.

e Ἀπαναστάσεως malit *Port.*

f Forſan

ἀκμῆ τῶν δεινῶν οὔσι, καὶ δεομένοις τῆς παρὰ τοῦ δήμου βοηθείας, καὶ [f] ἐπὶ τοῦτο ἥκουσιν, ἀδὲ νῦν ἐπέρχεται μετρίους καὶ φιλανθρώπους ποιεῖσθαι λόγους, τίνα χρὴ δοκεῖν παρασήσεσθαι διάνοιαν, ὅταν αὐτοῖς κατ' ἐλπίδα χωρήσῃ τὰ πράγματα, καὶ γένηται τὰ νῦν ὑβριζόμενα τοῖς λόγοις ὑποχείρια τοῖς ἔργοις; ποίας ὑπερηφανίας αὐτὰς ἀφέξεσθαι, ποίας αἰκίας, ποίας ὠμότητος τυραννικῆς; ἀλλ' εἰ μὲν ὑμῖν ἀπόχρη δουλεύειν πάντα τὸν τοῦ βίου χρόνον [g] δεδεμένους καὶ μαστιγουμένους, καὶ πυρὶ, καὶ σιδήρῳ, καὶ λιμῷ, καὶ πάσῃ λώβῃ ἀπολλυμένους, μὴ τρίβετε [h] τὸν χρόνον, ἀλλὰ τὰ ὅπλα ῥίψαντες καὶ τὼ χεῖρε περιαγαγόντες, ἀκολουθεῖτε αὐτοῖς. εἰ δὲ τῆς ἐλευθερίας ἔνεστιν ὑμῖν τις πόθος, μὴ ἀνάσχεσθε αὐτῶν. ὑμεῖς τ', ὦ πρέσβεις, ἢ λέγετε ἐφ' οἷς καλεῖτε ἡμᾶς δικαίοις, ἢ μὴ λέγοντες, ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἄπιτε· ἃ γὰρ ἂν ἔτι μεταδοίημεν ὑμῖν [i] λόγα.„

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

periculo verſantibus, et plebis opem implorantibus, et ad hoc ipſum venientibus, ne nunc quidem in mentem venit, vt moderata et humana vtantur oratione, quem animum exiſtimandum eſt illos habituros, vbi res ipſis ex voto ſucceſſerint, et quos nunc contumelioſis verbis lacerant ſuae poteſtati obnoxios habuerint? a quo ſuperbiae genere eos ſibi temperaturos? a qua verberatione contumelioſa? a qua crudelitate tyrannica? Sed ſi vobis placet toto vitae tempore ſeruire, ita vt nexi et verberibus caeſi, et igne et ferro et fame et caeteris iniuriis ac contumeliis perdamini, ne teratis tempus, ſed abiectis armis et manibus poſt tergum reflexis *ac reuinctis* eos ſequimini. Quod ſi quo libertatis deſiderio tenemini, ne eos feratis. et vos, legati, aut dicite quibus conditionibus nos *in patriam* reuocetis, aut, ſi hoc dicere non vultis, ex concione diſcedite, neque enim amplius vobis dicendi poteſtatem faciemus.„

Quum

f Forſan rectius ἐπὶ τούτῳ *propter hoc. Sylb.*

g Δεδεμένοις καὶ μαστιγουμένοις etc. et mox ἀπολλυμένοις in *Cod. Vat.* quo modo legendum eſſe coniecerant *Sylb.* et *Port.*

h Deeſt *Vat.*

i Λόγων] Λόγα *Vat.*

k Διεσή-

Ὡς δ' ἐπαύσατο, πάντες οἱ παρόντες ἐπεθορύβησαν, ὡς τὰ δέοντα λελογισμένῳ συγκατατιθέμενοι. καὶ μετὰ τοῦτο, ἡσυχίας γενομένης, Μενήνιος Ἀγρίππας, ὅσπερ καὶ τὰς ἐν τῇ βουλῇ λόγους ὑπὲρ τοῦ δήμου διέθετο, καὶ τὸ πεμφθῆναι τὴν αὐτοκράτορα πρεσβείαν γνώμην ἀποφηνάμενος, αἰτιώτατος ἦν, [k] διεσήμαινεν ὅτι βούλεται καὶ αὐτὸς εἰπεῖν. τοῖς δὲ κατ' εὐχὴν τὸ πρᾶγμα ἐφάνη, καὶ νυνί γε τοι λόγων ὑπέλαβον ἀκούσεσθαι συμβάσεις ἀληθινὰς, καὶ γνώμας [l] σωτηρίας ἀμφοῖν ἐχόντων. καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐπερρόθησαν ἅπαντες βοῇ μεγάλῃ, λέγειν κελεύοντες· ἔπειτα ἐπέσχον, καὶ σιγὴ τοσαύτη κατέλαβε τὴν ἐκκλησίαν, ὥστε [m] μηδὲν διαλλάξαι τὸν τόπον ἐρημίας. ὁ δὲ τά τ' ἄλλα, ὡς οἷόν τ' ἦν, πιθανωτάτοις ἐδόξε χρήσασθαι λόγοις, καὶ τῷ [n] βουλεύματος τῶν ἀκουόντων ἐσοχασμένος· τελευτῶν δὲ τῆς δημηγορίας λέγεται μῦθόν τινα εἰπεῖν εἰς τὸν Αἰσώπειον τρό-

Quum autem ille dicendi finem feciſſet, admurmurarunt omnes qui aderant, ipſi, quaſi rationes eius ac verba *bona et opportuna* eſſe cognoſcerent, aſſentientes. Poſtea facto ſilentio, Menenius Agrippa, qui etiam pro plebe in ſenatu verba fecerat, et vt legatio cum ſumma ac libera poteſtate mitteretur, ſua ſententia praecipuus auctor fuerat, ſignificauit, ſe quoque velle aliquid dicere. Illis vero id pergratum et optatum viſum eſt, et tunc demum ſperarunt ſe audituros orationem, quae veras compoſitiones et ſententias vtrique parti ſalutares contineret: ac primum quidem omnes ingenti voce acclamarunt, iubentes eum verba facere; deinde vero ita quieuerunt, et tantum ſilentium tota concione factum eſt, vt locus ille a ſolitudine nihil differre videretur. Ille vero et caeteris in rebus, quantum in ipſo fuit, oratione viſus eſt vti, quae ad perſuadendum maximam vim habebat, et ad voluntatem eorum qui audiebant maxime accommodata erat; ſed in fine ſuae concionis, fertur fabulam quandam ad Aeſopea-

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cae.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

k Διεσήμηνεν *Vat.*

l Vſitatius dicitur σωτηρίως communis generis fine, vt ſupra p. 366. v. 44. *Sylb.*

m Μηδένα] Rectius cum *Camerario* legemus μηδὲν ſtructura et ſenſu facili. *Sylb.* Μηδὲν malit *Portus.*

n Si βουλήματος praefers τῷ βουλεύματος, non refragabor. *Sylb.*

πον συμπλάσας, πολλὴν ὁμοιότητα πρὸς τὰ πράγματα ἔχοντα, καὶ τούτῳ μάλιστα αὐτοὺς ἐλεῖν· ὅθεν καὶ μνήμης ἀξιῶται ὁ λόγος, καὶ φέρεται ἐν ἁπάσαις ταῖς ἀρχαίαις ἱστορίαις. ἦν δὲ τὰ λεχθέντα [o] ὑπ' αὐτῶ τοιάδε. „Ἡμεῖς ἀπεστάλημεν ὑπὸ τῆς βουλῆς, ὦ δημόται, πρὸς ὑμᾶς, ἵνα ἀπολογησόμενοι ὑπὲρ ἐκείνης, ἵνα ὑμῶν κατηγορήσοντες· ἃ γὰρ ἐδόκει ταῦτα καιρὸν ἔχειν, οὐδ' εἶναι ταῖς κατεχούσαις τὸ κοινὸν τύχαις πρόσφορα· ἀλλὰ διαλύσοντες ἁπάσῃ προθυμίᾳ καὶ μηχανῇ τὴν στάσιν, καὶ κατασήσοντες εἰς τὸν ἐξ ἀρχῆς κόσμον τὴν πολιτείαν· ἔχοντες δὲ τοῦτο τὴν ἐξουσίαν αὐτοκράτορα. [p] ὥστε περὶ μὲν τῶν δικαίων οὐδὲν ἂν οἰόμεθα δεῖν, ὅπερ Ἰούνιος ἐποίησεν, ἔτος, εἰς μακρὸν [q] ἐκμηκύνειν χρόνον· ἐφ'

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat. V.C.* 261. *Var.* 263. *Agrippae Menenii oratio.*

Aesopearum formam conflictam dixisse, rei quidem praesenti aptissimam, atque illa potissimum eos flexisse: quapropter etiam digna iudicata fuit, quae memoriae proderetur, et omnibus priscis historiis celebratur. Loquutus est autem legationis princeps in hanc sententiam: „Nos a senatu missi sumus ad vos, Quirites, neque illum purgaturi, neque vos accusaturi, (neque enim haec opportuna esse, neque etiam misero statui, in quo respublica versatur, conducere videbantur) sed seditionem omni animi alacritate et quauis ratione sedaturi, et rempublicam in pristinum *illum egregium* statum restituturi: cuius negotii plenam potestatem accepimus. Itaque nihil nunc de iure nobis dicendum existimamus: quod Iunius hic prolixa oratione fecit. sed quibus conditionibus humanis arbitremur seditionem sedandam, et quae fides conuentiones nostras fit confirmatura, de his ea quae sentimus ac statuimus, vobis dicemus. Cogitantibus nobis, omnem seditionem in quauis ciuitate curari posse, si dissidiorum caussae tollantur, necessarium esse duximus huius discordiae caussas cognoscere, easque tollere. Quum autem comperiamus, asperas aeris alieni exactiones praesentium malorum caussam esse, sic eas corrigimus. Illis omnibus qui aes alienum contraxerunt, nec sunt soluendo, vt id remittatur aequum esse censemus: et, si quorum corpora, elapso iam legitimo ac praestituto pecuniae persoluendae tempore, a creditoribus detinentur, haec quoque libera esse placet: et quotquot in iudiciis damnati, priuatim addicti sunt creditoribus, qui eos damnandos curarunt, hos quoque liberos esse volumus.

[o] Τπὸ τῦ ὑπάτυ] *Lapus* legisse videtur ὑπ' αὐτῦ. quam lectionem amplectitur *Sylb.* Alii malint ὑπατικῦ *Clariff. Perizonius* existimat locum vel corruptum esse, vel voce ὑπάτυ hic designari legationis istius principem: (sc. quod τὸ ὑπερέχον καὶ ἄκρον ὕπατον ἐκάλεν οἱ παλαιοὶ, teste *Dionysio* p. 259. v. 2.) vnde est quod coniicit Menenium Agrippam (p. 379. v. 26.) primum locum obtinere debere. Quod alios praeter consules ὑπάτυς appellat *Dionysius*, constare videtur ex p. 329. v. 43. vbi T. Virginius consul dicitur post creationem Dictatoris; atque etiam ex aliis locis.

[p] Si haec ab illis, ἀπεστάλημεν ὑπὸ τῆς βουλῆς etc. reguntur, illud ὥστε delendum videtur: alioqui dicendum ἔχομεν δὲ τοῦτο τὴν ἐξουσίαν. *Port.*

[q] Ἐκμηκύνων in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.* Sed ἐκμηκύνειν vt verius reposuit *Sylb.* quod non a nomine Ἰούνιος dependeat, sed a verbo οἰόμεθα δεῖν.

[r] Διαλῦσομ τὴν στάσιν οἰόμεθα *Vat.*

[s] Ἰδίᾳ agnoscit etiam *Lapi* versio, *rem suam condemnationibus tradiderint.* Sed aptius cum *Gelenio* legemus ἴδιοι, *proprii, mancipati,* vt οἱ καταδικασάμενοι sint qui vicerint iudicio, creditores sc. seu foeneratores, οἱ δανείσαντες. *Sylb.* Ἰδίᾳ malit *Port.* Ἤδη παρεδόθησαν legendum, vt in sententia quae praecedit, καὶ εἴ τινων ἤδη τὰ σώματα, etc. *Cas.* Ἰδίαις in *Cod. Vat.*

οἷς δὲ φιλανθρώποις [r] οἰόμεθα δεῖν λῦσαι τὴν στάσιν, καὶ τίς ἡ βεβαιώσουσα τὰς ὁμολογίας ἡμῶν ἔσται πίστις, περὶ τούτων, ἃ διεγνώκαμεν ἐρεῖν πρὸς ὑμᾶς. ὑμῖν ἐνθυμουμένοις ὅτι πᾶσα θεραπεύεται στάσις ἐξ ἁπάσης πόλεως, ὅταν ἐξαιρεθῶσιν αἱ παρασχοῦσαι τὴν διαφορὰν αἰτίαι, ἀναγκαῖον ἔδοξεν εἶναι τὰς ἀρχηγὰς τῆς δυσχερασίας προφάσεις γνῶναί τε καὶ παῦσαι. εὑρόντες δὲ τὰς ἀποτόμους τῶν δανείων ἀναπράξεις τῶν παρόντων κακῶν αἰτίας γεγονυίας, ἔτως αὐτὰς διορθώμεθα· τοὺς ὀφείλοντας χρέα καὶ μὴ δυναμένους διαλύσασθαι, πάντας ἀφεῖσθαι τῶν ὀφειλημάτων δικαιοῦμεν. καὶ εἴ τινων ἤδη τὰ σώματα ὑπερημέρων ὄντων ταῖς νομίμοις προθεσμίαις κατέχεται, καὶ ταῦτα ἐλεύθερα εἶναι κρίνομεν· ὅσοι τε δίκαις ἁλόντες [s] ἰδίαις, παρεδόθησαν τοῖς καταδικασαμένοις, καὶ τούτους ἐλευθέρους εἶναι βουλό-

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat. V.C.* 261. *Var.* 263.

[r] Διαλῦσομ τὴν στάσιν οἰόμεθα δεῖν *Vat.*

[s] Ἰδίᾳ agnoscit etiam *Lapi* versio, *rem suam condemnationibus tradiderint.* Sed aptius cum *Gelenio* legemus ἴδιοι, *proprii, mancipati,* vt οἱ καταδικασάμενοι sint qui vicerint iudicio, creditores sc. seu foeneratores, οἱ δανείσαντες. *Sylb.* Ἰδίᾳ malit *Port.* Ἤδη παρεδόθησαν legendum, vt in sententia quae praecedit, καὶ εἴ τινων ἤδη τὰ σώματα, etc. *Cas.* Ἰδίαις in *Cod. Vat.*

μεθα, καὶ τὰς καταγνώσεις αὐτῶν ἀκύρους ποιῆμεν. [t] περὶ μὲν οὖν τῶν ἐκ τῆ παρεληλυθότος χρόνε συμβολαίων, ἃ τὴν ἀπόστασιν [u] ὑμῖν ἔδοξε ποιῆσαι, τῆτον ἐπανορθόμεθα τὸν τρόπον. περὶ δὲ τῶν ὕστερον ἐσομένων, ὡς ἂν ὑμῖν τε, τῷ δήμῳ, καὶ τοῖς ἐκ τῆ συνεδρίε κοινῇ βελευσαμένοις φανῇ, νόμε κυρωθέντος, ἕτως ἐχέτω. ἀχὶ ταῦτα μέντοι τὰ διαστήσαντα ὑμᾶς ἦν ἀπὸ τῶν πατρικίων, ὦ δημόται· καὶ τέτων εἰ τύχοιτε, ἀποχρῆν ὑμῖν ᾤεσθε, καὶ ἀδενὸς ἄλλε ὠρέγεσθε; δίδοται νῦν ὑμῖν· [x] ἄπιτε ἤδη χαίροντες εἰς τὴν πατρίδα.„

LXXXIV „Αἱ δὲ βεβαιώσασαι τὰς ὁμολογίας ταύτας, καὶ τὸ ἀσφαλὲς ὑμῖν παρέξεσαι πίστεις, ἔσονται αἱ πᾶσι νόμιμοί τε καὶ ἐν ἔθει τοῖς διαλυομένοις τὰς ἔχθρας. ἐπιψηφιεῖται μὲν ἡ βουλὴ ταῦτα, καὶ νόμε τάξιν ἀποδώσει τοῖς γραφησομένοις· μᾶλλον δ' ὑφ' ἡμῶν ἐνθάδε γραφέσθω τὰ δόξαντα, καὶ ἡ βελὴ τέτοις πείσεται. τῆ δὲ

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72. ½ *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

volumus, et eorum damnationes irritas facimus. Ac praeteritos contractus, propter quos haec feceſſio a vobis videtur facta, ita corrigimus, *et de iis ita ſtatuimus.* de futuris vero quicquid a vobis, populo, et ſenatu de communi ſententia ſtatutum fuerit, * id pro lege habeatur. Nonne haec ea ſunt, Quirites, quae vos a patriciis alienarunt: et his impetratis contentos vos fore ** putatis, nec quidquam praeterea deſiderabitis? dantur nunc vobis. Iam igitur laeti in patriam redite.„

„Fides autem quae has conuentiones firmabit, et qua vobis cauebitur, ea erit quae legitima ac ſolennis eſt omnibus in gratiam redeuntibus. Haec autem ſenatus ſuo decreto rata faciet, † rebusque quae ſcriptae fuerint ſenatusconſulto legis auctoritatem tribuet. Quinimo hic ſcribantur a nobis ea quae videbuntur, et ſenatus his parebit. Vt autem, quae quidquam praeterea deſiderabatis. *Port.*

[t] Περὶ μὲν δὴ τῶν *Vat.*

[u] Ἔδοξεν ἡμῖν ποιῆσαι *Vat.*

* *Vel potius*, poſtquam de eo ſancita lex fuerit, ratum ſit *Port.*

** *Vel potius*, putabatis, nec

[x] Rectius ἄπιτε δή, vel ἄπιτε ἓν ἤδη. *Sylb.*

† Vimque legis ſponſionibus ſcribendis dabit. *Lapus.* Et inter leges adſcribentur. *Gelen.*

[y] Καὶ

μένειν βέβαια τὰ συγχωρέμενα νῦν, καὶ μηδὲν ὕστερον ἐναντίον αὐτοῖς ὑπὸ τῆς βελῆς ἐξενεχθήσεσθαι, πρῶτον μὲν ἡμεῖς οἱ πρέσβεις ἀνάδοχοι, διδόντες ὑμῖν [y] σώματα καὶ ψυχὰς καὶ γενεὰς τὰς ἑαυτῶν, ἐνέχυρα· ἔπειτα οἱ ἄλλοι βουλευταὶ, ὅσοι τῷ ψηφίσματι συνεγγραφήσονται. ἃ γὰρ δή ποτ' ἀκόντων ἡμῶν γραφήσεταί τι κατὰ τῆ δήμε. οἱ γὰρ ἡγέμενοι τῆ συνεδρίε, καὶ πρῶτοι τὰς αὐτῶν γνώμας ἀποφαινόμενοι τῶν ἄλλων, ἡμεῖς ἐσμὲν. τελευταία δὲ πίστις ἅπασίν ἐστιν ἀνθρώποις Ἕλλησί τε καὶ βαρβάροις, ἣν ἁδεὶς πώποτ' ἀναιρήσει χρόνος, ἡ δί' ὅρκων καὶ σπονδῶν ἐγγυητὰς θεὰς ποιεμένη τῶν συμβάσεων, ὑφ' ἧς πολλαὶ μὲν ἰδιωτῶν ἔχθραι [z] μικραὶ, πολλοὶ δὲ πόλεμοι πόλεσι πρὸς πόλεις συτάντες, διηλλάγησαν. καὶ ταύτην [a] εἴ γε λαμβάνετε [b] τὴν πίστιν, εἶτ' ὀλίγοις ἐπιτρέπετε, τοῖς ἡγεμόσι τῆ συνεδρίε, περὶ ὅλης ὑμῖν

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72. ½ *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

quae nunc conceduntur, rata fore certo ſciatis, nec ſenatum quidquam in poſterum contra haec moliturum, primum quidem nos legati erimus fideiuſſores, vobis corpora et animas et familias noſtras oppignerantes: deinde reliqui ſenatores *idem facient*, quorum nomina in ſenatusconſulto ſcribentur. Nihil enim profecto inuitis nobis contra plebem ſcribetur. Nos enim ſumus ſenatus principes, et caeterorum omnium primi noſtras ſententias diximus. Vltima vero fides eſt communis omnibus tum Graecis tum barbaris gentibus, quam nullum vnquam tempus tollet; ea ſcilicet quae iureiurando interpoſito et foederibus ictis ipſos deos ſponſores conuentionum facit, quae multas et graues priuatorum hominum inimicitias, et multa bella inter populos coorta compoſuit ac finiuit. Hanc quoque fidem accipite, ſiue paucis ſenatus principibus permittatis vt totius ſenatus nomine iusiurandum dent vobis, ſiue mauultis omnes, quorum nomina

[y] Καὶ σώματα καὶ ψυχὰς καὶ γενεὰς τὰς ἑαυτῶν ὄμηρα. *Vat.*

[z] Legendum vel ὑ μικραὶ, vel μακραὶ. *Port.*

[a] Si pro εἴτε legeremus δή, ἓν vel ſimile quidpiam, ſtructura et ſenſus eſſet paullo concinnior. *Sylb.* Καὶ ταύτην ἔτι λαμβάνετε legit *Portus.*

[b] Articulum τὴν repoſuit *Sylb.* e *Cod. Rom.* nec quidquam diſcrepat *Vat.*

δῆναι τῆς βυλῆς τὰς ὄρκους, εἴτε πάντας ἀξιῶτε τὰς ἐπιγραφομένας τοῖς δόγμασιν ὀμνύειν [c] καθ' ἱερῶν, ἢ μὴν βέβαια τὰ συγκείμενα φυλάξειν. δεξιὰς δὲ καὶ σπονδὰς καὶ πίστεις ἐπὶ θεῶν [d] γενομένας μήτε σὺ διάβαλλε, βρῶτε, μήτ' ἀναίρει [e] τὸ κάλλιστον ἐπιτήδευμα τῶν ἀνθρωπίνων, μηδὲ ὑμεῖς ἀνάσχησθε αὐτῷ λέγοντος ἀνοσίων καὶ τυραννικῶν ἀνθρώπων πονηρεύματα, ἃ τῆς Ῥωμαίων ἀρετῆς πολὺ ἀπέχει.„

LXXXV. „Μίαν εἰπὼν ἔτι τὴν ὅτ' ἀγνοουμένην ὑπ' ἀδενὸς ἀνθρώπων, ὅτ' ἀμφισβητουμένην, παύσομαι. τίς δ' ἐστιν αὕτη; ἡ τὸ κοινὸν συμφέρον εἰσάγουσα, καὶ δι' ἀλλήλων ἀμφότερα ποιοῦσα σώζεσθαι τὰ μέρη. αὕτη μέντοι πρώτη καὶ μόνη συνῆγέ τε ἡμᾶς εἰς τὸ αὐτὸ, καὶ ἐκ ἐάσει ποτὲ δίχα ἀλλήλων γενέσθαι. δεήσεται γὰρ ἀεὶ, καὶ ἀδέποτε [f] παύσεται δεόμενον, τὸ μὲν ἀμαθὲς πλῆθος

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

nomina in ſenatusconſulto ſcribentur, iurare per ſacra, vtique ſe omnes foederis conditiones firmas ſeruaturos: dextras vero et fidem, quae diis teſtibus in foedere vltro citroque datur et accipitur, ne crimineris, o Brute, neue pulcherrimum omnium humanorum inſtitutorum tollas, neque vos patiamini eum impiorum et tyrannicorum hominum * ſcelera commemorare, a quibus Romana virtus plurimum abeſt.„

„Vbi vero vnam praeterea attulero, quae a nullis mortalium ignoratur, et de qua minime dubitatur, finem dicendi faciam. Quaenam vero eſt illa? ea videlicet, quae communis vtilitatis eſt auctor, et quae vtramque partem mutuo auxilio ſeruat. Haec certe prima et ſola nos in vnum contraxit, nec vnquam alteros ab alteris ſeparari patietur. Semper enim egebit, et nunquam egere deſinet, imperita quidem multitudo

c Ἡμῖν καθ' ἱερῶν *Vat.*

d Γιγνομένας *Vat.*

e Τὸ κάλλιστον ἐπιτήδευμα τῶν *Vat.* in vulg. eſt τὸ κ. ἐπιτηδευμάτων.

* Vocat πονηρεύματα quae ab illis improbe contra fidem datam facta fuerunt. *Port.*

f Διαμένειν Si pro καὶ legatur εἰ, ferri διαμένειν poterit, hoc ſenſu, *ſi modo durare, nec vnquam interire velit;* ſed loquendi genus efficietur durius *Sylb.* Optime in *Cod. Vat.* παύσεται δεόμενον. quo modo legendum eſſe acute coniecerat *Portus:* nec aliter forſan *Lapus;* nam vertit, *nec vnquam egere deſinet.*

g καὶ

ἔμφρονος ἡγεμονίας· τὸ δ' ἡγεῖσθαι δυνάμενον βουλευτήριον τῶν ἄρχεσθαι βουλομένων ὄχλον. καὶ ὁ δόξῃ τοῦτο μόνον εἰκάσαντες, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ πειραθέντες ἴσμεν. τί οὖν δεδιτόμεθα [g] πράγματα παρέχοντες ἀλλήλοις; τί δὲ λόγους πονηροὺς λέγομεν, χρηστὰ πράγματα ἔχοντες ἐν χερσίν; ἀλλ' ἐκ ἀναπτύξαντες αὐτὰς, καὶ τῷ χεῖρε περιβαλόντες ἀλλήλοις, ἄπιμεν εἰς τὴν πατρίδα, παλαιὰν τέρψιν τῶν ἡδίστων, καὶ πόθον ἁπάντων γλυκύτατον ἀπολησόμενοι· ἀλλ' ἐπιζητῶμεν ἀσφαλείας [h] ἀγενήτους, καὶ πίστεις ἀπίστους, ὥσπερ οἱ πολεμιώτατοι καὶ πάντα ὑποπτεύοντες ἐπὶ τὸ χεῖρον; [i] ἡμῖν μὲν, ὦ δημόται, τοῖς ἐκ τοῦ συνεδρίου μία πίστις ἀπόχρη, περὶ τοῦ μὴ ἄν ποτε ὑμᾶς γενέσθαι περὶ ἡμᾶς, εἰ κατέλθοιτε, κακὸς, τροφάς τε ὑμῶν ἀγαθὰς εἰδόσι, καὶ ἐπιτηδεύματα νόμιμα, τήν τ' ἄλλην ἀρετὴν, ἣν πολλάκις [k] ἐπεδείξασθε καὶ ἐν εἰρήνῃ

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

tudo ducibus prudentibus: ſenatus vero, qui aliis praeeſſe poteſt, turba quae ipſius imperio velit parere. Neque vero hoc ex ſola opinione coniicientes, ſed re ipſa experti ſcimus. Quid igitur mutuis moleſtiis nos inuicem terremus? quid malis verbis vtimur, quum bona facta ſint prae manibus? Quin potius paſſis vlnis ac manibus nos mutuo amplexantes redimus in patriam, priſtinam rerum iucundiſſimarum oblectationem recuperaturi, et longe ſuauiſſimum deſiderium *iterum percepturi*? At nobis inaudito cautionis genere caueri, et fidem infidam requirimus, tanquam infenſiſſimi hoſtes omnia in peius ſuſpicantes? Nobis quidem ſenatoribus, Quirites, vna fides ſufficit, et perſuaſum habemus fore vt ſi in patriam redeatis erga nos mali non ſitis, quia nota nobis eſt veſtra bona educatio, et ſtudia legitima, et caeterae veſtrae virtutes ſaepius tum pace tum bello nobis ſunt

g Καὶ πράγματα παρέχομεν *Vat.*

h Ἀγενήτους in *Rom. Cod.* idemque agnouiſſe videtur *Lapus*, dum vertit *cautiones inauditas*, quaſi nunquam factas. ſed rectius forſan ἀσφαλείας ἀβεβαίους, vt mox πίστεις ἀπίστους. *Sylb.*

i Ἡμῖν μὲν et mox ἡμᾶς γενέσθαι περὶ ὑμᾶς in *Cod. Vat.* Poſteriori loco transpoſitae ſunt perſonae in *Ed. Steph.* lectionem tamen veriorem ſequutus eſt *Lapus*, *ne ſitis vnquam in nos mali.*

k Ἀπεδείξασθε *Vat.*

l εἴτε]

καὶ κατὰ πολέμους. καὶ [1] εἴ τι δι' ἀνάγκην τῆς πίστεως καὶ ἐλπίδος τὰ συμβόλαια κοινῆς ἐπανορθώσεως τύχοι, τὰ γῆν ἄλλα πιστεύομεν ὑμῖν ἔσεσθαι ἀγαθα, καὶ ἀδὲν δεόμεθα ἔτε ὅρκων, ἔτε ὁμήρων, ἔτ' ἄλλης πίστεως παρὰ τῆ πλήθες ἀδεμίας· ὑμῖν μέντοιγε πρὸς ἀδὲν τῶν ἀξιωμένων [m] ἐναντιωσόμεθα. καὶ περὶ μὲν τῆς πίστεως, ἐφ ᾗ διαβάλλειν ἡμᾶς Βρῆτος [n] ἐπεχείρει, ταῦτα ἱκανά. εἰ δέ τις ὑμῖν φθόνος ἀ δίκαιος ἐγκάθηται, πονηρὰ περὶ τῆς βελῆς διανοεῖσθαι πείθων, βάλομαί τινα καὶ πρὸς τῆτον εἰπεῖν λόγον, ὦ δημόται· καί μι πρὸς θεῶν μεθ' ἡσυχίας καὶ προσοχῆς ἀκήσατε.

LXXXVI Ἐοικέ πως ἀνθρωπείῳ σώματι πόλις. σύνθετον γὰρ, καὶ ἐκ πολλῶν μερῶν, ἐστιν ἑκάτερον· καὶ ἔτε δύναμιν ἔχει ἕκασον τὴν αὐτὴν τῶν ἐν αὐτοῖς μερῶν, ἔτε χρείας παρέχεται τὰς ἴσας. εἰ δὴ λάβοι τὰ μέρη τῆ ἀνθρωπείῳ σώματος ἰδίαν αἴσθησιν καθ' αὑτὰ καὶ φωνὴν, ἔπειτα σάσις ἐν αὐτοῖς ἐμπέσοι καθ' ἓν γενομένοις τοῖς ἄλλοις

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

sunt spectatae. Quod si ad res componendas et ad melioris status spem publice confirmandam fides necessaria videtur, nos certe et caetera bona in vobis fore credimus, nec petimus a plebe aut iusiurandum, aut obsides, aut vllam aliam fidem: nullis tamen vestris postulatis aduersabimur. Ac de fide quidem, propter quam Brutus nos calumniari est conatus, haec sufficiunt. Quod si qua non iusta inuidia in vestris animis residet, quae vobis suadeat vt male de senatu sentiatis, volo et ad haec aliquid respondere, Quirites; et me, per deos oro, quiete et attente audiatis „

„Resp. quodammodo humano corpori similis videtur. vtrumque enim est compositum, et constat ex multis partibus; quarum singulae nec eandem vim habent, nec vsus pares exhibent. Si igitur humani corporis partes singulae proprium sensum et propriam vocem seperatim accipiant, deinde orta inter eas seditione reliquae omnes partes conspirent contra vnum

l εἴτε] Rectius forsan εἴγε, vel tollenda κοὐ. *Sylb.* Malim εἴ, quod aliud εἴτε non subiicitur cui praecedens respondeat. *Port.*

m Ἐναντιωθησόμεθα *Vat.*

n Ἐπιχειρεῖ *Vat.*

o Ἡ δὲ

ἅπασι πρὸς τὴν γαστέρα μόνην, καὶ λέγοιεν οἱ μὲν πόδες, ὅτι πᾶν ἐπ' αὐτοῖς τὸ σῶμα ἐπίκειται· αἱ δὲ χεῖρες, ὅτι τὰς τέχνας ἐργάζονται, καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἐκπορίζεσι, καὶ μάχονται πολεμίοις, καὶ ἄλλα πολλὰ ὠφελήματα παρέχεσιν εἰς τὸ κοινόν· οἱ δ' ὦμοι, ὅτι τὰ ἄχθη πάντα ἐπ' αὐτοῖς κομίζεται. [o] τὸ δὲ στόμα ὅτι φθέγγεται, ἡ δὲ κεφαλὴ, ὅτι ὁρᾷ καὶ ἀκούει καὶ τὰς ἄλλας αἰσθήσεις [p] περιλαβοῦσα ἁπάσας ἔχει, δι' ὧν σώζεται τὸ [q] πρᾶγμα· [r] ἔπειτα φαῖεν πρὸς τὴν γαστέρα· Σὺ δ', ὦ χρηστὴ, τί τῶτων ποιεῖς; ἢ τίς ἐστιν ἡ σὴ χάρις ἡμῖν καὶ ὠφέλεια; ἀλλὰ σύ γε τοσῶτον ἀπέχεις τῆ πράττειν καὶ συγκατορθῶν ἡμῖν τῶν τι κοινῇ χρησίμων, ὥσε καὶ ἀντιπράττεις καὶ ἐνοχλεῖς, [s] καὶ εἴ

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

vnum ventrem, et pedes dicant sibi totum corporis onus incumbere; manus vero, se artes exercere, et victum comparare, et cum hostibus pugnare, et multas alias vtilitates in commune conferre; humeri vero, se omnia onera ferre; caput, se videre, et audire; os, se loqui, et reliquos omnes sensus, quos *a natura* accepit, in se complecti, quibus ipsa corporis vniuersitas conseruatur: deinde ventri dicant, Tu vero, bone, quid horum facis? quam gratiam nobis refers, et ad quid prodes? certe tantum abest vt nos aliqua in re iuues, et aliquid in communem vtilitatem conferas, vt etiam nobis sis impedimento et negotium

o Ἡ δὲ κεφαλὴ ὅτι ὁρᾷ καὶ ἀκούει, τὸ δὲ στόμα ὅτι φθέγγεται, καὶ τὰς ἄλλας αἰσθήσεις παραλαβὸν] Verius in *Cod. Rom.* τὸ δὲ στόμα, ὅτι φθέγγεται· ἡ δὲ κεφαλὴ, ὅτι καὶ ὁρᾷ καὶ ἀκούει, καὶ τὰς ἄλλας αἰσθήσεις παραλαβοῦσα (περιλαβοῦσα *Ven.*) πάσας ἔσχε, δι' ὧν etc. itidemque *Lapus* vertit, *os, quod loquatur; caput, quod videat et audiat; caeterosque comprehendens sensus omnes habeat, per quos seruatur totum.* Quod si lectionem vulgatam sequi omnino velis, nulla eius sententiae alia videtur esse ratio, quam quod os sensuum sit interpres. *Sylb.*

p Περιβαλοῦσα ἁπάσας ἔχε in *Cod. Vat.* qui tamen reliqua perturbata habet.

q Malim σῶμα, vel πᾶν. *Sylb.* Τὸ πρᾶγμα, id est, τὸ σῶμα, τὸ ὁλόκληρον. *Port.*

r Εἶτα φαῖεν *Vat.*

s Illud καὶ vel epitaticῶς accipiendum, vel potius delendum; sicut eam nec *Lapi* versio agnoscit, *officias et turbes, rem intolerabilem cogens. Sylb.*

t Nisi

πρᾶγμα ἀφόρητον, ὑπηρετεῖν [t] ἀναγκάζσα, καὶ φέρειν ἀπανταχόθεν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν σεαυτῆς ἐπιθυμιῶν. φέρε, τί δ' μεταποιώμεθα τῆς ἐλευθερίας, καὶ τῶν πολλῶν ἀφιέμεθα πραγματειῶν, ἃς ἕνεκα ταύτης ὑπομένομεν; εἰ δὴ ταῦτα δόξειεν αὐτοῖς, καὶ μηδὲν ἔτι δρᾷη τὸ ἑαυτῆ ἔργον, ἔσθ' ὅπως ἂν ἐπὶ πολὺ διαρκέσαι δυνηθείη τὸ σῶμα, ἀλλ' ἐκ ἂν ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν τῷ κακίστῳ τῶν μόρων ἀναλωθείη, λιμῷ; [u] ἐκ ἂν ἔχοι ἄλλως τις εἰπεῖν. τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον ὑπολάβετε καὶ περὶ τῆς πόλεως. πολλὰ γὰρ δὴ [x] καὶ ταύτην τὰ συμπληροῦντα ἔθνη, καὶ ἀδὲν ἀλλήλοις ἐοικότα· ὧν ἕκαστον ἰδίαν τινὰ τῷ κοινῷ χρείαν, ὥσπερ τὰ μέλη τῷ σώματι, παρέχεται. οἱ μὲν γὰρ τὰς ἀγρὰς γεωργοῦσιν, οἱ δὲ μάχονται περὶ αὐτῶν πρὸς τὰς πολεμίους, οἱ δ' ἐμπορεύονται πολλὰς διὰ θαλάσσης ὠφελείας, οἱ δὲ τὰς ἀναγκαίας ἐρ-

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat. V.C.* 261. *Var.* 263.

negotium faceſſas, quia cogis (id quod minime ferendum eſt) nos tibi inſeruire, et vndique conquirere quae tuas cupiditates expleant. Eia, cur non afferimus nos in libertatem, et tot moleſtiis nos liberamus, quas huius gratia perferimus? Si igitur haec ipſis placeant, et nulla corporis pars amplius ſuum faciat officium, fierine poteſt vllo modo vt corpus diutius duret, ac non intra paucos dies fame, peſſimo mortis genere, conſumatur? Nullus certe eſt qui poſſit aliter dicere. Eodem ſane modo et de ciuitate ſentiatis. Nam et haec quoque conſtat ex multis et diſſimilibus gentibus; quarum vnaquaeque proprium aliquem reipublicae vſum praebet, vt membra corpori. Alii enim agros colunt, alii pro ipſis pugnant cum hoſtibus, alii mercaturam exercentes multa commoda reip. ex mari afferunt, alii

[t] Niſi tollatur καὶ praecedens, legendum ἀναγκάζεις, cui reſpondent ἀντιπράττεις καὶ ἐνοχλεῖς. *Port.*

[u] τῷ κακίστῳ τῶν μόρων λιμῷ] *Thucydides* famem appellat mortis genus turpiſſimum, l. III. ἐλοίμεθα γὰρ ἂν πρόγε τούτου τῷ αἰσχίστῳ ὀλέθρῳ λιμῷ τελευτῆσαι. *Homerus* οἰκλίστον *Odyſſ.* μ. *Dionyſ.* l. VI. τὸν κακοδαιμονέστατον τῶν μόρων. *Vegetius* quoque l. III. *Et ferro*, ait, *ſaeuior fames eſt. Caſ.*

[x] τὰ συμπληροῦντα καὶ ταύτην ἔθνη *Vat.*

[y] πρὸς

γάζονται τέχνας. εἰ δὲ ταῦτα πάντα τὰ ἔθνη πρὸς τὴν βουλὴν τὴν ἐκ τῶν ἀρίστων συγκειμένην διασασιάσειε, καὶ λέγοι· Σὺ δὲ ἡμῖν, ὦ βουλή, τί ποιεῖς ἀγαθόν; καὶ ἀντὶ ποίας αἰτίας ἄρχειν τῶν ἄλλων ἀξιοῖς; ἀδὲν γὰρ ἂν εἰπεῖν ἔχοις· ἔπειτα ἐκ ἀπαλλαγησόμεθά σε τῆς τυραννίδος ταύτης ἤδη ποτὲ, καὶ δίχα ἡγεμόνος οἰκήσομεν; εἰ δὴ ταῦτα [y] διανοηθέντες, τῶν συνήθων ἐπιτηδευμάτων ἀποσαῖεν, τί κωλύσει ταύτην κακὴν κακῶς ἀπολέσθαι τὴν πόλιν, ὑπὸ λιμοῦ τε καὶ πολέμου, καὶ παντὸς ἄλλου κακοῦ; μαθόντες ἦν, ὦ δημόται, ὅτι καθάπερ ἐν τοῖς σώμασιν ἡμῶν ἡ λοιδορουμένη κακῶς ὑπὸ τῶν πολλῶν [z] τρέφει τὸ σῶμα τρεφομένη, καὶ σώζει σωζομένη, καὶ ἔστιν ὡσεί τις ἑστίασις κοινὴ, τὸ πρόσφορον ἁπάντων καὶ τῆς διαμονῆς αἴτιον ἀποδιδοῦσα· ἕτως ἐν ταῖς πόλεσιν ἡ διοικοῦσα τὰ κοινὰ, καὶ τοῦ προσήκοντος ἑκάστῳ προνοουμένη βουλὴ, πάντα σώζει καὶ φυλάττει καὶ ἐπανορθοῖ· παύσασθε τὰς ἐπιφθόνους κατ' αὐτῆς φωνὰς λέ-

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat. V.C.* 261. *Var.* 263.

alii neceſſarias artes exercent. Quod ſi omnes hae gentes in ſenatum, qui ex optimatibus conſtat, conſpirent, et dicant, Tu vero, ſenatus, quid boni nobis facis? et quam ob cauſſam aliis imperare vis nullam certe afferre poſſes: nonne tandem aliquando ab hac tua tyrannide nos liberabimus, et ſine principe degemus? Si igitur *hae gentes* haec cogitantes a conſuetis ſtudiis diſcedant; quid vetabit hanc ciuitatem malam male perire fame et bello, et quouis alio calamitatum genere? Hoc igitur ſciatis, Quirites, ſicut venter in noſtris corporibus, conviciis immerito a multis petitus, dum alitur alit corpus, et dum ſeruatur id ſeruat, eſtque velut commune quoddam penuarium, quod omnibus membris id impertitur, quod ipſis conducit, et quod pacem omnium conſeruat: ſic etiam in ciuitatibus ſenatum, qui remp. adminiſtrat, et qui ſolicitus eſt de eo quod vnicuique conuenit, omnia ſeruare et cuſtodire et corrigere: quare, definite inuidioſas in eum voces iactare;

[y] Πρὸς τὸ σημαινόμενον (ſc. τὰς πολίτας vel ἀνθρώπους) non ad ἔθνη referendum. *Port.*

[z] Γαστὴρ hic deſideratur, vel ex ſuperioribus repetendum. *Sylb.* et *Port.*

a Vel

γοντες, ὡς [a] ἐξεβλήθητε τῆς πατρίδος, ὡς ἀλῆται καὶ ἄλωκοὶ περιέρχεσθε δι' αὐτήν. οὐδὲν γὰρ ὑμᾶς [b] εἴργασαι κακὸν, οὐδ' ἂν ἐργάσαιτο· ἀλλ' αὐτὴ καλεῖ καὶ ἀντιβολεῖ, καὶ [c] τὰς χεῖρας ὑμῖν ἅμα ταῖς πύλαις ἀναπετάσασα, ὑποδέχεται.„

LXXXVII. Τοιαῦτα λέγοντος τοῦ Μενηνίου, πολλαὶ καὶ ποικίλαι παρ' ὅλην τὴν δημηγορίαν ἐγίνοντο ἐκ τῶν παρόντων φωναί. ἐπειδὴ δὲ τελευτῶν τὸν λόγον, πρὸς ὀλοφυρμοὺς ἐτράπετο, καὶ τὰς μελλούσας καθέξειν συμφορὰς, τούς τε [d] ὑπομένοντας ἐν τῇ πόλει καὶ τοὺς ἀπελαυνομένους, καὶ τὰς ἀμφοῖν ἀπεκλαύσατο τύχας, δάκρυά τε ἀπάντων ἐξεχεῖτο, καὶ μιᾷ βοῇ συμφρονήσαντες ἀνεβόησαν ἀπάγειν σφᾶς εἰς τὴν πόλιν, καὶ μὴ τρίβειν τὸν χρόνον· ὀλίγον τε πάνυ ἐδέησαν [e] ἀπιέναι διὰ τάχους ἐκ τῆς ἐκκλησίας, ἅπαντα τὰ πράγματα τοῖς πρεσβευταῖς ἐπιτρέψαντες, καὶ μηδὲν ἄλλο τῶν εἰς ἀσφάλειαν πραγ-

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* 261. *V.C. Var.* 263.

iactare; vos *scilicet* ab eo patria expulsos, vt errones et mendicos propter eum vagari. Nullo enim maleficio ille vos affecit, nec affecturus est: sed ipse vos reuocat et orat, et passis manibus et simul portis patentibus vos recipiet.„

Dum haec diceret Menenius, per totam concionem multae et variae voces emittebantur ab illis qui ibi aderant. Quum vero in extrema suae concionis parte sese ad lamenta vertisset, et reipublicae calamitates imminentes, tam illis qui in vrbe remanebant, quam illis qui expulsi fuerant, et vtrorumque miserias defleuisset: tunc omnes lacrymas effundere coeperunt, et vna voce ac de communi sententia conclamarunt, vt se in vrbem reduceret, neue tempus tereret. Et certe parum abfuit quin celeriter ex concione abirent, rebus omnibus legatorum arbitrio permissis, * et caeteris suae incolumitatis cautionibus temere neglectis;

a Vel ἐκβληθέντες legendum, vel ante ὡς ἀλῆται inserenda copula καί. *Sylb.*

b Εἴργασαι δεινὸν *Vat.*

c Τὰς ψυχὰς *Vat.*

d Ὑμομενοῦντας *Vat.*

e Ἀπεῖναι] Nota hic ἀπεῖναι pro ἀπιέναι, vt supra bis habuimus κατεῖναι pro κατιέναι. *Sylb.*

* *Vel*, et nullo eorum quae ad securitatem pertinebant confecto. *Port.* Nihil amplius de securitate laborantes. *Gelen.*

f Μέλλοντα

ματευσάμενοι, εἰ μὴ παρελθὼν ὁ Βροῦτος ἐπέσχε τὰς ὁρμὰς αὐτῶν· „Τὰ μὲν ἄλλα καλῶς ἔχειν τῷ δήμῳ, λέγων, ὅσα ἡ βουλὴ ὑπισχνεῖτο, καὶ πολλὴν αὐτῇ τῶν συγχωρηθέντων χάριν ἔχειν ἀξιῶν· δεδοικέναι μέντοι τὸν [f] ἅπαντα χρόνον φάσκων, καὶ τοὺς αὖθίς ποτε τυραννικοὺς ἄνδρας ἐπιχειρήσοντας, [g] εἰ τύχοι, περὶ τῶν γεγονότων τῷ δήμῳ μνησικακεῖν· μίαν δ' εἶναι [h] μόνην ἀσφάλειαν πᾶσι τοῖς δεδοικόσι τοὺς κρείττονας ταύτην, εἰ γένοιτο αὐτοῖς φανερὸν, ὅτι τοῖς βουλομένοις αὐτοὺς ἀδικεῖν, οὐχ ὑπάρξει δύναμις· ἕως δ' ἂν παρῇ τὸ δύνασθαι πονηρὰ δρᾶν, οὐκ ἐλλείψει τοῖς πονηροῖς τὸ βούλεσθαι. ταύτης οὖν εἰ τύχοιεν τῆς ἀσφαλείας, ἔνθεν αὐτοῖς ἔτι

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* 261. *V.C. Var.* 263.

glectis; nisi progressus Brutus eorum impetum repressisset, dicens: „Caetera quidem, quae senatus plebi offerebat, recte se habere, et se magnam ei ob postulata concessa gratiam habendam censere: sed tamen se omne posterum tempus timere et homines ingenio tyrannico praeditos, ne rursus aliquando (si se occasio obtulerit) praeteritas plebis iniurias in memoriam reuocent, easque vlcisci conentur. Vnam vero rationem esse, qua caueatur omnibus qui potentiores timent, hanc videlicet, si compertum habeant, iis qui iniuriam ipsis facere volent, potestatem defore: quamdiu enim malefaciendi facultatem illi habuerint, non defore improbis voluntatem. Si igitur hanc cautionem plebeii fuerint consequuti, nulla re illis praeterea opus fore.„ Quum

Brutipostulata.

f Μέλλοντα seu ἐπίοντα χρόνον maluit *Gelenius*. Persuasum habeo τὸν εἰσέπειτα χρόνον, vel (vt etiam scribi solet) τὸν εἰς ἔπειτα χρόνον *Dionysium* scripsisse. *Steph.* Nihil mutandum esse censeo. nam τὸν ἅπαντα χρόνον appellat quod libro quarto τὸν ἅπαντα βίον, et alii auctores τὸν μακρὸν χρόνον. *Dionysius* l. VII. τὸν μακρὸν αἰῶνα dixit. ἐνθυμούμενος (inquit) ὅσας ὁ μακρὸς αἰὼν φέρει μεταβολάς. *Casaub.*

g *Lapus* fine distinctione legit εἰ τύχοι περὶ τῶν γεγονότων τῷ δήμῳ μνησικακεῖν, vt μνησικακεῖν feratur non ad participium ἐπιχειρήσοντα, sed ad verbum τύχοι, *si accideret vt haec gesta populo obiicerent*, vel potius, *si accideret vt ob hanc secessionem memores in populum iras effunderent. Sylb.*

h Πᾶσι τοῖς δεδοικόσι τοὺς κρείττονας μόνην ἀσφάλειαν ταύτην *Vat.*

[i] δήσει.„ ὑποτυχόντος δὲ τῦ [k] Μενινίϑ, καὶ κελεύσαντος λέγειν τὴν ἀσφάλειαν, [l] ἧς ἔτι τὸν δῆμον οἴεται δεῖσθαι, „Συγχωρήσατε, φησὶν, ἡμῖν ἄρχοντας ἀποδεικνύναι καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἐξ ἡμῶν [m] ὅσους δή τινας, οἵτινες ἄλλα μὲν ἁδενὸς ἔσονται κύριοι, τοῖς δ' ἀδικουμένοις ἢ κατισχυομένοις τῶν δημοτῶν βοηθήσουσι, καὶ ἀ περιόψονται τῶν δικαίων ἀποστερούμενον ἁδένα· τῦτο ὑμᾶς ἀντιβολῶμεν καὶ δεόμεθα πρὸς τοῖς ἄλλοις οἷς δεδώκατε, εἰ μὴ λόγος, ἀλλ' ἔργον εἰσὶν αἱ διαλλαγαὶ, ὁδῆναι καὶ χαρίσασθαι.„

LXXXVIII. Ὁ μὲν ἓν δῆμος, ὡς τάτων ἤκουσε, μεγάλῃ βοῇ καὶ [n] μέχρι πολλῦ κατεχούσῃ τόν τ' ἄνδρα ἐπῄνει, καὶ τὰς πρεσβευτὰς παρεκάλει συγχωρῆσαι σφίσι καὶ τῦτο. οἱ δὲ πρέσβεις μεταξάντες ἐκ τῆς ἐκκλησίας, καὶ διαλεχθέντες ὀλίγα πρὸς ἀλλήλους, παρῆσαν ἀ διὰ μακρῦ.

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

Quum autem Menenius eius verba excepiſſet, et iuſſiſſet dicere cautionem qua plebem adhuc egere exiſtimabat, „Concedite, inquit, nobis, vt quotannis aliquot ex ordine noſtro eligamus, qui magiſtratum gerant, quique nullam aliam auctoritatem ac poteſtatem habeant; ſed tantum plebeiis iniuriam et vim patientibus opem ferant, nec quemquam iure ſuo fraudari patiantur. A vobis autem ſuppliciter petimus et precibus contendimus, vt praeter alia, quae vltro nobis conceſſiſtis, (ſi modo non verbis, ſed reuera de pace agitur) hoc quoque detis et largiamini.„ Plebs igitur his auditis ingenti ac longo clamore hominem laudauit, et a legatis petiit vt hoc quoque ſibi concederent. Tum legati, quum e concione receſſiſſent, poſt habitum inter ſe breue colloquium, non multo poſt redierunt. Facto autem

i Forſan rectius δεήσειν, itidemque v. 9. ἐλλείψειν: eo ſcilicet verbi modo quo pag. huius v. 4. dicit εἶναι. *Sylb.*

k Μενηνίϑ *Vat.*

l Ἣν ἔτι pro ἧς ἔτι, articulo poſito in eodem caſu cum nomine praecedente. *Port.*

m Scribendum potius coniuncte ὅσους δήτινας: atque idem et alibi error eſt corrigendus. *Steph.*

n Κατέχων] κατεχούσῃ *Vat.*

o Πρεσ-

σιωπῆς δὲ γενομένης, παρελθὼν ὁ Μενήνιος, εἶπε· „Τὸ μὲν πρᾶγμα, ὦ δημόται, μέγα καὶ πολλῶν μεσὸν ὑποψιῶν ἀτόπων· δέος τε καὶ φροντὶς ἡμᾶς εἰσέρχεται, μή ποτε δύο πόλεις ποιήσωμεν ἐν μιᾷ· πλὴν, τό γ' ἐφ' ἡμῖν εἶναι μέρος, ἀδὲ πρὸς ταύτην ἐναντιώμεθα τὴν δέησιν ὑμῶν. τῦτο μέντοι χαρίσασθε ἡμῖν, ὃ καὶ ὑπὲρ ὑμῶν ἐστιν· ἐπιτρέψατε τῶν [o] πρεσβευτῶν τρισὶν εἰς τὴν πόλιν ἀφικομένοις δηλῶσαι τῇ βουλῇ ταῦτα· καὶ γὰρ εἰ τὴν ἐξουσίαν παρ' αὐτῆς [p] ἔχομεν, ὅπως ἂν βουλώμεθα, ποιήσασθαι τὰς διαλλαγὰς, αὐτοκράτορες ὄντες τῶν ὑποσχέσεων, αὐτοί γέ τοι ἀ δικαιῦμεν τῦτο λαβεῖν· ἀλλ' ἐπειδὴ παρὰ δόξαν ἡμῖν ἀπήντηται πρᾶγμα καινὸν, [q] οἷα" ἀφελόμενοι τὴν ἰδίαν ἐξουσίαν, τῷ συνεδρίῳ φέροντες ἀναθήσομεν· πεπείσμεθα μέντοι κἀκείνῳ [r] ταῦτα δόξειν ἅπερ ἡμῖν. ἐγὼ μὲν οὖν ἐνθάδε μενῶ, καὶ σὺν ἐμοί τι μέρος τῆς πρεσβείας· Οὐαλέριος δὲ πορεύσεται, καὶ οἱ λοιποὶ σὺν αὐτῷ.„ ἐδόκει ταῦτα· καὶ κατὰ σπε-

autem ſilentio, Menenius progreſſus ita eſt loquutus: „Haec res, Quirites, magna eſt, et multis ſuſpicionibus abſurdis plena; et timor et cura nos ſubit, ne forte duas ciuitates in vna faciamus: verumtamen, quantum in nobis erit, ne huic quidem veſtrae petitioni aduerſabimur. Hoc tamen nobis concedite, quod etiam pro vobis facit: permittite legatis vt in vrbem redeant, et haec ſenatui declarent. Quamuis enim poteſtatem ab eo acceperimus arbitratu noſtro compoſitionem faciendi, et libere ac abſolute pollicendi quicquid placuerit, tamen minime aequum cenſemus, vt tantum nobis aſſumamus: ſed quia praeter opinionem noua haec res nobis occurrerit, quaſi hac noſtra poteſtate priuati, rem totam ad ſenatum referemus. perſuaſum tamen habemus eadem illi, quae et nobis probatum iri. Ego igitur hic manebo, et mecum pars aliqua legatorum: Valerius vero cum reliquis ſuis ſociis abibit.„ Placuerunt iſta: propereque conſcenſis equis

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

o Πρεσβευτῶν τισιν εἰς τὴν *Vat.* ne, ſcribendum κἂν γὰρ ἔχωμεν.

p Ἔχωμεν] Ἔχομεν *Vat.* quo modo legendum eſſe coniecerat *Sylb.* aut, mutata coniunctione, ſcribendum κἂν γὰρ ἔχωμεν.

q Deeſt *Vat.*

r Si ταὐτὰ malis, per me licet. *Sylb.*

δὴν ἀναβάντες ἐπὶ τὰς ἵππους, ἤλαυνον εἰς τὴν πόλιν οἱ μέλλοντες δηλώσειν τῇ βουλῇ τὰ γενόμενα. [s] προθέντων δὲ τῶν ὑπάτων λόγον τοῖς συνέδροις, Οὐαλερίῳ μὲν ἦν γνώμη, διδόναι καὶ ταύτην τῷ δήμῳ τὴν χάριν· Ἄππιος δὲ, ὅσπερ ἐξ ἀρχῆς ἠναντιοῦτο ταῖς διαλλαγαῖς, καὶ τότ' ἐκ τοῦ φανεροῦ ἀντέλεγε, βοῶν καὶ θεοὺς ἐπιμαρτυρόμενος, [t] καὶ ὅσων [u] μέλλοι σπέρμα κακῶν [x] βαλεῖν τῇ πολιτείᾳ [y] προλέγων. ἀλλ' οὐκ ἔπειθε τοὺς πολλοὺς, ὡρμηκότας, ὥσπερ εἶπον, διαλύσασθαι τὴν στάσιν. γινέται δὴ ψήφισμα τῆς βουλῆς, τά τ' ἄλλα, ὅσα οἱ πρέσβεις ὑπέσχοντο τῷ δήμῳ, εἶναι κύρια, καὶ τὴν ἀσφάλειαν, ἣν ἠτεῖτο, ἐπιτρέπειν. ταῦτα οἱ πρέσβεις διοικησάμενοι, τῇ κατόπιν ἡμέρᾳ παρῆσαν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, καὶ τὰ δόξαντα τῇ βουλῇ διεσάφησαν. μετὰ τοῦτο [z] Μενηνίου παραινέσαντος τοῖς δημόταις ἀποστεῖλαί τινας εἰς τὴν βουλὴν, οἷς τὰ πιστὰ δώσει, πέμπεται Λεύκιος Ἰούνιος Βροῦτος, ὑπὲρ οὗ πρότερον εἴρηκα, καὶ σὺν αὐτῷ Μάρκος Δέκιος, καὶ [a] Σπόριος Ἰκίλιος. τῶν δὲ παρὰ τῆς βουλῆς ἀφιγμένων, οἱ μὲν ἡμίσεις ἅμα τοῖς περὶ τὸν Βροῦτον [b] εἰς τὴν πόλιν ἀπεστάλησαν· Ἀγρίππας δὲ μετὰ τῶν λοιπῶν κατέμεινεν ἐπὶ τοῦ στρατοπέδου, διαγράψας παρακληθεὶς τὸν νόμον τοῖς δημοτικοῖς, καθ' ὃν ἀποδείξουσι τὰς ἀρχάς.

Τῇ δ' ἑξῆς ἡμέρᾳ παρῆσαν μὲν οἱ περὶ τὸν Βροῦτον, πεποιημένοι τὰς πρὸς τὴν βουλὴν συνθήκας διὰ τῶν εἰρηνοδικῶν, οὓς καλοῦσι [c] Ῥωμαῖοι Φιτιάλεις. νεμηθεὶς δ' ὁ δῆμος εἰς τὰς τότε οὔσας φρατρίας, ἢ ὅπως βούλεταί τις αὐτὰς προσαγορεύειν, ὡς ἐκεῖνοι καλοῦσι κουρίας, ἄρχοντας ἐνιαυσιαίους [d] ἀποδεικνύουσι τοὺς περὶ Λεύκιον Ἰούνιον Βροῦτον, καὶ Γάϊον Σικίννιον Βελλοῦτον, οὓς καὶ τέως

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

equis qui senatui nunciaturi erant, quae gerebantur, ad vrbem contenderunt. Quum autem consules rem ad senatum retulissent, Valerius hoc quoque beneficium plebi dandum censuit: at Appius, qui iam ab initio paci aduersabatur, tunc quoque aperte contradixit, vociferans et deos obtestans, et praedicens quantarum reipublicae calamitatum semina *Valerius* iacturus esset. sed maximae eorum parti hoc persuadere non potuit; quia, vt ante dixi, ad pacem erat procliuior. Factum igitur est senatusconsultum, vt cum caetera, quae legati plebi promiserant, rata essent, tum etiam ei hanc cautionem, quam petebat, permitterent *et concederent*. His peractis, legati postero die in castra redierunt, et

[s] Προσθέντων] Προθέντων *Vat.* quod placuit etiam *Porto*.

[t] Ὅσων] Malim ὅσων. *Cas.*

[u] Illud μέλλοι ad solum Valerium est referendum: alii tamen videntur legisse μέλλοιεν, vt hoc de senatoribus omnibus intelligatur. *Port.*

[x] Βαλεῖν pro ἐμβαλεῖν positum. *Cas.*

[y] Καὶ ὅσον μέλλοι σπέρμα κακῶν βαλεῖν τῇ πολιτείᾳ] Sic dixit *Clemens Alexandrinus* in *Protreptico*, quosdam σπέρμα κακίας καὶ φθορᾶς ἐγκαταφυτεύσειν τῷ βίῳ, τὰ μυστήρια. Locum vero *Dionysii* etiam *Plutarchus* in eadem historia illustrabit, apud quem queritur Coriolanus, populares istos et προδότας τῆς δημοκρατίας σπέρματα πονηρὰ θρασύτητος καὶ ὕβρεως εἰς ὄχλον ἀφειμένα τρέφειν κατ' αὐτῶν. *Casaub.*

[z] Μενηνίου *Vat.*

[a] Σπόριος Σικίλιος in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.* In *Liuio* et *Lapi* versione Σπ. Ἰκίλιος dicitur: cuius scripturae vestigia sunt etiam paullo post in corrupto Ἰκσίλλιος v. 26. *Sylb.* Malim Γάϊος Ἰκίλιος,

[b] Εἰς τὴν πόλιν ὑπέστρεψαν *Vat.*

[c] Vide *Var. Lect.* ad p. 126.

* Vide *Annott.* ad pag. 131.

[d] Ἀποδεικνύουσι τούσδε· Λεύκιον Ἰούνιον etc. *Vat.*

et senatus placita exposuerunt. Postea, quum Menenius suasisset plebi vt aliquos ad senatum mitteret, qui ab eo fidem acciperent, mittitur L. Iunius Brutus, de quo ante feci mentionem, et cum eo M. Decius, et Sp. Icilius. Legatorum vero a senatu missorum dimidia pars cum Bruto in vrbem est missa: Agrippa vero cum reliquis remansit in castris, rogatus vt perscriberet leges plebi, quibus magistratus crearet.

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

Sequenti die Brutus cum collegis reuersus est, icto foedere cum senatu per εἰρηνοδίκας, quos Romani *fetiales vocant. Plebs vero diuisa in φρατρίας, quae tunc erant, siue quocunque alio nomine velit quis eas appellare, quas illi curias vocant, annuos magistratus creauit, Lucium Iunium Brutum, et Caium Sicinnium Bellutum, de quo paullo post agitur. *Port.*

LXXXIX

εἶχον ἡγεμόνας· καὶ ἔτι πρὸς τούτοις, Γάϊον καὶ Πόπλιον Λικιννίους, καὶ [e]Γάϊον Ἰσσίλλιον Ῥιγανόν [f]. ἔτοι τὴν δημαρχικὴν ἐξουσίαν πρῶτοι παρέλαβον οἱ πέντε ἄνδρες, ἡμέρᾳ τετάρτῃ [g]πρὸ τριῶν εἰδῶν Δεκεμβρίων, ὥσπερ καὶ μέχρι τοῦ καθ' ἡμᾶς χρόνου γίνεται. τελεσθέντων δὲ τῶν [h]ἀρχαιρεσίων, τοῖς μὲν παρὰ τῆς βουλῆς ἤκουσι [i]καλῶς ἔχειν ἐδόκει πάντα περὶ ὧν ἀπεστάλησαν· ὁ δὲ Βροῦτος ἐκκλησίαν συναγαγὼν, συνεβούλευε τοῖς δημόταις ἱερὰν

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* 261. *V.C. Var.* 263. *Tribuni plebis.*

tum, quos et ad id vsque tempus duces habebant: et praeter iſtos Caium et Publium Licinios, atque Caium Icilium Rugam. Hi quinque primi tribunitiam poteſtatem acceperunt quarto idus Decembris, quemadmodum vſque ad hanc noſtram aetatem fit. Poſt comitia peracta, legatis a ſenatu miſſis, ea omnia quorum cauſſa legati fuerant, recte ſe habere viſa ſunt. Brutus vero conuocata concione ſuaſit plebi, vt ſuum magiſtratum ſacroſanctum eſſe

e Γάϊον Οὐεσίλλιον Ῥιγανὸν *Vat.* Ἰκίλιον Ῥῦγαν legunt *Lapus* et *Gelen.* hic vero Spurium vocat ex praecedentibus. Vide p. 438. iuxta *Ed. Sylb.*

f Ἰσσίλλιον Ῥιγανὸν] In primorum tribunorum nominibus (inquit *Glareanus*) non prorſus conueniunt *Liuius* atque *Dionyſius*. *Liuius* duos primum creatos ait, C Licinium ac L. Albinum; hos autem, tres ſibi collegas creaſſe: in his Sicinium fuiſſe, ſeditionis auctorem. de alteris duobus, qui fuerint, minus conuenire. At *Dionyſius* L. Iunium Brutum, C. Sicinium Bellutum primos; deinde C. et P. Licinios, et C. Icilium Rugam. Haec *Glareanus*. Similiter *Sigonius*; Primos duos creatos *Liuius* C. Licinium et L. Albinum vocat: *Paedianus* L. Sicinium, L. F. Bellutum, L. Iunium C. F. Paterculum: *Dionyſius* C. Sicinium Bellutum, L. Iunium Brutum: *Plutarchus* in Poplicola, Iunium Brutum, et Sicinium Bellutum: *Suidas* in voce Δήμαρχοι, Sicinium et Brutum. Ex tribus reliquis, vnum Sicinium nominat *Liuius*: de reliquis parum ait conuenire. *Dionyſius* autem eos C. et P. Licinios, et C. Icilium Rugam vocat. *Sylb.*

g Scripſit, opinor, *Dionyſius* πρὸ τῶν εἰδῶν. *Paulus Manut.* de Comitiis Rom. c. 13. Atque ita ſcribendum eſſe monuerunt *Sylb.* et *Port.*

h Ἀρχαιρεσιῶν in *Ed. Steph.* quo admiſſo, vel τελεσθεισῶν legendum, vel Atticorum more nomen foemininum cum participio maſculino iunctum eſſe dicendum. *Port.*

i Κακῶς perperam in *Ed. Steph.*

k Καὶ

καὶ ἄσυλον ἀποδεῖξαι τὴν ἀρχὴν, νόμῳ τε καὶ ὅρκῳ βεβαιώσαντας αὐτῇ τὸ ἀσφαλές. ἐδόκει ταῦτα πᾶσι, [k]καὶ γράφεται πρὸς αὐτῦ καὶ τῶν συναρχόντων ὅδε ὁ νόμος [l]· „ὅτι δήμαρχον ἄκοντα, ὥσπερ [m]ἕνα τῶν πολλῶν, [n]μηδεὶς μηδὲν ἀναγκαζέτω δρᾶν, μηδὲ μαστιγάτω, μηδὲ ἐπιτατ]έτω μαστιγῦν ἑτέρῳ, μηδὲ ἀποκτιννύτω, μηδὲ ἀποκτείνειν κελευέτω. ἐὰν δέ τις τῶν ἀπηγορευμένων τι ποίηση, ἐξάγιστος ἔστω, καὶ τὰ χρήματα αὐτῦ Δήμητρος ἱερά· καὶ ὁ κ]είνας τινὰ τῶν ταῦτα εἰργασμένων, φόνου καθαρὸς ἔστω. [o]καὶ ἵνα μὴ μηδ' εἰς τὸ λοιπὸν τῷ δήμῳ ἐξουσία γένηται καταπαῦσαι τόνδε τὸν νόμον,

esſe decerneret, lege et iureiurando confirmata eius rei cautione. Placuerunt haec omnibus, lexque ab ipſo eiuſque collegis ſcripta eſt. Legis autem verba haec ſunt: „Tribunum plebis inuitum nemo, vt vnum de vulgo, quidquam facere cogito, neque verberato, nec ab alio verberari iubeto, neque interficito, neque interfici iubeto. Quod ſi quis contra ea, quae interdicuntur aliquid fecerit, ſacer eſto, et bona eius Cereri ſacra ſunto: et qui eum occiderit, qui tale facinus patrarit, purus a caede eſto. Et ne in poſterum liceret plebi hanc legem abrogare, ſed vt in perpe-

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* 261. *V.C. Var.* 263.

k Καὶ γράφεται πρὸς αὐτῦ καὶ τῶν συναρχόντων ὅδε ὁ νόμος *Vat.* verbo ἐστὶ omiſſo. quod placuit etiam *Sylburgio*. Vulgatae ſic dant — συναρχόντων. ὅδε ὁ νόμος ἐστὶ. Δήμαρχον.

l Ὃ δὲ ὁ Νόμος ἐστὶν] Huc pertinent quae *Briſſonius* de Formulis l. II. p. 155. annotat e *Liuii* lib. III. *Ipſis quoque Tribunis, vt ſacroſancti viderentur, relatis quibuſdam ex magno intervallo ceremoniis, renouarunt: et cum religione inuiolatos eos, tum lege etiam fecerunt; ſanciendo* VT QVI TRIBVNIS PL. AEDILIBVS, IVDICIBVS, DECEMVIRIS NOCVISSET, EIVS CAPVT IOVI SACRVM ESSET; FAMILIA AD AEDEM CERERIS, LIBERI LIBERAEQVE VENVM IRET. Similiter hoc legis caput, quod habent *Scaligeri* Notae in Feſtum: QVEI. ALITER. FAXIT. CVM. PEQVNIA. FAMILIAQVE. SACER. ESTO. SEI. QVIS. EM. OCCISIT. PARICEIDA. NEC ESTO. quod idem erat, SE. FRVDE. SVA. LICETO: et, SINE. CAPITALI. NOXA. ESTO: et, IVRE. CAESVS. ESTO. *Sylb.*

m Alibi paſſim cum articulo ἕνα τῶν πολλῶν. *Sylb.* vulgatis deeſt articulus.

n Μηδεὶς μηδένα *Vat.*

o Καὶ ἵνα μὴ μήδε τὸ λοιπὸν *Vat.* vulgatis deeſt μηδὲ.

ἀλλ' εἰς πάντα τὸν χρόνον ἀκίνητος διαμείνῃ, πάντας ἐτάχθη Ῥωμαίους ὀμόσαι καθ' ἱερῶν, ἢ μὴν [p] χρήσεσθαι τῷ νόμῳ καὶ αὐτοὺς καὶ ἐγγόνους τὸν ἀεὶ χρόνον. ἀρά τε τῷ ὅρκῳ προσετέθη, τοῖς μὲν ἐμπεδοῦσι τοὺς θεοὺς τοὺς ἐρανίους ἵλεως εἶναι, καὶ δαίμονας τοὺς καταχθονίους· τοῖς δὲ παραβαίνουσιν, ἐναντία καὶ τὰ παρὰ θεῶν γίνεσθαι, καὶ τὰ παρὰ δαιμόνων, ὡς ἄγει τῷ μεγίστῳ ἐνόχοις. ἐκ τούτων κατέστη τοῖς Ῥωμαίοις ἔθος, τὰ τῶν δημάρχων σώματα ἱερὰ εἶναι καὶ παναγῆ, καὶ μέχρι τοῦ καθ' ἡμᾶς χρόνου διαμένει.

XC. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐψηφίσαντο, βωμὸν κατεσκεύασαν ἐπὶ τῆς ἀκρωρείας, ἐν ᾗ κατεστρατοπέδευσαν, ὃν ἐπὶ τοῦ κατασχόντος αὐτοὺς δείματος τότε ὠνόμασαν, ὡς ἡ πάτριος αὐτῶν σημαίνει γλῶσσα, [q] Διὸς Δειματίου. ᾧ θυσίας ἐπιτελέσαντες, καὶ τὸν ὑποδεξάμενον αὐτοὺς τόπον ἱερὸν ἀνέντες, κατῆσαν εἰς τὴν πόλιν ἅμα τοῖς πρέσβεσιν. ἀποδόντες δὲ καὶ τοῖς ἐν τῇ πόλει θεοῖς χαριστήρια, καὶ τοὺς πατρικίους πείσαντες ἐπικυρῶσαι τὴν ἀρχήν, ψῆφον ἐπενέγκαντας, ἐπειδὴ καὶ τοῦτο παρ' αὐτῶν ἔτυχον, ἐδεήθησαν ἔτι τῆς βουλῆς ἐπιτρέψαι σφίσιν ἄνδρας ἐκ τῶν δημοτικῶν δύο καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἀποδεικνύναι, τοὺς ὑπηρετήσοντας τοῖς δημάρχοις ὅσων ἂν δέωνται, καὶ δίκας, ἃς ἂν ἐπιτρέψωνται ἐκεῖνοι, κρινοῦντας, ἱερῶν τε καὶ δημοσίων τόπων καὶ τῆς κατὰ τὴν ἀγορὰν εὐετηρίας ἐπιμελησομένους. λαβόντες δὲ καὶ τοῦτο τὸ συγχώρημα παρὰ τῆς βουλῆς, ἀποδεικνύουσιν ἄνδρας, οὓς ὑπηρέτας τῶν δημάρχων καὶ συνάρχοντας, καὶ δικασὰς ἐκάλουν. νῦν μέντοι κατὰ τὴν ἐπιχώριον γλῶτταν ἀφ' ἑνός, ὧν πράττουσιν, ἔργων, ἱερῶν τόπων ἐπιμεληταὶ καλοῦνται, καὶ τὴν ἐξουσίαν ἀπ' [r] ὑπηρετικῆς ἑτέρων ἔχουσι.

Per. Iul. 4223. Ante Chr. 491. Olymp. 72 ½. Cat. V.C. 261. Var. 263.

perpetuum immobilis maneret, decretum fuit vt omnes ciues Romani iurarent per sacra, vtique se suosque posteros in perpetuum hac lege vsuros: additaque est ad iusiurandum precatio, vt iis, qui hanc legem confirmassent et immobilem seruassent, et dii superi et dii inferi propitii essent: iis vero qui eam violassent, omnia contraria a diis vtrisque, vt maximo piaculo obnoxiis contingerent. Hinc mos apud Romanos obtinuit vt tribunorum corpora sacrosancta essent, et ad nostra vsque tempora durauit.

His ita decretis, aram exstruxerunt in summo montis vertice, vbi castra posuerant, quam a terrore, qui tunc ipsos corripuerat *ac infestarat*, suo patrio sermone, Iouis terrorem incutientis *aram* appellarunt. Cui *deo* peractis sacrificiis, et loco, a quo fuerant recepti, consecrato, in vrbem cum legatis descenderunt. Quum autem diis quoque, qui in vrbe colebantur, victimas et sacrificia, vt ipsis *ob pacem factam* pratias agerent, persoluissent, et patriciis persuasissent vt suffragiis magistratum suum confirmarent, hac quoque re ab illis impetrata, petierunt praeterea a senatu vt sibi permitteret, vt duos de plebe quotannis crearent, qui tribunis ministrarent ea omnia, quibus indigerent, et de caussis, quae eorum arbitrio permissae fuissent, cognoscerent, et sacrarum aedium, et publicorum locorum, et annonae curam gererent. Hac quoque re a senatu impetrata, crearunt quosdam quos ministros tribunorum plebis et collegas et iudices appellabant. Nunc tamen patrio Romanorum sermone ab vno officio, quo funguntur, vocantur * sacrarum aedium curatores, et potestatem alterius magistratus ministram, vt antea, habent. Multae

p χρήσασθαι *Vat.*

q Ita, ni fallor, Faunum terriculamentorum auctorem vocat *Dionysius*. nam de eo (p. 279. v. 1.) haec tradit, τούτῳ (sc. Φαύνῳ) ἀνατιθέασι τῷ δαίμονι Ῥωμαῖοι τὰ πανικὰ, καὶ ὅσα φάσματα etc. δείματα φέροντα. *Port.*

r Ἐξουσίαν ὑπηρετικὴν] Scriberem ὑπηρετητικὴν potius. Mihi tamen pridem in mentem venerat καὶ τὴν ἐξουσίαν ἀπ' ὑπηρετικῆς. nam id videtur dicere voluisse: auctam postea fuisse aedilium potestatem, neque iam, vt ab initio, quando primum creati sunt aediles, tribunis ὑπηρετεῖν; sed maxima obire munia. Atque hoc sane verum est: nam post aliquot annos creati sunt aediles curules, quorum potestas fuit maxima, vt ex *Cicerone* et aliis constat. Illud δὲ quod sequitur interpretor ἀλλὰ, vt alibi. Si vulgatam lectionem retineamus, ἑτέρων interpretabimur non de tribunis, sed de maioribus magistratibus, censoribus inprimis, vt puto. Sane aediles inter maiores magistratus fuere. *Casaub.*

* *Romanis* Aediles.

Per. Iul. 4223. Ante Chr. 491. Olymp. 72 ½. Cat. V.C. 261. Var. 263. Aediles plebis.

σιν, ὡς πρότερον. ἐπιτέτραπ]αι δ' αὐτοῖς πολλὰ καὶ μεγάλα, καὶ σχεδὸν ἐοίκασί πως κατὰ τὰ πλεῖστα τοῖς παρ' Ἕλλησιν ἀγορανόμοις.

XCI. Ἐπεὶ δὲ κατέστη τὰ πράγματα, καὶ τὸν ἀπ' ἀρχῆς κόσμον ἐκομίσατο ἡ πόλις, ἐπὶ τὰς ἔξω πολέμους ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων στρατιὰ κατελέγετο, πολλὴν εἰσενεγκαμένη προθυμίαν τῷ δήμῳ, καὶ δι' ὀλίγου χρόνου πάντα τὰ εἰς πόλεμον ἐπιτήδεια εὐτρεπῆ ποιήσαντος. τῶν δ' ὑπάτων διακληρωσαμένων περὶ τῆς ἐξουσίας, ὡς ἔστιν αὐτοῖς ἔθος, Σπόριος μὲν Κάσσιος, ὃς ἔλαχε τὴν τῶν κατὰ τὴν πόλιν ἐπιμέλειαν, [s]ὑπέμεινε, μέρος τῆς κατειλεγμένης δυνάμεως λαβὼν τὸ ἀρκοῦν· [t]Πόσθμος δὲ Κομήνιος ἐξῆγε τὴν λοιπὴν στρατιάν, Ῥωμαίων τ' αὐτῶν ἀξιόχρεων ἄγων μοῖραν, καὶ [u]Λατίνων τὸ συμμαχικόν, οὐκ ὀλίγον ὄν.

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* 261. *V.C. Var.* 263.

Multae autem et magni momenti res illis committuntur, et quodammodo fere plurimis in rebus similes sunt iis, qui apud Graecos * ἀγορανόμοι vocantur.

Pace autem domi parta, et republica in pristinum statum restituta, ad bella externa a ducibus delectus habebantur magna plebis alacritate, ita vt breui temporis spatio res omnes ad bellum necessariae paratae fuerint. Quum autem consules de more, munia ac prouincias sortiti fuissent, ** Sp. Cassius, cui rerum vrbanarum cura obtigerat, delecti exercitus partem, quanta ad vrbis custodiam sufficeret, apud se retinuit, reliquos ad militiam misit. Postumus vero Cominius eduxit reliquum exercitum, qui constabat ex Romanorum ipsorum non contemnendis copiis, et Latinorum auxiliis non

* Id est, *fortè et rerum venalium arbitri.*

** Sp. Cassio cura rerum vrbanarum obtigit, relictumque militum, quantum *ad praesidium vrbis* sufficere videretur: reliquum exercitum eduxit Postumus etc. *Gelen.*

s Ἔπεμψε μέρος τ.κ. δυνάμεως, λαβὼν τὸ ἀρκοῦν] Pro ἔπεμψε requiritur aliud verbum in retinendi significatione, aut simili.

t Ποσθμιος minus recte in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat. Plutarcho* in *Coriolano* sine praenomine dicitur Κομίνιος. *Sylb.*

u Λατίνων τι συμ. *Vat.*

x Λογγέ-

κρίνας δὲ Οὐολούσκοις ἐπιχειρεῖν πρώτοις, πόλιν αὐτῶν [x]Λογγόλαν ἐξ ἐφόδου καταλαμβάνεται, ἐπιβαλλομένων μὲν τῶν ἐν αὐτῇ μεταποιεῖσθαί τινος ἀρετῆς, καὶ τινα στρατιὰν [y]ὕπαιθρον ἀποσειλάντων, ἢ τοὺς ἐπιόντας ἀνείρξειν ἐπίστευον, αἰσχρῶς δ' ἀναγκασθέντων φυγεῖν, πρὶν ἢ λαμπρόν τι ἔργον ἀποδείξασθαι, καὶ οὐδ' ἐν τῇ τειχομαχίᾳ γενναῖον οὐδὲν ἀποδειξαμένων. μιᾷ γὰρ ἡμέρᾳ τῆς τε γῆς αὐτῶν Ῥωμαῖοι ἐκράτησαν ἀκονιτὶ, καὶ τὴν πόλιν ἁ πολλὰ πραγματευθέντες κατὰ κράτος ἔλαβον. ὁ δὲ τῶν Ρωμαίων στρατηγὸς τά τ' [z]ἐγκαταληφθέντα χρήματα διαρπάσαι τοῖς στρατιώταις ἐφεὶς, καὶ φρουρὰν ἐν τῇ πόλει καταλιπὼν, ἐξῆγε τὴν δύναμιν ἐφ' ἑτέραν πόλιν τῶν Οὐολούσκων, ἣ καλεῖται μὲν [a]Πολούσκα, διάστημα δ' ἀπὸ πολὺ τῆς Λογγόλας ἀπέχει. ἀδένος δ' αὐτῷ

non paruis. Quum autem statuisset primum Volscos aggredi, Longulam eorum vrbem primo impetu cepit, et licet oppidani fortitudinem aliquam sibi vendicare conati fuissent, licet etiam ex vrbe in campos apertos copias quasdam misissent, quibus Romanum exercitum venientem a se arceri posse confidebant, turpiter tamen terga fugae dare sunt coacti, antequam praeclarum vllum facinus ederent, ne in ipsa quidem murorum oppugnatione vllo forti facinore edito. Vno igitur die Romani et eorum agro sine vllo labore potiti sunt, et vrbem absque magno negotio vi ceperunt. Imperator autem Romanus, quum res in vrbe relictas *ac inuentas* militibus in praedam concessisset, et praesidium in ea reliquisset, eduxit copias in aliam vrbem Volscorum, quae Polusca vocatur, et a Longula non multum abest. Quum autem nullus

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* 261. *V.C. Var.* 263. *Volsci debellati.*

x Λογγέλαν non ita recte in *Ed. Steph.*

y Ὑπαίθριον *Vat.*

z Vt hic ἐγκαταλειφθέντα per ει scriptum, ita pag. seq. v. 23. Sed si quis vtrobique malit ἐγκαταληφθέντα, a verbo ἐγκαταλαμβάνειν per me licet: quoniam alibi quoque hoc participium vsurpat auctor. *Sylb.*

a Πόλις κατὰ διάστημα] Πωλοῦσκα, κατὰ διάστημα δὲ legendum esse monuit *Sigonius* in *Scholiis Liuianis.* Πολοῦσκα, τὸ διάστημα δὲ, vel Πολοῦσκα, διάστημα δὲ malint alii. Vide *Cluuerii* Italiam Antiq. p. 1028.

a Αὐξη-

τολμήσαντος ὑπαντῆσαι, διανύσας τὴν χώραν κατὰ πολλὴν εὐπέτειαν, προσέβαλε τοῖς τείχεσι· τῶν δὲ στρατιωτῶν οἱ μὲν τὰς πύλας διακόψαντες, οἱ δὲ διὰ κλιμάκων ἐπὶ τὸ τεῖχος ἀναβάντες, [a] αὐθημερὸν γίνονται καὶ ταύτης τῆς πόλεως κύριοι. ὡς δὲ παρέλαβε τὴν πόλιν, ὀλίγας μέν τινας ἐπιλέξας, τὰς αἰτίας τῆς ἀποστάσεως, ἀπέκτεινε, τὰς δὲ λοιπὰς χρημάτων ἀφαιρέσει ζημιώσας, καὶ ὅπλα ἀφελόμενος, Ῥωμαίων εἶναι τὸ λοιπὸν ἠνάγκασεν ὑπηκόους.

Καταλιπὼν δὲ καὶ ταύτῃ βραχεῖαν τῆς στρατιᾶς μοῖραν ἕνεκα φυλακῆς, τῇ κατόπιν ἡμέρᾳ τὴν δύναμιν ἀναλαβὼν, προῆγεν ἐπὶ Κοριόλαν, πόλιν ἐπιφανῆ σφόδρα, καὶ ὥσπερ ἂν μητρόπολιν τῶν Οὐολούσκων· ἔνθα καὶ δύναμις ἦν συνειλεγμένη καρτερὰ, καὶ τὸ τεῖχος ἑ ῥᾴδιον ἁλῶναι, τά τε πρὸς τὸν πόλεμον ἐπιτήδεια παρεσκευασμένα τοῖς ἔνδον ἐκ πολλοῦ. ἐπιχειρήσας δὲ τῇ τειχομαχίᾳ μέχρι δείλης ὀψίας, ἀποκρέεται πρὸς τῶν ἐναντίων, πολλοὺς τῶν οἰκείων ἀπολέσας. τῇ δ' ἑξῆς ἡμέρᾳ κριοῖς

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

nullus obuiam ei venire auſſus fuiſſet, itinere per agrum illum facillime confecto, moenia oppugnare coepit: quumque militum alii portas fregiſſent, alii ſcalis muros conſcendiſſent, eo ipſo die hanc quoque vrbem in ſuam poteſtatem redegerunt. Hac vrbe recepta, paucos quosdam defectionis auctores delegit, eosque ſecuri percuſſit: reliquos vero, pecuniis mulctatos et armis ſpoliatos, in poſterum populi Romani imperio parere coëgit.

Relicta autem hic etiam exigua militum manu praeſidii cauſſa, poſtero die cum exercitu Coriolos petiit, vrbem valde inſignem, et quaſi Volſcorum antiquam patriam et caput: vbi et validus exercitus iam coactus erat, et muri non facile expugnari poterant, et res ad bellum neceſſariae iam multo ante ab oppidanis fuerant paratae. Quum autem hanc aggreſſus fuiſſet, et ad veſpertinum vſque crepuſculum eam oppugnaſſet, ab hoſtibus, amiſſis ſuorum compluribus, repulſus eſt. Poſtero autem

a Αὐθημερινὸν] Αὐθημερὸν *Vat.* quod non diſplicuit *Sylburgio* et *Porto*.

b Nota

τε καὶ γέρρα καὶ κλίμακας εὐτρεπισάμενος, παρεσκευάζετο μὲν, ὡς πάσῃ τῇ δυνάμει πειρασόμενος τῆς πόλεως. ἀκούσας δὲ ὅτι πολλῇ χειρὶ μέλλοιεν Ἀντιάτῃ βοηθεῖν τοῖς [b] Κοριολάνοις κατὰ τὸ συγγενὲς, καὶ εἰσιν οἱ πεμφθέντες ἐν ὁδῷ ἤδη, μερίσας τὸν ἑαυτῷ στρατὸν, τῷ μὲν ἡμίσει τειχομαχεῖν ἔγνω, Τίτον Λάρκιον ἐπ' αὐτοῖς καταλιπὼν, τῷ δὲ λοιπῷ κωλύειν τοὺς ἐπιόντας διενοεῖτο. καὶ γίνονται δύο τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἀγῶνες· Ῥωμαῖοι δ' ἐνίκων, πάντων μὲν προθύμως ἀγωνισαμένων, ἑνὸς δὲ ἀνδρὸς ἄπιστον ἀρετὴν καὶ παντὸς λόγου κρείττονας ἀποδειξαμένου πράξεις. ὃς ἦν μὲν ἐκ τοῦ γένους τῶν πατρικίων, καὶ ἐκ ἀσήμων πατέρων· ἐκαλεῖτο δὲ [c] Γάϊος Μάρκιος· σώφρων δὲ τὸν καθ' ἡμέραν βίον ὁ ἀνὴρ, καὶ φρονήματος ἐλευθέρου μεστός. ἐγένετο δ' ὁ τρόπος τῆς ἑκατέρας μάχης τοιόσδε· ὁ μὲν [d] Λάρκιος ἐξαγαγὼν τὴν στρατιὰν ἅμα

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

autem die comparatis arietibus et vineis et ſcalis, ſeſe ad vrbis oppugnationem inſtaurandam totis viribus parabat: ſed quum audiſſet Antiates, ob cognationis vinculum, cum magna militum manu Coriolanis ſubſidio venturos, et eos qui miſſi fuerant iam eſſe in via, diuiſo exercitu ſuo, cum dimidia eius parte vrbem oppugnare ſtatuit, cui Titum Lartium praefecit; cum reliqua vero parte hoſtem aduentantem arcere decreuit. Bis autem eo die pugnatum, ſed *in vtraque pugna* Romani victores fuerunt, et omnium egregia enituit opera; vnius vero praecipue, qui facinora fortitudinis incredibilia, et omnem orationis fidem ſuperantia edidit. is genere erat patricio, et minime obſcuris natalibus, nomine C. Marcius, homo frugi in quotidiano victu, et liberali ac generoſo animo praeditus. Ita autem in vtroque praelio pugnatum eſt. Lartius, ſimulatque dies illuxit, copias

b Nota hîc Κοριολάνοις et mox Κοριολάνοι, vt etiam apud *Plutarchum*: cum *Stephanus* oxytonῶς Κοριολανὸς dici tradat vt Μυρλεανὸς et ſimilia. *Sylb.*

c *Lapus* et *Gelenius* pro Γάϊος poſuerunt *Cnaeus* e vulgaribus *Liuii* editionibus. Sed Γάϊον praenominat etiam *Plutarchus* in *Coriolano*: quare nihil mutare viſum eſt. *Sylb.*

d Μάρκιος perperam in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.*

e Perti-

ἡμέρα, προσῆγε τοῖς τείχεσι τῆς Κοριόλας, καὶ κατὰ πολλὰς τόπους ἐποιεῖτο τὰς προσβολάς· οἱ δὲ Κοριολάνοι, μεγαλοφρονοῦντες ἐπὶ τῇ παρὰ τῶν Ἀντιατῶν βοηθείᾳ, ἣν ἐ διὰ μακρῆ σφίσι παρέσεσθαι ἐπίστευον, ἀνοίξαντες πάσας τὰς πύλας, ὥρμησαν ἐπὶ τὰς πολεμίας ἀθρόοι. Ῥωμαῖοι δὲ τὴν μὲν πρώτην ἔφοδον αὐτῶν ἐδέξαντο, καὶ πολλὰς πληγὰς τοῖς ὁμόσε χωρῆσιν ἔδοσαν. [e] ἔπειτα πλειόνων ἐπιόντων, ὠθούμενοι κατὰ πρανοῦς χωρίᾳ, [f] ἐνέκλιναν. τοῦτο κατιδὼν ὁ Μάρκιος, ὑπὲρ ἃ πρότερον ἔφην, ἵστατο σὺν ὀλίγοις, καὶ δέχετο τὸ ἐπιφερόμενον τῶν πολεμίων σῖφος· καταβαλὼν δὲ συχνὰς αὐτῶν, ὡς ἐνέκλιναν οἱ λοιποὶ, καὶ πρὸς τὴν πόλιν ἔφευγον, ἠκολούθει, κτείνων ἀεὶ τοὺς ἐν χερσὶ, καὶ ἐπικελευόμενος τοῖς φεύγουσιν ἀεὶ τῶν σφετέρων, ἀναστρέφειν τε καὶ θαῤῥεῖν, καὶ αὐτῷ ἕπεσθαι. οἱ δ' αἰδεσθέντες ἐπὶ τῷ ἔργῳ, ἀνέστρεφον αὖθις, [g] καὶ τοῖς καθ' ἑαυτοὺς ἐπέκειντο παίοντες καὶ διώκοντες· καὶ δι' ὀλίγου χρόνου τοὺς συμπλακέντας ἕκαστοι τρεψάμενοι, προσέκειντο τοῖς τείχεσι· καὶ ὁ Μάρκιος θρασύτερον ἤδη κινδυνεύων, προσωτέρω μᾶλλον ἐχώρει· καὶ πρὸς αὐταῖς γενόμενος ταῖς πύλαις, [h] συνεισέπιπτε τοῖς φεύγουσιν εἰς τὸ τεῖχος. συνεισπεσόντων δ' αὐτῷ καὶ ἄλλων συχνῶν, κατὰ πολλὰ μέρη τῆς πολέως [i] φόνος ἐγίνετο ἐξ ἀμφοῖν πολύς· τῶν μὲν ἀνὰ τοὺς σενωπούς, τῶν δὲ περὶ ταῖς ἁλισκομέναις οἰκίαις μαχομένων. συνελάμβανον δὲ τοῦ ἔργου τοῖς ἔνδον [k] καὶ αἱ γυναῖκες, ἀπὸ τῶν στεγῶν βάλλουσαι τοὺς πολεμίους τοῖς [l] καλυπτῆρσι· καὶ καθ' ὅσον ἑκάστω τις ἰσχὺς καὶ δύναμις ἦν, προθύμως ἐβοήθουν τῇ πατρίδι. ἐ μέντοι ἐπὶ [m] πολύν γε

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

copias eductas ad moenia Coriolana admouit; et variis locis ea oppugnare coepit: Coriolani vero, elati Antiatum auxilio, quod iamiam affore sibi credebant, apertis omnibus portis, conferto agmine eruptionem in hostes fecerunt. Romani autem primum eorum impetum exceperunt, et multa vulnera intulerunt iis qui in se ruebant: deinde *vero*, pluribus superuenientibus, impulsi per loca decliuia recesserunt. Hac re animaduersa, Marcius, de quo ante mentionem feci, cum paucis substitit, atque impetum conferti hostium agminis in se ruentis excepit; multisque eorum prostratis, reliquis cedentibus, et in vrbem fuga se recipientibus, instabat a tergo, semper caedens postremos quosque qui in ipsius manus incidissent, et semper hortans suos, qui

e Particulam δὲ abesse existimat *Portus*.

f Κατὰ πρανοῦς χωρίᾳ, ἐνέκλιναν οἱ λοιποὶ καὶ πρὸς τὴν πόλιν ἔφευγον. τοῦτο etc. in *Ed. Steph.* quomodo legit *Portus*, (nisi quod τὸν χάρακα reponat pro τὴν πολιν) vertitque, *pulsi sunt per loca decliuia, et reliqua acies inclinauit et ad castra refugere coepit.* Illa οἱ λοιποὶ, καὶ πρὸς τὴν πόλιν ἔφευγον, quod inepte huc e sequentibus inculcata essent, cum *Lapo* sustulit *Sylburgius*: qui tamen suspicatur auctorem aliud scripsisse pro ἐνέκλιναν vel ἐνέκλινεν. *Gelenius* verterat, *impulsi per decliuia, cedentes in castra refugiebant reliqui*, ex *Plutarcho*, vbi dicit ἐτράπην [sic] καὶ κατεδίωκον εἰς τὸν χάρακα Ῥωμαῖοι. infra similiter dicit ἐγκλίναντες ἔφευγον κατὰ τοὺς πρανοῦς.

g Καὶ

qui dederant se in fugam, vt sese conuerterent, et bono essent animo, et se sequerentur. Illi vero prae pudore talis flagitii conuersi sunt, et, oppositis sibi hostibus, caedentes et persequentes instabant; et quum, braeui temporis spatio, singuli eos qui cum ipsis manus conseruerant in fugam vertissent, ad muros accedebant: et Marcius tunc, audacius periculis sese obiectans, vlterius progrediebatur; et quum ad ipsas portas accessisset, in vrbem vna cum ipsis hostibus fugientibus irrupit. Quum autem multi alii cum eo simul irrupissent, in multis vrbis partibus magna vtrorumque caedes facta, quod alii pugnarent in ipsis viarum angustiis, alii in aedibus quae expugnabantur. Adiuuabant autem oppidanos et ipse mulieres, de tectis hostes tegulis petentes, et vnusquisque pro viribus alacriter patriae opem ferebat. Verumtamen malis diutius

g Καὶ τοὺς καθ' ἑαυτοὺς *Vat.*
h Συνεισπίπτει *Vat.*
i ἐγίνετο *Vat.* vulgo ἐγένετο.
k Καὶ αἱ γυναῖκες *Vat.* vulgatis deest articulus.
l Hoc est τῇ κεράμῳ *imbricibus* siue *tegulis*. Glossario veteri *imbrex* καλυπτήρ: et alibi καλυπτὴς (scribe καλυπτὴρ) *imbrix*, καλυπτηριάζω *imbrico*. *Cas.*
m Πολύνγε χρόνου *Vat.* vulgatis deest particula.

n Παρα-

χρόνον τοῖς δεινοῖς ἀντεῖχον, ἀλλ' ἠναγκάσθησαν [n] παραδῶναι σφᾶς αὐτὰς τοῖς κεκρατηκόσι. τῶτον δὲ τὸν τρόπον ἁλόσης τῆς πόλεως, οἱ μὲν ἄλλοι Ρωμαῖοι πρὸς ἁρπαγὴν τῶν [o] ἐγκαταληφθέντων ἐτράποντο, καὶ μέχρι πολλῶ διετέλεν, προσκείμενοι ταῖς ὠφελείαις, [p] χρημάτων τε πολλῶν ὑπαρχόντων καὶ ἀνδραπόδων.

XCIII. [q] Ὁ δὲ Μάρκιος ὁ πρῶτος καὶ προϋποσὰς τὰς πολεμίας, καὶ λαμπρότατος ἁπάντων γενόμενος Ρωμαίων ἔν τε τῇ τειχομαχίᾳ καὶ τοῖς ἐντὸς τείχες ἀγῶσι, λαμπρότερος ἐν τῷ δευτέρῳ ἀγῶνι [r] τῷ συςάντι πρὸς τὰς Ἀντιάτας ἐφάνη. ᾗδε γὰρ ταύτης ἐδικαίωσεν ἀπολειφθῆναι τῆς μάχης· ἀλλ' ἅμα τῷ κρατηθῆναι τὴν πόλιν, ὀλίγες τὰς ἀκολυθῆσαι [s] δυναμένας ἐπαγόμενος, ἐχώρει δρόμῳ, καὶ καταλαβὼν παρατεταγμένας ἤδη τὰς δυνάμεις, καὶ μελλήσας εἰς χεῖρας ἰέναι, τήν τε ἄλωσιν τῆς

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

diutius resistere non potuerunt, sed sese victoribus dedere coacti sunt. Hoc igitur modo expugnata vrbe, caeteri milites Rom. ad res relictas diripiendas se conuerterunt, et ad multum tempus in praedam intenti fuerunt, quia et multae pecuniae et multa mancipia in vrbe erant.

At Marcius, qui etiam primus hostium impetum sustinuerat, seque omnium Rom. fortissimum, tum in ipsa murorum oppugnatione, tum in praeliis in vrbe commissis, manifestissime praestiterat, in secunda pugna contra Antiates commissa fortitudinis longe maioris ac illustrioris facinora fecit. Nam ab hoc quidem praelio abesse voluit, quod hoc indignum iudicaret: sed statim post vrbem captam, cum paucis qui se sequi poterant, accurrit, offendensque acies iam instructas et mox congressu-

n Παραδιδόναι σφᾶς *Vat.*

o Ἐγκαταλειφθέντων] Vide *Var. Lect.* ad pag. 398.

p Χρημάτων τε πολλῶν *Vat.* vulgatis deest particula.

q Forsan rectius, Μάκριος ὁ καὶ πρῶτος ὑποσὰς τὰς πολεμίας, καὶ λαμπρ. *Sylb.*

r Malim τῷ συςάντι. *Sylb.* vulgatis deest articulus.

s Δυνηθέντας *Vat.*

t Τεκμήριον

πόλεως πρῶτος ἀναγγέλλει τοῖς σφετέροις, [t] τεκμήριον ἀποδεικνὺς τὸν καπνὸν, ὃς ἀπὸ τῶν ἐμπρησθεισῶν οἰκιῶν πολὺς ἐφέρετο, καὶ δεηθεὶς τῆ ὑπάτῳ, κατὰ τὸ καρτερώτατον τῶν πολεμίων [u] ἐλίτ]ει. καὶ ἐπειδὴ τὰ σημεῖα ἤρθη τῆς μάχης, πρῶτος ὁμόσε τοῖς ἐναντίοις ἐχώρει, καὶ πολλὰς τῶν εἰς χεῖρας ἐλθόντων ἀποκτείνας, εἰς μέσην αὐτῶν τὴν φάλαγγα ὠθεῖται. οἱ δ' Ἀντιᾶται συςάδην μὲν ἐκέτι μάχεσθαι πρὸς αὐτὸν ὑπέμενον, ἀλλ' [x] ἐξέλιπον τὰς τάξεις καθ' ἃς γένοιτο ἐπιὼν, κύκλῳ δὲ περιῖσαντο ἀθρόοι καὶ ἐβαλλον ὑποχωρῶντες [y] ἐπιόντα καὶ ἑπόμενοι. ὁ δὲ [z] Ποσθμιος ὡς ἔγνω τῶτο, δείσας μή τι μονωθεὶς ὁ ἀνὴρ πάθῃ, τὰς κρατίςας τῶν νέων ἀρωγὰς αὐτῷ πέμπει· καὶ ἐκεῖνοι ποιήσαντες πυκνὰς τὰς λόχας, ἐμβάλλεσι τοῖς πολεμίοις. [a] δεξαμένων δ' αὐτὰς τῶν κατὰ μέτωπον, ἀλλ' εἰς φυγὴν τραπέντων, προσωτέρω [a] ὑποχωρῶντες εὑρίσκεσι τὸν Μάρκιον τραυμάτων μεστὸν,

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

congressuras, vrbem captam primus suis nunciauit, et argumentum eius rei fumum ostendit, qui magnus ex incensis aedificiis erumpebat; et, venia a coss. impetrata, e regione firmissimi hostium roboris aciem explicauit. Dato autem pugnae signo, primus cum hostibus congressus est; et, multis caesis qui cum ipso ad manus venerant, in mediam eorum aciem perrupit. Antiates vero eius impetum diutius cominus sustinere non poterant, sed ordines, in quoscunque ille impressionem fecisset, deserebant; et conferta acie eum circumdabant, eumque suos inuadentem et insequentem ipsi pedem referentes telis eminus petebant. Postumus vero, ea re cognita, veritus ne illi ab omnibus destituto grauius aliquid accideret, lectissimos ac fortissimos quosque iuvenes subsidio ei misit: atque illi acie densata impressionem in hostes fecerunt. Quum autem hostes a fronte oppositi impetum eorum sustinere non potuissent, sed in fugam se vertissent, vlterius progressi inuenerunt Marcium vulneribus vndique sauciatum, et circa eum

ἄλωσεως] ἀποδεικνὺς *Vat.*

u Εἱλεῖτο *Vat.*

x Ἐξέλειπον τὰς *Vat.*

y Ἐπιόντα τε καὶ *Vat.*

z Rectius Πόσθμιος. *Sylb.* Vide p. 396.

a Χωρῶντες malit *Sylb.* Προχωρῶντες *Port.*

καὶ περὶ αὐτὸν ὁρῶσι νεκρούς τε κειμένους πολλοὺς καὶ ἡμιθανεῖς. μετὰ τοῦτ' ἤδη κοινῶς ἐχώρουν, ἡγεμόνα τὸν Μάρκιον ἔχοντες, ἐπὶ τοὺς ἔτι διαμένοντας ἐν τάξει, κτείνοντες τοὺς ὑφισταμένους, καὶ ὥσπερ ἀνθραπόδοις παραχρώμενοι. ἄξιοι μὲν δὴ λόγου καὶ ἄλλοι Ῥωμαῖοι ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ ἐγένοντο· κράτιστοι δ' αὐτῶν οἱ προασπίσαντες τὸν Μάρκιον. ὑπὲρ ἅπαντας δ' [b] αὐτὸς ὁ Μάρκιος, ὃς καὶ τῆς νίκης ἀναμφιλόγως αἰτιώτατος ἦν. ἐπεὶ δὲ συνεσκότασεν ἤδη, οἱ μὲν Ῥωμαῖοι ἀνεχώρουν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, μέγα ἐπὶ τῇ νίκῃ φρονοῦντες, καὶ πολλοὺς μὲν ἀνῃρηκότες τῶν Ἀντιατῶν, πολλοὺς δ' αἰχμαλώτους ἄγοντες.

XCIV. Τῇ δ' ἑξῆς ἡμέρᾳ συγκαλέσας ὁ Ποστούμιος εἰς ἐκκλησίαν τὸν στρατὸν, ἔπαινον τοῦ Μαρκίου διεξῆλθε πολύν, καὶ στεφάνοις αὐτὸν [c] ἀριστείας ἀνέδησεν, ἀμφοτέρων χαρίστηρια τῶν ἀγώνων ἀποδιδούς. ἐδωρήσατο δ' αὐτὸν ἵππῳ πολεμιστῇ, στρατηγικοῖς ἐπισήμοις κεκοσμημένῳ, καὶ δέ-

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

eum proſtratos viderunt caeſos multos atque multos ſemineces. Poſtea omnes ſimul, ductu ipſius Marcii, reliquos hoſtes, qui ordines adhuc ſeruabant, inuaſerunt; eos qui ipſis reſiſtebant interficientes, et haud aliter quam mancipia tractantes. Egregiam autem et memorabilem operam nauarunt in illo praelio cum alii milites Rom. tum vero praecipue qui Marcium protexerunt: ſed eos omnes virtute ſuperauit Marcius, qui citra omnem controuerſiam auctor praecipuus illius victoriae fuit. Quum autem iam adueſperaſceret, Romani ob victoriam valde elati, multis Antiatibus caeſis et multis captis, in caſtra ſe receperunt.

Poſtridie Poſtumus, exercitu ad concionem vocato, prolixa oratione Marcium laudauit, eumque virtutis ergo corona decorauit, ob egregiam in vtroque praelio nauatam operam praemia atque gratiam referens. remunerauit autem ipſum equo bellatore, imperatoris inſignibus ornato, et decem captiuis, data

b Et αὐτὸς retineri poteſt et αὐτὸς pro eodem ſubſtitui. *Sylb.*

c Pro στεφάνοις ἀριστείοις rectius (p. 200. v. 1.) habuimus στεφάνους ἀριστείας. Eosdem alibi vocat ἐπινικίους στεφάνους. infra etiam diuiſe legitur, περὶ τῶν ἀριστείων, ὅτῳ χρὴ τὸν πρῶτον ἀποδοῦναι στέφανον εἰς πολλὴν κατέσηπσαν ἔριν. *Sylb.*

d Λείας

καὶ σώμασιν αἰχμαλώτοις, ἐπ' ἐκείνῳ ποιήσας ὃς βούλοιτο λαβεῖν, ἀργυρίῳ δ' ὅσον ἂν ἐξενέγκασθαι δύναιτο αὐτὸς, καὶ ἀπὸ τῆς ἄλλης [d] λείας πολλαῖς καὶ καλαῖς ἀπαρχαῖς. βοῆς δὲ γενομένης ἐξ ἁπάντων μεγάλης, ὡς [e] ἂν ἐπαινούντων τε καὶ συνηδομένων, [f] παρελθὼν ὁ Μάρκιος, τῷ τε ὑπάτῳ [g] χάριν εἰδέναι μεγάλην ἔφη, καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν, ἐπὶ ταῖς τιμαῖς, ὧν αὐτὸν ἠξίουν· ἃ μέντοι [h] καταχρήσεσθαί γ' αὐταῖς, ἀρκεσθήσεσθαι δὲ τῷ τε ἵππῳ, τῆς λαμπρότητος τῶν σημείων ἕνεκεν, καὶ ἑνὶ αἰχμαλώτῳ, ὃς ἔτυχεν αὐτῷ ξένος ὤν. οἱ δὲ στρατιῶται καὶ πρότερον ἀγάμενοι τὸν ἄνδρα τῆς γενναιότητος, ἔτι μᾶλλον ἐθαύμασαν τῆς ὑπεροψίας τὸ πλῆθος, καὶ ὅτι μετρίως ἤνεγκε τὴν τοιαύτην εὐτυχίαν. ἐκ τούτου Κοριολάνος ἐπεκλήθη τῷ ἔργῳ, καὶ πάντων ἐγεγόνει τῶν κατὰ τὴν αὐτὴν ἡλικίαν ἐπιφανέστατος. τῆς δὲ πρὸς τοὺς Ἀντιάτας μάχης τοῦτο λαβούσης τὸ τέλος, αἱ λοιπαὶ τῶν Οὐολούσκων

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

data ipſi optione vt quos vellet eligeret, et argento quantum ille ſecum abſportare poſſet, et primitiis ex reliqua praeda pulcherrimis. Sublato autem ingenti ab omnibus clamore, vt laudantibus et congratulantibus, Marcius progreſſus dixit: ſe et conſuli et caeteris omnibus, ob honores quibus ſe dignabantur, gratiam habere: verumtamen ſe iis minime abuſurum, ſed ſe contentum fore equo ob ornamentorum pulchritudinem, et vno captiuo, qui ſuus erat hoſpes. Milites vero, qui et ante illius viri generoſum animum admirabantur, multo magis tunc eum ſunt admirati quod diuitias contemneret, et in tanta felicitate modeſte ſe gereret. Ob hoc igitur facinus Coriolanus eſt cognominatus, et omnium ſuae aetatis nobiliſſimus fuit. Quum igitur praelium cum Antiatibus commiſſum talem habuiſſet finem, reliqui

d Λείας πολλαῖς καὶ καλαῖς ἀπαρχαῖς *Var.* vulgatis deſunt ſecundum et tertium vocabula.

e Pro ἂν ἐπαινούντων malet fortaſſe quiſpiam συνεπαινούντων. Sed ferri poteſt et haec lectio; quoniam alibi quoque ἂν cum participio iuncta reperitur *Sylb.*

f Προσελθὼν ὁ Μάρκιος *Var.*

g Χάριν εἰδέναι μεγάλην ἔφη *Var.* Adiectiuum vulgatis deeſt.

h Καταχρήσασθαι *Var.*

σκων πόλεις διελύοντο τὴν πρὸς τὰς Ῥωμαίας ἔχθραν, [i] καὶ ὅσοι τὰ ὅμοια ἐκείνοις ἐφρόνεν· οἵ τ' ἐν τοῖς ὅπλοις ἤδη ὄντες, καὶ οἱ παρασκευαζόμενοι τὸν πόλεμον, ἐπέπαυντο. οἷς ἅπασιν ὁ [k] Ποστούμιος ἐπιεικῶς χρησάμενος, ἀνέστρεψεν ἐπὶ τὰ οἰκεῖα, καὶ διαφῆκε τὴν στρατιάν. Κάσσιος δὲ ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων, ὁ καταλειφθεὶς ἐν τῇ Ῥώμῃ, τόν τε νεὼν [l] τῆς Δήμητρος καὶ Διονύσου καὶ Κόρης ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ καθιέρωσεν, ὅς ἐστιν [m] ἐπὶ τοῖς τῶ μεγίστω ἱπποδρόμω τέρμασιν, ὑπὲρ αὐτὰς ἱδρυμένος τὰς ἀφέσεις, εὐξαμένου μὲν αὐτὸν Αὔλου Ποστουμίου τοῦ δικτάτωρος ὑπὲρ τῆς πόλεως ἀναθήσειν τοῖς θεοῖς, καθ' ὃν χρόνον ἔμελλεν ἀγωνίζεσθαι πρὸς τὴν Λατίνων στρατιάν, τῆς τε βουλῆς μετὰ τὸ νίκημα τὴν κατασκευὴν αὐτοῦ ψηφισαμένης ἐκ τῶν λαφύρων ποιήσασθαι πᾶσαν, τότε δὲ τὸ ἔργον λαβόντος τὴν συντέλειαν.

xcv. Ἐγένοντο δ' ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ, καὶ πρὸς τὰς τῶν

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* 261. *V.C. Var.* 263.

qui Volscorum populi depositis inimicitiis pacem cum Romanis fecerunt, * et quotquot idem quod illi cogitabant, et qui in armis iam erant, et qui bellum parabant, quieuerunt. Quibus omnibus clementer tractatis, Postumus domum rediit, exercitumque dimisit. Alter vero consul Cassius, qui in vrbe relictus fuerat, interim aedem Cereris et Liberi atque Liberae consecrauit, quae est ad metas Circi maximi, supra ipsos carceres sita; cum pro reip. salute diis eam vouisset A. Postumus dictator, quo tempore cum Latinorum copiis dimicaturus erat, decreuisseque senatus post victoriam partam vt tota de manubiis exstrueretur; atque tunc demum opus absolutum esset.

Eodem tempore cum omnibus Latinorum populis foedus iure

[i] καὶ ὅσοι *Vat.* quo modo, vel καὶ ὅσαι, legendum esse monuit *Sylb.* In vulgatis est καὶ ὅσα.

* Et qui cum eis conspirabant. *Lapus.* Et si qui alii hostiles gerebant animos. *Gelen.*

[k] Hic quoque (vt et v. 20.) Ποστούμιος perperam pro Πόστουμος. *Sylb.*

[l] τῆς τε Δήμητρος *Vat.*

[m] Ἐπὶ τοῖς τέρμασι τῷ μεγίστῳ τῶν ἱπποδρόμων *Vat.*

[u] Ita

Λατίνων πόλεις ἁπάσας συνθῆκαι [n] καιναὶ μεθ' ὅρκων, ὑπὲρ εἰρήνης καὶ φιλίας· ἐπειδὴ παρακινήσαί τ' ἀδὲν ἐπεχείρησαν ἐν τῇ σάσει, καὶ συνηδόμενοι τῇ καθόδῳ τοῦ δήμου φανεροὶ ἦσαν, τῶ τε πολέμου τοῦ πρὸς τὰς ἀποστάτας ἑτοίμως ἐδόκουν συναράσθαι. ἦν δὲ τὰ γραφέντα τοιάδε ἐν ταῖς συνθήκαις· „Ῥωμαίοις καὶ ταῖς Λατίνων πόλεσιν ἁπάσαις εἰρήνη πρὸς ἀλλήλους ἔστω, μέχρις ἂν ἀρανός τε καὶ γῆ τὴν αὐτὴν στάσιν ἔχωσι· καὶ μήτ' αὐτοὶ πολεμείτωσαν πρὸς ἀλλήλους, μήτ' ἄλλοθεν πολεμίους ἐπαγέτωσαν, μήτε τοῖς ἐπιφέρουσι πόλεμον ὁδὸς παρεχέτωσαν ἀσφαλεῖς· βοηθείτωσάν τε τοῖς πολεμουμένοις ἁπάσῃ δυνάμει, λαφύρων τε καὶ λείας τῆς [o] ἐκ τῶν κοινῶν πολέμων τὸ ἴσον λαγχανέτωσαν μέρος ἀμφότεροι· τῶν τ' ἰδιωτικῶν συμβολαίων αἱ κρίσεις ἐν ἡμέραις γιγνέσθωσαν δέκα, παρ' οἷς ἂν γένηται τὸ συμβόλαιον. ταῖς δὲ συνθήκαις ταύταις μηδὲν ἐξέστω προσθεῖναι, μήτ' ἀφελεῖν ἀπ' αὐτῶν, ὅ τι ἂν μὴ Ῥωμαίοις τε καὶ Λατίνοις

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* 261. *V.C. Var.* 263.

iureiurando interposito renouatum est, et pax atque amicitia instaurata; tum quia seditionis tempore nihil contra pop. Rom. moliri sunt conati; tum quia constabat eos omnes plebis reditu laetari; tum etiam quia in bello contra populos, qui a Romanis defecerant, alacri animo fidelem operam nauasse videbantur. Quae autem in illo foedere continebantur, haec erant; „Romanis et omnibus Latinorum populis sit pax dum coelum et terra eandem stationem obtinuerint: et neutri alteris bellum inferant, neue aliunde hostes accersant, neue bellum inferentibus tutum iter praebeant; et infestatis bello totis viribus opem ferant, et manubiarum ac praedae in bello, communibus auspiciis gesto, aequam vtrique partem sortiantur: priuatorumque contractuum iudicia intra decem dies in foro eius populi, vbi contractus fuerint facti, finiantur: istis autem foederibus nihil aut addi aut demi, nisi ex communi omnium Rom. et Latinorum consensu, liceat.

[n] Ita *Vat.* et *Lapi Codd.* Κοιναὶ minus apte in *Ed. Steph.* Aptius fortasse κοιναῖ vel κοιναῖς. *Sylb.* κοιναῖ malit *Port.*

[o] Ἐκ τῶ πολέμω καινὸν] Ἐκ τῶν πολέμων κοινῶν in *Cod. Vat.*

ἅπασι δοκῇ. ταῦτα μὲν δὴ Ῥωμαῖοί τε καὶ Λατῖνοι συνέθηκαν πρὸς ἀλλήλους, ὁμόσαντες καθ' ἱερῶν. ἐψηφίσατο δὲ καὶ θυσίας ἀποδόσθαι τοῖς θεοῖς ἡ βουλὴ χαριστηρίους ἐπὶ ταῖς πρὸς τὸν δῆμον διαλλαγαῖς, προσθεῖσα μίαν ἡμέραν [p] ταῖς καλουμέναις Λατίναις ἑορταῖς, δυσὶν οὔσαις. τὴν μὲν πρώτην ἀνιερώσαντος βασιλέως Ταρκυνίου, [q] καθ' ὃν χρόνον ἐνίκησαν Τυρρηνούς· τὴν δ' ἑτέραν τῷ δήμῳ προσθέντος, ὅτε τὰς βασιλεῖς ἐκβαλὼν ἐλευθέραν τὴν πόλιν ἐποίησεν· αἷς ἡ [r] τρίτη προσενεμήθη τῆς καθόδου [s] ἀποσατῶν ἕνεκα. τὴν δὲ προσασίαν καὶ τὴν ἐπιμέλειαν τῶν ἐν αὐταῖς γινομένων θυσιῶν τε καὶ ἀγώνων, οἱ τῶν δημάρχων ὑπηρέται παρέλαβον, οἱ τὴν νῦν ἀγορανομικὴν ἔχοντες ἐξουσίαν, ὥσπερ ἔφην, κοσμηθέντες ὑπὸ τῆς βουλῆς πορφύρᾳ καὶ θρόνῳ ἐλεφαντίνῳ καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπισήμοις, οἷς εἶχον οἱ βασιλεῖς.

liceat. In has igitur conditiones Romani et Latini foedus inter se per omnia sacra iurantes, fecerunt. Senatus etiam ob pacem et gratiae reconciliationem cum plebe factam diis sacrificia persoluere et supplicationes facere decreuit, addito vno die Latinis feriis (quae ita vocantur) quum duo tantum earum dies ante essent: quorum alter a Rege Tarquinio consecratus est, quo tempore Hetrusci ab eo deuicti fuerunt; alter vero a populo additus, quando exactis regibus remp. in libertatem vindicauit: quibus tertius additus est ob reditum plebis, quae secessionem fecerat. Munus autem procurationemque sacrificiorum et ludorum, qui in illis feriis fiebant, Tribunorum plebis * ministri acceperunt, qui nunc ** aedilitiam habentes potestatem (vt dixi) a senatu praetexta et sella eburnea et reliquis regiis insignibus ornantur.

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *V.C.* 261 *Var.* 263.

p Quid si legamus ταῖς τῆς καλουμένης Λατίνης ἑορτῆς, vel ταῖς τῶν καλουμένων Λατίνων ἑορτῶν. *Sylb*

q Historia haec supra (p. 240.) exposita est: sed nulla de victis Etruscis mentio. attamen et *Lapi* Codex hanc scripturam habuit: nam vertit, *quo tempore Etruscos vicere. Sylb.* Vel Ῥωμαῖοι subintelligendum, vel ἐνίκησεν reponendum, vt ad Tarquinium referatur. *Port.*

r Τρίτη τότε προσενεμήθη *Vat.*

s Τῶν ἀποσάντων *Vat.*

* *Sc.* Aediles.

** Habentes similem ἀγορανόμοις *nostris* potestatem. *Gelen.*

s Ita

Οὐ πολλῷ δ' ὕστερον χρόνῳ τῆς ἑορτῆς, τῶν [t] ὑπατικῶν εἷς, Μενήνιος Ἀγρίππας, ἐτελεύτησε τὸν βίον, ὁ νικήσας Σαβίνους, καὶ τὸν [u] ἀπ' αὐτῶν θρίαμβον ἐπιφανέστατον ἀγαγών, ᾧ πεισθεῖσα ἡ βουλὴ τὴν κάθοδον ἐπέτρεψε τοῖς φυγάσι, καὶ ὁ δῆμος πιστεύσας ἀπέστη τῶν ὅπλων· καὶ αὐτὸν ἔθαψεν ἡ πόλις δημοσίᾳ καὶ καλλίστῃ πάντων ἀνθρώπων καὶ λαμπροτάτῃ ταφῇ. οὐσία γὰρ ἐκ τοῦ ἀνδρὸς εἰς μεγαλοπρέπειαν ἐκκομιδῆς καὶ ταφῆς ἀποχρῶσα· ὥστε καὶ τοῖς ἐπιτρόποις αὐτῷ τῶν παίδων βουλευομένοις ἔδοξεν, ὡς ἕνα τῶν πολλῶν, εὐτελῶς ἐκκομίσαι τε καὶ θάψαι. ὁ μέντοιγε ὁ δῆμος εἴασεν, ἀλλὰ συναγαγόντες οἱ δήμαρχοι τὸ πλῆθος εἰς ἐκκλησίαν, καὶ πολλὰ διελθόντες ἐγκώμια τῶν τε κατὰ πόλεμον ἔργων τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῶν πολιτικῶν, τήν τε σωφροσύνην [x] αὐτοῦ καὶ τὴν λιτότητα τοῦ βίου, μάλιστα δὲ τὴν εἰς χρηματισμὸν

XCVI.

Nec multo post has ferias Menenius Agrippa, vir consularis, diem suum obiit, ille qui Sabinos vicerat, et maxime insignem triumphum de illis egerat, cuius suasu senatus profugis reditum concesserat, et cuius fidem plebs sequuta ab armis discesserat: elatusque est publicis impensis, et longe omnium mortalium pulcherrime et magnificentissime sepultus est. nam priuatae illius hominis facultates ad honestum et magnificum funus et sepulturam non sufficiebant: quare liberorum eius tutoribus, post habitam consultationem, placuit, eum, vt vnum de vulgo, vili funere efferre atque sepulturae mandare. Plebs tamen id fieri non est passa, sed tribuni aduocata plebe ad concionem, et multis laudibus res tum bello tum pace ab illo viro gestas persequuti, eiusque temperantia et frugalitate praecipue vero a quaestibus abstinentia summis laudibus in coelum

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *V.C.* 261 *Var.* 263.

t Ita etiam in *Cod. Vat.* quo modo legendum esse monuerunt *Glarean. Gelen.* et *Sigon.* Τῶν ὑπάτων in *Ed. Steph.* et *Lapi Cod.*

u Ἀπ' ἐπ' αὐτῶν] Rectius ἀπ' αὐτῶν, vt et *Lapus* vertit, *de eis clarissimum triumphum reduxit*; vel legendum esset ἐπ' αὐτῷ, seu ἐπὶ τούτῳ, sc. τῷ νικήματι. *Sylb.*

x Τοῦ ἀνδρὸς] τοῦ αὐτοῦ καὶ τὴν *Vat.*

ἐγκράτειαν ἐπὶ μήκιστον ἄραντες τοῖς ἐπαίνοις, αἴσχιστον ἔφησαν εἶναι τῶν πραγμάτων, ἄνδρα τηλικοῦτον ἀσήμως καὶ ταπεινῆς κηδείας τυχεῖν διὰ πενίαν· παρῆνεσάν τε τῷ δήμῳ τὴν δαπάνην ἀναδέξασθαι, καὶ συνενεγκεῖν κατ' ὅσον ἂν [z] αὐτοὶ τάξωσι. τοῖς δ' ἀκάσασιν ἄσμενον ἐγένετο. καὶ αὐτίκα φέροντος ἑκάστου τὸ ταχθὲν, πολύ τι χρῆμα συνήχθη. [a] μαθοῦσα δὲ ἡ βουλὴ τοῦτο, δι' αἰσχύνης τὸ πρᾶγμα ἔλαβε, καὶ ἔκρινε μὴ κατ' ἄνδρα ἐρανισμῷ τὸν ἐπιφανέστατον Ῥωμαίων περιϊδεῖν θαπτόμενον, ἀλλ' ἐκ τῶν δημοσίων ἐδικαίωσε τὸ ἀνάλωμα γενέσθαι, τοῖς ταμίαις ἐπιτρέψασα τὴν ἐπιμέλειαν. οἱ δὲ πολλῶν πάνυ μισθώσαντες χρημάτων τὰς παροχὰς, κόσμῳ τε πολυτελεστάτῳ κοσμήσαντες αὐτοῦ τὸ σῶμα, καὶ πάντα τὰ λοιπὰ ἐπιχορηγήσαντες εἰς μεγαλοπρέπειαν, ἔθαψαν αὐτὸν ἀξίως τῆς ἀρετῆς. ἀντιφιλοτιμούμενος δ' ὁ δῆμος πρὸς τὴν βουλὴν, ἀδ' αὐτὸς ἠξίωσε [b] τὸ

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

coelum elata, facinus longe turpissimum fore dixerunt, si vir tantus ignobile atque humile funus ob inopiam consequeretur: plebique auctores fuerunt vt eos funeris sumptus in se reciperet, conferretque quantum a se imperatum esset. Plebi vero his auditis grata haec fuerunt. Quum autem confestim vnusquisque imperatam summam attulisset, magna vis pecuniae coacta est. Senatus vero hac re cognita eam sibi dedecori fore putauit: quare decreuit minime pati virum Romanorum nobilissimum stipe viritim coacta sepulturae mandari; sed aequum esse censuit vt sumptus ex aerarii pecunia fieret, huius rei cura quaestoribus commissa. Illis vero ingenti aere funus libitinariis locauerunt, eiusque cadauer ornatum magnificentissime, caeterisque omnibus rebus ad magnificentiam ac splendorem suppeditatis, pro dignitate ac virtute hominis sepulturae mandarunt. Quum autem plebs in honoranda defuncti memoria senatui minime cederet, ne ipsa quidem illud collatitium

y Κατ' ἄνδρα ὅσον ἂν *Vat.*

z Si αὐτοὶ ad tribunos referatur, sensus est, *quantum ipsi censuissent:* sin ad plebeios referre malis, vertere possis, *quantum ipsis libuisset. Sylb.*

a Μαθοῦσα τοῦτο ἡ βουλὴ *Vat.*

b Τὸ κατεισενεχθὲν *Vat.*

c Pro

συνεισενεχθὲν διάφορον, ἀποδιδόντων τῶν ταμιῶν, ἀπολαβεῖν, ἀλλ' ἐχαρίσατο τοῖς παισὶ τοῦ ἀνδρὸς, οἰκτείρων τὴν ἀπορίαν, ἵνα μηδὲν ἀνάξιον ἐπιτηδεύσωσι τῆς τοῦ πατρὸς ἀρετῆς. ἐγένετο δὲ καὶ τίμησις ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ διὰ τῶν ὑπάτων· ἐξ ἧς εὑρέθησαν ὑπὲρ ἕνδεκα [c] πάντων μυριάδες αἱ τιμησάμεναι. καὶ τὰ μὲν ἐπὶ τῆς τούτων ὑπατείας πραχθέντα Ῥωμαίοις, ταῦτα ἦν.

titium aes recipere voluit, quamuis quaestores id ipsi restituere vellent; sed id largita est illius viri liberis, miserata inopiam eorum, ne quid indignum paterna virtute exercerent. Eodem tempore a consulibus habitus est census, censaque sunt vniuersorum capitum centum et decem millia et amplius. Atque his consulibus haec a Romanis sunt gesta.

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

c Pro πάντων rectius forsan legemus πολιτῶν. *Sylb.*

AD
DIONYSII HALICARNASSENSIS
ANTIQVITATES ROMANAS
IO. IACOBI REISKE
ANNOTATA.
AD LIBRVM QVARTVM.

p.634. edit. Lipſ. verſu penult. aut καὶ αὐτὸς μὲν ὁ Τ. legendum videtur, aut Αὐτὸς μὲν ἦν ὁ Τ.

636. 1. ἀγίζωσι] *adolent, ſuffiunt.*

13. ante εἰς ὁμιλίαν adde tacita cogitatione, h. e. ſubaudi ταύτην τὴν γυναῖκα. αὐτῷ redit ad φάσματι.

637. 10. aut cum Gelenio leg. eſt ἀπέλαμψεν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς, aut ἀνέλαμψεν ἐπὶ τ. κ.

639. vlt. τύτῳ (in dat.) de meo dedi, (nam cohaeret non cum πράτ]ειν, ſed cum ἐπέσκηπ]εν) loco vulgaris τῦτον.

641. 1. καταλειπόμενα (in praeſ. paſſiui) dedi de meo, pro vulgari καταλιπόμενα (in aor. 2. medii) quod tempus ſi locum hic deberet habere, dicendum fuiſſet καταλιπόμενος. quod idem foret atque καταλείψας.

645. 3. poſt Ῥωμαίων videtur deeſſe καὶ γενῦ γὰρ et vt fias per me quidem licebit. aut, et fies tu quidem, quod ad me attinet, ſi per me ſtat. *und werde es meinetwegen immerhin.*

646. 3. poſt ᾤδειν videtur πλέον deeſſe. *nullum fructum eos percepiſſe impiorum auſorum.*

647. 5. αὐτῦ de meo dedi, pro vulgari αὐτὲς.

649. 6. ἡ γυνὴ δ' εἰ πέντε] ſic de meo dedi, pro vulgari ἡ γυνὴ δὲ πέντε — (ſine εἰ.)

9. εἰ δὲ δὴ] interpoſui δὲ de meo.

13. ἦν vt ſuperuacaneum vncis incluſi.

650. 3. quamquam haud probo vulgarem lectionem, cui ſuffeci e Vaticano eam quae mihi quidem videretur praeſtare, nego tamen eam ſententia carere, aut prorſus improbari debere. Poteſt enim dictio ἔτ' ἂν ὁ πατὴρ αὐτῶν ἀπέθνησκεν ſic accipi, ac ſi dicere voluiſſet hiſtoricus, neque commiſſuri erant liberi aetatis tam adultae, vt pater ipſis inimicorum caderet inſidiis. Erit ergo ſimplex ἀπέθνησκεν dictum pro ἔτω βιαίως ἀπέθνησκεν.

4. ἦν de meo addidi.

vlt. praetuli συνταξάμενοι. quia in hac ſignificatione συγγράφειν in actiuo ſolet vſurpari, non in medio. v. p. 653. 7.

651. 3. addidi καὶ τέτ]αρα. nam alias, hoc numero omiſſo, recte non poſſet habere verſu antepen. numerus 96. ſed pro ἓξ ibi exarandum eſſet δύο. ſeu numerus 92. ſufficiendus; et tum pro δέκα verſu tertio paginae 652. ἓξ ſcribendum. quae forent omnia mera ſphalmata.

Bene

habent numeri et 96. et 110. ſi hic καὶ τέτ]αρα additur, id quod computus docet.

27. anni quos Tullio regnum ordiente, Tarquinius Superbus impleuerat.

44. anni, quibus Tullius regnum tenuit.

25. anni, quibus Tarquinius Superbus regnauit.
ſunt conſummati anni 96.

adde 14 annos in exſilio toleratos.
ſunt anni 110.

pen. ſi πολεμεῖν h. l. e Vaticano adoptes, et ὃ verſu primo p. 652. omittas, quod, ab omnibus libris exſulans, ego primus ex auctoritate virorum doctorum immiſi, neceſſe ſit locum ſic legi ἐκπεσόντω δὲ τῆς ἀρχῆς ἔτι πολεμεῖν, αὐτὸν ἐν τοῖς πράγμασιν ἐξεταζόμενον, ὡς φασὶ, παρὰ τὰς κοινὰς τῶν ἁπάντων ἐξὶ δόξας. vtro autem modo, hoc, an a nobis vulgato, exaratum reliquerit Dionyſius, ecquis erit idoneus auctor.

10. malim καίτοι ἡ τῶν τ. γ.

11. poſt ἄπιστος deeſt membrum ſententiae, hoc, ni fallor. ἦν δὲ καὶ ὁ γάμος οὐκ ἀναγκαῖος. Sed et coniugium hoc plane non erat neceſſarium contractu. nil poterat Tarquinium cogere, vt Geganiam iſta aetate domum duceret.

654. 5. τῶν poſterius poſſit quoque abeſſe. ſin autem ſervetur, accipi ſic debet ac ſi ſcriptum eſſet τῶν κατὰ νόμον γίγνεσθαι δεόντων. quae fieri ex. lege rituque vetuſto oporteret.

9. συναχθῶσι de meo dedi, pro vulgari ἀναχθ.

655. 11. pone προδῶ aut adde, aut ſaltim tacita mente ſubiice τύτων orbos eorum [Tarquinii puta et Tanaquillidis] quibus [non orbis, ſed regi eiuſque relictae viduae] tantas debeo gratias. nihil enim orbis debebat Seruius, ſed eorum auo.

656. 2. ἅπαντας] Tyrrhenus enim populus duodecim conſtabat populis minoribus foedere copulatis. ſuccurrebat aliquando ἁπάντων. quod nunc minus probo.

12. ἂν de meo addidi.

657. 7. f. μήτ' ἐμὲ, μήτε τὰς ὀρφανὰς.

10. χωρήσειε in optat. aor. 1. dedi pro vulgari χωρήσει in indic. fut.

12. poſt προσήκει videtur εἰρηκὼς, aut ὑπομνήσας, aut προειπὼν, aut tale quid deeſſe. nam alias prorſus inutiliter redundarent illa duo vocabula ὅσα προσήκει, poſt τὰ δέοντα. praefatus tantum quantum me decebat praefari.

658. 3. idem eſt ac ſi dixiſſet δίδωμι τοσῦτον, ὅσα δεῖ πρὸς τὸ διαλύσασθαι.

8. συμβαλλόντων] imo vero συμβαλομένων. in aor. 2. medii. nam οἱ συμβάλλοντες in actiuo ſunt creditores.

14. γὰρ de meo addidi.

659. 11. μηδὲ] ne liberos, vel ingenuos quidem. ſic dedi de meo pro vulgari μήτε.

661. 1. aut hoc verſu pone συνέγραφεν addendum eſt ὃς μὲν — aut verſu 3. pro ὃς δὲ leg.

eſt

est ἐστὶν ὃς δὲ. sed priorem rationem praefero.

3. f. ὃς δὲ καὶ αὐτὸς.

662. 1. ne φρατριοὶ quidem satis placet. conueniret enim magis αἱ φυλαὶ. videtur vtique Vaticanus hic temeratus esse, et poenitet me nunc festinati assensus. In ἅπασιν poterat vtique ψῆφοι subaudiri. et ψῆφος idem est atque φυλή. tribubus enim non erant nisi singularia suffragia.

11. malim συμπροϊούσης.

663. 12. ἀποδιδόντες] num ἀπολείχοντες abligurientes. an οὐκ ἀποδιδόντες. Possit tamen e p. 664. 8. videri vulgata bene habere, si τὰ ἀλλότρια regnum Romanum significet, quod hi senatores, cum suum nequaquam sit, tamen audent iis veluti condonare, quibus non licet. verumtamen si hanc probamus interpretandi rationem, tum pone οἵδε, quo vocabulo patricii Marciis dediti designantur, deerit οἷς ὁ προσήκει. qui aliena, in quae ipsis nihil iuris neque potestatis est, (cernitis coram qui sint) largiuntur iis, quibus haud licet.

665. 3. κατ' αὐτῶν] non τῶν βασιλέων, quod proxime praecessit, sed redit ad Marcios eorumque satellites.

15. πάντων] vos omnes praesentes, vnaque vestras vxores vestrosque liberos, absentes, rogamus. Sic dedi de meo, pro vulgari πάντες. ad verba σὺν γυναιξί τε καὶ τέκνοις subauditur, non ἡμετέροις *nostris*, sed ὑμετέροις *vestris*.

666. 14. ἀναχωρεῖν non solum h. l. τῷ καταβαίνειν aequipollet, verum etiam in secessum ire, ad priuatam vitam se recipere. de viris e gestu rerum ciuilium ad otium et silentium vitae priuatae confugientibus v. ἀναχωρεῖν, ἀναχώρησις, ἀναχωρητὴς, vsurpabantur.

667. 11. vocans curias quasque seorsim ad suffragandum eas admittebat, dans vnicuique suam ψῆφον, seu singula suffragia.

668. 4. πρῶτον] aduerbialiter, *primo loco*. non improbo. malem tamen πρώτων in genit. plur.

669. vlt. in Vatic. est Ἀθηναίων. quod defert ad suspicionem de Ἀθηνῶν, genitiuo plur. v. Ἀθῆναι. centies reperitur a librariis aberrantibus Ἀθηναίων exaratum, pro Ἀθηνῶν, quod exarare debuerant.

671. 1. Locus hic bene si habet, significat συντελεῖν non id, quod vulgo solet, ad ordinem aliquem pertinere, ei accenseri, sed conficere, conferre, vollenden, vollstrecken, quod simplex τελεῖν, nisi quod non de vno, sed de pluribus vsurpatur. verum sunt in hac pagina, et postmodum in hac tota expositione de modo a Seruio inuento P. R. distribuendi loci etiam alii perobscuri, quos vt inenodabiles mihi, silentio transmisi.

672. 2. περὶ] id est ὑπὲρ.

vlt. ἐπὶ τῶν ἱερῶν] id est ἐπὶ τούτων τῶν ἱ. his in sacris Compitaliciis.

673. 6. f. ἐκάλει. vocabat, Seruius puta, non vocat, (Fabius nempe.)

675. 12.

675. 12. malim καθ' ἡλικίας in plur.

676. 11. f. τετιμήσεσθαι in paulo post futuro. sese edituros esse censum suum vere et optima fide. Nam iureiurando adigebantur antequam ad professionem census quisque sui admitterentur.

677. 5. ἑκατὸν μναῖ et μύριαι δραχμαὶ p. 678. 2. sunt prorsus eadem aeris summa. Pari quoque modo πέντε καὶ ἑβδομήκοντα μναῖ p. 782. 2. prorsus idem valent atque ἑπτακισχίλιαι καὶ πεντακόσιαι δραχμαὶ versu 13.

681. 1. δὲ de meo addidi.

683. 14. πλείοσιν ἢ σὺν, ἐν ἐλάττοσι δὲ λόχοις] sic de meo dedi, pro vulgari εἴκοσιν ἐλάττοσι λόχοις.

15. post ὀλιγάκις edidi καὶ de meo.

684. 11. ἀκ-εἰσφορὰς] *non-collationes*. propterea quod nil contribuerent, fas quoque non erat eos ad militiae munia admitti. Sic dedi de meo. vulgati carent particula infitiante. ἀκ εἰσφορὰ debet hyphen, vt vnum vocabulum legi. Simili modo p. 223. 18. ed. Hudson. dixit κατὰ τὴν ἀχ-ὁμοιοτροπίαν.

688. 5. post τηλικοῦτον videtur δωρησάμενος deesse. id quod pro certo constat e p. 685. 7. *ibid.* διελάθε τὸν δῆμον de meo dedi, cum vulgo legatur τηλικοῦτον δή, ἔλαθε. Sententia haec est. Hoc instituto ciuili sanciendo, eamque tantam praerogatiuam locupletibus indulgendo, circumuenit quidem reapse plebem, ita tamen vt praeuaricatio Seruii plebi ignota maneret.

689. 1. ἐπῄει dedi de meo, pro vulgari ἐποίει.

6. post πόλει deest περιῆν. nam profecto subaudiri e praemissis ἐπῄει h. l. nequit. reip. super erat hoc, id est, respub. fructum ex ea re auferebat istum, vt —

7. vtrumque τὰς tolli, et posterius praeterea cum τῶν permutari velim.

8. πλεῖσον τῶν ἄλλων tantundem valet, atque πλεῖον ἢ οἱ ἄλλοι πολῖται. nam ἄλλων cum κινδύνων non cohaeret.

690. 7. cum pro ἐσαλμένους ἐς, quod meum est inuentum, pari iure possem ἠσκημένους ἐς dare, praetuli illud. vulgatae dant ἐσεμμένους.

10. περιαχθῆναι h. l. tantundem valet atque περιαγέσθαι vel περιελαύνεσθαι.

691. 5. δὲ dedi de meo pro vulgari τε.

8. ἀπιέναι] num ἐπανιέναι.

10. quamquam τούτοις, quod vulgatae dant. non est vitiosum. nam κελεύειν τινι, bene graecum est, malui tamen τοῦτος dare, perspicuitatis maioris gratia.

693. 8. μὲν de meo addidi.

12. ἡγεμένους de meo dedi, pro vulg. ἡγεῖσθαι. pendet hic accusatiuus ex illis ἄτοπον ποιεῖν αὐτοὺς versu 8.

694. vlt. ἐπιτραφήσεσθαι dedi de meo, pro vulgari ἐπιγραφ. fore vt sensim subolescat, et succrescat identidem noua iuuentus, in locum decedentium succedens.

696. 1. πρῶτον de meo dedi pro

pro vulgari πρότερον. item τῷ eodem verſu pro τὸ vulg.

11. videtur quidemdictio βλάβης ἄξιον ad primam ſpeciem paulo abhorrentior eſſe, verumtamen ſi paulo diligentius inſpicias, probabilem videbis eſſe. ἄξιον eſt quicquid alicui rei aequipollet, aequiparari poteſt. βλάβης ἄξιον ergo eſt, damno aequiparabile. hoc eſt damnoſum.

12. ἐξετάσωσι (in coniunctiuo) dedi de meo, ſequentibus modis hunc accommodans. nam vulgatae dant ἐξετάσουσι.

699. 11. f. τύς γε ὑπάτους. Conſules ſaltim.

701. 10. ὐκ ἀνδρὸς] particulam infitiantem de meo addidi. Subaudi a communi ἐπίδειξις diuitiarum quidem numerique ingentis manuum nauarum oſtentatio, non autem ſpecimen viri ſapienter remp. gubernare gnari.

11. f. ὄψεως ἅτε ἀπάτος, ſpectaculi quippe oblectamenta, ὐκ ἀληθεῖς βίυ καὶ τρ. ὠ. non vera vitae rerumque emolumenta. vel ſic. ὐκ εἰς βίυ καὶ πραγμάτων διαχείρισιν ὠφελείας. id eſt, ὐκ ὠφέλιμα εἰς διαχείρισιν βίυ καὶ πραγμ. non res proficientes vel pertinentes ad conductionem vitae rerumque ciuilium.

pen. ἧς] malim ὧν, vt ad ἔργα referatur, non ad γνώμην.

702. 5. αὐτὸ (in neutro) de meo dedi. redit enim ad γένος ἑλληνικόν. vulgatae dant αὐτὸς.

703. 7. f. πρόσκρυσμα πόλει πρὸς πόλιν.

704. 9. προσάτ]ειν de meo dedi, pro vulgari πράτ]ειν.

705. 7. vulgatam ἐκ τῶν ἱερῶν τύτων διαλύσονται ſi ſeruamus, erit haec ſententia: cauſis diſceptationi aliarum ciuitatum permiſſis, ab his ſacris, vel feriis, domum reuertantur. videtur tamen pro τύτων leg. eſſe νόμων. cauſas aliarum ciuitatum arbitrio commiſſas, e ſacrarum legum praeſcripto componant. v. p. 706.

707. 1. αἱ articulum de meo addidi.

709. 1. ὐδ' ἐν τῷ π.] ſic dedi de meo, pro vulgari ὐδὲν ἐν τῷ π. ne nunc quidem expertes — eſſe diſceſſuros, quemadmodum antea quoque nunquam ab ea deſerti fuiſſent.

3. ἁπλῶς eſt ſiue ſimpliciter, abſolute, ſine vlla reſtrictione, exceptione, ſiue eſt pro ἁπλοϊκῶς, bona fide, ἀδόλως. ſine mala fraude. conueniret tamen loci ſententiae omnium vtique optime ἀποίνως, quod Lapum in latinis reddidiſſe obſeruauit Sylburgius, ſi id hoc ſenſu, *ſine appendice quadam poenae* vel *ſupplicii*, vſurpatum graecis eſſet. verumtamen potuit Dionyſius, vt non pauca huius commatis alia commentus eſt, ita hoc quoque comminiſci.

710. 13. αὐτοῖς de meo dedi, pro vulgari αὐτὰς. hoc pacto futurum eſſe exiſtimans, vt eorum ipſorum maxime commodis proſpiceret, et, qui puellas illas domum eſſent ducturi.

712. 9. μετασῆναι malim, ſine altera praepoſitione.

713. 6. γεγονόσι, τῆς εὐδαίμονος ἄρξαι Κορίνθυ] ſic de meo correxi et lectionem τῆ et interpunctionem

nem vulgatam. vulgo ſic legitur γεγονόσι τῆ εὐδαίμονος, ἄρξαι Κορίνθυ. Caſaubono debetur inuentionis gloria, qui falſus in eo fuit, quod exiſtimauit ὁ Κόρινθος et ἡ Κορίνθος idem eſſe. Corinthus in genere maſculino heros eſt, in foeminino vrbs illa nobilis.

11. ἃ σὺ κληρονομεῖν dedi de meo, pro vulgari ἃ συγκληρ.

714. pen. αὐτὰ (neutrum plurale) abeſſe mallem.

716. 7. διαθήσω (in actiuo) de meo dedi, pro vulgari διαθήσομαι.

717. 3. de meo dedi πρωτέλεια, quia vulgaris lectio, πρωτόλεια, cum διαπράτ]εσθαι copulari nequit. πρωτέλεια ſunt ea, quae ante nuptias fiunt, earum cauſa, ex ritu. ſignificat Tarquinium fratris Aruntis vxorem ſtupro polluiſſe.

718. 7. εὐταλαίπωρον de meo dedi, pro vulgari ἀταλαίπ. et verſu proximo 8. ἐπάγεται pro vulgari ἀπάγεται.

720. 13. τὰ poſterius de meo addidi.

pen. ἡ articulum item addidi.

722. 1. γ' addidi de meo.

3. poteſt vtique ἔδοσι ex auctoritate Vaticani omitti, quia infinitiuus ἐγχειρίσαι poteſt repeti ab ἐχρῆν, quod legitur p. 721. 9.

4. ἐγχειρίσαι (ab ἐγχειρίζειν) de meo dedi, pro vulgari ἐγχειρῆσαι.

723. 9. malim καὶ γὰρ εἴ τι δ.

725. 3. Ταρκυνιείυ de meo dedi, pro vulgari Ταρκυνίυ.

726. 16. καὶ addidi ad ἀκμαμάζοντας qua ſine copula inutile ideoque delendum ſit τε verſu 15. opponit nepotes liberis, et infantes adultis.

727. 1. φύσιν bene ſi habet, ſignificat ſanguinem et ſexum virilem.

729. 6. malim τἀλλότρια cum articulo v. p. 734. 12.

12. f. ἀπαριθμησάμενον aut καταριθμ.

15. malim κατηγορήσων (in futuro).

vlt. poſſit quoque ἐπιδειξόμενος (in futuro) ſufficere, vt ἀφαιρούμενος idem eſt atque ἀφαιρεῖσθαι βυλόμενος.

730. 7. πρὸς μὲν σε] addidi σε de meo, quod vulgatis deeſt, poterat quoque τῦτον addi.

731. pen. f. δίκαιος μέντ' ἂν εἴην, εἴ τι μοι τοιῦτον ἡμάρτητο. (in pluſquamperf.) meruiſſem ſi tale quid deliquiſſem.

733. 6. εἰ δὲ δοκεῖ] addidi δὲ de meo.

734. 9. αὐτὸν (in accuſ.) dedi de meo, pro vulgari αὐτῷ.

735. 12. f. ἐπ' αὐτῆς [vel σῶον ἐπ' αὐτῆς] κατέσησεν.

736. 4. δὲ vt redundans vncis incluſi.

5. f. τὰ κράτιστα.

738. 3. ἐξαρπάσας] malim ἐξάρας ſublimem ſublatum.

4. malim καταβρίπτει, aut ἀποβρίπτει.

12. δὲ de meo addidi. Pro ἀκυσθῆναι et πραχθῆναι (quae ſunt noue dicta) dixiſſet alius ἀκῦσαι et πρᾶξαι.

739. 1. τῆ βυλευτηρίυ] articulum de meo addidi.

9. ὁπόσονῦν in accuſ. neceſſe habui dare (quamquam de eo nihil annotarat Hudſonus e Vatica-

ticano) poſtquam ex eodem Vat. χρόνον receperam. vulgatae dant ὁποσοσῦν et χρόνος (vtrumque in nominatiuo). περιγένηται redit ad Tullium.

740. 4. πρὸς] olim legebatur ἐπὶ. quod ſi ſeruetur, leg. ſit ἐπὶ τῷ τῆς ὄψεως ἐλεεινῷ (in datiuo.)

741. 12. differuntne οἱ ἐπιχώριοι a τοῖς πολίταις. an vocabula εἴτ' ἐκ τῶν πολιτῶν ſunt varians lectio, an ſcholium iſtorum εἴτ' ἐκ τῶν ἐπιχωρίων?

742. 3. περὶ τῶν ἀνθρώπων] articulum de meo addidi.

745. 2. recte omittit Vaticanus εἰσὶ. nequit enim cum proximo ἐστὶ in eadem conſtructione conſtare. quare cum πᾶσι mutare auſus ſum.

3. punctum pone κατασκευὴν ſuſtuli, et γὰρ quod legitur in vulgatis pone διαμένει.

746. 6. ὅτε τεταγμένας dedi de meo, pro vulgari ἐδὲ τ.

747. 7. τὸν de meo addidi.

15. poſt ὑπελάμβανε deeſt aliquis infinitiuus, e. c. νεωτερίζειν, vel τοῖς καθεζῶσιν ἄχθεσθαι.

pen. ἐπ' ἄλλαις (in foemin.) de meo dedi pro vulgari ἐπ' ἄλλοις (in maſcul.)

748. 8. f. οἳ καὶ πολλῷ qui etiam — vel καὶ ὅτοι πολλῷ —

751. 2. συγκαθιέντες bene habet. ſubauditur ἑαυτὰς, addi non ſolet. v. Noſtri p. 370. 4. et dicta ad Polybii p. 279. 20. Plutarch. Opuſc. p. 647. 8. ἄνθρωπον εἰς γόνυ καθεικότα. Porphyr. de Abſtinentia p. 31. 20. ed. Cantabr.

10. πιστὸν ἑαυτῷ dedi de meo, ſed ad ductum Vaticani.

752. 6. ταῦτα] ſcil. τὰ ὑλοτομούμενα.

ibid. αὐτοὶ de meo dedi, pro vulgari αὐτὰ.

vlt. καὶ τὰς λατρείας] e lectione vulgari καὶ τὰ ἀλλότρια, effici poſſet ὥσπερ ἀλλότρια. ſcil. κακὰ, tanquam aliena mala. et ſic oppoſitio fieret dilucidior cum inſequentibus καὶ τῶν ἰδίων.

753. 1. ἐπελανθάνοντο dedi de meo, pro vulgari ἀπελ. Non enim ἀπολανθάνεσθαι vſurpatur, ſed ἐπιλ.

754. 1. πολέμους (in accuſat. plur.) dedi de meo, pro vulgari πολέμου (in genit. ſing.) illud graecum eſt, hoc minus.

760. 10. ὃς de meo addidi.

13. malim ἦκε. in imperfecto.

761. 13. ζῶντι in datiuo de meo dedi.

762. 10. f. ποιεῖσθαι.

763. vlt. ſ αἱ δὲ ὅμοιόν τι τούτοις, οἷον ἀκρόδρυα καὶ πελάνους. ἑνὸς δὲ τ. (nam vocabulum γένος delendum videtur, vt perperam e proximo ἑνὸς iteratum.)

764. vlt. συνάψας ἓν αὐτοῖς μ.

765. 4. niſi prorſus omittere cum Vaticano malis αὐτοῖς, ſaltim mutandum videtur cum αὐτὰς in accuſatiuo.

7. ὑπέλιπεν haud damno, bene gnarus a quibuſdam hoc verbum ſic vſurpari. vt diligentiores tamen ἐπιλείπειν malunt vſurpare, vt elegantius.

15. cauſae nil video, cur τὴν τε ἄλλην [ſcil. μερίδα vel ἰδέαν] τῆς κτήσεως improbetur, pro τὴν ἄλλην κτῆσιν.

pen. ἧ τις] ſic yiſum fuit in duo vocabula diſcerpere ἥτις, quod

quod vocabulum in vulgatis vnum eſt, et nominatiuo dativum ſufficere.

766. 4. ἄργυρός τε ἦν, καὶ] ſic dedi de meo, pro vulgari ἄργυρος ἦν τε καὶ —

769. 10. ἐπὶ ταῖς αὐταῖς συνθήκαις in more loquendi Dionyſio noſtro familiari tantundem eſt, atque ἐπὶ ταύταις ταῖς συνθήκαις. ſecundum haec pacta ab ipſo cum Sabinis contracta.

770. 5. praetuli quidem Vaticani lectionem μέγας vulgari περιέπτεσεν, quae locum prorſus habere nullum poteſt. admonet tamen illa praua lectio vetuſtis in libris olim fuiſſe, loco μέγας, quod vtique haud admodum mihi placet, aliam lectionem, ſcil. περιπετὴς, quam equidem, ſi mei res ſit arbitrii, ſim praelaturus.

771. 1. αὐτοῖς de meo dedi, pro vulgari αὐτὸς. ſaepenumero in eiuſmodi locutionibus datiuus locum genitiui obtinet.

2. quamquam vulgari κατελάβετο e Vaticano praetuli κατεβάλετο, malim tamen κατέβαλε (in actiuo) a καταβάλλειν, *deiecit, humi ſtrauit.*

772. pen. f. τῆς πύλης — τῆς πρὸς τὰς Γαβίους φερούσης τὸν περίβολον. partem moenium ambientem illam portam, quae ducit verſus Gabios.

773. 6. τὰς de meo addidi.

775. pen. ὑπ' vt tollendum vncis incluſi.

776. 10. προσκείμενον de meo dedi, pro vulgari προκείμ.

vlt. poſt τυράννῳ aut p. 777. 1. poſt ἀγγέλῳ deeſſe videtur πυνθανομένῳ. Κορινθίων (in genitiuo plur.) dedi de meo pro vulgari Κορινθίῳ.

778. 8. δὲ de meo dedi pro vulgari τε.

15. f. poſt Πέτρωνος addendum ſit ὑπ' αὐτοῦ.

pen. vocabula duo τῆς οἰκίας vt ſuperuacanea et ſcholium redolentia vncis incluſi.

779. 4. f. καὶ τὴν ὑπ' αὐτοῦ vel ὑπὸ Ταρκυνίου δῆθεν πρὸς Α. γρ.

780. 2. ἀπὸ] num ὑπὸ.

13. πρὸ dedi de meo, loco vulgaris περὶ. quod ſi tenebimus, leg. vtique erit cum Caſaubono et Stephano πρὸ μέσας νύκτας.

14. ambigo pro vtro decernam, pro vulgato, an pro ἐπὶ τοῦτο in accuſatiuo, quod vtique eſt vſitatius.

17. ſic malim legi οἷα (in neutro) πείσονται, καὶ σφαγὰς. cohaeret hoc καὶ cum inſequente προσδοκώντων verſu vltimo.

784. 3. σφαγῆς de meo dedi, pro vulgari κεφαλῆς. vniuerſe σφαγὴ poteſt eſſe vulnus letale, ſed inprimis eſt iugulum, et vulnus iugulo impreſſum, locus amputationis, vbi caput a trunco auulſum fuit.

10. τεράτοσκόπων (in genitiuo plur.) de meo dedi, nil dubitans idem in Vaticano quoque fuiſſe lectum, tametſi annotator praeteruidit.

786. 6. αὐτὸ] malim αὖ, vna ſyllaba.

788. 2. f. αὖθις ἐπέσπασε. rurſus adegit, aggredi iuſſit opera. ob praemiſſa p 784. 5.

10. longitudinem nondum

plenis XV. pedibus maiorem fuiſſe latitudine, ait.

789. 1. vulgatae dant τῇ τε πολυτελείᾳ, quae particula copulatiua ſi ſeruatur, neceſſe eſt, vt καὶ τῇ λαμπρότητι aut ſimile quid addendum exciderit.

792. 1. poteſt gemina huic loco tribui ſententia, vt ſiue ſimplex, ſiue geminum Atilii crimen ſignificet. Si geminum id fuit, accuſatus ille fuit non modo violatae fidei in religione librorum Sibyllinorum, ſed etiam parricidii. Sin autem ſimplex Atilii crimen fuit, dicit Dionyſius aliud nihil, quam hoc, Atilium ob violatam fidem affectum eſſe eo ſupplicio, quod alias ſolummodo in parricidas vſurpatur. Erit tum ad μηνυθέντα ſubaudiendum εἰς τοῦτο, aut ὅτι ἀδικεῖ περὶ τὴν πίστιν.

7. δημοσίους] ſcil. δούλους, vel ὑπηρέτας, vel ὑπογραμματέας.

794. 6. περὶ] f. πρὸς, vel ἐπὶ. quod oportune iacet, tam ratione camporum Pomentinorum, qui campi ſunt omnium ampliſſimi Latio aſſitorum, (vel in confiniis Latii ſitorum) quam ratione maris.

9. τὴν de meo dedi, pro vulgari τοῦ.

12. in Vaticano videtur fuiſſe δέος ἀτεχνῶς ὐδὲν.

795. 3. f. τελευταίῳ δὲ καὶ τῷδε.

4. τόπον] num κῆπον.

9. poſt νύττοντές τε videtur τοῖς ῥάμφεσι *roſtris vellicantes* deeſſe.

pen. ἦλθον ἐπὶ τὰ πράγματα] ad ſummam rerum poteſtatem peruenerint, ea potiti ſint.

796. 12. κατήχθη (a κατάγειν) dedi de meo, pro vulgari κατηνέχθη (a καταφέρειν) quod verbum in ſenſu diuertendi, hoſpitio alicuius vtendi, haud vſurpatur.

797. 5. οἱ πολλοὶ] *plerique hiſtoricorum.* num vero articulus delendus eſt? aut ſcrib. καὶ ἄλλοι πολλοί.

799. vlt. f. διαπρασσόμενον in praeſ. nam neque futurum, neque aoriſtus bene conuenit.

800. 6. f. ὅτ' ἀντιπροσαγορεύσα.

801. 10. vulgarem lectionem τὰ διὰ μέσου ſi ſeruamus, erit ἐποίει in imperfecto leg. et τὰ διὰ μέσου non accuſatiuus erant, ſed nominatiuus, ſubaudi γιγνόμενα. neque Lucretiae haec erit oratio, ſed Dionyſii. quae interea accidebant, ea non multum temporis occupabant. id eſt, breuibus vt dicam, *paulo poſt.*

802. 8. iure merito reuocaui vetuſtam lectionem ideo quoque, quod ἐπιμελεῖσθαι non τι, ſed τινος, vſurpatur, et ſic, non ἀνοίσουσαν, ſed ἀνοισούσης dicendum fuiſſet.

803. 2. Σαβίνων de meo dedi pro vulgari Σαβίνου.

804. δὲ de meo addidi, et punctum commate mutaui. ἐξ ὧν redit ad praemiſſum v. προσποίημα. qua e ſimulatione nomen hoc Bruti adeptus eſt, ea ipſa illum ſaluum et tutum praeſtitit, quo minus —

805. pen. δὲ de meo dedi, pro vulgari τε.

806. 9. malim ἐνέθηκεν bacillum aureum indidit in virgam ligneam a ſe excauatam.

808. 8.

808. 8. vulgare ταῦτα ſi ſeruetur, leg. ſit ἐδόκει καὶ ταῦτα εἰκότα λ. videbatur Brutus etiam haec, [vt ſuperiora] oportune dixiſſe.

9. τὸν οἰκετικὸν—] ſic de meo dedi, expuncto τε quod vulgatae interponunt. Idem eſt ac ſi dixiſſet καὶ μετὰ τὸ μετασῆσαι τὸν οἰκετικὸν ὄχλον, καθέζοντο καθ' αὑτὰς καὶ ἐβουλεύοντο —

809. 8. ταῦτα καθ' ὅσον] praepoſitionem de meo addidi.

810. 4. παισὶν] malim πᾶσιν. ſuis neceſſariis vniuerſis.

pen. προσθέντες] ſic correxi vitium Vaticani προσθέντες.

811. 12. malim διαπέμψωμεν in actiuo.

14. περὶ] alius πρὸς dixiſſet. Sed relinquendus Dionyſio mos ſuus loquendi.

813. 4. articulum ἡ de meo addidi.

7. λόγος eſſe vocabulum infinitarum notionum capax, haud me fugit. quocirca controuerſiam ei haud mouebo. ſuſpicatus tamen aliquando fui de κόσμος, item de εἱρμὸς et τύπος.

814. 7. δὲ de meo eſt.

815. 14. ἐπανορθώσασθαί τε τὰ νῦν. *pro nunc, hoc tempore.* ſic dedi de meo, pro vulgari ἐπ. τε καὶ νῦν.

816. antep. in Vaticano dicitur ἑκατέρᾳ repertum eſſe. fuit ergo ibi ἔχοντος quoque, et verſu vltimo, non ἑκάστῳ, ſed ἑκάστῳ.

817. 8. ὐδένα de meo dedi, pro vulgari ὐδὲν. quamquam etiam ὐδέν' exarare poteram, cum apoſtropho.

vlt. ἐᾶν ἄρχειν] hoc effeci e lectione Vaticani ἐνάρχειν. ſi perennem ipſis denegent principatum, ſed poteſtatem eorum annuis concludant orbitis.

818. 13. ἀειβασιλεὺς eſt vnum vocabulum, e duobus conflatum, vt ἀειφυγία, ἀειλογία.

vlt. f. ὁ Ἀθήνησι βασιλεύς.

819. 5. τῆς de meo dedi, pro vulgari τῶν.

820. 15. ἀφαιρεμένους de meo dedi, in accuſat. pro vulgari ἀφαιρεθέμενοι. redit ille accuſatiuus ad illa praemiſſa φημὶ χρῆναι τὰς ἄνδρας.

824. 5. melius conueniat χρησάμενον. nam tempus praeteritum poſtulat ſententia.

11. malim πράττουσιν. vt ad ἡμῖν referatur. vt operam nobis praeſtetis, libertatem patriae conantibus afferere.

825. 1. εἴη] f. φανείη.

5. δεόμενα mihi videtur non repudiandum. excuſationem recuſantia, nolentia defendi. tam ſunt immania. δεόμενα, pro βουλόμενα.

12. f. ἔτι νῦν καὶ πάλαι. vel ἔτι νῦν ὡς καὶ πάλαι.

827. 8. τῷ de meo addidi, item verſu 10. διαδέξεσθαι in futuro dedi, pro vulgari διαδέξασθαι (in aor.)

828. 1. ἀνατροπὰς dedi de meo, pro vulg. ἀποτροπὰς, et ἐθῶν, pro ἐθνῶν, et νόμων, pro γενῶν.

829. 7. malim καὶ ὃ λέγω.

831. 2. δούλοις ἀργυρωνήτοις in datiuo dedi de meo, vbi vulgatae accuſatiuos dant.

833. 6. e vulgari lectione ὤχηκας effici potuiſſet ὤχη, καὶ ἀπόλωλας. verum obſtant haec

duo. 1) quod καὶ hic vim et celeritatem affectus sit sufflaminaturum. 2) quod perfectum passiuum huius verbi in vsu non sit. non vsurpatur ᾤχημαι, ᾠχῃ, ᾠχηται.

10. γενόμενοι (in aor. 2.) de meo dedi, pro vulgari γινόμ. in praesenti.

834. 10. de meo dedi εἴη et ἀξιοῦντας et δυλεύοντας.

836. 3. τοῖς de meo addidi.

4. praetuli βιαζομένων, e Vaticano, vt vsitatius, vulgari βιαζόντων, quamquam a scriptoribus recentioris graecitatis, quo noster quoque Dionysius referendus est, minus illis diligentibus, βιάζειν in actiuo vsurpatur. probatiorum autem illorum vetustiorum nullus non altero isto, βιάζεσθαι in medio, vsus est.

7. malim ἐνζεύξομεν.

837. 7. ὑφ' ἡμῶν de meo dedi, pro vulgari ὑφ' ὑμῶν.

vlt. αἷς vtrumque a me profectum est, quorum prius ad λύπαις, posterius ad ἡδοναῖς redit. vulgatae vtrobique dant αἳ.

838. 2. δράσοντι (in futuro) effeci e vulgata δράσαντι (in aoristo.) schema Thucydideum est, quasi dixisset ἐπὶ τῷ μέλλειν κακῶς δρᾶν τὰς μισθμένας τυράννους. nam in τὰ μισθμενα subauditur σώματα. vel quasi ἐπὶ τῇ ἐλπίδι τὸ κακῶς δρᾶν dixisset.

5. ἐπιβολαῖς de meo dedi, pro vulgato ἐπιβυλαῖς. illud est consilium, coeptum, conatus. hae autem sunt insidiae.

10. malim aut τὸ προσαχθὲν, imperatum, aut τὸ προταθὲν propositum, a προτείνειν. nam δοχθὲν non vsurpatur, tametsi δέδοκται in vsu est, sed δόξαν.

839. 15. malim ἐπιψηφίσατε. quod in dictione Dionysii idem valet, atque penes atticos ἐπιψηφίσωσθε.

AD LIBRVM QVINTVM ANTIQV. ROM.

844. 6. ἐλθόντας (in accusat. plur.) dedi de meo, pro vulgari ἐλθόντων.

844. 10. ψηφίσματι (vno vocabulo) et ἑτέρῳ (in datiuo) de meo dedi, pro vulgari ψήφισμά τι (duobus vocc.) et ἕτερον. Ad ἐκύρωσαν subauditur ταῦτα.

845. 3. μήτε τὰς ἐξ ἐκείνων] articulum de meo addidi.

8. malim aut γενέσθαι aut γεγονέναι.

10. nescio an κορώνη prorsus idem sit atque κορύνη. clava in capite globosa, vel bulbosa. v. Duport. ad Theophr. Charact. p. 261. Oppian. Cyneget. I. 155. vbi Darnaud perperam κορύνην substitutum it. Pari modo τορώνη pro τορύνη dat Scholiastes Nicandri versu 109.

247. 7. ἐπιτελεῖσθαι de meo dedi, pro vulgari ἐπιμελ.

8. malim ἐκκλησιάζειν τε αὐτοῖς.

848. 2. κατάγεσθαι vulgatarum si probetur, reddendum erit, se passuros, aut operam daturos esse, vt reuocetur et rursus in vrbem reducatur.

13. πρὸς de meo dedi, pro vulgari εἰς.

15. εἰς Ταρκυνίους etc.] lectionem

nem hanc e Vaticano concinnaui. vulgatae, omisso Tarquiniorum nomine, quod hic loci nomen est oppidi Etrusci, sic exhibent. εἰς Τυβρήνικην καταφεύγει πόλιν, ἐξ ἧς τὸ παρὰ μητρὸς γένος ἦν.

vlt. e lectione Vaticani τὰ γένη possit effici τὰ τέλη. primores. Sed nescio an τὰ γένη quoque in dictione Dionysii significet τὰς εὐγενεῖς, nobiles. potest etiam γένος το (enclitice) reddi genus aliquod nobile.

849. 8. πλάνης est nominativus, cui genitiuus est πλάνητος.

10. τοιαῦτα de meo pro vulg. τοσαῦτα.

851. 2. πολιτεύσεσθαι (in futuro) dedi de meo pro vulgari πολιτεύεσθαι. ob praemissum ἄρξειν.

855. 5. tametsi ὑπομένειν in significatu restandi, remanendi, frequentatius est, videtur tamen ἐπιμένειν quoque non prorsus improbandum esse.

13. ἂν in Vaticano non fuit, sed solum modo εὑρίσκοιεν εὐαλώτης. ego ἄν e vitiosa vulgari lectione εὑρίσκειεν (quod prorsus nihili est) seruandum duxi.

856. 2. πολυόχλῳ ὄσῃ de meo dedi duobus vocabulis, pro vulg. πολυοχλόσῃ (vno vocabulo).

pen. item γε, pro τε vulg.

857. pen. aut πρόσω τῶν θυρῶν est leg. aut πρὸ idem est h. l. atque πόρρω vel πρόσω procul a foribus.

858. 5. in more recentiorum graecorum loquendi, quem morem librarios graecorum codicum tenuisse consentaneum est, prorsus idem valet terminatio in ης atque terminatio in ιος. h. e. οὐινδίκης idem est atque οὐινδίκιος. Inspice modo scriptores historiae Byzantinae, exempla inuenies quibusque paginis complura.

859. 5. δίδωσι] imo vero αἰτεῖ vel αἰτεῖται rogat, postulat dextram Valerii, h. e. fidem eius iure iurando obstrictam. vult ab eo sibi iurari.

pen. f. ἐφ' οἷς γε μέγισα. Romani certe iis mirifice sese iactant.

860. 3. πιστὸν ἢ ἄπιστον ἐφ' ἑαυτοῖς (in datiuo) ποιεῖν iudicium de rei credibilitate aut incredibilitate sui arbitrii facere, h. e. sibi arrogare. sic partim de meo dedi, pro vulgari πιστὰν ἄπιστον ἐφ' ἑαυτὰς π.

7. ἑκατέραν] epistolam enim quisque suam seorsim scripserant Bruti, Titus atque Tiberius.

8. τοῖς χειρογράφοις videtur inducendum, ideoque vncis inclusi. etiam καὶ quod in vulg. versu 7. ante μετὰ legitur, arbitratu meo expunxi, vt constructioni officiens.

13. ἔκλαιον δ' ἀμφότεροι, ὀλίγον ἐπισχών] sic dedi de meo sensu, pro vulg. ἔκλαιον ἀμφότεροι, ὀλίγον δ' ἐπισχών.

861. 6. post μὰν addi velim σύ.

10. ἀπαχθέντας] videtur hoc superioribus repugnare v. versum 4.

vlt. τὴν τιμωρίαν] subaudi aut ταύτην, aut τὴν ἐσχάτην. Possit quoque τὰς τιμωρίας (in accus. plur.) legi, quo lectio Vaticani ducit.

864. 9. κῃ᾽ ὃδ᾽ εἰς de meo dedi, pro vulg. κῃ᾽ ὧκ εἰς.

vlt. κῃ᾽ si seruatur, addendum erit aut ἄκοντος, subaudi σϕ, aut βίᾳ. vel inuito tibi eripiam, aut per vim.

865. 4. προσῆκον (scil. ἐσι, in participio) de meo dedi, pro vulg. προσῆκεν. subauditur διδόναι.

867. 9. τῆς de meo addidi e versu penultimo p. 868.

868. 5. malim τῶν τύραννων.

6. ἐκείνοις αὐτοῖς] dubium est ad idemne redeant hi ambo datiui, an ad diuersa; h. e. sitne reddendum, his ipsis factis, vel coeptis, an ipsis, Tarquiniis puta, per illa facinora, gratificans. vt ἐκείνοις idem sit atque δι᾽ ἐκείνων τῶν ἐπιτηδευμάτων. Possit quoque ἐκείνης (in accus. pl.) legi, illos, coniuratos puta, ipsis, Tarquiniis nimirum condonans.

8. προφερόμενος prae se ferens, et coram iis iactans. sic de meo dedi, pro vulgari προσφερ.

869. 5. ὅτι vt delendum vncis inclusi. aut, si seruatur, ἔξετε in indicatiuo erit leg.

pen. ἀγαδῶνα] subaudi τὸν Βρῦτον.

870. 8. ὅπω τότε de meo dedi, pro vulg. ὃ πώποτε.

pen. τοῖς λόγοις] subaudi μόνον.

vlt. τοῖς πράγμασι] subaudi μᾶλλον.

872. 6. f. συμφορώτατα.

874. 2. τὴν συνωμοσίαν] articulum de meo addidi.

875. 1. ὅτι de meo dedi, pro vulg. ἔτι.

3. μέγιστον δὴ ἡγοῦμαι rursus meum est. vulgatae dant μέγιστον ὃ᾽ ἡγοῦνται. poterat quoque particula aduersatiua prorsus omitti.

7. malim verba ita structa esse τὸν μὲν ἔτι ταῖς καλάμαις ἐπικείμενον aliud adhuc in culmis haerens, τὸν δ᾽ ἐπὶ ταῖς ἅλως [scil. κείμενον] κῃ᾽ τὸν ἤδη κατειργασμένον. aliud adhuc in areis iacens, nondum tritura excussum, et aliud denique iam perfectum et absolutum.

10. ὑδαμῶς effeci e vulgari ὐχ ὡς.

pen. ἐκ τῆ ποταμῆ] articulum de meo addidi.

876. 11. τιμὴν] imo vero δίκην. subaudi αὐτῶν. idem est ac si dixisset. τὰς δὲ φυγῆς ἑαυτὰς τιμησαμένας, qui autem ipsi sibi mulctam vel poenam exsilii irrogarant, διὰ τὸ δεδιέναι μὴ ἀναγκασθεῖεν ὑπέχειν δίκην ὧν ἐπὶ τῆς τυραννίδος παρηνόμησαν, metuentes, ne criminum a se sub tyrannis commissorum poenae sibi sint necessario dandae, ἀπήλλαξε τοῦτο τούτῳ τῷ δέει, κῃ᾽ ἐποίησεν αὐτὰς τὰ τῆς πόλεως μᾶλλον, ἢ τὰ τῶν τυράννων φρονεῖν, liberauit eos hoc metu illud edictum, mentemque ipsis iniecit patriae, quam tyrannorum studentiorem.

pen. f. ἑαυτὰς φυγῆς τιμησαμένας. id est τίμημα φυγῆς ἑαυτῶν κατακεκριμότας.

877. 9. ἐκ δὲ τῶν ἄλλων] subaudi a communi tacite repetendum συλλαμβάνειν αὐτοῖς τῆς καθόδε. deinde post ἐθέλοντάς τινας deesse videtur κῃ᾽ ἄλλας. Enumerantur enim quatuor ordines sociorum. 1) duae ciuitates cunctae, Tarquinii cum Veientibus. 2) ex aliis Tyrrheniae ciuitatibus

bus voluntarii. 3) gratia amicorum perducti. 4) mercede victi. Nam, ni fallor, precibus amicorum persuasi, non magis sunt voluntarii, quam mercede conducti.

10. malim ὧς δὲ κῃ᾽ μισθοφόρας.

vlt. post τυβρήνων deesse videtur ἡσύχαζον. subsistebant, conquiescebant.

880. 3. annotatio p. et q. inter se repugnant. non desideratur illud κῃ᾽ in Vaticano, sed Vat. cum editione Stephanica h. l. prorsus consentit.

5. ὁμοίῳ (in datiuo) vt referatur ad θυμῷ, de meo dedi, pro vulgari ὁμοίως.

11. malim ἐμπλίξαντες (a v. ἐμπλίσσειν) quod idem valet atque συμπλήξαντες. in semet concursu vel conflictu mutuo illati.

882. 15. malim γεγωνυῖσα *sonore vociferans*. v. p. 284. 12. ed. Hudson.

885. 5. πρῶτοι (in nominat. plur.) de meo dedi pro vulgari πρῶτον.

vlt. τῷ νόμῳ] qua lege sanciebatur, vt, qui pro patria dimicantes occubuissent, vna, in Ceramico, publice contumularentur.

886. 4. πρώτων de meo dedi, pro vulg. πρῶτον.

887. 8. ἡγεμονίας (in plur.) de meo dedi, pro vulg. ἡγεμονίαν.

10. ὃ μόνον τοῖς] sic de meo dedi, omittens ἐν, quod vulgatae interponunt inter μόνον et articulum.

887. 13. post μιᾶς videtur μόνον deesse.

888. 8. aut plane omittendum est vocabulum nihili εἶα, in quo auctorem habemus idoneum Vaticanum, aut leg. eius loco est οἷον, *exempli causa*.

890. 9. e vulgari lectione νέμοντας effici possit γέμοντας refertas. sed tum ζημίας non erit, qui nunc est, accusatiuus plur. sed genitiu. sing.

891. 6. ni fallor, differunt δημοκηδὴς et δημοκηδὴς. istud prius, quod perinde adiectiuum duarum terminationum, quam substantiuum primae declinationis esse potest, significat eum, qui studiis et commodis plebis inseruit. quae significatio hic locum habet. Posterius autem h. e. δημοκηδὴς, quod tantum esse potest adiectiuum duarum terminationum, significat eum, qui a plebe magni fit. In quo si minus fallor, accentus hic erit mutandus, et penacute exarandum δημοκήδη, aut δημοκήδην.

892. 5. πόλεσι] sententia postulat ὅροις.

vlt. ἐπικλήσεις bene habet, quod idem est, atque ἐγκλήσεις. questus, querelas, de acceptis iniuriis.

894. 4. συχνὺς, ἰδίᾳ πεπεικὼς χάριτι] priuata ductos gratia. sic dedi de meo, duo in vocabula diuellens, quod vnum est in vulgatis, quae sic dant. συχνὺς διαπεπεικὼς χ.

15. χωρίον, vt delendum, vncis inclusi.

896. 7. ἐφ᾽ ᾧ recte habet. ᾧ non ad Mamilium redit, sed

ad κέρατος. quo in dextro cornu ſtabant Latinorum illi, qui a Romanis defecerant.

897. 14. πάλιν] num reſpit ad Ianiculum a Porſenna nullo negotio captum. v. p. 895. 12. haec erat prima ἅλωσις. iam altera, ipſius Vrbis, a qua parum aberat Porſenna.

898. 2. διατώσαντες] ſubaudi διὰ τῆς γεφύρας εἰς τὴν πόλιν. qui totum exercitum per pontem in vrbem ſaluum traduxerunt.

9. malim τὸ δὲ γένος κατῆγεν.

899. 4. ἐπὶ πόδα de meo dedi, pro vulgari ὑπὸ πόδα.

13. ἐπισείλας de meo dedi, pro vulgari ἐπισεῖλον. Apti ſunt hi nominatiui, κελεύσας verſu 8. ἐπισείλας, in quo verſamur, λέγων verſu 16. et ἐπικελευσάμενος verſu penult. e verbo ἴσατον, eodem verſu penult.

900. 4. ὅδε de meo dedi, pro vulgari ὅτε. ne facile quidem erat.

7. σαυνίοις] ſine Vaticano ſi fuiſſet, praetuliſſem ſuſpicionem meam de σαρίσσαις.

vlt. ἐπεὶ ἐκ τῶν κ.] ſic de meo dedi, pro vulg. ἐπεὶ δὲ τῶν κ.

902. 3. περιαρόσειε (in optatiuo aor. 1.) de meo dedi. pro vulg. περιαρόσει in futuro.

903. 12. τὰς αὐλὰς] articulum de meo addidi.

906. 4. δὲ de meo addidi, item ἓν verſu 9.

10. uum περιβαλόμενος. verum aoriſtus 2. ſaepe futuri vices gerit.

907. 6 malim ἀποκτενεῖν.

908. 4. malim ποφυρᾶν, id eſt ποφυρέαν.

10. διαγράφειν eſt expendere, perſoluere, dinumerare alicui aera debita, militibus diſpenſare ſtipendia. v. ſcripta ad Polybium p. 1460.

909. 12. ἕνεκά τε] encliticum eſt, pro ἕνεκά τινος. non ob triuiale, friuolum aliquid. non ob cauſam quandam leuem atque tralatitiam, huc veni, ſed quo patriam liberarem. ſic de meo dedi, pro vulgari ἕνεκ' αἰτίης.

910. 5. e vulgata ὧδ' εἰδόμην effici quoque poterat ὧδ' εἰλόμην. quem ne volebam quidem interimere neque mihi propoſueram.

911. 4. ἧς de meo dedi. in vulgatis legitur ὃς ἂν ἀφανῇ. Vaticani auctoritati niſi detuliſſem, ἧς ἀσυμφανῇ dediſſem. quomodo in librorum veterum quibuſdam fuiſſe mihi fit credibile.

9. f. ὅσις ἄριστος εἴη τῆς ἐπιβ. τρ. vlt. ὧν etc.] Locum hunc arbitratu meo conſtitui. Poterat quoque ſic reformari, ὧν εἰ καί εἷς τις ἀμείνονι τύχῃ χρήσεται τῆς ἐμῆς, ἀπόλωλας, quorum ſi vel vnus aliquis tantummodo proſperius rem gerat, atque ego geſſi, periſti. σκόπει — vide —

913. 8. poterat ὑπεδέχετο e vulgatis ſeruari, quod in Dionyſii noſtri dictione prorſus idem valet atque ὑπισχνεῖτο. ſic p. 907. 6. pro ὑπισχνοῦμαι dat Vaticanus ὑποδέχομαι. Eſt latiniſmus, *recipio*, pro ſpondeo.

915. 2. καθόδου de meo dedi, pro vulg. εἰσόδου.

916. 2. τὸν ἄπορον ὄχλον] articulum de meo addidi.

917. 9.

917. 9. δεδομένα (in perf. paſſ.) meum eſt.

vlt. ἐπέδωκεν ego equidem haud auſim damnare.

918. 4. εἰς] malim aut ὡς aut πρὸς.

919. 6 ſine Vaticano ſi fuiſſem, dediſſem πρᾶγμά τι (in accuſatiuo) ἐβάλευσαν (in verbo ſimplici) ἀνόσιον.

920. 3. aut τῆς eſt delendum, aut poſt αὐτῶν addendum eſt ἰσχυρᾶς.

10. δίκας videtur redundare et del. eſſe.

antepen. poſt ἐπεχείρησαν deeſſe videtur οἱ Ταρκύνιοι, ἀπεφήναντο, ὅτι δοκοῦσιν οἱ δικαίως — conatos eſſe Tarquinios — pronunciabat [Porſinnas puta] ſibi videri Tarquinios iure merito a Romanis expulſos eſſe. Quibus auditis Tyrrheni Romanos quidem abſoluebant —

921. 6. μύσει de meo dedi, pro vulgari μίσει. piaculi rei facti fuerant in hoc Tarquinii, quod legatos obſideſque, qui ambo in rebus ſacris habentur, violatum iſſent.

922. 8. τὰς κατασκευὰς] articulum de meo addidi.

924 pen. ἐπὶ de meo dedi, pro vulgari ὑπὸ.

926. 9. εἰς τὰ ἑαυτῶν, οἰκείαις τροφαῖς] ſic dedi de meo, pro vulgari εἰς τὴν ἑαυτῶν οἰκίαν, τροφαῖς. Ad εἰς τὰ ἑαυτῶν ſubauditur ἕδη, *domicilia, ſedes*. οἰκεῖαι τροφαὶ ſunt alimenta conditioni et valetudini ſauciorum, nudorum, frigore exanimatorum conuenientia, et accommodata. Nam alii aliis indigebant.

927. 1. τέσσαρσι σταδίοις] id eſt, πρὸς τέσσαρας σταδίους. ad quatuor ferme ſtadia. datiui haec vis eſt, vt valeat *ad quid*.

2. οἴκησις] imo vero οὖκος. *Thuſcus vicus*. ipſe articulus ὃς indicat nomen generis maſculini hic requiri, et niſi latinum vocabulum *vicus* aſſumas, haud intelligas dicta v. 3. adde, quod οἴκησις vix vocabulo *vicus* ſignificatione reſpondet.

928. 15. ἡ μὲν πρώτη] articulum de meo addidi.

930. 8. malim ἐξαχθέντες. ab ἐξάγειν.

931. 4. τὰς ἐκ καιροῦ συμπεσούσας a me profectum eſt. redit ad ἀψιμαχίας. vulgo etiam οἷα legitur, cui οἷα aduerbiale, quemadmodum, ſuffeci.

6. πρῶτος in maſcul. dedi, pro vulg. πρῶτον.

933. 2. in vnum vocabulum contraxi quae duo ſunt in vulgatis ἵππῳ κρατούντων. nam alias ſaltim cum articulo dicendum fuiſſet τῇ ἵππῳ.

9. ἐπ' οἴκου de meo dedi pro vulg. ἐπ' οἶκον.

vlt. τόπῳ vncis incluſi, vt tollendum. quamquam enim ſubauditur, tamen poni non ſolet in ſimilibus.

934. 8. κοινὴν de meo dedi pro vulgari κοινῇ.

935. 2. αὐτὰς eſt ſolos, ſeorſim, ſeparatim, et cohaeret cum θεραπεύων, non cum ἐξεπολέμωσε.

4. πρὸς vt amputandum vncis incluſi. Sextus Tarquinius cum oppidi cuiuſque optimates ſtudiis, et officiis ſibi obſtrinxiſſet, precumque flexiſſet aſſiduitate,

ſed illos ſeorſim ſumtos, priuatim, non in concionibus Sabinorum, per hos principes cunctorum Sabinorum ciuitatem inflammauit in bellum aduerſus Romanos.

936. 10. ſatis habui ἀφιλοτιμίας in locum φιλοτ. ſufficere, quamquam adhuc alia ſuperſunt h. l. emendanda. lego totum ſic τῆς εἰς τὰ κοινὰ ἀφιλοτιμίας δίκην αὐτῷ ἐπήγον. cauſam forenſem ſuper ipſum ducebant, h. e. reum agebant parum propenſae erga remp. voluntatis.

12. malim συνεκφέρειν. vna ſecum inferre Romanis, vltra terminos agri ſui efferre.

937. 6. poſt εἶχαν videtur ἔχειν deeſſe.

941. 4. f. μὴ ποιεῖν ἀπὸ τῶν ὅ. ψ.

vlt. αὐτῶν hoc, ordine prius, redit ad Sabinos, alterum poſterius, quod p. 942. 1. cernitur vncis incluſum, quoniam eo facillime carebitur, ad Romanos.

943. pen. δὲ] Sententia poſtulat ἤν.

945. 5. κατὰ πόλιν pro *in Vrbe*, Roma puta, tam crebro in codd. noſtris Dionyſii occurrit, vt neceſſe mihi fuerit, ſic, vt erat, relinquere quamquam inuitus feci, certuſque ſum Dionyſium vbique locorum ſimilium κατὰ τὴν πόλιν cum articulo exaraſſe, prout etiam par fuit eum facere.

946. 3. πολλῷ vt redundans vncis incluſi.

948. 6. ſic diſtinguendus et emendandus videtur hic locus — πρὸς τὸ κοινὸν οἱ [articulus] Ῥωμαῖοι κελεύσαι, Romani, reſpondentes [legatis Sabinorum] mandabant, vt ad commune [ſui populi] renunciarent [nomine Romanorum] Σαβίνους ὅπλα — oportere Sabinos arma deponere. videtur haec expeditiſſima et planiſſima eſſe loci huius emendandi ratio. Alias poſſit etiam, caeteris manentibus omnibus, ſolummodo poſt πρέσβεσιν addi εἶπον.

9. αὐτοὺς hoc prius ad Sabinos redit, proximum poſterius ad Romanos.

950. 14. τῷ πυρὶ] articulum de meo addidi.

951. 3. num παντὸς ἐπῆρε τῷ δεινῷ.

952. 9. καὶ τὰ σκῦλα] copulatiuam de meo addidi, et verſu 11. ᾗς.

14. καὶ vncis incluſi, vt delendum. nam ὕπατοι verſu 9. cohaeret cum ἐπῆεσαν. alias conſtructio eſt inextricabilis. verba τούτων δὲ πραθέντων ad ἐκομίσαντο ſunt parentheta.

953. 2. num εὐαστὺν. (per υ in fine.)

956. 11. malim ἀπὸ τῶ Σαβίνων. [ſcil. ἔθνους.]

957. 4. malim δεόμενος in praeſenti. v. annotat. Stephani ad h. l.

pen. αὐτοῖς] Poplicolae neceſſariis in egeſtate relictis.

958. 11. poteſt vtique ἐκομίσθη, vt alia multa dura et inſolita, defendi et incruſtari cum Porto, abnormitatum profeſſo patrono. malo tamen cum Sylburgio facere, cuius de locis dubiis arbitria pleraque plana, perſpicua, probabilia et cum graecae

cae linguae rationibus conuenientia ſunt.

959. 14. εὑρίσκεντο de meo dedi, neque dubito in Vaticano idem quoque fuiſſe, quamquam ſeu ſcribae, qui lectiones e Vat. transſcripſit, ſeu operae Hudſoni fidem corrupere.

960. 4. μὲν vt tollendum vncis incluſi.

6. alius ſi eſſet auctor, ποῖ ſubieciſſem.

7. malim ἀπαρασκεύοις. a nominatiuo ἀπαράσκευος. nam alterum extra vſum eſt.

12. in Vaticano videtur fuiſſe πάσῃ et ἰδέᾳ.

965. 2. in eodem legi εὐθὺς pone v. πόλεως perhibetur ſed ſuſpicor ibi αὖθις fuiſſe. *rurſus.* vt ad primam illam Aquiliorum et Bruti filiorum ſeditionem reſpiciatur.

15. αἱ πύλαι] articulum de meo addidi.

966. 11. χρήσασθαι] eſtne hic, imitatione Romani ſermonis, quem Dionyſius paſſim aemulatur, infinitiuus hiſtoricus, pro imperfecto, vel aor. 1. ἐχρήσαντο.

968. 5. κύριοι videtur delendum eſſe.

969. 10. ταῖς σπονδαῖς ἀναπεπτώκασιν] id eſt, διὰ τῶν σπονδῶν ἀνεῖντο, ſpe, aut fiducia, aut dulcedine pacis placatos, emollitos, ſegnes, remiſſos eſſe factos.

970. 1. ἐνόσει correxi mea ſponte pro vulg. ἐνόει.

3. φροντίζειν videtur idiotiſmus Dionyſii eſſe pro φρονεῖν.

973. 10. κατὰ ſuffeci in locum καὶ vulgaris.

975. 7. e lectione principis Stephanicae ἀναλόγιστον effecerim ἀπαραλόγιστον. non facile in errorem inducendam, aegerrime impoſturae vel deceptioni obnoxiam.

978. pen. ὁρῶν effeci ex ὁρῶ quod Vaticanus praebebat. aptus eſt hic nominatiuus participii, vti etiam alter ἐνθυμούμενος, ex ἔκρινε, verſu 4.

980. 1. poſt ἡγεμόνας videtur deeſſe διαπέμπειν τοὺς παραγγελοῦντας ἥκειν — dimittere eos, qui hortarentur ad conueniendum.

981. 6. f. οἱ προσηκότες μετὰ τῶν ἑταίρων.

983. 2. ἀποδείξασθαι (in medio) de meo dedi, pro vulgari ἀποδείξαι. ſententia ſua ciues morti condemnare. ad verbum. ſententias caedis ciuilis de ſe prodere, h. e. eas, quae cenſeant ciues morte multandos eſſe. pari modo κατάρχεσθαι in medio dedi, pro κατάρχειν vulgari. popa κατάρχει in actiuo. is autem, pro quo ſacra fiunt, κατάρχεται mandat ſacerdoti vt ſacra incipiat, vt immolet. auctor ei fit ſacrorum faciendorum.

984. 3. ἑτέρως] *ne alias*, h. e. ne, ſi hoc minus, aut ſecus fiat, ne ſi hac in parte ceſſetur, ne ſi alter quoque Conſul ab vrbe abſit —

12. mihi videtur ſic eſſe leg. οἷς πιστευσάντων, ἐθάρρησε προελθοῦσα ἐκ τ. π. δ. ὑ μικρὰ ποιῆσαι τραπόπεδον. vt ἐθάρρησε cum ποιῆσαι cohaereat.

985. 10. ἐπόνει] laborabat, vt aegrotus e morbo. hactenus recte, neque reprehendo. vſitatius

tius tamen est, ni fallor, ἐπονεῖτο, in passiuo, *excruciabatur*. Conf. p. 986. antep.

987. 6, post v. πόλις aut addendum est, aut certe subaudiendum ἰδίᾳ.

989. 11. ἐπὶ τὴν ἄκραν καταλιπὼν abhorret quidem a probata graecitate, verumtamen recentioris graecitatis idiotismus videtur esse, pro ἐπὶ τῆς ἄκρας vel ἐπὶ τῇ ἄκρᾳ καταλιπὼν, vel ἐπὶ τὴν ἄκραν καθισὰς. sic quoque p. 993. 3. οἱ καταστάντες ἐπὶ τὴν βουλὴν dixit, pro ἐπὶ τῆς βουλῆς qui cum coram senatu constitissent.

13. αὐτῶν de meo dedi, harum rerum, harum iniuriarum poenas, pro vulgari αὐτοὶ.

994. 5. f. μέχρι τῶ τῶν ἐγκλημάτων εἶναι κριτὰς προβήσεσθαι ὑπολαμβ. inimicos autumans non hactenus solum modo processuros, vt litium arbitri essent.

995. 9. οἱ qui, de meo dedi, pro vulgari ὅτι.

10. ὡς, quod vt superuacaneum vncis inclusi, aberrauit a sede sua, deducendum in versum 14. vbi sic leg. est τότε παρ' αὐτῶν, ὡς φίλων, ἀπαιτεῖν τὰ δίκαια.

pen. ἐκποδὼν de meo dedi, pro vulgari ἐμποδὼν. ambobus de medio decedebant, neutros morabantur, neque Romanos, neque Latinos, neque intercedebant, quo minus hi ambo inter se confligerent.

996. 3. ἀναιρυμένους (a verbo ἀναιρεῖσθαι) de meo dedi, pro vulgari συναιρυμ.

999. 6. προοικειωσαμ.] sic de meo dedi, pro προσοικειωσ. quod Vaticanus dabat, vnde lacunula haec expleta fuit.

10. ὅταν τινι μηδὲν] si cui negatum sit aliud aliquid instituere. sic de meo dedi. vulgatae τι dant pro medio vocabulo.

1000. vlt. κατασκευάσασι de meo dedi, pro vulg. κατασκευάσαντας. aptus hic est datiuus ab istis τὶς ἂν ἐπιτιμήσειε ῥωμαίοις κατασκευάσασι γενέσθαι τὰς πένητας συμμάχους. ecquis vitio dederit Romanis hoc, quod arte operaque sua effecerint, vt pauperes reip. pro hostibus fierent socii.

1002. 7. καὶ τὰς ψυχὰς] articulum de meo addidi.

10. rursus ἐπαγγέλλειν, *postulare, flagitare* de meo dedi, pro vulgari ἀπαγγ.

1003. 5. παρῇει de meo dedi, *prodibat*, pro vulgari παρῆνει.

1004. 8. f. εἰ δὲ καὶ μηδὲν.

1005. 10. πανώλεθροι in nominatiuo plurali de meo dedi.

1006. 11. coalitos in vnum corpus, congressos in societatem eorundem studiorum. ἐν κοινῷ scil. συνήματι, idem est atque ὁμῷ.

vlt. ad ἰσχυρὰς et μεγάλας addendum est γενομένας.

1008. 7. malim ὑπολιπομένους in aor. 2. qui nihil sibi reliquum fecissent.

10. ἀπελάμβανον attributam sibi nacti essent, vt debitam sibi atque conuenientem. sic de meo dedi, pro vulgari ὑπελ.

15 ἦν] num εἶναι.

1009. 8. εἰς de meo addidi.

12. primum καὶ delendum videtur

1010. 7. ἦν —] locum hunc ex animi mei sententia distinxi et correxi.

pen.

pen. post ἑαυτοῖς videtur ὑπομένειν deesse, et πράττειν accipi debet pro ποιεῖν, ὑπηρετεῖν, ὑπουργεῖν. quomodo verbum hoc p. 1011. 2. quoque vsurpatum est.

1011. 5. f. θυσίαις δημοτελέσι καὶ ἑορταῖς ἐτησίοις. conf. p. 128. 1. ed. Hudf.

10. καὶ τῶν] interpone ἐπὶ. constructio haec est. ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς δικαίοις παραλαμβάνειν ἐπὶ τὰ πράγματα, id est, ἐπὶ ταύτην τὴν στρατείαν, ἐφ' οἷς καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον παραλαμβάνονται. super iisdem conditionibus ad remp. [h. e. ad hanc militiam] admittere, quibus ad aliarum quarumque rerum communionem admittantur.

13 ὡς ὐδὲν, ὐδ' εἰ λάβοιεν] seruaui e vulgatis ὐδὲν. e Vaticano ὐδὲ adsciui. vt operae pretium non facturos, ne si postulata quidem impetrassent.

1012. 1. τῷ de meo addidi.

7. f. τῶν ὑποχρέων *obaeratorum*.

1013. 10. poterat ex ἐξῆλθεν etiam ἐξήλασεν effici.

1014. 2. ἀποπληρωθέντων non est generis masculini, neque redit ad ἀνθρώπων, sed est generis neutrius, et subauditur τούτων, quod si ita est pro ὅτου leg. erit ὅτων. aut istud si seruabitur. leg. erit ἀποπληρωθέντος.

9. πρᾶξαι in infinitiuo de meo dedi, pro vulg. πράξῃ.

12. πόλεμον suspectum est. sententia postulat τύφον vel ὄγκον. non hic de belli compositione agitur, sed de intolerabilis potentiae euersione.

vlt. τοῖς δ' ἀγομένοις] locum hunc recte distinguendo, (nam vulgatis deest comma pone ἐπιτρέψας,) et addendo aduersatiuam δὲ, qua vulgatae carent, videor mihi Dionysio suam sententiam saluam et perspicuam reddidisse. ad τοῖς δ' ἀγομένοις subauditur ἐπιτρέψας a communi.

1015. 11. καταλύῃ in coniunctiuo de meo dedi. at grauius in proximo cubans vitium, non ausus tollere, reliqui. Lego nimirum εἴτις τὸν ὑπὲρ αὐτῶν καταλύῃ νόμον. legem si quis tollat, ipsorum gratia latam.

1016. 12. malim ἡ ἀρχὴ cum articulo.

ibid. κατὰ τὰς νόμους] articulum de meo addidi.

1017. 14. καί τι καὶ δεῖς] sic de meo dedi. vulgatae dant καί τοι καὶ ᾗ.

1018. 12. f. ὑπάτων δύο ὄντων.

vlt. τὰ de meo addidi.

1019. 1. ἐπιτροπεύσειν in futuro de meo dedi, vulgatae praesens dant, item 2. ἀποδεικν. pro vulg. ἐπιδεικν.

3. vocabulum μὐνογνώμων, quod nescio an nusquam alibi occurrat, h. l. significat eum, cui nullius alius rei arbitrium atque potestas est, quam vnius, (in hac causa, vt regem Rom. nuncupet.) dubitaui aliquando de ἐχούσης, num rectius legatur ἐκ ἐχέσης rep. legitimo rectore carente, id est rege. vulgata si recte habet, erit eius haec sententia. donec resp. penes potestatem adhuc esset legitimam, seu reges sancte et religiose ad praescriptum legum remp. gubernarent. Nam Tarquinii Superbi ἀρχὴ ἀνό-

ἀνόσιος erat, principatus impius, conſceleratus.

7. f. κρατίσων κράτισα εἰς τόδε χρόνε — viris duobus praeſtantiſſimis optime ad id vſque temporis.

vlt. κρεῖττον δὲ τὸ] ſcil. τὰς ἄνδρας οὕτω ποιεῖν.

1021. 8. ὅπῃ de meo dedi pro vulgari ὅτι.

pen. τῇ quod in vulgatis ante ἀρχῇ legitur, arbitratu meo deleui.

1024. vlt. f. κατελύσαν μὲν τὰς βασιλείας κῃ μετεβάλοντο τὸ πολίτευμα.

1025. 9. τὸ μέτρον (in ſubſtantiuo) de meo dedi, pro vulgari τὸ μέτριον.

vlt. f. Θετταλοὶ μὲν τετράρχης.

1026. 4. f. παρὰ τῶν ἑλλήνων.

1028. 3. ἅ τις οὐκ ἂν σπεύδασειε etc.] ſic de meo dedi, pro vulgari ἅ τις ἂν σπεύδασειε — ἀνὴρ ἀποδεχθήσεται. quae non ignorare qui minus contendat homo philoſophus et ciuilis, ecquis eſt? id eſt philoſophiae et prudentiae ciuilis ſtudioſorum nemo eſt, qui non laboret haec ſcire. ἀποδειχθήσεται cohaeret cum ἀλλὰ verſu 1.

1029. 11. τιμήσεις cohaeret cum τῶν βίων.

1030. 11. τὴν ὕπαιθρον] articulum de meo addidi.

1031. 9. f. αὐτοὺς χρήμασιν ἐξελεφέρωσε. largitionibus eos ſibi obſtrinxit. niſi enim χρήμασιν addas, modumque neſcias quo Larcius Latinas ciuitates ſuas in partes pertraxit, illudque διὰ τοιαύτης εὐεργεσίας quid ſibi velit haud intelligas.

1033. 12. e lectione Vaticani videtur haec non incommoda poſſe confici ſententia. μυρίων ὅσων, οἱ τηλικαύτης τυχόντες ἐξουσίας.

1034. 2. ὁμῶ τι] encliticum de meo addidi.

1035. 2. ἐξετάζειν de meo dedi, in infinitiuo, pro vulgari ἐξετάζει.

13. nihil hic deeſt. Solet Dionyſius iisdem vocabulis proximos inter ſe libros, hos claudere, illos incipere. ἦσαν ergo initio ſexti cum non legatur, nil opus eſt fini quinti id infercire.

AD LIBRVM SEXTVM ANTIQV. ROM.

1037. 5. f. ἐκύρωσαν ἐπιεικέστατον, τοῖς ἐντίμοις Ῥωμαίων κ. λ.

9. μὴ cum commate delendum videtur, vt ſit ἐάν τ' εἰς τὰς π. ἀ. ſiue in patrias reuerti.

vlt. ὡς de meo dedi, pro vulg. εἰς.

1038. 6. τὸ δὲ πρὸ τῆ β. ἀ. κ. λέγουσιν ὑφ' Ἡρακλ.] ſic arbitratu meo locum hunc conſtitui, qui in vulgatis ſic circumfertur τὸν δὲ προτῆ β. ἀ. κ. λέγουσι τὸν ὑφ' Ἡρ.

11. malim τὴν δ' ἐπιγραφήν, titulum, inſcriptionem, teſtantem a Tito Larcio templum illud eſſe conditum.

1041. 12. ὀλίγα de meo dedi, pro vulgari ὀκ ἴσα.

pen. num προαπεσκευασμένων cum iam dudum ante coloni fortunas ſuas transtuliſſent.

1041. 2.

1042. 2. τὴν γῆν] articulum de meo addidi.

1043. 11. f. ἕως ἔτι γ' εἴησαν αὐτοῖς φ. donec adhuc ipſis forent metuendi.

1047. 2. τότ' ἐφάνη χωρεῖν] id eſt ἔδοξε placuit, viſum fuit. excluſo αἴτιον. quod ſi ſeruatur vna cum τοῦτο, tum 1) accipiendum erit de euento, quod ſtatim in continente narratur. 2) τῷ erit praefigendum infinitiuo χωρεῖν.

1048. 3. et inſeq. videns vitia vulgatae lectionis reliqui, quia virorum doctorum emendationes diuerſae, atque ancipites ſunt, et Vaticana lectio non magis vitio vacat.

1050. 5. παρὰ de meo dedi, pro vulgari περὶ, et verſu 7. τὰ παρ' ἑαυτῶν [ſcil. προσδοκώμενα, aut γιγνόμενα, aut παρέχεσθαι δυνάμενα] pro vulgari παρ' ἑαυτοῖς.

12. f. τρία δὲ τὰ πάντων κάλλιστα κῃ φαν.

vlt. f. ἡγεῖσθαι, [vel νομίζειν] συμμάχους. non enim oportet exiſtimare vos eſſe fidos amicos et belli ſocios, ab hodierna demum die facto amicitiae initio.

1051. 6. φιλίαι. ἔπειτα et ὑπάρχει] ſic de meo dedi atque diſtinxi, vbi vulgatae dant φιλίαι, ἐπειδὰν — ὑπάρχῃ. Secundum hic ingreditur locum ſeu caput eorum commodorum, quae numero tria praedicat eſſe, quibus Romanos ait aduerſariis praeſtare. Sunt, noſtram ſi rationem probes, iſtaec tria. 1) conſenſus animorum et amor mutuus. 2) cauſa communis, ſeu magnitudo diſcriminis omnibus aequaliter imminentis. 3) fortunae aduerſariorum reapſe multo minores deprehenſae. quam pro exſpectatione. Iam numera locos in vulgatis, neque plures duobus reperies. atqui planis verbis in calce capitis ſexti tria receperat editurum. Duo enumerans πρῶτον et δεύτερον vſurpat, non, vt hic, πρῶτον initio capitis ſeptimi, et τελευταῖον, (v. p. 1052. 5.) ergo neceſſe eſt, vt medium inter *primum* et *poſtremum* praeceſſerit, quod nusquam alibi reperietur quam hic, in ἔπειτα. vulgatae vitium ſenſerunt Glareanus quoque et Sylburg.

1052. 6. τελευταῖον δὲ —] ſic de meo dedi, ὃ addens, et πλεονεκτήματος, in ſingulari, ſufficiens in locum vulg. πλεονεκτημάτων. poſtremum illorum trium, quae modo commemorabam, hoc eſt, quod nullo alio emolumento minus eſſe vos videmini affirmaturi eſſe.

1053. 1. f. τῆς καλῆς τρατηγίας. ironice.

1054. 9. μήπω de meo addidi.

1055. 8. ποιησόμενοι] imo vero ὑποισόμενοι. *toleraturi.*

vlt. aut ἀμφοτέρους σῶσαι ambos ſeruare, vosque ipſos, et ſeniores, aut ἀμφότερα (aduerbialiter) perinde, aequaliter, σεσῶσθαι ſaluos euadere κῃ νικᾶν ἀσφαλῶς.

1056. 1. εἰ δὲ δεῖ] de meo addidi δεῖ. ſin autem neceſſe ſit, ſi fatale ſit. in δρᾶσαι et παθεῖν ſubauditur ἔξεσιν e praemiſſis.

3. f. ἃ πρὸς ὑμῶν, ὦ ἄνδρες Ῥωμαῖοι,

Ῥωμαῖοι, ταῦτα οἷς τὰ μὲν, haec vos non decent, Romani, quibus multa sunt —

4. παρ' ἑτέροις] sententia postulat τῶν προγόνων maiorum.

9. post πεφοβημένοις deesse videtur τὸ δέος ne formido ipsis noxia careat.

vlt. ἐκείνῳ de meo dedi, quod h.l. aequipollet pronomini αὐτῷ.

1057. 2. κῃ] si seruatur, idem valebit atque κῃ ταῦτα. portionem agri — eamque idoneam efficere, vt nullius rei egeat.

12. f. ὡς ἐν ἑνὶ τῷ νῦν κινδύνῳ.

1059. 2. ἐνεκελεύσαντο de meo dedi, pro vulgari ἀνεκελ.

3. f. ἔπειτα κῃ οἱ π.

7. post δόξης videtur ἀπέβη deesse.

12. f. τῷ τολμηρῶς κῃ ἀπερισκέπτως ἐπὶ τὰ δεινὰ χωρεῦντι. vt dictum sit more Thucydideo pro τῇ τολμηρᾷ κῃ ἀπερισκέπτῳ χωρήσει ἐπὶ τὰ δεινά. Ad καταπλήξεσθαι subauditur e praemissis πεισεύσαντες.

1061. 3. f. ἄνδρα τοῖς ἐννενήκοντα.

7. f. ὑπεχώρουν.

vlt. τρέποντες] num soloecismus hic librariis debetur, an idiotismus Dionysii est. mos loquendi fert τρεπόμενοι.

1062. 4. τῆ θώρακος] articulum de meo addidi.

9. num τεταγμένος ἀνθιππάρχης κῃ πρεσβύτατος πρεσβευτής. constitutus in futuras necessitates Ex-magister equitum, et legatorum vetustissimus.

11. f. ἐπισὰς σὺν [vel ἅμα] τοῖς.

12. f. ἀντισχόντας χρόνον ἐξωθεῖ (in actiuo) τε τῆς τάξεως αὐτὺς [Latinos] κῃ διώκει ἐπὶ πολύ.

13. τυ̃ταις] Latinis puta.

14. βοήθειαι dedi de meo, pro vulgari βοήθεια.

pen. f. ψιλῶν, κῃ πεζῶν. diversi sunt pedites (hastati puta) a leuis armaturae militibus.

1064. 13. τῆς φοπῆς videtur ex eo natum esse, quod aliis in libris legeretur, τὴν φυγήν, in aliis τὴν τροπήν.

1065. 1. ἀφειμένῳ τῷ χαλινῷ de meo dedi, per vulg. ἀφειμένων τῶν χαλινῶν.

3. malim in composito ἐκτεθηριωμένον.

1067. 6. ἥκοντες de meo dedi, pro vulgari ἡκόντων.

8. f. ψάραντες δὲ τὸν ἵππον ἑκάτεροι (a verbo ψαίρειν) equum suum cum absterfissent, abrasissent strigili vterque eorum.

11. ἔτι καινὸν] adhuc novum, id est ἔτι ἀγνοούμενον adhucdum Romae incompertum.

1068. 6. malim in accusat. τὴν ἐπιφάνειαν.

pen. παραγγείλῃ de meo dedi, pro vulg. παραγγέλῃ.

1073. 9. ἐξ] imo vero ἓν.

1075. 10. illud τε, quod vulgatae pone ἔλαβε addunt, si prorsus perire nolumus, possit ad τὰς reuocari, et sic legi τάς τ' ἐπιστολὰς αὐτῶν, ἃς ἔλαβε πρὸ τ. μ.

1076. 9. πρόφασιν] subaudi a communi παράσχωσι. pro εἶναι corrupto sententia subiicit ἀδικίας, aut παρανομίας, aut ὠμότητος aut tale quid. Aut si pro ἐχθροῖς leg. censeas ἔχθρας inimicitiae, simultatis, et ἔχθραν ψευδῆ interpreteris simultatem

sine vera et idonea causa susceptam, tamen semper εἶναι erit delendum.

11. ἀπιένται de meo dedi, pro vulgari ἀφεῖνται.

1077. 2. ἀδεμιᾶς de meo dedi, pro vulg. ἀδενὸς. quod si seruetur, μάχης stare non poterit, sed sufficiendum ei erit ἀγῶνος.

vlt. videtur in Vaticano fuisse ἐπιλείψαιεν.

1078. 14. pone τυραννικὸν videtur ὅτως deesse.

1079. 1. οἷα de meo dedi, pro vulgari οἱ. Constructio haec est ἦκον ἱκετηρίας προεχόμενοι, οἷα ἔχοντες γνώμην — veniebant Romam, prae se ferentes ramos supplicatorios et infulas, vtpote contrariam de bello sententiam nunc illi pristinae gerentes.

3. τῆς μὲν ἀρχῆς de meo dedi, pro vulg. τὴν μὲν ἀρχὴν.

6. post κέρδη videtur ζητεῖν vel θηρᾶν deesse. paratis priuata solummodo emolumenta consectari.

10. post ἑκόντας videtur παραδιδόντας deesse.

pen. τελευτῶντες (in nominat. plur.) de meo dedi, pro vulgari τελευτῶντος (in genit. sing.)

1080. 11. τεταμιεῦσθαι defendi posse videtur e συγκεχωρῆσθαι p. 1083. 14. quo Casaubonus nil fuit offensus. quod si bene habet, etiam illud prius vitio carebit.

1081. 2. δ' addidi de meo. inprimis autem inuidentiae obnoxias esse illas prosperitates.

3. in Vaticano non videtur ἐῶντι fuisse, sed ἐῶν vt excudendum curaui. aptus est ille nominatiuus e praemisso λέγων p. 1080. antepen.

pen. f. κῃ ἀφ' ὧν.

1082. 1. post ἡγεμονίαν videtur τηρεῦντες aut φυλάττοντες deesse.

1083. 10. f. κῃ πρότερον.

1085. 1. post ἴσῳ aut post δόξαντες deesse videtur πρὸς ἀβελτερίαν aut πρὸς σκαιότητα aut tale quid.

5. post φιλανθρωπίας addi velim γε.

7. τὸν de meo dedi pro vulgari τόνδε.

9. πόλεων (in plur.) de meo dedi, pro vulg. πόλεως.

vlt. f. τὸν αὐτὸν τρόπον κῃ τύττοις χρήσασθαι.

1086. pen. et vlt. αὐτὺς et δυναμένης de meo dedi pro vulgari αὐτοῖς et δυναμένοις. ad κακίας subauditur ἕνεκα.

1087. 2. πράττειν] imo vero ποιεῖν. tum legi debere suspicor ἃς πολλάκις ἔβατε ἐπαράτες ὁδὺς. quas saepe multumque itastis exsecrabiles vias.

9. post ἠλευθερωμένοι deest δέος aut φόβος.

10. lectio e Vaticano prolata παραποδῶτε tametsi nihili est facienda, hoc tamen valet, vt doceat, aliis in libris olim fuisse παραδῶτε, quod in nostris nunc obtinet; in aliis ἀποδῶτε. quae lectio etiam non contemnenda sit.

1088. 6. malim εὕροντο in medio. impetrabant, adipiscebantur.

9. ἐνσὰς] imo vero συσὰς. et sic dedi de meo.

13. Aliquando commentabar

ad h. l. istaec: [Cur non potius aut τὰς τῶν κηδεστῶν οἰκους, aut τὸν τῆ κηδεστῆ οἶκον. Fortassis leg. sit. κημ' τὸν ἕτερον τῶν κηδεστῶν altero generorum amisso, βίον οἰκτρὸν κημ' γῆρας ἐλεεινὸν.] Nunc tamen videtur tutius esse, vt vulgatae acquiescatur.

1090. 1. quamquam non displicet κεκομμένης, quamquam κόπτεσθαι exhauriri, defatigari homini magis conuenit, et de regione κείρεσθαι magis vsurpatur, tamen haud despero de probitate vulgatae κεκωλυμ. quae sic videtur accipi posse atque reddi, cum intercepti fructus villarum sibique erepti essent tot annorum bello.

4. num εἰς τὰς στρατείας.

6. f. κημ' ἃ μόνοις τοῖς χρ. ἰδίας.

9. ἀπολωλένοαι (in medio) *perire*, vel *periisse* de meo dedi, pro vulgari ἀπολωλεκένοαι in actiuo, *se perdidisse*.

1091. 3. Vaticanus post ὅμοιον statim subiicit πολέμῳ βαρεῖ. et ni fallor recte. vnde suspicor locum hunc sic esse emendandum ἐν ᾧ ἔτι τὸ τιμώμενον [id est τὸ τιμᾶσθαι] εἶχε παρὰ πάντων, donec adhuc ab omnibus honorabantur ὁμοίως πολέμῳ βαρεῖ [quamquam ὀθνείῳ vtique melius conueniret] καλὸν ὑπεκδῦναι τὰς πολιτικὰς χειμῶνας ἔγνω. statuebat praeclarum fore, se caput ciuilibus turbis et procellis subducere, simillimis illis bello graui extraneo

vlt. τὸ ἀνωτάτω συμφέρον [nam sic malim legi] est finis bonorum, summum in rep. primarium et antiquissimum bonum, quod consectari omnes acerrima contentione decet. Particulae μὲν respondet δὲ p. 1092. 15.

1092. 9. malim πυθόμενοι ob insequens νομίσαντες. et quia melius conuenit, *audito*, quam *audientes*.

11. ἐπὶ τούτοις] *secundum haec*, vel *ob haec*. malim tamen ἐπὶ τούτους *contra hos*, Volscos puta.

1093. 11. μετρίας vsitatius est.

1095. 5. num ἰσαμένῳ (in dat. sing.) vt ad ᾧ referatur.

6. αὐτοῖς dedi de meo, pro vulgari αὐτῶν. sin autem decedemus ipsis de dignitate nostra.

9. num ἥξοιμεν (in optatiuo futuri) ob praemissum ἂν.

12. κημ' posterius concedendum Sylburgio non est, vt Dionysio eripiat, quod est, non superuacaneum, sed plane necessarium. Consulibus inter se dissidentibus, tam priuatim inter se, quam publice in curia, quoties senatus coiret; aliisque huic consuli suffragantibus, aliis illi.

16. aut κατασησαμένη leg. est ob ἀκούσασα praemissum, aut Dionysio dandum, vt tempora inter se misceat.

1096. 10. αὐτοῖς de meo dedi, *ipsis*, Volscis puta, pro vulgari τοῖς.

penult. ἤσθοντο dedi de meo, pro vulgari ἤρχοντο. Sentientes bello se vltro impeti, quos oportuisset bellum inferre.

1098. 5. τᾶτ' ἀυτοῖς de meo dedi, pro vulg. τούτοις.

1099. 10. aut deest ἀπόλωλα vel simile quid post καιροὶ, aut leg.

est ἠναγκάσθην pro vulg. ἀναγκασθεὶς. aut ὅθεν versu 13. est tollendum, aut denique dicendum, id ex vulgari loquendi more redundare.

pen. ἀντειπὼν et ἔλαβον de meo dedi, pro vulgari ἀντεῖπον et λαβὼν.

1100. 5. post οἰκιῶν deest ἐξεπήδων. exiliebant e domibus, aut tale quid. domus creditorum hic significantur, vbi obaerati nexi detinebantur.

1101. 6. ἐξεῖναι melius abesset.

1102. 11. αὐτῶν bene habet, rediens ad τῶν ἄλλων versu 3. quotquot autem eorum, h. e. istorum reliquorum, qui neque patricii, neque equites essent.

pen. δὲ vt redundans et amputandum vncis inclusi. Nam si hoc δὲ seruetur, illud δὲ quod versu 14. legitur cum τε sit mutandum.

1105. 13. καταντῶντες deuenientes, occurrentes. sic de meo dedi pro vulg. κατ' αὐτῶν.

vlt. γένος complectitur auum, patrem, filium, nepotem, fratresque, et sic foeminas quoque pari pacto cognatas. v. p. 355. 39.

1106. pen. παρὰ λόφον de meo dedi, pro vulg. περὶ λ.

1107. 4. f. ἐν ἀκμῇ τότε μάλιστα.

16. ἀμυνάμενοι (in aor. 1.) dedi de meo, pro vulg. ἀμυνόμενοι.

1108. 2. f. κημ' ὅσα ἄλλα πολλᾶ ἄξια. nam voc. χρήματα significantur iumenta, pecora, annonae, arma, numi signati. χρυσὸς autem et ἄργυρος sunt aurum et argentum factum, caelatum, paterae aliaque talia.

6. ἀναφέρων de meo dedi, pro vulgari ἀναφέρωσι, et addidi ἀλλὰ. Conf. p. 1110. 7.

1109. 1. ταύτας] malim πάσας.

12. προαγαγὼν de meo dedi, pro vulg. προάγων.

14. προσθέμενοι σφίσι] ad verbum significat, qui operam dediſſent, vt impetrarent a Romanis, vt hi, Romani, finerent apud se deponi asseruandos ipsorum obsides, fidei ergo deuinciendae. Olim aliquando e vulgata προθέμενοι efficiebam προέμενοι. (a v. προίεσθαι) qui a se dimitterent, et proderent ipsis (Romanis) seu permitterent obsides suos, ad confirmationem fidei suae erga Romanos. Sed praestat vtique προσθέμενοι.

1110. 13. f. τὰ αὐτῷ πραχθέντα.

vlt. στεφανώσασθαι in medio vt sese sertis redimerent, ipsi sibi coronas imponerent. sic dedi de meo pro vulgari στεφανῶσαι in actiuo.

1111. 1. τὰς ἄνδρας] milites, quos laborum victoriarumque socios habuisset.

vlt. ἐπίστηναι cum dicatur, id quod in confesso est, pro *derepente alicui superuenire*, nullam video causam, cur ἐπίστασις minus possit significare subitaneum adventum, repentinam oppressionem.

1112. 1. ἐν de meo dedi, pro vulg. ἐπὶ. vt in vrbe fie-

rent, h. e. in vrbem peruaderent, irrumperent.

1114. 1. Ἀρύγκων modo scribendi graecis vsitato idem est, atque Ανρ. omnia latina vocabula ab *au* incipientia solent per a longum exprimere, vt ἄγοστος, pro *Augustus*, post hoc nomen proprium videtur deesse εἰδέναι· oportere Romanos scire, venturos esse Auruncos.

9. ὅσων διέθεντο τὰς ὁμόρους κακῶν non videtur bene graecum esse, pro ὅσων διέθεσαν (in actiuo) τὰς ὁμόρους κακῶς, in aduerbio.

vlt. sic distinguo et lego. —ἡγεμονίας· καὶ ἀρετῆς ἐναγώνισμα τελείας ἐσόμενον. et videntes in hoc bello virtuti locum datum iri perfectae, quo se proferre certando possit.

1116. 3. malim ἔχον. in participio.

4. οἵαν τε εἶναι] de meo dedi, pro vulgari οἵαν ποτε εἶναι. vt equitatus neutris posset copiis prodesse.

8. ἐν τούτοις et versu 9. συνέσεισεν de meo dedi, pro vulgaribus ἐν τούτῳ et συνίσησιν.

13. πρὸς item, pro vulgari περὶ.

1117. 12. post τὸ πιὸν videtur εἰσιέναι aut simile quodpiam deesse.

vlt. στρατιὰν de meo dedi pro vulg. στρατείαν.

1118. 7. ad finem paginae. locus hic foedissime corruptus, ab ingenio restitui nequit. quare ne conabor quidem ei medicinam afferre. necesse est, vt liber vnde Dionysii Archaeologia ad nos peruenit, in hac regione laceratus, aut igne, fumo, putredine, attrituue vitiatus sit, vt vocabula quaedam desiderentur, sine quibus oratio hiat.

1119. 2. erunt, qui lectiones Vaticani τὸ συνώμοτον [scil. πλῆθος] *coniuratum*, pro factio, plebs coniurata, et ἐδήλωσε [pro ἐδήλωσεν ἑαυτὸ] *ipsummet sese prodidit*, praeferant vulgatis.

4. οἷς de meo addidi.

5. num πρὸς τὸν κατάλογον. sed praestat Camerarii coniectura.

1120. 3. num πρὸς κατάπληξιν παρασκ. ad terrorem Romanis iniiciendum.

4. δὲ] Sententia postulat γὰρ.

6. Ῥωμαίων bene habet. tenendum modo, non cohaerere id cum τῶν, id quod cum ὑπηκόων est copulandum. ab omnibus populis, qui est in potestate fideque Romanorum.

9. αὐτῶν vt tollendum vncis inclusi.

vlt. vocabulum παρεγένοντο videtur iterandum ad hunc modum. αἰτησόμενοι παρεγένοντο. Sic claudet hoc voc. hanc sententiam, quod necesse est fieri, quia alias ἀποφαίνοντες versu 11. fulcro esset cariturum. παρεγένοντο δ' ἐπὶ τὸ σ. Sic nouam sententiam idem vocabulum ordietur. neque desunt exempla similia ipsius nostri Dionysii.

1121. 5. post ἱκανώτατος deesse videtur εἶναι. προελθὼν de meo dedi, pro vulg. προσελθὼν.

11. ἀναγκαῖα κακὰ sunt ea mala, quibus occurri ante alia omnia

omnia necesse est. ἃ ἰᾶσθαι ἀναγκαιότατόν ἐστι.

1122. 8. διεργάσαιτο de meo dedi pro vulgari διεξεργάσ. ipsa semet interimat, conficiat ciuitas. διεξεργάζεσθαι significat elaborare, perficere, at διεργάζεσθαι interficere, concidere.

pen. ὑφ' ὧν πᾶσα] sic dedi de meo, sublato articulo ἡ, quem vulgatae ad πᾶσα addunt.

1123. 3. ἢ τὸ ἑαυτοῖς dedi de meo [id est τὴν ἑαυτῶν ἀσφάλειαν] pro vulgari τὸ ἐν αὐτοῖς ἀσφ.

vlt. αὐτὰς [scil. τὰς κλήσεις, v. versu 11.] de meo dedi pro vulgari αὐτά. quae lectio locum habere posset, si lectio Vaticani ἃ versu 12. pro ἃς adoptaretur.

1124. 1. coniecturae si locus datur in loco desperato, forsitan sic dederit Dionysius κοινὸν δὲ κλῆρον τοῖς τε παισὶ καὶ τοῖς — sed communem veluti omnium haereditatem liberisque nepotibusque relinquere contendemus.

2. f. νῦν δὲ πῶς ὑπαρχόντων ἤδη 5. καθ' ἑαυτὰς ὅσα πολέμιοι (in nominatiuo plur.) βλάψομεν. iam vero qui bonis ipsimet iam paratis et praesentibus nos fraudemus, noxasque ipsi nobismet demus tantas hostes sint nobis daturi.

4. post τὸ δεδιὸς adde, sed tacita solummodo cogitatione, λέγοντες.

5. ἐγκαταλείψομεν de meo dedi, pro vulgari ἐγκαταλείψοντες.

1125. 11. ἐφ' ἡμῶν de meo dedi, pro vulgari ἐφ' ὑμῶν. me duce et auspice, me imperium militare tenente.

1126. 5. κλαύδιος, ὁ τὴν] medium voc. de meo addidi.

6. εἴτε νῦ φρονίμως, εἴτε νὴ Δία μανίας τινος, siue constantia mentis recte sapientis, siue, ita si vis, medius fidius, furore quodam me actum ista disputare. sic dedi de meo, pro vulgari εἴτε τῷ φρονίμως τινος, εἴτε διὰ μανίας.

9. συγχωρῶν de meo dedi, pro vulg. συγχωρῶ. cohaeret ille nominatiuus participii cum ἐναντιώσομαι.

1128. 1. τὴν βελὴν καὶ τὸν δῆμον] vtrumque articulum de meo addidi.

4. μὲν de meo dedi, pro vulg. τε.

10. bene habet h. l. dictaturam appellat Dionysius προστασίαν, cui vocabulo latina *imperium*, *potestas*, *maiestas*, *prouincia* respondent. Sententia haec est vt qui possit potenter atque firmiter illius magistratus gerere atque sustinere maiestatem.

1129. vlt. ἀδενὸς τῶν μετρίων ἀτυχήσειν, ἀδὲ πάσχειν βίαν προσδοκᾶτε, ὑμᾶς] sic de meo dedi, vestigia Vaticani, vt potui, consectatus. vulgatae sic dant γεγόνατε καὶ ἀδενὸς τῶν μετρίων ἠτυχήσατε, ὑμᾶς —

1130. 3. ὑμῖν δεομένοις idem est atque πρὸς ὑμᾶς δεομένους.

6. τε de meo addidi.

7. ἐπὶ τὸ τέλειον] subaudi τέρμα. In Vaticano fuisse videtur ἡλικίας ἐπὶ τὴν τελείαν. vbi perinde est, siue μοῖραν, siue γράμμην subaudiatur.

10. βιατεύσειν in futuro dedi de meo, pro vulgari βιοτεύειν.

1131. 3. ὑποπτεύοιτε in optatiuo

tiuo de meo dedi, pro vulg. ὑποπ]εύητε.

9. συνεξαπατᾶν] ſcil. τῇ βουλῇ me colludentem cum ſenatu hoc agere, vt nos ambo vobis imponamus.

12. κακουργοτάτῳ dedi de meo, pro vulgari κακουργοτέρῳ. Foret tamen vtique ſic concinnius multo dictum. κακουργοτάτῳ, ἢ κ. ἂν φθάνοιτε ὅ τι βούλεσθε χρώμενοι. nolim vos hinc diſcedere, priusquam in corpus meum quicquid iuuerit, ſtatueritis. Ταύτης μὲν οὖν τῆς ὑπ. Hac itaque ſuſpicione ex animis veſtris exterminata.

1132. 11. f. ἀλλ' ὡς ἀλλοίως πρὸς ἀλλήλους ἐχόντων. reſpondet hoc ἀλλοίως latino *ſecius*. h. e. aliter atque oportebat. vt ἡμῶν cum Sylburgio praeferatur, nil opus eſſe video. in orationis contenrione iſtae duae perſonae plurales, prima et ſecunda, ſaepiſſime inter ſe permutantur, et ab altera ad alteram tranſilitur, vno ſpiritu.

1133. 4. ἡ γειναμένη] articulum de meo addidi, et e vulgari πᾶσα effeci σᾶσα.

9. ὑμῶν non ſolum ad proximum ὁ κράτιστα ἐβουλευμένος, ſed etiam ad remotius ὑπεραγωνιεῖσθαι referri poteſt.

1134. 1. ἑκάστῳ] ſiue conſuli, ſiue legioni. ſubauditur ſiue ὑπάτῳ, ſiue στρατοπέδῳ, ſiue τάγματι.

6. τῶν ἀκμαίων] articulum de meo addidi.

8. νομίσαντες—ἀναμνησθέντες—ἀναγκασθέντες] dura et inconcinna oratio, et neſcio an exemplo carens, Dionyſio tamen, quem iuuit ſic loqui, ſine dubio relinquenda, cuius orationis haec eſt ſententia. ἐπειδὴ ἐνόμισαν οἱ Οὐολάσκοι πλήθει ὑπεραίρειν τοὺς Ῥωμαίους, ἀνεμνήσθησαν τῶν κακῶν ἃ πρότερον ἔπαθον ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων. αὕτη ἡ ἀνάμνησις ἠνάγκασεν αὐτοὺς ἀγωνιᾶς γενέσθαι ταχίστης etc.

1135. 1. βουληθέντων] ſubaudi παρατάττεσθαι.

7. κορυφῶν] malim κρυφίως. vt ad ἀποχωρήσεις referatur.

vlt. ἁλώσεις in plur. de meo dedi, pro vulgari ἅλωσις.

1136. 11. num ad ἀγῶσιν addendum ſit, quod aliquando ſuſpicabar deeſſe, ἄμεμπτον vel ἀπροφάσιστον, in medio relinquam.

vlt. ᾗτοι de meo addidi.

1137. 2. αὐτῶν] Valeriorum puta.

3. ἀρχηγὸν, ᾧ δὲ μάλιστα ἠγάλλοντο οἱ ἄνδρες [Valerii] ἐπὶ τῇς ἐκκλησίας καὶ τῶν δικασηρίων πολιτεύματι τούτῳ [ſubaudi αὐτοὺς] πᾶσαν ἠφανικέναι τ. τ. π. δ' αἰτιώμενοι σχετλιάσας] Sic de meo ſenſu locum hunc in vulgatis miſere habitum, cum vera interpungendi ratione, tum coniecturis meis ſanaſſe mihi videor. Protaſis incipiens a verbis ὡς δ' ἀ προσεῖχεν [ſenatus nimirum] αὐτῷ, deſinit in voc. αἰτιώμενοι. tum excipit apodoſis. vulgati ſic dant. ἀρχηγὸν. ὡς δὲ μάλιστα ἠγγελλόντο οἱ ἄνδρες ἐπὶ τῇς ἐκκλησίας τῶν δικασηρίων, πολιτεύματι τούτῳ — δυναστείαν, αἰτιώμενοι, σχετλιάσας. quo autem inuento remp. ſapienter et proſpere gerendi Valerii imprimis delectabantur, in eoque ſibi placebant, ſeſe

ſeſe iactantes tam in concione, quam in foro, ſeu in iudiciis, eo inuento deletam atque exſtinctam eſſe patriciorum poteſtatem querentes. αἰτιώμενοι non redit ad οἱ ἄνδρες, qui ſunt Valerii, ſed ad οἱ νέοι καὶ βίαιοι. et qui deinceps inſequuntur nominatiui. πολίτευμα illud eſt lenitas plebem tractandi, ſtudiumque libertatem tuendi et iniurias a plebe arcendi.

1138. 9. poſt πράγματα deeſſe videtur βούλεται vel ἀνέχεται. plus quam reſp. fert.

pen. ὧν ἥ τ' ἐν τῇ γν. ὃ. ἰ. ἀδύνατός ἐστιν] ſic ordinaui verba de meo ſenſu, pro vulg. ὧν ἡ ἐν τ. γ. ὃ. ι. ἀδύνατός τε ἐστιν.

1139. 2. ἀπέχθειαν in accuſ. de meo dedi pro vulgari ἀπέχθεια. φερομένη eſt aufferens, reportans pro praemio. fuit cum ſuſpicarer leg. εἶναι εἰς ἰδίαν πρὸς ἑκάτερον μέρος ἀπέχθειαν ἐκφερομένην.

4. μᾶλλον] ſubaudi ἢ ὑμῖν, aut ἢ προσήκει.

8. Intereſt inter vulgatam ἔψευσθε, et inter ἐψεύσασθε quod e Vaticano reſtitui. illud eſt, falſi, decepti eſtis, hoc, mentiti eſtis, decepiſtis, fregiſtis fidem.

1140. 4. malim περιποιήσασθαι.

6. vt in loco deſperato coniecturam proiiciam, qua ne ipſa quidem multum fido. f. leg. παρασχὼν, ὅς γε, κωλύσας ὑμᾶς παρανομεῖν, τῆς στρατείας — ἀφεῖκα, ὡς δέον. quippe qui interceſſiſſem, quo minus a ſenatu vobis iniuria fieret, ideoque vos a muniis militiae dimiſiſſem.

vlt. malim τῆς στρατολογίας cum articulo legi.

1141. vlt. neſcio an vulgata ἱερῶν confirmetur ab illis νῦν ἐξ ἐκείνου [ſcil. τοῦ συμβάντος] ἱερὸν ὄρος καλεῖται. Mons ſacer ex eo facto ſi dictus eſt ſacer, ecquod eſt illud factum vel euentum, vnde monti nomen acceſſit, niſi hoc eſt, quod in eo legiones ſacrae conuenerunt. quamquam nos fugit, quam partem copiarum ſuarum Romani ſacram appellarint.

1142. 13. περὶ h. l. vicem gerit praepoſitionis πρὸ.

1143. 8. ὁποία de meo dedi, pro vulg. ὅποι.

12. τοῖς μὴ βουλομένοις] ſcil. ἀποτρέπεσθαι.

1144. 2. poſt ἔτι videtur ὄντες deeſſe.

1146. 6. f. ὧν μετριώτατοι.

12. prodit Vaticanus, ibi, aut in libro, vnde Vaticanus exſcriptus fuit, fuiſſe ἐν ἀμαθεῖ ὄχλῳ.

1147. 3. aut ἀναδέξονται aut ἀποδέξ. eſſe recuperaturos.

13. malim φιλ. δὲ καὶ εἰρήνης ἄρχειν τοῖς ἀγαθοῖς. [ſubaudi a communi ὑπάρχει.] ludit in verbo ἄρχειν, ſed parum concinne, idem verbum diuerſis modis accipiens. principatum in rep. eiuſque veluti tutelam gerere patricios decere; principium autem facere pacis et amicitiae reſtaurandae, decere bonos omnes, cuiuſcunque ordinis.

15. poſterius μᾶλιστα, quod pone ἐν ᾧ legitur, vitioſe redundans, vncis incluſi.

pen. δυσοργήτως ταῖς τύχαις ὁμιλεῖν

ὁμιλεῖν est tam obstinata cum ira, saeuaque pertinacia ita temporibus occurrere, vt eorum saevitiae cedere nolis, sed ea tuae libidini seruire cogas, vt si nauem auris reflantibus et vndis resistentibus eo contendas adigere, vnde repellaris. neque magnitudo multitudoue impedimentorum te absterreat, sed hoc magis accendat ad obnitendum.

vlt. quamquam me non fugit, tam crebro in libris exaratum reperiri ἀναστρέφειν, vbi ratio linguae ἀνατρέπειν flagitat, vt dubites quibus imputes, auctoribusne ipsis, an solummodo librariis. v. p. 392. 36. 417. 25. 424. 35. 540. 14. et dicta ad Dionem. Chrysost. p. 384. 6. et ad Polyb. p. 499. 4. tutiorem tamen viam hic inii, praesertim auctoritate Vaticani fretus.

1148. pen. ἀπὸ] f. πρὸ. sed vlcus est profundius, atque tetrius, quam vt ab hac festinatione exstirpari possit.

1149. 9. post τε deesse videtur ᾔδειν quasi adhuc domini et arbitri essent, et nil indigerent ipsi adiumento ciuium suorum aduersus bella externa.

11. οἱ] malim εἰ. donec existiment, salui e praeliis si abeant, non sibi hoc expedire, sed suis solummodo commilitonibus.

1150. 5. πολλῷ χαλεπωτέροις de meo dedi, pro vulgari πολλοῖς χαλεπώτερον.

8. malim ἀκούσασα (in aor. 1.)

1151. 2. malim δήμῳ τε κεχαρισμ.

1152. 6. τὸν δῆμον] articulum de meo addidi.

8. post δμόσε τε deest videtur ἰοῦσι.

vlt. f. συμπείθουσιν ἑαυτοῖς, οἵ γε δεδίττεσθαι contraria sibimet ipsis suadent, quippe qui, contendentes vos terrere, non metuunt [nam ὀρρωδοῦντες in nominatiuo praeferendum vtique videtur] nisi mala leuissima, et quibus facili negotio occurratur, grauissimorum autem atque insanabilium malorum cura nulla afficiuntur.

1153. 3. κακῶν de meo dedi, pro vulg. ἱκανῶν.

4. pro voc. ὥστε leg. aut τό, aut παρὰ τό, aut si vulgata seruatur, necesse est aliquid deesse, sic ferme explendum. ἡ παρὰ τὸ οὕτω σφοδρῶς ἐπὶ τὴν ἐπιθυμίαν φέρεσθαι, ὥστε λογισμῷ — quam propterea, quod ad satiandam suam cupiditatem tam incitati feruntur, vt —

8. f. ἤδη δ' ἐπιφ.

11. κρείττονα] malim τὸν κράτιστον.

1154. 4. malim ταῖς αὐτῶν [pauperiorum puta] ἀτυχίαις.

5. aut ἐκχωρησάντων leg. est, aut deleto ἐκ sufficiendum est ἡμῖν.

pen. f. τῷ πρὸς ἡ. π. cum articulo.

vlt. δημεύσιν] hoc modo ciues in ciues saeuiunt. hostes autem δηοῦσι, deuastant, depopulantur. quomodo h. l. legendum esse nullus dubito.

1155. 1. f. ὑφ' ἡμῶν aut παρ' ἡμῶν ἐλεύθερα ἀφειμένα διετέλεε (in

(in perfecto) quaecunque libera a nobis relicta adhuc dubia in fide permanserant.

4. f. φιλίας. adductum ad necessitatem, rebus ipsis amicitiam approbandi, h. e. documentis rerum certis beneuolentiam demonstrandi. πίστις h. l. idem est atque πίστωσις. euictio, declaratio fidei, quae te cogit certum confidere, neque dubitare.

6. malim ἐπιστρατεύοντες.

7. καθήμεθα cohaeret cum οὐκ ἔχοντες versu 10. nam interiecti nominatiui, vt ἀφεικότες etc. indicant causam cur sedeant, consilii expertes, quippe qui agrum colere omiserint etc.

12. ἐλπίζομεν de meo dedi, (neque dubito idem in Vaticano quoque fuisse, e quo πάσχοντες relatum fuit, pro vulgari ἐλπίζοντες.

ibid. f. καὶ ταῦτα, ἐφ' ἡμῖν — praesertim, qui sciamus, penes nos esse —

1156. 1. πολιορκησόμενοι idem est atque πολιορκηθησόμενοι.

5. χειρώνακτες] vulgatam lectionem χειρωνάκτων adde illis exemplis, quae secundum illa olim ad Theocritum allata nuper ad Georgium Corinthium super Hermogene π. δ. μ. p. 963. a me conquisita sunt. conf. etiam dicenda ad p. 410. 28. ed. Hudf.

pen. f. φοβεῖ μὲν ἤδη [vel φοβεῖ μὲν καὶ νῦν ἤδη] λιμὸν ἄπειλῆσα. graecum enim non videtur esse λιμὸν φοβεῖν. pro territare minis famis imminentis. φοβεῖ μὲν a me profectum est, pro vulg. φοβεῖται. vlterius progredi ausus non sum.

1157. 2. πόλεμος] subaudi a communi φοβεῖ ἡμᾶς. vocabulum ἅπαντα, quod in vulgatis vnum est, in duo ἃ πάντα distraxi. Quod malum alia mala omnia exsuperat, vxores puta — ista omnia sunt atrox et intolerabile spectaculum. v. versu 8. nam cohaerent ista inter se. γύναια cum reliquis nominatiuis εἰσὶν ὄψις δεινή.

11. num ἀσπείσως. id est ἀδιαλλάκτως *irreconciliabiliter*.

1158. 11. γε de meo dedi pro vulg. τε.

12. γένοιτο bene si habet, accipi debet pro ἐκγένοιτο. liceat nobis, datum sit, velim vt eueniat nobis vt possimus —

pen. οὐχ οἱ φαυλότατοι de meo, partim et e Vaticano dedi, pro vulg. οὐχὶ φαυλότατα.

1159. 10. αἱ οἰκήσεις] articulum de meo addidi, ob insequens τὸ δημοτικὸν p. 1160. 1.

1160. 2. post ἦν deest πενίαν. paupertatem nempe, aerisque alieni onera, mulctasque, quibus condemnati sunt — secum illuc allaturi, quocunque migrent.

4. ὅποι de meo dedi pro vulgari ὅπῃ.

6. malim δι' αὐτό γε τοι ob ipsam solam, si aliud nihil sit, generis diuersitatem atque a nobis alienationem.

8. παρ' ἡμῖν de meo dedi, pro vulg. παρ' ἡμῶν.

10. f. τῷ μὲν γὰρ [aut γ'] ἐπιχωρίῳ.

vlt. ἐπίκλητος] vltro a nobis huc euocatus et inuitatus. poterat Dionysius etiam v. ἐπίκτητος vti,

vti, aliunde adfcitus, partus, acquiſitus, aduenticius. ἐπίσκηνος ὄχλος eſt popellus tabernarius, in tabernis, vel pergulis vitam degens, et victum quaerens fabricandis et vendendis mercibus. ſellulariis artibus deditus. v. p. 1161. 14.

1161. 10. μὴ τυγχάνυσι] ſcil. τῶν αἰτημένων. vbi rogata minus impetrarint.

12, πολεμεῖν ἐπιτηδείων de meo dedi, pro vulgari πολεμικῶν ἐπιτ. idoneorum et exercitatorum ad dimicandum.

pen. τῶν μὴ ἐν ἕθει] de meo dedi τῶν in genit. plur. pro τῷ vulg difficile eſt tyrocinium edere eorum, quibus haud inſueueris.

vlt. τοιούτους] id eſt bello non adſuetos.

1162. 4. πολλὰς τινας ἐπιξαμένος] Sic de meo dedi, pro vulg. πολλὰς ἡμᾶς ἐπιξαμένους. aptus eſt ille nominatiuus ἐπιξάμενος e παρακινήσαιμι vocabulum τινας eleganter redundat. non facile vobis auctor ſim peregrinas neſcio quas copias militares intra moenia veſtra temere recipiendi.

7. ἐνθυμούμενοι cum reliquis nominatiuis inſequentibus apti ſunt e μὴ χαλεπαίνετε verſu 7. p. 1163.

1163. 1. ἀεὶ τὸ κάμνον idem eſt atque τὸ ἀεὶ κάμνον quodcunque quoque tempore, identidem aegrotat.

5. ὃ γὰρ ἂν φθάνοι bene habet. φθάνοι h. l. idem ſignificat, atque ἐκφεύγοι. non enim facile effugiat corpus vniuerſum quominus ipſum a ſemet ſenſim diſſoluatur tandem aliquando et diffluat, a membris ſuis ſigillatim deſtructum.

1164. 5. poſt καὶ addendum videtur ἰσοτίμοις. quibus ius eſſet vobiscum aequum ſuffragia ferendi, et honores petendi, denique quibus iura vobiscum eſſent omnia communia et paria.

1165. 3. ὑμεῖς de meo dedi, pro vulg. ὑμῶν.

1166. 11. αὐτῷ de meo dedi, pro vulg. αὐτῶν.

13. τὰς μὲν προκλήσεις] iudicio meo vſus, particulam μὲν, hic loci vulgatis deficientem, reuocaui e verſu proximo, vbi inter δ et κατηγορῶν interſitum vitioſe redundabat.

vlt. ἄχρις ἔ γε de meo dedi pro vulg. ἄχρι τοῦδε.

1167. 3. τε docet poſt πολλάκις deeſſe καὶ νῦν δὲ ὁμοίως ἐξαπατηθήσεσθαι et nunc quoque futurum eſſe, vt decipiatur.

10. καὶ κινεῖ οὐκ ἀξιοῦν] quod hic eſt, non participium, ſed infinitiuus. et impellit eos, vt perſonis ſuis indignum ducant, aduerſariis ſe concedere. ſic de meo dedi pro vulgari καὶ κοινῇ οὐκ ἀξιοῦσιν.

vlt. εἶναι malim ἰέναι.

ibid. αὐτὴν] malim aut αὐτοῖς, aut, quod praeſtare videtur, δι' αὑτῶν per ſemetipſos.

1168. 1. aut καὶ delendum et accuſatiuus cum nominatiuo προαναφέροντες mutandus, (nam ſigma quoque a prima ſyllaba abeſſe malim. prius ad ſenatum referentes, quam ipſi decidant, vt hic nominatiuus regatur a δικαιῶσι. aut ſeruato καὶ et accuſatiuo, leg. erit προανοίσοντας, in futuro

turo, ob praemiſſum διαλυσομένους.

2. πείσονται τούτοις de meo dedi, pro vulgari εἴσονται τοῦτο. ipſi vltro, volentes cedent, obſecundabunt his, in horum poteſtate erunt, vbi intellexerint.

4. συγκαθήσθσιν de meo dedi, pro vulgari συγκαθίσθσι. non eſt a συγκαθίζειν, ſed a συγκαθιέναι, ſubaudi ἑαυτὸν, deſcendere ad conditiones, ſeſe demittere. v. ad p. 236. 29.

14. τότε videtur a τῆς pone τῶν eſſe transferendum. eorum, qui tum a partibus optimatium erant, nobiliſſimum.

1169. 9. vocabula videntur eſſe tranſponenda ad hunc modum ἕτερον ἐξ ὀνόματος ἐκάλει, alium ſenatorem nominatim excitabat, τὸν αὐτὸν τρόπον ἀξιῶν, rogans vt is quoque pari modo atque Menenius feciſſet, ſententiam diceret.

1170. 4. τὰ διαφέροντα] idem eſt atque τὰ διάφορα. *das Intereſſe*, vel cauſae diſſidiorum. ea de quibus obtinendis pars quaeque contendens laborat, quae eius interſunt, vt ſiue impetret, ſiue effugiat, in quibus ſua ſeu ſalus, et proſperitas ſeu damnum et noxa verſatur. articulum de meo addidi.

vlt. τοὺς τοιούτους] patriciis puta, hoſtibus plebeiorum. v. verſu vbi eos appellat repugnantes reconciliationi gratiae. item ὅτε γε παρὰ τὰς κρίσεις de meo dedi, pro vulg. ὅδέ γε παρὰ τῇ κρίσει.

1171. 2. bene habet h. l. μεταφέρειν cohaeret cum βουλομένοις prouocationem dabat volentibus iudicium ſuum a patribus ad plebem tranſferre. Coniectura Porti καταδικασαμένοις, a me in textum immiſſa, confirmatur a p. 390. vlt. ed. H.

7. εὕρασθαι (in aor. 1.) effeci, e vulgari ἔρασθαι. praeſertim Vaticano viam monſtrante, in quo eſt εὑρέσθαι in aor. 2. cum non potuiſſent impetrare precibus a ſenatu, vt triumphum Seruilio Priſco decerneret.

1172. 2. f. ἀλλὰ καὶ αὐτὸς προσαπέλαυσε. quid? quod ſemetipſum quoque (Valerium Poplicolam, qui hic loquitur) vna cum iſtis modo commemoratis Conſule et dictatore, percepiſſe fructus τῆς αὐτῶν ὕβρεως. dubium hic eſt, ad quosnam referatur αὐτῶν, ad patriciosne, an ad plebeios. ſi prius, eſt ὕβρις actiua, ſin poſterius, paſſiua. contumelia, qua patricii plebem premerent. συγκύπτειν eſt cum plures inter ſe capitibus ſubmiſſis et inter ſe commiſſis clam muſſant, occulta agitant conſilia facinoribus operantur clandeſtinis, conſpirati, et inter ſe colludentes. *ſie krauchen zuſammen unter eine Decke.*

7. f. δανείσαντες, nam tametſi ἀργύριον δανείσθαι dicitur, non ideo tamen διάφορον quoque dici poteſt δανείσθαι. pecunia δανείζεται, non τὸ διάφορον ſeu foenus. tantundem ſit atque ſi dicas, foenus in foenus dare. nam τὸ διάφορον eſt aeris illa ſumma, quam lucraris numos tuos in foenus elocans, et qua cares, eos in arca concluſos ſeruans.

antep.

antep. φύρωσι, miſcent, conturbant, de meo dedi, pro vulgari φέρωσι.

1173. 7. poſt τάσεως deeſt ἡγεμών.

1174. 8. ὧν ὅτι ᾔδειν] ſic ſtruxi verba meo arbitratu. Sylburgiana dat ὧν ᾔδειν ὅτι tribus vocabulis, Hudſoniana ὧν ᾔδειν ὅ, τι. quatuor.

14. τῶν πολιτῶν] articulum de meo addidi.

vlt. πρόσθετον ἐποιησάμην] curaui mihi a praetore in ſeruitutem addici, adiudicari, προσίθεσθαι ἐμαυτῷ.

1175. 2. ſi ἐξετάζονται ſeruatur, deeſt ὅτι pone voc. χάριν. ſin autem ὅτι ibi omittitur, neceſſe eſt verſu 3. ἐξεταζόμενοι. gratiam mihi norunt quod a me in amicorum et clientium numero maxime neceſſariorum habentur.

5. συγχωρήμενον dedi de meo, (in accuſ. ſing.) conceſſum, licitum quid, pro vulgari συγχώρημενοι. (in nominat. pl.)

vlt. διαβληθὲν in aliis fuit codicibus, in aliis καταβληθὲν. quae ambae ſunt bonae atque probabiles lectiones. in vnam vero διακαταβληθὲν conflatae ferri nequeunt.

1176. 1. poſt δικαιότερον videtur αὐτῷ deeſſe. Valerio puta.

pen. καὶ malim abeſſe.

1178. 5. τῶν διαφόρων] articulum de meo addidi.

10. poſſis quoque πολεμῶν legere. verumtamen vulgata videtur defendi poſſe. neque enim video cur πολέμιος φανερὸς hoſtis apertus, et λαθραῖος clandeſtinus minus dici queant, ſi nempe πολέμιος pro ſubſtantiuo accipiatur, non pro adiectiuo.

1179 2. poſt περισήσετε deeſt τὴν πολιτείαν aut τὴν ἀριστοκρατίαν, aut ὑμᾶς αὐτὸς, aut ἡμᾶς. et verſu 4. μάλιστα poſt ὑμῖν.

8. παραδώσαιτε in optatiuo aor. 1. vt darem, ratio linguae poſtulabat poſt praemiſſum εἴητε ἂν, εἰ — iam ſequi non poteſt indicatiuus παραδώσετε, ſed optatiuum poſtulat conſtructio. neque hoc me moratur, quod in aor. 1. non παρέδωσα vſurpatur, ſed παρέδωκα. multa alia ſunt Dionyſio propria, a regula deſciſcentia, quae ipſi ſunt relinquenda.

9. συγχωρήσαντες de meo dedi, pro vulgari συγχωρήσετε. nam dictio καὶ ταῦτα h. l. non *et haec* ſignificat, ſed eſt aduerbiale, *praeſertim*.

pen. ὑμῖν de meo dedi, admonitus a Vaticano, vno vocabulo, pro tribus νῦν, εἰ μὴ quae ſunt in vulgatis. facile νῦν ex ὑμ naſci potuit, ν e ὀρθῶν adhaereſcente. in εἰ μὴ clara ſunt veſtigia ſyllabae ἴν. nam η ex inſequente π facillime potuit enaſci.

1180. 6. ὡς vt delendum vncis incluſi. alias aliquando ſuſpicabar leg. ἀνὴρ σωφρων, ὃ σωφρόνως γε ἐκ τῶν ἑ. τ. Menenius in hoc vel maxime falſus eſt, vir caeteroquin prudens, quod de aliis bona, imprudenter quidem ominatur ideo, quod ipſe bonus eſt. nam ἐψεύσθη τεκμαιρόμενος idem eſt, atque ἐψ. ὅτι ἐτεκμαίρετο.

1181.

1181. 2. deleui αἷς, quas vulgatae ad Συρακούσαις, addunt, inuita conſtructione. ecquis non cernit αἷς natum eſſe e terminatione voc. Συρακούσαις.

3. f. ἐπ' ἐκείνων ἑκάστῳ ἀγανακτήσαντες, ἤδη ποτε olim aliquando, aut μετ' ὀ πολὺ non multo poſt ἐναντιώσεσθε —

6. αἰτία hic loci non eſt cauſa, ſed idem atque αἰτίασις, offenſio, querela, res qua tu laeſum te putes, et de qua tibi querendum atque expoſtulandum eſſe.

1182. 3. f. χρόνον, διασθενοῦσα, ὥσπερ νῦν, ὑπαίθριος μένειν cum non poſſit, ſub dio, vt nunc facit, manere, ſub tuguriis.

4. τε de meo ſenſu in locum vulgaris δὲ ſuffeci, ob praemiſſum ὅτε verſu 2. quod ſibi reſpondens alterum ſimile non habebit, ſi δὲ ſeruetur. verum hoc τε admiſſo etiam δυνήσεται leg. erit verſu 5.

1183. 3. τὰ πέριξ] articulum, quo vulgatae carent, e Vaticano addidi, quod hic monendum duxi, quoniam ſuo loco de eo admonere oblitus fueram.

10. tum conſtabit, inimicos iis animos et infeſtos eſſe erga eos ipſos, a quibus in ciuitatem recepti fuerint, et auſuros eſſe hoſtilia, ſed ideo quoque rurſus ab hoſpitibus ſuis acceptum modis hoſtilibus atque repulſum iri.

vlt. f. τησόμεν, ἀπειλοῦντες — ὡς [id eſt ὅτι] — διαχρησόμεθα. collocabimus in conſpectu neceſſariorum, interminantes, ſi congredi audeant, nos ipſorum cariſſimis ſuppliciorum teterrima quaeque eſſe admoturos, iiſque de medio ſublaturos.

1186. 5. ὃ λέγω] particulam infitiantem de meo addidi.

1187. 1. ἡ μὲν effeci e vitioſo Vaticani ἡμῖν. a vulgatis abeſt particula.

1189. 2. ποιήσωνται (per ω) de meo dedi, pro vulgari ποιήσονται.

1190. 7. aliis in libris Dionyſii fuiſſe videtur olim ἄλλως τε καὶ περὶ, ſine ταῦτα. in aliis καὶ ταῦτα ſine ἄλλως τε. hae duae lectiones ita coaluerunt. quapropter cum alterutrum eſſet tollendum, viſum fuit ἄλλως τε vncis abolitionis includere.

vlt. ὑμῶν ὁμιλοῦσαν τῷ νέῳ] idem eſt ac ſi dixiſſet τῇ ὑμετέρᾳ νεότητι συνοικοῦσαν. ſic de meo dedi, pro vulg. ὑμῖν ὁμ. τῶν νέων.

1191. 8. τοὺς βουλεύσοντας in futuro, de meo dedi. neque videtur in Vaticano aliud fuiſſe exaratum.

9. f. μηδὲ τότε συμφέρωνται.

1194. 13 f. τὴν ἐμὴν τῆς πολιτείας τάξιν ἑκὼν. vulgatam γνώμην ſi retineas, erit tautologia. et praeterea γνώμην περὶ τῆς πολιτείας foret dicendum. niſi ſi γνώμην πολιτείας velis ſignificare voluntatem, h. e. propenſionem et beneuolentiam erga remp.

1196. 4. ὃς vt delendum vncis incluſi.

14. τὸ πιστὸν] id eſt τὴν πίστιν fidem huius rei id, quod eam eſſet approbaturum et confirmaturum. vulgatae haec eſt ſententia. mentis ſuae mutationem eſſe fidem huic dicto facturam.

Vati-

ARCHIEPISCOPALIS IN BOMO POSCAN

Vaticani autem lectio hanc praebet ſententia. ſeſe, in patribus conſcriptis iuniores, eſſe in fidem a ſe dictorum praeſtituros ſuae mentis mutationem.

1198. 5. τὴν de meo addidi.
pen. αὐτῶν abeſſe malim, vt ſuperuacaneum, aut ſaltim παρ' αὐτῶν legi.

1199. 6. εἰπεῖν ſimplex, *eloqui*, de meo dedi, pro vulgari προειπεῖν. non hic agitur de praedictione futurorum, de qua modo dixerat, ſed de facultate ſenſus animi verbis planis et oratione expedita declarandi. Appellat eum Dionyſius, οὐκ ἀδύνατον non infacundum, h. e. δυνατὸν facundum, diſertum, ſed addit, nequis erret, hactenus diſertum eum fuiſſe, ὡς λάλος καὶ κωτίλος, quatenus quis eſt loquax et garrulus, blatero, naturali quadam pollens linguae profluentia, non eloquentia praeceptis philoſophiae et vſu vitae ciuilis erudita inſtructus.

7. ὁμωνύμως (in aduerbio) de meo dedi, pro vulgari ὁμώνυμος.

14. ſententia eſt, ne plebs, minora poſtulans, quam eam poſtulare par eſſet, reditum impetraret inhoneſtiorem.

1201. 5. φθόνους] obtrectationes, criminationes, quibus vel aequiſſima quaeque et amiciſſima traducuntur et ad inuidiam atque diras ſuſpiciones adducuntur.

1202. 2. poſt κρείττονες videtur διαλεγόμενοι deeſſe.

1204. 2. ἔτι de meo dedi, pro vulg. ἐπὶ.

11. v. κοινὸν facile patiar abeſſe. nihil enim aliud dicit quam μετὰ πάντων. ſecuritas et ſalus cum omnibus eſt profecto ſalus communis.

1205. 6. μὴ πάθητε de meo dedi, expungens τι quod vulgatae interponunt.

11. poſt ταῦτα deeſſe videtur λέγω, vel φημὶ, vel ἀποφαίνομαι.

1208. 7. κοινῶσθαι de meo dedi pro vulgari κοινωνεῖσθαι nam a κοινωνεῖν hoc ſenſu non conueniret huic loco medium, ſed actiuum κοινωνεῖν.

9. βασιλέας (in accuſat.) vtique praeſtat.

1209. 4. poſt μεγάλαις deeſt πεισθεῖσι.

4. δὴ de meo dedi pro vulgari μὴ.

1211. 7. poſt τυράννων deeſſe videtur συμβαλόμενοι.

10. ὅπως ἐναντιώσεσθε notus loquendi modus eſt, pro ὁρᾶτε ὅπως videte, vt mihi reſiſtatis. h. e. rogo vos vt mihi aduerſemini, obloquamini.

1212. 2. ἐχθρὸν δι' ἴσης ἅπαν] ſic de meo dedi efficiens id e lectione Vaticani δὲ ἴσως. poteram quoque omiſſo δὲ dare ἐχθρὸν ἴσως ἅπαν. dummodo ἴσως non pro *fortaſſis*, ſolito ſignificatu, ſed paulo magis inſolito, cuius tamen exempla ſuperſunt, ſcil. pro aequaliter, perinde, ὁμοίως vel ὁμαλῶς accipiatur. In dictione δι' ἴσης ſubauditur γραμμῆς aut γνώμης.

1213. 7. δεομένας recte habet ſignificans, vt paulo ante, non aedificia oppidorum, ſed incolas.

10. pro μὲν malim γε legi.

12. τυραννίδα accipio h. l. adiectiue. ἀρχὴ τυραννὶς idem eſt atque τυραννικὴ. poſtquam conſtitit perſpicue, vos imperium tyrannicum, per vim et nefas arreptum, vobis arrogaſſe, et veluti amiculum vobis circumieciſſe. v. p. 419. 9. ed. Hudſon.
pen. ἡμεῖς τε] ſubaudi ἐξηλέγχθημεν.

1214. 8. συναροίμεθα et verſu 10. τρεψοίμεθα in optatiuo dedi de meo, pro vulg. συναρούμεθα et τρεψόμεθα. (in indicatiuo fut.)

1215. 5. πάντα τὰ πολέμια] articulum de meo addidi.

10. κοινῇ] ſubaudi συνεδρίῳ.

14. ὑπ' ἄλλου τινος] ſubaudi ἀντὶ vel χάριν.

1216. 11. poſt ἀνδρὸς videtur γεγονότος deeſſe.

1217. 1. τῷ χάριν, καὶ πολλὴν, [id eſt καὶ ταύτην πολλὴν, vel καὶ ταῦτα πολλὴν] εἰδέναι τῷ δήμῳ, ὥστε] ſic dedi de meo, pro vulgari τῷ χαίρειν, καὶ πολλὴν τῷ δήμῳ εἰδέναι χάριν, ὥστε. tantumque abfuit, vt gratiam plebi, eamque magnam, haberetis, vt potius —

1219. 3. f. καὶ συγχωρηθῇ ταῦτα ὑπὸ [vel παρὰ vel πρὸς] τούτων, et haec ab his, optimatibus concedantur, τὰς ἐγγυητὰς ecquis praes, vel ſponſor.

4. malim compoſitum καταθήσομεν.

9. τὰ de meo addidi.

12. ἐπὶ pariter. coram diis, h. e. ſimulacris deorum.

13. Κυρωσάμενοι de meo dedi, pro vulgari παρωσάμενοι. Participium hoc κυρωσάμενοι aptum eſt e καταθήσομεν τὰ ὅπλα, verſu 38. num arma ponemus ideo, quod certam fidem dari nobis ab iis curauerimus per ſponſiones, iureiurando confirmatas coram ſimulacris deorum?

14. ταύτην] ſcil. τὴν θείαν πίστιν τὴν δι' ὅρκων.
vlt. f. μάλιστα καταφρονεμένην.

1220. 4. καὶ poſterius de meo addidi.

6. καιρὸς bene habet, oportunitates nocendi, ſiue tu laedas alterum, ſiue alter te laedat. idem eſt atque τὰ καίρια, loca inſidiis, vel vulneribus letalibus inferendis opportuna, vel accipiendis; loca patentia, nuda et diſcriminoſa. ὅτε τότε idem eſt, atque ἤδη τότε tum ſtatim, ſcil. γίγνονται exſiſtunt, vel συμβαίνωσι. In vulgatis eſt ποτὲ, pro quo de meo dedi τότε.

1221. 11. f. ἀλλ' οὐδὲ τοῖς σώμασιν ἡ διὰ τῶν ὅπλων μετὰ πολλῶν πόνων ζητηθεῖσα ἐλευθερία. ne ipſis quidem corporibus ſupereſt libertas armis quaeſita, multis cum moleſtiis.
vlt. ἠναγκαζόμεθα (in imperfecto) dedi de meo, pro vulgari ἀναγκαζ.

1222. 2. quamquam ἀλύσεσι videtur conuenientius eſſe, quia de multitudine nexorum agitur, quia tamen eorum vnusquiſque catena vinctus erat, vna, non binis. at πέδαις vinctus erat binis. propterea hoc in plurali, illud in ſingulari extulit.

1222. in annotatione *n.* linea 1. errore operarum factum eſt, vt *ſi* excideret. lege ergo ὡς ſi mendo caret.

1223. 5. ὑφ' ἡμῶν de meo dedi, pro vulg. ἐφ' ἡμῶν, et versu proximo ἐκείνοις (in datiuo plur.) pro vulgari ἐκείνης. notissimum est η et οι a librariis graecis saepissime inter se permutari; item γενομένης (in genitiuo) pro vulg. γενομένη (in nominatiuo) et versu 10. ἐλεεινότερον in comparatiuo, pro vulg. ἐλεεινόν.

11. τῆς στρατείας] fuit enimvero ἀποικία, non στρατεία.

1224. 1. ἀλλ' vt superfluum, et ex αν, fine vocabuli ἀποικίαν natum, vncis inclusi.

5. φυλαῖς] f. φιλίαις.

11. τὰ σώματα] id est τούτων [vel ταῦτα] τὰ σώμ.

1225. 6. qui lacrymis [id est in lacrymas] non exundassent. δάκρυσι idem est atque εἰς δάκρυα.

1226. 2. post δυνατείας deest v. ἔτυχε. adeptus est potestatem dictatoriam.

4. ἐπιβαλόμενος cum insequentibus nominatiuis apti sunt ex οὐκ ἔπειθε p. 1227. 5.

6. δανειστικοῖς] recentiores graeci adiectiua pro substantiuis vsurpant, vt ναυτικοὶ pro ναῦται. στρατιωτικοὶ pro στρατιῶται.

8. f. ὡς ὑ δικαίως ἀξιούντων βίᾳ μᾶλλον —

11. aliis in libris videtur fuisse μᾶλλον, ἢ τοὺς αἰτίους, in aliis μᾶλλον, οὐτοὺς α. et istae ambae lectiones tum conflatae esse. verum tamen etiam sine ista suspicione potest locus salvus esse. nam οὐχὶ saepe in eiusmodi locis redundat. v. p. 470. 15. 625. 7. 680. 44. ed. Hudf.

1228. 2. ἐπὶ τοῦτο bene habet. scil. τὸ τυχεῖν βοηθείας παρὰ τοῦ δήμου. *ad hoc ipsum venientibus*, adipiscendum puta.

1229. 2. f. συλλελογισμένῳ in composito.

1230. 3. f. ὁ ἀπόλογος. fabula.

1232. 7. μέντοι] sententia postulat μόνα.

12. αἱ articulum de meo addidi.

1233. 12. aut cum Porto faciendum est, cuius ambae coniecturae sunt probabiles. aut pro μικρὰ leg. πικρὰ, aut αἱματηρὰ.

pen. In vulgatis h. l. est εἴτε ter iteratum. εἴτε λαμβάνετε — εἴτε ὀλίγοις — εἴτε πάντας. quorum primum cum vitiosum esset, mutaui cum εἴγε. Hoc quidem fidei genus si probatis, siue paucis permittite iurandi negotium, siue — nam λαμβάνετε est indicatiui modi, ἐπιτρέπετε autem et ἀξιοῦτε sunt imperatiui.

1234. 2. verba sic struxi ὀμνύειν καθ' ἱερῶν, ἢ μὴν βέβαια. pro vulgari ὀμνύειν ἢ μὴν καθ' ἱερῶν βέβαια. v. p. 395. 44. 400. 23.

6. malim μήθ' ὑμεῖς. quia geminum μήτε praecessit.

9. τὴν] imo vero πίστιν. Vnum adhuc fidei genus vbi commemorauero. vel potius ἀνάγκην.

1235. 8. f. τέρψιν ἐκ τῶν ἡδίστων voluptatem ex adspectu et amplexu corporum carissimorum atque iucundissimorum. ἀπολαμβάνειν πόθον est recuperare eos, vel ea, quae tu ardentissime desideraueris.

9. ἀγενήτως bene habet. quae esse et exsistere nequeunt, per naturam

naturam rerum negatas. ὁ πεφυκυίας γίγνεσθαι.

10. καὶ πάντα] Copula h. l. non est καὶ, neque significat *et omnia*, sed redundare solet ante πᾶς et μόνος. καὶ πάντα aequipollet τῷ ἅπαντα.

pen. malim compositum συνειδόσι. idem est ac si dixisset ὅτι συνοίδαμεν ὑμῖν, ὅτι καλῶς ἐτράφητε. quod conscii vobis sumus, vos caste sancteque educatos esse.

1236. 1. εἴτι si quapiam in re, si quodammodo. sic de meo dedi pro vulgari εἴτε.

1236. 2. malim κοινῆς cum ἐλπίδος copulari, quam cum ἐπανορθώσεως, quia necesse est vt spes atque fiducia publica civium omnium inter se in ciuitate sit, quoniam alias pax et securitas constare nequit, et commerciorum atque contractuum vices omnes statim essent desiturae.

3. malim ἀγαθοῖς aut ἀγαθὲς. nam perinde est. vos erga nos futuros esse bonos et commodos in reliquis rebus.

13. non solum compositum, sed etiam multis e partibus compositum.

1237. 8. τὸ πρᾶγμα bene habet, totum animal, vniuersa oeconomia machinae animatae, τὸ σκῆνος. τὸ ὅλον σύστημα. Saepe a Stoicis, Antonino, Epicteto, Arriano corpus πρᾶγμα appellatur.

pen. τι de meo addidi, item εἴ *es* versu vltimo. et es res intolerabilis, cogens, h. e. eo quod cogis.

1239. 13. τὸ πρόσφορον ἅπασιν recte dici posse, pro conveniente omnibus, haud diffitebor. malim tamen h. l. ἅπασι, non tam ob πρόσφορον, quod ambos casus pariter fert, quam ob ἀποδιδοῦσα.

14. διαμονῆς de meo dedi, pro vulg. διαλλαγῆς. durationis, conseruationis.

1241. pen. ἐλλείψει τοῖς πονηροῖς] Estne hic idiotismus Dionysii, an cum aliis locutus est sic? Alias quidem, si bene memini, solet vsurpari ἐλλείπει με δύναμις, non μοι.

1242. 1. bene habet. in eiusmodi orationibus recta oratio persaepe cum obliqua alternat.

2. ἦς de meo dedi, pro vulgari ἦν.

1243. 7. τρισὶν de meo dedi, pro vulgari τοῖς. quam vulgarem lectionem si seruandam censebimus, leg. erit, saltim τοῖς ἡμίσεσιν.

7. aut τοῦτο deest post μέλλοι, aut si nil deest, quod potius videtur, redibit μέλλοι ad ἡ χάρις. quantorum malorum semen haec gratia plebi indulta esset iactura.

1245. 3. εἰς] malim ὡς, id est πρὸς.

8. διαγράψαι rariori significatu hic vsurpatum est, non pro dispungere, oblitterare, litura abrogare, sed pro delineare, describere, primas lineas ducere. vnde διάγραμμα.

1246. 2. ἤτοι τὴν δημαρχικὴν] articulum de meo addidi.

4. aliis in libris fuit ἡμέρᾳ τεσσάρτῃ πρὸ τῶν εἰδῶν, in aliis πρὸ

τριῶν εἰδῶν, omissis illis primis duobus vocabulis ἡμέρᾳ τετάρτῃ. quod vtrumque eodem redit, eundemque diem significat. Inde confusa coaluit vulgata lectio, cuius altera pars scholiastam prodit, altera historicum decet. prior lectio illius est, posterior huius.

1247. 4. ὁ νόμος· Ὅτι δήμαρχον] sic de meo dedi, pro vulgari νόμος ἐστὶ. Δήμαρχον.

1249. 7. ἐπιτρέψωντομ ἐκεῖνοι] illi, tribuni pl. puta, ad se, vel ad forum suum deferri siuerint.

ibid. κατὰτὴν ἀγορὰν] articulum de meo addidi, et vlt. ἔκ-έτι. iam non amplius solummodo ministerialem, quae nihil aliud agat, quam vt aliis inservat, aliorumque [tribunorum puta] mandata exsequatur.

1250. 10. τῶν de meo addidi, et pro ἔπεμψε, quod est in vulgatis, dedi ὑπέμεινε. v. p. 399. 43. vlt. ὃν de meo addidi.

1253. 6. ἐπ' αὐτοῖς (scil. τοῖς τειχομαχοῦσιν) de meo dedi, pro vulg. ἐπ' αὐτὰς.

8. f. Ῥωμαῖοι δ' ἀμφοτέρους ἐνίκων.

1254. 9. pro vocabulis corruptis πρὸς τὴν πόλιν, quae leguntur in loco, a Sylburgio cancellato, legi possit πρὸς τὔμπαλιν. id est πρὸς τὸ ἔμπαλιν. *retrorsum.*

1256. 7. f. ὁ πρῶτος νῷ μόνος ὑποσὰς, nam profecto reliqui omnes fugiebant, solusque Marcius ni substitisset, eosque revocasset, nemo vnquam ad Coriolae moenia accessisset.

1257. 4. ἐλίτ]ει videtur aut Dionysii, aut seculi istius, aut denique tacticae, tum vsurpatae, idiotismus esse, pro sese vertebat. *er schlug sich, er wante sich.*

11. ἑπόμενοι in nominatiuo plurali de meo dedi, pro vulgari ἑπόμενον. Antiates Marcium vndique prementes, necessario quoque a tergo premebant.

1261. 12. ἐκ τῶν κοινῶν πολέμων de meo dedi, sed a Vaticano admonitus, pro vulgari ἐκ τῦ πολεμῦ κοινὸν. et latinus interpres quoque mecum facit.

1262. 1. aut leg. est συνεθήκαντο in medio, aut vulgata est idiotismus Dionysii.

1264. vlt. aliis in libris fuit κατενεχθὲν (pro quo vetustiores dixissent καταβληθὲν) in aliis εἰσενεχθὲν. vnde confluxit vitiosa Vaticani lectio.

EX OFFICINA SAALBACHIA.

Università di Venezia
BIBLIOTECA DI ARCHEOLOGIA
Inv. N. 5016 Dm
Collocazione

